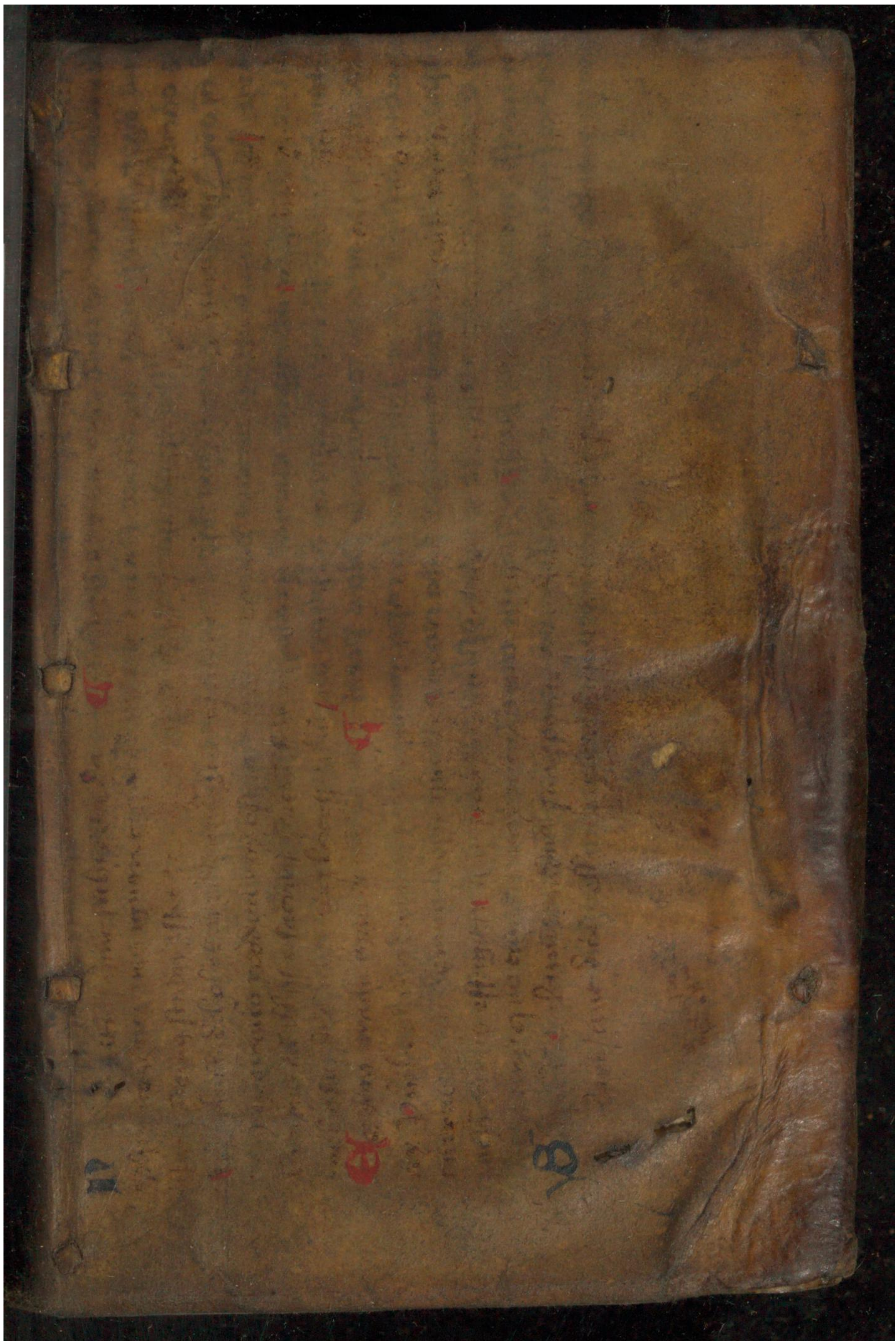
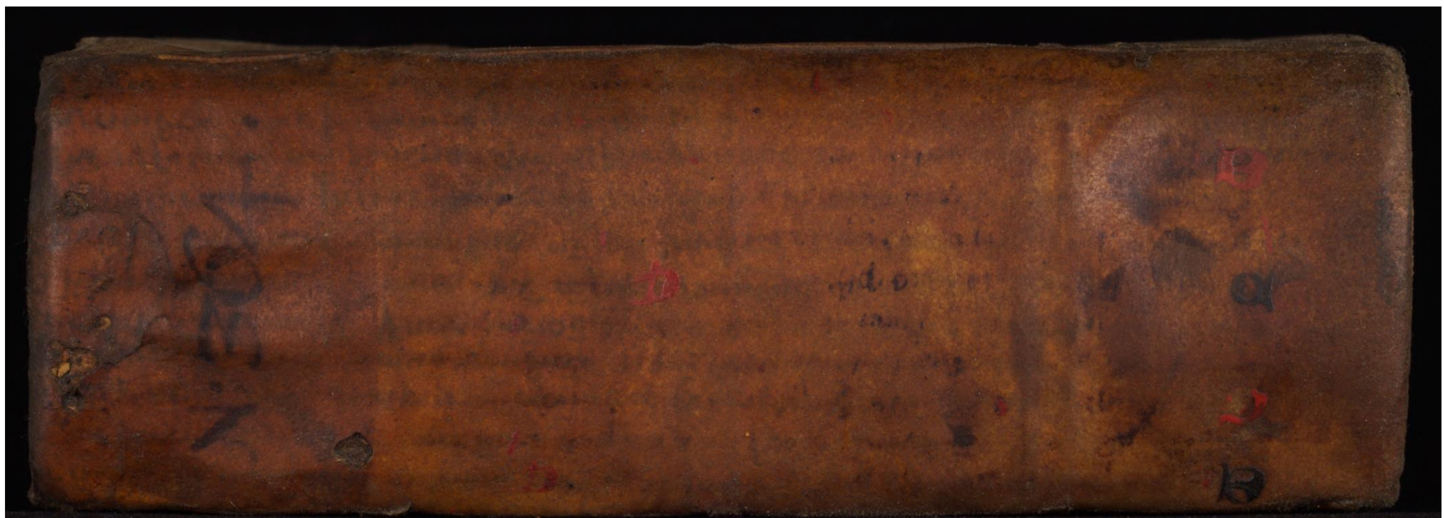
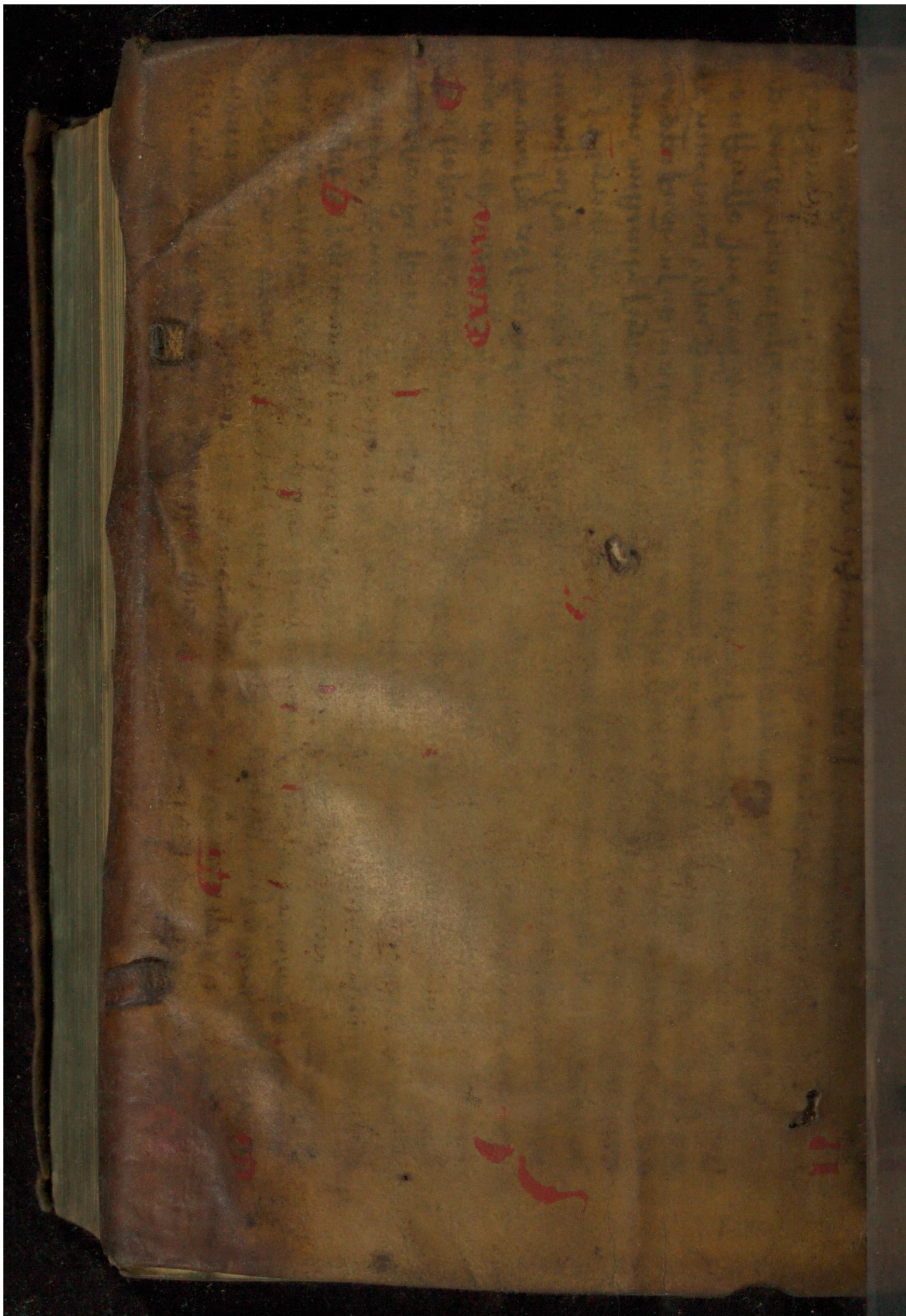
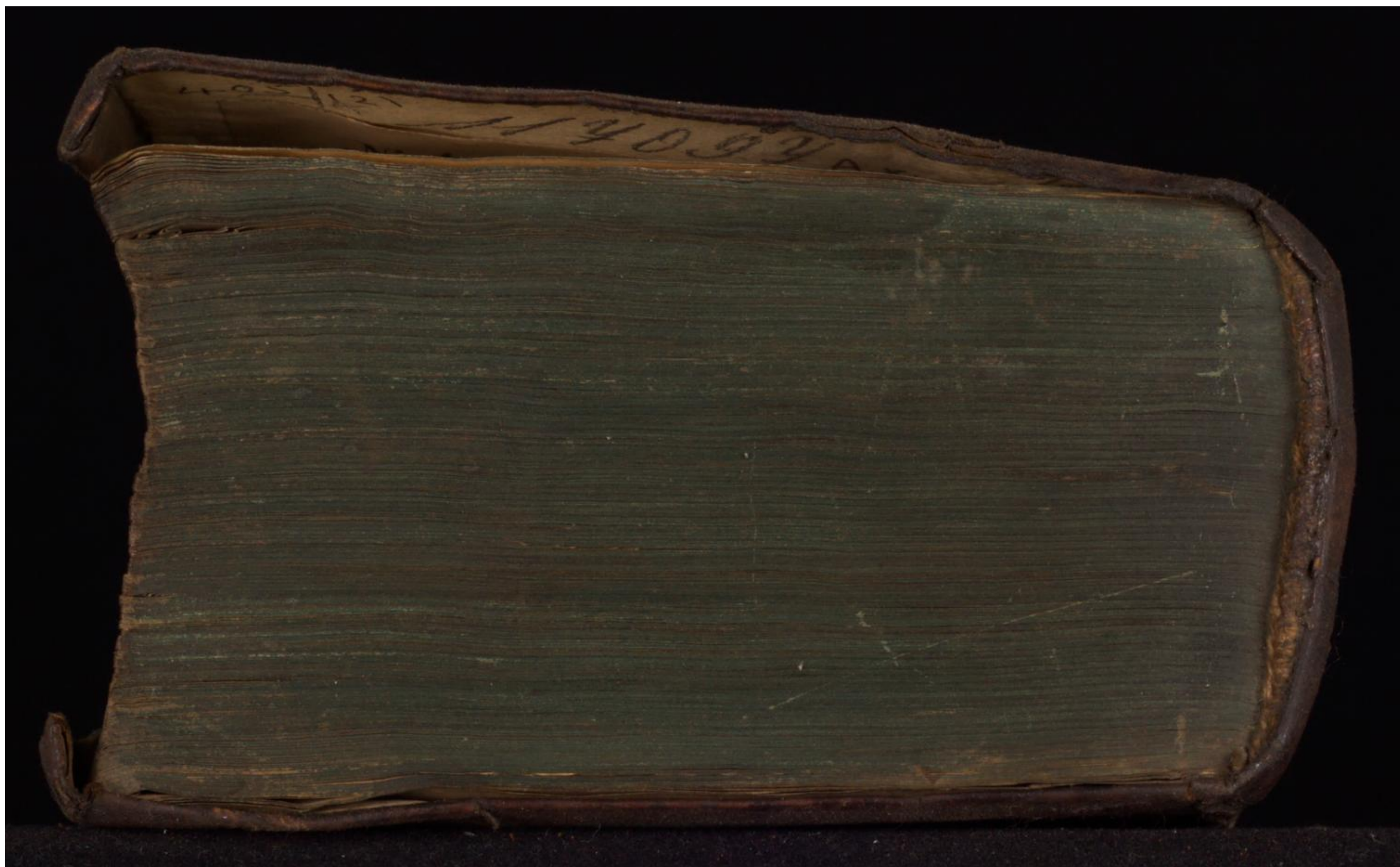

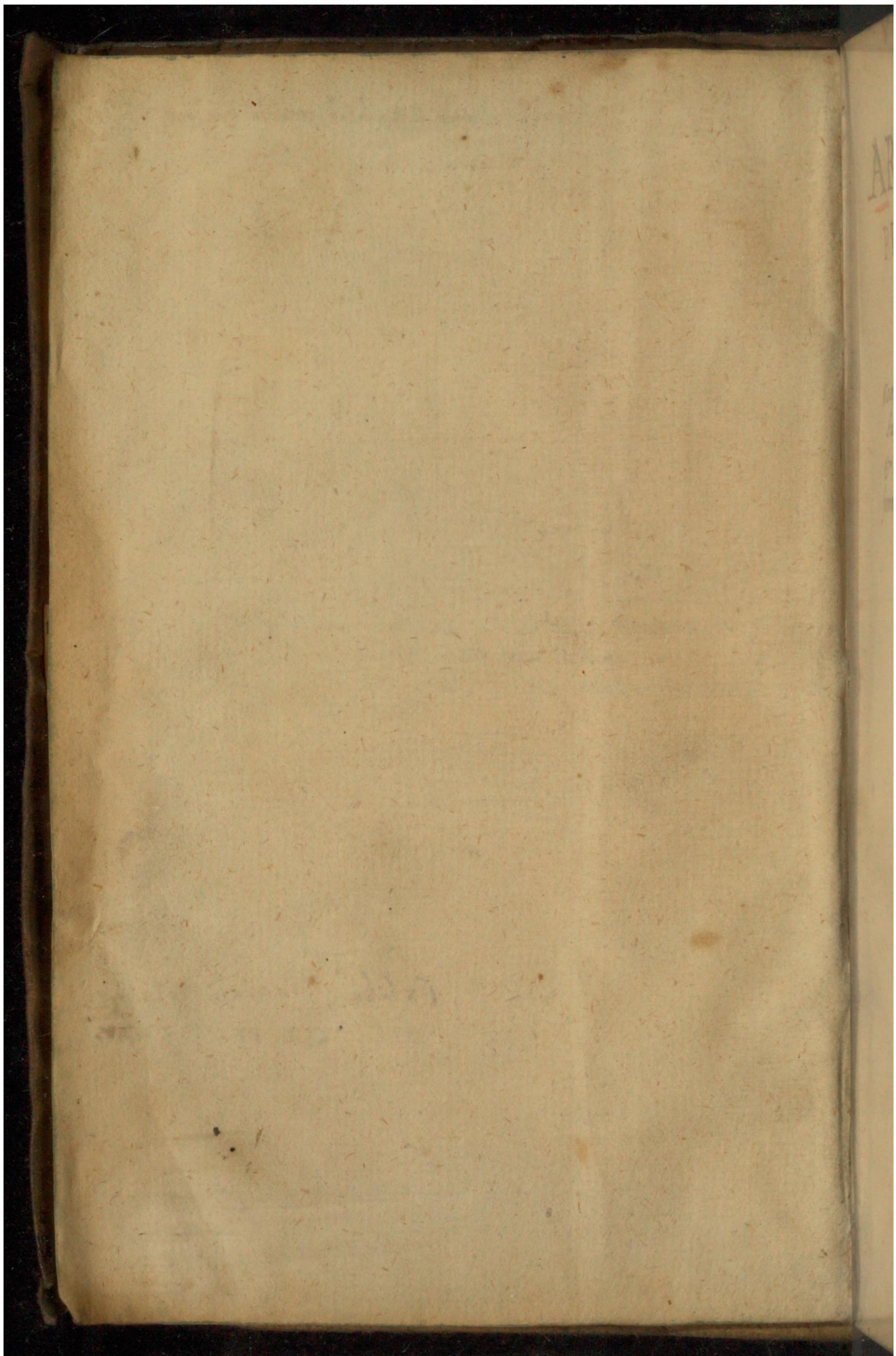
17 — In artem medicinalem Galeni. 2 tomi in 1. Parisiis, Ioa. Poupy, 1578. 8vo. With printer's devices. Old MS. vellum. Frs. 36.—

Not in Graesse. Cf. Hirsch I, p. 188. The chief work of Argenterius, of the greatest importance for medical history.

Sl. stained in places.

Πόνοι, σιτία, ποτὰ, ὕπνος, ἀφροδίσια, πάντα μέτρια.

Ex libris Joannis Rolandi
S. F. CIↃ IↃ. LXXXV.

IOANNIS ARGENTERII PEDEMONTANI IN ARTEM MEDICINALEM Galeni.

Commentarij tres, non solum medicinæ professoribus vtiles & necessarij: sed etiam Philosophis, & vniuersis, qui rerum scientia delectantur, summopere iocundi.

TOMVS PRIMVS.

PARISIIS,
Apud Ioannem Poupy, sub Bibliis aureis, via Iacobæa.
1578.

FRANCISCI CARAGOSII
Saguntini ad artem paruam Galeni hexastichon.

Parua aderas, fateor, pauper, si dicere fas est,
Pauper, at argento nunc eris hoc locuplex.
Ars Galeni, paruis dices, est gratia rebus
Insita, sed magnis insita, maior erit.
Magnam te magnus ditem Argenterius ille
Reddidit, vt dites ipsa tu nos pariter.

CYNTHIVS IO. BAPTISTA
Giraldus de Commentariis Io. Argenterij medici clarissimi in Artem paruam Galeni.

Res medica Hippocrati debet, debetque Galeno,
Vni Argenterio sed tamen illa magis
Namque ipsam ingenio vigili, curaque sagaci
(Pace tua Hippocrates, pace Galene tua)
Errore implicitam nigris eduxit ab vmbris,
Luce deditque illi candidiore frui,
Hinc huius studio, sua quæ olim Græcia duxit,
Cuncta sibi, & merito vendicat Italia.
De cœli hoc spectans specula Æsculapius alta,
Ingemuit, tristique hos dedit ore sonos,
Nunc Argenterio scriptores cedite Graii,
Cedite, det victas Æmonis ora manus.

BONIFACII ZOIIÆ ASTENSIS
ad præceptorem suum Io. Argenterium Astensem, philosophum & medicum prestantissimum, ἑξάστιχον.

Hippocratem celebrata Coos, celebrata Galenum
Pergamus, insigneis hos genuere viros.
Inuidet Astensis tua gens neutri: inuidet orbis,
Astæ progeniem, qui velit esse suam.
Te colat Asto suam prolem: te Pergamos ingens,
Hisq; Coos binis copulet alma viris.

EMANVELI PHILIBERTO SERENISSIMO INVICTISSIMOQVE SABAVDIÆ DVCI, SVBALPINORVMQVE PRINCIPI,

IOANNES ARGENTERIVS. S. P. D.

TRADIT Aristoteles in Politicis, Serenissime Princeps, vitam nostram diuisam esse in negotium & otium, bellum & pacem: atque in bello & negotio, fortitudine & cōstantia opus esse: in otio & pace, philosophia: in vtroque verò tempore temperātia, & iustitia. Nam si in bello desit fortitudo & cōstantia, inuadentibus seruire cogimur, nec illis imperare possumus, qui seruire debent. Temperantia autem, & iustitia tunc etiam opus est, ne cum magna est potentia, & agendi libertas, omnia per vim & dominandi libidinem fiant. At verò in otio, & pace philosophia est necessaria, vt homines boni, & docti esse discant. Tēperantiam quoq; & iustitiam pax requirit, quoniā per otium petulantes homines redduntur, qui non nisi his virtutibus coerceri possunt. Propterea rectè quoque dicebat Plato tunc optimam fore gubernationem, quando Principes erunt philosophi. Etenim constantia, & fortitudo illa, quæ

in principibus esse solet, in bello quidem laudata, in pace nescio quid asperius habet, quàm vt apta esse posſit ad populos gubernandos, niſi philosophia & literarum cognitione mitescat, & temperetur. Nam absque his studiis nihil modeste, clementer, & humaniter fieri posse, sapientes arbitrantur: quippe cum videamus humanitate & modestia literatos homines tantum ab aliis differre, quantum homo à cæteris animantibus discrepat. Quòd si nos rerum nostrarum præteritum statum, in quo sine pace & otio integram ferè ætatem sub alieno dominatu in bello viximus, memoria recenti repetamus, est profectò quòd agamus immortales gratias Deo optimo, qui te, Serenisſime Princeps, nobis tandem restituit, belli & pacis virtutibus clarisſimum. Nam cum tu omnib⁹ propemodum fortunæ bonis, quibus maiores tui inter alios Italiæ principes cum magna dignitate, & diuturno imperio abundabant, spoliatus esses, videresque tibi & nobis tuo imperio subditis, vnam superesse salutem & spé, quæ tota erat posita in virtute tua, sub Carolo Quinto Cæsare maximo, & inuictisſimo militarem disciplinam es ingressus, atque illam ita amplexus, vt parendo præstantisſimis Ducibus, viriliter sæpe pugnando, & constanter aduersam fortunam ferendo, fortiterque omnia gerendo, strenuus miles euaseris. Tuam enim manum, & fortitudinẽ senserunt sæpe, qui tunc erãt hostes in acie, in excursionibus, atque in prælijs. Quibus quidẽ rebus cũ literarũ studio cognitionẽ historiarũ adiecisses, mathematicasque

disciplinas Imperatoribus maximè necessarias tibi comparasses, & omnium ferè militum, ex quibus nostri exercitus conflari solent linguas lógua consuetudine didicisses, maiore honore dignum te præbuisti. Quæ cum non sine magna voluptate & admiratione maximus ille Cæsar auunculus tuus conspiceret, te in illa ætate, in qua alii vix vni legioni imperare solent, ad Imperatoriã dignitatem euexit. In qua quidem eo viuente, & regnante plurima gesſisti æterna memoria dignisſima. Postea vero iam regnante Philippo eius filio Rege maximo & fœlicisſimo, duos magnos exercitus vno anno fugasti & contriuisti: atque eo ipso tempore, & antea etiam plurima loca ab ipso Cæsare, & aliis maioribus suis frustra sæpe attentata, inuasisti, & mirabili celeritate expugnasti. Quibus quidem rebus tam fœliciter gestis, pacem iam cẽtum fere annos frustra exoptatam, & (vt omnes credebant) omnibus sæculis desperatam, non solum Italiæ, sed potius vniuerso orbi peperisti. In qua quidem re duos potentisſimos Galliæ, & Hispaniæ reges, antiquorum suorũ odiis concitatos, inter se maxima con tentione, & totius orbis commotione certantes, affinitate cõiunxisti: & tu illis per maiores tuos eodem vinculo astrictus, noua facta cum Galliæ Rege cognatione, desponsata Margarita magnanimi Francisci Regis filia, fœminarũ omniũ, quæ vnquã fuerũt, sunt, & erũt (si dicere fas est) optima, & diuinis poti⁹, quàm humanis moribus prædita, à Deoque, vt credibile est, ad tuum imperium recuperandum & firmandum diu tibi ser-

uata, perpetuæ (vt omnes augurantur & ſperant) pacis & quietis vniuerſis Chriſtianis author eris. Sunt hæc ſane illuſtria in bello tua geſta, quæ omnibus doctis ſcriptoribus materiam præbere poſſunt ad immortalem hiſtoriam conſcribendam. Ac nos quidem, qui tuo imperio ſumus ſubditi, plurimum tibi hac ratione debemus. Bellum enim magno tuæ vitæ diſcrimine geſſiſti, vt nobis vitam ſeruares incolumen, & illud tua fortitudine, & magna conſtantia fœliciſſime confeciſti, vt nobis, qui pacis artes ex colimus, prodeſſes, & populos tuos afflictos concuſſoſque tot tātiſque miſeriis, & calamitatibus ad otium duceres, ac in eo Philoſophiam, & alias diſciplinas excitares. Ac cum ego & multi alii, qui literas profitentur, vereremur, ne tu, qui in bello ſemper vixiſſes, noſtra ſtudia cōtemneres, antequam à nobis eſſe viſus, animum noſtrum præclariſsimo egregiæ tuæ volūtatis indicio cōfirmaſti. Nam cum primum limites ditionis tuæ appuliſti, & Nitiæ adhuc eſſes, ibique de multis rebus tractares, quæ ad fœlicem gubernationem noſtrā pertinerent, illud in primis cogitare cœpiſti, quo in loco, quoue modo præſtantiſsimam Academiam erigere poſſes. Ac quum iam Viros illuſtres & doctos huic rei promouendæ præfeciſſes, me quoque accerſiri iuſsiſti (quæ tua fuit humanitas) vt illis adiumēto eſſem in exquirēdis & eligendis ex omnibus Italiæ & Galliæ Academiis, in quibus diu vixi, optimis & doctiſsimis in omni facultate profeſſoribus. Id quod Deo, qui ſolet rebus optimis fauere, aſpirante, ita fœ-

liciter breuiſsimo temporis ſpatio ſumus aſſequuti, vt tua hæc Academia doctiſsimorũ profeſſorum multitudine, vel omnem aliam iam ſuperet, aut certè nulli cedat. Quod in tanta doctorum virorum penuria maximo eſt tibi honori & gloriæ. Non enim in hoc minus gloriari debes, (vt quidem facis) quàm ſi magnas vrbes tuo imperio adieciſſes. Nam vt ſine literis Deorum voluntates, maiorum noſtrorum conſilia, præclare ab illis dicta, ac bene geſta nobis eſſent ignota, ad quorum imittationem mores vitamque noſtram inſtituimus: Ita Academiæ literarũ ſunt officinæ, quæ homines cudunt ad principum conſilia, & res diuinas atque humanas regendas aptos. Paries tibi hac quoque ratione ſcriptores tuarum virtutum præcones, qui poſteris teſtabuntur te belli & pacis virtutibus clariſsimum fuiſſe, & nihil aliud cogitaſſe, quàm vt tuis ſubditis iuſtè & ſanctè dominari poſſes. Ac ne ego interim ingratus erga te, quẽ diuino humanoque iure colere debeo, tamquam meum legitimum & optimum Principem, eſſe videar, ac vt totius Academiæ nomine tibi gratias agam pro tua in nos beneuolentia, & humanitate, qua nos foues, noſtramque dignitatem tueris, commentarios meos in artem medicinalem Galeni, iam ante viginti annos inchoatos, & nunquã ferè intermiſſos, tandem verò pro viribus abſolutos, tibi offero, dedicoque: opus quidem tuis heroicis virtutibus fortè non ſatis dignum, ſed (ni fallor) aptum vt ſit perpetuum monumenuum meæ in te obſeruantiæ, & indicium gloriæ meæ facultatis,

in qua primus noſtris præluxi, & reliquis omnibus medicinæ ſtudioſis prodeſſe ſtudui, dum liberam & à maioribus noſtris vſitatam docendi rationem, noſtris ſæculis ferè extinctam, docendo, & ſcribendo excitaui: ac de veritate cum antiquioribus medicis ac Philoſophis maximo cum meo labore, & non ſine magnis difficultatibus, certare ſum auſus. In qua quidem re & ſi non vici, (quod nunquam certe cogitaui, ſed vt aliis eadem docendi ratione prodeſſem) ſaltem id iam ſum conſequutus, vt multos habeam mei inſtituti æmulos, meorumque laborum præclaros laudatores: & eos, qui à me diſſentire voluerunt, videam ex meis operibus ſua augere & illuſtrare. Quod Deo in primis, & tibi, noſtriſque omnibus laudi & honori eſſe cupio. Vale diu fœlix. Ex tua Academia 1566. vltima Iulij.

BERSANI BENEXIÆ ARTIVM ET MEDICINÆ Doctoris in Cōmentarios Ioannis Argenterij præceptoris ſui ad beneuolos lectores Præfatio.

NTER multas, prçſtantiſſimáſque artes & diſciplinas à Deo optimo hominibus datas, nulla eſt, quæ vel originem illuſtrioré & antiquiorem habeat, vel plurium rerum cognitionem contineat, aut maiorem vſum & fructum mortalibus præbeat, quàm medicina. Nam eam à Diis ortã, & excultam eſſe, nobiſque commendatam, omnes antiquiſsimæ hiſtoriæ tam diuinæ, quàm humanæ, & poëtæ omnium vetuſtiſsimi ſcriptores memoriæ prodiderũt. Porrò medicus nullus inſignis eſſe poteſt, qui Latini, Grçci, Arabicíque ſermonis peritus non ſit: & vniuerſas liberales artes, & quicquid philoſophia, quicquid & medicina docet, non didicerit: ac multarum rerum vſu & experientia non ſit ornatus & confirmatus. Cæterum medicinæ neceſſarium vſum docet fragilis & caduca viuentium omnium natura, quæ omnia ab omnibus patitur: quibus malis ſola medicina repugnare & mederi poteſt. Quid enim quæſo melius homini à Deo optimo dari potuit, aut in vita hac iocundius contingere poteſt, quàm imminentes morbos poſſe euitare, præſentéſque iã propulſare & integra ſanitate corporis & animi, (quantum illius natura patitur,) diutiſsimè frui? Tolle iam medicinam, quid quçſo in aduerſa valetudine, præſente, aut inſtante, aliæ omnes artes & diſciplinæ præſtare, vel conſequi poſſunt? Propterea rectè nonnulli ſenſerunt medicam facultatem, velutifinem eſſe aliarum omnium, quæ vitæ huius gratia comparantur. Id

enim ſequitur, ſi homo rerum omnium, quæ in hoc orbe ſunt, perfectio & finis eſſe agnoſcitur. Ac vt diuina eſt huius facultatis origo, neceſſarius illius vſus, & iocundiſsimus fructus: ita ob multarum, & propemodum infinitarum rerum, quarum cognitionem illa requirit, maximæ difficultates apud maiores noſtros extiterunt in ea inueniendà & conſtituenda, quæ adhuc in eadem tradenda, explicandaque vix tolli poſſunt. Quod quidem oſtendunt antiquiſſimæ medicorum ſectæ & factiones inter ſe diſcrepantes, & tot tantique ſcriptores, Græci, Latini, Arabes, qui diuerſam medendi rationem ſequuti, varia & inter ſe diſcrepantia pręcepta tradiderunt. Verum inter omnes authores & ſcriptores de ea facultate merito recepti ſunt potiſſimum Hippoc. & Gal. ille, quòd ſemina & principia huius artis, & diſciplinæ dederit: hic verò, quòd eandem infinitis propemodum voluminibus auxerit, & illuſtrauerit, Verum aliorum omniũ operum ſcripſit ille compendium, quod ob id artem medicã inſcripſit: Opus ſanè vt pręſtantiſſimum, & ab omnibus ſcholis receptum, continuaque lectione & interpretatione tritum: ita ob breuitatem obſcuriſſimum, & ob multarum rerum tractationem magnis difficultatibus inuolutum. Quò factum eſt, vt multi ad hoc opus explicandum & explanãdũ ſuos labores & ſtudia contulerint. Verùm (quod omnium bona venia ſit dictum) fatentur doctiſſimi quique medici nullum hactenus extitiſſe, qui pro dignitate ipſius operis negotium hoc abſoluerit. Nam vt nullus extat interpres ex Gręcis, ex Arabibus breuiſſimus eſt Haly, & ob id propemodum inutilis. Sic Iacobus Forliuienſis, & Turiſanus, qui tumet titulo Pluſquam Commentatoris, & alij, qui proximis ſeculis vixerunt, in quibus nulla, vel minima erat Gręcarum literarũ cognitio, & Latinarum corruptio potius, quàm notitia accommodata ad tradendas diſciplinas, Galeni verba nequaquam intelligere potuerũt: & propterea in ſuis explanationibus videmus ſępe monſtra eſſe facta: Ac (quod etiam proprium erat illius ſæculi) ijdẽ homines omnia in vanas & inutiles quæſtiones verterunt: in quibus non ſolum Galenum ipſum interpretari, ſed etiam eum cum Ariſtotele, Auicenna, Auerroe, & alijs philoſophis & medicis conciliare ſunt

conati: Idque labore planè inutili. Nam quid quæso inutilius est, quàm eos velle concordare, qui ex proprio instituto inter se discrepare volunt? Quæstiones præterea illas suas non ex artis principiis, sed ex fictis quibusdam distinctionibus & sophisticis rationibus explicant, & dirimere se putant. Quare etsi illi ingeniosi fuerunt: tamen in ea literarum obscuritate, & docendi corruptione, pauca digna hoc authore præstare potuerunt. Cęterum inter recentiores Acachias & alij nonnulli eandem interpretationem sunt aggressi, prioribus illis contraria planè ratione. Nam hi contemptis prorsus arduis quæstionibus, & ratiocinationibus necessariis ad disciplinas enarrandas, & authores interpretandos, grammaticorum more, vel solum authoris verba explicant, aut historiam narrant rerum, quas ex aliis authoris libris transcripserunt. Scripsit Manardus primum Commentarium, in quo operam & laborem omnem perdidit, quòd mala posuerit principia. Ignorauit enim vsum & significationes verborum salubris, insalubris, & neutri, quibus ea tractatio cõstat & perficitur. Montanus Veronensis aliis omnibus meritò præferendus videtur docendi ordine, & libertate antiqua verum ille non omnia attigit, quæ in assumpto opere sunt tradita, & ea, quæ extant, nequaquam ad editionem elaborauit, sed à suis auditoribus, cum ille in scholis doceret, sunt collecta, & edita. Plurimum autem differant oportet, quæ iunioribus ad institutionem traduntur ab his, quæ doctis medicis & professoribus ad editionem parantur. Vnde vel nulla, vel pauca in illis suis lectionibus exculta & elaborata inueniuntur: plurima verò aut falsa, vel certe negligentius tradita. Itaque meritò ab omnibus medicinæ & philosophiæ studiosis desiderabatur adhuc exactior huius diuini operis enarratio & explanatio, quam Argenterius præceptor meus nunc edit & profert. Quod quidẽ opus, etsi ipsius authoris nomen, ingeniumque, iam omnibus ex præclarissimis aliis operibus notum, satis commendant: tamen posteaquam illi placuit, vt ego sui laboris & instituti rationem, nobis suis auditoribus sæpius expositam, cunctis patefacerem, pauca de ea re subijciam. Ac primum quidem ignorare vos nolo, opus hoc non solum in nonum annum (vt in-

quit Horatius)pressum,sed plus viginti annorum spatio elaboratum esse. Quidquid enim author in hoc toto tempore docendo Patauij,Pisis, Neapoli, Taurini,& in hac Montis regalis Academia consequi potuit:aut legendo præstantissimos in omni disciplinarum generi scriptores notauit ad hanc enarrationem pertinere posse: vel medēdo in maximis ciuitatibus expertus est, ad artis præcepta confirmanda,in hos Commentarios potissimum cōtulit. In quibus etsi sibi proponit Galeni explanationem,tamē ille suo more liber esse vult. Itaque vbi veritas suadet,vel meliora tradi possunt,vt ars nostra omnib' numeris perfecta reddatur,ab authore non veretur dissentire: ac etiā cum Aristot.ipso de his,quæ ad facultatem nostram pertinent,contendere,& alios omnes,qui in eodem negotio sunt versati,reprehendere & confutare. Quod sanè non liuore aliquo(vt ignari quidam,ne dicam nebulones,tradiderunt, & vulgo venditant) ab eo est factum. Omnes namque, qui suo labore & industria docendo & scribendo mortalibus prodesse studuerunt,ille laudat & veneratur:Vnumque Aristot. inter alios pronuntiat talem esse, qualem nulla ętas tulit,nec feret vnquam, Ac Gal.magnū quidem virum,& fœlicissimo ingenio pręditum esse fatetur, & eum quidem inter omnes medicos esse legendum & sequendum, omnes tamen homines errare posse,imò nullum esse,qui non errauerit plus vel minus in artibus & scientiis constituendis & docendis. Propterea idem sibi licere vult, quod maioribus nostris semper fuit concessum,vt scilicet suas animi cogitationes proferre, & aliis communicare possit. Qua quidem in re illorū opinionē ridet & contemnit,qui ideo nefas esse putant,eū à Gal.& Arist.dissentire,quod ipsis nec sit,nec vnquā par esse possit. Quid.n.quęso hac opinione(inquit)stultius est, aut ineptius dici potest?Nā vt recte Cicero scribit Arist. non deterruit Platonis authoritas. An Gal. Platoni & Aristot. par est:aut illi Auicenna,Auerroes,Trallianus,Fernelius, Vesalius,Montanus,Cardanus, & tot alij , qui aduersus Gal.plurima docuerunt,&scripserunt. Tacebit ergo solus Argenterius , sequeturque ne tandem illud Epicuri dictū λάθε βιώσας? vt scilicet,qui nunc viuunt,& postea qui venturi sunt,ab eo nihil discere possint,& iocundissimo fru-

ctu careant fœlicissimi sui ingenii, & maximorum suorũ laborum, quos ad incrementum, & ornamentum nostræ facultatis pertulit, & contulit: Itaque vt, quod proposui, perstringam, ille huius operis sic vult interpres esse, vt ei concedatur, quæ bene à Gal. sunt dicta, confirmare, & illustrare: alia verò damnare, melioraque reddere. Præterea ipse non vt priores illi huius operis explanatores omnes vel etiam leuissimas, aut inutiles quæstiones prosequitur, sed solum arduas & vtilissimas controuersias aggreditur, de illísque disputat, ac ex propriis principiis deliberat, tanto quidem ingenii acumine, tanta dicendi facilitate, vt quę hactenus perplexa & implicata fuerũt magnis difficultatibus, ab omnibus facilè, & cũ magna voluptate & vtilitate intelligi possint. Nec interim verborũ proprietates, vbi res postulat, omittit. Stylo vtitur facili, in quo ne verbũ quidẽ est otiosũ. Et si interdũ prolixius quædã videtur tractare, hoc factũ est, vel ob rei difficultatẽ, vel quod cõpendia huiusmodi intelligi nõ possint, nisi ex aliis operibus multa adferentur. Et in hoc etiã peculiarem rationẽ habuit eorũ, qui in scholis medicinã profitentur, qui prolixiorem & omnibus numeris absolutam enarrationem de omni re, quam suscipiunt explanandam, requirunt. Adhęc quicquid alij huius operis interpretes tradiderunt, quod sit vtilè, vel scitu iocundum, contulit in suos Commentarios: ita tamen vt nulla ferè sit authoris sententia, quę ab ipso non recipiat nouam, & nunquam ab aliis excogitatam interpretationem. Ac, vt vno verbo dicã, ita vniuersa temperauit & elaborauit, vt omnib⁹ mirifice prosit & merito placere debeat, siue quis mederi, aut medicinam in scholis docere, aut eandem ad animi recreationem & ornamẽtum perdiscere velit. Quò magis illorum calumnias dãnare debemus, qui cum validis argumentis Argenterij opinionibus repugnare non possent, memoriæ prodiderunt suis nefandis libellis, ac vulgo persuadere nituntur, ipsius doctrinam hominibus periculosam esse, medicinámque ipsam euertere. Sed dicant quæso illi nullius frugis homines, solum nati & facti ad maledicendum, qua in re ipse in eo, quod ad medendũ pertinet, discrepet vnquam ab Hippoc. Gal. aliísque maioribus nostris. Ignorant, vt video huiusmodi homines

aliud esse de arte constituenda & exactius docenda discrepare: aliud verò dissentire in vsu remediorum, In hoc nulla est, nec vnquam fuit lis Argẽterio cum aliis: de alio contẽdit: &, si verum fateri volumus, ipsi inter pręcipuos authores dignissimum locum concedemus. Quòd si ille talis est, qualem prædicant hi egregij sanè viri malignitatis & stupiditatis principes dicant quæso cur tot tantique alij, qui scripserunt de re medica, posteaquàm Argẽteri⁹ primùm edidit alia opera sua, integras tractationes, sententias, & verba ipsa ab eo acceperunt, & ex illis sua opera auxerunt, & illustrarũt? Quod quidẽ in multis aliis facilè ostendere possem, sed vnus sufficit Leornardus Fuchsius, qui in nouis suis institutionibus quicquid ille scribit de differentiis morborum, & multa, quæ pertinent ad causas, signa, ad agẽdi scopos & indicationes, ac denique quæcunque habet bona, ita transtulit ex Argenterij operibus, vt non imitator, sed apertus fur esse conspiciatur. Ac cum illi leuissima ex Argenterij sententiis consectantur, id, (vt credibile est) faciunt, vt liberius postea reliqua ab eodem suffurari possint. Arbitrantur enim hoc modo fieri, vt nullus creditur⁹ sit se aliquid sumere ab illis, quos alibi reprehendere & damnare sunt aggressi. Alij vero contraria ratione Argenterio repugnant: supprimunt enim illius opera & nomen, quò facilius illius opiniones medicinæ studiosis pro suis venditare possint. Alij rursus vulgares homines admonent tutam non esse Argenterij medicinam, quod abundè sint experti seipsos non solum ingenio, sed fœlici medendi successu illi longè inferiores esse. Sed quid opus est, vt diutius pro meo præceptore contra illos scribam, vel potius pro veritate ipsa dicam? Qualis quantusque sit Argenterius in medicina factitanda, nouit primum Lugdunum, deinde Antuerpia, postea Patauium, Venetiæ, Bononia, Pisæ, Roma, Neapolis, Testantur & nobilissimi quique viri Genuenses, qui quotidie adhuc instant magnis & insolitis præmiis ad se illum allicere, vt salutari suo consilio in aduersa valetudine sibi & aliis conciuibus opem ferat, & in prospera, diuitiis & aliis bonis, quibus ea ciuitas inter alias abundat, fruatur. Idem ostendunt ex Gallia, Hispania, Italia, & Germania literæ doctissimorum multorum medicorum, quibus cũ

inuitant & hortantur, vt pergat artem noſtram illuſtrare: & properet opera in aliis ſuis voluminibus promiſſa, edere. Quid verò nouo hoc ſuo labore præſtiterit, non eſt, quod pluribus dicam. Prodit enim ipſum opus, quod pro ſuo authore loquitur, & quantum (vt dici ſolet) diſtent æra lupinis, abundè teſtatur. Quare hoc ſolum ſupereſſe video, beneuoli Lectores, vt vos admoneam, ne temerè illis credatis, qui vel liuore adducti: vel quòd pudeat ſe ignoraſſe, quod nunc Argenterius docet: vel vt ea, quæ hic traduntur, tamquam ſua, vobis obtrudere poſsint: vel (quod verius eſt) malignitatis ſuę ſpecimen prębeant, conabuntur vos auertere à lectione huius operis. Quo quidē perlecto meæ admonitionis, vt certò ſcio, vos non pœnitebit, & aliorum dehortationes, calumnias & nugas contemnetis: Et perinde ac venenoſos ſirenum cantus ſurda pertranſibitis aure. Valete.

VALENTINI AVENATI PHILOSOphię & medicinæ doctoris in Argenterij Commentarios Carmen Phaleucium.

Ceu ſol exoriens fugat tenebras
Commutat nitido nigrumque amictum
Tellus: & micat aer, atque pontus.
Ceu rebus varium ſuumque reddit
Quem nox abſtulerat dies colorem.
Argenterius en alter Apollo
Illuſtrat tenebris Galeni oracla
Denſis obruta lucubratione.
Ergo Argentea cerne, quæ fuerunt
Olim ferrea, plurimos per annos.

In eoſdem diſtichum.

Diuinus monumenta hæc Argenterius edit:
Ergo Argentea ſunt, plumbea turba tace.

IVVENALIS ANCINÆ FOSSAnensis in Argenterij Detractorem.

Purpuream ne vomes animam iam bile reiecta?
Ni pereas reuomens Zoile, dispeream.
Quid tantum Cynico rodis sub dente furorem?
Argentum hoc nullis dentibus atteritur.
Pallida si numquam mors immortalia tangit,
Quid potes? hic veluti iam Deus haud moritur.
Semper enim docuit, Phœboque est digna locutus,
Vnde immortalis gloria parta sibi.
Quinetiam Heroas genus alto à sanguine diuûm
Rursus immortaleis efficit ipse magis.
Id sciat Emanuel belli immortalis honore,
Dux opere ex tanto clarior efficitur.
Sæpe (equidem fateor) vellit decreta Galeni
Plurima: quid tandem, Phryx vbi homo arguitur?
Quis neget esse Ducem medicis, quem quisque sequatur?
Quòd tamen haud erret, vana superstitio.
Multa etiam scripsit, dum vix pubesceret æuo,
Suffecitque operi sæpius vna dies.
Hunc autem matura virum cum fecerit ætas
Quis dubitet puerum vincere posse senem?
Exiguæ ingenii vires puerilibus annis:
Firmius ingenium, consiliumque viris.
Quid moror? antiquis num Claudius ipse pepercit?
Thessalios mordet, sæpe & Aristotelem.
Carpit Aristoteles diuini scita magistri:
Dum ratio in promptu est, cætera vix locum habent.
Hæc via vera docet rationem inquirere veri:
Sic verum ex vero verius elicitur.
Quantum Argenterio totus nunc debeat orbis,
Si nosses, meritis prosequere virum.
Sed iam vipereum iaculari desine virus
Zoile, & æternùm pessima lingua vale.

IOANNIS ARGENTERII PEDEMONTANI PROLEGOMENA IO. IN PRIMVM *artis Medicinalis librum.*

IN OMNI officio duo potiſſimum ſpectanda eſſe arbitror: Primum quid agere expediat, Secundum qua ratione quæ agenda ſunt, tractare oporteat. Itaque cum noſtrum officium ſit docere, videndum quæ & quot ſint à nobis docenda, quáque ratione illa recte explicare poterimus. Porro docendorum numerũ intelligemus ex notione finis nobis nunc propoſiti. Nam cum finis omnia quæ in eum referuntur, poteſtate contineat: fit vtique vt ex eius conſideratione, & reſolutione, certus rerum numerus eliciatur, ita vt nihil ſuperfluum, aut diminutum tradi poſſit. Sic enim Galenus docet non ſolum vniuerſas medicinæ partes, ſed etiam aliarum rerum numerum inueſtigandum eſſe, conſtituíque quod ex illis conſtat. Igitur cum artem medicinalem Galeni ſuſceperim explanandam: illa autem ex ſua inſcriptione polliceatur (quod & ipſe author teſtatur) vniuerſæ medicinæ tractationem, & aliorum omnium librorum, quos ille ſcripſit, compendium: cogimur vtique in operis huius enarratione omnia attingere, quæ ad medicinam docendam pertinent. Sunt autem hæc in duplici differentia: quædam enim de vniuerſa medicina dicuntur: alia vero ad ſingulas eius partes ſunt referenda. Prioris generis hæc ſunt, quodnam fuerit initium artis medicæ, qui illius inuentores, & laudandi poſtea cultores, quid vnuſquiſque addiderit, mutauerit, aut aliud quod ſcire ſit neceſſarium, vel laudabile præſtiterit: quid pręterea, & qualis facultas ſit ipſa medicina, quodnam illius ſubiectum, quis finis, quæ & quot partes. Hæc enim vt de vniuerſa arte dicuntur, ita ſi ignorantur, fruſtra alia quæ in ea continentur, docere tentabimus. Cæterum quum operis cuiuſcunque explicatio habeat

quædam etiam cõmunia, alia vero propria singulis tractationibus, & rebus quæ in eo docentur, cogimur eadem ratione priusquam ad hęc perueniamus, illa inuenire & exponere. Sunt porrò communia vniuerso operi quę προλεγόμενα à Græcis dicũtur: à nobis vero prę lectiones haud ineptè vocari possunt: atque hęc quidem plura, aut pauciora, poni solent, prout dubia quædam sunt & obscura in quibusdam operibus: in alijs verò nota & perspicua. Sunt tamen decem hęc in vniuersum: libri author, inscriptio, intentio, siue scopus, vtilitas, diuisio, difficultas & facilitas, subiectum operis, dignitas, proportio & comparatio libri propositi cũ alijs authoris operibus, ordo quo vtitur author, quémque sequi vult doctor. Iam vero docendi ratio fit methodo, cuius vim & vsum nos explicare oportet, ne temerè aliquid docere tentemus: & quoniam etiam de doctrinis Galenus initio huius operis agit. Igitur cum inuenerimus agendum esse de his, quę ad totam artem & singulas illius partes pertinent, necnon de illis, quæ communia sunt vniuerso operi, & propria his, quę in eo docentur: Ac pręterea quærendam esse docendi rationem, & viam, qua illa omnia explicari possint: nunc videndum dę quonam ex propositis tractare prius oporteat. Postulat quidem docendi ratio, vt is, qui artem suscipit explicandam absque operis alicuius enarratione, primo loco explicet quæ communia sunt cęteris, quæ in ipsa arte docentur, ipsi verò medicinę propria. Sed quoniam secundo capite Galenus medicinam definit, & commodè eo loco alia quæ commemorauimus de ea esse enarranda, doceri poterunt, sequemur operis ordinem, cui ex nostro instituto sumus addicti, & primũ prælectiones expediemus: deinde de doctrina docendíque ratione (quoniam de ea re primo capite agit author) disseremus. Postea verò quæ communia sunt arti nostræ diligentius pertractabimus. Postremo illius & operis partes explanare aggrediemur: habent enim illa eãdem tractationem, quoniam in opere docentur, quæ propria sunt arti. Porrò vniuersa προλεγόμενα, nonnulli ex interpretibus huius operis (vt Akachias) prætermittunt, idque temerè, quandoquidem non solum videmus ob omnibus Græcis & La-

tinis philosophis, qui aliorum libros enarrant, ea proponi, & maximo studio ac diligentia doceri, sed etiam rei natura postulat; vt præcedant communia, sequantur verò propria. Addo quod horum explicatio luculentiorem & ornatiorem interpretationem reddit, ac lectorem, auditorémque excitat, totque rebus præcognitis alacriorem facit ad ea, quæ in opere continentur perdiscenda. Alij verò (vt Manardus, & Mõtanus) pauca duntaxat ex illis attingunt, nec ea quidem suo loco. Nam illi statim ab initio quærũt quodnam sit medicinæ subiectum, & an rectè illa in Theoricen, & practicen diuidatur: quę nemo commodè intelligere potest, qui prius perspectum non habuerit quid ipsa sit medicina, & quis illius finis. Sed cur hæc passim inculcat & vsque ad nauseam de illis disputat Montanus, reliqua verò lõgè difficiliora, & vtiliora contemnit. De Galeno mallem (vt Salusti' inquit de Carthagine) tacere, quàm pauca dicere sed qm̃ ad id me cogit tractatio, breuiter perstringã, quę meo instituto sufficere posse arbitror. Duo putãtur fuisse Galeni insignes medici & philosophi, alter Menodoti filius, qui introductorium medicinæ, & librum de renũ affectibus, & forte etiam multa ex aliis operibus, quæ inter Galeni libros Spurij censentur esse, conscripsit. Alter fuit Galenus in Pergamo, ciuitate Asiæ minoris natus, patre Nicone, optimo viro, diuite, summo Geometra, Astrologo, Logico, Architecto, & super omnes Philosophos admirabili, vt ipsemet Galenus testatur oc tauo methodi, & in lib. de cibis boni, & mali succi, ac in lib. inscripto de remedio affectuũ: vbi ingenti fœlicitati sibi ducit, quod patrem ab omni iracundia alienum iustissimum, frugalissimum, humanissimumq́ue haberet, Matrem verò vsque adeo iracundam, vt etiam morderet interdum ancillas, & semper clamaret: contenderétque cum patre, & longè quidem asperius, quàm Xantippe illa cum Socrate. Refert idem in lib. de præcognitione, & nono Methodi, cum ad philosophum deduceretur, per euidẽs somnium patri iniunctum esse, vt in medicina quoque filium institueret, tanquàm Deus aliquis præuideret maximam illius laudem, quam in ea facultate ex tot tantísque libris sibi comparauit. Vixit sub cę- *De Galeno.*

ſaribus Adriano, Antonino, Marco, & Commodo. Præceptores habuit, vt refert tertio de locis affectis, in omni ſecta doctiſſimos. Inter quos maximè laudat Satyrum & Pelopem. Puer patris diligenti cuſtodia vixit ſanus: etſi interim cum ille in agro ſeceſſiſſet, inuitatus à ſuis commilitonibus liberalius horeis fructibus ſeſe repleuerit, ita, vt poſtea adueniente autunno in tam acutum morbum inciderit, vt ſanguinis miſsione opus habuerit. Agebat tunc decimumoctauum annũ. Poſt obitum patris vnà cum æqualibus ſuis etiã huiuſmodi fructibus vſus, ſimilique morbo conflictatus, rurſus eodem remedio adhibito conualuit: poſtea ſingulis annis, interim vno interpoſito, vſque ab vigeſimum octauum, morbo corripiebatur: ac cũ periculum eſſet ne abceſſus in ea parte decumberet qua iecur ſepto tranſuerſo committitur, ab vniuerſis fructibus abſtinere decreuit, præterquàm ab exactè maturis vuis, & ficubus mediocriter ſumptis, Atque ita, inquit ille in libro de cibis boni & mali ſucci cõcoctionis & exercitationis ratione habita, multis iam annis ad hunc vſque diem nulli morbo obnoxius tranſegi: tametſi alibi ſcribit ſe ob nimium litterarum ſtudium aliquando in diariam incidiſſe. Habet etiam in lib. de locis affectis ſe laboraſſe colico dolore & deceptum ab initio, an eſſet in inteſtinis vel renibus affectus. Propterea fallitur Cornucopia qui illum ſcribit vſque ad extremam ſenectutem ſine morbo vixiſſe. Pedeſtri itinere ſępe incedebat, vt nono de ſimplicibus commemorat. Corinthum nauigauit, vt Numeſianum Quinti diſcipulũ conueniret: petijt quoque Alexandriam, vt alios Quinti diſcipulos audiret. Profectus eſt & in Lemnum, ipſius terrę Lemniæ viſendi cauſa: idque bis fecit, cum prima nauigatione non Lemnum illam, quę terram à nobis Lemniam dictam profert, appuliſſet, ſed aliam. Romam bis venit, vbi ſcribit ſe charum fuiſſe magnis viris, ob egregiã, quã habebat de Anatome cognitionẽ, vt ait in lib. quem inſcripſit de propriis libris: tametſi noſtro hoc ſęculo extant, qui oſtendũt eum humani cadaueris nullam aut exiguam habuiſſe cognitionẽ: ſed de ſimiis, ſuibus, canibus, ſcripta eſſe, quę de Anatome extant illius opera. Vix etiam adducor vt credam

eum in magno pretio Romæ fuisse: quippe cum in lib. de præcognitione & in methodo medēdi, alibíque passim scribat, doctos medicos Romę non cognosci, nec accersiri, eósque non cenare cum diuitibus, nec multos habere asseclas, latronesque esse Medicos Romæ degentes, tanto deteriores aliis latronibus, quod hi in montibus: illi verò in maxima ciuitate insidientur, eósque inter se conuenire, vt alios exteros nouósque in ciuitate medicos omni ratione turbant, & extrudāt: presertim quos doctos agnoscūt, quorumq; virtutem formidāt. Quod vitium numquam deseruit medicos Romanos eosdē omnes bonas horas in salutādis & comitandis nobilibus consumere. Ac cū scribat in libro de curatione per sanguinis missionem, se bis in die, ad famulum cuiusdam nobilis qui in agro laborabat ophthalmia solitum accedere, & vnicum famulum Romæ habuisse cum pauca suppellectile, Ac à quodam Philosopho se persuasum, vt à Roma discederet, quod per somnum etiam admonitus, vt refert in lib. de motu musculorum, nemine salutato protinus fecit: clarum est eum Romę non fuisse in magno pretio. Fuit Galenus vir libero ingenio prędirus, vt ostendunt illius opera, in quibus aperte sępe contradicit Platoni, Aristoteli, Chrysippo, & vniuersis aliis Philosophis, & Medicis, Nec ipsi Hippocrati quem maxime veneratur aliquādo parcit. Scribit enim in lib. 2. de simplicibus se liberum esse, & in tota vita, veritatem omnibus rebus prętulisse. Ac in libro sexto de morbis vulgarib. commenta. 2. ita ad verbum habet. Ego nō solum in Hippocratis scriptis: sed etiam in omnibus antiquorum libris obseruo, vt non temerè quę quisque ipsorum dixerit, probem, sed experiētia ac ratione, verū ne, an falsum sit, quod scripserunt, examino. Seruos vero ac libertinos vocat, qui se alicui scriptori ita addixerūt vt ĩ considerate ac temere credant quę quisque illorū tradidit. Est de hac re eadē sententia in libro, quem inscripsit de proprijs libris, vbi ait, seruos se vocare illos quicumq; vel Hippocraticos vel Praxagoreos, vel ex alio quocūque tandem viro se nominant, eligenda autem esse ex singulis, quæ sunt pręstātissima. Inuehitur quoq; acerrimè in li. 2. Metho-

di, contra eos qui credi sibi volunt quod aliorum dictis, & authoritate nitantur. Tyrannicam enim esse huiusmodi doctrinam & cōtentionis confusionísque plenam, dum comtempta rerum inuestigatione nunc hos nunc alios testes afferimus ad omnia probanda. Pleni sunt his eius libri: ex quibus quilibet facilè agnoscere potest à Galeni instituto eos recedere, qui vel Galenicos, vel Hippocraticos medicos se vulgo venditant, & in omni re, de qua agunt probationes ex illorum verbis ducunt. vt autem cum libero ingenio fuisse agnoscimus, ita ille scribit septimo Methodi, & alibi se laudem & gloriam contempsisse, nec vmquàm libris quos scribebat nomen apposuisse: tametsi passim citat nunc hoc, nunc aliud opus, & libros integros scripserit, vbi vniuersos libros quos edidit passim enumerat, & ordinem in illis constituit. Scribit prætereà ĩ tertio de locis affectis, neminẽ posse se melius quamcumque sectam tueri, Romęque primariis illius vrbis ciuibus, & Imperatoribus ob artis opera charissimum extitisse, ac medicinam ita vsque ad senectutem professum, vt neque curando, neque præsagiendo calumniam vmquam subierit, quam alij celeberrimi medici effugere nequaquam potuerunt, Addit in lib. quem inscripsit de ordine librorum suorum, se fœlicissimum fuisse, quòd sub patre docto Arithmeticã, Logicam, & Grammaticam didicisset, & postea claris insomnijs patrijs Philosophiam cum medicina coniunxisset, talemque fœlicitatem ipse maiorem reddidisse, quod citius meliusque ceteris omnibus omnia disceret. Est eadem de hac re octauo Methodi sententia, vbi habet plurimos ex suis condiscipulis sepè dixisse, cum esse excellenti natura, & singulari propter patris liberalitatem eruditione, & ætate ad discendum idonea, cui etiã suppeterent facultates, vnde disciplinis commodo vacare posset. Extant sparsim multi alij loci, quibus ipse multa de se suóque ingenio & fortuna prædicat, & singula egregia sua opera recẽset, ac præmia quæ à Boetho ob curationẽ vxoris acceperat, narrat: nec omittit siquis alius aliquam laudem & gloriam ei tribuerit, ita vt eum hominẽ nõ planè Stoicum fuisse existimare debeamus: Fuit in alijs refellendis sæpe acrior, videturque voluisse

antiquiorum medicorum memoriam extinguere, vno excepto Hippocrate, quem forte suæ gloriæ eo quòd pauca scripsisset minimum obesse posse crederet, cum aliorum dicta vndequaque arrepta occasione contentiosius persequatur, & reprobet vocabulorum vsum, definitiones, causas, remedia, plurimáque alia ab illis vsurpata, quibus postea vtitur. Quòd si vt maxime ingeniosus erat, ac ĩ omni disciplinarũ genere exercitatus, sic eam methodum quam toties laudat in scribendo obseruasset, non tot tantosq; libros scripsisset, nec idem passim repeteret, nec varia semper de eadem re doceret, maiorem profectò gloriam sibi apud præclarissima ingenia peperisset: sed cũ multa negligẽtius scripserit, pauca elaborauerit, aut ad editionem parauerit, vt ipsemet testatur ĩ opere de proprijs libris, plurima nobis reliquit excogitanda, perficiendaque. Plus tamen illi debemus quàm reliquis omnibus, qui hactenus de re medica scripserunt. Quo verò ætatis sue anno, & vbi mortu' sit, asserere nequeo. Cæterum esse huius authoris opus hoc, constat ex varijs libris vbi ipsius meminit, vt septimo Methodi, & quinto de sanitate tuenda, vt alios prætermittã, nec mouere nos debet stylus, quo ĩ hoc vtitur quandoquidem res sibi proposita contractum scribendi genus postulabat. Nonnulli ex interpretibus huius operis (vt Manardus & Montanus) tradunt, duas esse illius inscriptiones: inscribi enim vel artẽ paruam, vel artem medicinalem: sed nescio qua ratione id asserere possint: nam si codices Græcos consulamus, inueniem' profectò omnes vnam, & eandem inscriptionẽ habere, quæ est ἰατρικὴ τέχνη, id est medicinalis ars. Quod si fortè recentiores Græci aliam fecerũ inscriptionem, aut potius in suis operibus μικροτέχνην vocant, quod quidem non memini me legisse: aut si nostri interpretes ex versione Arabica artẽ paruam sunt interpretati, hæc nihil faciunt ad veram libri inscriptionem quæ ex libris huius authoris est sumenda. Habet autem non solum liber hic semper eundem titulum, sed cum Galenus illius mentionẽ facit in alijs suis operibus, nõ alio nomine quàm artis medicæ vtitur. At si quis μικροτέχνην pariter nuncupare velit, non inepti id facere poterit, Artem verò

paruam nemo rectè dicet esse: vnà enim & eadem est ars medica, quæ nequit esse aliquando parua, aliquãdo magna: præterea ars parua non exprimit vocabulum græcum μικροτέχνην quod explicari nequit nisi per circumlocutionem ad hunc modum, quòd in paruo volumine, & paucis verbis vniuersa ars doceatur, quomodo hominem μικροκόσμον dicimus, nõ quod paruus sit mũdus, sed quod in paruo eius corpore omnia bona, quæ mundus in se continet complecti videtur, ac veluti in parua tabula illa descripta appareãt, vel potius quòd veram figuram mundi, vt Solinus scribit, referat, Ergo μικροτέχνη vocari potest: At ars parua nequaquã: vera tamen inscriptio est ars medicinalis, quoniam vt dixi ita inscribitur à Galeno & passim in aliis libris, vbi mentio de hoc fit, nõ alio nomine vtitur. Quapropter hallucinatur Montanus, qui docet hanc inscriptionem nequaquam conuenire huic operi, aut certe nimis generalem esse: quippe cum aliis libris (vt ait) conueniat, qui medicinales, & introductorij dicuntur: nam vt omittamus quod hæc repugnent authori, qui huic soli operi hunc titulum fecit, non sequitur, alios libros dici introductorios, & medicinales: & proinde inscribi posse artes medicinales: non enim eo, quod sint introductorij, & medicinales, id est de medicina tractantes, ideo artis medicæ nomen illis conuenit, cum artem ipsam non doceant, sed partem dũtaxat artis, cuiusmodi est liber introductorius de pulsibus. Ac si quis dicat huiusmodi inscriptionem conuenire saltem posse libro de constitutione artis, in quo de vniuersa medicina agitur: respondere possum in eo artem non doceri: sed modum, quo ars ipsa constitui possit, vel quod magis proprium titulũ acceperit de constitutione artis, vt alio postea opus nequaquam habuerit. Quod si quis magnopere contendere velit, non admodum inuitus concedam authorem potuisse etiam illud opus, artem medicam inscribere, sed quid opus est in ea re laborare, si placuit Galeno illud de constitutione artis, hoc verò artem medicam inscribere aptissimo vtrique operi titulo? In vtroque enim artis nomine vtitur, quoniam de vniuersa arte agitur, & non solũ de aliqua artis parte, vt in aliis libris. Ab eo verò quod sibi proposuit faciendum

in vno addidit de constitutione: in alio verò nihil addidit, quod fortè vna dictione explicari non posset, quod in eo præstat id, quod iam docere aggredior. Curtius, & Montanus putant Galenum in hoc opere vniuersam medicinam perfectissimè, & absolutè velle docere, quod quidem authori repugnat, qui dicit se solum capita velle tradere. Ad hæc docendi ratio, quæ est absoluta, non solum manet in generalissimis capitibus, sed etiam descendit ad infimas species vt Plato, Hippocrates, atque adeò ipse Galenus sæpe dicere solent. Præterea hic non tractat, nec aliquam mentionem facit de medicamentis simplicibus, & compositis, de Anatome, & vix meminit elementorum, humorum, generationis, differentiarũ, & causarum morbi: quorum absoluta explicatio, magna, & integra volumina postulat. Monachus verò, qui dicit Galenum hic docere velle artẽ confuse, siue (vt aiunt) confusam, longè magis aberrat: nam doctrina, qua hic vtitur author, est per capita, & conclusiones. Præterea procedit à definitionis dissolutione & explicatione, ita vt nihil distinctius reperiatur. Addo quod ille sibi in hac re repugnet: nam si cõfusa hic traditur medicina, quomodo potest habere se hic liber ad alios, vt puer ad virum? puer enim ad virum non se habet vt confusum ad distinctum. At nec probo illorum sententiam qui arbitrantur Galenum velle hic docere medicinam per capita. Cum enim author in hoc opere faciat cũ doctrina definitiua, quod in lib. de constitutione artis cum resolutiua, vt ex proœmio colligitur, vbi non ex diuersa materia, sed ex diuersa docendi ratione illas duas doctrinas interse distinguit, constat, profectò hic eum velle ostẽdere quo pacto possit medicina per doctrinam definitiuam doceri: quoniam in lib. de constitutione ait se non medicinã, sed quo modo illa per doctrinam resolutiuam constitui possit, demonstrare velle. Idem licet probare ex tribus locis Galeni qui habentur in proœmio, quorum primus ita habet. Tertia ex definitionis dissolutione cui nũc incumbimus: In secundo sic, Hoc vero loco eam, quæ ex diffinitionis dissolutione fit, instituimus: In tertio ita legitur, sigillatim totam medicinæ tractationem in multis aliis operibus diligenter conscripsimus, quibus ad tres doctrinas

De intẽtione siue scopo authoris in hoc opere.

vti licet: verum eam, quę diffinitionis dissolutione fit, nũc aggrediemur: si hoc tãtum etiam addiderimus nos solum capita, & veluti conclusiones eorum, quæ alibi fusè sunt demõstrata, esse tradituros. Ex quibus quidem patet Galenum non proponere se primo, & per se medicinam docere velle per capita: sed quo pacto medicina doceri possit per doctrinam diffinitiuam, quæ plurimum certè inter se differunt, vt multum refert dicere artem constituere, vel constitutam docere ab eo, quod est modum ostendere, quo ars cõstitui potest. Quæ verò de medicina docentur non ex prima intentione proponit author, sed tãquam exempla, & materia contenta in diffinitione, ex cuius explicatione ostendit medicinam posse doceri per doctrinam diffinitiuam. Eadem profectò ratione, qua in lib. de constitutione artis, quæ de medicina docet, affert, vt monstret vim doctrinæ resolutiuæ. Ergo Galenus in hoc opere primò, & per se instituit docere quod medicina per doctrinam diffinitiuam tradi potest: per accidẽs verò proponit se solum velle capita attingere, quæ quidem non sufficerent ad artem ipsam docendam, sed sufficiunt ad docendum vim, & vsum huius doctrinæ. An verò solum capita attingat (vt ille scribit) suo loco expendemus. Librum hunc credunt nonnulli ita se habere ad alios libros Galeni, vt vniuersale se habet ad particulare. In hoc enim omnia comprehendi, quæ ad medicinam pertinẽt: In aliis vero tractari dũtaxat, quę ad vnam partem illius pertinent. Alii verò tradunt eam esse proportionem quæ est inter imperfectum, & perfectum, & puerum & virum. Alij verò vt confusum ad distinctum. Verum omnes istas opiniones primum generali & communi, deindè propria confutatione ita refello: scribit enim Galenus, vt antea ostendimus, se velle hic doctrinam diffinitiuam facere & cum ea conclusiones quasdam dũtaxat tradere: quo fit, vt hic differat ab omnibus aliis eo, quod in hoc doceat modum, quo medicina tractari potest per doctrinam diffinitiuam, quod in nullo ex aliis facit, & quod conclusiones & capita rerum hic ponat, Alibi vero prolixius de rebus disserat: Et hoc patet in omnibus & singulis ferè Galeni operibus, eo excepto in quo agit de constitutione artis, in eo enim conclusiones e-

De differentia & proportione huius operis ad alios libros Galeni.

tiam & capita rerum ferè omnium, quæ hic etiam docentur, explicat. Ergo ab eo libro differet hic, docēdi ratione: quandoquidem in hoc diffinitiuam doctrinam, in illo resolutiuam sequitur. Materia autem in vtróque opere eadem statuatur. Qui verò volunt opus id se habere vt vniuersale ad particulare, ratione etiam non carent, si intelligant vniuersas ferè medicinæ partes in eo explicari, quod in aliis non fit, eo tamen etiam excepto, qui agit de constitutione artis. Quod si intelligant in hoc libro vniuersalia omnia doceri magis, quàm in aliis, falluntur. Nam easdem curādi indicationes hic & in methodo com memorat, eosdem signorum fontes hic statuit in cognoscendis partibus affectis, quos in libris de locis affectis proposuit, eadem genera morborum & symptomatum, easdem causas hic & passim alibi recenset, adeò vt hac ratione ęque vniuersalis sit hæc, vt aliorum librorum tractatio. Qui vero vt imperfectum ad perfectum se habere hoc opus volunt, videntur in eam opinionem venisse, quòd ignorata illius inscriptione, hic liber ęsset (vt illi arbitrantur) ars parua: in aliis verò magna contineretur: nisi fortasse hac ratione imperfectū vocare velint, quod illius tractatio singula nequaquam prosequatur, nec probationes adhibeat necessarias: sed solum capita proponat, quorum vi reliqua omnia comprehenduntur. Cæterum non esse eam proportionem, & rationem huius operis ad alia, quæ est confusi ad distinctum, patet: quandoquidem doctrina, quæ fit per explicationem definitionis, omnia distinguit, & nihil confusum relinquit: nisi vocare velimus nescio quo modo doctrinam eam cōfusam, quæ in certis capitibus consistens, omnia particularia nequaquam prosequitur. Igitur vt rem concludamus, hic liber ad omnes Galeni libros simul consideratos ita se habet, vt conclusio ad præmissas, & vt id, quod continet capita, ad ea, quæ prolixiorem doctrinam continent. Ad singulos vero libros Galeni comparatus differt, quòd hic doctrinam diffinitiuam faciat, quod in nullo ex aliis facit, & quod capita toti⁹ ferè medicinæ doceat, quod in nullo alio præterquam in lib. de constitutione artis præstat, & cum singulis libris comparatus reperietur habere aliquādo rationem vniuersalis, aliquādo im-

perfecti, aliquando perfecti, aliquando distincti, aliquando elaborati, aliquando negligenter scripti. Curationem enim morborum vniuersaliter prosequitur: signa verò quibus dignoscere possimus temperaturas nō solum generaliter, sed magis particulariter docet, quàm in lib. de temperamentis, & id etiam perfectius facit. Imperfectè autem & confuse enarrat salubris, insalubris, & neutri significationes, & latitudines, quod perfectius & distinctius præstat in lib. de sanit. tuenda, & Thrasybulo. Et hæc quidem de hac re sufficiant.

De ordine libri & diuisione.

Triplicem ordinem explicandum esse censeo, primum eum, quem habet hic inter alios libros Galeni, secundum quo vtitur author. Tertius est ordo rerum, quæ tractantur. Quod ad primum ordinem attinet, sunt qui putent librum hunc vltimo loco esse legendum: idque rationibus partim à Galeno assumptis, partim etiam ex aliis rebus. Scribit enim Galenus in prooemio librum hunc, & doctrinam quæ hic tractatur, facere ad memoriam. Discenda enim sunt prius ea, quæ memoriæ mādari debent: idque per tractationem prolixiorem, postea ea in capita contrahenda sunt, & memoriæ mandanda. Vt ergo imaginatio, & cogitatio præcedunt memoriam, sic alios libros hunc præcedere debere. Præterea idem author scribit hunc librum esse aliorum omnium compendium. At nemo ex compendio poterit artem aliquā recte discere, præcedant enim oportet illi libri, in quibus continetur doctrina amplior, & plena probationibus, & demonstrationibus: ex illis enim gignitur scientia conclusionum. Postremo aiunt illi Galenum in omni ferè tractatione se remittere ad alios libros. Ex quo patet alios, qui lucem præbent huic, præponendos, & prius legendos esse. Alij verò sunt qui contrarium tenent vt Montanus, Curtius, & Manardus: sed illi inter se differunt. Nam Curtius & Manardus volunt hunc librum inter introductorios collocari, si modo doctor eum interpretetur, non autem si discipulus præceptoris opera destitut⁹ Galeni libros percurrere velit. Propterea illos errare cēsent, qui aiunt hūc librum vltimo editum, & primo legendum. Quod enim est compendium, & ad memoriam facit, postponendum esse. Montanus verò absolute pronunciat librum istum

esse inter introductorios collocandum: quoniam agit de tota arte. Idem probat Galeni testimonio in fine huius operis, vbi recẽsens Galenus libros quos composuit, scribit librum de constitutione, & hunc seorsum esse ab aliis libris, in quibus plenior doctrina explicatur. Ac vt melius possit suam opinionem astruere, distinguit Galeni libros hoc modo, quòd quidam nihil ad artem pertineant, tractent tamen de rebus, quæ possunt non nihil conducere ad artem. Cuius generis dicit esse libros de placitis, de demonstratione, de remediis, perturbationum animi, & eum, qui titulum habet, quod animi mores sequãtur temperamentum corporis, & eum qui inscribitur, quod optimus medicus sit etiam philosophus, & alios præterea multos, quorum pars periit, pars autẽ superest. Alios verò dicit esse, qui artis partes explicant: cuiusmodi sunt libri de elementis, temperamentis, morbis, & alij plurimi, sine quibus ars constare nequit: quippe cum sint veluti artis membra. Inter quos ponit etiam quosdam esse introductorios: vt est liber de pulsibus ad Tyrones ad vniuersum opus de pulsibus. Alios demum dicit esse libros, qui de tota arte agunt, vt librum de sectis, de constitutione artis, & hunc ipsum de quo agimus, & hos inter introductorios collocandos. Verum ego vtranque opinionem recipio & coniungendam esse arbitror: esse inquam opus hoc primo, & vltimo legendum. Nec obstant rationes eorum, qui vnã ex partibus tuentur. Nam ad eos, qui dicunt postremo legendum eo, quod compendium sit adfero, quòd eadem ratione introductorius liber de pulsibus, qui compendium est totius tractationis de pulsibus, quam facit Galenus, postponendus esset sexdecim libris de pulsibus. Nec ignoro quidem compendia difficilius intelligi, quàm ea volumina in quibus res eadem prolixius explicatur, & vbi res iam memoriæ est mandanda, tunc compendia maximè quæri. Sed vt nihil est, quod possit habere omnes vsus, ita alia ratione compendia hæc, quæ continent totius artis capita, sunt inter primos libros legenda: quoniã subiiciunt omnia, ad quæ referre posteà debet, quæ in aliis libris legit ill' facultatis studiosus. Si enim medicinæ studiosus non legeret ab initio hunc librũ, fortè desperaret se posse vnquam me-

dicinā discere multitudine librorū Galeni, & aliorū medicorū deterritus: sed si prius nouerit totā medicinā versari in corporibus, signis, & causis salubribus, & insalubrib⁹, neutris, tunc bene sperabit, & agnoscet legēdo Galenū & alios scriptores, quādo illi vtilia, vel inutlia tradant. Ergo nihil obstat, quominus liber iste à rudioribus legatur, etiā si præceptore destituātur. Nā prçter rationes prædictas facit ad hoc contra Curtiū, & Manardū Galeni authoritas, qui cū ordinat libros suos, legentiū rationē habet, non eorum, qui à præceptore ea, quæ ipse tradit sunt percepturi. Nec mouetur, si in libris suis introductoriis multa sint scripta difficile, quæ nequeāt intelligi ab illis, qui adhuc sunt rudiores, Nam (vt diximus) non potest res vna omnia habere commoda. Cæterum inter postremos legendus est iste liber, quia veluti conclusio est, & capita cōtinet omnia, quæ prolixius alibi à Galeno sunt demonstrata: Ideo quia facit ad memoriam, & compendium, prouectioribus cōuenit. Quia verò vniuersæ medicinæ capita proponit, & exponit summam totius medicinç: ad quam omnia quç postea discenda sunt, referri debent rudioribus cōfert. Ab omnibus igitur legendus & audiendus. Cæterum ordo doctrinç quo vtitur author est, definitorius, de quo postea suo loco agemus. Tractat autē primo de corporibus salubribus, insalubribus, & neutris. Secundo de signis corū. Tertio de causis salubribus, insalubribus, & neutris, quibus omnibus præponit procœmium, in quo doctrinam quçrit, qua vult vti in opere. Ex quo quidem patet operis diuisio in procœmiū, & tractatum, qui tres partes continet & in eas diuiditur nempe corpora, signa, & causas.

De vtilitate operis.

Porrò vtilitatem huius operis hanc proponit esse Galenus, quod ad compendium, & memoriam faciat, obrationem tractationis, & doctrinæ, qua in eo vtitur. Ego verò non solū hunc, sed & alios vsus in eo reperio. Non enim solum ad compendium facit, & memoriam, sed etiam ad reminiscentiam. Est prætereà vtilis liber hic, ob rationem tractationis, quæ vniuersis medicinç studiosis accommodatur. Nam rudioribus ea ratione (vt diximus) vtilis est, quod illis artis capita proponat, ad quæ postea referre debent, quæ in aliis vniuersis libris spar-

sim leguntur. Doctioribus autem ob rationes, quas Galenus affert: quod scilicet compendium sit totius illius multitudinis librorũ, quos ille de arte medica nobis reliquit, ita vt in eo videre possint medicinæ studiosi vno intuitu quæ in alijs libris latius explicata legerunt: Vnde ad memoriam (vt ille recto censet) facit. Nam si memoria est, (vt inquit Aristoteles) habitus cõseruatiuus imaginum, & phantasmatum, quatenus ad res exteriores referuntur, optima ratione fit, vt quanto pauciores imaginationes fuerint, melius conseruentur. At pauciora sunt, quę breuiora sunt, & compendio scripta. Ad hæc si memoria maximè cum meditatione conseruatur (vt Arist. etiam testatur) meditatio autem nihil aliud sit, quàm crebra repetitio imaginum, accidit vtique vt facilius illorum memoria conseruetur, quæ pauciora sunt, illa enim facilius meditari licet. Porrò quod de memoria dictum est, idem de reminiscentia dicendum. Si quid enim è memoria exciderit, promptius in eam reuocabitur, si illud compendium sit, & pauca in se contineat, quandoquidem reminiscentia fit propter affinitatẽ cum imaginatione. Nam si quis Platonem legentẽ viderit, excideritque is è memoria, videritque alium gestantem librum, propter affinitatem promptè libri Platonis, & legentis ipsius recordabitur. Sic sanè hoc opus reminisci faciet eorum, quæ in silua librorum Galeni: tanquam in vasto, & profundo pelago continentur. Ac quemadmodum optimi Nautæ, intuentes tabellam, in qua depictum orbem habent, suum iter peragunt, ad illud quę redeunt, si quãdo tẽpestatibus iactati à recto cursu aberrauerint. Sic multi confusi prolixitate Galeni, Archetypũ in hoc opere habebunt, ad quod respiciẽtes se ipsos colligent, & quæ inutilia sunt, resecabunt. Addo aliam vtilitatem ex scribendi modo: In hoc enim non sunt digressiones, aut inuectiuæ, aut prolixæ explicationes rerũ ad medicinam nequaquam pertinẽtes, vt fit in alijs Galeni libris: sed omnia vtilia ad finẽ medicinę consequendum pertinẽtia. Tot enim sunt in eo sententiæ, quot verba. Est præterea vtilis liber hic ratione eorum quæ tractantur. Non enim in eo quædam duntaxat, vt in alijs operibus: sed vniuersam ferè medicinam com-

plectitur, docétque. Ac simul explicat docendi rationes, quibus non ipsa duntaxat medicina, sed & aliæ facultates tradi possunt. Ex quibus quidem innotescit difficultas huius operis. Est enim difficile vniuersam medicinam, aut saltem omnia illius capita, in tam exiguo opere complecti. Præterea doctrina, quæ solum capita attingit, nihilque probat: sed solum rem proponit, & narrat, necessario secum magnas difficultates trahit. Quod quidem patere potest ex interpretibus, qui plurimũ laborant, & inter se maximè discrepant in rationibus reddendis earũ rerum, quæ ab authore hic proponũtur. Cęterum de operis subiecto tractabimus postea, cũ de medicinæ subiecto agemus. Nam multa de ea re dicenda sunt, quæ, ne eadem repetere cogamur, consultò ad eum locum differenda statuo. Quoniã de doctrina docẽdíque ratione agit author in primo capite huius operis, nec omnia attingit, quę in hac re sũt necessaria, operę pretiũ esse duco alia afferre, quę ab ipso Galeno alibi dicuntur. Sic enim plena, & perfecta reddetur illius tractatio, & nos quod ab initio proposuim⁹, pręstabim⁹. Sunt porrò docẽdi modi & rationes, quibus maiores nostri, aut nos ipsi vtimur, ferè quinque. Quidam enim in vtrãque partem, de re qualibet disputãt, nec præterea diffiniunt vtra vera sit. Qua quidem ratione vsi sunt Academici, sicut Galenus in lib. de optimo docẽdi genere memorię prodidit. Alij verò, veluti Historiographi, narrant aliorum sententias nulla adhibita probatione, cuius generis nostro tempore sunt Siluius, Akachias, Funcius, & alii multi, qui ex aliorum libris numeratis verbis, suos conficiũt, vnde quidam ex nostris interrogatus, quales nã professores in Academia totius orbis (vt vulgus credit) pręstãtissima inuenisset, lepide sanè respõdit, se nullos alios potuisse audire doctores, quàm grammaticos: omnes enim grammaticam docere, cum Latini, & Græci sermonis solum rationem habeant, vt qui, scilicet ex grammaticorum scholis in artem medicam persilierint, & fœdissimè eam conspurcauerint. Alij omnia in quæstiones vertunt, vt Galenus vocat, Logicas, id est nihil ad artem discẽdam conferẽtes, quas non ex rei natura diluunt, sed scriptorum authoritate. Alij verò sunt, qui nõ solũ hac quę-

stionaria

De difficultate operis.

De docendi ratione in opere explicãdo necessaria.

ſtionaria doctrina vtuntur: ſed etiam maximè laborant in ſcriptoribus inter ſe conciliandis. Quo genere docendi, proximis ſeculis ferè omnes doctores ſunt vſi, & nūc plurimi in Italia vtuntur: quorum mane ſtudium alibi damnauimus. Sunt demum qui methodo docent. Quod quidem docendi genus, aliis omnibus reiectis, Galenus probat: vt ex multis locis facile oſtendere poſſum. Nam in libro, cui titulum fecit, an ars tuendæ ſanitatis pertineat ad medicum, ita habet. Ego de eiſdem rebus eadem ſemper aſſero, nec quicquam tractandum explicandumve ſuſcipio, cuius methodum anteà non didicerim, & in ea aliquandiu me exercuerim. Habet inprimo methodi quippiam methodo inquirere, & explicare, ex aduerſo opponi ei, quod eſt fortuitò temereque idem facere. Scribit etiam libro ſexto de ſanitate tuenda doctrinam, quæ methodo vtitur, tum ad recordationē facilem, tum compendiariam reddi. Item in libro de cura epileptici inquit: ſi quis methodo ignaro & inexperto, etiam innumera perſcripſerit documenta, nunquam tamen idoneum artificem reddet. Quam ſententiam in Thraſybulo his verbis luculentiorem reddit. Qui methodum (inquit) rectè tenet, non amplius infinitis eget, ſibi ipſi omnia inuenire valens. Qui verò eam ignorat, non agnoſcit, an ea infinita perperam dicta ſint, & multorum adhuc propoſitorum, quæ non audiuit, inops redditur. Præterea in lib. de conſtitutione artis medicæ, in quo conditiones refert neceſſarias ei, qui in aliqua facultate excellere velit, hæc habet. Qui in diſciplinis excellere vult, methodum quandam perdiſcere debet, qua, quod in ea quærit, inuenire poſſit: & non ſolum methodum habere, ſed illam exercere debet. Sunt alii propemodum infiniti loci apud Galenum, quibus methodum docendi extollit, ita vt ſine ea ne nihil rectè inueniri, doceri, & conſtitui poſſit. Quapropter vidēdum eſt quid ſit huiuſmodi methodus, & quibus conſtet, & perficiatur. Scribit autē Quintilianus methodum eſſe breue compendium. Cicero verò viam, artem, rationemque interpretatur, Galenus autem textu vigeſimo, tertii commentarii in ſextum librum de morbis vulgaribus, id, inquit, quod poſteriores Hippocrate methodum appellauerunt, alii ante illum viam

De Methodo docendi.

b

rectam vocarunt. Diffinit autem methodum esse, ex qua rectè inuentorum, & factorum in artibus approbatio est: non rectè autem se habentium redargutio. At quarto methodi medendi inquit. Methodus via est quædam vtilis, omnibus particularibus communis. Eustratius in primum caput primi Ethicorum ait, Methodus viaque docendi, est habitus, qui cum ratione progreditur. At si quis vocabuli etymologiam spectet, clarius fortasse definiet vt Cicero. Nihil enim aliud est methodus, quàm via, ars, & ratio agendi quidpiam, eo quòd μετὰ ὁδοῦ id est cum via fiat, ex hac enim generali interpretatione supradictas definitiones eliciuntur. Qui enim viam rectam seruat, & rationem in rebus tractandis, breuiter assequitur quod vult, ideo breue compendium dicitur. Sic qui rectè incedit in rebus tractandis, rectè inuenta probare, & redarguere, quæ rectè non se habent, potest. Rursus quoniam qui docet, rectè ab vniuersalibus ad particularia procedit: Ideo via vtilis omnibus, particularibus communis, methodus dicta est. Ex hac ergo generali interpretatione, varias methodi definitiones rei propositæ conuenientes elicere licebit. Qui enim rei inuentioni studet, methodum definiet esse viam, siue rationem inueniendi. Qui docet, docendi rationem. Qui discit discendi. Ergo cum nos methodum quæramus ad docendum, definiemus eam esse docendi rationem, seu viam, vel artem docendi. Sed iam videamus quibus constet, aut comparari possit huiusmodi recta via & methodus, de qua re colligere etiam oportet, quæ Galenus sparsim de hac re tradit. Scribit ergo in primo methodi, eos methodo tradere aliquid, qui cum via quadam, & ordine res ita explicant, vt aliquid primum constituatur: deinde aliquid secundum: atque ita deinceps, donec ad id, quod ab initio est propositum, sit peruentum: eodem etiam loco hoc scribit, qui vult aliquid methodo tradere, necesse est eum ab initio, quid quoque nomine, quo vsurus est, significetur, demõstrare. Posteà verò definiendum est id, cuius naturam quærimus, deinde diuidendum, si multas habeat partes. Postremo vniuscuiusque partis proprietates explicandæ. eadem etiam scribit in initio Commentarij in lib. de natura humana, vbi Platonem hanc methodum in docen-

dis rebus mutuasse ab Hippocrate refert, Methodo igitur docet qui nomina primo obscuriora explicat, deinde definitione circumscribit, posteà diuidit vsque ad infimas species. Postremò vniuscuiusque rei proprietates explicat. Hæc est illa methodus, tantoperæ à Galeno laudata: quę si omnia comprehenderet necessaria ad bene docendum, multo maiorem laudem męreretur. Verum cum multa relinquat longe vtiliora illis, quę comprehendit, eit quod prosequamur eius laudes, cum iam perfecta erit & absoluta. Non enim sufficit nomina exponere, res definire, diuidere, & illius proprietates explicare, sed etiam causas illarum, & effectus sæpe docere conuenit. Ad hæc non docet hęc methodus, quo genere probationum sit vtendum in singulis rebus docendis. Præterea potest solum conuenire methodus singularibus rebus explicandis, non autem accommodari potest artibus vniuersis inueniendis, constituendis, & docendis: quemadmodum ex procœmio huius operis patebit. Ac vt vno verbo dicam huiusmodi methodus, tam exilia continet pręcepta, tot, & tanta relinquit: vt eam tantam vim habere nequeat, quam Galenus ei tribuit. Quod ea (inquam) sufficiat ad omnia docenda, temerè sine ea, & cum ea omnia rectè doceri. Quapropter videndum est, si quid melius in hac re tradi possit, sumpto hic exordio. Quum omnis docendi ratio pręcepta requirat in illis rebus, in quibus contingit errare: necesse est, vt ea expendamus, quę cum obseruantur, perfectam rerum doctrinam reddunt. Itaque re proposita, quam docere volumus, constat primum videndum quid sit probandum: quid verò non. Neque enim omnia probanda sunt: & quæ probationem postulant, si illa omittatur, docendi ratio inepta redditur. Quo pacto videmus nostro hoc seculo plurimos in docendo hallucinari, dum ea, quæ notissima sunt, demonstrare student, nullamq; adhibent probationem, atq; lucem rebus suapte natura obscuris. Sunt autem ea probanda, quę in ea tractatione vel sunt ignota: aut ex alia non ponuntur, tanquàm nota. Quod quidem Aristoteles planè ostendit: cum ait, omnem doctrinam fieri ex præcedente cognitione: tanquam nō sint omnia probanda: sed quędam vel suapte natura, vel ex

aliis facultatibus ponenda tanquàm nota. Secundum verò quod postulat docendi ratio est, vt intelligamus quibus instrumentis singula docere possimus: In quo quidem nihil hoc nostro seculo est sanum, omnia enim sunt contaminata, omnesq; recedimus ab antiqua, & vera docendi ratione, quippe cum omnes probationes ab antiquorum verbis & sententiis ducamus, Pythagoricos ab omnibus damnatos imitantes, spectamus enim in rebus probandis non quid ratio, & sensus nostri, quos natura nobis ad rerum cognitionem dedit, docere possint: sed quid Aristoteles, Galenus & quod deterius est quilibet alius de ea re scripserit, illorum sententias colligimus, & libros nostros consarcimus, & detestanda temeritate edimus, laboramus præter modum in authoribus conciliandis, quod nullus vnquam ex præstantissimis authoribus fecit. Et dum aliorum iudicio viuimus, ostendimus nos non homines, sed bestias esse. Ac cum aliis leuiter credimus, ridiculos nos præbemus: naturam nostram non agnoscimus, torpescunt naturæ instrumenta, & artes facultatesque vniuersæ (dum putamus stulta quadam, & superstitiosa opinione, omnia ab antiquis inuenta & bene tradita) sepultæ manent, nullumque incrementum suscipiunt. Ac vtinam cum in his tempus conterimus, agnosceremus instrumenta necessaria ad facultates tractandas, nequaquam esse explicata à maioribus nostris. Atque postea honesto labore & laudabili contentione aggrederemur illorum numerum, & vim docere. Tradunt enim Aristotelis interpretes vniuersa instrumenta quibus ad docendum vtimur, quatuor esse, nempe methodum siue viam diuisiuam, resolutiuam, diffinitiuam, & demonstratiuam. His plures esse non posse Eustratius in procemio secundi posteriorum ad hũc modum probare nititur: aut enim (inquit) substantias scire volumus aut quę substantias sequuntur, ad substantias definitiua vtimur. Ex significatiuis verò rationibus ipsius, quid est esse, notitiam sequentium inuenientes, demonstratiuam in talium probationem accipimus. Quoniam autem opus est materia in diffinitiua ad effectuum perfectionem, eam subministrãt diuisio, & resolutio. cum enim diffinitiones sint, aut eorum, quę specialissima sunt

aut subalterna, vel à superoribus, vel ab inferioribus has venamur, id est vel à posteriorb⁹ vel à priorib⁹: A prioribus quidé diuisione vtimur, à posterioribus resolutione. Hacten⁹ Eustrati⁹, quib⁹ verbis cõfusè prolatis nõ efficit, quod quidé credũt Manardus, & Montanus. Nõ enim hic de omnibus instrumentis, quibus ad docendum vtimur, ipse agit, sed vt in dictione eius apparet de communibus seruientibus scientiæ. Particularia enim instrumẽta plura sunt. Nam & qui syllogismo dialectico aliquid probat, aut inductione aut exemplo, & denique per aliam probationem à sensibus vel intellectu ductã, docet quidem: At non id per vnum ex illis quatuor instrumentis. Quare malè illi instrumẽta inuestigantes, quibus ad docendum vtimur, ea solum enumerant quibus scientiæ vtũtur. Nec aliquis hactenus ex illis conatus est explicare perfectum horum instrumentorum numerum: nec facile quidem est id facere. Nos autem vtcunque conabimur id præstare, vt viam saltem indicemus logicis, quorum officium est hæc enarrare: aut aliis, qui hæc tractare velint in maiore otio, quàm nobis suppetat, sumpto ex rei natura principio ad hunc modum. Omne quod docere volumus vel sensibile omnino est, vel intelligibilè vel partim sensibile, partim intelligibile. Porrò si sensibile sit, solo sensu tanquam instrumento ad docendum, discendúmque vtemur. Si quis enim docere velit, cuius coloris sit lac, non melius docere poterit, quàm si illud oculis spectandum subiiciat. Si verò intelligibile sit id, cuius cognitionem quærimus: aut ex illis est, quæ intellectui statim sunt nota: vt dignitates, vel ex his quæ non talia sunt. Si primi generis fuerint, solo intellectu vtimur, nisi qui rudior est, & parum ingenio valet, sensus etiam requirat: veluti si quis fortè non percipiat totum esse maius sua parte, aut lineas omnes ductas à centro ad circumferentiam æquales esse, inductione facta per singularia docendus est. At si primi illius generis res non sit, requirátque lucem aliquã: vt diuersa sunt, quæ docere volumus: ita & diuersa instrumenta sunt necessaria. Nam si artis constitutionem docere velimus, resolutiua methodo vtendum, si componere, cõpositiua, si per capita docere, diffinitiua, vel diuisiua. Si autem rei essentiam scire velimus, diffinitio ad-

Quot sunt probãdi aliqui modi.

hibenda eſt. Si quod multiplex eſt, diuidere conſtituimus, diuiſione vtendum. Si quod particulare eſt ad vniuerſale reuocare placet, aut finem in ſua principia, aut aliud denique, quod ab alio ducitur, ad ſuam originem deducere, reſolutio commode id facit. At ſi aliquid alicui ineſſe docendum eſt, ſi quidem illud particulare fuerit, ducto argumento ab vniuerſali per exemplum, vel ſyllogiſmum, aſſequemur quod quærimus. Si verò vniuerſale extiterit, vt cum proprietates de rebus probare volumus, ſi per neceſſaria fiat probatio, demonſtratio vocabitur. Si per probabilia, dialecticus ſyllogiſmus: ſi per apparentia, ſophiſticus. Cæterum ſi probare velimus aliquid eſſe in ipſo vniuerſali, nō ſolum quidem per ſyllogiſmum, vel exemplum, ſed etiam per inductionem & enthymema id faciemus. Particulare quoque ex particulari colligimus per epilogiſmum. At ſi neque ſenſu, nec ratione id, cuius cognitionem quærimus, nondum percipere liceat, experientia aliorum vtendum, credendúmque his, qui earum rerum naturam, & vim ſe perſpectam habere referunt. Vnde conſtat plura eſſe inſtrumenta docendi quàm quatuor, ſunt enim ſenſus, intellectus, reſolutiua, compoſitiua, diffinitiua, diuiſiua doctrina, reſolutio, compoſitio, diuiſio, diffinitio, ſyllogiſmus demonſtratiuus, dialecticus, ſophiſticus, enthymema, inductio, exemplum, epilogiſmus. Quibus addi poſſunt analogiſmus, & (vt diximus) experientia, authoritas, teſtimoniúmque illorum, quos vera tradidiſſe arbitramur. Eſt quoque materia multiplex, ex qua argumenta, & probationes petuntur. Nam ab his, quæ ſunt de eſſentia rei, aut cauſæ, aut effectus rerum, aut proportionem aliquam habent cum rebus, de quibus agimus, & à locis dialecticis arg. peten. Igitur qui rectè docet, debet propria adhibere inſtrumenta, nec vnum pro alio ſumere, vt diuiſionem pro diffinitione, & prętereà ab idoneis rebus arg. petere, ad id probandum, quod volumus. Vbi enim ratione, aut ſenſibus aliquid probandum eſt, temere ab aliorum authoritate argumenta ſumamus, quàm requirat id, de quo agimus. Quædam enim ſufficit probare ſenſu, alia ratione, alia authoritate, alia verò hęc omnia deſiderant. Eſt quoque obſeruanda in docendo qualita-

doctrinæ. Quædam enim exacte docere oportet. qualia sunt, quæ proprij sunt instituti, alia sufficit leuiter attingere, vt ea, quæ sunt alterius tractationis. Requirit etiam methodus modum docendi. Nam quædam prolixe, alia breuiter, alia simul, alia diuisim sunt explicanda. Plurimum etiam refert scire quo loco singula sint docenda, neque enim omnia passim, quod à nonnullus fieri videmus, sunt tractanda. Postremo postulat methodus ordinem in docendo, quandoquidem plurimum refert de qua re primum, aut deinceps agere incipiat, qui docet. Hęc omnia requiri ad bonam docendi rationem ostendit rei natura, & tractatio Aristot. Theophrasti & Euclidis, quos ferè solum bene docuisse puto: nec non errores eorum, qui male docent, eo quod in aliquo ex prędictis aberrent, inter quos si quis alius, est Galenus, qui cum omnes damnet, quòd methodo non vtantur, ille solo nomine methodi contentus esse videtur.

Tres sunt omnes doctrinæ.

Hic liber duas partes continet, vt antea annotauimus, fatenturque omnes interpretes præfationem, & tractationem. Est autem hoc primum caput præfatio, cum in eo præfationis conditiones ab omnibus facilè dignosci possint. Nam auditorem attentum, docilem & beneuolum reddit, id quod facit, dum proponit finem, quæque vtilia sunt, & digna tractatione. Proponit enim se tradere velle medicinam per doctrinam definitiuã: quod quidem vtilissimum & dignum esse docet ex proprietatibus, quas huic doctrinæ tribuit. Sed quoniam aliæ sunt doctrinę, quę etiam medicinam, & alias facultates ordine explicare possunt: antequam institutum proponat, quot sint in vniuersum omnes huiusmodi doctrinæ recenset. Et docet quæ, & quales sint, ex quibus postea elicit eam, de qua agere instituit: ac eius vim, & dotes quas prę cæteris habet ostendit: vt illius vi, dignitate, & vtilitate perspecta accendamur ad huius operis cognitionem. Porrò proœmio vtitur ob rei difficultatem & nouitatẽ, quã aggreditur, ĩ quib' casib' Arist. l, 3. c. 24. Rethor. ad Theodectẽ proœmio vtẽdũ esse scribit. Itaque cũ dif-

ficile esset vniuersam medicinam vno breuissimo opere comprehendere, & simul docere modum, quo illa vno, & certo ordine explicari posset: quod nemo antea pro dignitate præstitit, meritò procemio vtendum sibi fuit.

De nomine doctrinæ.

Nunc videndum quid doctrina, quotq; modis illius nomen vsurpetur, quot genera doctrinę, quid per doctrinas ordini inhærentes intelligat, quæ, & quot sint istæ doctrinæ, an tres duntaxat, vt author censet, an plures. Postremò quid proprium vnaquæq; illarum habeat, & quid cum aliis cõmune. Igitur doctrinæ nomen aliquãdo intelligitur pro actu ipsius doctoris, siue productione, & emanatione, habitus, intellectus in discipulum, qui quidem significatus maximè proprius est, & in eo Aristo. 1. posteriorum teste Ioanne Grammatico, & Themistio ait, omnem doctrinam fieri ex aliqua præcedente cognitione. Significat & doctrina habitum ipsius animæ, qui actum ipsum profert: vt quum dicimus, aliquam doctrina excellere, insignique doctrina præditum, & doctorem, & doctum, qui scilicet habitũ habet, quo docere potest, Doctrina etiam methodũ docendi significat. Quomodo Peripatetici quatuor doctrinas esse dixerunt, definitiuã, diuisiuam, resolutiuam, & demonstratiuam. Capitur doctrina aliquando pro docendi modo, quem tenemus in scribenda, tradendaque aliqua arte: vt cum dicimus aliquem seruare optimam doctrinam, id est optimum docendi modum. Sumitur & doctrina pro docendi ordine: vt cum optimam doctrinam laudamus, & esse dicimus, eo quod ordinem in docendo seruet, etsi interim in aliis aberret. Hactenus recentiores interpretes vt Manardus, Curtius, (vt alios paulò antiquiores & parum doctos omittam) putauerunt per doctrinam authorem hic intelligere docendi modum, & ordinem, quo vtimur in arte aliqua scribenda, aut viua voce docenda. Tres enim esse modos, siue vias, per quas id facere certo ordine possimus. Qua quidem in re errare videntur: si enim pro actu docentis doctrina hic aptè intelligi potest, cur accidentarias illius significationes propria & maxima genuina relicta sumemus? Nam docere est agere: quare actio docentis est ipsa re vera doctrina, optiméqué sentiet qui dicet tres esse omnes act⁹ docẽtis, siue tres esse traditiones, &

explicationes quę ordine certo id, quod quærimus docere possũt. Pręterea nõ explicãt illi, quid per modũ, & viã intelligãt. Igitur cũ propria significatio doctrinę hic retineri possit, dicemus doctrinam esse ipsum actum docentis, qui fit voce vel scripto. His enim modis conceptum animi exprimere possumus, non quòd ipsa locutio, aut scriptura doctrina sit: vt quidam perperam existimãt. Sic enim qui nos peregrina, & ignota lingua alloquuntur, docerẽt: sed quod (vt diximus) per notas, voces, & scripturas communicent conceptus, & res. Nihil enim aliud est doctrina, quàm conceptuum, & rerum communicatio: quas doctor intelligit, & aliis impartiri vult. Quæ quidem communicatio etsi voce, scriptura, nutu, & animi passionibus exprimitur: tamẽ ad artes docendas scriptura, aut loquela vtimur. Porrò huiusmodi actus & doctrina requirit (vt antea diximus) alias omnes doctrinæ significationes. Nã eum qui docet oportet habere habitum docẽdi, modum, ordinem, instrumenta, & alia vniuersa, quę superius commemorauimus, cum de docendi methodo ageremus, iam verò si doctrina est actus docentis, tot erunt genera doctrinarũ, quot erunt genera actuum. Sunt enim actus quidam vniuersales, qui ad vniuersam artem docendam pertinent, alij particulares, alij confusi, alij distincti, alij faciles, alij difficiles, alij ordinati, alij inordinati, alij demõstratiui, alij probabiles, alij duntaxat apparentes, alii aliter se habent: sic doctrinæ quædam vniuersales sunt, aliæ ad proportionem actuum aliter se habent. Sumentur autem omnes differentiæ, partim à differentia ipsorum actuum, partim à differentia rerum, quæ docentur, partim à differentia instrumentorum, quibus ad docẽdum vtimur. Hic autem de doctrina vniuersali agit, vt quæ conueniat instituto: nam de vniuersa arte, & doctrina apta ad illius traditionem agit Galenus. Quare de demonstratione, diuisione aut definitione intelligi non potest, quod scribit author, vt Monachus, & alii multi interpretes memoriæ prodiderunt. Agit præterea de doctrina ordinata, non de inordinata, quemadmodum verba indicant. Nec verò hic agit de doctrina, quæ fit per causas, vt Montanus credit. Nam doctrina definitiua non incipit à definitione, tamquam à causa, nec resolutiua à fine, tanquàm à finali cau-

Quibusmodis fiat doctrina.

Doctrinæ quot.

De qua doctrina agat author.

a, nec compositiua à principiis, vt à causa. Deinde sibi in hac re Montanus contradicit: quippe cum dicat hic doctrinam sumi pro illa, quæ facit ad vniuersam artem docendam. At illa, quæ fit per causam, est particularis, An verò tres sint duntaxat hę doctrinæ, postea expendemus: cum singulas enumerauerimus.

Ordini inhærentes.

Quid sit ordo, & quotuplex, & de quo hic intelligat, quid pręterea sit doctrinas inhęrere ordini, iam sequitur explicandum. Porrò ordo est proportio, & ratio in rebus, vt Aristo. 8. physic. scribit, verum non omnis proportio, & ratio, sed ea solum, quæ prioris, & posterioris est, ordo dici debet. propterea rectè Galenus in lib. de diff. pulsuũ, ordinem dicit esse ad aliquid: nimirum cum ordo nihil aliud sit, quàm prioris ad posterius, vel huius ad illud relatio, & ratio, Ac quantum ordo possit in rebus, ostendit Plato in Gorgia, cum dicit ordinem esse rerum essentiam nimirum cum sine ordine nec mundus: nec ea, quæ in eo sunt, constare possint. Igitur vt in rebus natura constantibus, ordo apparet: sic in omni artificio, & proinde in docendo ordinem aptum obseruare debemus. Est autem ordo duplex, quidam enim accidentalis est, alius essentialis. Est autem accidentalis ordo, qui fit temere, id est quãdo non habetur certa ratio prioris: & posterioris sed casu aliquid sequitur aliud: quo ordine sunt scripti Aphorismi. Infiniti sũt ordines accidẽtales in docẽdo: quippe cũ intellectus noster vario, & infinito modo suas cogitationes ordinare possit. Qua quidem in re male Mõtanus censet leges, & historias scriptas esse ordine accidentali, cum illi certam rationem habeant prioris, & posterioris. At ordo essentialis est, qui in ea doctrina prima proponit, quæ sunt proponenda pro ratione suæ tractationis, & facultatis, vt Historiographi, primo consilia aperiunt: & postea res gestas, ex quo ordinem capit historia. Ac iurisperiti à iure, & iustitia, tractationem auspicantur, & ab illis casus, qui in rebus humanis contingunt deducunt: tanquam à certis suis principiis. Cæterum scientiæ ordinem naturæ reuera sequi debent: quoniam illam enarrant, id quod rectè non facerent, si

Ordo quid.

Ordinis vis

Ordinis differentia.

Mõtani opinio confutatur.

naturæ ordinem non exprimerent, Aliud enim est suaptè natura simplex, quod ad compositum ordinatur: aliud causa, quod ad effectum: aliud principium, quod ad ea, quæ ex principijs oriuntur: cogimur tamen naturæ ordinem inuertere, propter debilitatem nostri intellectus, qui nequit ea, quæ suaptè natura sunt nota, & præponenda, intelligere, vnde cogimur sensus sequi, & ab illorum cognitione exordiri: vt à compositis ad simplicia, ab effectis ad causas? à principiatis ad principia. Qui ordo essentialis quidem est, quia per illum fit optima & certa doctrina, tametsi non est naturæ ordo. Ac scientiæ quidem nunc vno, nunc alio ordine vtuntur, pro intelligentia eorum, quæ docentur: proponunt enim authores, quæ facilius intelligi, & sequentibus lucem afferre possunt. Inhærentes doctrinas ordini, qui Grece nesciũt, male interpretantur: nam Curtius intelligit ordinem inter se continentes doctrinas, ita vt talis sit sensus, Tres sunt omnes doctrinæ, quæ talem inter se habent ordinem, vt vna sit prima: alia secunda: alia tertia, cuius quidem opinio facile refelli potest. Nam si ordinem inter doctrinas intelligere voluisset Galen⁹, necessario addidisset, πρὸς ἀλλήλους, id est mutuo, & inter se: vt enim latine nemo intelligeret ordinem inter illas esse, si quis diceret tres esse doctrinas ordinem habentes, nisi adderet inter se, vel aliquid simile: ita nec græce intelligi potest huiusmodi ordo, nisi addatur aliquid, quod eum exprimat. Deinde vt Galenus scribit in Commentario primi Aphorismi lib. primi, procœmium libri oportet consentire, & cohærere cum his, quæ in lib. traduntur. At quorsum quæso hic vbi definitiuam doctrinam tradere vult, de hac habitudine doctrinarum egisset? Quid enim vtilitatis & conuenientiæ fuisset cum suo instituto opere, si dixisset tres doctrinas esse, ordinem quendam inter se obtinentes? cum ipse hic quærat ordinem, quem sequi possimus in arte aliqua docenda? Præterea si ordo hic doctrinarum essentialis esset, ita vt illæ separari nequeant: nec aliqua ars tradi, nisi primo per resolutionem modus inuentionis artis doceatur, artisque ipsius partes inueniantur, deinde per compositiuam prolixè explicentur, postremo per definitiuam veluti per capita ad memoriam iuuandam omnia

Curtii opinio de inhærẽtia doctrinarum.

colligenda ſint,ſequeretur Ariſtotelem nec Logicam,nec Philoſophiam bene docuiſſe, vtpote qui doctrinas, quæ ſibi connexę ſunt,ſeparaſſet,& ſola compoſitiua vſus eſſet. Nec verò illud,quo Curtius tueri vult ſuam interpretationem,locum habet,quod ſcilicet Galenus cum ordinat libros ſuos ad doctrinam compoſitiuam faciendam, quoſdam ex illis lectoris arbitrio relinquat:tanquàm ordo non intelligatur neceſſarius in his, quæ tractatur in ſingulis doctrinis. Nam Galenus non ordinat libros ſuos ad doctrinam compoſitiuam inſtituendam,ſed ad faciliorē doctrinam,ita vt priores aliis lucem afferant. Id, quod ſatis oſtendit ipſe in hoc proœmio cum ait nos vti poſſe ad tres iſtas doctrinas omnibus ſuis libris, quaſi in illis vna non ſit doctrina,vt ille arbitratur,compoſitiua. Quod verò idem dicit Paulum, Ætium, Auerroem, & Auicennam, qui per doctrinam compoſitiuam medicinam tradiderunt,diuerſo ordine proceſſiſſe, nos Paulum, & Ætium, medicinam ſcripſiſſe ordine compoſitiuo negamus, vt qui medicinæ vnam duntaxat partem,quę agit de morbis,& illorum remediis:aut certe non vniuerſam artem ſcripſerint. Auerroes autem, & Auicenna, ſequti quidem ſunt ordinem,& doctrinam compoſitiuam: etſi in particularibus quibuſdam differant. Nam in re tā ampla & varia, qualis eſt medicina, particulæ quædam variare poſſunt: ordo tamen compoſitorius ſeruatur, ſi in præcipuis capitibus, & partibus authores conueniant. Ergo explodenda eſt Curtij opinio de ordine doctrinarum inter ſe,nam ſola compoſitiua neceſſaria eſt doctrina ad artes tradendas. Reſolutiuam autem ſatis eſt ſi author in ſe habeat: definitiua vero neceſſaria non eſt ei, qui diligēter compoſitiuam fecerit,nec ita prolixitati indulſerit vt compendio poſtea & (vt ita dicam) recapitulatione hac per doctrinam definitiuam egeat. Nam quis nō videt in Ariſtotele,Theophraſto,Euclidè, Ptolemęo, optimis ſcriptoribus,ſuperfluam fore doctrinam definitiuam? Igitur intelligere oportet ordinem, quem habent res,quæ per ſingulas ex his doctrinis tractantur. Ita vt talis ſit ſenſus. Tres ſunt doctrinæ,quæ optimo ordine omnia, quæ in arte aliqua tractantur, explicare poſſunt. Conuenit enim hæc interpretatio authoris inſtituto.

Galen' qua ratione ordinat libros ſuos.

cæterum Monachus male interpretatur ordini inhærentes additum esse, vt vertebras dorsi, cum omnis doctrina inquit sit ordinata, sicut & vertebræ solum in dorso reperiuntur. Nam non solum in dorso, sed & in collo, & lũbis, vertebræ reperiuntur: nec omnis doctrina seruat ordinem essentialem, de quo hic agimus. Nam vt rectè Montanus scribit, verbum τάξεως ἐχόμεναι, significat aliquid intrinsecum. Etenim verbum ἔχω constructũ cũ genitiuo, significat rem quę etsi extrinseca sit: nequeat tamẽ ab eo, in quo est, separari: veluti si dicas ἔχω ἐπιστήμης, id est sciẽtiã habeo. Cũ accusatiuo verò constructũ, significat habere apud se quidem: extra se tamẽ, vt si dicas ἔχω βίβλιον, id est librum habeo, qui autem librum habet, apud se habet, nõ in se. Ita ergo Galenus hoc loco dixit doctrinas τάξεως ἐχόμεναι, quæ verba Leonicen⁹ optime expressit, cum vertit ordini inhærentes: quasi diceret. Quæ doctrinæ ita inhęrent ordini, vt nequeant ab eo separari. Sed enim videamus, qualis sit huiusmodi ordo, an ita scilicet essentialis sit, vt perpetuus sit, & inuariabilis in singulis rebus, quæ tractantur. Nam Galenus in hoc procemio ordinem in doctrina definitiua sibi constituit, cum inquit primo de corporibus, secundo de signis, tertio de causis agendum esse: tanquam ex ipsa doctrina certus ordo non appareat. In resolutiua verò doctrina (vt posteà ostendemus) licet sumere quæ propinquiora sunt fini primum, deinde remotiora: vel primum quæ remotissima sunt, & posteà propinquiora, eodem pacto in compositiua sæpe occurrunt multa, in quibus certus ordo seruari non potest. Nam in explicatione formationis, figuræ, magnitudinis, numeri, & coniunctionis partium, nulla ratio docet quid primo tractari debeat, propterea nec certus ordo in illis est, siue per doctrinam compositiuam, siue resolutiuam, aut definitiuam ea tractes. Intelligo igitur has doctrinas ordinem habere in maioribus, & præcipuis artis partibus tradendis. In illis enim certus, & inuariabilis est ordo. In singulis verò rebus explicandis in vnaquaque tractatione aliquid præponi potest, quod ab alio sine vitio postponitur, aut doctrinas has inhærentes ordini intelligemus, nõ quòd immutabilem ordinem habeant, sed quòd quantum fie-

Monachus refellitur.

ri poteſt & rei natura patitur,cum ſeruent, maximè ſi ex comparentur cum aliis,quę vel nullum, aut certè non adeo certum ordinem obſeruant. Nec illud verò omittendum eſt,quòd Curtius in verbo(omnes)perperam docet. Ait enim omnes intelligi, ac ſi diceret author perfectas, & integras, ſiue vt ait totales. Ita vt talis ſit ſenſus. Tres ſunt perfectæ & completæ doctrinæ. Nam etſi verbum πᾶσαι ſignificare poteſt omnes & totæ: nulla tamen neceſſitas cogit, vt interpretis verſionem mutemus, ſatis enim per ſe conſtat Galenum de completis, & perfectis doctrinis, quibus ad aliquam vniuerſam artem explicandam vtimur agere. Pręterea ſi (omnes) non legatur dubium manet, an Galenus velit tres eſſe: an plures. Qui enim tres dicit eſſe doctrinas perfectas, non neceſſario ſignificat tres ſolum eſſe. Verbum autem (omnes) certam authoris ſententiam facit de numero harum doctrinarũ. Ergo intelligendum eſt doctrinas, quæ certo ordine, & perpetuo quodam filo artem aliquam & vniuerſas illius partes explicare poſſunt, Omnes tres eſſe.

Prima quidem ex notione finis.

Cum propoſuiſſet Galenus tres omnes eſſe doctrinas, quæ ad artem aliquam docendam certo ordine aptæ eſſe poſſunt, nunc incipit eas enumerare, & primum reſolutiuam, vtpote quæ aliis duabus originem præbere videtur, & methodo (vt inquit Galenus) cæteris præſtat. Ait autem hanc doctrinam fieri ex notione finis, aut potius ex notione finis incipere, & per reſolutionem eiuſdem finis fieri, perfici, & abſolui. Hanc primam doctrinam ſimplici nomine non appellat Galenus, ſed dicit illam ex notione finis per reſolutionem fieri: aptè tamen ſicut ſecundam compoſitiuam, eo quòd fiat per compoſitionem vocat, ita hanc primam reſolutiuam, eo quòd fiat (vt poſtea docebimus) per reſolutionem, meritò nuncupabimus, finem capere oportet non pro finali cauſa, ſed artis finẽ, de cuius conſtitutione agitur. Porrò notionem finis dicit intelligi Leonicenus finem mente conceptum, ſiue deſideratum vel notum. Verum vocabulum græcum ἔννοια, quo vtitur hic Galenus, non admittit omnes iſtas ſignificationes: ſignificat enim, Cicerone teſte, intelligentiam

iue notitiam. Addo quod ex desiderato fine, per resolutionem artes nequaquam constituuntur, quod proprium est huius doctrinæ: sed ex ipso fine intellecto. Posset enim quilibet medicinæ finem desiderare, qui tamen non poterit doctrinam per resolutionem facere, nisi finem illius intelligat. At si quis finem alicuius artis consequi nō desideret, cū tamen intelligat, poterit artem cōmode cōstituere. Quare ita dicendum est desiderio finis, illius notitiam quæri. Ex notitia verò eiusdem per resolutionē artem constitui. Porrò notitia finis non qualiscúnque sufficit, non enim satis est scire quid sit talis finis: sed etiam in quibus sit, & à quibus fiat: & quot genera? differentias, & opposita habeat, intelligere expedit: vt non sufficit scire in medicina constituenda, quid sit sanitas, sed in quo sit, à quo fiat, quot, & quæ sanitatis, & morborum genera, & differentiæ, quæ, & quot genera præsidiorum, quibus illa conseruari, & mutari valeat. Ex his enim artis partes eliciuntur, ársque ipsa ex suis partibus constituitur.

Quæ per resolutionem fit.

Hic docendum est quid sit resolutio, quotuplex, quænam, & quot à resolutione nomen acceperint, & quomodo illa inter se differant: quomodo doctrina ista fiat per resolutionem, quid resoluatur: quid tandem docere possit doctrina resolutiua, de qua agimus, quamque vim, & dignitatem obtineat. Quod a Græci ἀνάλυσις dicitur & à nostris parum fœliciter resolutio (quippe cum hoc nomē non exprimat vim, & vsum vocabuli Græci) propriè Eustratio in secundum posteriorum ab initio lib. teste, & omnibus Græcis Aristotelis interpretibus, reditus est eorum, qui peregre profecti sunt in patriam. Per translationem autem dicitur ascēsus ab inferioribus ad superiora. Sic cū à cōpositis ad simplicia tēdimus, resoluere dicimur: & cū (vt ita dicā) à principiatis ad principia, & cū à particularibus ad vniuersalia, & cū ab effectibus ad causas, & cū à conclusione ad præmissas, & cū ab imperfectis ad perfecta redimus, fieri dicitur resolutio analysis. Sic libri priorū resolutoriorū inscribūtur, ab ea parte, quę imperfectos sylogismos ad pfectos reducere docet. Eadē ratione cū totū in partes, & corpora naturalia in sua pricipia reuocamus,

cúmque á fine ad principia vel potius ad partes tendimus, Alexandro teste in Commentario priorum, resoluere dicimur: nimirum in omnibus ratione eadem, quod scilicet ad prima redeamus, & ascensus quidam in omnibus fiat. Itaque cum tot sint resolutionis modi, nos de ea hic agimus, quæ à fine ad principia tendit: cuius etiam meminit Aristot. lib. 7. Metaphysi. proposito exẽplo quodam medico, si sanum inquit futurum est, necesse est, vt hoc adsit, id est æqualitas, etsi hoc, caliditas. Cæterum à resolutione hæc nomen acceperunt, Methodus, siue via resolutiua, ordo resolutiuus, doctrina resolutiua. Atque hæc quidem differre Montanus tradit, hoc modo, quod via resolutiua non habeat necessario notionem, & fiat vbicúnque in natura est multiplicitas, quæ non potest cognosci, nisi per resolutionem, & quod via resolutiua sit eadem omnino cum ipsa cõpositiua, atque etiam simplex resolutio, ordo verò resolutiuus multiplex. Quomodo verò differant hæc à doctrina resolutiua, non docet. At nec illa, quæ affert de discrimine inter methodum, & ordinem resolutiuum probat aut ratione, aut authoritate, imò absurda videntur. Nam quomodo potest quispiam resoluere aliquid per viam resolutiuam, si illius quod resoluitur, notionem non habet? Quandoquidem ipse Mõtanus in exemplo, quem affert de homine, vbi considerat quid sit, & illum vult resoluere, notitiam hominis quęrit, antequam resoluat. Pręterea falsum est fieri resolutionem vbicúmque est multiplicitas. Nam sic diuisio locum non haberet, aut eadem esset cum resolutione. Est & illud falsum quod scribit, aliquid esse compositiuum, & resolutiuum. Nam siue via sit, aut ordo, aut aliud, quod resolutiuum dicatur, euidenter illud hanc opinionem arguit, cum resoluere sit separare, vt separamus à fine medicinæ per resolutiuam doctrinam partes medicinæ: componere verò vnire. Nec hoc quidem dicit Galenus in lib. de placitis, ex quo loco Montanus errandi occasionem sumpsit. Sed quod compositio à particularibus ad vniuersalia: diuisio verò contra ab vniuersalibus ad particularia procedat. Postremò absurdum est dicere ordinem resolutiuum constare ex aliis ordinibus, quandoquidem id non ostẽdit, aut certè idem cõmune est vię resolutiuæ.

Deni-

Denique Montanus multa de hac re vsque ad nauseam disputans, nihil certum, aut consonum rationi, vel authorib' antiquis dicit, vt quilibet videre potest. Differũt autem meo quidem iudicio methodus, siue via resolutiua ab ordine resolutiuo, quod illa sit, quæ vel resoluit, aut resoluere docet, aut resolutionibus vtitur, Hæc enim omnia sub nomine methodi resolutiuæ aptissimè comprehendi possunt. Ordo verò resolutiuus hæc non pręstat: sed est talis ordo in quo fit progressus ab vno ad aliud resoluendo. Quomodo verò differat ab aliis doctrina resolutiua postea docebimus, cum ostenderimus quid illa sit. Nam in hoc controuersia est inter interpretes. Quidam enim doctrinam resolutiuam intellexerũt, quæ resoluere docet, alij eam, quæ resolutionibus frequenter vtitur, alij vt Leonicenus, ita vocatam esse dicit, quia ordinẽ resolutionis à notione finis inchoantem sequitur: siue quod in docendo scientiam aliquam, seruat ordinem illorum, quæ per resolutionem à notione finis incipientem inueniuntur. Non dici autem resolutiuam eo, quod resoluere doceat, ex hoc constat, quod eadem ratione diceretur diffinitiua, quod diffinire doceret, id, quod manifeste falsum apparet, tum ex libro hoc, vbi Galenus doctrinam diffinitiuam faciens, diffiniendi modum non docet: tum etiam quod idem author in lib. de const. artis medicæ vbi resolutiuam doctrinam facit, resoluere non doceat. At verò nec resolutiua dicenda est, quòd resolutionibus frequenter vtatur. Et si enim id forte fiat, non tamen ex hoc resolutiua dicitur, sic enim diffinitiua diceretur, quod diffinitionibus sępe vteretur: cum id (vt apparet) non faciat. Quod verò Leonicenus dicit resolutiuam ideo vocari, quod sequatur ordinem resolutionis à notione finis inchoantem, non satis intelligitur. Si enim ordo proportio est prioris, & posterioris: profecto si ordo hic seruaretur, oporteret semper, quæ fini proximiora sunt accipi. Ita prius de medicamentis consideratio occurreret quàm de elementis, & corporibus. Sanitatis autem conseruatio, aut recuperatio post sanitatis notionem occurrit: hæc verò præstamus per medicamenta, & alimenta, ergo pars, quę de materia medica tractat, primò constituẽda esset. At Galenus

eum ordinem non seruat in l. de constitutione artis medicæ, sed omnium primam partem cōstituit, quæ de corporibus agit: etsi à fine hæc longissimè recedat. Non ergo resolutiua dicenda est, quòd sequatur ordinem aliorum, quæ per resolutionem inueniuntur. In illis enim semper, quæ compositiora sunt, & propinquiora ei, quod resoluere volumus, ad manum veniunt. In hac autem Galeni doctrina (vt dixim⁹) simpliciora, & à fine remotiora præponuntur. Ergo resolutiuam doctrinam vocabimus, quæ resolutione finis noti incipit. Quam definitionem iniunt, & Galeni verba, siquis consideret, & omnia sibi cōsentiūt. Sic enim diffinitiuam eodem modo vocabimus, quæ ab artis diffinitione incipit: sic compositiuam, quæ à compositione. An verò finis ipse sit, qui resoluatur, vel ex notione finis resolutio incipiat, dubitare aliquis posset. Vtrúmque enim mihi videtur intelligi posse. Nam ea, quæ quasi latebant in ipso fine, extrahuntur. Finis enim artis potentia vniuersa ars esse dicitur, scilicet in fine artis vniuersa ars potentia contineatur, fitque vt illius omnes partes per resolutionem actu appareant. Aliud enim est resoluere, aliud diuidere: quippè eum vnicam partem à fine extrahendo resoluamus, non tamen diuidimus. Resoluit enim qui dicit, si sanitas conseruari debet, opus est materia conseruante, non tamen is diuidit. Nam ad diuisionem duo ad minus requirūtur opposita: Galeno tamen placet quoq; ex notione finis resolutio incipiat. Supposito enim fine, cum ea inquirimus, quæ ad finem consequendum necessaria sunt, resolutionem fieri dicimus: si quis tamen (vt diximus) diligentius perpendat, finis etiam ipse est, qui in ea resoluitur, quæ in finē tendunt, & ex quibus ille constat. Quis verò sit vsus huius doctrinæ, paulò postea commodiore loco edocebimus. Patet ergo quid resolutio, quotuplex, quidque methodus, & doctrina resolutiua sint.

Doctrina resolutiua quid, & quid resoluatur.

Secunda ex compositione constat eorum, quæ ex resolutione fuerint inuenta.

De compositiua doctrina meritò agit secundo loco Galenus, quia rei natura id postulat. Nam sequitur vt per

compositiuam doctrinam explicemus, quæ per resolutiuam sunt inuenta. Est enim vna, & eadem via resolutionis, & compositionis, ratione tantùm differens, sicut via, quæ est ab Athenis ad Thebas, eadem est cum ea, quę est à Thebis Athenas. Post quam doctrinam succedit diffinitiua veluti per capita colligens, quæ proxilius in compositiua fuerant explicata. Ex quo quidem constat post resolutiuam doctrinam commodum dari locum compositiuæ: diffinitiuæ verò nullum esse locum aptioré, quàm post compositiuam. In explicatione igitur huius sententię primum videndum est, quid sit compositiua doctrina: deinde quænam sit illius vis, & vsus. Quid autem sit compositiua doctrina, vel ex ipso Galeno licet colligere. Ait enim illam esse, quæ à compositione illorum incipit, quæ per resolutionem sunt inuenta: non quod semper componat: aut componere doceat, vt quidam putant, vel medicinam constituat, id enim præstat resolutiua. Verum quod ille scribit eam doctrinam componere, quę per resolutionem sunt inuenta, dubitationem habet. Nam Arist. vt satis constat logicam, & philosophiam per compositiuam doctrinam tradidit. At ea per resolutionem, siue resolutiuam doctrinam non inuenit: non enim doctrinam aliquam fecit Arist. resolutiuam, qua docuerit, ex quibus logica, & philosophia, ex notione finis per resolutionem constituuntur: Imò nullus ante Galenum per doctrinam resolutiuam artem aliquam tractare potuit: quoniam (vt ille ait) nemo ante ipsum resolutiuam doctrinam fecit. Huic dubitationi nonnulli manus dederunt, cui tamen facilis est responsio: concedendum enim est compositiuam tractare quidem, quæ per resolutionem sunt inuenta: nemo enim componere poterit totum, nisi prius intellexerit ex quibus, & quot partibus illud ipsum constituatur: per resolutionem autem partes extrahuntur, non tameu necesse est vt resolutiua doctrina scripto constet, sicut compositiua. Sed satis est vt in mente authoris adsit. Addo quod ex compositiua cognoscatur: quippe cum (vt diximus) eadem via sit, & eadem tractentur, sed diuerso ordine & progressu. Quis verò ordo requiratur in doctrina compositiua nunc expendendum. In qua quidem re putat Cur- *De ordine doctrinæ cõpositiuæ.*

tius satis esse si compositiua ea explicet, quæ per resolutionem sunt inuenta: neque opus esse certo ordine: sed ad placitum inquit fieri potest, sumítque argumentum quòd Galenus medicinam ordine compositorio in omnibus suis libris, hoc excepto, & eo de constitutione artis, tradiderit. Eos autem nunc vno, nunc alio modo ordinet: tanquam (inquit) ad placitum compositiua doctrina fieri possit. Sed hæc planè sunt falsa. Nam si ex Galeni sententia tres istæ doctrinæ (vt antea ostendim⁹) ordini inhærent, id est ordine certo res, quas explicant, tractant, necessarius vtique est ordo. Deinde si doctrina compositiua, doctrina est: omnis autem doctrina teste Arist. ex præcedente fit cognitione, à notioribúsque incipit, necesse est in compositiua doctrina ea præcedere, quæ aliis sequentibus lucem præbent. Ad hæc alia sumi potest ratio à compositionis ratione, à qua compositiua doctrina dicta est. Qui enim componere vult aliquid, à simplicioribus semper incipit, & ita progreditur componendo vt semper quæ simpliciora sunt assumat, donec totum id, quod componere studebat, absoluerit. Sic Arist. in logicis decem prædicamenta, quæ res simplices continent, vniuersæ tractationi præponit: deinde agit de enunciatione, quæ ex duobus constat nomine, & verbo. Postea de syllogismo, qui ex enunciationibus pluribus componitur, & sic de reliquis. Quod in philosophia etiam apparet. Animalia enim, & plantæ sunt maximè composita corpora, & de illis vltimo loco tractat. Quæ autem simpliciora sunt corpora anteponit, vt libros de cœlo, & mundo. Quę verò omnibus communia sunt, & simplicissima in physicis enarrat, tanquam (vt diximus) cõpositiua doctrina ab vniuersalioribus ad magis particularia, & à simplicibus ad compositiora semper progrediatur. Quod autem affert Galenum vario modo libros suos digerere, verum est. Alio enim modo id facit in fine huius libri: alio modo in lib. inscripto de ordine librorum suorum. At negatur illum medicinam scripsisse ordine compositorio, & libros suos digerere tanquam doctrinam compositiuam instituat. Quid enim ad medicinã ordine compositorio docẽdam pertinet liber de optima secta, & de sectis, & de demonstratione, quos primos

ſtatuit legendos in lib. de ordine librorum ſuorum, cum hęc volumina medicinæ nullam deculiarem partem explicent? Qui autem componit aliquid, id facit ex propriis totius partibus. Abſurdum enim eſſet dicere aliquid componi aliter. Ac Galenus (vt antea etiam quodam loco annotauimus) in lib. de ordine librorum ſuorum, omnium librorum, quos edidit ordinem quendam ſtatuit: non autem ea ratione, vt ſe putet medicinam ordine compoſitorio tradere. Quod etiam ex eo patet, quia eadem in diuerſis libris docet: id, quod rationi, & naturæ compoſitionis repugnat, quæ rem vnam ſemel duntaxat aſſumit. Non enim ædificator bis repetit fundamenta aut tectum. Sed hæc clariora ſunt, vt mirari ſubeat tãtum virum in re tam puerili aberraſſe. Dictum ergo Galeni quòd compoſitiua ea tractet, quæ per reſolutiuam ſunt inuenta, intelligi debet: vel quod ſequamur eum ordinem, quem Ariſtoteles tradidit, ſumendo ſemper, quæ fini ſunt propinquiora, vel quòd ea tractet, quæ per reſolutionem ſunt inuẽta, hoc ſtatuto ordine, vt ſemper à ſimplicioribus progrediatur, quem ordinem Galenus in lib, de conſtitutione artis obſeruauit.

Tertia ex diffinitionis diſſolutione, cui nunc incumbimus.

Tertio, & vltimo loco de diffinitiua doctrina agit, vel quòd ſoleamus vltimo loco enumerare id, cuius tractationem ſuſcipimus, vel quòd rei natura (vt antea annotauimus) hanc doctrinam in vltimum locum reiiciat. Cum enim doctrina diffinitiua ad artem compẽdio quodam docendam vtilis eſſe dicatur, non alium quàm poſtremum locum ſibi vendicare poteſt. Nam quæ ad memoriam tractantur, prolixiorem doctrinam præceſſiſſe ſupponunt, qualis per compoſitiuam fieri ſolet: nõ quòd definitiua, vt poſtea demonſtrabimus non poſſit etiam prolixè artem docere, ſed quòd ea, quam Galenus hoc loco inſtituit, ſolum artis capita complectatur. Porrò diffinitiuam doctrinam Manardus vocari ſcribit, nõ quia definit: vel definitionibus vtatur, vel à definitione initiũ ſumat: ſed quia artis, quam doctura eſt, generalem definitionem proponat, quibuſdam veluti capitibus omnes *Doctrina definitiua quid.*

artis partes cõtinentem. At dicat ille si definitiua doctrina dicitur, quòd generalem definitionem artis proponat, nonne definit definitiua, & definitione vtitur, atque à definitione initiũ sumit? Aptius ergo definitiua doctrina dicetur esse, quę initium sumit ab artis definitione, continente omnia artis capita, ex quorũ explicatione omnia quæ ad artem pertinent doceantur. Galenus autem non tam definit doctrinam definitiuam, quam quod docet modum, quò illa procedit, cum ait ex definitionis dissolutione eam fieri. Nam non solum intelligere debemus modum quo illa progreditur: sed quid etiam assumat, nempe definitionem artis, & eam quidem non accidentalem, sed essentialem, id est, quæ vniuersa artis capita continet. Proponit & hoc loco suum institutum, cum ait se incumbere nunc huic doctrinæ, quam dicit fieri ex definitionis dissolutione, & ob id definitiuam postea vocat.

Licet autem huiusmodi doctrinam appellare non tantum definitionis dissolutionem, sed & explicationem vt nonnulli vocarunt, vel resolutionem, vel diuisionem, vel vt nonnulli, alij explanationem, vel expositionem vt alij.

Quum dixisset doctrinam definitiuam fieri ex definitionis dissolutione, ostendit nunc multis aliis modis illius progressum significari posse. Non enim solum dicere possumus illam per dissolutionem definitionis procedere: sed etiam per explicationem, resolutionem, diuisionem, explanationem, vel expositione. Tangit autem varias has significationes, quod varij eam tractauerint, vt ipse Galen' inquit, qui varie quoque eam nuncupauerunt, vt singulorum appellatio à nobis intelligatur. Sed alij aptius nomen huic doctrinæ imposuerunt: melius enim dicimus definitionem explicari, explanari, exponi, quàm resolui, aut diuidi, aut fortè etiam dissolui: tamen parum refert, hoc vel illo modo hęc exprimere. Nam dissolutio dici potest, etsi proprie quę crassa sunt, & concreta, cum tenuia, & liquidiora fiant, dissolui dicantur. Dicitur autem ad horum similitudinem de-

finitio dissolui, quando illa, quæ in definitione erant veluti vnita, & concreta, in plura membra dissoluuntur. Sic explicatio etiam dicitur, quoniam ea, quæ in definitione quodammodo implicata erant, explicantur: vt vndiquaque conspici possint. Resolutio quoque dicitur, nō eo modo, quo prima doctrina, sed intelligendo definitionis. Resoluit enim ipsam definitionem, velut totum quoddam iu suas partes. Qua ratione etiam diuisio definitionis dicitur: nimirum quòd ipsam in partes veluti totum quoddam diuidat. Sic demum explanatio nuncupatur, quod ea, quæ difficiliora erant in definitione procedendo plana fiant.

Conati sunt & Herophiliorum quidam talem facere doctrinam, quemadmodum Heraclides Erythræus.

Posteaquam Galenus sigillatim numerauit tres propositas doctrinas, & quibus nominibus definitiua appelletur, docet iam quinam has doctrinas fecerint, dicitque quosdam Herophili sectatores definitiuam doctrinam tentasse: quasi illos reprehendere velit, quòd exactè eam non fecerint. Ita enim intelligimus, cum antiquos aliquid tentasse, aut aggressos, vel conatos fuisse dicimus. Igitur eos, qui has doctrinas fecerunt, eas tētasse dicit, vt osten dat ineptos fuisse antiquiores de medicina scriptores, vt qui vnam ex illis prętermiserint, nempe resolutiuam: alias autem duas tentauerint. Se autem ipsum laudet, vt qui tres illlas fecerit, aut saltem (vt postea dicet) ea scripserit, quibus quis ad tres istas doctrinas explicandas vti possit. Herophilus hic insignis fuit philosohus, patria Chalcedonius, inter rationales medicos non infimus, vt primò methodi scribit Galenus, Erasistrati ęmulator, tempore Aristotelis, & Cratippi viguit, in Anatome clarus, de quo scribit Galenus eum non solum in animalibus brutis anatomen exercuisse, sed etiam in hominibus. Quo dicto Galenus satis ostendit se homines non secuisse. Viguerunt maximè Herophili sectatores, quos loquaces in lib. de dignotione pulsuum Galenus vocat. Heraclides Erythræus Herophili sectator fuit. Duo fuerunt Heraclides, Erythreus hic, Tarētinus: Ali⁹, ex secta Empi-

ricorum, vt Galenus Celſuſque teſtantur, qui cum prius dogmaticus eſſet, ad Empiricos poſtea ſe trãſtulit, in qua ſecta plurimum valuit. De hoc Galenus 2. de medicamentis ſecundum locos, & 6. de ſimplicibus meminit. Hic autem Erythræus, Eraſiſtrati & Chryſippi fuit auditor: ab Herophilo autem definitionem medicinæ, qua in hoc libro vtitur, ſumpſit Galenus, vt author introductorij ſcribit.

Aggreſſi & eam ſunt quæ per compoſitionem & ipſi Herophilij, & quidam Eraſiſtrati ſecratores & Athenæus Attaleus.

Quod de diffinitiua antea dixit, nunc de compoſitiua idem dicit: nonnullos ſiquidem ex antiquis doctrinam etiam compoſitiuam tentaſſe, vt ipſi Herophilii, & Eraſiſtrati. Fuit autem Eraſiſtratus, Ariſt. gener. Chryſippi auditor, & Stoicæ ſectæ, contra quem ſæpe Galenus inuehitur. Fuit patria Chius, Antiocho & Ptolemæo regibus gratiſſimus. Athenæus Attaleus numeratur ab authore introductorij inter rationales, principes eorum ſectæ, qui Pneumatici vocantur Galeno authore 4. de diff. pulſ. contra cuius ſectatores idem ſępe inuehitur, vt videre eſt primo de elementis, & primò de diff. feb. Attaleus autem dicitur à ciuitate Cappadociæ.

Nullus autem eorum, qui ante nos fuere ſcripſit eam quæ oritur à notione finis.

☞ Docuit antea Galenus alios antiquos ſcriptores de medicina definitiuam, & compoſitiuã doctrinam tentaſſe: nunc autem docet illos reſolutiuam non ſcripſiſſe, optimè autem dixit eos non ſcripſiſſe. Nam, (vt antea oſtendimus) nec compoſitiuam nec definitiuam cõmodè tradere poſſumus, niſi antea per reſolutiuam intellexerimus ex quibus partibus ars, quam tradere volumus, conſtituatur. Non tamen neceſſe eſt eam ſcribere, ſed ſatis eſt illam in ipſo authore eſſe. Dixit autem nullum eorũ, qui ante ipſum fuerunt, vt intelligamus non ſolum medicos: ſed etiam omnes alios ſcriptores eam doctrinam non ſcripſiſſe, veſtigia enim quædam in Ariſtotele ap-

parent, quibus intelligere possumus eum huiusmodi doctrinam non ignorasse, vt in procemio physicorum vbi per resolutionem colligit, de principiis rerum naturalium esse agendum & 7. Metaph. clarius adhuc vt in exemplo de medicina supracitato ostendit, Galenus autem duos libros de hac doctrina scripsit: vt meminit in lib. inscripto de ptopriis libris & in lib. de const. art. In quorum primò docet omnes artes per hanc doctrinam constitui, In altero autem id peculiariter de medicina demonstrat, Propterea inscribitur de constit. artis med. non extat primus, etsi apud aliquos vt audio habeatur, qui inuident alios his bonis frui.

Ex qua omnes artes via quadam atque ordine constituuntur, sed illlam quidem alio pertractauimus loco.

Cum dixisset seipsum solum doctrinam resolutiuam conscripsisse, obiter illius vim, & vsum explicat, quasi reddens rationem cur ipse huiusmodi doctrinam scripserit, & damnandi sint alij omnes, qui eam literis non tradiderunt: Nā si ex ea omnes artes id est facultates methodo constituuntur, hoc argumentum esse debet non esse contemnendem illius tractationem. Verum quoniam deui, & vsu huius doctrinę pauca solum attingit, & controuersiæ non paruę inter doctores de hac re sunt excitatę, operę pretium fuerit hæc paulò diligētius pertractare: Quæremus ergo quid pręstare posit hæc doctrina & quomodo fiat, & progrediatur. Qua quidem in re putat Curtius illam solum docere posse quomodo artes constituantur. Non autem posse ex ea artem constitui, vel doceri. Ait enim Galenum in lib. de constitutione artis medicæ, vbi doctrinam resolutiuam facit, vniuersam artem nequaquam constituere, vt quæ iam constituta esset, sed modum docere, quo constitui posset, si lateret ipsius constitutio. Deinde inquit si per resolutionem tradi potest ars, quid opus est aliam moliri tractationem per doctrinam compositiuam? Præterea inquit si per resolutiuam doctrinam ars medica doceri posset, sequeretur illud absurdum quòd Aristot. in procemio libri de partibus animalium adeò reprehendit, nempe vt prius cōposita quàm

De vi & progressu doctrinæ resolutiuæ.

ſimplicia tractentur. Nam reſoluendo ſemper compoſita prius ad manum veniunt, quàm ſimplicia, & particularia prius quàm vniuerſalia. Quæ quidem docendi ratio nequaquàm admittit: poſſe tamen inquit vno, & eodem libro, in quo reſolutiua doctrina tradatur, medicinam etiam doceri, ſi primo per reſolutionem medicinæ partes inueniamus, deinde ſigillatim eas per compoſitiuam explicemus, ita vt duo ſint proceſſus. Primus quo ars inueniatur, ſecundus quo doceatur: quod & Galenum feciſſe in lib. de conſtitutione artis arbitratur. Primum enim illum reſoluere, & poſtea quæ per reſolutionem inuenta ſunt tradere: eſſe tamẽ inſcriptum librum de conſtitutione artis, non de arte: quoniam ab eo quod primo loco facit, inſcriptionem ſumit, & quoniam ſecundam partem non abſoluit, vt quæ iam in compoſitiua methodo eſſet explicata. Ex quibus efficere vult non eſſe tres iſtas doctrinas completas, nimirum cum reſolutiua ſola artem tradere nequeat, niſi compoſitiuam ſimul adſciſcat. Et propterea Galeni dictum in hoc prooemio, quòd reſolutiua præſtantior ſit quàm definitiua, ita explicat pręſtantiorem eſſe ſi completa fuerit, id eſt reſolutionem, & cõpoſitionem ſimul complectatur. Cuius quidem opinionem multa refellunt. Nam Galenus circa principium libri de conſtitutione artis, ad hunc modum ſcribit. Transfer methodum, quam didiciſti iam ad artem quam conſtituere ſtudes. Et paulo poſt item ad hunc modum: neceſſe quoque eſt & nobis artem conſtituentibus, vt non partes, & compoſitionem duntaxat: ſed earum quoque actiones teneamus. Ex quibus conſtat ſe non ſolum docere modum, quo ars conſtitui poſſet, ſed etiam de ipſius artis conſtitutione agere. Nec propterea ſequitur per reſolutiuam doctrinam non poſſe conſtitui, & doceri artem: quoniam Galenus in eo lib. hæc perfectè non præſtat. Sic enim liceret dicere eandem per definitiuam doctrinam tradi non poſſe. Quippe cum in hoc libro vniuerſam artem non tradat: ſed ſolum illius capita. Igitur ſit commune huic operi, & illi capita, & ſummas partes authorem attigiſſe, vel per definitiuã doctrinam negabimus poſſe tradi artẽ: aut ſi id concedemus, pariter intelligemus idem per reſolutiuã præſtari poſſe. At verò ſi dica-

mus non fuisse necessarium Galeno vniuersam artem cõstituere eo, quòd iam constituta esset, pari ratione dicemus non fuisse necessarium vt idem doctrinam definitiuam faceret, quam scilicet Herophilus, & alij multo antea tradidissent. Si ergo eo, quod malè fortasse ab illis scripta esset medicina per doctrinã definitiuam, necessariũ fuit Galeno rursus eandẽ docere. Ita licebit dicere malè ab antiquis medicinã constitutã fuisse, & ob id nouam constitutionem Galenum aggressum. Atque in hoc etiam Curtius aberrat, quod nunc de constituenda: nunc verò de tradenda arte agat, confundatque magno errore hæc nomina. Constituere enim est partes enumerare, ex quibus totum componitur: tradere autẽ artem, est ipsas partes explicare, & enarrare. Illud verò quod addit superfluũ fore Galeno moliri doctrinam per compositionem si per resolutionem doceri posset: certe si illã tradidisset perfectè, superflua alia fuisset: sed (vt antea diximus) solum capita tetigit. Ac profectò debile est huiusmodi argumentum, Galenus medicinam non tradidit per doctrinam resolutiuam, igitur tradi non potest. Spectandum enim est quid possit ipsa doctrina, non quid Galenus in ea præstiterit. Cum enim per resolutiuam doctrinam possimus docere modum, quo ars ipsa constituitur (nisi id potius methodo resolutiuæ quàm doctrinæ tribuamus) & eandem coustituere, & tradere, placuit Galeno duo priora facere, aut primum duntaxat ex proprio instituto. Non tamen propterea fit, quominus alia per eam præstari valeant. Nec illud quidem prohibet, quod affert, sequi absurdum, quod prius composita, quàm simplicia tractentur. Neque enim resolutiua doctrina vnicum habet progressum, sed duplicem. Vnum quidem, quo assumimus primum quæ propinquissima sunt fini, & alia deinde paulo remotiora. Alium, in quo extrahimus primum à fine, quæ ab illo sunt remotissima: quem quidem progressum Galenus in lib. de constitutione artis seruat. Nam primo partem de corporibus, elementis, & temperamentis ab ipso fine elicit, eámque explicat, quæ quidem omniũ simplicissima & prima est medicinę pars. Hunc progressum qui seruat, potest artem cõmodissime docere, quia à simplicissimis, & primis partibus tractatio-

Doctrina resolutiua quid præstare possit.

Duplex progressus in doctrina resolutiua.

nem auſpicatur. In alio verò proceſſu ſequuntur ea abſurda, quę ille ex Ariſtot. affert. Nec illud etiam obſtat, quod ait per reſolutionem ſolam, artem explicari docerique non poſſe: ſed requiri alia inſtrumenta. Eadem enim ratione nec per compoſitiuam, aut definitiuam artem doceri poſſe dicemus, quod diuiſionibus, definitionibus, & aliis inſtrumentis illæ egeant. Abſurdum enim eſt arbitrari reſolutiuam doctrinam ſemper vti reſolutione. Nam (vt antea oſtendimus) reſolutiua dicitur eo, quòd à finis notione exordiatur, & primū reſoluere incipiat, etſi nihil obſtet, quo minus poſteà aliis omnibus inſtrumentis vtatur in explicandis exactè & prolixè ſingulis rebus quę per reſolutionē ſemel à fine extractæ fuerunt. Quod quidem Galenus præcitato loco in fine libri de conſtitutione apertè teſtatur, ſe (inquam) non velle omnes medicinæ partes eo loco explicare, in quo reſolutiuam doctrinam facit, innuens euidenter ipſam doctrinam id quidem admittere: ſed tunc id ei fuiſſe præter inſtitutum. At nec illud verum eſt Galenum in lib. de conſtitutione medicinæ doctrinas facere, nempe reſolutiuam & compoſitiuam: cum ipſe in hoc textu dicat, ſe eam alio loco tractaſſe, ſolius reſolutiuæ mentionem faciens. Eſt & locus in fine libri de conſtitutione qui ita habet. Inſtitutum nobis eſt, non fuſa explicatione de omnibus medicinæ partibus diſſerere, ſed quo pacto à finis notione vt alia quæuis artium, ſic & huius conſtitutio fiat, oſtendere. Inſtitutum (inquit) eſſe reſolutiua doctrina vti, non alia. Atque hæc quidem apertè illius opinionem refellunt, nec deſunt etiam alia argumenta, quibus probare poſſimus doctrinam hanc docere poſſe artem quamlibet. Primum enim ſumi poteſt, argumentum ab ipſo doctrinæ nomine. Si enim doctrina eſt, quæ docet, aut qua docemus, vel reſolutiuæ non conuenit doctrinæ nomen: aut ſi conuenit, etiam cum illa medicinam docere poſſumus. Secūdo ſi Galenus dicit tres eſſe doctrinas perfectas, ſequeretur reſolutiuam inter doctrinas non eſſe ponendam: vt quæ ex eorum opinione ſola artem docere nequeat, niſi compoſitiuam ſimul adſciſcat. At hoc modo duę eſſent, & non tres doctrinæ ſimplices. Præterea malè Galenus diceret definitiuā in hoc præſtare reſolutiuę, quòd

compendiosior sit. Si enim non docet resolutiua: sed solum constituendæ artis modum, erit profectò ipsa breuior quàm definitiua. Nam si omnia exempla à libro de constitutione artis auferas, multo breuior erit liber ille in quo resolutiua traditur, quàm hic, in qua definitiua docetur. Imo vt nunc scripti sunt isti duo libri, duplo ferè maior est ars medicinalis, quàm alius. Ad hęc si per resolutiuam ars nequaquam constituitur: sed modus duntaxat constitutionis docetur, quatuor erunt doctrinæ. Oportet enim vnam esse, qua ars constituatur, differens ab ea quæ modum constituendi docet, vt illi fatentur etiam diuersas esse. At illa (vt satis constat) nec definitiua, nec compositiua est, nec vt illi volunt resolutiua: quarta ergo alia doctrina. Ex quibus quidem patere puto, per doctrinam resolutiuam modum constituendarum artium, & ipsas artes constitui, & doceri posse. Nam vt de modo constituendi apud illum dubium non est: ita per illam omnia, quæ in fine potentia continebantur, extrahuntur, id quod esta rtẽ constituere. Nec impedit quo minus postea singulas partes sigillatim, & prolixè explicemus. Sed quoniam duobus modis doctrinam resolutiuam fieri posse commemorauimus, & vnum progressum solum aptum ad artem docendam esse dicimus, nempe eum qui scilicet resoluit primum à fine quæ remotiora sunt, docendi ratio postulat, vt hunc indicemus? præsertim quòd eo solus Galenus vtatur. Siquis igitur medicinam constituere velit eo modo, ita progredietur. Quoniam medicinæ finis est sanitas, & ea affectus corporis secundum naturam, qui actionem bonam primo efficit, corpus autem ex similaribus dissimilaribúsque partibus constat, & duplex proinde est sanitas, similarium vna, alia dissimilarium, fit profecto vt nec sanitatẽ tueri, nec amissam recuperare possimus: nisi intellexerimus ea, ex quibus sanitas illarum consistit. Porrò similarium partium sanitas cum affectus sit naturalis, aptus ad actionem secundum naturam edendam. Affectus autem naturalis, commoderatio quædam sit. Hæc autem ex his fiat, quę partes illas componunt: componuntur verò partes similiares ex quatuor humoribus: hi autem ex quatuor elementis, necesse vtique erit de humoribus, & elemẽtis agere. Ex qua qui-

Exẽplũ doctrinæ resolutiuæ quã facit Galenus.

dem tractatione compositionem propriam partibus similaribus intelligemus. Eodem pacto cum partis organicæ sanitas ex commoderatione eorum, ex quibus illæ componuntur, constet, componantur autem ex debita conformatione, magnitudine, numero, coniũctione, & vnione similarium: necesse est medicum Anatomen scire: quoniam ex ea organicarum partium structura potissimum dignoscitur. Et quoniam in omni parte organica vna est, quæ actionis præcipuus est author: aliæ autem vtilitatem siue vsum illi præbent, oportet medicum vtilitatẽ singularũ partiũ diligẽter perdiscere. Porrò quoniam compositio partium per se nequaquam expetitur, sed actionum causa: tenere oportet quæ & quot sint in corpore actiones: quænam ex illis communes omnibus sint partibus, quæ propriæ, quæ insitæ, vel ab aliis tamquam à certis principiis emanantes, cui facultati subijciantur, quæ facultatum ipsarum origo, quæ materia, quis vsus, quæ dignitas: denique omnia quæ ad facultatum, & actionum scientiam pertinent, ignoranda non sunt. Ex quibus quidem pars vna medicinæ ponitur, quæ corporis humani fabricam docet. At quoniam corpus ita constitutum variis affectionibus subijcitur (etenim valet, ægrotat, periclitatur in morbos ruere, vel à morbis conualescit) pars alia statuenda est, quæ omnia genera, omnésque differentias affectuum, quibus nostra corpora sunt obnoxia, enarret. Ad hæc quia multæ & variæ sunt causæ, quæ hos affectus pariunt, genitósque fouent, & etiam intendunt, ac inter has quædam propinquæ, aliæ remotæ, aliæ internæ, aliæ externæ, aliæ ex nostris principiis, aliæ ex aliis rebus ductæ, medicina partem vnam requirit, quæ has omnes causas inuestiget, & doceat. Sed quoniam sæpe latent prædicti affectus, & causæ, notas habere oportet, quibus quid præcesserit, præsens sit, aut futurum intelligatur. Et quoniam rursus sanitatem præsentem per similia conseruamus: absentem verò per contraria recuperamus, & medios affectus per propria auxilia corrigimus, necessarium est vt medicus materiã omnis generis ad manũ habeat, illiusque vim & naturã cognoscat: vnde alia necessaria est tractatio quæ de medica materia agat. At quia non satis est, materiã habere in prom-

ptu: sed rectus illius vsus est addendus, expedit præcepta tradere, quibus idoneus reddatur medicus ad sanitatem conseruandem, morbos profligandos, & alia propria munia exercenda. Atque hoc modo obiter quantum locus ipse exigit, artem ipsam medicam constituimus ordine scientifico, sumendo & resoluendo ab ipso fine artis partes simpliciores, donec ad eas perueniamus quæ fini sunt propinquissimę, quas postea adhibitis propriis instrumentis, & probationibus sigillatim docere possumus. Licet etiam (vt diximus) primo extrahere à fine propinquissimas partes, & alias postea: donec ad eas sit peruentum quæ ab ipso fine sunt remotissime. Quod breuiter hoc exemplo rudiorum causa doceo. Sanitas cum finis sit medicinę, à medico procurari debet: procuratur autem cum pręsens est, dum seruatur: cum verò absens est, dũ recuperatur. In vtroque officio opus est materiam habere, & cõmodum illius vsum. Non potest autem medicus vti nisi cognoscat sanitatem, morbum, & illorum causas, quare signis est opus. At quoniã signa ad signata referũtur, necesse est sanitatis, morborum, & causarum, quę ad sanitatem aut morbum pertinent naturam, genera differentias, & vim omnem perspicere. At quia hęc intelligi non possunt nisi perspectam habuerimus corporis naturã & cõpositionem, idcirco de partibus tractãdũ: quę cũ intelligi nequeãt, absque cognitione actionũ, facultatum, temperamentorum, humorum, elementorum, propterea hæc omnia nota esse oportet. Ex quo quidem patet alius progressus, in quò à fine ad principia procedimus, sed hęc doctrina hoc modo facta ad artem docendam non est apta: nimirũ quod à cõpositis ad simpliciora progrediatur: sed solũ ad artem cõstituendã: atque huiusmodi resolutione vtuntur Arist. & eius interpretes. Primus autem doctrinę modus, & ad constituendam, & docendam artem pariter est aptissimus, quem (vt antea diximus) Galenus in lib. de constitutione artis est sequutus. Verum quocumque modo fiat doctrina resolutiua, rectè scribitur à Galeno hoc loco, artes omnes per illam componi & constitui methodo, siquidem methodus via est, & ratio, in qua aliquid primum, aliud secundum, & sic deinceps statuitur, donec omnia, quę inuestigamus, inuenerimus. Constat

Finis perfecta notio requiritur in doctrina resolutiua.

præterea ex prędictis exemplis, non qualemcúnque finis notionem, ſed perfectam intelligentiam requiri: cum alioqui omnes artis partes à fine extrahi nequeant: niſi quid ſit huiuſmodi finis, in quo conſiſtat, ex quibus fiat, à quibus parari, & profligari, quod illi eſt contrarium, valeat: Hanc doctrinam dicit ſe alio loco pertractaſſe. Eſt autem locus, liber de conſtitutione artium & de conſt. art. med.

Hic verò faciemus definitiuam doctrinam, quæ quantum ab ea, quæ ex reſolutione conſiſtit, dignitate, & ipſo docendi ordine linquitur.

Poſtea quàm numerauit doctrinas omnes, & docuit quomodo antiqui circa eas ſe geſſerint, quidque ille præſtiterit, quòd ſcilicet reſolutiuam ſolus fecerit, ſuum proponit inſtitutum, quod eſt velle doctrinam deffinitiuam facere, id eſt docere quomodo per doctrinam diffinitiuam medicina tradi poſſit, non autem ipſam medicinam docere per hanc doctrinam, vt hactenus ferè omnes interpretes ſunt arbitrati. Nam verba, facere doctrinam, eorum opinionem refellunt, oſtendúntque primum, & præcipuum authoris inſtitutum eſſe, vim ipſius doctrinæ oſtendere: non autem medicinam ipſam docere: ſed ea, quæ de medicina ipſa afferuntur eſſe tanquam exempla, & materiam neceſſariam ad explicandam vim huius doctrinæ. Verum antequam vltra progrediatur, huius doctrinæ proprietates, & priuilegia oſtendit ex comparatione cum reſolutiua, videtúrque obiectioni tacitæ occurrere. Poſſet enim quis dicere, cum alibi medicinam per doctrinam reſolutiuam tradideris, quid opus erat idem facere per aliam doctrinam, quæ illa inferior eſt dignitate, & methodo? Huic obiectioni ita reſpondet, verum quidem eſſe quod reſolutiua dignitate, & methodo diffinitiuam ſuperet, non tamen propterea inutilem fore doctrinam definitiuam, quoniam ſuas habet prærogatiuas nequaquam contemnendas, quibus reſolutiuam vincit, vt ab ea in aliis vincitur. Quæ autem ſint illa, quibus mutuo ſe vincunt, nunc docere oportet. A quibus vincitur doctrina diffinitiua à reſolutiua duo ſunt inquit Galenus digni-

dignitas, & methodus, quod cum non probet, occasionē dedit interpretibus inter se dissentiendi. Sunt ergo qui dicant resolutiuam, dignitate præcellere definitiuã, quoniam inde incipit, vnde omnes artes habent constitutionem. Tribuitque Manardus Leoniceno hanc rationem, quam tamen ego in Leoniceni commentariis non inuenio, nec dignam puto esse tanto viro, bene tamen à Manardo reprehenditur, quisquis fuerit eius author: ab eodem enim loco inquit ille antambulones, reges, lixę, imperatores, plerumque recedunt, ita vt locus, & termin⁹, qui communis omnibus esse potest, dignitatis causa esse nequeat. Ipse autem Manardus resolutiuam digniorem esse scribit, quoniam à notione finis, vtpote causæ diuinæ, & nobilissimæ exordium capit. Tum quia non solum docet, sed inuenit & cõstituit artes & omnes alias facultates. Hanc vltimam causam dignitatis illius doctrinę à Leoniceno sumpsisse videtur, qui hanc solam rationem illius doctrinæ dignitati adscribit. Cum ergo hæc doctrina à fine exordiatur causa præstantissima & artem inueniat constituatque. Diffinitiua autem (vt alij aiunt) solum artis capita compendio tractet, resolutiua dignitate merito præstat: methodo autem .i. via, & ratione docendi resolutiuam diffinitiua præstare hac ratione idem Manardus scribit. Quòd scilicet resolutiua certiorem viam, & ordinem sequatur, cum finis omnibus, quæ in finem referuntur necessitatem quandam imponat, ita vt media, quæ ad artem consequendam sunt opportuna vnũ post aliud certa quadam serie inuestiget: In diffinitione verò tam certum, & tam stabilem ordinem reperiri non posse, cũ nec hęc ipsa diffinitio vna & firma semper sit (varias enim diffinitiones huic doctrinæ inseruire posse modò artis partes vniuersas cõprehendat): cum liceat medicinam per hanc definitionem tradere, quę victu, medicamentis & manu sanitatem in humano corpore vel reficit, vel conseruat, & Galenus eam, qua hic vtitur, alibi non probet: denique per alias definitiones definitiuam doctrinam institui posse. Quo patet nec certum esse, nec stabile id, à quo doctrina incipit, nec etiam ordinem tam bonum inter artis partes in hac doctrina reperiri, vt in resolutiua. Curtius resolutiuam dignitate

Cõparatio doctrinæ definitiuæ & resolutiuæ.

Leoniceni opinio de dignitate, & methodo doctrinæ resolutiuæ.

Manardi de eadem re opinio.

præſtare ſcribit: quoniam in artibus dignitas inuentori datur, & laus. Eſt autem reſolutiua (vt diximus) quæ artis partes inuenit, artemque ex illis conſtituit: verbo autem methodo, pro via vtitur, diciтq́; excellere via, qua via docet quia conſtituitur medicina & in ea ſit procedendum. Definitiua autem inquit reſolutione præſtat ad compendium, & memoriam: quoniam ipſa continet compendioſè totam medicinam, & per ipſam facillime poſſunt omnia memoriæ mandari. Montanus autem interpretationem Latinam non recipit: neque enim reſolutiuam dignitate, & ordine docendi præſtare definitiua, ſed contra potius, ſi vtriuſque propriam naturam conſideremus. Quod enim dignitate prius eſt alio, aliquo modorum prioritatis prius eſſe debere, quo dignitatem rerum metimur. Illud autem eſſe quod primo magis appropinquat. Bonum autem in ſcientiis actiuis eſſe primum, & principium: in ſcientiis autem eſſe verum. Diffinitio autem in ſcientiis vero, in actiuis bono magis appropinquat, quàm reſolutio. Etenim diffinitio immediatè circumſcribit nobis (inquit) ſubſtantiam, à qua omnes paſſiones, quæ conſiderantur in ea ſcientia fluunt. De actiuis nihil probat, quomodo bono magis appropinquet diff. ſed ſolum concludit definitiuam ordinem reſolutiuo dignitate præſtare. Docendi etiam ordine non eſſe inferiorem definitiuum reſolutiuo. Æque enim ordinata eſt doctrina (inquit) quæ à partibus definitionis fluit, vti ea quæ per reſolutioнẽ finis fit, cũ exquiſitus ordo ex partium connexus conſideratione fiat. Atque hoc modo concludit, nec dignitate, nec docendi ordine reſolutiuam doctrinam diffinitiua præſtare, cum nec græcè etiam (vt ait) verba ita ſonent. Legi enim ἀξιώματος & μεθόδον id eſt exiſtimatione & methodo. In exiſtimatione autem id eſſe, quod vulgo dicitur eſſe in credito. Vnde axiomata vocari propoſitiones, quæ in omnium ſunt exiſtimatione, & fidem apud omnes inueniunt, verumque eſſe quod reſolutiua exiſtimatione præcederet definitiuam, cum apud Platonem doctrina reſolutiua & diuiſiua præ cæteris in maxima exiſtimatione ſint, idemque fuiſſe apud antiquos omnes. Methodo præterea non docendi ordine reſolutiuam ſuperare definitiuam. Nam per methodũ

artificiosum progressum intelligit: longè autem artificiosiorem esse progressum, qui fit per resolutiuã, quàm qui fit per difinitiuam. Omnes enim nouerunt diffinitionis partes enumeratas diuidere, potius quã finem resoluere. Verum vt à Montano incipiamus ἀξίωμα dignitatem propriè significat, existimationem autem non ita, & ea differentia, quam inter ἀξίαν, & ἀξίωμα ponit, quod illa significat dignitatem, hoc existimationem apud nullũ ex probatis authoribus Græcis reperitur: cum etiam (vt ipsemet dicit) apud Arist. 5. metaphysices cap. de prioritatè hoc pro alio sumatur. Preterea falsum est, resolutiuã doctrinam ita laudari à Platone, & fuisse in maximo pretio apud antiquos, cum Galenus antea dixerit neminem hãc doctrinam scripsisse ante ipsum. Ergo nec Plato illã tantopere laudare potest. Quod si resolutionem commendat, non propterea doctrinam resolutiuam laudat, cuius author Galenus fuit: cum Montano etiam teste resolutiua via à doctrina resolutiua differat. Quod autem methodus, sit artificiosus progressus, authorem hui⁹ rei non habet. Nam vt antea nos, cum de methodo ageremus, diximus, methodus nihil aliud est quàm via docendi, in qua aliquid primum, aliud secundum, & sic deinceps ordine accommodato ad docendum statuitur. In quo opere artificiosus quidem fit progressus, sed methodus hic ipse non est. Postremò quod primo loco dicebat definitionem digniorem esse, quòd vero, & bòno propinquior esset, etsi id concedamus, (neque enim omnia exactè expendere volumus) non propterea fit vt resolutiua doctrina indignior sit diffinitiua. Nõ enim hic diffinitione nos vtimur ad verum, aut ad bonum probandum, vt in particularibus ratiocinationibus fit: nam idem præstat hic nobis diffinitio quod finis, cum ab vtroque doctrina vna exordiatur: nec ad probandũ aliquid assumatur. Quod si id etiam quod bono & verò propinquius est, illud præstantius esse dicamus, erit profecto & hac ratione præstantior resolutiua diffinitiua. Quod enim finis est in scientiis speculatiuis, verum est, & quod verum, finis, & in actiuis quod bonum finis, & contra. Propinquior autem est resolutiua ipsi bono, & vero, quàm definitiua, incipit enim illa à fine statim, hæc ad finem tendit. Quare

Montanus refellitur.

Montani rationes, & interpretationes ad rem noſtram non faciunt. Quod autem Manardus dicit reſolutiuam eo digniorem eſſe, quod à notione finis nempe cauſæ diuinæ, & nobiliſſimæ exordium ſumat, nequaquam recipiendum eſt. Primum id ad doctrinæ pręſtantiam non facit, quòd initium capiat à re nobiliſſima, ſi enim vna ſit doctrina, quæ à re nobiliore incipiat, in docendo tamen deterior ſit alia, profectò nõ iudicabimus præſtantiorem eam eſſe, quæ nobilius habet principium, alioqui non erat quod reprehenderet Leoniceni opinionem, qui ab eo quod incipit, reſolutiuam præferendam definitiuæ docet. Deinde cum ait finem cauſam eſſe nobiliſſimam, concedimus quidem inter cauſas, finalem præſtantiſſimã eſſe, ſed nos hoc loco non comparamus cauſas inter ſe, ſed finem artis cum artis diffinitione: nec finem vt finalem cauſam conſideramus, ſed vt id, à quo reſolutio incipit. Addo quod diffinitio finem, & alias cauſas in ſe continere poteſt. Quare & præſtantior ſolo fine iudicabitur. Non ergo hoc modo doctrinarum pręſtantiam expẽdere oportet, ſed ex eo, quod eſt ipſis doctrinis proprium. Eſt autem doctrinę proprium vt doceat: quare ea præſtantior erit, quæ ad plura eademque melius docenda eſt accommodata. At reſolutiua (vt antea diximus) idonea eſt ad artis conſtitutionis modum oſtendendum, ad artem ipſam conſtituendam, & tradendam: diffinitiua autem ad docendam ſolum artem vtilis. Eſt quoque certior, & artificioſior (vt poſtea oſtendemus) reſolutiuę progreſſus. Quare merito hęc diffinitiua præſtantior eſt cenſenda. Quod ſi dignitatem illius augere velis ex inuentione: nempe quòd illa artis inuentioni, & conſtitutioni ſeruiat, vt laus, & dignitas rerum inuentoribus datur: hoc quoque argumentum erit, omnibus modis pręferendam eſſe reſolutiuam definitiuæ. Docendi methodo reſolutiuam doctrinam etiam pręſtare definitiuæ pronunciat Galenus, ſiue autem per methodum intelligamus certam docendi viam, in qua aliquid neceſſario primum, aliud ſecundum & ſic deinceps ex rei natura conſtituatur, ſiue artificioſum progreſſum in docendo: ſiue difficilem, in quo virtus, & dignitas quoque conſiſtit, vel quocumque modo methodus ſumatur, me-

Doctrinæ proprium quid, & cur reſolutiua ſit præſtantior definitiua.

lior ea, & exactior in resolutiua, quam in definitiua apparet. Cuius quidem rationem Curtius non bene reddit. Dicit enim eo id fieri, quoniam docet qua via medicina sit constituenda. Non enim de particulari vno effectu, quem resolutiua præstat, certitudinem, & præstantiam methodi colligere debemus: quippe cum liceat aliud ex diffinitiua assumere, quod illi æquiualeat: veluti si dicamus definitiua docet qua via medicina per compendium explicanda sit, ita vt par hac ratione sit commodum, quod ab vtraque præstatur. Videtur autem Curtius methodi vim non intellexisse, cum illius mentionem non faciat: sed illius loco dicat via excellere resolutiuam, quia docet qua via constituatur medicina: licet enim (vt diximus) idem de definitiua dicere: præstat definitiua resolutiuæ via, quoniam viam docet tradendæ artis per compendium. Ab eo ergo quod ipsi doctrinæ est proprium in docendo vt dignitatem: sic methodi præstantiam colligemus, dicemusque certiorem, artificiosiorémque methodum in resolutiua esse, quàm in definitiua: quoniam id, vnde incipit certius est. Est enim vnus medicinæ finis: diffinitiones autem plures esse possunt: ad certitudinem autem doctrinæ plurimum confert id, vnde doctrina auspicatur: etsi ad illius præstantiam nihil id (vt antea diximus) faciat. Vt autem certum est initium, ita certus ordo instituitur: nec etiam si vnam definitionem semper assumas, tam certum ordinem seruare potes in definitiua doctrina, ex ipsius doctrinæ natura, vt in ipsa resolutiua: hæc enim suapte natura exigit, vt à fine primo extrahantur, quæ vel illi propinquiora sunt, vel quæ primo ad artem consequendam sunt necessaria (vt antea ostendimus): definitiua autem hunc ordinem his, quæ tractantur necessarium non imponit. Cur enim in definitione corpora prius assumamus, quàm signa, aut causas, ex definitiua doctrina nequaquam patet. Idcirco Galenus post definitionem medicinę sibi ordinem statuit, quem in hac doctrina vult obseruare: tanquam ex ipsa doctrina nulla necessitas prioritatis, & posterioritatis nobis imponatur. Ergo cum resolutiua meliorem ordinem, id est necessarium secum contineat, & à certiore initio exordiatur, merito methodo præstat. Est quoquæ

methodi prçstãtiæ argumentũ quod artificiosior sit illius progressus. Nã resoluere semper difficillimum existimauerunt Peripatetici, explicare autẽ diffinitionis propositç partes, nouerunt etiam rudiores. Virtus autem cuiuscunq; rei(vt diximus)circa difficile versatur. Et hçc quidem satis de prçstantia, & methodo duarum doctrinarũ.

Tantum & ad totius compendium, & ad singulorum memoriam præstare inuenietur, sufficienter enim, ac facillimè memoriæ commendantur ex definitionis dissolutione vniuersa: quoniam totius artis capita, in se optima definitio complectitur.

Cum antea docuerit Galenus qua in re resolutiua doctrina superet definitiuam : nunc docet in quibus vincat definitiua resolutiuam. Vincit autem ad totius compendium, & singulorum memoriam. Hanc autem præstantiam probat,quoniam inquit sufficienter,ac facillimè memoriæ commendantur ex definitionis dissolutione vniuersa : quoniam totius artis capita in se optima definitio complectitur. Quæ verba probant quidem , ad memoriam, & compendium facere hanc doctrinam : sed non eo modo, vt alij expositores tradunt. Nam illi hæc omnia verba ad vtrumque referunt, nempe ad compendiũ, & memoriam. Quod quidem fieri nequaquam debet. Nam quod totius artis capita in se optima definitio com plectatur,non probat ad memoriam præstare huiusmodi doctrinam: nimirum cum ex illius dissolutione multa resultare possint membra, quæ facilè memoriç mãdari nequeunt. Prçterea tota hçc dictio in qua dicitur (sufficienter enim ab facillime memoriç commendantur, ex definitionis dissolutione vniuersa) solum probat ad memoriam prçstare eam doctrinam, non autem ad compendium. Quare cum duo proposuerit, vtriusque separatim rationem reddit. Prima enim verba probant illam facere ad memoriam : alia vero probant facere ad compendium. Si enim facile commendantur memoriæ ex definitionis dissolutione vniuersa , merito ea doctrina, quæ hoc facit, ad memoriam apta iudicabitur : eadem si

ex definitione fit complectente in se totius artis capita, ad compendium erit idonea. Hę quidem sunt Galeni rationes, quę (vt diximus) separatim sunt accommodandę rebus propositis, sed meo quidem iudicio non probāt quod ille instituit: probant vtiq; talem doctrinam facere ad compendium, & memoriam: sed non magis, quàm resolutiuam. Præterea eodem argumento licet probare resolutiuam idem præstare posse quod definitiua efficit. Nam sicut dicit defiuitiuam facere ad memoriam, quia in se definitio continet omnia artis capita, & vniuersa, quæ nascuntur ex dissolutione definitionis facilè memoriæ mandari possunt: sic finis medicinę, qui breuioribus verbis, quàm definitio ipsa exprimitur, & capita, quæ ex finis resolutione nascuntur, quæ plura nō sunt quàm illa, quę ex definitione emergūt, possunt memoriæ facilè mādari. Addo quod liber de constitutone artis, in quo resolutiuam doctrinā Galenus facit, multo breuior est hoc ipso, in quo definitiuam tractat. Nec dicendum est authorem illi solum capita tradere voluisse, hic verò omnia prosequi velle: quandoquidem paulò postea scribit, se hic etiam solum capita prosequi. Cum ergo idem sit institutum, diuersa autem doctrina, prolixitas verò maior in tractatione isti⁹ operis, quā in alio, quo pacto (quęso) credemus quod ille scribit, hanc doctrinam ad memoriam, & compendium alia aptiorem esse? Mihi certè videtur efficacior ratio excogitanda, quàm ea sit, quę à Galeno affertur. Nam quod vtráque doctrina possit fieri æquè prolixa, aut plus etiā, vel minus pro arbitrio doctoris prosequentis eodem modo omnia, aut addentis in vna, quod in alia detrahit, certum omnibus esse puto: verum quod suaptè natura diffinitiua aptior sit ad compendium & memoriam, sic doceo. Breuior est illa doctrina, quę vnum duntaxat præstat, alia, quę plura debet facere, at definitiua supponit artis, & partium illius inuentionē, eáque inuenta solum explicat & docet. Resolutiua verò primum extrahit partes argumentatione ab ipso fine, & ostendit necessitatem singularum partium: atque ita artem ex suis partibus constituit, posteà verò eas enarrat, & exponit. Igitur cum tria faciat necessario resolutiua, partes inquam artis eruat à fine, artem ex

Diffinitiuā doctrinā resolutiua breuiorem esse sua natura.

partibus suis cõstituat, easdemque explicet, meritò longior est, quàm diffinitiua, quæ solum docet artem. Constat ergo per vtramque doctrinam non solum artis capita, sed etiam omnia particularia doceri posse, adhibitis demonstrationibus, diuisionibus, & aliis instrumentis logicis, necessariis in singularum rerum explicatione. Doctrinam tamen definitionem suapte natura aptiorem esse ad compendium totius, vel vt significantius Græcè dicam, πρὸς λου σύνοψιν, idest ad totius intuitum simul factum. Est autem ad id aptior aliis hæc doctrina, non quòd vno intuitu vniuersam artem explicet, & proponatur definitio & diuidatur, atque ita collocẽtur illius partes, vt in breuissima tabella omnes possint simul intueri, vt Montanus arbitratur. Nam hæc probãt quidem idoneam esse huiusmodi doctrinam ad compendium: sed non magis quàm resolutiuam, in qua potest etiam huiusmodi breuissima tabella constitui, & in ea conspici omnes artis particulæ, quæ à fine eliciuntur: sed (vt diximus) huius rei ratio est, quod vnum duntaxat præstet doctrina definitiua & illud quidem appositè, & suaptè natura breuiter. Porrò ad memoriã, & reminiscentiam quoque particularium eadem doctrina resolutiuam superat (inquit Galenus) sed quomodo id dicere potest, cum particularia se nolle tradere, sed solum capita artis idem author proponat? Ratio autem est, quòd particularia in vniuersalibus illis capitibus potentia contineantur. Itaque cum vnicum habeat caput doctrina definitiua, nempe definitionem ipsam, à qua omnia alia pendent, cum ipsam definitionem memoria tenemus, recordabimur simul omnium eorum, quę à definitione ipsa emanant. Ac cum ex illius dissolutione pauca capita statim resultent, illa facilius, quàm in doctrina resolutiua memoriæ mandari possunt, & in eam redire, si fortasse exciderint. Nam etsi ea vnum etiam habet caput, quo omnia ad arté pertinẽtia potẽtia cõtinet, nẽpe finem artis, tamen quia illa non statim exponi possunt, & enumerari, sed argumentatione varia est opus, tum ad inueniendas (vt diximus) tum ad exponendas eas partes, necessario longioré tractationé facit. Quare ad memoriam, & reminiscentiã est ineptior. Est quidé hæc ratio eorũ, q̃ pertinẽt

d dignitatem & vim doctrinæ reſolutiuæ & definitiuæ.
ed quoniam Galenus omittit comparationem doctrinæ
ompoſitiuæ cum prædictis,operę pretium eſſe duco(ne-
uid in hac tractatione deſit) pauca priuſquam alia pro-
equamur,de hac re ſubijcere. Qua quidem in re Leoni-
enus tradit reſolutiuam præſtantiorem eſſe compoſiti-
a nempe in hoc,quod inueniat, & artem conſtituat. In
oc verò ſuperari,quatenus inuenit ad hunc finē, vt com-
oſitiua poſtea ea componat,& copioſius doceat. In quo
uidem merito à Manardo refellitur, quod petat princi-
ium. Non enim ex hoc patet, quænam dignior ex illis
it,nimirum cum vna aliam mutuo vincat: ſecundo quod
nale ſentiat reſolutiuam ſibi finem ſtatuere compoſiti-
am, quòd ſcilicet inueniat artis partes ea ratione, vt à
compoſitiua poſtea prolixè explicentur: quandoquidem
er reſolutiuam poteſt non ſolum inueniri, & per capita
doceri ars:ſed etiā copioſiſſimè explicari. Imo quicquid
oni habet compoſitiua, illud à reſolutiua capit: tolle e-
im reſolutiuam,nihil habebis quod componas. Ego ve-
ò puto ijſdem argumentis reſolutiuam ſuperare compo-
itiuam,quibus eandem præſtare definitiuę oſtendimus:
nempe quod artis partes inueniat,artem conſtituat, do-
ceat,& quod omnium prima ſit,atque artificioſior. Com-
poſitiua autem ſolum artem docere poſſit,minúſque ar-
tificioſo progreſſu. Qui.n.reſoluere nouit, inquit Philo-
ponus,nouit & componere,non è contra, Porrò compo-
ſitiua definitiuam præcedit dignitate, & methodo: quo-
niam à ſimplicioribus progreditur, & certio eſt: quippe
cum ea cogatur explicare contrario ordine,quæ reſoluti-
ua inuenit. Quare illa ad artes docendas omnium eſt ap-
tiſſima, vt quæ ab elementis,& principiis rerum, quę tra-
ctantur,exordiatur,ex quibus facilis, vera,& demonſtra-
tionibus plena doctrina euadit. Vnde videmus eos,qui a-
liis præſtiterunt in ſcribendo, tradendáque aliqua arte,
hoc maximè nomine pręferri, quod compoſitiuam do-
ctrinam obſeruauerint. Quòd ſi Galenus, vt Ariſtot.in
philoſophia, ſic in medicina compoſitiuam doctrinam
feciſſet,non toties repetitæ de eadem re ſententię inueni-
rentur,nec tot controuerſiæ, nec tanta loquacitas,& A-
ſiatica redundantia in illius libris extarent.

Doctrinæ compoſitiuæ cum aliis cō paratio & Leoniceni de hac re opinio.

Quam quidem ſubſtantialem vocant ex aduerſo diſtinguentes ab aliis, quæ notionales vocantur, illæ ſi quidem ab his, quæ accidunt rebus definitis, hæ verò ab ipſa eſſentia conſtituuntur.

Ne quis putaret omnem definitionem eas prærogatiuas habere, quas ſuperius doctrinæ definitiuæ orienti ex definitione tribuit, nunc docet quam definitionem intelligat. Illámque dicit eſſe eſſentialem, non autem nominalem: ſic enim loco notionalis legi debet. Non probat autem ſubſtantialem definitionem omnia artis capita in ſe continere, ſed id facile eſt oſtendere. Si enim vt ſeptimo Metaphyſ. & ſecundo poſteriorum ſcribit Ariſtot. ea eſt optima definitio, quę per omnes cauſas aſſignatur, profectò ſubſtantiã rei perfectè declarabit. Si præterea definitio eſſentialis ex genere & differentia conſtituitur, differentię autem ſumantur ab ipſa eſſentia rei, & ex eodem genere, ex quo eſt res, quæ definitur, conſtat vtique rem totam quæ definitur, definitione comprehendi. Sed quoniam differentias illas ignoramus, & proprias cuiuſcùmque rei formas, cogimur exprimaria actione, ad quã aliæ omnes conſpirant, illas aſſumere. Item à ſubſtantiarum partibus eſſentiales differentias ſumimus: ſunt enim partes teſte Ariſtot. de ſubſtantia totius, & hę quidẽ ſunt verè eſſentiales definitiones, quæ vel à primaria actione, vel à partibus rei, quę definitur differentias capit. Sequuntur deinde definitiones, quæ ſumũtur à proprietate rei, à cauſis, ab officiis, effectis. Cęterum accidentales definitiones quæ & deſcriptiones dicuntur, ab accidentibus rei, quæ definitur, & nominis ſignificatione differentias aſſumũt. Eſt autem ſubſtantialis definitio quę infra traditur à Galeno, vt poſtea probabimus, quoniam à partibus artis ſumit differentias. Quia ergo huiuſmodi definitio capita, & artis partes, nempe corpora, cauſas, & ſigna comprehendit: ideo eſſentialis eſt, doctrinámque reddit ad compendium, & memoriam aptam: ſed (vt diximus) hæc non probant illam aptiorem eſſe reſolutiua.

Differentiæ à quibus ſumantur.

Elaborata autem eſt à nobis particulatim, & in pluribus conſcripta tractatibus totius medicinæ contemplatio, qua vti quis poſſit ad triplicem doctrinam.

Reſpondet Galenus tacitę dubitationi. Quum enim antea dixiſſet, definitiuam doctrinam, quam tradere inſtituit, ſolum artis capita continere: poſſet aliquis dicere, ſe non poſſe medicinam ſcire, & diſcere ex hoc libro. Reſpondet Galenus verum id eſſe: facile tamen ſuppleri poſſe ex aliis omnibus libris, quæ ad plenam doctrinam hic faciendam, & capita explicanda deſiderantur. Dicit autem nos illis libris vti poſſe ad tres doctrinas. Ex quo manifeſte Curtij, & Leoniceni opinio refellitur, qui tradunt in aliis libris, hoc excepto, & eo, qui inſcribitur de conſtitutione artis, medicinam per compoſitiuam doctrinam à Galeno doceri. Quomodo enim ad ſupplenda quę deſunt in compoſitiua doctrina, aut, ad ipſam doctrinam compoſitiuam faciendam vti poſſumus illis libris, ſi illimet doctrinam compoſitiuam faciunt: niſi eundem librũ ad ſui ſupplemẽtum facere dicamus, quod eſt abſurdum. Vti autem quis poterit ad tres doctrinas, ex illis ſumendo, quę ad vnamquámque faciendam ſunt accommodata, materiámque ſuppeditãt neceſſariam in ſingulis doctrinis tradendis.

Curtii & Leoniceni opinio refellitur.

Nunc verò definitiuam aggrediemur, hoc ſolum apponentes, quòd ſolum capita.

Repetit quod ſupra dixit, proponítque iterum ſuum inſtitutum, quod antea plenè non fecit. Nam antea propoſuit ſe velle facere doctrinam definitiuam, ſed modum non docuit, quem tenere inſtituit. Id, quod nunc facit, quòd ſcilicet hic velit ſolum capita & veluti concluſiones eorum, quæ alibi prolixè ſunt demonſtrata in hac doctrina tradere ita, vt ſi quis medicinæ compendium tenere velit, in hoc opere inuenire poſſit quod quærit. Si quis verò tractationem, quæ per diexodon fit, requirat, illum accedere oporteat ad alia volumina. Quid autẽ ſit doctrina quæ per diexodon fit, Manardus explicare

conatur, quod ſcilicet ea ſit, quæ cuncta explicat latè: & profuſè: nullo tamen teſtimonio ad hanc rem confirmandam vtitur, cum tamen locus ſit apertus lib. primo de alimentis cap. de phaſello, vbi doctrinam, quę per diexodon fit, opponit ei, quæ ſuccincte & breuiter omnia complectitur.

Veluti concluſiones eorum, quæ alibi latius ſunt demonſtrata, nunc à nobis dicentur.

An ſolũ hic cõcluſiones explicet author.

Curtii opinio, quæ dãnatur.

Non enim propriè ſunt concluſiones, ſed per ſimilitudinem quãdam, quod paucis verbis cõcludant & contineãt quæ in vniuerſis aliis libris ſunt demonſtrata. Verum cõtra id dubitare licet, multa enim inquit Curtius hic diffuſius explicat Galenus, quàm in aliis libris, vt ea quæ pertinent ad ſigna ſalubria, inſalubria, & neutra generatim, & particulatim ad dignoſcendam temperiem cerebri, cordis, hepatis, ventriculi, & aliarum partium. Quare dictum hoc per capita & veluti concluſiones ita ille explicat, quòd ſcilicet velit per capita ea tradere, quæ alibi ſunt diffuſius pertractata, alia verò minimè. Cuius quidem opinio refellenda eſt. Nam hoc reddit doctrinam difformem. Pręterea id eſt pręter inſtitutum authoris. Nõ enim ipſam medicinam in hoc opere docere proponit, ſed quo pacto per doctrinam definitiuam medicina explicari valeat: ad quod ſufficiunt capita, ſuperfluumque eſſet ſi vniuerſas artis partes proſequeretur. Dicendum ergo non ſequi id, de quibuſdam prolixius tractat hic, quàm alibi, ergo aliorum compendium non eſt liber: à maiore enim parte denominatio fieri debet. Nam hac ratione negaremus artem curatiuam ad Glauc. eſſe compendium meth. med. quippe cum multa illic prolixius doceat, & multa attingat quorum mentio nulla facta eſt in methodo. Negandum quoque illud eſt, de ſignis hic vberius tractari, quàm in omnibus aliis libris. Sũma enim capita hic exactius docentur, plura tamen de illis in aliis operibus continentur. Poſſumus & aliter reſpondere, non ſequi, prolixius quædam hic tractari, quàm alibi: Ergo per compendium non tradi, quæ hic docentur, quippe cum dicantur illa compendio tradi, quæ abſque demon-

tratione, & probatione procedunt, & solum rei summam continent.

An tres solum sint doctrinæ positæ à Galeno.

Quænam sit natura & vis vniuscuiúsque doctrinę à Galeno propositæ, satis ostensum esse puto. At non perinde illud constat, an tres solum sint huiusmodi doctrinę. Nã tres eas esse proponit quidem author: sed nec ille, nec eius interpretes aliquam rationem adhibent, qua hunc ternarium numerum perfectum esse concludant. Nam etsi diuisionem, demonstrationem, & alia docendi instrumenta rectè illi quidem excludunt: tanquam particularia instrumenta non apta ad vniuersam aliquam facultatem explicandam: nunquam tamen efficient, quin diuisiua doctrina idem præstare possit, quod vna ex illis tribus facit. Sicut enim per resolutionem finis medicinæ, aut compositionem illorum, quæ per resolutionem sunt inuenta, ac per definitiuam doctrinam proposita medicinę definitione, eadémque postea explicata, medicinę omnes partes enumerare, traderéque possumus: sic per diuisiuam doctrinam quid idem fieri prohibet: Nam si quis à diuisione medicinę exordiatur, diuisásque partes sigillatim explicet, & prosequatur, hic profectò docebit, seruato optimo ordine ita, vt nihil omittatur, quod ad artem faciat, si quidem diuidendo vniuersaliores partes semper primę ad manum veniunt, particulariores deinde, vsque ad infimas. Quæ quidem doctrina, vt antea ostendimus, perfecta, & optima est: siquidẽ alias tres supradictas doctrinas perfectas & optimas esse censem⁹ hoc nomine, quod vniuersã artẽ certo ordine à principio vsque ad finem tradere sint aptæ. Nec arbitror quidem aliorum argumenta, & subterfugia, qui ternarium hunc numerum doctrinarum tuentur, diuisiuam doctrinam excludere. Curtius enim ad definitiuam diuisiuam redigi scribit, imò eandem esse cum definitiua, quod falsum esse patet. Nam si definitiua ab ipso etiam dicitur esse, quæ artis definitionem proponit, ab eáque exorditur: profectò nos qui à diuisione tractationem auspicamur, definitiuam doctrinam non faciemus. Leonicenus autem ad aliam reduci scribit, nempe ad resolutiuam: quoniam inquit eodem ferè ordine partes artis per ordinem resolutiuum, vt per diuisiuum inueniuntur. Cuius argumentis respondet Manardus, me-

Diuisiuam doctrinam quartã esse doctrinam.

Curtii opinio de diuisiua doctrina.

Leoniceni de eadem re opinio.

ritóque illius rationes, vtpote nullius momenti, refellit. Et sanè aliud est resolutiua doctrina, aliud diuisiua. Nam resolutiua à finis notione incipit. Diuisiua autem à generalissimis, & maximè à fine distantibus. Item qui resolutiuam doctrinam facit, à fine inuento ad ea, quæ in fine postea continebantur, progreditur. Contra qui diuidit, finem ipsum quærit, & ea explicat, quæ ad finem consequendum sunt necessaria. Ad hæc qui resoluit, vnam solum partem à fine extrahit per singulas resolutiones. Qui autem diuidit duas ad minus semper assumit. Præterea qui diuidit, descendit. Qui resoluit, ascendit. Vnde resolutionem antea definiuimus ex opinione peripateticorum, ascensum & reditum in principia: diuisio autem vt satis constat, à supremis generibus incipiens, in vltimis speciebus desinit, vbi Plato quiescendum esse iubet, déníque multis aliis modis resolutio à diuisione, & resolutiua à diuisiua doctrina discrepat ita, vt vna sub alia intelligi non possit. Manardus autem ita respondet diuidere nos non posse nisi adsit, quod diuidamus. Diuisionem autem ipsam aliis tribus doctrinis ancillari, cum in qualibet illarum, diuisione sæpe vtamur, vnde non esse quartam doctrinam statuendam ipsam diuisiuam: sed aliarum ministram. Quod auté scribit, non posse nos diuidere, nisi adsit quod diuidamus, certum est, sed quorsum id scribat nõ video. Si enim id forte ea ratione dicit, quod diuidere nõ possimus arté, nisi sciamus quid ars sit, & ob id definitionem artis proponédam esse in arte ipsa per diuisiuam doctrinam tradenda, neque ob id nos posse à diuisione artis incipere, sed à definitione: respondebimus eadem ratione nos nõ posse resolutiuam doctrinam facere in medicina, nisi adsit definitio sanitatis, quam resoluere volumus. Sic nec compositiuam institui posse, cum medicina etiam cõponi non posit, si quid sanitas sit, ignoremus: oporteret ergo hac ratione in resolutiua & compositiua definitiones præmitti, & resolutiuam, compositiuámque à definitione sanitatis ordiri. Quæ cum non fiant, sed supponantur, quæ ad definitionem pertinent, in vtraque harum doctrinarum concedemus etiam medicinæ definitionem supponendam, cum diuisiuam instituimus doctrinam. Erit ergo quod diuidamus medicina scilicet

Manardi opinio.

psa. Illud autem quod scribit diuisionem subseruire reliquis tribus doctrinis, nos nequaquam negamus: solent enim docendi instrumenta sibi mutuo famulari. Sed propterea id non facit, quin aliquando dominari posit diuisio, & quartum sibi locum vnà cum aliis tribus doctrinis assumere. Nam & definitio, & resolutio, & compositio, propria quædam sunt instrumenta, quorum vsus est in singulis doctrinis, ex illis tamen doctrina fit huius generis, de quo agimus: quoniam ab illis alicuius facultatis integram tractationem auspicamur. Addo quod ille temerè ad diuisionem referat, quod ad doctrinam diuisiuam pertinet. Est quidem diuisio peculiare quoddam instrumentum subseruiens vniuersalioribus his doctrinis. At nos de diuisione nequaquam agimus: sed de doctrina diuisiua, sicut nec de definitione, quæ (vt diximus) instrumentum quoque est, quo opus habēt tres doctrinæ à Galeno propositæ, sed de deffinitiua doctrina, quę aliud est, quàm ipsa diffinitio. Par ergo est in his ratio, probādumque erat, non per diuisionem, sed per diuisiuam doctrinam, quam fieri dicimus proposita artis diuisione, & adhibita singularum partium explicatione, medicinam & alias artes certo quodam ordine doceri non posse. Nec quæro an doctrina diuisiua ab ordine diuisiuo, vel methodo diuisiua differat. In quo ille nulla ratione maximā vim facit, tametsi nos antea horum discrimen ostendimus: de re non de nomine litigamus, disputamusque an per diuisiuam doctrinam, id est incipiēdo à diuisione tradi posit certo ordine ars aliqua, vt à compositione, resolutione, & definitione inchoando, idem fieri dicimus, cætera verò quæ Manardus affert ad numerum trium doctrinarum confutandum nullius sunt momenti. Nam quod ait Celsum medicinam, Priscianum grammaticē, Ciceronem rethoricam, certo ordine scripsisse: nullam tamen ex his tribus doctrinis obseruasse, facile refelli potest. Nam Celsus medicinā vniuersam nequaquam scripsit, & ea, quæ attingit, nullo certo, & (vt dicimus) essentiali ordine prosequitur. Cicero autē, & Priscianus, etsi exactè ordinē, quē querimus nequaquam obseruarunt: vt qui docēdi rationē parū in logica, & philosophia versati licētiorē sectētur: Ordinē

tamen compositorium æmulantur. Quod verò idem dicit, ordinem scribendi, & docendi aptissimum fore, quem in mundi fabrica summus rerum opifex obseruauit: nos negamus ex tali scribendi ordine doctrinam eam fieri, quam quęrimus, constantem ex ordine quodam scientifico, in quo priora sequentibus lucem afferunt, sed potius historiam quandam esse, quæ res eo modo exponit, quo gestæ sunt. Nec in Aphorismis huiusmodi aliqua doctrina reperitur. Græci etiam expositores cum demonstratiuam doctrinam addunt nostras doctrinas non tractant: sed particularem quandam, nequaquam accommodatam ad vniuersam aliquam facultatem explicandam. Qui autem ternarium hunc doctrinarum numerum tueri volunt, non solum conantur respondere obiectionibus, quod (vt diximus) infœliciter faciunt in doctrina diuisiua: sed etiam quibusdam rationibus concludere, & firmare hunc numerum student. Nam Leonicenus ita argumētatur, aut scientia explicatur eo ordine, quo inuenitur, & est resolutiua aut contrario, & est cōpositiua, aut diffinitur scientia, & in docendo seruatur ordo partium definitionis, & est definitiua: probant hæc quidem tres istas doctinas aptas esse ad artem aliquam ordine docendam: non tamen efficiunt quod tres solum sint. Licet enim dicere, aut diuiditur scientia, & seruatur ordo partium in diuisione sumptarum, ergo & diuisiua est doctrina. Manardus autem ad hanc rem confirmandam ita agit: doctrina ordinata, de qua Galenus hic loquitur est, quæ exordio à certo initio sumpto ad secundum & tertium & deinceps progreditur, donec vniuersa theoremata certo ordine enarrauerit. At atribus solum ordinata doctrina initium sumere potest, quod verè initium sit, & vi quadam concludat omnia ad artem attinentia, terminique rationem habeat. Hæc autem duo scilicet verum initium & terminus in tribus tantum rebus inueniuntur, nempe in principiis, fine, & diffinitione, quæ & terminus dicitur. Tres ergo tantum ordinatæ doctrinæ. At hæc ratio, vel nullius momenti est, aut si recipitur, non tamen excludit diuisiuam doctrinam. Cum enim principium necessario sumat pro eo, à quo ordiri commodè potest doctrina, ita vt priora sequentibus lucem afferant. Diuisio huiusmodi principium

Tres solum esse doctrinas quomodo alii probent.

Leoniceni opinio.

Manardi opinio.

huiusmodi principium statui merito debet. Non enim incipium sumere potest, quod ad alia probanda in armentatione sumitur, plura enim talia sunt principia, iàm tria: sed pro eo(vt diximus)à quo doctrina ita exiditur, vt perpetuum quoddam filum seruare possit, inr quę diuisio cum aliis locum suum habet. Montanus etem alia ratione hunc ternarium numerum astruere, oncluderęque conatur, ad hunc modum. Coordinatio quit rerum, & entium ex Arist. 10. cap. 12. Metaphysis, in scientia se habet, secũdũ sub, & supra: ita vt vnũ haat rationẽ prioris, aliud posterioris fitq; hęc ordinatio uob⁹ modis: vt si ab inferioribus ad superiora, vel è cona progressus fit. Alio coordinatio est, inquit, quando abemus aliquid primum, & supremũ, ad quod alia oma referuntur, quæ inferiora sunt. Qualis coordinatio principatu, & regnis apparet, vbi omnia ad vnũ prinpium & regem referuntur. Sicut igitur in rerum natura es sunt istę ordinationes causæ scilicet ad causatum, & aius ad causam, & vnius principis ad subiectos, sic init in scientia tres istæ habitudines reperiuntur. Si enim abitudo principiati ad principia seruatur, tunc ordo resolutiuus fit. Si verò principiorum ad principiata, comositiuus. Quando autem ita ordinamus: vt non sit haitudo prioris ad posteriora vel è contra: sed ad princiem vnum, tunc ordine definitiuo vtimur, qui & in hoc bro est princeps. Est igitur ordo definitionis qui est raone alicuius prioris, ad quem omnia referuntur. Quum gitur nec plures coordinationes, siue habitudines sint reum inter se: nec plures vtique erunt ordines: Ac in quabet doctrina, quæ per essentiam suam siue per essentiaa sua docetur, alterum horum trium semper inerit. Hęc ant quæ Montanus ad verbum, & docte quidem tradit: ed tamen diuisiuam doctrinam non excludunt. Si enim lli etiam concedamus, tres solum hos ordines in rei naura reperiri. Tamen oportebit illud ostendere principis, c regis vicem solam diffinitiuam habere posse. Hoc enim modo quod vult fecisset. Verum cur mihi non liceat icere: vt ad vnam definitionem medicinæ omnia referuntur, ita ad vnam diuisionem. Quum duo ergo sint in loctrinis, quæ Principis rationem habere possunt, defi-

Mõtani opinio.

nitio, & diuisio, erunt ergo & duæ doctrinæ, quæ hun
ordinem obseruabunt, qualem inter Principem, & sub
Acachiæ, opinio. ditos esse videmus. Acachias idem etiam quod alij effi
cere nititur: sed frustra, nullóque necessario argumento
Argumentatur enim ad hunc modum, aut artem eo ordi
ne, quo inuenitur docemus: id quod ex finis notione pe
resolutiuam doctrinam fit: aut à contrario ordine ad fi
nem redimus: Id, quod fit per compositiuam, aut def
nitionem artis in suas partes dissoluimus, & tunc defini
tiua doctrina est. Quare tres erunt omnino ordinat
doctrinæ. Quis non videt consequentiam huius argu
mentationis nullius esse momenti, oportebat enim an
tea probare non posse reperiri alium docendi ordinem
id, quod non facit. Probat siquidem tres istas esse: no
tamen id, quod plures nō sint. Quare frustrà postea coll
git, tres istas duntaxat doctrinas esse. Cum ergo null
rationibus stabiliri possit ternarius hic numerus doctri
narum, neque excludere possimus diuisiuam doctrinam
relinquitur quatuor esse doctrinas ordini inhærentes.
per quas seruato perpetuo quodam ordine & filo à prin
cipio, vsque ad finem, artem aliquam docere possumus
Non posse autem plures esse, nullus argumentis conclu
dere possum: nisi quòd cogitare alium non possumus.
Cur Galenus tres solum posuerit doctrinas. Quur autem Galenus tres solum enumerauit, nulla rati
à nobis afferri potest, nisi quòd fortè ita putauerit, ve
quòd definitiuam parum à diuisiua abesse crediderit:
enim diffinitionem medicinæ non ascribas, in reliqui
omnibus similes illæ sunt, quippe quum vtraque diuisio
ne omnia explicet ordine quodam, quę ad totam arten
pertinent. Vel ita intelligendum est, tres solum esse do
ctrinas necessarias, & quæ separatum vsum habent. Nam
resolutiua inuentioni, & constitutioni seruit: composi
tiua explicationi scientificæ: diffinitiua ad compendium
In arte autem tradenda nihil quartum requiri potest ne
cessarium cum sit id, ex quo ars conueniri, constitui, re
ctè doceri, & colligi in compendium potest. Quare et
per diuisiuam doctrinam tradi valet ars: tamen quoniam
receptis illis tribus, quæ omnes vsus explent, superflu
alia quæritur. Ideo locus quartus illi negatur. Est hæ
quidem nostra opinio de triplici doctrina: non tamen

impedio quin alij meliora excogitent. Quare ad reliqua properemus.

Medicina.

Diximus antea hunc librum diuidi in procemium, & tractationem. Quare absoluto procemio tractationem aggreditur. Porrò tractatio ipsa in tres partes præcipuas secatur, & à recentioribus etiam in tres libros. A nobis verò in tres Commentarios ad Gal. imitationem dum Hippocratis libros de morbis vulg. enarrat, quia tria sunt, quæ præcipuè in hoc opere tractantur corpora, signa, & causæ: quorum singula propriam tractationis partem merito sibi vendicant. Incipit autem tractationem ipsam à definitione medicinæ: quoniam antea præfata est se docere velle, quo pacto medicina per definitiuā doctrinam tradi possit: quæ doctrina cum ab artis essentiali definitione incipiat, merito tractationē ipsam à definitione auspicatur: sed quoniam nos (vt antea commemorauimus) in hoc opere nullam occasionem prætermittere debemus interpretandi alios libros Galeni, quorum hic est compendium, & exponendi vniuersa, quæ ad medici institutionem pertinent: idcirco paulò altius rem exordiemur, afferemusque in medium ea, quæ de medicina enarranda esse proposuimus. Qua quidem in re primum occurrit medicinæ nomen, de quo quidem Galenus scribit in lib. cui titulum fecit, an ars tuendæ sanitatis pertineat ad medicum. Illhic enim annotat medicinæ nomē à medendo dictum esse, & propriè solum eam partem complecti, quæ medetur, id est curatoriam partem. Hæc enim sola diu, & primum viguit, nomenque propterea sibi assumpsit conueniens medici officio. Posteà verò conseruatrix pars & gymnastica accesserunt, easque etiam Medici sunt complexi, nomen tamen aliud quæsitum non est, quod totam hāc artem, quæ morbos profligat, & sanitatē tuetur, significet. Proprie igitur medicina, est quæ morbis mederi docet, & medicus qui medetur. Hæc tamen prędicta etiam officia vt Galenus putat sub se comprehendit, quod quidem aliis artibus vsu venisse pariter idem testatur eodem loco, vt Geometriæ: cuius nomen non omnia officia quæ à Geometria obeuntur,

Medicinæ nomen.

comprehendit. A prima enim parte, quæ exerceri cœpit, facultates nomen suum sumere consueuerunt: sub quo quæ postea accesserunt, sunt comprehensæ. Atque hæc quidem de medicinæ nomine hoc loco sufficiant, quæ & ad varias medicinæ definitiones & diuisiones (vt postea patebit) faciunt. Nunc sequitur vt de illius origine pauca subiiciamus. Qua quidem in re author introductorij refert medicinam inuentam esse à deorum filiis, vel quibusdam eorum propinquis, quibus dii illam communicarunt, nempe Æsculapio ab Appolline patre edocto. Et non solum quidem medicinam, sed & alias vniuersas facultates à diis inuentas Græcos velle scribit. Cuius opinionem nequaquẽ probo. Nam Arist. in primò metaph. & vltimo cap. 2. poster. ex sensibus memoriam, obseruationem, experientiámque fieri scribit. Ex hac autem artes, disciplinásque omnes inchoare. Sic Galenus lib. 1. method. aperte testatur, medicinam ab experientia cœpisse. Experiendi autem occasionem necessitas præbuit. Quum enim homines quotidie vulnerarentur, aut à serpentibus morderentur, aut aliis morbis affligerentur, coacti sunt experiri varia, quæ mundi opifex ad hominis vsus fecisse videbatur. Atque ex illis aliquos adiutos, aliquos læsos verisimile est. Qui enim in commodum remedium incidissent, non mirum si adiuti fuerint: alii autem offensi. Necessitas ergo primum occasionem medicinæ dedit: deinde casus etiam nonnihil contulit: Nam clysteris vsum ab Ibi aue profectum esse scribunt: hæc enim colli cure tâquam clysteris vtre Nili aqua impleta, rostro eam sibi ipsi per anum indit, qua postea reiecta vnà cum excrementis, dolore & inquietudine, qua antea laborare iudebatur, liberata, occasionem dedit hominibus, vt clysteribus vterentur. Sic suffusionum curam docuit Capra, quę ea laborâs iunco aculeato in oculum immisso, visum recepit. Auxit deinde rem quod scribit Herodotus, antiquos tunc solitos fuisse ægros per compita exponere, qui à prætereuntibus rogabant, an aliquando illis morbis, quibus ipsi affligebantur, laborassent, quibúsque remediis liberati fuissent. Plinius etiam tradit ægros ad deos, suos morbos referre consueuisse, quod & nunc facimus religiosa opinione adducti, ac liberatos scribere in templo

De origine medicinæ.

eius dei laudes, qui auxiliatus fuisset, quibusque remediis auxilium cœpisset: Superuenit postea Æsculapius, qui vt ait Celsus, inter deorum numerum receptus est: quòd medicinam adhuc rudem, & vulgarem paulo subtilius excoluisset: cuius duo filij, Podalyrius & Machaon bello Troiano Agamemnonem sequuti Chirurgiam diligentissimè excoluerunt, & pręcipuè illam partem, quę vulneribus medetur. Ea (vt inquit Plinius) postea vsque ab bellum Peloponnése quasi densissima in nube latuit. Quo tempore Hippocrates eam in lucem reuocauit ex scriptis quæ in templo Æsculapio dicato in Coo insula extabāt: quo cremato instituisse dicitur medicinam, quæ clinice vocatur.i. quę medicamentis curat ægrotos in lectis decumbentes. Postea Prodicus Selimbriæ natus, eius discipulus, Iatralipticem id est reunctoriam instituit. Celsus tamen aliter sentit fuisse quidem Chirurgiam vetustissimam partem à Podalyrio, & Machaone bello Troiano excultam, in eoque idem cum Plinio sentit: multiplicem tamen istam medicinam non ab Hippocrate additam: sed studio literarum factum fuisse, vt sapientiæ pars etiam medicina esset: multósque refert sapientiæ professores eius peritos fuisse, vt Pythagoram, Empedoclem, Democritum. Itaque Celso authore non sepulta iacuit chirurgia post Podalyrium tanto tempore, nec etiam eam partem addidit. Imò si ei credimus à studio sapientiæ medicinam separauit Hippocrates, in quo Celsus pariter errare videtur. Nam Hippocrates philosophicè medicinam docet, & explicat. Post quem Diocles, Caristius, Praxagoras, & Chrysippus artem hanc exercuerunt, ita vt in diuersas curandi vias processerint, diuisaque est medicina in diæteticen, pharmaceuticen, & chirurgicen. Diæteticæ porro authores altius quædam agitare conati (inquit Celsus) rerum quoque naturæ cognitionem sibi vendicarunt: tamquam sine ea trunca, & debilis medicina esset. Alij postea nihil hanc rationalem disciplinam pertinere ad medicinam professi, in vsu, & experimētis eam posuerunt: vnde duplex secta, siue factio medicorum orta, rationalis, & Empirica: quę Celso teste à Serapione omnium primo cœpit. Plinio autem à Creonte Agrigentino in Sicilia: sed de hoc postea. Illud autem nunc non est

Sectæ medicorum vnde ortæ & in

qua parte medicinæ. *Hippocratē non fuisse alicuius sectæ.*

prætereundū ex Celso, sectas has. & factiones non fuisse in omni parte medicinæ, sed solum in Diætetica. Item falsum esse quod scribit author introductorij, Hippocratem rationalis sectæ authorem, & principem fuisse, quum post Hippocratem ortæ sint sectæ. Igitur necessitas ex imbecillitate naturæ nostræ nata, homines quæ salutaria essent, experiri coegit. Experientia autem arti initiū dedit. Illā verò auxit humana industria: & vt ait Arist. ex diuinatione, casu, insomnio, vaticinio, dęmonum inuocatione, & omni alia ratione, ex qua præsidia quæri possunt, creuit. Hæc qui diligentius excoluerunt eo, quod diuinam naturam, & vim æmulari viderentur (est enim diuinum quoddam pręsentes morbos profligare, & semimortuos homines ad salutē reuocare posse) in deorum numerum à Poëtis, & aliis, qui medicinæ laudes, & ornamentum paulo liberius, & studiosius sunt prosequuti, relati. Eò pertinent quæ Ouidius in transformationibus suis scribit, quūm Apollinem seipsum ita laudantem narrat.

Inuētum medicina meum est, opiferq́; per orbem.
Dicor, & herbarum subiecta potentia nobis.

Sunt eius generis carmina, quæ extant apud Propertium de Æsculapio, quem fingunt Poetæ mortuum Hyppolitum, & Androgeum filium Minois interfectum ab Atheniensibus reuocasse in vitam, cuius factum his versibus Propertius expressit.

Et deus extinctum Cressis Epidaurius herbis
Restituit patriis Androgeona focis.

De eodem ita Quintus Serenus Samonicus cecinit.

Tuq́; potens artis reduces, qui tradere vitas.
Nosti, atq́; in cœlum manes reuocare sepultos,
Qui colis Ægeas, qui Pergama, quiq́; Epidaurum.

Nec solum quidem Appollo, & Æsculapius, ob medicinę excellentiam inter deos numerati sunt: sed etiam alij egregiam de se memoriam eandem ob causam nobis reliquerunt. Nam ijsdem temporibus clarus habitus est Chiron Centaurus Thessalus Saturni, & Phyllirę filius, Achillis præceptor: quod quidem testatur Centaurium herba, quæ authoris nomen adhuc retinet. Hunc Plinius medicinam inuenisse tradit: fortè quod materiam medi-

..m, & præſertim herbarum cognitionem primus, aut ..rtè diligentius, quàm alij antiquiores excoluiſſe vide..r. Sunt qui credant Centaurum Æſculapij præceptorẽ ..iſſe: huius duo filij Podalirius & Machaon chariſſimi ..ariter ſunt habiti, quòd in bello Troiano (vt diximus) ..gamemnonem ſequuti, non mediocrem opem commi..tonibus ſuis attulerint: propterea ab Homero ita ſunt ..audati.

Τῶν ἀυθ' ἡγείσθην ἀκληπιοῦ δύο παῖδε
Ιητῆρ ἀγαθὼ Ποδαλείριος, ἠδ' Μαχάων

Inter illos tamẽ, quorũ labores extant, primus Hippo..crates cẽſendus eſt. Hic enim quæ rudia adhuc erãt, & in ..ola experientia verſabantur, in artem redigere cœpit, ..collectis ex obſeruatione vniuerſalibus præceptis, quibus ..rs conſtat, ſed in tanta rerum varietate, & difficultate ..multa nobis reliquit excogitanda: quæ poſtea Herophi..lus, Archigenes, Aſclepiades, & alij multi excoluerunt: quorum laboribus adiutus Galenus politiore adhibita dicendi ratione, & fortè meliore arte, noſtram hanc facultatem plurimum ornauit: ſed & ipſe alios deterrere nequaquam debet, quominus meliora adhuc tentare aggrediantur. Sic enim ſperandum eſt multorum labore tandem fieri, quod paucorum induſtria aſſequi nequit. Hæc quidem dicta ſint de origine, inuentoribus & cultoribus medicinæ. Qui de re medica diligenter ſcripſerunt, omnes de ſectis medicorum mentionem fecerunt. Nam Celſus ſtatim ab initio ſui operis, & Plinius in illis libris, in quibus de medicina agit, de hac re multa nobis memoriæ reliquerunt. Galenus ſcripſit librum de ſectis: alium de optima ſecta, alium de ſubfiguratione empirica. In quibus libris nihil aliud ferè docet, quàm quæ ad ſectas medicorum pertinent. In aliis autem operibus ſæpius nunc in vnam, nunc in aliam ſectam inuehitur, nunc vnam probat, aliam damnat, vel docet quid vni ſectæ ſit proprium, aut cum aliis cõmune. Quæ nemo vnquam intelligere poterit, niſi qui ſemel de hac re plenè egerit. Eſt præterea hæc tractatio alio modo neceſſaria: cũ enim plures fuerint ſectæ medicorũ, nullus poterit meliorẽ eligere, aut ſequi, niſi prius illarũ hiſtoriã perceperit. Poſtremo ad rerũ cognitionẽ & decorum

De medicorum ſectis.

necessaria est hæc consideratio, vt.s. eas recensere possimus quæ in arte nostra contigerunt mutationes, quámq; variæ opiniones de tradenda docendáque medicina fuerint. Quæ profectò tot fuerunt, vt teste Plinio, nulla vmquam ars instabilior fuerit. Agendum ergo est de sectis ab eo, qui suæ facultatis historiam quęrit, & Galeni libros in hoc opere explicare studet. Reprehendendique sunt (meo quidem iudicio) qui in huius operis enarratione nullam de hac re mentionem faciunt. Nam si in hóc medicinę rudimenta, & alia postea suis locis, quæ docet Galenus se explanaturos pollicentur: certè hoc loco de sectis pertractandum est. Igitur proponemus in primis excutiendum, quot fuerint medicorum sectæ deinde quid proprium vnaquæque habeat, vel commune cum aliis, Tertio quinam fuerint illarũ authores,& fautores. Postremo quæ nam illarum præstantissima existat, & cur talis sit, quam nos sequendam proponemus.

Quod medicorum sectæ.

Sectas siue factiones medicorum plurimas fuisse ex diuersis authoribus credere licet. Nam Celsus duas extitisse tradit Empiricam & Rationalem. Plinius autẽ longe plures. Galenus etiam primo simpl. Pneumaticam vnam, Asclepiadam aliam. Aliàm verò Herophileam sectam fuisse refert. Meminit & in. 1. method. medicorum analogisticorum, & logicorum. Verum tres præcipuæ fuerunt, Empirica, Rationalis, & Methodica. Hæc quidem recentior: illæ verò antiquissimæ. Aliæ autem, quæ aliquando recensentur, continẽtur sub vna ex prædictis, aliqua facta deflexione, vt satis ex Plinio, & Celso videre licet, de quibus sigillatim dicendum. Habent, vt dixi, singulę sectę aliquid proprium, quod hoc modo diuidetur: vt alia ad inuentionem artis, alia ad traditionem, alia verò ad exercitationem pertineant: sic enim confusio quæ apud Galenum legitur in his scribendis, tolletur: & primum quidem de Empirica agemus.

De Empirica secta.

Porrò Empirica (vt de nomine obiter etiam aliquid dicamus) ab Empiria.i.experientia, ita dicta est, vt etiã tiritice, id est obseruatrix, & mnimoneutice. i. memoratrix. Artem autem experientia inuentam, & constitutam empirici esse volunt, vt in lib. de sectis testatur Galenus: tametsi idem in tertio de locis affectis scribit, illos non

ıquirere quomodo ars, aut artis remedia ſint inuēta, ſa-
s ſolum id eſſe putantes, ſi remediis inuentis cōmodè vti
oſſint. Quemadmodum enim, inquiunt, fabri non quæ-
ınt quomodo ars eorum fuerit inuenta: ſed ea probant
: confirmant vſu, quę à pręceptoribus edocti fuerunt, ſic
ıedicos nequaquam oportere eſſe curioſos de medicinæ
ıuentione. Cæterum artem ſuam conſtare αὐτοψία, id
ſt propria inſpectione, hiſtoria, & congruo de re ſi-
nili ad ſimilem tranſitu. Hiſtoriā autem quidam ex illis
lefiniunt, quicquid libris mandatum eſt. Eum enim qui
idicerit, quæ à maioribus ſunt ſcripta, quæque ipſe me-
ēdo viderit, notauerit, quique ſciat à ſimili ad ſimile trā-
ire, medicum eſſe aſſerunt. Atque his quidem vtuntur ad
urationem. Morbos autem cognoſci volunt ex ſyndro-
ne, ſiue concurſu, & enumeratione ſymptomatum: quod
enus cognitionis Raſis etiam obſeruauit, & rationales
Medici eo quoque vtuntur, ſed non ſolo: ſi enim adſit do-
or punctorius in latere, tuſsis, febris continua, difficilis
eſpiratio, pleuritidem hæc indicant eſſe. Verum Empiri-
cus non quærit quem morbum huiuſmodi ſymptomata
oſtendant, ſed ſolum an adſint ea accidentia, quæ exigāt
expertum remedium, aut alio experto ſimile. A cauſis ve-
rò, & morbo nulla ſigna ſumunt. Cæterum remedia, qui-
bus vtuntur ad curationem in triplici ponunt eſſe diffe-
rentia. Quoddam enim dicunt eſſe fortuitum, aliud con-
ſultum, aliud imitatorium, fortuitum vocant quod ali-
quis, vt cupiditati obſequeretur, nouit prodeſſe: conſulto
factum remedium dicitur, quod aut inſomniis hortanti-
bus, aut aliunde expertum fuerit. Imitatorium autem de-
finiunt cum rurſus in iiſdem affectibus ad ea experienda
ducuntur medici, quę aut natura, aut fortuna, conſultó ve
profuerunt, aut obfuerunt. In morbis verò, quos non an-
te curauerunt, nec nouerunt adhuc, & ob id experi-
mento obſeruata non erat medicamentorum facultas,
vtuntur ad auxilia inuenienda tranſitu à ſimili ad ſimile,
vt ab affectu ad effectum ſimilem: à loco affecto ad af-
fectum ſimilem locum: ab auxilio cognito ad ſimile au-
xilium, vocantque id experimentum exercitatorium,
quòd exercitatum in Arte eſſe oporteat, à quo quid-
piam hoc modo inueniendum eſt. At verò in docendo

Empirici epilogiſmo vtuntur, id eſt (vt Galenus explicat) euidendi ratione. Alias verò argumentationes contemnunt. His tantum credunt, quæ vel ſenſui patent, vel memoriæ per ſenſum mãdata ſunt. Hęc ergò amplectuntur, & præterea euidentes cauſas (vt inquit Celſus, quod Galenus negare videtur) non enim tanquam cauſas eos recipere ſcribit. Obſcurarum verò cauſarum quęſtionem ſuperuacuam ideo eſſe contendunt, quoniam incomprehẽſibilis ſit. Id quod patere aiunt ex eorum, qui de his diſputarunt diſcordia. Agricolas enim non diſputatione, ſed vſu fieri contendunt, ſic & medicum. Præterea nihil ha[illegible] cogitationes ad medicinam pertinere. Idqueeo comprobari, quòd diuerſo modo medici de eadem re ſentientes ad eandem tamen ſanitatem homines perduxerint. Item ab expertis, non ab iſtis quęſtionibus deductam eſſe medicinam: repertis inde medicinæ iam remediis, homines de rationibus eorum diſſerere cœpiſſe. Nec poſt rationé medicinam eſſe inuentam: ſed poſt inuẽtam medicinam rationem eſſe quæſitam. Ad hæc inquiunt vel ratio idem docet, quod experientia, vel aliud, ſi idem ſuperuacua eſt, ſi aliud contraria eſt. Ergo rationem cauſaſque rerum his argumentis & ſimilibus inutiles medico putant. Affectuũ etiam naturę inquiſitioné contẽnendã cenſent. Nõ enim quęrendum quid ſit, quomodóque fiat difficilis ſpiratio, ſed quid grauem tardumque ſpiritum expediat. Anatomen viuorum damnant, tamquam crudele ſit viuos homines incidere, ad quorum ſalutem ars hęc comparata eſt. Mortuorum etiam Anatomen reſpuunt: quæ etſi non crudelis eſt, fœda tamen ſit: Et prętereà aliter pleráque in mortuis ſe habeant: etenimcolorem, mollitié, duritiem, calorem non eadem eſſe inciſo corpore, qualia integro fuerant. Quòd ſi quid de humano corpore cognoſcendum eſt, in viuis vulneratis ipſa curatio ſine crudelitate, & feritate oſtendit. Et hæc de Empirica ſecta. Ex Methodica ſecta Methodici ſunt nuncupati. Tales autem ſe appellant, quòd ſoli artem medicam methodo (vt ipſi credunt) profiteantur. Gloriantur enim ſe multa inutilias, & gloriæ gratia apud priores medicoi inuecta reſecaſſe: damnantque Hippocratem, quod artem longam, vitam autem breuem dicat eſſe: quandoquidem

De Methodica ſecta.

a breuissima est, vt quæ sex mensium tempore comparari possit, si bona methodo tractetur. Hanc autem methodum seipsos excogitasse: & propterea verè methodicos esse. Porrò methodum definiunt esse notitiam eorum, quæ communia, & euidentia sunt, medicinæque ei consentanea, communitatem dicunt esse rem in pluribus eandem: totam denique suam sectam statuunt esse cognitionem eorum, quæ communia, euidentia, proxima & necessaria artis fini existunt. Duo duntaxat morborum genera simplicia ponit hæc secta, Astrictum nempe & fluens, tertiumque ex his mistum. Astrictum vocant, si naturales excretiones sunt suppressæ. Fluentem autem morbum, si illæ magis ferantur, quàm oportet. Mistum verò si partim ferantur, partim supprimantur: veluti si oculus phlegmone, & fluxione laboret. Ad quos quidem morbos alios omnes redigunt, quos ex affectionibus circa corpus obortis in vtroque euidenter conspicuis cognoscunt. Præter hæc duo genera morbi Gal. non meminit alia ab illis poni: Author tamen introductorij scribit aliud addi, ad quod exitialia omnia & venena referuntur. Causas illorum contemnunt, non vt Empirici quod comprehendi non possint: sed quod inutiles sint. Curationem ab indicationibus sumptis à morbo duplicem instituunt, Astrictum enim indicare laxationẽ: Hanc verò fluxionem: si mistum vitium sit, vehementiori malo occurendum. Communium autem horum considerationem, communitates vocant, & euidentes omnes esse dicũt. Illarumque alias esse passiuas, vt astrictum, & fluens: alias curatiuas, vt sistere, & vacuare: alias temporales, initium, incrementum, vigorem, & declinationem. Porrò medicinæ, quæ manu medentur, communitates, in eius ablatione: quod est alienum, consistunt. Alienum autem duplex, vel extrinsecus, vel in corpore. Extrinsecus simplex. Quod in corpore est tres habet species. Aliud enim loco est alienum, aliud magnitudine, aliud defectu. Præseruatoriam etiam partem medicinæ addunt, communitatum aliam speciem. Causas morborum, locum affectum, ætatem, tempus anni, regionem, virtutem ægroti, consuetudinem, inutilia ad curationem putant. A solis enim affectibus, neque ab his quidẽ per species, sed

communiter & generatim indicationes ſumunt. Prędicta inutilia eſſe, & gloriæ gratia apud priores medicos obſeruata. Quę ſi ita ſe habent, merito ergo Galenus in illos inuehitur, quod ea, quę vſus, & ratio ſummopere neceſſaria oſtendunt eſſe in medicina, damnent. In eo tamen excuſationem fortè inuenire poſſunt, quòd medicinam dicant eſſe artem non longam, & vitam non breuem. Nam quod Galenus primo methodi aduerſus Theſſalũ, & methodicos de hac re ſcribit parui momẽti eſſe videtur: etenim inquit ille logicam, Aſtrologiam, Geometriam, Arithmeticam, Philoſophiam, & alias diſciplinas à medico perdiſcendas eſſe, quæ nonniſi longiore tempore comparari poſſunt. Adhæc illi reſponderent, ſe ſolum de medicina agere, quæ ſcilicet re vera medicina eſt, & medendi artem docet, alias omnes facultates ſupponendas eſſe iam comparatas ab eo, qui medendi rationem quærit. Sed hęc ſufficiant de ſecta methodica.

De rationali ſecta.

Rationalis ſecta quòd ratione vtatur, & dogmatica, & Analogiſtica dicitur. Ab experimento medicinam quidem cœpiſſe, ſed non perfectam fuiſſe credit. Eam enim ratione ſimul, & experientia conſtare vult. Corporis naturæ cognitionem neceſſariam putat, & cauſarum omniũ vim, à quibus corpus mutari poteſt. Nec non ex ſignis corporis affectus omnes dignoſcendos ſtatuit. Curationem autem per indicationes inſtituit. Quas non quemadmodum methodici à ſolo morbo, ſed etiam à cauſis morborum ſumit. Neque eas à ſenſu manifeſtis vt methodici, ſed etiam ab occultis rationales ſumunt. Hæc omnia qui obſeruauerit ratiocinari poſſe (aiũt) quid vnicuique conueniat affectui. Quod autem Galenus li. de ſectis ſcribit rationales indicationes ab illis ſumere, à quibus Empirici obſeruationes: niſi rectè intelligatur multa alibi rectè dicta peruertet. Nam à cauſis, & à morbis rationales indicationes ſumunt, quę reiiciunt Empirici: qui rurſus à ſymptomatis obſeruationes ducunt, à quibus rationales indicationes nõ ſumũt: vt in methodo medẽdi paſſim Gal. oſtẽdit: ſed ita locus ille intelligẽdus eſt, quòd ex ſymptomatis, à quib⁹ Empirici obſeruationes ducunt, morbos cognoſcũt. Ex illis poſtea curatorias indicationes ſumũt. Hæc ferè ſunt quę de rationali ſecta à Galeno

viis locis tradūtur: nec tamē probat, cur illa, quę statuit
huiusmodi secta necessaria medico sint. Id quod ex Celso
breuiter docebimus. Corporis ergo cognitionem per anatomen, & actionum considerationem, primorúmque principiorum necessariam putant, quoniam ex his quid naturale sit primo cognoscemus: ex quo postea facilè quod pręter naturam est, naturalíque dissimile deprehendere licet, & ad id quod naturale est reuocare. Docet etiā hęc cognitio quo loco vnaquęque pars posita sit, & cum quis colligata, quámque figuram, magnitudinem, & numerum habeat. Quæ omnia ad remediorum commodum tum plurimum faciunt. Sed hæc diligentius aliquando tractabimus. Signa autem considerari debere ex hoc constat, quòd latentes in corpore affectus non aliter, quàm per signa, & externarum nonnunquam causarum cōsiderationem deprehendimus: sine quibus affectus dignosci non possunt, nec proinde contrarium remedium adhiberi. Causarum verò mutantium corpus considerationem necessariam esse, ex hoc constat: quod affectus conseruari non possunt, nisi per similes causas: nec tolli, nisi per contrarias: nec submoueri possunt ea, quæ causam præsentem habent, nisi prius ea ablata sit. Curationem autem per indicationes melius institui, quàm alio modo ostendemus, cum de curatione agemus. Hæc enim difficiliora sunt, quàm vt à rudioribus intelligi possint. Ratio qua vtuntur in docendo Dogmatici Analogismus, vocatur, vt inquit Galenus: nihil obstat tamen quo minus omni alia argumentandi ratione eos vti dicamus. Superest vt quid commune habeant inter se hæ sectæ ostendamus. In his tres illæ sectæ consentiunt, quòd euidentia pręcepta vtilia sint. Analogismus, obseruatio, historia, ad simile transitus conceditur. Quòd historia sine iudicio admittenda non sit. Eadem instrumenta, applicandorum remediorum, eundémque modum conuenire. Quòd ex aliis alia deprehenduntur. Quòd eisdem præsentibus malis eadem sunt facienda. Quod adiectionibus, & subtractionibus sanitas seruatur, & morbi fugantur. Quòd ad sanitatem retinendam & morbos profligandos nocentium vsus fugiendus sit. Quòd ad materiæ adhibendæ notitiam experientia potens, & vtilis est. Quòd quæ nutriunt, & non

nutriunt purgantia, & venena experientia comperta sin hæc Galenus lib. de optima secta.

De authoribus vniuscuiusq; sectæ Empiricæ sectæ authores.

De Authoribus sectarum, inter se scriptores discrepan Nam Empiricæ sectę author, qui eam à rationali discipl na separauit, atque in vsu, & experimentis medicina posuit, Celso teste, Serapio fuit. Plinius verò Empirica factionem in Sicilia à Creonte Agrigētino cœpisse con memorat. Qui verò scripsit introductorium medicun refert Philinum Coum à rationali eam separasse, occ sione ab Herophilo suo præceptore accepta, & quòd Ce sus de Serapione, ille de Philino tradit, Videtur etia error esse, vel in Plinio, vel in authore introductori Nam quod Plinius de Creonte, ille de Acrone tradit, co rupto in alterutro nomine, facit tamen Galeni authorit in libro de subfiguratione Empirica, vt Acronem potiu quàm Creontem legere debeamus. Ait enim eo loco A cronem fuisse primum Empiricæ disciplinæ scriptoren post Phillinum Serapio Alexandrinus in ea secta florui inquit author introductorij: Galenus autem ita scribi Crito, Philistio, & Serapio Acrone sunt iuniores: cæter autem Empiricis vetustiores. Vnde non solum Serapic nem: sed etiam Critonem, & Philistionem floruisse po Acronem tradit. Potest autem res ita intelligi, & ea cōc liari inter se, quæ dicuntur de authoribus huius sectę. N authorem intelligere possumus, vel inuentorem, vel pri mum in ea facultate scriptorem, vel qui insigne nome ei dedit. Philinius ergo author huius sectæ fortè dicitu quòd ille primus eam separauerit à rationali. Acron ver quod primus eam scriptis mandauerit. Serapio quod ma ximè in ea floruerit. Extiterunt & alij in ea secta celebre duo Apollonij, pater, & filius Antiocheni. Hos sequut Menodotus, & Sextus eam corroborarunt. Addit Celsu Glaucium quendam, & Heracliden Terentinum. At me

Methodicæ sectæ Authores.

thodicę sectę author fuit Themisō Laodiceus Syrius, qu ab Asclepiade rationali occasiones nactus, ad eam se con tulit, vt auhtor introductorij memorię prodidit, de quo Iuuenalis ita scribit.

Dic mihi quot ægros æstate occiderit vna The mison.

Eam sectã Thessalus Trallianus absoluit, qui eloquẽtia (teste Plinio) plurimum valuit, ingentémque pecuniam tempore Neronis, quo vixit, cumulauit. In illius monumento in via Appia inscripserunt ἰατρονίκης, id est medicorum victor. Quæ quidem certè testantur eum non tam indoctum, ineptúmque fuisse vt Galenus ostendit, quandoquidem in ciuitate omnium opulentissima, & refertissima clarissimis viris, nullus his artibus tãtas opes, tantámq; famã sibi comparare potest. Ac si quis Sorani, qui Methodicus fuit libros de acutis, & tardis passionibus perlegat: inueniet profectò methodicos tam ineptos, tam barbaros, & ignaros, quales Galenus commemorat, nequaquam fuisse: sed vt ille qui sibi immortalem gloriam aliis extinctis parare studebat, nec Aristoteli, nec Platoni, nec aliis medicis, aut Philosophis, nec ipsi aliquanquando Hippocrati pepercit. Cæterum rationalis sectæ principem author introductorii scribit fuisse Hippocratem Coum, post eum Dioclem Caristium, Praxagoram Coum, Herophilum Chalcedonium, Erasistratum Chium, Mnesitheum Atheniensem, Asclepiadem Bitynum, Cienum, qui & Prusia dictus est. Verum vt antea diximus ex Celso, si Hippocrates à studio sapientiæ medicinam separauit, quomodo rationalis sectæ author esse potuit? Deinde si Celso, & Plinio authore post Hippocratem sectæ istæ ortæ sunt, necesse in hac re falli authorem illius introductorii. Postremo Galenus nusquam quod sciam id de Hippocrate tradit, nec etiam refert, quis rationalis sectæ auhor fuerit. Nam etsi Hippocrates ratione medicinam tradidisse videtur, & ea spectasse, quæ rationales medici postea notarunt: non tamen propterea eum alicuius sectæ authorem fuisse asserere possumus. Quinetiam si scribendi modum spectemus, quo ille vtitur, haud facile ad aliquam peculiarem sectam eum traxeris. Vnde Empirici eum Empiricum esse contendunt, quòd solum tradat, quod experientia comprobauerat nulla præterquam euidenti probatione, qua ipsi vtuntur, adhibita. Sic methodici eum suæ sectæ authorem faciunt: nimirum quod communitates quasdam in Aphorismis, & in aliis libris tradere videatur. Porrò inter om-

Rationalis sectæ Authores.

nes ſectas rationalem præſtantiſsimam eſſe, & ab omnibus medicinæ ſtudioſis ſequendam, ex ſupradictis rationibus ita patere arbitror, vt noua confirmatione, & probatione nequaquam ſit opus. Hanc ergo ſequemur nos, ac ex vniuerſis medicis potiſsimum Hippocratem, & Galenum: aliis tamen non contemptis Latinis, Græcis, & Arabibus ſcriptoribus. Non enim perfectum medicum vno authore contentum eſſe debere putamus: ſed ex omnibus eum diſcere oportet, à quibus perfectus euadere poſſit. Sed iam ad alia properemus.

Eſt ſcientia.

Medicinam qui nam poſuerunt eſſe artem. Qui ſcientiam.

In quo genere facultatis medicina ponenda ſit magna ſemper fuit, & adhuc eſt cõtrouerſia. Quidam enim eam volunt eſſe ſcientiam, alii artem, alii artem, & ſcientiam: alii vero partem illius artem, partem verò ſcientiam. Artem eſſe fatetur Galenus in libro de conſtitutione artis, & paſſim alibi: nec non Hippocrates ſtatim in primo Aphoriſmoru n vbi ſcribit vita breuis, ars vero longa. Idem tradit Ariſtoteles in ſexto Ethicorum. Scientiam Galenus in libro de ſectis, ab antiquis dictam eſſe refert. In libro etiam ſuaſorio ad bonas artes non ſolum ſcientiam: ſed etiam præſtantiſſimam ſcientiarum eſſe ſcribit. Idem in arte hac medicinali facit, Ariſtotel. item in ſexto Metaphyſic. ait ſcientias, alias eſſe actiuas, contemplatiuas alias, alias factiuas, vnde quum medicina contineatur ſub factiuis habitibus, certum eſt eam etiam ſub ſcientiis contineri. Plutarchus item grauiſſimus philoſophus in vita Homeri, vbi probare' vult Homerum medicinam calluiſſe, definit eam per ſcientiam. Sic Auicenna, Methodicíque medici in hac fuerunt opinione vt

Medicinam qui nam poſuerunt eſſe artem & ſcientiam.

author introductorii ſcribit. Ex antiquis autem non inuenio quemquam, qui ſtatuerit eam eſſe, & ſcientiam & artem. Ex noſtris Montanus id aſſerit: ſcientiam enim eſſe, ſi referatur ad eum, qui habet habitum: artem autem ſi ad opus In eadem opinione eſt Monachus, & (vt Manardus cenſet) Alexander in procemio problematum: & ſi ego id apud eum authorem non reperio. Si quis enim (aiunt illi) medicinam non exercet: exercere tamen poteſt eo, quod habeat habitum ſcientificum, tunc medicinæ

næ habet ſcientiam, & huiuſmodi habitus ſcientia eſt. um vero medicus agit, exercetque medicinam, tunc ipſars eſt. Cæterum partem medicinæ ſcientiam, partem rò illius artem putauit eſſe Eraſiſtratus ſectæ rationalis edicus, vt ſcribit author introductorii. Eam enim parm, quæ cauſarum notitiam, & naturę inſpectionē cōderat, ſcientiam eſſe: artem verò, & coniecturam, quæ rationem, & ſigna docet. Idem videtur ſenſiſſe Auicena cum partem illius Theoricam, partem verò practicam le pronuntiat. Verum prſtat ſigillatim expēdere, & viere quænam opinio ex his veriſimilior exiſtat. Qui ero ſcientiam eſſe contendunt, in primis videant quænam quirantur ad ſcientiæ conſtitutionem, & demum intelgent an vera ſit eorum opinio. Qua quidem in re conilere oportet Ariſtotelem huius rei magiſtrum. Scribit go ille in libro de demonſtratione ſcientiā eſſe demonratiuum habitū ex primis, veris, immediatis, cauſiſque onclusionis: vel potius illa eſt demonſtratiuus habitus. Demōnſtratio autem ex primis, veris. Prꝫterea ſcientia ſt de his, vt ſcribit Ariſtotel. in ſexto Ethicorum, quæ liter ſe habere nequeunt, id eſt, quę neceſſaria ſunt ſimliciter, æterna, ingenita, & incorruptibilia: in libro auem ſexto Metaphyſices capitulo ſecundo, paulo latius umit nomen eius, quod ſcientia comprehenditur, cum it ſcientiam eſſe de eo, quod eſt ſemper aut plurimum, veluti quod melicratum vtile ſit febricitanti. Ad hęc in primo de demonſtratione numerans quæ ad ſcientiā requiruntur, dicit illa tria eſſe, nempe certas dignitates, certas paſſiones, & vnum genus ſubiectum, de quo paſſiones probantur, & per quod ſcientię vnitatem ſuam aſſumunt, & perfectionem, atque ab aliis diſtinguntur. Finis prꝫterea ſcientię eſt ſcire, non agere, aut facere: quemadmodum Galenus in lib. de conſtitutione artis, de artibus contemplatiuis, quas pro ſcientiis accipit, agens ſcribit: nec non in thraſybulo & nomen etiam ipſum ſolum abſque authoritate id ſatis oſtendit. Addo quod ſcribit Ariſtotel. in ſexto Ethicorum artis principium in nobis eſſe: ſcientiæ autem in re ipſa. Ad hęc igitur reſpicientes negamus medicinam poſſe eſſe ſcientiam, & nequaquam obſtare putamus eorum rationes, qui contra ſen-

Qui illius partem eſſe artem, partem verò ſcientiā dixerint.

Scientiæ cōditiones & proprietates.

Medicinam non eſſe ſcientiam.

tiunt. Nam quod aiunt ſcientiam eſſe demonſtratiuum habitum, & in medicina fieri demonſtrationes: propterea eam eſſe ſcientiam, ita refellere nituntur quidam, negantes in medicina nequaquam fieri demõſtrationes eò, quod in ea facultate minor propoſitio particularis aſſumatur: ſed perperam illi vim argumenti effugiunt. Nam ars vniuerſaliter concludit, nimirum cum vniuerſalium ſit, vt Ariſtot. docet in ſexto Ethicorum. Particularia autem vt ſcribit Galenus ad Glauco. nec doceri, nec ſcribi poſſunt. Quod ſi artifex dum arte vti vult, ſingularibus artis præcepta accommodat, hoc nihil ad ipſam artem Addo quod Ariſtot. in primo de demonſtratione vult etiam particularium aliquando eſſe demonſtrationem. Nos autem concedimus in medicina fieri demonſtrationes: negamus tamen eam eſſe ſcientiam, quia non eſt demonſtratiuus habitus. Nam ſi talis eſſet, ſemper demonſtraret: quoniam ex habitu demonſtratiuo neceſſe eſt ſemper naſci demonſtrationes: ſi modo tales neceſſe eſt eſſe actus, quales ſunt ipſi habitus. Quod quidem apparet in veris ſcientiis, vt in Geometria. Non enim Euclides quędam probat per demonſtrationem, alia aliter: ſed omnia per demonſtrationem. Propterea nec Philoſophia, nec Metaphyſica perfectæ & veræ ſcientiæ ſunt, quia nequeunt omnia per demonſtrationem aſſerere: quippe cum ex coniecturis multa aſſumant principia nequaquam certa, qualia demonſtratio exigit multáque probent leuibus argumentis. Refellenda quoque illorũ eſt opinio, qui negant medicinam eſſe ſcientiã eò, quód ex effectis probationes colligat, ex quibus demonſtrationes non fiunt. Nam ſæpe ex cauſis argumenta ducit Medicus. Quemadmodum Hippocrates probat plurimo eſſe opus alimento his, qui creſcunt: quoniam plurimum habent calidi innati. Eſt enim cauſa quód plurimo ſit opus cibo calor plurimus. Addo quod Ariſtot. in primo Metaph. dicat artem propter quid ſcire, & in lib. de demonſtratione recipit etiam inter demonſtrationes, probationes, quæ ab effectis ducuntur. Eo pertinet quod ſcribit Plato in Gorgia coquinariam eſſe peritiam, & nõ artem, cum non poſſit reddere rationem, & cauſam eorum, quæ facit. Artem enim non poſſe eſſe eam faculta-

Medicinam demonſtrare non tamen eſſe ſcientiã.

...m, quæ careat ratione. Concedamus ergo (vn diximus) demonstrationes fieri in medicina: eam tamen nõ ...e scientiam: quoniam non est habitus demonstratiuus. Illud verò quod dicũt medicinã dignitatis habere, ...ualis est illa cõtrariorũ cõtraria sunt remedia, suppositio...s, & definitiones: propterea eam esse scientiam, quidam vt Curtius ita refellere nituntur, vt concedant quidem eam habere dignitates, & principia: non tamen ex ...is probari passiones de subiecto: sed fieri inquisitionem ...l finem consequendum. Sed illi perperam ita respondent. Nam in medicina probationes fiunt, & passiones ...robantur. Dicendum ergo medicinam habere dignitates, postulata, & diffinitiones: non tamen eo modo, vt ...equirit scientia. Hæc enim sua principia certo numero ...omprehensa obtinet, sicut videre est in Euclide, qui in ...Geometria ponit suas dignitates, diffinitiones, postulata, & suppositiones certo numero, ita vt nec plures, nec ...auciores reperiri possint ad ea probanda, quæ in ea facultate sunt necessaria. Id autem in medicina nemo vnquam ostendere poterit: nimirum cum principium habeat aliquando in subiecto, aliquando in artifice, vt postea ostendemus, ex quo infinitæ tractationes, & præcepta nascuntur. Ceterum quod aiunt medicinam habere passiones, sanitatem, & morbum eásque de subiecto probari: & propterea medicinam esse scientiam, nonnulli ita effugere cupiunt: concedentes passiones eas esse quales scientia postulat: non tamen eas de subiecto probari. Sed in hoc errant. Nam medicus sanitatem, & morbum aliquando probat de corpore humano. Verum hoc non facit medicinã esse scientiam, quia certas non habet passiones, vt Geometria, ęquale, & inęquale & Arithmetica par, & impar? & eas quidẽ quas habet nõ sunt subiecti passiones: quoniam nullum habet subiectum medicina, quale scientia requirit, vt iam docebimus. Quarta est ratio eorum, qui contendunt medicinam esse scientiam. Omnis scientia, inquiunt, habet subiectum de quo demonstrantur passiones. At medicina habet tale subiectum, nempe corpus humanum. Quæ quidem ratio nullius momenti est. Nam scientia vnicum habet

Medicinam non habere principia vt scientiæ.

Medicinæ principia Cur nõ possint certo numero cõprehẽdi vt principia geometria.

Medicinã nõ habere passiones quas

requirit scientia. Medicinam non habere subiectum vt scientie vera

genus subiectum, de quo omnes passiones probantur, v Geometria magnitudinem, Arithmetica numerum. Corpus autem humanum nõ est huius generis subiectũ: quoniam omnia, quę in medicina probantur, non demonstrantur de humano corpore: sed quædam de alimentis alia de medicamentis, alia de aliis rebus. Nec valet quo dicit Monachus, alimenta & medicamenta considera vt causæ facientes sanitatem & morbum, quoniã etsi i est: tamen illorum passiones non sunt passiones corporis sani, vel ægri. Ita enim omnia dicerentur esse passiones dei, & primi motoris, quia omnia ad illum referuntur. Quare subiectum non habet vnum medicina, de qu probentur omnes passiones. Ergo concedimus medicinam habere quasdam dignitates, quasdam passiones, quędam subiecta, & demonstrare: non tamen esse sciẽtiam quoniam non habet certas dignitates, nec certas passiones, nec vnicum subiectum, quod omnes passiones recipiat, nec omnia potest per demonstrationem docere.

An medicina Ars.

Qui verò credunt medicinam esse artem, duplici genere argumentorum vtuntur, vno, quo probant non ess scientiam: alio, quo se ostẽdere putant quòd sit ars. Afferunt enim præter illa, quę ante adduximus, scientiæ principium esse in re. Artis verò in artifice, quemadmodum Aristotel. scribit 6. ethicorum. At principium sanitatis est in medico: quod patet quum ille sanguinem mittit, aut luxata membra restituit, atque ita sanitatem ægrotis comparat. Verum hoc argumentum non probat medicinam magis artem esse, quàm scientiam, quia in aliquibus morbis principium sanationis est in medico: in aliis verò in ægroto, vt in his qui sanãtur per alterationem, cõcoctionem: aut alias naturæ actiones, quæ in nobis sunt, & à nobis ipsis principium sui motus sumunt. Propterea rectè scribit Galenus quędam fieri à sola natura, alia à solo medico, alia verò ab vtroq;. Errat igitur Monachus, qui putat sanitatis principium semper esse in medico. Secunda eorum ratio hæc est, admodum quidem efficax, nimirum à fine sumpta. Scientiæ enim finis est scire, vel potius veritas, vt Arist. 1. cap. 2. metaph. asserit. Artis autem finis est opus, siquidẽ opus post se relinquat. Si verò opus nõ habeat vt Rhetorica, finis est factio, aut actio vt

moralibus facultatib⁹. Igitur medicina scientia esse ne-
ait cũ diuersum finẽ à sciẽtiis sibi statuat. Atque hoc so-
argumento Galenus in Thrasybulo probat non solum
ientias ab artibus, sed etiam artes ipsas inter se differre.
Quarum enim diuersus est finis: etsi alia omnia eadem
nt: illæ tamen diuersæ inter se sunt facultates. Aliud
ræterea sumunt argumentum à rebus, quæ tractantur.
enim, aiunt, scientia est de necessariis, ingenitis, & in-
orruptibilibus, nequit vtique medicina scientia esse: vt
uæ versetur circa illa, quę aliter se habere possunt, &
a dies corrũpuntur. Verũ si quis hanc rationẽ recipiat,
ogetur profectò pariter negare philosophiã naturalẽ sci-
ntiam esse: quippe cũ maior illius pars circa generabilia,
t corruptibilia versetur. Nec in hoc discrimen sanè facit,
quod quidam afferunt, à physico tractari vniuersalia, quę
ncorruptibilia sunt. Medicinam autem circa particula-
ia versari. Nam Aristot. dictum quòd scientia de in ge-
nerabilibus & æternis sit, puto intelligendum de his, quæ
suapte natura talia sunt: non autem secundum speciem
eterna. Sic enim de omnibus, quæ in artibus, & aliis fa-
cultatibus tractantur, esset scientia: nimirum quòd solum
vniuersalia doceãtur. Ergo si Philosophia naturalis cir-
ca corruptibilia versatur, aut non erit scientia: aut certe
non magis, quàm ea facultas, de qua agimus. Quòd si
quis dicat in hac facultate nullum subiectum esse, de quo
passiones ostendantur: idem liceat & de physica dicere.
Neque enim si mobile corpus, aut rem naturalem, quæ
principium motus in se habet: aut quidpiam aliud, sub-
iectum physicæ statuamus, de eo omnia demõstrat natu-
ralis. Nam quę de anima, de generatione, & corruptio-
ne, tempore, & aliis rebus in philosophia demonstratio-
nes fiunt, de illis rebus proprietates suas: non autem de
corpore mobili, aut principium motus in se habẽte con-
cludunt. Non ergo in philosophia vnum aliquid repe-
ritur, de quo passiones omnes ostẽdantur: vt in Arithme-
tica est numerus, in Geometria magnitudo: nec etiam
philosophia certas habet dignitates & principia certa, id
est numero quodam definita, ad quæ probationes omnes
redigantur eorum, quæ in ea facultate demonstrantur.
Quare aut Philosophia scientia non est: aut si est (pau-

Scientiã esse de ingenerabilibus & incorruptibilibus, quo modo intelligendum.

philosophiã non habere subiectum propriũ scientiis.

philosophiã non habere principia scientiæ.

Medicinam perinde vt philosophia ſcientiam eſſe.

lo latius ſcientiæ nomine accepto :) vt etiam Ariſtotel. aliquando ſumere videtur quum primo poſteriorum, & ſexto Metaphyſic. nō ſolum de æternis: ſed etiam de his, quæ vt plurimum fiunt, ſcientiam haberi pronũciat: profecto ſcientia quoque erit medicina. Aut ſi medicina ſcientia eſſe non poteſt: propterea quod medicinæ mediciq; nomen opus ſpectet : non autem veritatem, aut ſcientiã quærat primo & per ſe: ſed quatenus ex ſcientia ad opus dirigitur : ſaltem fatendum eſt ſcientiam eſſe poſſe eam facultatem, quæ eã doceret, quæ medicina explicat : ſi modo ea, quæ tractantur non medendi, ſed ſciendi cauſa ab aliquo perdiſcerentur. Tractant.n. & philoſophi, & medici pariter de rebus naturalibus. Quare eodem poſito fine, eiuſdem generis erit facultas. At verò ſi ſcientia eſt huiuſmodi facultas, in quo genere ſcientiarũ reponi poterit? Nam cum omnis ſcientia dicatur eſſe diuina, vel mathematica, vel naturalis, conſtat nec diuinam : nec mathematicam eſſe. Non eſſe autem naturalem philoſophiam : imò medicinam non egere philoſophia niſi ad ornamentum quoddam putat Manardus, quod poſtea falſum eſſe oſtendemus : ſed & alia id magis vrgent primum quòd Ariſtote. in lib. de ſenſu, & ſenſibili à naturali philoſophia medicinam ſeparauerit, cum ait ad naturalem pertinere tractare de cauſis ſanitatis, & morbi: non autem de aliis omnibus, quæ medicina docet. Quo loco etiam ait medicos exordiri ab eo, in quo naturalis deſinit, tamquam ſeparatæ ſint harum facultatum tractationes. Addo quòd naturalis philoſophia conſideret ſanitatem in genere, non hominis ſanitatem. At medicina noſtra hominis ſanitatem ſolum conſiderat. Ergo à Philoſophia medicorum tractatio excludi videtur. Verum alia ſunt, quæ aliter ſuadent. Nam Galenus ſcribit in lib. ſecundo de anatom. inſtitut. cap. ſecundo philoſophum & medicum agere de Anatome hominis. Et Ariſtotel. de ea agit in libris de animalibus: tamquam eadem ſit materia, quæ à medico & philoſopho tractari poteſt. Quod etiam alia oſtendunt. Nam vterque agit de reſpiratione, de cauſis vitę, & mortis, de ſenſibus, de motu corporis. Tractat & Ariſtote. in problematis non vt medicus, ſed vt philoſophus, quæ verè ad me-

Tractatio rerum quas explicant medici remoto fine medicinæ ad quam facultatem pertineat.

inam pertinent, veluti sunt illa, quæ pertinent ad su-
ces, excrementa, cibum potum, & alia multa. Ex quibus
et medicinam esse partem Philosophiæ, aut certè com
nem esse illis multarum rerum tractationem. Quod
a est, illud quoque falsũ esse agnoscitur: nempe quod
ipiat medicus, vbi desinit philosophus. Nam si de eis-
n rebus vtérque agit: certi non sunt positi fines, qui
m ab alio seiungant. Quod etiam vtriusque tractatio
cet. Nam medici ab elementis, temperamentis, & mi-
onibus elementorum, quę docentur in libris de gene-
ione ab Arist. initium sumunt: non autem post anima-
m, & plantarum tractationem, in qua philosophia de-
it. Quapropter non ex rebus quæ tractantur: sed ex di-
so fine, vt Galenus primo Meth. & secundo de anato-
cis institutionibus, tractationes philosophi & medici
tinguendæ esse videntur. Philosophus enim agit de a-
tome, humoribus, temperamentis, de animalium, &
antarum natura, & viribus: non vt medeatur: sed vt
at historiam, causas, & effectus rerum naturalium. Me-
cus autem de eisdem agit, non veritatis, & scientię cau-
, primo & per se: sed vt ex eorum scientia, & cognitio-
finem suum assequatur, nempe sanitatem. Ergo hæc
nuincunt ea, quæ traduntur à medicis non proposito
e medicinæ, aut ab alio, qui medicus non sit, contineri
nnino sub philosophia naturali, & scientiam naturalē
cere: quippe cum idem sit finis, nempe rerum natura-
um cognitio, eadem demonstrandi ratio, eædem digni-
ites, & passiones. Aut certe absurdum erit relinquere
la aliis, qui non profitentur cognitionem rerum natu-
alium: aut philosophum naturalem non cognoscere,
uæ pertinent ad hominis salutem: quandoquidem Ari-
tot. in lib. de animalibus non solum hæc: sed etiam mor-
os, & illorum remedia in multis speciebus animalium
rosequitur. At si ita res habet, cur est quod dicit Ari-
totel. philosophum cessare in principiis sanitatis: aut
ur non comprehendit medicorum tractationem in phi-
osophia? Porro Aristotel. limites pilosophiæ statuit
ese accommodans consuetudini. Quoniam enim qui
hilosophiam sectabantur, & nunc etiam profitentur,
de medicorum tractatione solum attingunt, quæ ad

Medicum incipere vbi desinit philosophia quomodo intelligendum.

Vbi desinat philosophia

Tractationes philosophorũ quomodo distinguendæ.

Philosophiæ limites quo modo ponat Aristot.

ſanitatis, morbi, & aliorum quorundam naturam pertinent. Ideo nõ vltra progreſſus eſt. Quoniã verò omnes ea, quæ traduntur à medicis, diſcebant non propter ſe,& veritatem, qui finis eſt ſcientiæ: ſed propter opus, vt ſcilicet mederi poſſent: ideò medicis ſuam quandam rerum tractationem reliquit: præſertim quòd videret illa à medicis optimè explicata, ita vt mutato fine à Philoſophis diſci poſſent, & in philoſophiam aſſumi: adeo vt non eſſet opus philoſophis de eiſdem rebus pertractare: tametſi multa, quaſi viam indicans, attigerit. Quod verò altius ſumant principium medici, quàm à loco, in quo dicit Ariſtot. philoſophum ceſſare nempe à tractatione de elementis, ratio eſt, quòd cum velint Medici probare quæ ſunt ſuę tractationis, nõ minus quàm philoſophi ſua capiant ex Philoſophia principia: ſed illa contrahunt ad propriam tractationem. Philoſophus enim probat omnia animalia conſtare ex quatuor elementis, ex communibus quibuſdam argumentis: vt ex mutatione, alteratione, quibus animalia ſunt obnoxia. Hippocrates verò medicus, hominem probat, ex eiſdem elementis compoſitum ex dolore, excretionibus humorum, ex diuerſis morbis, & aliis rebus, quę propriè ad medicinam pertinent. Quo fit vt medicina à philoſophia differat fine, materia quæ tractatur, tractationis modo. Nam etſi alia fortè omnia, de quibus tractat medicus commnia habet cum philoſopho: tamen partem illam, in qua tractat de ſanitate conſeruanda, & morbis curandis, & pręcauendis, & de reſtauratione conualeſcentium, ſibi propriam habet. Reliqua verò quæ communia ſunt diuerſis argumentis docet, & diuerſa de illis explicat. Finis autem vt diximus in omni tractatione diuerſus eſt à fine philoſophi: ſi quis autem nõ vt medicus, ſed vt philoſophus eorum tractationem, quę à medico docentur, aggrediatur, in nulla re à philoſopho diſcrepabit, niſi fortè ex ſanatione, & aliis, quæ à ſolo medico tractãtur in propria ſibi materia argumẽta ſumat. Ex quibus quidẽ patet Manardũ errare, qui putat medicos ex philoſophia miſcere multa, quia primi medici, & poſtea alij fuerunt philoſophi: non quod illa meliores (vt ait) reddant medicos, quos potius à proprio fine diuertũt: ſed

A qua parte philoſophiæ medici initium ſumũt.

Medicinæ quid proprium, & commune cum philoſophia.

philoſophia medico omnino neceſſaria contra Manardum.

ſum venuſtiores & elegantiores. Nam cogitur medicus
rationibus phyſicis agere: quoniam agit in ſubiecto natu-
rali viuente cuius paſſiones nequit corrigere, niſi intelligat
naturæ ſubiectæ compoſitionem, effectus, actiones, mo-
tus. Quomodo enim ſciet cōcoquere humores, ſi neſciat
quid ſit concoctio, & quomodo fiat, & à quibus: quomo-
do vigiliā reprimere, aut excitare: ſi cauſas ignoret illius?
igitur in facultatibus, quæ non capiunt aliquid ex natura
quod iuuet ad opus conficiendum, ſed ab ipſo artifice pē-
det vniuerſum opus, non eſt opus philoſophia, & ſi quid
ex illa affertur, ad ornamentū facit. In medicina verò cō-
fert ad neceſſitatem: quoniā abſque naturæ auxilio, pau-
ca poteſt præſtare medicus in corpore humano, à quo ſę-
pe principium motus & quietis oritur. Erat ergo ſcribēda
medicina rationibus ſumptis ex philoſophia: nec poteſt
rectè diſci niſi à Philoſophis.

At verò quum medicina nūquam poſſit eſſe ſcientia, ni-
ſi impropriè, ita vt habitus omnes, quibus anima verum
dicit affirmando, aut negando eo nomine comprehenda-
mus, vt Ariſtot. ſecundo cap. 2. Metaph. ſcientiam diuidit
in actiuā, factiuam, & ſpeculatiuā, explicādum eſt ſub qua
alia facultate, tanquam ſub proprio genere contineatur.
Conſtat autem eam comprehendi non poſſe ſub pruden-
tia, vel ſapientia vel intellectu, vt ſatis patet ex his, quæ
ſexto Ethicorum docet Ariſtotel. Quare relinquitur
ex ea diuiſione habituum, quos eo loco idem recen-
ſet, eam artem eſſe. Atque in ea opinione, hactenus
ferè omnes, qui bene de hac re ſenſiſſe videntur, fue-
runt. Nam (vt diximus) Ariſtotel. Galenus, & alij bo- *Medicinam*
ni authores ſæpe pronunciant medicinam eſſe artem: *omnes ſapiē-*
videntúrque ei conuenire proprietates, & definitio ar- *tiores poſuiſ-*
tis. Definit enim Ariſtot. ſexto Ethicorū artem eſſe habi- *ſe artē eſſe.*
tum cū ratione factiuū, circa ea, quæ aliter ſe habere poſ- *Medicina*
ſunt, & talem habitum ex frequēti operatione parari: cu- *Empiricorū*
ius generis medicina noſtra eſſe videtur, nō Empiricorū *non eſt ars.*
medicina, quoniam (vt inquit Ariſtot. eodem loco) eorū
medicina cum vera ratione nequaquā cōſiſtit. Nā Empi-
rici nullam rationē admittunt. Methodici autē etſi vtun-
tur ratione, non tamen vera. Vnde autem ars hunc habitū
faciendi cum ratione ſibi comparet, videndum eſt. Nam

De artis definitione. Quintilianus, & alij nonnulli artem definiunt esse collectionem quorundam præceptorum ad vnum finem tendentium. Vnde artifici nullas probandi rationes relinquunt: sed solum certa præcepta: quæ etsi ratione confirmata sunt: tamen ars ipsa hanc comprobationem non amplius exigit: vt quæ solis præceptis constet. Ita videmus fieri in artibus mechanicis: ædificator enim præcepta habet, verbi gratia si paries altitudinis viginti cubitorum esse debet, fundamentum debet esse duorum cubitorum: cuius præcepti, & similium nullam rationem reddit: sed de vnaquaque parte domus theoremata quædam habet, quibus intelligit idoneam illarum inter se proportionem, & totius constructionem. Sic de aliis artibus censendum est. Perfectæ enim sunt, cum certa præcepta de omni re agenda habent: etsi nullæ probationes adiiciantur. Quòd si aliquæ sunt artes, quæ ab authoribus ita sint scriptæ, vt ratione aliqua omnia confirmentur præcepta, vt architectura à Vitruuio: non tamen propterea fit quin aliæ, quæ scriptores non sunt nacti, aut non admodum versatos in probationibus, perfectæ artes non sint: si modo (vt diximus) sua præcepta habeant, imo veriores artes fortè has existimabimus, quàm alias, vt quæ nec dialectica, nec philosophia, vel alia facultate sint contaminatæ, & illis immistæ. *Veræ artes.* Possumus ergo hoc modo dicere artes alias esse, quæ solum ex his constant, quæ propria sunt arti: Alias autem quæ multa ad mista habent ex aliis facultatibus. Primi generis mechanicæ omnes esse apparent, excepta (vt diximus) architectura: secundi generis, & hæc, & medicina nostra, & veterinaria, quę etiam apud Græcos, doctos, logices, & philosophię non ignaros scriptores nacta est. *Artes quænã propter quid sciunt.* Arist. autem quum dixit artes ipsum propter quid scire, de his vltimo enumeratis intellexisse videtur. Quintilianus verò & Eustratius in primum cap. I. Ethicorum quum præceptorum collectionem artem definiunt, de aliis artibus intellexerunt, omnes tamẽ habitum habent faciendi cum ratione, etsi alteri duntaxat rationem factorum reddere possint. Perinde enim ædificator, qui domum seruata singularum partium proportione per sua præcepta construit, cum ratione facit, atque medicus, qui morbis medetur. Hic tamen rationẽ

ridere poteſt ſuæ medicationis, ille autem minime. Ad
hc verò ſi quis reſpiciat, inueniet profectò medicinam
n eſſe artē. Non enim eſt habitus faciēdi cum ratione.
um medicina rationalis, quam nos profitemur, non ex
equenti operatione ſolum, vt alij habitus artificioſi, cō-
ratur: ſed potiſſimum ex libris, & doctoribus, qui vni-
erſalia explicant, vocamúſque, vt vult Auicenna eos me-
icinę ſcientiam tenere, & medicos eſſe, qui nunquam
edicinam factitarunt: ſi modo medicinæ præcepta &
tiones didicerint. Veræ autem artes, quales ſunt mecha-
cæ (vt omnes nouerunt) ex operationibus frequentibus
omparantur, ex illíſque habitum ſibi faciunt, qui ſe exer-
ent in particularibus. Eò ſpectat quod ſcribit Plato in
orgia Peritiam facere vt vita noſtra per artem incedat:
nperitiā verò vt per fortunam temerè circumuagetur.
ræterea qui habent habitum poſſunt expedite, & cum
oluptate vt inquit Ariſtotel. operari in particularibus.
Qui verò medicinam didicit ex libris, dicitur facultatem
edicam habere, non tamen poteſt expeditè mederi & o-
erari. Sed eget poſtea experiētia in particularibus: tam-
uam ea cognitio, quam habet medicus, cum vniuerſalia
onſiderat, non ſit habitus eius generis, qui facit faculta-
em aliquam eſſe artem. Eſt autem (vt diximus) hæc ra-
io cur medicina nequeat ex frequenti operatione com-
arari: vt verę artes: quoniam ex natura ſumit ſua prin-
ipia & maximam ſui partem, ad quorum cognitionem
doctrina & naturæ explicatio, non operatio facit. Nec
opus quidem eſt dicere, quod inexpertus medicus non
ſit medicus, cum vniuerſalium cognitio faciat artem, ſciē-
tiam, & omnem aliam facultatem. Non ergo medicina
eſt habitus, aut certè non eius generis, cuius ſunt veræ
artes. Nec ea quidem fuerit ars, ſi dixerimus artem eſſe
collectionem præceptorum. Veræ enim artes certa habēt
præcepta, quibus vtuntur in operibus ſuis faciendis, velu-
ti (vt diximus) ædificator habet quædam pręcepta in fun-
damentis, parietibus, cubiculis, tectis, & aliis partibus do-
mus conſtruendis, & ex illorum collectione cōſtat ædifi-
catorum ars. At medicina cum magna ex parte pēdeat ex
naturæ conſideratione, non poteſt colligere omnia præ-
cepta: quia infinitæ conſiderationes ex natura emergunt,

Medicinam non poſſe eſſe artem.

Cur medicinæ non poſſit ex ſolis operationibus, vt aliæ artes, cōparari.

Cur medicinæ præce-

pta non possint certo numero cõprehendi.
Sectæ medicorum vnde re vera sint ortæ.
Discordia medicorum vnde nascatur.

& vnus potest plures inuenire, quàm alius, sicut appare ex diuersitate sectarum medicorum, qui omnes diceban se veram habere medicinam: & tamen non conueniebant inter se de numero & vi præceptorum. Quis verò etian in eadem secta potest asserere se tenere omnia præcepta quę in singulis medicinæ partibus excogitari possunt. S enim hoc fieri posset, nulla vnquàm esset inter medico dissensio, nimirum cum omnium rerum inter illos eadem essent & ęque certa præcepta. Ergo quæ re vera sun artes, constant certo numero præceptorum, quia principium illarum semper est in artifice, qui potest stabilire quid sit faciendũ. In medicina verò nequit hoc fieri: quia principium faciendi sæpe est in natura, quæ infinitos, & complicatos motus facere potest, ità vt semper noua præcepta sint constituenda, ob nouos morbos, nouasque mutationes, quæ à natura emergũt quos vnus vno modo alius alio interpretatur. Alioqui si certa essent & constituta, quodamque numero definita pręcepta medicinę, essent pariter philosophiæ pręcepta, & considerationes certo numero conclusæ, quod nemo asserere potest. Naturæ enim arcana nequeunt perfectè explicari. Rectè propterea Plato & Aristot. asserunt, minimam partem nos tenere eorum, quæ in naturæ penetralibus, & arcanis sunt recondita. Ergo vt philosophia, sic medicina non constat præceptis: sed ratione, quę potest præcepta construere pro cuiusque ingenij acumine. Quo fit vt alij aliis sint præstantiores, & philosophi & medici, quia potest vnus plura & meliora quàm alius excogitare & inuenire. Igitur artis definitiones medicinæ nequaquam competunt, nec omnes artis proprietates. Nam Aristol. (vt antea annotauimus) circa generabilia & corruptibilia versari scribit artes. At hoc eodem modo conuenit medicinæ & philosophiæ naturali: si enim generabilia & corruptibilia intelligamus in particularibus, vtique in multis partibus, philosophia non minus considerat corruptibilia & generabilia quàm medicina. Quod si ingenerabilia & incorruptibilia intelligamus secundum speciem, non minus artes, quàm scientiæ dicentur versari circa ingenerabilia, & incorruptibilia: nimirum quod tam artes, quàm scientiæ sint vniuersalium. Ex quibus quidem

Philosophiã nec medicinam cõstare posse præceptis.
Inter philosophos & medicos cur alii aliis præstantiores.

(quod antea diximus) cõuincimus Aristot. dictum, quòd scientia sit de æternis, intelligendum esse de indiuiduis: alioqui inter artem & scientiam nullũ in hoc poneret discrimen. Statuit præterea Aristot. artis principium esse in artifice, vt ædificandi principium est & emergit ab ædificatore. At sanandi principium semper non est in medico: sed sępe in eo, qui sanatur. Nam (vt antea ex Galeno ostẽdimus) in curatione morborum, & sanitatis conseruatione quædã sola prestat natura, quædã solus medicus, alia medic⁹ & natura simul. Ad hoc etiã pertinet quod scribit Aristo. in Ethicis, artes nõ esse de his, quęsunt secũdũ naturã. Hęc enĩ principiũ motus in se habere, artificialia vero nequaquã. Cũ enim medicina versetur circa humanũ corpus viuẽs, quod suę salutis sępe principium est, nequit profectò esse ars, quę circa ea versatur, quę quidem nunquam habent in se ipsis motus & formę, quam ab arte acquirũt, initium aliquod. Est quidem medicinæ finis opus, vt artium multarum. Ad hoc illam à scientia separat: non tamen artem esse ostendit, quoniam ex vna re, in qua cõuenit cum arte, censendum nõ est illam inter artes reponendam esse. Ergo nec scientia, nec ars reuera medicina dici potest. Nec verò recipienda est illorum opinio, qui illius partem vnam volunt esse artem, aliam verò partem scientiam. Etenim omnis medicinępars eundem habet finem, nempe sanitatem, quę quidem est opus diuersum à fine scientię, qui est veritas. Addo quod illa pars, quæ scientia dicitur, non magis certa habet principia, certum subiectum, certas passiones, quàm alia, nec magis agit de incorruptis & ęternis vna, quàm alia. Et denique par est in vtraque ratio.

Medicinam non esse partim sciẽtiã, & partim artem.

Montanus verò & alij, qui totam ipsam medicinam scientiam, & artem esse asserunt, si modo diuersis rationibus consideretur, omnium maxime aberrant. Nam cum aiunt, illam esse scientiam, si comparetur ad habitum scientificum eorum, qui non exercent artem: eam tamen exercere possunt. Artem verò, si comparetur ad artificium extrinsecus, vt sunt Empirici: qui non ex habitu scientifico, & ratione: sed ex præceptis medentur, falluntur. Nam illud primum non satis explicant quid per artificium & habitum scientificum intelligant. An vo-

An medicina tota sit scientia, & tota ars. Mõtanique opinio reprobatur.

lunt artificium ipſam operationem medendi: vel potius rudem quandam cognitionem ſignificare. An ſcientificum habitum intelligunt demonſtratiuum habitum, an qualemcunque rationem? Præterea hoc modo omnes aliæ artes conſideratæ in habitu ſuo, ſcientiæ dici poſſent: & philoſophi cum particularium naturam ſcrutantur, vt ex illis vniuerſalia colligant, tunc artifices eſſent. Non enim ex relationibus huiuſmodi, vel quod otioſus, & iners quis iaceat ſuo habitu tumidus, aut laborioſe perpetuo in ea facultate, quam nouit, ſeſe exerceat, fit artifex aut ſcientificus: ſed cum ea habet, & in illis verſatur, quibus artes, & ſcientiæ à maioribus noſtris conſtare dicuntur. Nam ſcientiam, & artem non facit hæc relatio, cum eadem ſit cognitio eius, qui aliqua intelligit, & non operatur, quæ eſt cum eandem ad opus ducit, nec magis hoc quàm illo modo dignitates habet, aut ſubiectum, vel paſſiones, vel cętera ad ſcientiam requiſita. Omitto quod vtroque modo ſemper habet finem diuerſum à ſcientia, ſi conſideratur vt medicus. Nam qui medicum dicit, dicit eum, qui non ſciendi, ſed medendi cauſa habet vel habitum medendi, vel medetur: vel aliud facit, quod ad medicum pertinet. Illud quoque falſum eſt medicinam tunc eſſe artem, quum operatur. Non enim ars, quæ eſt vniuerſalium, venit ad operationem, quæ eſt particularium, ſed ipſe artifex arte inſtructus. Ergo ars ſemper manet in habitu, & Montani diſtinctio vana eſt. Monachi autem opinio, qua dicit medicinam eſſe ſcientiam, ipſam vero medicatiuam (vt vocat) artem, prorſus eſt inepta, vt quæ vocabulis inuſitatis vtatur, & res diſtinguat, quæ ſeiungendæ non ſunt. Vna enim eſt facultas, quæ vnum ſibi finem proponit, inſtruítque artificem ad agendum, medicinaque ſemper vocatur. Nec minus quidem refellenda eſt Aphrodiſei opinio, qui dicit medicinam eſſe ſcientiã, ſi in ſe conſideretur: artem verò materiæ ratione. Eam enim refellunt eadem argumenta: quod non magis cum in ſe conſideratur, quàm cum ad agendum venit, aut in ſubiecto ponitur, habeat ſuas dignitates, paſſiones, ſubiecta, & finem, qualem ſcientiæ requirunt. Conſtat ergo medicinam non eſſe propriè ſcientiam, cum finem habeat artis, & ſæpè principium in artifice, nec habeat prin-

Artem ſemper manere in habitum. Druſianus confutatur.

Aphrodiſeus refellitur.

cia, passiones, & subiectum, nec sit de æternis, vt
sint veræ scientiæ. Nec eandem posse re vera esse ar-
tem? quippe cum principium actionis non sit sem-
per in artifice, nec sit habitus cum ratione factiuus,
aquisitus ex operationibus, nec collectionem cer-
tum præceptorum habeat, & non minus tractet de æ-
ternis, quàm philosophia naturalis, sitque de his, quæ
sunt secundum naturam.

Quid ergo erit medicina? non aliud re vera (meo qui-
dem iudicio) esse potest, quàm facultas composita ex ar-
te, & scientia: quę quidem nomen nō habet simplex apud
nos, aut Aristotelem, qui non considerauit has difficul-
tates in medicina cum distinguit habitus in scientiam, ar-
tem, prudentiam, intellectum & cætera, & medicinam
inter artes ponit. Nam hæc sola fortè inter facultates ex-
ceptionem patitur: quandoquidem alię ex natura, vel
ex artifice principium sumunt solum: Hæc verò nunc à
natura, nunc ab artifice, & alia quædam vt ostendi-
mus communia habet cum scientiis, alia cum artibus.
Sed quum nomen non sit impositum mistę huic fa-
cultati, nos nunc artem, docendi causa vocabimus,
& non scientiam, quandoquidem plura sumit ab arte,
quàm à sciētia, vt quilibet ex prędictis intelligere potest.

Sed iam videamus in quo genere artium reponi de-
beat. Facultates siue (vt vocat Galenus) artes, aut Ari-
stotel. scientiæ lato modo sumptæ, quædam comtem-
platiuæ, aliæ actiuæ, aliæ factiuę. Porrò contemplatiuę
vocantur, quę in contemplatione versantur, finémque ha-
bent ipsam contemplationem. Actiuę quæ actionem, fa-
ctiuę quæ opus: contemplatiuæ quædā contemplātur for-
mas extra materiam, aliæ in materia. Contēplatiuę extra
materiam quædam contemplantur formas reuera & su-
pte natura extra materiam, vt metaphysica, Theologia,
aliæ extra materiam solum per abstractionem, vt mathe-
matica. Contemplatiuæ in materia, physica: Actiuæ quæ-
dam in actione, quæ pertinet ad mores, vt philosophia
moralis, & religio: aliæ in actione publica cum tota ci-
uitate, quæ politica: aliæ in actione domestica, vt œco-
nomica, aliæ in sibi propria, aut cū aliis, quæ in eadem
actione simul se exercēt cōmuni, vt saltatoria, musica, co-

Medicinam esse partim artem, & Cōtemplatiuarum facultatū differentia Actiuarū differentia.

mœdia, tragœdia. An logica, grammatica, & rethorica, inter contemplatiuas eo, quod contemplentur quæ ad orationem & sermonem pertinent, an inter actiuas quòd agant & ratiocinentur, an potius peritię quædam sint, quàm scientię vel artes, aliis considerandum relinquo.

Factiuarum differentia.

Factiuæ quędam faciunt opus, alię verò circa opus factum aliquid moliuntur. Quæ faciunt opus, quædam faciunt opus, quod antea non erat factum veluti sunt qui nouam domum construunt: aliæ verò ante factum opus, sed amissum rursus construunt, & hoc dicitur facere, & renouare. Restituit enim quod antea factum erat. Quòd etsi vna & eadem est ars, quę non factum antea opus efficit, & iam factum, & postea amissum, restituit, quoniam tamen hęc diuisio ad intelligendum Galenum confert, inter se distinguantur istæ artes. Ceterum quæ non faciunt opus, quędam illud acquirunt, vt piscatoria, & venatoria, aliæ custodiunt, vt Militia, quæ artes factas tuetur, & custodit. Quæ reuera facultates inter artes ponendę sunt: & non solum in diligentia quadam vt vult Galenus quod ostendit illarum difficultas. Non enim sola sufficit diligentia in arcibus, & castris tuendis: sed necessaria est maior quædam scientia, & virtus: vnde & scientia militaris dicitur, quæ his rebus pręest. Huius generis facultatis quę in custodia & diligentia rerum versatur, poni debent Hebręi, qui vestes, & libros scholarium custodiunt. Alię verò sunt quæ opus resarciunt, cuiusmodi est quę pannos laceros, & calceos reficit. Alię præterea sunt quæ vtrumque pręstant, nempe opus de nouo faciunt aut factum & amissum rursus construunt, & simul corrigunt vt ædificatoria. Hæc sanè diuisio facultatum perfecta esse videtur, & melior illis, quæ apud Galenum reperiuntur. Ille enim in libro de constitutione artis diuidit artes in contemplatiuas, vt arithmeticam, & actiuas, vt est saltatoria: in factiuas vt est medicina, in acquisitiuas vt est venatoria, piscatoria. Nam acquisitiua facultas sub factiua comprehenditur, cum sibi finem proponat opus. Propterea Aristotel. rectè. 2. cap. 6. metaph. vt nos sciẽtias diuidit primum in contemplatiuas, actiuas, & factiuas, nulla facta acquisitiuæ mentione. Male præterea Galenus factiuas vocare solet, quæ opus faciunt, Rectius enim Aristoteles

teles trigesimo quinto cap. magnorum moralium illas
finit esse, quæ post facturam opus ostendere possunt,
siue illud ipsæ fecerint, siue iam factum acquisiuerint, aut
circa illud aliud molitę fuerint. Perperam quoque non-
nulli Aristot. interpretantur, qui sub actiuis facultatibus
eas solum comprehendere volunt, quas nos virtutes mo-
rales vocamus: sic enim istorum opinione saltatoria, &
pulsatoria ars, cum non sit actiua, factiua esset. Quod
quidem Aristot. repugnat, qui actiuas omnes illas esse
vult, quarum præter actionem nullus est alius finis: me-
minitq; pulsatoriæ artis inter actiuas facultates. Facti-
uas præterea artes Galenus in lib. de constitutione artis
diuidit in illas, quę noua opera efficiunt, vel confecta re-
sarciunt, & restaurant, cum vitiata sunt, vel vtrumque
præstant. Nos verò plures facultates sub factiuis sumus
complexi. Verum Aristoteles, qui inter peritias faculta-
tes quasdam reponit, melius fortè dixisset inter faculta-
tes quasdam esse scientias, alias artes, alias peritias. Sic
enim fortè daretur locus logicæ, rhætoricæ, grammaticę,
de quibus magna controuersia est, cum inter artes & sci-
entias ex illius opinione illæ non recipiantur.

Logica, rethorica, grãmatica in quo genere facultatum reponi possint.

Cæterum omnes ferè medicinam ponunt inter eas, quæ
solum opus resarciunt, & dicunt hanc esse Galeni passim
sententiam: quod quidem falsum videtur. Nam ille ali-
quando eam ponit inter eas, quę opus faciunt antea fa-
ctum: sed amissum, & illud simul restaurant. Etenim
lib. tertio de constitutione artis scribit medicinam face-
re sanitatem. Ergo opus facit. Ait & eodem loco eam-
dem restituere, quod iam fuit, nempe sanitatem amissam.
At restituere quod non est, opus est condere: nimirum
enim illud corrigamus, quod est: sed vitiatum aliqua ex
parte. Est & locus alius in lib. de optima secta cap. quin-
to, vbi scribit artes quasdam facere, conseruare, & cor-
rigere opus. In quo quidem genere ponit ædificatoriam,
& medicinam. Præterea id patere potest ex duabus me-
dicinæ partibus. Vna enim medicinæ pars sanitatem re-
stituit, cum morbos curat, tunc enim non reficit: quippe
cum reficiatur id, quod est, vt antea diximus, fiat autem
id, quod non est. Igitur cum sanitas nõ sit pręsente mor-
bo: sed postea veniat ex opera medici: necessarium vtiq;

An medicina sit solum resarcitoria & opus non faciat nouũ.

est vt illa fiat. Alia autem pars medicinæ sanitatem præsentem conseruat, auferẽdo quæ possunt obesse, & reponendo aliquid: quod est corrigere, & reficere, vt ars quæ vestes laceras reficit. Tamquam medicina ex duabus partibus constet, ex ea inquàm, quæ nouum opus facit, & alia quæ factum reficit. Verum non desunt ex eodem authore alij loci, ex quibus probare licet medicinam solum corrigere: nec eam opus aliquod facere. Nam in Thrasybulo.ca.8.& 10. probat medicinam tam in parte, quæ sanitatem conseruat præsentem, quàm in ea, quæ amissam recuperat, semper corrigere: Idque ostendit ex arte, quæ reficit vestes, & ex eo, qui implet dolia. Nam ei, qui fila multa & frustula ablata à veste restituit, aut dolium ferè vacuum replet, comparat medicum, qui morbos curat sanitatemque recuperat. Ei verò, qui non patitur vestem multum lacerari, & dolium inaniri: sed adest, & orientes corruptiones ex minimis filis in veste, aut paruã quãcunque consumptionem dolii statim corrigit, emendátque, comparat partem medicinæ, quæ sanitatem tuetur. Vnde colligit medicinam vnam vnum solum facere, & vno modo, nempe restaurare, & emendare quod deficit: ita vt in quanto, non in quali emendationis differentia consistat. Quæ quidem opinio verior censenda est, falsum enim est medicinam sanitatem facere, quoniam nullus artifex facit finem suę facultatis: sed finis sequitur ad ea, quæ artifex facit: diciturque aliquis assequi finem, sed eũ nõ facere, vt Imperator non facit victoriã, sed pugnat: ad pugnã autem victoria sequitur. Ita philosophus non facit veritatem: sed scit: ad scientiam verò sequitur veritas. Sic medicus calefacit, refrigerat, aut aliarum rerum excessus emendat: ad quod sequitur sanitas. Ita cum errat in sanitate conseruanda, non facit morbum: sed vel calefacit, aut vacuat, aut replet, ad quod sequitur, cum illa excedunt, morbus: licet idem alia ratione probare, quod inquam medicus siue seruet sanitatem, siue morbos curet, sanitatem non faciat. Nihil enim aliud vnquam pręstare potest, quàm operari, at sanitas est res diuersa ab ipsa operatione, vt Galenus.cap.27.in Thrasyb. scribit. Addo quod finis tunc venit & apparet, cum artifex nihil amplius facit. Ergo finem non facit artifex: sed ad illius

Medicum vnum semper facere, & nullum artificem facere suum finem.

aionem ſequitur. Quinetiã Galenus cap. 15. & 16. eiuſdm operis probat actionem, & bonum habitum nõ eſſe ſem ſanitatis: quoniam illa ſpontè tãquam vmbra corps ſanitatem ſequuntur. Sic igitur quod ſequitur ſponte cerationem ipſius medici, ſanitas inquam, à medico nõ f, quia illud dicitur propriè, & per ſe fieri, quod primò f: non autem id, quod ad illud ſequitur. Illa enim, vt init Ariſtot. in Metaphyſicis, quæ per accidens fiunt, ſunt ifinita. Ergo medicina tota corrigit, & reſarcit vitia corpris, ad quæ ſequitur ſanitatis præſentis conſeruatio, t amiſſę recuperatio, & reliqua omnia, quę ſanitatem quuntur. Verum ſi quis rem, vt oportet, non intelligat: ılla vtique videbitur medicinæ pars conſeruare... Nam medicina ſemper corrigit, & emendat, quomodo dicer ſanitatem conſeruare? Nam conſeruare eſt nihil aurre, aut minuere: qui autem corrigit, aut reſarcit, aliuid addit, vel adimit: vnde dicta quoq; eſt medicina ab Iippocrate adiectio & ablatio. Re vera ita res habet, ꝙ mnis correctio fiat cum mutatione, tamen quia correctiones quædam paruæ ſunt, adeo vt ſenſum fugiant, an iat aliqua mutatio, an ſemper maneat corpus in eodem tatu diſcerni non poteſt. Ideò correctionem quæ fit in anis, conſeruationem, & non mutationem dicimus, vt ectè Gal. ſcribit in Thraſyb. cap. 20. & re vera nõ cuſtoit, ſicut alię facultates, quæ ſine mutatione conſeruant. Patet ergo in quo genere facultatum medicina ſit ponéla, ſumpta differentia ab actione. Nam vt partẽ ſui capit ab arte, factiua eſt, non practica, id eſt actiua. Vt autem partẽ capit à philoſophia & ſcientia, contẽplatiua, & ex his, quæ formas cõtẽplãtur in materia. At cũ aliæ ſint differentię: quaſdam enim artes dicimus eſſe honeſtas, alias ſordidas, alias dignas, alias indignas quaſdã vtiles, alias inutiles, quaſdam liberales, alias mechanicas, quærendum in quo genere ex prædictis medicina ponẽda ſit.

Aliquid fieri quid propriè dicatur.

Quomodo medicinæ pars aliqua cõſeruatrix dicit poßit.

Non deſunt profecto qui eam calumnientur eſſe ſordidam, argumento, quòd dicatur eſſe ars reſarcitoria, & à Galeno in lib. de conſtitutione artis comparetur ei, quę calceos laceros reparat ac quòd ars mechanica ab Auerroe in primo Colliget cap. 1. dicatur eſſe, quod & illius opera oſtendunt. Nã Medicũ videmus lotia, & alui, alio-

De dignitate facultatis medicæ.

rúmque omnium partium excrementa inſpicere: putri das partes manibus pertractare, naribus trahere ex rebus ſordidiſſimis odorem: propterea Ariſtophanes medicos σκατοφάγους, vocat. Verum ſi quis vltra vulgarium opinionem proſpiciat, videbit aliter ſentiendum eſſe. Si enim reges, & Dij, qui honeſtati maximè inter omnes ſtudent, illius ſtudioſi fuerunt: oportet profectò eam honeſtam eſſe: Medicina etſi reſarcit tamen digna eſt, & honeſta, quia præſtantius eſt hominem reſarcire, quàm aliud nouum opus facere. Iubet Deus optimus maximus medicos eſſe venerandos, & leges maxima præmia, & honores medicis conſtituerunt, tamquam digniſſimę & honeſtiſſimæ facultati. Quod ſi ratione ſubiecti vt Ariſtoteles lib. primo de anima ſcribit, artes, & ſcientię dignitatem ſuam aſſumunt, profectò nulla eſt, quæ medicinæ præferri poſſit. Mechanicam artem (vt poſtea oſtendemus) medicinam multi falſo exiſtimant eſſe. Nec curãdum quidem eſt, quid Ariſtophanes, aut alij poëte, qui ad maledicendum ſunt nati & facti, nobis obiiciant. Primum quod contendere quis poſſit, neceſſariam non eſſe hanc excrementorum inſpectionem: quandoquidem ex aliis ſignis peccantes humores dignoſcere poſſumus, deinde quod Medicus tamquam Architectonicus conſtituere poteſt ſuos miniſtros, qui referant ipſis, quę viderunt. At ſi etiam donemus ad medicum pertinere huiuſmodi curam: non tamen fit propterea, & ars honeſta nõ ſit. Si enim finis conſequendi gratia id fit, oportet profectò illud honeſtum eſſe. A fine enim media talem pręrogatiuam capiunt, qualis ipſe finis eſt. Negemus ergo hac ratione philoſophiam honeſtã eſſe facultatem quod nonnunquam graueolentia ſcrutetur, vt cum ſulphuris venas, bituminis, & aliarum huiuſmodi rerum naturam inquirit & ortum. Negabimus pariter iuriſperitos, qui ſua profeſſione maximè tument, honeſtam facultatem profiteri, quòd in diuiſionibus ædium cogantur introſpicere latrinas & cloacas: vt iudicare poſſint an illæ proprię vnius ædis ſint, an communes aliis vicinis. Ego tanto honeſtiorem puto eſſe eam facultatem, quanto magis ab huiuſmodi hominibus, qui omnia calumniantur, vituperatur:

Vtilitatem medicinæ partim ex illius dignitate, partim [e]x aliis agnoscere possumus. Nam si medicina humanũ [c]orpus restaurat, elementa, & humores temperat, quo[ru]m vitia in animum deriuant, tot ac tantarum rerum [c]ognitionem docet, nequit non esse vtilissima. Quòd si [e]x artificis vtilitate artis vtilitatem metiri velimus, con[st]at & eam vtilissimam esse. Nam vt Plinius scribit 29. [li]b. nullis vnquam maiora stipendia data fuerunt, quàm [m]edicis: Priuatusque quæstus vberrimus olim medicis [f]uit. Nam vt idem author refert, Stertinus Romanus me[d]icus sexcena sestertia annis singulis selucrari numeratis [d]omibus, à quibus quæstum huiusmodi accipiebat, osten[d]ebat. Crinas item Massiliensis (vt ille inquit) centies [s]estertia reliquit, muris patriæ: mœnibus quoque aliis, [b]enè non minori summa extructis. Galenus etiam in lib. [d]e præsagitione, à Boetho quingẽtos aureos, quòd illius [v]xorem curasset se accepisse refert. Sunt & alia plura [e]xempla, quum etiam paulo ante nostra tempora, Petrus Apponensis quinquaginta coronatos pro mercede vnius diei exposceret. Quòd si nostro seculo hominum auaritia medicis diminuta merces est: tanta tamen adhuc est, vt omnibus abundè suppetat. Ac inter alias artes id optimum habet medicina, quód vbiq; gentium in omni tempore suos alat artifices: quum nulla alia sit professio, quæ locorum, & temporum diuersitate vtilis esse non desinat.

De vtilitate Medicicæ.

An mechanica sit vel liberalis. Ars.

Ex superius dictis: tum ex aliis argumentis constare videtur medicinam inter artes Mechanicas ponendam esse. Si enim resarcit opus factum, Mechanica erit. Idem Auer. cap. 1. pri. lib. colliget, nec non 31. 7. Colliget & primo de anima testatur. Quibus aliqui respondent de chirurgia id dictum esse, sed male. Si enim chirurgia Mechanica: hęc autem medicinę pars est (siquidem sub curatoria continetur) omniumq; antiquissima à diis ipsis celebrata, oportet & medicinam ipsam Mechanicam esse. Ac profecto non facilè est in hac re statuere quid sit verũ, nimirum quod nondum stabilitum sit quid per artẽ Mechanicam intelligere oporteat. Quidam enim statuunt illam esse huius generis, quæ aliquid facit, alij vero eam deniunt, cuius actio sit perfectio nõ artificis: sed alterius. Alij volunt eam esse, quæ corporis instrumento vtitur.

De arte mechanica dissensio.

Alij quæ ob necessitatem aliis seruire cogitur, Plato in primo de legibus appellat illam artem mechanicam, illiberalem & disciplinæ appellatione indignam, quæ ad colligendam pecuniam, vel ad corporis robur augendũ, vel ad peritiam quandam absque mente, & iustitia conquirendam, tendit. Galenus in lib. suasorio ad bonas artes duo prima artium genera facit. Quasdam enim dicit esse nobiles, quæ in munere animi sunt positæ, quas liberales vocat. Alias verò ignobiles, quæ labore corporis tractantur, quas Mechanicas appellat. Primi generis ponit esse medicinam. Sed quomodo illius erit generis, si Chirurgiam exercet, vt exercere debet, tamquam antiquissimam, & præstantissimam huius facultatis partem, & pharmaciam. Hæ enim & animi, & corporis labore exercentur. Solet Galenus aliquando difficultatem hanc hoc modo effugere: quòd scilicet medicina Architectonica sit, quæ aliis imperat, qui manibus operantur, & ministros habet, per quos opera sua exequitur. Illam enim solùm artificem instruere, qui aliis imperare valeat, & docere quid sit faciendum. Quod quidem nostro hoc tempore apparet. Quosdam enim videmus, qui medicamenta omnium generum ad omnes vsus præparãt, seruant, & ęgrotis iussu medicorum ministrant. Alios qui chirurgiam manibus exercent, instrumẽtaque ad id apta parata habent, qualia Medicus necessaria, & commoda iudicauit. Alios rursus, qui alimenta ægrotis conficiũt. Alios denique qui adstant ipsis, & notant omnia, & referunt medicis, quæ ab ægrotis fiunt. Ipsi autem Medici nihil huiusmodi agunt. sed aliis pręsunt rationem & artem tenentes, qua omnes regere & instruere possint. Verũ hoc Medicis, qui ante Galenum, & eodem tempore vixerunt, conuenire nequit. Illi enim, & artem tenebant, & factitabãt in omni opere ægrotis necessario, ad omnes morbos persanandos. Nam quosdam victu, alios medicamentis, alios manu propria pollicetur eorum medicina sanare. Fuerunt tamen eo tempore alicubi distincta hæc opera: quandoquidem Galenus ipse refert in methodo medendi se in Græcia Chirurgiam administrare solitum. Romę verò eius administrationem reliquisse illis, qui huic officio peculariter se dabant. Vel ergo à Medicina

Medicos nostri temporis esse tamquam Architectonicos.

Medicos Galeni tempore nostris viliores fuisse.

Medici vbi à Chirurgis essent distincti tempore Galeni.

Chirurgia & pharmacia separandæ sunt, vt nunc fit, & ex
...us illius partibus duæ relinquendæ aliis: aut certe ip-
sa medicina Mechanica est. Sed quid est quęso, quod nos
...at à nomine artis Mechanicæ tantopere abhorrere?
Si enim eo nomine aliquid sordidum & vile intelligere
volumus, necesse est vt plurimas facultates, quas nobilis-
simas censemus, inter vilissimas reponamus. Nam miles
& Imperator etiã ipse dum pugnat pro patria, imperio,
& victoria, aliquid facit, & alterius, propriúmque etiam
commodum quærit, vtitúrque corporis instrumẽto. Nec
...ficis aut artis opprobrium est, si ob tenuitatẽ rei fami
...is aliis inseruire cogatur. Hoc. n. fortunæ iniuria est,
...n vitium aliquod facultatem suam exercentis. Fatea-
mur ergo, si placet, illam esse Mechanicam: si mechanicæ
facultatis definitiones sunt, quas antea adduximus: & ni-
hilominus tueamur esse nobilissimam, liberóque homine
dignam. Nimirum quã Dij ipsi, Reges, & alij præstantis-
simi quíque homines exercere in magno honore sibi esse
putarunt, antequã otiosi philosophi, vt maiorem (si Diis
placet) dignitatem sibi fingerent, eas censerent esse nobi-
lissimas & omnium præstantissimas facultates, quæ in so-
la contemplatione versarentur, & contemplantis dunta-
xat ingenium acuerent & perficerent. Alias autem me-
chanicas, & indignas artes, quæ otium fugiẽtes, non solũ
animi virtute: sed etiam partiũ corporis adminiculo vni-
uersis hominibus auxilio, & ornamento esse student. An
fortè rectius illas mechanicas vocabimus, quæ potissimũ
corporis adminiculo exercentur. Animi verò studium nõ
magnoperè requirunt, quibus fæx hominum incumbit.
Liberales verò, quę primo & per se ingenio opus habẽt:
corporis autẽ auxilio non nisi per accidẽs: vt animi egre-
gia studia & nobiles cogitationes, cum opus est, proban-
tur: Hoc modo medicina, vt Imperatoria, nobilis est.
Multos torsit quæstio an medicina sit coniecturalis: &
id etiam est, quod medicis obiici solet, illorum facultatẽ
non esse certam: sed coniecturalem. A qua quidem quæ-
stione cum medici multi sese explicare nituntur, maio-
ribus labirinthis inuoluuntur: non alia quidem, vt puto,
ratione, quàm quod ex Galeno, qui in hac re varius, &
perplexus est, huiusmodi cõtrouersiam terminare volue-

Ars mechanica & liberalis quid re vera.

An medicina sit coniecturalis.

rint. Ille enim fatetur nunc illam esse certam: nunc verò coniecturalem. Idque nunc ob vnam, nunc ob aliam causam. Porrò quoniam à coniectura coniecturalis ars dicitur, videndũ est quid coniectura sit. Diffinit autem ille in lib. de locis affectis, coniecturam mediam quandam esse cognitionem inter perfectam ignorantiam, & exactam notitiam. Scribit autem in lib. 9. de placitis medicinam melius posse probare, quæ sunt suæ facultatis, quam Philosophiam nimirum quod à sensibus, & ratione argumẽta ducere possit. Philosophus verò de illis agat sæpe, quæ à sensibus sunt remota, adeo vt ex illis nulla probatio sumi valeat. Deinde si medicina est ars, aut ex scientia, & arte constat, vt nos volumus, est vniuersaliũ. At vniuersalium cognitio est æterna, firma & certa, vt Galenus in principio lib. de optima secta testatur, omnia inquã præcepta esse æquè vera & certa. Cæterum coniecturalem eandem esse testatur Galenus cap. 12. lib. de curandi ratione per sanguinis missionem, nec non in opere de medicamentis secundum locos lib. 1. Iam verò coniecturalem eam vult esse in lib. de venę sectione ob quantitatem remedii, scribit. n. eo loco ad hũc modum: nihil æque artem medicam coniecturalem efficit, vt cuiusque remedii quantitas: in lib. verò pri. ad Glauconem nõ solum quãtitatem remediorum: sed etiam occasionem agendi coniecturalem esse scribit. At vero in lib. 1. de medicamentis secundum locos habet curatiuam partem certam esse: affectuũ verò cognitionem coniecturalem: curatiua autem pars quantitate, occasione, qualitate remediorum, & vtẽdi modo, vt ille tradit ad Glauconem, constat. Quare si curatoria pars certa est, pariter quãtitatem, & occasionẽ remediorum certam esse oportet: imo in alio loco scribit se superare posse Æsculapium, & Apollinem medendo: si modo affectuum quantitatem exacte dignosceret. Est alius locus in lib. de optima secta cap. 4. vbi coniecturalẽ dicit esse artem, nõ ex præceptis, quæ, vt inquit, certa sũt: sed ex medentium opera. Quoniã enim inquit incertum habet finem & euentum: ideo coniecturalis est. Vult ergo vno loco medicinam esse coniecturalem ob cognitionem affectuum, alio ob quãtitatem remediorũ, alio ob finem & incertũ euentum, & non ob præcepta, alio quantitatẽ

Quid coniectura.

rem esse: & denique dum probare vult medicinam esse coniecturalem, coniecturã & incertitudinem in nobis pa-... Quapropter diligentius hæc sunt explicanda. In qua quidem re illud primum considerandum esse iudico, quomodo intelligat cognitionem affectuum coniecturalem ...dere medicinam. Nam si medicina certa habet præcepta omnia non minus erit certa illius pars, quæ in cognitione affectuum versatur, quàm aliæ partes. Quòd si in ea cognitione artifex dubitat, coniecturáque vtitur, hoc nihil ad ipsam facultatem. Vitium .n. hoc est artificis operis, non artis, quæ ad opus non descendit: deinde illud ...o esse falsum medicinam habere de omni re certa præcepta. Nihil enim certum (vt ipse etiam testatur) percipi potest in cognitione, & distinctione colici doloris, & ...hiritidis: nec in curatione morborum in tota substantia: nec in signis, quæ docent crisin fore per alui excretionem: aut morborum transmutationem, & in multis salutem & mortem. Quod Hipp. in eo Aphoris significauit, vbi scribit acutorum morborum non omnino esse certas prædictiones salutis, aut mortis. Nec verò ob quantitatem remediorum potest illa coniecturalis esse. Nam præter supradicta argumenta, hoc idem probare potest: certi enim sunt gradus remediorum, & cognita quãtitate affectuum, concludimus certa scientia tantum debere esse remedium, quantum est id, quod exuperat. At nec ob finem medicina coniecturalis esse potest. Si .n. certa essent quæ ad finem referuntur, esset vtique & ipse finis certus. Quòd ipse finis incertus est, nõ sua ratione id fit: sed quod illa, quibus finẽ assequimur incerta sint. Adde quod medicinę finis vniuersalis est, vt sanitas: non autẽ hęc sanitas: quippe cũ ipsa medicina versetur circa vniuersalia. Finis verò vniuersalis, vt alia vniuersalia, est æternus, aliterque habere nequit. Quare certus ille & certus artis euẽtus: ...um ergo non artis finis: sed artificis in vsum veniat, non debemus artem cõiecturalem existimare, quòd finem nõ consequatur suum. Gal. præterea veram huius rei reddit rationem in lib. de optima secta, vbi coniecturalem dici scribit ab actione, & medicorum opera. Hi .n. incertum euentũ habentes, cõiecturalẽ (inquit) artẽ reddũt. Ex quo constat medicinã non ex his, quę propriè ad se pertinent:

Medicinam non habere de omni re certa præcepta.

Coniecturalem non esse medicinam ob quãtitatẽ remediorum.

Nec ob finẽ artis.

Sed per accidēs artificium & medentiū.s.vitio vel potius officio cōiecturalem dici. Illius enim vitia vel officia quæ in particularibus versantur in artem redundare vult Gal. quod absurdum est: Ego verò aliter sentiēdum esse puto. Artem.n.ipsam ob sui rationem in quibusdā coniecturalē esse, vt in signis, & aliis quibusdā, de quib⁹ antea egimus. Quòd sit in aliis ipsa certa est, in artifice tamen pariat cōiecturā, & non in omni quidem re sed solū aut maximè in quātitate & tēporibus morborū, ex quibus fit vt quātitas, & occasio remediorū dicantur cōiecturalia, nō quod ipsa suapte natura sint talia sed quoniam pendēt ex quātitate affectuū, & pręsentia postulantiū, & absentia impediētiū. Cognoscere autē quantitatē affectus, & alia præsentia, & absentia, nemo exacte potest. Ideo nō potest certā quātitatē in remediis cōstituere. Nō ergo quātitas remediorū incerta est, & cōiecturalis: sed quātitas affectuū, sine qua nō potest illa inueniri. Et propterea rectè dicebat Gal. curationē, & quantitatē remediorū esse sciētificā, si sciretur quātitas affectuū. Rectè verò illud dicebatur certū esse artis euentū, sed nō artificis qui in singularibus agit, in quibus decipitur, cū nō possit cognoscere quātitatē affectuū, & naturæ roboris. Vnde sanitas aliquando vbi mortē ille expectat, & cōtrariū sequitur. Patet ergo in quibus medicina cōiecturalis sit, & quibus quaque ratione in aliis cōiecturā pariat. Subalternatas vocam⁹ illas facultates, quæ cū partes nō sint alterius ab ea tamē suas probationes, & principia sumūt. Ad quam quidē rationē si quis spectet, inueniet profecto medicinā non esse subalternatā Philosophię: quippe cum Philosophiæ sit pars remoto fine, & in omni sua parte egeat principiis, & rationibus sumptis ex Philosophia: quia in omni parte res naturales cōsiderat. Quod si medicina à Philosophia separemus ex proprio fine, tunc subalternata est, nec forte proprie, cum eadem sit tractatio, eadem principia, & breuiter differant potissimum quòd vniuersalior vna, alia contractior sit facultas. Diuidit autem primo politicorum disciplinas Aristotel. in cap.5. ad hunc modum, vt vna sit pars alterius, aut alteri ministret, certe medicina non ministra: sed pars potius fuerit ipsius Philosophię, vt dixim⁹ agit de rebus naturalibus, cōstat ergo qualis facultas sit medicina.

um abundè ostenderimus quid medicina sit, & cuius eris facultas: merito occurrit consideratio de eo, circa *De subiecto medicinæ.* quod versatur, id est de illius subiecto. Quæ vsque ad hęc ra tempora maximas habuit difficultates: cum duo e non reperiantur, qui idem de hac re sentiant. Qui- a enim negant medicinam aliquod habere subiectum: etiam alias artes. Alij istud quidem concedunt: sed o asignando discrepant: nam quidam corpus hu- num, alij quod sanari ægrotaréque potest, alij corpus manum quatenus sanari ægrotareque est aptum, alij itatem, alij sanum, alij sanitatem & corpus sanabile, j multa, alij omnia quæ in medicina tractantur. Inter *Mõtani opinio de subiecto Medicinæ.* os placet in primis Mõtani opinionem excutere. Scri- t autem ille subiectum id esse, quod alteri subijcitur t quidem ipsum nomen ostendit). Ac cum quatuor sint quibus reperitur aliquid esse, quod alteri subijcitur: nc quatuor subiecti significationes elici. Sumi enim v- modo subiectum, pro subiecto prędicationis: quomo- Aristoteles in post prædicamentis scribit, quędam dici subiecto: alia esse in subiecto. Alio modo sumitur sub- ctum pro subiecto denominationis, quod & demon- rationis dicitur. Tertio modo est subiectum naturæ, si- inhærentiæ, & pasionis. Quarto dicitur pro eo, cir- quod versatur scientia: vt anima dicitur esse subie- um librorum de anima: quod æquiuoce inquit subie- tum dicitur. Propriè verò obiectum vocari debet. Dici- r & subiectum considerationis. De hoc non loquitur rist. sed Themistius. Potest etiam vocari propositum, si- e intentio, vel scopus, ratione cuius mouetur artifex ad gendum. Est etiam finis; & hoc est verum subiectum in mni arte. Ac in Philosophia subiectum est corpus mo- ile: in medicina verò corpus humanum sanabile. Ad il- ud enim omnia in medicina referũtur. Et quia omnia cõ iderat medicus propter sanitatem: ideo subiectum medi- inæ est sanitas, quia non potest stare sine subiecto. Hęc Montanus in Commentariis suis in artem medicinalem: In quibus multis modis errat. Primum quod malè distin- guat subiectum circa quod versantur scientię, à subiecto, de quo probantur pasiones, siue subiecto demonstra- tionis, vt patet in Arithmetica, & Geometria. Versatur

enim illa circa numerum Hæc verò circa magnitudine
& de illis probãtur omnes passiones, quę sunt in illis sc
tiis. Secundo errat cum subiectum, quod in scientiis,
artibus consideratur, impropriè ait vocari subiectum:
obiectum. Nam Arist. cap. 2. primi Rhetoricorum ad
lexandrum, medicinæ subiectum dicit esse corpus hum
num sanabile, & animam subiectum in lib. de Anima d
cet esse. Quare propriè & ab Arist. subiectũ dicitur. P
terea falsum est subiectũ, esse obiectũ, siue scopũ, aut fi
Nam finis & scopus medicinæ est sanitas, adeo vt fin
scopus, propositum, intentio idem: subiectum aut
est corpus humanum: sic in lib. de anima ipsa anima
subiectum: finis verò, & scopus Aristot. in illis libris
veritas, & cognitio de anima. At hęc plurimum differu
Ac ille sibi manifeste repugnat, quum nunc subiect
in medicina dicit esse corpus humanum sanabile, nu
ipsam sanitatem: quæ subiectum esse non potest cum
ipsa in subiecto, differatque, natura, ratione à corp
sanabili, & ægrotabili. Ita vt si vnum sit subiectum, al
rum esse non possit, quippe cum vnum sit Arist. teste
omni scientia & arte subiectum. Ac etiam Galeno semp
distinguitur finis medicinæ à subiecto, circa quod i
versatur. Nec illa quidem est ratio subiecti, quòd ratio
illius moueatur artifex ad agendum. Id enim est fin
Ratio verò subiecti vera est, quod circa illud versent
scientiæ, de illo demonstrentur passiones, in illo artes a
quid faciant: & male quidem cõcludit sanitatem esse su
iectum, quòd non possit stare sine subiecto. Hoc enim f
cit vt subiectum esse non possit, si subiectum semper de
derat. Illud pariter falsum est, principaliter considera
subiectum in sciẽtiis, & artibus. Nã finis est, quòd prim
& per se cõsideratur, & intenditur. Sed quoniã non pote
haberi nisi in subiecto, ideo de subiecto cogimur cõsid
rare. Ergo Montanus ex falsis rationibus, & fundament
quęrit subiectũ in artibus, & scientiis, & Arist. Galenoqu
repugnat. Alij verò sunt, vt Curtius, qui sanum volunt e
se subiectum in Medicina, idque dicunt se elicere ex Ar
stotel. cap. 2. quarti lib. Metaphisices. Scribit enim eo lo
co ens dici multipliciter: sed omnia ad illud referri, tam
quam ad vnum principium, & vnam naturam non æqui

Subiecti vera ratio quæ.

Sanum non esse subiectum in medicina, vt Curtius putauit.

[...]m: quemadmodum omne sanum ad sanitatem re-[...]r, & medicabile ad medicinam. Ex hoc loco quem-[...]odum ens dicitur subiectum in Metph. ita sanum [...]t esse subiectum in medicina. Quorum quidem opi-[...]em facile est refellere. Nam si ex eo textu esset con-[...]endum subiectum in medicina, non esset illud sa-[...]: sed sanitas. Sic enim se habet sanum ad sanitatem, [...]ntia omnia ad ens, vt scribit eo loco Aristoteles. Si-[...]dem vt singula entia ad vnum ens referuntur: Sic om-[...]ana ad sanitatem. Ergo vt ex hoc colligunt, ens, & [...] entia omnia esse subiectum in Metaph. sic colligen-[...] sanitatem, & non sanum esse subiectum in medici-[...] Præterea cum ens non solum ad sanum: sed ad medi-[...]uum comparet Arist. licebit idem dicere de medicati-[...] quod illic de sano dicebat. Arist. Igitur medicatiuum [...]t subiectum in medicina quod esset absurdum: aut [...]oc est, sanum non potest esse cum solum vnum subie-[...]m sit ponendum. Addo quod si sanum est subiectum [...]medicina & continet omnia, quę in medicina tractan-[...], nihil erit in medicina præter subiectum. Ad hæc vel [...]ne sanum est subiectum, vel aliquod solum. Si omne, [...]go vrina, & signa, & passiones sanæ, erunt subiecta in [...]dicina: & ita omne ens erit subiectum in metaph. [...] si non omne: sed solum quod secundum primam si-[...]nificationem sanum dicitur: illud autem sit quod susci-[...]t sanitatem, erit corpus humanum subiectum quatenus [...]nitatem recipit. Ex eo quidem exemplo, solum colli-[...]t Arist. pertinere ad vnam scientiam de omni ente dis-[...]tare: siquidem ad medicinam pertinet de omni sano a-[...]re. Addo Si subiectum considerationis illud est, quod [...]imo & principaliter consideratur, erit sanitas, & nō sa-[...]ū subiectum, & finis, & subiectum idem, aut idem sanū [...] sanitas: quæ omnia ab Aristot. & Gal. distinguuntur. [Q]uod autem finis principaliter consideretur, patet ex il-[...]us natura. Ille enim est cuius gratia, alia verò propter il-[...]um. Ergo patet illud non esse ponendum subiectum in a-[...]qua arte, aut scientia, quod est finis aut obiectum: sed in [s]cientiis illud, de quo probantur passiones: quippe cum *Subiectum in scientiis & artibus quod nam* [i]n eo omnes sint. In artibus verò id, circa quod, & in [q]uo agit ars. Patet quoque nullum aliud esse subiectum

ponendum. Subiectum scientiæ, & demonstrationis idem.

consideratiónis præter finem: & quæstionem esse de [...] cum de tali subiecto agitur, impropriè illud vocari su[...]ctum, & recentiorum esse commentum. Item subiect[...] in scientiis esse subiectum demonstrationis, & ipsius [...]tiæ. In artibus verò non quæritur subiectum, vt prob[...]tur passiones: sed vt in eo ars formam suam introdu[...] quod potest de illo probare passiones: tamen non sc[...]tiæ causa hoc facit: sed vt ad opus melius dirigatur[...] facultatibus verò, quę aliquid sumũt à scientia: aliqui[...] arte, qualis est medicina, pro diuerso fine, fit subiectũ[...]monstrationis & operis, etsi, vt antea diximus, ve[...] scientiæ subiectum non habet medicina. Errant ergo [...] qui hanc opinionem tuentur. Non minus quoque fall[...]

Sanitatem non esse subiectum vt Manardus sentit.

Manardus, qui tradit sanitatem esse subiectum. Nam [...]nitas finis est, non autem subiectum medicinæ. Ac [...]rum profecto quomodo ij tantopere in re leuissima [...]lucinentur: cum sententia clara sit de hac re apud A[...] harum rerum magistrum. Scribit enim ille cap. 2. Rh[...]

Medicinæ subiectum ex Arist. & Galeno Materiæ & subiecti significationes eædem Subiecti significationes quot.

ad Alex. subiectum medicinæ esse corpus, quod sa[...] ægrotareque potest. Facit enim quandam vniuersa[...] medicinã, cui subijcit plantas, & animalia. Gal. quo[...] in Thrasybulo cap. 28. duplex facit subiectum, in q[...] & ex quo, vt corpus sanabile, in quo fit sanitas, aut[...] quo educitur, dicit, esse subiectum quo vt cibus, à qu[...] sanitas, & illud est etiã medica materia. Adde & de q[...] vt in lib. cum quæritur, de qua materia agat liber i[...] Ac profecto videntur subiecti, & materiæ significatio[...] fere eædem esse. Nam materia dicitur in qua forma r[...]det, & ex qua aliquid fit: vt ex ære statua, & à qua, q[...] etiam & ex qua aliquando dicitur, vt cap. 9. secundi [...] Crisibus. Quo pacto dicitur Dioscorides de materia m[...]dica agere: ex qua scilicet, & à qua proueniunt mutat[...]nes in corporibus nostris, quæ medicorum opera fiu[...]

Subiectum & scopus huius operis.

Sed vt ad subiectum redeamus, & tãdem colligamus q[...] de ea re statuendum fit: video subiectum considerari p[...]tissimum quinque modis. Nam subiectum in scietiis [...]telligitur id, de quo probantur pasiones, de quo Arist[...]tel. in posterioribus. In logica autem pro subiecto pr[...]dicationis capitur subiecti nomen, subiectum verò [...] artibus id est, in quo artifex operatur. At subiectum

ꝰs est materia, de qua tractatur, quæ differt à scopo. ...a librorum de anima subiecta materia est ipsa anima. ...ꝑus verò est docere quæ ad animæ cognitionem per... Huius verò operis subiectum sunt corpora, causæ, & ...gna: scopus verò est ostendere, quod medicina per ...ctrinam definitiuam tradi possit. Non omitto quintã ...ificationem, in qua subiectum sumitur pro subiecto ...uræ: vt cum dicimus aliquid esse in alio, tanquam in ...iecto. Triuerius quærẽs verum subiectum medicinæ, ...dit in scopum operis. Nam argumentum, quod dicit ...t subiectum, nihil aliud est, quam scopus, & intentio. ...eũdem errorem incidit Gandauensis quidam, qui sta... esse subiectum in artibus materiam, quam explican...n suscepimus, & res infinitas in hoc opere dicit esse ...iectũ. Sed ille parum in his rebus exercitatus, materia ...eris pro subiecto artis abutitur. Cur vero Arist. in Re...ricis non corpus humanũ, vt medici: sed id, quod sa...ri, ægotareque potest, subiectum ponat ratio est (vt di...mus) quod medicina quædã vniuersalis sit, quæ vniuer...e suum subiectum habet, id inquam quod sanari ægro...eque potest. Particulares autem aliæ sunt medicinæ, ...æ & particulare subiectum ex eo vniuersali sibi deter...nant. Veterinaria enim siue mulomedicina sibi deter...nat quędam animalia, vt equum, mulum, asinũ, bouem. ...: nostra ars solum corpus humanum à cuius præstãtia ...tius vniuersalis artis nomen sibi vendicauit. Medicinã ...im quum dicimus, non eã iam intelligimus, quæ circa ...nne id, quod sanari, egrotareque potest: sed solum circa ...manũ corpus versatur. Quum autem Arist. dicat pręal...gato cap. Rethoricorum, aliquas artes, vt Rethoricam, ...rtum genus subiectum non habere: alias autem habe..., vt, medicinam, consideratione dignum videtur. Quo...odo enim certum habet medicina, si tam varia cor...ora sunt, quæ ægrotare, sanarique, possũt? Respondendũ ...t per certum subiectum Arist. intelligere non vnicam ...lum speciem: sed quæ certo assignari quodam numero ...ssit. Sola enim animalia, & plantæ huiuscemodi sunt. ...t quod probabile est, in omnes res spargitur: ita vt me...to dictum sit, certũ nullum esse Rethorices subiectum. Quod itẽ eo loco scribit artes singulas circa id, quod eis

Medicina vniuersalis & particularis.

Medicinæ nomen de qua facultate propriè intelligatur.

Subiectum certum quid apud Arist.

subiectum est, doctrinales, persuadétésque, esse eos argu
qui dicunt medicinam de suo subiecto nihil ostẽdere: s
solum in eo operari. Nam dicit expresse in eo loco Ge
metriam circa maguitudines versari, Arithmeticam cir
numerum, similiter reliquas artes, & sciẽtias. Verum ar
à scientiis in hoc differre videntur, quod illę non omn
ostendũt de subiecto vno, nec illud per se: sed ad aliqui
quatenus. s. ad opus consequendum pertinet, vt 1. cap.
metaph. Arist scribit, scientes ptopter veritatẽ specula
factiuas vero propter opus. In hoc etiam differũt, qu
scientiæ de suo subiecto passiones demõstrent. Artes v
rò persuadeant potius, & ostendant, vt satis innuit Ari
cum scribit in Rhetoricis artes circa eorum subiectu
doctrinales, persuadentésque esse, non autem demóstra
aliquid dixit. Sed hęc satis de subiecto. Ex quibus quic
cõstat subiecti nomẽ ęquiuocum esse, aliud esse subiect
aliud scopum. & quænam artes subiectum habeant:
quæ non. Et quot subiecta habeant: & quæ non solum i
illis operentur: sed etiam aliquid de illis ostendant:
quód id non faciant per se: sed operis cõsequendi grati
& quodnam sit illud in medicina vniuersali, & in nostr
arte. Cum subiectum medicinæ, vt aliarum artium cons
derari à medico dixerimus: vt in eo finẽ artis consequa
tur: merito sequitur consideratio de medicinæ: & medi
fine. Qua quidem in re non solum recentiores: sed etiar
antiqui scriptores inter se discrepat. Nã Arist. qui sépe
sibi consentire videtur, in hac re varius etiã esse creditu
Cum enim scribit cap. 1. pri. lib. Rethoricorum ad Theo
dectẽ medicinæ esse, non sanitatem inducere: sed ad hó
perducere, ad quod possibile est. Possibibe vero esse, v
eos, qui nullo pacto possunt sanari, bene curemus dissen
tire videtur ab eo, quod tradit cap. 1. pri. Ethicorum sci
licet medicinæ finem sanitatem esse. Gal. veró in Trasi
bulo & 1. meth. cap. 7. varias opiniones de fine medici
næ refert. Quod quidem indicio est, rem hãc fuisse apu
medicos dubiam. Quosdam enim refert posuisse medici
næ finẽ sanare, alios sanitatem inducere, alios plærũqu
sanare, alios facere quæ conueniuut ad sanitatem, alio
morborũ causas adimere. Alios denique peragere, prou
vnicuique succurrit. Ipse verò in libr. de sectis scribi

medi

Artes quomodo versentur circa suum subiectum.

De fine medicinæ.

Arist. opinio de fine medicinæ.

Medicorum Antiquorũ de fine medicinæ diuersæ opiniones.

...dicinæ scopum esse sanitatem, finem verò sanitatem ...re. Alibi verò passim non id: sed sanitatẽ ipsam sta...u esse medicinę finem. Omitto quod de medici fine ...dam ab eo docentur, quæ à fine ipsius medicinæ ne...quam dicuntur. Habet enim in 9. lib. de placitis, a...os voluisse medici finem esse gloriam, alios vtilita...e. Itaque videndum est quid de hac re statuere tan...n oporteat. Sumetur autem certum ad hæc probanda ...cipium ex finis definitione. Quoniam.n. alij aliter ...m in artibus sumebant, & nonnulli rectè quidem, & ... perperam, variæ sunt natæ hæ opiniones: nec omnes ...æ esse possunt. Nam Quintilianus finem in artibus ...dit eum ponendum esse, quem artifex semper assequi... Propterea non persuadere: sed bene dicere, & face... omnia, quę sunt apta ad persuadendum, contendit esse ...em Rhetorices. Hoc enim Rhetorem semper assequi. ...ctius verò Arist. & Galenus de fine sentiunt. Nam ...ist. in 1. Metaphysices finem definit cuius gratia actio...s & motus fiunt. Ait & in primo de partibus anima...m cap. primo finem esse id, in quo motus, si nihil im...diat, terminatur. Addo quod scribit primo cap. primi ...hicorum, finem artium, quæ post actionẽ opus relin...unt, esse opus. Quinetiam in secundo Physicorum ...onuntiat finem esse id, cuius gratia alia fiunt. Idẽ Ga...nus sentit mutatis verbis in lib. ad Trasybulum, vbi ha...et: finem illud esse statuendum, quo acquisito cessat ar...fex. Et ita quidem sentiendum est. Nam ex ipso no...ine ostẽditur finis esse vltimum, & in eo terminari mo...um, si nihil impediat: quiescereq́ue artificem eo parto. ...bsurdum namq́ue est artificem semper debere suum fi...em, vt Quintilianus vult, assequi. Ita enim nihil frustra ...eret. Ignorauit enim ille differentiam, quæ ponenda est ...ter officium, & finem. Est enim officium oratoris be...e dicere. At non bene dicit per se: sed propter aliud, ...empe vt persuadeat, obtineatq́ue quod vult. Quapro...ter si in aliud refertur bene dicere, constat non esse finẽ ...psius oratoris: sed id cuius gratia bene dicere studet. Sic ...anè medicum, qui nihil curando errauerit, & quantum ...n se est ægri sanitatẽ procurauerit, suo officio functum ...sse dicimus: minimè tamen suum finem assequutum, nisi

De medicinæ fine Galeni opinio.

De medicinæ fine Galeni sententia.

Finis quid re vera sit.

Finis & officii differẽtia.

ſanitatem parauerit. At ſi natura ſemper ſuum finem n
aſſequitur, profectò non debemus in artibus id require
Malè ergo Quintilianus ſic de fine artium ſentit. Recti
autem Ariſt. & Gal. ſtatuunt, finem id, quo parto ceſ
artifex operari. Ac cum artes nonnullæ ſint, quæ poſt
ctionem nullum opus quærunt, vt muſica, ſaltãdique a
merito fit, vt in ipſa actione quieſcat animus artificis,
nemq; ſuum ponat. In aliis verò, in quibus quæritur p
actionem, opus aliquod, non ipſa operatio artificis,
quod ex illa quæritur, finis ſtatuendum eſt. Nam ædi
cotoriç artis finis eſſe agnoſcitur, non ædificatio, ſed d
mus ipſa. Nimirum cum artifex in ipſa ædificatione n
quaquam quieſcat: ſed cum domus facta eſt. Illius en
gratia actiones & motus fiunt, & illud eſt, in quo motu
ſi nihil impediat, terminatur. Ergo ſi ita eſt, medicin
finis ſanitatis erit, non ſanitatem inducere, non morb
rum cauſas adimere, non commodè omnia facere, qu
ad ſanitatem conferunt: quoniam in illis non quieſc
medicus: ſed perpetuo agit, donec ſanitatem partem ſe
tiat. Tunc enim à medendo deſiſtit, ſunt enim hæc offi
cia, ſed non finis. At nec hęc integra ſunt officia: quo
niam non ſolum in morbis, & illorum cauſis abigendi
ſed etiam in ſanitate conſeruanda verſatur medicus. N
prædictæ quidem opinioni refragatur Ariſt. in lib. R
thoricorũ ad Theodecten. Nõ enim eo loco de fine me
dicinæ agit: ſed de officio medici. Eſt enim illius munu
bene tractare omnes eos etiam, qui nequaquam ſanar
poſſunt. Gal. verò in lib. de ſectis, non quod verum eſt
ſed quod rudioribus, ad quos ſcribebat aptius videri po
terat, tradit: cum ſcribit Medicinæ ſcopum eſſe ſanitatẽ
finem verò parare ſanitatem: illic enim ſcopum, & fin
re diſtinguit: cum tamen non niſi ratione inter ſe diffe-
rant. Finis enim illud eſt, quod eſt & ſcopus: ſed ſcopus
dicitur, quod eò ſemper ſpectemus, & dirigamus actio-
nes noſtras: finis autem quòd eo parto ceſſet actio. Me-
dicus verò qui honorem, aut vtilitatem propriam, vel a-
liorum commoda ſibi proponit in factitanda medicina,
non vt medicus ſibi hos fines proponit: ſed vt homo, qui
cum medicina alium quærat finem, qui quidem per acci-
dens eſt: nempe perſonæ medicinam exercentis. Eſt ergo

Non idem finis eſt in omnibus artibus.

Medicinæ proprius finis quid.

Finis & ſcopus quomodo differant

Finis medici, & perſo-

(era sunt, quæ diximus) medicinę finis sanitas: sed nulla sunt, quæ hanc opinionem turbare videntur. enim id statuendũ est finis, in quo cessat medici actio, a videbitur sanitas semper esse finis medicinę. Nam e cessat actio medici in alio, quam in sanitate: veluti morbis, qui nullo modo sanari possunt: qualis est hetica tertię speciei, & cancer exulceratus. In his enim ma non quærit medicus sanitatem: sed vitæ productioné, qua quiescit, tanquam in fine. Huic obiectioni respõdit nonnulli, vt Curtius: sanitatem finem quidem esse dicinę, sed veluti appendicem addi vitę productioné. æ responsio nullius momenti mihi esse videtur. Aliter o respondendum: nempe quòd cum Medicus prorum finem assequi non potest alium sibi constituat membrem, quem potest. Proptera cum nequit sanitatem ducere, vitam saltem prolongare cum morbo nititur, naturæ imitationem, quę cum perfectos suos partus ere, finemq; proprium consequi nõ valeat, alium promum ei, & optimum quentum licet, attingit, mutilũq; imal, & imperfectum procreat. Hoc enim opus præat facere, quam nullum. Fatemur igitur medicum quiere aliquando in alio, quam in sanitate: sed id fieri nõ onte: nec tanquam in proprio fine, quem prohibetur sequi: sed in alio, quod pro vero fine substituere potest. nde rectè dicebat Aris. finem esse, in quo si nihil impeit, cessat motus. In hoc autẽ casu impeditur motus pervenire ad suum finem. Non ergo (vt rem concludamus) verum assequitur finem medicus, cum sanitatem nõ assequitur. Sed morbos lenit, aut eos cum vita producit. Cæterum occurit hoc loco lęuis quædam dubitatio. Nam in desperatis morbis tentanda esse remedia ad vitam producendam dicebamus, quod Gal. 10. meth. asserit: cõtra verò Aph. 29. 2. desperatos solis præsagiis relinquendos memoriæ prodidit. Ad hoc respondet Curtius Galeni locũ 10. meth. quo dicit aliquid esse agẽdũ, intelligẽdũ esse, quòd admittat autor leuiora remedia, nõ generosa & valida. Cui⁹ quidẽ opinio dãnãda est. Nã eo loco ĩ hęctica febre tertiæ speciei tẽtat balnea, remediũ vtiq; generosũ, & magnis morbis abigendis accõmodatũ. Sed ita intelligere nos oportet, ꝙ aliqui sint morbi ita desperati, ĩ quib⁹ nihil

na medicinã exercẽtis diuersus.

An præter sanitatẽ alius finis in medicina cõstitui debeat

In morbis desperatis quid agendum & curtii opinio improbatur

omnino: aut parum admodum vitæ prodesse possis: ei iusmodi sunt acutissimi & exitiales, iamq; penitus desp rati, viciniq; morti: alij autem, quos lenire & prolu gare licet. De primis agit eo Aphorismo, in quo scrib solis præsagiis vtendum esse in desperatis morbis. De s cundo genere agit 10. meth. vbi etiam si sanitas desper ta est: vita tamen produci potest. Vt manifestè in ha cticis apparet, qui annos integros viuunt. Ergo ex hi quæ infra sanitatem medicinæ finem constituere vide tur, nihil impedit, quo minus sanitas verus finis statua tur. At alia sunt, quę vltra sanitatem, medicinæ fine inuenire videntur, vt est bonus habitus, & pulchritud Nam posteaquam medicus sanitatem peperit, bonũ ha bitum adhuc quærere debet, pulchritudinemq; inducer ad naturę imitationem: quę non solum bona, & sana: se etiam bono habitu prædita, & pulchra opera sua effor mat. Eò pertinet quod medici remedia doceant, quibu bonus habitus comparatur, & pulchritudo inducitur.

Bonum habitum, & pulchritudinem an debeat medicus procurare.

Respondemus id contra finem prius positum non facere Nam si pulchritudo natiua sit, sanitatem sequitur: quò fit vt non per se: sed per accidens à medico procuretur Vnde optimè Aris. 6. cap. 6. Meth. scribit. Qui facit domum, non simul facit quæ accidunt domui factę, sunt enim hæc infinita. Si verò fucata sit pulchritudo, medici non est officij eam efficere. Quòd si aliquando remedia exhibet Gal. in lib. de medicamentis secundum locos ad nigros pilos dealbandos, vel in alium colorem mutãdos, & ad rugas in vetulis tegendas, id non facit quatenus medicus: sed vt fucatoriæ artis non ignarus: qui quęstum & existimationem ex hac etiam re apud mulieres, & viros, quibus hæc sunt voluptati aucupetur. De bono habitu ita scribit Gal. in Trasybulo, non esse eum statuendum medicinæ finem: quoniam medicus in sanitate parta primum quiescit, eisdemq; pręsidiis, quibus sanitas, bonus habitus comparatur. Quòd si quis etiam peculiarem curam & facultatem adhibere velit ad bonum habitum post sanitatem conciliandum, eam gymnasticis relinquemus, quibus olim demandata fuit. Ergo cum medicus sibi primo proponat sanitatẽ consequendam, nec quiescat priusquam eam acquisierit: si modo nihil impediat, & ea

pta agere desinat, constat vtique sanitatem medicinæ proprium, & verum finem ponendum esse. At si quis iterum dicat, sanitatem non per se expeti: sed bonarum actionum gratia, vt 1. libro method. & de differentiis morborum docet Gal. (Nemo enim sanitatem quęrit nisi vt ea prædictus, aptus reddatur ad vitæ munia rectè obeunda:) non tamen propterea bona actio medicinæ finis erit, tum quòd ad sanitatem ea sequatur, tum quòd alius sit medicinæ, alius sanitatis finis. Est enim finem consecutus medicus, quando sanitatem ægris restituit, aut sanos defendit à necessariis iniuriis. Æger verò, & qui sanus est sanitatem per se non expetit: sed vt illius beneficio animi, & corporis functionibus rectè fungi possit. Quare medicus in suo fine, non alieno quiescere debet.

Bonã actionem non esse finem medicinæ, sed ægri.

Finem medicinæ nemo consequi poterit, qui ea, ex quibus medicina constat, non assequetur. Constat autem ex suis partibus. Quare merito nunc de medicinæ partibus est agendum. In qua quidem tractatione ex interpretibus huius libri, aut aliorum, qui in scholis legi solent, nonnulli prorsus silent, à rei difficultate (vt arbitror) deterriti. Alij autem quædam attingunt: sed non docēt, quomodo constare possint tam variæ diuisiones, quæ apud scriptores de medicina leguntur. Sequitur enim vnusquisque suam quandam diuidendæ medicinæ rationem: sed nulla adhibita probatione, qua intelligere possimus, perfectum esse partium numerum, qui traditur. Apud Galenum variæ extant medicinæ diuisiones: quas omnes perfectas esse nemo credere debet: quandoquidē ex sola ipsa tractatione, & rei varietate, id patere potest. Illas igitur proponemus, & quid de singulis sentiendum sit (vt nostra fert opinio) indicabimus. Interim tamen nō amittemus, quod alij celebres medici de eadem re tradiderint. Ergo inter diuisiones medicinæ maximè viguit Plutarchi diuisio, quæ habetur in vita Homeri, & ab ipso Auicenna initio sui operis vsurpata est. Ea autem est, quæ diuidit medicinam in Theoricam, & Practicam. Quę quidem diuisio malè intellecta ab expositoribus, causa fuit, vt quæstiones vanę, & nihil ad medicinā pertinentes, in scholis medicorum hactenus agitatę fuerint ab his, qui Theoricam (vt aiunt) profitentur. Tamquam

De medicinæ partibus.

Diuisio medicinæ in Theoricam & Practicam.

enim vna esset pars speculatiua, studebant illi docto[r] quædam discipulis explicare: quę cum in sola speculati[o]ne essent posita, nullius erant in medicina vsus. Qual[ia] sunt (vt ex multis pauca recenseamus) vtrum dentur i[n]flentiæ: vtrum terra in medio mundi omnino quiesca[t]: vtrum locus aquę sit superficies terræ: vtrum aqua m[o]ueatur ad replendum vacuum: an medicus credere d[e]beat incantationibus, & huiusmodi alia multa, quæ G[a]lenus logicas quæstiones vocare solet, & propterea m[e]dico inutiles: nimirum quod ad artis finem consequen[]dum nequaquam pertineant: aut certè ab aliis, quàm m[e]dicinæ professoribus docendę erant. Qui verò Practic[am] medicinę partem docent, discipulos à Theoricis enutri[]tos in his logicis quæstionibus excipiunt, præceptorun[] artis ignaros, eosque nihil aliud docent, quàm inepta[s] quasdam (vt vocant) receptas. Ita fit vt pauci boni me[]dici à multis seculis reperti sint: propterea quod à præce[]ptoribus medicinam nequaquam discerent. Porro hanc diuisionem multis argumentis Mõtanus refellere nititur primo quod nullus author Græcus ea diuisione sit vsus. Deinde quod Arist. Plato, Auerroes, Galenus, & alij vniuersi philosophi, & medici, totam medicinam practicam posuerint. Præterea vnũ esse medicinæ finem, quod est opus, nempe sanitas: quam quidem factione & operatione: non autem speculatione consequimur. Postremo non valere similitudinem Auicennæ, quòd scilicet quemadmodum Philosophia quædã est speculatiua, alia actiua: ita in medicina ponenda sit vna pars speculatiua, alia practica. Philosophiam enim non vnicum habere finem: quippe cum actiua actionem, contemplatiua veritatem finem sibi proponat. Nec idem quoque esse de Medicina, vt de Astronomia, Musica, & Arithmetica. Illæ enim speculatiuæ cum sint, habent sub se alias subalternatas practicas: quæ sibi particularem quendam finem, in quo operantur, constituunt, vt Astronomia, quę Theorica est, & vera Mathematica, circa motus astrorum, & coniunctiones, oppositiones, & aspectus versatur: sub se autem iudicialem habet, quæ hæc ad euentus rerum diiudicandos trahit, & ob id practica est. Ita denique oẽs sciẽtię speculatiuę practicas efficiũt, quando-

Auicennæ diuisio Medicinæ, à reprehensione Mõtani vẽdicatur.

quidem hæ particularem quendam finem in re, quæ simpliciter consideratur à vera scientia, determinant: vnde proximè à Metaphysica alię omnes scientiæ, & artes, oriũtur. Ens enim simpliciter considerat Metaphysicus: ab hac oritur physica, cum ens hoc sibi determinat, quatenus motus principium in se habet. Ab hac autem Medicina, cum ens quoddam mobile, quatenus sanabile, & ægrotabile est, expendit. Igitur de medicina partem non esse rationem: quoniam artes ab artibus nequaquam nascuntur, sed hæ à speculatiuis. Quòd si artes speculantur: (nõ enim definire, diuidere, & docere posse artificem, nisi speculetur) non tamen propterea fieri, vt speculatrix dici debeat, cum finem alium habeat. Vnde optimè Arist. secundo Metaphysices scribere artes speculari non per se: sed vt opus consequantur. Hæc adfert Montanus aduersus Auicennam: tãquam hic velit vnam esse medicinæ partem, quæ Theorica dicatur, quando eam cõsideramus non vt operemur: practicam verò fieri, quando eandem ad operationem dirigimus. Quam quidem opinionem Auicenna statim in principio sui operis refellit: ostendítque quomodo intelligat vnam medicinæ partem esse Theoricam. Inquit enim Theoricam dicimus, nõ quòd illius sit scire, alterius verò operari: sed quòd medicinæ principia doceat. Practicam autem vocat, quæ alia docet magis particularia, operationíque propinquiora. Quam quidem interpretationem si recipiamus, corruit omnino Montani confutatio. Ille enim contra Auicennam ita agit, quasi proprio nomine Theoricã vocet: id scilicet, quod Theoricam, id est contemplationem finem sibi statuit. Quo casu verum est, huiusmodi nullam esse medicinæ partẽ: cum vniuersa medicina ad opus faciendũ tendat. Si quis tamen medicinæ partem vnam esse dicat, quæ circa principia versetur, quibus humanum corpus constat: aliam autẽ, quæ medendi modũ & vsum doceat: illámq; Theoricam: hanc verò practicam vocet, in re sanè non errabit: sed de nomine contentio erit. At verò in hoc Montanus non minus, quàm Auicẽna est reprehẽdendus. Vult enim Montanus totam medicinam esse practicam: nam reuera est tota factiua: nulla autem illius pars actiua. Distinguntur autem ab Arist. & Galeno practicæ, id est actiuæ à

pœiticis, id est factiuis. Prȩterea ex duplici cōsideratione statuit ille in arte medicinali, & in prima Fen Auicenna, medicinam nunc esse scientiam: nunc verò artem. Scientiam enim fieri, quando consideratur, vt est in mente artificis. Artem verò, quando versatur circa subiectum operationis. At cur nō licebit etiā nobis duplicem huiusmodi cōsiderationem in medicinȩ partibus excogitare: vocareque eam Theoricam, quȩ enarrat, quæ quidem à philosophis non minus, quam à medicis doceri solent, qualia sūt elementa, temperamenta, humores, Anatome, partium similarium, atque organicarū? Male præterea censet Mōtanus, solum Auicennam in hac opinione fuisse. Nam nec ipse Auicenna author est huius diuisionis, nec solus eam vsurpauit. Etenim (vt diximus) Plutarchus in vita Homeri eadem vtitur diuisione, appellatque theoricam partem, quæ per vniuersales sermones, & methodum ad particularium cognitionem perducit. Practicam autem, quȩ per actionem ipsam graditur, idem. vt apparet, quod Auicēna sentiēs. Rursus verò Theoricæ partes σημειωτικὴν id est, quæ de signis agit, & αἰτιολογικὴν quȩ causas cōsiderat, facit: practica verò partes, Chirurgiam dictam, & pharmatiam constituit. Philotheus præterea initio suorum commentariorum in Aphorismos Hippocratis eadē diuisione vtitur. Idem sentit Auerroes primo colliget cap. primo. Quod quidem miror Montanum nequaquam vidisse: aut si non vidit, saltem non debebat asserere eum ab Auicēna dissentire. Cæterū ad alia Montani argumenta superfluū esse puto respondere quoniam ille verbi proprietate Auicennam premit: non autem re ipsa, quæ vt ostendimus ad interpretationē & mentem authoris intellecta nihil absurdū continet, omniaque tela reiicit, aliosque authores sui fautores ostendit. Porrò sumitur hȩc diuisio Auicēnæ à materia, quæ tractatur in medicina. Nā dicere partem vnam esse, que de principiis medicinæ agat: aliā verò quæ medendi modum doceat, nihil aliud est profecto, quàm diuisionem facere ex varia materia, quæ tractatur. Non tamen vera est diuisio, quoniā ex ea nō possumus omnes medicinæ partes intelligere. Dubium enim est sub qua parte contineantur signorum tractatio, medicamentorū cognitio, nec in hac comprehenditur sanitatis conseruā-

Diuisio in theoricā, & practicam quid in medicina exprimat.

...itio. Sumitur etiam ab eadem materia ea, qua vtitur ...or introductorii, cum diuidit medicinam in phisio...gum, ætiologiam, simioticen, therapeuticen, & salubrē ...author de partibus artis etiam testatur. Cæterū in hac ...que diuisione deest pars medicinę, quę conualescen...restaurare, & senes commodè viuere docet, nec non ... de alimētis agit, & morbos precauet. Iam verò à ma...ia, qua vtitur medicus medendo, sumitur ea diuisio, ...um habet Galenus textu sexto primi acutorū, & Cel...n procemio, cum dicit medicinam diuidi in Chirur...ien, pharmaceuticen, & dieteticen. Etsi videtur primo ...ctu ex operationum differentiis diuisio hæc sumi. ...armaseutice enim pars, nihil aliud significat, quā quę ...rbis per pharmaca medetur, sic & reliquæ duæ mate...m ostendunt, qua medicus vtitur, non operationū dif...entiam potest enim eādem operationē, vt calefactio...m medicus moliri per diętem, pharmaca, & chirurgiā. ...de non à diuersa actione: sed à diuersa materia sūpta ...paret hæc diuisio. A materia item, quæ tractatur in me...ina videtur sumpsisse Galenus diuisionem, quam facit ...lib. de constitutione artis: etsi cōfusè medicinæ partes ...loco explicet. Decem tamen partes, quum decem tra...ationes diuersas necessarias medico faciat constituere ...derur.

Diuisio medicinæ ex authore introductorii.

Diuisio medicinæ ex Celso.

Diuisio medicinæ quæ habetur in lib. de cōsti. art.

Primam quæ corporis cognitionem ex elementis, & ...atome, actiones, & vsus docet, constituítque.

Secundam quæ cognitionem affectuum naturalium, ...on naturalium, & præter naturam explicant.

Tertiam quæ naturales conseruare, alios permutare ...ocet,

Quartam quæ materiæ medicæ facultatem & vsum ...xplicat.

Quintam quæ signa docet, quibus affectus, illorúmque ...ausæ, partésque ipsæ affectæ dignoscuntur.

Sextam quæ præsagiendi rationem continet.

Septimam quę docet, quomodo morbi curentur,

Octauam quæ impetum causarū prohibet, quam pro...hylacticen, id est præseruatoriam vocat.

Nonam sanitatis conseruandæ rationem tradere pol...icetur, salubrémque vocat.

Diuisiones aliæ medicinæ sparsim tramitæ.

Decimã quæ ęgros reficit, vocatque hanc analepticen, id est refectricem: vnde satis constat Galenum eo loco non tam sibi proposuisse distinctam enumerationem, & verã diuisionem medicinæ partium, quàm vt doceret ex notione finis, quæ necessaria essent ad medicinam constituendã. Sumitur à materia, quæ tractatur & illa quæ lib. primo de victu acutorum textu tertio habetur, in dignotionem, prædictionem, & curationem. Alia porro sumitur à necessariis ad medendum: qualis est illa, quã habet Hippoc. secundo commentario primi Epid. textu primo quum ait. Ars tribus constat, medico morbo, & ægroto: vbi artem pro artis exercitatione, vt apparet, vsurpat. Est & alia, cuius meminit in lib. de subfiguratione empirica, cuius authorem Theutem medicum fuisse scribit. s. in indicatoriam, curatoriam, & salubrem. Indicatoriam præterea in futurorum prænotionem. & præsentium dignotionem. Curatricem rursus in pharmatiam, Chirurgiam, & diætam, vt alij, diuidit. Salubrem verò in boni habitus conseruationem, salubrem nomine generis vocatam, præseruatiuam, Anelepticen, & gerocomicon. Hæ ferè sunt diuisiones medicinæ, quæ reperiuntur sparsim enumeratæ à Galeno in suis libris. Verum accidentariæ potius sũt, quas hactenus recensuimus: & reliquæ sunt, quæ totam medicinam non comprehendunt: sed solum vetustissimã illius partem curatoriã scilicet, vt Galenus in Trasibulo, vbi de his abundè disserit, ostendit. Essentialis autem, & omnium optima diuisio putatur ab eodem authore, quæ ab vniuersalibus actionibus sumitur. Nã quum medicinã dixerimus esse artem, quę corrigit vitia nostri corporis, sitque vniuersalis, & vnica illius actio nempe correctio: per maiorem, & minorem correctionem, certę medicinæ partes constituentur. Prima ergo ponitur, quæ magna vitia corrigit, qualis ea est, quæ morbo affecta corpora curat, diciturque hæc pars ab actione ἰατρική, id est medicatoria, & θεραπευτική, id est, curatoria: potéstque in multas differentias per magis, & minus diuidi. Nam vt varia est morborum differentia, per magis & minus sumpta, ita, & pars hæc, totidem differentias, quot morbi suscipere potest: hactenus tamen innominatas. A materia verò, quę illi subiicitur) corpore. s. morboso) νοσερά, id est

Diuisio medicinæ quæ opt. à Gal. putetur.

bosa. A materia qua vtitur, φαρμακευτικὴ, id est
icamentaria. Ab actione verò generali diuiditur in
φαρμακευτικὴν, διαιτητικὴν, & χειρουργικὴν. Quarum prima
ùs diuidi potest in herbariam, metallicam, planta-
, lapidum, & aliarum materierum medicinalium
entiam: secunda in ea, quæ sumuntur, bibuntur, va-
ntur, & foris incidunt, diuiditur. Quam diuisio-
n rursus prosequemur, cum secundam partem ex-
abimus. Tertia ab actione in vulnerariam, luxatoriã,
in cæteras actiones, quas medici manuarij obeunt. A
tibus verò, in quibus actiones illę obeuntur, auricu-
ia, ocularia, & sic de reliquis dicetur. Porrò sunt qui
dicinam quoque diuidant non solum ab actione ge-
rali per magis & minus, sed etiam particulari: qualis
est: Medicinæ pars alia veratro purgat, alia venam sol-
, alia os exscindit, alia mediam iniũgit, alia cibũ exhi-
t &c. Sunt etiam qui à membris eam diuidant, vt qui
cunt medicinam vnam esse ocularium, aliam auricula-
am, & sic de aliis, à partibus sumpto nomine: Galenus
men ex omnibus illis diuisionibus (vt dixi) eam præ-
rt aliis, quæ ab actione per magis & minus diuisa sumi-
r. Illud quóque sciendum est partem hãc medicinæ an-
quissimam esse, & præcipuam, ac ob necessitatem primò
nstitutam, totique arti nomen dedisse. Nam à meden- *Medicinæ*
medicina dicta est. Iam verò posteaquam primã par- *pars anti-*
m explicauimus, quæ magna vitia corrigit, aliam cõsti- *quißima.*
iemus, quæ parua emendat, ob idque φυλακτικὴ, id est,
õseruatiua pars dicta est ab vniuersali scilicet sua actio-
e: quòd paruas noxas tollens, præ exiguitate sensum
bterfugiat, an corrigat, vel nihil omnino in corpore
utet. A materia autem illi subiecta, corpore scilicet sa-
bri, à Græcis nouo vocabulo ὑγιεινὴ, id est salubris dici-
ur. (Accidit enim eodem nomine quo corpora, artis par-
es vocari.) A materia qua illa vtitur huic rei propria, &
urationi nõ cõmuni gymnastica Platoni placet, vt dica-
ur: huius partes per magis & minus etiam sumuntur. Nã
ut parua admodum vitia corrigit, vt quæ perfectè valẽ-
es, & habitum simpliciter bonum (εὐεξίαν Græci vocant)
onseruat, & ob id εὐεκτικὴ ea pars dicitur, id est boni
abitus conseruatrix: cuius duæ sunt partes, à materia

qua vtitur diæta scilicet & gymnastica vera, quæ à Platone παιδοτριβὴ frequentius dicitur, denominatæ. Nā gymnastica & diæta communes sunt partes etiā sequentibus & inferius tractabuntur. Alia est pars in hoc genere, quæ non simpliciter bonum habitum (qualis athletarum est habitus) conseruat, quæ pars Galeni tempore gymnastica vocabatur, cum vera tamen gymnastica non esset: sed Athletica vocari debeat. Hancque partem inter sequentes potius, quæ paulo maiora vitia corrigunt, quàm inter primam istam, quæ vitia admodum exigua emendat, reponere oportet. Deinde secunda succedit, quę paulo maiora vitia, quàm prima corrigit: vt quæ corpora καθ' ἕξιν, id est secundum habitum sana conseruat, vocaturque hæc pars communi vocabulo φυλακτικὴ ἅμα καὶ ὑγιεινὴ, id est conseruatiua simul & salubris: proprio autem à materia illi subiecta, scilicet corpore salubri, ὑγιεινὴ, id est salubris. Tertia est pars quæ maiora adhuc vitia, vt ea, quæ κατὰ σχέσιν, id est secundum habitudinem corpora tractat, quales sunt qui à morbo conualescunt, in quibus nec causa præter naturam, nec dispositio vlla: sed sola cum infirmis viribus vt plurimum gracilitas inest, sicque affectorum ad naturalem statum reductio, corroboratio est, quæ per commodas commotiones, & renutritiōes fit. Vnde hęc pars à materia, qua vtitur renutritione scilicet ἀνατρεπτικὴ τῶν νενοσηκότων, id est renutritoria conualescentium dicitur. A recentioribus verò Græcis ἀναληπτικὴ vocatur. Ad hoc genus pertinet & ea pars, quæ paratos incidere in morbos tractat, quæ quoniā morborum imminentium causas tollēdo nos à morbis præseruat, præuisoria, præcautoria à nostris interpretibus: à Græcis verò προφυλακτικὴ, id est præseruatoria dicitur, oppositam facultatem habens analepticæ: quamquàm etiā prophylacticæ ista locum habet, non in iis solum, qui parati sunt incidere in morbos: sed in iis etiam, qui in morbum iam inciderunt: quum scilicet causæ remotiori morbi attendimus, studemusque illius impetum cōpescere, aut funditus tollere, vt Galenus in. 11. methodi scribit. Porrò huius generis quæ corpora secundum habitudinem tractat, pars tertia, & vltima numeratur, quæ senū corpora tractat, ob id γηροκομικὴ, dicta. Tres hę

rs à corpore neutro, quod illis subijcitur communi
ibus his partibus vocabulo,neutræ dictæ sunt:quòd
conseruatiuam,& curatoriam mediæ sunt. Nam si
lubrem & euecticem comparentur,magna: si ad cu-
riam, parua vitia corrigere videntur. Hinc quoque
træ merito appellari possunt. Ex superioribus autem
ibus, euectice corpus in eo statu, quo accepit exa-
eruat. Aliæ ad melius ducere contendunt. Et quem-
odum pars, quæ corpora secũdum habitudinem tra-
, media est inter eam, quæ bonum habitum conser-
& aliam, quæ curat morbos. Ita salubris pars media
nter partem,quæ bonum habitum,& aliam,quę cor-
a secundum habitudinem tractat.Hæc quidem Gale-
de diuisione medicinæ tradit:sed meo quidem iudi-
ex tot, tantísque diuisionibus nulla est, quæ perfecta
possit.Nã vt alias omittamus,quas ille reprobat, po-
ma quam tantopere laudat, & reliquis præferendam
set,multa in se vitia continet. Primum enim in ea non
tinentur omnes medicinæ partes: quãdoquidem nul-
nentio hic fit de illis partibus,quæ de elementis, tem-
amentis,facultatibus, actionibus, vtilitate totius, &
tium agunt,& multo minus de illa, quæ affectus cor-
ris, morborum inquam naturam, genera, differen-
s, causas, & symptomata enarrat: signa quoque prę-
mittuntur, sicut & alimentorum, medicamentorũ na-
ra, vis,& cognitio omnis. Ac vt breuiter dicam solũ di-
lit officia medici, quę comparatis omnibus medicinæ
rtibus ille in factitanda medicina exercet. At si quis
n diligenter examinare velit,inueniet profecto nec ip-
officia rectè esse diuisa. Opponit enim parti conserua-
ci,curatricem, quod est absurdum. Nam genus gene-
,& differentia vniuersalis,vniuersali,nõ species generi,
t differentia particularis vniuersali ex aduerso in diui-
one opponenda est. Scribit enim ille passim in method.
edendi curationem deberi morbis. Quare relinqui-
r id, quod debetur causis morborum iam facientibus
augentibus morbum,& symptomatis, quæ medici o-
eram requirunt. Ac cum hęc omnia pręter naturam sint,
aliquid commune habeant, sub quo comprehendi
ossunt,illud primum ponendum est in diuisione. Est au-

Contra diuisiones prædictas medicinæ disputatio.

Diuisio medicinæ ex actionib⁹ sumta à Galeno emendata.

tem illud, quod cõseruationi opponitur, quæ commun est illis, quę secundum naturam habent. Porrò conseruationi opponitur mutatio. Qua quidem posita, apta hoc modo diuisio. Medicinæ pars vna est, quæ corpor statum conseruat, & tuetur, alia, quæ mutat, alia verò qu partim cõseruat, partim mutat. Conseruatrix rectè ab e diuiditur in salubrem & euecticem. Quæ verò muta non penes corpora, quæ subijciuntur: sed penes res quæ in corporibus ægrotantibus mutationem & remo tionem postulãt, diuisionem capit. Vel enim morbos ip sos tollit, remotis immediatis, aut remotioribus causis: modo actu causæ sint, & curatrix huiusmodi pars voca tur, aut causas tollit, quæ in ægrotãtibus augere possun morbos, & hæc præseruatrix siue prophylacticæ dicitur. Quod si causas tollat ex genere symptomatum sumptas vt dolorem, sitim, qui morbum iam intendit, mitiga toria pars merito nuncupatur. Aptè enim & ille dicere so let mitigari, & leniri symptomata, quando medicus ad uersus illa pugnat. Cæterum media pars, quæ & neutra nuncupari potest, à subiecto sibi corpore, (vt antea diximus) in tres partes diuiditur, propriis nominibus donatas quoniam triplex corpus ei subiicitur, conualescens inquam, senile, & iam in morbos cadere paratum. Vnde tres partes analepticæ, gerocomicę, & prophylacticæ cõstituuntur. Verum etsi hæc diuisio aptior iam reddita est, quàm sit factum à Galeno: tamen manent adhuc primæ angustiæ, & difficultates, quòd scilicet omnes medicinæ partes in ea nequaquam comprehendamus. Ac vt facile est omnes medicinæ diuisiones hactenus traditas refellere, ita difficile, aut potius impossibile est, veram inuenire diuisionem, quoniam hactenus medicina à Philosophia certis terminis non est seiuncta: propterea ignoramus, an omnia, quæ à medicis tractantur, medicinæ sint facultatis, an multa ex philosophia assumantur. Nam causas morborum, & sanitatis explicare ad philosophũ pertinere scribit Arist. Quod si ita est, multo magis ad philosophum pertinebit tractare de elementis, temperamẽtis, facultatibus, & actionibus corporis, de anatome, de natura, cognitione, & viribus plantarum, metallorũ, lapidum, aliarúmque omnium rerum, quarũ in medicina est

Medicinam rectè diuidi non posse, & cur.

esi. Quod quidem docet philoſophorum tractationes, quæ vniuerſa complectuntur. Quod ſi ita eſt, quam ...uſo tractatarionem, & quas proprias partes medicinæ ...quemus (Hęc ſatis ſit attigiſſe, & notaſſe, vt aliis in...endi meliora occaſio detur.

Salubrium, inſalubrium, & neutrorum.

De ſalubribus, inſalubribus, & neutris nihil ab aliis interpretib⁹ hactenus recte ſcriptũ.

...m vniuerſum hoc opus ſolum contineat ſalubrium, ...lubrium, & neutrorum explicationem, neceſſarium ...fecto eſt omnia, quę in eo docetur, ignorari, niſi prius ...è definitum ſit, quid illis nominibus intelligere opor... Qua quidem de re multi hactenus ſcripſerunt: ſed ..., vt nullus idem cum alio ſenſerit, aut ſuam opinio... clarè oſtenderit. Adeo enim omnia ſunt adhuc ...plexa, confuſa, & obſcura, vt poſteaquam omnia le...is, quæ de hac re ſcripta extant, nihil niſi meras chi...ras, & ſomnia percipere poſſis, nec facile quidem eſt ...elligere, an illi Galenum, vel Ariſt. interpretantur, aut ...ius ſua obtrudere velint, idque ex nullis principiis, ... leuiſſimis duntaxat quibuſdam coniecturis in eam, ...am ſequuntur interpretationem adducti: dedit fortè ...s errandi occaſionem Galenus, quòd variè hęc doceat, ... boni interpretis officium eſt hęc animaduertere, & in ...mis expendere principia, quæ ponit author, quid po...let illius tractatio, & inſtitutum, quid alibi de eadem ...tradiderit, vnde hæc emanarunt, quid demum dictet ...ritas, & ad hæc ſemper reſpicere, nec interim curare, ſi ...od verbum negligentius authori exciderit, aut ille ex ...is aliquid falſum vel inuſitatum aſſumpſerit. Quodqui...m Galenus in hoc opere fecit: vt enim illę medicinæ, ... horum corporum, cauſarum, ſignorúmque definitio...s ab Herophilo eſt mutuatus, vt oſtendunt verba, vt ...unc, in illis poſita, Ariſtoteli, & aliis philoſophis, & me...cis, qui puriorem ſermonem Græcum ſunt ſequuti, ne...aquam conſueta. Ac cum interim nonnulla fortaſſe de ...o addit, inęqualem, & confuſam reddit doctrinam, ...æ aliis, qui hæc non animaduertunt, errandi occaſio...em præbent. Quod ego breuiter nunc docere inſtitui, ... mihi quoque liceat in re, in qua nullus adhuc mihi ſa...sfacit, meam interponere ſententiã. Ac ne quis putet, me

meam opinionem erigere velle, vigentibus aliis celeberrimis nostro hoc seculo viris, qui de hac re scripserunt: operæ pretium esse duco primum afferre, quid quilibet illorum senserit, à Manardo initium sumens, quem multi alij probant, & sequuntur, tamquam veræ huius (vt illi arbitrantur) interpretationis authorem.

Manardi opinio de salubri, insalubri, & neutro.

Tradit ergo ille salubræ à sano differre in hoc, quod ægrotus saluber dici potest: sanus verò minimè. Non enim quod actu sani sint: sed quod sani esse diutius possint, salubres vocari, quandoquidem salubritas teste Aristot. & Boetio in prædicamentis, naturalis, quędam est potentia, quę nunquam amitti potest, sed quicquid agatur, non solum ad senectutem: sed etiam (vt illius verbo vtatur) ad Stygiam vsque plaudem hominem associat. Imo in faucibus orci iam demersum hominem, salubrem adhuc esse fatetur. Propterea hanc salubritatem nec arte conseruari, nec recuperari, aut aliquid aliud pati posse: cũ illa eadem sit per morbos, per sanitatẽ in omni corpore, in omni ętate, in omnidenique natura, & corporis statu. Est hæc quidẽ Manardi opinio de salubri, ex qua aliorũ omniũ argumenta se diluisse putat, dũ illos de sano, se verò de salubri agere ait. Verũ tãto facilius me refellere posse cõfido eius opinionem, quòd ille nulla ratione illam firmet, nec illorum authoritate nitatur, quos in hac re sequi oportet. Affert enim ille (vt diximus) ea Boëtio & Aristot. salubre indicare naturalem potentiam. At non ab illis: sed à Galeno petenda est interpretatio. Hunc enim sequimur hac in re authorem: estque videndum, quomodo ille salubre sumi velit, non quid alij in diuersa facultate de ea re dixerint. Quo si ab eo authore argumenta petere velimus, non desunt & illa adeò quidem certa & clara, vt nemo dubitare possit, salubria corpora necessariò sana esse: nec posse talia vocari, si sanitatem per morbos amiserint. Nã si nullus alius esset locus, ille solus sufficeret, qui habetur in hoc libro paulo inferius, vbi agit de signis optimę cõstitutionis, & ad verbum ita scribit. Quo fit vt tota sanitatis latitudo in tres partes, quarum singulæ latitudinem habent non paruam diuidatur. Erit autem prima quidem salubrium corporum: secunda neutrorum, & tertia insalubrium. Post quæ deinceps sequuntur, quæ iam ægrotant

corpora, quæ ſenſibilibus operationum læſionibus
ſtinguuntur. Qua ſententia quid (quæſo) poteſt cla-
eſſe? diſtinguit enim quæ ægrotant à ſalubribus, in
lubribus, & neutris, tanquam non poſſint illa eſſe ſalu-
, inſalubria, & neutra, cum ægrotant: ſi quidem vult
omnia eſſe in latitudine ſanitatis, & ſana propterea
, tamquam non ſufficiat potentia illa ad ſanitatem, vt
bre dicatur corpus: ſed requiratur ipſa ſanitas actu: à
diſtinguuntur ſalubria, inſalubria, & neutra ab eo,
d actu ęgrotat. Eſt alius locus in eodem cap. vbi ita
et. Et quidem ſigna ſanorum corporum: ſed quæ aut
lubria, aut ſalubria, aut neutra exiſtunt, quantitate
diſtantia differunt, duobus inuicem contrariis termi-
à nobis ſtatutis, optima videlicet conſtitutione cor-
is, & nuper facta ægritudine: ac deinceps conſideran-
us vtri eorum viciniora ſunt ea, quæ ad examen cor-
a veniunt. Quæ enim proximiora ſunt optimę con-
tutioni, ſalubria, que verò ab hac longius diſtāt, atque
ea, quæ iam ægrotant magis accedunt, inſalubria.
æ autem intermedia, atque æqualiter vtriſque diſtare
entur, neutra erunt. Ex quibus quidē verbis ſatis pa-
, inter ſana corpora numerari ſalubria, inſalubria &
tra, & neceſſario illa omnia eſſe ſana, diſtinguique
rſus ab his, quæ iam ægrotant. Nam hæc habent qui-
m aptitudinem ad ſanitatem, cū morbo ſalutari labo-
t, non tamen ſalubria, aut inſalubria, vel neutra, tunc
i poſſunt, eo quòd actu non habeant ſanitatem. Ita-
e cum omnia corpora, quæ inter optimam conſtitu-
nem & morbum concluduntur, appellet Galenus ſana,
mo vtique dubitare poteſt ex illius opinione, non re-
iri ſolum eam potentiam, ſed ipſam ſanitatem actu.
uod quidem docent & illorum definitiones. Nam ſim-
iciter ſalubre, definitur, quod habet bonam temperiem,
commoderationem: ſemper verò ſalubre, quod eſt
mperatiſſimum, & commenſuratiſſimum: ſalubre verò
multum, quod parum deficit ab optima conſtitutione,
lubre autem vt nunc, quod ſibi propriam habet ſani-
tem. Atqui non poteſt habere corpus quod ægrotat,
onam aut optimam conſtitutionem & ſanitatem. Nam
t Galenus in initio libro de differentiis morborum, &

cap. 10.& 12. de constitutione artis scribit, sanitas
moderatio, morbus immoderatio. Quare si per ea, qu
bus constat sanitas, definiuntur corpora salubria, cer
est, illa actu esse sana. Addo & aliud argumentum, quo
à signis & causis salubribus sumitur. Nam Galenus.8.ca
huius libri docet signa quæ ostẽdunt sanitatem, cum tr
dit signa corporum salubrium, insalubrium, & neutr
rum. Nam signa salubrium esse dicit moderatam temp
riem in primis quatuor qualitatibus, mediocréque qu
litatem in duritie, mollitie, asperitate, læuitate, optim
actiones, pulchritudinem: quæ omnia sunt signa sano
corporum, vt illa etiam, quæ dicit esse salubrium corp
rum recedentium ab illo optimo gradu. Nam qui ægr
tant, non habent bonas operationes: nec alia accidenti
quæ commemorauimus, ita etiam si signa insalubriur
& neutrorum corporum distinguuntur à signis ægrota
tium, constat profecto corpora salubria, insalubria,
neutra necessario esse sana: nec sufficere illis potentia
aliquam vt talia dicantur. Docent idem causæ salubri
quæ sanitatem conseruant, non autem potentiam ad s
nitatẽ. Nihil enim agit in id, quod est potentia, sed quo
actu est, quoniam actio fit inter contraria, quorũ vtr
que adesse oportet. Quis enim sanitatem conseruabit
corpore salubri dum (vt illi volunt) ægrotat? Addo quo
Manardus spontè fatetur Galenum in lib. de sanitate tu
enda auxilia non docere, quibus potentia illa seruetu
sed sanitas ipsa. Potentiam enim illã suam, nescio qui
intrinsecum esse, quod nihil pati potest ab arte. Cum ne
morbos nec etiam mortem ipsam vereri possit. Itaque
causæ salubres, salubritatem cõseruare debent, & ad co
pora salubria referuntur, vt Galenus testatur: seruan
autem sanitatem, non ipsam potentiam, quæ sequitu
(vt ille putat) naturæ nostræ principia, constat profe
ctò corpora salubria necessario esse sana. At verò si hu
iusmodi potentia non intenditur, nec remittitur: sed ea
dem est, vt ille putat, in omnibus per morbos & sanitat
in omnique vitæ statu, in ipsa denique morte, & de e
loquitur Galenus, quo pacto dicere posset, salubre sem
per corpus, absolutissimam temperiem & commodera
tionem indicare. Salubre verò multum, ab ea deficere

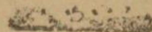
enim intendi & remitti salubritatem docet. Itaq; si
tia naturalis intensiones istas, & remissiones nequa-
un admittit, constat, Galenum neutiquam de ea lo-
sed de sanitate ipsa, quę melior in vno est, in alio
rior. Etenim idem author in libro primo de sanitate
da, multos gradus in eo, quod est magis, & minus,
secus atque consonantias fidium recipere, longa ora-
e probat. Cur etiam salubre in causis & signis, natu-
m non dicet potentiam vt in corporibus? Nam cum
bre (vt Galenus testatur) de corporibus, causis, &
is dicatur, & conueniat pariter illis, quòd simplici-
& vt nunc talia sint, & in nullo alio discrepent, nisi
d corpora suscipiunt, signa indicant: causæ verò fa-
nt, oportebit vtique suam potentiam singulis tribue-
Itaque si corpora dicuntur esse salubria à natiua qua-
potentia, signa, & causæ, quòd salubria dicantur,
ebunt eadem ratione ab huiusmodi potentia. At qua-
(quæso) naturalem potentiam in illis ponemus?
t enim Manardus naturalem illam potentiam ex ipso
u duci, nec ascititiam esse vim, sed planè natiuam:
od causis & signis nequaquam conuenire potest. Nam
sæ salubres, sunt alimenta, medicamenta, quorum
ędam nullum habent ortum aut certè non eum, qua-
habent nostra corpora. Aliæ verò non minus acqui-
tia vi ex arte comparata quàm naturali prosunt, ve-
i aqua sua natura frigida excalefacta, vim sumit ab ex-
no calore, qua prodest corporibus tum sanis, tum æ-
s, & salubris propterea est & dicitur. In signis verò
is dicet naturalem ortum, & natiuam vim expectari?
m momento temporis emergant, & euanescant ob cor-
rum mutationes, à quibus ea emanant. Addo quòd
m liber hic (vt inquit Galenus) sit veluti compendiũ
capita cõtineat eorum, quę in aliis operibus sunt pro-
ius demonstrata, nullum scit in venire librum, nullum
cum, in quo author hic loquatur de salubri, insalubri;
neutro, quatenus hæc naturalem huiusmodi potentiam
dicant, quod ipsemet Manardus testatur, dum omnia
gumenta hoc prætextu euitat, quòd alibi Galenus de
nitate & morbo, hic verò de potentia ad sanitatem, &
orbum agat. Id enim maximo indicio est, falsam esse il-

lius opinionem, vt qui fateatur aduersus authoris propositum, hæc capita non esse ex aliis libris desumpta. Quod euidétissimè refellit inscriptio li. περὶ τῶν ὑγιεινῶν: quo nomine hic vtitur Galenus & à nostris vertitur de salubribus, ab aliis de sanitate tuenda. Agit ergo in eo opere de corporibus, & causis salubribus, vt in hoc ipso quod interpretamur, adeo vt perperam Manardus in hoc de salubribus, in illo verò de sanitate tractari credat. Sed alia ratione conuellamus hanc opinionem, quòd scilicet ad medicinam nihil faciat huiusmodi salubrium considera tio. Quærit enim medicus cuiuscumque sanitatem conseruare in eo statu, in quo eam inuenit, aut ad meliorem reuocare, vel amissam recuperare :& propterea expendit omnem diuersitatem, quę in ipsa sanitate reperitur, quibus inquam corporibus ea insit bona, vel perfecta, aut etiam perfectissima, quibus mala, & in eo statu deterior vel pessima, quibus verò inter hos gradus media sit concessa, vt singulis possit propria accommodari præsidia quæ etiam gradus in eo quod magis, aut minus est, admittunt, temperatissima temperatissimis, temperata temperatis, intemperata intemperatis, denique singulis adhibet, quod illis certa mensura ad conseruationem, & mutationem conuenit. De hac re passim agit Galenus & pręsertim in lib. de salubribus inscripto, & in eo, quem scripsit ad Thrasybulum, vnde hæc sunt desumpta, expenditque hanc in sanitate latitudinem, hos gradus in corporibus sanis. Ita vt nemo dubitare possit, tot, tantisque vrgentibus rationibus, per salubre hic nō intelligi à Galeno potentiam aliquam ad sanitatem, sed quod sanitatem habet corpus, aut illam indicat signum, aut inducere vel tueri potest causa, sed postea hæc diligentius tractabimus, cum Galeni sententiam paulo inferius aperiemus. Quam quidem opinionem etiam Manardus ipse veritate victus, in ipsa tractatione non semel approbat, dum concedit non solum salubria corpora, sed etiam de quibus rectius dubitari posset, insalubria sana esse. Ait.n. hæc e pessima sua sanitate habere, vt minus quàm reliqua corpora morbosis causis resistere valeant. Quinetiam cum distinguit salubre vt nūc à salubri simpliciter, quod illud sanitatem acquisititiam, hoc vero ab ortu insitā habeat

ta: fatetur ſalubria omnia ſana eſſe. Sed hæc ſufficiāt anardi opinione. Nunc verò placet Montani exere ſententiam. Quam quidem nemo negare pollius eſſe, etſi non ab eo, ſed à ſuis auditoribus eſt e- Nam toties eadem ab eo repetuntur, vt veriſſimum os excepiſſe authoris mentē, & tādē cōſequutos, quod i loco fortè prætermiſſum fuerat. Addo quod ſenten- int integrę, & collatis multis exemplaribus editę. Ip- que Montani, quem nos de his diſſerentem aliquan- udiuimus, phraſim, & docendi rationem exprimant. od ſi contendere quis velit, illa Montani non eſſe: d eo homine, qui admirabilem authoritatem docen- ſibi comparauerat, nequaquam ſint digna: profectò to magis ſunt refellenda, quanto magis obeſſe poſſunt , qui falſo titulo præiudicatam eius authoritatem, & nionē ſequūtur. Ac quoniā ſparſim in toto primo li. de nificatione ſalubris, inſalubris, & neutri, ille diſputat, nec quam dicendi finem facit, nec facile deprehendi poſ- t qualia ea ſint, quæ tradit, quòd partim eloquentia e dicam verborum volubilitate) tegantur, vel potius oluantur, partim quod diuiſa ob interiectam aliam ctationem, memoriam, & iudicium fallant, operæ pre- m eſſe duco vniuerſos de eadem re locos colligere. ribit ergo ille in vno loco ſalubre illud dici, non quod tu habet ſanitatem, ſed quod eſt adhęrens valde ſani- ti. Eſſe autem illud huiuſmodi, quod habet principia trinſecus, & diſpoſitionem, quæ facilè poteſt ſanitatē cipere. Illud enim habere humores bene diſpoſitos, & mpoſitionem atque temperaturam bonam. Porrò eā ſpoſitionem naturalem, non tantum potentiam paſſi- am eſſe: ſed etiam actiuam, cum in terna ſit naturalis æc diſpoſitio ſanitati valde proxima, vt ſanitatem faci- ſumat. Ait & eo loco ſalubre dupliciter dici, vel quia t actu ſalubre, vel quia ſit facillimè diſpoſitum ad ſani- atem. Alio verò loco habet ſanum, & ſalubre eo inter e differre, quòd ſanum ſit, quod actu habet ſanitatem. alubre autem dicat aliquid aliud vltra actum ipſius ſa- itatis. Nam ſalubre eſt actu ſanum, & præterea diſpo- itionem naturalem à principio generationis inſitam ad uturā ſanitatē ſemper obtinet. Eſt alius locus, vbi ſcribit

Montani opinio de ſalubris, & neutro.

ſanum non poſſe eſſe ſine ſalubritate, cum ipſa ſanitas à ſalubritate dependeat. Vnde corpus ſalubre dici, quod actu habet ſanitatem: ſumi verò ſalubritatem pro quadam potentia iam receptiua ſanitatis: quomodo corpus ægrotans, quod vel à medico, vel à natura iamiam eſt futurũ ſanum, ſalubre dicitur, quoniam ſcilicet diſpoſitionem vltimam habet cum ſanitate. Scribit & in alio loco ad hunc modum. Salubritas in corpore effectiuo, & indicatiuo non ſunt vt formæ: ſed vt quædam proprietates, & habent quandam potentiam ſanitatis. Quando verò dicimus corpus ſuſceptiuum ſalubritatis, intelligim⁹ de ſalubritate actu, & proprie: nõ in potentia. Habet alio loco ſalubre, inſalubre, neutrũ, in cauſis, & ſignis, quod actu eſt, dici non poſſe: ſed quod eſt in diſpoſitione, vel inquã, quod actu ſit ſalubre, vel quod habeat diſpoſitionem ad futuram ſanitatem. Scribit alibi ſalubritatem, & inſalubritatem non poſſe diſtingui niſi ſenſu: quoniam inquit non poſſumus aliter ſcire an aliquis ſit ſanus, vel æger. Hæc quidem Montanus de ſalubri docet. Quæ quidem facile eſt refellere: nimirum quod à nullo probato authore ſint ducta: nec rationi conſentanea tradãtur. Ac quod magis eſt, ſeſe mutuo explodant. Primum enim damnandum eſt, quòd ſalubre nunc pro ſano, nunc ſanum pro ſalubri ſumat, tractationemque ſuam, (vt videre eſt) hac varietate ſæpe confundat. Deinde euidenter ſibi in definitione ſalubris repugnat. Ait enim in vno loco illud ſalubre dici, non quod actu habet ſanitatem: ſed quod eſt adhærens valde ſanitati: cum alibi dicat ſalubre dicere actum ſanitatis, eſſeq; ipſum actu ſanum. Pręterea illud quod ſcribit, ſalubre eſſe, quod eſt adhærens valde ſanitati, non eſt à Galeno, vel ab alio bono authore ſumptũ: nec rectè dicitur. Quid enim eſt quod aptè dicatur ſanitati adhærere? Quod ſi diceret illud habere diſpoſitionẽ ad ſanitatem, aptius profecto loqueretur, quã ſi illud dicat ſanitati adhærere. Ita.n. ille loquitur tanquam eſſent contigui parietes. Cæterũ quod ait, ſalubre corpus principia habere intrinſecus, & humores bene diſpoſitos ad ſanitatem facile recipiendam, quo pacto intelligere poſſumus? Nam ſi ſalubritas (vt ille ait) diſpoſitio eſt quædam naturalis, & potentia non ſolũ paſſiua: ſed etiam

cta ad sanitatem facile suscipiendam, distinguit iam lubritatem à sanitate, fatetúrq; necessario non esse sanum, quod est salubre. Nam quod potentiam habet ad aliquid, illud actu non habet, quod & ipse in locis præcitis sponte fatetur, cum tradit corpus ægrotum, quod iam est futurum sanum, salubre dici. Quod si ita est: qu pacto potest corpus salubre necessario bonos habere humores, bonam temperiem, bonam structuram, vt censet. Quod enim ægrotat, in aliquo istorũ vitium habet, atque in hoc malè salubria à neutris, & insalubri distingueret, quòd illa bonam habent temperiem,& structuram. Hæc verò deteriorem. Cum enim fateatur (vt postea ostendemus) insalubria,& neutra non necessario ægrotare, concedat quoque oportet, illa melius af-, quàm salubria, dum hæc ægrotant. Nam mala sanas, maléq; sanum corpus humores,aut temperiem,aut structuram laudabiliorem habent eo, quod in istis morm habet. At verò qua ratione probat potentiam illã, eam dicit esse salubritatem, nõ solum esse passiuam, sed ctiuam? Nam si in ea nihil aliud agnoscit, quàm quod nitatem facile sumat, indicatur quod tota sit passiua: t dicat quęso quid agat, quænam opera efficiat huiusodi potentia: ostendi quidem possunt actiones & ope-, quę à sanitate proueniunt. Verum ab ea sua salubrite, siue actiua ea potentia, nihil vnquam Galenus, aut ij medici emanare dixerunt. Quid verò illud est quod ribit, salubre dici, vel quod sit actu salubre, vel quod spositionem ad sanitatem habet? Si enim salubritas est otentia quædam, vtique opus est illud actu esse, à quo omen & naturam suam sumit, vt tale dicatur. Itaque si lud est ei insitum, frustra dicitur esse actu: quippe cum ecessario id intelligatur. Nam dicere corpus salubre,habere salubritatem actu, ridiculum est, non aliter profecto, quàm si quis dicat sanum corpus esse, quod habet sanitatem, aut ægrum, quod habet ægritudinem actu: id nim intelligitur. Quod verò scribit sanum & salubre inter se differre, quòd salubre illud sit,quod non solum habet sanitatem: sed etiam naturalẽ dispositionẽ ad eandẽ: anũ verò solũ habeat ipsã sanitatẽ, ostẽdere ĩ primis oporebat ex ipso Gal. huiusmodi potẽtiã noĩe salubris signifi-

cari. Deinde cum etiam in ſalubria, & neutra ab eo dicantur eſſe ſana, explicandum erat qualem ſanitatem habeant ſalubria, an omnem, & qualencumque, aut certam ſolum. Nec illud quoque verum eſt, ſalubre omne naturalem habere diſpoſitionem à principiis generationis inſitam, ad futuram ſanitatem. Nam neutrũ, quod in primis ætatibus eſt inſalubre: in aliis verò poſtea ſalubre euadit, eam potentiam nequaquam habet inſitam à generatione. Si quidem ab initio incœpit inſalubritas. Ipſa autem ſalubritas poſt multos annos acceſſit. Illud etiam rectius diceret, ſalubria habere diſpoſitionem ad bonam, & perfectam ſanitatem, quàm ad validam. Nam validum dicitur corpus, & robuſtum, quod optimam obtinet ſanitatem: ipſa autem ſanitas admodum impropriè robuſta dicitur. Quis verò ferat quod ille docet, ſanum non poſſe eſſe ſine ſalubritate? etenim inſalubre corpus (eo etiam authore) ſanum eſt: id, quod certe non habet à ſalubritate. Cæterum corpus quod ægrotat, proximam tamen habet ſanitatem, quo authore dicet ille ſalubre eſſe? nonne poteſt huiuſmodi corpus ad malam ſanitatem habere potentiam? Quod ſi ſit, ſalubre non erit, quandoquidem poſtea ex Galeno definiemus ſalubre corpus eſſe, quod bonam habet temperiem, & ſtructuram. Ac nec illud quidem recipio quod docet, ſalubre, inſalubre, & neutrum quod actu eſt, in cauſis, & ſignis nequaquã reperiri. Nam vt cauſa, quæ iam agit, actu eſt cauſa, ita quæ agit in corpore ſalubri, merito actu ſalubris cauſa cenſenda eſt. Eadem eſt ratio de ſignis, quæ iam actu ſanitatis ſunt ſigna. Pręterea cum ſcribit corpus eſſe vel actu ſalubre, vel quod diſpoſitionem habeat ad futuram ſanitatẽ, oſtendit malam eſſe hanc diuiſionem: quoniam relinquitur tertia ſignificatio, quod habet potentiam ad futuram ſalubritatem. Nam cum ſalubre fieri poſſit, quod prius erat inſalubre, neceſſe profecto eſt aliquam potentiam in priore fuiſſe, ex qua illud redditur aptũ ad aliud, quod ſequitur aſſequendum. Quid autem illud eſt, quod ait ſalubritatem, inſalubritatemque non poſſe diſtingui niſi ſenſu. Si enim illæ ſunt naturales, & congenitæ quædam potentiæ, & qualitates internæ, quo pacto ſenſus poteſt illas agnoſcere, & inter ſe diſtinguere. Quis enim poten-

animæ, aut aliarum rerum vmquam vidit, aut aliis ...bus apprehẽdit (ait autem ipse adeo eas sensu distin- ... quoniam non possumus aliter scire, an aliquis sit sa- ... & æger. Sed quid hoc ad salubre, & insalubre? nam ... à sano, & ægro differre docuit. Hæc quidem de sa- ...bus aduersus Montanum sint dicta. Acachię autem ...ionem refellere superfluum esse duco: quoniam aut ...grãmaticorũ more verba authoris explicat, absque a- ...o discursu, aut Manardum sequitur. Cæterũ de insa- ...ibus & neutris nullus illorum generatim aliquid scri- ...ed vniuersã tractationẽ ad corpora insalubria, & neu ...omnes contrahũt: Quare præstat disputationẽ differ- ... vbi huiusmodi corpora Galenus definit, ne cogamur ...us eadem repetere. Quid verò Gal. per salubre, insa- ...e, neutrũ intelligat, operę pretium esse puto hoc lo- ...xponere. Ita enim omnia postea lucidiora euadẽt. Ac ... paulo diligentius rem hãc expendo. Video hunc au- ...rem non vno modo hæc nomina in hoc opere vsur- ...e. Quod cum non sit ab aliis expositoribus animad- ...sum, & diu à me ignoratum, inextricabiles difficultates ...nibus peperit. Sumit profectò Gal. trifariam hæc no- ...na, & nunc in vno significatu, nunc in alio, & ita lecto- ... miserè confundit, & illudit. Nam salubre capit ali- ...ando pro sano, aliquando pro bene sano, aliquando ... eo, quod potentiam habet ad sanitatem, vel relatio- ...m: insalubre verò nonnunquam pro ęgroto, alias verò ... male sano, aliquando pro eo, quod potentiam habet ... morbũ vel ad eundem relationem.. Ita neutrum vsur- ... in hac tractatione pro eo, quod est mediũ inter sanũ ... ægrum. Aliquando verò pro medio inter benè, & ma- ... sanum, aliquando pro eo, quod nunc ad vnum, nunc ad ...ud, vel ad neutrum ex illis relationem & potentiam ...bet. Ac quod hæc omnia primum in latitudine sanita- ... ponantur, solum per magis & minus discrepantia, faci- ... ex his, quæ paulo ante contra Manardum attulimus, ...ncque repetemus, & aliis nonnullis argumentis pro- ...re possumus. Et primum ad hoc facit, quod habet in ...pite de signis optimæ constitutionis, vbi ita ad verbum ...ribit. Quo fit vt tota sanitatis latitudo in tres partes, ...arum singulæ latitudinem habẽt non paruam, diuida-

Galeni sententia de salubri, insalubri, & neutro declaratur.

Salubre idẽ quod bene sanum.

tur. Erit autem prima quidem ſalubrium corporum, ſecunda neutrorum, tertia inſalubrium. Poſt quæ deinceps ſequuntur quæ iam ægrotant corpora, quæ ſenſibilibus operationum læſionibus diſtinguuntur. Ex quo quidem loco apparet, omnia ſalubria, inſalubria, & neutra, eſſe ſana, ſeparatíque ab ægrotis, atque inter ſe differre, quòd ſalubria ſint in prima claſſe, & gradu ſanitatis: Inſalubria in infimo, neutra in medio. Idē probant definitiones corporum ſalubrium, inſalubrium, & neutrorum à Galeno traditæ, in quibus ſanitatem ſignificat, differētem duntaxat per bonum aut malum, aut medium ſtatum. Eſt præterea locus in cap. 82. huius operis, vbi ita habet. Quæcūque verò in his, quæ integra ſanitate fruuntur, inter ſalubria tantummodo computantur. Vocat enim corpora ſalubria, quæ integra ſanitate fruuntur, ſiue (vt ille græce ait) ἀμέμπτως id eſt inculpatè degunt, ſaníque ſunt. Addo quod ſcribit in cap. 87. inquit enim inſtrumentariarum partium vitia, ſi parua fuerint ſalubrium corporum eſſe: Si verò amplius, inſalubrium. Quòd ſi tanta fuerint, vt operationi afferant detrimentum, iam ægrotare dicentur. Docent idem corporum differentiæ. Quoſdam enim videmus inter ſanos, bene affectos, alios malè, alios verò, quos in medio inter hos rectè cōſtituas. Nos ſtatus notare, & inter ſe diſtinguere oportet, & his nominibus aptè ſignificantur. Eſt & alius locus in cap. de ſignis optimæ cōſtitutionis, vbi ita ad verbum. Gal. ſcribit. Et quidē ſigna ſanorum corporum: ſed quæ aut inſalubria, aut ſalubria, aut neutra exiſtunt, quātitate, & diſtantia differūt, duobus inuicem cōtrariis terminis à nobis ſtatutis, optima videlicet conſtitutione corporis, & nuper facta ægritudine. Ac deinceps conſiderantibus vtri eorum viciniora ſunt ea, quæ ad examen corpora veniunt. Quæ enim proximiora ſunt optimæ conſtitutioni, ſalubria: quę verò ab hac longius diſtant, atque ad ea, quæ iam ęgrotant magis accedunt, inſalubria: quæ autem intermedia, atque ęqualiter ab vtríſque diſtare videntur, neutra erunt. Poſtremo ex fine eiuſdem capitis idem probare licet, vbi ita habet, cum autem in tres latitudines diuiſa ſint corpora, inſalubris ſimpliciter indicia trademus. Ex his enim & reliquæ duæ innoteſcent. Ex quibus quidem verbis, & præ-

argumentis, vniuersis patere puto, Gal. aliquando rde salubri pro bene sano, de insalubri pro male sa- neutro tanquam de eo, quod est medium inter hæc Quod verò sumat aliquãdo salubre pro omni sano, ene, siue malè sanũ sit, & insalubre pro ęgro, & non us malè sano: neutrũ verò pro medio inter sanũ, & iã docere aggredior. Et primũ quod ad salubre at- docet titulus libri περὶ τῶν ὑγιεινῶν quod vertunt in- tes de sanitate tuenda, siue de salubribus: quo no- vtitur hic in definitione medicinę. Itaque cũ in ope- sanitate tuenda de omnibus, & bene & malè sanis a- onstat hũc authorem eo nomine significare aliquã- mnia sana. Deinde idem probare licet, nõ solũ quod ubres, sed etiã insalubres pertinere diximus, ex hoc opere Gal. Nã cũ signa referãtur ad signata ex ratio- rũ, quę cõparatè siue ad aliquid dicũtur, necesse est, nũ sumatur in eo significatu, in quo sumitur res signi a. At Gal. definit in cap. 7. salubria signa, quæ indicãt at ẽ presentem, pręteritam, & futuram: insalubria ve- ę præsentẽ, pręteritum, & futurũ morbum mõstrãt. d si ita est, salubre signum pro sano, insalubre pro æ- capitur. Est enim sanum, quod sanitatem: ægrum, ægritudinem indicat. Non enim salubre potest si- care omnem sanitatem, si salubre corpus à salubri doceri debet, & illud significat solum, & in se inclu- on omnem sanitatem: sed solum bonam sanitatem: insalubre corpus sumeretur eo loco, pro eo quod et malam sanitatem, non posset dicere Galen. insa- e signum esse, quod significat morbum. Dixisset enim l esse quod significat malam sanitatem. Tertio docent a quibus explicat medicinæ definitionem. Ait enim l referre, si pro νοσωδῶν quis dicat νοσερῶν, explicat m cap. 82. νοσερὰ, corpora illa esse, quæ pręsentem ha- t ęgritudinem, & signa νοσερὰ, quæ illam ostendunt, & semel eodem loco, ęgrum pro insalubri, & insalubre ęgro, & dispositionem insalubrem pro morbo vsur- sicut etiam in capite sequenti, vbi agit de signis cor- um ægrotantiũ. Illic. n. scribit inter signa quædã sani- ẽ, & illa salubria, alia verò mortẽ, & illa genere insalu- a, & specie perniciosa dici. Nec nõ illa salubria vocari,

quę naturam superare in morbis, qualia sunt coctionis signa. Insalubria verò quę naturã vinci, vt quę cruditatem monstrant. Idẽ quoque probare licet ex his, quę ille scribit de causis salubribus, & insalubribus. Primũ cap. 84. vbi ita ad verbũ scribit. Causas salubres esse, quę vel cõseruant, aut efficiunt sanitatem. Itaque cum non vnũ inquit tantũ sit ὑγιεινὸν corpus, sed plura (vt supra definimus) in eorum singulis propria erit causa conseruatrix, siquidem omnis causa in eo, quod ad aliquid existit. Hic igitur denuo sumendum initium ab optima corporis cõstitutione, ac quę ei salubria sint, considerandum. Ait hic Gal. ὑγιεινὸν quod salubre superius in definitione vocabat, non vnum esse, sed plura: tanquam intelligat salubre pro sano, quod continet omnia in sanitate contenta corpora. Ait causas salubres esse, quæ sanitatem, & proinde sana corpora conseruant, aut sana efficiunt. Inquit etiam, vnicuique corpori salubri conuenire suam causam salubrem, tanquã salubre, tũ in causis, tũ in corporibus nõ aliter capiat, q̃ pro sano. Quod verba etiam illa ostendunt, omnis causa in eo, quod ad aliquid existit. At nõ potest esse ad aliquid causa, si in vno sumatur salúbre, pro bene sano, in alio verò pro sano generatim. Nam bene sanum, ad bene sanum, & sanum ad sanum referuntur. Igitur si causæ salubres ad corpora salubria referuntur, vt referri debent, necesse est salubria corpora pro sanis intelligi, quoniam causæ salubres dicuntur, quód vniuersam sanitatem, non autem bonam duntaxat conseruent, aut faciant. Ad idem quoque facit quod habet cap. 85. vbi quærit salubres causas primam in optima corporis constitutione, deinde in omni alio sanitatis statuita, vt salubrem causam non aliam intelligat, quàm quæ potest sanum corpus vel conseruare vel facere. Quanquam tamen cap. 86. vbi de venereis agit, salubres vocat causas etiam quæ adhibentur, vt meliorem reddant corporis statum: Insalubres verò quę deteriorem eum efficiunt: adeo vt ea, quę meliorem sanitatem faciunt, salubria: quæ verò deteriorem, insalubria dicantur. Cæterum cum scribit, cap. 90. partis substantiam salubrem per ea, quæ mediocriter excitantur, conseruat, ostendit se per salubrem partem, vel substantiam salubrem, non aliud intelligere, quàm sa-

Item cum in cap. 94. scribit obstructiones tolli per ...is salubres abstergentes, & incidentes, declarat cau... ...lubres se intelligere quæ sanitatem restituunt. Est & ... alius 99. cap. vbi salubres causas vocat, quę morbos ...ur, sanitatémque restituunt: Insalubres verò, quę mor... ...s dispositiones augent: Neutras, quæ neque obsunt, ...e iuuant. Ex quibus omnibus patet, signa salubria ... pro his, quæ sanitatem ostendunt præsentem, præ...am, vel futuram: Insalubria quæ morbum præsen..., præteritum, & futurum declarant. Causas verò salu..., quæ vel sanitatem pręsentem in eo statu cõseruant, ... meliorem faciunt, aut amissam restituunt, Insalubres ...ò, quæ vel morbum faciunt, vel conseruant, vel au...t, aut sanitatem deteriorem reddunt, ita vt salubres ... per sanitatem spectent: insalubres verò morbum. Ita ...pus salubre, ad quod referuntur signa, & causæ erit. ...od vel sanitatem habet quãcumque, aut optimam, aut ...od ad optimam contendit. Atque ex his patere puto ...abre aliquando pro sano, aliquando pro bene sano. ...salubre verò aliquando pro ægroto, aliquando verò ... malè sano vsurpari. Quod verò neutrum sumatur ... eo, quod medium est inter bene sanum & malè sa...m, antea ostẽdimus: Nunc verò sequitur vt doceamus, ...ud accipi, & sæpe pro eo, quòd est medium inter sanũ ... ægrum. Ad hoc primũ facit, quod scribit cap. de signis ...timæ cõstitutionis, vbi ita ad verbum habet. Quæ igi...r dolore infestantur, & quorum motus sunt deprauati, ...t omnino interierunt, manifectas habent determina...ones. Quæ verò imbecilles edunt operationes, in ma...is quidem distantiis facile discernuntur: in paruis verò ...nbigua sunt. Atque idcirco in eo genere collocatur dis...ositio, quæ neutrius contrariorum est particeps: quam ... ipsam neutram dicimus appellari. Quę verba non pos...int de alio neutro intelligi, quàm de eo, quod est me...ium inter sanum, & ægrum. Nam cum egerit de signis, ...uæ ægrotantia corpora ostendunt, & postea de signis ...norum corporum: necesse est vt per neutram dispo...tionem, cuius signa illic quærit, intelligat eam, quæ me...ia est inter sanum, & ægrum. Quod & verba ipsa osten...unt. Nam comparando magnas distantias cum par-

uis, & ambiguis, non poteſt intelligere per magnas diſtantias,& imbecillitates,alia ſymptomata,quàm quæ ęgrotis accidunt.Per ambigua verò aliud, quàm ipſa neutra:non illa quidem quæ ſunt media inter bene & male ſanum: vtpote quæ nullam imbecilliatem habere poſſint vix inſalubribus, quòd ſana adhuc hæc ſint, conceſſam. Sed hæc ex aliis locis clari⁹ patebũt, & præſertim ex cap. 81. vbi ſigna indicantia diſpoſitiones eorum, quibus imminent morbi, neutra vocat, & ipſam diſpoſitionem mediam inter ſanitatem, & ægritudinem pariter neutram dicit eſſe.Non ſunt autem parata cadere in morbos quæ neutra ſunt inter bonam,& malam ſanitatẽ.Et quid clarius, cum illic author teſtetur neutrum ſe intelligere, quod eſt inter ſanum & ægrum: item cum eodem loco corpora conualeſcentia neutra dicit eſſe? Conſtat ſe de neutro agere, quod medium eſt inter ſanum,& ægrũ: quoniam illi non egent ſola conſeruatione, vt ſani: ſicut in fine huius operis ſcribit, nec ſola mutatione, vt ægri. Idem etiam docet eo cap.ex ſymptomatis, quæ morbum prænunciant.Illa enim dicit ęſſe neutra,prout referuntur ad preſentem diſpoſitionem, ęgra verò quatenus futuram ægritudinem præſagiunt. Itaque cum illic neutram diſpoſitionem à ſana, & ægra ſeparet, dicatque illam mediam eſſe inter ſanitatem, & morbum, ſiue ſanam & ægram, quis dubitare poteſt eum ſumere neutrum pro eo, quod eſt medium inter ſanum & ęgrum, non autem inter bene & male ſanum? Quinetiam cum 99. cap.pręſeruatiuam medicinæ partem dicat conuenire illis, qui non integrè valent, conſtat per eos, qui ita afficiuntur, intelligere neutrum, inter ſanum,& ægrum.Nam qui in ſanitatis latitudine continentur neutri, aut ſalubres, vel inſalubres,nequaquam egent præſeruatione, quia in ſuo genere ſani ſunt:nec pullulantes habent morborum cauſas.Quod etiam patet ex lib. ad Traſyb. vbi neutra corpora inter ſanum & ægrum præſeruationi ſubijci docet. Ergo neutrum in hoc libro ſumitur à Galeno, aliquando pro neutro, inter ſalubre & inſalubre, quando ſalubre ſignificat bonam ſanitatem, inſalubre verò malam: aliquando verò pro neutro inter ſanum, & ægrum. Cæterũ quòd ſalubre ſumatur pro eo,quod habet potentiã, vel

tionem ad sanitatem, & insalubre ad morbum iam
modo. Id enim primum docet loquendi vsus. Nã vo-
mus salubres morbos, qui ad sanitatem, insalubres qui
malum & mortem terminantur, tamquàm illi poten-
habeant ad sanitatem, hi vero ad mortem. Deinde
sas salubres diffinit postea Galenus, quæ conseruant,
faciunt sanitatem. Atque faciunt sanitatem, poten-
habent, vel certam relationem ad futurã sanitatem.
docuit etiam Galenus in cap. 82. huius, eadem signa neu-
& insalubria dici ob diuersam habitudinem & rela-
tionẽ. Insalubria quidem quòd morbum futurum portẽ-
, neutra vero quòd præsentem dispositionem me-
m inter sanam & ægram declarent. Et cum cap. 7. hu-
operis dicit, signa salubria esse, quę sanitatem præsen-
, præteritam, & futuram declarãt. Insalubria, quæ eo-
modo morbum præsentem, præteritum, & futurum
ificant. Profectò ostendit se salubria & insalubria v-
are pro his, quæ habent relationem ad sanitatem, &
bum. Porrò ex neutrorum definitionibus & signifi-
onibus paulo inferius patebit, neutrum etiam sumi
modo pro eo, quod habet relationem ad sanitatem
morbum. Hæc de varia significatione harum dictio-
m, quam notare quidem oportet, & animaduertere
modo in singulis locis illis vtatur. Hic autem in defi-
one medicinæ nõ potest aliter eas vsurpare, quàm pro
o, ægro, & neutro, quod medium est inter sanum & ę-
m. Nam cum medicina polliceatur non solum sano-
n tractationem: sed etiam ægrotantium, & eorum, qui
er hos sunt medij: ratio vtique exigit, vt hæc in defini-
ne illius contineantur. Docet præterea ipsius authoris
hoc opere tractatio, quæ de sanis, ægris, & neutris
t, tanquam hæc in definitione sint cõprehensa. Osten-
nt idem verba, quæ statim sequuntur, salubria inquit
camus corpora, quæ sanitatem habent: signa salubria,
ę eadem ostendunt: causas salubres, quæ illam efficiũt,
conseruant: sic insalubria corpora intelligimus, quæ
rotant: signa insalubria, quæ morbum monstrant, cau-
verò insalubres, quæ morbum efficiunt, vel conser-
nt. Idem probat quod dicit nihil referre si loco νοσω-
ν, νοσηρὸς quis dicat: interpretatur autẽ vt antea diximus

in ſequentibus νοσηρὰ corpora ægrotantia. Quare no liter poteſt ſalubria intelligere, quàm ſana. Ex oppo enim oppoſitum colligitur.

Nomen verò ſcientiæ communius, non aut propriè accipere opportet.

Antea dixit Galenus definitiuam doctrinam, quan hoc opere inſtituit, fieri explicatione definitionis med næ. Quare cum in ipſa definitione contineatur ſcien nomen, & illud bifariam intelligi poſſit, communite propriè, explicat quomodo hic intelligi velit, comm niter inquam, & non propriè. Anteà verò nos docuin ſcientiam propriè ſumi, quando veras ſcientias ſol ſignificat: communiter verò quando artes etiam co prehendit. Perinde ergo eſt, cum dicit medicinam hic ſe ſcientiam, ac ſi diceret eſſe artem, vel mixtam vt oſtendimus, facultatem. Quomodo autem communi dici poſſit medicina eſſe ſcientia, & cur non artis: ſed ſc tiæ nomine ſit vſus, operæ pretium eſt vt doceamus. P rò ſcientiæ nomen artibus accõmodari antea ex Ariſt oſtendimus, qui in primo Metaphyſices lib. ſcientiam ſpeculatiuam, factiuam, & actiuam diuidit, ſed nec le docet cur ſcientiæ nomẽ omnibus illis habitibus co mune faciat. Eſt autem (meo quidem iudicio) commu tatis nominis ratio, quòd quemadmodum ſcientia hal tus eſt, & rerum vniuerſalium, ita & ars. Et quoniã th remata habet ars, quibus vtitur ad ea probanda, quæ ea ſunt neceſſaria: ſicut ſcientia, principia obtinet q bus concluſiones ſuas demonſtrat. Quia ergo hæc, & n nulla alia communia habet ars cum ſcientia, meritò ſcie tiæ nomine aliquo modo artes comprehẽdi poſſunt. A do quòd definitionem hãc ab aliis mutuauit, & nihil in mutare voluit: ſed ſolum illam interpretari, & explic re. Fallitur autem Montanus, qui hic etiam credit med cinam rectè ſcientiam appellari poſſe, & propriè, ſi ad a tificem referatur: artem verò ſi ad opus. Nam antea oſt dimus hanc relationem ſcientiam non facere: alioq etiam ſordidiſſimæ artes veræ ſcientiæ cenſeri poſſen Addo quòd Ariſtoteles paſſim ſcribat, artem conſiſte in vniuerſalium cognitione, nec vnquàm ad opus deſcẽ

dere

q facit sensus, memoria & experientia vt 1. Metaph.
teſtatur. Tradit idem author medicũ duo habere
quibus nititur: dextrũ crus appellat habitum ſcien-
m: ſiniſtrum & experientiam, & artificium. Gale-
autem hoc lib. nos docere velle, non quo modo o-
i: ſed quo pacto habitum ſcientificum nobis com-
mus, & poſtea opera aggredi poſſimus circa parti-
ia. Meritò ergo inquit ille cum habitum ſcientifi-
hic doceat, medicinam per ſcientiam definit. Sed
atio nullius eſt momenti, quod ex ipſo, & Montano
a intelligere licet: qui dicit medicinam, vt ad ope-
um refertur, primò de corporibus agere, ſecundo de
s, tertio de cauſis, contrarium verò ſequi ordinem,
ido ſcientiam in nobis gignit. Atqui in hoc opere
um ordinem ſequitur Galenus. Igitur operandi mo-
docet, nec aliud quidem docere poteſt, ſi medicinã
icare inſtituit. Illa enim opus ſibi proponit nempe
atem, non veritatem, ſcientiæ obiectum. Poſtremo
rteret ſemper medicinam per ſciẽtiam diffinire: quo-
n qui docet vniuerſalia ſolum docet, vt Galenus 1.
Glauconem oſtendit, & Ariſt. 1. metaphyſices.

ubre, inſalubre, & neutrum vnumquodque
ripliciter dicitur. Hoc quidem vt corpus, hoc
utem vt cauſa, hoc verò vt ſignum. Etenim
orpus quod ſanitatẽ natura ſuſcipere aptum
ſt, & cauſam, quæ eãdem efficere, vel con-
eruare, & ſignum, quod poteſt indicare, hæc
omnia Græci ſalubria appellare conſueue-
unt: eadem ratione ſuſceptiua corpora mor-
borum & eoſdem efficientes cõſeruantéſque
cauſas, & ſigna indicantia, inſalubria vocant,
nec aliter corpora neutra, cauſas, ſignaue
lixerunt.

Pergit Gal. explicare ipſam definitionem, aſſumpſit
em in ea nomen ſalubris, inſalubris, & neutri. Quorũ
vim, & ſignificationẽ nunc docet vno, & eodẽ negotio

quoniam hæc nomina vnam, & eandẽ rationem subei
Perinde enim dicuntur multipliciter salubre, insalubre,
neutrum. Vtitur autẽ hac distinctione prius, quàm de
nitione: quoniam quod multiplex est, & non vna ratio
de omnibus dicitur, definiri nõ potest. Porrò hanc disti
ctionem alij putant esse diuisionem accidẽtis in subiect
alii homonymi in significata Refellitque Akachias pri
res: sed nulla ratione, sine qua etiam posteriores laud
Diuisio enim homonymi in sua significata repetit ĩ sign
ficatis homonymi nomen, vt cum dicimus homo ad h
minem viuum, & hominem pictum, homonymũ est v
homo æquiuocum in homine viuo, & homine picto r
petitur: nec valet diuersis rationibus dicitur. Ergo hom
nymum est: nam analoga diuersis quidem rationibus
cundum prius & posterius dicuntur, sed non æquiuoc
verum ad vnũ aliquod relata, vt Aristoteles quarto Me
physices docet. Etenim corpus, causa, & signum salubri
sanitatem respiciunt, & in se includũt. Nihil obstat erg
quo minus sit diuisio accidentis in subiecta, vel pot
analogi in analogata. Sed quomodocunque dicatur, sat
est quod de tribus, & de singulis diuersis ab aliis ration
bus dicatur. Aliter enim de corpore, aliter de causi
aliter de signis dicuntur hæc. Corpus enim salubre dic
tur, quod est sanitatis ἐπιδεκτικὸν inquit Galenus. Expl
cant autem hanc dictionem alij suscipere sua natura
ptum, vt Leonicenus, item Manardus ita, vt talis sit se
sus. Corpus salubre dicitur, quod sanitatem suscipere n
tum aptumque est. Alij per actum ipsum, vt Akachia
vt talis sit sensus. Corpus salubre est quod sanitatem co
tinet: & melius. Nam Galenus postea quum salubre sin
pliciter corpus definit, & non simpliciter, & neutrum,
insalubre, per actum definit: vt quum dicit corpus simpl
citer salubre esse, quod ab ipso naturæ ortu bonam hab
temperaturam in similaribus, & bonã structuram in dis
milaribus. Malè præterea addũt natura aptum suscipere
Nam siue à natura, vel naturę principiis: siue ab arte: a
alia ratione sanum sit, salubre est, & dicitur. Nam cu
id corporibus, signis, & causis commune esse dicat, quo
modo intelligimus signũ, & causam natura sua ostẽder
aut facere aliquid. Nunc enim per se: nũc per accidens i

Diuisio in salubre, insalubre, & neutrũ qualis.

Corpus ἐπιδεκτικὸν quomodo intelligendum.

ent. Frustra ergo id corporibus addetur, quod causis,
nis non conuenit. Addo quòd idẽ verbũ esset repe-
num in corporibus insalubribus, & neutris, quod te-
e fieret. Nam corpus insalubre est, & dicitur, quod
bum habet siue ex natura sua, siue casu, vel ob alias
as in illum inciderit. Et neutrum corpus, quod tale
ur quia in vno tempore salubre, in alio est insalubre
ortu neutrũ vocari nõ potest. Corpꝰ tamẽ salubre so-
dicitur ꝙ suscipiat. Causa autem salubris duobꝰ mo-
& quòd efficiat, & quòd conseruet sanitatem. Possu-
addere & quòd præseruet. Nam ea, quæ morbos pro-
ant præsentes, & imminentes, præcauent ne sanitatẽ
faciant. Et quę præsentem sanitatem conseruant, sa-
es causas vocamus, quòd scilicet omnia ad sanitatem
ferant, & eam tanquam scopum, & finem sibi propo-
nt. Galenus autẽ hic prçcauentes, & in lib. de sanitate
nda conseruantes non numerat: sed solum efficientes:
irum quod ad has duæ aliæ reducantur, vt ipsemet in
inscripto ad Thrasybulũ, an ars tuendæ sanitatis &c.
et. Nam qui conseruat, paulatim efficit, qui curat, cõ-
im. Id, quod docet pulcherrimo exemplo antea etiam
obis posito, ex duobus doliis plenis aliquo liquore, à
bus aliquid effluat, quorũ vni adstet, qui reponat assi-
è quantum effluit: alteri autẽ minimè: sed superueniat
st magnum effluxum, qui affatim reponat quantũ est
erditum. Vterque vt patet, tum is, scilicet qui conti-
o adstat: tum is, qui superuenit, idem faciunt. Replent
m quod vacuatum est, sed modo & quantitate diffe-
nt: quoniam vnus paulatim, alius affatim id facit. Idem
ntingit in sanis & ægrotis corporibus. Vtrumque enim
tauratione eget, & correctione eius, quod est vitiatũ.
d qui sanis præest, quia antequam vitia magna sint, &
nsibilia illa emendat, nihil de nouo facere videtur: sed
lum conseruare statum præsentem. Qui autem morbis
edetur, statum mutat, ob magnũ lapsum, qui apparet.
go qui conseruat, & curat idem facit, emendat, scili-
t vitia corporis: sed vnus minora, alius maiora, sic
qui præseruat: nec plane parua, vt is, qui conser-
at: nec planè magna, vt is, qui curat: sed media
tia corrigit, & medium opus facit. Ad prçseruentes

rurſus reſtaurantes, & ſenes fouentes aufer cauſas. Si enim & hæc media vitia ſenum, ſcilicet & eorum, qu morbo reſurgũt, inter perfectè ſanos, & morbo affect. Itaque omnes cauſæ ſalubres ad efficientes, ſi quis exa rem tractauerit, reducuntur. Galenus autem nunc id cit: nunc quum medici officia ſeparat, plures cauſas ſ bres ponit. Signum autem ſalubre definitur eſſe, qu ſanitatem demonſtrat. Quæ definitio paritur eadem ſtantiam, quam & definitio cauſarum ſalubrium. Ga nus enim lib. primo de criſibus, & in commentario Aph riſmi duodecimi primi. & alibi ſæpe, ſigna quædam di eſſe, quæ ſanitatem prǫſentem indicant, & iſta appel indicatiua: alia, quæ præteritam memoriæ ſubiiciunt: a demum, quæ futuram prænunciant. Et meritò hæc om ſigna ſalubria dicuntur: cum ad ſanitatem referuntu Atqui hic ſolum indicatiua ponit nulla aliorũ facta me tione. Reſpondemus omnia ſigna verè indicatiua, & d monſtratiua eſſe. Omnia enim oſtendunt aliquid pr ſens, quod cum ad aliud non refertur, indicatiuum ſolũ eſt ſignum, quod illud oſtendit. Cum verò refertur aliquid, quod futurum eſt, aut præceſſit, tunc prognoſ cum, & memoratiuum ſignum nuncupatur. Porrò qu de cauſis, ſignis, & de corporibus ſalubribus diximu idem de inſalubribus & neutris dicendũ. Tot enim m dis dicitur cauſa, ſignum, & corpus inſalubre, & neutr quot modis hæc ſalubria dicta ſunt eſſe, & ſignificare. C terum multiplicem hanc ſignificationem, ſiue diuiſion vel explicationem (ne dǫ nomine contendamus ſalubri inſalubris, & neutri,) probat ex communi loquendi vſ Nam cũ de nominibus agatur: non aliter, quàm ex com muni vſu illorum ſignificatio oſtẽdi poteſt: loquendu enim vt multi, ſapiendum vt pauci. Verum mirari lic Leoniceni, & Manardi interpretationes, qui cum Gra corum conſuetudinem in loquẽdo adferant, Latino vo cabulo vtuntur. Aiunt enim Græcos ſalubria hæc omni vocare. At Latini ſunt, qui ita vocant, non Græci. Opor tet ergo vocabulũ grǫcum illic relinquere, ſi Græcos it loqui dicere velimus: aut quòd Galenus de Grǫcis ſcribi nos de Latinis dicemus, nulla Grǫcorum facta mẽtione fieretq; primo modo lectio talis, omnia hæc Greci ὑγιειν

Signũ ſalubre quid.

Omnia ſigna eſſe indicatiua.

unt. Secundo modo talis erit lectio, omnia hęc salu-
r. vocamus.

secundum primam quidem rationem, atque
præcipuam medicina est scientia salubrium
causarũ, propter eas autem & aliarũ, secundo
quidem loco insalubrium, & tertio neutrarũ,
& post has eodem modo corporum, primo
quidem & hic salubrium, secundo loco insa-
lubrium, tertio neutrorum, itidem de signis
dicendum.

Locum hunc nullus ex interpretibus huius operis est
secutus, nec constat inter illos, quid dicat author, &
orsum hęc scribat. Manardus solus connexionem hu-
contextus cum superioribus agnoscit hac ratione: cũ,
quit, Galenus ordinatam doctrinam in procemio fue-
pollicitus se in hoc libro tradere velle. Ordinata autẽ
ctrina illa sit, in qua ea, quæ docentur talem ordinem
uant, vt aliquid illorum certa ratione primum pona-
explicandum: aliquid deinde secundum: & sic dein-
ps, sequitur vt ordinẽ constituat inter illa, ad quæ vni-
rsam tractationem tamquam in præcipua capita refe-
ndam esse proposuit. Dicit ergo duplicem constitui
sse ordinem. Vnum in quo causę primum locum obti-
ent: & secundum signa: & postremum corpora obtinẽt.
terum autem è contrario nempe in quo corpora pri-
um: signa secundum, & causę tertium locum tenent.
go verò non solum hac: sed & alia ratione id factum
isse à Galeno existimo. Cum enim antea inter ea, de
ibus salubre, insalubre, & neutrũ dicuntur, prius enu-
erasset corpora, potuisset aliquis dubitare corporibus
imo ea nomina conuenire: & propterea medicinam
imo scientiam esse corporum. Vt ergo ostenderet se o-
tima ratione id fecisse, & hunc ordinem sequendum esse
i sequentibus, docet duplicem ordinem inter hęc esse, &
equendum esse eum, in quo corpora primũ locum obti-
ent. Vt ergo doctrinæ ordinem imponat, & tacitæ obie-
tioni occurrat, disserit de duplici hoc ordine. Porrò ꝙ

dicit tale eſt, medicinam prima ratione ſciétiam eſſe cauſarum, ſecunda corporũ, poſtrema ſignorum. In operibus verò ipſis, de corporibus primo agendũ, poſteà de ſignis poſtremò de cauſis. Subdiuidit rurſus inter cauſas primo ſcientiam eſſe ſalubrium cauſarum, ſecundo inſalubrium tertio neutrarum: ſic de corporibus & ſignis, quòd inquit primo corporum ſalubrium, ſecundo inſalubrium, tertio neutrorum conſideratio facienda ſit, & ordo conſtituendus. Quare autem prima ratione medicina ſit cauſarum ſcientia: in ipſis verò operibus corpora primo conſideranda ſint, variæ ſunt opiniones, & omnes quidem à Galeni ſentétia alienæ. Manardus enim inquit, ſi naturę ordinem ſpectemus, cauſæ priores ſunt corporibus. Salubres enim cauſæ corporibus ſalubribus, & morboſis, & neutris, & inſalubres cauſæ inſalubrib', & neutræ neutris tum corporibus, tum ſignis priores ſunt: ſi quidem cauſa, vt cauſa prior ſemper eſt effectu, ſic corpora ſignis comparata priora ſunt, cum corpora reſpectu ſignorũ prioris rationem obtineant. Secundum ergo primam rationem, hoc eſt (vt ipſe ait) ſecundum quòd ratio ipſam rei naturam ſequens poſtulat, medicina cauſarum primo ſciétia eſt, ſecundo corporum, tertio ſignorum. Salubria item inſalubribus, & neutris præponuntur, quia tum primo in medici conſideratione veniunt, tum etiam rationem poſitiui, & perfecti ſalubritas includit: ſi ad reliqua duo cõparetur. Inſalubre prçterea, neutrum meritò prçcedit: vtpote ſine quo neutrum intelligi nequeat. In operibus autem præpoſterũ naturali eſſe ordinem. Priora enim quodammodo eſſe ſigna: quoniam per ea corpora, eorũque affectiones cognoſcimus, vltimas eſſe cauſas, vt quas per ſigna & corporũ affectiones inueſtigamus. Hęc Manardus. Cuius ego interpretationem recipere non poſſum. Nam ſciétiæ non dicũtur eſſe ſcientiæ cauſarũ: ſed ſignorum, & effectuum. Ad ſcientiam enim aſſequendam cauſas aſſumimus, & ex illis paſſiones de ſubiecto demonſtramus. Habemus ergo ſcientiam de effectis, quæ in rebus naſcuntur, non de cauſis: & propterea non cauſarum ſed effectuum, & concluſionum, quæ ex cauſis eliciũtur, dicitur eſſe ſciétia. Igitur cum Galenus dicat medicinam eſſe ſciétiã cauſarũ, nequit intelligere eas cauſas, ex quib'

Secundum primã rationem medicinã eſſe ſcientiam cauſarum quomodo intelligẽdum ex Manardo.

ntia comparatur. Deinde cum ait naturę ordine causas effectibus priores esse, recte quidem sentit: si de is agamus, ex quibus effectus eliciuntur, & res componuntur. Sed hoc nihil ad rem nostram. Non enim hic orum causas querimus: nec salubrium causarum corsunt effectus: sed sanitas: & corpus hic nos non conimus ex suis causis, cum de salubribus causis agimus: n eo iam constituto sanitatem tanquam effectum ilm causarum producere volumus. Quis enim aërem, m, vinum, corporis causas esse dicet? cum tamen ista æ salubres sint, vt ex cap. 85. huius operis patet. Scrinim eo loco tot esse auxiliorum, id est causarũ conatricum genera, quot sunt modi, per quos corpus alri potest. Ex quibus agnoscitur quod per causas sares, intelligit materiam medicam: non autem causas poris. Postremo falsum est nos causas salubres inueste per signa. Nam remedia per indicationes inuestida tradit Galenus. Nullius ergo momẽti est illius ra, quod attinet ad explicationem illius dicti Galeni, scit quod medicina primo scientia causarum sit: reliqua em bene dicere videtur, & diligentius postea nos cum llatim reliquas contextus partes explicabimus, expénus. Mantanus aliter locum istum explicat: sed non am rectè. Nam neque continuitatis huius contextus am rationem reddit: quasi temere à Galeno scribatur: que authoris sententiam assequitur. Ait enim, proponit l. vnum quod medicina dupliciter potest considerari, o mobo, prout est habitus scientificus: altero vt ab aricum, & ad ipsum opus refertur. Si primo modo, tunc scientia. At si vt scientia consideratur, primo habet, vt ca causas versetur, secundo circa corpora, tertio circa gna. Si vero consideretur vt ad artificium refertur cõsiratio, primo est de corpore, secundo de signis, tertio de usis. Sed quia ægritudo habet causas, quæ quandoque tent. Ideo primo de signis agendum, vltimo de causis. ractatio ob id Galeni in causis desinit. Qui verò habit habet primo à causis incipit. Hæc sunt, quę ad verbum t Mõtani lectionibus trãscripta sunt nõ digna profecto ito viro. Quis enim intelligere potest ex Galeni cõtexi quod medicina hic ab eo proponatur dupliciter con-

Causa salubris quid hoc loco ex Galeno.

Mõtani explicatio.

ſiderari, & ita conſiderari vt habitus ſcientificus, & vt a opus refertur? Quandoquidem Galen. (vt antea oſtend mus cum tractabamus an medicina eſſet ſcientia vel ars ſemper medicinam conſiderauerit vt ars eſt, & vt nos a agendum, & medendum inſtruit. Deinde ſi id etiam con cedamus, medicinam pro habitu ſcientifico aliquand ſumi: tamen nihil ab propoſitum facit quod de cauſarun cōſideratione hic tractat author. Non enim hic de cauſi agit, ex quibus ſcientia gignitur, & effectus probantur ſed de cauſis ſalubribus, quatenus agunt in noſtrum cor pus, & faciũt ad ſanitatem iuuandam. Præterea cur ſcien tia primo de cauſis, poſtea de corporibus, & demum de ſignis tractabit? Prius enim de ſubiecto ſuo, quàm de cau ſis conſiderat. Signa autem non tam vt ſigna, quam vt ef fectus expendunt. Sed hæc ſufficiant de illius opinione. Fundamento enim eius euulſo, facile erit reliquas dictio nis, & ſententiæ particulas, quæ nullo ordine, nulláque ratione inter ſe cohærent, refellere. Nunc enim de corpo ribus, nunc de ſignis primo loco agendum ſtatuit. Et tan dem concludit quòd de ſignis primo, cum tamen author, qui doctrinam hanc facit, primo de corporibus, deinde de ſignis, poſtremo de cauſis agat. Quorſũ præterea ſcribit cauſas morborum aliquãdo latere, & propterea de ſignis primum agendum? Quid enim ad ſalubres cauſas conſti tuendas primo, vel ſecũdo loco facit morborũ cognitio, & quid faciunt ſigna ad ſalubrium cauſarũ vſum, de quo author agit non de cauſarum cognitione. Ita vt hæc ex plicatio, nec rationi, nec tractationi authoris conſentiat.

Curtii de eadem re opinione.

Curtius alio modo hanc ſententiam explicat: ita tamen vt partim veritatem attingat, partim non partim etiam quod dicit, confundat. Itaque ſecundum primam rationē explicat, ſecundum primam intentionem, ſiue conſidera tionem: primo enim cauſas conſiderari à medico, ſecũdo corpora, tertio ſigna. Aliter adhuc verbum ſecundum ra tionem explicat, id eſt ſecundum definitionem datam ab antiquis: quòd medicina eſſet ſcientia ſanorum, ægrorũ, & neutrorum: vel per primam doctrinam, id eſt reſoluti uam. Nam ſecundum doctrinam reſolutiuam medicina inquit, primo conſiderat de cauſis, ſecundo de corpore, tertio de ſignis: quoniam qui vult curare morbum, ei

m occurrunt quæ sunt immediata ipsi morbo. Sunt
c. ista causę salubres, quæ morbum remouent: sed
iam istud non potest fieri nisi morbus cognoscatur,
rporis natura: ideo corporis cognitio, & signa ne-
lia, vbi per resolutiuam doctrinam inquit causæ pri-
onsiderantur: deinde corpora, & signa. Contrario
n modo fieri, in opere ipso, alio loco paulò infra hęc
Gal. ita exponit, quia potuisset aliquis dubitare de
rimo est medicina, respondet quod in intentione,
onsideratione, primo considerat causas, secũdo cor-
tertio signa. Et iste est primus ordo. Secundus verò
est contrarius, qui in opere scilicet conspicitur: quo
primo est cognitio corporis humani ex signis, po-
verò cognitio causarum. Quod enim est primum in
tione, vltimum esse in executione. Hæc sunt quę ex
isis lectionibus Curtii collegimus. Ex quibus illud
m primo est, quod secundum ratione explicari pos-
cundum definitionem antiquorum. Non enim defi-
per se ostẽdit medicinam causarũ primo esse scien-
lioqui frustra id explicare conaretur Galenus, quod
psam definitionem intelligitur. Illud etiam falsum
ndum primam rationem intelligi posse secundũ pri-
doctrinam, λογός enim vocabulum græcum, à quo
gias istas significationes sumit, nunquam doctrinã si-
cat. Præterea falsum est doctrinam resolutiuam à
s salubribus incipere prius quàm à corporibus. Vt
antea ostẽdimus à fine, nempe sanitate ea incipit, à
Gal. in lib. de constitutione artis statim corpora ex-
it, postremo omnium causas salubres. Deinde non
o quomodo ante executionem operis, causæ primo
iderentur. Non enim causas salubres inuenire possu-
, & de his quicquam statuere, priusquam corporis
ositio præcognita ex signis sit. In executione itaque
m causæ salubres vltimo loco veniunt enarrandæ.
od autem benè dixit assumemus, quum nostram sen-
iam aperiemus. Nunc examinemus Achachiæ opi-
nem, & postea nostram breuiter subiungemus. Acha-
s enim duplicem hunc ordinem Galeni ex prioris, &
erioris variis significationibus explicare nititur. Pri-
nim aliquid altero dici, sensu, tempore & dignitate.

Ac natura quidem causas corporibus priores esse & co pora signis:ordine verò sensus signa causis priora dign tate & tempore sanitatem morbo, & salubres proin causas insalubribus & neutris: morbosas verò neutris, dignitate: sed natura priores, siquidem neutrum ad sal bre, & morbosum refertur. Et hoc modo cocludit caus natura priores esse, & corporibus, & signis. Hæc ve ipsa sensu priora esse. At qui Gal. cum dicit secundu primam rationem medicinam esse scientiam causaru salubrium, non potest intelligere de eo, quod natura pr us est. Nam vt antea diximus id locum habet in causi quæ ad suos effectus referuntur, non in causis salubrib relatis ad corpora, & signa. Non enim causæ salubres, gnorum, & corporum causę sunt, sed sanitatis, ad qua referuntur, vt antea quoque diximus. Quod si docendu proposuiset an prius de causis salubribus, quam de san tate agendum esset, vel de salubribus, quàm de morbo poterat ratio sumi à causis & effectis, quæ quidē in co poribus, & causis nulla agnoscitur esse ratio, & comp ratio quæ sumitur à causis, & effectis. Præterea in ali ordine, & seipsum confundit, & Gal. conrradicit. In art enim operibus ait primo sese offerre corpus, postea ve signa. Paulo verò inferius concludit eo ordine primo d signis agendum. At Gal. scribit primo sese offerre corpo ra ex signis cognoscenda. Quare cum nulla ex supradict opinionibus Gal. literæ & sensui quadret: breuiter qui sentiendum sit explicabo, & ex artis principiis veram(n fallor)interpretationem eliciam. Sunt autem duo potis simum, ex quibus id facile probare licet. Primum ex defi nitionibus medicinæ, & actione medici sumetur. Si enin medicina definitur esse ars, quæ corrigit corporis vitia nihil autem aliud sit corrigere, quàm salubres causas co pori admouere: prout vitia corporis exigunt. Profect constat, medicinam causarum salubrium primo scienti esse: primum enim illud est vnicum officium quod medi- cina docet, & medicus præstat. A medendo enim medicus dicitur: Non eo, quod corpora vel signa consideret. Me- deri autem vt diximus, nihil aliud est, quàm vsum & vim salubrium causarum tenere. Secundum argumentum su- mitur ex Gal. lib. 1. de victu acut. text. 3. vbi scribit curatio-

mer se à medico exerceri. Prædictionem autem, & tionem propter curationem. Curare autem nihil est, vt diximus, quàm salubrium causarum cognim habere, illarúmque vsum, & vim cognoscere, & de curatione dixit, idem de conseruatione di m, & præseruatione. Fiunt enim hæc omnia vsu rium causarum per magis, & minus discrepantium. l autem primo & per se considerat, illud & secunprimam rationem consideratur. Quare meritò dixit causas salubres secundum primam rationem à medinsiderari. Alia enim, corporum inquam cognitio, & rum, non prima sed secunda ratione vt Gal. eo loco t, à medico considerātur, quatenus scilicet ad rectū rum vsum conferunt. Quia enim illis vtimur in corhumano, & in diuersis illis affectibus, necesse est vt oris, & signorum naturam, & differentiam tenea- Et quid clarius est hac explicatione, quæ & naturæ Gal. dictis quadrat, à quibus recta interpretatio eoquæ hic dicuntur, petenda erat. Siquidem hic liber pendium aliorum est, & ab illis huius explicatio suda. Ac miror profectò quòd nullus ex interpretibus authoritate vtatur ad hanc particulam explican- . Iam si quis ad nostram interpretationem rem rere velit, quomodo melius potest explicari dictum, l medicina prima ratione causarum salubrium scient, quam quòd primo & per se medicus salubres cauonsideret: & vt dici solet) primò habeat in intentio- vltimo in executione, reliqua autem per accidens, tenus scilicet ad causas salubres & illarum rectum v- vel referuntur, vel conferunt. Quo fundamento ia- , licebit iam reliqua explicare, & ordinis inter illa stituti rationem reddere. Si enim salubres causæ cora præcedunt, & signa præcedent & insalubres illa: trariorum enim eadem est ratio. Non enim possumus lbres causas cognoscere, illarúmque vsum, & vim, nisi salubrium naturam eodem negotio cognoscamus. abres ergo causę insalubres statim trahūt. Salubres au c insalubres neutras. Extremis enī positis, media poni esse est. Et tertiū locū neutra sibi vēdicant: vt quæ nisi itis extremis poni nequeāt. Post causas oēs salubres in

quam insalubres, & neutras, corpora secundum locum si bi vendicant. Agunt enim causæ in corpore ipso, & salubres dicuntur quòd ad corporis sanitatem conferant. Meritò ergo superius dictis rationibus corpora causis cedũt. Signa autem præcedunt: quoniam cũ causis maiorem cõnexum habent, quàm signa, causas enim, vt diximus, primo quidem consideramus vt scilicet sanitatem corporis iuuare possimus. Quoniam autem id facere non licet nisi varij affectus corporis cognoscantur: ideo signa considerantur: vt ex illis varios corporis affectus discernamus. Porrò eadem ratione corpora salubria, insalubria, & hæc neutra præcedunt, & eodem modo signa salubria, insalubria, & hæc neutra, quomodo causas salubres, insalubres & has neutras præcedere diximus. Quod salubria insalubribus præstãtiora & natura, & tẽpore priora: insalubria verò & si imperfectiora neutris: tamen quia hæc sine illis cõstare non possunt, ideo vltimo loco merito collocãtur.

At in operibus prima quidem est corporum cognitio, quæ habetur ex signis, post hæc earum quæ in ipsis inuentio causarum.

Loquendi modus Gal. fecit vt Curtius dubitauerit de hac interpretatione, cũ enim inquit duos ordines ponat Gal. vnum, in quo causæ primo loco, corpora secundo, signa tertio cõstituantur: alterum autem, in quo signa primum locum, corpora secundum, causæ tertium obtinent, neutrum ex iis postea seruat, primo enim de corporibus, deindè de signis, postremo de causis agit. Igitur frustrà de duplici hoc ordine egit. Gal. si neutrũ ex illis postea seruat. In hanc dubitationem etiam Manardus incidit, nũc corpora primo statuãs, nunc signa. Sic Acakias signa nũc ante corpora, nunc post corpora considerari scribit: cum tamẽ Gal. ex ipsa dictione litem dirimat, corporum enim dignotionem in ipsis actionibus, siue artis operibus, nec non etiam in arte discenda primo sese offerre scribit, corpora enim primo proponit: deinde illorum ex signis dignotionem, constátque & illum per verba corporum dignotionem ex signis, duo ponere, corpora & signa. Atque ex eo, quod corporadignotioni proponit, corporibus primum locum dare. Ac ratio, & vsus etiam id docet. Ne-

...im signa affectionum corporis alicuius sibi propo... ...uestigāda, nisi primo corpus ipsum ob oculos pro... Vsus pariter id docet. Nam cum ad ægrotum ac...us, primo illius corpus contemplamur: deinde ex ...cōtemplatione signa colligimus ad affectus digno...nos: tantam tamen habent connexionem, & corpo... signa, vt statim simul fere occurant, vt substantia & ...ens. Sunt enim signa corporis accidentia: vel ab il...tione solum differunt, vt postea ostendemus cum ...nis agemus. Vt igitur substantia accidentia coniun...mul quodammodo sese offerunt: tamen prius sub...a nobis occurrit consideranda: Sic & corpora prius ...nt consideranda & spectanda. Postea autem signa, ...ibus scilicet corporis affectuum varietatem, & ma...dinem agnoscimus. Postremo autem causæ salubres ...derantur: ex quibus quidem cognita corporis vitia ...damus. Miror autem quod Manardus non agnoscat ...adictionem, quę est in dictis suis, cum inquit, medi...ius sese offert corpus ęgrotum: sed quia ille cogno...aliter, quàm per signa ægritudinem non potest, ideo ...æc se conuertit & sic quodammodo signa præce... Quomodo enim signa præcedunt, si corpus pri...ese offert? Nec valet, corporum cognitio non potest ...eri nisi ex signis: ergo signa præcedunt: Imo potius ...ra sit: oportet enim si signum alicuius rei debet esse, ...æesse, quæ significatur. Et quod dicit de causis, quòd ...cet sine illis curatio fieri non possit, non ostendit cau...ertium locum obtinere debere.

...d quoniam effectiuum, indicatiuum, & susce...tiuum dupliciter vnumquodque dicitur, hoc ...uidem simpliciter, hoc verò vt nunc, nosce ...portet, amborum esse medicinam scientiam.

...um dixerit medicinam scientiam esse salubrium, in...brium, & neutrorum. Hæc autem dici de his, quę sa...tem efficiunt, quæ vocantur causæ salubres: & de iis, ...e indicant scilicet signis: ostenditque præterea dupli... in illis reperiri posse ordinem, & quem ex illis in ... opere sequi velit. Rursus ea subdiuidit, sumpta di-

uisione ex duplici significatione susceptiui, indicatiui & effectiui. Idque facit, vt paulatim ad id descendat quod multiplex non est, cuius tractationem postea aggredi possit: tum vt tacitæ obiectioni respondeat quæ ex definitione oritur, cum enim dixisset medicinam salubrium, insalubrium, & neutrorum scientiam esse: hæc autem dupliciter dici, vel quod simpliciter talia sint vel vt nunc talia: nimirum cum susceptiuum indicatiuum, & effectiuum ita dicantur: potuisset quis existimare, medicinam non esse scientiam eorum, quæ vt nunc talia dicuntur. Admonet ergo amborum esse medicinæ scientiam, sed rationem huius rei non reddit. Est autem hæc ratio, quòd medicus corporis vitia corrigere debeat, quotquot reperiuntur, quæ correctionem admittunt. Quapropter si solum quæ simpliciter talia sunt, consideraret, sine præsidio relinquerentur, qui in alio statu viuere reperiuntur. Esset quoque inutilis materia medica, quæ apta est duntaxat succurere illis, quæ vt nunc talia sunt. Vt igitur aliæ facultates vtrúmque oppositum considerant (sicut apparet ex Aristotel. qui in logicis non solum de bonis, sed etiam de malis syllogismis, & aliis argumentationibus agit. Ita medicus non solum salubria, insalubria, & neutra simpliciter, sed etiam vt nunc talia considerare debet. Et quemadmodum aliæ facultates quod simpliciter tale est, primo & per se considerant: sic medicus in sua arte idem facit. Nunc verò videndum est, quid intelligat Gal. hoc loco per simpliciter, & vt nunc. Qua quidem in re putant vniuersi interpretes illum intelligere vt nunc, idem quod Arist. secundum quid: & simpliciter eodem modo cum illo vsurpare. Diffiniri autem ab Arist. cap. vltimo secundi top. & in elenchis simpliciter illud dici, quod absolutè, id est sine additamento enũciari potest: quomodo dicimus niuem esse albã eo, quòd reuera, & sua natura talis sit, nec aliquo additamento eget, quo intelligamus eam esse albam. At secundum quid tale est, quod non simpliciter tale: illud autem est, quod sua natura tale non est, & ob id simpliciter tale enunciari non potest: sed cum additione illius, quo intelligimus tale nominari: veluti cum dicimus Æthiopem esse se-

De verbo simpliciter & vt nũc.

...m dentes album: vbi si album dicimus, non sim-... dicimus: sed cum adiunctione illius, cuius ratione ...tnuntiatur. Est ergo vt breuiter dicam apud Arist. ...iciter tale, quod sine aliqua adiunctione pronuntia-... secundum quid tale, quod assumit aliquid, cuius ra-...tale dicitur. Istud autem quod Arist. secūdum quid ...icitur esse, fieri potest multis modis: vel adiunctio-...rtis, vel temporis, vel finis, vel alterius rei prout de ...is rebus consideratio, & enuntiatio fit. Adiunctio-...idem partis, vt Æthiopem dicimus album secun-...dentes. Adiunctione verò temporis, vt si quis dicat ...em nunc iustum esse. Adiunctione finis, veluti si quis ...aliquem bonum esse ad furandum, verum si quis di-...er vtriúsque authoris tactationem expendat, inue-...iuerso modo hæc nomina ab illis vsurpari. Nam ...quod simpliciter tale est, non pronunciat absolu-...d cum adiunctione huius nominis simpliciter. Ari-...l. verò quod simpliciter est tale, non intelligit pro-...iari debere cum ipsa dictione simpliciter. Non enim ... niuem simpliciter esse albam, vt illam significet ...iciter albam esse: sed illam dicet albam. Galenus ve-...uod simpliciter tale est, ita intelligit esse, quod cum ...one ipsa simpliciter assumitur: id quod facile pro-...possum. Nam corpus salubre diuidit in illud, quod ...impliciter, & vt nunc salubre. Esse autem apud A-...tel. corpus salubre, simpliciter salubre: quia absque ...nctione aliqua pronuntiatur. Apud Galenum verò ...non est, sed quod simpliciter assumit. Idem patet ...efinitionibus, quas tradit inferius de corporibus ...ris. Inquit enim iuxta primum significatum neu-...n esse corpus, quod exquisitè medium est insaluberri-...& saluberrimi corporis. Et huius hoc quidem simpli-... tale, quod ab ipso ortu naturæ ita est constitutum. ...quo quidem loco patet neutrum quod sine adiunctio-...icitur, & propterea simpliciter neutrum est, apud A-... distingui à neutro, quod simpliciter à Galeno neutrū ...ur, propterea quod simpliciter est tale, non indicat ...ectionem in suo genere. Nam si quis dicat Socratem ... iustum, simpliciter ex Aristotele enuntiat, at pro-...ea nemo intelligit Socratē perfectè esse iustum, sim-

Simpliciter & secundū quid apud Arist.

Simpliciter Gal. aliter quā Arist. vsurpat.

Secundum quid, & vt nunc, non idem.

pliciter vero apud Galenum perfectionem ostendit, vt postea docebimus. Cæterum differre vt nunc tale ab eo, quod est secũdum quid tale apud Arist. facile quoque intelligere possumus. Nam quod vt nunc tale est, imperfectionem quandam duntaxat in suo genere, & recessum quendam ab eo, quod exactè tale est, significat, nõ autem id quod sua natura tale non est, aut certe non secundũ totum, aut plurimas suas partes tale existit, quippe quum salubre diuidatur in simpliciter, & vt nunc, tanquam in suas species: id verò quod secundum quid tale est apud Aristotelem, nõ facit speciem aduersam ei quod est simpliciter tale. Nam corpus salubre: vt nũc, salubre quidem est, & dicitur, non quod secundum vnam partem sit salubre: sed quod totum ipsum, & reuera salubre sit, & illud habeat, à quo omnia corpora salubria dicuntur, nẽpe sanitate: differtque à corpore simpliciter salubri, solum penes sanitatem meliorem, & deteriorem. Quod enim simpliciter salubre est, optimam sortitum est sanitatẽ. Quod verò vt nunc salubre dicitur corpus, sanum quidem est: sed non optima sanitate præditum, vt postea docebimus. Quinetiam Manardus in eo fallitur, quod simpliciter salubre dicat esse, quod à generatione est bene temperatum & constructum: nam si salubre simpliciter ex generatione definitur esse, communis nõ sit definitio causis, signis, & corporibus, quod tamen ratio postulat: nimirum quòd omnia simpliciter dicantur tum salubria, tum insalubria & neutra. Neque enim causæ, aut signa simpliciter talia nũcupari possunt, quòd in suo ortu talem naturam acceperint: temere enim (vt antea annotauimus) dicemus alimẽta, & medicamẽta quę sunt causę salubres, insalubres, & neutre, simpliciter talia esse eo, quod à suo ortu huiusmodi sint. Perperam quoque bona excremẽta, bonũ colorem, & alias qualitates dicemus signa esse simpliciter salubria, quia ex suis principiis talem naturam & vim acceperint: quippe cum nullus ortus, nulla origo à primis principiis in illis requiratur, vt simpliciter talia dicantur. Montanus quoque cum deberet definire quod simpliciter, aut vt nunc tale est communi definitione corporibus, causis, & signis tractationem contrahit solum ad corpora: ac quod antea de salubri & insalubri dixerat

Manardi opinio de eo, quod est simpliciter salubre.

Mõtani opinio de simpliciter salubri.

rat

rat, nunc ad ſanum, & ægrum transfert: vocatque ſimpliciter ſanum, quod ſemper ſanum eſt, & ſine morbo moritur per reſolutionem caloris: ſimpliciter verò ægrum, quod eſt penitus ægrum, & inſalubre: ſemper verò ægrũ, quod ſemper ægrotat. Cuius quidem opinio ita abſurda eſt, vt confutationem non poſtulet, & à nobis eorũ gratia, qui id nõ agnoſcunt, vbi de corporibus agemus, conuelletur. Nunc verò præſtat docere quid Galenus de hac re ſentiat ex ipſius verbis, & tractatione mutuatis argumentis. Qua quidem in re illud probare aggredior, quod à nemine hactenus animaduerſum video, & totius rei ſummam continet: nempe non modo hæc nomina ab eo vſurpari. Nam ſemper tale in definitione corporum ſalubrium, & inſalubrium vocat, non quod ſemper duret quale dicitur: ſed quod in ſuo genere eſt ſummũ. In neutris verò definiendis mutata definiendi ratione, non amplius vocat ſemper neutrum, quod eſt in ſuo genere exactiſſimũ: ſed quod ſemper durat. Ex quo errore, vt poſtea docebimus, factum eſt, vt non potuerit definire omnia neutra tertij ſignificati, ſic etiam in definiendo corpore ſalubri, & inſalubri, vocat corp⁹ vt multũ ſalubre, & inſalubre, ꝙ parũ deficit ab eo, quod eſt ſummũ ĩ ſuo genere. Neutra verò vt multum vocat, quæ per omne vitæ tempus talia non perſeuerant: ſed aliquas mutationes capiũt. Sumit etiam verbum vt nunc dupliciter. Nam ſalubre vt nunc corpus, non videtur aliter intelligere, quàm quod inter ſalubria plurimum recedit ab eo quod eſt ſaluberrimum. Quod ſatis oſtendit cũ dicit ſalubre vt nunc corpus eſt, quod bonam quidem, ſed nõ optimam habet ſanitatem. In neutris autem, præſens quoddã tempus breue ſignificare tradit. Ex qua etiã varietate ſe, lectoreſq; confundit, & docet quæ in medicina nullius ſunt momenti. Nam quin attinet ad medicum ſcire, quædã corpora eſſe in breui quodam tempore ſalubria, inſalubria, & neutra, aut ſi id voluit, cur ſigna poſtea? non docet, quæ huiuſmodi affectiones oſtendunt. Sed quænam poſſunt eſſe ſigna harum affectionum? Nã ſi ſemper indicat tempus vniuerſum, quo viuimus, oportebit mortẽ expectare, antequam cognoſcere poſſimus an aliquis ſemper ſit ſalubris, inſalubris, vel neuter. Et cur etiam cauſas ſalubres

Salubre ſimpliciter, ſemper, vt multum quomodo ſumátur ex Gal.

Vt nunc dupliciter ſumi à Gal.

poſtea non adfert, quæ hanc affectionẽ reſpiciant? Do
verò quod ſimpliciter tale eſt, nihil docet, quod ſit cõ
ne corporibus, cauſis, & ſignis: & quod ſcribit de corp
bus, poſtea oſtendemus, nõ rectè ab eo dictũ. Nunc vo
ſolũ explicare volo, quo pacto hæc nomĩa ex ipſa ver
rũ etymologia, & vt poſtulat rei natura, atque adeo
authoris tractatio, ſint intelligẽda. Verbũ ſimplicite
Simpliciter quot modis ſumendum. græci vocãt ἁπλῶς vario modo ſumi à Gal. ex lib. de te
ramẽtis potiſſimũ intelligere licet: ſumit enim ſimplic
ſiue abſolutè ꝓ eo, quod eſt ex propria natura tale,
modo ſcribit primo de tẽperamẽtis animalia à veter
nõ eſſe dicta calida & humida, propriç tẽperaturæ gra
& ſimpliciter, ſed collocata ad ſtirpes, & mortua. S
ſimpliciter pro eo, quod eſt extremè, quomodo ignem
ſolutè, & ſimpliciter calidum pro eo, quod eſt ſumm
lidum. Item ſimpliciter idem eſt quod ſine additio
lius, cuius res eſt, pronunciatur: vt ſi quæratur cuius t
peramenti eſt os, non adiecto leonis, aut alterius ani
tis, id ſimpliciter quçri dicitur. Alio modo ſimplicite
eſt, ꝙ exactè & perfectè, vt tẽperies animalis ſimplic
optima nõ dicitur, nec media ſimpliciter, id eſt nõ ex
media, & penitꝰ optima. Præterea ſimpliciter vſurpat
eo, quod eſt ſine diſtinctione, vt ſimpliciter non eſſe
pondendum ait, vbi quçritur an aliquid ſit frigidum
calidum. Sumit & ſimpliciter pro eo, quod eſt com
ratum ad medium ſui generis. Quo pacto vermem
ſolutè loquendo ſiccum, vel humidum intelligi ſcribi
eſt quod talis ſtatuatur ad medium, quod inter ver
conſtituitur comparatum. Quomodo magnum et
& maius in libris de pulſibus differre tradit: nẽpe q
magnum ſimpliciter dicatur: maius autem minimè. N
magnũ ſine collatione, non dicitur, non minus profec
quàm maius: ſed id, ad quod magnũ dicitur, nõ addit
quoniã ad mediũ ſui generis collatione dici intelligi
Additur autem id, ad quod maius dicitur, quoniam
multa collatio fieri poteſt & nihil ob id firmum eſt
quod reſpicientes reſpõdere poſſimus. Tot ferè, aut p
ribus etiam modis ſimpliciter ſiue abſolutè aliquid
Simpliciter in hoc opere intelliget vnuſquiſque, qui diligentius eum author
perlegere non grauabitur. Verum in hoc opere, non
ter ſumere poteſt ſimpliciter, quã pro eo, quod exactè

rectè est tale. Docet enim eius oppositum vt nūc, quod *quo modo*
rfectionē quandā ostendit, nec nō definitiones cor- *sumendum.*
simpliciter salubriū, insalubriū, & neutrorū, in qui-
erfectam quandā in suo genere naturā ex hoc nomi
intelligere declarat. Idē ostēdit latitudo sanitatis,
explicat 8. cap. huius, vbi simpliciter salubria ostēdit
quæ perfectam obtinent sanitatem. Idem requirit
ratio huius authoris, & artis nostræ, quæ pollice-
ognitionem omnium corporū, signorum, & causarū.
autē non omnia sunt æqualiter affecta, sed quædā
ectè, & exactè in suo genere: alia verò ab eo declinār.
os quidē gradus, & recessus notare oportet, vt singu-
ropria præsidia accōmodari valeant. Cæterum verbū *Vt nunc*
ūc quod græcè Gal. dicit ὡς νῦν, Akakias vertit in præ- *quid.*
ia, sed perperā. Nam in presentia verbū non opponit
uod simpliciter hic intelligit Gal. Vt enim simpliciter
est nomen tēporis, sed perfectionis: Ita verbum vt
c, imperfectionis, non autem tēporis nota est. Dixis-
nim nunc, si tempus significare voluisset: non autē vt
c. Est autem meo quidem iudicio hæc loquēdi forma
pta ab Herophilo, qui fortè purioris sermonis Græci
onem nequaquā tenebat, sed Chalcedonio, vt patrio
omate vtebatur. Verum diligentius adhuc cum de cor-
ibus vt nūc salubribus agemus, huius viri, & aliorum
malè de ea re senserunt, refellemus opinionem.

um verò simpliciter duobus dicitur modis, & quod semper, & quod vt plurimum.

Subdiuidit rursus Gal. alterū ex duobus prædictis, cum
m dixerit vnūquodque illorū vel simpliciter tale esse,
vt nūc tale: rursus id, quod simpliciter tale est, duob' mo-
dici refert, & vtriusque pariter medicinā esse scientiā.
citur enī aliquid simpliciter tale, vel quod διαπαντὸς inquit
e sit, vel ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ. significat autē διαπαντὸς prorsus,
nit', semper: ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ magna ex parte, ferè, vt plu
mū: vertunt autē interpretes hoc loco cū magno errore
id semper, hoc verò vt plurimum, siue magna ex par-
sed perperam: hæc enim nomina nihil aliud debent
nificare, quàm gradus quosdam maioris, aut minoris
suo genere perfectionis: Nam docent id in primis ver-
Gal. cum definit species corporū simpliciter salubriū.

Ait enim corpus διαπαντὸς esse salubre, quod est op ma temperie præditum & maxime commensuratum: autem quæ talia sunt, vt Galenus scribit in primo de nitate tuenda diu durare non possunt, quum mutation capiant ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, salubre, quod à constitutio optima non valde admodum deficit, nulla vt apparet vtroque facta temporis mentione. Debet præterea h definiendi ratio, & significatio communis esse causis lubribus, insalubribus & neutris. At quo pacto dicem causam illam simpliciter esse salubrem, quæ semper, plurimum sit salubris. Quid enim in tota materia me ca reperiri potest, quod semper salubre, aut insalub vel neutrum sit: quippe cum res eadem nunc salubris nunc insalubris, alias verò neutra, pro diuersitate cor rum, quibus adhibetur, & ex diuerso vsu vt Gal. in 3. huius, & alibi passim docet. At prorsus & exactissimè lubres, insalubres, & neutræ causæ, & minimum ab e ctissimis recedentes dicuntur, firma quadam ratione: q niam cum simpliciter tales dicuntur, ad certum medi referuntur, vt alia omnia, quæ in medicina bona, ma temperata, intẽperata, aut alia vi prædita dicũtur; Qu ergo illi semper tale intelligunt, nos prorsus & sum tale intelligamus. Quod rursus illi vt plurimum ver vno verbo exprimere non possumus, quia non habem quod minimum eum recessum ab eo, quod est exacti mum, significet. Dicemus ergo per circumlocutionẽ f me exactissimum, & perfectissimum. Atque ita serua mus tum in corporibus, tum signis, & causis vnam & e dem docendi rationẽ vniuerso operi & arti nostræ ac modatam: nimirum in qua gradus & recessus in iis ann tauimus. Cogitur & Galenus ita perpetuo hæc nomi vsurpare: tametsi vt paulo antea diximus in illis euari & suam tractationem in neutris corporibus vitiat. M nardus quoque in eo hallucinatur, cum ait id quod de cit ei, quod salubre vt multum dicitur, sensu dignosci posse: nam signa quibus Galenus salubria inter se disti guit, sensu percipiuntur: alioqui causæ salubres conu nientes adhiberi non possent, si incerta essent indicia Addo quod Galenus paulo postea vbi sanitatis latitu nem distinguit, dicat sensum debere esse omniũ illoru

m. Quomodo autem & id quod exactissimum est,
quod ab exactissimo aliquantulum recedit, simpli-
ale dici possit, nullus ex interpretibus docet. Ratio
t, quòd medicus non solum iis, qui exactam obti-
aturam, sed aliis etiam, qui quomodocunque ab
lectunt, artem suam pollicetur: Curtij autem ratio
denda est: ait enim ille Galenum hac vti diuisione,
á duplex est sanitas, vna quę est in indiuisibili, nem-
exacta omnino & vera æqualitate posita, quã me-
non considerat: quippe cum medicus non quærat
ere sanitatẽ, aũt cõseruare, quę vel nõ datur, vel si da-
ropter mutationes cõtinuas quas nostrũ corpꝰ subit,
incto, & momento temporis durat: Aliam dicit
quæ latitudinem habet, & esse reperitur, de qua me-
agit. Vt ergo, inquit, excluderet eam, quæ planè
ta est, & absoluta à consideratione medici, diuisione
fuisse Galenum, vtriusque tamen medicinam esse
tiam. In quibus quidem verbis manifesta apparet
radictio: Nam quo pacto potest esse medicina sci-
illius, quod à medici cõsideratione excluditur? Nos
em concedimus, sanitatem quæ in exacta ęquabili-
ponitur, in rei natura nequaquam reperiri, eam tamẽ
ci considerationi medici asserimus. Nam etsi illam
conseruat, aut non restituit, vt quæ nõ existat, tamẽ
sibi proponit tamquam regulam & normam perfe-
imã, ad quã alias vniuersas imperfectiores quę in rei
ura sunt, reuocat: Sic enim Gal. in lib. primo de sa-
te tuenda, sanitatem quandam perfectissimam alia-
regulam fingit & statuit. In lib. de temperamentis
peraturam vnam ponit planè exactam, & æquali mi-
ne qualitatum confectam: ad quam reliquas postea
nas, & malas in rei natura apparentes tanquam ad Po-
eti regulam (vt ipse ait) redigit. Eodem pacto Arist.
am demonstrationis definit, & Cicero perfectum ora-
em, qualis, inquit ipse, nemo hactenus fuit. Ac vt bre-
er dicam, in omni genere rerum scriptores & artifices
am quandam, & perfectam formam fingunt: quam
tum abest, vt contemnant, vt omnium primam pro-
nant, nimirum sine qua reliqua considerari, & tracta-
nequeunt. Ergo vtriusque sanitatis medicinam esse

ſcientiam cum Galeno dicimus, illius quidem perfect tanquam regulæ & normæ aliarum, alterius autem ea tione, quod in illa verſetur artifex, & facultatem ſu exerceat. Sed alia ratione Curtij opinio refellitur, qu Gal. non ſolum de ſalubritate abſoluta, & ea quæ ab aliquantulum recedit agat: ſed etiam de inſalubritate neutralitate, quę in ſuo genere pariter obtinent, qu exactiſſimum eſt, & quod ab eodem recedit: Non er Gal. diuidit quòd ſimpliciter eſt, in id quod prorſus t eſt, & illud quòd ferè eſt exactiſſimum, vt perfectas nitates recipiat, vel excludat, ſed vt admoneat medici in ſe recipere ſalubria, inſalubria, & neutra tũ exactiſſi in ſuo genere, tum alia quę ab exactiſſimo deflectunt.

Neutra vero & cauſa & corpus, & quod ſimpl citer dicitur, & quod vt nunc, tripliciter vn quodque appellatur. Hoc quidẽ quia neutri cõtrariorum eſt particeps, hoc vero quia al quando huius, aliquando illius. Horum aute ipſorum ſecundũ, rurſus duobus dicitur m dis, aut quia vtrumque contrariorum ex æqu participat, aut quia plus alterum.

Neutrum quomodo alii definiũt.

Diſtinctiones quibus hactenus vſus eſt, ex æquo ſal bribus, inſalubribus & neutris conueniebant. Nam qu ſimpliciter, & prorſus, & nõ prorſus: ſed minimũ ab eo r cedẽs, & vt nunc tale eſt, omnibus aliis cõuenit. Nũc au cum ſalubris, & inſalubris nullæ ſuperſint amplius diſti ctiones, dictæque omnes ſint, quæ illis & neutris ſunt cõ munes, peculiares quaſdam ſignificationes de neutro tr dit: vt poſtea diſtinctione hac facta, commodius vnum quodq; definire poſſit. Quã quidem in re primum qui neutrum ſit definiemus. Ex illius enim definitione vari ſignificationes intelligentur: ſecundo quot ſint illæ ſigni ficationes ex Galeno oſtendemus, & an omnes ab illo ſi enumeratæ perpendemus: tertio quę ſignificationes ſi maxime propriæ. Porro neutrum quidam dicunt eſſe

ue nullũ est ex duobus, eiusdem tamen generis est cũ
lis. Quæ enim diuersi generis sunt, nequaquam neutra
oci debere putãt: absurdum siquidem esse, si quis qua-
am neutrum esse diceret inter substantiam, & quãti- *Neutrum quid re vera sit.*
a, cum diuersa hæc sint genera: vel colorem diceret
ũ esse inter corpus animatum, & animal: Sunt enim
diuersi generis. Verum huiusmodi diuisionem vna
ficatio neutri, quam quidem ex Galeno postea os-
mus, refellit. Quare præstat neutrum definire, quod
ũm est ex duobus. Itaque cum hic agamus de salubri,
salubri, neutrum dicemus esse, quod nec salubre est,
nsalubre. Porrò cum intellexerimus quot modis fie-
ossit, vt aliquid nec salubre, nec insalubre sit, simul in-
gemus quot sint neutralitatis modi. Fit autem id (in-
Gal.) tribus modis: vno quod nullo ex duobus ex-
is participet, vel quod vtrisque, vel quod nunc hoc,
c illo: constat enim illud, quod vno ex iis tribus mo-
tale est, nec salubre nec insalubre esse: quare nullum
rum, sed relinquitur neutrum esse. Nam quod nihil
ubritatis & insalubritatis participat, non potest salu-
, aut insalubre dici: sicut nec illud, quod vtroque par-
pat. Non enim salubre dici potest: quippe cum partẽ
eat ex insalubri: nec insalubre, cum ex salubri etiam
stet: nec magis quod nunc vno, nunc alio participat *Neutrũ quo modo diuidendum.*
i potest salubre, vel insalubre. Ita quidem Gal. hic di-
it neutrum in tres modos: sed artificiosior esset diui-
ndi ratio, si duos duntaxat primum proponamus, quod
am Manardus animaduertit ad hunc modum. Neutrũ
, vel quia neutro extremorũ participat vel quia vtro-
e, & hoc dupliciter: vel enim vtroque participat in
ersis temporibus, & est tertius modus Galen. vel in
dem tempore, & hoc dupliciter: vel enim æqualiter
rticipat, & est primus modus secundi, vel inæqua-
er, & est secundus modus secundi. Verum in hac
uisione desideratur alia diuisio eius neutri, quod di-
rsis temporibus vtroque participat. Nam quod in di-
rsis temporibus nunc vno, nunc alio extremo partici-
t, ita participare potest vt tam sæpe vno, vt altero
rticeps fiat, vel vno rarius, altero sæpius, & adhuc vno
qualiter vt altero, vel plus vno, quàm altero: Veluti

si quis aliquando intemperie insalubri: alias verò sa[lubri]
participet, potest sæpius salubri, quam insalubri pa[rti-]
pare: vel toties vna vt altera: & potest iterum de sa[lubri in-]
temperie plus habere, quam de insalubri, vel equali m[en-]
sura. Hæc omnia sub neutris contineri ex Gal. opin[ione]
certissimum esse puto, fallique in hoc Manardum & A[cha-]
chiam, qui tradunt id, quod sępe, aut raro participa[t]
salubri & insalubri, neutrum non esse: sed id solum c[uius]
est anceps euentus. Nam quod rarius fit, salubre vt m[ul-]
tum: quod verò sæpius, insalubre vt multum esse stat[uunt].
Verum quomodo salubre vt multum esse potest, q[uod]
aliquando insalubre est, aut insalubre vt multum, q[uod]
sæpius vtriusque fit particeps. Quod enim salubre e[st vt]
multum, parum deficienté ab optima, temperiem & s[tru-]
cturam habet: quam quidem obtinere non potest, qu[an-]
do est insalubre. Ita quod sæpius vtriúsque est partic[eps,]
non potest insalubre esse vt multum, id est paulo mi[nus]
quam pessimam naturam obtinere: quippe cum sæp[ius]
salubritatem habeat, quæ in bona temperie & struct[ura]
est posita: sed hæc postea clarius innotescent, cum def[i-]
niemus corpora salubria & insalubria. Nunc verò pr[æ-]
docere non solum tribus modis: sed quatuor neutrũ ap[ud]
Galen. sumi: id quod patet ex capite de signis salubrib[us].
Appellat enim neutrum signum, quod nihil ommino [de]
dispositionibus indicat, vel non magis salubrem, quã [in-]
salubrem, vel partim salubrem, partim insalubrem: [vel]
aliquando salubrem, aliquando insalubrem dispositio[nem]
ostendit. Ita ergo corpus neutrum erit quod dispositio[nem]
habet, quæ nullam relationem obtinet ad corpus salub[re]
& insalubre, vt corpus album dicitur neutrum inter sal[u-]
bre & insalubre, quod nihil habeat, quod referatur ad i[lla:]
vel quod mediã habeat dispositionem inter salubrem [&]
insalubrem absque participatione illorum: vel quod pa[r-]
ticipet eodem tempore, vel diuerso de vtroque. Ex qu[o]
quidem significato patet quod antea diximus, neutrũ n[on]
semper esse debere eiusdem naturæ & generis cum illi[s]
ad quæ neutrum dicitur. Sequitur vt tertiũ ex proposit[is]
explicemus, quænam inquam significationes neutri m[a-]
gis sint propriæ. Videtur autem illa esse, quæ cum alteri[us]
generis sit, nullum extremorum participat: deinde ill[a]

Manardi & Achachiæ opinio reprobatur.

Neutrũ quatuor modis apud Gale. sumi.

...cam eiusdem generis sit, particeps etiam non est ex-...orum. Quod enim nihil habet ab aliquo extremo, ...ro neutrum extremorum dici potest. Sequitur dein-...odus, qui vtroque simul participat: in hoc enim etsi ...rum nullum est ex duobus, aliquid tamen habet ex ...is, & vtrúmque potius quàm neutrum dici debet. ...rtus modus omnium minimè proprius est, cum ...npore suam naturam, capiat, & modò sit salu-...e modò insalubre: & quo tempore salubre est, non ...rum, sed salubre. Sic insalubre, quo tempore insalu-...est, non neutrum dicatur, nec neutrum sit, nisi vt vi-...udo illa ex duobus inter se coniunctis consideratur. ...ic hæc quidem de neutri significationibus dicta suf-...at, quandoquidem posteadiligentius adhuc nonnul-...iis erunt explicanda. *Neutri significationes quæ magis propria.*

...verò & in tota definitione, si verba animad-...ertimus, ambiguitas quædam, quam & ipsam ...issoluere oportet, cum enim dicitur medici-...am esse scientiam salubrium, & insalubrium ...c neutrorum, significatur & quod omnium ...articularium, & quod quorundam, & quod ...ualium: sed omnium quidem indefinitum ...uoddam est, atque imposibile, quorundam ...iminutum atque artificio carens, qualiũ ve-...rò artificiosum pariter atque sufficiẽs ad om-...nia artis particularia, quod etiam dicimus in ...medicinæ definitione comprehendi.

...xplicat Gal. dubitationem quandam, quæ ex defini-...nis verbis oriri posset. Dixit enim in definitione me-...inam esse sciẽtiam salubrium, insalubrium, & neutro-...n: quæ propositio cum indefinita sit, tripliciter intelli-...potest: nempe quòd omnium illorum medicina scien-...sit, & quòd quorundam, & quòd qualium. Dicit autem ...elligendam esse definitionem, non omnium, non ...orundam, sed qualium. Quid per omnia, & quędam ...elligat, omnes norunt interpretes, & cur non illo-...n medicina scientia sit, docet ipse author: omnia enim

intelligere videtur particularia, quæ cum infinita sint, n
potest illorū esse ars vel scientia: quare nec explicari, ne
mente concipi, nec tradi possunt, vt vniuersi philosoph
& ipse Gal. 1. ad Glauconem docent. Nec quorundam so
lum medicina scientia est: imperfectum enim id (inqu
Galenus) esset, & ab arte alienum. Est enim id imperfect
quod omnia non comprehendit: ab arte item alienum
quoniam ars de omnibus præcipere debet. Et in hoc om
nes consentiunt, vt dixi, interpretes, ex Gale. rationib
persuasi. Consentiunt etiam in hoc quod medicina qu
lium sit scientia. Verum quoniam Galenus non explic
quid per qualia intelligat, nec ita consueta dictio est
id significandum, quod author intelligere vult, ideo d
uersæ interpretationes extant, quas leuiter attingemus,
meliorem elicere posimus. Manardus ergo nō dictio
ipsam interpretatur: non enim medicinam qualium sci
tiam esse dicit, sed ad artem pertinere cognoscere, quæ
medicinę definitione continentur: ad quod ostendend
necessarium esse definitionem eorum adferre: dubitati
nemque hanc esse motam á Galeno, vt ostenderet, qua
corporum definitiones necessario essent asignandæ. V
rum multiplciter in hoc mihi errare videtur: Primo qu
Gal. dicto non quadret interpretatio: dicit enim Gal.
omnia artis particularia sufficere, si dicatur qualium m
dicina esse scientia. At ad id non sufficiet, si solum di
niamus, quid illa sint, sed diuidenda ea & aliter explicā
sunt. Secundo artificiale esse, & artem non esse imperf
ctam, si qualium dicatur medicina esse scientia, eam en
perfectam non facient illorum definitiones. Tertio dic
Gal. qualium medicinam esse scientiam, non autem qu
cognoscere oporteat qualia sint, quæ in medicinæ diffin
tione continentur. Nam & si ipse postea ea definit, nil
tamen ad quæstionē propositam pertinet, quod cogn
scere oporteat qualia sint: Ac clarius quidem apparet d
storta hæc interpretatio, si quæsto proponatur, & lo
qualium interpretatio ponatur. Si quis enim propon
vel quærat quorum nam medicina scientia sit, salubriu
insalubrium, & neutorum, & respondeat non omniu
nec quorundam sciētiam esse, sed definiēdū esse & doc

Manardus quid intelligat per qualia, qui & refellitur.

talia illa sint, quis non videt ineptam responsio-
Non enim quærimus id, ad definiri illa debeant: sed
m, vel omnium inquam, vel quorundam, vel alio
medicina scientia sit. Sed satis ad Manardi inter-
onem hæc dicta sint. Acachias autem idem ferè
lle sentit, sed alia ratione. Quod enim alij ver-
alium, ille qualitate affectorum interpretatur: vt
sensus. Non omnium humanorum corporum, nec
ndam solum, sed omnium in vniuersum affecto-
ualitate, nempe sanitate, morbo, aut neutro affe-
edicina scientia est. Sic de causis, & signis eadem
, nempe quòd non omnium illorum, nec quorun-
scientia sit, sed vt qualitate salubri, insalubri, & neu-
edita sunt secundum omnes prædictas significa-
, id est vt simpliciter, & vt nunc talia sunt. At hic
dubitationi non respondet, multóque magis,
Manardus ab ea recedit. Nam ille hæc scribit, quasi
et quod iam in ipsa definitione continetur: etenim
tio ipsa iam explicauit medicinam non humano-
orporum, nec omnium causarum, aut signorum
iam esse: sed salubrium, insalubrium, & neutro-
Quòd si in definitione dixisset, medicinam scien-
esse corporum, causarum, & signorum, locum fortas-
beret talis solutio: quòd scilicet illorum solum sciē-
, quatenus qualitate salubri, insalubri, & neutra sunt
ita. Verum cum iam (vt dixi) id definitio ipsa in se
neat, & aperte exprimat, salubrium inquam, insalu-
n, & neutrorum medicinam scientiam esse, frustra
a id quispiam ostendere conabitur, aut de eo dubi-
. Supponit enim Gal. in quæstione, medicinam salu-
n insalubrium, & neutrorum corporum, causarum,
norum scientiam esse, quæritque an omnium salu-
n, insalubrium, & neutrorum, an quorundam scien-
t: & concludit non omnium nec quorundam, sed
ium scientiam esse: quod quilibet ineptè interpreta-
alubri, insalubri, & neutra qualitate affectorum: quo-
n vt dixi hæc in quæstione supponuntur. Quare opi-
Acachiæ tanquam inepta reijcienda est. Curtius au-
locum istum melius interpretatur ad hunc modum.
dicina scientia est salubrium, insalubrium, & neutro-

Acachiæ interpretatio improbatur

Curtij interpretatio laudatur.

rum,non omnium,non quorumdam,ſed qualium , id e
regularum vniuerſalium,quæ ſeruiunt ad cognoſcéda
la omnia ſecũdum ſpeciem,& indiuidua, citátque in h
re Gal.cum de cauſis ſalubribus,id eſt de materia medi
agit in lib.de ſimplicibus, vbi artis non eſſe dicit,partic
lares omnes effectus medicinarum nouiſſe , ſed ſatis e
generalem quandam regulam inueniſſe , per quam no
dum expertorum remediorum vim , & expertorum ia
particulares facultates licet inuenire. Eas autem , inqu
generales regulas tradit in quatuor prioribus libris , qu
bus ſcilicet & non exploratas facultates inuenire,& pa
ticulares complecti poſſimus. Satis enim eſt medico
medicamentis nouiſſe, cum de manifeſtis operationib
agit,quod certo gradu calida,frigida,humida,ſicca, vel
tiam dulcia,amara,aut alio ſapore, vel odore ſint præ
ta. Qui enim generale id cognouit , regulam habet ia
quòd idem rarefaciat,attrahat,digerat , repellat , conc
quat,vel quoduis aliud faciat,quod ſequitur primas qu
litates. Nam qui methodum hanc vniuerſalem tenet,n
ſolum de notis medicamentis , ſed etiam de ignotis ſp
ciebus iudicare poterit,an ſcilicet amica vel inimica ſi
an cibi,vel medicaměta.&quid tádě ſint,vel præſtare v
leant. Ex qua qiud regula refert Gal.ſe nouiſſe ex ſolo
dorei tetro,herbam ignotam,quam cěturto qui dã att
lerat, noxiam eſſe hominibus. Eodem pacto qui in mo
bis nouit generationem,& cauſas, & ſigna illorum ge
nerari n,de aliis nunquam viſis iudicare poterit : que
admodum iudicamus morbum Gallicum nunqum ab a
tiquis cognitum à pituitoſo,& meláecholico humore ſ
ri:propterea quòd naturam ſequatur morborum , qui
tali materia concitantur. Eadem docendi ratione Ariſt
tel.in lib. de animalibus eſt vſus. Tradit enim vniuer
lem quandam methodum omnibns animalibus comm
nem,qua ſpecies inter ſe diſtinguere , & nondum cogn
ſub certo genere ponere poſſimus. Concludit igitur C
tius iis rationibus , & exemplis medicinam eſſe quali
ſcientiam, id eſt omnium contentorum ſub regula v
uerſali. Eſt ſane bona hæc interpretatio,non tamen o
nino exacta , & ad mentem authoris excogitata. Primu
enim non exprimit quid per ὁ ποίων, id eſt qualium G

pliter significet. Nam vna est simplex dictio apud ...s, quæ nunquam reperitur tot significare, quot ille ... nempe contenta sub regula vniuersali. Nec apud ...os possumus qualia, nisi violenta interpretatione ita ...lare. Præterea quæ particularia sunt, & continentur ...gula vniuersali, sequuntur regulam ipsam, & vni..., cuius quidem est scientia: non autem conten... sub illo. Non enim dicemus nos medicinam esse ...am contentorum sub vniuersali: sed ipsius vniuer... Particularium autem non primo & per se, sed qua... sub vniuersali continentur. Cum ergo dicat Gal. sub ...bus particularia contineri, non possumus per qua... ...elligere particularia: hæc enim continentur sub ...rsalibus regulis, non autem continent. Multum au... ...efert dicere medicinam esse sciẽtiam contentorum, ...ntinentium: contenta enim particularia sunt, & ...sset artificiosum medicinam illorum esse scientiam. ...e cum hæc interpretatio non placeat, alia quæren... melior, quam quidem sumemus ex Aristotel. lib. de ...icamentis in cap. de substantia: vbi de significatio... ...diuiduæ, & secundæ substantiæ agit. Illic enim pri... substantiam hoc aliquid significare scribit. Secun... ...utem substantias, genera inquam & species, quale ... vbi hoc, indiuiduum significare ostẽdit: aliquid ve... ...bstantiam, & quale vniuersale. Ex quo loco mani... intelligitur, non aliud significari per quale, quàm v... ...rsale. Quæ quidem interpretatio quadrat dictioni ...oris, & veritati. Non enim omnium particularium, ...quorundam, sed vniuersalium medicina est scientia. ...drat huic interpretationi, quòd Gal. scribit artificio... ...esse, si qualium dicamus scientiam esse. Nam ars vni... ...alium est: nec non illud quod inquit, ad omnia artis ...icularia sufficere. Cum enim particularia sub vniuer... ...bus contineantur: qui nouit vniuersale, nouit etiam ...entia particularia. Atque hæc quidem satis de expli... ...one dictionis qualium. Verum quoniam Gal. scribit ... in loco medicinam particularium non esse scien... ...: multa autem videantur contrarium asserere. Ideo ...iter quæstionem tractabo: An medicina particu... ...um non sit: præsertim quod hi, qui eandem attige-

Vera huius loci interpretatio ex Arist.

An medicina non sit

particularium.

runt, non rectè soluere videantur. Qua quidem in re pri-mum quid per particularia intelligere velim in quæsti-ne, & quid hic intelligat Gal. explicabo: secundo rati-nes vtrinque adferam: postremo quid verè sentiendu-sit, aperiam. Particularia nonnulli ex interpretibus hic i-telligunt indiuidua superfluamque ob id quæstione-hanc esse putant, cum nemo videatur ponere artes i-diuidua tractare. Ego autem puto Galen. particula-hic intelligere species atomas & infimas, in quæ gen-diuiduntur. Non enim omnes species salubrium cau-rum medicina comprehendit, quandoquidem nihil i-pedit herbas, lapides, & mineralia in dies inueniri ign-ei, qui artem constituit, & docet. Quare cum species il-non reuera quidem infinitæ, vt nec etiam indiuidua si-in certo tamen numero contineantur, certum est me-cinam non esse dicendam scientiam illarum: esset en-hoc modo impossibile: ergo per particularia non i-diuidua, sed species specialissimas intelligit Gal. eas a-tem ars ipsa considerat, & ob id non inepta est quæst-an medicina sit scientia omnium specierum salubriu-insalubrium & neutrorum. Nos autem in nostra quęst-ne id non quærimus: scimus enim quod indiuiduas s-cies medicina considerat: considerat enim naturam r-barbari, centaurij, & alias species medicamentorum, t-causarum, tum corporum, & signorum salubriũ, sed qu-rimus an indiuiduorum consideratio ad artem pertine-quæ etsi videtur quæstio talis, vt statim solui possit: t-men quia varię videntur extare de hac re opiniones. I-hanc tractare non denegabimus, Aristotelem enim q-dam, vt Curtius, citant variis in locis, in quibus aiun-lum velle artem singularia considerare: in aliis autem-lum vniuersalia. Nam primo ethic. cap. 7. ait me-cum non considerare sanitatem in vniuersali, & comm-ni, sed huius, & huius particulares. Item 6. eiusdem o-ris lib. 8. cap. 9. ait Aristotel. dicere artem & prudenti-esse singularium eo, quòd non sufficit scire, quòd le-carnes citius concoquantur, sed necessarium etiam sci-dum, quæ sint leues carnes, & dicit leues carnes esse-carnes auium. Gal. item tertio method. dicit quòd h-mo in vniuersali non curatur, sed particularis: quod c-

Per particularia quid intelligendum.

trimo ad Glauconem. Ex quibus rationibus pu-
illſe effeciſſe, quòd ars particularia conſideret. In
um verò adferunt artem eſſe habitum intellectus
in intellectu autem ſingularia non recipi, vt ter-
nima. Item in procœmio metaph. Ariſt. ait artem
verſari circa vniuerſalia, & ſecundo Ethic. cap. ſe-
ingularia excludit à ratione artis, vt quæ non poſ-
comprehendi: nimirum cum numero incerto cō-
ur. In iis autem dubitationibus diluendis maxi-
orat Curtius: nec tamen quod vult aſſequi poteſt.
uod ait Ariſtot. ſcribere in ethicis artem conſide-
gularia, falſum eſt: & nunquam ab eo authore eſt
um. Nam credere Ariſt. velle medicinam conſide-
gularia eo, quòd dicat, non ſolum cognoſcendum
òd leues carnes facile concoquantur, ſed etiam
m ſint huiuſmodi carnes, & quarum rerum, ab-
. Poſſum enim ſcire quænam ſint leues carnes, e-
ſingularium mentionem non fecero: ſed dunta-
arum ſpecierum, quemadmodum ipſemet Ariſto-
it, quum dicit leues carnes eſſe quales ſunt carnes
. Illud etiam quod adfert ex Ariſt. & Gal. medicum
niuerſalem hominem curare, ſed Socratem, & Pla-
: verum quidem dicit, ſed nihil ad quęſtionem pro-
m. Aliud enim eſt quærere quid ars cōſideret: aliud
quod artifex facit. Ars enim ipſa de vniuerſalibus
agit, cum habitus ſit & præceptis conſtet, quæ
de vniuerſalibus tradi poſſunt. Artifex autem ipſe
rtem diſcit, vniuerſalia quidem diſcit: ſed cum il-
xercet, in ſingularibus exercet: propterea rectè Ga-
initio lib. ad Glauconem dicit ſcripta cōtrario mo-
habere operibus: ſcribi enim vniuerſalia, exerceri
medicum in particularibus. Aliud ergo eſt de arte
& de illius præceptis: aliud de artifice, & eius offi-
llud verò quod Curtius ſcribit ſingularia ad artem
ituendam neceſſaria eſſe, quoniam ex illis vniuer-
onſurgit, de quo ars poſtea tractat: verum quidem
, ſed in eo fallitur, cum quæſtionem ita ſoluit, vt
Ariſtot. dum ſcribit artem particularia conſiderare,
ligere particularia ad artem conſtituendam facere,
quòd artis ſint partes: nunquam enim (vt diximus)

Aristot. memoriæ prodidit artes singularia considerare. Aliudque est docere ea, ex quibus vniuersale, & ars ipsa inueniuntur, & constituuntur: aliud vero de quibus ars ipsa iam inuenta & constituta tractet. Nam vt ars non est, dum vniuersalia ex particularibus colliguntur: ita cum inuenta illa sunt, tunc illorum est ars, & ab illis arte instructus artifex ad singularia rursus descendit, & in illis, quæ ex arte comparauit, exercet. Verum igitur est ex singularibus vniuersalia colligi: verum falsum est artes ipsas circa singularia versari: sed hoc facit artifex, & de eo intelligendus est Arist. & Gal. cum dicunt medicum non hominē, sed Socratē curare: tunc enim quod artifici est proprium operantis, non artis inuentionis docet.

Primum igitur de corporibus dicere aggrediemur, qualianam sint & salubria, insalubria, & neutra, post hæc de signis & causis disseremus.

Posteaquam Gal. explicauit quomodo medicinæ definitio intelligenda sit, & quæ in definione continentur, ordinémque in illis statuit duplicem: vnum, in quo causę primo considerantur, deinde signa, postremo corpora: alterum huic contrarium, tractationem de singulis aggressurus, quorum medicina scientia dicta est, ordinem sibi ipsi statuit, quē in hoc opere seruandum esse iudicat. Est autem secundus ordo ex duobus propositis, in quo primum corpora salubria, insalubria, & neutra considerantur, deinde signa, postea causæ. Considerationem autem corporum auspicatur à diffinitione, quoniam non satis constabat, quidnam vnumquodque illorum esset propter varias significationes, quas antea docuit. Verum cum inter illas significationes, quod simpliciter est salubre, dignitate & natura primas partes obtineat, sitque tanquam regula omnium, meritò primò quid salubre simpliciter corpus sit, definit. Sed antequam definitionem examinemus, explodenda est illorum opinio, qui ex vno verbo, quod in hac sententia Gal. continetur occasionē sumpserunt, vt dictionem qualium explicarent ita, vt ratio redderet quare definiendæ essent prædictæ corporū differentiæ: Deinde docendum est, cur à corporibus tractationem inceperit. In hoc enim etiam interpretes dissentiunt

tiu

Aiunt igitur illi, per qualium, non aliud intellige- ...hum, quàm quod necessarium sit definire corpora, ...a & signa salubria, insalubria, & neutra: quoniam ...it hic dictionem qualia, cum ait. De corporibus ...aggrediemur, qualia nã sint. Quod certè non pro- ...quod illi volunt, sed potius quod nos antea docui- ...am cum antea dixisset medicinam considerare illa, ...ia sunt, id est vt vniuersalia, nunc dicit huiusmodi ...m vniuersalem, & qualem esse explicandam. Ag- ...mur inquit docere qualia sint salubria, insalubria, ...ra, id est vniuersalem illorum naturã declaremus, ...ximus esse considerandã, non particularem, quæ ...usdã, aut omnibus salubribus, insalubrib', & neu- ...peritur, dixisset autẽ Gal. si eorũ opinionẽ astrue- ...nunc modum. Definiamus igitur corpora salubria, ...ria, & neutra. Sed inquit, dicere aggrediamur ...nam sint, id est eam naturam communem, quam ...s, tractandam esse, exponamus. Cæterum de ordi- ...posito hic à Gal. inter se discrepãt interpretes: nam ...sentiũt illum exordiri à corporibus, quòd ea no- ...notiora notione confusa: quos quidem refellere ...quid enim confusum magis in hoc, quàm in illo ...statuas? Curtius verò hanc reddit rationem, quòd ...in quacunq; arte docemus aliqua (vt ait) ex spe- ...speculata autem debent semper præcedere ea, quę ...s docentur, ordine naturæ. Cum ergo, inquit, in ...ina notitiam corporum speculemur, ideo primo ...pertractandum: quoniã corpus speculatum omnia ...dit, quæ ex speculatis de corpore docentur. Et hæc ...verbum: quæ planè sophistica videntur, aut certè ...ab eo, quod scribit author. Dixit enim Gal. primo ...ra occurrere, deinde signa, postremo causas: & hũc ...dinem, qui in operatione occurrit: proponit ergo ...corpora, quoniam ordinem operis sequitur: & ea ...n vult prius explicare, quæ in opere prius occur- ...In quo quidem ordine etiam ordinẽ doctrinæ ser- ...ã absque tractatione de corporibus, signa intelligi ...unt. Ac absque corporibus, & signis, causarum sa- ...m vsum ignorari necesse est.

signa salubria circa corpus agunt ei co[illegible]

Salubre ſimpliciter corpus eſt, quod ab ipſo naturæ ortu, bonam habet temperaturam in ſimplicibus & primis particulis, atque in iis, quæ ex illis componuntur inſtrumentis eſt commenſeratum.

Circa definitionem hanc errat manifeſtè Manardus, qui corpus, quod hic ponitur, genus eſſe dicit. Id enim totum definitur, ſalubre ſimpliciter corpus, & ſubintelligitur loco generis, corpus, ita vt talis ſit ſenſus. Corpus ſimpliciter ſalubre, eſt corpus, quod ab ipſo naturæ ortu &c. At magis adhuc errant, qui temperatum, genus eſſe in hac definitione arbitrantur. Id enim differentiam facit, vnà cum aliis omnibus definitionis particulis. Diximus quidem ſuperius multa, quid inquam ſit ſalubre, & quid ſimpliciter ſignificet, refellimuſq; aliorum opiniones, qui malè (vt credimus) de iis rebus ſenſerunt: ſed diſputatio noſtra communis fuit non ſolum corporibus, ſed etiam cauſis & ſignis ſalubribus: nunc poſtulat tractatio de corporibus ſalubribus, vt ea ex communi illa diſputatione ad hũc locum ducamus, quæ propria ſunt huic inſtituto, & alia etiam adferamus neceſſaria, & propria ſuperius prætermiſſa. Manardus, vt antea diximus, ſalubre ſimpliciter corpus ſcribit neceſſario non includere ſanitatem, quia ſic ægrotare non poſſet: ſed quod ſalubre ſit, id habere à naturali potentia, quę qualitas eſt à generationis principiis ducta: propterea hanc ſalubritatem nunquam in vita, aut morte amitti, nec conſeruari, aut recuperari, aut aliud denique poſſe pati. Nos verò ex infinitis Gal. locis oſtendimus, ſalubre corpus neceſſario eſſe ſanum: quandoquidem à Gal. potiſſimum, vt diximus duobus modis ſumitur, vel pro ſano, vel bene ſano. Commentum quoque illud eſt, ſalubritatem hanc ſtatuere natiuam quandam potentiam: quippe cum nihil aliud ſit, quàm ſanitas, aut bona ſanitas: quę propterea conſeruari, recuperari, & amittit poteſt in omni tẽpore, ſi cauſæ adſint, quæ illam corrumpere poſſunt. Id enim probari ex Gal. vniuerſa tractatione: in qua ne verbum quidẽ de huiuſmodi potentia fit, ſed de ſanitate ipſa, quæ intenſionem, & remiſſionem admittit. Præterea omni

Manardi opinio de corpore ſimpliciter ſalubri, quæ confutatur.

corpora salubria, communi definitione esse comprehēsa ulterius à Gal. vbi per sanitatem illa definit, non autem per aliquam potentiam. Idem docere peculiares definitiones specierum corporis salubris: in quibus bonā temperiem, & commoderationem, in quibus sanitas residet, assumit: quod illis nequit conuenire, qui ægrotant, & similiter habent, (vt ille credit) huiusmodi potentiam. Ad hæc: non respondere tractationem de signis & causis huic opinioni: nō enim doceri signa, & causas salubres à Gal. quæ potentiam aliquam respiciant, sed ipsam sanitatem. Docere preterea definitiones exactissimi, & non exactissimi, & vt nunc salubris salubritatem recipere intensiones & remissiones, cum in illis detur, quod deterius & melius est affectum. Nec illud prætermissum est, ꝙ consideratio huius potentiæ inutilis omnino sit medicis, qui non considerant, quæ à sua arte nihil pati possunt, sed sanitatem ipsam, quæ diuersam curam & tractationem requirit, prout ea diuersa in corporibus nostris reperitur. Ad idem facit quod ille opinionem suam euertat, cum fatetur insalubria corpora, & non solum salubria à sanitate sua habere, vt certo modo resistant causis morbosis. Ac etiam cum fatetur salubre simpliciter, sanitatem habere ab ortu, & non acquisititiam, vt salubria vt nunc, idem confirmat. Illud etiam sequi hanc opinionem, quòd huiusmodi corpora simpliciter salubria, nunquam ægrotare possint: quoniam perennem habent eam naturalem vim ad sanitatem, quæ perpetua esse debet, vt ipsa facultas à qua nascitur, habent quidem salubria corpora hanc prærogatiuam, quòd apta sint diu sana esse. At hoc non habent ab insita aliqua potentia, sed à bonitate sanitatis, qua fit, vt diu, & facile morbosis causis resistant: quod quidem aliis non contingit, qui intemperatum habent corpus, aut male conformatum. Hæc enim promptè à morbosis causis vincuntur. Quod si corpus salubre ægrotat, tunc certe salubre non est, quia bonam temperiem, bonámque structuram amisit. Quare cum Leonardus dicit corpus salubre non posse ægrotare, si sanitatē necessario includit, id negamus: cur enim sanus nō potest in morbos incidere: illud verò sequitur, tūc amplius salubre non esse, cum morbo laborat: docet item neutrum

tertiæ significationis, quod in primis ætatibus salubritatem habet, postea verò insalubritatem, eam salubritatem, quæ ab ortu incepit, amitti. Nec verò in eo bene sentit Manardus, quòd scribit corpus simpliciter salubre id habere, quod simpliciter salubre sit ab ipsis generationis principiis. Non enim scribit Gal. salubritatem hanc esse ab ortu, sed huiusmodi corpora simpliciter salubria, à primis principiis habere bonam temperiem, & structuram commoderatam: vt in hoc quoque appareat Manardi error, qui quod de temperie, & structura partium dicitur, ad naturalem suam potētiam, de qua ne verbum quidem à Galeno fit, violenta interpretatione trahat. Sed demus salubritatem huiusmodi esse naturalem potentiam, nonne illa amittetur amisso temperamēto, à qua naturam suam sumit? Nam si salubre simpliciter corpus est, & dicitur eo, quòd habeat bonum temperamentum, bonámque structuram à suis principiis, necesse profectò est, vt corrupta per morbos tēperie, aut structura, desinat esse simpliciter salubre, nimirū quia amplius non habet id, quod in ortu accepit, à quo consecutum erat, vt simpliciter salubre esset. An id etiam non docent morbi, qui sanitatem corrumpunt. Quidam enim ita leues sunt, aut in natura adeo robusta fiunt, vt posteaquam liberatus æger fuerit, facilis fiat redditus ad pristinam sanitanem. Alij verò vsque adeo magni, vel maligni, vt vel occidant, aut certè ita afficiant corpora, vt illa numquam possint, quā prius habuerant sanitatem, recuperare: cuius generis est morbus Gallicus, qui sæpe ita inficit corpora optimè alioqui suapte natura affecta, vt illa in tota vita postea morbos euadant. An dicemus illa adhuc esse simpliciter salubria, eò, quòd bonam temperiam, & structuram à suis principiis acceperint? minime quidem, quippe cum omnia sint mutata in malum, nec vlla amplius supersit potentia ad sanitatem, sed à leuissimis quibusque causis in morbos ruant. Ergo amittitur & amissa aliquando restituitur, aliquando nequaquam huiusmodi salubritas, pro natura & magnitudine morborum, qui corpus vitiarunt: Nec quidem ab ortu inseritur potētia illa sua, quæ semper duret, sed bona sanitas ex bonis principiis resultat, quæ apta est diu durare eò, quòd valida sint corpora, quę ea sunt pr[...]

Ita vt morbosas causas facile non admitrant, aut eas, illas vincere penitus sint apta: quod tamen, vt semper non accidit. Præterea ille sua principia non t: nam antea simpliciter salubre definiuit esse, quod atè, & absque alio additaméto dici potest, nulla orat principiorum facta mentione. Cur ergo hic idé finit, vt pręcipuam definitionis partem, & vim di eo consistere, quòd à primis principiis tale sit. At corporibus definiendis id requiratur, non erit idem endum in definitione causarum, & signorum simcer salubrium. Dicemus ne ergo causas simpliciter res esse, quę à suo ortu, suisque principiis habét nam quandam potentiam, qua corpora simpliciter sa a conseruare possint, aut sanitatem tueri, aut resti. At quæso quis ortus erit lapidum, aquę aëris qui t causis salubribus vtimur, ad ea pręstanda: aut quid t hac distinctione vti in causis, quòd quędam ab orbeant, alię verò post ortum capiant vim suam, & atur simpliciter salubres: Non enim quòd ab ortu sint, simpliciter salubres dicuntur: sed quòd bonam ant temperiem, qua possunt corpora simpliciter saia, quæ huiusmodi etiam temperiem habent, conser. Nec profecto signa dicuntur simpliciter salubria, d à suo ortu suisq; principiis hoc habeant: sed quod sint bonam sanitatem, & salubritatem simpliciter ndere. Cæterum dicet fortasse quispiam Galenum in oribus, quæ simpliciter dicuntur definiendis, ortus tionem fecisse. quod & nos fatemur. Sed particulam n asserimus additam esse, non vt ostendat quid res sit: vt causam apponat, ex qua fit, vt talis sit. Nam simiter salubre corpus est, quod optimam habet tempen, & structuram: qualis esse non potest, nisi ex bonis cipiis ortum duxerit. Nam quod optimum est, defiate natura in principiis, nulla arte fieri potest: sic & e pessimam habét sanitatem, raro eam habere possunt, ex malis suis principiis. Continet ergo Galenus non um definitioné corporis simpliciter salubris: sed etiam sas reddit bonæ istius sanitatis, quasi diceret, corpus pliciter salubre est, quod optimam habet temperiem, alia sunt corpora, quæ ex bonis, vel optimis principiis

ſunt orta. Nam vt Gal. in definitione corporis ſemper ſalubris non explicat verbum ſemper, quod indicet tempus, ſed quod eſt optimum in genere ſalubrium: ita ſi aliquando in vno tempus addatur, intelligimus non addi tamquam neceſſarium ad definitionem, ſed vt cauſam reddens, & oſtendens vnde fiat, vt illa vel optima, vel peſſima, vel exactè media eſſe poſſint. Ex his ergo falſa agnoſcitur Manardi opinio. Quid verò Montanus ſentiat de corpore ſalubri ſimpliciter, opere pretium eſt vt paucis ſubiiciam. Ait autem in vno loco illud eſſe, quod eſt abſolutum, & in propria ſua eſſentia, & hoc conuenire corpori optimè ſano. Itaque cum dicit Galenus ſimpliciter ſanum, intelligendum eſſe, quod ſit optimè ſanum: quemadmodum ſimpliciter quod eſt penitus ægrũ. Corpus ergo ſimpliciter tale, capi pro abſolutè, ſiue in bonam partem, ſiue in malam ſumatur. At in hoc primũ illud reprehẽdi poteſt, quod dicit ſimpliciter ſalubre abſolutum, & in propria ſua eſſentia. Nam ſuperfluo additur in propria eſſentia: deinde probare nõ poſſum quòd dicat, ſimpliciter ſalubre, quod eſt abſolutum, conuenire corpori optime ſano. Nam ſi eo authore ſalubre aliquãdo eſt quod ægrotat, propinquam tamẽ habet ſanitatem, non ſemper conueniet corpori optime ſano, quod ſimpliciter eſt ſalubre. Confundit præterea ſalubre cum ſano, & inſalubre cum ęgro: cum dicit ſimpliciter ſanum eſſe intelligendum, quod ſit optimè ſanum, ſimpliciter verò ęgrum, quod eſt penitus ægrum vel inſalubre: cum tamen ille hæc inter ſe diſtinguat, deinde quid intelligat per penitus ægrum, cum dicit ſimpliciter ægrum, eſſe penitus ęgrum, non ſatis patere poteſt, videtur tamẽ ſignificare velle, illud eſſe penitus ægrum, quod habet peſſimam ægritudinem, hoc enim ſequitur, ſi ſimpliciter ſanum intelligendum eſt, quod habet optimam ſanitatem. At Gal. ſimpliciter inſalubre non vult eſſe, quod penitus ægrotat, vt poſtea oſtendemus. An non etiam in hoc ſibi manifeſtè repugnat, cum paulo poſtea ſimpliciter ſalubre dicat eſſe, quod vel eſt ſemper ſanum, aut vt plurimum: non enim iam à perfectione maiore, aut minore, ſed ex duratione & tempore hæc definit, & inter ſe diſtinguit. Nec credendum quidem eſt, illud, quod eſt abſolu-

Montani opinio de corpore ſimpliciter ſalubri.

nu, semper tale esse: quandoquidem eo authore idē
imomento temporis (si aliquando inueniatur) du-
est. Igitur cum istorum doctorum interpretatio
nam probari possit, & alii qui extant meliora nō
, tempestiuum est vt paucis nostram sententiam
mus. Ac cum tres sint differentiæ corporum, quæ
s latitudinem amplectuntur, constat illa non pos-
as distingui, quam per bonum, malum, & medium
onum & malum. Dicemus ergo illa esse corpora
a, quæ bonam obtinent sanitatem, insalubriáque
, neutrâque mediam tenent. At in bono, malo, &
dantur gradus. Nam in bono vnum est, quod solū
num: aliud verò quod est optimum in extremo, a-
uod optimum quidem est, sed non in extremo, pa-
amen ab extremo recedens. Quibus positis gradi-
t ponit Galenus lib. primo sanit. tuen. & in Trasy.
lefiniemus corpus simpliciter salubre, quod est op-
sanitate præditum. Illud enim sic comprehendet,
prorsus salubre est, & quod ab illo parum recedit.
æc definitio simpliciter salubris siue explicatio per-
, vt ex multis locis in ipsa tractatione innotescet,
Gal. huiusmodi corpora ita definit. Nec non & cau-
t signa, ad horum proportionem: causam inquam sa-
lem simpliciter vocandam esse, quæ optimam tempe-
est nacta, & ob id optimam sanitatem conseruare,
inducere est apta, & signum simpliciter salubre intel-
as, quod huiusmodi corpus, sanitatemque in eo posi-
ostendere potest. Hic autem alias particnlas in defi-
one ponit, nempe quod ab ipso naturæ ortu in sim-
ibus & primis particulis sit temperatum, & in compo-
, siue instrumentariis commoderatum: id quod facit
lici ratione: vna, quod causas voluerit ponere, quibus
vt optimè sanum sit tale corpus: Non enim vt ante e-
m diximus, corpus optime sanum esse potest, ni-
n ipsa generatione habuerit optima principia, &
similaribus & organicis partibus optimam constitu
onem obtinuerit. Sunt ergo hæc causæ, quibus fit vt
rpus sit simpliciter salubre. Alia est ratio, quòd cum
c opus sit compendium omnium librorum Galeni,
e occasionem dare velit explicandi ea, quæ in illis

Authoris opinio de corpore simpliciter salubri.

libris cōtinētur: Mentionem ergo fecit temperaturæ plicium, & instrumentarium partium, naturæ, generis, temperaturæ, & compositionis corporis, vt occanem det nobis exponendi, quę ad hominis constitut pertinent. Quod & nos hoc loco præstaremus: sed niam prolixa satis euadit interpretatio in significatibus salubrium, insalubrium, & neutrorum, propter al errores, qui in hac re sunt commissi: ideo in commodorum locum prędictarum rerum tractationem differem

Salubre vero vt nūc corpus est, quod in præ est sanum. Est vero & hoc eo tēpore, quo su existit, bonam habens tēperaturam & cōm surationē, non tamen optimā, at sibi propri

Corpora salubria, insalubria & neutra diuisit in ea, simpliciter, & vt nunc talia sunt: quamobrem postea definiuit quid sit corpus simpliciter salubre, nunc ag ditur definitionem corporis vt nunc salubris, quæ variam interpretationem admittat, necessariū est vt ramus quid alii de hac re senserint, priusquam nost opinionem subiiciamus. Scribit ergo Manardus salu vt nunc corpus, non re vera salubre esse: sed aliquate salubre dici posse, quoniam eo tempore, quo bene v bene temperatum, commoderatumque aliquo mod Habere autem authore Gal. non optimam, id est nō temperiem: sed solum sibi propriam: quam tantum ab à vera putat, quantum insalubre simpliciter corpus di à salubri: & propterea insalubre simpliciter, pro eo t pore, quo sanum existit, salubre vt nunc dici posse, q niam sanitatē (vt ait) non proprio iure, sed precario p sidet, ac temperiem, & commoderationem sibi prop obtinet. Præterea non esse huiusmodi salubre tale à ge ratione, quia in illius definitione Gal. generationem quaquam prætermisisset: sed vt nunc ei, quod est à ge ratione, quodāmodo opponi. Addit quosdam fuisse, salubria, insalubria, & neutra corpora omnia, quę à G in hoc lib. enumerātur, putent adeo inter se diuersa e vt de se inuicem nullo pacto prędicentur: se tamen me non vidisse, quo illi suam probent sententiam. Ait tam se aliquando cogitasse quosdā dari gradus in sanitate i vt in primo, & supremo ponatur corpus semper salub

Manardi opinio de corpore salubri vt nunc.

ſũdo ſalubre vt plurimum: in tertio ſalubre vt nunc: quod ſequatur neutrũ, demum inſalubria, inter quæ um tandem locum inſalubre vt ſemper corpus obit. Verum ab hac opinione ſe remotum fide antiqui cis Greci venetiis reperti in ædibus diui Ioannis, & : in quo iſtorum corporum ordo ita depingitur, vt m corpus, quod ſit ſimpliciter tale, intra ſanitatis udinem computetur. Salubre vero vt nunc, extra tam ita ſtatuitur, vt præter ſalubria ſimpliciter reliqua erſa complectatur: & merito inquit. Nam cum ſalut nunc non ſit abſolutè ſalubre: ſed ſolum cum adiene, ſequi vt non ſit eiuſdem naturæ cum ſalubri ſimiter: propterea illud eſſe vel ſimpliciter neutrũ vel ſimiter inſalubre: quemadmodum id, quod nunc, & ſecũ quid voluntarium eſt, ſimpliciter inuoluntarium, & ntra ab Ariſtot. dicitur. Igitur ſalubre vt nunc, rem rſam à ſalubri indicare, nec minorem imperfectionẽ ndere à ſalubri vt multum, nec potentiam oſtendere ubri vt multum, nec potentiam oſtendere ad ſanita- , ſed poſſeſſionem ipſius ſanitatis. Præterea ſalubre vt c, à ſalubri ſimpliciter ita ſeiungi, vt cum eo nullo o eſſe poſsit: cum neutro verò, & inſalubri ita con- i, vt & ſi ratione ab eis euariet, tamen illud eſſe ſine o illorum non poſſe: non vſque adeo tamen cum il- oniungi, vt viciſſim ſine eo conſiſtere illa nequeant. & corpus vt nunc ſalubre, poſſe toto vitæ tempore ore, & ſanum durare: ſed ad hoc eſſe ineptiſsimum: pe cum ſit inſalubre, & neutrum ſimpliciter. Ex quo t ſit aptum ægrotare, non autem ſanum longo tem- permanere. Hæc Manardus de ſalubri vt nunc: ex us omnia, quę ſequũtur corrupit, & Gal. tractationẽ byrinthos inextricabiles coniecit. Nam quod ait cor- ſalubre vt nunc, non re vera eſſe ſalubre, id ſibi fabri- x violenta interpretatione verborũ Galeni. Ait enim uthor huiuſmodi corpus bonam habere temperiem, tamen optimam: at ſibi propriam. Manardus verò optimam, id eſt non veram interpretatur. At quo pa- non erit re vera ſalubre, ſi corpus ſalubre diuiditur in liciter, & vt nunc ſalubre. Ita enim dicemus inſalu- , & neutrum vt nunc, non re vera eſſe inſalubria, &

Manardi opinio de corpore ſalubri, vt nec improbatur.

neutra, quod fortè Manardus concederet. Verum videat ipse quid sequatur: nam in quo genere erunt illa re uera talia? Ideo enim probat ille salubre vt nunc, vel simpliciter neutrum, vel simpliciter insalubre esse, quoniã re vera & simpliciter non sit salubre: sic sane retorquetur in illum argumentũ, vt nunc insalubria, vel neutra fore simpliciter salubria: quoniam nõ sunt simpliciter insalubria vel neutra quod omnibus, & ei etiam esset absurdum. Est autem decept' in hac re falsa similitudine. Ait enim eadem ratione salubre vt nunc, esse simpliciter neutrum, vel insalubre, qua dicitur esse secũdum quid voluntarium, simpliciter inuoluntarium: quasi ita opponantur salubre, insalubre, & neutrum, vt voluntarium & inuoluntarium: & simpliciter & secundum quid apud Aristotelem idem sint cum eo, quod simpliciter & vt nunc hic dicuntur à Galen. aut si vult eandem rationem & oppositionem esse cur non fiet, vt secundum quid inuoluntarium, simpliciter sit voluntarium? Adde quòd si simpliciter talia indicant solam potentiam, vt nunc verò solum actum quo pacto poterit salubre vt nunc esse insalubre & neutrum simpliciter. An Galenus capite 7. huius non scribit corpora salubria vt nunc, bene valentia esse, & sana, absque aliqua adiectione, vel diminutione à vera sanitate. Et quid quæso eo est absurdius, quàm credere salubre vt nunc, tantum abesse à vera salubritate, quantum insalubre & neutrum simpliciter distant à simpliciter salubri, quod, vt inquit, tum neutrum, tum insalubre simpliciter, tum salubre vt nunc habeant sibi propriam sanitatem, quo tempore sunt sana? Nam teste Gal. (vt diximus cap. 7. bene valent corpora vt nunc salubria, & ex sua definitione dicuntur bonam, sed non optimam temperiem habere, Insalubre verò simpliciter eãdem habet malam vel potius pessimam: tantum ergo hoc ab illo differre est necesse, quantum bonum à malo & pessimo distat. Eum autem decepit verbum propria: putat enim propriam temperiem, & sanitatem intelligi, quam quilibet habet, siue bonam, siue malam: quod falsum est. Nam propriam intelligere oportet, quæ idonea est, & sufficit ad proprios hominis vsus, vt ex capite. 5. lib 1. de sanitate tuenda patet: vbi Galenus damnatis illis, qui sanitatem pon-

banine latitudine in optimo quodam ſtatu, qui nullis,
vel paucis certè conceditur, dicit hominem contentum
esse debere ſanitate ea, quæ ſufficiat ad ſuos, propriósque
vſus & omnia vitæ officia rectè obeunda: tanquam pro-
priè ſit dicenda ſanitas, quæ ad propria munera exercen-
da idonea: cuius generis eſt ſalubritas, vt nunc, quę bo-
na et quidem etſi non optima: cuius quidem naturæ eſſe
non poteſt inſalubritas ſimpliciter, quæ mala eſt ſanitas:
& propterea omnes illam damnant, agnoſcúntque talem
non eſſe, quæ apta ſit ad humanos vſus. Nonne etiam
Galen. cap. 8. (vt antea oſtendimus, & iam iam repetemus)
ſalubria omnia ponit in prima latitudine ſanitatis, neu-
tra in ſecunda, inſalubria in tertia. Quod ſatis oſtendit,
non poſſe inſalubre, aut neutrum eſſe aliquod ſalubre, vt-
pote quæ gradu, & ſuis claſſibus ab authore inter ſe ſint
diſiuncta. At quo pacto dicit inſalubre, & neutrum ſim-
pliciter eſſe ſalubre vt nunc eò, quod etiam illa ſibi pro-
priam ſanitatem obtineant. Nam ſi ea, quæ ſimpliciter
ſunt in ſuo genere, non includunt ſanitatem, aut morbum
actu, hoc ſolum illis conueniet quod ſint vt nunc ſalu-
bria, quando ſanitatem habebunt actu. Sed qualia (quæ-
so) erunt, quando actu habebũt morbum? erunt ergo illa
aliquando ſalubria vt nunc, aliquando non. Ita etiam ſa-
lubre vt nunc, nõ poterit eſſe inſalubre, vel neutrum ſim-
pliciter, quo tempore illa ægrotant: in quo ergo genere
erit tunc ſalubre vt nunc, ſimpliciter tale? ſunt hæc pro-
fectò maxima abſurda. Ac cum ego originem horum
errorum memoriæ repeto, agnoſco Manardum dece-
ptum fuiſſe tabula illa, quam ſe Venetiis apud eos mo-
nachos inueniſſe ſcribit, in qua ait ſalubre vt nunc poni
extra habitudinem ſanitatis, & genus eſſe, continerèque
omnia corpora præterquam ſimpliciter ſalubria. Cum
enim crederet Galenum ſalubritatem, & inſalubritatem
ſumere pro quadam potentia, & hanc ſolum conuenire
iis, quæ in ſuo genere ſimpliciter ſunt talia, cepit chime-
ram cõſtruere de ijs, quæ vt nunc talis dicuntur, quod hęc
ſolum actum ſignificent: Ac ex Gal. verbis de ſalubri vt
nunc malè intellectis, illud alia genera amplecti cogita-
uit: vnde poſtea omnia inter ſe confundit. Quòd ſi legiſ-
ſet octauũ caput, vbi de ſignis optimæ cõſtitutionis agit

Gal. intellexisset profectò eam tabulam ab indocto me-
dico fuisse conscriptam. Eos verò rectè sentire, qui
uersa hæc corpora aiunt adeo diuersa, vt nullo pac
se prædicari possint: nec huic opinioni deesse funda
tum, quoniam id apertè scribit Galenus præcitato ca
vniuersam inquam sanitatis latitudinem in tres lati
nes distingui. Ita vt in prima sint salubria omnia, qu
nam habent sanitatem, quam nemo ad humanos vsu
nare possit: in vltima sint insalubria, quæ mala san
sunt prædita. In media verò collocari neutra, quæ
diam obtinent sanitatem, inter bonam, & malam. Vt
repugnat aliquid esse ex prima classe, & simul ex sec
& tertia & idem esse bonum, simul & malum: ita ab
dum est, aliquid ex genere salubrium, neutrum, aut i
lubre esse, aut hæc ad illius genus transire: quorsum e
illa inter se nominibus, definitionibus, certis classi
causis, signis distingueret Gal. si vellet postea mille m
(vt Manardus sentit) inter se confundi? Sed alia perse
mur vt funditus hanc opinionem à scholis, & animis
dioribus extirpemus. Nam in eo sibi euidentissimè re
gnat Manardus, quod hic velit salubre vt nunc non e
generatione: sed ei opponi, quod à generatione est s
bre: postea verò cum agit de insalubri, dicat absolutè
cedi posse omnem affectionem vt nunc vocatam, p
à generatione contingere: quod si ita est, non magis
quæ sunt vt nunc talia tempus præsens, quàm illa: ne
tiam magis hæc, quàm alia significabunt potentiam
ortu contractam, nec vt ille tradit, salubria vt nunc, a
sanitatis, & non potentiam ad illam indicabunt, quoni
ab ortu talia non sunt. Nam si ab ortu etiam esse possu
quando erunt, potentiam habebunt non minus, qu
illa, quæ simpliciter sunt talia. In hoc præterea destru
quod antea posuit, cum dicit salubre vt nunc habere
nitatem, non ab ortu, sed acquisititiam, & in hoc dist
gui à salubri simpliciter. Sic enim concedit salubre si-
pliciter esse sanum ab ortu, & non solum potentiam h
bere. At verò si salubre vt nunc, sanitatem habet acq
sititiam, nonne sequeretur omnes, qui aliquando labo
runt morbo, salubres esse vt nunc: habent enim illi p
morbum partam sanitatem. Quid verò est quod ait sa-

bi vt nunc perpetuo sanum degere posse: non tamen ad
idotétiam habere? An potest actus repugnante sua po-
te:ia, tandiu durare? & cur non habet potentiam, vt
di sanus viuat is, cui bona sanitas est concessa? At-
q si salubria vt nunc sanitatem habent acquisititiam,
i:st post natiuitatem partam, erat necessario in nati-
uate morbus, qui impediebat ne illa incipere posset.
Qiód si negamus illam ex primis principiis duci posse:
:t ergo relicta à Gal. salubritatis illa species, quæ ex
v:ro est contracta bona, sed non optima: hæc enim
s:npliciter salubritas non est, cum Gal. dicat vt nunc
subre habere bonam, sed non optimam temperiem:
inquam velit eam, quæ simpliciter est salubritas, non
s:um bonam, sed optimam esse. Verum ne in nomine
bni, aut optimi hæreamus, cum Manardus velit sa-
l:britatem vt nunc, imperfectiorem esse ea, quæ est
mpliciter, dicat in quo genere ponetur, quæ in genere
s:ubrium imperfecta est, & simul incipit ab ortu. Addo
qiód ex hac Manardi opinione idem esset cum salubri
: nunc, aliquando non solum insalubre simpliciter, sed
iam neutrum, quod in diuersis temporibus fit parti-
:ps extremorum. Nam si quis ab ortu pessimam tempe-
em, aut malam (ne de nomine mali, aut pessimi dis-
itemus) quod conuenit simpliciter insalubri, accepe-
t: postea veró salubris euadat, insalubris simpliciter di-
:tur: quoniam ab vtero insalubritatem contraxit. Idem
: neuter erit, quod salubritatis quoque fiet particeps. E-
it pariter insalubre vt nunc, quoniam acquisititiam sa-
itatem obtinet. At hæc sunt monstra. Sed quid clarius
anc de natiua & ascititia sanitate sententiam refellit,
uàm tractatio ipsius Galeni? vbi enim Gal. in hoc ope-
e, vel alibi docet natiuæ, vel acquisititiæ sanitatis signa
ut causas salubres? Ergo salubre vt nunc malè putat
Manardus differre à salubri simpliciter, quòd hoc poten-
iam solum ad sanitatem habeat, eamque ab ortu: illud
veró non potentiam huiusmodi, sed solum actu ipsam
anitatem, & illam acquisititiam, quippe cum in eo dif-
erant, quod simpliciter salubria optimam: vt nunc ve-
ó salubria bonam, sed non optimam sanitatem possi-
leant. Montanus salubre vt nunc, vno loco ait dicere

Mõtaniopinio de salubri vt nunc.

diminutionem ab ipso simpliciter, quoniam est, ... cum adiectione, dicique nunc pro eo tempore ... quod sic se habet, vt corpus sanum sit: habere ... illud sanitatem, sed non optimam, verum flue... labilem: aitque Galenum hoc scribere lib. secu... sanitate tuenda. Habet alio loco ita ferè ad verb... nunc salubre stare potest pro differentia tempo... Gal. capit pro diminutione tantum, quia talis ... est culpata, fallax, labilis, recedítque à simplicita... temporis, estque cum diminutione ab alio simpli... minétque periculum de maiori malo breui, & ad ... sitam dispositionem, quoniam est valde lubricu... præterea vt nunc non esse oppositum ipsi simp... nec temporis differentiam dicere, sed tantum d... tionem, diuidique à Gal. lib. de sanit.tuen. & ... quem inscripsit Thrasybulus, in id, quod est in ... & in id, quod est in habitudine sanum: Hanc ... diuisionem Galenum in hoc libro non rectè præ... sisse. Est & alius locus, vbi ita legitur. Salubritas v... habet magnam diminutionem à primo gradu, ... ciat magnum detrimentum, & hæc fixa, sed non ... liæ duę salubritates: quia non habent sua principi... manentia, & fixa: quo fit vt ex quacumque leui, ... nima occasione decidant ab illo vltimo gradu s... tis, quem alio loco scribit facile accedere ad mor...

Cõfutatio Montani.

Hæc quidem Montanus de salubri vt nunc tradit, ... quoniam absurda sunt, & inter se repugnantia, ... le refellemus. Rectè quidem illud docet salubre vt ... significare diminutionem ab eo, quod est simpli... sed protinus ab illo, quod rectè posuit, recedit, cu... illud dici pro eo tempore, in quo sanum est: qu... quam postea nunc vnum, nunc aliud asserit: tanqu... nihil certum in hac re tradere potuerit,: vnde quæs... mit salubre vt nunc, habere quidem sanitatem, sed fl... tem, labilem, culpatam, fallacem, & ei breui immi... periculum de maiori malo ad oppositam dispositio... Vtitur ille Galeni testimonio ex secundo lib. de s... tuend. & ex Thrasybulo, sed id falso facit, quãdoqui... non solum in illis libris, sed nec in aliis vnqnam Gal. ... est iis vocabulis, quibus hic vtitur ex Herophili tra...

ti.e. At si ex seipso hanc interpretationem excogitauit, vicant alij quàm recte id fecerit. Nam. Gal. salubre vt nc definit illud esse, quod bonam, sed non optimam periem, & structuram, id est similarium & dissimilarin partium sanitatem obtinet bonã: At id quod habet bam sanitatẽ & sibi, suísque operationibus propriam accommodatam, non habet eam fallacem, culpatam, ubricam, iamiámque ruentem, præsertim quòd Mon-us dicat istorum sanitatem etiam esse in habitu: quod a est, oportet illam esse firmã, & stabilem. Dicat præ-ea qua ratione insalubre, & neutrum vt nunc, dicant nc lubricitatem & instabilitatem in suo genere. Opor-enim hoc necessario fieri: quoniam id commune om-bus illis est, quòd nunc talia dicantur, & communem pinde definitionem, & explicationem continere debẽt. quam quæso lubricitatem & promptitudinem tran-ndi ad opposita poterimus in eiusmodi neutro & insa-bri ostendere? An dicemus insalubre vt nunc, habere orbum lubricum, & instabilem, ac fallacem, vel cul-tum, vel aliud simile, quo salubre ipsum vt nunc mnare, euertere & excludere à bona sanitate nititur. on minor est absurditas, si hanc interpretationem cau- & signis accommodare velimus. Nam statim appa-t absurditas, si quis dicat causam salubrem, insalu-rem, & neutram vt nunc, esse lubricam, & facile pos-transire ad oppositam dispositionem. Eadem est ra-o de signis. Cæterum illud refellendum est, quòd ait sa-ubre vt nunc, non opponi salubri simpliciter, sed solum icere diminutionem. Nam etsi non ita opponitur vt salubre, eò, quòd bonam habeat sanitatem, insalubre alam: tamen in genere salubrium oppositionem facit: uoniam inter salubria corpora quædam sunt, quæ opti-nam: alia verò quæ bonam solum habent sanitatem: nec ifferunt quidẽ insalubria à salubribus nisi rationẽ maio-is, & minoris. Omnia enim illa sunt sana, sed magis salu-ria, minus verò insalubria. Quare si illa inter se opponũ-ur, negandum non est simpliciter, & vt nunc tale, in suo genere opponi, id verò non possum non mirari, quod ille radat, salubre vt nunc à Galeno diuidi in sanum habi-u, & in sanum habitudine, reprehendátque Galenum

quòd in hoc libro eam diuisionem prætermiserit.
vt omittam quod (vt iam dixi) Galenus nullam i
libris de salubribus vt nūc mentionem facit, hæc qu
nit Montanus, non diuidunt salubre vt nunc, sed
ipsum & vniuersam sanitatis latitudinem, vt ex l
Thrasybulum quilibet intelligere potest. Diuidit en
lic Gal. sanitatem in eam, quæ est in habitu, & in
quæ est in habitudine: & illam rursus in eam, quæ
bono habitu, in optimo habitu in extremo, & non i
tremo. Eam verò quæ est in habitudine, continere sa
tem senum, & eorum, qui parati iam sunt cadere in
bos, aut à morbis conualescunt. Quod si ita est, qu
cto salubre vt nunc recipit has diuisiones: cum illud
taxat contineat (Montano authore) culpatam quan
& lubricam sanitatem. Non enim potest comprehen
bonum & optimum sanitatis habitum, qui debetur
bribus simpliciter, nec sanitatem in habitu, vtpote
firma sit, non labilis, & fluxa: & quod magis est, sanu
habitudine non potest contineri sub salubri vt nunc:
hoc habet Gal. teste bonam, sed nō optimam sanita
quamquidem non habent conualescentes, decrepiti
qui iam cum morbis cōflictantur. Itaque Montanus
peram sanitatis diuisionem in eam, quæ est in habit
habitudine, trahit ad salubre vt nunc, quod nullam d
sionem recipere potest. Sic enim occuparet aliquid d
titudine quæ sequitur. Nam cum salubre vt nunc, sequ
tur statim neutra, quæ parum à bona sanitate recedi
si salubre vt nunc diuideretur per magis & minus
num, quod minus esset bonum, esset neutrum, & ita
lubritate recederet. Eodem pacto neutrum vt nunc, si
uideretur, inuaderet latitudinem salubritatis. Sic sane
salubre vt nunc, quod recedit à malitia insalubritatis
pliciter, occuparet aliquid de neutro. Est ergo hæc ra
quare Galenus non diuiserit, quę vt nunc sunt talia: D
sit autem quæ simpliciter talia sunt: quoniam huiusm
incommodum non sequitur. Illud quoque probare n
possum, quod scribit salubritatam vt nunc, esse quid
fixam. Sed non vt aliæ duæ salubritates, quia illud n
habet sua principia permanentia. Nam antea dixerat
lam non esse fixam salubritatem: & quam ineptè dici

sanis

[illegible]itas fixa, aut non fixa ab eo, qui optimam docẽdi ra-
[illegible]nem sibi vindicat. Cur præterea salubre vt nunc, non
[illegible]bebit sua principia permanentia? An recedunt princi-
[illegible], materia, forma, elementa, humores, partes similares,
[illegible] quibus corpora nostra constant, ab iis corporibus ma
[illegible], quàm ab aliis? Quis item ferre potest salubria vt
[illegible]nc, parata esse, vt ex minima quaque occasione deci-
[illegible]nt ab vltimo gradu sanitatis. Nam cum post illa sint
[illegible]nnia neutra, & insalubria, sintque in prima latitudine
[illegible]nitatis salubria omnia, vt Gal. 8. cap. huius operis do-
[illegible]t, necesse profectò est plurimum distare salubria vt nũc
[illegible] vltimo sanitatis gradu. Possem alia multa in hac re di-
[illegible]re, sed hęc sufficere puto, vt veritatis studiosi intelligãt
[illegible]alis, id est quàm absurda fuerit de hac re Montani opi-
[illegible]o. Placet Acachiæ sententiam hic breuiter quoque di- *Achachia opinio de corpore salubri vt nũc, quæ etiam refellitur.*
[illegible]re: scribit ille salubre in pręsentia, quod alij vt nunc
[illegible]terpretantur, differre à salubri simpliciter, quod hoc ex
[illegible]sa generatione bonam temperiem, & compositionem
[illegible]btineat, taleque perseueret per omnem ętatem, & na-
[illegible]m aptumque sit in perpetua sanitate degere, etiam si a-
[illegible]quãdo ægrotat. Salubre verò in presentia, habere qui-
[illegible]em bonam temperiem, & compositionẽ, & in hoc con-
[illegible]enire cum salubri simpliciter. Cæterum non à natiuitate
[illegible]uiusmodi esse, nec aptum & natum vt sanè degat, fate-
[illegible]rque corpus simpliciter salubre, vt nunc salubre dici
[illegible]osse, quandoquidem non re, sed ratio hæc inter se dif-
[illegible]erre putat. Quæ quidem sunt penitus absurda, & iis, quæ
[illegible]le tradit repugnantia. Non enim ratione tantum diffe-
[illegible]unt, sed & re ipsa: nam salubre vt nunc habet quidem
[illegible]anitatem bonam, sed nõ perinde vt salubre simpliciter:
[illegible]oc enim meliorem obtinet, quod satis Gal. inuit defini-
[illegible]ione salubris vt nunc, & ex verbo ipso simpliciter. Nam
[illegible]alubre vt nunc, inquit Galen. habet bonam, & sibi pro-
[illegible]riam temperiẽ, & compositionem. Verum non optimã,
[illegible]ualis debetur corporibus simpliciter salubribus. Etenim
[illegible]erbum simpliciter perfectionem in suo genere declarat.
[illegible]sset quoque eadem ratio de insalubri, & neutro simpli-
[illegible]iter, & vt nunc. At illa ex suis definitionibus distin-
[illegible]uuntur euidentissimè non solum ratione: sed etiam re
[illegible]psa. Quod verò Gal. in definitione salubris vt nunc, nõ

addiderit ab ortu obtinere eam, quam habet tempe- & compositionem, non ostendit eum authorem vo- huiusmodi corpus non nisi acquisititiam habere sa- tem, & in hoc differre à salubri simpliciter. Nam ac- quisititiam, & à principiis insitam habere potest, illi conuenit: sed quemadmodum quod simpliciter est, non potest esse huiusmodi, nisi à natiuitate sua- turam duxerit, sic quod vt nunc tale est, minus per- in suo genere, non necessario requirit huiusmodi c- nem. Apposuit ergo Gal. in definitione eorum, quæ- pliciter talia dicuntur, principia & originem: in illi- rò quæ vt nunc dicuntur, has particulas omisit: quo- & ab ortu, & post ortum, quod minus perfectum in suo genere, fieri potest. At cum ille quod simplicit- lubre est, dicat tantam habere latitudinem, vt vsq- neutra extendatur, nonne videt se à Gal. dissentire- salubre vt nunc, medium inter hæc ponit. Galeni - hæc est sententia, quod salubre vt nunc, sit quod bo- solum, & propriam, atque conuenientem pro actioni- & officiis propriis exercendis obtineat sanitatem, nō- tem eam optimam, qualem habent simpliciter salub- Qui ita dicit, docet quæ vtilia sunt arti & consen- sequenti tractationi, & aliis vniuersis Galeni libris- quibus sanitatem per gradus quosdam distinguere stu- aliorum vero opinio, non solum est inutilis, sed e- sophismatis & absurditatibus plena, planeq; alien- authoris instituto & tractatione.

Ipsius vero salubris simpliciter corporis, t- quidem est semper id, quod est optima te- perantia præditum, ac maxime est comm- suratum, vt multum autem, quod à consti- tione optima non valde admodum deficit.

Montani opinio de corpore salubri semper & vt multum.

Posteaquam Galenus definiuit corpus simpliciter, & nunc salubre, iam definit species corporis simpliciter- lubris. Itaque Montanus de corpore salubri semper, & multum, ita scribit. Simpliciter salubre aliud est ita solutè, vt nihil addi, aut minui ab eo possit: & illud

quiſitiſſimum in ſuo genere: quomodo ſimpliciter ſa-
rm intelligitur, quod eſt exquiſitiſſimum: & hoc non
ienitur niſi rarò, vel nunquam, aut in puncto tempo-
: in conceptu tamen reperitur, & ſimpliciter tale eſt,
ſnper tale, & ſemper futurum tale, & ſine morbo mori-
r per reſolutionem caloris. Ait alio loco huiuſmodi
ſubritatem fieri ab ipſa natura, eſſeque perfectã in ſuis
incipiis, & nunquam recuperari poſſe, ſi aliquando de-
rditur. At ſalubre vt plurimum docet non eſſe ſemper
ſubre: hoc enim non variari, cum ei aduenjat diminu-
o aliqua: ideo ſanum vt plurimum, ferè ſemper eſſe ſa-
m: quoniam habet paruam diminutionem à perfectiſ-
no. In qua quidem re multis modis aberrat. Nã ſi ſim-
citer indicat perfectionem, non habet illud in ſe, quod
petuo debeat in ea natura perſiſtere: vt ipſe, poſtea
ibit, illud ſemper tale eſſe, & ſemper tale futurum, mo-
que ſine morbo: quod enim exactiſſimam habet tem-
riem, & ſtructurã, non poteſt in eo ſtatu diu perſiſtere;
oniam fieri nõ poteſt, vt ſemper aëre temperatiſſimo,
aliis cauſis ſalubrib⁹ temperatiſſimis vtatur. Quare re-
è Galenus, & Montanus ipſe ſtatuunt huiuſmodi cor-
s aut non inueniri, aut minimo momento perdurare.
ſi momento temporis vix poteſt durare, nonne in hoc
i euidenter repugnat Montanus, qui ſtatuit illud ſem-
r tale eſſe, & futurum in vniuerſa vita. Cæterum illud
oque repugnat aliis, quę antea ſunt dicta: ſalubritatem
quam fieri à ſola natura: nam ſi ſalubritas ſana eſt, ſa-
breque corpus eſt, quod actu habet ſanitatem, non ſo-
n naturæ opus erit ſalubritas: ſed etiam ipſius medici,
i ſanitatem in multis ęgrotis reſtituit, nihil conferen-
natura. Fieri ergo poteſt, & à natura, & à medico. Item
ſum eſt eandem nunquam amitti poſſe, nec recupe-
i, ſi ſemel amiſſa fuerit. Nam perfectam ſanitatem
ittunt multi, & eandem recuperant, ſi leuiores fuerint
orbi, qui eam labefactarunt, corpuſque validum, &
rentis ætatis extiterit. Cõtemnit enim huiuſmodi na-
ra non ſolum leues, ſed etiam graues morbos; à quibus
m rectè conualuit, nulla re ſe deterius affectum ſen-
, quàm eſſet, anteaquam laboraret. Facit ad hoc quod
imus prius, Galenum in capite de neutro, aſſerere

quosdam ab ineunte ætate salubres esse, & postea in-
lubres fieri, aut contra. Dissentit pariter ille à Galen[o]
definitione semper salubris. Non enim semper salu[bre]
dicit esse Gal. quod semper sanum perseueret, sed q[uod]
sit prorsus optima sanitate prędıtum. Ita etiam vt [ma-]
ximum salubre, est, non quod ferè semper est sanum, [sed]
quod minimum recedit ab eo, quod est perfectissim[um sa-]
num. Nam verbum διαπαντὸς diximus duo significa[re:]
prorsus, & semper. Hic autem non potest aliter inte[lligi]
quàm prorsus. Nam verba in definitione posita, quo[d]
optima temperantia præditum, ac maximè commen[su-]
ratum, non definiunt quod semper. Sed quod prorsu[s]
tale: sic verba hæc (quod à cōstitutione optima non[ni-]
de ad modum deficit) non explicant quod ferè dura[t]
totam vitam tale: sed quod ferè absolutissimum est. [Ma-]
nardus sequitur definitionem Galeni, sed in eo errat, [quod]
ait salubre (vt ille vocat) vt multum, illud censendū [esse,]
cui aliquid quidem re vera deest: ad sensum verò n[on]
deesse videtur. Nam signa, quibus Gal. salubria in[ter se]
distinguit, sensu percipiuntur. Alioqui causæ salu[bres]
conuenientes adhiberi non possent, si incerta essent i[ndi-]
cia: addo quod scribit Gal. sensum, opotere esse, [om-]
nium harum affectionum iudicem. Achachias pro[fite-]
tur corpus esse perpetuo salubre, & fatetur postea m[orbo]
laborare posse: & tunc tamen simpliciter salubre es[se.]
Quod quo pacto fieri potest: si antea definiuit sem[per]
salubre illud esse, quod optimam temperaturam & [per-]
fectam compositionem obtinet? Id enim quod ægro[tat]
necessario malam habet vel temperiem, vel composi[tio-]
nem. Non ergo aliter definire debemus corpora pro[rsus]
salubria, quàm quæ perfectissimam habent sanitatem[: fe-]
rè autem saluberrima, aut saluberrima quidem, sed [non]
prorsus, quę parum à perfectissimo recedunt: non au[tem]
debemus, vt diximus, legere semper, aut vt multum, [sed]
prorsus, & non prorsus: quibus quidem commune [est]
simpliciter salubre, quod perfectam habet sanitate[m.]
Hoc enim rectè diuiditur in perfectissimum, & paru[m à]
perfectissimo recedens. Quibus additur, quod bon[am so-]
lum habet sanitatem, sed non perfectam, quod est vt [multum]
salubre. Quibus omnibus commune est salubre cor[pus]

Manardi opinio de corpore salubri semper, & vt multum, eaque confutatur.

Acachiæ de eadem re opinio, quæ etiam improbatur.

Authoris sententia de corpore salubri semper & vt multum.

ld enim est quod bonam habet sanitatem. Hoc enim
t bonum est solum, vel perfectum: hoc rursus aut per-
tissimum, aut ferè perfectissimum, siue parum à perfe-
issimo recedens. Nam si species salubris simpliciter per
poris differentiam definiuntur, oportet & ipsum ge-
, nempe salubre simpliciter, per tempus aliquod de-
firi. At hoc non facit Galenus nec fieri aliqua ratione
test. Quod enim tempus illi concedimus, & quid
nmodi arti nostræ accedit, ex hac salubrium distin-
one, quæ semper, & non semper notat corpora fore
a, ægra, aut aliter affecta? & quę erunt quęso talia,
quibus indiciis illa dignoscemus: oporteret & causas
orsus salubres, & signa quæ prorsus salubria existunt,
am per tempus definire, quod est ridiculum. Gradus
rò maioris aut minoris in sanitate perfectionis docere
gimur: & id passim facit Galenus, vt quid conueniat
gulis tradere possimus. Horum scripta sunt indicia,
rum causæ salubres notatæ, & his respondent vniuer-
Galeni libri. Quibus ita intellectis, omnis confusio
llitur, quæ alioqui maxima oritur in vniuerso Galeni
ere, & tota ea nascitur, quód loco prorsus, semper, &
o eo, quod parum recedit, ab eo, quod prorsus tale est,
multum tale omnes interpretes verterint, & intellexe-
nt, & ita tempus explicauerint pro gradu maioris aut
inoris recessus ab eo, quod est in suo genere perfectũ.
efinit autem vt satis constat hic corpus salubre, non
o sano, vt sumpsit in definitione, quod antea definiuit
lud esse, quod habet sanitatem, sed pro bene sano. Sed
æc sufficiant de salubri corpore.

nsalubre verò simpliciter, est corpus, quod ab
ipso ortu naturæ, vel in consimilibus partibus
malam habet temperaturam, vel in instrumen-
tariis incommensurationem, vel vtrumque vi-
tium: Insalubre verò vt nũc corpus est, quod
eo tempore, quo tale dicitur, ægrotat. Ne-
que obscurũ est, quod & hoc ipsum eo, quod
dicitur tempore ægrotans, vel in consimilibus

malam habet temperaturam, vel in instru-
tariis commensurationem, vel vtrumqu-

Manardus insalubre, siue (vt ille vocat) ægrot-
vel ægrotatiuum dicit esse corpus, non quod actu
tat, sed quod à naturali quadam infirmitate ac imb-
tate paratum est ægrotare, ęgritudinem verò nec-
cludit, neque excludit. Potest enim esse ægrum, i-
hil obstat, quominus aliquando sit, & dicatur sanu-
diu videlicet causis ægrotantibus non succumbit: p-
etiam tempore quando iam ab iisdem causis est vi-
ægrum dici potest. Insalubre verò vt nunc est,
pro eo tempore, quo ægrotabile dicitur, actu à m-
molestatur. Gal. verò ostensurus in quonam ægro-
simpliciter conuenit, manifestum esse subdit, quod
tempore, quo eius nomen suscipit, rationis quoqu-
quo modo idem particeps sit, adeo pro tunc, vel di-
peratum in similaribus, vel incommoderatum in i-
mentalibus sit, vel vtrumque simul habeat. Hoc
corpus inter ea, quæ sunt in definitione medicinæ
clusa, à sanitatis limitibus penitus excidit, quod i-
ctu sit ægrum, & sano ex aduerso opponatur: quod
aliorum contingit, nisi quatenus aliquo modo huiu-
tionem subeunt: quam quidem salubre vt nūc nullo
do subire potest, vtpote quod repugnantem huic r-
nem & naturam sit sortitum. Igitur illud non erit ęg-
nec ægrotabile vt nunc, aliquando erit, nisi priorem
tionem amiserit, qua salubre nūc reddebatur. Fieri e-
non potest vt id, quod sanū degit, simul etiam ægr-
nisi secundum modum in neutro inferius declarand-
Salubre autem simpliciter, dum à morbosis causis s-
ratur, propriissimè inter omnia ægrotabile vt nunc
catur: quoniam cum sit absolutè salubre, pro eo ta-
tempore insalubritatem subit. Neutrum simpliciter p-
priè quidem id patitur, quatenus scilicet salubritati
solutè aliquo modo propinquat, magis tamen prop-
quàm insalubre simpliciter, quod impropriissime in
omnia, vt nunc ægrotabile dicitur: sicuti impropriè
cimus aliquem nunc pauperem, qui absolutè est paup-
Nec obstat quod dicamus insalubre simpliciter dici in

re vt nunc, cum non admiserimus salubre simpliciter
bre nunc dici: quia nota (nunc) salubri addita, minuit
fectionē, addita insalubri auget: imò addit nouē ma-
itatem, extra sanitatis latitudinem ad contrariū agēs,
qua omnia collocanda sunt corpora, q̄ vere sunt ægra.
c Manard⁹ docet, quę quidē facile refelli possūt. Primū
etur mihi parum aptè ęgrotabile, & ęgrotatiuū pro in-
bri vsurpare. Nā vt mobile illud dicitur esse, ꝙ mo-
i potest, ita ægrotabile nō aliud significare potest, quā
od ægrotare est aptum: in quo genere sunt, non solum
alubria, sed etiam eo authore salubria, & neutra. Ac
emadmodum motiuū illud dicitur, quod mouere po-
t, ita ęgrotatiuum non potest corpus vocari insalubre.
oc enim non dicitur ab illo, quod possit ægritudinem
ferre, sed quod illam pati sit aptum & natum. Quare in-
lubre, ægrotabile, & ægrotatiuum, idem non significāt,
d insalubre morbosum, & valetudinariū. Deinde quod
ribit insalubre corpus nec includere, nec excludere æ-
ritudinem, aut sanitatem, illis rationibus refelli potest,
uibus antea vsi sumus, cum de salubri ageremus. Nam si
lubria, insalubria, & neutra ponit Galenus in. 8. cap. in
titudine sanitatis, insalubria includunt necessario sani-
atem, & morbum necessario excludunt. Præterea osten-
ere nō potest ex Galeno insalubritatem esse naturalem
uandam infirmitatem, ac imbecillitatem, quandoquidē
lle tradit signa insalubritatem significantia, quę natura-
is impotentiæ nō sunt signa. Tradit & causas emendātes
nsalubritatē, quæ quidem aduersus infirmitatem & im-
ecillitatem non pugnāt, quam Manardus ipse negat pa-
i, aut mutari posse: nimirum quòd sit à natura insita, sicut
psa salubritas: & Gal. septimo methodi ait eam nequa-
quam remediis egere. Nam imbecillitates, & infirmitates
orporis tolli ille docet adhibitis auxiliis intemperaturæ
& malæ structuræ corporis: quibus ablatis, imbecillitas
pariter euanescit, tamquam symptomata, quod suam cau-
am sequitur. Cęterum si insalubre ex naturali imbecil-
itate, non ex sanitāte & morbo, qui actu sit, defini-
ur, cur insalubre vt nunc necessario ægrotare dicit?
aut cur saltem non docet causam, qua Galenus scri-
bit in hoc capite ininsalubre vt nunc ægrotare? In eo

vero cap. in quo docet signa optimæ constitutionis, nia insalubria distinguit ab iis, quę actu ægrotant. quūtur enim inquit ille salubria, insalubria, & neutra pora, quæ ægrotant. Et paulo superius inquit: in iis au generibus sunt corporum insalubrium vitia, secun vtrumque insalubritatis modum. Oportet autem int gere vtrumque modum simpliciter, & vt nunc insalu quoniam antea cap. tertio duos hos modos dixit esse, bus effectiuum, susceptiuum, & indicatiuum dicitur. non etiam ipse Manardus inquit insalubre semper ex sima sanitate habere, vt minus, quàm reliqua corpora sistat causis morbosis: ex quibus verbis fatetur insalu semper, & ob id simpliciter insalubre sanitatem hab actu. Conatur quidem Manardus reddere rationem, fit, vt insalubre vt nunc cōueniat cum insalubri simpl ter, & insalubris nomen sumat: sed id ita facit, vt suum uertat fundamentum. Nam ideo dicit insalubre vt nu nomen insalubris sumere, quòd pro eo tempore, quo dicitur, rationes insalubris aliquo modo assumat: Adeo tunc vel imtēperatum, vel incommoderatum existat. si ratio insalubris est, vt actu non includat sanitatem morbum, sed solum naturalem quandam imbecillitate si insalubre vt nunc sicut nomen, ita rationem insalub assumit, naturalem solum includet imbecillitatem, n autem necessario excludet sanitatem, & includet morb Addo quod non fiet particeps rationis insalubris, ob i temperiem & incommoderationem: quoniam eam n habet intemperiem & incommoderationem, quam h bet insalubre simpliciter. Hoc enim nō eam, quæ iam i ter morbos ponenda sit, intemperiem, sed quæ solum apta ad morbos suscipiendos (vt ille tradit) obtinet: ins lubre verò vt nunc, intemperiem habet aut incommod rationē, quæ iam morbus est, diuersam natura, & rati ne ab ea, quæ adhuc in sanitatis latidine continetur. E go rationes insalubris, & naturam non suscipit insalub vt nūc, cum hoc actu morbum: Illud potentiam ad mo bum, hoc præterea intemperiem, & incommoderation contentam in sanitate, illud in morbo iam positam con tineat. Nec satis quidem est quod vtrumque intempe riem habeat: quoniam inter salubria, & neutra sunt quæ

intemperata, quæ tamen inter ſe diſtingũtur. Quod
ſalubre vt nunc rationem inſalubris ſimpliciter acci-
tur etiam ſalubre vt nunc rationem ſalubris ſimplici-
on capiet? Vtrumque ergo ex naturali potentia defi-
ur, quod à Manardo non conceditur. Sed illud iudi-
us quod ſcribit, alia corpora in medicinæ definitio-
concluſa non excedere à limitibus ſanitatis, niſi qua-
is aliquo modo huius rationem ſubit. Nam falſæ hu-
opinionis indicium eſt hoc, quod non audeat pronũ-
e ſuam ſententiam, ſed hic & antea vtatur hoc verbo
uo modo. At quo pacto (quæſo) inſalubre ſimpliciter
onem inſalubris vt nunc aliquo modo ſcribit: ſi hoc
m paulo antea illius rationem aliquo modo ſumere
it, à qua nomen inſalubris vt nunc mereri docuit. Si
m hoc nomen & rationem ab illo accepit, non poteſt
em rationem & nomen dare. Et quam (quæſo) ratio-
n ſubibunt alia inſalubria vt nunc? Nã ſalubria omnia
ille docet) naturalem habent potentiã ad ſanitatem:
alubria verò ſimpliciter imbecillitatem, & potentiã
morbum, & inſanitatis limitibus continentur: inſalu-
verò vt nunc, nihil aliud habet, niſi quod actu ægro-
. Ergo illa quamdiu retinent ſuam naturam & rationẽ,
queũt iſtius rationem & naturam ſumere omni modo
erſam. Quis verò non agnoſcit Manardum in eo ſibi
dentiſsimè pugnare, in quo ſcribit ſalubre ſimpliciter
m à morboſis cauſis ſuperatur, propriiſsimè inter alia
nia inſalubre vt nunc vocari, & inſalubritatem ſubi-
. Nam antea docuit ſalubritatem hanc, vt quę natiua
, nunquàm amitti poſſe: nunc verò in inſalubritatem
tari pronuntiat. Et quo pacto (quæſo) ſalubria, quę in
na ſanitate collocantur, & in prima latitudine ſanita-
, & à Galeno diſtinguntur paſsim in toto opere ab in-
lubribus, poterunt vnquam ſuam naturam retinere, &
ſalubrium naturam aſſumere, vt ſimul ſalubria, & inſa-
bria dicantur? Sunt hæ chimerę, quas nemo vel leui-
r in logica verſatus ferre poſſet. Nam quorſum Gale-
us ſalubria, inſalubria, & neutra definitione, diuiſione,
titudine, & gradu ſanitatis, ſignis, cauſis, & vniuerſa
actatione inter ſe diſtingueret, ſi vellet illa ita confun-
, vt vnum retenta adhuc ſua natura, ſimul alterius na-

turam sumere valeat. Quid verò & illud est, quod ha-
bet neutrum simpliciter, insalubritati simpliciter a-
modo propinquum fieri, & magis propriè, quam in
bre simpliciter, vt nunc insalubre dici. Nam illud a
modo propinquum esse insalubri simpliciter, quis
aut intelliget verum esse. Sunt enim hæc in diuersi
titudine: & neutra huiusmodi non magis insalubri
quàm salubribus sunt viciniora. Nec minus quiden
surdum est, quod scribit, salubre simpliciter improp
mè vt nunc salubre dici, sicut impropriè dicitur, qu
solutè est pauper, secundum quid pauper. Nam n
impropriè salubre & neutrum, quæ sunt ex diuersis
sibus, dicuntur salubria esse, quàm dicatur esse sal
simpliciter, salubre vt nunc: vtpote quæ genere, &
tudine communicent. Ac mirum profectò est, quò
sequentibus dictionem (vt nunc) dicat non esse con
gendam cum verbo, ita vt non fiat talis sensus, nunc
nunc fit, sed est vt nunc, fit vt nunc: hic verò in exen
de paupere aliter sumat. Nam nunc pauperem intell
quòd nunc sit pauper. Quòd si intelligat absolute p
perem, esse pauperem vt nunc, non erit magis im
prium, quàm si dicamus salubre simpliciter, salubr
nunc dici. Quod cum Manardus effugere vellet, in al
errorem longe grauiorem incidit. Nam nunc addit
salubri, minuere perfectionem: additum verò insa
bri augere malum, & nouam addere malignitatem t
dit, contra omnium logicorum rationes. Etenim vt
lubre vt nunc ad salubre simpliciter, ita insalubr
nunc ad insalubre simpliciter se habere omnes logici
tè fatebuntur. Itaque si in vno modo sumitur, &
minutionem dicit, necesse est vt in alio idem faciat.
dicat (quæso) quid neutra vt nunc indicabunt? an di
nutionem boni, aut mali, aut medij status, aut action
alicuius ex istis rebus? Certe cum hæc non responde
in tota tractatione, nec consentiant principiis inuio
bilibus logicorum, quod oppositorum eadem sit rat
euidenter ostendunt vanam esse Manardi interpretati
nem. Sed vno dato inconuenienti hæc omnia sequu
tur, quia enim salubre, vt nunc, non est rectè interpre
tus: ita cum illud faciat commune multis, cogitur ido

in insalubri vt nunc, & vniuersam tractationem ndere, aliásque facultates violare, vt se suámque onem in finitis cauillamentis tueatur. Oporteret cto non legum latorum more, sed vel authoritate ni, aut ratione statuere verbum vt nunc, quod antea secundum quid esse dixit, in vno vnum signi- : , in alio aliud. At verò si ille fatetur non solum abre vt nunc, sed omnem aliam affectionem, vt nunc dicitur, posse à generatione contingere: pacto cum hoc fit, separabit quæ simpliciter talia ab aliis, quæ vt nunc dicuntur. Nam hactenus tri- omnibus, quæ simpliciter dicuntur, solam quan- potentiam, quam nunquam amitti posse dicebat: verò eandem negabat conuenire, sed solum actum edebat, & possessionem quandam pro eo tempore, talia dicuntur, quod scilicet illa ab ortu talia essent, otentiam illam insitam à primis principiis acciperet: verò minime. Nunc verò si concedimus tum hæc, illa pariter ab ortu posse esse, id, quod sunt, vana ap- bit ea distinctio, quæ vnum est ex præcipuis funda- tis suæ tractationis. Nam quo pacto poterit illa in- e seiungere eo communi facto, à quo illa separari di- t. Dicet fortè salubria simpliciter, perfectiori modo re sanitatem, quàm quę vt nunc salubria dicuntur: in verum quidem dicet, sed in hoc violat sua principia. enim cum salubritatis naturam & vim quærit, spe- sanitatem, sine qua dicit posse salubritatem cõsistere. re necesse est vt differentiam eam inueniat, quę inter s salubritates reperitur: quam cum dicat eandem esse mni morbo, in omni ætate, & denique in omni sta- orporis, neque illam intendi, neque remitti, si modo rtu inciperet, cogitur profectò concedere ea, quæ vt c talia dicuntur, simpliciter talia esse, si modo in ortu , & à principiis talia euaserint. Dicit ille quidem non addenda in definitione eorum, quæ vt nũc talia sunt, ba in generatione, quia contingit aliquando illa non talia à generatione, sed hoc concesso erat docendum, alia illa sint, cum à generatione incipiunt, an simpli- er vel alio modo. Porrò insalubri fortè subterfugium ienit, quòd simpliciter salubre habeat perfectiori

modo ſanitatem, quàm ſalubre vt nunc: quòd illud
cet optimam, hoc verò vtcumque bonam ſanitatem
beat. Sed in inſalubri & neutro quid dicet ille? Fortè
lubre ſimpliciter habere morbũ perfectiori modo:
lubre verò vt nunc, imperfectiori, aut alio modo. Et
modo ex morbo inſalubre ſimpliciter definietur,
nec ſanitatem, nec morbum, eo authore, includit.
ex potentia ad morbum hæc erunt diſtinguenda. Et
lis (quæſo) erit diſtinctio, ſi nolit potentias illas n
tionem capere, nec intendi nec remitti, nec vnqua
ſua tractatione mentionem fecit de hac diſtinctione
ex diuerſa potentia in his ſumitur, ſed ſolum per a
& potentiam ad ſanitatem & morbum, ſalubria & i
lubria ſimpliciter à ſalubribus & inſalubrib⁹ vt nũc
xit. Quinetiã in neutris apparet nõ poſſe fieri hanc di
ctionem, quòd perfectiori modo habeãt id, à quo di
tur talia, quæ ſimpliciter ſunt, quàm illa que vt n
Nam neutrum primi ſignificati definit Galenus
eſt medium exactè inter ſaluberrimum, & inſalub
mum: idem dicit de neutro vt nunc illius ſignificati,
re eadem perfectio. Quod ſi vtrumque à generati
ſit, in nullo poterit poni differentia. Nam ſi ſimpli
talia ab illis, quæ ſecundum quid, ſiue vt nunc talia ſ
diſtinxiſſet, non alia ratione, quàm quòd illa in ſuo ge
re abſolutionem quandam, hæc verò diminutionẽ o
derent, omnes has difficultates facile euitaſſet: ſed cum
la finxerit potentiam quandam indicare, & ab ortu t
eſſe, quòd ſunt, & propterea potentiam illam pariter
bere (vt quam dicata principiis inſeri) quæ quon
communia omnibus ſunt, ſequitur vtique vt illa vim
gulis inſerat. Nugamenta ergo ſunt inter ſe repugn
tia à nulliſque principiis ducta quæ docet Manard
Quid verò Montanus de hac re ſenſerit, operæ preti
eſt paucis ſubijcere. Scribit autem ille inſalubre ab æ
ita differre, quod ægrum habeat tantum actu ægritu
nem: inſalubre verò habeat & ægritudinem actu, & p
terea diſpoſitiones omnes à natiuitate ad ægritudinẽ i
vt nunquam poſſit eſſe ſanum: quare inſalubre, (vt i
ait) ſemper erit habiturum ægritudinem. Scribit alio l
co inſalubre eſſe vel actu, vel potentia ægrum, & a

Montani de corpore inſalubri.

di de signis & causis, quàm de corporibus. Nam in illalubribus non est vt forma, sed duntaxat quædam ...ietas, & potẽtia proxima ad insalubritatem: in cor... verò susceptiuo dicit formam & actũ. De insalubri ...simpliciter ita vno loco scribit, insalubre simplici... si est sanum, tamen habet causas dispositas ad mor... vbi verò agit de signis ęgrum pro insalubri sumit, & ...opponit. Alius est locus, vbi ita habet: insalubre sim...iter, vel semper habet ita malam dispositionem, vt in ...ó sit sanitas, nec esse possit. Item dicit insalubre sim...ter habere dispositionem præparatam, & valde ap... ad morbum suscipiendum: & hoc quoniam causæ promptæ ad morbum? adhuc tamen morbũ non ha... Cæterum insalubre (vt nunc) illud dicit esse, quod ægrotat: de eo autem ex comparatione cum insalubri ...pliciter ita loquitur. Insalubre, inquit, habet plurimã ...am dispositionem, non tamen ita malam vt insalubre ...unc: propterea insalubre vt nunc dicitur illud, cui op...itur salubre vt nunc. Est autem insalubre vt nũc, quod ...pus habet dispositum ad morbum, non tamen ita, vt ... prima insalubria: hoc enim insalubre non habet fixũ ...rbum, vt non possit tolli, & ab arte fieri sanum. Habet ...arto cap. sui operis duo esse extrema ex Gal. vnum bo...m, quod est salubre simpliciter: aliud verò malum, ...od est insalubre vt nunc. Et hanc dicit fuisse Galeni ...tentiam in cap. de signis optimæ constitutionis. Ad... tamen errasse Gal. qui insalubre vt nunc non diuise... in suos gradus: ponendos enim esse gradus in morbis, ...ut in sanitate, & propterea insalubre vt nunc tot ha...re in se gradus, quot habet salubre. Reprehendit e...am Gal. quòd diuisionem faciat, in quæ membra coïn...dunt. Nam salubre vt nunc ait accedere ad morbum, & ...dem facere insalubre simpliciter: illud enim esse sanum, ...d dispositum esse ad morbum. Ait pręterea eundem au...torem confundere insalubre vt nunc, cum salubri in ha...bitu, & errorem esse cum dicit Gal. salubre simpliciter esse ...ummum bonum, insalubre verò vt nunc esse summum ...alũ. Hęc & similia tradit Montanus de insalubri & sim...pliciter insalubri, & vt nunc insalubri. Cuius opinionem ...eram non esse ostendunt in primis contrariæ de eadẽ re,

quæ ex eo collectæ ſunt, ſententiæ. Nam cũ ab ini
tuerit inſalubre ægritudinem habere actu, & ſimu
ſitiones omnes à natiuitate ad morbum ita, vt nu
poſſit eſſe ſanum: poſtea in multis locis contrariu
cet, cum dicit inſalubre ſimpliciter eſſe ſanum, &
habere cauſas diſpoſitas ad morbum: ex quo quid
rore vniuerſa illius tractatio confunditur. Ac tan
dem facilius eſt errorem deprehẽdere, quòd ille nu
tione, nec Galeni, quem interpretatur authoritate
re vtatur. Dicit enim inſalubre eſſe ægrum, eſſe ſan
poſitiones habere à natiuitate ad morbum, nũquar
ſe eſſe ſanum, ſed nihil horum probat. Dicit in ſig
cauſis ſalubritatem non eſſe actum, & formam, ſed
taxat quandam proprietatẽ, & potentiã proximã
ſalubritatẽ: ſed non rectè. Nam quomodo inſalub
bet potentiam ad inſalubritatem. Habet ne illa imp
tiam ad id, quod iam actu obtinet: ex quo apparet
inſalubritatem cum morbo, & ſanitate confundere.
vt ſalubre ad ſanitatem, ita inſalubre ad morbum
rendum. Quare ſi dicit inſalubre habere potentia
inſalubritatem, neceſſe eſt vt hanc pro morbo ſu
quod & ſponte fatetur. Cum verò dicit ſalubre eſſ
num, contrariam priori ſententiam aſtruit. Illud
que pro errore addendum eſt, quòd inſalubre ſimplic
& inſalubre ſemper ſub eadem definitione comprel
dat: quod ſcilicet vtrumque ſemper ægrotet, nec poſſi
illis eſſe ſanitas. At ſi inſalubre vt nunc eſt quod act
grotat, quomodo differet ab inſalubri ſemper? hoc e
quoque ægrotat. Quòd ſi inſalubre ſimpliciter ſem
ægrotat, nec vnquam poteſt eſſe ſanum: quomodo c
cipere poteſt illius diſpoſitionem non adeo malam e
vt eſt, quam habet inſalubre vt nunc. In hoc etiam
euidenter repugnat, cum poſtea ſcribit inſalubre vt nu
minorem habere diſpoſitionem ipſo inſalubri ad m
bum. Ait enim inſalubre vt nunc, non habere fixam in
lubritatem ita, vt tolli non poſſit. Sed quid intelligit
inſalubritatem fixam, an morbum, an potentiam
morbum? ſunt hæc vocabula inſalubre fixum, & n
fixum inuſitata in hac potiſſimum tractatione à Gal. C
terũ duo poni extrema ab hoc authore in capite de ſig

ptiæ constitutionis verissimum est: sed verum non est
lasse quæ statuit Montanus. s. salubre simpliciter, & in-
alubre vt nunc: sed salubre semper. Illud enim est quod
pimam habet constitutionem: hoc enim vnum est ex-
reum: Aliud verò est id, quod ægrotat, à quo in eo
oc omnino separat omnia salubria, insalubria, & neu-
ra Porrò gradus dari in morbis quemadmodum in ipsa
atate Gal. facilè concederet: sed in hoc loco illius non
instituti morborum gradus ostēdere, & differentias,
qu per magis & minus sumuntur, sed sanitatis latitudi-
e, qua cognita, pariter intelliguntur recessus qui in
rbis sunt. Nam quantum quilibet recedit à sanitate,
aum patitur morbum. Nec in eo quidem errat Gal.
d scribit Montanus, cum asserit salubre vt nunc, &
lubre simpliciter, eodem modo accedere ad morbum:
enim nūquam somniauit Gal. quippe cum salubre vt
c, sit in genere eorum, qui bonam habent sanitatem:
alubre verò simpliciter inter eos ponatur, qui pessi-
m habent sanitatem, aut vt Montanus inquit actu &
entia habeat morbum. Non video præterea quomo-
dicat insalubre vt nunc cum salubri in habitu à Gal.
afundi. Quandoquidem de hoc ne verbum quidem il-
acit. Quemadmodum etiam non est reperire apud il-
n, insalubre vt nunc, summū esse malum. Sed hæc suffi-
ent ad ea refellenda, quæ mutuo sese extrudunt, vt quæ
ex certis principijs sint ducta, nec ad authoris men-
n excogitata, aut ab alijs illius operibus desumpta, vel
i medicæ vlla in re vtilia. Acachiæ autem interpreta- *Acachiæ opinio de insalubrib⁹ quæ etiā reprobatur.*
nem hoc solo refellere volo, quòd ille contra Gal. sen-
tiam salubria, insalubria, & neutra inter se confundat:
itque illa se inuicem compati: quæ ab ipso authore
natura ipsa sunt separata. Sed hæc fortasse postea ad
c attingemus, cum summam huius tractationis collige-
us. Nunc verò paucis nostram interpretationem subij-
amus. Ac primum dicimus insalubre simpliciter corpus
n esse definiendum, quod malam temperaturam, sed
od pessimam habet. Nam vt salubre illud est, quod *Authoris de eadē re opinio.*
nam habet temperiem, & structuram, & ex diuisio-
boni nascitur; quod simpliciter & vt nunc tale est: ita
salubre illud est, quod malam habet temperiem, & stru-

cturam, ex cuius diuisione, quod simpliciter & insalubre est, locum habet. Nam quod malum est, lum est malum, & illud est vt nunc insalubre, vel p & illud est simpliciter insalubre: quod & rursus diu Nam quod est pessimum, vel est in extremo, & i prorsus insalubre siue insaluberrimum, vel parum recedit, & illud est ferè insaluberrimum. Prçterea torum debent esse oppositæ definitiones. Quare si citer definitum est quod ab ipso ortu in similarib tibus est bene temperatum, & simul commoderatũ ganicis: oportebit etiam insalubre simpliciter corp finire, quod pessimam habet temperiem, & structu organicis: non autem sufficit vt in solis similaribus, organicis solis vitiũ obtineat. Quod enim simplicit est, omni modo tale esse debet. Sic enim commodiu bit postea definire, quod non prorsus est insalubre scilicet in solis similaribus, vel solis organicis, vel p palibus partibus vitiatum sit. Addit autem in deffin ne ab ipso ortu naturæ tale illud esse, quòd scilice sam declarare velit, qua fit vt corpus, simpliciter in bre esse possit. Insalubre verò vt nunc corpus defini non est, vt ille facit, quòd eo tempore, quo tale di ægrotet. Sic enim se habet insalubre vt nunc, ad in bre simpliciter, vt salubre vt nunc, ad salubre simpli vt ergo vtrumq; salubre per sanitatẽ definiebatur, scilicet salubre simpliciter esset, quod habet sanit perfectam, vt nunc verò salubre, quod bonam, sed optimam sanitatem obtinet: sic sane in definitione lubris simpliciter, eam, quam ponemus malam temp turam, & in instrumentarijs incommoderationem, dem oportebit ponere & intelligere in definitione lubris vt nunc. Quare cum intemperies & incomm ratio, quæ insalubre simpliciter definit, morbus non sit, sed in latitudine sanitatis contineatur; necesse e morbum non esse, quo ille insalubre vt nunc definit. terea vt três gradus ponebantur in latitudine salubrit Ac salubre vt nunc bonitatẽ imminuebat, ita insalubr nunc malitiam imminuere debet, id enim postulat l ca, docendíque ratio. Quod quidem fieri non pote insalubre simpliciter, intemperiem habet intra sanit

Galenus notatur in diffinitione insalubris vt nunc.

lim

[..]es contentam, insalubre verò vt nunc eam, qua iam [..]otat corpus. Quod enim morbo laborat eò, quòd sa[..] est, deteri⁹ affici nemo negare potest. Asserit autem [..]ardus contra omnem docendi rationem salubre vt [..] minuere bonitatem, quæ est in salubri simpliciter: [..]ubre verò vt nunc malitiam augere, quæ est in insa[..]i simpliciter. Ad hęc si Gal. in 8. cap. corpora ægro[..]ia dicit sequi post salubria, insalubria, & neutra. Quo [..]o potest insalubre vt nunc corpus, idem ponere cum [..] quod iam ægrotat? Nec est quòd quispiam dicat per [..]lubria, quæ separat ab ægrotantibus Galen. solum in[..]gere simpliciter insalubria: sic enim ex docendi ra[..]ie fieret, vt cum salubria & neutra pariter separat [..]ægrotantibus, solum intelligeret simpliciter salubria, [..]impliciter neutra: quod quidem est absurdum. [..]n vt nunc salubria, & vt nunc neutra nemo ægro[..] dicet, vt quæ pręcedant simpliciter insalubria, [..] nondum sanitatis limites excesserunt. Ita profectò [..]inire debemus corpus vt nunc insalubre, quod malam [..]dem, sed non pessimam habet intemperiem, vel stru[..]ram: sic enim definimus vt nunc salubre, quod habet [..]nam, sed nō optimam temperiem & structuram. Addo [..]od scribit 8. cap. In his autē generib⁹ (inquit) sunt cor[..]rum insalubrium vitia secundum vtrumque insalubri[..]is modum. Oportet autem intelligere vtrumque insa[..]ritatis modum, simpliciter & vt nunc: quoniam antea [..]s modos dixit esse, quibus susceptiuum, indicatiuum, [..]effectiuum dicitur. Quare si in eodem genere vitij po[..] omnia insalubria, necesse est insalubre vt nunc in vi[..] consistentibus in latitudine sanitatis collocari, quo[..]m in illis ponuntur insalubria simpliciter. Postremo [..]ibit eodem cap. 8. totam sanitatis latitudinem in tres [..]rtes diuidi, quarum singulæ latitudinem habent ma[..]am. Ac in prima poni salubria, in secunda neutra, in [..]tia insalubria. At insalubria simpliciter nō faciunt ma[..]am latitudinem: nam vt multum insalubre parum di[..]rt à semper insalubri. Quare vt nunc insalubre necessa[..] addendum est contineri in latitudine sanitatis: sic e[..]m ea, quam dicit esse in insalubribus magna latitudo, [..]iden3 erit, quę alioqui tollitur. Qua in re si quis aliter

sentit vt Gal. defendere velit, tergiuersari quidem il... terit, & sophismata aliqua excogitare, sed nihil pro... inueniet in quo animus quiescat. Ego autem pu... locum esse apud Gale. corruptum, aut ab Herophi... considerate hæc sumpta, & nobis tradita. Omnib... men relinquo liberum, vt aliter si velint, sentiant.

Est vero & semper insalubre, quod ex ips... turæ ortu vel pessimam habet temperatu... in simplicibus, & primis particulis omn... vel aliquibus, vel iis, quæ obtinent princ... tum, vel in instrumentariis incõmensura... existit. Similiter autẽ in iis vel omnibus... aliquibus, vel illis quæ obtinent principa... vt multum vero insalubre est corpus, q... ab huius quidem vitio recedit, nondum t... mediocritatem attingit.

Definit nunc Gal. species insalubris simpliciter, n... prorsus, & non prorsus insalubre: de qua re Man... inquit insalubre semper non dici, quia semper poten... habeat ad ægrotandum: quippe cum ab hac quoque... pus salubre simpliciter non sit immune: nec quod ... tudinem semper habeat, vt ægrotet, cum & hanc ha... insalubre multum: sed dicitur insalubre semper, ex n... rali quadam imbecillitate, pessimaque sanitate, ex... ad functiones exequendas, & ad repugnandũ causis ... bos inducere valentibus, minus reliquis sit idoneum... præterea insalubria quæcunque corpora, quæ verè &... solutè sunt talia, insalubritatem, quam à natura sunt ... secuta, nunquam amittere posse, non omnia tamen a... insalubria esse: sed aliqua in summo, quæ insalubria ... per, aliqua verò parum post summum, quæ vt mul... insalubria nominantur. Addit inter insalubria sem... aliqua magis, aliqua minus insalubria adhuc dici poss... verò quod vsquequaque est insaluberrimum, raro i... niri posse, vixque fieri quin semper ægrotet. Postre... tradit sanũ nõ posse diuidi vt salubre & insalubre, in s... pliciter, & vt nunc: quoniam omnis, qui potest suas c...

riones exercere, etiã si natura, vel casu imbecillis sit, ta-
r simpliciter san⁹ dici debet. Quod si cõsuetas exercere
ctiones non possit, etiã si leuiter: absolutè tamẽ & sim
citer ægrotare dicẽdus est: vnde sequitur omne corp⁹
sanũ, vel ęgrum simpliciter, & absolute esse, & dici ni-
rum cũ vel valeat, aut nõ valeat consuetas operationes
ercere. Ita etiã quod sanũ est vt nunc, idem simpliciter
ũ: & quod nũc ægrum, simpliciter & absolutè ægrũ
dicendũ. Hæc quidem docet Manardus de insalubri
per & vt multũ. In quibus etiam est, quod reprehen-
nem meretur. Nam quod dicit insalubre semper non
cari, quia semper potentiã habeat ad ægrotandum, eo
òd hoc sit cõmune salubri simpliciter, suis principiis
ugnat. Nam potentia, quã salubri tribuit, est ad sani-
tem, non autẽ ad morbũ. Statuit enim ille salubre nun-
am amittere suam potentiã, etiam si ægrotet, quoniam
morbũ potentiam non habet, sed ad sanitatẽ, & si in-
im repugnante sua potentia à violentissimis causis in
orbos deuoluitur. At nec illud admitto quod dicit, in-
ubre vt multũ aptitudinẽ semper habere, vt ægrotet,
ut insalubre semper. Nam vt vitia inæqualia sunt, ex
ibus potentia nascitur: ita illorũ potentias inæquales
e, est necesse: Quod & ipse fatetur, cum scribit summe
a esse, quæ semper sunt talia: ab eo verò quod summũ
in suo genere, recedere quæ, vt multũ talia sunt. Iam
rò cũ dicit insalubria semper ex pessima sanitate habe-
vt minus reliquis corporib⁹, causis morbosis reluctari
leant, fatetur profectò insalubria simpliciter corpora
a esse actu, & falsum esse quod antea dixit, illa nec sa-
tatẽ, nec morbũ includere, aut excludere. Illud autem
od dicit inter insalubria corpora quędã magis, alia esse
in⁹ insalubria, est repugnare aliis, quæ antea dixit, eadẽ
licet esse insalubritatẽ, & salubritatẽ in omni ætate, in
nnique statu corporis, nec illã mutari, nec intendi, nec
mitti aliquo modo posse. Quòd si magis aut minus ali-
is insalubris fieri potest, poterit quoque pœnitus tolli
salubritas, adueniẽte causa, quę magnos ad cõtrariũ ex-
ssus pariat. Cæterum insaluberrimũ corpus non raro, vt
e sentit, sed sæpissimè inueniri docet, qui Gallicũ mor-
ũ acerrimè sunt passi: aliique multi, qui ex minima qua-

que occaſione vel in arthritidẽ, vel colicum dolorem, ...
alias huiuſmodi paſſiones ſæpiſſimè incidunt. Quòd au-
tem ſcribit ſanũ non poſſe diuidi in ſimpliciter & vt n...
cum omnis ſit ſimpliciter ſanus, eſt id quidem à rati...
alienum. Nam ſi ſimpliciter in genere ſalubrium, & in...
lubrium in dicat perfectionem maiorem: vt nunc v...
tale, minorem, cur in ſanitate hos gradus & inæqua...
tes non conſtituemus, docente id experientia? Nam ...
dam ſunt bene ſani, & perfectam habent ſanitatẽ: alij ...
rò malam, quos & male ſanos & proinde ſanos ſim...
citer vt alios non vocamus. Quod Gal. in lib. ad T...
ſybulum apertè docet, vbi ſanitatem diuidit in illam, ...
eſt in habitu, & aliam, quæ eſt in habitudine: & in ...
collocat conualeſcẽtes, paratos cadere in morbos, & ...
de ſenes. Hi enim ſani quidem ſunt: ſed non eam ha...
ſanitatem, quæ ſimpliciter ſanitas dici poſſit. Vnde in ...
de ſanitate tuenda ſenum ſanitatem querimoniis, & ...
leſtiis plenam, non bonam, quam quilibet expetit, vo...
Cuius generis etiam eſt conualeſcentium ſanitas, & e...
qui ſentiunt iam in ſe cauſas morborum pullulare: v...
bi faſtidium, capitis, & aliaram partium grauitates, a...
que patiuntur ſymptomata, de quibus Gal. poſtea in ...
opere tractat, docetque illa eſſe imminentis morbi in...
cia: & propterea idem author has vitioſas ſanitates ...
quando à ſanitate excludit: quoniã ſcilicet ſanitatis ...
mine perfectam quandam formam ſolum intelligi v...
ponitque illa in medio neutroque quodam ſtatu. Ex ...
etiam patet Manardum errare, qui ſimpliciter ægro...
eos dicit, qui conſuetas exercere functiones non poſſu...
etiam ſi leuiter afficiãtur. Nam conualeſcentes nullus ...
cet morbo adhuc laborare, nec tamen illi poſſunt ſol...
ſuas operationes exercere. Ergo ſanum diuidi poteſt ...
ſimpliciter, & vt nunc: nec omne corpus eſt ſanum ...
ægrũm ſimpliciter. Sed de hoc poſtea fortè, cum de n...
tro agemus, plura dicemus. Cæterum Montanus tra...
corpus ſemper inſalubre eſſe, quod actu, & potentia ...
Montani de corpore ſemper inſalubri opinio. tale, vt in eo non poſſit ſtare ſanitas: & propterea a...
eſſe ægrum, & potentia ægrum, & eſſe ſemper ægrũ, c...
nulla habeat diſpoſitionem ad ſanitatem: hęc etiam ſ...
bit de inſalubri ſimpliciter. Nam inquit inſalubre ſimp...

-it, vel semper habet ita malam dispositionem, vt in eo
-osit sanitas, nec esse possit. Scribit eodem cap. 9. Insa-
-ule simpliciter habere dispositioné præparatam, & val-
-eptam ad morbum suscipiendum: & hoc, quoniã cau-
-eint pronę ad morbum, & tamen adhuc morbum non
-aent. Secundum gradum insalubritatis esse dicit, non
-nsalubre vt primum, sed declinare aliquo modo à sa-
-itate, & hoc vocari insalubre vt multum. Tertiũ ve-
-esse gradum, in quo est insalubre vt nunc, & ille est in
-aliquis ægrotat. Hæc vt alia facile euerti possunt,
-niam ex malis principiis sunt ducta. Nam quis nõ vi-
-llum non solum à Galeni opinione, sed etiam à pro-
-s principiis recedere, cũ statuit insalubre semper, esse
-per ægrum, nec in eo posse sanitatem esse? Nam (vt
-ea diximus) Gal. 8. cap. huius operis vniuersa insalu-
-a in latitudine sanitatis ponit: deinde Gal. semper in-
-bre diffinit, quod pessimam habet temperaturam, nõ
-od semper ægrotet, vel aliud semper faciat: quoniam
-io semper, vel potius prorsus, non est nomen tempo-
-sed summi gradus in suo genere. Ac in hoc etiã Mon-
-us sibi reluctatur. In eo quoque errat, quod insalubre
-pliciter & insalubre semper sub eadé diffinitione com-
-hendat: nempe quod vtrũque sit, quod semper ægro-
-. Quid, quòd dicit secundum gradũ insalubritatis ali-
-o modo declinare à salubritate, & hoc esse insalubre vt
-ltum? Nam si insalubre simpliciter, eo authore, semper
-orbo laborat, nonne insalubre vt multum quod species
-us est, perpetuo morbo tenebitur? Quod si ita est, tã-
-m illud recedere oportet à salubri, quantum distat pe-
-nis morbus à bona sanitate. Ac mirari profectò licet
-òd in re tam facili, & rectè ab ipso authore explicata
-ntopere isti aberrent. Et eos qui in latitudine sanitatis
-nstituuntur, velint perpetuis morbis torqueri: nec po-
-ntiã habere, vtcunque sanari possit. At vbi quæso isto-
-m signa postea & causas docebit Galenus. Quid enim
-arius eo, quod scribit Author, prorsus insalubre corpus
-t, quod pessimam habet temperaturam in simplicibus &
-rimis particulis omnibus, vel aliquibus, vel his, quæ ob-
-inent principatum, vel in instrumentariis incommensu-
-atum existit. Verum notandũ est in hoc non esse (meo

quidem iudicio) prorsus insalubre, quod in aliquibu[s] ... lum partibus similaribus, vel instrumentariis vitium ... bet. Nã totũ ex illis partibus denominari nõ potest ... ctum, ex affectione quarũdam partium, quæ principa... non tenent. Esset fortasse quidem insalubre, quod p... græ est obnoxiũ: sed prorsus insalubre nequaquam. ... re hoc dixerim tale esse, quod vel in omnibus parti... vel in his, quę obtinẽt principatum, insigne habet vit... sanitatis latitudine cõtentum. Nam vt de omnibus p... bus ita viciatis nulla dubitatio est: ita affectis princ... præsertim hepate, corde, cerebro, & etiam ventricul... pulmone vniuersum corpus cõpati necesse est. Test... autem læsiones nequeũt profectò insaluberrimum re... re corpus, Quod autem scribit vt multum insalubre ... pus esse, quod à vitio recedit, nõdum tamen medioc... tem attingit, nõ putandum est, eum velle huiusmodi ... pus nõ longè abesse à mediocritate, eò quod dicat, n... tamen mediocritatem attingit. Nam antequã ad bon... sanitatem quæ salubribus debetur, insalubria peruenit... intercedit neutrorũ status. Antequam vltra progredi... nostra tractatio in neutris explicandis, quærendũ est ... detur neutrũ corp⁹. De hoc. n. dubitatur, & variç quęst... nes sunt excitatę nõ solũ inter philosophos, & Medic... sed etiam Medici ipsi in eo discrepant. Potest autem ... telligi quæstio tribus modis: vno an detur neutrum in... salubre & insalubre: & de hoc nemo dubitare debet, q... Galenus expresse nullo cõtra dicente id asserit in hoc ... bro. Nam inter benè & malè sanum, vt inter bonũ & m... lum reperitur quod est medium. Alio modo intelligitu... an detur neutrum inter sanũ & ægrum per participat... nem: ita vt vna pars, vel plures sint ægræ, aliæ verò san... vel in vno tempore sanum sit corpus, in alio verò ęgru... de quo etiam dubitatio nõ est: id enim sæpius fieri agn... scimus. Tertius est modus, an præter sanitatem & mor... alia tertia sit dispositio diuersa. De hac quæstio est int... Arist. & Gal. nec ita cõsiliari illi possunt, sicut putat M... nardus, qui dicit Gal. loqui de medio & neutro, quod e... inter salubre & insalubre: nõ autem de eo, quod est neu... trum inter sanũ & ęgrũ: quod quidem negat esse Arist. V... rum in hoc fallitur Manar. Nam Gal. de hoc etiam agi...

De corpore neutro.

l eſt inter ſanum & ęgrum,& modo ponit,modo ne-lud eſſe imo etiam inter ſalubre & inſalubre neutrũ ando non ponit: vt in cap.de cauſis ſalubribus par-u inſtrumẽtariarum patet, vbi ad hunc modũ ſcribit. rum vitium habeat corpus in formatione,ſalubrium orum retinet appellationem: ſi maius autem,inſalu-m:quod ſi tantus fuerit receſſus,vt operationi afferat imentũ, iam ęgrotare dicetur. Neutrum autem inter m & ægrũ ex Herophili opinione ponit lib.5. de Sa-uen.cum de ſenibus agit. Ait enim inter ſanum & æ-n dari medium, vt Herophilo placuit: in quo ſtatu it ſenes: vt qui(inquit) debiles operationes habeant. n in lib.de conſtitut. art. medicæ ſcribit quædam eſſe ptomata media inter ea,quæ in ſanis ſunt,& illa,quę tingunt morbo laborãtibus. Quæ enim inquit in ſanis t,inculpabilia ſunt ſecũdum naturam,quæ in ægrotis, ter naturam,nec crimine vacant: quæ verò his inter-ent,media ſunt ex eorum genere,quæ morbis eueniũt: exigua admodum magnitudinibus,ac viribus imbe-a,vt ab ipſis nondũ ſolitæ actiones prohibeãtur. Cu-modi ſunt dolor alicuius partis adeo paruus,vt nõ co-hominẽ decumbere: item macies, pallor, pigrities ad otum, ſomnolentia,& huiuſmodi alia:quæ delabenti-s in morbum,aut à morbo reſurgentibus contingunt. c non dubium eſt mediũ dari inter ſanitatẽ & morbũ. enim accidẽtia oĩa ſequuntur affectũ corporis, in quo itas & morbus ponũtur,tẽperiem.ſ.ſimilariũ partium, cõmoderationẽ diſſimiliũ:ſint autẽ quædam accidẽtia, ſuperi' enumerata,quæ nec ad ſanitatẽ,nec ad morbũ eo referuntur, cõſtat mediũ conſtituendũ eſſe ſtatum ter ſanitatẽ & morbũ,ad quẽ media hæc accidẽtia refe-itur. Itẽ ad Thraſy.manifeſtè eum ponit. Cum enim di-inguit ſanitatis latitudinẽ à morbo, ita ſcribit. Qui fir-nas actiones habent,bonũ habitũ ſanitatis habere dicũ-ur:qui non firmas,non tamen debiles,ſanitatẽ in habitu: ui debiles & propter imbecillitatem inutiles,ſanitatẽ in abitudine:qui vitiatas, morbũ. Neutros autẽ vocat eos, ui ſanitatem in habitudine habent, quo etiam conſtat, x imbecillitate actionis (vt poſtea oſtendemus) eos ab liis differre. Item text.3.5. commentarij 6. epidemion

idem quod de constitutione artis scribit: quosdam m
affectus communes sanis & ægris, vt sternutame
nariũ humiditates, incipientes morbosos affectus
bus homo nondum ægrotat. Hos affectus inter n
ponendos nemo dubitauerit, cum morbosos incip
affectus inter morbos nondum reputet: nec (vt satis
stat) in sanitate poni debeant. Præterea in lib. de pa
artis, manifestè statum neutrum ponit, ad hunc m
scribens. Qui mala temperie præditi manifestè sun
dum tamen ægrotant, sed adhuc agere possunt cõ
actiones, vel nullum habent in se sensibile malum, s
sensibile, vt in morsis à cane rabido, vel in his qui d
rium sumpserunt, quod ad tempus interficit, neutran
positionem habere dicuntur. Item qui à morbo resu
& debiles adhuc ita sunt, vt consueta agere non po
& propterea neutram habent affectionem. Addo
scribit 8. cap. huius lib. neutra esse, quæ habent ambi
lęsiones & imbecillitates. Qui locus nequit intelli
aliis neutris, quàm de illis, qui sũt inter sanum & æg
nec participes sunt sani & ęgri. Nam qui neutri sunt
salubre & insalubre, imbecillas non habent operatio
Quinetiam scribit. 83. cap. eiusdem operis, corpora
bus imminet periculum de morbo, mediam formam
bere inter sana & ægra, & neutra esse. Idem habet
cap. vbi agit de causis præseruatiuis. Cæterũ negat n
trum esse capite octauo huius libri: vbi posteaquam
tam latitudinem sanitatis in tres partes diuisit, o
mã, mediam, & remissam, subiungit post hanc sanitat
ægra corpora sequi. Item initio lib. de differentiis m
borum, solum ponit sanitatem & morbum, cum ait.
operationes solitas exercere potest, sanus est, cum aut
eas non amplius exercere potest, morbo laborat, neu
nulla facta mentione. Item primo de crisibus cap. 1. t
situs inquit à sanitate in morbũ fit in puncto imperce
tibili. Item primo de symptomatu ait sanitas est tempe
es, morbus intemperies. Item primo de locis affectis,
corpus ęgreditur sanitatem, ingreditur morbum. Sunt
infiniti alii loci, in quibus neutri nullã mentionem fac
vt initio de differẽtiis morborum, vbi à perfectissima
ctione vsq; ad sẽsibilẽ lęsionẽ extẽditur sanitatis latitud

iliter autem læsa incipit morbus. Idē sentit Arist.
predicamentis: vbi sanum & ægrū dicit esse con-
immediata. Idem probare nituntur ratione, qui pro
contendunt. Aiunt enim sanitatem mediocritatem
am esse: morbum verò immoderantiam, vt Gale.
no de differentiis morborum scribit. Illam præte-
e ęqualitatem, hunc verò inæqualitatem: medium
non dari inter moderatum & immoderatū, æqua-
inæquale. Postremo sanitatē affectū esse, qui actio-
nam edit, & nō sensibiliter lęsā: morbū autē actio-
dere sensibiliter lęsam. At inter id quod est sensibi-
& non sensibiliter læsum, non dari medium. Solue-
antur alij aliter hanc quęstionem. Nam quidam di-
Galenum neutrum ponere in illis locis, vbi curatio-
morborum docet, alibi autem minime. Aliter enim
ari debere corpora sana, aliter ægra, aliter neutra.
m opinionem reprobant, quę superius ex variis libris
ni adduximus: vbi passim nulla facta curationis men
, huiusmodi ponit neutrū. Curtius verò inquit Gal.
negare neutrum, nunc affirmare, nunc in dubium
ere: quoniam de variis significationibus neutri agit.
cedere enim neutrum Galenū, quod est medium in-
ptimè sanum, & remissè sanum. Item quod est me-
n inter sanum, & ęgrum ex participatione, nēpe cum
et corpus aliquas partes sanas, alias ægras simul, vel
no tempore sanum & in alio ægrum est. Negat autem
d solum dari, qui nullius extremi sit particeps, id est,
mediam habeat dispositionem inter sanum & ægrum
participatione sanitatis, & ægritudinis. Omnem e-
n motum vel esse sensibilem, vel non sensibilem. Ad
c refellit quosdam, qui morbum sub sensibili læsione,
utralitatem sub insensibili, sanitatem autem extra læ-
nem ponunt. Insensibiles enim læsiones à medico non
siderari. Cum autem morbum per sensibilem lęsionem
finiri contendit, & alij adferunt ex. 85. cap. huius ope-
sensibiles lęsiones, vt appetitum diminutum, dolorem
pitis inter neutras dispositiones poni. Respondet
urtius partem ipsam, quæ ita afficitur, esse ægram, cor-
us autem ipsum neutrum in eo significatu, in quo dici-

Curtii opinio de neutro inter sanū & ægrū.

mus corpus esse neutrum ex partibus sanis & ægr... cum diu Curtius negasset dari mediam istam dispo... nem inter sanitatem & morbum, tandem fatetur se... conualescentes talem habere dispositionem. Senes... non edere actiones validas, quales edebant cum esse... uenes: & conualescentes nō edere tales, quales ede... essent sani. Gal. tamē dubitare quo modo nominan... huiusmodi dispositio. At de nomine hic non litiga... cum mediam quærimus dispositionem. Si enim con... tur esse, nominet postea quilibet vt velit. Cæterum... bene respondet Curtius argumentis, quæ contra sei... adfert. Ait enim Galenum ponere eos esse in statu ... tro, qui morsi sunt à cane rabido, qui tamen non st... edunt operationes sensibiliter læsas. Ad id respondet... dicum huiusmodi corpus iudicare sanum esse, si ign... à cane morsum, ægrotum autem si sciat, quòd per... sum cognoscebat causam esse in corpore morbos... quasi ignorantia medici, vel scientia, aliud faciat ... esse, quàm sit. Habeat aliquis vlcus, vel abscessum in... qua parte interna, quem medicus per sensum, aut ... alia ratione non dignoscat: an propterea ille in ea p... morbo non laborat, & in eo casu non errat medicus, ... conseruatione vtitur pro curatione. Præterea recedi... eo, in quo totam vim ponebat: dicebat enim morb... non esse nisi sensibilis sit lęsio. Nunc verò ex ea sola m... bosa causa, nulla existente adhuc in actione læsio... morbum statuit esse. Ita ergo morbo dicemus labor... illos, qui malis humoribus abundant in corpore, n... dum tamen euidentem aliquam læsionem in actionib... obtinent. His ergo conueniret curatio, atque ita præs... uationi nullus relinqueretur locus: quod Galeno adu... satur. Addo falsum esse ex Galeno omnes actiones ... esse sensibiliter, vel insensibiliter læsas. Nam octauo c... pite huius, quasdam ponit læsiones ambiguas: & in al... locis scribit concoctionis signa quædam esse manifest... & sensiblia, alia obscura, quæ certe insensibilia non sun... Postremo qui à morbo conualescunt, & in vniuers... corpore pallorem, macillentiam, & debilitatem oste... dunt, læsiones habent, quas sensus deprehendit: qu... tāmen Galenus: ægrotare negat. Hæc ad Curtium suff...

…alia enim communi quadam cum alijs ratione …llnus. Tractat Montanus eandem quæstionem, …variè, vt toties à seipso dissentiat, quoties de ea… scribit. Ita enim in vno loco habet: quoties cor… se habet, vt sensus iudicet operationes suas non …sas, sed sanas, tunc non datur neutrum, quoties …a se habet corpus, vt non possimus iudicare sen… sit sanum vel ægrum, tunc dicitur neutrum: & tri…r dicitur, per abnegationem sani & ægri: vel per …pationem sani & ægri, veluti si temperies sit bona, …ositio verò mala: & tale neutrum est sanum vno …, alio non: in vna enim parte sanum, in alia non: …dicit esse ægrum, ac neutrum corpus ponit in lati…e ægritudinis: tertio modo dicitur neutrum per …nam successionem. Scribit etiam de hac re alio lo…bi Aristotelem cum Galeno conciliare vult ad hunc …um. Inter sanum & ægrum inquit, non datur me…: quando intelligitur sanitas & ægritudo vt for… Nam formæ indiuisibiles nec magis, nec minus, …medium admittunt: sed si medium dabitur, hoc …atione subiectorum: quoniam subiecta sunt: quæ …as recipiunt diuisiones, & magis & minus: vt cor…uminosum, quod idem semper est secundum suam …nam, tamen vario modo recipit suum lumen. Sic …pus susceptibile sanitatis, secundum suam formam …n est, & tamen vario modo suscipit sanitatem. Quia … Galenus considerat sanitatem secundum sensum, …a variatur in subiectis sensibiliter, ideo neutrum …t dari. Aristoteles verò qui considerat sanitatem & …itudinem secundum formam, merito dicit non da… neutrum, & medium inter illa. Alibi docet Monta… neutrum corpus subijci præseruationi, aut restau…ioni. Vbi verò de causis salubribus agit, neutrum …rpus meram esse chimeram, & meras nugas esse do…: quia nullum est inquit, quod non declinet aut ad …lubre, aut ad insalubre: quemadmodum nullus est co…r, qui non sit albus, aut niger: cum medij non differant …ecie, sed solum per magis & minus. Sic nullum esse …orpus medium, distinctum à salubri aut insalubri: & …ropterea Herophylum primum, deinde cum eo Galenũ

Montani sententia de neutro inter sanum & ægrum.

hoc commentum inuexiſſe. Cuius quidem opinio f
refelli poteſt, & primum illud contra eum facit, quo
Galenus de neutro agat inter ſalubre & inſalubre &
ſanum & ægrum, ille tractationem confundat, & nun
vno loquatur, nunc de alio: cum putet ſe ſolum de e
gere, quod eſt medium inter ſanum & ægrum. De ho
nim quæſtionem proponit, & ſuam profert ſententi
aliis contemptis neutris, de quibus hoc loco agit G
nus. Nec verò ea ratione datur neutrum, quod ſenſu
dicare non poſſit, an corpus ſit ſanum, vel ægrum. N
vt Galenus cap. 8. huius operis ſcribit, ſenſus debet
iudex ſani, ægri, & neutri: nec vnquam contingit ill
nõ poſſe de illis diſpoſitionibus iudicare. Quòd verò
bit Galenum ideo neutrum ponere, quia ſanitatẽ & m
bum in ſubiectis cõſiderat: Ariſt. verò id negare, quia
nitatem & morbum ſecundum formam, quæ non int
ditur, nec remittitur, expendit, refellẽdum eſt. Etenim
riſt. ſanitatem & morbum non poteſt conſiderare niſi
ſubiecto, cum de illis tractet, vt naturalis philoſophi
Deinde explicare debebat, quomodo intelligat ſanitat
& morbum eſſe formas, & cuius. Sunt enim acciden
corporis viuentis, non formæ, aut potius perfectiones,
vitia formæ. Et ſi formæ ſunt, non conſiderantur vt fo
mę abſtractę à materia: ſed in corpore, cuius ſunt form
Qua ratione, eadem Galeni erit & Ariſtotelis tractati
Præterea probare nemo poteſt, quod ſcribit ſanitatem
morbum ratione ſubiecti, eò quòd illud varias recipi
diuiſiones, diuidi. Non enim ad diuiſionem ſubiecti diu
ditur ſanitas, aut morbus, quoniam (vt diximus) form
non ſunt extenſæ per corpus, ſed vitium & perfectio, qu
ex proportione bona, aut mala componentiũ corpus re
ſultant, nec corpus quidem vario modo ſuſcipit ſanita
tem, ſed vno modo diuerſam meliorem ſcilicet, aut dete
riorem. Quemadmodum corpus luminoſum recipit nũ
maius, nunc minus lumen. Quare hæc non eſt ratio,
cur à Galeno ponatur neutrum inter ſanum & ægrum, ab
Ariſtotel. nequaquam. Nec verò illa eſt, quòd ex ſen-
ſu iudicentur operationes non eſſe læſæ, aut læſæ: ita
vt neutrum detur, quando ſenſus iudicare non poteſt,
an ſit ſanum, vel ægrum: quoniam neutrum etiam ſen-

sci debet: nec decipi sensus potest, cum digno-
t an corpus sit sanum, vel ægrum, vel neutrum:
tum ille omnium istorum sit iudex. At si neutrum
a chimera, & merę nugę, quorsum ille tot paginas
in suis commentariis de eo. Si illud commentum
tantopere laborat in Aristotel. & Galeno conci-
& vtrumque verum dicere asserit? si sanitas & mor-
erso modo sumatur, vel vt forma, vel quatenus
subiecto: cur statim ab initio non ostēdit, hæc es-
as, & superfluum, vanumque esse in ea se laborare?
vanitates ei vitio dari non possunt, qui de eadem
quam in diuersis locis idem docet. Nequit ille con-
quo pacto dari possit medium inter sanum & ægrũ
e participatione extremorum, quod quidem facile
i potest. Nam si sanum est, quod bonam habet con-
ionem: ęgrum verò quod malam, quid prohibet da-
dium statum, qui nec bonam habeat, nec malam? Nā
edius huiusmodi status fit ab ijsdem principijs nēpe
mperie elementorum, à quibus fit sanitas & morbus,
orum mixtura fiunt hæ intensiones, remissiones, &
ocritates: tamen dicitur fieri hoc medium citra par-
ationem extremorum: quoniam nihil licet in eo o-
dere, quod sumatur ex ea dispositione, quæ est in sa-
vel ægris. Nihil enim est in eo statu ostendere com-,
deratum, vt in sanis: nec immoderatum vt in ægris: vt
contingit, quos ex participatione extremorum neu-
fieri scribit. Illi enim habēt aliquid, quod est sanum,
d verò quod est ægrum. Participant ergo sanum, æ-
m, & neutrum de eisdem elemētis, & pro illorum mix-
ne fit status nunc excedens admodum, qui præter na-
am dicitur, & morbus, alius secundum naturam, & sa-
as, alius medius, & neuter, qui non æque excedens est,
ille, qui præter naturam est, nec ita moderatus, vt ille
i est secundum naturam. Ac vt liberius etiam aliquid
cam, concedo eum fieri ex excessu naturalis, & diminu-
one eius, qui est præter naturam: non tamen propterea
onitur cōstare ex participatione extremorum, quomo-
odo dicuntur fieri colores medij ex extremis, quoniam
alenus participationem extremorum non eo modo
amit: sed quòd capiat partem ab ipsa sanitate, partem

verò ab ipso morbo, ita vt aliquid quod reuera san[…] liud verò quod reuera ægrum sit, & dici possit, assu[…] ad compositionem huius neutri: quod quidem n[…] Neque enim conualescentium, senum, & eorum, qui[…] ti sunt cadere in morbos, quos ita neutros vocat G[…] dispositio ex sanitate & morbo fit, vt medij colo[…] sumptis albo & nigro: sed amissa sanitate propria, […] tensione qualitatum & causarum, quæ sanitatem fac[…] nascitur status eorum, quibus iam morbi imminen[…] moto verò morbo, in transitu ad sanitatem fit disp[…] conualescentium. Ergo non ex sanitate, & morbo […] sumptis, & mixtis, vt medij colores ex extremis, fit […] ter status: sed ex remotione vnius in transitu ad alte[…] Perperam ergo negat Montanus dari neutrum inte[…] num & ægrum, quòd non fiat ex sano & ægro, sicut[…] non possunt medij colores, qui non sint confecti ex […] bus extremis. Non enim est eadem ratio, nec conficie[…] modus. Manardus verò (vt obiter iam diximus) hãc c[…] trouersiam eadem ratione composuisse se putat, quòd […] licet Galenus dicat neutrum dari inter salubre & insa[…] bre, non autem inter sanum & ægrum: & in hoc non […] crepare ab Aristotele, qui non de medio inter salubr[…] insalubre, sed inter sanum & ægrum disputat, cum ne[…] illud dari. Sed Manardus debebat in hoc, nõ solũ liber[…] Aristot. à Galeno, sed hunc ipsum à seipso. Nam ex lo[…] præcitatis constat euidentissimè Galenum neutrum p[…] nere non solum inter salubre & insalubre, sed etiam in[…] sanum & ægrum. Deinde illis rationibus, quibus ille pr[…] bat non esse absurdum dari neutrum inter salubre & in[…] lubre, conuincitur neutrum etiam ponere inter sanum […] ægrum. Ait enim salubre corpus esse, quod naturale[…] quandam habet potentiam, vt sanitate fruatur: Insalub[…] verò, quod impotentiam naturalẽ habet, vt facile à mo[…] bis molestetur. Itaque nihil impedire quominus medic[…] cria quædam corpora inueniantur inter hæc, quæ neut[…] censeantur esse. Qua quidem in re primum illud dicam[…] quod ille male salubre & insalubre definiat: quia iam […] ostendimus abunde superius, ex naturali aliqua poten[…] tia illa non esse definienda, præsertim quod hic intel[…] ligendum sit de medio inter omnia, salubria & insalu[…]

Manardi de eadẽ re opinio.

le autem definiat solum salubria simpliciter, (hæc
at potentia, alia autem ex actu circumscribit.) An
go ille neutrum ponere inter salubre simpliciter,
bre vt nunc? Id enim postulat illius definitio: an
inter omnia salubria & insalubria? id quidem vult
At id ex illius opinione sequi non potest: deinde
quod ille sua principia violet. Nam eam suam po-
n nec in morbo, nec in conualescentia, nec in æta-
ua amitti aut remitti posse contendit. Addo si Ga-
conualescentes & senes neutros vocat, inter sanos
os, necesse est, vt si ex potẽtia & impotẽtia neutra-
x Manardo cõstat, vt illa mutentur. Nã qui iuuenis
t postea fit senex, aut qui à morbo conualescit, ne-
io mutabit potentiã, quoniã medium, & neutrum
n assequitur. Hunc enim prius non habebat. Præ-
malè definit insalubre. Nam insalubre non est, quod
impotentiam ad morbum, sed ad sanitatem: si
m potentia est ad id, quod facile assequi potest,
tentia verò ad id, quod difficile. Quamobrem si sa-
habet potentiam ad sanitatem, & impotentiam ad
bum, insalubre erit, quod ad morbum potentiam
t, ad sanitatem verò impotentiam. Igitur si negabat
medium inter sanitatem & morbum, quòd illa æ-
itas moderatióque, hic verò inæqualitas & immo-
tio sit, eadem ratione non dabitur inter salubre &
lubre: quoniam vnus potentiam dicit, alius impo-
m ad sanitatem & morbum. Quòd si par est in vtro-
ratio, alius vtique quærendis est modus, quo Galeni
entiam de neutro inter sanum & ęgrum conciliemus.
utem facile erit efficere, si tractationem Galeni de
tate in memoriam reuocare velimus. Sumit enim sa-
tem aliquando latius, aliquando strictius suos limi-
contrahit: vt videre est in Thrasybulo. In eo enim o-
e dicit, sanitatem quandam esse in habitu, quæ firma
& stabilis, actionésque edit secundum cuiúsque uatu-
em constitutionem bonas, & vtiles ad propria offi-
exercenda: aliam verò esse sanitatem in habitudine,
e in dispositione, & affectione positam, quæ sta-
is non est, sed mendosa, & exposita vt promptè vio-
ur ab iniurijs: quæque actiones edit inutiles, aut certè,

Neutrũ inter sanũ & ægrum quibus rationibus Gal. statuat aliquã do dari aliquando nõ.

quæ non sufficiunt ad vitę munia obeunda: sunt enim[...] biliores, quàm cóueniat. Quo loco etiam ita scribit. [...] mum est actionis noxa, quod in morbo fit: alterum e[...] noxam quidem positum, sed propter imbecillitatem [...] tile, quod in sanitate secundum affectionem consi[...] tertium imbecillitate liberatum, non tamen adhuc ro[...] stum, quod sanitas in habitu possidet: quartum ve[...] quędam actionum virtus, bonus habitus, & summitas [...] sarúmque perfectio, exquisitè bonus habitus. Ac cum [...] nitatem vocasset eam, quæ in habitu est & in habitudi[...] & partem medicinæ conseruatricem, & salubrem, q[...] huiusmodi dispositiones tractat, postea sanitatem, q[...] est in habitudine, dicit non re vera conseruatione ege[...] nec sola mutatione, vt dispositio morbosa exigit: & p[...] pterea rectè illos sensisse, qui talem sanitatem separan[...] sanitate vera, cui debetur sola cóseruatio, & à morbo, [...] conueuit solum mutatio: & propterea neutram dispo[...] tionem vocant, in qua conualescentes, & parati cadere [...] morbos, eò quòd causas morborum iam pullulare se[...] tiant, ab eo ponuntur. Ac conualescentibus non conse[...] uatricem, & salubrem partem, sed analepticen, id est ref[...] ctricem, aliis verò qui cum morbis imminentibus conf[...] ctantur, prophylacticen conuenire scribit. Ergo ex eo l[...] co patet, Galenum aliquando sanitatis limites extender[...] ita vt sanitatem non solum in habitu, sed etiam in hab[...] tudine, & in ea conualescentes, & iam expositos morbi[...] ac etiam senes, vt in tertio huius operis libro, comprehe[...] dit: aliquando verò sanos eos solum vocat, qui sanitate[...] habent in habitu, & excludit à sanitatis limitibus sani[...] tatem in habitudine, & corpora in eo comprehensa[...] Ad hunc modum passim dicere solet, sanis conuenir[...] conseruationem. Hæc enim non conuenit conualescen[...] tibus, & illis, qui sentiunt iam pullulare morbos, quo[...] subijcit prophylacticæ & analepticæ. Quibus quidem ita positis, iam patere arbitror, cur neutrum inter sa[...] num & ægrum aliquando ponat Gal. aliquando verò neget esse. Nam cum sanos statuit esse, qui nondum coguntur intermittere solita officia & decumbere siue bene, siue debiliter illa exerceant, tunc conualescétes decrepitos, paratos ruere in morbos, sub sanitate cóplectitur:

& neu-

...rum statum intra sanitatis limites assumit. Cum ...es eos status excludit, eò quòd firmi non sint, & ...es edant nō sufficientes ad humana officia obeun... ...c datur neuter status, qui sanus non est, eò quòd ...n conueniat sola conseruatio, siquidem maiores ...lapsus, quàmquæ sana sunt secūdum habitum cor... ...nec actiones edunt sine imbecillitate, nondum ta... ...morbo laborant, quia nondum desierunt sua officia ...etsi illa imbecilliter exercent. Quibus ita demon... ..., licebit facile respondere argumentis superius ad... ..., & Aristotelem cum Galeno conciliare. Conci... ...r autem eo modo, quo Galeni loca sumus interpre... ...quòd scilicet Arist. sanitatis nomine comprehendat ...tem, & in habitu, & in habitudine, post quam se... ...r morbus. Illud verò quod dicunt sanitatem esse ...erantiam, morbum verò immoderantiam, inter hæc ...n non dari medium: distinctione eget: nam mode... ...n sumere possumus, vel pro bene moderato, ita vt ...ehendat solum sanitatem, quæ est in habitu: vel pro ...unque moderatione, qua comprehendatur etiam sa... ... in habitudine. Ita sanè immoderatum intelligi ...st, quod incipit statim post moderationem, quæ de... ...r sanitati in habitu, vel quæ comprehēdit sanitatem ...abitudine. At moderatum, quod est bene moderatū, ...mmoderatum, in quo incipit morbus esse, admittunt ...lium nempe malè moderatum, in quo ponuntur neu... ... Ita immoderatum, in quo ponitur morbus, admittit ...dium inter se & bene moderatum, non autem inter se ...moderatum vtcumque. Eodem pacto soluitur argu... ...ntum, quod afferunt morbū sensibiliter lædere actio... ..., sanitatem verò easdem edere non sensibiliter læsas. ...m sensibiliter lęsas actiones, quę morbum sequuntur, ...ostendunt, intelligere non oportet, quod tales sint, vt ...sus iudicet eas esse læsas. Nam qui sanitatem habent ...habitudine, inquit Galenus, habent actiones imbecil... ..., quas sensus esse læsas iudicat: imo & insalubria cor... ...ra, & omnia vitia, quæ consistunt in corporibus sanis, ... actionibus illorum sensu iudicari scribit Galenus: sed ...nsibilem intelligere debemus, quæ inutilis est ad officia ...ropria exercēda. His opponūtur nō sensibiles lęsiones,

quæ quocunque modo sufficere possunt ad munia v
exercenda, & inter hęc non datur medium. Verum si s
sibiliter læsam intelligamus, qualem profert corp⁹ æg
tans, non sensibiliter verò læsam, & bonam nulloque
tio pręditam, qualem ædunt corpora sana in habitu, n
est in hoc oppositio: quia relinquitur vitium in actio
medium inter actiones, quas edunt morbo laborante
sani in habitu. Non ergo valet argumentum, quia n
eodem modo sumitur sensibiliter læsum, & non sensi
liter. Nam sensibiliter læsum idem est, quod valde læs
non sensibiliter verò læsum idem, quod nullo modo l
sum. Tales enim, vt inquit Galenus, facit actiones c
pus sanum in habitu: imbecillas verò, sed non pror
inutiles, corpora sana in habitudine: imbecillas autē i
vt inutiles sint, corpora ægrotantia. Pręterea absurd
est hos status velle per actionum vitia distinguere. N
qui morsi sunt à cane rabido, non nisi post longum te
pus actiones edunt aliqua in re vitiatas: quos tamen n
tros vocat Galenus in lib. de partibus artis, & tales iu
cat esse ratio: quippe cum illis conueniat præseruatio
ctéque proinde dicebat Drusianus, quem malè reprehe
dit Curtius, sanorum actiones integras esse, & nullo p
cto læsas: ęgrotantium verò actiones sensibiliter læs
quod idem est, ac si dicas ita offensas, vt persistere n
possint in suo officio: neutros verò actiones facere n
læsas sensibiliter, id est non tales, quales edunt ægrota
tes: quas etiam Galenus obscuras vocat lęsiones. Ergo n
trum corpus inter sanum & ægrū præstat diffinire, qu
sanitatem habet in habitudine, siue mediam dispositi
nem inter veram sanitatem & morbū. Omnes enim q
ita neutri sunt, affectionem non habent firmam, sed ia
in via, vel ad sanitatem, vt conualescentes, vel ad mo
bum, vt qui iam patiuntur à causis morbosis: vel eas a
huc in corpore latentes obtinent, sed non multo post
emergent, vt his contingit, qui à cane rabido sunt mo
si. In aliquibus igitur neutris, actiones manifestè su
offensę in aliis obscurè, in aliis nullo modo. Quod ve
citant ex Galeno, in puncto fieri transitum à sanitate
morbum, & propterea neutrum non dari medium, eade
ratione soluitur, quòd scilicet sanorum nomine compr

t tunc neutros decidentię, qui scilicet parati sunt
e in morbos. Hi enim in eos ruunt nulla alia inter-
te dispositione. Qui verò resurgunt à morbo &
sunt, transeunt ad sanitatem per neutrum. Omnia
veritati consentiunt, & quęstiones omnes euane-
, si hoc modo res tractetur: non autem vt sophistæ
int, qui solum in hoc dant operam, vt proposita ar-
nta quocunq; modo fugiant.

niam vero & neutrũ corpus tripliciter di-
batur, vnum quidem, quod neutris erat ex-
mæ dispositionis particeps. Aliud autẽ, quo
am vtriusque, aliud, quoniã aliquando hu-
s, aliquando vero illius, iuxta primum signi-
atum neutrum erit corpus, quod exquisite
edium est saluberrimi, & insaluberrimi cor-
ris, & huius hoc quidem simpliciter tale,
od ab ipso ortu naturæ ita est constitutum,
c vero vt nũc, quod in præsenti tempore me
ium exquisite existit saluberrimi, atque insa-
berrimi corporis, ipsius autem simpliciter,
mper quidem tale est id, quod in omnibus
tatibus tale perdurat, vt multũ autem quod
onnullas recipit mutationes.

Volens Galenus diffinire neutra corpora, repetit pri-
n illius significationes, vt singulas suo ordine tracta- *Galeni defi-*
ossit. Ac definit in prims quod nõ est particeps extrę- *nitio primi*
rum, dicitque illud esse, quod exquisitè est medium *neutri nota*
berrimi & insaluberrimi corporis. Quam quidem de- *tur.*
endi rationem nequaquam probare possum, repugnã-
 ratione & tractatione ipsius authoris. Scribit enim
 in.8. cap. totam sanitatis latitudinem in tres partes
idi: quarum singulæ latitudinẽ habent non paruam: &
mam salubrium corporum secundam neutrorum, ter-
m insalubrium. At si neutra omnia primi huius si-
ificatus dicimus esse exquisite media inter saluberrimũ
insaluberrimum, quęnam erit quæso inter illa magna
 latitudo? Quę enim exquisitè sunt media, omnia in

eodem gradu ponuntur. Constat præterea hanc defi-
tionem esse malam: quoniam ea posita, fit, vt in spe-
bus suis definiẽdis, iis inquam, quæ simpliciter, & vt
neutra sunt, cogatur definiendi rationem, qua antea v
est in salubribus & insalubribus definiendis, mutare,
tra omnem docendi rationem. Nam oppositorum de
idem esse definiendi modus per opposita. Vt ergo ser
tur latitudo & definiendi ratio, dicemus neutrum pr
modi esse, quod est medium inter salubre & insalubre
ne participatione illorum: sic enim licebit gradus po
re per magis & minus, & omnia neutra huius significat
nis in illis comprehendere: sed hęc postea diligent
docebimus. Nunc quid alij sentiant, videamus. Man
dus neutrum vt nunc primi modi dicit esse, si quis à ge
ratione salubris, vel insalubris simpliciter procreatus,
præsentia verò ex accidente quodam verè medium e
stit inter saluberrimum & insaluberrimum ita, vt à na
ra & generatione illud verè neutrum non sit, sed tam
in præsentia: quia inquit casu aliquo in tantum propr
exiuit limites, vt medium iam id attigerit, in quo neu
simpliciter naturaliter collocatur. In qua quidẽ re m
tifariam errare videtur. Nam antea salubritatem & in
lubritatem, quæ simpliciter esset, nunquam amitti po
omni ratione contendebat: nunc verò fatetur aliqu
nasci salubrem, vel insalubrem simpliciter, & cũ ex ac
denti aliquo amittere suam salubritatem, vel insalub
tatem, mediumque hunc siue neutrum statum acquire
Deinde dicit, huiusmodi neutrum non esse à natura ve
neutrum, quòd scilicet ab ortu suam affectionem nõ a
ceperit. Quod cur necessario fieri debeat, nõ video: quã
ipse paulo antea cum ageret de insalubri vt nunc, dixe
omnia quæ vt nunc dicuntur, posse ab ortu talia esse, e
id semper non fit. Sed demus eos reperiri, quos conce
ab ortu sumere hanc neutralitatem: quales (quæso) er
illi? erunt profectò simpliciter neutri, quoniam non ca
aliquo, sed à natura hanc affectionem sunt consequuti
Malè ergo hoc neutrũ primi modi, quod simpliciter e
ab eo separat, quod vt nunc neutrũ dicitur. Grauior ve
ille error adhuc est, quòd dicat neutrum vt nunc, mediu
id attingere casu, in quo neutrum simpliciter naturalit

Manardi opinio de neutro primi modi.

…atur. Nam ex hoc fatetur eundem eſſe gradum affe-
…us in illis, quæ ſimpliciter dicuntur, vt in aliis, quæ
…nc talia nuncupantur. Idem enim mediũ tum hoc,
…lud attingere dicit, & ſolum differre, quòd vnum
…e natura, aliud verò caſu. Quod ſi ita eſt, ergo ſalu-
…implíciter, à ſalubri vt nunc non alia ratione differ-
…uàm quòd illud à natiuitate, hoc verò caſu ſit. Ergo
…nque pari modo ſanum: quod Galenus negat, cum
…illud habere optimam, hoc verò ſolum bonam ſani-
…n obtinere. Erit eadem ratione inſalubre ſimpliciter,
… ſalubre vt nũc in eodẽ gradu affectionis, in eodém-
…ſtatu. Vtrunque ergo vel peſſimam ſanitatem, aut
…bum actu habebit. Quòd ſi hæc non placent Manar-
…vt qui antea ſalubrè ſimpliciter ſanitatem perfectio-
…odo habere tradiderit, debebat quoque videre idem
…ium non poſſe attingere neutrum ſimpliciter, & neu-
…n vt nunc, debebatque aliquid dicere, cum videt Gale-
…u mutata definiendi ratione, in eodem gradu, qui me-
…eſt exacte inter ſaluberrimũ & inſaluberrimum, neu
…omnia primi modi collocare. Sed in hos errores ne-
…e eſt eos incidere, qui mala ponunt principia, nec a-
…ſcũt authores variè & negligẽter multa tradere. Quæ
…dem diſſimulanda non ſunt ab his, qui rectè docere,
…aliorum opera docte interpretari volunt. Galenus in
…itris prorſus, & non prorſus, ſiue vt alij vertunt ſem-
…, & vt multum definiendis, rationem definiendi mu-
… Nam antea ſalubre ſemper, & vt multum, diſtingue-
… per exiguam diſtantiam, à perfectiſſima temperie, &
…mmoderatione: & ſalubre vt nunc, ab eo, quod eſt ſim-
…citer, per bonum & optimum. Neutra verò hęc ponit
…nnia exactè media inter ſaluberrimum & inſaluberri-
…um ſine aliqua diſtantia, & latitudine. Huius rei cau-
…n reddere volens Manardus, ita inquit. Cum definiuiſ-
… Galenus vtrunque neutrum, ſcilicet ſemper & vt mul-
…m communi definitione, quod ſcilicet medium exactè
…iſtat ſaluberrimi & inſaluberrimi, aliquid addendum
…at in definitione ſingulorum, quæ continentur ſub ſim-
…iciter neutris, quo illa inter ſe differant. Itaque cum
…uo eſſent in ratione neutri ſemper, vnum quod neutrum
…t, aliud per quod ſemper dicatur, primo iam occu-

Galenus in neutris ſemper & vt multũ definiẽdis repugnat ſuis principiis.

Manardi opinio de neutris ſemper & multum primi modi.

pato à communi definitione, necessarium fuit ad alteru recurrere, nempe ad particulam semper: quæ nihil ali hoc loco significat, quàm omnes ætates: eodemque m do & neutrum vt multum definitum esse rectè, quod m tationes quasdam suscipiat, quibus scilicet differt à ne tro semper, quod per omnes ętates tale perseuerat. A præterea salubre & insalubre semper id etiam habe quòd per omnes ætates similia perseuerent: tamen n adeo plene per hoc eorum naturam explicari, sicut p optimum & pessimum fuit explicata. Cęterum cum d xerit simpliciter neutrum tale esse à generatione, & h nunquam posse amitti, quærit cur neutrum vt multũ d catur per omnes ætates non perseuerare, cum sit vna sp cies eius, quod est simpliciter. Quam quidem dubitatio nem verbis inuoluit: dicens semper talia, esse verè & ipsa talia: vt multum verò apparenter tantum, exigu tamen adeo interuallo à semper talibus recedere, vt vi discernantur: vnde merito neutrum semper per omne ætates simile perseuerare, quod non facit neutrũ vt mul tum. Quippe cum processu ætatis contingat, vt quod pr exiguitate latebat, aliquando mutatione ætatis, vel ali ex causa auctum, detegatur. Oportet enim inquit huius modi neutrum, quod verè & exactissimè non est, à me diocritate exactissima, quæ in neutro semper est, versu aliquam partem declinare: quæ accedente ea ætate, qua excessum potest intendere, iam hoc corpus, quod antea verè indifferens ad sanitatem & morbum videbatur, ap- tius ad hanc quàm ad illam esse cognoscatur. Et hoc est inquit, quod Galenus dixit, nonnullas recipit muta- tiones. Ex quo ait sequi, vt neutrum vt multum duplex sit: quoniam à neutro semper bifariam declinare potest iuxta duo extrema, inter quæ concluditur. Erit ergo neu- trum vnum vt multum ad saluberrimum, alterũ ad insa- luberrimum declinans. Quinetiam docet neutralitatem esse partem latitudinis sanitatis, & propterea latitudinem quoque satis amplam habere ita, vt tota ipsa neutralitas in medio verè existat, non tamen quælibet ipsius pars. Hæc Manardus de his neutris: in quibus multa quoque sunt, quæ à scolis sunt explodenda. Ac primum quidem illud non rectè dicitur, quod scribit de mutata definiẽdi

e. Nam verbum ſemper, vt multum, & vt nunc, nō
atione ſumi debent in corporibus ſalubribus, inſa-
bus, quàm in neutris: cum hæc communia à Galeno
opoſita vniuerſis corporib⁹, cauſis, & ſignis: & pro-
a vana & principiis repugnans agnoſcatur eſſe tra-
n, ſi in quibuſdam abſolutionem & declinationem
, quod eſt in ſuo genere ſummum: in aliis verò tem-
t durationem indicet. Antea enim dicebat pronun-
lum eſſe vt nunc, & non nunc: quoniam vt nunc non
ota temporis, ſed imperfectionis. Ac mihi quidem *Manardi confutatio.*
ditur nugæ eſſe, cum ſcribit ſalubre, & inſalubre ſem-
plenius explicari per optimum & peſſimū, quàm per
oris differentias: contra verò neutrum melius hoc
o declarari, nec poſſe vt illa doceri. Nam primū do-
non poteſt illa vno modo, alia alio melius explicari
. Quid enim quæſo confert medio ſcire quædā cor-
ferrè ſemper neutra, aut non ſemper: & quomodo
ſt hoc polliceri, aut dignoſcere? Præterea falſum eſt
poſſe vnam rationem omnibus accommodari. Nam
lubria in genere boni poſita, ſingulis ſpeciebus, quæ
genere naſcuntur, locum prębent, diſtincto quod
um eſt per magis & minus: ſic neutra hæc optimè dif-
ntur, ſi certa latitudo in eo, quod medium eſt inter
bre & inſalubre, ponatur ita, vt neutrum primo dica-
quod eſt medium inter ſalubre & inſalubre: ſimpli-
r verò neutrum, quod eſt inter illa exactè medium, vt
c neutrum dicatur medium quidem, ſed non exactè:
rſus verò neutrum, quod eſt exactiſſimè medium: vt
tum verò ſiue ferè prorſus neutrū, quod aliquantulū
xactiſſimè medio recedit. Sic ſane ſeruatur primū po-
definiēdi ratio in ſalubrib⁹, & inſalubrib⁹ & latitudo
gna, quā dicit in ſingulis eſſe, in his neutris pariter re-
tur. Verum cum omne neutrum primi ſignificati de-
tum ſit, quod eſt exactiſſimè mediū, tollitur latitudo:
ſublata, illius ſpecies poſtea definiri nequeunt, vnde
iniendi ratio mutatur, ac violantur, quæ in aliis poſi-
unt optima principia. Quòd verò dubitat cur neu-
m vt multum dicatur per omnes ætates non poſſe
tare, cum ſit ſpecies vna eius, quod eſt ſimpliciter,
od quidem nunquam poſſe amitti, ille credit, non

ſoluit quando dicit id, quod eſt vt multum non eſſe v
& re ipſa tale, ſed ſolum apparenter. Nam ſi vt mult
tale, ſimpliciter eſt tale vtique re vera & abſolute (vt i
antea etiã dixit) tale erit, nec opus, eſt mutationem æt
expectare, vt dignoſcatur & diſtingatur ab eo, quod
ſemper ſiue prorſus tale. Eſt enim eadem ratio de neu
ſemper, & vt multũ, quę eſt de ſalubri & inſalubri ſé
& vt multum. At hęc Gal. in cap. de ſignis optimæ cõ
tutionis docet ſtatim per ſua ſigna dignoſci, & inter
diſtingui. Idem ergo de neutris ſentiendum. Addo qu
ſi per omnes ætates non perſeueret neutrum vt multu
ſed in vna ad ſalubritatem, in alia ad inſalubritaté acc
dat, nulla vel minima re differet à neutro tertii modi
inquã in vna ętate ſalubre, in alia inſalubre euadit. M
etiam interpretatur Manardus Galenum: nam hic ſcri
neutra ſemper, per omnes ętates perdurare: neutrũ ve
vt multum eſſe quod aliquam mutationem capit. Ex q
bus verbis ſatis conſtat, eum intelligere, quod illud ſé
duret, hoc verò non ſemper. Manardus verò cenſet id
neutrum vt multũ, ab initio eſſe, idque poſtea detegi te
pore, cum prius lateret. Superflua prꝗterea eſt neutri
multum Manardi diſtinctio, eo quòd duo ſint extrem
inter quæ illud concluditur. Ná ſiue ad ſaluberrimum ſi
ad inſaluberrimum declinet, ſemper idem neutrum
quod ſcilicet parum abeo, quod ſemper neutrum e
declinat: quoniam extremorum conſideratio non
cit, vt dicatur vt multum, ſed paruus receſſus, qui
ab eo, quod eſt prorſus tale. Quòd ſi extrema exp
menda ſunt, illorum additione id faciendum: non
men propterea duplex neutrũ vt multum conſtituend
eſt. Cæterum ſi neutralitas eſt pars latitudinis ſanita
(vt Manardus ſcribit) neceſſario ſimpliciter neutrum i
cludit ſanitatem, nec contentum eſſe poteſt illa potenti
quam in ſalubri & inſalubri poſſe eſſe ſine ſanitate,
morbo idem author contendit: quæ enim ſimpliciter ta
ſunt, ex ſola potentia ab eo ſunt definita. Quare perpera
hic neutralitatem diceret ſanitatis eſſe partem. Prꝗter
ſi neutralitas amplitudinem amplam habet ita, vt to
ipſa in medio verè ſit inter ſaluberrimum & inſalube
rimum, non tamen quælibet ipſius pars. Quid vero à

m dicet, qui neutra omnia huius significationis
sse exactè i n medio? Illud verò quod scribit neu-
multum ætatis progressu detegi, & ad sanitatem,
rbum magis accedere, cum ad vtrumlibet iam an-
et indefferens, repugnat propriæ opinioni. Nam
lle neutrum dari inter sanum & ęgrum, hic verò
nanifestè concedit contra Galeni opinionem, qui
co non de neutro inter sanum & ægrum, sed inter
rè & insalubrè, id est inter benè & malè sanum agit.
verò videndum est quid Montanus de iis neutris
t. Ait ille omnia neutra referri ad tempus. Esse enim
um simpliciter, quod à natiuitate est tale, neutrum
ltum, quod ad maiorem partem temporis refertur,
nc verò neutrum ad præsens tantū dici, & tale cor-
nquit, erat prius sanum, sed ob aliquā causam deci-
neutralitatē: vt si quis per potū aquæ frigidę hepar
at frigidū & imbecillū: non enim inquit ęgrotat, sed
mbecillum pro tempore hoc, & non in maiore parte
oris, quia tunc esset neutrum vt multum. Cæterum
trum semper tale per abnegationē esse, quod in om-
tate tale perseuerat citra sanitatem aut morbum,
trum verò per abnegationem vt nunc longè distare,
differre tantum secundum gradum imperceptibilem,
que neutrum in habitu vt corpora senum: neutra ve-
n habitudine ea esse, quæ dicuntur neutra decidentiæ,
conualescentię. Verum contra Montanum hoc pri-
m dicere oportet, quod sibi non constet. Nam si om-
neutra extempore definiūtur, vt illę censet, quo pacto
erere potest neutrum vt multum esse, quod secundum
rimas partes corporis est imbecillum. Nam & hoc ali-
dicit esse, quod maiore parte temporis suę vitæ per-
rat. Deinde ponere corpora senum neutra in habitu,
n est ad Galeni mentem. Dicit enim hic & in Thrasi-
lo senum sanitatem esse in habitudine, non autem neu-
a in habitu. Ad hæc videre debebat Montanus, cū scri-
t semper neutrum per abnegationem esse, quod in om-
i ętate est citra sanitatem aut morbum, & omnes alias
gnificationes huius neutri ex sanitate & morbo definit,
alenum hic non agere de neutro inter sanum & ægrum,
ed inter salubrè & insalubrè, id est inter bene & male

Montani opinio de neutro primi modi.

Montanus reprobatur.

ſanum. Poſtremo perperam ait neutrum vt multũ h
ſignificationis, non ſemper, vt neutrã ſimpliciter, ſed
iore parte ſuæ vitę ſic ſe habere. Nam neutra vt mul
non diſtinguntur à neutro ſimpliciter, cum ſpecies i
ſit, ſed à neutro prorſus. Hæc enim neutrum ſimpli
diuidunt. Nonne & illud abſurdum eſt, quod ait neut
vt nũc huius ſignificationis differre tantũ ſecundũ gr
imperceptibilem? Nam vt nunc ſalubria à ſimpliciter
lubribus differunt per magnũ receſſum, ita idem de
tris ſentiendum. Poſſem aduerſus Montanum plura d
re: ſed hoc ſolum volo dicere, quod de hac re ne verb
quidem intellexit: quod oſtendit varia & vana illius t
tatio, nullis principiis conſtans, nec aliquid quod v
ſit in noſtra facultate, aut conſentaneum tractationi
ſius authoris docẽs. Qui enim has interpretationes ſe
niant, coguntur oſtendere harum affectionum ſign
cauſas ſalubres Galenum in ſequentibus explicare: qu
nunquam præſtare poterunt.

Iuxta vero ſecundum ſignificatum neutrum e
corpus, quod ab ipſo ortu naturę cõtrariar
ſimul eſt particeps diſpoſitionum, aut ſcilic
in vna parte, aut in duab⁹ differẽtibus: In v
quidem: ſi ſecundum alteram oppoſition
effectiuarum qualitatum bonam habuerit
peraturam, vel etiam ſecundum vtrumqu
ſed in formatione, vel magnitudine, vel n
mero partium, vel ſitu delinquat aut cont
in his quidem recte ſe habeat, vel omnibu
vel quibuſdam, peccat autem in temperat
ra. In differentibus vero partibus iuxta o
nes oppoſitiones poteſt quidquam ſimul pa
ticeps eſſe contrariorum, & ſemper quide
tale, quod per omnes ætates in eodem perſ
uerat, vt multum vero, quod alqua ex part
euariat. Ita vt nunc neutrum erit corpus iu

secundum significatum, quia vel parte in
hæc quidem sibi salubria existunt, illa
vero insalubria, vel in differentibus ita af-
ficitur partibus.

...lutis definitionibus neutri primæ signficationis, ...itur definitiones neutri, quod simul est particeps ...tatis & insalubritatis: docétque primum quomo- ...participatio fieri possit. Fit inquit, in vna parte, ...duabus, idque vel in sola intemperatura, vel in sola ...ura partium organicarum, vel in vtrísque. In vna ...m parte, & in sola temperatura, si in calido & ...o sit salubre, in humido verò & sicco insalubre. ...ctura verò partium organicarum, si in magnitu- ...e conformatione sit salubre: in numero verò & ...ositione sit insalubre: vel è contra potest in vna ...tota temperies esse salubris, vel insalubris: Instru- ...verò instrumenti contrarium fieri, In diuersis ve- ...rtibus contingit vnam partem salubrem esse in ...emperatura, & structura, aliam verò in his omnibus ...abrem. Quomodo verò definiat hæc neutra, iam ...idum est. Scribit autem Manardus Galenum ab ini- ...iffinire simpliciter neutrum, eò quòd diffinit neu- ...,quod sine adiunctione dicitur. At cur idem non di- ...e neutro primi significati? definit enim primo neu- ...,quod sine aliqua adiunctione pronuntiatur, postea ...it neutrum addito verbo simpliciter, quod neutrum ...liciter vocat, In neutro autem vt nunc secundi huius ...ficati, vtitur violenta & sibi repugnante interpreta- ...e. Nam cum Galenus non ponat aliquam differen- ...a temporis, ille eam de suo addit, & cum ille paulo an- ...cum ageret de insalubribus dixerit ea, quę vt nunc ta- ...unt, posse etiam à generatione incipere, cur hoc loco ...erentiā inter hęc ponit: quod illa quę simpliciter neu- ...sunt, sint ab ortu, alia verò post ortum incipiunt. ...òd si quibusdam id cōtingit, certe nō omnibus. Qua- ...relinquitur docendum id, ex quo differunt simpliciter ...tra, à neutris vt nūc quæ pariter vt illa ex primis cor- ...ris principiis suam originē trahunt. Quid verò & illud ..., quod scribit ægritudinē vt nūc toto vitę tēpore dura- *Manardus confutatur.*

re posse? Quid enim ad rem præsentem pertinet ager… ægritudine vt nunc: aut vbi mentio fit à Galeno de… ægritudine: præsertim quòd Manardus in hoc libro… quo de his, quæ vt nunc talia dicuntur, fit mentio, d… non de sanitate, & ægritudine, sed de salubritate tract… quæ longè inter se differre contendit. Quinetiam a… tratur Manardus affectionem neutram vt nunc posse … vitæ tempore durare: quod verbum, vt nunc, si sequ… vim illius, vt contendit esse faciendum in vniuerso … libro, non admittit. Nam (vt postea Gal. ostendit) n… duo significat, vel indiuisibile quoddam tempus, vel … cundum aliquam latitudinem: tanquam nunquam p… significare perpetuum quoddam vitæ tẽpus. Itaque … nardus sibi non consentit: cum dicit affectiones vt n… differre ab his, quæ sunt simpliciter, quòd hæ à primo… tu incipiant: ille verò sint acquisititiæ. Alibi verò cõc… tum hãc, tum aliam affectionem ex primis principiis… originẽ ducere posse, vult præterea simpliciter talia s… per durare. De his verò, quę vt nunc dicuntur, non po… statuere durationis tẽpus: sed cum cogitur aliqua ratio… nunc vnũ, nũc aliud asserit. Gal. verò in hoc etiã non… uat bonam definiendi rationem, nec omnes neutri h… species definit. Nam definitio, quam primo tradit, n… conuenit neutro, quod est commune ei, quod sim… citer & vt nunc est neutrum: sed ei, quod simpliciter… neutrũ, quod ostẽdũt verba ab ipso ortu naturæ, qui… antea non est vsus, nisi in his, quæ simpliciter talia … definiendis: postulat autem docendi ratio, vt prim… neutrum huius significationis, postea simpliciter neu… definiat. Præterea malè definit semper neutrum, q… per omnes ætates in eodem statu perseuerat: vt mult… vero neutrum quod aliqua ex parte variat. Nam vt … tea diximus vna & eadem debet esse ratio definiendi … posita: & hęc qua vtitur hic, non respondet signis & c… sis, nec seruari potest in neutris tertiæ significationis. N… probari quidem potest diffinitio neutri vt nunc huiu… gnificationis: quandoquidem nullam ponit hic di… rentiam inter hoc & prædicta neutra huius significat… Illa enim habent quædam salubria, alia verò insalubr… quod idem dicit de neutris vt nunc. Definiẽtur autẽ c…

Galenus notatur.

ec neutra ad hunc modum. Neutrum secundæ si-
ionis est, quod simul participat in vna, vel diuersis
is de salubri & insalubri. Simpliciter verò neutrũ
d æqualiter illa participat: vt nunc verò neutrum
d participat quidem, sed non æqualiter. Prorsus
utrum est, quod ęqualissimè sit illorum particeps:
tum verò siue non prorsus neutrum est, quod pa-
cedit ab eo, quod æqualissimè participat. Ita enim
ir definiendi ratio, & magna ponitur latitudo, in
anes species huius neutri locum suum habent. Mõ-
item opinio de his neutris plane est absurda. Ait
neutrum per participationem extremorum esse,
o quis est sanus in vna parte, in alia neuter: non
(inquit) vt alij volunt, æger. Veluti si quis habeat
um optimè sanum, hepar verò imbecillum. Hæc — *Mõtani opinio de neutris absurda.*
nilia docet de corporibus neutris Montanus quæ
ratione aliena: nam neutrum ex neutro fieri, absur-
est, & repugnans Gal. qui ex sano & ægro, aut ex sa-
& insalubri, omne neutrum constare semper asse-
ræterea non de neutro hic agitur, quod fit ex sano,
e eo, quod fit ex salubri & insalubri.

ta vero tertiũ significatum neutrũ erit cor-
us, quod aliquãdo quidem salubre, aliquãdo
ero insalubre existit, vt nõnullis accidit, qui
pueritia salubritate corporis vigent, quum
ero ad iuuentutem peruenerint, insalubres
uadunt, aut cõtra. In vno autem tẽpore quod
ta est neutrum consistere nequit, latius vero si
ccipiatur, contingit. Nouimus autem quod
nũc dupliciter dicitur. Salubre igitur & insa-
ubre & neutrũ corpus quot modis dicatur, &
quale vnũquodq; sit, sufficiẽter explicauimus.

æ à Gal. dicuntur de neutro tertij significati, euiden- — *Fundamenta cruũtur.*
vniuersa Manardi fundamenta euertunt. Contendit e-
n hic salubritatem & insalubritatem, aut neutralita-
n simpliciter dictam, nunquã posse amitti: cũ apertè ip-
cũ Gal. hoc loco testetur, quosdã in pueritia salubres, &

postea in aliis ętatibus insalubres, aut è contra reddi, f
que maxima salubritate, aut insalubritate vexari m
ma. Quos quidem simpliciter tales dici esse ad differ
tiam eorum, quæ vt nunc dicuntur: quæ in suo gener
sũt maximè, sed à maximo declinãt: præsertim salubr
ipsa vt nunc, quam imperfectionem esse antea statuit.
enim commentum hoc, quòd ea, quę simpliciter talia
cuntur, debeãt necessario hoc habere ab ortu ostẽdit n
trum simpliciter tertiæ huius significationis. Non en
hoc incipit, sed salubre vel insalubre primum, postea
mutatio fit ab vno ad aliud mutatione ætatis aut ob a
causas, tunc neutrum incipit vocari: quia vtrúmque
mul sumitur salubre inquam & insalubre. Ex quo
consideratione, sumendo scilicet quod præcessit, & qu
præsens est, neutrum euadit. Et illud quidem in suo ge
re, vt & alia omnia necesse est vt simpliciter sint. Vidit
surda Manardus, quæ hanc sequuntur opinionem de
nata affectione simpliciter dicta, quãque nũc amitti p
contendit, sed parum fœliciter argumentis respon
quærens quomodo ea, quæ nascuntur salubria vel insa
bria, simpliciter neutra dici possint. Respondet enim n
posse reperiri corpus vere salubre, aut insalubre à gene
tione, quod in alia ætate mutet suam naturam. In quo
uidẽtur Galeno repugnat, qui dicit salubres quosdam
sci, & in pueritia tales perseuerare, in aliis verò ætati
insalubres fieri nulla additione posita, quæ minuat qu
simpliciter est insalubribus. Nã ꝙ simpliciter pronũtia
salubre, aut iusalubre, reuera tale est. Ait præterea fug
argumentum, aliqua esse corpora, quæ videntur in vn
tate salubria, in alia morbosa: quæ si à generatione h
habeant, neutra simpliciter, alioqui vt nunc esse neu
At qui omnia hęc neutra necessario vnum habent à ge
ratione vel salubre inquã, vel insalubre: quare distinc
vana. Fugit etiã alia ratione argumẽtũ dicẽs neutrũ si
pliciter tertij huius modi non secundũ veritatem, sed
cundum ostensionem & apparentiam tantum reperi
An non dixit antea, quæ simpliciter talia sunt reuera e
talia, adeò vt repugnet concedere neutrũ esse simplici
tale, & solum esse secundum apparentiam & ex nost
imaginatione. Construit & in hoc aliam chimeram, cu

ſſe quempiam naſci nō cū ſalubritate, aut inſalubri- cū alia qualitate, quę corpus reddat in vna ætate alia ineptum ad ęgritudinem, & hoc eſſe neutrum uius ſignificationis. In hoc enim manifeſtè à Ga- cedit: qui vult in hoc neutro corpus ab initio eſſe bre, vel inſalubre. Sed quo pacto nō erit abſolutè s, qui ad ſanitatem bonam eſt diſpoſitus. Sunt multa, quæ Manardus in expoſitione eius lo- eni (in vno autem tempore) quæ facile refelli t. Sed hoc ſolum addam, illum ſibi aduerſari, cum bum (nunc) ſignificare vel inſtans & momenta- tempus, vel certam partem exiguam, aliquid ta- mplitudinis habentem. Nam cum Galenus de eo c agat, de quo antea egit, & quęrat quomodo neu- nunc in hoc ſignificatu dari poſſit, nō videt Manar- hoc loco dicere affectionem, nunc dictam vel mo- aneam ſolum eſſe, aut certe exiguā temporis ampli- em habere: cum antea toto vitę tempore eam dura- ſſe tradiderit: ſed vt dicere ſolet Ariſtoteles, paruus in principio maximus eſt in fine. Nā iſta poſita po- a pro ſalubritate, inſalubritate, & neutralitate, cogi- Ianard' multa audire abſurda, à quibus cū vult ſe li- re, in grauiora incidit. Itaque cū hęc non placeāt, vi- ū eſt quo pacto hæc neutra definiri poſſint. Galenus dere eſt nequaquam poteſt omnes illius ſpecies defi- Id quo factum eſt, quia in aliis neutris definiēdis ra- em mutauit, quam in ſalubribus vſurpauerat. Nā δια ὸς ſumebat in his pro eo, quod eſt prorſus: in neutris pro eo, quod eſt ſemper: dictionē verò ὡς ἐπὶ τὸ πο- ro eo, quod parū recedit ab illo, quod eſt prorſus tale ebat in ſalubribus, & inſalubrib': in neutris verò pro quod non ſemper durat. Ita dictionem vt nunc, v- abat pro eo, quod vltimum gradum facit in lati- ine ſalubrium, & imperfectionem denotat, in neu- verò tempus ſignificare oſtendit. Præterea in om- us prædictis, quæ ſimpliciter ſunt talia, præter ra- nem addebat, illa eſſe talia ab ortu. Ex quibus qui- n fit, vt nequeat neutra diffinire quæ ſunt tertiæ nificationis, ſimpliciter, prorſus, & non prorſus, & nūc ia: vt ſatis patet ex illius tractatione, quæ omnia

Galenū diffiniendi ratione mutata in neutris, tractationem ſuā vitiaſſe.

hæc intacta relinquit, id quod factum est, quia defini
rationem, quam prius posuit, violauit, & eam, qua
neutris temerè inuexit, nõ potest in omnibus obser
quod quidem in his neutris quilibet dignoscere po
Nullum præterea est neutrum, quod vt nunc sit neut
quia omne neutrum huius significationis in præsenti
pore, est vel salubre vel insalubre: quare Galenus in
uidẽtissimè errauit: nec potuit principia ab initio tr
tionis posita seruare, nec tractationem mutata diffin
ratione absoluere, nec quæ consona sint sequentibu
gnis inquam & causis docere, & tradit quæ nullius
vsus in arte nostra, quæ quidem mortem non expe
aut quod per mutationes omnium ętatum contingi
statim omnibus suam operam pollicetur. Redeũdum
que est ad primam definiẽdi rationem & significatio
harum dictionum. Dicemus ergo his positis, neutr
in tertia hac significatione, quod aliquando est salu
aliquando insalubre: simpliciter verò neutrum erit,
toties participat de salubri, vt de insalubri: vt nunc
neutrũ, quod participat quidẽ, sed nõ toties de vno,
ties de alio: toties verò participare, habet breuem q
dam latitudinem. Nam vel omnino toties de vno,
ties de alio fit participatio, aut leuis aliqua differẽti
illud erit prorsus neutrum, hoc verò non prorsus, qu
parum ab eo declinet. Nam vt in neutro primę signi
tionis, quod erat mediũ sine aliqua participatione, e
quòd esset exactè, non exactè, exactissimè, & parum
exactissimo recedens, ponebantur omnia neutra, qu
ea significatione continebantur, & in secunda signi
tione ex æquali, inæquali, æqualissima, & non prorsu
qualissima participatione dabatur locus omnibus spe
bus illius neutri: sic in tertia significatione, quæ fit ex
cessione & participatione salubris & insalubris, non
test aliter fieri latitudo, in qua ponantur hęc omnia n
tra, quàm eo modo, quem diximus. Quibus quiden
positis retinentur principia, vna & eadem seruatur d
di ratio, explicatúrque latitudo magna, quã dicit esse
lenus in corporibus salubribus, insalubribus, & neu
fitque tractatio quæ respondet signis & causis. Nec
quidem est vanas fallásque tabulas & figuras Acachi
Man

rdi, in quibus illi salubria, insalubria, & neutra
modis cōfundunt, magno labore exquirere: cum
a hæc sint re, & ratione distincta adeo, vt mutuo
se confundi nequeant: vt nequit esse idem benè,
lè & medio modo sanum. Quare superest vt huic
finem imponamus, hoc solum addam, quod non
s torquet: quo pacto inquam fiat, vt corpora sa-
a, insalubria, & neutra cadant in morbum, aut ab
sanitatem redeāt: Credunt enim illi, corpora be-
na, & salubria primò fieri neutra, deinde insalu-
postea verò in morbum ruere. Eodem pacto tran-
n fieri à morbo ad insalubritatem, neutralitatem
lubritatem, si vsque ad eam sit perueniendum: me-
enim esse inter illa neutram & pessimam sanitatē,
itur à bona sanitate ad morbum, vel ab hoc ad il-
. Verum non ita res habet: sed cum quispiam à sa-
re sua recedit, ad morbum vadit per neutrum, quod
medium inter sanum & ægrum. Pullulant enim in
s statim causæ morborum, in quo statu nō est neu-
illa dispositio, de qua modò egimus, nec insalubri-
, sed neutrum, quod vocant decidentiæ. Habēt qui-
m insalubria & neutra corpora, quæ media sunt in-
salubria, & insalubria, deteriorem sanitatem, quàm
ubria: verum illa non sentiunt capitis grauedinem,
useam, corporis grauitatem, aut alia accidentia, quæ
æcedere solent instantem morbum: hæc autem pa-
ntur teste Galeno neutra inter sanum & ægrum. Ea-
m ratione qui à morbo conualescūt, non acquirunt
imum insalubritatem & neutralitatem mediam inter
lubritatem, & insalubritatem, quæ sunt sanitates in
bitu, sed neutralitatem, quam vocant conualescen-
æ: per hanc enim quilibet à morbo ad suam sanita-
m redit, & in ea sistitur.

ILLVSTRI COMITI STI PVNISII SERENISSIMIQVI Ducis Sabaudiæ Tribuno ærario, ac consilij secretioris consi liario Negrono Nigro. Ioan. Argenterius. D. S.

VM Opus meum Sereniſsimò Princi nostro dicaſſem, cuperemque ei gratu fore commendatione alicuius viri, q meam cauſam ſuſcipere, ſuſceptamque benter, & fœliciter apud illum tracta poſſet: nullum inueni Comes Illuſtr. quem tibi præferre aut poſſem, aut d berem. Nam cum ego in hac regione, in qua ſum natus, paru vixerim, & poſteaquàm in eam redii, delituerim in hoc loc in quo nec mihi, nec multis prodeſſe potui, neſcio qualem de n opinionem alii noſtri Principis aulici conceperint. Tu ve iam ante viginti ſex annos cum Antuerpiæ eſſemus, nouiſ qualis, quantuſque ſim, dum teipſum à periculiſsimo morbo ab aliis Medicis (vt ipſe adhuc fateris) deſperatum, liberau Ac non ſine magno meo honore & commodo pro mea ætat vniuerſis, qui illic degebant, potiſsimum vero Italis, Galli & Hiſpanis operam meam præſtabam. Qua quidem in r plurimum adhuc debeo Genuenſibus, qui omni ſtudio mea fa cta extollebant, vt meam exiſtimationem augerent. Quid ve ro poſteà ex meis ſtudiis, & editione meorum operum mihi ac ceſſerit ornamenti, eſt tibi (vt video) compertum. Tu itaqu inter alios habes vnde me: meaque omnia commendare poſſis Nec dubito fore quin hanc commendationem libenter ſis ſu ſcepturus ob mutuam inter nos neceſſitudinem, meamque in te obſeruantiam: Tuam vero commendationem ſpero fore ma-

...momenti & ponderis apud Sereniſsimum Principem no-
...m. Scio. n. quantum ille te amet, quantique tua conſilia
...it & merito quidem: quandoquidem tu honestis ratio-
...us illius commoda augere, dignitatémque fouere, ac omni-
...ſubditis ſuo imperio (quantum patitur munus tuum) pla- 12
...ſtudes. Quid vero etiam non præstas ob nostram Acade-
...m. Tu. n. inter alios illius honores et commoda omni que
...pera & diligentia. Quid tibi non debent literati omnes,
...s domi alis, pecunia iuuas, & continuis propemodum con-
...iis excipis, vt eorum conſuetudine et colloquiis frui poſsis.
...go quidem inter magna mea beneficia repono, quod ex
... menſa mihi oblata fuerit primum occaſio cognoſcendi Re-
...endiſsimum, Prudentiſsimumque, ac in omni ſcientiarum
...ere doctiſsimum, Patrem Iuſtinianum, Sereniſsimi Princi-
... nostri concionatorem, & apud illum multorum bonorum
...rum authorem: cuius amicitia quoties poſſum ob hanc lo-
...um diuiſionem, cum magna mea voluptate & vtilitate v-
... Semper. n. doctior & melior factus ab eo recedo. Quare
... æquum eſt laudare amicos ac Mecenates, & gloriam quæ-
...e eorum, qui nobiles ſunt & illustres) debeo vtique ex hoc
...o opere tibi, quantum rerum mearum fama perdurabit, im-
...rtalitatem parare. Quid enim, vt ſuperiora omittam, non
...ſtulat inter nos amicitia tot annis inchoata, et tuis tuo-
...mque beneficiis renouata & aucta? Nam æstate ſuperiore
...n Genuam, recreandi animi cauſa, fortè acceſsiſſem, referre
...n poſſem, quàm honorifice, quàm amice, quam ſplendidè
...an. Baptiſta Niger, Nicolaus Palauicinus, Christophorus
...nturio, Daniel Spinola, Siluester Cataneus, et plurimi
...i cognati, affines, amicique tui me exceperint ſuis hoſpitiis,
... exceptum tractauerint. Et quid non præstabunt illi egre-
...um, qui et nobilitate, & opibus excellunt. Ac didici, cum
...ic eſſem, ex tua familia ſemper fuiſſe viros, qui in ea nobiliſ.
... opulentiſsima Rep. primos honores, & dignitates obti-
...erunt. Celebratur. n. (vt alios antiquiores omittam) re-
...ns memoria Philippi patris tui, quem ob illius mirabile in-
...nium, prudentiam incomparabilem, & ſummam, quam
...tinebat in Republic. authoritatem Marchio Vasti Caroli

Quinti Cæsaris in Italia Prorex vnice diligebat & obserua-
bat, vt eo authore Cæsaris negotia cum Republ. facilius tra-
ctare, & perficere posset. Cupio itaque te, tuosque omnes per-
petuo viuere ex hoc meo opere: quod hoc nomine po-
tissimum immortale cupio esse, vt tecum
& cum tuis semper viuat nostræ a-
micitiæ singulare in-
dicium.

IOANNIS ARGENTERII IN ARTEM MEDICINALEM GALENI

commentarius secundus.

E signis vero deinceps agendum. Sunt autem & ex his salubria quidem, quæcumque præsentem indicant sanitatem, & futuram prænunciant, & præteritam memoriæ subiiciunt. Insalubria vero quæ & præsentem indicant ægritudinem, & futuram prænuntiant, atque præteritam memoriæ subiiciunt. Eadem ratione neutra dicuntur, quæ neutram dispositionem ostendunt, prænuntiant & memoriæ subiiciunt, & quæ nihil omnino de dispositionibus indicant, vel nihilo magis salubrem, quàm insalubrem dispositionem ostẽdunt, & partim quidem salubrem, partim vero insalubrem indicant dispositionem, & quæ aliquando quidem salubrem, aliquando vero insalubrem, & hæc quoque secundum tria tempora veluti salubria & insalubria, appellantur.

VM tria potissimum sint capita, quæ in hoc opere explicantur, corpora, signa & causæ, quatenus hæc sunt salubria, insalubria, & neutra. posteaquam Galenus tractationem de corporibus absoluit, docuitque quot sint differentiæ corporum salubrium, insalubrium, & neutrorum, & singulas differentias definiuit, (his enim duobus solum tractationem de corporibus est complexus) ad secundum caput nunc transit, quod est de signis: siquidem post corpora, de signis agendum esse antea proposuit. In qua quidem tractatione hanc docendi methodum & ordinem seruat, vt primò definiat quæ sint signa salubria, insalubria, & neutra: secundo inter se

Ordo eorum quæ in hoc secundo cõmẽtario docentur.

comparat quæ præsentem statum indicāt cum his, q
præteritum memoriæ subiiciunt, aut futurum præn
tiant: tertio docet a quibus signa sumantur, & illa
mum accommodat corporibus prorsus salubribus,
inde aliis salubribus, & postea neutris & insalubrib
idque generatim. Postea autem relicta tractatione
signis totius, ad partium principalium signa tran
docetque quonam modo temperaturas & construct
nem illarum cognoscere possimus. Quo facto & i
habito ex quo liceat totius corporis temperiem dign
cere, reddit ad totius corporis temperiem, & prop
cuiusque tēperaturæ indicia tradit. Quo peracto q
rundam partium non quidem principum & princip
rum aliarum, sed quæ tamen magni sint momēti ne
pe ventriculi & pulmonis temperaturam docet, &
propriis signis quales illæ sint explicat. Deinde n
quædam vitia enarrat, quæ ex prima conformatione
nonnullis partibus, nempe in vesica & homine pit
toso vomente bilem fieri vidit. Postea ad signa insal
bria transit, docetque primo signa corporis ægrota
tis, deinde partium principalium de quibus antea eg
exceptis testibus: & sic consumit genus insalubrium
gnorum, quæ præsentem morbum ostendunt. Posth
ad alterum genus accedit, nempe ad insalubria, quæ f
turam ægritudinem portendunt. Postremo de sign
quæ in morbis sanitatem prænuntiant, id est de sig
salubribus agit, quæ post morbum futuram sanitate
nunciant. Neutra verò signa, quæ lapsuros in morb
significant, complectitur, cum signa insalubria trac
indicantia futuram ægritudinem. Præsentem enim di
positionem ostendunt neutram, & futurum morbu
monstrant, & illa ratione neutra, hac verò insalubr
nuncupantur. Omittit autem neutri corporis, & neutr
rum partium inter salubria & insalubria, id est benè
& malè sana propriasnotas, quoniam fortè ex extrem
intelligi ea posse putaret. Quinetiam prætermittit s
gna neutrius conualescētiæ, & senilis affectionis: quo
status, vt eum, qui paratus est cadere in morbum, inte

n & ægrum neutros poſtea ponet, & antea poſuit
edicinæ definitione. Omittit & multa alia, quæ
non ſunt huius tractationis, ſed certè talia ſunt,
nedico ignorari non debeant: quæ quidem nos(vt
ccepta ex hoc opere occaſione vniuerſam tracta-
em traditam in aliis operibus explicare inſtitui-
)nequaquam diſſimulabimus. Verum illa nõ pro-
emur ad vnguem, quod in opere noſtro de ſignis
o fecimus, ſed potius ex illo capita ſolùm aſſume-
. Primum ergo de vtilitate & difficultate tractatio-
de ſignis agemus, ſecundo quid ſignum ſit diffinie-
, tertio quænam oporteat per ſigna cognoſcere in-
abimus, quarto genera & differentias ſignorum tra-
nus, quinto ſignorum fontes aperiemus, ſexto vim
orum oſtendemus, ſeptimo monſtrabimus quot
ſint eſſe in vnaquaque re ſigna, octauo qua ratione
orteat medicum ſigna inquirere inſinuabimus, po-
mo quæ ſigna ſint in vnaquaque re numeranda, &
quibus incipiendum exponemus. Porrò ſignorum
ctatio digniſſima eſt & vtiliſſima. Videtur enim di-
ıum quidpiam præſtare medicus, dum latentes affe-
ıs præſentes per ſigna dignoſcit, aut commemorat
æ præceſſerunt, aut prænuntiat quæ futura ſunt. Eſt
rò vtilis hæc tractatio per ſe ad res abſtruſas dignoſ-
ndas, tum verò neceſſaria ad omnia medici officia o-
unda. Neque enim curare, aut præſeruare, aut aliud
cere poteſt medicus, niſi per ſigna ea cognoſcat, circa
æ verſatur illius officium: confert huiuſmodi cogni-
o medico ad gloriam & famam comparandam. Item
l reddendos obedientes & conſtantes ægrotos, eò
uòd illi admirentur profeſſores medicinæ, quos vi-
ent in hac parte excellere. Facit etiam hæc ad vulgi
ıfamiam & calumnias euitandas cum euentum præ-
icimus: nec non ad authoritatem remediorum reti-
endam: quando quidem in illis vtetur tantummodo
nedicus, quibus ea profutura præuidet. Cæterum ſiue
gnum, ſiue indicium vel notam appelles, nihil refert.
umimus autem hoc loco ſignum latius quam faciat

De vtilitate ac neceßitate tractationis de ſignis.

Signũ quid.

Ariſtoteles: ille enim ſignum vult ſolum ſumi ab e ctis, vt cum dicit fumum eſſe ſignum ignis. capit & quando ſignum pro propoſitione demonſtratiua, cеſſaria, vel probabili, vt in fine primi libri prioru quomodo etiam nos hic ſignum non ſumimus. intelligimus ſignum, quod ſenſui eſt prius notum Druſianus ſentit. Nam à cauſis Galenus paſſim ſig ſumit, & à rei eſſentia, quæ quidem ſolo intellectu prehenduntur. Sed ſignum dicimus eſſe in arte noſt id, quod poteſt aliquid ſignificare eorum, quæ fiun noſtro corpore. Eſt autem ſignificare, tacite admon vnum ex alio: fit verò tacita hæc admonitio ex comp ratione rei ſignificantis cum ſignificata. Simul en atque facta eſt huiuſmodi comparatio, deprehẽdit i tellectus quod quærebat: qua ratione ex fumo ſign cari ignem dicimus. Nam cum notum ſit, effectus à ſ cauſis naſci, non mirum eſt, ſi vno cognito, aliud pr tinus animus concipit, id, quod eſt ſignificare. Por per ſigna cognoſcere oportet quæcunq; eueniunt n ſtro corpori: quorum quædam ſunt ſecundum nat ram, alia præter naturã, alia media: & in ſingulis ali eſt vt cauſa conſtitutionis, aliud vt conſtitutio, ali vt effectus conſtitutionis. Item in omni ſtatu aliqu eſt, quod in ſuo genere eſt ſummum, aliud quod ab il recedit: veluti in ſtatu ſecundum naturam conſtitut talis eſt ſanitas, illius cauſæ ſunt cauſæ conſtitutior & ſanitatis. Accidentia verò ſunt quæ ſequuntur ſar tatem: in ipſa verò ſanitate eſt bona quædam ſanita quæ ſalubritas dicitur, alia mala, quæ vocatur inſal britas, alia inter hæc media, & neutra nuncupatur. Ia verò in ſtatu præter naturam cognoſcere oportet mo bum, cauſas morbi, & effectus, ſiue ſymptomata. I morbo verò neceſſarium eſt cognoſcere illius natura genera, differentias, partes, locum in quo reſidet, gen rationis rationem, finem, modum, tempus quo ad f nem perueniet, ſolutionis qualitatem, locum ſolutic nis. De cauſa verò morbi cognoſcere oportet, qualis i lius genus, quæ differentia, quo loco contineatur, quc

Significare quid ſit.

Quæ per ſigna cognoſcere oporteat.

morbum gignere, augere, fouere, & expelli ipsa
...e. At de symptomatis scire necesse est quod sit
...toma, cuius generis, & differentiæ sit, quo loco
...neatur, quas partes affligat, à quo proueniat, quo-
...o gigni abigique possit. Hæc omnia oportet co-
...cere cum sunt præsentia, preterita, & futura. Signa
...nus diuidit hic in salubria, insalubria, & neutra:
...diuisio fortè operi est accommodata, sed in medi-
...non satis generalis: quippe cum non possint om-
...quæ in ea tractantur, ex signis his dignosci. Præte-
...x certo principio & certa methodo non procedit
...sio, ita vt intelligere possimus non plura nec pau-
...a signa esse. Sumentur autem genere & differentiæ
...orum ex rebus, quæ significantur, ex rebus signifi-
...tibus, & ex significandi modo. Significantur porrò
...secundum naturam, aliæ præter neutram, aliæ neu-
...: vnde signa quædam dicuntur esse secundum natu-
...n, alia præter naturam, alia neutra, quæ scilicet illa
...nificant. In statu porrò secundum naturam, quæ si-
...nificant sanitatem, sana dicuntur, quæ bonam sani-
...em, salubria, quæ malam insalubria: quæ verò me-
...am inter bonam & malam ostendunt, neutra dicun-
...: At in statu præter naturam, quæ morbi naturam
...tefaciunt, Pathognomonica, id est passionem signi-
...antia, vocantur signa, quæ autem morbi magnitudi-
...em & morem indicant, assidentia nuncupantur: quæ
...tem declarant tempora morbi ex materiæ concoctio
...e, signa cruditatis & concoctionis appellantur. signa
...bitam mutationem ostendentia in morbis, critica, id
...t iudicatoria appellantur, signa quæ ostendunt cor-
...us ægrotare, ægra, sicut neutra dicuntur, quæ osten-
...unt statum medium inter sanum & ægrum. Quæ verò
...lutem aut mortem prænunciant, salutaria & lethalia
...icuntur. Signa quæ causas sanitatis & illius effectus,
...nobique causas, genera & differentias, locum, in quo
...esidet morbus, & per quem soluitur, & generationis
...ationem, & solutionis qualitatem, quæ subito non
...it, monstrant, & omnia quæ sunt in neutro statu,

Signorum diuisio.

Signorũ genera & differentiæ.

nomine simplici carēt ac exprimuntur additione
quod significatur, vt cum dicimus, signa hæc sunq
ostendunt causam sanitatis, aut causam morbi.
autem monstrant quæ præsentia sunt, demonstr
quæ prænuntiant futura, prognostica, prædictio
præsagia nuncupantur. Iam verò à significandi n
differentiæ sumuntur, vt cum dicimus quædam s
quæ semper idem significant, vt bonum, sicut co
ctionis signa, vel malum, vt signa malignitatis m
Alia verò sunt quæ vno tempore bonum, alio m
ostendunt, vt decretoria signa, alia quæ indiffere
gnificant, vt cubare per febres in latere dextro, v
nistro. Alia præterea significant, vt communia si
alia vt propria, alia vt mediata, alia vt immediata
sua natura, alia aliorum ratione, alia magnam vi
significando habent, alia paruam, alia certam, ali
certam. Sumuntur enim omnes istæ differentiæ à
do significandi. Cæterum à rebus significantibus d
rentia signorum hæc sumitur, cum dicimus quæ
signa esse, quæ ab essentia rei, alia quæ à causis, alia
ab effectis rerum ducuntur. Atque hæc quidem s
ciant de generibus & differentiis signorum: fontes
Signorũ vis. rò signorum sequēti cap. cum Galeno docebimus.
terum vim signorum cognoscet is, qui imprimis se
rabit ea, quæ significare nequeunt ab his, quæ id fac
possunt, & in his quidem notabit quid vnumquod
significare, & quid à quo significari, & quo modo p
sit: quæ omnia primo libro de signis sumus latius p
Quot in vnaquaque re signa esse poßint. sequuti. Iam verò tot possunt esse in vnaquaque re
gna, quot sunt effectus & causæ rei, de qua agimus:
non colligi possunt ab ipsa rei natura indicia, & rer
similitudine & proportione. Medicus signa inquir
Qua ratione medicus debeat signa inquirere. quæ potest ex seipso: alia verò partim ab ægroto, p
tim ab astantibus. Enumerabit autem in vnaquaque
signa solum, quæ sunt propria, si illa adsint aut suf
ciant, alioqui adiunget communia, quæ cum propr
Signa salubria insalu- iuncta fidem facere possunt de eo, quod quærimus. H
quidem ita præmissis facilius licebit intelligere qu

bria & neutra aliter dici à Galeno quam corpora salubria.

t in textu Galenus. Atque illud in primis patere ior eũ signa salubria, insalubria, & neutra non su- eo modo, quo sumpsit corpora. Nã corpora salu- dicebat esse quæ bonã habent sanitatẽ, insalubria malã, neutra quæ mediã obtinent. Hic verò signa bria diffiniuntur, quę omnem sanitatẽ, & non solũ declarant: insalubria vocat nõ quæ insalubritatẽ, malam sanitatẽ, sed morbũ ostendunt. Capit ergo bre, insalubre, & neutrũ in signis, vt accepit in de- ione medicinæ pro sano, ægro, & neutro inter sa- ægrũ. Licet præterea hic videre quatuor, & non tres neutri significationes, quod antea quoque an- uimus. Definit rursus signa salubria, insalubria, eutra, quoniam non satis antea illorum naturam resserat. Signum enim salubre eo loco definieba- quod sanitatem indicat: verum cum possit indicare sentem, præteritam, & futuram, non satis constabat a definitione an signum salubre esset, quod vel præ tem solum, vel præteritam, & futuram ostenderet. dem est ratio de insalubribus & neutris. Ambiguita- n ergo illam hoc loco ex clariore definitione tollit, n dicit huiusmodi signa intelligi ita, vt ostendant od præsens, præteritum, & futurum. Sunt ergo signa ubria vno modo, quæ indicant sanitatem: cuius ge- ris sunt quæcunque naturalẽ dispositionem sequun- r, vt actiones corporis & animi secundum naturam, quæ ex bonis actionibus sequuntur, vt corporis ha- tus bonus, color bonus, excremẽta qualitate & quã- ate bona, & suis temporibus exeuntia. Signa futuram itatem demõstrantia dicuntur, quæ cum ea præsens n sit, aduenturam tamen prænuntiant. Sunt autem quæcunque naturam supra morbosas causas domi- ari ostendunt, vt concoctionis signa in vrina & excre- entis partis affectæ virtus robusta. Hæc autem à par- cularibus multis sumuntur, quum signa omnia pro- nostica salutis ab Hippocrate in prædictionibus tra- ita, & à Galeno variis in locis, ad hoc genus pertineãt. igna verò præteritam sanitatem memoriæ subiiciẽtia

Quæ sint signa indicantia sanitatẽ.

Signa futuram indicãtia sanitatẽ.

Signa præ-

teritam sanitatem cõmemorantia Signa præsentis morbi.

Signa futuri morbi.

sunt quæ per morbos adhuc tanquam præteritæ s
tis effectus apparent, vt solita corporis moles, rob
rium, color secundum naturam, & denique quæ
à sanitate fiunt. Iam signa insalubria, quæ præs
indicant morbum, generatim sunt læsæ præter
ram actiones, speciatim propria cuiusque morbi
vt febrem, calor mordax totius corporis, pulsus
riores ostendunt, & vt semel dicam, quæ morbu
sequuntur, vt illis positis, & ablatis alia ponantur.
quæ futurum morbum prænuntiant. Sunt inquit
nus quæcunque neutrum statum præsentem osten
Intelligere autem oportet neutrum statum, non
qui est inter salubrem & insalubrem, sed inter sa
tem & morbum, vt ex eo capite patet, vbi dicit neu
ea ostendere, quæ media sunt inter sanitatem &
bum. Nec omne quidem neutrum inter sanũ & æg
potest morbum prænuntiare. Nam conualescent
senes ponuntur in eo statu, quorum tamen indicia
lum imminentem morbum præsagiunt: sed neu
intelligere debemus, quod recentiores vocant neu
decidentiæ. Est autem, vt eodem loco tradit, du
eorum, quæ neutris corporibus insunt natura. Al
nim ex illorum genere sunt, quæ sunt secundum n
ram, sed vel qualitatibus, vel quantitatibus, vel tem
ribus mutata. Alia verò ex his, quæ præter naturam
minora his, quæ morbis accidunt. Ex priore ge
sunt ciborum appetitus auctus vel diminutus, aut
seruans tempus suum consuetum. Sic excremento
qualitas, quantitas aliquo modo a naturali statu m
ta, & tempus illorum mutatum: & sic de aliis actio
bus, vt de somno & vigilia, & corporis accidentibus
cundum naturam mutatis aliquantulum à naturali s
tu res intelligatur. Secundi generis sunt morsus v
tris, dolor vel capitis, vel alterius partis qualitates s
sibiles, vt amaror in lingua, asperitas in tactu, sonit
in auribs, & alia huiuscemodi, de quibus abunde G
lenus cap. 82. huius agit. Signa quæ præteritum m
bum memoriæ subiiciunt, quænam sint, nemo gener

Signa cõmemorãtia mor

a ratione conatur ostendere, vt hi qui dicunt. *bum præteritum.*
becilles conualescentium id ostendere. Non e-
sæ vires imbecillæ, sed & alia multa id signifi-
corporis habitus, mutatio in colore & aliis qua-
us. Nec certè faclè est generale aliquid tradere:
r tamen mihi ita dici posse quòd sint morbi effe-
qui ab ipso morbo separari possunt: sunt autem
undarij effectus morbi, vt verbi gratia febris ipsa
calefacit corpus, ad calefactionem hanc præter
am sequuntur corporis extenuatio, humorum
mptio, natiui coloris mutatio, virium imbecilli-
alor ergo præsentem morbun indicat, non præte-
. Quæ autem à calore facta relinquuntur, ablato
calore & febre, præteriisse febrem ostendunt. Pri-
j ergo morbi effectus præsentem morbum indi-
Secundarij autem, aut etiam nonnulli ex primis
nuti præcessisse commemorant, vt virium imbe-
as totius corporis, quæ febrem sequitur, morbum
is corporis indicat, quum tanta imbecillitas est,
ntam præsens morbus requirit. Præcessisse autem
ostendit, cum tanta non est imbecillitas, vt omni-
essare cogatur homo à solitis officiis. Verum cum
imbecillitas in his, qui lapsuri sunt in morbum re-
ri possit, vt in illis, à morbo conualescunt, non ex
imbecillitate diuinare poteris hunc magis morbo
orasse, quàm laboraturum. Id quod fiet signis pro-
is additis. Sunt enim quædam signa, quæ sequuntur
, qui conualescunt, vt gracilitas corporis, coloris
tatio magna, quæ etsi aliquando etiam sunt in his,
i in morbum lapsuri sunt: insigniora tamen sunt in
, qui conualescunt. Signa etiam addi possunt, quæ
n solum pręteritum morbum, sed morbi causam prę-
itam memoriæ subiiciunt, veluti cum Galenus ex si-
is in corpore apparentibus in diariis febribus colli-
t à quibus causis vnaquæque illarum excitate fuerit.
ccitas enim maior, quàm pro ratione febris, tristitiam
bris causam fuisse ostendit: calor vehementior iram,
ciei tumor & decoloratio vigiliam. Postulat quoque

ratio vt ſigna tradantur, quæ neutrum inter ſalubre & inſalubre oſtendunt præſens, præteritum, & futur, ſecundum omnes neutralitatis modos, quod à Gal præter miſſum eſſe miror. Tradit enim ille in ſeque cap. ſigna neutralitatis, ſed non eius, quæ eſt inter ſalubre & inſalubre, aut certe non ſecundum omnes ſignificationes & tempora. Nos fortè hæc inferius pro quemur.

Vocantur autem nonnunquam à vetuſtiorib medicis hæc omnia ſigna prænuntiatiu quamuis præſentium ac præteritorum ind catiua,

A veteribus medicis omnia hæc ſigna, quibus ſci cet præſentes ſtatus agnoſcimus, & præteritos mem riæ ſubiicimus, & futura prænuntiamus, prognoſti ſiue prædictiones & prę ſagia vocari ſcribit: quod apu Hippocratem ſtatim initio primi libri prognoſticoru intelligere licet. Si enim (inquit) medici præſenti præterita, & futura prognoſticare ſiue præſagire pot runt, admirabiles exiſtimabuntur. Illic enim (vt pate præſentia & futura prædici ait. Et ſanè ita commo appellari poſſunt omnia ſigna: quoniam prædicere n hil aliud eſt, quàm rem aperire, & verbis declarare, a tequam alius quicquam dicat & detegat quod eſt oc cultum. Vnde medicus dicitur prædicere morbum pr teritum, cum dicit qualis morbus præceſſerit non ex pectata relatione ipſius ægri, aut aſtantium. Sic præ ſentem cum detegit affectum, aut futurum euentu morbi, aut morbum ipſum prænuntiat venturum, præ dicere dicitur. Recentiores tamen Græci vt Galenu prędictiones & præſagia ad futura ſolum accommo dant: & certe aptior videtur eſſe hæc ſignificatio. Di citur enim verè prædicere, qui antequam res fiat, for nuntiat: qui autem præteritum dicit, ille non prędicit, ſed potius commemorat. Sic qui prę ſentia agnoſcit,

Prædicere quid.

...cere dicitur, non commemorare, aut prædicere.

...vero non paruus, ex prænuntiatiuis atque ...icatiuis, minor autem ex his, quæ memo...ri subiiciunt,

...teaquam Galenus diffiniuit singula genera si...m, nunc illa inter se comparat, dicitque vtiliora ...dicatiua & prognostica memoratiuis. Sed ratio...nic non docet huius rei, quod facit libro 1. prędi...um, quo loco scribit memoratiua solum esse vti...dico ad honorem & famam comparandam: alia ...tilia esse & medico & ęgrotanti. Verum nec eo ...causam reddit, qua fiat, vt quędam medico dun..., alia verò etiam ęgrotis vtilia sint. Mihi certe ...idetur in his aliqua esse diuersitatis ratio. Nam ...grotis vtilia censemus esse, quę ad eorum sanita...recuperandam faciunt, merito dicemus esse illis ... signa memoratiua, quoniam ex illis cognosci...causas & effectus, qui præcesserunt, ex quibus di...citur natura dispositionis in corpore ab illis dere..., quibus cognitis, postea curatio recte instituitur. ...ico verò hęc omnia ęquali modo ad honorem & ...m comparandam conferunt. Ita eum admiramur ... pręterita commemorat, ac si pręsentia agnoscat, ...utura pręnuntiet. Nec solum quidem in ęgrotis, vt ...enus facit, sed in omni alio corporis statu signorum ...tatem metiri oportet. Nam cum medicus debeat ...entem sanitatem conseruare, absentem restituere, & ...cauere ne in morbos ruat, necesse est, vt qui illa re... pręstare possit, cognoscat quę pręsentia sunt in cor...e, futura & pręterita. Sed hęc in libro secundo de si...s diligentius ostendimus. Quęrit hoc loco Curtius ...Galenus signa, vt corpora, non diuiserit in simpli...r & vt nunc talia, dicitque non parem esse ratio...m: quoniam corpora simpliciter talia dicuntur ..., quæ sunt à natiuitate, signa autem ægritudinis à ...neratione talia non esse. Verum cum fefellit defi-

niendi ratio in corporibus, quòd generationem spec-
ret in his, quæ sunt simpliciter talia : per acquisititi-
verò sanitatem diffiniret vt nunc talia. Nam vt nos a
tea ostendimus, & Galenus testatur, differunt hæc
lum per magis & minus, docetque regula oppositor
eandem esse rationem in signis & signatis. Erunt e
signa simpliciter salubria insalubria & neutra, quæ c
pora simpliciter talia ostendunt: vt nunc verò salubr
insalubria, & neutra signa, quæ vt nunc dispositione
declarāt. Eadem est ratio de signis prorsus & non pr
sus salubribus. Nam signa vt diximus ad signata sua
ferenda sunt: quod & Hippocrates ipse in prædicti
nibus ostendit, dum notat quædam esse signa bona,
lia optima, alia semper bona, alia non nisi in cer
temporibus: alia rursus esse mala, & inter hæc quæda
pessima, alia lethalia, alia quæ etiam propinquam mo
tem ostendunt: quæ omnia docent dari gradus in
gnis, sicut in affectionibus corporum. Eadem est rat
de causis salubribus, insalubribus, & neutris.

Cum vero sint salubria corpora hæc quide simpliciter, hæc vero vt nunc quæ & ben valentia dicuntur, salubrium simplicit corporum duplicem diximus esse differen tiam nonnulla quidem semper, nonnull vero vt multum essent talia, & semper qui dem quæ optimam constitutionem sunt sor tita, vt multum vero, quæ non magnoper ab illa recedunt.

Repetit Galenus salubrium corporum differentia
vt illorum notas tradat. Qua in re notare illud oportet
quod antea diximus, vt nunc salubria non habere ma
lam sanitatem, quæ insalubribus conuenit, aut acquisi
titiam vt Manardus & alij sentiunt: quippe cum Gale
nus huiusmodi corpora non alia ratione exprimat
quam

uod beneualentia ſint. Item quod ſcribit ſemper
ultum ſalubria corpora, legere oportet prorſus
prorſus, vt euidenter oſtendunt illorum defini-
nam quod optimam habet conſtitutionem, ſem-
e non eſt: quippe cum optima conſtitutio teſte
in lib. primo de ſanitate tuenda, vel non detur,
liquando reperitur, minimo temporis ſpatio du-
uod autem prorſus ſalubre eſt, optimam habet
tutionem, & ita hic definitur nulla temporis &
onis facta mẽtione. Quinetiam, illud patet quod
admonuimus, ſimpliciter talia non dici, quòd
u neceſſario dici debeãt eſſe quod ſunt, ſed quòd
genere perfectionem obtineant. Nam quæ pror-
non prorſus ſalubria ſunt, & ſimpliciter ſalubria,
ortus facta mentione hic aperte definit ex ſolo
ctionis gradu maiore & minore: qui locus dili-
er notandus eſt, vt qui principia ponat totius huius
ationis, & aliorum chimeras refellat.

um autem dignotiones ſumendæ ſunt ab
is, quæ ſecundum eſſentiæ rationem ipſis
nſunt, & ab his quæ ex neceſſitate conſe-
uuntur operationibus, caſibuſque, qui &
proprie accidentia vocantur.

oſteaquam definiuit & diuiſit ſigna, nunc docet à
bus fontibus illa ducantur, & poſtea illa accommo-
corporibus primum ſalubribus, vt quæ regula ſint
rum. Et quoniam inter ſalubria, quod ſaluberri-
m eſt, ad alia eandem rationem obtinet: Ideo om-
m primum docet, ex quibus ſignis poſſit dignoſci
pus ſaluberrimum. Ac non ſolum quidem hi fontes
norum accommodantur corporibus ſanis, ſed etiam
ris, & neutris, inter ſanos & ægros, & ſi nonnulli
ntra oppoſitorum rationem aliter ſentiunt. Dicit er-
ſigna ſumi ab his, quæ ſecundum eſſentiæ rationem
rporibus inſunt, id eſt ab his, quæ ſunt de eſſentia &

ſubſtantia ipſorum corporum, & hic vnus eſt ſig-
gnorum: alius inquit ſumitur ab his, quæ ex neceſ-
te conſequuntur eſſentiam corporum. Sunt au
hæc, operationes & ſymptomata, quæ & propriè
dentia vocari ſcribit. Addit autem accidentia neceſſ
conſequentia, ſigna eſſe: quoniam accidentia qu
extrinſeco corpori adueniunt, vt nigredo à ſole, oſ
dere nequeunt qualis ſit corporum eſſentia: actio
verò ſtructuram neceſſario ſequuntur: quare non p
pter actiones addidit neceſſariò conſequentia, qu
quam & ille (vt poſtea oſtendemus) præſertim qu
noſtra ſunt poteſtate, educatione immutari poſſ
Quare nec illæ ſemper ſequuntur eſſentiam corpo
& partium, à quibus eduntur. Errat autem Monac
qui dicit illa eſſe ſecundum eſſentiæ rationem, quæ
grediuntur definitionem ſubſtantiæ corporum, pr
ſunt ſana. nam in definitione corporis ſani & ægri,
greditur actio, quam Galenus ſeparat hic ab his, q
ſunt ſecundum eſſentiam. Præterea incerta eſſet ra
ſignorum: quippe cum vario modo definiri poſſit
nitas & morbus, nempe à priori & poſteriori. Quæ
tem vocant Græci ſymptomata, interpretatur Ce
caſus: & nos vocamus accidentia, quæ illi συμβεβηκ
nuncupant. Quæ duæ dictiones Græcè, ſi illarum e
mologiam ſpectemus, idem ſignificāt, & hic pro eod
vſurpantur: vt plurimum tamen accidentia dicun
de ſanis: ſymptomata verò de ægrotis, vt videre eſ
pud Galenum in primo methodi. Refellenda autem
Curtij opinio, qui caſus dicit eſſe dictos, quòd c
fiant, quoniam præter naturam ſunt. Nam Galenus n
dixit caſus, ſed ſymptomata. Præterea ſi caſus dant
gna corporum ſalubrium, præter naturam non ſunt.
hæc falſum eſt morbos, & illorum cauſas, & effect
quæ omnia dicimus eſſe pręter naturam, caſu fieri: qu
niam exceſſu & defectu ſolum differunt ab his, quæ ſ
cundum naturam ſunt. Monſtra verò dicuntur quide
caſu fieri, & non à determinatis cauſis: ſed hoc nil
ad morbos, qui alio vt diximus modo præter nat

Druſiani opinio de eo quod eſt ſecūdum eſſentiæ rationē confutatur.

Curtii opinio de caſu improbatur.

duntur, vt inferius docebimus. Separat hic Gale-
rationes à symptomatis, cum tamen in libris de
matis comprehendat sub symptomate actiones,
tes corporis, & excrementa: de quibus etiam hic
nem non facit, cum tamen ab illis optima &
a signa sumantur ad corporis statum dignoscen-
: postea ostendemus, cum examinabimus an om-
ates signorum hic complectatur author. Nunc
prosequamur, quæ idem comprehendit sub his
us. Prius tamen & hic quoque explodenda est
opinio, qui quadrimembrem facit diuisionem
, à quibus scribit Galenus hic signa sumi, Ait e-
uædam sumi signa à propria substantia membri,
necessario consequentibus, alia à necessario ac-
ibus, alia ab operationibus. Primi generis dicit es-
æ sumuntur à primis qualitatibus, secundi quæ à
tie, duritie, colore & aliis secundis qualitatibus
tur. Accidentia verò necessario consequētia scri-
se quantitatem magnitudinem, numerum, & figu-
& in hanc quidem opinionem ducitur ob locum
egitur in primo lib. de vsu partium: vbi Galenus
de his, quæ sunt in manu. Verum ille eo loco aliud
, quàm hic. Nam hic tria solum ponit membra ad
num, & signa sumpta à magnitudine, numero, &
a, ait capi à substantia partium organicarum,
autem ab accidentibus vt eo loco, in quo etiam
quadrimembrem vt Curtius vult, facit diuisionem.
erea illic corpus non vt compositum ex partibus
tis considerat, sed vt substantia est, de cuius essen-
st temperies: nam partes similares (quas nomi-
corporis eo loco intelligit) essentiam habent ex tem-
e, color autem, magnitudo, figura, accidentia sunt
ilaribus partibus. Hic autem cum scribit magnitu-
em, numerum, esse de essentia, intelligit de essentia
partis similaris aut substantiæ, sed partis orga-
æ.

Curtii opinio de diuisione horum signorum arguitur.

Ab essentia quidem ipsa eorum, quæ optim[a] habent constitutionem, commensuratio[ne] consimilium quidem in caliditate frigidi[ta]te, humiditate & siccitate.

Posteaquam dixit signa quædam sumi ab his, quæ i[n]sunt corporibus secundum essentiæ siue substantiæ r[a]tionem, docet nunc quænam sint illa quæ insunt co[r]poribus secundum essentiam, & supponit corpus n[o]strum constare ex organicis & similaribus partibu[s,] aitque similares partes corporis optimè constituti c[on]stare ex commensuratione siue temperie, quæ fit ex c[a]lido frigido humido & sicco, siue ex quatuor eleme[n]tis: & signa, quæ ab his sumuntur, sumi ab essentia pa[r]tium similarium: esse enim bonam temperiem ex qu[a]tuor illis qualitatibus, si pars similaris sana, alioqui i[n]temperiem, si eadem pars malè habet. Tradunt præt[e]rea medici ex elementis inter se temperatis primũ fie[ri] partes similares, ex similaribus organicas, ex organic[is] minoribus, maiores, ex maximis tandẽ vniuersum co[r]pus constitui. Quę quidem nemo rectè intelligere p[o]terit, qui prius non nouerit, quid partis nomine sit in[]telligendum, quid sit pars similaris, quid organica, [&] ea quæ medicum scire oportet de elementis & temp[e]ramentis. Porro partis nomen aliquãdo sumit Galenu[s] solum pro parte instrumentaria, veluti cum scribit i[n] primo libro de locis affectis partem & locum affectu[m] idem esse. Nam cum locum affectum explicat, potissi[]mum docet mala, quæ instrumentariis partibus conti[n]gunt. In eadem significatione videtur partem vsurpa[]re in initio operis de vsu partium, cum definit parten[] esse, quæ non habet vndequaque propriam circumscr[i]ptionem, nec omnino aliis est coniuncta: hoc enim so[]lis partibus instrumentariis accidit, dum partes sun[t] corporis. Mam cum à corpore sunt separatæ, quonian[]

De nomine partis.

...m habent circumscriptionem, ita totum quod-
...it, & non amplius partes. Similares verò ita in
...coniunguntur, vt nullam circumscriptionem ob-
...ea. Definit verò ca. quinto primi methodi partem
...iore definitione ad hunc modum: quicquid to-
...mplet, atque integrat, id totius, quod comple-
...poris particula siue pars nominatur: & ita reue-
...tur esse sentiendum. Nam cum pars, totius sit
... de essentia totius, merito fit, vt id partem esse
...nus, ex qua totum compositionem suam & na-
...sumit, Verum nonnullæ oriuntur in hac re dif-
...ltes. Non enim hæc definitio diuisioni partium,
...olet à philosophis & medicis tradi in similares
...imilares conuenit: comprehendit enim materiam
...mam definitio, quoniam ex illis totum perfici-
...æ tamen nec similares aut dissimilares dici pos-
...Nam materia prima cum sit in pura potentia, non
... à quo dicatur similis aut dissimilis: forma autem
...er quam res similes aut dissimiles fiunt: ipsa verò
...is aut dissimilis non rectè dicitur. Præterea cum
...censent partes similares & dissimilares, mentio-
...non faciunt de materia & forma, nec de ipsis ele-
...tis. In aliis verò discrepantia quædam esse vide-
...Nam Arist. cap. secundo tertij de Hist. animalium
... partes similares enumerat sanguinem, saniem, se-
...excrementa, stercus, pituitam, & vtramque bilem:
...ra verò in cap. secundo primi de Historia, inter
...es communes animalis non ponit humores. Quin-
...m in secundo libro de partibus cap. sexto scribit o-
...em partem constare ex sanguine, tanquam sanguis
... sit pars: id quod cap. 1. eiusdem libri aperte testa-
... Quid erunt ergo hæc, si partes non sunt, acciden-
...ne? at nequeunt substantiæ esse accidentia. Vidit hãc
...ficultatem, Fernelius, nec potuit se ab illa liberare,
...m videret Arist. nunc quædam inter partes ponere,
...nc verò eadem à partibus excludere: atque ita inte-
... relicta difficultate, & otiosis illis rebus in corpore
...as Arist. partes aliquando esse dicit, nouam partis

Fernelii sententia de partis definitione expenditur & confutatur.

definitionem aggreditur, quam accuratiorem, & a medendi vsum vtiliorem esse scribit. Definit enim pa tem esse corpus toti cohærens, communique vita co iunctum, ad functionem vel vsum comparatum. Atq hoc modo humores, spiritum, adipem, medullam, pilo vngues eorum corporum quibus naturaliter hęc insun partes esse negat. Sed quid quæso hęc aliud esse possun Nonne etiam hæc medendi rationem mutant pro illo rum natura & affectione: & quid refert spectare cur tionem, cum videndum est quid pars sit, aut non si Hoc enim philosophi & non medici est munus defin re. Est porrò ratio cur Arist. & Galenus quædam int partes aliquando numerent, aliquando vero partes es negent, quòd non de eodem toto semper loquantu nam aliæ sunt partes substantiæ, aliæ corporis, ali corporis animati, aliæ animalis, aliæ hominis. Etenim partem oportet esse eiusdem rationis cum toto, vt si to tum est substantia, partes oportet esse substantias: si to tum est accidens, & partes accidentia, si totum quan tum, & partes quantæ erunt. Vnde rectè dicitur line ex punctis non constare, quia linea quantitatem habe punctum verò minimè: si totum corpus est, & part corporeæ, si totum viuens, & partes viuentes, si totu animal est, partes eam vim & naturam oportet haber qua totum animal constat. Si verò homo est totum partes eius esse oportet proprias homini, ita, vt homi nem distinguant à cæteris animantibus. Quia ergo to tum considerant illi diuerso modo, non easdem part semper ponunt esse. Nam quando substantiæ part considerant, materiam & formam illius partes esse di cunt: quãdo verò de homine vel animali agunt vt sun corpora, omnes substantiæ corporeæ quæ in eo natura liter insunt, dicuntur partes esse. Quare malè Fernelit (vt diximus) quærens partes corporis, negat sanguinem adipem, vngues, esse illius partes: nam viuentis corpo ris partes illa certe non sunt: at corporis partes, cum ip sa sint corpora, quæ naturaliter insunt, revera sun

Aristotelis & Galeni sententia de partibus declaratur.

ndo verò totum consideratur vt viuens, partes so-
runt illa quæ viuunt:si verò animal consideretur
cundum speciem, omnia quæ in eo sunt secundum
am ad illius constitutionem necessaria, partes cē-
r esse. vnde pili, vngues, cornua, humores oculo-
etiam si non viuunt, inter partes tamen poni de-
in illis animalibus, quibus à natura sunt data ad
am structuram & vsum necessaria, Non.n. vt viuūt
partes sunt hæc, sed vt certam & propriam quandā
tructionem habere debent. Quare nō aliter quàm
muni ea definitione prius tradita partes definiri
nt, quòd.s.illud pars sit, quod ad totius constitu-
em assumitur. Vt autem totum nunc vno modo,
c alio consideratur, sic eadem res dicitur nunc esse
non esse pars. Cæterum partes similares solet voca- *De parte similari disputatio.*
alenus simplices, primogeneas, primas, vltimas,
primo de elementis constat: vocat & elemēta sen-
ia cap. sexto primi de naturalibus facultatibus: di-
tur autem simplices: quoniam tales ad sensum ap-
ent, & quoniam ex aliis partibus non componūtur,
apitulo octauo primi de elementis scribit Gal. vo-
tur & primogeneæ & primæ quoniam illæ inter o-
es partes primum fiunt & gignuntur ex elemētis; vl-
æ autem, quoniam in illas tanquā in vltimas partes
m corpus resoluitur: nam resolutio quæ fit in ma-
am & formā, fit nō solū in partes, sed etiam in prin-
ia: dicit quoq; esse elementa sensibilia, quoniā sen-
partes similares iudicat esse simplices, vt elementa
plicia re vera sunt. Est autem ab omnibus receptū
iniendam esse partem similarem, quę in similes par-
diuidi est apta, ita vt quælibet illius particula idem
men cum toto obtineat. Quam quidem definitionē *De diffinitione partis similaris.*
plicandā esse arbitror. Scribit enim Arist. cap. I. & 2.
.2. de partibus animalium partes similares quasdam
uare nomen cōmune toti, vt venæ pars rectè inquit
na dicitur: alias verò non seruare, vt in visceribus pa
.Nam cor inquit est similare, & tamē quælibet illius
rs non seruat nomen cordis, quia figura diuersa est

partis & totius. Rectè quidem in eo sentit, quod dic partes similares non seruare semper nomen: sed in falli videtur, quòd dicat quamlibet venæ partem, v nam esse. Nam si vena definienda est, dicemus eam es corpus concauum, ex simplici tunica constans, ad sa guinem deducendum per vniuersum corpus à natu comparatum: quod quidem nequit præstare quodlib venæ fragmentum. Ita quælibet pars nerui, aut mem branę, vel cartilaginis, ac ligamenti, non potest nome totius assumere, quoniam nequit vsum & actionem to tius præstare. Definit autem Gal. cap. 9. primi de ele mentis & 8. de placitis partem similarem esse, quę sibi toti similis est, ac vniformis. Quæ quidem definitio o ptima est. Definitur enim materia partis similaris, & forma, & ratio, cum diffinitur pars similaris, vt similari est. Materia enim propinqua ex qua res aliqua constat dicitur similis, vniformis, dissimilis & difformis. A hunc modum rectè dicimus neruum esse similarem quia ex materia similari & vniformi constat, ac quæli bet eius particula similem cum toto obtinet substãtian & materiam albam, fibrosam & exanguem. Ergo dicen dum est partem similarem esse, quæ tota habet eandem substantiam & materiam cum partibus suis, non autem nomen. Nam ligamenti aut membranæ minima, pars vt frustulum ipsius, ligamentum aut mẽbrana non est, nec dici potest, cum nequeat illorum vsum præstare: sub stantia autem eadem est similaris & vniformis in par ticulis & tota parte. Cęterum inter partes similares enu merat Galenus cap. 8. primi de elementis, fibram, mem branam, adipem, os, cartilaginem, ligamentum, ner uum, cerebrum. Addit in cap. 3. de differentiis morbo rum, venam & arteriam, quas eodem libro cap. 4. inter instrumentarias ponit. At in lib. 7. de placitis neruum compositam partem esse docet ex duabus membranis & substantia quadã medullari. In prooemio verò commẽ tarij libri de natura humana inter partes similares addit vnguẽ & pilum. Arist. quoque in his recensendis discre pare videtur. Nam cap. 2. 3. de historia animalium inter

Arist. notatur.

Galeni difinitio de parte similari laudatur.

Partis similaris quascũque particulas, eandem substantiam cum toto, nõ autem idem nomen obtinere.

..lares partes sanguinem, saniam, seuum, excremen-..ercus, pituitam, & vtramque bilem enumerat: ve-..in cap. 2. primi de historia animalium inter partes ..omunes animalis non ponit humores. Preterea cap. ..cundi de partibus scribit partem omnem constare ..anguine, tanquam sanguis vt aperte fatetur cap. 1. ..ndi de partibus, non sit pars similaris animalis, si ..o modo pars illius est: & merito quidem. Nam ..enus omnem partem similarem scribit esse prædi-..a quatuor facultatibus naturalibus attractrice, re-..trice, concoctrice, & expultrice. Verum quod hi ..hores numerent aliquando quasdam partes inter ..ilares, quas alibi negant esse partes vt humores, adi-..n, pinguedinem, vngues, & pilos, ratio est, quòd ..poris partes intelligant, cum illas dicant esse simi-..s. animalis autem partes enumerent, cum eadem di-..t non esse partes. Quod verò easdem partes nunc ..ant esse similares, nunc verò dissimilares, pluribus ..onibus id faciunt: vel enim capiunt aliquid quod ..arte est, pro tota parte, quomodo. 6. cap. lib. primi ..naturalibus facultatibus interpretatur cerebrũ, cor, ..ar, & lienem esse partes similares, id est carnem il-..um viscerum, quæ reuera sunt organica, si illorum ..uersa compositio consideretur: vel sumunt mate-..m partis, (vt diximus) pro parte, quomodo dicunt ..ruum & ligamentum partem esse similarem, id est ..rui substantiam & materiam: cum autem & neruum ..rteriam & venam dicunt esse partes instrumenta-..s, partis nomine intelligunt formam partis, per quã ..tes illæ certam actionem & vsum animali prȩstant. ..quo significatu nerui, aut ligamenti pars, neruus aut ..amẽtum dici non potest, quia formam & vsum non ..bent totius. Aliquando vero (vt colligitur ex lib. de ..ferentiis morborum) similares vocant, quæ etsi reue-..similares non sunt, si quis exacte inspiciat, similares ..men apparent primo aspectu: quo pacto neruus dici-.. similaris, etsi ex duplici substantia cõstat, quoniam ..primo genere dissimilarium est, quorum substantia,

Quæ inter partes similares numeranda.

Cur quædã dicũtur partes esse similares & dissimilares.

nisi diligenter quis inspiciat, vniformis & similaris e-
ditur esse. Atque ea, quæ sunt in hoc genere, ob anci-
tem naturam, nunc similaria, nunc dissimilaria Gal. -
care solet. Ex quibus quidem patet, quid sit pars, & -
milaris pars, & cur vna & eadem res, nunc dicatur
pars, nunc verò non, & nunc similaris, nunc dissi-
laris, nunc inter similares, nunc inter dissimila-
nunc inter organicas ponatur. At quoniam vt d-
mus ex elementis similares partes fieri tradit Gal.
tamẽ hoc loco explicat quomodo id fiat, operæpre-
esse duco hoc loco disputationem instituere de elem-
tis paulo diligentiorem, vt Philosophis non satis be-
institutis, aut Medicis etiam rudioribus, qui hæc nos-
legere cupient, consulamus. Dicemus ergo quid sit e-
mentũ, quod sint genera elementorum, quot sint e-
menta in vnoquoq; genere, ex quibus constent sing-
la elemẽta, quæ sint proprietates ipsorum elemento-
quæ vis, quid in ipsis & ex ipsis elementis fiat, & qu-
modo: his enim tractatio de elementis à nobis conc-
detur. Porro elementum diffinit Galenus lib. 8. de pl-
citis, & initio primi de elementis, dicens illud esse e-
mentum, quod est minima pars eius, cuius est eleme-
tum: est enim in predicamẽto ad aliquid, sicut pars. I-
telligere inquit oportet minimum, quod non ampli-
diuisionem recipere potest secundum speciem: nam -
cundum magnitudinem nullum datur eiusmodi mi-
mum, tãquam minimum idem sit, quod simplicissim-
Clarius tamen & diligẽtius Arist. 5. Methaphys. elem-
tum definit, cum dicit illud esse elementum, ex quo
aliquid cum insit, & est indiuisibile secũdum specie-
Omne enim elementum (vt ille docet) materiæ ratio-
obtinet. Quare ex eo aliquid fit: inest autem rei, qu-
fit, ex quo differt à priuatione, ex qua aliquid quide-
fit, sed non manet in re, quæ fit. Additur indiuisibilis -
cundum speciem, ad differentiam primæ materiæ, & -
liarum materiarum. Nã prima materia cum speciẽ no-
habeat, dici non potest indiuisibilis secundum illam
quare elementum revera non est, etsi ex ea aliquid fi-

Tractatio de elementis & quibus illa constat.

De elementi diffinitione.

..la manet in re, quæ fit: Aliæ autem materiæ poste-
..ies post prima corpora diuiduntur secundum spe-
..in in alias species. Proinde revera elementa esse ne-
..unt. Breuius ego elementum diffinirem esse corpus
..uisibile secundum speciem. Ceterum ex eo quòd e-
..entum dicitur esse minimum & simplicissimum,
..duo genera elementorum ellicit esse: nam quod
..imum & simplicissimum est, vel est re vera & suap- *Elementorũ*
..atura tale, qualia sunt elementa mundi: vel mini- *genera.*
..m & simplicissimum revera non est, sed sensibus
..ismodi esse apparet, & huius generis dicuntur esse
..tuor humores, & ea, quæ quatuor humoribus res-
..ident, nec non partes similares: nam sensus singu-
..humores, & partes similares in alias formas diui-
..e nequit: alia vero omnia, quæ in corpore sunt, sen-
..iudicat esse difformia & composita. Ac primum
..dem de elementis, quæ re vera sunt elementa age-
..s, postea de aliis, Hippocratem & Galenum imita-
..unt quidem, vt philosophi omnes Peripatetici, qui
..runt elementa hæc quinque, Cælum, Ignem,
..rem, Aquam, Terram: sunt enim hæc omnia
..pora simplicia, ex illis fit mundus: ex quatuor
..o inferioribus elementis non solum mundus, sed
..m alia omnia, quæ in eo sunt, fieri dicuntur, vt
..stea etiam nos ostendemus. Constat autem omne *Elementorũ*
..iusmodi elementum ex materia & forma substan- *compositio.*
..li: omne enim quod est actu, vel est actus per se e-
..tens, vel habet actum, per quem existit: non est
..tem elementum, actus per se existens, quia esset
..ma sola abstracta & separata à materia. Quicquid
..tem habet actum, materiam habet, in qua est a-
..s: ergo ex materia & forma constant elementa.
..alis sit materia cæli furor est inquirere: aliorum
..ro elementorum materia est illa, quam primam & *Materia ele-*
..plicissimã vocamus, vt quæ primã formã elementi *mentorum.*
..cipiat: aliorum enim corporum materia cũ ex ipsis
..mentis sumatur, cõposita iam est. Cæterũ formam *De forma e-*
..li perfectissimam esse, vt quę perfectissimo corpori *lementorum.*

Graue & leue non esse formas elementorum.

conueniat, quod alia inferiora procreare, conseru[illegible]que debet, credendum est: Aliorum verò elementor[illegible] formas, necesse est omnium formarum imperfect[illegible]mas esse, & propinquissimas naturæ materiæ, & acci[illegible]tium: nimirum cum elementa sint materia omniũ m[illegible]torum corporum. Veruntamen non constat, quidn[illegible] sit forma horum elementorum. Quidam enim vol[illegible] esse grauitatem, & leuitatem, quod crederent has q[illegible]litates esse principium motus ipsorum elementoru[illegible]. Verum hanc opinionem facile est refellere. Nam[illegible] Arist. scribit in secundo lib. de Anima, nulla substa[illegible]tia est per se sensibilis, grauitatẽ autem & leuitatẽ s[illegible] sus percipit. Addo quod Arist. in secundo de partib[illegible] Animalium recenseat inter accidentia elementoru[illegible] caliditatem, frigiditatem, grauitatem & leuitatem. V[illegible]rum quoniam formæ rerum dignosci & exprimi n[illegible]queunt, cogimur per accidentia quæ proxime forma[illegible] sequuntur, eas exprimere. Propterea Alexander, Au[illegible]rois, & alij qui ita sensisse videntur, grauitatem & le[illegible]tatem dixerunt esse formas elementorum, non qu[illegible] veræ formæ sint, sed quod per illas qualitates meli[illegible] quam per alias veræ formæ significarentur. In eode[illegible]

Galeni opinio de formis elementorum.

errore versatur Gal. Curtius, & alij Medici, qui put[illegible]runt primas qualitates veras esse formas elementoru[illegible] Scribit enim Gal. in lib. primo de elementis, si calidit[illegible] summa, & siccitas materiæ ignis coniungantur, ign[illegible] fit: id quod etiam habet lib. primo de natura human[illegible] Textu decimoquarto, vbi habet summam caliditate[illegible] cum materia ignem facere, summam verò humidita[illegible]tem aquam. Curtius verò eandem opinionem ex Aris[illegible] cõfirmare nititur: ait n. Arist. 2. de gene. vbi querit qui[illegible] sit in elementis, solùm materia primam, & qualitate[illegible] primas ponere: eundemque authorem cap. primo se[illegible]cundi de partibus animalium scribere, mistionem fier[illegible] secundum qualitates elementorum nulla alterius formæ facta mentione. Nititur prærerea Curtius respondere argumentis, quæ cõtra afferuntur. Aiunt enim qu[illegible] contrarium sentiunt, substantias ex substantiis compo-

..ualitates autem primas substantias non esse, quare ..formas. Deinde prædicamenta ex Arist. esse impermi..ta: quod verum non esset, si qualitates substantiæ ..at. Præterea qualitates habere contrarium, intendi.. & remitti: quod substantiis nequaquam accidit. ..hæc esse motum ad qualitates, ab substantiam verò ..ime. Postremo duas esse in vno quoque elemento ..litates, & vtramque non posse esse formam elemen.., ..oniam vnius rei vnica est forma. Nec ex illis qui.. duabus vna fieri potest composita: quoniam for.. simplex est corporis simplicis. Nec dici potest vnã ..am esse formam substantialem: aliam accidentia... Par enim est de vtraque ratio. Hæc & similia as..nt illi. Quæquidem hoc modo se dissoluisse putat ..tius. Ait enim formas posse esse qualitates: quando ..dem Arist. 7. cap. 5. Methaphysices diuidens species ..litatis, primam significationem dicit esse substãtia.. differentiam. Prædicamenta esse impermixta, dicit .. intelligendum de iis, quæ in recta linea prædica..torum sunt: nec inconueniẽs esse, si principia sub..tiæ sint in prædicamento qualitatis: siquidem vt ..scribit primo de elementis, non necesse est princi.. esse in eo genere, in quo sunt ea, quæ ex illis con..t: Elemẽtum autem in eo est genere cum eo, cuius ..lementum, vtrumque enim substantia, & corpus .. & hoc nomine principium ab elemento distinguit. ..anquam tamen sunt vt Fernelius qui alio modo ..ncipium ab elemento separant. Principia enim di..t esse, quæ separatim minimè subsistunt, suo verò ..lexu corpus efficiũt, nec corrumpuntur, cum res fit, ..corrumpitur: ideo sanguinem menstruum & semen ..cipia corporis esse, non elementa, quippe cum illa ..uaquam maneant & seruentur facto corpore, Ele..nta verò dissoluto corpore, vt Hippocrates lib. de ..ra humana testatur, & experientia docet, ad suam ..ram redeant. Nec materiam & formam elementa .., cum per se non consistant, verũ hæc distinctio, vt ..asse separat elemẽta mundi à principiis nostri cor-

Curtii opinio dei isdẽ formis.

Principiũ & elementum quomodo differant.

poris, ita cõuenire nequit elementis quæ Gal. por
ſenſum eleméta eſſe: & dici, illa enim corrũpuntu
totũ corrũpitur ſed de hac alibi cõtractabimus di
tius. Subſtãtias nihil habere contrarium, nec mag
minus ſuſcipere, intelligendũ eſſe aiunt de primis
cundis, id eſt de indiuiduis ſpeciebus & generibu
autem de differẽtiis ſubſtantiarũ quæ non ponunt
recta linea prædicamenti ſubſtantiæ Ad qualitat
motũ, pariter intelligũt de qualitate quæ enti acc
cidit, nõ ad qualitaté quæ eſt forma elementorũ: a
enim eſſe generationẽ & non motũ. Formã ex du
qualitatibus elementorũ mixtam reſultare conced
eamq; eſſe elemẽtorũ formã, nihilominus elemẽta
ſimplicia, cũ ita dicantur, quia ex aliis corporibus
conſtant. Aiunt ergo illi ex materia prima & qua
primis qualitatibus fieri elementa mundi. Proba
certè eſt horũ & aliorũ opinio, qui cõtra ſentiunt:
philoſophi qui melius de iis rebus ſentire ſolẽt q
medici ſequentes Gal. qui nullã formã in rebus põ
ſolet, præter ſuũ tẽperamentum ſequẽdos eſſe arbit
Mirum.n. eſt, ſi à ſolo calore & ſiccitate fieri poſſit
pus leuiſſimũ, tenuiſſimũ rariſſimũ, & tantæ in age
efficaciæ, qualis eſt ignis: Cũ videamus multa med
mẽta, vt piretrũ, inter reliqua calidiſſima & ſicciſſi
craſſiſſima, tamẽ eſſe, & ad actionẽ tarda, mirum ſi
frigiditas & ſiccitas cum eadẽ materia terram conſti
grauiſſimã & denſiſsimã. Quod ſi ita eſt, cur plum
graui⁹ terra potius elementũ nõ eſt; quã ipſa terra: p
terea cum ipſæ qualitates primæ ſenſibus ſtatim occ
rãt & eos efficiãt, erũt profectò accidẽtia & nullo pa
ſubſtãtia: ſed aliã ſubeſſe oportet formã nobis ignot
quæ has qualitates & alias omnes quæ ſunt in elem
pariat. Abſurdũ quoque eſt, duas qualitates eſſe for
vnius elemẽti, cum ſimplex ſit cuiuſlibet rei forma:
ex duobus inter ſe mixtis illa vnquã fieri poſſit: alio
corporũ miſtorũ formæ ex magna multitudine reru
quæ inter ſe componuntur, reſultabũt. Abſurdum en
eſſet, ſimplicium corporum formas ex rebus duab

...: Compositarum verò formas ex simplici aliquo ...stare. At ex quibus quæso forma plantæ, animalis, ...noquoque eorum genere, specierum singularum ...priæ formæ constabunt? Ponamus ergo elementa ...materia prima & ex forma constare, quæ nec raritas ...nec densitas, nec leuitas, nec grauitas, nec calidum, ...midum, frigidum & siccum, nec inclinatio ad mo...m, sed aliquid magis intrinsecum, nobis occultum, ...od est prædictarum qualitatum principium & cau... A quo verò indantur elementis hæ formæ nunc vi...dum. Ridenda quidem in hoc est Montani Vero...sis opinio, qui scribit, vniuersum spatium quod est ...ncauo lunæ, vsquæ ad centrum, plenum esse mate... ngenerabili, informi, apta tamen ad omnes formas ...piendas, & id esse, quod poetæ chaos vocant: for... autem in ea induci ex motu & lumine primi mo...s: quæ cum potẽtissima sint in eo, fieri vt maximum ...orem inducant in portione materiæ, quæ cælo ma...è est vicina: propterea esse factum ignem summè ...idum: ex calore enim maximo consumptam esse ...nem humiditatem, & ideo hoc corpus esse vocatum ...em, summe calidum, summeque siccum: quas quali...s sequitur summa raritas, puritas, & leuitas: leuita... esse illius formam, à qua fit vt moueatur, & quies... in suo loco Aerem verò esse calidum & humidũ, ra...n, purum, & leuem. quia calor & lumen ob maiorem ...antiam primi mobilis, non potuerunt totam hu...itatem absumere. Aquam verò remansisse frigi...n & humidam, quia plus aberat à primo mobili, ...n tamen non esse frigidam in summo, quia ita con...geret materiam, & faceret illam sicut est terra cras... & solidam, esse tamen summè humidam. Terram ...ò ipsam summè esse frigidam, quia longissimè abest ...lore, & propterea materiam in ea constipari, con...gi, & congelari. Verum ad Montanum hoc pri...m dicere oportet, an velit theologicè an phy... rem hanc tractari: non potest certè theologi... ita sentire, theologi enim non ex chao, vel

Forma elemẽtorum quid sit.

A quo sint inditæ formæ elemẽtorum, & Montanĩ opinio exploditur.

materia aliqua confectum mundum, sed ex nihilo
tum, ex infinita Dei potentia censent, & credunt
elementa has qualitates primum accepisse ex cælo
ab ipso opifice illis esse inditas, cõseruari tamen vt
inferiora virtute cœlesti. Si verò Peripateticos se
tur, non dicet elementa fieri, aut facta esse motu c
sed perpetuò fuisse. Mundum enim ingenitum, &
corruptibilem Aristoteles quem ille sequitur, asse
Præterea quo pacto statuere potest, totam illam m
riam esse informem, si eam plus vel minus vi cœli
spoliari humiditate tradit præerat, ergo in ea humi
tas. Deinde si ignis ex calore sibi indito leuitatem,
tatem, & alias suas qualitates recipit, erunt calor &
citas forma ignis, à forma enim proueniunt qua
quuntur accidentia: nec rationi est consonum, pri
qualitates esse in elementis accidentia, alias vero q
litates à primis natas, esse substantiales formas. Ma
profectò oportet in materia aeris extitisse ab initio
miditatem, si ex motu cœli, & ignis vicinitate consti
non potuit. Illud profectò absurdum est, credere, t
ram crassam, & densam esse, eo quòd frigus humor
intus constringat, & congelet. Nullus enim in terra
paret congelatus humor. vt in glacie: aut cur glac
ipsa congelata (vt sensus docet) maxima vi frigoris c
sior, densior & grauior non est terra. Quòd si terra
cta est ex humore congelato, quomodo erit siccissim
aut cur humorem non remittit, cum ab igne calefit
accẽditur. Quæ enim à frigido congelata sunt, ign
vi liquescunt, vt Arist. & sensus docent, tribuit præte
igni summam caliditatem & siccitatem, aeri verò ca
ditatem & humiditatem concedit, non tamen docet,
vna ex illis qualitatibus aliam excedat. Aquam dicit
se non summè frigidam contra omnium opinione
Postremo si aqua ideo est summè humida, quia lon
abest à calore cœli, tanto erit terra humidior, quan
maior est illius quàm aquæ recessus à cælo. Sunt ha
nugæ, quæ longiorem confutationem nequaquam a
An vtraque mittunt. Dicamus ergo vel inditas & creatas esse cu
su

formis has qualitates, vt nos credere debemus, aut *qualitas in*
quam esse factas vt Peripatetici censent. Illud verò *elementis sit*
citur explicãdum, an vtraque qualitas summa sit in *summa.*
quoque elemento, an vna sit summa, alia verò re-
. Hanc opinionem sequi videntur Peripatetici: il-
verò Gal. nam in lib. de natura humana 14. textu,
mam caliditatem & summam siccitatem igni tri-
, & summam humiditatem aquæ. At. 16. textu eius-
summam humiditatem aeri, & summam frigidita-
terræ inesse scribit. Sunt & alij loci in lib. de ele-
. vbi videre est hunc authorem vtramque qualita-
parem ponere in singulis elementis, cui & ego as-
or. Nam & Arist. in lib. Meteorologicorum sum-
humiditatem aquæ cõcedit, quam in libro de ge-
tione aeri dederat: scribit & idẽ author in physi-
d quod minus tale est: ob mixtionem contrarij mi-
tale esse. Itaque si in singulis elementis vna quali-
umma, alia remissa est, necesse est, eam quæ est re-
a, id pati, ob excessum contrariæ qualitatis. Vnde
primę qualitates in singulis elemẽtis ponere opor-
t, vt in igne summam caliditatem, siccitatem, humi-
tem non obscuram, vt quæ siccitatem sibi contra-
emittat. Pares ergo ponuntur qualitates, & si quæ-
ob diuersam materiam, & coniunctionem alterius
litatis remissiores apparent: nam in igne caliditas
acior quàm in aere cõspicitur, quoniam cum sicco
ditas efficassissima est: qua ratione etiam iuuenes
ntur habere plus caloris quàm pueri, quoniam in
ris, vt in aere calor hebetatur ab humore. In aqua
videtur esse frigidi vis & humidi: mutuo enim sibi
nt hæ qualitates. In terra siccitas præualere vide-
quia in crasso & solido corpore siccandi vis est va-
ssima: frigoris vero remissa. Hactenus quid sit ele-
um. & quomodo à principio differat, & quæ sit ma-
& forma elementi, & vnde illis forma adueniat,
uales quantæque sint in elemento qualitates gene-
m docuimus. Sequitur vt de numero elementorum
nus. Nam etsi receptum est ex philosophorum do- *De numero*

elemẽtorum. ctrina, quatuor esse sub cœlo elementa, & nos in riore tractatione tot esse supposuimus, tamen no sunt qui huic opinioni reluctentur, vt Cardanus q lib. de subtilitatibus, primum negat sub cælo luna ignem. Absurdum enim esse sub re purissima & o qualitatis experte rem ardentissimã collocare, pra tim absq; medio, quod natura semper inter duo e ma interponere solet. Præterea cometas calorem cendere intolerabilem: quid autem inquit fieret, si t regio, & vniuersus orbis igne ambiretur. Ad hæc prohibere potest, quominus aerem ipsum, & vniu postea accendat. Quid etiam prohibet ne luceat, & si ignis illic est, omnia frigidiora apparent, quando tius ascendimus. Ait præterea superfluò ibi ignem ni, quandoquidem absque illo, ex solo calore cœl teste Arist. generatio fit: nec ad hoc quidem facere quòd noster ignis sursum ascẽdat: quippe cũ hic vr splendeat, corrumpat, quorum nullum igni element inesse philosophi volunt. Addit ignem eum vt qui uissimus sit, ad nos descendere non posse, vt genera fiat. Quinetiam absurdum esse inter duo extrema d ponere media. Nec faces aut cometas conuincere lem illic esse ignem, quippe cum sub igni & iuxta t ram hæc dicat gigni Arist. Nec etiam in mixtis igne apparere, & sublimationes, docere tres tantum substa tias à rebus elici, aquam pro aqua, oleum pro aere, te ram quæ subsidet. Esse quidem aliquid calidum & si cum, sed hoc non arguere elementum igneum, quo omnia absumeret, sed cœlestẽ calorem ex quo omni generantur. Ignis ergo ille, inquit, sit, sed elementur nequaquam: de aere ita sentit. Illius regionem esse fri gidissimã, motu enim velocissimo quæ propinqua sunt frigida, reddi, vt in aquis velocissimè currentibus ap- paret, eam tamen temperari propinquitate siderum, & maximè lunæ: eundem esse purissimum, limpidissimum ac totum sincerum, & propterea æthera ab antiquis vo- catum, temperatum ergo Aerem esse, non quòd æqua- liter cõmixtus sit ex calido & frigido, sed quod vtriuf-

qualitatis sit expers, nec siccũ esse, quòd fluat, nec
idum, quia non madefacit: sponte quidem tempe-
n, motu autem frigidum euadere: calidissimũ nul-
ratione, aut experientia doceri, quandoquidẽ nemo
solis vim de aeris calore conqueritur, de frigore
omnes, siccam verò terram, & multum frigidam.
am frigidam & humidã, & hæc omnia calore solis
derum bene temperari. Hæc Cardanus de numero
mentorum: quæ & si ingeniose dicuntur, tamen do-
imè à Iulio Scaligero sunt confutata. Nam absurdũ
xistimare, cœlũ ab igne subiecto corrumpi posse,
diuersa sit materia cœli, & elemẽtorũ, diuersa for-
qualitates & affectiones diuersæ genere, ita, vt nul-
ãsmutatio inter illa fieri possit. Falsum & illud est,
ram semper media requirere in extremorũ cõiun-
ne, vel cõpositione. Nã sub terra ignis perpetuò ar-
aer terrã cõtingit, aqua scapulos. Cæterũ aerẽ quo-
do accẽdet, si non vrit ignis elementaris, & ipse aer,
ponit frigidũ, resistet: nec occupabit aetis locũ, sua
naturaliter contentus. Cometæ quidẽ calefaciunt,
a ignis in crassiore materia est accensus: non cõbu-
autẽ ipse ignis rarefactus, nec lucet, ob eandẽ ratio-
Apparent cuncta frigidiora, non quanto altius as-
dimus, sistitur enim in aeris media regione frigus.
lestis calor efficientis rationem habet, elementaris
ò, vt & ipsa elementa omnia, materiæ potius in re-
n cõpositione rationẽ obtinẽt, aut certe secũdæ cau-
efficiẽtis: cæterũ si accẽsus in materia crassiore infi-
is noster ignis sursum ascẽdit, ostẽdit profecto locũ
premũ quò ipse cõtendit, plenũ esse puriore, calidio-
& leuiore substãtia. Neget ne quispiã cœlestem vim
mitti in loca hæc inferiora eo quod illã sensibus ne-
aquã cõprehẽdam⁹. Descẽdit aũt ignis portio ad mi-
onẽ & generationẽ inferiorẽ, ab aeris portione sibi
cina grauior reddita, & motu cœli depulsa. sublima-
ones igneã quoq; substantiã eliciũt, sed illa ob tenui-
ẽ expirat, nec vt aliæ seruari, aut ostẽdi potest. Ab-
rdũ nõ est inter duo extrema, duo media ponere, imò

vt postea ostendemus, vnum medium elementum
rum extremorum vinculum esse nequit. Aeris reg
esse frigidissimam ob motum velocissimum cœli
concedet. nam motu aqua qualitatem non muta
aerem concipit, qui si calidus fuerit, calefecit, si mi
frigidam aquam reddit: sic enim cum frigida eru
æstate, ab aere insolato calesit, & cum erumpit te
per hyemen, frigus accipit ab aere: ex motu aute
solum consequitur vt attenuetur, diuidatur, atqu
facilius aerem admittat. fallіturque Cardanus,
ventos omnes validos, frigidos esse tradit. nam au
& vulturnus multis in prouinciis calidi sunt: fiũt e
venti ex calida exhalatione: neque frigidi fiunt m
sed aeris conceptione, qui niuium, aut pruinarum h
tu fit talis. sed hæc satis ad Cardanum. Nos certe A
& aliorum philosophorum opinionem de numero
mentorum sequimur, tanquam rationi & sensibus
ximè consonam. cum enim vnum sit corpus circul
quod mouetur, necesse est vt habeat centrum & circ
ferentiam: & elementum vnum sit, quod ad centru
aliud quod ad circunferentiam moueatur. Ignis e
& terra necessaria fuerunt: quæ cum vniri & collig
debebant, vt vnum mundum efficiant, duo postularu
vincula, vnicum enim non potest sufficere: nam ill
tenderet ad medium, & simul recederet à medio. D
ergo aer & aqua: quorum vtrunque & leue & gra
est, & à medio ad medium mouetur. Præterea cum el
menta sint contraria, necesse est seruari proportione
alioqui quod maius est non seruata proportione, al
absumeret. Quamobrem præter aquam & terram no
oportet vnum ponere solum elementum, quod tota
eam regionem, quæ est ab aqua ad cœlum occupe
Præterea quatuor motus recti idem ostendunt, & co
plicatio quatuor qualitatum: quatuor ergo elemen-
ta: quem numerum etiam Galenus in libro primo d
elementis ex rerum compositione confirmat. non enim
ex paucioribus quàm ex quatuor elementis demon-
strat posse fieri corpora mollia, dura, viuentia, sensu

ita, & aliis affectionibus, quas in nostris corpo-
ib; inesse agnoscimus. docet & idem corporis cor-
io & dissolutio in quatuor elementa. Quintum
elementum inter hæc esse non potest, quia nul-
i motus posset accommodari: neque enim simpli-
,aut secundum quid leue, aut graue esse posset, nec
rarium proprium haberet, à quo & in quod muta-
. Quatuor igitur solum sunt elementa mundi in-
contraria, & propterea corruptibilia. nam alio-
corruptibilia corpora ex illis fieri non possent.
nditur & cōtrarietas illorum ex suis motibus. mo-
ur enim motu recto, recti autem motus contrarij:
etiam quod ex se generentur, & corrumpantur:
tingit enim hæc solum inter contraria fieri. Non
en propterea dicimus substantiæ aliquid esse con-
ium, quoniam hæc elementorum contrarietas est
ualitatibus eorū propriis, sine quibus esse nequeūt.
d vicissim generari & corrumpi possint, id habent
materia communi & contrariis qualitatibus, quæ
tuo se expellere possunt. formas autem vt diximus
ent imperfectissimas & propinquas naturæ mate-
& accidentium: quoniam elementa aliorum cor-
um materia futura erant, & ob imperfectam eorum
uram omni mutationi & inordinationi sunt obno-
: quo fit vt multa contingant in elementis & ex ele-
ntis, vt monstra, & imperfecta à casu, & præter ordi-
n naturalium agentium, quæ non possunt referri ad
im causam, quàm ad priuationē. Non enim in cor-
ra cœlestia inordinationis causa ponēda est, vt quæ
tas habeant agendi leges ex motu suo lumine & tē-
re. Ergo in materiam causa hæc referenda est: porrò
menta mundum componunt non mistione, sed cō-
sitione: nam mundum efficiunt: quia in suis locis
iescunt & ad illa mouentur, alia vero corpora mi-
one efficiunt. Quod vero ad motum & quietem ele-
ntorum pertinet, ita sentiendum est, vt primum in-
ligamus duos esse motus simplices, circularem & re-
um: ille cœlo, hic inferioribus elementis conuenit.

Multa fieri in elementis & ex elemētis casu.

Elementa quomodo mundum cō-ponant.

De motu & quiete elemẽtorum.

Rectus duplex, à medio & ad medium: dubiũ vero à quonã moueãtur elemẽta: nam ex se non vidẽtur moueri, cum Arist. dicat omnia grauia & leuia ab alio moueri. Præterea sola animalia ex se moueri putãtur. ... do quod ea quæ per se mouẽtur, diuiduntur in partẽ per se mouentẽ, & partẽ per se motã: quod elemẽtis ... quit conuenire, vt quæ cõstent ex forma imperfectissima, & materia tantũ prima, nec quiescere possunt, cum libuerit: mouẽtur enim cõtinuo motu, nisi quid obsisterit, donec ad suũ locum peruenerint. Verum si formã habẽt simplicẽ, nõne habebũt simplicis sui motus causam. Porro elemẽta mouẽtur à principio intrinseco, ... tamen ex se, vt animalia, sed ab alio mouentur, quoniam propriũ principiũ motus est inclinatio ad locum proprium: inclinatio vero in elemẽtis est propria grauitas ... leuitas. In animalibus inclinatio est appetitus rationalis & sensitiuus, & quia inclinatio hæc à generante elementis tribuitur, sunt (vt diximus) duo extrema elementa ita affecta, vt vnũ simpliciter sit leue, aliud simpliciter graue: media vero elemẽta in loco ignis grauia, in loco terræ leuia sunt, in propriis vero locis aliquando grauia, aliquando leuia, vtrumque tamen magis graue quam leue: nam extra proprios locos violenter quiescunt, & ab eis recedere ad propriosque locos redire nituntur. At in locis propriis quiescunt secũdum naturam: verũ si impellantur, suo nixu mouẽtur quoquo versum in latus, sursum, deorsum, facilius tamen deorsum quam sursum ferũtur. Sic enim natura instituit vt rerũ generatio facilius fiat. Et propterea media elemẽta humida sunt facta: humiditas vero grauitatis est causa. Requirunt elemẽta ad suũ motũ resistentiam, & propterea in vacuo moueri non possunt: fieret enim in vacuo motus in instãti, eo quod non seruaretur proportio mouentis ad spatiũ: quod autem momento fit, indiuisibile, motus autem continuus. Cæterum mouentur elementa semper celerius, quanto magis appropinquant ad sua loca: quoniam elementi, per quod feruntur, partes, à re quæ mouetur, diuisæ, concurrunt vt vniantur, atque ita

Elemẽta quæ & vbi leuia & grauia fiat.

Motum non posse fieri in vacuo.

ero illud pellunt: fitque vt quanto plures fuerint
rti diuisæ, tanto citius & vehementius pellant id,
o per ea fertur, acciditque quòd elementum, per
o fit motus, aer inquam, & aqua, minus resistunt
orpri, quod mouetur, quàm cum quiescit. Hæc gene-
ti de elementis sint dicta: nunc vero pauca sunt ad-
a, quæ pertinent ad vnum quodque elementum.
n (vt ab eo exordiamur) calidissimus & siccissimus,
imus, & propterea minimum habet materiæ, &
mum formæ, lucet suapte natura, non tamen cor-
ous propinquis valet lumen impartiri, si in propria
ate maneat: in materia vero densiore statim lumen
tit, maximamque vim habet in agendo, & propte-
atura eo vtitur, tanquam præcipuo instrumento in
ratione & conseruatione mistorum, præcipue ani-
orum. Et quemadmodum vniuersa elementorum
a se habet tanquam materia, quam effingit & for-
corpus cœleste, ita ignis respectu aliorum forma
& figulus, qui ex aliorum massa mista omnia effi-
Ignis igitur lumine, raritate, paucitate materiæ,
næ præstantia, actionis vi ad generationem misto-
maximè æmulatur præstantiam corporis cœlestis:
uod etiam facit sua magnitudine. Est enim ignis
æra ingentis magnitudinis: nam eam proportio-
a habet vniuersus ignis ad vniuersam terram, quam
et portio ignis ad terræ portionem: videmus au-
ex minima parte ligni, quod terra longe est rarius,
ximam ignis copiam gigni. Est porrò ignis iuxta
um purissimus, quoniam ibi contrarium non habet,
o inficiatur: mouetur que duplici motu, vno recto
proprio, & alio circulari à cœlo, ex pulsu & tra-
composito: & eo quidem non vniformiter, nec pa-
velocitate omnes ignis partes mouentur: eodem
otu deorsum pelluntur ignis partes conglobatę & flu-
antes. Est autem hic motus à cœlo ignis non vio-
itus, quia non esset perpetuus, nec contra, sed præ-
naturam ei contingere dicere possumus. Mouentur

De ignis qualitatibus & materia.

Ignis vis.

Ignis Sphæræ magnitudo & puritas.

Ignis motus.

quidem à corpore cœlesti ex coniunctione, quę est na-turaliter loco cum locato, & formæ cum materia: i-non mouetur à qualitate cœlesti, qua elementa fouen-tur, & mixta corpora generãtur. Mouetur autem ig-(vt diximus) circulari hoc motu difformiter, & inæqua-liter: vnde aliquando partes eius conglobantur, & tu-splendorem statim emittunt, aquisita scilicet densita-quam cum amittit resoluente proprio calore & co-motu, splendor & flamma euanescunt. Ascendit tam-aliquando exhalatio sicca à terra resoluta ad ignis re-gionem, vbi Sphæræ motu inflammatur, & ignis-exhalationis extremo ad finem vsque confestim pe-currit, & fiunt tunc Stellæ currentes: quòd si exhala-ea arida, accensa à constipatione superioris aeris se-vaporis frigidi, terram versus propellitur, tunc fiu-Stellæ cadentes. Quòd si in Sphæra ignis facta fue-rit ea constipatio, quæ ob magnitudinem & mult-tudinem non facilè dissoluatur, & interim exhalatio-terra resoluta, fomentum illi præstet, tunc fit Cometa-via autem lactea non ab aliqua exhalatione fit, quoni-non esset perpetua & immutabilis, sed fit ob multitudi-nem innumeram stellarũ in ea cœli parte existentium, quæ adeo sunt minutæ, vt earum corpora à nobis sigil-latim perspici nequeant, simul tamẽ perspiciantur con-fusa omnia earum lumina; quæ nobis referunt cando-rem illum: forte etiam ibi sunt cœli partes densiores, quæ suapte natura splendidiores sunt, aut lumen earum stellarum refractum fulget. Atque hęc quidem de igne, & iis, quæ in eo gignũtur sufficiant. Sequitur vt de Aere aliquid dicamus, qui situm habet inter ignem, aquã, & terram, nulla sui parte purus, & simplex: nam portio e-ius ab igne semper afficitur, vicissimq; ignẽ afficit: quare siccior iusto redditur, à cœli vero motu disgregatur ra-riorque fit. At portio eius quę aquam & terram attingit, à solis radiis reflexis calefit: media verò regio vbi solis radij diffundũtur, nec reflectuntur, frigida euadit. Item ab exhalationibus eleuatis à terra, & aqua, & iis quę per ipsum aerem descendunt, vt grandines, pluuiæ: pruinæ,

Stellæ currẽtes vbi & quomodo fiant.

Via lactea.

De aere eiusque situ & qualitatib9.

ventorum impetus, nubes, tonitrua, fulmina, cur-
tes stellæ: necnon ab iis, quæ in aere apparent, vt
area, virga, aer inficitur, & infectus agnoscitur.
d si simplex aer ratione concipitur, corpus erit ca-
m & humidum, igne densius, aqua longe rarius. In
ndo minus efficax quàm ignis, & ad patiendum ma-
contumax: nam ob humiditaté obtunditur calor a-
nis author: ob crassitiem verò difficile patitur. Porro
s, quæ in aere apparent, quædam apparent solum,
non consistunt, alia vero in eo consistunt, & fiunt:
ris generis sunt, iris, area, soles gemini, aut terni,
gæ, quorũ omnium vna generalis est causa reflexio
orum solis, aliquando lunæ: interdum siderum in-
iorum. Area enim fit cum circa lunã aliquando aut
a solem constiterit calignosus aer exhalationi va-
iq; mixtus, adeo ex minutis corporibus impactus, vt
um singula efficiantur veluti specula, quæ colorem
um sideris referant, circa quod sunt, figuram vero
ueant referre ob paruitatem: tunc circa id sidus area
spicitur. Quod si ita fuerit compactus aer exhala-
ie, vt inferius valde illa opaca sit, exterius verò dia-
na & leuis, adeoque simul coacta, vt non plura spe-
a efficiantur, sed vnum tantum, tunc speculum illud
oré, & figuram sideris refert. Nubes vero plena rore
t imbrem plerunq; soli obiecta, irim facit in speciem
icirculi, Virgę vero sunt veluti imperfectę irides.
ro inter ea quę nobis apparẽt, & in aere ipso sunt, nu
rantur stellę currentes: quę tunc fiunt, cum exhalatio
a vstioni apta, eò peruenit, & à cœli motu incendi-
: fiunt interdum etiam hæ stelle currentes in parte
is inferiore, cum exhalatio arida inclusa vapori fri-
lo, exprimitur in locum inferioré ob id, quod vapor
superiori parte constringitur: atquę ita infra se expri
: exhalationem quam continet: expressa hęc, si vehe-
ntiori motu feratur ignem concipit, & stellę cadẽtis
ciem refert. Nubes vero densa, valdeq; opaca, posita
ita lucidiorem nubem lumini peruiam, imaginem
andam nobis refert, hiatus & specus. Verius autem iis

Aeris actiones, passiones, vires.

Quæ in aere fiunt.

Area quomodo fiat.

Iris quomodo fiat.

Virga quid & quomodo fiat.

Stellæ currẽtes.

Stellæ cadentes.

Hiatus specus.

consistunt in aere, neque oculos deludunt, nubes, pluuiæ, grando, ros, nix, pruina, fulgura, & venti: quorum omniū causa est duplex, exhalatio vna sicca, altera humida: Illa à terra, hęc ab aqua, & aquosis locis vi solis, siderum resoluitur. Quæ & si semper mixtæ sunt, tamen absolute trahuntur ad genus illud, quod magis exuperat: itaque cum vapor in superiorem aeris partem peruenerit, interdum destituitur ab eo calore, à quo sursum tractus & vi fuerat rarefactus: interim sensim concrescit descenditque minutissimis guttulis coactus in rorem: interdum verò ab aeris frigiditate cogitur primum in nubem, deinde in aquam, coactisque inuicem minimis guttulis iam maiores factæ, deferuntur in terram, pluuiamque efficiunt. Quòd si fuerit adeo magna frigiditas in vnum coacta ex calore aeris circum sistente, vt antequam aqua deorsum cadat, in glaciem cōcrescat, grando fit. Si verò ex minima aeris frigiditate, non coacta tātum in vnum locum, sed vbique per aerem sparsa, siccitateque frigori coniuncta, vapor antequam cogatur in aquam inspissetur & concrescat, fiunt niues & pruinæ. Exhalatio verò sicca à terra resoluta, cum occurrerit vaporibus, exhalationibusque frigefactis, qui deorsum ad terram, sensimque ferantur eis immixta, cum neq; ab illis deprimi queat deorsum, neque attolli sursum ea possit, vi percita ex insito sibi cōtrario nixu in transuersum fertur, & ventus fit. At leues auræ fiunt, cum minor huius generis rerum vis, copiaq; in aere fuerit. Quod si nubibus vaporibusq; inclusa fuerit exhalatio calida, & vi coactis superne nubibus, detrusa fuerit versus terram, fiunt ecnephiæ id est procellæ siue venti flantes. Quod si non satis in vnum coacta, sed dispersa per nubes erumperit, accenditur, atque efficit fulgura & tonitrua. Sufficiant & hæc de iis quæ in aere apparent, fiunt, & manent aut detruduntur. Aqua elementum infra aerem positum versus centrum, & si nōnullam habet leuitatē, qua terræ superstat, absolute tamē est grauis, & magis grauis est, quam leuis, nusquā pura est aqua: inficitur enim à terra, aere, & iis quæ in aere sunt genita, & in aquā ipsam de-

Ros. *Pluuia.* *Grando.* *Nix.* *Pruina.* *Ventus.* *aura leuis.* *Fulgura, tonitrua.* *de aqua, & de qualitatibus aquæ.*

...unt. Aquæ elementum, propriusq; eius locus non ...tarum: Platonis intra viscera terræ situm: neque ...is Moysis, sed maria, vt Arist. rectius sensit. Terra ...ntro sita, est grauissima, sicca & frigida, constipata ...nsa, opaca, ad omnemq; motum inepta, vnde sem ...mmobilis manet pura in centro suo vt ignis iuxta ...am, vt quæ longe sit remota à suis contrariis. Est ...que ibi maximè cõstipata, ita vt difficile aliquid eò ...rare possit. Reliquę verò terrę partes aqua & aere ...tæ, impuræ sunt: eminet autem terræ portio aquę ...rauior est omnis terra aqua, naturę prouidentia, vt ...a animalia, quę sine spiratione viuere non possunt, ...m habeant aptum ad generationem, & conserua...em. Terram quam colimus esse eminentiorem ma... hoc constat, quòd flumina & omnes aquæ, quæ è ... effluunt in flumina, tandem in mare descendant. ...d si ita est, quomodo aqua post aerem collocatur, ...rra infimũ locum & centrum occupare dicitur. Sunt ...sentiant id ea ratione fieri, quòd aer quem colimus ...is vaporibus semper sit plenus, vapor autem sit a... disgregata & rarior effecta. Verum eorum opinio ... placet: nam etsi vapores ex aqua fiunt, tamen illi a... non sunt actu, aut certe nõ sunt elementũ aqueum, ...uo quæstio est. An potius dicendum est, aqueum i...m elementum nempe mare, eminere terrę, vt quæ ...i subiiciatur: nec habẽdam esse rationem illius por...is terrę, quę non tegitur aqua ob naturæ prouiden...n. Aquam terra longe maiorem esse ratio suadet, ... docet elementa ęqualia esse debere secundum ma...am. Verum si Oceanum mare vndequaque terra am...ur, vt ex nouis nauigationibus est compertum, terra ...ebitur esse longe maior ipsa aqua. Soluunt nonnulli ...c dubitationem, dicentes in mari non contineri om...n aquarum copiam sed etiam in terræ cuniculis ma...nis maximam aquæ copiam reclusam esse: nec non ...am terram, quam colimus, multis fluminibus & fon...ias abundare, & veluti spongiam quampiam ple...n esse aqua. An forte etiam dicendum est, maria,

Aquæ elemẽti locus vbi.

de terra & eius qualitatibus.

Terræ situs.

Terræ & aquæ magnitudo.

quæ tam longe lateque patent, multum excedere te-
rę magnitudinem, etsi terra ipsa maria forte ambit, b-
ui terræ spatio. Terra quam colimus mater est o-
nium mixtorum: nam dulci aqua est plena, vt anim-
sanguine: aqua per fontes, flumina, terræque meatu
terra ipsa rigatur & alitur. Continent etiam plurimu-
aeris, & igneæ exhalationis, quibus mista generare,
nutrimentum omnibus prꝗstare potest. Hinc font-
calidi scaturiunt ex terra, quoniam aqua iter facit p-
loca ignita, aut quia ex subiecto bitumine perenni
ignis accenditur. Habet etiam terra habitabilis sua o-
sa instar animalis, montes scilicet, quibus sustentata
& formata, non facile dehiscit: habent tamen monte-
alium vsum, vt ex illis profluant flumina ad terram
irrigandam, & alios animalium vsus. Fiunt autem
montes ex terra, quæ vi siderum, & caloris intus con-
cepti inæqualiter attolitur. Non enim omnium side-
rum radij & vniuersi cœli lumina in hoc mundi cen-
tro in vnum coguntur, vbi terram aqua tangit, & eo-
rum vi necesse est fieri quandam terræ & aquę mistio-
nem & fermentationem, ex qua terra ipsa rarescit &
intumescit inęqualiter ob subiectum ipsum, quod
multum habet priuationis & multitudinis. Non mi-
rum ergo si in superficie inæquali nõnullæ partes de-
pressiores, aliæ eminentiores manent, & quæ eminen-
tiores prodiere vbi calore concretæ, tandem actione
ac vi frigidi aeris in lapidem & saxa vertantur, quę ap-
positione materiæ aptæ in saxa conuerti, augentur. Ve-
rum sicut vi caloris terra fermentatur, montesque &
insulæ oriuntur impulsu eiusdem impetus: sic contra,
aliquibus in locis terra concussa disrumpitur, & terræ
motus fiunt, vnde insulæ quædam statim è mari pro-
deunt: alię verò in eo submerguntur. Plura de iis, quæ
pertinent ad singula elementa hoc loco dicenda non
sunt, ne videamur limites nostri instituti excedere vel-
le. Quare properandum est ad ea perfecta mista, quæ
ex elementis ipsis fiunt. Quatuor esse elementa in
mundo superius docuimus. An verò nostra corpora

Terra mater omnium mistorum.

Montium vsus.

Lapidum generatio.

Terre motus & insularũ generatio.

(d quibus potisſimum agere inſtituimus) fiant ex illis
ribus, vel ſufficiant quædam dumtaxat ex elemen-
d eorum compoſitionem, primum expendere o-
oet. Non poſſe autem conſtare noſtra corpora ex
n elemento, vt nonnulli voluerunt, facile probare
ic. Nam ſi tantum vnum eſſet elementum, nullum
aeret extra ſe contrarium, nec in ſeipſo, cum ſim-
l ſit & vniforme corpus: quare nec alterari, nec ali-
in parte mutari poſſet: aut fieri compoſitum cor-
, quod alteratur & mutatur, ob id nec dolere aut
otare poſſet: nam ad dolorem requiritur diuiſio,
ſolutio continui, & partis ſenſus. Quòd ſi diuidi
e poſſet corpus, quod ex vno elemento conſtaret,
tamen ſentiret, & propterea in eo nullus fieret do
tollit præterea hæc opinio vniuerſam medicinam.
m ſi dicimus hominem ex vno elemento conſtare,
grotare, tollitur morborum & remediorum mul-
do, & proinde ipſa medicina, quoniam quod ex
re ſimplici conſtat, nec contrarium habet, non
vno morbo & ſimplici affici poteſt: in eo verò ſa-
do nulla ars, neque ſcientia requiritur, cum idem
per ſit & vniformis affectus. Quid aliud præterea
t homo, quàm ipſum elementum, ſi ex eo ſolo con-
: ſenſus autem docet noſtrum corpus eſſe parti-
s caloris, frigoris, humidi, & ſicci: docet & reſolu-
quæ fit mortuo animali, in ignem, aquam, aerem,
erram, noſtra corpora ex illis quatuor conſtare.
omodo verò hæc prima elementa corpora noſtra
rediantur, aſſumanturque ad compoſitionem, do-
Gal. octauo libro de placitis, & primo libro de ele-
ntis. Non enim inquit, eo modo fiunt corpora ex
mentis, ac ſi dicas ex terra, aqua conſperſa, ſoleque
alefacta continuo animal generari, ſed multis in-
enientibus mutationibus generatio ex illis fit, ſo-
enim natura ex elementis rudia quædam opera pri-
m procreare, alia deinde ex illis perfectiora, donec
fectiſsima opera attingat, & abſoluat: ſic igitur ad
erationem noſtrorum corporum primum herbas,

De compoſitione noſtri corporis ex elementis quatuor.

Quomodo elementa ingrediantur noſtram compoſitionem.

fructus, & semina plantarum gignit ex elementis, q. bus postea vescuntur animalia, quæ fructibus & h. bis viuunt. Ex illis postea cibum capimus, ex cibo a tem sanguis, pituita, bilis vtraq; in nobis gignunt quæ iam nostræ generationis sunt materia: quibus tiã augemur, nutrimur & quandiu natura nostra pa tur, viuimus. Sic ergo elemẽta corpus nostrũ ingredi tur. Quod pulchrè iis versibus expressit Lucretius

Sic tempestiuis ex imbribus humida tellus
Vertit se primum in frondes, & pabula læta,
In pecudes: vertunt pecudes in corpora nostra.
Naturam, & nostro de corpore, sæpe ferarum.
Augescunt vires, & corpora pennipotentum.

Quomodo elementa cõponant nostra corpora.

Componunt verò ipsa elementa nostrum corpus, nõ quòd illa inter se transmutentur, & alia ex aliis fiant, sed quòd inter se misceantur, & ex mistione materia fiat apta ad formam misti recipiendam. Nam etsi ex primis elementis sanguis, & alij humores in nobis fiunt, ex quibus singulæ partes gignuntur, corrupta ipsorum humorum forma & substantia, manet tamen semper ipsa materia ex elementis ducta, quæ in ipsa resolutione, & corruptione conspicitur. Moriente enim homine, aerem expirare videmus, & plane eo dissoluto terram & humorem relinqui. An verò sicut materia, ita formæ & qualitates elementorum remaneant in misto, vel corrumpantur potius, dubium semper fuit & controuersum. Putauit enim Auicenna elementa in misto corpore esse in actu perfecto, nec in formis fieri mistionem elementorũ, sed ob primas qualitates, quæ cum reductæ sunt ex mutua actione ad temperaturam, quę corporis misti temperaturæ conuenit, tunc mistũ illud corpus generari. Verum hanc opinionem refellit ratio. Nam si in actu perfecto formæ substantiales elementorum remanent in misto corpore, fieri non posset vt in eo misto alia esset forma substantialis, præter formas elementorum. Quicquid enim aduenit substantię in actu per se existenti, accidens est, non substantia. Beatus Thomas & latini Philosophi tradunt in

An formæ elementorum maneant in misto.

mis corporibus nullius elementi formam esse actu, actu
potentia solum: omnem enim formam misti conti-
: vim & perfectionem omnium elementorũ. Quod
 esset, tolleretur ratio mistionis, & diffinitio ele-
nti. Elementum enim est, ex quo aliquid fit, cũ in-
quomodo autem inerit, si formam suam amisit: mi-
m autem omne dissolui potest in elementa, ex qui-
 est mistũ: quomodo verò dissolui in ea poterit, si
pso non sint elementa. Quòd si ea mutatio fiat, dis-
utio non poterit appellari, sed misti corruptio, & e-
entorũ generatio. Quapropter putatur Auerrois
nio verior, qui ait formas elementorũ imperfectis-
as esse inter omnes substantiales formas: ideoque
rimum recedere à natura substantiæ, & accedere ad
urã accidentiũ: ex quo fieri, vt more accidentiũ, frã
minui, remittique valeant: & rursus si contingat in-
di, & fieri perfectiores: quomodo videmus calidũ &
gidum intendi, & remitti. Itaque cũ more acciden-
m possint formæ elementorum frangi, & minui, & si
tituantur per certã immutationẽ qualitatum abesse
bstantiali, remaneant tamẽ formę illę in aliquo actu
e in actu, refracto: franguntur enim inuicẽ elemẽta
mutua actione & passione ita, vt nullum eorũ possit
seruare propriam suam essentiã: ac tunc vi caloris
oprij conflatur forma media misti corporis, gene-
urq; mistũ, in quo sunt elementa in actu non per-
to, nec corrupto, sed refracto. Addo quòd illę for-
 vicem potius habeant accidentium, quã substan-
rũ. Hoc ergo modo manere creduntur formę ele-
ntorũ in mixto. Manent & qualitates ipsæ elemen-
ũ conflata tẽperie ex mistione ipsarũ primarũ qua-
atum. Nam cum corpus mistũ ex quatuor qualita-
us calefaciat, frigefaciat, humectet, & exsiccet pro
usque natura, constat eas qualitates, non intercide-
 nec solũ potentia conseruari, sed remanent refractę.
uòd si qualitates, quæ formam elementi sequuntur,
n intereunt, nec profecto intereunt ipsæ formæ: &
efractę sunt qualitates, & diminutæ, erunt & ipsæ

formę refractę & diminutę. Talem enim oportet e causam, quales sunt proprij & inseparabiles effect. Hanc Auerrois opinionem interim cum Fernelius fellere nititur, dicit inter se pugnantia. Nam formas lementorum asserit esse integras & simul potentia esse: nam si integrę sunt, actu sunt, & summas suas v res exercebunt. At si potentia insunt, mistionis ratio diximus tollitur. Ac quod magis mirum est, cum il formas implicitas & vinctas fatetur, quid diuersum Auer. dicit: hoc enim est refractas esse elementorũ fo mas. Nunc sequitur explicandum quid, & quantu conferat vnaquęque elementorum qualitas in gener tione compositi. Calor vt ab eo incipiamus, est prest tissima, maxime actiua, & propterea est primum & p ximum instrumentum cœlestis virtutis, & qualitati omniumque mistorum generatrix, quę & dissoluit. V autem caliditas ad agendum est efficacissima & po tentissima, ita ad resistendum omnium maximè e imbecilla & infirma. Nam actio pendet à forma, prov est à materia absoluta: resistentia verò à forma quate nus est in materia, merito ergo caliditas ignis, vt qu parum habeat materiæ, in agendo est efficacissima, i resistendo vero infirma. Quod etiam experientia do cet. Res enim excalefacta citius refrigeratur, quam fri gida calefiat: propterea videmus ignem facilime à mu tis causis extingui & generari. Porro cum talis sit ignis, necesse est vt se habeat vt agens, & forma, cætera vero elementa, vt materia & patiens: quoniam verò calidissimus, vim habet componendi & congregandi homogenea, & heterogenea separandi, quæ aliena sunt à natura misti. At vero frigidum cum actiua sit qualitas, habet pariter suam vim in agendo minorem quam calidum, sed in patiendo illud magis efficax est. Atque natura istarum qualitatum contrariarum vim moderatur, frigidum habet in agendo vim priuatiuam: congregat enim tam homogenea, quam heterogenea, & vnũmquodque constipat & immobile reddit: & propterea per se interitus est causa, per accidens verò facit ad

Caloris elementaris vis in generatione compositi.

Actio & resistentia vnde proueniant.

a naturæ opera, nimirum quòd calorem ignem tem-
pet, ſine qua temperie & mediocritate nequit ſum-
mus ille calor, naturę eſſe inſtrumentum. Item facta
tione, maſſa tota vi frigoris conſtipatur & cogi-
, perficitur, & diutius perſeuerat. Confert etiam dũ
trinſecus calorem cogit in vnum, & roborat: quo-
modo videmus hieme concoctionem in noſtris viſce-
ribus optime perfici, & frugum radices augeri, robo-
rique. Arcet pręterea frigus, extraneum calorẽ, à quo
corruptio & putrefactio miſtorum omnium. Cęte-
rum humiditas vim habet longe debiliorem calidita-
te & frigiditate in agendo, in reſiſtendo verò vtriuſ-
que vim ſuperat. Obtundit humiditas calorem, & eſt
eius pabulum: frigiditatem verò craſſiorem reddit, &
propterea ineptam ad penetrationem: At ſiccitatem
mabilẽ & terminabilẽ reddit humiditas. Cęterum
citas minimam vim omnium habet in agendo. ma-
nã omniũ in reſiſtendo: propterea proprio termino
ile, alieno verò difficile terminatur. Conſtipat cor-
ps in quo eſt igne excepto, qui rariſſimus eſt, & pro-
prea terminari facile poteſt. Siccitas humiditati ad-
xta, eſt quoque pabulũ ignei caloris: frigiditatẽ aũt
citas non obtundit, humiditatẽ autẽ continet, & in
vnum cogit, hunc ergo vſum pręſtant qualitates ele-
mentorum in miſtis corporibus. habent & ipſa elemen-
tota ſuos vſus: nã antea vſum ipſius ignis docuimus.
r autem (quod etiã ante cõmemorauimus) ſibi inſita
miditate temperat ignis calorẽ & ſiccitatẽ, & ita ad
mã confert. Facit etiam ad materiam: nam facit vt
ra & aqua quæ igni ſunt contraria, fiant pabulũ ip-
s ignis, tenuitate etiã aeris, maſſa terræ & aquæ cõ-
cta fermentatur adeo, vt vis ignis totam queat per-
are & concoquere. Aqua verò & terra ſunt materia
xtorũ omnium perfectorum, nam ſine magna terræ
pia, nullũ corpus conſtans eſſe poteſt. At terræ par-
ſine aqua hærere minime poſſunt: nec aer terræ per
poteſt immiſceri, niſi aqua, quaſi medio quodã con-
iret & coniungeretur cum terra. Et ſicut caliditate

Frigidum quid conferat ad geenerationem.

Humidum quid præſtet.

Elementorũ vis & vſus in corporibus mixtis. aeris vis.

aeris tẽperatur aquæ & terræ frigiditas, ita ſiccitate
ræ temperatur aquæ & aeris humiditas, atque ita
tur fomentum igni, quo ali poſſit & ſuſtentari. Ne
iiciendi quidem ſunt particulares vſus elemento
quos tradit Auicenna, ſcribit enim ille terram f
ad retentionem, fixionem, & conſeruationẽ figur
impreſſiones enim primò recipiuntur, ſecundo in
muntur, tertio retinentur, quarto figurantur, qu
conſeruantur. Receptio fit ratione humiditatis, ali
fiunt ſine craſſitie, vnde in aere fit quidem receptio
alia minime. In aqua, quoniam craſſa eſt eius hum
tas, ſuſcipiuntur & imprimuntur impreſſiones, ſed
retinentur. Ad hoc enim neceſſaria terra. In butyro
quidem retentio, quia habet aliquid terrenũ, ſed n
fit fixio, quia ad hoc plus terræ requiritur, ſicut eti
conſeruationẽ impreſſionũ Nã in plumbo fit quidẽ
tentio imaginum & fixio, ſed non conſeruatio id eſt
fenſio imaginis fixæ ab iniuriis extrinſecis. In ferro
tẽ fit retẽtio, fixio & cõſeruatio, quia prorſus terrena
materia. Terra ergo eſt tanquã ſubiectum fixionis,
tentionis, & conſeruationis impreſſionũ omniũ, & p
pterea in medio poſita eſt, vt ſubiectum vndequaq
eſſe poſſit harum omnium impreſſionum. At aqua
quit Auicenna, cũ ſit humida humiditate corpulen
facile ſpargitur cum terra, & ad retentionẽ facit: co
fert & ad diuiſionẽ, delineationem, figurationem, m
ſtionem, temperiem & generationem. Quę enim opt
me miſceri debent, neceſſe eſt ad minima diuidi: ad n
ſtionẽ vero ſequitur generatio. Ad delineationẽ ver
confert, quia per ſuam fluxionem continuat ſiccum: li
nea enim eſt fluxus proueniens ab vno extremo ad a
liud, ex quo fit continuatio: cuius cauſa eſt humidum
ſiccum enim diſſoluitur, & friabile redditur. Ad figu
rationem confert aqua, quia ſine humido non poteſ
fieri impreſſio. Ad temperiem vero facit, quoniam ca
lor aqueo humore temperatur, aereo vero vtitur ad pa
bulum. Cæterum aer vt ait Auicenna confert in mi-
ſtione ad leuitatem, raritatem, ſubtilitatem, & ere-
ctionem. Nam etſi ignis eadem preſtat per ſe in mi-

Aquæ & terræ vis & vſus.

ſone, tamen aptius hęc facit aer. Oſtendunt autem corpora in quibus aer præpollet, hos aeris vſus vt o-lm, & alia pinguia, in quibus aerea & aquea ſubſtã-tipræpollet: nec non illa, in quibus aerea & terrea ſuſtantia vincit, cuiuſmodi eſt agaricum, pumex & ſpngia: hęc enim omnia rara, leuia, ſubtilia, & ſuper-inentia ſunt: quibus quidem rebus ſubtiliat, matu-r, penetrat, miſcet, temperat aquę frigiditatem terrę: c enim in fructibus apparet, qui ab initio acerbiſſi-& craſſiſſimi ſunt, poſtea verò tenuiores & dulcio-redduntur permiſto humore aereo & aqueo cum rena materia. Præſtant ergo hoc vſus elementa in ſtione & generatione corporum. Quantum vero aſ-matur de vnoquoque elemento in ipſa generatione miſtione, nunc docere eſt operæpretium. Non enim em eſſe oportet in ſingulis miſtis omnium elemẽ-um portionem, ſi temperata inter ſe ad miſtionem iunt. Nam cum maxima ſit ignis vis, nequit eſſe il-portio æqualis aliis elementis. Quare minimum mitur ex igne, pauloplus aeris. Nã ſi aer & ignis am & aquam ſuperarent, aut paria eſſent in miſtio-conſtare non poſſent corpora, parum ſcilicet ſoli-& firma. Terra autem in omnibus miſtis, quæ fluida n ſunt, mole ſua ſuperat aquam: in his verò quæ t fluida, aquæ plus quàm terræ ineſſe videtur, vt in e, ſanguine, fibris deſtituto. Non eſt tamen in om-us mixtis eadem propoitio & portio elemento-n, ſed in ſingulis corporibus, imo in ſingulis parti-hæc variant. Quo fit vt formæ elementorum cor-pi poſſint, non vno tantum modo alterationis, vt eſſe ſit vnum tantum modum mixtorum fieri, ſed ge diuerſis, vt pro alterationum diuerſitate, tem-ie & nexu elementorum: necnon mole & mo-ſubſtantiæ, fiant mixtorum diuerſa genera. Por-elementa corpus noſtrum conſtituunt, non eo do (vt diximus) quo mundus ex illis conſtat ſuis locis, compoſitione ſcilicet: nec quod illa in-ſe tranſmutentur, & alia ex aliis fiant, ſed

Proportio elementorũ in compoſitione miſtorum.

quod inter se misceantur. Verum quid ex elementis
isceatur, & quomodo fiat mixtio, dubium est. Ref
enim Gale. in prooemio cõmentarij de natura huma
inter philosophos, quosdam fuisse, qui tradideru
elementa partes similares efficere quantitate sua, ali
qualitate. At. 13. textu eiusdem operis scribit Emped
clem censuisse elementa frustulatim compacta, & se
attingentia, corpus nostrum componere, perinde ac
eruginem chalcitim lithargyrum & mysi contrita,
puluеremque redacta commisceas ita, vt nullum
illis nisi vna cum aliis contractare valeas. Item. 3. te
eiusdem libri scribit quosdam noluisse hominem e
quatuor qualitatibus solum inter se per totum confi
sis constare, alios autẽ non solum ex qualitatibus ho
modo mixtis & confusis, sed etiam ex substantiis ips
mistionem fieri. In libro autem primo de elementis A
ristotelem huius opinionis authorem facit, quæ ex so
lis qualitatibus mistis, corpus componi autumat, &
clara quidẽ est Aristotelis authoritas in lib. 2. cap. pri
mo de part. animaliũ, vbi inquit, melius est dicere e
virtutibus element., quã ex tota substantia mixtionem
fieri. At 2. methodi medendi alterius opinionis Stoi
cos authores facit: superfluũque illic & primo de ele
mentis medico esse dicit, id difinire velle: cum satis fit
ei intelligere elemẽta per se tota misceri. Id quod Hip
pocratem fecisse omnium primum scribit: & non id so
lum, sed etiam omnium primum rerũ naturæ elemen
tum inuenisse & demonstrasse: atque ita nunc in vnam,
nunc in aliam opinionem inclinat Galenus. Nam ali
quando Stoicos secutus, non solum secundum quali
tates, sed etiam secundum substantiã elementa tota per
tota misceri scribit. Quam quidem opinionẽ Alexan
der in libro de mistione merito refellit: daretur enim
sic, corporum penetratio, si substantia vnius elementi
aliam vndequaque peruaderet. Aliquando tamen vt in
libro primo de elementis Aristotelis opinionẽ appro
bare videtur, & velle quod substantia ipsa in mini
mas partes diuidatur: atque hoc modo qualitatũ coitũ,

Quid ex elementis misceatur & quomodo fiat mistio.

qu miscentur, participationem fieri, mutuamque a-
ctnem & passionem promptam, & facilem ob tantam
sstantiæ ex omni parte vicinitatem contingere. Ex
q quidem mutua actione, & passione totum quoddã
effitur, quod est sibi vndequaque consimile. Id quod
mime contingit, quoniam ea, quæ commista sunt,
logiore tempore simul commorantur, & efficacissimę
su: elementorum qualitates ad agendũ & patiendũ:
atue ita necesse est exactam fieri mistionem: quã ars
ulari quidem, sed assequi nequit: in qua tamen non
credendum qualitates alio modo misceri quàm sub
ntias ipsas, vt aliqui tradunt, scilicet substantias per
nimas partes diuisas misceri, qualitates vero totas
p totas mistionem facere. Neque enim qualitates à
sstantiis separari possunt, & si mistionis in illis exa-
or apparet ratio & modus. Et sane hic modus mistio
& cõpositionis omniũ optimus est, & absurda vni-
sa euitat, in quo aliæ opiniones incidunt. Nã si ex
mentis se solum tangentibus corpus nostrũ consta-
non confusis inter se qualitatibus, non possent fieri
ilares partes temperie, duritie, mollitie, sensu, actio-
us, & aliis affectionibus inter se discrepantes. Ex so-
nim contractu elementorũ, nihil diuersum ab illis
ci potest. At si illa diuiduntur in minimas partes, se-
contingentes, & agentes, inuicéque patiẽtes ob suas
litates, fugimus incõmodũ de corporũ penetratio-
& corpora vario modo affecta gigni possunt: quod
.lib.I.de elementis optime docet. Superest vt do-
mus id, à quo fit mistio, & à quo forma rebus mistis
itur. Si in generatione rerum perfectarũ omnia non
t assumenda, sed separanda, quæ aliena sunt à natu-
misti, alia verò in vnum cogenda, constat profecto
um calorẽ esse causam mistionis: is enim solus vim *Mistionis causa.*
et separandi heterogenea, & vniendi quæ homo-
nea sunt. Calor ergo primò & per se mistionis &
erationis est causa separando aliena & propria, &
nea & ad generationem cuiuscumque rei pro natu-
psius materiæ fundendo, liquefaciendo, concoquẽ-

do, & ad ſoliditatẽ quandam perducendo: frigus v
ad generationem & miſtionẽ confert, quatenus cal
ſummum per ſe ineptum ad corporum noſtrorum
ſtionem & generationem temperat, moderatũque r
dit. Ergo generatio miſtorũ igni & aeri tanquam e
cientibus: terræ verò & aquæ, vt materiæ tribuenda
Nec ſolũ quidẽ calor generationis, ſed & corruptio
eſt author, cũ ſcilicet ipſe reſoluit, & ſeparat corpo
quę ad generationẽ & cõpoſitionem coierant. Id qu
facit, cum ipſe calor immoderate augetur, & humor
exuit, aut paulatim depaſcitur: quo conſumpto ipſe
pirare cogitur ſuo pabulo deſtitutus. At forma ipſa
animalibus, quæ ex ſemine gignuntur, à generante
riuat in ipſum ſemen, quod poſtea eã in materiã imn
tit: alia verò miſta, à corpore cœleſti formã ſuã capi
Putatur autem forma primò recipi in calido propr
ab eo verò, deriuare ad alia elementa. Sed hæc nol
medicis ſufficere poſſant de primis elementis mundi
Sequitur vt pauca ſubiiciamus de elementis, quæ
ſenſum ſimpliciſſima & minima dicuntur. Sunt aute
(vt inquit Galenus) hæc, quatuor humores in his, q
quatuor humoribus conſtant, ſanguine inquam, bi
flaua, atra, & pituita: in his verò quæ ſanguine n
ſunt predita, ponuntur, eſſe elementa, quę quatu
humoribus proportione reſpondent. Ponuntur etia
à Galeno partes ſimilares inter elementa: quoniam n
quit ſenſus in vno quoque humore, aut in partibus
milaribus agnoſcere compoſitionem aliquam. Por
Galenus in propriis elementis hominis aſſignandis ſ
pe diſcrepat. Nam in libro primo de elementis, doc
illa eſſe quatuor humores: in libro ſecundo eiuſdẽ
peris, propria hominis elementa & proxima eſſe dic
ſimilares partes: & eodem loco, non ſolũ propria h
minibus, ſed & quibuſdã etiã animalibus ſanguine p
ditis communia, vt Equo, Boui, Cani, & ſimilibus eſ
ſcribit. Hęc enĩ ĩquit arterias, venas, neruos, mẽbran
habent. Sunt ergo hæc cõmunia homini & aliis elem
ta. Ita nunc humores propria hominis elemẽta eſ

De elementis ſenſibilibus.

De elementis propriis hominis.

nunc communia animantibus omnibus, ſangui-
ditis, nunc partes ſimilares propria homini, nunc
unia etiam quibuſdam aliis: tam varius & ſui
mor fuit author, vt raro idem de eadem re omni-
pnũciauerit, præſertim in his locis, in quibus ex-
explicationem de aliqua re nequaquam inſti-
Quare conſulendi ſunt illi loci, in quibus diligen-
em tractat. Id quod facit in ſecundo libro de ele-
is, vbi ſcribit omnium rerum communia elemen-
e quatuor elementa mundi: elementa autem com-
a animalibus ſanguine præditis eſſe quatuor hu-
s: elementa vero communia animalibus ſanguine
præditis, ſunt inquit ea, quæ quatuor humoribus
ortione reſpondent, propria autem ſingulis ani-
ibus elementa, ſunt propriæ cuiuſcunque partes
ares: etſi quædam ſunt, quæ in multis communi-
vt equus, bos, capra, leo, omnia enim hæc neruos
nt, membranas, oſſa, cartilagines ligamenta, quæ
s etiam communia illis elementa ſtatui poſſunt.
d ſi aliquando Galenus ſimilares partes dicit eſſe *Similares*
ima hominis elementa, id meo iudicio facit, quod *partes cur-*
omnia animalia homo partes ſimilares maximè *dicantur*
ormes & ſimplices obtineat. De quatuor humori- *elementa*
alio loco plenius agemus. nunc vero de illis ſolum *hominis.*
abimus, quatenus fiunt ex aliis elementis, & no- *De quatuor*
corpora ex illis tanquam ex elementis conſtant. *humoribus.*
ita frigida eſt, & humida humore aqueo, bilis cali-
ſicca calido, & ſicco, igneo, humor melancholicus
dus & ſiccus ſiccitate terrena, de aereo autem hu-
e & elemento ita ſcribit Galenus in octauo de pla-
. Solum aereum elementum in corporibus anima-
iuxta naturam ſuam in reſpirationibus, pulſibus,
itationibus, inflationibus, œdematis, & flatibus
aret, quo loco poſt aliorum humorum enarratio-
ſanguinis non meminit. Conſtat autem eum eſſe
um, id eſt calidum, & humidum: quod ſi aliquando
temperatum eſſe ſcribit Galenus, non de quarto
ore, ſed de tota maſſa, quæ etiã nomine ſanguinis

vocatur, eo quod sanguis in eo abundet, intellige dum. Tradit idem author in octauo de Placitis elem ta esse in nobis non actu, sed potentia, quod de ve & primis elementis intelligendum videtur. Nam st tim postea subiungit, ex ipsis procreata alimentoru interuentu elementa, actu esse, nempe sanguinem, p tuitam, bilem vtramque. Nos autem ostendimus pr ma elementa non esse potentia in corpore, sed actu, ir esse refracto. Auerroes autem negat, bilem, pituitar esse elementa, & actu esse, sed solum sanguinem, rel quos autem tres humores potentia in sanguine cont neri, non enim inquit dicitur corpus ex pluribus gen rari, nisi illa antequam generatio fieret, per se actu e sent. At in vtero quando generatio fit, non est bilis, & melancholia actu, sed mixta cum sanguine: pituita ve ro remota est materia, cum ex ea nihil gigni possit, ni prius in sanguinem mutetur: vtramque vero bilem, ne propinquam nec remotam esse generationis materiam cum neutra possit in sanguinem verti, sed in eo poten- tia sit: quoniam cum sanguis corrumpitur, sæpe in ea conuertitur. Quod si inquit elementum non nisi po- tentia est in composito, non tamen contra fit, vt res qu in alia est potentia, sit eius elementum. Quemadmo- dum enim fex, & spuma, non sunt elementa vini, sed eius excrementa, quæ ab eo dum concoquitur, separan- tur: ita vtraque bilis excrementum est sanguinis. Qui- bus quidem efficere vult Auerroes primo capite secun- di coliget, corpus ex solo sanguine constare. Porro an- tiqua videtur hæc fuisse quæstio, non ab ipso Auerroe orta, vt videre est apud Galenum in lib. secũdo de ele- mentis, vbi scribit, quosdam voluisse hominem consta- re ex solo sanguine: melius tamen eos sentire, qui ex quatuor humoribus eum cõponi asserunt: nec alia qui- dem vtitur ratione, quàm quod sanguis in se reliquos potentia contineat. Id quod ostẽdunt diuersarum par- tium generatio, & purgatio corporis, quæ eos humo- res à sanguine separat. Nec dubitat quidem dicere, cor- pus ex illis constare, etsi potentia in eo contineantur.

An ex solo sanguine, vel etiam ex aliis humoribus corpora fieri dicãtur

em nos id antea refellimus. In mixto enim elemen-
ta nt actu: verum non est par ratio de ipsa humorum
ma sa, quæ est de ipsis primis elementis. Nam in gene-
ratione corporum manét vt ostendimus materia & for-
ma elementorum: humorum vero forma corrumpitur,
cum partes ex illis generantur. Præterea non vt elemē-
ta sed nostrum corpus efficiūt, vt principiū materiale.
Proxima enim materia nostræ generationis (vt postea
dicebimus) sunt quatuor humores: qui suis qualitati-
bus & forma corruptis, ex eo quod ipsis subiicitur fiunt
partes nostri corporis: quapropter illi non sunt elemē-
ta quandoquidem non permistioné, sed per corruptio-
nem, & nouam generationem, compositionem nostrā
faciunt. Appellantur autem hac solū ratione elementa,
quia simplicia sint ad sensum, vt vera elemēta sua na-
tura, & absolute sunt simplicia. Nec agnoscit quidem
Auerroes eandem esse rationé de sanguine, quæ est de
alijs tribus humoribus. Nam sanguis eodem modo,
quo alij humores, in tota massa continetur. Non enim
quod in vtero Auerroes contineri dicit, ex quo par-
tes formātur, sanguis solus est, sed ex eo, & reliquis tri-
bus humoribus commixtum, aliquid est: sanguis tamē
appellatur eò, quòd plus sanguinis, quàm reliquorum
in eo sit. Nec par quidem est ratio de vino & sanguine.
Fæx enim & flos vini ab eo omnino secernuntur, vt id
postea, quod vere vinum est, post separationem illorū,
purum & similare sit: in sanguine autem, id est, in massa
illa, quæ in venis reperitur, etiam quantum fieri potest
depuratissima, aliquid tamen semper omnium aliorum
humorum est. Præterea quod dicit ex pituita non pos-
se aliquid gigni, aut nutriri antequam in sanguiné mu-
tetur, expendendum est. Non enim pituita, qui quar-
tus est humor, vnquam in sanguinem mutari (vt alibi
docuimus) potest: quandoquidem in generatione san-
guinis simul necesse est vtramque bilem gigni, imò &
etiam pituitam: ex hac autem frigidissima & humidis-
sima nequit per aliquam concoctionem procreari mul-
tiplex ea substantia contrariis qualitatibus prædita.

Sed quid obſtat quominus dicamus hominem conſtare ex quatuor humoribus, ſicut diximus conſtare ex quatuor elementis. Illa enim etſi ſola per ſe ſubſiſtunt tamen cum ad miſtionem incipiunt venire, & imperfectiora corpora ex illis gignuntur, ex quibus poſtea alia fiunt, non alio modo in mixtis continentur, quàm quatuor humores in tota maſſa. Nam in herbis ex quibus gignuntur quatuor humores, & in ipſis quatuor humoribus elementa, non alio modo ſunt, quàm ſint humores in tota ipſa maſſa. Quare ſi ex quatuor elementis fatemur corpora conſtare, concedemus pariter non ex vno, ſed ex quatuor humoribus idem fieri. Nūc illud ſequitur docendum, quid ex elementis his fiat in corpore noſtro, & cuius principij ea rationē obtineant. Ait ipſe fieri ex calido, frigido, humido & ſicco conſimiles partes, non quomodocunque inter ſe mixtis qualitatibus, ſed redactis ad certam temperiem, & hanc eſſe eſſentiam earum partium. Ex quibus quidem patet, eum authorem velle elementa formæ rationem in iis habere. Eſt enim forma eſſentia, & id, per quod res quælibet eſt, quod eſt: forte prima elementa poſſunt materiam & formam præbere rebus, cum materiam habeāt, ex qua partes noſtræ fieri poſſunt, & qualitates, quæ formam certam rebus indere ſunt aptæ. Sed vt de materia illa non eſt dubium, ita de forma poſtea diſputabimus. Et quemadmodum certa eſt materia, quæ ex primis elementis ſumitur, ita cōtrouerſum ſemper fuit inter philoſophos & medicos, ex qua propinqua materia ſimilares partes gignantur. Nam Ariſtoteles putat omnes corporis partes animalium ſanguine præditorum ex vna & eadem materia fieri, nempe ex ſanguine: ſemen vero non materiam, ſed ſolum formam exhibere: contra quem Galenus in libro de ſemine inſurgit, nititurque probare ſemen & ſanguinem mēſtruum præbere vim vtriuſque principij, ſed in ſemine effectiuum principium validiſſimum eſſe, materiale pauciſſimum: in ſanguine verò materiale plurimum, efficiens vero imbecillum. Ac quod ex ſemine fiant aliquæ par-

Quattuor humores cuius principii rationem habeant in generatione noſtra.

An omnes partes fiant ex ſanguine vel quædam ex ſemine.

erita Galenus probare nititur. Semen maris vel in vtero manet, aut exit, at non exit, vt testantur mulieres, quæ aiunt semen maris non exire quando concipiunt, & quòd Hippocrates in libro de natura fœtus idem dicat: nullam præterea inueniri causam, quæ illud expellat: non quidem vterum, qui ad se semen allicit: non sanguinem menstruum in cauitate vteri contentum: neque enim eum illic contineri posse, quia fieret grumus. Manet ergo intus: & ex eo vel flatus gignitur, aut partes corporis. Atqui non potest semen dissolui in vaporem, quoniã in prima conceptione vterus non esset tumor, sed turgidus ex copia flatus: atque ita etiam docet ex distentione, propterea quod in eodem tempore in dissectione appareat vterus circumiectus fœtui, nullo existente spacio intermedio pleno flatu. Addit non apparere quod flatus exeat per pudendum mulieris, quemadmodum inflatus venter ructu & crepitu sese à flatu tumoréque liberat. Fiunt ergo ex semine partes aliquæ. Quod etiam aliis rationibus probat, non enim posse venas, arterias, neruos, ossa, cerebrum & alias partes albas fieri ex alia materia, quã ex semine: quippe cum illæ sint exangues, & in longitudinem ductæ, vt lentam materiam exigant, quæ distendi & perforari potest. Præterea naturam temere agere, si materiam albam, crassam, & lentam eiiciat, propriam ad generationem illarum partium, vt sanguinem postea mutet in eandem substantiam, in quam necessario sanguinem mutari oportet, si ad illarum partium generationem futurus est aptus. Addit naturam ex eadem re duo potius, quàm vnum, si potest assumere. Igitur conuenientius naturæ prouidentiæ esse, si dicamus ex semine illam & materiam & vim sumere, quàm vim solam. Ait quoque seminis partem quantacunque ea sit, quæ vuluam attingit, membranam fieri: reliquum vero seminis, ex vi sibi insita attrahere, & immutare materiam, & ex ea cibum sibi præparare, altera vero vi expellere noxia. Scribit pariter mulierem per cornua vteri in medium vuluæ semen eiaculari, & illud

Galeni opinio & rationes quod quædam fiãt ex semine.

humectare vias, perueníreque vſque ad ſemen viri, cum eo miſceri, copularique membrani, quas fœmneum ſemen propria ſua progreſſiones efficit, & illud mul alere virile: eſſe enim fœmineum ſemen, eo qu frigidius & tenuius ſit, accommodatum alimẽtum m culino. Subiungit ſemen in plantis dare materiam formam, & propterea reprehendendum eſſe Ariſtot lem, qui oblitus ſuorum principiorum, in plantis & nimalibus naturæ opera diuerſo modo explicet. Ide probat ex regeneratione partium. Nam quod carno partes regigni poſſint, membranoſæ vero & neruo nequaquam, non aliam putat eſſe rationem, niſi quo illis ſuppetit materia ex ſanguine ad regeneratione his verò amplius non adſit ex ſemine: quod nunquan vel raro regigni ſolet: quanquam efficiens ſeminis pſius cauſa perfectis animalibus ineſt, vt quę nunquan animal deſerat. Poſtremo ex nutritione idem probar oportere enim ſolidas partes ex ſemine fieri & nutri ſicut carnoſæ ex ſanguine fiunt & nutriuntur: nimiru cum iiſdem nutriamur, quibus conſtamus. Hæc & ſi milia adfert Galenus, vt probet ex ſemine quaſdan partes in corpore noſtro fieri. Quę etſi ab omnibus me dicis tanquam veriſſima ſunt recepta, tamen arbitror e nihil concludere, & Ariſt. opinionem longè probabiliorem eſſe. Nam Ariſtoteles non vult diſſolui ſemen i vaporem, qui in vtero maneat, aut ab eo exeat, ſed a illud in minimas partes diuidi, & vnà cum ſanguin miſceri, & ab eo animalis partes procreari. Quod ſi quis concedat ſemen in ſpiritum diſſolui, non tamen propterea ſequitur quod ſcribit Galenus, oportere vterum diſtendi, ex diſtenſioneque dolere. Nam ex tam exigua ſubſtantia, quale eſt ſemen maris, nequit tantus flatus procreari, qui vteri magnam cauitatem ita diſtendere poſſit, vt dolorem quoque pariat. Nec illud quoque ſequitur, vt flatus ſentiantur exire ab vtero eo modo, quo inflato ventre ructus & crepitus emittuntur. Concedimus ſi velit ex ſemine flatum excitari, & eum per mulieris pudendum exire, non tamen propterea ſequetur,

Galeni opinio notatur, & Ariſtotelis probatur.

qud ille vult. Nam gulæ & intestinorum angusta est cauitas, per quam insensibiliter nequit exire flatus à re: vteri verò ceruix, & ipsius mulieris pudendum, le admittere possunt exiguum vaporem absque sen- At verò illud mirum est, quod scribit, in primo con-ionis tempore, ex disectione inueniri vterum cir-iectum & astrictum fœtui. Nam quo pacto fœmina tua, & extincta proinde retentrice vi, & omni alia ltate, potest vterus tantopere constringi, & circa um contrahi. Illud vero quod scribit, semen non e expelli à sanguine mēstruo in cauitate vteri con-o, quia illic contineri non potest, quin fiat grumus, recipio, quia sanguis menstruus per vteri cauita- decurrit, & trumbus non fit: & quid obstat, quomi- hic vterum abluat, & illic inuentum semen secum at fluentis aquæ modo, quæ terram, lapides, & quic-d inuenit in illis locis, per quæ defluit, vna secum it. Vnde ille quoque testatur optimum ad conce-nem esse tempus, quando menses fluere incipiunt, sistuntur: non autem quando abundantius pro-nt, tunc enim semen extrudi & exolui: alio verò pore sufficientem materiam ei suppeditari. Sed quid is est, vt laboret in eo refellendo, quod sponte Ari-eles fatetur, semen inquam non in flatum mutari, exire, intus manere, sed tamen ex illo nihil fieri. m Gal. opinionem id maximè arguit, quòd non so- in semine, sed etiam in sanguine, materiale & effi-s principium esse velit. Nam vt hoc forte verum es-osset in semine, ita in sanguine absurdum est, vim quam efficiendi ponere: eam enim non solum in ge-atione, sed etiam in nutritione, auctione, & aliis ionibus corporis aliquando ostenderet, quod non t, sed ille solum vt materia attrahitur, retinetur, con-quitur, & expellitur, easq; impressiones recipit, quas tes corporis præbere sunt aptæ. Nec valet quidem leni ratio de plantis, quod scilicet illarum semen teriam & formam præbeat, quia alia est natura ani-lis & generandi ratio, quàm sit in plantis. Nam mul-

tæ plantæ ſine ſemine ſponte ex terra naſcuntur. Ne in
ipſis quidem animalibus eadem eſt generādi ratio: fi
enim quædam ſine ſemine, & illud oſtendit, idem n
præbere efficientis & materiæ vim, ſi quædam anima
maſcula ſine ſemine ſolam vim in fœminas immitta
Addo quod ex eodem ſemine diuerſæ partes in plan
vt vena, arteria, neruus, radix, caulis, ramus, folia
fructus fiant: adeo vt ex generatione plantarum co
uincatur ipſe vnicam materiam ponere etiam in anim
libus, ex qua omnes partes fiant. At & illud negandu
eſt, ſemen in plantis materiæ & efficientis vim præbe
nam materiam illæ ex terra ſumunt, ſemen autem p
ſteaquam vim & formam præbuit, contabeſcit, vt in tr
tico & fabis naſcentibus conſpicitur. Cæterum in reg
neratione partium à ſe ipſo diſcrepat Galenus, cum d
cit ſeminales partes regigni non poſſe, & poſtea fatet
venas & arterias paruas regigni poſſe, maiorē verò a
teriam non poſſe. Eſt enim eadem ratio de parua arte
ria, quæ eſt de maiuſcula vena, quā dicit poſſe regigni
Erat præterea reddenda ratio de dētibus, quare illi ſol
inter oſſa regignantur, etiam poſt vigeſimum annum
Quod ſi non regignuntur albæ partes, tamen ratio no
eſt ex defectu materiæ ſeminalis: quippe cum ea (vt ill
non recte dicit) gignatur in venis & arteriis & non ma-
gis debeat ſuppetere dentibus, quàm ad generationem
arteriæ. Sed cum antea dixiſſet non regigni defectu ma-
teriæ, poſtea dicit id fieri defectu efficientis. Mirum
certe eſt, ſi in maxillis viginti annos portio ſeminis in-
diti à parentibus ſeruatur ad dentium regenerationem:
putreſcat enim, aut concoquatur, aut aſſimiletur, vel
digeratur & abſumatur breui temporis ſpacio neceſſe
eſt humor, qui in cauitate aliqua corporis continetur:
ex ſemine verò quod gignitur in nobis, non dicit (cre-
do) dentes & venas regigni. Quod verò amiſſæ partes
nonnullæ regignantur, aliæ verò minimè, non ratione
materiæ ſpermaticæ deficientis fit, ſed alia ratione.
Nam ſi ſemen fit in arteriis & venis, vt ille vult in libro
de ſemine, & in hoc ſibi repugnat, quippe cum alibi

sol testibus & vasis spermaticis hanc vim tribuat, cur non poterunt illæ ex sanguine tantum semen conficere, quantum requiritur ad dentis & vasorum regeneratione. Vt enim semen viri & mulieris dicit non sufficere nisi augeatur, cur semen, quod fatetur esse in illis partibus, ex sanguine non ita augebitur, vt satis sit ad generationem: præsertim quod maior sit quantitas illis ad proportionem partis regignendæ, quàm esset illi in prima conformatione, quando tot partium materia erat. Addo si sufficit ad augmentum, cur non sufficit ad regenerationem. Videmus enim augeri partes spermaticas, & caua vulnera etiam in decrepitis repleri, cum tamen partium incrementum iandudum cessaret: tantum quidem de regeneratione natura est solicita. Quod si dentibus regignendis materia suppetit, cur etiam pro ossibus aliis, venis, & arteriis non suppetet? Non ergo nequeunt regigni hæ partes, quod desit illis materia ex semine. Nec hoc quidem fit, ob naturæ debilitatem, ob partis mutilationem, cum videamus callum gigni in ossibus partibus frigidissimis. Petitur autem (meo quidem iudicio) ratio partim ex efficiente, partim ex impedimento, quod vicinæ partes exhibent, aliquando verò ex materiæ defectu. Nam arteriæ, nerui, & venæ postulant certam figuram & formam, quam solum semen inditum à parentibus in prima conformatione vt opifex præbere potest. Non mirum ergo, si illæ non regignuntur, cum desit à quo formari & figurari possunt. Nec valet hoc argumentum in generatione carnis, quia illa cauitatem, & certam figuram non postulat, sed simplicem generationem, quam carnosæ partes circunstantes sua vi, qua aptæ sunt sibi simile reddere, quod mutant, alterantque, exhibere possunt. Impediunt preterea partes carnosę circumuicinæ, & ambientes venas, arterias, & ossa, ne vena arteria & os regignãtur. Nam caro, vt quæ calida humidaque sit, concoctrice facultate præualet: quo fit vt spatium vacuũ carne, prius repleatur, quàm possint exangues illæ partes frigidæ & siccæ ex sanguine eam portionem,

Ratio cur partes quædã regignantur, aliæ non

quæ ſibi deeſt, regignere. Vnde videmus dentibus re- nerationem fieri, quia non ſunt vicinæ partes carno- quæ anticipent carnis generationem: conceditur e tempus in eo loco ad dentis regenerationem, à quo lius decidit. Sic etiam cuticula regignitur, cutis aut non: quoniam illa ſæpe aufertur non læſis partibus c noſis ſubiectis, cutis verò non. Quòd ſi contingat lam cutem auferri, & ea quoque regignetur. Deſin quoque regigni partes deficiente materia, vt tand dentes non regignuntur: quia ad ea loca ætatis cu deſinit ferri ſanguis, qui ſufficiat ad regenerationem ſimul nutritionem: accedente etiam frigiditate & imb cillitate partis, quæ nequit alterare & indurare ma riam ad oſſis duritiem. Ita arbitror ſentiendum eſſe partium regeneratione. Atque hoc auulſo Gal. fund mento, quod præcipuum putatur in hac re, facile e alia refellere. Nam quod dicit ſpermaticas (vt voca partes ex ſemine nutriri, quia ex ſemine conſtant, fa ſum eſt. Non enim fit nutritio ex eadem materia act ſed potentia, qualis eſt ſanguis ad ſemen: alioqui co cedendum quoque eſſet ventriculum, & alias part ſpermaticas ex ſemine nutriri. Quod quàm abſurdu ſit, non ſolum Ariſt. ſed ipſe etiam paſſim fatetur. Sunt vt inquit Ariſtoteles, mulieres, quæ aiunt ſe non emiſ ſo ſemine concipere. Quòd ſi non concipit abſque e miſſione proprij ſeminis, vt ego arbitror, & filiorum ſi- militudo ad matres oſtendit: tamen ſemen illius non requiritur ad generationem, quòd materiam aliquam præbeat. Nam quę tradit de vſu huius ſeminis Galenus, mente concipi non poſſunt. Ait enim mulierem per cornua vteri in medium vuluæ ſemen eiaculari, & illud humectare vias, & vſque ad ſemen viri peruenire, ac cum eo miſceri, & membranis copulari, quas femineum ſemen propria ſua progeſſione facit, & ſimul alere ſe- men virile. Primum enim docet anatome, non eſſe com- munem hanc ſeminis emiſſionē omnibus feminis: quo- niam muliebris vterus nulla eiuſmodi habet cornua, quæ in vtero vaccino ſunt conſpicua. Quod femineum

ſemen

n humectet vias, hoc eſt rationi conſonum, ſed
ea ratione arbitror ad generationem eſſe neceſſa-
: nimirum cum vterus mulieris, ex ſuo ſemine non
irat humectationē, qua vel ſuperfluò etiam abun-
vnde ſteriles mulieres potiſſimum exſiccatione ſa-
us. Quid vero eſt quod muliebre ſemen ducat vſ-
ad ſemen viri & cum eo miſceat: locus enim vteri
amplus eſt, vt difficile ſit vtrumque ſemen in vno
dem exiguo ſpacio conuenire: & ſi hoc fit, alia ra-
e accidit, quòd ſcilicet vterus viri ſemen ad ſe alli-
, & cum alio miſceat. Mirum quoque eſt vtrumque
m membranis copulari, & eas fieri à progreſſione
inis fœminini. Mirum enim eſt, ſi ſemen quod con-
m mouetur, membranam aliquam efficiat: aut ſi ali-
ndo id facit, cur ſemper idem non facit: nam idem
per eſt progreſſus, idem impetus, eadem via & ma-
a. Nutriri ſemen maris à ſemine fœminino non con-
it nutritionis ratio: nihil enim quod non viuit (eo e-
n authore) nutritur. Quòd ſi hoc ſemen alterius ſit a-
entum: male ſtatuit ille ex vtroque ſemine ſuppedi-
a materiam & formam. Quod enim in nutrimentum
a ceſſit, nequit aliquod iſtorum præſtare. Si verò ſe-
n mulieris ad generationem eſt neceſſarium, non il-
rationibus quas tradit Galenus, hoc fit, ſed quòd vte-
n ad ſemen maſculinum attrahendum & auidius re-
endum aptum reddat. Nam dum fœmina ſuo ſemine
get, grauata quodammodo eſt, & minus alterum ex-
it, in occultioreſque partes ægrius admittit: ſuo ve ò
nine excluſo, vaſiſque propriis & teſtibus vacuatis,
n habet ex quo melius virile ſemen expetat, & illud
ipiat & admittat, contineatque auidius. Quo pacto
demus maſculos poſt coitum, ſeipſis leuiores fieri, &
i appetētiores. Eum verò, & alia officia auerſari, cum
ſemine turgent, grauanturque. Quod quidem in i-
s mulieribus, quæ non coeunt, euidentius adhuc ap-
ret. Nam illæ tormina in ventre, ſtomachi dolorem,
i & potionis inappetentiam, vertiginem, animi defe-
m, conuulſiones, & propemodū alia infinita & hor-

u

renda mala experiuntur, vt Galenus etiam testatur li
sexto de locis affectis, nempe ex semine retento a
dentia similia his, quæ venena parere solent, gigni. N
mirum ergo si ad conceptum, naturæ tantum inqu
opus, sit necessarium semen excerni, ex quo vteru
vniuersum fœminæ corpus habilius redditur ad om
munia obeunda. Hunc ergo præstat vsum fœminæ
men: aut si rationi consonum est illud, cum virili n
sceri: & principij vnius rationem habere (quando ali
qui vt diximus similitudo filiorum ad matres defer
non potest) certe efficientis, non autem materiæ rati
nem subibit. Hoc etiam docet ex semine maris & fœn
næ partes, quas ille spermaticas vocat, gigni non po
se. Nam quo pacto ex tam pauca materia ventricul
intestina, vesica, vterus, ossa omnia, cartilagines, lig
menta, tunicæ, membranæ, cerebrum, cutis, spinalis m
dulla, venæ, nerui, arteriæ tot tantæque partes fieri po
sunt. At si cum sanguine misceatur semen, ad semin
nutritionem, auctionem, & partium ipsarum generatio
nem (vt ille vult) minus probabilis redditur illius opi
nio. Nam si semen est, quod in sanguinem agere, & e
eo commoda capere debet, necessarium est, vt cum e
vndiquaque misceatur: nimirum quod actio non nis
per contractum fiat. Ergo non poterunt discretę hę sub
stantiæ manere, vt ex vna certæ partes, ex alia verò alia
fiant. Addo quod communis generationis ratio in aliis
animalibus Gal. opinionem refellat. Nam docet expe-
rientia euidentissime pullos gallinaceos, & cætera om-
nia animalia, quæ ex ouis nascuntur, ex vna & eadem
materia, nempe ex solo albumine procreari: nutriri au-
tem ex vitello ita, vt ex eadem materia diuerso modo ab
agente alterata, possint omnes partes generari. Id quidē
illud refellit, quod scribit ille venas, arterias, neruos, &
alias partes albas non ex alia materia fieri posse, quàm
ex semine, cum sint exangues & continuitatem postu-
lent, & propterea lentā materiam: nam natura hæc om-
nia incommoda facile euitat: & quæ nos putamus fieri
non posse, nullo illa negocio perficit. Si enim ex sangui-

ae partes exangues, continuę, viscidę, durę molles, rarę, ęę, aptè nutriuntur, cur ex eadem materia, quam na- ex quatuor diuersis humoribus confecit, vt ad om- ia opera esset apta, non poterunt fieri partes illæ. o ergo semen eiicit natura, vt sanguinem postea t in ipsum semen, ex quo postea partes albæ fiant, enim, vt inquit ipse, temere faceret) sed natura ex uod melius est, sua absoluit munera: nec tentat a fieri nequit: igitur semine vtitur ad solam for- , quia ad materiam non poterat sufficere, & ea a- de ex sanguine menstruo suppeditatur, & in eoque cidentia vtitur, cum non tentat ex vna re duo, quæ non possunt. Sed quid opus est quæso vt Gal. tan- re in libro de semine laboret in Arist. hac opinio- fellenda, cum in capitulo tertio, secundi de natu. tatibus scribat os, cartilaginem, arteriam, venam, am, & cæteras exangues partes ex sanguine fieri, n autem formam illis dare: & merito quidem. Est ea ratio seminis in generatione, quæ est coaguli in iectione casei. Vt ergo ex coagulo non materiam capitur ex lacte, sed vim solam suppeditari dici- sic ex semine nullam partem gigni, manere tamen in vtero vt sanguinem mutet, & formam det, cre- debemus. Id enim fieri nihil prohibet: & quæ præ- a sunt, conuincunt quantum assequi possimus in re opere incerta & in naturæ penetralibus arcanisque ndita, Sufficiant ergo hac de materia partium si- arium. Cæterum cum res quælibet ex sua materia & pria forma constet, postea quam de materia partis si- aris egimus, sequitur vt inuestigemus quænam sit s forma. Est autem forma (vt omnes philosophi de- ant) quæ dat esse rei. Scribit autem Galenus in hoc , essentiam similarium esse commensurationem, ca- , frigidi, humidi & sicci, quod alio loco bonam tem- em esse diceret. Nam vt corpus vtcumque constitu- , similares partes habet ex temperie quacumque stantes: ita quod est optime constitutum (de quo hic tur) easdem habeat oportet optime temperatas. Est

Semen esse vt coagulum.

De forma similariũ partium.

De temperamento.

ergo vt tradit Gal. temperamentum essentia similar-
Quod quidem an verum sit, an non, tunc demum i-
ligemus, cum nouerimus quid temperamentum sit
autem illud si verbi etymologiam spectemus mix-
nam κρᾶσις quod nostri temperamentum ver-
proprie mixtionem significat. Verum in hoc signifi-
temperamentum capere non possumus: cum dici-
illud esse essentiam & formam partium similari-
possunt enim elementa aliquid facere, quod form-
larum sit: verum mixtio illorum hoc esse non pot-
quoniam mixtio formam præcedit & parit, ipsa au-
mistio quo pacto forma esse potest, præterea temp-
mentum dicitur esse calidum, frigidum, humidum,
cum, quæ de mixtione dici non possunt: nec signa q-
dem quæ temperamentum ostendunt, mixtionem
stendunt. Quare Fernelius temperamentum defi-
esse non ipsam mistionem, sed mixtionis ratione
vel primarum qualitatum harmoniam & concentu
Sed ille in eundem errorem incidit. Nam vt mixt
sic proportio eorum quæ miscentur, ad temperame
tum requiritur, non tamen hæc temperamentum fu
rit. Addo quòd videtur etiam in mixtione contin
proportio. Nam vt Arist. tradit, nisi seruetur proport
eorum quæ ad mixtionem veniunt, mixtio non fi
non enim dicitur misceri guttula aquæ cum vase vin
Addit Fernelius mixtionem & proportionem subiect
idem esse, ratione autem differre. Sed nescio quo pact
mixtionem & proportionem velit esse in subiectis, qu
miscentur. Mens enim est, quæ proportionem in re
bus notat & agnoscit, & natura ipsa, quæ seruata pro
portione eorum, quæ ad mistionem veniunt, mistio-
nem & temperiem facit. Sed in eo error grauior est,
quod temperamentum velit esse proportionem & har-
moniam. Si enim est essentia similarium partium, &
forma, quomodo erit harmonia. Perinde enim est, ac
si diceret animam (quam Galenus temperamentum a-
liquando esse statuit) harmoniam esse. Quod ab Arist.
libro promo de anima est confutatum. Dicimus tem-

Fernelii de temperamento definitio confutatur.

mentum esse calidum, frigidum, humidum, sic-
, proportionem verò & harmoniam nequaquam
esse dicimus. Præterea temperamentum parere se-
las qualitates, & causam esse actionis & diuerso-
operum: quæ quidem harmoniæ & proportioni
uenire non possunt. Oportet enim (vt clarius di-
aliquid) esse reale, quod rem aliam parit: quod si
d non potest hoc facere absque certa ratione & pro-
tione, tamen ratio & proportio non est id, quod
. Et hæc ita clara sunt, vt superfluum ducam diu-
in illis immorari velle. Definit Auicenna recte
peramentum, etsi Fernelius subabsurdam asperius
at esse illius definitionem. Ait enim Auicenna tem-
amentum esse qualitatem, quæ ex mutua actione
assione primarum qualitatum prouenit. Docet au-
quomodo fiat actio & passio in elementorum mix-
ne: quòd scilicet elementa in minimas partes diui-
tur ita, vt vndiquaque se contingant. Eam defini-
nem, nescio quo pacto Fernelius refellere nititur.
enim Auicennam velle eam qualitatem, quæ ex mu-
actione & passione elementorum in mixtione fit, es-
simplicem, & eam superesse reliquis pereuntibus, à
ibus est facta: quod nec somniauit quidem Auicen-
. Tradit quidem ille ex quatuor qualitatibus ele-
ntorum aliam resultare: sed illam esse simplicem, &
rire in ea elementorum qualitates, & ipsa elementa,
n docet. Esse verò qualitatem ipsum temperamen-
m, cum ex qualitatibus fiat, & sequentes pariat qua-
ates, & actu dignoscatur, calidumque, frigidum, hu-
idum, & siccum dicatur, plus quàm rationi est con-
num. Quare non melior definitio inueniri potest,
àm quæ est ab Auicenna tradita. An verò tempera-
entum sit forma partium similarium, nunc tempe-
iuum est vt examinemus. Scribit de hac re Galenus
ultis in locis. Nam in libro primo de vsu partium cap.
ono, ait per temperamentum carnem esse carnem, ner-
um esse neruum, & denique singulas partes id esse,
uod sunt per temperamentum. Item primo methodi

Auicennæ definitio de tẽperamento.

An temperamentum sit forma similarium.

idem hoc modo ſcribit. Oſtenſum eſt vnamquamque rem talem eſſe, qualis eſt, propter calidi, frigidi, humi-di, & ſicci temperamentum. Præterea in libro de con-ſtitutione artis & ſeptimo methodi & tertio cap. pri de naturalibus facultatibus, habet fieri corpus ſimile quod pro temperaturæ qualitate, aut ſenſu pollet, vacat, aut neruus eſt, aut os, & actionem edit tant diuerſam ab aliarum actionibus, quantum ipſa parti la ab aliis, quæ illas edunt, eſt diuerſa: differt aut vna ab alia temperamento. Quare qui vult action illarum ſeruare, temperamentum inquit ſeruet. Qui tiam in capitulo nono primi de elementis dicit ex ca do, frigido humido & ſicco non hominis ſolum, ſed liorum omnium naturam conſtare. Eſt & alius locus textu primo ſecundi de natura humana, vbi ita legit Formas voco corporis naturas, quarum eſſentiam monſtrauimus in quatuor elementorum temperatio conſiſtere. Montanus in primam primi Auicennæ ali addit rationes, quas Hippocrati & Galeno adſcribit. hæc prima eſt, quicquid introducitur in materia ab a gente tamquam finis & perfectio mixti, in quo etia quieſcit agens, illud eſt forma ſubſtantialis. At h eſt temperatura: nam in quacumque re, quæ genera tur, ſemper ſuus motus eſt in qualitatibus primis: q tandiu durat, quamdiu illa eſt adepta temperaturam Secundo inquit, omnis forma ſubſtantialis, eſt actu primus, & illius perfectio cuius eſt, vt tradit Ariſtot. i libro de anima: temperamentum vero eſſe talem actum oſtendit Galenus, cum dicit omnes actiones lædi & per fici à temperamento. Atque ita ex his & aliis nonnullis parum validis rationibus concludit temperamentum eſſe formam ſubſtantialem. Sed facile illius opinio re-felli poteſt. Nam quod dicit motum eius, quod gigni-tur, tamdiu durare, donec acquiſita ſit temperies, & ni-hil præter illam ſenſus iudicio acquiri, concedi quidem poteſt, ſenſum non aliud agnoſcere, quàm tempera-mentum. Sed ratio iudicat, in quibus aliud requiritur ad rerum eſſentiam, illud eſſe addendum: eſt autem id

Montani opinio quomodo temperamentum ſit forma partium.

ſu anima, quæ viuentium eſt forma & omnium a-
ium, quæ viuentibus ſunt propriè author: tanto
iam à temperamento differens, quantum viuentia
ra à vita priuatis diſcrepant. Temperamentum
eſſe formam omnium rerum, eo quod ad illius
tionem lædantur, aut perficiantur actiones, abſur
eſt credere. Nam ad actiones multa requiruntur,
ibus vno læſo, illas lædi neceſſe eſt. An dicemus
am influens à corde, aut partes inſtrumentarias,
ris eſſe formam, eo quòd illis labefactatis corpo-
tiones vitientur. Qui verò temperaturam negant
ormam, habent & ſuas rationes. Primũ enim di-
ex quatuor qualitatibus fieri ſolum poſſe qualita-
quæ cum accidens ſit, non poteſt eſſe forma ſub-
æ perfectorum corporum. Præterea actiones ani-
um & maximè hominis, à diuiniore quodã prin-
neceſſario prouenire. Montanus hęc opera fate-
eri à virtute formatiua, & calore cœleſti, & hæc
re à temperamento: quibus conceſſis, neſcio quo
o concludere poſſit temperamentum eſſe formam
oris viuentibus. Addunt illi Galenum in libro ſe-
do de ſemine, cap. quinto idem ſentire. Illum enim
co, cauſam ſimilitudinis generis animalis, ex ſub-
ia ſumere: formæ vero ex ſeminis mixtione: maris
fœminę, ex vtrorumque principiorum tẽperatura.
quo patet illum præter temperaturam, aliam ſub-
tiam & formam ponere cauſam eorum, quæ fiunt.
n probare licet ex medicamentis purgantibus, ali-
tis, & venenis quæ agunt à tota ſubſtãtia: quæ qui-
emper diſtinguit Galenus ab his, quæ agunt à qua-
ibus & tẽperamento. Et merito quidem. Nam alio-
infinita abſurda ſequerentur. Si enim actiones &
litates quæ in corporibus reperiuntur, non ex alia
ſa, quam ex temperamento proueniunt, erunt pro-
o mores & actiones porcorũ ſimillimæ moribus &
onibus hominum: nimirum cum caro ſuilla ſimilis
oris & temperamenti cum carne humana à Gale-
eſſe dicatur ſeptimo methodi & alibi. Erũt quoque

herbæ, quas ad hominem temperatas esse scribit G. ita factæ & comparatæ à natura, vt idem præstare pos sint, quod homo, aut hominis partes similares: propte rea quod idem temperamentum, aut certe simile ob neant: Oportet quoque in tunica oculorum, quæ vu dicitur, & in floribus, & in corio equorum, boum, aliorum denique animalium, in quibus varij & mult plices sunt colores, ponere varia & discrepantia tēp ramenta: quod vicinitas ipsorum colorum, & ratio ip non admittunt. An dicemus equū ea parte esse pituito sum, siue frigidum & humidum, qua est albus: melan cholicum vero, vel calidum & siccū, vbi est colore ni gro. Miror profecto hactenus in scholis non esse ani maduersam Aristotelis de hac re sententiam: qui aper te docet, quarum rerum forma tēperies sit: & in quibu prçter temperiem, aliam formam ponere oporteat. Es autem locus de hac re in primo cap. secundi libri de ge neratione animalium, vbi dicit, dura, mollia, lenta, ri gida & quicunque alij affectus partibus insunt anima tis, à caliditate & frigiditate fiunt. At ratio, qua iam ca ro aut os est, non potest à qualitatibus proficisci, sed ab eo quod genuit, quodque est id actu, quod potentia est illud, ex quo gignitur. Ex quibus quidem patet si milares partes, quòd similares sint, id est ex simili & v niformi substantia constent, id habere ex tēperie qua tuor primarum qualitatū. Videmus enim tū in viuen tibus, tum in aliis quæ vita carent, similarem esse eius modi substantiam: in quibus tamen nullam aliam for mam præterquàm mixtionem & temperiem ex elemē tis imaginari possis. At quod res viuat, aut non viuat, & planta sit vel animal, & animal diuersum specie ab alio, vel plāta ab alia specie diuersa, hoc à propria cu iuscumque rei forma prouenit. Et qui hæc non agnos cit, dignus non est, vt ad rerum naturam explicandam studia sua conferat. Porrò vt temperies causa est, vt ali quid sit similare: ita causa est secundarum qualitatum, quas elementorum qualitates, & ex illis temperies pa rit: cuius generis sunt durum, mole, lentum, rigidum,

Temperies quarum qua

cum, friabile & cætera huius generis. Sic profecto
a alias quoq; infert qualitates. Nam colores (vt di
s) varij in tunica oculi, & qui statim apparent in
ortu in partibus animalium, & plantarum, non ex
causa, quàm ex forma prouenire possunt. Quantũ
attinet ad actiones, in rebus quidem quę nulla
vita præditæ, causam referre oportet in ipsam tē-
m in certa materia positam: ob eam enim & tere-
materiam pyretrũ vim habet mordendi & exu-
:in aliis verò, quæ viuunt, facultates & actiones,
unt, à partibus vt illę similares sunt, ad temperiē
referendæ, aliæ vero ad formam & animam tan-
n ad præcipuam causam. Nam temperies necessa-
uoque est, tanquam instrumentum: cibum enim
quit corpus vi concoctricis facultatis, quæ ex
a prouenit. At sine calore nequit illa concoquere.
lor causa est, quare illa quę concoquuntur, crassa
daque reddantur. Quòd homo irascatur ratione-
tatur, id habet à sua forma, quòd verò plus vel
us, melius, & deterius vnus quàm alius his passio-
s subiiciatur, ad ipsam temperiem & materiam e-
similarium partium, vt suo loco ostendemus, est
endum: nam de his rebus ex altioribus principiis
a erit agendum. Atque ita puto de forma simila-
partium esse sentiendum. Verum cum multa sint
n partibus similaribus præter temperiem, vt ma-
udo, figura, raritas, densitas, mollities, durities, &
huiusmodi, cur est quod solam dicat temperiem &
nam esse de essentia rerum: ratio est, quod pars, vt
it Aristot. cap. tertio primi de partibus animaliũ,
sit propter actionem: vnde essentiam habet ab il-
uæ ad actionem faciunt. At actiones partium simi-
um solum pendent à temperie, & forma, tanquam
gente: ab aliis autem, quæ diximus, nulla in re mu-
ur, sed postea diligentius de tēperamentis agemus.

litatum se- cundarum causa sit & quarum forma ipsa.

rumentorum vero in quantitate ac numero
orum, ex quibus componuntur, ac præterea

formatione, situ partium singularum, ac t[illegible]tius instrumenti.

Posteaquam docuimus quid sit pars similaris, qu[illegible] nam illius materia & essentia, sequitur vt idem doce[illegible]mus de instrumentis corporis, ex quibus etiam sumi[illegible]tur signa cognoscendi corpus bene vel male constitu[illegible]tum. Porrò siue dissimilarem siue compositam, siue or[illegible]ganicam, siue membrum, aut secundario genitam par[illegible]tem voces, nihil referre multi putant. Partem enim or[illegible]ganicam esse diffiniunt ex libro primo de elementis quæ ex similaribus composita, ad vnam operationem id est propriam edendam à natura est facta. Prętere[illegible] Aristoteles cap primo primi de historia animaliũ partes compositas dicit esse instrumenta. Item cap. primo secundi de partibus inquit ille, instrumentariæ omnes (vt dictum est) dissimilares sunt, verum quod instrumentum non semper sit compositum ex similaribus, facile probare possum. Et primum quod Galenus libro tertio cap. vndecimo de naturalibus facultatibus scribat quędam esse instrumenta vt vterum, vesicam, quę ex vnica constant tunica. Secundo Aristoteles cap. primo secundi de partibus dicit cor constare ex similari substantia, & tamen instrumentariam partem esse propter formam suæ figuræ. Ex quo patet instrumentarias partes non semper esse compositas & dissimilares & secundo loco genitas: sed solùm, quę compositæ sunt inter organicas, recipiunt illa nomina. Potest autem instrumentaria esse & simplex & composita: & cum simplex est, sola figura instrumentum facit. Quamquam tamen vix reperiri potest aliquod instrumentũm, quod ex pluribus non constet partibus. Nam vterus & vesica præter suã tunicã, neruos & venas recipiunt. Quare nõ addita similari aut dissimilari substantia definit Gale. primo methodi capitulo sexto, instrumentum esse partem, quę potest edere perfectam actionem, vt oculus visionem. Verum hęc definitio non comprehendit om-

De parte organica.

Partem organicam non semper esse compositam.

strumenta. Nam Galenus cap. 4. de differentiis ... rum ponit inter instrumenta, quę non possunt ... perfectam actionem, vt musculum & digitum. ... definitio hęc solum comprehendit perfectum ... mentum. Erit autem communis omnibus defi... hæc: instrumentum est pars, quæ sibi propriam, & ... so corpori communem edit actionem: vt oculus ... tionem, quam nulla alia pars facit, & eam cō... n vniuerso corpori: sic musculus motum volun... m facit solus inter omnes partes, qui communis ... uerso corpori. Sunt autem inter instrumenta ... m primi, alia secundi, alia tertij, alia ancipitis ... s, vt Gal. eodē cap. dicit, & si generali aliqua ra... non definit in quo consistat singulorum natura: ... autē sumi ratio ex imperfectiore & perfectiore, ... completa actione inter partes instrumentarias. ... in primo cap. de historia animal. dicit quædam ... i μελη id est membra: quæ cum totius integritate ... bantur, habent tamen intra se partes diuersas sui ... is opificia, vt caput: sunt ergo membra instru... maximè composita. Est porrò materia instru... orum, similaris pars vna, vel plures, prout instru... um est simplex vel compositum: fiunt enim instru... ariæ partes ex similaribus, quatenus similares ... non autem vt conformationem, aut magnitudi... in se habent, aut plures conueniunt ad illud com... ndum atque inter se coniunguntur: hęc enim per... t ad formam instrumenti: spiritus verò & sanguis ... aliis humoribus elementa sunt, & materia simila... partium propinqua, & propria: instrumentorum ... non nisi materia remota. Propterea non hæc, sed ... es similares instrumentorum propria materia sunt ... cuntur. forma enim instrumenti fit ex conforma... e & magnitudine partis similaris, si instrumentū ... plex fuerit, id est vna similari parte fiat, alioqui ... m ex numero, præterea ex coniunctione, & con... itate partium similarium: tunc enim dicitur pars ... rumentaria bene constituta & esse id quod esse

Pars organica quid reuera sit.

Instrumentorum materia.

De forma partis organicæ.

debet, quando partes similares ex quibus fit, habe ne figuratas, asperas, vel leues, solidas, vel conca & præterea iustam magnitudinem, & numerum, tum, & connexionem inter se obtinentes, prout instrumenti requirit: ex his enim omnibus fit ins mentum bene affectum. Quod si in aliquo istorun ror fit, ad erroris proportionem labefactatur ins menti forma. Sed cur est quod hæc quæ in partibu milaribus sunt, dicuntur essentiam partis instrum

Quæ sint de essentia & forma partis

tariæ & formam præbere. Ratio est, quoniam essenti forma partis, sumitur ab his, quæ faciunt ad action partis. partem enim non dicimus instrumentaria quæ nequit esse instrumentum animæ: requirit en illa instrumenta ad suas actiones obeundas. Mer igitur fit, vt ea dicantur esse de essentia instrumer quæ ad actionem illius faciunt: faciunt autem (vt vi re est in manu & in reliquis instrumentariis partib conformatio, magnitudo, numerus, coniunctio & co tinuitas partium: ex illis enim aptum redditur instr mentum ad propria munera obeunda. Atsi ita est, v debuntur plura esse ponenda de essentia instrument riarum partium, quoniam plura sunt, quæ illius ctionem perficiunt & lædunt. Nam requirunt part instrumentariæ calidum natiuum quod influit à cord bene affectum, & præsens: quandoquidem eo læso, au absente læduntur actiones instrumentorum, vt in syn cope, horrore, timore, & rigore apparet. Præterea si in strumentum aliquod vt manus constet ex solis ossibu & ligamentis, habentibus propriam conformationem, magnitudinem, coniunctionem, continuitatem, & nu merum, æqualem partibus, ex quibus manus componitur, lædetur actio instrumenti. Ad hæc ob qualitates similarium, vt duritiem, mollitiem, crassitiem, tenuitaté, laxitatem, astrictionem, raritatem, désitatem, colorem, & alias secundas qualitates, quæ in similaribus partibus sunt, lædi actiones instrumentorum facile est ostendere. Nam cutis durities, & mollities nimia in manu, ledit sensus & apprehensionem. Obtuso in-

...nicos esse scribit Gal. in cap. 12. huius operis qui ...rei substantiam crassam habent. Ob raritatem & ...itatem vasorum contingunt superfluæ expulsio-...s, veluti sanguinis profluuia, vt tertio de causis sym-...ptomatum cap. secundo docet Galenus. Quinetiam ...itatem ventriculus sæpe nequit concoquere: nec-...b colorem in cornea tunica visio læditur. A febre ...ie offenditur actio instrumentorum, vt motus, ...s. Erit ne ergo intemperies morbus instrumenti. ...qui his dubitationibus manus dederint. Alij verò ...da dixerunt, vt illis respondere possent. Etenim ...us secundas qualitates, & non solum temperiem ...ere ad essentiam similarium dicebat, & in illis sa-...m & morbum ponendos esse: quod prorsus Ga-...æ veritati repugnat. Nam qualitatum illarum vi-...ymptomata sunt, & non morbi: quandoquidem ...on debetur curatio. Quid vero Fuchsius & Fer-...s sentiant, paulo postea docebimus, cum de mor-...gemus. Nunc satis est hæc ita attingere, vt faciunt ...rmam partis instrumentariæ intelligendam. Di-...um ergo à constitutione partis primò separanda, ...communia instrumẽta vt calorẽ, spiritum, sangui-... quia illa non sunt firma in parte nec propria, sed ...munia instrumenta omnibus actionibus & parti-...milaribus & organicis. Deinde absurdum est cre-...vitia similarium partium, quæ illis contingunt: vt ...ares sunt, facere morbos in partibus instrumenta-...etiam si lædant illarum actiones: quoniam simila-...unt materia organicarum. Morbi autem vitia non ...materiæ, sed ipsius formæ, quæ in materia est, & ...illa constituit partes. Sic essentia rerum, non à ma-...sumitur, sed à forma, quæ est in materia: vt domus ...sunt lapides & ligna, quas non facit artifex, qui ...um construit, sed forma, quam ille in lapidibus & ...s inducit. Igitur quæ sequuntur vel materiam si-...rium, crassitiem, tenuitatem, raritatem, densitatem ...tãtiæ, ex qua similares componuntur, aut quæ sunt ...rma similarium, nempe temperie, & tota ipsarum

Morbos non esse vitia materiæ, sed formæ partis

substantia, aut quæ sequuntur temperiem & form[...] milarium vitia, secundæ scilicet qualitates: hæc [...] omnia non faciunt morbos in ipsis instrumentis, [...] niam vitia sunt materiæ, ex qua instrumenta cons[...] Supponitur enim in omni re materia, cuius for[...] quærimus. Igitur detractis læsionibus actionum, [...] vitio communis instrumenti, vel materiæ conting[...] inueniemus actiones lædi & perfici à conformatio[...] magnitudine, numero, coniunctione, & vnione sim[...] rium partium. Id enim patet ex similitudine aliar[...] rerum dissimilarium. Dicimus enim domum bene [...] bricatam, quando illa in materia subiecta debitam [...] formationem, magnitudinem, numerum, coniuncti[...] nem & vnionem obtinet. Ex quibus etiam illud pat[...] non omnia vitia, quæ in partibus sunt, lædentia acti[...] nes, emendari posse: nam materiæ vitia, quæ nascu[...] tur ex substantia subiecta, vt ex copia, inopia, crass[...] tie, tenuitate sanguinis & seminis, ex quibus confor[...] mantur partes, emendari nequeunt. Ab essentia ergo partium similarium & instrumentorũ sumuntur signa quibus cognoscimus primum corpus esse optime con-stitutum: postea verò alia corpora, quæ ab optima cõ-stitutione recedunt. Montanus signa ab essentia distin-guit in signa sumpta ab operationibus, & accidenti-bus: & nescio quomodo inquit superfluum esse fon-tem signorum ab essentia, eo quòd contineatur & re-petatur in operationibus & accidentibus. Cum tamen longè diuersa sint hæc: nec ostendere possit idem repe-ti & signorum fontes confundi. Nam essentia partis parit operationes: tantum ergo differunt, quantum cau-sæ à suis effectis. Drusianus verò alia ratione de his du-bitabat: idem enim putat esse sui ipsius signum, quo-niam credit essentiam per eandem essentiam cognosci: quod quidem falsum est. Nam ex calido non cogno-scimus calidum, nec ex temperie temperiem, sed ex his perfectam sanitatem, siue optimam constitutionem in partibus similaribus. Eadem ratio est de structura par-

Vitia materiæ nostræ emendari non posse.

rganicarum, & de his, quæ ſunt de eſſentia ip-
ſtructuræ.

vero, quæ de neceſsitate conſequuntur
imilia.

dixerit ſigna ſumi ab his, quæ ſunt ſecundum
m in corporibus, & ab illis quæ conſequuntur
m: docueritq; quænam ſint de eſſentia & quo-
ab illis ſigna ſumantur: nunc docet, quæ ſint il-
eſſentiam ſequuntur, primum ſimilarium par-
einde organicarum. Et dicit ſequi eſſentiam ſi-
m, qualitates tactiles, viſiles & operationes.

tum quidem ad tactum à mediocritate,
in mollitie ac duritie conſiſtit.

nſet, quæ ſint qualitates tactiles, & quomodo ab
na ſumantur: omittit primas quatuor qualita-
etſi tactiles ſunt, tamen ad eſſentiam pertinent.
men aliæ addendæ qualitates tactiles, à quibus
mimus, vt craſſum, tenue, aſperum, leue, ſoli-
enſum, flaccidum, rugoſum, longum, breue,
m, paruum, pingue, macilentum, à quibus qui-
gna ſumit in libro de temperamentis & paſſim
d dignoſcendum corpus optime temperatum,
tutum. In quibus illud maxime conſiderãdum
itror, an hæc omnia proueniant à temperamen-
m, vt vulgus medicorum ſibi perſuaſit, repu-
etiam ipſo Galeno, vt videre eſt in fine lib. ſe-
de temperamentis. Nam durum poteſt fieri ab
duri, vt callus contrahitur conculcatione lapi-
ligni, non ſolũ à prima qualitate, nempe ſicci- *An ſecundæ*
n enim quod durũ eſt, habet vim exſiccandi: ni- *qualitates*
cum agendi vis, ſolis primis qualitatibus, & non *dictæ proue-*
lis ſit conceſſa. Sic Gal. in ſecundo libro de ſa- *niant ſemper*
tuenda dicebat frictionem aſperam indurare, *à primis.*

A quo fiant durum, Crassum, tenue. Asperum. Tensum. Flacidum. Rugosum. Longum. Breue. Magnum. Paruum.

non quod siccam qualitatem corpori inducat. Ait i
in libro primo de temperamentis pilum esse siccissi
non tamen durissimum. Præterea crassum & tenu
ex copia, vel paucitate materiæ, qualiscumque sit i
qualitas. Ex plurimo enim sanguine matris in pr
conformatione, partes similares crassas fieri necesse
contra verò tenues: quod etiam Galenus in libro
symptomatum causis memoriæ prodidit. Asperum
à plurima terrena substantia, etiam si corpus non
catur sicci esse temperaméti: cum id non sequatur t
temperamentum, sed substantiam ipsam. Tensum
riter redditur, ob subiectam substantiam plurimã: fl
cidum verò & rugosum, ex eiusdẽ paucitate, vnde fl
cida sunt membra & laxa, quæ non multam habẽt c
nem, & tenuia ossa: tensa verò & solida sunt, contra
modo habentia. Longum, breue, magnum, paruu
fiunt etiam ratione materiæ. Nam ex multa materia
aerea, longæ partes fiunt: ex pauca & terrena breu
ex multa, magnæ, ex pauca paruæ, præsertim si aerea
aquea sit magnitudinem faciens materia. Item ex fo
ma hoc prouenit: nã magni magnos procreant, gracil
graciles, & obesi obesos. Ergo vt huiusmodi affect
fieri possunt à qualitatibus primis alterantibus mat
riam: ita ipsa materia qualicumque qualitate prædit
causa istorum est: & nonnulla ex illis, à secundis qu
litatibus fieri possunt, alia formam agentis sequuntu
quæ omnia vel temperiem corporis ostendunt, vel cõ
stitutionem: nam etsi gracilitas partis intemperiem ne
cessario non ostendit, tamen vitium in ea indicat. Ete
nim iniuriis externis maxime exposita est pars, qu
gracilis est.

Quantum ad aspectum, à calore optimo, &
leuitatis atque hispiditatis mediocritate.

Dixit antea sumi signa ab his, quæ sequuntur de ne-
cessitate essentiam similarium partium, & hæc esse qua-
litates

...actiles, visiles, & actiones. Posteaquam egit de ...ibus tactilibus, transit nunc ad visiles qualita- ...ocet quænam illæ sint, & quomodo ab illis si- ...antur corporis optimè constituti Sunt autem ...uo, nempe color, & quæ circa asperitatem & ...m apparent. Addi possunt signa, quæ sumun- ...itate, densitate, puritate & nitore, quæ apparent ...antia. Hæc enim visu potissimum dignoscun- ...sua signa præbent. Inquit autem colorem opti- ...sse debere, qui ostendat corpus in partibus simi- ... optimè esse constitutũ. Verum non docet, qua- ...orteat esse optimum huiusmodi colorem: quem ...n in lib. de temperamentis, & alibi medium esse ...nter album & nigrum: nunc verò ex albo & ru- ...mpositum. At docendi ratio postulat, vt compo- ...s rationẽ & modũ explicet, nec illud satis appa- ...r talẽ esse sit necesse, qualẽ statuit esse oportere: ...od nos ex ipsa rei natura hoc modo ostendemus. ...enim color efflorescat ex humoribus subiectis, ... oportet fieri colorem, qualem requirit propor- ...morum à quibus fit. Debet autem (vt ille tradit ...ro de constitutione artis) inter omnes humores ...mum esse sanguinis: deinde plus pituitæ, quàm ... pallidæ: huius, plusquàm humoris melancholici. ...re color resultabit mixtus ex plurima rubedine, ...de ex albedine non parca, & ex flauitie partiore, & ...ima nigredine. Statuit præterea corpus optimè cõ- ...tum, medium esse inter asperum & leue, quas qua- ...es nos fortè rectius inter qualitates tactiles antea ...imus. Porrò intelligit, per leue, quod pilos non ...et, & per hispidum, quod nimis est pilosum: ab istis ...m in libro de temperamentis, & de optima consti- ...ione signa capit. Verum non solum hanc differen- ...one signa capit. Verum non solum hanc differen- ...m in pilis notare oportet, sed etiam illas, quæ in co- ...e, figura, consistentia, ortu, & interitu sunt. Omnia ...im inter hæc moderata habeat, necesse est corpus o- ...mè constitutum: alioqui indicabitur excessus, vel ...fectus in materia, aut vitium in ipsa temperie, vt Gal.

Color optime constituti corporis qualis esse debeat.

cap.3. 2. de temperamentis & nos postea commod
loco docebimus. Cæterum illud nunc explicandu
nit, an color solum sequatur temperamentum: q
quidem mihi non videtur verum esse, vt iam ante
ximus. Nam colores in tunica oculi, quæ vuea dic
sunt varij, & inter se diuersi, nempe viridis, ceru
niger: cum tamen totam ipsam tunicam eiusdem
peraméti esse, negare nemo possit. Multæ præterea
herbæ, quæ eiusdem sunt temperamenti (vt Gal
statuit) colore tamen longe diuerso. Sunt & flores
nimi, veluti per puncta distincti, coloribus variis
diti, quorum temperamentum toties mutari, quo
variant colores in tam exiguo spacio, nemo qui
(meo iudicio) sibi persuadere poterit. Idem docent
lores, qui apparent in plumis, & corio animalium
quęso niger color in coruo, indicabit temperiem ig
& adustam: albus vero in alio, temperiem pituito
Sunt hæc, nugæ: quippe cum sus niger & pinguis
midus sit, aut certe habeat temperiem simillimam
minis temperamento (vt ille statuit.) Pendent ergo
lores natiui, vel à temperamento, vel à forma: qui
tem acquisititij, omnes à temperamento, quod m
riam mutauit, ex qua colores sunt mutati. Raritas p
terea & densitas sequuntur aliquando temperiem, a
quando verò materiam. Nam cum pauca est mater
ex qua debet fieri aliqua pars lata, vt est cutis fron
necessarium est, eam tenuem fieri & ita tendi, vt mu
foramina in ea fiant: vnde rara euadet: præsertim si
rea sit substantia: contra verò densa reddetur, ex m
ta & terrena substantia. Ad hæc puritas & impurit
nitor & viuacitas in colore, non tam qualitates, qu
materiæ puritatem sequuntur. An credimus gemma
& lapides (vt vocant) prætiosos, vt adamantem, carb
culos, saphiros, & reliquos huius generis, eum splend
rem, quem obtinent, habere ob temperiem, & mixti
nem elementorum? minimè profectò. Non enim ill
rum temperamentum tantum differt, quantum color
splendore & nitore ipsi inter se discrepant. Ergo hæ

An calor sequitur semper temperamentum.

Raritatē & densitatē nō semper sequi temperamētum.

Puritatē nitorem & viuacitatem in colore, non sequi temperamentum.

Corporis crassities & magnitudo temperiem nō sequitur.

...ntingunt, ob purissimam, & maximè defecatam ...eam. Adhæc crassities & tenuitas corporis, mate... ...piam, & inopiam, & formam potiusquam tempe... ...omitantur, magni enim & crassi homines sibi si... ...gignunt ex multa materia, quacunque tempe... ...edita: quippe cum inter magnos & crassos repe... ...eat aliquos esse biliosos, alios sanguineos, alios ...lio temperamento præditos: quædam ergo ex se... ...s & tertiis qualitatibus formam, aliæ temperiem, ...erò materiam sequuntur.

...erationibus à perfectione, quam & ipsa... ...n virtutem appellamus.

...nc prosequitur signa corporis optimè constituti, ...ta ex actionibus similarium partium: & dicit illa... ...nctionum perfectionem prodere huiusmodi con... ...ionem: explicátque quid per operationum per... ...onem sit intelligendum, nempe ipsarum virtutem. ...locus, hic subobscurus, clarus redditur ex 15. cap. ...ui inscribitur Thrasybulus: vbi scribit eadem ra... ...: robur actioni, qua bonum habitum sanitati cō... ...ri: quod enim est in sanitate bonus habitus, id èst ...tione robur: & idem esse virtutem & perfectio... ...ipsius actionis, sicut bonus habitus, virtus & per... ...o est sanitatis. Idem namque (inquit) est virtus, ...ectio, & cuiusque rei bonum. Sententia ergo est, ...me constituta corpora, edere actiones similarium ...ium perfectas, & sua virtute præditas: tales autem ...robustas. Qua quidem in re vidēdum est, quæ sint ...tiones similariū partium: deinde an illæ omnes ne...ario sint robustiores in huiusmodi corporibus, quā ...lis temperaturis. Tradit Curtius omnes operatio... ...esse similariū partium: nam sensum, vt visionē, dicit ...i ab humore crystallino, & motum voluntarium à ...sculo: & hæc propriè esse instrumenta harum actio...m, & partes esse similares. Præterea ad id facere ...ibit, quod habet Galenus, 7. methodi capite. 2. in

Virtus et perfectio idem.

De actionibus similariū partium Curtii opinio improbatur.

omni parte instrumentaria, esse vnam similarem qu
præ ceteris præcipuam vim habet ad agẽdum. V
ille euidentissimè errat. Nam primum adfero, qu
hoc loco habet Gal. similarium inquam, propria
quasdam actiones, alias verò esse partium orga
rum, & à virtute vtriusque generis actionum, sign
mi ad optimam constitutionem dignoscendam. I
de adduco quod habet cap. 4. in lib. de constitut
artis: vbi ad verbum scribit. Actiones partium di
ces esse, quasdam simplicium ac similarium, alias o
nicarum & compositarum. Actio enim cruris vni
inquit ambulatio est: fit autem ipsius articulaturis
ternatim seinuicem extendentibus, incuruantibus
In hac verò administranda, musculorum genus i
cruris partes principatum sibi vendicat. Addit m
eodem loco: ex quibus ostendit duo esse genera ac
num: vnum, quod solum ad similares partes, alter
quod ad organicas propriè & re vera pertinet: Et
ritò quidem. Nam similares partes, vt similares su
nihil debent habere diuersum in actionibus. Vt en
vna est illarum essentia, quæ fit per temperiem: ita
vnum genus actionum, quod proficiscitur ab ipsa te
perie. Sunt autem istæ actiones naturales, attract
retentrix, concoctrix & expultrix. Has enim ed
omnes similares partes, vt similares sunt, & præter h
nullas. Motus autem, & sensus fiunt non à similarib
partibus, sed necessariò à dissimilaribus: quæ tantu
natura & compositione inter se differunt, quãtum se
sus & motus ipsi inter se discrepare agnoscuntur. mu
culus enim motum voluntarium simpliciter efficit:
ille pars est instrumentaria & composita: non quide
ex venis & arteriis, quæ non sunt de natura & essent
musculi: sed ex simplici carne & fibris neruosis, si
quibus nequit musculus esse motus instrumentum. At
que hanc compositionem visus facilè agnoscit, qui iu
dicat illius compositionem simplicem non esse, vt Cur
tius credit, species verò motus, vt ambulatio, appre
hensio, & singularum partium: proprius motus, no

Omnes partes similares easdẽ habere actiones, & quæ illæ sint.

musculis, sed ab omnibus partibus necessariis
uiuscuiusque instrumenti structura, obeuntur. At-
proprij singularum partium motus, compositi
sunt, quàm motus ipsius musculi: ita illarum
ositio euidentior est, quàm sit ea, quæ ad muscu-
rtinet. Neruus quoque cum sit proprium instru-
um sensus tactus, suam etiam habet compositio-
x sua carne fibrosa & membrana quadam, vt Ga-
in lib. de placitis ostendit. Porrò in aliis partibus
tactus præditis, vt in cute, carne, maior quoque
ositio apparet: quoniam differt etiam sensus in
lis partibus eo, quod in quibusdam sit insignis,
isitúsque: in aliis vero obtusior. Qua quidem in
bitror Aristotelem errare, qui in secundo libro
primo de partibus animalium, dicit sensum esse
nem partis similaris, nempe carnis. Nam si esset
similaris partis, cur omnes similares non senti-
Fallitur etiam cum tradit carnem esse instrumen-
tactus. Nam sine carne in cute & neruis sensus fit.
uus igitur est sensus tactus instrumẽtum: non qui-
vt similaris pars est, sed vt neruus est, id est pars
& facta à natura ad officium hoc in corpore exer-
dum, postremo, vt dictum est, neruus similaris pars
est. Ceterum in aliis sensibus propria est sensorio-
compositio pro natura cuiuscumq; sensus. Quòd
na est pars in singulis sensibus, quæ præcipuam vim
et ad actionẽ edendã: tamẽ actio nõ est illius partis,
totius sensorij. Nã etsi humor crystallin⁹ inter om-
oculi partes præcipui est momenti in visione faciẽ-
tamen non ipsius, sed totius oculi actio dicitur esse
io. Est enim oculus sensorium ipsum, & sensorij
at sensus, non partis vnius, quod in sensorio reperi-
r. Hæc enim si nec perfectam, nec simpliciter actio-
m partis instrumentariæ edere potest, vtique actio
ius non erit sensus aliquis. Hoc ergo posito princi-
io, quòd actiones similarium partium sint solum qua-
or dictæ naturales: sequitur explicandum, an in cor-
ore optimè constituto illæ sint perfectiores, quàm in

Sensum non esse actionẽ partis similaris ait Aristoteles.

Visionem nõ esse actionẽ humoris crystallini.

aliis aliter affectis. Certum autem est calidos & hu-
dos, plura & ea perfectius concoquere, quàm temp-
ros: & biliosos (vt scribit Gal. in principio libri de
mentis) omnium optimè concoquere crassa & dura
menta. Sunt etiam calidi & sicci ad retentionem om
aptissimi, & ad attractionem, excernendáque excre-
ta. clara. n. est de his sententia apud Gal. in lib. de ca
simptomatum naturalium facultatum. Huic obiecti
variè respõdent recentiores: sed illud est verius ex
ctiorum opinione quod dicitur: corpora optimè c
stituta vniuersas actiones simul sumptas perfectio
habere, quàm habeant alia. Nam etsi calidi & hum
fœlicius concoqunt tẽperatis: tamẽ deterius attrahu
retinẽt & expellũt. Sed his melius respõdere possum
perfectionem actionũ nõ esse positam in eo, quod n
diocritatem excedit in certa materia. Etsi enim bilic
quæ duriora sunt, facilius mutãt & probe concoqu
reliqua tamen non solũ mutant, & sed assant, & plusq
conueniat alterant. Temperati verò, materiam, quæ
lis debetur, nempe temperatum, & mediocre in al
qualitatibus alimẽtum, omnium optime concoquur
& melius etiam forte quàm calidi & humidi. Itaq; cu
temperata temperatis, vt præcipit medicina ad conse
uationem conueniant: nec alia sint adhibenda, vt in
commentario ostendemus, merito scribit Gal. illos pe
fectas edere actiones, & omnes & singulas. quoniã nu
la est alia temperies, quæ mediocrem materiam meli
attrahere, retinere, concoquere & illius excremẽta ex
pellere possit. Quod enim perfectum est, perfecte ag
necesse est. Eo autem quod perfecte agit, nullum per
fectius excogitari potest. Ergo dictum Gal. intelliga
tur vel de omnibus actionibus simul collectis, (vt sen
tiunt doctiores interpretes) vel etiam de singulis, vt no
ex artis principiis excogitauimus, temperata solum
temperatis, & mediocria mediocribus constitutioni-
bus adhibendo. Nam circa hæc optimè constituta cor-
pora omnium optimè agunt. Illud vero prætereundum
nõ est, an actiones prędictę quas diximus esse similariũ

tim, proueniant ſolum à temperamento, vt Gal. hic ad, an etiam ab alia cauſa. Non dubium eſt illas fieri ma: quando quidem nulla res quę anima ſit deſti- lonata eſt illis functionibus: nam ob ſolam tem- n res calefacere refrigerare, humectare & exſicca- ſunt: attrahere verò, retinere, concoquere & ex- e minimè: hæc enim animæ reſidentis in corpore fficia: temperamentum verò animæ, & illorum in- entum eſt. Itaque partes, quòd ſimilares ſint, id it à temperamento. quòd verò agant, habent ab a, non vt ſimilares, ſed vt ſimilares viuentes has ebunt actiones. Ex quo fit vt anima præcipua ſit m cauſa, efficiens ſcilicet: temperamentum verò umentum, ſine quo actiones illæ fieri non poſſunt, m quo melius, deteriuſque perficiuntur.

his vero, quæ inſtrumentarias partes conſe- quuntur, à commenſuratione & pulchritu- line omnium totius corporis inſtrumento- rum.

Poſteaquam Gal. docuit quænam ſequantur eſſentiã liarium partium in corporibus optimè conſtitutis, uomodo ſigna ab illis ſumantur ad eam conſtitu- nem dignoſcendam, nunc idem docet de his, quæ ſe- ntur eſſentiam partium organicarũ: & duo primum it eſſe, commenſurationem & pulchritudinem: dein- perfectionem operationum, quæ eduntur à partibus trumentariis. Qua in re illud primum videndum eſt. commoderatio illa ſiue proportio, idem ſint cum lchritudine vel non, deinde quid ſit re vera pulchri- do, & ex quibus conſtet, poſtremò an idem ſint for- oſus & pulcher. Porro Gale. in lib. primo de vſu par- i ſcribit pulchritudinem nihil aliud eſſe, quàm opti- am conſtitutionem: ſed non rectè. Nam rectius hic t, pulchritudinem ſequi conſtitutionem ipſam: quam *de pulchritudine.* ntentiam etiam confirmat in 8. de placitis, vbi ſcribit

pulchritudinem positam esse in mutua commodera-
ne partium. Non enim ipsa structura optima, vel p
portio etiam, quæ agnoscitur esse in corpore, sed qu
tas, affectus siue dispositio ex illis nata, ab oculis &
dicio probata, tanquam res aspectui iocunda, pulc
tudo corporis censeri debet. Cęterum hoc loco Gal. p
chritudinem solum ponit in partibus organicis: tãqu
tota sequatur illarum constitutionem: quod etiam a
rere videtur in locis præcitatis ex lib. de vsu partium
de placitis Platonis & Hippocratis. Verum mihi ma
placet locus, qui habetur in Thrasybulo cap. 10. vbi
duplicem esse pulchritudinem, fucatam & adulterin
vnam, aliam legitimam & veram, quę in vegeto colo
carnis moderata copia, membrorumque congrua co
page consistit: quæ naturalem bonum habitum sequu
tur. Quis enim eos vocabit pulchros, qui vel malo c
lore sunt præditi, aut graciles, vel crassi pręter modu
etsi interim proportio seruatur inter partes graciles,
crassas. Præterea Aristot. cap. 3.4 Ethic. docet pulchi
tudinem non posse esse sine magnitudine, formosos a
tem esse posse, qui etiam minimi sint, si modo seruet
partium proportio: sic enim pygmæos inter homine
& pusilla animalia in sua specie formosa agnoscimu
& dicimus esse: pulchra verò nequaquam, nisi magn
fuerint: & quanto maiora fuerint, tanto pulchriora cen
semus esse, si modo prædictæ accedant qualitates debi
ta inquam proportio, carnis abundantia, & laudatus i
singulis animalibus color. Ex quibus patet Gal. in ho
loco potius formositatem, quam pulchritudinem expri-
mere: hanc verò alibi depingit. Sed ex Aristot. adder
debebat magnitudinem. Igitur corpus optimè constitu-
tum necessario debet esse pulchrum, & formosum. Hæc
autem solam sequitur compositionem partium organi-
carum: Illa verò vtranque compositionem, & materiam
etiam conuenientem atque formam. Nam proportio,
quæ in toto corpore conspicitur, sequitur constructio-
nem organicarum partium: optimus verò color opti-
mam temperiem qualitatum, & humorum: carnis au-

pulchritudinem non solũ sequi structuram partium organicarũ.

pulchri & formosi quomodo differunt.

abundantia multitudinem optimorum humorum. ...itudo autem formam inditam à parentibus testa... ...iam magni magnos procreant.

...præterea earum, quæ ipsis insunt virtute ...perationum.

...uemadmodum ex perfectione actionum simila... partium optimam temperiem, quæ necessario re...tur in corpore optime constituto, docuit cognosci: ...nunc idem ostendit, ex actionibus partium organi...m: perfectæ enim illarum operationes, perfectam ...turam, quam requirunt optime constituta corpora ...untur, & testantur. Ac in illis eadem oritur dubita... quòd scilicet quædam deterius constituta corpora ...ectiores edant actiones aliis, quæ optimè sunt affe... Nam ad cursum graciliora sunt velociora: & cras...a ad functiones, & victorias athleticas aptiora, & va...ora. Verum eadem responsio etiam conuenit, quod ...icet optimè cõstituta corpora, moderatos solum mo... ad sui cõseruationem tentare debent, & eos omnium ...fectissimè obeunt ita, vt nihil in illis desiderari pos... Excessus vero in illis fugiendi sunt: nec laudandi, nisi ...corporibus à mediocritate recedentibus, quibus scili... sunt moderati. Non enim (vt rectè scribit Gal.) ho...nẽ malè videre ideo dicere debemus, quod cum lyn... & aquila de visu contendere non possit. Satis enim ..., si illa discernere possit, quæ sunt apta sibi prodesse, ... obesse: ita quoque si optimè affectum corpus, quæ ...i sunt propria obiecta, aptissimè tractare potest, nihil ... eo, iure reprehendere licet: id autem cui nihil deest, ...rfectum est. Rectè ergo Gal. scribit hoc loco optimam ...ructuram corporis optimas edere actiones: nec quærit ... hoc loco, an alij quasdã actiones perfectius exercere ...aleant. Non enim ad alios comparatio fit, sed ad pro...rias actiones, propriaque obiecta: quæ cum perfectis...me tractentur à propositis corporibus, merito perfe...tio & virtus in his actionibus esse agnoscitur.

Optimæ igitur constitutionis corporum sign indicatiua sunt hæc.

Colligit Gal & veluti concludit signa corporis optime constituti esse illa, de quibus hactenus egit. Verum si optima constitutio, vt & hoc libro, & ex eo quem scripsit de optima constitutione, est idem cum saluberrima quam passim tot conditionibus exornat, vt instar normæ Polycleti esse velit, meritò videbuntur multæ illius notæ prætermissæ. Ergo si quæ desint, adiiciendæ, deinde illud expendendum est, quænam ex tota multitudine signorum meliora certioraque sint: postremo in singulo genere notandum est, quòd cognitionem nostram decipere potest. Porò deesse aliqua signa ex libro de optima constitutione, & primo de temperamentis, & ex hoc etiam capite intelligere licet. In hoc enim capite cum distinguit optimam constitutionem ab ea, quæ parum ab optima declinat, hoc signo vtitur, quòd causis morbosis non æque resistat, vt optima, quæ optima non est. Id quod etiam, tradit in lib. de optima constitutione: Difficile (inquit) optima constitutio in morbos cadit, sed omnibus causis morbosis facilè resistit tum externis tum internis. Id autem quod dicit facillimè, postea dicit multum diuque: quasi non ita intelligendum sit, vt facillimè semper resistat: sic enim immortale fieret corpus: sed quòd quantum humana conditio patitur, multum, & diu repugnet. Addit præterea eam constitutionem optimos habere humores. In libro verò de Euchymia & cacochymia, bona inquit corporis constitutio, quæ temperatissima est, & latos meatus vasorum ad humores distribuendos habet, perpetua frui sanitate poterit: modo sufficiens cibum præcedat exercitatio. Sumit & signa in sequentibus à iuuantibus & lędentibus causis. Nam temperati temperatis iuuantur, læduntur autem intemperatis. Qui vero intemperati sunt, à similibus læduntur, à contrariis bene habent. Prę-

Quæ signa hic omittat Galenus.

A facili & difficili repugnantia contra morbosas causas.

Ab humoribus.

mit & signa, quæ ab excrementis sumuntur: nam et- *A causis iuuantibus & ledentibus.*
xcrementa bona proueniunt à bonis actionibus: ta-
rlla sua separatim præbent signa & in hoc, & in a-
rporis statibus. Nonne etiam à causis, quæ huius-
procrearunt constitutionem, alia sumemus indi-
am bene constitutum, sanunque esse, & forè iudi-
ius corpus, quod ex sanis parentibus est procrea-
n aere temperato, astris bene fauentibus, & postea *Ab excremẽtis.*
educatum. Sumit & aliud genus signorum, in lib.
auconem ex aliorum similitudine & proportione.
em filios iudicabimus optimè constitutos, qui simi-
int parentibus bene affectis. Addo quòd etsi signa *A causis efficientibus cõstitutionem.*
ab essentia sumuntur, fortè hic bene explicat: ta-
plura alia sub essentia continentur, à quibus signa
untur ad ea dignoscenda, quæ in nostro corpore
. plura quoque sunt causarum genera, quæ pariter
præbent notas: quæ omnia ab eo, qui capita totius *A similitudine.*
tradere velit, sunt vno capite comprehendenda: vt
isdem fontibus non solum corporis optimè consti-
, sed & aliarum omnium rerum, quæ per signa sunt
medicina dignoscenda, indicia ducamus. Ergo do-
mus in opere nostro de signis, signa omnia duci ab
ntia rei, à causis rei, ab eiusdem effectis & similitudi-
Porrò essentiæ nomine, rei formam, genera, differen-
, partes, & proprietates comprehendimus. Causarum
em appellatione gignentes, fouentes, augentes, iu-
tes, lędentes, & quicquid aliud efficere potest, in pri-
intelligemus. Deinde quicquid materiam vel pro-
quam, vel remotam præbere potest, aut instrumenti
em subit, aut subiectum est, aut causa sine qua non,
vt finis. Ab omnibus enim istis tamquam à causis su-
solent indicia: vt exemplis alibi docuimus. Effectus
riant pro rei natura, de qua agimus: hic tamen osten-
mus corporis constitutionem sequi qualitates secun-
s, pulchritudinem, actiones, excrementa, & alia quæ
nostro corpore fiunt, opera. Nunc videndum est quid
vno quoque genere signorum obseruandum sit, vt
ctum fiat iudicium, & simul à quibus certiora suman-

ur indicia. In signis sumptis ab essentia similariu cum tactu illa explorentur, animaduertendum ne i æquale temperamentum sit, ob anni tempora, ani affectus, somnum, vigiliam, quietem, motum, morb & alias causas, quæ calidum innatum intendunt, a euocant, vel intro compellunt. Nam hieme calor e ternas partes deserit, impulsus ad internas circumsta tis frigiditatis vi: quo tempore iudicabis tactu frig dum esse corpus, quod longe etiam calidius temper to esse potest. Quo constat nos non posse in regio intemperata exacte iudicare, de temperamento opt mæ constitutionis ex tactu. Debet & is qui iudicat, t ctum habere exquisitum, & cutem benè affectam i mollitie, duritie, & aliis qualitatibus, que exactum se sum corrũpere possunt, si in aliquo vitiatæ sunt. Quo verò sumitur signum ab essentia partium organicarum verissimum est, & certissimum in partibus, quarur structura sensu deprehendi potest. optima.n. & com moderata partium organicarum structura, quæ visi iudicatur, nunquam fallere potest: quippe cum stabi lem essentiam habeat in magnitudine, numero, con formatione, & coniunctione partium. Ceterum signa quę sumuntur ab his, quæ sequuntur essentiam orga nicarum partium, certissimam quoque prebent cogni tionem. Pulchritudo enim quę ex debita proportione partium resultat, variari non potest, stante perfecta structura. Sic & actiones bonæ esse dignoscuntur ex bonis operibus. In his autem quæ sequuntur essentiam temperamenti, quemadmodum & in ipsa essentia, falli possumus. Non enim omnes Æthiopes calido sunt temperamento & sicco, eo quòd colore sunt nigro: nã illorum color ex Solis ardore prouenit. Vt ergo in regione temperata de colore cutis iudicandum est, ita nullam aliam oportet esse causam, quæ humores secundum naturam habentes mutauerit; nam in iracundia vniuersus sanguis concitatur ad cutem: non tamen propterea sanguineus est, qui ita afficitur. In timore liuidum fit corpus, deserente sanguine externas partes.

Fontes omnium signorum quos Author ponit.

Essentia quæ comprehendat.

Quid obseruandum vt ex signis fiat certa cognitio.

...umpto per morbos humore, aut corrupto, colo-
...utis mutari necesse est. In duro etiam & molli ad-
...re oportet, ne durum cum tenso aut concreto, aut
...e cum flaccido confundamus. Qui enim multa
...e abundant, vt tensam habent cutem, ita duri ab
...peritis vocari possent; & proinde sicci: sic qui ex
...o frigore veluti concretum habent membrum ali-
...d, durum nõnulli idem existimarent. Eadẽ ratione
...us deest carnis copia, cutis flaccida redditur, & à
...ullis molle iudicatur esse corpus. Eodem pacto
...lis perpendendum est, an præsens, vel pręteritum
...eramentum indicetur, an humorum quantitas &
...ctus, pro temperamento: nam potest nunc bilis a-
...lare: cum tamen pili sint nigri, prioris tẽperamen-
...dicia. Multi pili multitudinem excrementi, & hu-
...is ostendunt, non temperamenti alicuius naturam.
...hęc alio loco commodius, persequemur. Ceterum
...ũ ab operationibus patitur quoque suas instantias.
...i enim potest, vt aliquis iracundus sit, & ad alias
...ni passiones expositus: tamẽ vel religionis, vel pœ-
...metu, eas mitigauerit, non mutato tamẽ tẽperamẽ-
...ic quod à resistentia sumitur indicium, violari po-
..., vel metu, vel alia vi cogente. sæpe enim debiles,
...ioribus melius resistunt, collectis ex ira viribus, &
...rtis metu. Id enim non tam structuram corporis va
...m, quàm rationem, quę periculum admonet: & irã,
...e vires excitat, sequitur. Iam verò & in iuuantibus,
...lentibusque causis est, pariter adhibenda quædam
...imaduersio: ne scilicet quod materię ratione fit, id
...io temperamenti tribuamus. Non enim frigidi tem-
...ramenti iudicare debemus esse ventriculum, si ob
...pulam, aut pituitæ iam genitæ copiam ex alia causa,
...peris vsu, aut alia re calida iuuatur. Ergo cum nul-
...m ferè genus signorum inuiolabile sit, ex omnibus
...nul collectis, & his sublatis, quæ rectum iudicium
...pedire possunt, de hominis optima constitutione
...os iudicare oportet.

Eorum autem quæ ab ipſa deficiunt, & a[illegible] tamen ſalubria exiſtunt, nonnulla qui[illegible] in conſimilium temperatura vitium aliq[illegible] paruum habent, nonnulla verò in inſtru[illegible]tariorum commenſuratione, & hoc qui[illegible] perexiguum. Accidit autem hoc vel in [illegible]nibus, vel in aliquibus, aut in vtriſque.

Propoſuerat Gal. ſe notas tradere velle corporu[illegible] mnium ſalubrium, inſalubrium, & neutrorum. Qu[illegible]re primum fontes ſignorum aperuit, deinde eos acc[illegible]modauit corporibus prorſus ſalubribus, id eſt opt[illegible] conſtitutis: quod enim optimum in omni genere[illegible] aliorum regula eſſe debet. Nunc verò quo modo[illegible] eiſdem fontibus liceat alias corporum differentias [illegible]gnoſcere, explicat: Eſtque totius huius rei ſumma h[illegible] quòd ea, quæ declinant ab optima conſtitutione, ta[illegible] eſſe deprehendantur ex maiore aut minore diſtan[illegible] eorum, quæ notata ſunt eſſe in corporibus optimè [illegible]ſtitutis. Itaque corpora, quæ non prorſus ſunt ſalubr[illegible] ſed tamen ſimpliciter ſalubria adhuc ſunt, exiguum a[illegible] quod vitium habebunt in temperatura ſimilarium pa[illegible]tium, vel ſtructura diſſimilarium: quæ verò ſalubr[illegible] vt nunc dicuntur, vitium habebunt in illis tanto maiu[illegible] quanto magis recedunt à corporibus prorſus ſalubr[illegible]bus: & hæc quidem rectè ſunt dicta. Verum addere d[illegible]bebat eam quoque declinationem fieri in his, quæ e[illegible]ſentiam ſequuntur, nempe in actionibus & accidenti[illegible]bus ſequentibus eſſentiam, necnon in cauſis gignenti[illegible]bus, iuuantibus, & lędentibus, ac in excrementis, & re[illegible]ſiſtentia ſubiecti, & aliis omnibus à nobis anteà enu[illegible]meratis. Reliqua verò quæ habet in contextu patent.

Vitiorum verò genera eadem ſunt his qua[illegible] virtutem perficiunt, temperatura quidem i[illegible]

ɔnſimilibus: numerus autem & formatio : magnitudo & ſitus in inſtrumentariis, v-iſque verò communis vnitas, quam & ɔſarum continuitatem appellamus.

m dixiſſet corpora ſalubria, quę ab optima con-tione recedunt, cognoſci ex eo, quòd vitium ali-d habent vel in temperatura, vel in ſtructura orga-rum, vel in vtroque, reddit nunc rationem, quare iat. Eſt autem ea ratio, quòd vitia ſint reponenda is rebus, in quibus virtus & perfectio fuerunt po-Et quoniam anteà de vnitate, & continuitate men-em non fecerat, cum ageret de eſſentia ſimilarium ganicarum partium: nec etiam poſteà cum enu-aret vitia, quę reperiuntur in corporibus ſalubri-ab optima conſtitutione recedentibus, nunc repe-upradicta vitia, vt illis adiunctis, quæ in continui-requiruntur, integrum numerum habeamus. Scri-rgo quædam eſſe propria vitia ſimilaribus parti-, qualia ſunt, quę pertinent ad temperiem: alia verò propria organicis, ea inquã, quæ naſcuntur ex cõ-natione, magnitudine, numero, & coniunctione ium ſimilarium componentium organicas. Quod ò vitium naſcitur ex vnione & continuitate partiũ, d commune ſimilaribus, & organicis hic eſſe ſta-:& in lib. de differentiis morborum id hac ratione robare putat, quod vnitas, & continuitas commu-ſit affectio partibus ſimilaribus & organicis, & pro-rea in eo, quod commune eſt, communem fieri mor m. De qua quidem re antiqua eſt controuerſia. Nam er. continuitatem, & veram vnionem ſolùm perti-re ad ſimilares partes tradit: eas enim verè eſſe v-m, & ſibi continuas: ac per illas inſtrumentarias par-fieri quidem contiguas, at non continuas. Ex qui-s concludit morbum & vitia, quę fiunt in continui-e partium, ſolùm pertinere ad ſimilares partes. Scri-imus nos quidem de hac re diligenter in lib. de ge-ribus morborum: in quo quidem diſſentimus à Gal.

An morbus in ſolutione continui ſit mmunis

similaris & organicis. sed aliis rationibus. Nam continuum non ita pro & strictè sumit Gal. vt philosophi. Quę enim sunt mo nexu coniuncta, vt ossa ossibus & singulæ pa singulis, illa continua dicit esse. *Auerrois opinio.* Auer. etiam ratio f vt ea, quæ sunt propria organicis, ad solas similari partes pertinere debeant Nam magnitudo, figura mò, & per se insunt similaribus, & postea per illas ganicis: non tamen propterea essentia similarium mitur à figura & earum magnitudine: quoniam il solum de essentia partis esse dicitur, (vt in eodem o re ostendimus) quod facit ad actionem partis: At pars similaris sub quacunque magnitudine & fig suas actiones probè exercet. *Quid sit de essentia partis.* *Authoris opinio.* Nos verò ostendim vnionem, & continuitatem, solum pertinere ad par organicas: idque eodem argumento, quòd scilicet milares partes ob diuisiones, quæ in illis fiunt, n impediantur exercere sua officia, modò constet tem ries, & ipsis idoneum præbeatur alimentum: qu vulneratæ quidem partes maximè ostendunt, quæ n solum rectè nutriuntur, sed etiam regignunt carne cuius interuentu rursus vniuntur. Nec Gal. quidem r tio, qua vtitur ad communem hunc morbum inuehe dum, aliquid concludit, si quid enim inquit. Secundu naturam reperitur commune similaribus & organic partibus, quod animati functionem, aut vsum aliquer præstet, in eo vitiato communis morbus ponendus e At vnitas communis est his partibus: quippe cum vn quæq; illarum dicatur vna esse, & vnam edere fun ctionem, vnumque præbere vsum: in eo ergo ponen dus est communis morbus. Nam primum quod de vs partium scribit, recipiendum non est, cum ex sola læ one actionum, & non ex vsu morbos definiamus, & ipse ea vitia, quę vsum impediunt, non morbos, se morborum causas esse dicat. Præterea ostendere illum oportebat, quē vsum pręstet vnio similaribus partibus vel alio modo conferat, aut illis obsit. Pręterea ex similli argumento efficeremus figuram, magnitudinem pertinere ad vtramque partem: quoniam communes

hæ

fit illis affectiones, à quibus figuratæ & magnæ
ur. Sed hoc falsum esse agnoscitur, quoniam si-
s partis constitutio ab illis nihil patitur. Igitur
c continuitas solum pertinet ad instrumentarias
. Stupidique propterea censendi sunt, qui noua
citata interpretatione Gal. decretum eo se tueri
t, quòd elementorum vnio per morbos simila-
vitietur. Nam non de vitio, quod contingit in
one & vnione elementorum, quod solum perti-
temperiem, agit Gal. sed de eo, in quo fiunt diui-
à vulnerantibus, contundentibus, & his simili-
quibus passim scribit author ille continuitatem
onem partium corrumpi. Nam si de ea vnione e-
torũ intelligeret author, non posset eandem vo-
continuitatem, & communem ponere partibus or-
is: quippe cum vitia omnia, quę contingunt ex e-
ntorum mixtione, ad solas duntaxat partes simi-
pertineant. Stat ergo firma nostra sententia, quòd
s in solutione continui affectus sit salubris, vel
bosus communis similaribus & organicis parti-
& ea quidem in nostro opere pluribus rationibus
rmata.

is autem ipsis generibus sunt corporum
nsalubrium vitia, secundum vtrumque in-
alubritatis modum.

ocuit quonam modo omnia salubria corpora di-
scere possimus, scilicet ex his, quæ sunt secũdum
ntiam, & ex illis, quæ ipsam essentiam sequuntur.
m enim illa sunt perfecta, optimam constitutionem
significant: cum verò aliquantulum ab ea perfe-
one recedunt, non optimè quidem constituta sunt
usmodi corpora, sed tamen salubria. Nunc docet
lem ratione cognosci insalubria corpora secundum
unque insalubritatis modum. Quia enim hæc cor-
ra plurimum recedunt à corporibus optimè consti-
tis, non paruum, vt salubria, sed magnum vitium o-

ſtendent, vel in eſſentia partium, vel in his, quę eſſe[ntiam]
ſequuntur. Porrò vtrunque vocat inſalubritatis m[odum,]
inſalubre ſimpliciter. & inſalubre vt nunc. Sic enim [an-]
tea cum de diuiſione corporum ageret, duos hos [mo-]
dos poſuit.

Terminus autem, qui vtrunque diſtinguit, [eſt] operationum læſio ſenſibilis.

Dubium eſt à quo velit diſtinguere vtrunque inſ[alu-]
bre. Nam ſi diſtinguat ab optima conſtitutione, v[t in-]
ſtitutum videtur exigere, quòd ſcilicet vtrunque in[ſa-]
lubre operationes habeat ſenſibiliter læſas: ſalubri[a ve-]
rò nullam habeant, aut certè inſenſibilem lęſion[em:]
quomodo diſtinguet inſalubria ab ęgrotantibus. N[am]
hęc poſtea dicet cognoſci ex ſenſibili læſione opera[tio-]
num: tanquam omnia, quæ ſunt in latitudine ſanita[tis,]
& proinde etiam inſalubria, non habeant ſenſibil[em]
læſionem Sunt autem qui velint, hic diſtingui inſa[lu-]
bre ſimpliciter ab inſalubri vt nunc: nec aliter vide[n-]
res intelligi poſſe. Nam inſalubria vt nunc, etſi ma[...]
(vt antea oſtendimus) tamen illa dicit actu ægrotare.
Qui autem ægrotant, ſenſibiliter læſas edunt operat[io-]
nes. Verum in hoc reprehendendus erit Gal. quòd in[ſti-]
tutum ſuum non proſequatur, in quo propoſuit ſe v[el-]
le diſtinguere inter ſe primum optimè conſtituta co[r-]
pora ab aliis omnibus per maiorem vel minorem r[e-]
ceſſum in his, quæ ſunt de eſſentia optimæ conſtituti[o-]
nis, & eſſentiam ipſam ſequuntur: quo fit, vt in hoc lo-
co non debeat quærere diſtinctionem inter duos mo-
dos inſalubritatis: nimirum cum id non fecerit in ſalu-
bribus. Porró ſententia eſſet clara, ſi (vt rei natura po-
ſtulat,) vtrunq; inſalubritatis modum poſuiſſet in la-
titudine ſanitatis, & omnia inſalubria diſtingueret [à]
propinquo ſtatu ægrotantium; hi enim à ſanis omni-
bus differunt, quòd ſenſibiles edant actiones. Sed hoc
poſtea erat faciendum, poſteaquam notas tradidiſſet,
quibus ſalubria ab inſalubribus & neutris diſtingui
poſſint. Ego verò non ſolum hæc, ſed aliqua adhuc ex

uæ ſequuntur, negligenter ſcripta animaduerto. rem tamen puto eſſe ſententiam, ſi intelligamus que inſalubre diſtingui à ſalubribus, recedenti- b optima conſtitutione. Habent enim inſalubria itutionem ſuam, & actiones ſenſibiliter vitiatas: ria verò vt multum, & vt nunc nequaquam. Nec t quod dixerim Galenum per ſenſibilem actionũ em, ſana omnia ab ægrotis diſtinguere. Nã illius ctio cogit nos ſenſibilem læſionem duobus mo- mere: vno modo, quòd ſenſu deprehendatur: alio quod inſigniter ſit vitiata. Atque illo modo vitia rum ſalubrium dicuntur inſenſibilia, quòd ſenſu ſſint deprehendi: inſalubrium verò & neutrorũ dicuntur ſenſibilia: quòd ſenſu facile dignoſcan- on tamen inſignem & inutilem actionibus huma abeant lęſionem. Nam ſi ſenſibilem læſionem in- amus ſolùm, quæ poteſt ſenſu dignoſci, erunt vti- anorum & ægrotantium vitia pariter ſenſibilia. poſtea in fine huius capitis ſcribit, ſenſum debere dicem omnium, quę ſanis & ęgris contingunt.

Senſibilem læſionem actionis dupliciter ſumi.

Que verò ab optima corporum conſtitutio- reue aliquid deficiunt, re vera quidẽ & ipſa iquo ſunt offenſa: non tamen id ſenſu cõ- henditur. Diſtinguntur verò ex eo, quod is, minuſue in operationibus exiſtit, ac quia ſis, quæ ægritudinem pariunt, non æque re- nt. Quæ autem ſimpliciter inſalubria ſunt pora, diſtinguntur ob id, quòd facilè à cau- quæ morbos commitendi vim habent, ſupe tur, & quoniam in vigore operationũ plu- ùm deficiunt. In medio autem amborum locantur ea, quæ neutra exquiſitè appellan- , & cum latitudine quadam.

Hæc verba ſatis videntur oſtendere ſe hic, & in ximo contextu oſtendere velle diſtinctionem

corporum, quę in latitudine sanitatis sunt inter se, & his postea, quę ægrotant. Nam corpora salubria, quæ parum ab optima constitutione recedunt, cognoscuntur esse non optime constituta, quòd re vera sint in aliquo offensa. Quod inquit (in aliquo) intelligendum in his, quæ pertinent ad essentiam Nam cum dicat hæc vitia latere sensum, & postea ex operationibus distinctionem fieri, si pariter intelligeret offensam actionum sensu non percipi, quomodo distinctio fieri posset. Sententia ergo est, quod optimè constituta corpora, nullum penitus habeant vitium: salubria verò corpora vt multum, & vt nunc, vitium quidem aliquod habeant, (id enim necessario accidat his oportet, quę non optime sunt affecta,) Verum huiusmodi lapsus exiguus (eo autore) neque ab accidentibus sequentibus essentiam dignosci potest. Sed solum ex operationibus imperfectionibus & minore resistentia aduersus causas morborum. Verum sophisticam, & alibi damnatam doctrinam instituit. Nam affectiones corporis in lib. de sanitate tuenda, & hic post aliquot lineas, nonnisi sensu iudicari vult. Quapropter qui nouit optimam constitutionem qualis sit, sensu facile poterit dijudicare, quid illi desit, siue parum, siue multum illud sit, ac in ipsa essentia, vel his, quę essentiam sequuntur, positum. Nec magis licebit sensu deprehendere vnum quàm aliud, quoniam hæc pariter patent. Cæterum quod scribit de corporibus insalubribus, ita intelligendum est, quòd ea non solum facilius superentur, quàm salubria à causis morborum, & in vigore siue virtute operationum, plurimum deficiant ab optima constitutione: sed quod etiam in ipsa temperie vel structura organicarum, atque in secundis qualitatibus euidentior appareat noxa Quòd vero scribit de sensibili læsione, & de eo, quod sensus iudicat, postea interpretabimur, cum hæc verba repetet in notis corporum ægrotantium.
Illud autem solum addere volo, iam patere, male fuisse positum numerum fontium signorum. Nam quod scribit hic de resistentia maiore vel minore aduersus cau-

morborum, à nullo expositis ab eo fontibus duci- c etiam constat, in quo velit positam esse hanc atiam, & quas ob causas illa fiat. Credere enim posset, corpora optimè constituta, rarius non so- grotare, sed etiam leuioribus morbis corripi: verum non esse agnoscitur. Nam etsi sæpe mor- n laborant, tamen non nisi grauissimis affici so- propterea quòd temperata, & optimè constitu- um natura, & quod eis subest robur, non nisi gnis causis corrumpi potest: leuioribus enim , nec ab illis prompte mutari valet. Porrò causa dem corpora rarius quàm alia, quæ sunt malè tuta, in morbos incidant, petitur partim ab agen partim verò ab eo, quod patitur. Nam cum effici- morborum causę sumantur vel ab his, quæ ex- cus, vel in nobis agunt: necesse est, vt quę in no- nt, minorem nocendi vim habeant, si corpus est nè constitutum, quàm si aliter est affectũ. Etenim o somnus, vigilia, cibi, & potus, appetitus excre- retenta, corporis & animi motus, & denique quid ex nobis oritur, moderatum est, & propterea vel nunquam fieri potest morbi causa. Iam vero erata, quę ex his principiis oritur, appetentia, facit inus lædi possint optimæ constitutiones: quia e- non nisi moderata appetunt, paucioribus externis riis obiiciuntur. Nam labori, calori, frigori, naui- onibus, præliis, minus sese offerunt, qui sibiipsis le- imponere possunt, quibus libidines corporis, atque itiones, diuitias, & alia cupiditatis studia, effugiãt. ia ergo internas non habent illi morbi causas, & ernas pauciores, & læuiores, à morbis merito tutio- sunt. Qua quidem ratione contingere videtur, vt ta animalia rarius, quàm homines ęgrotent: de- t enim illis animi cogitationes, quæ nos emaciant, iuersorum ciborum, & potionum, atque multarum um, quæ animum & corpus nostrum discrutiant, petitus. Porrò ex subiecti ratione idem etiam ipsis ntingit. Nam qui optimam habent temperiem &

Resistentia contra morbosas causas quomodo obtineant corpora optime constituta.

Bruta cur rarius quam nos ægrotẽt.

ſtructuram, vt mediocriter habent in calido, frig
humido, ſicco, raro, denſo, molli, & duro, craſſ
gracili: ita ex propria ſua compoſitione ſatis reſiſ
omnibus morboſis cauſis. Quia præterea cum ea c
poſitione vires adſunt validę, (vt anteà oſtẽdimus)
minus pati poſſunt, & recipere illatas ab aliis iniu
nam, vt inquit Galenus, virtus fortis omnia contem
His igitur rationibus optima conſtitutio inter alia
mnes rarò ægrotat: & omnibus, ac ſingulis morb
cauſis ita reſiſtit, vt nihil in ea damnari poſſit: etſi in
rim à quibuſdam cauſis facilius vincitur, quàm a
quę deterius ſunt affectę. Etenim externas cauſas di
cilius admittit denſum & durum corpus, quàm temp
ratum: & per rarum prõptius tranſpirant noxij vap
res & humores. Tamen præferenda ea conſtitutio e
quæ ad omnes iniurias ſimul ſumptas melius eſt aff
cta, & ad ſingulas repellendas moderate eſt cõparata
Quod enim in ſuo genere ſatis & perfecte etiam agi
in omni re illud perfectum cenſendum eſt, & pręfere
dum ei, quod in paucis ſolùm præualet. Qua quiden
in re ſuſpectæ falſitatis mihi videtur eſſe problema vi
geſimumſecundum quintæ lectionis, non ſolum quò
interpres ad morbos trahat, quod pertinet ſolùm ad la
borem & laſſitudinem, vt ex Gręca dictione apparet
ſed etiam quòd author putet temperata corpora faci
lius incidere in laborem & laſſitudinem, eo quod ſint
moderata & æquabilia, & ex eo fieri dicat, vt ſi vna pars
laboret, totum protinus ei compatiatur. Nã etſi partes,
quæ ſunt eiuſdem temperamenti, facile admittunt eaſ-
dem affectiones: tamen cauſę, quę afficiunt, non ſem-
per aptæ ſunt omnes partes afficere. Nam per morbos
ſæpe lęditur ventriculus, hepate & aliis partibus nequa
quam affectis: ſic per immoderatos motus ſoli articuli
affici ſolent. Quod item eodem loco Ariſt. ſcribit tem-
perata & moderata corpora facilius aliis curari à labo-
ribus, eo quod malum in illis cõmune ſit, & proptereà
debilius, quo ſe in plura ſparſerit, experientiæ repu-
gnat. Nã facilius ſanamus vnius partis affectus, quàm
totius corporis æqualia mala.

ot vt tota ſanitatis latitudo in tres partes
arum ſingulæ latitudinem habent non
am, diuidatur. Erit autem prima quidē
lbrium corporum, ſecunda neutrorum,
a inſalubrium, poſt quæ deinceps ſequú
quæ iam ægrotant, corpora, quæ ſenſibi-
is operationum læſionibus diſtinguntur.

ræcedenti tractatione tandem colligit rei pro-
ſummam, nempe diſtinctionem corporum, quę
mprehenſa in latitudine ſanitatis, & poſtea quo
illa omnia differant à corporibus ægrotantibus.
igitur totam ſanitatis latitudinem, in quatuor
diuidi, & in prima comprehendi ſalubria, in ſe-
neutra, in tertia inſalubria. Deinde ait, in ſingu-
tibus dari latitudinem. Ex quibus quidem ver-
tere omnibus puto, quod anteà dixi, ſalubria, in-
ria, & neutra corpora neceſſario eſſe ſana actu, &
olum potentiam quandam habere ad ſanitatem,
j interpretes hactenus crediderunt. Deinde cum
ſalubria corpora & neutra contineri in latitudi-
nitatis, & latitudinem in ſingulo genere dari, non
um eſt, quin intelligat omnia ſalubria & neutra,
n ſolùm illa, quæ ſimpliciter ſunt talia. Hæc enim
dinem non faciunt: ſiquidem, quod prorſus non
le, minimum recedit ab eo, quod prorſus tale eſt.
o quod abſurdum eſſet ſalubre vt nunc, à ſanitate,
quam definitur, excludere. Quod ſi ſalubria omnia
eutra in latitudine ſanitatis poſita intelliguntur,
n quoque de inſalubribus intelligendum. Ex quo
dem ſequitur Gal. antea male definiuiſſe inſalubre
unc, illud eſſe, quod ægrotat. Nam vbi erit latitu-
inſalubrium magna, quam dicit eſſe in ſanitate, ſi
ludas à ſanitate inſalubria vt nunc? Rectius ergo
ſcribit, poſt inſalubria, omnia inquam, ſequi cor-
ra ægrotantia. Sed quod ſcribit illa cognoſci, & di-
ngui à ſanis, per ſenſibilem læſionem operationum,

Locus qui expreſſe docet Gal. male definiuiſſe inſalubre vt nunc.

eget animaduersione. Nam cum paulo antea dixisse, o-
ptime constituta corpora omnia optima & perfe-
habere: alia vero, quæ ab illis recedunt plus vel mi-
vitiata in aliquo esse, & postea scribat sensum deb-
esse iudicem perfectionis, & imperfectionis, virtutis
vitij, quæ in omnibus propositis corporibus reperiu-
tur: quo pacto quæso solùm læsiones ægrotantium
sensibiles esse statuit. Dicã de hac re quod sentio, G-
inquam hoc vocabulo (sensibili) hãc tractationem n-
solùm hic, sed vbique alibi obscuriorem reddidisse. N-
si sensibile intelligit vitium, quod sensu deprehẽditu-
vniuersi lapsus ab optima constitutione erunt morb-
si. Nimirum quod nonnisi sensum velit illorum es-
iudicem. Alio ergo vocabulo debebat morbos, & qu-
ad eos pertinent, exprimere, quòd scilicet ægrotanti-
corpora edant inutiles actiones ad vitæ officia obeun-
da. Alij vero, qui insalubres sunt, vel alio modo ab o-
ptima constitutione recedentes, edant quidem actio-
nes deteriores, quas tamen nemo ita damnare debeat,
vt medicina quærenda sit, quæ illis succurrat, tanquam
morbo laborãtibus. Vel ergo verba mutanda sunt cum
res mutantur, aut quod sensibile dicit, non eodem mo-
do ab eo authore vsurpari intelligendum est. Nam (vt
ante diximus) sensibilis læsio aliquando capi debet pro
ea, quæ quocunque modo sensu depræhendi potest re-
cedere ab eo, quod est perfectum. Aliquãdo vero idem
est sensibilis læsio operationis, cũ actione, quæ ad vsus
humanos est facta inutilis, quales sunt illæ, quæ insi-
gnem habent læsionem: & quoniam illæ maximè sunt
sensibiles ob insignem ipsarum exuperãtiam, ideo for-
te à Gal. sensibiles nomine vniuersali sunt nuncupatæ.
Hanc nostram interpretationem videntur confirmare,
quæ statim sequuntur. Nam actiones, quæ fiunt cum
dolore, vel cum motibus deprauatis, scribit Gal, mani-
festam habere determinationem, id est euidentes no-
tas, quod à morbis proficiscantur. Debiles vero fun-
ctiones ait dubias esse, an nascantur à morbo, vel mala
sanitate, vel alio statu, nisi magna sit debilitas: tunc

Verbum sensibiliter læsum confundere hãc tractationem.

...am euidẽter dignosci huiusmodi imbecillitatem ...si à morbis nasci posse, tanquam idem sit sensi... insignis noxa. At vero quoniam non solum in ...rbo, sed in tota morbi definitione obscuritas est ...is hactenus intellecta, & quæ nos de ea re me...mandauimus, à nonnullis sunt reprehensa, ope...ium esse puto hic Morbi definitionem examina...non solum meipsum defendam, sed magis vt se...ibus lucem præbeamus: quæ nequaquam inteli...sunt, nisi res hæc planè sit nota. Et quoniam non ...ile morbos à symptomatis, siue à suis effectis & ...separare: ideò de illis quoque erit agendum, ac ...quod illis omnibus commune est, auspicandum. ...tem id, quod præter naturam esse omnia hæc di...r: de quo verbo controuersia est inter interpretes, ...admodum etiam de suo contrario quod est se...um naturam. Nam cum Arist. in 2. Physic. docuis...turam esse materiam vel formam, & magis hanc, ...illam, vocandam naturam esse, & illa habere na...quę huiusmodi habẽt principiũ, subiungit illa esse ...dũ naturã quæcunq; habẽt huiusmodi principiũ, ...ęcunq; his insunt secundũ se, vt igni ferri sursum. ...n. inquit natura non est, neque habet naturam, sed ...ura & secundum naturã est. Quibus quidẽ verbis, ...potius exempla quædam ponat eorum, quæ sunt ...dum naturam, quàm ipsum definiat, quod secun... naturam dicitur, reliquit nobis multa, in quibus ...to dubitare possumus. Nam cum quædam dican...tiam esse præter naturam. Alia à quibusdam con...aturam, & illa in eo loco non definiat, nec etiã ex...ilis patefaciat, necesse est in tota ipsius tractatione, ...e etiam in nostra facultate, quę ab illa nascitur, cõ...ersias oriri. Dubium enim esse potest, an morbi sint ...ndum, vel præter, aut contra naturam. Idem etiam ...tingit de morte, de motu elementorum, quo illa in ...trarium feruntur: veluti cum ignis deorsum pelli..., aut terra sursum attollitur, vel cum motu cœli ele...nta rapiuntur, & circũuoluuntur. Gal. præterea di-

De eo quod est secundum præter, & contra naturam disputatio.

cit putredinem esse præter naturam Arist. vero secũdum naturã corruptionem. Est etiam cum scribit G quædam fieri solum præter naturam, alia verò hoc addito, quod toto genere præter naturam sint. Præterea est locus in lib. 4. de generatione animalium cap. 4. ubi Arist. scribit aliquid esse monstruosum, esse rem præter naturam, sed præter eam, inquit, quæ magna ex parte fit: nam præter eam, quæ semper, & necessario est, nihil fit. Verum in rebus his, quæ magna quidẽ ex parte ita fiunt, sed aliter etiam possunt fieri, euenit quod præter naturam consistit: nam & inter eas ipsas, quibus accidit quidem præter hunc ordinem, sed nunquã quolibet modo, minus mõstruosum esse videtur: quoniam quod præter naturam sit, idem etiam secundum naturam quodammodo est, cum naturam materiæ, naturam formæ non superat. Quamobrem nec ea monstri nomine appellantur: neque vbi fieri aliquid solet, vt in fructibus, veluti si vitis quoddam genus quod capneum vocant nigram vuam ferat, quæ albã ferre solebat, mõstrum id esse non putant: quoniã sæpissimè id facere ea soleat, causa est, quod sua natura inter albã & nigram est. Itaque non lõgè disceditur, nec præter naturã ferè, non enim in aliã naturã trãsitur. Quo loco etiã gradus quosdã ponit inter illa quæ sunt præter naturã. Nam si vitiũ accidit in partibus principalibus maximè illud mõstruosum est, & præter naturam, nec viuere possunt animalia, quæ ita sunt affecta. si in aliis vero hoc fiat, veluti si quis nascatur vno accressente, vel deficiẽte digito, minus mõstruosum est: sed magis adhuc, si hepar & lien suũ situm inuicem cõmutant. Mõstruosum verò & præter naturã magis est, si absq; liene nascatur quispiã. Hæc ergo & similia dicuntur, & inueniuntur scripta de eo, quod est secundũ & præter naturã. Quæ quidẽ sunt obscura & incerta, quia definitiones, & principia eorũ nõ sunt posita. Quòd si Arist. Interpretes semina, quę ipse de hac re posuit in. 2. Physi. excoluissent, clariora nobis omnia essent: sed cũ illi obscuriores suas interpretationes quã sit authoris dictio reliquerint, nec

…uerint an ea, quæ ipsi tradunt, cōplectantur par- …ia omnia, quę alibi Arist. de hac re docet difficul- …quaquā minuerūt. Ac ne lōgius abeas, Simplici⁹ …ppellat esse secundū naturā, quod fit secundū ra …aturę, & quę habēt propriā perfectionē. Qua ra- …æcitatē ab ortu, & omnia quę in priuatione con- …, nō esse secundū naturā asserit: quia illa nō sunt …tiones rei. Addit etiam morbos non esse secundū …: quoniā quod secundū naturā est, dicitur de so- …od accidit cōsulto, & ex proposito naturæ. Idcir- …undū naturā dicimus sanari quempiā, inquit ille, …grotare, natura accidere, cū sit præter naturā, esse …id natura, cū perinde fiat, ac si fieret per actionem …æ. Cuius quidē interpretatio authori suo non cō- …. Nam Aristo. in lib. 4. meteorologicorum, Putre- …onem, quæ corruptio est, naturalē vocat, & ea qui- …est secundū naturā, si ex naturæ principiis, & à na- …ipsa fit. Præterea vt vita, ita & mors naturalis secū- … naturā est, & dici debet: quippe cùm vtraque fiat a …ra ipsa, & ex principiis quibus constamus. Addo …d Aristo. in loco præcitato in lib. de generatione a- …liū dicat mōstra quodammodo esse secundū natu- …um tamen in illis nulla sit perfectio, nec electio na- …: nec propositum. Postremo debebat Simplicius …uid scribere de his, quę sunt præter naturā. Ego ve- … vt dicam quod de hac re sentio) arbitror non aliter …e hæc explicari, quàm ex cōsideratione ipsius natu- …Nam si natura est forma & materia, sequitur illa esse …ndū naturam, quæ fiunt & procedunt ab ipsa natu- …vnde sequitur vt illa maxime dicantur esse secundū …uram, quæ proueniunt ab vtroque principio: secun- …rdinis sunt, quæ solùm ab vna natura fiunt. Et quo- …m forma est magis natura quàm materia, ideò in …ibus forma seruatur, & formæ vis, illa magis secūdū …urā sunt, quàm alia, in quibus forma, vel penitus est …perdita, vel obscura residet, propria tamē materia re- …inet. Ea verò in quib⁹ nec forma, nec materia similis …ruatur, nullo pacto secūdū naturā vocari possunt. Vt …go illa prima, in quib⁹ formæ & materiæ vis dn̄atur,

Simplicius quid sentiat de eo quod est secundum naturam & præter naturam.

Simplicius reprobatur.

Authoris opinio.

Quæ sint toto genere secundum vel præter naturam.

planè ſecundum naturam ſunt: ita hęc vltima, tota ... nere præter naturam cenſenda ſunt eſſe: quoniam ... natura in his deficit: media vero inter hæc extrema ... vera, & perfectè non ſunt ſecundum naturam, nec p... ſus præter naturam, ſed mixta: propterea ſecundum ... pręter naturam rectè vocari poſſunt. Itaque animali... proprias ipſorũ partes, optimé dixit Ariſt. eſſe ſecũd... naturam, quia conſtant ex perfecta vtraque natura, p... pria inquam forma & propria materia. Ita motus, act... nes, qualitates, & alia, ſi quæ ſunt, accidentia rebus, ... cuntur eſſe ſecundum naturam, quoniam formam ... materiam ſequuntur. Generatio verò lapidis in renib... & veſica, & lumbricorum in inteſtinis, toto genere ſu... præter naturam Galeno etiam authore: quoniam nec ... lorum materia, nec forma talis eſt, qualis eſt materia ... forma noſtri corporis, & partium, in quibus ea gignu... tur. Cæterum monſtra, vt rectè ſcribit Ariſt. præter n... turam quidem ſunt, ſed etiam quodammodo ſecundu... naturam. Nam in illis materia ſeruari ſolet, ſed natura... lis forma mutari: veluti ſi homo naſcatur pedibus, v... capite, aut alia parte ſuilla: quatenus enim materia ſu... beſt illi apta ad hominis proprias partes effingendas ... ſecundum naturam: quatenus verò forma partium ho... minis mutata eſt, eatenus quod præter naturam eſt, lo... cum habet. Quod ſi nec caput, nec alia pars animalis ... figurata eſt, ſed aliquid deforme pro hominus membris ... eſt effectum, monſtruoſa & præter naturã magis appa... ret huiuſmodi cõpoſitio. In quo genere videntur repo... nẽdæ molæ mulierũ, quę ſunt carnes informes, exiguis ... motibus prędite, mediam quandã inter viuentia & non ... viuentia æmulantes naturam. Tantum ergo recedunt ... res ab eo, quod eſt ſecundum naturam, quantum abſunt ... à propria materia & forma. Et quoniam gradus plurimi ... (vt diximus) dantur, ideo merito quædam plus vel mi... nus ſecundum, & præter naturã eſſe dicuntur. De extre... mis verò dubium non eſt: quoniam quæ perfectam ha... bent in ſe vtramque naturam, illa ſecundum naturam: quæ uero nutram habent in ſe naturam propriam, pror...

Quæ ſecundum & præter naturam dici poßint.

Molæ mulierum quomodo preter naturam.

...u præter naturam. Ac vt ad ista principia refe-
...articularia, mors dicitur aliquando esse secun- *Mors quæ sit secundum & quæ preter naturam.*
...quando verò præter naturam. Nam quæ ab in-
...rincipiis fit, nullo extrinseco accedente, merito
...is, & secundum naturam dicenda est. Quæ vero
...ibus, vel violentia aliqua accidit immatura, vio-
...on naturalis, nec secundum, sed præter naturam
...ur esse: quoniam etsi fortè adiuuant illam etiam
...ia, quæ in nobis sunt, vt calor, frigus, tamen
...ium motus non incœpit à natura. Iam vero
...omnes præter naturam censentur esse ea ratione,
...ullo accidente errore, à natura non fiant. Nam
...lis mors (vt rectè etiam scribit Aristot.) sine mor-
...nsu doloris aduenit. Cæterum quoniam illa, quę
...propria natura, moderata & singulis rebus con-
...tia sunt, ideo quæ talia sunt, secundum naturam:
...ro sunt immoderata, & excedentia in rebus, præ-
...uram dici solent. Quo modo Gal. morbum vocat
..., & sanitatem secundum naturam: vt apertè testa-
...libro decimoquarto methodi medendi cap. deci-
...arto, vbi ita scribit. Dixi hoc loco conuenientem:
...si conferentem, vel conducentem, vel secundum
...am, vel vtilem alibi vsurpauero, eadem sermonis
...t. Differunt ergo sanitas & morbus non specie & *Sanitas & morbus quomodo differant.*
..., non vera contrarietate, vt album & nigrum, in
...s forma est diuersa, sed solum gradu per magis &
...s: nam sanitas in mediocritate quadam est posita,
...erea à natura & secundum naturam, & eadem ra-
... conueniens & vtilis animalibus. Morbus vero in
...su, & immoderantia collocatus, præter naturam,
...is, & noxius est rebus viuentibus. Sic putredo ab
.... rectè secundum naturam dicitur esse, quia ex
...uor qualitatibus primis, ex quibus constant illa, *Putredo quomodo secundum & præter naturam dicatur esse.*
...ex solis fiunt elementis, nascitur, nullo extrinseco
...dente. A Gal. vero præter naturam esse dicitur,
...niã res non est vtilis & conueniens viuenti homini,
...s moderantiam quærit medicus. Porro elemento-
... motus, qui fit circumuolutione cœli, non est illis

secundum naturam, quia non fit à propria eoru ma, sed præter naturam: non tamen toto genere, cu lorum forma & materia patiantur eam circumuol nem absque magna violentia. Rectè illud quoque bit Aristot. non esse præter naturam, & monstru candum, quod fieri solet, veluti si vitis aliquand gras, aliquando albas vuas ferat. Nam hoc à natu apta ad vtramque generationem. Rectè quoque S sentit etsi ex principiis hoc non ducit, cæcitatem præter naturam, quoniam non sequitur naturam dentis, & generantis, & res est inutilis: non autem ita citur, quòd non fiat ex intentione naturæ: non enim tura consulto agit: esset autem secundum naturam si cus à cæco generaretur, quia formam generantis seq tur. Hæc ergo de eo, quod est secundum & præter turam dicta sufficiant. De eo verò, quod est contra n turam non solent Græci præsertim Aristot. mentione facere, etsi noster interpres, quod ille scribit παρὰ φύσ vertit præter, aliquando verò contrà naturam. Nihil t men videtur esse huius verbi necessarius vsus: nam quis dicat se vidisse ex lapidibus factos esse homines, negaret hoc alius, rationemque huius rei addere vellet diceret hoc fieri non posse, eò quod sit contra natu ram. Rectius enim contra, quàm præter naturam hoc fieri dicet. Sit ergo illud contra naturam, quod nullo modo fieri potest ob naturæ repugnantiam, differens ab eo quod est præter naturam: quippe cum hoc fieri possit, & si non à propria sua natura, vel non vtraque. Hæc si vera sunt, quæ tradidimus, vt putamus esse, quoniam ex ipsa rerum natura sunt ducta, refellunt, quæ recentiores perperam de eadem re excogitarunt. Nam Fernelius illa dicit esse præter naturam, quæ naturæ nullam vim inferunt, cuiusmodi est fœdus ictericorum color, & qui solis ardore contrahitur, & faciei lentigo & omnis leuior affectus, qui ob paruitatem, nec nostris, nec laborantium sensibus animaduerti potest. Illud verò contra naturam esse, quod non solum naturæ limites excedit, sed etiam illi vim infert, eiusque vires

Motus elementorũ qui sit motu cæli qualis sit.

Contra naturam quid.

Fernelii & Fuchsii opinio de eo quod est contra, & preter naturam.

ctiones manifestè interturbat. Sed dicat mihi il- authore, quane ratione de his nominibus ita sta- Nam Gal. morbos, causas morborum & sympto- omnia præter naturam esse dicit, & non solùm læ- affectus, aut qualitates solum, quæ morbos se- ur. Malè quoque Fuchsius definit illud esse præ- uram, quod naturam nostram corrumpit. Nam omata multa sunt, quæ nullam vim habent a- in corpus nostrum. Sed ne singulos locos excu- ex quibus argumenta contra illos adferre possum, lum sufficere puto: quod cum ipsi medici sint & i sectatores, debeant non ex suo arbitrio vocabu- n significationes effingere: nec ex alio authore, sed o Galeno eas transcribere. Atqui vt anteà ostendi- alen. ea præter, & contra naturam vocat esse, quę unt conuenientẽ, & vtilem sanis corporibus con- nem. Erit ergo morbus omnis & causa morbi, & us morbi, siue symptoma pręter naturam, quia hęc recedunt ab eo, quod est in nobis secundum na- : & nobis vtile, & conueniens. Cæterum scribit morbũ esse præter naturã: Affectum siue disposi- m, quam græci διάθεσιν vocant. Quod nomen in- Fernelius non eo modo sumitur à Galen. vt ab A- el. Galenum enim omnem corporis constitutio- , hoc nomine significare, siue ea in substantia vel itate, aut in temperamento, aut in conformatione figura vel magnitudine, vel numero consistat. ctum enim omnem nasci ex motione: quæ respe- ius qui mouet, actio siue (vt ille vocat) affectio ræcis ἐνέργεια. dicitur: respectu verò corporis in d agitur, πάθος. id est passio (& vt ille vocat) ctio nuncupatur. Ex affectione autem tandem i affectum. Itaque actionem & passionem su- a causa protinus cessare. Affectum verò ipsum in- lum remanere, cuiusmodi est vulnus gladio infli- m: aliquando vero minimum subsistere: causa enim ata, vel vna, aut statim postea deleri, sicut est febris rida, quæ vacuato humore putrido euanescit. Addit

Fernelii opinio de nomine affectus & affectionis.

nonnunquam, fieri vt ex affectione nullus emerga[t affe]ctus, veluti si leuis, aut breuis est affectio, sicut con[tingit] in leui punctura acus, aut cum dolor, & delirium [acci]dit cerebro læso à vapore ascendente à ventriculo. [Ait] enim dolorem & delirium esse affectiones capitis [non] tamen affectus: & propterea in huiusmodi dolore [& de]lirio nullum esse morbum in capite. Itaque morb[um &] sanitatem non esse affectiones, sed affectus. Affecti[ones] enim symptomata esse. Hæc quidem Fernelius in [pri]ma editione suæ medicinæ tradit, posteaquam nos [librum] nostrum de morbis edidimus, & illi materiam dedi[mus] scribendi de his rebus, & à nobis dissentiendi, inte[rim]que transferendi ex nostris multa. Cum eo libēter c[on]grediar, quem non addictum scriptoribus, nec supe[rsti]tiosum interpretem agnosco, sed libero ingenio pr[ædi]tum, qui ferret si viueret sua refelli, vt ille aduersus a[lios] modeste scribit. Illud ergo primum quod scribit, G[alenum] aliter dispositionis affectionisque nomen sumere, qu[àm] faciat Arist. non probat, imo ex eo quod scribit, cogi[tur] fateri vtrumque authorem eodem modo hoc nom[en] vsurpare. Nam Aristot. dispositionem solum in gene[re] qualitatis contineri vult: idem fatentur Gale. & Fern[e]lius, cum dicunt esse constitutionem: quid enim ali[ud] quæso est constitutio corporis, quàm qualitas quæda[m] corporis. Verum in eo aberrat, quum scribit ipsam co[n]stitutionem esse affectum. Nam affectus constitutione[m] sequitur. Cum enim constituitur res aliqua, necesse e[st] illam affici bene vel male: hinc bene vel male illa affe[c]cta dicitur. Porro substantia constituitur & afficitur: & ex qualitatibus magnitudine, conformatione, & cæte[]ris rebus quibus constant res singulæ, eædem afficiun[]tur: in ipsa autem conformatione, & rerum magnitudi[]ne, non est affectus, vt Fernelius credit & multo magi[s] aberrat, si intelligat ipsam substantiam, conformatio[]nem, figuram, & magnitudinem constitutiones esse. Ita enim intelligat oportet, cum dicit affectum esse id, quod per motum & passionem acquiritur. Nam substantia motu patitur, & actione agentis. At absurdum est,

Fernelius cōfutatur.

ſtantiam eſſe conſtitutionem ſiue diſpoſitionem.
illa quidem ſuam conſtitutionem, & diſpoſitio-
erum ipſa diſpoſitio eſſe non poteſt, nec conſti-
nec affectus. Præſtaret, vt ille quoque pro affe-
nomine actionem vſurparet, & loco affectionis,
é. Sunt enim hæc vocabula à philoſophis & me-
ongo vſu recepta, & ideo clariora. Cæterum cum
m dicat aliquando non manere ſublata effic en-
a, & idem dicat de affectione, quo pacto poteſt
iter affectum eum, & affectionem diſcrimen ali-
ponere. Illud verò quis ferat, cerebrum morbo
borare, cum dolore torquetur, aut homo delirat
ore, & cauſa in cerebro contenta. Nam ſi dolor
modi naſcitur à continui ſylutione, quis negabit
ſe morbum. Male illud quoque ſcribit, affectio-
e ſymptomata & non morbos. Nam Galen. paſſim
guit pathos à ſymptomate. Et in quo quæſo gene-
ptomatum poneretur: non quidem in qualitati-
utatis: hæc enim ſequuntur morbum, paſſio verò,
motus eſt ad morbum. Et in quo quæſo alio ſym-
ate locum inueniet, non erit actio læſa, non excre-
um. Iam verò illud expendamus quod non ſolum
lium, ſed Alexandrinum & Fuchſ. aduerſus nos
tat. Putamus nos ſanitatem & morbum non ſem-
ſſe affectus, id eſt eſſentiam non habere in facto eſ-
e in permanentia: dicitur autem illud eſſe huiuſ-
: quod per aliquod tempus permanere eſt aptum
ta cauſa, quæ tunc agebat: vt dolor capitis qui na-
r à ſtomacho, dicitur eſſe in fieri: quoniam ſanato
acho, ſimul tollitur dolor capitis. Quod ſi dolor
c manet, dicitur tunc caput affici, & habere malum
cto eſſe, & tunc morbo laborare. Hanc opinio-
tenuit Galenus cap. 2. de differentiis ſympt. & ſe-
lo primi de locis affectis: quam alibi euidentiſſime
lit. Nam in fine. 1. cap. & in 2. lib. primi de locis
tis ita ad verbum ſcribit. Qui verò partem quam-
n tunc ſolum arbitrantur eſſe affectam, cum in eſ-
ia ipſius permanens fuerit diſpoſitio, legiſlatoris

munere fungi videtur. Nam quis inquit, negabit int[...]
num esse affectum, quando dolet: & si excreto hum[...]
finitur etiam momento temporis dolor, Ita, vt non [...]
sit remanere remota causa: fiunt enim tunc actio[...]
sensibiliter læsæ. Subiungit, sic affici aliquem dicin[...]
etiam si nulla maneat dispositio remoto eo, quod [...]
cebat. Addit res similares vt morbum, intemperiem, [...]
flamationem, dysenteriam esse, dum fiunt. Acc[...]
quod primo & secundo methodi ex professo hanc o[...]
nionem longa oratione euertere studet. Nam inq[...]
quòd parum aut multum perduret morbus, non con[...]
tuit morbi essentiam, sed differentiam ponit inter m[...]
bum longum & breuem. Addit illos qui hanc opin[...]
nem sequuntur, non posse constituere certum temp[...]
per quod durare velint eam suam affectionem subl[...]
causa ipsius. An non etiam id refellunt remedia, q[...]
adhibentur partim dum causa morbosa in ea contin[...]
tur. Nam repercutientia & resoluentia capiti admou[...]
mus, quãdo illud vitio stomachi dolet. Postremo sequ[...]
retur inter febres solum hecticam morbum esse: quipp[...]
cum in aliis similares partes, quarum febris est morbu[...]
dicantur esse in calefieri, non autem in calefacto. Quo[...]
& Fernelius sponte videtur fateri, cum putridam fe[...]
brem remoto humore putrido nihil aut minimum pe[...]
sistere tradat. Mirum profecto, si putrida febris morbu[...]
non est: multo enim minus erit diaria, synocha, qu[...]
cum sanguinis extractione euanescit. Paucos ergo ha[...]
bebimus morbos. Solet Gale. aliquando aliter vsurpar[...]
id quod est in fieri, quod scilicet tandiu est, quamdi[...]
fit, & nullam positionem habet Quomodo actiones di[...]
cit habere essentiam suam in fieri: quomodo etiam in[...]
lib. de constitutione artis scribit. Artes quasdam esse a-
ctiones, vt saltatoriã, musicam, & reliquas, quæ nullum
Aliquid esse in fieri quomodo vsurpet Gal.
opus post actionẽ relinquunt. Hoc modo profecto nul-
lus morbus est in fieri, quia qualitas est à causa morbo-
sa corpori inducta. Verum si quis huiusmodi qualita-
tem nolit morbum esse, nisi cum ita impressa est, vt cor-
pori tenacissimè hæreat, permanereque possit ex vitio,

...rat corũ, quæ partes nostri corporis constituunt, ...loris, frigoris, humiditatis & siccitatis, ex quibus ...des similariũ conficitur, remotis, vel humoribus, ...li causis, quæ huiusmodi qualitates auxerunt, ille ...o, vt inquit Gal. legislatoris munere fungitur, & ...iam morborum multitudinem tollit: hæc satis ad ...cum. Fuchsius affectum multis modis sumi tradit: ...m modo, sumi pro eo, à quo corpus nostrum ...dolibet afficitur. At affectus non est id, à quo ... corpus, sed id, quod ab agente in alio fit, vt ille ...postea tradit. Errat & cum cantum, harmoniam, ...onem affectum esse dicit. Pariunt quidem hæc in ...ffectum, sed ipsa affectus non sunt. Alio modo ...mi affectum, pro mutatione, quæ fit ad id, quod ...ter naturam, nempe causam morbi, morbum & ...ma. In quo pariter hallucinatur. Non enim cau-...borum sunt mutationes, præter naturam, sed mu-...m faciunt, & affectum gignunt: imo nec morbi, ...nptomata omnia mutationes sunt, sed illorum ...a motu acquiruntur: vt color præter naturam ...o non est: & morbus qui manet ablata causa, eo ...authore, non amplius est in motu. An quæso ple-...,quam ipse dicit esse causam morbi, est mutatio. ...modo affectum dicit accipi pro eo, quod est fa-...c permanet in re aliqua, quæ patitur, postquam ...s quieuit: & tunc idem esse affectum, & constitu-...n. Hoc modo substantiam, qualitatem, & quic-...nanet, postquam alterans iam quieuit, affectum ...oc modo morbum & internas causas morbi, & sa-...m affectus esse, causas verò externas, vt gladium, ...rantem, non esse proprie affectus, quoniam in fieri ...habent essentiam, & post morbi generationem à ...re rursus separatur: nihilque referre putat si vulne-...em, vel gladium vulnerantem dicas. Itaque sa-...m & morbum esse affectus hoc modo, id est res ...anentes, & stabiles. Phlegmonẽ enim morbum es-...manere, etiam si sanguis ad partẽ affectam amplius ...nõ fluit: eodem pacto obstructionem esse affectum,

Fuchsii opinio de Affectu.

Fuchsius refellitur.

& morbum, quia manet, etiam si plenitudo, aut essi aut viscidi humores affluentes sint sublati. Fatetur tamen, & colligit tandem affectum esse alterationem stabilem, & idem esse ex Galenus opinione affectum alterationem stabilem & habitum apud Aristot. Quod verò permanere dicunt affectum ablata causa, interpretatur Fuchsius in cap. de rebus præter naturam, quòd aliquantulum adhuc duret sublata causa. Sic enim coharem, qui aliquantulum adhuc duret sublata causa, affectum vocari. Hæc Fuchsius de affectus nomine, tiæ suæ significationis: quæ quidem facile est refelle n mirum cum vna ipsius sententia aliam explodat. mum enim ab eo quærendum, quo Authore didici affectum tot significare: deinde quomodo statuere test affectum esse quicquid permanens, & stabile est, ue illud substantia sit, siue qualitas, aut aliud: & po asserere affectum idem esse cum constitutione, habi & stabili alteratione. An quæso substantia potest e aut dici ab his, qui logica & philosophica attigeru constitutio, alteratio stabilis, & habitus. An substant corpus, possunt esse qualitates: an genera diuersa h non sunt: an species diuersorum generum inter se n discrepant. Pudet profectò me contra hæc disputar Nam contra eum, qui ignoret scientiarum rudiment frustra instituitur omnis disputatio. Sed posteaquam le lites huiusmodi sibi libenter comparat, consulam hoc modo suæ immortalitati. Si affectus non est, quo non est permanens, causa interna non semper erit affe ctus. Nam plenitudo, quam ipse dicit esse affectum, no minori promptitudine tolli potest, quàm inhærente corpori sagittę, & globuli sclopetorum: quæ causæ sun externæ, & propterea (vt ille censet) affectus esse no possunt. Rideo, cum lego illum docere gladium vul nerantem habere essentiam in fieri. Nam gladius factu est, & vulnus facit: ex vulnere verò morbum, & hæc re ctè dicuntur fieri à gladio vulnerante: sed quid hoc ad ipsum gladium? Nihil putat differre ipse, siue dicat gladium vulnerantem, siue ipsam vulnerationem: re-

ésse: perinde enim est, ac si dicas non differre ædi-
atorem, qui ædificat, ab ipsa ædificatione. Est vulne-
ratio vulnerantis gladij tanquam instrumenti, &
omnis gladium mouentis. tantum ergo differt, quan-
actio ab ipso agente. Phlegmonem, & lapidem
vica perperam asserit esse morbum. Non enim ipsa
stitutio est vitiata corporis, aut vitium in ipsa con-
tione. Sed constitutionem vitiat: intemperiem enim
aut partes plus æquo auget. Scribit aliquando
nus phlegmonem esse morbum, sed vbi pro-
loquitur, dicit ex ea morbum fieri. Nam si omnis
ous vitium est, vt sanitas corporis dicitur esse per-
o ab omnibus philosophis & medicis, quomodo
o, tumor aliquis, aut aliud quippiam, quod non sit
nere qualitatis, poterit dici morbus esse? Illud
animo concipere nequeo, quomodo obstructio
re possit, si auferantur crassi humores, à quibus
ponitur. Sublatis enim humoribus illis, quid est,
d relinquatur extenuandum & abstergendum. Il-
verò quod scribit affectum esse rem permanentem,
aliquandiu durare possit, euertit postea Fuchsius,
m in suo capite de diffinitione morbi Galenum à
tris argumentis defendere nititur. Nam eo loco ne-
quid aliud se intelligere ait nomine permanentiæ,
m quod aliquo tempore manere potest post abla-
nem suæ causæ. Ego certe non possum animo con-
re, aliud esse permanere, quàm aliquandiu persi-
e posse. Nam manere, perdurare, persistere, non a-
l significant, quàm tempus. Et quid quæso aliud in-
igere possunt, quum dicunt affectum esse id, quod
n simul abit cum causa sua efficiente, sed post illam
seuerat: nisi quòd affectus in alio tempore seruatur
st causæ ablationem. Nam si simul abeant hæc, non
ent (vt illi credunt) affectus. Ait & Fuchsius Galenum
nquàm somniasse permanentiam hanc temporis,
um affectum, & morbum diffinit. Quòd si legisset
imum caput libri de differentiis symptomatum, vidis-
vtique Galenum sine insomniis hæc ad verbum scri-

Permanere quid apud Galenum.

bere, cum dicit. Itaque id quod adhuc fit, nec est, ſi dum fit, actionem, aut pathos nominamus: Id vero, quod per tempus aliquod permanere poteſt, ſanitatem aut morbum. Quid ad hæc reſpondebit ille. Credit Fuchſius colorem in eo, qui laborat morbo regio manere, ablata omni cauſa: atque ita anxie torquetur, ut cauſam coniunctam à morbis auferat. Tolle humorem iam ſparſum per cutem & membra, ſimul colorem natiuum reſtitues: hæc enim eſt proxima illius cauſa. Fuchſius putat ſe omnem cauſam ſuſtuliſſe, poſteaquam bilem à venis purgauit, aut obſtructionem ademit, ex qua factum eſt, vt bilis ſuo curſu per inteſtina priuata, per vniuerſumque corpus delata, natiuum colorem corrumpat. Sit ergo affectus ex Galeno non habitus, quia ex frequenti operatione non patitur: non ſubſtantia, quia qualitas eſt: non alteratio, quia non eſt motus, ſed qualitas per alterationem acquiſita agente ſubſtantia, aut qualitate, & ſi quid aliud noſtrum corpus alterare poteſt. Conſtat ergo morbum non eſſe ſemper affectum, ſi affectum intelligimus, quod eſt in facto eſſe, id eſt quod ablata cauſa, quæ ipſum peperit, remanere poteſt. Sed ſi morbum intelligamus eſſe ex genere eorum, quæ poſitionem habent, & corpori hærent, non autem abeunt dum fiunt, non magnopere laborabo, vt hæc concedam: tametſi Galenus (vt antea oſtendimus) non hoc, ſed illo modo ſtatuat morbum eſſe affectum. Erit igitur morbus aliquando affectus, aliquando paſſio. Nam in paſſione aliquid iam eſt receptum in parte, & ſi leuis facta eſt impreſſio: cum tamen tanta eſt, vt actiones præter naturam corrumpat, tunc morbus eſt, & eſſe cenſeri debet. Sed iam reliquas diffinitionis partes excutiamus. Diffiniunt autem Galenus & alij maiores noſtri morbum eſſe affectum præter naturam primò actionem lædentem. Porrò varias affectus ſignificationes, quas Fuchſius de ſuo fingit, vt Galeni licentiam excuſet, iam refellimus, & quid in ea re ſentiendum ſit docuimus. Cæterum morbum eſſe præter naturam, ideſt adeò inſigne malum, vt actiones inutiles

Affectus quid reuera ſit.

Morbum nō ſemper eſſe affectum.

...de possit: ab omnibus receptum est, tamen Gale... etiam variat: quandoquidem in lib. de locis af... morbum ponit esse, quando primum corpus à na... statu, vel minimum egreditur adeo, vt ob par... nec à medio cognosci, nec ægrotantium sensu ...ci possit. Fuchsius egregio prætextu Galenum ex...nititur, quod scilicet non de morbo, sed de pa...ite in eo loco agat: quod quàm falsum sit, quili...dere poterit ex exemplis, quibus Gal. vtitur. As... enim morbum calidum, frigidum, humidum, & ...n, & inflammationem, & dicit esse morbos, & pro ...a speciem morbi habere: etiam si ob paruitatem ...ximus) nec cognosci à nobis, nec ab ægrotis sen...rcipi possint. Quo loco apertissimè etiam scribit ...tus esse & vocari, & si adeo sunt exigui, vt separa...lis causis efficientibus illico finiantur. Sunt ergo ...smodi mala eo authore affectus, & morbi: insensi...t tamen, aut certe nondum præter naturam. Mor... non primo lędere actionem ex eo constat, quòd ...t morbum, & actionem media sit potentia, vt Gal. ...li. de naturalibus facultatibus & de simplicibus a...e testatur nempe ex temperie nasci facultatem. Ex ...verò actionem, ex actione opus. Fuchsius gram...icus verius, quàm medicus intelligere non potest ...od dico, intemperiem esse causam facultatis agendi; ...emperiem enim ait causam esse, ne facultas agere ...ssit. Sed ille ignorat facultatem esse ad bene vel ma...gendum. Intemperies causa est, vt facultas male a...r. Ac vt melius Galenum excusare possit Fuchsius lo...s adducit ex Galeno, quòd natura & facultas nihil ...ud sint, quàm temperamentum. In qua re hominis ...ipiditatem non possum non admirari. Est ne quęso ...cultas vitalis, animalis, & naturalis (vt ille ait) reve... temperies? Quòd si ita est, erunt ergo facultates illę, ...dicentur temperatæ, calidæ frigidæ, humidæ, & sic...e. Hæc enim de tēperie dicūtur. Deinde si facultas est ...atura, dicetur quoq; natura animalis, vitalis, & natura ...s. Solet Gal. aliquādo ita loqui, facultatē & naturam

An morbus omnis præter naturam sit.

An morbus primo lædat actionem

Fuchsius tanquàm Grammaticus contemnitur.

esse temperiem breuitatis causa: quod ipse passim in-terpretatur scilicet facultatem & naturam in ipsa temperie suam essentiam obtinere: quod & ipse Fuchsius imprudenter quoque scribit, in elementorum inquam commoderatione naturam consistere. Ille autem bonus vir nihil putat referre, si quis dicat naturam esse temperiem, aut in ipsa temperie. Concedet ergo (vt arbitror) nihil referre si dicamus qualitatem esse corpus, vel esse in corpore. Addo quòd si facultas idem esset quod temperamento, non diceret Gal. cap. 4. 1. de naturalibus facult. nos appellare facultatem, siue potentiam, quando agentis causæ substantiam ignoramus. Temperamentum enim & illius differentiæ nequaquam ignorantur. Sed ad alia transeamus, ne nauseam dictis moueamus. Interdum cogimur insanire, (vt G. prouerbio vtar) cum insanis. Doceo præterea morbum non separari ex ea diffinitione à causis, & symptomatis: læsæ enim concoctionis alimentum posse esse causam. Ad hoc respondet Fuchsius alimẽtum non posse esse causã concoctionis, quia facultas est ipsa causa efficiens: ex quo sequitur eo authore nihil esse causam quod non sit efficiens. Est bone vir alimentum, materialis causa, in quam facultas agit: nec illud nouum est, aut à Galeno prætermissum in libris de symptomatum causis, naturæ actiones & concoctiones materiæ & alimenti vitio corrumpi. Conducit non ad concoctionem bonam, sed facit ad malam exuperans alimentum. Fuchsius ignorare se dicit, quomodo causa possit suam labefactare actionem. Hoc dicet quilibet, vel etiam puer, si causa sit male affecta. An temperamentum vitiatum non vitiat actiones corporis. Laborat idẽ vt ostendat ab alimento exuperante facultatem non lædi: id quod nos sponte concedimus. At non pariter concedemus, non lędi ipsam concoctionem: fit enim cruditas ex alimento superante. At cruditas (Gal. authore) species est actionis & concoctionis læsæ. Fatetur igitur ille, quod nos, nullum in eo casu esse morbum, & tamen primo & per se fieri cruditatem, & lædi

Definitionẽ morbi non separare morbum à causis morborum.

Fuchsij errores.

ionem ab alimento. In eo quoque aduersus Gal. er-
Fuchsius, cum dicit cruditatem, quæ fit per exupe-
s alimentum, non symptomatis, sed causę rationem
ere. Nam Gal. lib. vlt. de causis symptomatum ita
verbum scribit. Neque enim solum nosse conuenit,
n ventriculus nihil omnino conquoxerit, sed quam
rem ita eueniat, sciendum est. an ob vehementem
tricis potentię imbecillitatem: an ob immodicam
ltitudinem, an ob prauam aliquam ciborum quali-
em: quippe si ciborum causa symptoma acciderit,
ile corrigitur. Quid clarius vult Fuchsius, vt intel-
at actiones symptomaticas fieri materiæ ratione, &
n solum à morbis, aut facultatibus vitiatis. Absolua-
s quæso reliqua postquam incepimus. Doceo in o-
re nostro hanc definitionem non separare morbum
ymptomatis, à materiæ subiectæ vitiis nec nō à vitiis
mmunis instrumenti. Est enim corneæ tunicæ præter
turā color, affectus vt Gal. testatur in lib de differen-
s symptomatum, lęditque primò actionem. Quine-
i ob duritiē, mollitiem, raritatem, densitatem, cras-
iem, tenuitatem & impuritatem materiæ, aut in-
rumenti communis, nempe spiritus lædi actiones
ontingit, vt Galenus docet in libro de differentiis &
ausis symptomatum, & tamen vitia hæc nemo dicet
norbosa esse. Respondet Fuchsius colorem corneæ a-
tionem non lædere, sed humorem, qui præter natu-
am ad corneam affluit. Illum enim morbum esse, &
olorem illum ipsius esse symptoma. Cuius opinio
uantum sit absurda vnicuique patere arbitror. Pri-
num enim licet eam refellere ex Galeno: scribit enim
lle in cap. secundo primi de sympt. causis ad hunc mo-
lum. Si color humoris, qui inter crystaloidem & rha-
oidem habetur, immutatus sit, siquidem ad fuscum
nclinet, veluti per nebulam & fumum hominem vi-
lere faciet. Antea eiusdem humoris alia vitia docuit:
& hoc loco quid solum ab ipso colore proueniat, o-
stendit. Paulopostea de cornec tunicæ malis loquen-
do, ita scribit, si colorem suum mutauit, obscuritatem

adfert. Ex quibus locis ostendit Gal. non ab humo[re] aliquo primo & per se lædi actionem, sed à calore ips[o]. Hic enim proximam reddit causam, cur flaua, aut ali[o] modo colorata appareant, quæ videntur. Nam si hu mor id per se faceret, ex quocunque humore, qui ean dem haberet crassitiem, substantiam, & copiam, iden[ti] contingeret. At cum hoc non fiat, sed quibusdam flaua aliis rubra, aliis nigra appareant, diuersus color huiu[s] diuersitatis causa est. Eo verò quid est absurdius, qu[am] existimare humorem influentem ad oculum, esse mor bum? Nam cuius quæso generis morbus erit? Erit ne in temperies? Sed quid intemperiem faciet, & illius eri[t] causæ? Rectius fortè sentit Alexandrinus, qui non ip sum humorem, sed obstructionem factam ab ipso hu more in cornea tunica morbum esse scribit Sed ille e tiam turpiter aberrat, quòd putet corneam tunicam pa ti obstructionem: quippe cum obstructio solum perti neat ad partem organicam, & quòd credat propter ta lem obstructionem fieri, vt flaua appareant omnia in morbo regio. Nam obstructio si aliqua illic esset, vi sum minueret, aut penitus auferret. Erroris verò qui fit circa visionem colorum, quomodo possit esse causa: alioqui ex omni humore pariter obstruente tunicam illam, fieret idem malum in visione. Illud ergo no stram opinionem defendit, quòd aduersarij absurda dicant, & inter se discrepent. Pergit Fuchsius vt pro bet non solum humores, sed & lapidem in vesica & alias substantias, quę gignuntur in nostro corpore, morbos esse. Sed quomodo potest lapis esse morbus, si antea statuit morbum esse alterationem stabilem. Ad hæc si lapis ipse est morbus, quid erit morbus in numero partium: dicet profectò ille vtrumque mor bum esse. At Galenus vult solum vnum morbum fieri ex partium numero aucto & diminuto. Non enim ex substantia similarium fieri morbos organicarum par tium, sed ex similarium conformatione, magnitudine, numero & cōiunctione. Ergo lapis, vt lapis est, morbus non est, sed quatenus numerum partium corrumpit.

Iulius Alexādrinus taxatur.

morbus est, & dicitur esse in numero, lapis erit
morbi: nimirum quod numerum corrumpat. Ne-
Fuchsius discrimen ponere inter intemperiem &
rem exuperantem in febribus: in quo planè osten-
rudimenta medicinæ nequaquã intelligere. Scri-
nim Galenus initio libri de temperamentis con-
animalium corpora ex calidi, frigidi, sicci, humi-
mistura, nec esse horum omnium parem in tempe-
ra portionem. Audi Fuchsi, ex quatuor qualitati-
fit temperatura: ipsę autem qualitates temperatu-
on sunt, & multominus calor solus exuperans in-
peries erit. Quid enim essent aliæ qualitates? Sed
ut ex debita proportione omnium qualitatum tem-
ies bona fit: ita mala, quando vna vel duæ si-
l iunctæ qualitates exuperant. Nam si solius calo-
, aut alterius qualitatis excessus intemperies est, e-
perfectò eiusdem mediocritas bona temperies. At
loris mediocritas fit à solo frigore. Igitur temperies
na erunt duę qualitates, aut vna à contraria remissa.
stremo si lapis est morbus, quid erit sanitas, lapidis-
carentia, & absentia. Erit igitur sanitas priuatio, vt
æ ex priuatione lapidis nascatur. Est morbus corpo-
s vitium, an lapis rectè dici potest esse vitium. Sunt
æc trita apud Galenum, & alios, qui philosophari no
nt, nempe componentia ab ipsa compositione, &
ompositis prorsus discrepare, adeo vt putem me o-
eum & operã perdere, cum Fuchsium hæc docere vo-
o. Nam illum, vt qui nunquàm (vt arbitror) philoso-
hiam, ac logicam attigit, frustra docere tentarem, quę
b illis facultatibus dicuntur. Alii verò melius instituti
hac mea doctrina non egent: & si qui plura volunt, le-
gant quæ scripsimus in libro de generibus morborum.
Agnouit Fernelius, quod nos de hac re scripsimus, fa-
teturque calculos, lumbricos, & alia, quæ gignuntur in
nostro corpore præter naturam, causas esse morborũ:
non autẽ morbos ipsos. Ille tamẽ reprehẽsione dignus
est, quòd malè de natura morbi statuat. Ait enim mor-
bũ esse vitiũ partis: partẽ verò esse, q̃ ex solida substãtia

& carniformi, & innato ſpiritu conſtat, morbúmq; eſſe vitium alicuius iſtorum, necnon in omni inſtrumento vnam eſſe partem præcipuam actionis authorem, vt humorem cryſtallinum viſionis in oculo: ac illius partis vitium, non ſolum ipſius, ſed totius membri morbum eſſe. Verum vitia, quæ in ipſa ſubſtantia & materia ſunt, morbi cenſeri non debent: vt ille ſtatuit morbum eſſe in parte ſimilari, ſi illius materia plus iuſto eſt mollis, aut dura, laxa, aut aſtricta, tenuis aut craſſa, rara aut denſa. Nam ſanitas & morbus vitia ſunt compoſitionis: non autem materiæ ipſius partis: alioqui non ſolum vitia, quæ ſunt in ſimilari parte ex magnitudine, conformatione, numero, coniunctione, & vnione, morbum faciẽt in parte organica, ſed alia omnia, quæ in parte ſimilari ſunt, ex quibus contingit actiones organicarum partium corrumpi. Nam ſimilares partes materiæ ſunt diſſimilarium: quare ſi vitia materiæ partis ſimilaris morbi illius ſunt, eadem pariter erunt morbi diſſimilarium. Erit ergo febris morbus inſtrumenti, quod alibi abſurdũ eſſe oſtendimus. Illud quoque alienum eſt à ratione, fateri partis cuiuſcumque exiſtentis in aliquo membro vitium quodcumque, ex quo contingit lædi actionem inſtrumenti, ipſius inſtrumenti morbum eſſe: ſic enim non eſſent ſolũ morbi illius in magnitudine & aliis dictis à Galeno. Quinetiã euertit Fernelius hanc ſuam opinionem, vbi prima & ſumma morbi genera explicat. Docet enim illic morbum organicum eſſe, qui organi conſtitutionem vitiat. At intemperies humoris cryſtallini, aut alterius partis lædentis actionem oculi, vel alterius inſtrumenti, nequaquam corrumpit inſtrumenti conſtitutionem, ſed ipſius partis ſimilaris. Cæterum in eo pariter reprehendendus eſt Fernelius, quod cum partem ſimilarem ex materia, temperamento, & forma conſtare ſtatuiſſet, & vitia cuiuſcumque iſtorum morbos eſſe, ac formam, totamque ſubſtantiam eſſe idem: necnon totius ſubſtantiæ nomine inſitum ſpiritum & calorem diuinum ſe intelligere, morbos ex intemperie non ponat afficere

ſpiritum, & calorem. Cur enim ſpiritus ſuam non patitur intemperiem. Ponit quoque innati ſpiritus diſſipationes per vigilias, labores, inedias, dolores, & natiui caloris extinctiones in ſtrangulatu, vel extremo frigore, morbos eſſe, & eos quidem in tota ſubſtantia. Atqui ſpiritus ille aut calor, qui ab huiuſmodi malis patitur, non eſt is, qui ſubſtantiam partis conſtituit, ſed qui à corde influit in vniuerſum corpus: cuius affectiones rectè ipſe antea ſtatuit non eſſe morbos, quoniam ſcilicet in parte non continetur. Quòd ſi morbi forte eſſent, non eſſent morbi in tota ſubſtantia: tales enim vocare ſolet Galenus, qui maligni ſunt, & occulti, nec ob id ad temperiem redigi poſſunt. Et qualis quæſo fit morbus in ſpiritu ex ipſius diſſolutione, aut ex caloris extinctione, nullus profecto: aut ſi fit, non alius profecto, quàm qui ad intemperiem pertinet. Nec minus illud quidem reprehédendum eſt, quod ſcribit, partem, quæ aliunde vitioſos humores, aut corruptos vapores recipit ita, vt lædantur partis actiones orta diſtentione & ſolutione cõtinui, nequaquam ægrotare: quoniam inquit malum parti non inſidet Nam ſi fit ſolutio continui, & læditur partis actio præter naturam, cur morbus non erit: aut dicat quodnam aliud poſſit eſſe malum illud: non quidem ſymptoma, non cauſa morbi. Iam verò illam ſuam inhærentiam in parte, neſcio quomodo metiri velit. Si.n. non vult adhuc hærere affectum, qui fit in parte, quoniam eo ſublato quod affigit, ceſſat eius, quod patitur malum: profecto cogimur omnes febres præter hecticam (vt antea quoque diximus) ex numero morborum auferre: quippe cum illæ abeant vacuato ſanguine, aut purgato humore, qui in vaſis corporis continetur. Idem.n accidit eo humore euacuato, quod euenit vacuato illo, qui à ventriculo ad caput mittitur. Sed longius, quàm putaremus progreſſi ſumus. Quare tandem colligamus quid ſit ſanitas, & morbus. Eſt porrò ſanitas aliquid eorum, quæ corpori noſtro accidunt, itidem & morbus. Quicquid autem eſt in corpore noſtro, vel illius eſt conſtitutio, ſiue cõ-

Definitio ſanitatis & morbi ex ſuis

principiis inuestigatio. positio, siue forma, vel causa cõstitutionis, vel eiusd[e] effectus. Est autem forma similarium partium temp[e]ries, & tota (vt vocant) substantia: calidum verò frig[i]dum, humidum siccum, & materia, quæ constitutio[ni] siue temperaturæ & animæ ipsi subiicitur. publicáq[ue] instrumenta sunt compositionis causæ. Inter effect[us] verò reputantur potentia, actio, & opus, quod ab actio[ne] nascitur. At nemo in causis compositionis & effect[is] sanitatem, aut morbum inueniet. Nam sanitas medio[c]critas quædam est, morbus immoderãtia: causæ auten[i] ipse moderantiam, & immoderantiam efficiunt, null[æ] autem illarum moderantia aut immoderãtia sunt. Ne[c] materiæ quidem vitia, sanitas & morbus esse possunt: nam sanitas & morbus formæ quædam sunt, quæ materiæ propinquæ suis qualitatibus iam prædıtę accedunt. Nec vero communis instrumenti mala, morbi erunt: quia morbus passio est viuentis, non eorum, quæ in nobis sunt non viuentia. Nemo etiam ea, quæ accidunt effectis compositionis, sanitatem aut morbum vocabit: sequuntur enim excrementi, alimenti, actionis, potentię, & secundarum qualitatum vitia, morbum. Quare in ipsa constitutione, & forma partis vel totius sanitatem & morbum ponemus: sic enim appellamus eos sanos, qui integram partium constitutionem & formam habent: ægrotos vero, qui illam præter naturam corruptam obtinent. Erit ergo sanitas non quidem ipsa constitutio, sed perfectio, quæ est in ipsa constitutione: morbus vero eiusdem præter naturam, vitium: quare nec sanitas recte dici potest esse æqualitas, & morbus inæqualitas. Nam perfectio & vitium rei, non sunt æqualitates vel inæqualitates, sed ex illis fiunt, & ad illa sequuntur. Dicitur autem ab Aristotele sanitas esse corporis perfectio: quod idem est ac si dicas affectus secundum naturam. Afficimur enim ab his, quæ in nos agunt pro sua natura moderate vel immoderate: & affectus ob id in nobis gignuntur, quales fiunt ab agẽtibus in nobis passiones, moderati inquam vel immoderati: & qui moderati sunt, secundum naturam: alij

rter naturam. & rursus qui ex compositione nostra
mata accidit, sanitas & morbus dicitur esse. Alij alia
iuntur nomina. Hæc definitio perfecta esse agno-
ar, quoniam omnibus morbis conuenit, non aliis,
ui sunt præter naturam: ac omnia, quæ dicuntur de
rbo, illi competunt. Quod quoniam diligenter in
li de generibus morborum ostendimus, non est quod
c loco prosequamur. Genera, species, & differen-
ti morborum suo etiam loco tradimus. Nunc paucis
id de symptomatis sentiendum sit aperiam, vt se-
entibus commentationibus fundamenta ponamus.
chsius in hoc quoque nostras cogitationes refellere
itur. Ait enim symptoma proprie sumptum affectum
e præter naturam, qui morbos veluti vmbra corpus
cessario sequitur: conceditque omnia symptomata
eter naturam esse, dicique: non esse tamen necessa-
m, vt plurimum à naturali statu recedant: sed satis
e, si vel parum ad modum corpus ab iis lædatur. Præ-
rea scribit Galenum non ex sua, sed methodicorum
inione in lib. de optima secta dicere, symptomata
ædam esse secundum naturam, & nostras hac in re
notationes, cauillationes esse ait. Quinetiam in eo
stram refellit interpretationem, qua dicimus à Gale-
symptomatice aliquid fieri, vsurpari pro eo, quod
t fieri sine commodo, & vtilitate. Quæ quidem Fuch-
j dicta ita refello. Primum si symptoma proprie sum-
um de quo hic agit, non comprehendit causas mor-
orum, quomodo revera affectus esse potest: An actio-
es læsæ, quę in fieri suam obtinent essentiam, & excre-
enta præter naturam, quę symptomata sunt, & dicun-
ir, affectus erunt, id est (vt ille ait) alterationes stabi-
s. Mirum enim si substantia alteratio sit aliqua. Iam
ero si symptoma morbum necessario sequitur, tam-
uam, illius effectus, nonne oportet illud esse quid-
iam, quod plurimum à naturali statu recedit? Nam in-
ensibiles & leues læsiones inter morbosos effectus nõ
eponit Galenus, sed inter vitia sanorũ, aut corporum
eutrorũ inter sana & ægra. Ego certe eos, qui morbo

De symptomatis disputatio.

Fuchsii opinio de symptomatis cõfutatur.

laborant iam, & curatione egent, plurimum à suo st
recedere agnosco. Nam si contraria sunt, quæ pluri
à se inuicem distant, statum eum in quo contrarior
vsus requiritur, longe abesse abeo, in quo similia req
runtur, arbitror. Legat qui velit Galeni librum de op
ma secta, inueniet profectò eum authorem ex prop
sententia asserere naturalia quædam esse symptoma
alia verò præter naturam. Cæterum cum Galenus sc
bit in morbis quasdam esse excretiones symptomatic
alias vero non, & has concocto humore in statu vel c
clinatione, illas vero fieri cum humores sunt adhuc c
di, vt in principio morbi, quid aliud inquam possum
intelligere per symptomaticas excretiones, quàm m
las & noxias. Sunt enim omnes excretiones sanguin
in morbis præter naturam, quia non sequuntur nat
ram nostram recte affectam: verum quæ morbum n
iudicant, sed potius intendunt, symptomatice, aliæ v
rò iudicatoriæ, & symptomaticis oppositæ nuncupa
tur: tanquam nihil aliud intelligatur symptomaticum
quàm malum & noxium. Si vero symptoma omne s
quitur morbū, & semper à morbo nascitur, dicat Fuch
sius, cur Galenus enumerans causas læsionum, quæ fiū
in concoctione, & aliis naturalibus facultatibus, no
solum ponat intemperiem, aut alios morbos parere hu
iusmodi mala, & symptomata, sed etiam sine morb
aliquo alimenti exuberantiam, & vitiatas qualitates.
Eadem est de hac re sententia apud Galenum in libro
de optima secta cap. 18. vbi scribit inter symptomata
quædam causas, alia locos affectos, alia facultates, alia
ægrotantes, id est morbos sequi. Concedit, & Fuchsius
tussim pandiculationem, sternutamentum esse semper
symptomata, id est à morbis prouenire: sanguinis ve-
rò, aut alterius rei excretiones, quæ tempestiuè fiunt, &
iuuant, non esse symptomatata. Verum mirum est, si
homo iam tenetur morbo, cum leuiter tussit: aut sternu-
tamentum emittit conuersa facie ad solem, aut iubeun-
te puluere nares, vel fauces: vbi quæso est illa in subitis
his motionibus alteratio, quæ morbum facit: & quibus
remediis

ndiis pugnare debemus contra hos morbos, aut in genere morbi ponemus illas leues commotiones tæ, aut alterius materiæ? ex qua sternutamentum, ssis excitantur. Nonne natura per tussim, & sternmentum quod noxium est, sicut in aliis excretionis emittit? itaque si motus quibus natura vtitur in etionibus conferentibus saluti animalis, symptoa non sunt, cur tussis & sternutamentum numquam oi poterunt inter naturæ opera. dicet forte hos moieri, cum natura irritatur. At hoc commune est omus excretionibus Galeno etiam authore: qui docet altatem expultricem numquam moueri ad agenm, nisi ab aliqua re irritetur. Verum cum irritatur pestiuè, id est victo humore, & concocto, tunc en expulsionis tempus est idoneum, dicitur huiusdi excretio à natura fieri, & prodesse, & symptoma non esse: quia naturæ legibus perficitur. Cum vero citur natura insurgere ad expulsionem antequam coxerit humores, symptomaticæ id est inutiles & tiæ dicuntur fieri excretiones. Igitur in omni excrene excitatur facultas expultrix, molestaturque, sed iter, & ferè sine sensu, aut etiam cum voluptate in cretionibus quæ fiunt in sanis: in his vero, quæ fiunt ægrotis agentibus & irritantibus violentius causis orbificis, fiunt semper præter naturam excretiones, propterea symptomaticæ, in ea symptomatis signiatione, in qua intelligimus non fieri nisi in morbis sequi morbos, violentásque causas. Alio verò modo n symptomaticas vocat Gal. quando natura tempeuè eas tentat, & corpus expurgat à noxiis, sed iam ctis & victis excrementis: eo enim quod vtiles tunc it tales excretiones, eorum more quæ fiunt à natura ecte habente, ideo non symptomaticæ dicuntur: illas mẽ non vocat Gal. secundũ naturã, sed à natura fieri: nia cũ mediocritate nõ sunt, agente tamẽ & vincente atura peraguntur. Hæc credo nunquã cogitauit Fuchus. Verũ in eo, quod cogitauit & putat se optimè sentre, videat ipse qua ratione possit tussim & sternutamẽ-

Symptomaticũ aliquid esse quomodo intelligendum.

Contra Fernelium de symptomatis.

tum ponere semper inter symptomata, & morbi eff
ctus: alias verò excretiones nunc dicat esse symptom
ticas, alias verò non. Nã si symptomatici, tunc non su
naturæ motus, & excretiones, quando natura tẽpesti
eas tentat, eritne tussis huius generis, quando concoć
in pleuritide humore, per tussim eum natura extrud
Hæc cõtra Fuchsium sufficiant, Fernelius duplicẽ sym
ptomatis significationẽ inuehit, & in vnaquaque noi
dogmata fingit Vno enim modo symptoma esse aff
ctum præter naturam vbiuis consistentem: intelligenc
verò esse affectũ latius, quam in morbi definitione it
vt omnem affectionem contineat: differt autẽ sympt
ma à morbo & à causa morbi, quod morbus per se, cau
sa per accidẽs, symptoma neutro modo lædat actione
quia, inquit, nondum contra, sed duntaxat præter natu
ram est Quapropter statuit nigritiem ex Solis ardoi
contractam, & leues quomodocunque partiũ affectu
symptomata esse Alio modo symptoma intelligit sol
affectum, præter naturam, ex morbo profectum: in qu
significatione dicit fieri non posse, vt idem sit morbu
& symptoma quoniam inquit nullo modo fieri potest
vt vnum & idem actionem lædat: & non lædat: exclu
ditque à natura symptomatis vitia humorum: quoniam
etsi à morbis proueniunt: tamen quia in contentis vitiũ
consistit, ad morbi causam, non ad symptomata illud
pertinet. Solet Fernelius leges in nominibus & rebus
cõdere, quas nec ipse postea obseruat. Nam si sympto-
ma generali quadam significatione diceret cõprehen-
dere omnia vitia pęrter naturam, nẽpe morbum, causas
morbi, actiones per morbos læsas, excremẽta corporis
qualitatésq; mutatas, Galenum authorem haberet: qui
vt Græcus homo, de græco vocabulo significationes
docere poterat. Sed cum ille symptoma dicit esse affe-
ctum præter naturam vbiuis cõsistentem: nec docet cur
referat ponere locum in quo consistat, confusionẽ non
solum sibi, sed etiam legentibus parit. Ponit discrimen
inter id, quod est præter naturam, & contra naturam,
inter affectum & affectionem: nec interim testimonio
alicuius authoris Latini in vsu Latinorum nominum

Illud verò à quo didicit, symptoma nullo modo
es lædere, quia nondum sit contra naturam, sed
præter illam. Nam si Galenus symptomatis no-
generali, omnia mala, quæ in ægrotantibus sunt,
eri vult, comprehendentur quoque in eo actio-
sæ. Forte eò est adductus, vt ita de symptomate
t, quod leues alterationes nostri corporis à suo
li statu nesciret in aliquo rerum genere repone-
dens omnes eiusmodi euersiones, vel morborum
, vel effectus. Verum ille debebat inter sanitatem
bum, & sanos & ægros ponere neutram disposi-
, & neutra corpora: quæ (vt superius ostẽdimus)
onualescentia, vel parata cadere in morbos, aut
enectute premuntur: quorũ omnium vitia nondũ
omata dici possunt, quia hæc solum exprimunt
leuiora. Et quod absurdius est, quis calorem cor-
ex Solis ardore contractum, dicet esse præter na-
, aut symptoma: quippe cum Gal. nomine sym-
atis intelligat aliquid morbosum. Dicit Fernelius
modi colorem, aut similes affectiones actionibus
besse, quia solũ præter, & nondum contra natu-
unt. Sed quãdo quæso cõtra naturã erunt. Et quo-
cum ita erit color, actiones lædet potiusquã alio
. In eo verò rectè sentit, quòd dicat fieri nõ posse
em sit morbus & symptoma: sed non est ea ratio
ille tradit, quod scilicet fieri non possit, vt idem
t, & non lædat actiones. Nam quis non agnoscit
mptomate lædi actiones, sicut & à morbis. Nam
r ictericorum qui oculos inficit, visionem labefa-
Retentio læsa, concoctionem vitiat: excretio intẽ-
ua, prohibet distribui alimentũ. Ac ne infinita exẽ
proponam, notum est & ab omnibus receptum ex
ptomatis vt alia multa mala, ita actiones animi &
oris lædi. Ratio vero, qua fit vt symptoma, nõ pos-
se morbus est, quod morbus vitium sit ipsius con-
tionis partium & corporis, hoc enim ab illis vi-
nascitur, symptoma vero minime. An illud etiam
lodendum non est, quod scribit in contentis,

symptoma esse non posse. Nam cum excrementa re-nentur, aut præter naturam exeunt, symptomata e- dicit Galenus. Cæterum non posse idem esse sympton- & morbi causam verum est, si proximam & immedi- tam morbi causam intelligimus, nã calor partis inter- periem faciens symptoma non est: At dolor qui cal- rem intẽdit, & morbi est causa remota, symptoma quo- que fuerit: In eo quoque aberrat, quod cõtenta non ni- morbi interuentu credat actionibus obesse. Vt enim n- alibi ostẽdimus, in rigore horrore, syncope, timore sir- morbo proximè lęduntur actiones ab humorum & sp- rituum motu, copia & inopia, & corruptela. Nunc ver- tempestiuum esse puto vt nostram de hac re sentẽtiam aperiamus. Ac primum quidem docendum est sympto- ma multis modis à Galeno vsurpari. Nam aliquando vt primo de symptomatum differentiis. & tertio cap se- cũ di methodi scribit ille, quicquid est præter naturam symptoma vocatur. At cap. 2. lib. de differentiis sym- ptomatum ait, proprie symptoma esse, quicquid sequi- tur morbum: in lib. verò. 2. cap. 2. & cap. 9. primi me- thodi symptoma vocat id, quod sequitur morbum, ex- cepta actione: distinguit enim actionum vitia à sym- ptomatis. Cæterum in libro de optima secta (quod etiã antea annotauimus) tradit symptomata, quædam esse naturalia, alia præter naturam: quod etiam octauo cap. primi methodi repetit, dicens symptoma esse, quod se- quitur alterationem secundũ, vel pręter naturam. Vsur- pat aliquando symptoma pro eo, quod nocet: quomo- do excretiones symptomaticas dicit, esse octauo cap. artis medicinalis. Scribit hic symptomata etiam vocari propria accidentia: cum tamen alibi tradat accidentia sequi sana corpora, symptomata verò ægra. Aliquando vt in lib. de constitutione artis, morbos qui ex aliis nas- cuntur, vocat sympt. quomodo febrem dicit esse sym- ptomata pleuritidis. Ego verò, vt certum aliquid tra- datur in hac nostra commentatione, symptoma proprie sumptum definio quicquid præter naturam est in cor- pore ad illius constitutionem, vel causas constitutio-

De symptomatis Actho ris opinio.

ion pertinens: morbi enim qui sunt vitia composi-
is, & qualitates, ac humores, ad cõstitutionem per-
entes, symptomata nequaquam dici possunt. Vigilia
tem, sopor, dolor, symptomata etiam sunt, tametsi
stitutionis sunt causæ: quippe qui lædant quidem
stitutionem, sed tamen non sunt causæ compositio-
n efficientes, siue vt dici solet, non sunt de essentia
npositionis: breuius ergo dicere possumus, sympto-
a esse malum omne, quod non pertinet ad composi-
nem partium, aut ad causas quæ sunt de essentia cõ-
sitionis. Porro symptomatum duo prima sunt gene-
vel enim sunt actiones læsæ præter naturã, vel ope-
quæ actiones læsas sequuntur. Quot sint actionum
iata genera, paulo postea cũ de dolore agemus, do-
bimus. Fiunt verò ab actionibus læsis non solum quæ
cernuntur adde præternaturam, & corporis qualita-
s vitiatæ: sed etiam alia opera, vt cibus male conco-
us, & siquid aliud à morbo fit, vt caro spongiosa in
ceribus supercrescens: huius generis etiam est dolor
præter naturam voluptas. Atque horum omniũ dif-
rentias & causas in opere nostro de symptomatis cõ-
cripto abunde docuimus. Et, quæ hic difficiliora forte
videntur, ex illis locis clariora euadunt.

Quæ igitur dolore infestantur, & quorum motus sunt vitiosi, aut omnino interierunt, manifestam habẽt determinationem, quæ verò imbecilles edũt operationes, in magnis quidem distantiis, facile discernuntur, in paruis vero ambigua sunt. Atque idcirco in eo genere noxæ collocantur, quæ neutrius contrariorum participat dispositio, quam & ipsam neutram dicimus appellari.

Quum dixerit ægra corpora distingui ab iis, quę sun in latitudine sanitatis ex sensibilibus operationum læsionibus, nunc docet quænam sint sensibiles læsiones:

diuiditque actiones in deprauatas, abolitas, & debiles, inter quas deprauatæ & abolitæ manifestam (inquit) habent determinationem, id est manifestè & sensibiliter ostendunt morbum: imbecilles verò si valde imbecilles sint, idem etiam ostendunt: si verò parum imbecilles fuerint, sensibile non est illarum vitium: tales huiusmodi actiones nõ morbum, sed neutrum statum ostendunt. Intelligere autem oportet neutrum non inter salubre & insalubre, id est inter bene & male, sed neutrum inter sanum & ægrum. Hoc enim ed... iusmodi actiones: ex quibus etiam patet, hic sensibilem læsionem intelligi, quæ sensibus euidentissima est, & non vtcumque sensibus manifesta. Nam imbecillitates omnes sensus dignoscit, sed, quæ non fiunt in... bis, minus peruiæ sensibus sunt, & propterea sensi... non vocantur, nimirum quòd non sint euidentissi... Verum etiam dolor (inquit) corpus ægrotare osten... Quare perperam Fernelius & Fuchsius sentiunt, in dolore capitis, qui fit per consensum, non esse morbum. Hoc loco venit explicandum an omnes vitiatas actiones comprehendat Galenus sub debili, deprauata, & abolita: & an solum istæ & non aliæ actiones ostendant corpus ægrotare. Postremo sub quo genere symptomatum dolor reponi debeat. Ostendimus in opere de sympt. differentiis præter istas actiones addendas esse ... ctam, tristem, & voluptuosam præter naturam. Nam deprauata continet sub se actionem, quæ ignorat an... gendum fit. Item quæ rem vnam pro alia facit, vel corruptam in re qualitatem inducit, vel inæqualis est, vel inordinata, vel per ineptas partes obitur: vt sanguinis excretio, quæ fit laborante parte dextra per sinistram: vel quæ fit parte non seruante naturalem figuram, vt in rigore, palpitatione. Actio verò quæ non fit, vel intelligitur impedita, vt ligatio manuum prohibet fieri apprehensionem: vel quæ finito opere cessat, aut non habet, quod agat: & istæ non dicuntur abolitæ. Sed quæ non fit, nec potentiam habet, vt amplius fiat, vt cęcitas: vel quæ non fit, sed adhuc habent potentiam, vt fiat, v...

Actio deprauata quas sub se contineat.

Actionis quæ non fit differentia.

neruorum resolutione. Diminutam intelligimus, quę minor, imbecillior, obtusa, confusa, tardans, segnius, rarior, intermittens ob debilitatem, paulatim & confertim agens quæ item longiore tempore opus het, vt opus perficiat, aut nũquam illud potest absol- e. At istis action bus non comprehendimus maiorẽ, vementiorem, fortiorem, auctiorẽ, anticipantem, ve- iorem, crebriorem, longiorem, continuam, vel quæ afertim obitur: quæ omnia nos comprehendimus sub cta actione. Tristem verò actionem intelligimus, in a dolor sentitur, vel alia molestia, qualia sunt tristia omnia & cogitationes tristes. Voluptuosa verò est ęter naturam, in qua voluptas sentitur à causa morbo- , vt in pruritu, excrementorum excretione vbi vlcus a- st. Porrò doloris nomen duo significat, nempe dispo- ionem ipsam dolorificam, & id, quod omnes dolorẽ ocant, cum aiunt se dolorem pati. Hunc dolorem qui- em dicunt esse actionẽ læsam, nempe sensationem tri- em, & esse actionem deprauatã, eò quòd per dolorem entiri dicant, quod nequaquam sentiri debet. Quorum pinio facile refelli potest. Nam si dolor est actio, ali- uod edet opus, vt aliæ faciunt actiones. Præterea si do or est sensatio, haberet aliquod peculiare obiectũ, circa quod versatur, erit deinde alicuius sensorij actio & sen atio: non est autem, quia in omni sensatione dolor fit. Ad hæc sentire est cognoscere, & sensatio est cognitio quædã. At dolere non est cognoscere, nec dolor cogni- tio. Addo quòd dolere & sentire est pati. Quare si dolor est sensatio, erit passio & non actio. Quòd verò non sit actio deprauata, patet, eò quòd sentiatur in dolore, quod est. esset quidem deprauata actio, si sensus res mo- lestantes non perciperet esse, quales sunt. Refellit Gal. e- tiam hanc opinionem postea, vbi agit de signis corpo- rum ægrotãtium. Distinguit enim signa sumpta à dolo- re, à signis sumptis ab actionibus læsis: vt etiam in libro de diff symp. separat dolorem & voluptatem à sympto- matis sensuum. Quinetiam Arist. lib. 10. Ethicorum re- fellit hanc opinionem; dicitque eos ita credere, qui

Abolita actio quæ.

De diminutæ actionis differentia.

Actionis auctæ differentia.

Tristis actio.

Actio voluptuosa

Dolorem nõ esse actionem aliquam.

nequeunt actionē ab eo distinguere, quod in ipsa [illegible] ne fit. Sed ne singula prosequamur, quæ in lib. de [illegible] symptomatum diligenter explicauimus, dicamus [illegible] Arist lib. 6 Topicorum, nihil aliud esse dolorem, [illegible] molestiam & passionem quæ agendo percipitur [illegible] lutione continui natam. Differentias & causas do[illegible] suo loco docebimus, & iam in lib. de sympt. abund[illegible] plicauimus.

Ita tamen vt horum omnium sensus sit iud[illegible] non ipsa natura rerum inspiciatur, ne p[illegible] culum sit in Dogma perpetuæ passibilita[illegible] incidere.

Cum de latitudine sanitatis egerit collocaueritque [illegible] lios in maiore, alios in minore perfectione, & sanos [illegible] ægris & neutris, signis quibusdam separauerit: do[illegible] nunc, quomodo omnium conditiones sint æstimand[illegible] an scilicet sensu, vel ratione, aitque quòd sensu. Si en[illegible] rationem consuleremus, neminem inquit inuenirem[illegible] sine noxa Atque ita fieret, vt corpus nostrum perpetu[illegible] noxiis & passionibus afficeretur: quemadmodum no[illegible] nulli voluerunt, qui statuebant sanitatem esse exacta[illegible] quandam moderationem, quam ratio concipere qu[illegible] dem possit, sensus verò minime: ex quoquidem dog[illegible] mate sequitur nullum esse sanum, sed omnes ægrotar[illegible] Hunc locum diligentius explicat Galen. libro primo d[illegible] sanitate tuenda vbi de sanitatis latitudine agit: ex quo [illegible] loco etiam patet, Galenum hic sensibile sumere aliter quàm fecerit paulo antea: nam illic non omnes imbecillitates, sed solum quæ fiunt in morbis sensibiles dicebat esse: hic verò de omnibus imbecillitatibus, & aliis omnibus quæ in omni statu nostri corporis fiunt, sensum vult esse iudicem, Cæterum ex eo quod hic scribit non ratione, sed sensu esse iudicandum nata est vulgaris opinio, medicum esse sensitiuum, & non rationalem artificem: & propterea excludendam medicinam à scientiis,

Medicus artifex sensitiue quomodo intelligatur esse.

lioribusque facultatibus. Sed cum illi varia tradant ic re, nec intelligant, cur sensitiuus dicatur artifex, dicunt. Nam sunt qui intelligant medicum ideo tiuum esse, quia ex sensu multa probat. At hoc illi commune cum philosophis, qui sua principia non r probant: & (vt inquit Aristot.) stultum est sen- propter rationem relinquere. Alij sensitiuum pu- esse, quia solum circa particularia versatur. Verum medicus medendo id facit, discendo tamen versatur a vniuersalia. Est enim ars vniuersalium, nec au- ndi sunt, qui dicant medicinam semper ex posterio- us sua probare dogmata. Nam etiam à causis, vt phi- o hi suas ducit probationes. Iudicat quidem medi- de rebus, prout sensui apparent, & non vt in re ita abent. Et in hoc nullum est in eo vitium. Æquale e- n ad pondus, & re vera temperatum corpus nullum .Medicus autem dicit esse eò, quod sensui tale appa- t: & hoc illi sufficit, vt omnes possit conseruare in sua diocritate: nec falsa propterea est medicina, quod onuntiet res esse aliter, quàm ratio concipiat. Nam sus alius est optimus docendi magister, & circa sua iecta non decipitur, quãtum necessarium est ad mul- s vsus.

æc igitur sunt sanorum corporum signa, sed quæ insalubria salubriaque & neutra exi- stunt, quantitate distantiæ differunt, duo- bus inuicem contrariis terminis statutis, o- ptima videlicet constitutione corporis, & nuper facta ægritudine, ac deinceps conside- rantibus, vtri eorum viciniora sunt ea, quæ ad examen corpora veniunt, quæ enim pro- ximiora sunt optimæ constitutioni, salubria, quæ verò ab hac longius distant, atque ad ea quæ iam ægrotant, magis accedunt, insalu-

bria, quæ autem intermedia, atque æqua
ab vtrisque distare videntur, neutra.

Antea docuit quomodo cognosci possint, & in
discerni corpora sana, ægra, & neutra. Nunc verò de
quo pacto distingui inter se possint corpora salu
insalubria, & neutra. Nam cum hæc omnia contin-
tur in latitudine sanitatis per magis & minus discrip-
tia, non erat facile hæc inter se separare: quare me-
dum docet, qua id commode fieri potest. Est autem -
thodus hæc, quòd duo debeant extrema poni, inter
corpora illa ita collocantur, vt facile postea sit iudic
an salubria, vel insalubria, vel neutra existant, sunt -
rò extrema morbus & optima constitutio: non quid
ea, quæ subsistit, sed quæ potius imaginari potest. S
nim subsisteret, comprehéderetur in genere salubriu
& ita non esset extremum: quandoquidem idem
quit sibi ipsi extremum esse. Est ergo ea optima co
stitutio, de qua hic agitur, quæ est veluti Polycleti
gula, de qua Gale. primo de temperamentis scribit im
ginatione potius comprehendi, quàm quòd vnqua
reperiatur. Salubria ergo dicũtur, quę vicina sunt opti
mæ constitutioni, insalubria quæ morbo, neutra qu
media sunt: & in vnaquaque illarum latitudo ponit
in qua recipiuntur quæ prorsus, & non prorsus, &
nunc talia sunt. Ex quo etiam loco patet salubria, insa-
lubria: & neutra omnia, in latitudine sanitatis contine
Nam si de his, quæ vel simpliciter, vel nunc talia sunt
solum ageret, desideraretur Gale. methodus dignoscen
di alia. Quare Acachiæ interpretatio, in qua fingit Gale
hic agere de salubribus vt nunc: in aliis verò lineis de
salubribus & insalubribus simpliciter: in aliis verò de
salubri & insalubri vt nunc, ridenda est & refellenda
tanquam inepta. Dispeream si is sciat quid hoc loco di-
cat, vt omnibus constare puto. Nam vt alia omittam, ait
salubre simpliciter, nisi sit in præsentia tale, & vt nunc
salubre, non posse facile cognosci. Sed quis eum hæc

Locus qui docet omnia salubria insalubria & neutra poni in latitudine sanitatis.

Acachia exploditur.

...it. Nam quæ simpliciter salubria sunt, cognosci ex ...ribit Galenus, quòd optimę constitutioni omnium ...amè sint vicina, salubria verò vt nunc, vt quæ dete...m habeant sanitatem, magis ab eo extremo rece... Sed eum necesse est in eos errores incidere, qui ...a ab initio posuit de hac re principia. Nam quoniã ...dam ex his per potentiam, alia verò per actum sa...tis & morbi definiuit, & quæ simpliciter talia sunt, ...nc talia esse nescio quo iure statuit: ideo in pro...su tractationis cogitur monstra parere vt Galeni di...trahat ad suam sententiam.

...ptimæ igitur constitutionis corporis indicia ...explicauimus. Eorum verò, quæ ab ipsa defi...ciunt, totidem sunt numero genera, quæ per ...magis & minus secari possunt. Cum autem ...in tres latitudines diuisa sint, corporis insa...lubris simpliciter indicia trademus. Ex his ...enim & reliquę duę latitudines innotescent. ...Generaliter igitur prius à nobis in eo, quem ...de optima constitutione sermonem habui...mus, specialiter autem nũc dicemus, si prius ...partes diuiserimus.

...Quid hic scribat Gal. & quorsum non est facile doce... Ait enim se velle tradere signa corporis simpliciter ...insalubris, ex quibus duæ aliæ latitudines innotescent. ...it etiam se velle docere signa optimæ constitutionis ...pecialiter, posteaquam de partibus egerit. Nam post ...artium diuisionem, non aggreditur optimæ constitu...onis signa, sed partium ipsarum duntaxat. Deinde ...ubium est, an cum tradit signa cerebri, cordis, hepatis, ...& testium & aliarum partium calidarum, humidarum, ...rigidarum, & siccarum, prosequatur solum intẽperiem

insalubrem, & non etiam salubrem, & neutram. Ita
tem puto connecti hunc textum cum præcedentib
Cum dixisset cognosci corpora salubria, insalubria
neutra ex eo, quòd plus vel minus appropinquant
timæ constitutioni, aut morbo, ratio exigit vt signa
tremorum doceantur, ex quibus dignoscuntur quæ
ter illa ponuntur per magis & minus differentia. I
tio igitur postularet, vt loco simpliciter insalubris
ceret ęgri, & ita quadraret interpretatio methodo
cendi, & tractationi, in qua agit postea de signis c
porum ægrotantium: insalubrium verò simpliciter
gna, dicere non possum vbi in hoc opere doceat. N
quum dicat se paruos excessus docere, quando cali
frigidæ, humidę, & siccæ temperaturę notas explic
certum est eum non prosequi insalubrium corpor
conditionem, quæ in maximo recessu in latitudine
nitatis posita est. Absurdum preterea est, ex insalub
cognitione, cognosci debere alias duas latitudines.
Quod enim imperfectum est, nequaquàm debet e
regula perfectiorum: sed quia ille scribit se docere ve
le corporis simpliciter insalubris signa, ita dicemu
quòd omnia sana corpora sint vel salubria, vel insal
bria, vel neutra, & quod ad ea, quæ intermedia sunt, o
porteat extremorum cognitionem habere, sunt autem
extrema simpliciter insalubre, & simpliciter salubre, e
quibus reliquę duæ latitudines (inquit) fient manifestę
quæ autem sint alię duæ latitudines non docet, intelli
gunt interpretes neutra, & vt multum salubria. At vbi
relinquentur salubria & insalubria vt nunc. Pręterea
illa non faciunt latitudinem magnam, quam dixit esse
in salubribus, insalubribus, & neutris. Ratio autem
vellet, vt sicut vnum extremum ponit optimam consti-
tutionem, quod non est simpliciter salubre, sed prorsus
salubre: ita non simpliciter insalubre, sed prorsus insa-
lubre ponat alterum extremum: inter hæc autem relin-
quuntur salubria, & insalubria vt multum, & vt nunc,
& omnia neutra. Sed Galeni negligentia, qua vsus est
in scribendo hoc opere, nos confundit. Quare aliis

uo hæc excutienda, præsertim quòd parui aut
s sint nostra in arte momenti. Verum si verba
toris diligentius expendemus, intelligemus lo-
isse corruptum, ex eo, quod scribit: generaliter
prius à nobis &c. dicit enim se postea velle par-
titer tradere signa optimæ constitutionis, quod
aliter alibi fecit: tanquam illa debeat esse aliorũ
rum regula legendum ergo loco insalubris, salu
a enim rectè dicet, ex cognitione corporis sim-
er salubris, reliquas duas latitudines, nempe neu-
m & insalubrium innotescere: & quadrat hæc le-
sequenti tractationi, in qua signa solum docet
rum salubrium: tanquàm ex illis reliqua pateant
eclinationem, & recessum ab illis.

t verò earum quatuor vniuersæ differentię:
uoniam nonnullæ earum principia quædã
xistunt. Aliquæ verò ab ipsis originem ha-
ent. Aliquæ nec aliarum gubernationi præ-
unt, nec aliunde gubernantur, cum insitas
abeant à natura potentias, à quibus regun-
ur: quædam verò sunt quæ insitas simul, &
liunde emanantes habent.

ur de partibus, illarumq; temperaturis in sequen-
s agat, antequam absoluat disputationem de toto
o hæc est: quoniam totius corporis status, & maxi-
temperies mutatur ad mutationem partium, quæ
pus ipsum regunt & gubernant. Quare hactenus id
im docere potuit, quòd optimam constitutionem
is describeret, & generaliter alias omnes: quę ab
ima declinant: speciatim autem non licuit. Neque
m de salubri constitutione in qua calor aliquantu-
n exuperet, vel frigidum vel humidum, vel siccum,
t de insalubri, vel neutra, in quibus excessus hi maio-
sunt, cognoscere possumus, nisi cognita natura il-

larum partium, quæ horum excessuum causæ sunt. nec operationum vitia, & perfectio in corpore dignosci possunt, nisi prius eo intellecto, quęnam scilicet sint partes operationum illarum causæ. De partium enim structura bona, & mala agendum fuit, & quibus signis illæ dignoscantur. At quoniam non de omnibus partibus agendum erat, quippe cum non omnes mutandi corpus vim habeant, ideo ab initio partes diuidit vt eas sumat tractandas, quarum in hac re est vsus: estque hoc caput difficillimum, tum quòd partium diuisionem faciat & obscurã, & minimé diuisionibus alibi factis consentienté: tum quòd de facultatibus agendum sit, quibus nostrum corpus regitur: qua tractatione nulla difficilior est. Nam res ipsa per se difficilis est, & authores qui duces esse solent ad veritatem inuestigandam Peripatetici, Academici, & Stoici, in hac re maximè dissentiunt. Præterea Galenus noster tam sparsim, tamque confuse hæc tractauit, vt maximo labore opus sit ad omnes locos colligendos, & inter se distinguendos, & componendos. Conabimur tamen (vt solemus) methodum aliquam statuere, quę, quantum licebit, rem aperiat. Primum ergo partium diuisionem, quam hic tradit, ostendemus bonam non esse, nisi aliter intelligatur quàm verba sonent. Deinde ostendemus hanc diuisionem differre ab aliis, quæ ab eodem authore in aliis libris fiunt. Tertio ex omnibus diuisionibus conabimur vnam efficere, quæ ambiguitates tollat, locosque omnes conciliet, aut saltem rem vt est explicet. postea de facultatibus agemus. Porro diuisionem partium nec bonam, nec malam asserere possumus, nisi terminos intelligamus, quibus in ea vtimur. Ergo primum vidédum est quid per principia intelligat, cum dicit partiũ alias esse principia. Posset enim aliquis intelligere eas principia vocari, à quibus aliæ quædam partes oriuntur, in quo sensu non quatuor solũ principia, sed multo plura essent. Nam nulla fere pars est, à qua aliæ non oriantur: A Pulmone enim arteria aspera, à ventriculo intestina & gula, ab ossibus cartilagines, & liga-

Pars corqoris quot modis principiũ dici poßit.

nascuntur. Nec sumi quidem potest principium
te, quæ ad vitam ipsam confert: quomodo su-
l.lib 6. cap.7. de vsu partium, vbi ita scribit: quę
m ipsam conferunt partes, hæc sunt principia:
m testes principia non essent, quia ad vitam non
unt, vt cap. primo lib. 14 de vsu partium. Nec
pium hic sumitur pro parte, quæ sit necessaria ad
, vel publicam habeat actionem, vel sit magni
nti in corpore, vt sumere videtur 7. methodi
vltimo: quia sic ventriculus, pulmo, lien, re-
fica essent partes principes. Principium aliquan-
elligit solum cor & hepar. vt in fine 7 capit. lib.
de symptomatis. Nec vero principium cap. po-
o parte, quæ aliquam facultatem solum mittit in
artes, quia hepar non esset principium: quippe
ullam facultatem in alias partes mittat. Mona-
principium definit, à quo prosiliunt virtutes in
ora, & alia cum eis, vt sanguis & spiritus: sed ma-
m ab hepate (vt postea ostendemus) non influita-
virtus, & à cerebro nihil, præter virtutem deri-
alenus autem lib. 3. de placitis Platonis & Hippo-
, partem illam principium esse definit, quæ his
ab ea enascuntur, aut virtutem siue facultatem, aut
no materiam suppeditat. Quæ definitio optimè
loco quadrat. Nam partes, quæ hic principia di-
tur (vt postea patebit) aut solam virtutem, au solam
riam, aut vtramque supped tant illis, quę nascun
ab ipsis principiis: inter quę nonnulla sunt, quæ
solum natis ab ipsis, sed aliis etiam hæc tribuunt.
nim cerebrum non solum neruis, sed etiam aliis
ibus per neruos sentiendi vim præbet: cor vero so-
arteriis pulsandi vim exhibet. Secundũ genus par
n est, quod à principiis originem habet: adden-
n ex sequentibus, & principiis ministrat. Non e-
a omnis pars, quę à principiis originem habet, se-
ndi huius generis est. A corde enim aliæ partes, quã
eriæ, quas solas numerat hic inter eas, quę ab illis o-
ginem ducunt, enascuntur, vt auriculę cordis, mem-

Principij significatio huic loco cõueniens.

Pars quæ & quomodo dicatur ab aliis originẽ habere.

branulæ, quas valuulas vocant: quare definiendum secundum hoc genus hoc modo: Aliæ sunt partes, quæ principiis originem habent, & illis seruiunt, quod ipse paulo postea docet. Quomodo autem ab illis originem habere dicuntur, & illis seruire, videndum est. Porro ita dicuntur, vel quia ex principiorum substantia prodiere vt nerui, & spinalis medulla à cerebro: sunt enim eiusdem substantiæ cum cerebro: vel quòd in principiis suas veluti radices habent, vt venæ, & arteriæ, & meatus spermatici: Arteriæ enim diuersam habent substantiam à corde, vtrunq; siquidem viscu rubrum: arteriæ autem, & venæ candidæ ex semine, vt Galenus credit confectæ, antequàm hepar, & cor sint formata, vt docet in libro de formatione fœtus: de qua re nos postea diligentius agemus: maior tamen est connexus venarum, & arteriarum cum hepate & corde, quàm seminariorum vasorum cum testibus: quippe cum venæ & arteriæ continuæ cum suis principiis sint, nec ab illis separari possint: seminaria autem vasa in propriam testium substantiam non perueniant, sed solum in tunicas testes inuoluentes. Vnde venas ab hepate, & arterias à corde oriri omnes fatentur, de qua re postea agemus. Seminaria autem vasa à venis, & arteriis emulgentibus enasci docent anotomici, & ipse Gale. vnde forte apte non dicemus secundum hoc genus partium esse, quod à principiis oritur, cum seminariis vasis non conueniat definitio, nisi quamcunque implantationem per ortum hic intelligas: quod absurdum esse videtur. Sic enim tendines ab osse oriri diceres, in quod inseruntur, & in hoc genere partium contineri: præstaret ergo ita definire, quod scilicet hoc genus partium sit, quod principiis ministrat, nulla ortus facta mentione. Ceterum ministrare principiis non vno modo omnes videntur. Nam venæ mesaraicæ ministrant, & seruiunt hepati, eo quòd chylum à ventriculo ad hepar deducant: venæ autem aliæ, quòd sanguinem in hepate genitum in totum corpus distribuant. Arteriæ autem cordi ministrant, non quòd illi aliquid largiantur, sed quòd

ab eo ſemper aliquid recipiant. Sic cerebrum à
nihil capit, ſed illis largitur ſentiendi, & mo-
vim. Teſtes à vaſis ſpermaticis ſeminis materiam
nt: vaſa autem vocata deferentia ſemen iam con-
m à teſtibus recipiunt. An verò vim aliquam ſu-
vaſa hęc, non ſatis adhuc patet: ſequitur tertium
s partium, quod duobus ſuperioribus opponi vi-
: primum enim erat, quod alios regebat, ſecundũ
quod ab aliis regebatur: tertiũ hoc eſt, quod nec
nec regitur, ſed à ſeipſo gubernatur. Quartũ ge-
x tertio conſtat, & præterea capit aliquid à prio-
. Dicuntur autem ab aliis regi ſiue gubernari, quæ *Partes quæ dicantur ab aliis regi.*
s eas non habent facultates, ſed ab aliis capiunt.
nitas verò habere, quæ non ab aliis ſumunt. Sic
s illæ dicuntur ingenitas, & aduentitias habere fa *Partes quomodo dicantur habere ingenitas vires.*
tes, quæ diuerſas facultates habent, quarum aliæ
ropria natura illis inſunt, alię vero aliunde ve-
t. Sed hæc poſtea melius intelligentur, cum de fa-
atibus egerimus. Nunc vero ſequitur examinandũ
ona ſit hæc diuiſio, & quomodo conueniat cum re *Diuiſio partium à Galeno hic poſita notatur.*
s, in quibus partes eodem modo Gal. diuidere co-
r. Quòd vero bona non ſit hæc diuiſio patet. pri-
n quod membrum primum cum quarto coincidat.
n principia & natiuas ſuas, & aduentitias alias fa-
ates habent: veluti cor pulſandi inſitam vim habet,
ręterea ſentiendi vim à cerebro recipit. Deinde ter-
os mutat in ſecunda diuiſione. Oportebat enim ita
re: aliæ ſunt, quę nec principia ſunt, nec à princi-
oriuntur. Tertio vngues, & pili con continentur in
uo ex quatuor membris, vt ille in fine huius capi-
locet. Nec dicere oportet omiſſum fuiſſe illud mẽ-
m,, eo quod ſolum partes tractare voluerit, quę ad
us temperamentum cognoſcendum faciunt: quo-
m oſſa inter ſuperiora membra continentur, quæ
men ad totius temperamentum dignoſcendum non
ferunt. Et hac ratione illa eſſent in vno ex quatuor
mbris comprehendenda, quoniam ex illis totius &
tium temperamenti notas ſumit. Nec etiam quod

Curtius scribit, rem explicat, quod scilicet vngues sint de his partibus, quæ corpus constituunt: propter quod non semper eædem permanent, sed atteruntur, decidunt, regignunturque. Non.n. manus aut pedes sine vnguibus constare possunt, & bene habere: deinde dumque illud quod atteritur & regignitur, atque excreſſit, non esse de substantia & compositione partis: quoniam oportet vngues æquales esse carni digitorum. Mala prӕterea ostenditur hæc esse diuisio, eo quod libro secundo de arte curatiua ad Glauconem, vbi de indicationibus sumptis à partibus egit, aliam faciat diuisionem, sumptam ab iisdem rebus, ita vt necesse sit, hanc, vel illam malam esse: talis autem est, quӕ eo loco habetur. Ex partibus corporis, nonnullæ ab influentibus virtutibus gubernantur, quӕdam etiam à propriis & natiuis: & ex his, quӕdam sibi duntaxat, quædam etiam aliis fons & origo sunt quarundam virtutũ: & harum aliӕ opus habent peculiare, aliæ autem commune. In hac enim diuisione nullum genus partium ponit, quod à seipso solum regatur, & multis aliis modis differt hæc ab alia, vt videre licet. Nec dicere quidem possumus, quòd illic faciat diuisionem conuenientem curationi, quia hӕc etiam ad idem facit. Nam principiorum habenda est ratio. Est & alia diuisio in lib. de totius morbi temporibus cap. 7. vbi dicit inter partes nostri corporis quædam sunt principia, vt cerebrum, cor, hepar, aliæ ortæ ex principiis, nerui, venæ, arteriæ: aliæ quӕ propriam naturam habent, sed ab omnibus principiis reguntur, quædã æqualiter. aliæ magis, aliӕ minus.

Partium diuisio aliis lior.

Quare videtur diuisio hoc modo esse facienda, vt comprehendat omnes partes corporis ex oppositione primum opposita. Partes quædã sunt principia, aliæ vero non. Principiorum quædam ad vitam sunt necessaria, alia non. Porro earum, quæ non sunt principia, quædam à principiis oriuntur, quӕdam non. At eorum quæ à principiis oriuntur, quedam solis ipsis principiis, aut maxime seruiunt, vt auriculæ cordis ipsi cordi vt venæ mesaraicæ hepati: aliæ vero aliis, vel toti cor-

t, vt venæ, nerui, arteriæ, quæ per vniuersum
is diuiduntur: vel vni duntaxat parti ministrant,
eria venosa pulmoni. Rursus quædam à princi-
cultatem tantum recipiunt, vt nerui: aliç solam
riam, vt venç sanguinem, aliæ vtrunque, vt arte-
piritum & vim pulsandi. Quç verò facultatem
iunt, quædam solæ eam habent, vt arteriæ pulsan-
m, aliæ reliquis etiam impartiuntur, vt nerui sen-
i & mouendi facultatem habent à principio, &
aliis largiuntur. Ceterum inter partes, quç non
ntur ex principio, quædam nullas habent facul-
, vt pili, vngues, pinguedo: aliæ habent, & eas
em, vel solum sibi insitas vt ossa, cartilago, li-
entum, membrana: aliç & insitas & influentes
es vel pauciores: & has vel communes vniuerso
ori, vt ventriculus, lien, renes, pulmo: aliæ si-
ntaxat proprias, vt caro, vterus. Verùm & si in hoc
ita principij nomen capere oportet, tamen in tota
ltate nostra latius patere debet principij significa-
Nam vt Galenus docet in libro de formatione fœ-
quædam sunt principia originis, alia dispensatio-
& illa intelligi debent talia esse, à quibus enascun-
aliç partes: hæc verò, quç vim, aut communem ma-
am, vel instrumentum à se emitunt. Porrò principia
origines sunt aliarum partium, sunt in varia diffe-
tia. Nam quædam ita sunt principia, vt ex eadem
stantia procreent, quod a seipsis exit, quomodo ce-
rum neruorum origo dicitur: alia verò non eandem
rsus substantiam proferunt, sed sibi satis similem,
omodo ossa dicuntur esse principia cartilaginum:
a verò principia dicuntur, quç sunt veluti annexa,
firmamentum eorum, quæ longius produci de-
nt: quo modo testes vasorum spermaticorum ini-
diximus esse. Alia rursus principia originis esse cre-
ntur, quòd à seipsis, aut ex eo loco, in quo ipsa
nt, maximè fiant diuisiones earum partium, quæ per
rpus sparguntur: quomodo hepar venarum prin-
pium, & cor arteriarum intelligere oportet. Nam

omnes venę, & arteriç, vt Galenus tradit in lib. de format. fœt. factæ sunt ex semine ante alias omnes partes. Sed quoniam oportebat hepar fieri, vt esset officina sanguinis, & cor, vt esset spiritus fons. Natura hepatis substantiam posuit, vbi maximæ erant venarum diuisiones, quę possent vniuersum sanguinem in hepate genitum statim suscipere, & postea per minores venas eum spargere: nec alia quidem ratione hepar venarum principium statuere oportet. Nam quo modo aliquo principium esse potest, quod post venas est genitum ex diuersa planè materia & forma. Idem de corde dicendum, quia enim maximæ arteriæ illic sunt. vbi ipsum est positum, & naturali, mirabilique nexu illis adnascitur, vulgus crederet ab eo viscere arterias enasci: at qui principium intelligit esse reuera non posse, quod post alia habet generationem, aliter statuunt. Sed hæc adhuc postea fortè attingemus aptiore loco. Verum cum dictum sit, principia illas esse in nostro corpore partes, quæ vel facultatem, vel materiam aliquam aliis suppeditant, cogimur, vt hæc intelligantur, & alia, quæ passim docet Galenus, de facultatibus diligenter agere.

de facultatibus disputatio.

At quàm difficilis sit & obscura tractatio de facultatibus, omnibus constare puto, qui Galenum multis in locis de hac re variè differentem legerit, aut secum ipse cogitauerit, quid de illis sentiendum sit, aut perspexerit quantum recentiores inter se discrepent, cum hæc tractant: atque vt disputatio nostra methodo procedat, primum docere oportet quid sit facultas, secundo quæ facultatum essentia, tertio quot sint facultates, quarto quænam sit singularum substantia, eadem ne, vel diuersa in singulis, quinto à quo loco oriantur, an ab vno principio, vel à multis, sexto quomodo influant & spargantur à principio in corpus: septimo quænam sint officia singularum facultatum: postremo quam inter se communionem habeant, & quem vsum sibi inuicem præstent, enarrare conueniet.

Porro siue facultatem, siue potentiam, siue vim, siue

...em dicas, nihil referre, quilibet intelligere potest, qui Galenum legit. Definit autem facultatem in libro ...o de nat. facult. capit. quarto quod scilicet id sit, ...d est primo actionis causa. Verum non docet quæ... sit huiusmodi causa, efficiens ne, vel materialis, ...formalis, vel finalis, vel instrumentaria. At in libro ...io de symp cap. primo dicit facultatem esse quan... causam effectricem. Verum hæc definitio non ...t, qualis sit effectrix, an propinqua, vel remota. ...terea non docet proprium genus, & propriam fa...tatis essentiam. Oportet enim dicere an sit substan... aliqua, vel aliquod accidens, & illud, quod est in ...nitione assumendum. Solet etiam dicere facultatem ... causam ignotam. Fernelius facultatem definit esse ... & potestatem, quam anima tanquam de sinu suo ...mit, & ad munerum functiones profert. Id autem ...inde est, inquit, ac si dixeris insitam & vernaculam ...mę proprietatem, quæ accidens quidem est, sed a...æ intimum & intestinum. Differre autem illam ab ...mæ parte, quòd facultas possit ab animæ substantia ...ngi, pars verò nequeat. Etenim vim & facultatem ...gendi, post vigorem aboleri, Tametsi eadem super... animæ substantia. Scribit quoque animam pro...is facultatibus vti, tanquam causis adiuuantibus, ... omnia, quæcunque obit. Porrò esse tria animæ ge...ra naturalem, sentientem, & intelligentem: faculta...s verò nihil istorum esse. Verum Fernelij opinionem ...ulta refellunt: nam non solum in his, quæ animam ...bent, facultates inesse dicimus, sed in aliis, vt ali...entis, & medicamentis: quare generali definitione ...r animę proprietatem facultas definiri nequit. Præ...rea si facultas est proprietas intima, & (vt ait ille) inte...ina animæ, quomodo ab anima separari potest. No...mus enim proprietates rerum, à rebus seiungi non ...osse, vt risibilitatem ab homine. Et quomodo erit ac...dens, si est proprietas: & quomodo erit proprietas, ... cuiusque rei vna est proprietas: facultates verò infi-

Quid facultas.

Fernelij opinio de diffinitione facultatis quæ & confutatur.

nitæ. At si facultas causa est adiuuans (vt ille vult) animæ erit instrumentum, non proprietas, quę nullius causę rationem subit. Ceterum facultates animæ distinguere ab animę partibus non potest Fernelius ex Galeno. Nam Galenus passim in libro de placitis, nihil differre putat, siue facultates, siue partes, siue species vocas. Est locus de hac re in libro quinto illius operis, vbi ita scribit. Tres animæ particulæ secundum animi impetum nos mouentes, habentur: non enim plures sunt, siue partes, siue particulę, siue facultates quibus vita nostra gubernatur. In vna ratiocinamur, in altera irascimur, in tertia concupiscimus: est alius locus in libro sexto vbi ita legitur. Anima nostra tres species habet. Item in tres partes diuiditur. Etenim species & partes animę recte aliquis nominauerit, ratiocinatricem, irascibilem, & appetitricem. Addit Aristotelem, & Possidonium, species aut animæ partes non dicere, sed facultates. Ex quibus quidem & aliis plurimis locis constat, ex authoribus antiquis quosdam vocasse facultates animæ, quas alij partes, species, & particulas nominarunt. Nec vero ad id facit, quod scribit Fernelius auctricem facultatem transacto vigore aboleri: animam verò totam integram perstare. Nam non aboletur animę aliqua facultas: sed illa perpetuo exerceri nequit materiæ, vel subiecti, vel instrumenti vitio. Eodem pacto magnes perunctus allio, non amittit facultatem trahendi ferrum, sed illam exercere nequit: des seni corpus pueri, videbis in eo rursus fieri auctionem: non ergo abierat ab anima facultas auctrix. Fuchsius, vt qui solum nouerit aliorum dicta transcribere, non videt se contraria de facultatibus tradere, cum scribit Galenum nihil aliud intelligere per facultatem, quàm cuiuscumque rei quamcunque efficientem causam. Erunt ergo ex eius opinione, Deus, elementa, & quidquid nostrum corpus mutat, facultas. Quòd si ita est, quomodo potest alia ratione definire facultatem esse, non nisi natiuam rerum temperiem. Est ne qualis-

Fuchsius exploditur.

rei causa, temperies. An etiam temperies
itia causa non est. Et si temperies est, quo-
in initio primi de naturalibus facultatibus,
otest Galenus, se causas rerum ignotas, fa- *Facultas duo*
vocare. An temperies rerum ignoratur, cu- *bus modis su*
ia, vim, & conseruationem docet per om- *mitur à Ga-*
erentias. Ego, vt dicam quod sentio, video *leno.*
m facultatis nomine duobus modis vti. Vsur-
m facultatem aliquando pro relatione, quam
causa efficiens ad suum opus: vt cum dicit, v-
eandem rem diuersas habere facultates, vt
purgandi, roborandi, glutinandi, siccandi,
gendi: dicitur enim tot habere potentias, quot
opera præstare. Tunc enim facultatis nomi-
n intelligimus aliquid, quod re vera, sit cau-
ciens. Nam quod efficiens est, subsistit, &
aliqua, quæ agendi habet vim: nec solum con-
ea ratione & relatione. Hęc significatio nul-
t vsus & momenti in medicina, aut alia arte.
nec ad curationem, nec ad dignotionem affe-
n, nec aliam medicinæ partem confert. Philo-
s verò videmus alias causas, & ipsam efficien-
, sub qua potentias has contineri volunt huius
thores, ducere ad suos effectus absque istarum
ntiarum mentione: quæ scilicet sint specie, & na-
diuersę, tanquam animæ partes inter se discre-
es, Nam si ex eo quod aliquid facere potest, in-
ucendæ sunt istæ potentię, infinitas profectò il-
esse oportet: quoniam infinita sunt particularia,
ab eodem fieri possunt. Sed quid opus est de his
s implere: quippe cum vno verbo quicquid in il-
ontinetur, expediri possit, nempe rem vnamquam-
posse præstare multa, & propterea multas habere
entias. Sic enim Aristoteles docet, vnam & indiui-
lem secundum speciem esse animam, quæ plures po
ias habeat, id est multa præstare valeat ob subiecti
ersitatem. Sed in hoc non est laborandum, vt quæ-
nus qualis sit illarum essentia, cum vna & eadem sit.

Nam hæc, & alia similia temere de his quæruntur, n
in sola relatione sunt posita. Alio modo sumit fac
tem pro eo, quod est proxima & præcipua causa a
num, quas res ipsæ edunt Eo modo sumit faculta
cum dicit tres solum esse animæ facultates, natura
vitalem, & animalem. Ad idem pertinet, cum sc
calidum natiuum esse instrumentum, vel essentiam
cultatum. Hæc enim conueniunt rebus, non relati
Quinetiam ad id facit, quod scribit textu quinqua
simo commentarij quinti sexti epidemium cum
Tertia anima siue facultas, siue alio nomine vocare
lis. At anima non est relatio, sed forma & actionis c
sa. Quòd si facultas, & pars animæ, idem sunt (vt an
ostendimus) constat profectò facultatem hoc mo
sumptam, non esse relationem illam, quæ est ad op
Nam animæ partes nullæ sunt, cum ipsa sit indiuisi
lis: facultates vero, quoniam particularia opera su
propemodum infinita, infinitæ quoque sunt Et re ve
si quis diligenter expendat, inueniet Galenum nihil
liud per facultatem significare posse, quàm formam c
iuscunque rei. Est enim hæc, per quam res est, & age
potest, & efficiens causa: & in his, quæ animam haben
anima ipsa. Scribit se facultatum essentiam ignorar
quod pariter tradunt philosophi de formis: relation
autem illas nemo ignorat. Est & natura. Merito quo
que de forma quæri potest, an aliquis sit illius fons &
principium, aut eadem in omnibus partibus essentia
quodnam illius instrumentũ, quid præstare possit: an
sit proxima causa actionis, & idem esse facultatem & a-
nimæ partem. Est enim animæ pars, forma, vel formæ
pars: & denique omnia, quæ de facultatibus tradit Gal.
non possunt cõuenire, nisi formis rerum. Sed quoniam
ille potissimũ Stoicos in hac re est sequutus, non Arist.
& peripateticos, contra quos libenter pugnabat, maluit
facultatem quàm formam vocare. Aristoteles videtur
(vt dixi) intellexisse per potẽtias, siue facultates animæ,
relationem quam anima habet ad opus, aut aliquid si-
mile radiis solis, qui quod anima efficere potest per cor

Facultas corporis & forma idem.

argunt, aliquando videtur partes animæ vocare, a varietate, oportebat profecto illius interpretes sire, quid essent huiusmodi potentiæ, & quomodo , vel diuersum essent ab ipsa anima, & an diuersi- cultatū à diuersitate animarum, vel corporū pro- nt. Ego vero, vt dicam quod sentio, in rebus tractā- idicarem esse ponendā propriam cuiuscunque rei am: quæ suapte natura, nata & apta est dare esse posito & pro illius, & diuersorum suorum instru- torum conditione, diuersa operari: facultates vero ere alias, nihil aliud est, quàm aptitudines illas ex- nere, de quibus temere, tot separatæ tractationes in- untur: tanquam res essent diuersæ, prouenientes ab psa forma & anima: cum tamen tota differentia a- num in eodem indiuiduo, vel etiam in eadē specie ueniat à diuersitate instrumentorum. Nam (vt hoc mplo vtar) si omnes corporis partes essent oculi, nes vtique viderent, & nulla alia in nobis fieret a- , præterquam visio. Quantum vero Gal. sit dubius radenda essentia facultatum, omnibus cōstare puto. m in cap. primo primi de simplicibus ex calido, fri- lo, humido, & sicco, tum corpora nostra, tum essen- m facultatum constare scribit: in lib. vero. 2. cap. 2 ad auconem tradit natiuum calorem esse, vel substan- m facultatum, vel saltem primū & maximè necessa- um ipsarum instrumentum Ad id pertinet, quod scri- cap. 3. primi de natu. facult. singulas partes ob certā andam temperiem hoc, vel illo modo agere, & di- rsas habere facultates. Accedit quod scribit in libro facultatum substantia, quosdam incorporeas quas- am facultates corporibus inesse, affirmare: alios vero rpora ipsa operari pro sua cuiusque natura, quæ ex uatuor elementorum temperamento conflata sit. At in bro de causis pulsuū primo agens de causa pulsatio- is arteriarum ita scribit: non est facile causam ipsius uenire. Quidam enim innatum calorem esse censet, lius naturæ robur, alius temperamenti quandam pro- rietatem, alius totam corporis constructionem;

De essentia facultatū in qua Gal. varium iudiciū ostenditur.

alius solum spiritum: alius horum quædam: alius omnia simul. Iam verò (inquit) sunt, qui facultatem introduxerunt incorpoream, quæ accommodatis ad mouendum, his, quæ diximus instrumentis vtatur, aut omnibus, aut quibusdā, aut certe vno loco. Scribit alibi passim se animæ essentiam ignorare: alibi verò nihil aliud esse animam, quam temperamentum: eò quod temperamento dissoluto, anima expiret. Ex quibus quidem locis patet, quam incertus sit Galenus de substantia facultatum. Fuchsius grammaticus cum statuisset facultatem esse rerum natiuam temperiem, postea non veretur dicere, idem esse naturam & facultatem: & eam cōsistere in singularum partium commodo temperamēto. Quòd si ille philosophiam didicisset, intellexisset vtique philosophos per naturam intelligere materiam vel formam, & potius ipsam formam, quàm materiam: ille verò nihil putat differre, si quis dicat facultatē esse temperamentum, vel illam in temperamento positam esse: quasi nihil referat dicere, albedinem esse corpus, aut in corpore consistere. Præterea si facultas est quælibet causa efficiens actionis, non solum temperies, sed structura partium organicarum erit quoque facultas: Nam actiones instrumentorum non à temperie, sed à structura sua fiunt. At si facultas nihil aliud est, quàm temperamentum, quomodo colligere potest tres solum esse inter se genere, & sedib⁹ disclusas facultates in nostro corpore: plures enim sunt in corpore partes, quàm tres, quæ temperamētum habent inter se diuersum. Addo quòd si facultas est temperamentum, dicemus ergo facultatem quandam esse calidam, aliam frigidam, aliam æqualem, aliam inæqualem, vt temperamentum his nominibus distinguimus. Tradit idem bonus vir, vnamquamque temperamēti proprietatem suam sequi facultatem, & vnamquamque facultatem suam actionem & interim sui oblitus, docet facultatem nihil aliud esse, quàm temperamētum: Et rectè quidem, si id, quod sequitur aliud, idem est cum eo, quod præcedit. Ponit hæc tria inter se distincta, & se inuicem consequentia,

Fuchsius ridiculus ostēditur.

amentum, facultatem, & actionem: vbi vero de-
nem morbi à Galeno traditam tueri aduersus me
ontendit nihil aliud esse facultatem, quàm tem-
entum, & hoc esse proximam actionis causam:
hunc mittamus, quem potius (vt dixi) grammati-
uàm medicum aut philosophum agnosco: & ad
eum redeamus, qui laudandus quidem est, quan-
entiam formarum & facultatum se ignorare scri-
um quis animæ essentiam exprimere possit? Potuit
eousque progredi, vt animã agnosceret esse cau- *De facultatum & animæ essentia quid cognosci poßit.*
mouentem, & præcipuam actionum, quæ fiunt in
animatis: & quod ea sit actus & forma corporis:
uænã sit propria illius formæ essentia, & quo pa-
fferat ab aliis formis, nequit docere, nisi ex diuer-
eribus, & (vt philosophi aiunt) à posteriori.
am vero existimare esse temperamentum, vel in
eramento essentiam habere, eo quod illa deserat
us vitiata corporis temperie, perinde est, ac si quis
animam esse caput, eo quod capite sublato, co-
r illa corpus deserere: aut si quis dicat hominem
domum, eo quod ea flagrante, aut ruente, homo
obruatur, aut abire cogatur. Requirit anima tem-
tum corpus, si in eo debet consistere, & propria
ia exercere: requirit & calidũ innatum, tamquam
rumentum aptum ad eadem munia obeunda, nihil
en horum propterea est anima. Absurdum quoque
animam tradere esse temperamẽtum, eo, quod ani-
mores mutentur mutato temperamento. Nam tem-
amentum vim quidem habet alterandi, & immu-
di mores animi: non tamen edendi nouas actiones
ura diuersas. Debilius validiusque agit anima ob
peramentum corporis: sed non fiet, vt homo sit be-
: & si simile sit nonnunquam temperamentum: alio-
qui porci, qui simillimum à Galeno dicuntur homini
bere temperamentum, simillimos haberent cum ho-
ne animi mores. Demus ergo animæ quod suum
, à temperamento diuersum, & eam essentiam,

quam deus optimus mundi opifex singulis form
largitus. demus & temperamento, & calido natiuo a
vim, nec omnia confundamus. In quo quidem Ga
rectè quoque sentit, cum prçter temperamentum a
scit in medicamentis, & alimentis totam (vt vocat)
stantiam: quam aptius, si voluisset, formam nuncu
set, vt vniformis fieret philosophorum & medico
tractatio. Igitur cum facultas, vt sumit Galenus nih
liud re vera sit, quàm forma, non erit vna & eadem s
stantia facultatum omnium: quia duplices sunt for
vna essentialis, alia accidentalis. Huius enim substa
ex accidentibus, nempe quatuor qualitatibus pro
nit, & nihil aliud est, quàm temperies: non calor n
uus, qui instrumentum est temperaturæ & essenti
formæ. Essentialis verò forma in viuentibus est ani
in aliis verò simplex nomen non habet: sed propria
iusque natura agnoscitur ex actionibus, quas edunt
uersas ab iis, quas à temperamento prouenire perci
mus. Quapropter non rectè Galenus Dioscoridem r
prehendit, cum ait illum empirice cuiuscumque med
camenti singulares proprietates docere. Rationalem
nim medicum solum docere debere, quomodo res vn
quæque temperata sit: ex hoc enim ellici particular
illos effectus. Nam si temperamentum solum esset caus
actionum, quo pacto possent rhubarbarum & cassia eo
dem purgare humores: aut hæc, quæ temperament
longè sunt diuersa, purgandi vi esse prædita: alia verò
quæ idem, vel certe simillimum cum alterutro tempe-
ramentum obtinent, eadem esse destituta. Possem in hac
re plura dicere, sed hoc sufficiat dixisse Gal. etiam no-
uisse duplicem illam formam, cum ponit totam illam
substantiam, & temperiem. Est enim tota substantia, rei
propria forma, ex qua res est, id quod est, & re vera ab
aliis differt: temperies verò forma est, per quam res sunt
similares, & constant ex communi natura, & principiis
communibus. Hæc qui non retinebit distincta, monstra
pariet, cum omnia ad temperiem redigere studebit.

Cçterum aliarum rerum formas, siue facultates, non

Totam substantiā quam ponit Ga. idē esse cū forma

facultas Galen. & forma verū idem & illa duplex.

Dioscoridem male ā Galeno reprehēdi.

ori instituti hoc loco prose qui, sed duntaxat no-
poris. Tradit autem Fernelius animam esse for-
uentium, & illius tanquam propriam & insepa-
a actionem esse vitam. Animam enim esse, per
es animatæ fiunt & viuunt. Porrò ex vitæ diffe-
animæ tria genera constituit, naturale, sentiens,
lligens: quoniam scilicet, quædam solius naturæ
io viuunt, alia sentiunt, alia verò simul etiam ra-
unt prædita. Prioris generis esse stirpes, secundi
tertij homines. Esse autem ita distinctas tres istas
s, vt nequeat naturalis esse sentiens, & hæc, ratio-
imò negat in eodem posse consistere intelligen-
sentientem animam, aut sentientem & natura-
uoniam inquit plures nequeunt esse eiusdem ma-
substantiarum formæ. Propterea non posse idem,
nem esse, & beluam, aut plantam & beluam. Vo-
utem tres illas animas, partes totius animæ, quan-
nnexæ considerantur: animæ verò genera dici,
do sedibus sunt distinctæ. Verum in homine,
igentem animam simplicem inesse, cuius par-
nt sentiens & naturalis, non quidem actu,
otentia duntaxat in ea consistentes. Cæterum
ntis animæ, non genera, nec partes, sed facultates
ppetitricem, cogitatricem, & motricem. In qua-
em re illud primum non probo, quod scribit, vitam
propriam actionem animæ. Nam (vt postea osten-
us) vita nulla est actio: tametsi ex actionibus de-
enduntur res viuere: & qualisnam actio quæso vi-
t? Deinde ex vitæ differentiis, animæ genera con-
ere, quid nos cogit? An dicere non possumus, ani-
rerum esse inter se diuersas, nec posse omnes idem
tare. Itaque quandam esse animam, quæ possit so-
esse causa nutritionis, auctionis, propriæ, & alterius
similis generationis: vel quod vna, & eadem anima
liuersitatem subiecti, diuersas actiones & vsus præ-
. Cæterum naturalem animam vocare, est impropriè
ui. Nam sentiens & intelligens anima, rebus à natu-
& omnium opifice sunt inditæ. Ait ideo Fernelius

Quot sunt facultates in nostro corpore & quæ.

Fernelii sententia de diuisione facultatũ animæ.

Fernelius reprobatur.

animam illam naturalem vocari, quòd ea corpor
illa sunt prædita, solius naturę beneficio viuan
quid quæso intelligit naturæ nomine, & naturæ be
cio? Na quæ sentiunt, sentiunt etiam naturæ bene
nempe animæ, quæ est illorum forma, & natura. G
initio lib. de naturalibus facultatibus φυτικὴν id est p
tatiuam (vt verbum verbo reddam) dicit vocari ea
cultatem, quæ φυτὰ id est plantas gubernat: & alio l
naturam à Stoicis: Arist. vero interpretes vegetati
vocant. Hæc est ratio cur naturalis vocari debeat
pars, siue facultas animæ: non quòd ea potius, qu
aliæ à natura rebus sit data. Iam verò si vna, & ead
pars simul sentit & nutritur, quomodo non potest
eodem loco sentiens, & naturalis anima simul consi
re: pręsertim cum alibi ille statuat non esse absurd
rebus iam forma pręditis, aliam accedere forma
quomodo os aut caro accedente anima simul euadu
animata. Illud verò non video cur debeant animæ ge
nera vocari, quę sedibus sunt seiuncta: partes ver
quando coniunctę considerantur. Nam genera rerum
non hac separatione, aut coniunctione fiunt: sed e
diuersa natura, quę sub eadem essentia comprehend
nequit. Ac tunc maximè vt partes considerantur, quan-
do sunt diuisę, siquidem partis ratio in eo potissimum
consistit, quòd totum diuidat. Atqui si sentiens, natu-
ralis, & intelligens sunt locis, & natura distinctę ani-
mę, quo pacto possunt omnes sub intelligente poten-
tia contineri? Facultates verò animæ partibus distin-
guere nos prohibet Galeni authoritas: qui idem dicit
esse animę partem, speciem, & facultatem: id quod li-
cebit adhuc intelligere, excussa de hac re Galeni & phi-
losophorum aliorum opinione, quorum ipse mentio-
nem facit. Scribit ergo ille libro quarto de placitis,
Stoicos vnam ponere facultatem, vnamque substan-
tiam, quę omnes actiones pręstet & effectus, & eam ab
illis rationalem vocari. Septimo autem libro eiusdem
operis scribit, Aristotelem vnam etiam constituere fa-
cultatem, quę plura nomina prout diuersa respicit, con-

...tur. Item libro 5. ita habet, Aristot. & Possidonius ...ci, aut partes animę non nominant, sed facultates, ...que illas vnius substantiæ. Aliter tamen de Aristot. ...libro quarto cum ait, eum plures in anima facul... quæ genere inter se discrepent, ponere: non tamen ...dere, vt in diuersis partibus sint collocatę: quip... n statuat cor omnium principium. Hic enim plu... diuersas genere, illic verò vnam, quę nominibus ... differat ob relationem ad plura poni ab eo, tra... it & Platonem tres ponere facultates, quas & spe... partes vocare solet, irascibilem, concupiscibilem ...ionalem: quam diuisionem fecit etiam (inquit) ...ocrates. Ex quibus quidem patet Platonem Stoi... quos Galenus in hac re sequitur, non ponere di...en inter facultates, & partes, & species animę. An ... monstrum non est, tria genera animæ in nobis ...re. Nam si anima forma est corporis, & cuiscun... corporis vna est forma propria, nequeunt profectò ...nimæ in nobis consistere aliqua in re inter se di...antes, tantum abest, vt genere inter se differant. ...o quod aperte à Galeno dissentit, & ab ipsa ratio... cum sub intelligente anima sentientem & natura... comprehendit. Nam intelligens sub animali fa...ate continetur principe: à qua quidem seiuncta est ...ralis genere, & sentiens specie, quippe cum Galen. ... diuisione facultatum in animalem, vitalem, & na...lem, tamquàm in generales differentias, postea sub ...nali sentientem comprehendat. Et quomodo quæso ...iens, & naturalis animæ potentiæ, sunt partes in...gentis: sic enim sua opera separatim sine intelli...tia exercere non possent: oporteret hæc Fernelium ...bare, non pro arbitrio ita statuere legislatorum mo... Quot autem Galen. facultates ponat, ambigere quis ...set, ob variam illius de hac re sentētiam. Nam in lib. ... placitis contendit non plures eas esse, quàm tres: in ... inquit ratiocinamur, in altera irascimur, in alia cō...iscimus. Sunt alii loci, in quibus perpetuo asserit tres ... facultates nostrum corpus gubernantes animalem,

Galeni opinio de numero facultatū.

Animalis facultas quas sub se contineat ex Galeno.

vitalem,& naturalem. Animalem diuidit in princip sensitiuam, & motiuam: & hanc indiuisibilem re quit: sensitiuam diuidit in sensum communem, de cap.10.tertij de causis pulsuum: cuius affectionem e esse somnum,& vigiliam. Principem vero in cogit

Animalis facultas vnde dicta.

uam, ratiocinatiuam,& memoratiuam. Verum cum primo de locis affectis, & 8.de vsu partium, & in lib de placitis, dicat animalem esse authorem mentis,

Vitalis vnde dicta & quæ sub se contineat.

tellectus, considerationis, opinionis, iudicij, sapient necesse est, vt has facultates comprehendamus sub tiocinatricé: vt ille aliquando vnam pro alia ex his surpat Appellat autem generalem eam facultatem, qu omnes istas comprehendit, animalem, quod animalib sit propria,& non etiam plantis communis. Porro vit lem nuncupat, quod vitæ ex illius opinione sit princ pium: vocat illam aliquando irascibilem, quod ex e irascamur: nonnunquam etiam virilem, eo, quod oper admodum valida proferat: aliàs vero irrationalem quod nobis cum belluis sit communis, & illarum mor nos ad iram,& crudelia perpetranda inducat. Hanc fa cultatem authorem esse dicit animositatis, timiditatis, pusilanimitatis, timoris, mœroris, anxietatis, excandescentiæ, doloris, fortitudinis, constantiæ, pulsationis cordis,& arteriarum, item caloris, qui in singula membra mittitur, generationisque spiritus vitalis. Quę quidem videre licet textu tertio primi commentarij sexti epidemion,& quinto textu secundi libri de natura hu-

Naturalis facultas vnde dicta, & quas alias sub se contineat.

mana,& ex libris de Placitis. Cæterum naturalem vocat eo, quod omnibus viuentibus, tanquam natura quędam omnibus sit communis: ab Arist. altrix siue vegetabilis: à Platone ob cupiditatum multitudinem, quas parit, concupiscibilis: à Stoicis, quos Gal. est sequutus, vocatur natura siue naturalis, φυτικὴ, id est plantatiua, vt initio primi libri de naturalibus facultatibus. Hanc

Generatrix quas sub se cõprehendat.

diuidit eodem libro in generatricem, auctricem, & nutricem. Generatricem rursus in alteratricem, & formatricem. Alteratrix, inquit, eo loco diuiditur in tot species, quod sunt partes corporis simplices: vnde ossificam, nerui-

...cam, mẽbranificam, carnificam, tunificam, liga-
...icam facultatem dicit, quòd materiam alteret,
...m faciat ad os, neruum, membranam, carnem, &
...artes similares gignendas. Porrò formatricem fi-
... concauitatis, asperitatis, leuitatis, proprij situs,
...xionis, numeri, magnitudinis authorem esse scri-
...at tamen rationi consonum sub formatricæ com-
...ndere, ossificam, (vt ille ait) carnificam, & alias
...ctas. Huius enim muneris est, non alteratricis,
...m dare singulis partibus. Auctrix simplex ab eo
...ur: cuius officium esse dicit genitum animal in
...s partes, quantum fieri potest, augere. Nutrix vni-
...quit) est facultas, sed habet plures famulas, appo-
...m, adhæsitricem, agglutinatricem, attractricem,
...tricem, concoctricem, & expultricem. Concoctri-
...diuersa nomina capere dicit à materia, quæ conco-
...ur: vnde sanguificam, & chylificam facultatem vo-
... Hanc naturalem facultatem cupiditatum, & volu-
...m authorem esse, & ea, quæ diximus, sub se conti-
..., tradit in libris de placitis, & in libris de naturali-
...acultatibus, passimque alibi. Conatur autem in li-
...de placitis ostendere tres istas esse distinctas facul-
... substantia, & locis, nec vnam solum esse posse, quę
...ium istorum operum sit author. Esse enim anima-
...in cerebro, vitalem in corde, naturalem in hepate.
...o esse tres facultates natura distinctas, ex his pro-
... dicit, quòd diuersa opera conspiciantur: diuersas
... esse facultates. Antecedens probat, quod sæpe tra-
...ur ad desideria illicita, & quod ab eisdem retraha-
...: quod sentiamus, ratiocinemur. Consequentiã pro-
...eò, quòd ab eodem secũdum idem diuersa fieri non
...int. Secundò inquit ostendunt pueri, qui ratione
...ime vtuntur: cupiditatibus autem vehemẽtissimis
...untur, adulti verò rationem maxime sequuntur. De
... facultatum postea agemus, Nunc autem diuisio-
...n in tres facultates, & illarum substantiam expenda-
...s. Si Galenus quatuor ponit in hoc opere principia,
...r se distincta, quatuor erunt necessario facultates,

Nutricis famulæ facultates.

Quibus rationibus Galen. ostendat has facultates natura distinctas.

non solum tres: alioqui frustra ponuntur tot prin-
licet idem probare eo argumento, quo ipse ter-
suum numerum concludit, nempe ex diuersis ope-
Videmus enim mascules, & fœminas diuersos
mores, diuersas actiones, & affectiones in corpor-
do testes habent, aut illis carent. Nec possumus fa-
tem huiusmodi, quæ agnoscitur esse in testibus, re-
re vel ad naturalem, vel vitalem, aut animalem: v-
constat ex his, quæ sunt comprehensa sub illis fa-
tibus. Quare addenda est quarta facultas: quam n-
ris vocabuli penuria, proprij sexus causam vocab-
Ex ea enim masculus, est masculus, & masculinita-
ficia exercet: & fœmina est fœmina. Vnde videmus
linas castratas pinguiores reddi, vocem & habitum
tare. Deinde contra eum numerum hoc facit, quòd
tæ ponantur esse facultates, quæ reuera non sunt, v-
ctix, nutrix, agglutinatrix, assimilatrix, appositrix,
lis, naturalis, animalis, sanguifica, chylifica, & mul-
liæ Nam si facultas est pars, siue species animæ, nul-
inueniemus facultatem ex prædictis: quoniam null-
pars, aut species animæ, quæ proprium habeat offic-
assimilandi, agglutinandi, augendi, nutriendi: Q-
etiam ex eo, quod dicunt facultatem esse causam
cientem, probare possumus: Nullam enim inuenie-
facultatem ex prædictis: quoniam nulla est causa
ficiens prædicta opera, sed illa nascuntur per accide-
& ex consequenti ex aliis actionibus. Quando en-
nutritur corpus, & plus reponitur, quàm sit dissip-
tum, tunc sequitur augmentatio. Sic quando fit co-
coctio, quia ea fit per assimilationem, sequitur a-
milatio: ad hanc nutritio, ad retentionem verò & co-
coctionem, sequitur appositio, agglutinatio, assimi-
tio & nutritio. Porro animæ pars nulla est natural-
animalis, & vitalis: quia nulla est facultas, quæ exe-
ceat communia aliqua officia, vt communes ponimu-
& vniuersales illas facultates. Absurdum præterea e-
genere, & substantia diuersas ponere facultates, quo-
niam diuersa fiunt opera. Nam cum diuersitas operu-

Disputatio contra Gale. de numero facultatum.

Facultas quarta, quæ causa est, vt masculus sit, & fœmina.

Quæ ponantur esse facultates a Gal. quæ tamē non sunt.

non solum ob diuersitatem causarum efficientium, etiam ob diuersitatem subiectæ materiæ, & instrumentorum, oportebat vtique Galenum probare, non ob diuersitatem aliarum causarum diuersa ea ope- & tunc optimè ostendisset animæ partes, & faculta- inter se subiecta, & natura diuersas. Quid enim hibet, quominus dicamus cum Aristotele vnam & dem esse animam, indiuisibilem secundum spe- m: quæ in diuersis partibus, ob illarum discrepans peramentum, & structuram, diuersa efficiat opera. m est sol, qui ceram liquat, & lutum indurat ex & eadem vi & facultate: nec ex eo, quod diuersa eo fiunt, statuere debemus diuersas natura in eo esse tes, aut species, ita vt vna indurandi, alia liquefa- ndi vim obtineat. Calefacit ille duntaxat: sed quo- m calor recipitur in materia, quæ est apta, vt lique- , ea quidem liquefit, alia verò induratur, quæ hoc i est apta, nataque. Eadem est in corpore vis mo- ndi, sed ob diuersam pedis, & manus structuram fit, lle ad gressum, hæc verò ad apprehensionem sit a- . An dicemus duas esse facultates motorias substan- diuersas, & vnam esse ambulatoriam, aliam appre- nsoriam: quoniam apprehendere, & ambulare di- rsa sunt opera. Ridiculum sane est, ex diuersis ope- us diuersas natura in anima ponere facultates: & ex inito operum numero, infinitas imaginari faculta- . Possumus quidem tot ponere relationes causæ effi- ntis ad opera, quot sunt ipsa opera: sed hoc nihil animæ partes. Hæc enim ex eo, quod in ea est, vni- em, aut diuisionem recipere debet, non ex eo, quod ea fit. Ergo dicamus vnam esse naturam, & formam imæ indiuisibilem in plures species, vel partes, quæ icam ob id sua natura habet facultatem, operantem men diuersa, ob partium diuersitatem. Nam in ca- te sensus, motus, imaginationis, cogitationis, & emoriæ est author, & non in aliis partibus: quia ce- brum solum inter alias omnes partes aptum est exer-

Ex diuersis operibus non probari facultates esse diuersas natura.

cere, & aliis largiri has facultates. Eadem anima in hepate sanguificationis est author, & in corde pulsationis, & generationis spirituum: quia peculiarem habent illæ partes ad ea officia obeunda constitutionem. Hanc opinionem nullum absurdum refellit. Nam quod dicit Galenus, nos trahi & retrahi à voluptatibus: fatemur quidem, & ab eodem sui ratione non posse diuersa fieri: sed hoc non ostendit diuersas esse facultates & species animæ: quoniam non in eodem, sed in diuersis partibus hæc fiunt. Pueri. n. cupiditatibus, adulti ratione magis ducuntur, quòd ratio in humido cerebro imbecilla sit: vnde sicci senes, & melancholici, prudentes, rationique obtemperantes dicuntur esse. Ea verò pars, quæ obtemperat affectibus, in pueritia est ita affecta, vt sola dominetur, nondum potente ratione, quæ vsu etiam rerum inualescit, illius vim coercere. Des (inquit Aristoteles) seni oculum iuuenis, videbit vtique tunc ille, vt iuuenis: tamquàm diuersę actiones non proueniant à diuersitate formæ sed instrumentorum. Sed si quis quærat, quot re vera officia in corpore exerceat anima, siue quot potentias habeat, vt Arist. potẽtias sumit, tunc licebit intelligere, quando egerimus de fontibus vnde dicuntur nasci huiusmodi facultates. Quare rẽ hanc expediamus.

Si vna est indiuisibilis & eiusdem substantiæ anima, cur tota in vniuerso corpore non est sensitiua, motiua, imaginatiua, cogitatiua, & memoratiua, & denique non habet omnes facultates. An ipsa quidem anima suapte natura in omnibus membris omnia præstare potest, sed singula instrumenta ad id non sunt idonea? Quia enim cerebrum temperiem & structuram habet aptam ad certas actiones exercendas, & ad alias transmittendas in alias partes, ideo illarum fons & subiectum dicitur esse, quod quidem cor nequit esse: quia aliam temperiem & structuram habet. At si anima perpetuo hæret corpori, & insita est singulis membris, quomodo potest à certis partibus in alias spargi. An non ipsa anima, sed ipsius facultates & vires sunt, quæ immittuntur? Idem enim contingit, quod in sole euenit. Nam etsi ipse sol perpe-

De locis in quibus resident, & a quibus prodeunt facultates.

fus est cœlo, suam tamen vim, lumenque per ra- mittit in alia subiecta corpora: ob animæ enim nctionem cum corpore fit, vt anima ob certam amdam partium structuram possit, non solum in rtibus diuersa præstare, sed ab illis in alias, pecu- quasdam virtutes immittere, quæ propterea non dunt diuersas esse in ipsa anima aut partes, aut fa- tes: quod enim ratione subiecti fit, ad ipsam ani- pertinere absurdum est dicere. Igitur ab aliquo ari loco facultates oriri necesse est, si inter corpo- rtes quædam regunt, aliæ reguntur. Quare viden- est à quo loco, an scilicet ab vno omnes, vel à di- , in alias partes deriuent huiusmodi facultates. a quidem re maxima semper fuit tum inter philo- os ipsos, tum etiam inter medicos & philosophos rouersia. Nam Plato & Galenus, vt tres ponunt a- e facultates inter se substantia & natura diuersas, cis eas separant. Animalem enim in cerebro esse, eo in reliquas partes emanare: vitalem verò à cor- riri: naturalem ab hepate. Contra Aristotel & qui sunt sequuti vt Auerroes, cor omnium facultatum cipium statuunt: in diuersis tamen partibus eas e- eri, errareque illos tradunt, qui dicunt cerebrum us & motus, & propterea partem principem in ca- esse. Et hæc quidem scribit in libro secundo de par- s capitulo 7. & 10. item libro 3 cap. 3. eiusdem. Ac num quidem rationes adferemus, quibus ille refel- se putat illorum opinionem, qui cerebrum sensus notus principium esse asserunt. Primum enim inquit ebrum nullam habet continuitatem cum partibus tientibus, vt patet intuitu: sed in eo fallitur. Nam ex atome apparet illud coniungi cum neruis, & per il- cum omnibus partibus sentientibus. Deinde ait ce- rum nullum efficere sensum cum tangitur, sed pror- esse sensus expers, non aliter, quàm quoduis excre- entum. Respondet Galenus cerebrum non esse fa m vt sentiat, sed vt sentiendi vim aliis det. Non ntit autem. quia nerui per illum non sparguntur, sed

Platonis & Galen. opinio de diuersis locis facultatum.

Aristotelis de eadem recontraria opinio

Cerebrum nõ esse sensus & motus principium quomodo probet Arist & refellatur ille

ab illo in alias partes, vim autem illud dare sentie probat Galenus ex interceptione neruorum. Tertio quit Aristot. capitis partem posteriorem sentire, in q tamen non est cerebrum. Respondetur falsum esse p steriorem capitis partem non habere cerebrum. Et qu hoc ad rem. Ita enim agit Aristo. quasi necessarium solas eas partes sentire, in quibus est cerebrum. Addit rist. cerebrum non posse sentire, quia sanguinea non pars: At nerui non sunt sanguinei & tamen illi prim & per se sentiunt. Sequeretur præterea ventriculum, intestina non sentire. In eo autem est deceptus, quo putaret carnem esse primum instrumentum tactus. A etiam non sequi cerebrum esse sensuum originem, qu aliqui sensus sint in capite, vt auditus & visus. Nam in quit, tactus & gustus ex corde aperte dependent: olfa ctus verò medium tenet: Auditus & visus in capite sun positi, propter sensoriorum naturam. Visum enim ess aqueum, qualis est temperies cerebri: auditum aereum vt est pars in capite aere plena. Ad hoc respondendum est, quod gustus semper sit in capite, & falsum sit illum, & tactum à corde dependere: & quòd sensus, qui in capite sunt, ostendant manifesto cerebrum esse sentiendi & neruorum principium: quia sensoria illa postulant molles neruos, qui non possunt à partibus remotis duci. Præterea quòd non probet tactum & gustum depēdere à corde: quippe cum lingua semper sit in capite: tactus autem per totum corpus sparsus. Quinetiam illos errare dicit, qui arbitrantur cerebrum esse sensus & neruorum principium, quòd spinalis medullæ sit origo, cerebrum enim omnium partium corporis frigidissimū esse, ideo non posse esse principium medullæ, quæ calida res est: id tamen facere, vt cerebro continuari possit: quoniam natura solet excessum rerum per coniunctionem contrarij temperare. Sed ille non intellexit spinalem medullam, non esse re vera medullam: quia non liquefit, sed per concoctionem indurescit, (vt ipse dicit cerebrum durescere) tanquam eiusdem hæc sint naræ. Dicitur autem spinalis medulla, esse medulla: quod in ca-

Aristotelem male credidisse carnem esse instrumentum sensus tactus.

[...]cius ossium, vt vera medulla contineatur. Præterea [...] cat vnam partem esse factam adtemperandũ ex[...] alterius, si cerebrum temperat caliditatem me[...] non posset tẽperare excessum cordis, vt ille vult. [...]t ad hucalio argumento. Nam, inquit, cerebrum [...] est ad tẽperandum calorẽ cordis, non ergo sen[...] principium. Antecedens probat, ꝙ constet ex a[...] terrea substantia, non ex carne: quod frequen[...] tenues venas habeat continentes sanguinẽ tenuẽ [...]erum: ꝙ sanguine careat, quòd tactu frigidum [...]tur, ꝙ fluctiones ex capite oriantur, ꝙ animalia, [...] calidissimũ habent cor, plurimũ habeant cerebrũ: [...] hominem inter omnia animalia proportione sui [...]ris, & marem plus cerebri, & plures suturas, quã [...]nã habere, quòd prǽterea homo, ob caliditatẽ cor [...] pulmonis, solus inter animalia rectus incedat. Ex [...]s concludit, cerebrũ, nec inter partes continuas [...]erandum, nec aliũ habere vsum, quàm quod cor [...] refrigeret. Respõdetur Aristoteli à Galeno quod [...]s potius quàm cerebrum qui maiorem habent vim [...]gerandi (vt experientia docet totum corpus com[...] ex frigiditate pedum) haberent hanc vim. Deinde [...]d non possit docere modũ, quo cor refrigeretur à [...]bro. Nec valet, quod dicit Auerroes, ideo refrigera[...]r, ꝙ spiritũ vitalem cerebrum refrigeret. Nam hoc [...] concesso, ꝙ spiritus vitalis à cerebro refrigeretur: [...] tamen ex eo cor refrigerari potest. Nã spiritus ille [...]igeratus, vel manet in cerebro, aut dissoluitur: nec [...]lius descendit ad cor, repugnante natura spiritus, [...] superiora petere est natus. Nec refrigerare quidem [...]est cerebrum ipsum cor, ꝙ pituitosum humorẽ gi[...]at, qui postea descendendo cor refrigeret: quoniam [...] antiperistasim cor calefit, & nõ refrigeratur. Quod [...] ò carne non sit onustũ caput, hoc non est factum, vt [...]ebrum frigidius reddatur: sed ne grauatum caput [...] pediatur erigi & circumuolui. Venas autem habet [...]ebrum, non solũ tenues, sed etiam magnas nec san-

Auerroes quomodo intelligat cor à cerebro refrigerari.

guine tenui & sincero alitur, sed frigido & crasso, q. lis est ipsius substantia. Frigidum tactu illud sentiri sum est: quandoquidem in aere æstiuo cogimur vu. rato cerebro ignem accendere: tanquam non suffi. ęstiuus aer cerebrum conseruare in suo calore. Pra. rea taurus & leo plurimum haberent cerebri, non mo: quippe cum illa habeant cor & pulmones lon calidiores, vt ostendunt tactus, & illorum actiones. f minam minus habere cerebri, & pauciores suturas, fellit anatome. Habet quidem minores, sed non pa ciores suturas fœmina: & mas ex latioribus suturis h bet, vt facile possit sua excrementa vacuare. Quòd excrementorum quantitas plures exigit suturas, cur tiam duas vesicas, ad bilem recipiendam, mari non d dit natura. Hominem ideo erectum incedere, quia c lidissimus sit, est absurdum. Primo quod leoni & taur contingeret erectus habitus potius, quàm homini, se cundo masculo magis, quàm fœminæ. Oportebat enim sicut in suturis, ita in erectione fieri differentiam inte masculum & fœminam. Tertio si calor causa est ere. ctionis: cur etiam non erit causa motus, atque ita non dicimus volucres volare, quia calidi sint. Non. n. se- quitur erectus incessus calorem, sed corporis structu- ram, quam ossa potissimum efficiunt: vnde ex varia structura corporis, quædam erecta, alia prona, alia hu- mi serpentia incedunt. Postremo si cerebrum nullam habet coniunctionem cum partibus sentientibus, quo- modo poterit temperare calorem cordis: si quidem ille dicit naturam temperiem hanc facere per coniunctio- nem partium. Hæc sunt, quę Arist. adfert contra eos, qui cerebrum sensus & motus principium esse ponunt. Hę sunt etiam solutiones argumentorum ipsius. Nunc videamus, quibus rationibus efficere velit, vt cor sit principium omnium facultatum, nec non neruorum, & venarum. Primo, inquit, vnum, nisi quid impediat, ponendum est principium, & illud in loco medio, qui omnium est aptissimus, vt omnes partes illud æquali- ter participare possint. Cor ergo, quod in medio est

Aristotelis rationes, quibus probare se pu-

...atum, erit principium: à quo omnia oriuntur, ... alia membra sparguntur, & in quo omnia fiunt ... quodque omnia referuntur: hepar autem (inquit) ... posse esse principium, quia non est in medio. Sed ... hæc, facile est disputare. Impediunt.n multa, ne ... fieri vnum principium in corpore hominis. Ac ... primum & ortus instrumentorum diuersorum, ... um inquam, arteriarum, & neruorum, quæ non ... nt ex vna substantia membri oriri. Deinde quod ... itudo vnius visceris, non sufficiat ad exortum, & ... n præbendum tot instrumentis. Præterea, oportet ... os quosdam esse molles, alios duros, quosdam ... i amucum concretũ, vt sunt nerui olfactus. At ... possunt ab vno membro tot partes oriri tantopere ... repantes. Tertio cum facultates animæ postulent ... rsam temperiem, non potest vna pars habere om... llas temperies, quas diuersæ facultates postulant. ... rto pulmo potius, quàm cor, vt qui dextras, sini... s & medias partes occupet, principium esset, & cor ... m oporteret esse in vmbilico, quia illic est medius ... us totius corporis. quinto ponere vnum principium ... aliæ omnes partes seruiant, corrumpit vsum mul... m partium corporis: veluti cum dicit, testes, non ... necessarios ad generationé: sed factos, vt fiat reuo... io in seminalibus vasis, ne prõpta ad crebram vene... n reddantur animalia, quę casta esse oportet. Pendere ... é illos, ne meatus retrahantur: & propterea taurum ... entũ esse, qui statim à castratione generauerit. Ten... etiam cor ex pondere testium: propterea castrata a... malia esse debilia, quia cor tensioné amisit, sine qua ... n potest esse robur. At contra id facit, primò ꝙ negat ... imalia omnia habere testes: & propterea non esse il... s necessarios ad generationem. At satis est, si illa ali... uid proportione testibus habeant: deinde & si non ne... ssarij sunt in omnibus, non sequitur, ꝙ non sint ne... ssarij in illis, quibus sunt dati. Sic enim diceremus ... almoné non esse necessarium hominibus ad vitã quia ... isces sine illo viuunt. Tertio in anatome testes appa-

tat, cor omnium facultatum esse principium.
Confutatur Aristoteles.

rent ſæpe tumidi, & ſemine pleni. Quarto ridiculi
quod ſcribit de tauro, quippe cum dolor ex caſtrat
illatus, coeundi deſiderium tollat. Præterea ſi hoc
conceditur, tamen hoc factum eſt, quia vaſa defere
dicta erant repleta ſemine: ex quo facta fuit genera
Quinto ſi natura dedit teſtes caſtitatis cauſa, fruſtra
debitur dediſſe volucribus & multis aliis animalib
piſcibus autẽ & ſerpentibus, aut aliis non: cũ non re
rat illa eſſe caſtiora aliis. Addo ꝙ multa ſunt teſtib
prędita, vt paſſeres, ſalatiora aliis, quæ no habent
ſtes. Sexto ſi teſtes faciunt ad pondus, & tenſionẽ, qu
bus teſtes ſunt ſolum contuſi, erit idem robur: quia t
ſio non multum minuitur ex cõtuſione. Prætereo qu
appenſo ęquali pondere ex ferro, aut ligno ipſis meat
bus, maneret eadem tenſio cordis, & idem robur. Qui
etiã plurimę reuolutiones venarum & arteriarũ, & leu
pondus ipſorum teſtium, impoſſibilem oſtendunt hã
tenſionem cordis. Sequeretur etiam illos ſemper eſſe a-
nimoſiores, qui maiores haberent teſtes: quod experiẽ
tia non docet. Ac cum teſtes non ſemper pendeant, ſed
intus in multis recondantur, non poſſunt eſſe facti ad
tenſionem. Igitur teſtes non ſunt facti ad vſum cordis,
ſed vt ſemen gignant, & vim immittant in corpus: qui-
bus quidẽ ablatis, pereunt illæ actiones, quæ à teſtibus
prodibant. At verò hæc etiã principatũ huiuſmodi re-
fellunt, quod non poſſunt docere vſum hepatis, lienis,
renum, cerebri & multarum aliaruum partium. Poſtre-
mo ſi anima tota eſt in toto, & in qualibet parte, quo-
modo poteſt vnũ principiũ conſtituere illius & partiũ.
Inſtat alio argumento Ariſ. vt probet cor omnium eſſe
principium. Ait enim non aliam partem ſanguineã nec
ſanguinẽ ipſum habere vim ſentiendi: ſed ꝙ primũ ſan
guinem habet, & ita habet, vt vas: id enim inquit eſt ꝙ
ſentit. At cor huiuſmodi eſt: quippe cũ nullum animal
ſanguine præditũ corde careat, & ipſum ſanguinẽ con-
tineat vt vas, & quod in prima partium generatione ſta
tim cor palpitare cernatur, tanquã id, quod eſt naturæ
eorum, quæ ſanguinem habent. At hoc argumentũ plu

ellunt. Primũ enim falsum est, nec probatũ ab
esse principium sensus, quod est principiũ san-
mò sensus, est primum in neruis, non autem in
nguinea. Deinde ex motu cordis, non probat il-
principium motus corporis: quia alterius na-
motus cordis, à motu aliarum partium. Tertio
est, cor prius formari hepate: nam prius postu-
ceptus materiam, quæ suppeditatur per venam
licalem hepati. Postremo si ex eo, quod cor in o-
imali sanguine prædito reperitur, illud princi-
ponitur, hepar quoque erit principiũ: quippe cũ
animal sanguineũ hepate careat. Addit Arist. eam
n esse sensus & motus principium, à qua nerui na
ur. Illud autem esse cor, ostendit inquit anatome:
e cum multi sint nerui in corde. Atqui anatome
arium ostendit. Non enim sunt nerui, qui in corde
ent, sed ligamentosa quadam substantia: deinde
demus neruos à corde in alias partes ferri: aut cer-
llus est in eo neruus, qui possit esse aliorum prin-
m. Qui enim in eo est, exiguus est, & in tunicã il-
solum inseritur. Hæc (vt puto) satis refellũt Aristo
argumenta. Videamus nunc, quibus rationibus idẽ
are nitatur Auerrois, nempe cor esse principiũ sen-
motus, & omnium facultatũ. Ait ille, ibi primã esse
tẽ animæ, quæ est sensitiua & motiua, vbi est pri-
m animæ instrumentum, nempe calidum natiuũ. At
orde, primum esse animæ instrumentũ. Respondẽt
nulli, virtutes animæ plures esse, & vnamquamque
ere suum instrumentum, nempe animalem virtu-
habere spiritum animalem. Nos dicimus hanc res-
nsionem non esse bonam: quia naturalis non habet
oprium instrumentum: sed neganda est maior.
on enim necessarium est, ab eodem fonte pri-
am facultatem, & primum instrumentum proueni-
Deinde negari potest, sensitiuam & motiuam vir-
tem esse primam. Nam dignitate ratiocinatiua: ve-
tatiua verò tempore præcedit. Postremo calor nati-
us non est primum, sed commune instrumentum,

Auerrois de principatu animæ opinio.

Secundum Auerr. argumentum hoc est: Vt vniuersæ animæ facultates, ad vnam animã rediguntur: ita oportet vniuersa organa, ad vnum organum redigi. Re-demus omnem calorem redigi ad vnum fontem, a q omnia instrumenta calorem suum sumunt. Nega-autem necessarium esse, omnia organa ab vno prin-pio nasci: præsertim cum dicat Aristo. cap. 10. secu de partibus, sanguinis calidioris agitationem, offici sentiendi impedire: tamquam nequeat, caloris & se-sus idem esse principium. Tertio inquit Auerroes, in more sensus & motus debilitantur. At id non contin alia ratione quàm quòd animæ facultas motiua & se-sitiua versus cor, tamquam ad fontem confugiant. R-spondetur sensum & motum lædi, non l sa facultat sed deficiente calore, sine quo non potest aliqua acti fieri. Quarto, si animalis spiritus author est sensus motus (vt medici volunt) Ostendit (inquit) id cor es principium facultatum: quandoquidem cerebrum, c quòd frigidum sit, nequeat naturæ opera perficere, & spiritum aliquem gignere. Respondetur, nullum ess spiritum animalem, & si ponatur, tamen potest fieri cerebro, quoniam non est frigidum actu, sed frigidum dicitur, quòd sit frigidus tẽperata parte. Quod autem tale est, potest substantiam aliquam conficere: ex calida autem frigidiorem, vt testes semen conficiunt, & mãmæ lac, quod est sanguine frigidius. Auerroes igitur concludere se putat, cor esse sensus, motus, & aliarum facultatum principium, eò quòd caloris sit principium: quod ostendit, cum agit de somno. Dicit enim somnum fieri in corde, quoniam est affectus communis sensus, qui in corde apparet esse, nimirum quod per recessum natiui caloris versus cor somnus fiat. At contra facit: primo, quod Aristoteles sumat argumenta ab origine neruorum, & sanguinea substantia: quod esset superfluum, si putaret, cor esse sensuum originem, quia sit principium caloris. Secundo facultates animæ distinctæ sunt à calore. Nam hic,, instrumentum illarum est, & corporis, vt Arist. etiam testatur. Cæterum de vsu

Auerroes hæc scribit. Cerebrum esse factum, vt
t spiritus cordis : sine qua temperatione ne-
ensus & motus fieri. Ideo in cerebro sensum e-
ì corde tamen prodire. Verum contra id pluri-
iāt. Primo quòd argumenta Auerrois & Arist.
ud probent, quàm cor esse principium caloris,
em sensus & motus. Secundo dissentit Auer-
Arist. Nam hic dicit, cerebrum factum esse, ad
ium cordis ob suam temperiem contrariam, &
um dari cordi, per connexionem, quam habet
ebro : non autem refrigerium fieri spiritus ali-
Tertio falsum supponit, nempe sensum & mo-
n posse fieri à spiritu non refrigerato in cerebro:
r febres ardentes spiritus omnes feruent, & ta-
nsus fit. Quarto, vt calor cordis non requirit
onem in aliis partibus, & actionibus, sed dicitur
natura aptus : sic ad sensum & motum non de-
requirere peculiarem aliquā alterationem spi- *Argumēta*
n cerebro. Ergo Arist. & Auerrois argumenta (vt *Arist. & A-*
è scribit Galenus in lib. de placitis) solum con- *uerr. quid cō*
nt, calorem emanere à corde. Pugnant in eadem *cludant.*
sianus his argumentis Primò, vt anima per se est *Drusiani de*
tibilis, & vnam habet essentiam, diuersam habē- *principatu*
otestatem : ita corpus vnum est, cuius organa ab *animæ ratio*
rincipali organo originem habent. Hoc autem ex *nes.*
omis & experientiis probatur esse cor. Negatur
itudo. Nam plura cognoscuntur esse organa di-
ta natura & principiis : nec anatome, & experien-
cent, quod ille dicit. Secundum illius argumen-
hoc est: cor primum viuit, & vltimum moritur, er- *Quid vita*
itæ principium: cui respondere non possumus, nisi *viuere, vi-*
ligamus, quid vita sit. Dicam ego quid de hac re *tæ causæ, si-*
am, Viuere nihil aliud est in rebus animatis quàm *gna.*
dicuntur enim illa esse, & viuere, quæ animam ha-
t, & quandiu habent: mortua verò tunc sunt, & di-
tur, quādo amplius non sunt animata: ac tunc mo-
uando anima à corpore recedit. Quia igitur anima-
liter sunt, quàm alia, quæ anima carent, ideo illo-

rum essentia, & subsistentia, peculiari nomine vita gnificatur: quod perinde est, ac si dicas, animata ce suo modo sunt: quem modum, vitam maioribus n stris appellare placuit. Est ergo animæ præsentia vi causa, & absentia, mortis: quod idem est, ac si dicas, a mam esse causam, vt res sit, aut non sit. Signum aute illius præsentiæ, sunt operationes, quas illa edit cu corpore. Agnoscimus enim res viuere, quandiu ope rantur, & mortuas esse, quando amplius operari ne queunt. Porro agnoscitur animal viuere, vt animal, e sensu & motu: vt corpus animatū, ex nutritione: vt ho mo ex ratiocinatione. Quare nutriri, augeri, sentire moueri, ratiocinari, non est viuere, vt Aristoteles in li bris de anima scribit: sed ex istis, plantę, animalia, & homo viuere id est esse cognoscuntur: Cæterum vt operationes fiant requiritur non solum anima, sed instrumenta corporis, & calor natiuus: ac vno deficiente ex his, desinūt fieri operationes, & perit totū aut pars. Nā ad argumentū respondetur, quod cor non det vitā nec omnia necessaria ad vitam. Non enim dat animā, quæ tota est in toto: non dat instrumenta, vt caput, pulmonem, ventriculum, hepar, & alias partes in nobis necessarias ad vitā: sed solum dat calorem. At dare calorem, non est dare vitā sed vnā ex causis vitæ. Sicut ventriculus, intestina, & hepar aliam dant, nempe materiam nutritionis, sine qua nequit vita persistere. Viuit autem non primum cor, sed hepar. Primum enim formari oportet partem, quæ materiam præbeat. Superius enim ostendimus ex connexione venæ vmbilicalis, primum formari hepar. Quod autem cor vltimo moriatur, ratio est, non quod illud sit vitæ principium: sed quod calor deserat prius alia omnia membra, quàm ipsum cor: mors autem prius non accidit, quàm recedat calor. Negari ergo potest etiā consequentia. Non enim sequitur, illud esse vitæ principium, quod primum viuit, & vltimum moritur quia solū sequitur, illud esse caloris principium. Tertium argumentum Drusiani hoc est: A calore inquit anima potissimum pendet: propterea mem-

Cor non esse primū viuēs.

Cor vltimo mori non tamen propterea esse vitæ principium.

m, quod dat calorem, erit principalissimum. Respõ-
illud esse principalissimum mébrum, quod prin-
issimam animæ facultatem continet, siue à quo il-
anat: & non illud, quod dat id, sine quo nequit a-
ipsa stare. Sic enim ventriculus esset pars princi-
lima: quia dat cibum, sine quo nequeunt calor, &
a persistere: & sic inter famulos Regum, cocus,
r, lanius, lixa essent principales: quia sine illis Re-
non possunt viuere. Quarto pugnat Drusianus: in
e (inquit) est principium spiritus, qui est vehicu-
omnium facultatum. Ergo facultates omnes in
le: alioqui si spiritus sine facultate recederet à cor-
esset otiosus. Respondemus, spiritum non vehere
ltates: sed solum suo calore illas excitare, & eis ser-
. Falsum quoque est, quod dicit, virtutẽ esse vnam,
diuersos facere effectus ob diuersitatem spiritus fa-
m (vt ille ait) à partibus, in quas incidit. Nam potius
endum est, vnum esse spiritum: facultates vero ipsas
ersas, vt in cerebro apparet: vbi cum vnus sit spiri-
, diuersissimæ tamen fiunt actiones, sensus inquam,
res imaginatio, cogitatio, memoria. Postremo, etiã
oncedamus spiritum vehere facultates, non tamen
t frustra, qui exit à corde: quia erit comes faculta-
m à corde prodeuntiũ. Quinto, ex similitudine idem
itur probare. Sicut (inquit) sol est fons luminis, vitæ,
nerationis, & corruptionis in vniuerso per motum, &
men: ita cor in animali est principium vitæ, & omniũ
cultatum per motum, & emissionem spiritus viuifi-
ntis totum. Et quemadmodum non sufficit lux solis,
d opus est illam recipi in aliis planetis: ita spiritus
ordis, in certis partibus inducit nouam complexio-
em, conuenientem vni generi operationum. Qua-
e spiritus exiens à corde, confuse habet omnem vir-
utem: quam non potest exercere in singulis opera-
ionibus, nisi capiat peculiarem complexionem.
Ac partes, quæ inducunt huiusmodi complexio-
nem, dicuntur principia, vt cerebrum, quod qui-
dem aptat spiritum pro sensu communi, imaginatione,

cogitatione, & memoria, sensu, & motu: Et propte post cor, principium esse istarum facultatum dici Sic de hepate, & testibus sentiendum. Respondetur p mò, quòd ad mentem Arist. non dicatur cor esse pr cipium omnium facultatum, propter spiritum: quia caperet argumentum ab origine neruorum, venaru Deinde quod non posset dicere, cor esse principium quod omnia instrumenta facultatum ab eo nascant si solũ putaret illud esse principium, quia spiritum & calorem. Præterea vult principium esse, non solũ quod omnia nascãtur ab illo: sed etiam quod omnia illo fiant, & ad illud referantur. At quomodo ad c redeunt, & referuntur alij spiritus, qui à secundari principiis (vt illi volunt) feruntur per vniuersum co pus: nec amplius ad cor redeunt. Omittit quod pro nũtiat ille multa de spiritibus, & nihil probat. Sexto d cit animam & illius potentias, per essentiam non tan tum esse in corde, sed in omnibus membris: dicitur au tem principalius esse in corde, sicut in loco, vnde exhau riat principale omnium suarum facultatum instrumẽ tum: ex cuius fluxu accidit opinari, quod animæ pote states ab eo spargantur. Sic Arist. ergo non docuisset quod verum est, sed solum quod opinatur vulgus. Verum quoniam ista, & etiam, quæ sequuntur, non possunt intelligi, nisi intellecta tractatione de spiritibus: ideo de illis hoc loco agendum: docendumque an sit spiritus aliquis in corpore: etsi sit, quid sit, quotuplex, in quo loco gignatur, quomodo sit instrumentum animæ & corporis. Galenus Aphorismo decimoquinto primi libri dicit tria esse, quę complent substantiam nostri corporis, spiritum, sanguinem, & semen. Secundo, libro quinto de Simplicibus, cap. de suppurantibus spiritum contineri in omni parte corporis, præsertim in spatiis vacuis. Dicit præterea in libro primo de differentiis febrium cap. primo, corpus constare ex contentis, continentibus, & impetum facientibus, id est spiritu. Sunt & alij loci apud illum de hac re, in quibus statuit esse spiritus: sed id non probat. Fernelius vero dicit,

De spiritibus disputatio.

...c probari ex eo, quod animalium corpora accen- *Fernelii opinio quod sint spiritus*
...comburi possint: sed hoc solum ostendit in nobis
...n contineri substantiam, quæ diuersa est à spiri-
...se autem spiritus docet mors, quæ contingit solo *Rationes, quæ docent spiritus contineri in nostro corpore.*
...ante spiritu per vulnera, vbi nec calor, nec frigus
...ium nocent: constamus autem illis, ex quibus fit,
...utio. Secundo docet respiratio, quæ immittit ae-
...ad congenerem substantiam fouendam: & emittit
...uosam substantiam, genitam ex quatuor elemen-
...m sit aere crassior. Tertio ostendit semen, princi-
... generationis, multo spiritu plenum. Quarto vbi
...or & calor est, necesse est fieri exhalationes, & spi-
... generationes. Quinto id docet calor, qui exiens à *Quid spiritus ex Fernelio.*
... in vniuersas partes, non potest sine subiecto ferri.
...illum potest esse subiectum, quod respondeat mo-
...taneis motionibus caloris, præterquam spiritus.
...remo docent subitæ passiones, vt syncope, timor,
...escentia, restauratio per odores. Hæc enim omnia
...ndunt esse tenuem quandam substantiam, quæ po-
...facile consumi, restitui, & moueri. Spiritum Ferne-
... definit esse corpus æthereum, caloris sedem, ani-
..., & corporis vinculum, primum actionis instrumẽ-
..., non ex elementis, nec ex alio, quod habet hic in-
...or mũdus, natum. Idque probari dicit: primò quod
...demici dicant animum cælestem, & diuinum non
...se coniungi cum mortali, & terreno corpore, nisi
...ercedente medio alio vinculo. Propterea animum
...plici veste indui. Vna ex corpore cælesti, puro &
...ro simili, inseparabili ab ipsa anima. Alia vero geni-
...ex puriore parte elementorum. Secundo id ostende-
...cauitates arteriarum, quæ continent pertenuem au-
...m. Tertio aerem inspiratum, non solum ad refrige-
...um, sed ad nutrimentum huius substantiæ idem mon-
...are. Quarto id ostendi ex triplici humore, oleoso,
...mentoso, & aqueo, & ex oleoso spiritum ali. Quin-
... Arist. dicere in lib. de generatione, in semine spiri-
...m, in hoc naturam respondentem elemento stella-
...m contineri. Montanus vero dicit esse substantiam

Quid sit spiritus ex Montano. perspicuam, & lucidam. Verum contra hos mult[illegible] ciunt. Nam si spiritus est ex cælesti, & ætherea subs[illegible] tia, immortalis erit quare nutriri, augeri, & minui[illegible] posset, vt illi volunt. Secundo repugnant sibi ipsis[illegible] dicunt eam substantiam esse cælestem, & ardere p[illegible] ac refrigerari. Tertio vestes, quas afferunt ex Acade[illegible] cis, non habent auctorem, & figmenta sunt. Recte [illegible] dem dixit Aristoteles, naturam contineri in semine[illegible] spiritu, nempe vim formatricem, quæ diuersa res[illegible] neque ex elementis nata: sed hoc nihil ad spiritum[illegible] illius substantiam. Quinto quòd ipsi tractationẽ su[illegible] damnent, cum primos duos ponant spiritus. postea[illegible] rò ea quę dicunt, solum conueniant spiritui facto e[illegible] lementis. Sexto non docent, quemnam ex spiriti[illegible] velint esse animæ instrumentum: an solum illum æt[illegible] reum, an alium elementalem: an eum, qui ex semi[illegible] partibus inditur, an qui influit à corde, vt reuera hic[illegible] citur esse à Galeno. At hic ex humoribus gignitur qu[illegible] tidie in nobis, & æthereus nõ est, nec cœlestis. Septim[illegible] qui spiritum dicunt esse substantiam lucidam, & sple[illegible] didam, videntur hoc ex vulgi opinione tradere: qu[illegible] creduntur Angeli splendidi esse. Quapropter quærer[illegible] da est alia probabilior definitio, quæ talis esse potes[illegible] Spiritus est exhalatio quædam ex benigno sanguine [illegible] humore viuentibus proprio assurgens, & hæc probatu[illegible] vera esse definitio, primò quòd sit Galeni sexto de vs[illegible] partium, secundò quòd conueniat talis substantia com[illegible] positioni nostri corporis ex elemẽtis, & ex primis prin[illegible] cipiis, semine & sanguine. Tertio talis substantia est, quæ expirat & per inspirationem trahitur. Verum hæc definitio solum continet spiritum influentem, & hominis bene sani. Quare ita spiritus definitur communi definitione melius. Spiritus est vaporosa substantia, qua nostrum corpus constat, vel vtitur ad vniuersas actiones obeundas. De generibus spirituum agendum: de quibus agens Galenus duodecimo methodi cap. quinto ponit duos spiritus, vnum vitalem, alium animalem: dubitat autem de naturali. Item libro quinto

Spirit⁹ quid

De generib⁹ spirituum et Galeni opinio.

impl. cap. de pus mouentibus, ponit spiritũ quen-
nnatum in omnibus animalis partibus: qui cum
italis sit, nec animalis, merito erit naturalis. At in
de placitis, præter vitalem & animalem, alium
spiritum, quem materialem vocat. Cæterum, quæ
in Aphorismo decimoquinto, scilicet singulas par-
stare ex spiritu, non possunt, intelligi de vitali &
ali, qui non manent fixi in partibus, & propterea
potest pars aliqua ex illis constare. Contra hunc
erum spirituum, plurima faciunt. Et primò, quòd
non probet tres esse, sed dubitet de naturali, de vi-
licat nullam esse euidentem demonstrationem: ve-
solum rationi esse consonum, vt recipiatur: De ani-
autem esse euidentem demonstrationem. At ex
ius quæso ea sumitur. Nam excussis omnibus eius
s nulla reperitur alia nisi ex plexu retiformi. At il-
n est in hominibus, aut certè non ita euidens, vt
utis: cum tamen homines postulent puriorem spi-
m, & propterea euidentiorem plexum, & magis ar-
osum. Deinde etiam si ponatur, non tamen sequi-
illic fieri aliquem spiritum: sicut non sequitur, fie-
reuolutione vasorum spermaticorum. Præterea si
a huiusmodi sint necessaria ad generationem spiri-
m, cur etiam illa non fiunt in corde, ad generatio-
n vitalis? Secundo falsam ostendit hanc esse opinio-
n eo, quod dicat animalem spiritum nunc ex vitali,
nc ex aere inspirato, nunc ex sanguine gigni, dicát-
e esse igneæ substantiæ. Tertio, quòd non possit as-
nare locum, vbi gignatur. Nam aliquando eum in
xu, aliquando in ventriculis cerebri: & nunc in duo-
s anterioribus, nunc in medio, nunc in postremo,
nc in venis, quæ ad ventriculos pertinent, illos gi-
i scribat. Quarto, si spiritus animalis continetur
mper in cerebro, semper fierent actiones, vt cogi-
tiones, sensationes, nihil enim deesse potest tunc
rebro ad actiones obeundas. Quinto non est ne-
essarius spiritus animalis, ad actiones animalis
xercendas: cum dicat vltimo capite primo de locis

affectas, talem facultatem, sine aliqua substantia, v[...] dios solis in terram ferri. Sexto, si necessarius est s[...] tus ad animalem facultatem vehendam, descendet e[...] vsque ad pedes minimo momento spiritus hic, q[...] igneæ, aereæ, & leuissimæ substantiæ esse dicit. Se[...] mo, non docet talem spiritum esse dilatatio pup[...] quæ fit altero clauso oculo: quoniam per arterias[...] non per neruos influit ille spiritus, & propterea non[...] animalis. Octauo si plures sunt spiritus proprij sing[...] actionibus, non vtique possent fieri actiones corp[...] quoniam per somnum, vigiliam, iram, tristitiam, g[...] dium perpetuo miscentur, & confunduntur min[...] momento hi spiritus: nec possunt subito separari, [...] regigni, præsertim animalis, qui tantam elaborat[...] nem postulat. Nono, si actiones natura diuersæ pos[...] lant suum proprium spiritum, cur manifeste non po[...] naturalem. Nec dicendum est, vitalem posse illis s[...] uire: quia etiam sufficeret animalibus facultatibus, cu[...] par sit distantia, & differentia ab vno, vt ab alio. Qua[...] vnum, & non plures spiritus influentes ponendum e[...] censeo. Idque multis rationibus. Nam si innatum ca[...] dum est spiritus (vt Galenus dicere solet) vnus erit sp[...] ritus, quia calidum innatum vnum est: nec dicitur e[...] naturale vnum calidum aliud vitale, aliud animale. S[...] cundo, actiones nostri corporis diuersæ, commune v[...] lunt instrumentum: nam plura se impediunt. Terti[...] vt vnum est nutrimentum ex tota massa humorum, qu[...] vnam habet formam conuenientem omnibus: sic vnu[...] est spiritus, qui ex tota massa consurgit. Quod si spir[...] tus aliquando crassior, tenuior, calidior, frigidior, [...] humidior est, non tamen propterea speciem mutat: [...] cut, nec humores speciem mutant ob istas qualitate[...] Quarto spiritus insitus singulis membris, vnius est na[...] turæ: ergo & influens, qui insitum conseruat, & auget[...] Quinto tot partes, & facultates diuersæ, aliquid com[...] mune postulant, quo coniungantur, & mutuo commu[...] nicent suam vim. Postremo idem sentit Arist. cap. vlti[...] mo lib. 5. de generatione animalium: vbi scribit, sic s[...]

Spiritũ vnũ influentẽ & nõ plures esse ponendos.

Spiritus influens quo nomine vocandus.

be spiritum in rebus à natura constitutis, vt mal- n arte fabrili. Vnum scilicet esse instrumentum, o ad plures actiones est vtile. Idem scribit in fine e communi animalium motu. Vnus ergo spiri- uem nec vitalem, nec naturalem nec animalem e debemus, si intelligamus his nominibus diuer- sse illius formam & naturam: sed ita vocare pos- s, vt Arist. animam vnam dicit esse, quæ ob diuer- relationem nunc sensitiua, nunc motiua, nunc ve- tiua dicitur. Sic igitur naturalem spiritum dicemus quando naturalibus, animalem quando animali- vitalem quādo vitalibus seruit functionibus. Por- iritus non seruiunt corpori, eo quòd ferantur per umenta, & per illa ducant facultates (vt nonnulli unt.) Nemo enim concipere potest per neruos so- s, & duros spiritum minimo momento posse subi- ccedere, recedere. Quod si constrictis, aut obstru- neruis, non fit sensus, & motus: id tamen non o- dit spiritum per eos immitti: nam facultas postulat instrumenta, & media expedita, etiam si non mo- tur cum aliqua substantia. Idem enim contingit, vt olis lumine, quod nō potest per nebulam fieri. Præ- ea, si nerui postulant ad motum, & sensum spiritum, feratur per eorum substantiam, cur etiam non di- nus per substantiam arteriarum, & venarum, ac non um per earum cauitates spiritum ferri? Ad hæc cur n fierent in neruis frequentes conuulsiones, vbi spi- us est crassior. Dicemus ergo spiritum seruire singu- facultatibus non alia ratione, quàm quòd suo calo- excitet insitum calidum. Sic enim calidum in- uens à corde, instrumentum totius corporis, & a- ionum illius esse dicimus. Hæc ergo quæ dicuntur de piritibus non probant cor esse omnium facultatū prin ipium. Quare verior est Galeni opinio, qui plura sta- uit principia facultatum. Verum videndum est, an ce- ebrum, hepar, cor, testes, sint principia omnium fa- ultatum, quas recenset ipse, vel in illis exerceri aut ab psis in alias partes prodire. Porrò cerebrum esse sensi-

Spiritus influentis vsus & facultas.

Plures esse fontes, & principia facultatum: & quænam

à singulis principiis prodeant. Cerebrum quarum facultatum sit principium.

tiuæ & motiuæ facultatis principium, multis rati-bus probat Gal. primo quod collisis ventriculis [ce-]bri, animal sensum, & motum amittat, permanen[te ta-]men cordis, & arteriarum motu, ac nutritione in[ani-]mi: quod signum est, non omnes facultates exire à [cor-]de, sed diuersos esse illarum fontes. Secundo, quòd [ner-]uis laqueo interceptis, pars, quæ post ligaturam est, [in-]sensibilis, & immobilis maneat, & vnà cum ea om[nes] partes, quæ ab illa neruos capiunt: quæ vero versu[s ce-]rebrum est, sensum & motum retinet. Oporteret au[tem] contrarium fieri, si à corde sensus, & motus emanar[et]. Nec dicere oportet, quòd hoc fiat, quia spiritus [non] descendat à cerebro, & sine eo non possit fieri sensus, [&] motus, etiam si virtus à corde immittitur. Nam an[te] ostédimus, nullum spiritum in cerebro gigni: & si q[uis] mittitur ab eo, non mittitur per neruos, sed per arter[ias] & venas: quæ cum vicinæ sint neruis, spiritum sparg[e-]re in eos possunt. Ergo non fiunt sensus, & motus, q[uia] facultas non immittitur à cerebro. Tertio docent r[e-]media, quæ læso sensu & motu, prosunt, cum cereb[ro] admouentur, nisi læsio contingat vitio calidi innat[i], cerebrum esse originem harum facultatum. Quart[o] idem probant cerebri affectus, qui nunc sensum, nun[c] motum labefactant. Hæc ergo manifestè ostendunt, [à] cerebro prodire facultatem sentiendi & mouendi. A[t] verò in cerebro fiat imaginatio, cogitatio, & memo-ria: & quot sint illic facultates istarum actionum, pro-bare licet ex prædictis argumentis: quod scilicet illæso corde, & hepate, & solo affecto cerebro, nunc vna, nunc duæ, nunc omnes illæ actiones lædantur. Docent itidem remedia, quæ cerebro admouentur per huius-modi affectus. Nam in lethargo & inflammationibus cerebri vulneribúsq; deliria oriri conspicimus: in apo-plexia verò & epilepsia, etiam aboleri eas actiones: præstantissimáque esse remedia, quæ cerebro admo-uentur. Sumit aliud argumentum Gal. primo de locis affectis. Ait enim indicio esse, quod facultas rationalis sit in cerebro, quia fatuos dicimus cerebrum non ha-

...mirum tamen est, quod ipse hoc argumento vta-
...loco, quod in libro de Placitis reiicit tanquam
...icum, & ineptum ad probandum originem fa-
...am. Addit quartum argumentum ex Platone,
...partem, quæ dominari debet, & diuina est, in
...minentissimo collocari oporteat, vt prospicere
...tanquam ex arce, quid in aliis partibus rectè, aut
...fiat: ac vt à terra maximè recedat, quod diuinita-
...particeps, vt nos ad cælestem cogitationem du-
...d hoc etiam est probabile argumentum. An vero
...ctæ sint locis in cerebro hæ facultates, in sequen-
...ite expendemus, ne prolixior euadat hæc tracta-
...Quod si imaginationis, cogitationis, & memoriæ
...rum sedes est, erit quoque sedes considerationis,
...ionis, iudicij, ingenij, sapientiæ: quæ facultates,
...tiones, sub animali facultate à Gal. comprehen-
...ur. Porro multas facultates sub vitali comprehen-
...Galeno antea ostendimus, qui etiam tradit, in cor-
...am esse, & ab eo per arterias in vniuersum corpus
...smitti, passim commemorat: nec tamen interim a-
...a ratione probat, vim aliquam vitalem in corde es-
...ut ab eo prodire. Si enim viuere est vegetari, sen-
..., & moueri, vt in lib. secundo de anima tradit Arist.
...rectius, si vitam ostendit vegetatio sensus, & mo-
..., vt nos antea ostendimus: vel si viuere est guber-
...i à tribus facultatibus, vt Gal. scribit vndecimo me-
...di, Cor neutiquam erit vitæ, aut vitalis alicuius fa-
...tatis principium. Nam nec nutritionis, nec sensus,
... motus voluntarij principium est cor: nec tres istæ
...ultates à corde procedunt solo, sed à tribus fonti-
...s, singulæ à singulis. Quod si quis diligenter expen-
...t, quid à corde extra mittatur, nullam agnoscet ab
... exire facultatem, quæ vitalis dici possit. Nam cor in
...erias immittit vim, qua illæ dilatantur & compri-
...untur: & præterea sanguinē spirituosum. At ex motu,
...teriarū, & sanguinis, spiritúsq; influxu, fit cōseruatio
...loris natiui in singulis partibus: & nihil præterea à
...rde emanare nouim⁹. Ex quo sequitur, corp⁹ à corde

An à corde vitalis aliqua facultas prodeat.

ſumere calidum influens, vitæ, & omnium actionur strumentum, arteriaſque comparatas eſſe ad illud dum ſpargendum, & conſeruandum in ſingulis m bris. At hoc non oſtendit, vitalem aliquam faculta à corde proficiſci. Agnouit Fernelius hanc dubita nem, ſed parum fœliciter tueri vult vitalem huiuſm facultatem. Nam eouſque rectè quidem progredi vt pulſandi vim in arteriis oſtendat à corde oriri, & uerſam eſſe à facultatibus animalibus, & naturalib ſed propterea non oſtendit vitalem eam eſſe facul tem. Nam ſtatuit vitalem facultatem eſſe totius anı ſummam quandam facultatem: quæ partes animæ pe cit, tuetur, & quaſi nexu coniungit (ita enim ille l quitur.) Sed nihil iſtorum probat, ac in eo etiam ſ repugnat, quòd totius animæ dicat eſſe facultate Nam cum animam diuidat in tres partes, ſubſtantia locis diſtinctas: aſſeratque vitalem à ſolo corde em nare: quo pacto poteſt eſſe totius animæ facultas. N eſt quòd quiſpiam dicat pulſandi vim, quæ eſt in art riis à corde inſita, eam eſſe, quam vitalem vocare debe mus. Etenim vitalem in vniuerſum corpus, quod viui immitti à corde tradit Galenus: arteriarum autem mo tus, non aliis datur partibus, præterquam cordi & ipſi arteriis. Ergo nulla facultas vitalis à corde. Pulſand autem vim arterias ſumere à corde, hoc argumento eſ quòd iniecto aliquo vinculo, & eo conſtrictis arteriis, pars illarum, quæ vergit ad cor, pulſet, alia verò mini- me. Eſſe autem cor caloris & ſpiritus influentis princi- pium, intelligere poſſumus ex eo, quòd cordis ſinus, & quæ in illis ſunt, feruere, aut certè vehemẽter calere ſen- tiantur: ac quod per iram expandi calorem, & in triſtitia eundem contrahi ad cor, deprehendamus. Cæterum motus arteriarum, & ipſius cordis, oſtendunt eas partes ad caloris conſeruationem eſſe comparatas. Nam in di- latatione, attrahitur aer frigidior: in compreſſione verò emittuntur fuliginoſi vapores: ex quibus fit caloris na- tiui cõſeruatio. Porrò in timore, triſtitia, ira, gaudio, ri- ſu, cor euidenter pati agnoſcitur. Nam in triſtitia & ti-

Fernelius taxatur.

Quæ paſsiones fiant in corde.

contrahitur: in gaudio dilatatur: in ira ebullitio-
quandam in seipso excitat. An verò constantia,
do, magnanimitas, aut pusillanimitas pariter in
fiant, probare nequeo. Est enim vulgare illud ar-
ntum, quo vtitur Gal. quòd scilicet dicamus timi-
on habere cor, animosos verò cordatos. Ex hoc
ostenditur, quod vulgus dicere solet: non autem
ratio suadet. Iam verò superius ostendimus, fa-
tem naturalem multas sub se continere ex Galeni
one facultates. Nunc videndum est, quisnam sit
& principium harum facultatum. Passim scribit
author, & ab aliis omnibus medicis receptum est,
esse huiusmodi principium. Verum cum paulo
entius rem hanc expendo, inuenio nullam faculta-
b hepate prodire in alias corporis partes. Nam vt à *Quæ sint ve-*
ratrice exordiamur: gignitur, formaturq; animal in *ræ facultates*
agente semine, ex insita sibi facultate generãte: At *naturales &*
forma, à toto corpore, non ab aliqua parte semini *an aliquis sit*
tur: aut certe, si ab aliqua parte, à testibus, vbi semen *illarum fons.*
non autem ab hepate emanat. Agente igitur semine,
tiente sanguine menstruo, nulla intercedente facul-
, quæ ab hepate procedat, generatio nostra fit, non
m ab hepate emanat, quod ipsum etiam, ab eadem
ltate gignitur. Auctrix autem, & nutrix facultas
la est, vt antea ostendimus. Sicut etiam nulla est fa-
tas, quæ apponat, vel adhærere faciat, aut aggluti-
, aut assimulet nutrimentum: nam positis quatuor fa-
tatibus, quas Galenus naturales vocare solet veritate
tus, quasi illæ solæ naturales sint facultates, non est
us alias ponere, quæ hæc opera perficiant. Sequuntur
m opera hæc per accidens, actionem quatuor prædi-
rũ. Nam cũ attrahitur nutrimentũ, retinetur, & con-
quitur: apponitur, adhæret, agglutinatur, assimilatur
nutritio fit. Cum verò plus assimilatur, quàm sit dis-
lutum, tunc sequitur augmentum. Nec verò quatuor
æ facultates, ab hepate in alias partes mittuntur: quã-
quidem passim Galenus alibi, & in hoc capite scribit,
sitas eas esse ex proprio temperamento: nos verius

Venas non habere vim sanguificãdi.

dicemus ab anima. Nec putare quidem debemus, f... tatem aliquam ab hepate immitti, quòd venæ dic... à Galen. 8. de naturalibus facultat. & quarto de vsu... tium vim sanguificandi habere, & illam ab hepat... mere. Falsum enim est, venas huiusmodi vim obt... re: quandoquidem quælibet pars, in sibi similem... stantiam mutat id, quod alterat: vnicam autem subst... tiam habent venæ, & illam albam, ex qua non pos... aliquid gignere rubrum. Nam cum per contactum... actio, necesse est, vt qualitates corporum, quæ agun... patiuntur, ita afficiuntur, vt id quod patitur, mutetu... qualitates agentis. Præterea si ex chylo sanguinem... est substantiam rubram gignunt venæ, cur ex sangu... rubro putrescente, pus in illis gignitur album. Dein... cur hypostasim, & alia contenta in vrinis, alba reddu... venæ: chylum autem rubrum. Nec ad id facit, quod... cunt quidam, ideò ex sanguine rubro, pus fieri albu... quòd inter membranas contineatur materia hæc, &... contactu albescant: chylus verò contineatur in cauitat... bus. Nam locus diuersus ad id non facit: cum eadem... materia, idem efficiens, idemque per contactum agen... modus. Sed quid de hypostasi dicemus, cuius mater... pari modo vt chylus in ventriculi sinu, & sanguis in ve... narum cauitatibus, continetur. Prçterea si venis sangui... nis gignendi, cur etiam arteriis non concedetur aliqu... vis generandi aliquid? Ipse tamen nusquam aliquam... tribuit facultatem arteriis, præterquam pulsandi, reci... piendique, & ducendi per vniuersum corpus sangui- nem spirituosum, in corde genitum. Postremo si putat, ideo concedendam esse talem vim venis, ne otiosæ ma- neant, dum chylum ad hepar vehunt: cur etiam non di- cemus venas, quæ sunt post hepar, vim habere gignendi carnem, neruum, os, cartilaginem, membranam, cere- brum, pulmonem, & denique substantiam omnem, quæ ab hepate nutrimentum, capit. Ita enim præparant ma- teriam hæ venæ his partibus, vt venæ mesaraicæ chy- lum hepati. Quare si chylus rudem formam sanguinis à venis mesaraicis accipit, quæ postea in hepate absolui-

perfectò censere debemus, venas, quæ sunt post he-
m habere inducendi rudem formam eius, quod
perfectè sanguinem mutat in sui substantiam.
bsurdum est dicere, venas omnes, quæ eandem
substantiam, & idem principium, non obtinere
vim. Absurdius quoque est, venis, quę sunt post
concedere vim gignendi sanguinem, quia iam
eam generationem & formam habuit in hepate.
dissimũ & illud est, venis mesaraicis vim aliquam
iri, aliis verò nullam largiri. At si aliquam illis
dimus ad proportionem, non aliam inueniemus
osse, quàm vt rudem formam immittant earum
m, in quas postea materia ea perfectè conuertitur:
c omnem absurditatem vincit. Ergo dicamus ve-
llam habere facultatem sanguificandi. Nam qui
is mesaraicis est sanguis, ab ipsis venis non est fa-
ed transmissus ab hepate ad intestina, & alias par-
trienđas, in quas venæ ipsæ inseruntur. Quod &
nus ipse in libris de naturalibus facultatibus testa-
um docet easdem vias à natura accommodari, ad
ittendas diuersas materias, à diuersis principiis ve-
es. Quod si ita est, nulla facultas ab hepate prodit.
gitur passim Gal. scribere solet, hepar naturalium
tatum esse principium. Audite quid scribat in lib.
acitis. Cum sanguis (inquit) ad nutriendum corpus
reetur, gignaturque in hepate, merito fit, vt hepar
itoriæ fa ultatis sit principium. Quod enim alen-
oti corpori prospicit, hoc nutritoriæ facultatis est
um. Ex quibus verbis satis constat quòd dicat, &
hepar nutritoriæ facultatis esse principium: non
d facultas aliqua ab eo emanet in corpus, sed quòd
eria ad nutritionem necessaria in eo gignatur, trans-
taturque in totum corpus. Ex quo constat, quàm pa-
diligens sit scriptor Gale. & inconstans: qui faculta-
(vt ostendimus antea) causam quandam efficientem
ionis esse dicit: nunc autem dicat, illud facultatis es-
origine n, quod materiam ipsam suppeditat: Ad
adem modum, auctricis, & generatricis facultatis

principium esse dicetur, quòd materiam, nempe sa[nguinem], quo corpus gignitur, & augetur, procreet: [at] alia quidē ratione, attractricis, retentricis, cōcotri[cis], expultricis facultatis principiū esse potest. Nā hę f[acultates] (vt antes tea diximus) insitę sunt singulis membri[s] proprio temperamēto, vel potius ab anima: exercē[n]tem sua officia in sanguine, quem hepar conficit, & [mit]tit per corpus. In qua quidem re, refellenda est Aca[chiæ] opinio, qui putat has facultates immitti ab hepate, [ar]gumento quod Gal. scribat in lib. de placitis, hoc [lo]cus esse materiæ, qua alitur corpus, & virtutis princi[pi]um: verum ille fallitur. Non enim Gal. eo loco ita [ha]bet: sed (vt antea ostendimus) quia inquit materiæ, [qua] alitur corpus, est principium, ideo virtutis nutrit[ri]cis principium esse dicitur. Tribuit autem Acachias sin[gu]lis partibus facultates quasdam influentes ab hep[ate], nempe quatuor dictas naturales: alias vero insitas [...] res, quibus gignunt sibi propriam, ex qua constant, [sub]stantiam nempe carnem habere vim gignendi carne[m], os gignendi os, ventriculum gignendi chylum. Ha[nc] opinionem passim refellit Gal. qui statuit omnes sin[gu]lares partes, ex proprio temperamento habere insit[am] vim attrahendi, retinendi, concoquendi, & expellen[di], quarum quidem, & non aliarum facultatum benefici[o] carnem, os, & reliquas proprias substantias regignun[t], alunt, & augent. Nam ad concoctionem, quæ assimil[a]tio est, vel per assimilationem fit, hęc sequuntur: sed d[i]cat quæso ille, quid fiat à quatuor illis facultatibus, [ali]quid attrahatur, retineatur, concoquatur, expellatur, aliç quædam sunt facultates, quæ sanguinem attra[h]unt, retinent, concoquunt, ex quo pars sibi simile[m] substantiam gignit, & excrementa post concoctione[m] derelicta extrudit. Mirum enim est, si in vna materi[a] versari oporteat octo factultates, duas attractrices, to[t]idem retentrices, concoctrices & expultrices. Sunt er[go] hæc somnia: nec possumus statuere, hepar esse prin[ci]pium alterius rei, quæ in alias partes mittatur, quàm sanguinis. Sanguificam enim facultatem habet quidem

Acachiæ negligentia arguitur.

quod ostendit illius substantia, sanguini simili-
venarum exortus: solet enim natura instrumen-
ducere ab ea parte, quę materiam aut vim dat,
instrumenta deferre sunt apta: sed eam faculta-
se ipso exercet, quatuor facultatum naturalium
cio. Non enim præter illas, sanguifica aliqua ad-
est facultas: sed quia concoctio per contactum
uitur sanguinem ab hepate rubro gigni. An ve-
cupiscentia incontinentia in eo etiam posita sit,
indicio asserere nequeo. Nam fabulosum est ar-
atum, quo vtitur Gal. primo de locis affectis, &
le placitis: ideo in iecore eam esse collocatã, quod
dicant, Tytio iecur ab aquilis erodi. Voraces qui
& edaces esse, quibus magnum est hepar, expe-
a docet. At testibus tribuit Gal. facultatem gignẽ-
men, & merito: quandoquidem illi sepe apparent
sectionibus semine pleni. Non est tamen separata
quædam facultas, sed ex concoctione insita testi-
fit seminis generatio: Hanc facultatem hoc loco,
bi, Gal. vult à testibus immitti in vasa seminaria.
am suspecta mihi est hæc opinio. Nam scribit ille
15. primi de semine, seminaria vasa non nasci à te-
us: id quod ex anatome constat. Duplicia enim va-
um testibus coniunguntur: quædam, quę seminis
paratoria dicuntur, quæ à venis emulgentibus ena-
ntur: & in membranas testes inuoluentes inserun-
Alia autem, quę à testibus enata, in pudendum ter-
nantur: quæ seminis delatoria dicuntur. Certum est,
lum genus horum vasorum, talem facultatem à te-
bus capere: quippe cum præparantia, à testibus non
antur: delatorijs autem natura solũ vtatur, ad semẽ
culandum, quod perfecte in testibus iam confectum
: Quòd si quis dicat, in præparantibus semen con-
ici non perfectè elaboratum, concedemus id nos qui-
m: sed negabimus, eam vim à testibus influere: cum
sitam eam habeant ex proprio temperamento & sub-
antia. Sunt enim corpora illa diuersa à venis: vnde
enæ rubram substantiam continere conspiciuntur, cũ

De paßionibus consistentibus in hepate authoris opinio.

Testes quarum facultatum sint principium.

ad sanguinis per vniuersum corpus distribution
natura institutæ sint: vasa autem illa, semen con
non quidem perfectum (hoc enim postea fit in tes
eam tamen quam habent vim nulla ratio ostendi
stibus influere. Cæterũ virilitatis feminilitatisq; v
testibus sitam esse, & ab illis immitti in vniuersum
pus, argumento est, quòd masculus exectis test
masculinum robur amittat, & in femineam moll
& habitum degeneret: & fœmina, pariter aliam r
ram assumat: vt in gallinis castratis apparet. Quom
autem hoc fiat non satis patet. An forte id fit, quò
aliqua ab illis per meatus spermaticos, vel per al
viam, in vniuersum corpus transfundatur. An po
calor quidem solus, vel etiam cum vi ipsa mittitur.
verò crediderim, & calorem, & vim immitti à testib
Nam caloris argumentum est, quòd frigidiora redd
tur castrata animalia. Habitus verò, vocisque mutat
ostendunt vim etiam ipsam esse deperditam: quan
quidem diminuto solo calore, nequit tam magna fi
permutatio. Duplices esse facultates, quasdam insi
partibus, alias influentes, antea ex Galeno ostendim
Nec obstant, quæ aliquando scribit Galenus. Nam
lib. de constitutione artis scribit: partes habere diuers
facultates & proprietates: ita vt alia sensibilis sit, al
insensibilis, vel alia facultate prædita ob diuersu
temperamentum. Ad idem facit, quod habet 7. meth
di, actiones scilicet diuersas fieri ob diuersum tempe
ramentum. Ergo neruus sentiendi, & mouendi vim ha
bebit ob suum temperamentum. Eadem ratione arte
riæ, pulsandi facultate erunt præditæ ob suum tempera
mentum. Quòd si ita est, innatæ erunt omnes facultates
nec aliqua influens dicetur: nec præter temperamen
tum, ponenda erit anima actionum causa. De hac re (v
antea quoque annotauimus) varius est Gal. & planè an
ceps: vt etiam ostendit textu. 5. secundi commentari
sexti epidemion, vbi ita scribit. An fiant actiones in no
stro corpore, ob singularum partium temperiem, an ob
vim illis à creatore inditam, quæ nobis morientibus a

ec ego, nec alius affirmare poteſt. Nos autem o-
mus, id affirmari poſſe ex actionibus genere &
diuerſis: quas ad temperamentum diuerſum nul-
to referre poſſumus. Non enim tantum differt
ramentum hominis, & ſuis, quantum actiones &
illorum inter ſe diſcrepant. Quòd verò omnes
t non ſint facultates, ex eo patet: quòd ligato ner-
ſtiendi vis in ea parte amittatur, quę eſt poſt liga-
: ſeruetur verò in alia Facit quidem partis tem-
& natura, vt pars reddatur apta, vel inepta ad fa-
em influentem recipiendam, & exercendam: ſed
t temperies eſſe anima, aut cauſa actionum, quæ
à anima procedunt. Iam ſi influentes aliquæ ſunt
ates, videndum eſt quo modo illæ influent, & an
eadem ratio ſit in ſinglis facultatibus, nempe ani-
l vitali, & naturali dicta. Nec facile quidem eſt ve-
n hac re inuenire. Nam vt primum incipiamus à
iua & motiua, quæ putantur habere ſui influxus
ora indicia, dubium eſt an cum ſpiritu, vel ſine ſpi-
acultates illę à cerebro ad neruos, & à neruis in par
uæ ſentiunt, & mouentur, ferantur. Nam ſi Gale. in
e ſequamur, vt qui ſolus aggreſſus ſit modum do-
huius influxus, inueniemus profecto non eſſe facile
ligere ob illus varietatem quid ſentiendum ſit. Ete-
iu primo lib. de loc. aff. & in libr. de placi. ſcribit
vim recipi in neruis à cerebro, quemadmodum aer
it lumen Solis: hoc enim abſque aliqua ſubſtantia
ſo ſole in hæc inferiora demittitur. Deinde ſi cum
tu tranſmitteretur facultas, ligato neruo ſtatim
us & motus non perderentur. nec eo ſoluto reſti-
ntur. Neq; enim ſpiritus momento tẽporis à cerebro
xtremas partes peruenire poſſet, nec ſtatim etiã eua-
cere. Idem ſcribit circa finem primi de ſemine nempe
ſolum animalem, ſed etiam vitalem, & genitalem
ultatem ſine ſubſtantia aliqua immitti in corpus. Nã
uit, vna minima veneni impreſſio, vt in ſcorpionis
rſu apparet, totum corpus alterat, non quòd illa gut-
ſed quòd virtus eius per totum corpus extendatur,

Cęterum in lib. primo de causis symptomatum facultatem animalem ad neruos diuerso modo la eos enim, qui meatum habent veluti per viam. Ad verò veluti solis radij, qui per aquam & aerem seunt. Nerui autem qui cauitatem habent, sunt(tradit passim) visorij. Verum anatome docet ho sum esse. Sunt illi quidem molles, sed absque vlla tate. Nec contra facit, quòd vno clauso oculo, alt pupilla dilatetur. Nam hoc docet quidem spiritum quem ad oculi pupillam ferri: sed via ei patet per rias, nequaquam verò per neruos. Iam vero in sept libro de placitis ait omnes neruos iusta spinalem dullam ita sensibilem meatum habere, vt optici ne idque, vt spiritus animalis, qui motui plurimum ser vna cum violentia & ictu incidens, facultatem au faciliorem que ad distributionem reddat. Ex qu patet, eum velle si non per totum meatum, saltem aliquod spatium, spiritum, facultatemque animal simul descendere: id enim ostendit, cum dicit spirit cum ictu, & violentia in neruum incidere, vt facult augeat. De vitalis & genitiuæ facult. influxu idē, qu de animali ex superioribus sentiendum est. Illud a communiter omnibus conuenit, quòd sine instrume to in proximas particulas quadam tenus facultas stribuatur, vt quarto de vsu partium scribit Gal. N enim necesse est partem, quæ sentiat, neruum in om sua particula habere: sed satis est, si per partem ne dispergantur, à quibus postea facultas excidit in mi mas particulas. Ita quidem de influxu facultatum Gale. opinione sentiendum est. Qui vero arbitrantu animam totam esse eiusdem naturæ in toto & qualib parte, suaque natura indiuisibilem, coguntur fateri nul lum fieri huiusmodi influxum, sed ipsam animam sem per præsentem esse in omnibus partibus: quæ tamen non idem efficiat in singulis membris, quoniam illa differunt, vel quia propria instrumenta sunt male affe cta. Qua ratione sensus perditur in neruorum resolu tione, non potente instrumento sensus & motus reci-

Nullum fieri influxum facultatum.

pere

...imæ vim. Aliquando verò etiam si illa recepta ...n exerceri non potest, quoniam deest calidum ..., sine quo anima nequit sua officia in corpore ...: quomodo sensus otiantur per somnum, non ...nsoriis desit anima, vel sentiendi vis: sed quia ...i ostendimus) abest à sensoriis influens à corde ...t si quis dicat, cur ergo ligato neruo qui à cere... ...or fertur, pars quæ cordi coniungitur, non sen... ...verò sentit. Vtraque enim nerui pars animam & ...tiendi obtinet, & calor deest potius ei, quæ vi... ...st cerebro, quam alteri, quæ propinquum habet ...fontem. An id fit quòd facultas sensitiua & mo... ...n est apta recipi per finem nerui, sed per princi... ...Hoc verò est in cerebro, & non in corde. Cæte... ...cultates omnes vel vitæ causa, vel ad generatio... ...seruationem, vel ad commodiorem vitam ho... ...nt datæ. Vitæ quidem causa sensitiua, motiua, ...ria in corde & arteriis, attractiua, retentiua, con... ..., & expultrix. Ad propagationem verò facit, quę ...bus est collocata. Ad commodiorem autem vi... ...el potius ad humanam vitam necessariæ, imagi... ..., memoratrix & ratiocinatrix: sine his enim hu... ...vita à brutis non differret. Sic irascibilis, & concu... ...lis melioris vitæ causa hominibus data est. Nam ...bilis ad rationalis subsidiũ aduersus cupiditatem ... est, tãquam canis quidam contra agrestẽ & mul... ...capitum feram, vt in 6. lib. de placit. scribit Gal. ...atem cupiditas nobis sit indita, non docet Gal. est ...n hæc ratio, vt sine voluptatibus non viueret ani... ...Cęterum rationalis nunc iracũdię, nunc cupiditati ...iatur. Iracundia verò nunquam cupiditati: nullus ... vnquam seipsum increpauit, quòd ab intempe... ... cupiditatibus non sit captus. Irascibilis autem (vt ...nus) rationi aduersus concupiscibilem, cum ab hac ... vincitur, & ad vindictam sumendam ratio iudicat ...icta opus esse, opitulatur. Nonnunquam tamen ira... ...lis aduersatur rationi, quando scilicet male est af... ...a. Hinc fit vt rationalis, sola possit consistere, vt in

De vsu facultatum.

diis, sicut etiam concupiscibilis in plantis, ira autem nequaquam: quippe cum ad subsidium r lis hæc sit creata. Propterea tria ista principia sunt colligara per venas, arterias, & neruos, vt si cem seruire possint. Porrò, quæ doloris tristitiæ tiæque est causa facultas, videtur data ad contrar cessus mitigandos. Nimia enim voluptate & læti mo nonnunquam dissolueretur, nisi ex contrari ctibus medicina esset parata. Videtur etiam ead cultas eum habere vsum, vt naturam nostram fr & caducam deleamus. Iam verò rationalis in annis nostræ ætatis inquit Galenus, in libris de pl est imbecilla: euadit tamen robusta circa decim quartum annum, irrationalis autem in primis ann lida est. Hæc quidem tradit Galenus: sed exactius explicari potest. Concupiscibiles & naturales aliç tates in primis ætatibus vigent: vitalis, sensitiua, & tiua in adolescentia & iuuentute. Inter rationales nium in adolescentia: apprehensio in pueritia & ad scentia: iudicium in consistentia & prima senectut iuuentute memoria vigere videtur. In illis enim tem ribus anima habet instrumentum aptum ad certas e ctiones fœliciter obeundas. Atque hæc quidem suffi de facultatibus. Nunc verba, quæ in textu continet exponamus. Dicuntur ergo illa esse principia, qua facultatem, vel materiam aliis partibus primò exhi Originem verò habere dicuntur à principiis, quę ve substantia principij originẽ ducunt, aut ab alia subst tia, quę in principio apparet Subministrare autem pr cipiis intelligũtur, quę vel aliquid capiunt à princip vel ipsis principiis largiuntur. Illæ autem dicuntur gubernare nec gubernari, quæ solum obtinent quatu facultates naturales. Has enim solas nõnumquam pr nuntiat Galen. gubernare, vt patet in primo textu qui commentarij sexti epidemion, vbi ita scribit, omnes nimæ facultates, quibus animal regitur, quatuor sun Attractrix, retentrix, concoctrix, & expultrix. Insitas aliunde emanantes habere dicuntur, quæ quatuor ill

Quando in nobis vigeãt aut imbecilles sint hæ facultates.

Partes quæ dicantur esse principia.

Quæ dicantur ab aliis originem habere.

..., & præterea ſenſum & motum recipiunt. Nerui ...ſpinalis medulla à cerebro oriuntur, & ſubminiſtrāt, ...uerſo modo. Nam ſeruit ſpinalis medulla cerebro ...quòd ab illa nerui oriuntur, qui in corpus poſtea ...guntur, & ſentiendi mouendique vim à cerebro in ...quam primo influentem in corpus deferunt. Ner...um, non quòd ex illis aliquid oriatur, ſed quod ...facultatem deferant à cerebro ſumptam ſi ſenſiti... à ſpinali medulla, ſi & ſenſitiui & motiui fue-... Arteriæ à corde oriuntur, & illi ſeruiunt, quoniam ...uo calorem totius corporis contemperant: pul-...utem vim à corde capiunt, quam non reliquis ...s communicāt, vt nerui ſenſitiuam & motiuam, ...æ ipſæ exercent totius tum corporis (vt diximus ...) tum vt illius & cordis etiam calor conſeruetur. ...ab hepate ortum habent, & ei ſeruiunt, quædam ...imus ad illud deducendo alimentum vt meſarai-...ie vero diſtribuendo ſanguinem ad nutritionem ...tum corpus. Vaſa autem ſeminaria, quæ ſeminis ...oria dicuntur, à membranis teſtes inuoluentibus ...ntur, præparatoria autem à venis emulgentibus. ...ant autem illæ teſtibus, eo quod ſanguinem à ve... teſtes deducant, hæc autem quia ſemem elabora... teſtibus ad penem traſmittunt. Cartilaginem vo-...medici, quod ab oſſe oritur, & ipſa ambit. Liga-...um verò quod ab oſſe oritur, & oſſa inter ſe con...t. Membranam ſi vt ſolet Galen. hic ſumamus, fal-...erit quod à ſe ipſa gubernetur. Nam cerebri & fœ-...uolucra membranas vocant: illa autem venas ar-...s & neruos habent. Intelligere itaque debemus ...branarum nomine peritoneum: vix enim alium re-...o in corpore huius generis. Ex oſſibus dentes exci-... oportet: illi enim ſentiunt, non ex ſua natura, vt a-...ādo Gal. ſentire videtur, ſed quia neruos recipiunt. ...òd ſi in radices ſolum nerui inſeruntur, tamen in re-...iam partem ſentiendi facultas ſine neruo ſpargitur, ...antea oſtendimus. Adenes in duplici ſunt differentia, ... enim ſunt, qui ſolū vſum habent quales ſunt, quę ad

Quæ miniſtrare principiis.

Quæ nec gubernātur nec gubernent.

Quæ inſitas & aliunde emanātes habeant.

Nerui & ſpinalis medulla quomodo cerebro ſeruiāt

Quomodo Arteriæ cordi ſeruiant.

Quomodo venæ hepati ſeruiant.

Vasa seminaria quomodo testibus seruiant.
Cartilago ligamentum membrana.
Ossa
Dētes quomodo sentiant.
Adenes.

venarum diuisiones replendas securitatis venar[...] tia, ne in diuisione rumpantur, positæ sunt, vt su[...] dulæ inguinum, ceruicis, & axillarum. Aliæ [...] habent actionem etiam sibi propriam, vt gl[...] mammarum, quæ lac gignunt: & testes etiam, [...] men efficiunt Caro simplex viscerum (quam affu[...] quod scilicet circa vasa affusa sit, vocant) aut non[...] aut non omni sui parte, quemadmodum etiam ca[...] patis & cerebri. Cæterum per reliquas partes in[...] musculos, tunicas, & membranas, & denique qu[...] sensu præditum est, hæc de facultatibus suffician[...] aliis materiam præbere possunt meliora excogita[...]

Capillorum autem atque vnguium nequ[...] gimen vllum est, sed generatio tant[...] modo.

Quæ hic de capillis & vnguibus tradit, satis (vt[...] obiter docuimus) ostendunt diuisionem partiu[...] quattuor differentias non comprehendere omnes[...] tes corporis: nam capilli & vngues excipiuntur ab[...] Nec credere quidem oportet Galenum partium[...] stituentium corpus diuisionem fecisse: vngues aute[...] pilos partes re vera non esse. Nam vt sine ossibus &[...] te, manus & pedes recte constitui nequeunt: ita pr[...] cto nec sine vnguibus. Nam si ad partium dissimilar[...] structuram eas similares iudicamus esse necessarias,[...] quibus instrumenti actio commode exerceri neq[...] nemo est, qui vngues excludere possit à compositi[...] earum partium, quibus illi à natura sunt dati. Eadem ratio de pilis, qui circa oculos sunt positi, nequit e[...] visio absque illis fieri. Postulat autem hic locus vt pilis agamus diligenter, quoniam ab illis Galenus m[...] tarum partium signa capit: ac multa obscure sunt de [...] re scripta à Galen. lib. 2. de temperamentis cap. 5 & 11[...] vsu partium cap. 14. & primo de compositione medi[...] mentorum: nec non ab Aristo. lib. 3. de historia anim[...]

Vngues pilos partes esse cōstituētes corpus.

...ca II. & I2. & lib. 5. de generatione animalium
... Porrò exigit hæc tractatio vt doceamus quid
...quæ illius causa materialis, efficiens, finalis, si-
...on: quis modus generationis, quis vsus, quæ &
...ferentiæ, quæ causæ singularum differentia-
...id demum ostendere possint in nostro corpore.
...omnia hoc loco nequaquam prosequemur, sed
...lu, sine quibus illius generatio intelligi nequit:
...verò postea suo loco docebimus. Galenus in fi-
...de temperamentis scribit pilum omnium, quæ
...corpore frigidissimum & siccissimum esse. Ex-
...item 2. lib. eiusdem operis non simpliciter om-
...rtium, sed earum solum, quæ in cute extant, pi-
... siccissimum: quippe cum ossa, quæ durissima
...nequaquam flecti possunt, videantur pilis sic-
...verum ex his verbis non tam definit Galen. quid
...s, quàm qualis sit illius temperies. Potest autem
...c modo definiri. Pilus est corpus tenue, lon-
...otundum, fragile, flexile, siccissimum, extans in
...orporis. Materiam pilorum tradit Aristo. in lib. 5.
...eratione cap. 3. esse humorem exhalantem à cute.
...iidem opinioni primum repugnat Galenus II. de
...rtium & 2. de temperamentis, dicens esse vapo-
...Deinde humor non ita potest ascendere ad caput,
...isire per suturas capitis, præsertim quòd oporteat
...humorem esse pituitosum: nam alii non sunt vi-
..., & propterea non possunt trahi in longum vt sunt
...At color pilorum ostendit non esse semper pitui-
...ausam, cum pili sepe nigri, ruffi, & flaui appa-
.... Postremo non docet Arist. an huiusmodi humor,
...a dicit exhalare à cute, velit in ipsa cute gigni, & ab
...la exhalare, vel à subiectis partibus prodire, nec
...n, qualemue velit esse, an vnum ex quatuor humo-
...s, vel plures, aut aliam quampiam humoralem sub-
...tiam ab illis diuersam: & eam quidem vel crassam
...enuem aut viscidam, aut friabilem, vel alterius qua-
...tis. Gal. verò in lib. 2. de temperamentis & 9. de vsu
...tium vult materiam pilorum esse vaporem fuligino-

Tractatio de pilis quibus constet.

Pilus quid & eius temperies.

De materia pilorum & Arist. opinio.

sum, crassum, & terreum. Quam quidem opin[...] Auerroes improbat hoc argumento, quòd ex tali[...] re fuliginoso, fragili, friabili, terreo, nequeat c[...] continuum & longum fieri. Adde quòd ex tali v[...] nunquam posset pilus albus fieri. Scribit pręterea [...] 14. metho. pilos fieri ex parte limosa humorum, q[...] cutem transpirāt: sed quid, & cuius naturę sit hoc [...] quod in humoribus limosum vocat, nō docet, an [...] velit esse quicquid ex singulis humoribus, vel ex [...] nibus simul iunctis crassius reperitur. At in omni[...] nione dubitationes nascūtur, nec facile est verum [...] nire. Mihi autem videtur materia pilorum consta[...] duplici substantia, nempe ex vapore crasso & fuligi[...] vel materia crassiore ipso vapore & præterea vis[...] quodam humore. Nam pili generatio maxime in [...] rioribus partibus & externis ostendit esse opus vap[...] illius verò siccitas & durities docent vaporem non[...] halituosum, is enim exhalat, sed esse siccum & te[...] strem, fragilemque, qualis est ipsius pili natura. Req[...] autem humorem viscosum cum tali vapore, pili co[...] nuitas ostendit: ac superante nunc vapore, nunc tali [...] more, aut gignuntur, aut non gignuntur pili, aut di[...] rentias mutant in colore, consistentia & in aliis di[...] rentiis. A qua verò re vapor ille eleuetur expendere [...] portet: quod quidem miror à Gale. prætermissum, c[...] tamen absque huius rei consideratione nequeat q[...] dicere, cuius rei temperiem illi ostendant. Montan[...] tradit talem vaporem fuliginosum ab omni humore [...] leuari, sed in eo errat: nequit enim ab humore humid[...] & halituoso qualis est pituita, sanguis, & serosus humo[...] attolli vapor, qui sit fuliginosus, siccus & terreus. Pr[...] tereà si ex massa humorum, aut ab vnico duntaxat hu[...] more vapor ille eleuatur, quomodo potest partium co[...] poris naturalem temperiem indicare? Mihi autem vid[...] tur vapor ille crassus & fuliginosus nihil aliud esse quàm excrementum crassum resultans ex concoctione quæ in singulis partibus ad propriam nutritionem obi[...] tur: de quo quidem Gal. tertio lib. de natura. facul. & 3

Gal. opino de materia pilorum.

Authoris opinio de materia pilorum.

Montani opinio de materia pilorū confutatur.

Materia pilorum ex duplici substantia.

d & quinto de vſu partium meminit: vbi docet
cõcoctione reſultare duo genera excremento-
m tenue, aliud craſſum: treſque concoctiones
n in ventriculo: cuius excrementum tenue eſt
aſſum eſt ſtercus: aliam in hepate, & huius ex-
m tenue eſſe bilem flauam: craſſum humorem
olicum: tertiam verò concoctionem obiri in
artibus, cuius excrementum tenue ſit vapor,
at inſenſibiliter, craſſum autem, ſordes: quam
ſcimus cuti adherere, & camiſias tingere, infi-
Hoc ipſum eſt pilorum materia vna. Nam vbi
relinquitur tale excrementum, quid ex eo fit?
rdes illa craſſa cum perniciosa ſit, ſi maneat
concoctione, ideo vi caloris & vaporis, qui per-
halat à corpore natura ita prouidente attolli-
pernas & externas corporis partes: vbi cum il-
nequeat libere expirare, hæret, ac cum humo-
ſo & pituitoſo, naturaliter cuti ſubiecto miſce-
ue materia pilorum. Quod autem non ex hu-
s qui in venis continentur, ſed ex ipſis partibus
s materia pilorum educatur, id etiam argumen-
quòd etiam mortuis in quibus humorum nul-
mplius generatio in venis, pili proueniant &
tur. Quod quidem non poteſt aliter fieri,
quòd ex putredine fuligínoſa excrementa in diſ-
ne corporis gignantur, quæ eo viuente in con-
ne proueniebant: & quòd otioſis, melancho-
& his qui in profundis carceribus detinentur,
& capilli plurimum creſcant. Ab his enim
plurimum talis excrementi gignitur, & mini-
liberè expirare poteſt, quare totum fit pilorum
ria. Accedit quod mulieres pituitoſæ pilos etiam
eent, hoc enim oſtendit non ex humoribus ipſis
nis contentis, qui in tali natura inepti ſunt ad hu
odi fuliginoſam materiam emittendam, ſed ex ex-
ento illo nato ex craſſiore parte alimenti, quod fit
ementum in tertia concoctione, quo nullum huma-
corpus caret, materiam pilorum ſumi. Nonne

etiam oporteret pilos perpetuo esse ruffos aut
Nam cum necesse sit vaporem illum quem mate
se pilorum illi dicunt, attolli ab humorum tot
referet vtique ille sanguinis magis, quàm alio
morum naturam, quoniam semper plus est sa
quàm alterius cuiuscumque humoris. Cæterum
efficientem pilorum videtur ponere Galenus c
tem & siccitatem. Ait enim illos ab his qualitati
ri. Verum huiusmodi qualitates causæ potiu
quòd materiam gignant pilorum: nam exupera
illis qualitatibus, plurimum illius terrestris mate
alimento gignitur: aut certe non nisi causæ effi
remotæ, rationem habent: propinquum autem eff
motus est ipsius excrementi: ex illius enim motu p
tem (vt postea ostendemus) fit pilus: calor au
vapor, materiam illam mouent & subleuant. A
te etiam illa extruditur ab expultrice vi partium
narum in quibus gignitur. At causam sine qua non
sunt pili gigni, & cum qua apte gignuntur, à cutis
ra sumitur. Oportet enim illam non esse nimis s
vel duram, vel humidam: vel cui subiecti non sin
dines multi & crassi. Duram enim & siccam cutem
peruadit huiusmodi vapor & excrementum. In hu
concidunt meatus, qui sunt in cute. Vbi autem te
nes multi subsunt, vt in vola manus & pedis, aut p
gignitur materia pilorum, aut ad cutem nequit pe
nire, aut per illam nequit transire. Quis sit finis &
generationis pilorum docet quidem Galenus, sed
semper eosdem scopos tradit. Nam in secundo de te
peramentis scribit vel ad ornatum, vel operiment
illos esse factos. Vndecimo vero de vsu partium,
de capitis pilis agit, scribit eos ob duplicem vtilitat
factos, ad operiendum scilicet caput, & ad crassio
excrementa consumenda, quæ caput ipsum alioq
offenderent. In hos ergo tres fines pilos omnes reu
care possumus, vel ad ornatum, vel ad operimentu
vel ad temperamentum: quod contingit ex consum
ptione excrementi. Adde si vis quartum scopu

Pilorum causa efficiens.

Causa sine qua non pili gignuntur.

De vsu pilorum.

...ſitatem materiæ, & quintum ob naturæ proui-
...a, vt membra quædam ex illis componantur.
...nunquam ob vnum ex his ſolum, aliquando
...es ſcopos facti pili agnoſcuntur. Porro ornatus
...identur facti pili in naribus, pudendis, axillis.
...idenda tamquam obſcenę partes, tegenda ſunt.
...um verò & narium cauitates tamquam defor-
...lis replentur. Cæterum ad vtilitatem in nulla
...identur facti pili, quinetiam coniunctum ſimul
...t ornatum. Capitis enim & barbæ pili, non ſo-
...les ſunt, ſed etiam partes ſubiectas ornant: ita
... ab ornatu ſeparari non videtur: ornatus autem
...itate ſeparatur, vt in exemplis prædictis. Iam
...ò materiæ neceſſitatem, nec vtilitatis, nec orna-
...tia pili tibiarum & brachiorum videntur facti.
... enim partes illæ munimento ex pilis aduerſus
..., vt caput & facies egent: nec magis ornatas quã
...os habẽt, quàm cum illis carent eſſe agnoſcimus:
...utem quoniam aliter fieri non poterat. Oporte-
...im excrementa illarum partium vacuari, nec ali-
...idem vacuari poterant, quàm conuerſa aliqua ſui
...one, quæ ſcilicet pertinatius hæret, in pilos. At pi- *De modo generationis pilorum.*
...lorum facti ſunt, quoniam ſine illis oculorum
...oſitio & viſio conſtare non poterant. Cæterum
...rationis pilorum modus optime docetur à Gale-
... libro ſecundo de temperamentis. Cum enim (in-
...) vapor fuliginoſus craſſus & terreus meatibus
... impingitur, ita vt nec facile intro redire, nec extra
...elli poſſit, quem alius rurſus ex profundo ſubiens
..., prorſumque impellit, & alius alium deinceps,
...ec multi coniuncti & ſimul complicati fuerint, qui
...anſitus anguſtiam ſtipati, in anguſtam prorſus
...am rediguntur, propelluntúrque à ſimilibus va-
...bus, quibus exitus eſt negatus, quia meatus iam eſt
...patus, cogitur ergo exire à cute iam lori formam
...ptus pilus: aſſimilaríque poteſt, quod in meatu eſt
...actum ſtirpis radici: quod verò extat ex cute ipſi
...ut ſtirpi.

De differentiis pilorum.

Differentias pilorum sumit Arist. 5. de gener animalium cap. 3. à duritie, mollitie, longitudin uitate, crispitudine, multitudine, paucitate, colo Verum non omnes differentias complectitur: enim eam, quæ à crassitie est, & tenuitate, ortú decidentiæ tempore. Quare præstat differentias re à figura, consistentia, quantitate, incrementi colore, ortus, & casus tẽpore, à causis vsu. A figura sumũtur hæ differẽtiæ quod quidã recti, alij crisp inter rectos & crispos medij: alij vniti, alij diuisi. sistẽtia quod quidã crassi, alij tenues, alij medij, a duri, alij molles, alij asperi, lenes medij. A quan continua, quod alij longi, alij breues, alij medij. A creta quod aliis pauci, aliis nulli, aliis multi, aliis has differentias medij pili dati sunt. A colore quo sint albi, alij nigri, alij pallidi, alij ruffi, alij subflau sic de aliis coloribus qui in pilis reperiũtur. Non omnes colores pili recipiũt: cum nec virides, nec in hominibus reperiantur: in volucribus autem pe tali colore præditæ apparent. Ab incrementi & de menti modo, sumuntur differentiæ: nam alij augen alij non, vt palpebrarum pili: alij cum ordine, alij ordine crescunt. cum ordine vt superciliorum & c tis etiam pili: sine ordine autem, reliqui ferè omnes ortus tempore, nascuntur quoque differentiæ: quon aliis citius oriuntur, aliis tardius, aliis iusto temp Ita aliis cito cadunt, aliis tardius, aliis iusto tempo Porrò ab vsu sumitur etiam differentia, alij enim ad perimentum, (vt ferè omnes qui in corpore sunt) ad ornatum, vt superciliorum, alij ad vtrumque sim vt barba: causas verò prædictarum differentiarum p stea docebimus, vbi mentio illarum fiet à Galeno. eodem genere partium cum pilis ponit vngues: qui vera & ipsi nullas habent facultates, sed solum per a ditionem crescunt, posteaquam geniti fuerint, non d cet autem Galenus ex qua materia gignantur & cresc Scribit autem Acachias vngues gigni ex crassis terren que neruorum excrementis: quod rationi non est co

Nam si ex tali materia gignerētur vngues, cur *De materia vnguium et Acachias refellitur.*
arub⁹ corporis vbi nerui multo maiores sunt,
digitis, nō appareret vnguium generatio, quid
id potest fieri ex eodem excremento. Præterea
i potius quàm ossa & ligamenta facerēt, talia
nta. Quod si ratio conuincit, vt etiam illæ par-
na excrementa procreent, necessarium vtique
l vngues, aut aliquid simile ex illis gignatur.
quòd oporteret maximos esse in digitis ner-
i tot excrementa gignant. Addo quòd vngues
nt corporis ex naturę prouidentia in prima ge-
ne comparatæ, quæ ex excrementis fieri ne-
postremo cum molles sint vngues, aut certe
, non possunt ex crassa & terrena materia gigni.
le nutriri vngues: quod si ita est, erunt præditi
r facultatibus, attractrice, retentrice, concoctri-
xpultrice (sunt enim hæ facultates partium, quæ
ntur, & nihil nutritur quod præditum non sit il-
ltatibus) non ergo nutriuntur, aut revera augen-
l si ita fit, non constant ex excrementis. Verum
mus solum crescunt per aditionem. Prior enim
posteriore pellitur. Generantur etiam improprie
li & excrementa. Non ignoro equidem Gale-
n fine lib. secundi de institut. anatomic. simile
abere: cum illarum sententiam probare videtur,
gues ex ossis, nerui, cutis, & carnis etiam concre-
procreatos tradunt, putantque. Arterias, venas,
uos vnguibus iungi sensus vitæ, & alimenti gra-
amen, vt diximus, non sentiunt, non viuunt, nec
nutriuntur vngues, vt ille eodem loco fateatur o-
t, cum scribit vngueis pilorum modo à radice ex
augeri. Verùm cum docet modum, quo con-
vngues ex multiplici illa substantia, concretio-
nescio quam imaginatur, quæ non facilè intelligi
st. Nam ex osse quid produci potest, quod perpe-
ullulat, & atteritur? Et cur in extremis partibus
cretio illa fit, in aliis verò minime? Aristoteles in
dam problemate docet vngues ex cute prouenire,
vt satis constat ex illorum duritie, non rectè.

Itaque placet magis eorum opinio, qui volunt vngu prouenire ex cartilaginosa substantia extremæ par digitorum indurata. Nam vnguium durities media inter ossa & cartilaginem, tamquam ex cartilagine siccata & tendente ad ossis naturam consistant. Vide tur autem crescere naturæ quadam prouidentia, qu huiusmodi cartilagines tales ab initio fecit, vt perp tuo pullulare & excrescere valeant, ne desit quod in l cum attriti & consumpti reponi possit. At si pili, & v gues non viuunt, vnde illis illud incrementum accid Nam sine nutritione nihil augeri videtur. Quod ver nutritur, vita esse præditum nemo negat. Quod plan etiam fatentur, qui pilum dicunt nil aliud esse, quàn plantam. Ego verò ita puto sentiendum, pilos inquan & vngueis mediam naturam habere inter viuentia, non viuentia, cuius generis corallus, fungus, spongi marinæ, & alia quædam esse agnoscuntur.

Mediam naturam habẽtia inter viuentia & nõ viuentia.

Indicia autem cuiusque temperaturæ sumpt à cerebro initio deinceps dicemus. Sunt ver quinque vniuersa genera, quæ ipsius natur ostendunt. Primum quidem totius capiti dispositio. Secundo verò sensibilium operationum virtus & vitium, & tertium actiuarum, quartum earum, quæ tenent principatum, & quintum naturalium. Aliud verò genus præter hæc omnia ea, quæ extrinsecus venit alteratio, & quidem totius capitis dispositio ex magnitudine & figura sumitur atque capillis.

Enumeratis & diuisis partibus corporis proponit suũ deinceps institutum, quod est, inquit, explicare velle singularum partium omnium temperaturarum indicia, & simul proponit à cerebro esse incipiendum, & à

s rebus signa sint sumenda, ad cerebri temperies
oscendas. Verum illud intelligendum non est,
num velle omnium partium enumeratarum tem-
uras & illarum indicia tradere velle: nam id non
in hoc opere, sed solum illarum partium tempe-
as manifestat ex suis signis, quæ quidem habent
mutandi temperiem corporis, vel tanti sunt mo-
ti in corpore, vt illarum natura prænoscenda sit à
ico, tamquam necessaria ad illius propria officia
cenda. Sunt autem prioris generis cerebrum, cor,
ar, & testes: secundi verò pulmo & vẽtriculus. Por-
cerebro initium sumit, tamquam à digniore parte:
etiam quòd in eo possit facilius methodus exerce-
uæ instituitur de signis cognoscendi temperamen-
artium. Non enim ex omnibus fontibus signa su-
ntur ad omnium partium temperies significandas.
m ad cerebri temperies dignoscendas scribit ex fi-
a & magnitudine capitis, indicia capi: in corde verò
pate & aliis partibus, quarum figura & magnitudo
sum fugiunt, non licet ex illis signa ducere. Ergo ex
nibus fontibus signa sumenda sunt, quę possunt sin-
lis partibus accommodari, nec mutãdi quidem sunt
ntes illi signorum, quos antea posuimus communes
e rebus omnibus dignoscendis, nempe ab essentia,
illis, quæ essentiam sequuntur, à causis & similitudi-
rerum, semper enim inueniemus in illis, quod ad
m propositam significandam conferat. Verum quo-
am pollicetur Galenus se velle docere omnium tem-
raturarum, quæ in prædictis partibus, & in toto etiã
rpore reperiuntur signa, postulat vtique nostrum of-
cium, vt hic explicemus, quæ & quot sint temperatu-
e, & quæ in illis reperiuntur differentiæ: ita enim oc-
asionem sumemus explicandi in hoc opere, quæ alibi
alenus docet, sequentique tractationi lucem adhibe-
imus, & si quid desit in ea, intelligemus an rectè, vel
perperam, id ab authore sit prætermissum. Ac ex supe-
rioribus quidem patet, quid sit temperies: illud tamen
non constat, an vna sit temperies in homine, an plures

ſpecie diuerſæ. Nam Hippocrates primus, & poſt i[...] Galen. aliíque medici, non niſi vnam videntur aſſe[...] cum tradunt corpora noſtra conſtare ex quatuor[...] mentis, ac ex illorum mixtione temperari, temper[...] que in illis fieri. Ad idem pertinet, quod illi ſcrib[...] cum homo moritur, ſingula elementa à ſe inuicem[...] parari, & ad ſuam naturam, id eſt ad elementa m[...] diſcedere. Aiunt etiam non eſſe parem in animal[...] ſingulis elementorum portionem, ſed in aliquibus p[...] eſſe ignis, in aliis plus terræ, vel aeris & aquæ: & pr[...] de plus vel calidi, vel frigidi, vel humidi, vel ſicci, [...] quidē, & aliæ huiuſmodi ſententiæ oſtendunt nos v[...] cam habere materiam ex ſubſtantia elementorum c[...] fectam, vnamque temperiem, ex elementorum quali[...] tibus inter ſe agentibus & patientibus reſultantem. V[...] rum ſi diligētius, quàm illi fecerint, hæc perpendem[...] inueniemus profecto, ſpecie & natura diuerſas in n[...] bis eſſe temperies, & ſubſtantias, quæ diuerſam tract[...] tionem requirunt. Nam alia eſt materia partium noſt[...] corporis, quatenus illæ corpora ſunt, alia verò quat[...] nus viuunt: alia quoque eſt tēperies materiæ, quæ co[...] pus conſtituit, ab ea, quæ propria eſt materiæ viuētibu[...] Quod ſic oſtendo. Nam mortuo homine ætatis cur[...] in extrema ſenectute, vel in alio quocunque tēpore p[...] febres hecticas, & tabem, manet corpus illius, cadau[...] inquam integrum ex elementis compoſitum, & pro ca[...] daueris natura temperatum. Ea verò materia, quæ c[...] caloris & temperaturæ viuentis ſubiectum, ac coniun[...] ctionis animæ cum corpore, vitæq́ue cauſa, conſumpt[...] eſt. Nam ſi illa non deeſſet, numquam naturaliter, i[...] eſt ab internis principiis periret homo. Quinetiam di[...] uerſas has eſſe compoſitiones, docent diuerſi modi co[...] ruptionis hominis & cadaueris. Nam homo moritu[...] naturali morte, & per tabem diſſoluto vi caloris corpo[...] ris viuentis, eo humore, qui eſt pabulum & ſubiectum[...] illius caloris, qui & ipſe ſimul euaneſcit ad humori[...] conſumptionem, vt ignis marceſcit, conſumpto humo[...] re ligni: cadauer verò ipſum (vt rectè tradit Ariſtotele[...]

Antiquos nō cognouiſſe plures tēperies ſpecie & natura diuerſas.

Materiā & temperiem vnā eſſe viuētibus propriam aliam propriā cadaueri.

li o quarto meteorum.) Non nisi per putredinem
aliter, id est ex suis principiis dissolui potest: ac
dissolutionem, quæ conspici possunt elementa,
itrediné separata reperiuntur, cinis, aqua, & va-
Deinde, si vna & eadem esset materia viuentis &
ueris, eademque temperies, cur tabidæ febres pa-
vtramque non consumunt. At nullus reperitur
us, modo ille sit sine putredine partium, qui cum
nem occidit, cadauer non relinquat integrum.
probant principia propria viuentibus. Nam san-
& semen propriam habent materiam maximè re-
tem à nudis & puris elementis: Ex quibus res om-
quatenus sunt corpora composita, constant. Ete-
viuentia pro ratione perfectionis formę, materiam
irunt maxime compositam & proinde maxime
dentem à prima elementorum mixtione & tempe-
Addo quod hominis corruptionem appellamus
tem: corruptionem vero cadaueris, putredinem:
quam generatio & compositio illorum natura in-
e differant, quorum scilicet nomina tantopere dis-
ent. Itaque ex his patere omnibus puto, vnam esse
eriam hominis, quatenus ille habet corpus ex ele-
tis compositum: Aliam verò, quatenus habet cor-
animæ calorisque proprij viuētibus subiectum De
bus sigillatim nunc est agendum, vt propria cuius-
natura, temperies, & vis innotescat. Porro compo-
, ex qua fit cadauer, quod viuentibus etiam subii-
r, constat ex primis mundi, & proximis cuiuscun-
rei elementis, qualia sunt in nobis quatuor hu-
res inter se confusi & commixti: & hæc compositio
era efficit molem ipsius corporis, multa enim est
teria, quæ assumitur ex elementis & principiis.
m elementorum omnis substantia, & materiæ quæ-
m portio, quæ est in nostris principiis, assumitur ad
nc compositionem. Compositio vero, quæ est vi-
ntibus propria, habet quidem materiam ex elemen-
, sed propria quadam viuentibus ratione ela-
ratam. Nam etsi semen & sanguis, reliquique

Materia cadaueris ex quibus sumatur.

humores, quibus homo constat, ex elementis materi habent, & revera constãt: tamen ab his, in quibus gnuntur, recipiunt propriam quãdam formam, & te periem, quæ conuenit solis viuentibus Pinguis e & oleosa est propria viuentibus materia. Sed de postea. Prior vero compositio, de qua agimus, cons quidem ex vna & eadem massa elementorum, & h morum: quæ tamen ex diuersis natura rebus, & diue modo temperatis, conficitur. Ac in generatione par diuersarum, quales sunt in nostro corpore, etsi ex om substantia aliquid sumitur, vt corpus fiat composit ex quatuor elemẽtis & quatuor humoribus: tamen p diuersitate partium, plus aliquando terræ, vel aquæ, v aeris, vel ignis, aut pituitæ, bilis flauæ, vel atræ, & sa guinis ipsius assumitur: vnde partes inter se differu calore, frigore, humiditate, siccitate, duritie, molliti colore, sapore, & aliis qualitatibus: fitque vt quædan melius, aliæ deterius: & quædam etiam quantum sensu iudicare potest, exactè temperatæ sint, & dicantur esse.

Materia & tẽperies cadaueris quid & à quibus pati poßit.

Cęterum hęc compositio vt propriam habet materiam, propriamque temperiem ex elementorum substantia & qualitatibus cõfectam. Ita corruptionem & insigne alterationes, à nullo alio pati potest, quàm à suis principiis (excepto ab igne, cuius inquit Arist. omnia sunt materia,) Nam si os, carnem, neruos, ligamenta, & viscera, vel in aqua feruenti decoquas, non corrumpes eam compositionem, quam habent ex elementis: nec etiam euidenter alterabis illarum temperiem. Quod euidentissime docet temperies ossis, quę nihil humidior fit ex aquæ contactu, vel longa in ea mora. Caro vero & aliæ partes molliores, rarioresque, etsi humore imbuuntur, eum tamen tamquam spongia admittunt, non mutata propria temperie ipsius substantiæ. Quod si ab aqua feruenti, nec corruptionem, nec insignem alterationem patitur huiusmodi compositio, minus certe à morbis & morborum causis, quæ sunt propria viuentibus, & à principiis viuentium proficiscuntur, affici poterunt: quod docet euidẽtissimè experientia. Nam ossa

corum

qui tabe moriuntur, nihil videntur à calore, qui
fuit causa, plus exsiccata, quàm in aliis, qui ex
morbis moriuntur. Quod euidentissimum est
entum, longe diuersam esse compositionem,
ex elementis, ab ea, quæ viuentibus est propria.
& huius proprietates ostendunt. Nam (vt dixi-
iuentia materiam propriam habent, qua illorum
fouetur & accenditur: quæ quidem, (vt iam dixi-
ex Aristot. vnctuosa est & pinguis: quod multis
is probare possumus Primum enim omnes partes
corporis, cum manibus contrectantur, vnctuo-
liquod relinquunt: & tanto plus, quanto anima-
t iuniora: in quibus plurimum illius humoris est
c in corporibus: seniora vero animalia, minus ha-
uius materię. Docent prætcrea idem nostra prin-
semen & reliqui humores, qui pinguem talem
antiam in se continent: nec non destillationes,
i ignis non solum ab animalium, sed etiam plan-
partibus, oleum elliciunt: & illud quidem tanto
fius, quanto iuniora sunt viuentia & illorum par-
Est porrò ea pinguis substantia eiusdem quidem
ris cum ea, ex qua obæsa redduntur animalia: sed
riore substantia confecta, & magis elaborata. Id
d docet seminis nostri purissima, aerea, & quodam-
o ætherea substantia Prætcrea natiua hæc pinguis,
eosa materia, diligenter est cum elementari com-
a. Nulla enim est vel minima in nobis particu-
quæ illius non sit particeps: id enim postulant no-
principia, ex quibus partes singulæ viuentis fiunt.
guedo verò, quæ ex otio, & delicatiore victu in ani-
bus succrescit, circa membranas, vel tota, vel certè
ima sui parte colligitur: in ossibus verò neruis, li-
entis, & aliis partibus solidis & duris, aut in cere-
& in viscerum substantia non recipitur. Quare vita
æc non est, nec vitalis caloris subiectum, & pabu-
: quin potius, vbi abundè creuit, onus fit corpori &
næ, mortemque accelerat. Contra verò natiuus ille
nor, oleosus & pinguis, quanto magis abundat,

Materia propria viuentibus qualis.

tanto magis vtilis est ad omnia vitæ munia, & ad v producendam. Eo enim pertinet quod scribit Hippo Quæ crescunt corpora plurimum habent calidi in ti, & plurimo propterea egent nutrimento. Scribit e Arist. in lib. de long. & breu. vitæ, tum plantas, tum a malia longissimæ vitę esse, quæ pinguis huius substa tiæ plurimum ex suis principiis receperunt. Est por hic humor (vt diximus) confusus & commixtus cum lio, qui in partibus est ex elemẽtis insitus, naturali mi tione, sed caloris externi, & maximè interni vi, ab al separatur per euaporationem solam, si calor intra na turæ suæ limites contineatur. Quod ostendit mors, qu sine morbo, cursu ætatis dissoluto hoc humore, contin git: alioqui etiam per colliquationem, vt accidit in fe bribus colliquantibus. Nam non solum in vrinis, sed etiam aliquando in alui excrementis cõspicitur oleosa hæc materia. Cæterum vt hæc in omnibus viuentibu pinguis est & oleosa: Ita non solũ multitudine, sed etiã crassitie, tenuitate, viscididate, & aliis qualitatibus differt. Id enim postulant diuersa viuẽtium natura, diuersaque illorum principia, & inæquale viuendi tempus. nam & hæc etiam Arist. in lib. de longit. vitæ memoriæ prodidit: nẽpe ea diutius viuere, quæ crassiorem & tenaciorem eiusmodi humorem obtinent. Verum in vno & eodem indiuiduo animali, & in singulis illius partibus, necessarium est eum humorẽ eandem habere quãtitatem, easdem prorsus qualitates. Nam si in aliquo ex his vel minima esset differentia, fieri non posset, vt eodem tempore partes omnes viuerẽt, & morerentur, aut etiam generarentur, nutrirentur, & augerentur. Quicquid enim differentiæ in eo posueris, celerioris, aut tar dioris actionis & passionis causa erit. Iam vero temperies huius humoris, calida & humida est in omnibus: propterea maiores nostri viuentia omnia dixerunt esse calida, & humida: non quidem comparatione facta ad seipsa mortua, vt ridiculè interpretatur Galenus, sed ex hoc ipso humore, quo animalia viuunt: & quandiu eum in se continent, calida & humida rectè dici

Temperies materiæ viuẽtis qualis.

magis tamen, qui plus illius habent in primis in quibus ille integer ferè adhuc est, vel etiam augetur. Hanc temperiem docet etiam olei dinis natura, maximè aerea, & proinde calida. Ac vt communis hæc est huius humoris s, ita in singulis hominibus paulo plus in- u & remittitur, vt in aliis qualitatibus & in te mutationem (vt antea diximus) accipit. n vt fiat necesse est, cum eadem non sit tempe- m, qui materiam hanc procrearunt. Augeri minui hanc substantiam (quod multi negant e, qui eam perpetuo minui contendunt) osten- rbi, qui nos consumunt non alia ratione, quàm ea substantia: & nutritio, quæ illam restituit. andem minus gignitur in nobis, quàm dissipe- a semper deterior, quàm quæ ex nostris prin- bis in generatione est indita: propterea quòd ui illam restituit, agendo teritur, & tandem redditur ad illius restitutionem, & ob alias quas alibi prosequuti sumus. Ac propter hanc em dissolutioni restitutionem, coguntur om- entia mori. Duplicem ergo iam inuenimus esse tiam natura longè diuersam. Nam vna est, corpus & illius moles primum fit ex ipsis ele- , quæ cadaueri est propria, & viuentibus sub- non vt ex ea, illa viuant, sed vt subiectum rius, quæ propria viuentibus est, nec etiam ri communis: quæ quidem substantiæ copia, tibus, actione, & vi, longe etiam inter se nt. Quæ enim corpus constituit ex elementis, & copia & qualitatibus in omni parte, vt & rtes, quę ob diuersam proportionem elemen- factæ sunt duræ, molles: & aliæ ex ipsis cali- , & frigidiores, humidiores, sicciores. Alia ve- æ viuentibus est propria, in omnibus partibus e- n corporis, pro magnitudine partium, eiusdem antitatis, & in omnibus eiusdem temperaturæ,

Materiam viuētibus propriam vicissim augeri & minui.

Materia cadaueris ex elemētis quem vsum præbeat viuentibus.

calida nempe & humida, pinguis, oleosa, viscida. H
ob euaporationem ab alia separatur, & dissoluitur c
loris vi, & per seminis excretionem, facillimeque pa
tur dissolutionem: vnde breuissimo temporis spac
corpora nostra graciliora, crassiora, rugosa, & tensa
uadunt. Nam etsi præcipuam partem molis suppedit
alia substantia, hæc tamen suam quoque in hoc vi
habet. Quod maximè ostendit senectus rugosa, & ext
nuata ob defectum huius substantiæ. Alia verò per s
lam putredinem corumpitur, nec ipsius temperies
principiis viuentium mutationem accipit. Differun
quoque vi & actione. Nam elementaris substantia, v
nihil in nobis pati potest, ita meo iudicio nihil potes
agere. Quomodo enim aget, si elementa, quæ eam con
ficiunt, sunt vel potentia in ipsa, vel in actu refracto
Præterea cur non ageret etiam in mortuis, in quibus ea
dem compositio seruatur. Quòd si augetur in viuenti-
bus, hoc tamen non fit ex illius actione, sed ex tempe
re substantiæ viuentis. Huius enim est concoquere ma-
teriam aptam ad nutritionem & auctionem. Et quo-
niam in nutrimento continetur materia constans ex ele-
mentis, & apta etiam ad restituendam substantiam pro-
priam viuentibus, ideo contingit vtramque augeri. Ve-
rum nec substantia quidem viuentibus propria per se
agere potest, sed apta solum est, vt sit subiectum caloris
vitalis, & cum eo animæ. Nam & illa quoque qualita-
tes habet vel potentia, aut certe refractas, vnde illæ ta-
ctu calidæ non sentiuntur ex propria sua compositio-
ne. Quare vt agere in nobis possint, postulant alium
calorem efficaciorem, qui actu sit, & actus insiti caloris
substantiæ huius propriæ viuentibus. Quæ quidem ita
ostendo. Cum moritur animal in primis ætatibus, in
quibus plurimum est substantiæ illius pinguis & oleo-
sæ in singulis partibus, nulla eo extincto amplius fit
actio: cum tamen temperies adsit cum sua substantia.
Et quid commemoro mortua corpora, quando etiam
per somnum externæ parte desinunt fungi suis mune-

Temperiem ex elementis nihil pati nec agere posse in nobis

Quomodo materia ex elementis augeatur in viuentibus.

Materiæ viuentibus propriæ insitæ singulis partibus vsus.

Caloris influentis vis & vsus.

su ac in animi defectu omnes partes excepto corde
mittunt sua officia. Id quod fit, non quòd desit in-
mperies substantiæ propriæ viuentibus, sed quia
calor influens à corde. Atque in aliis animalibus,
ntis, quæ cor non habent, deest pars, quæ cordi
ortione respondet. Cor ergo in nobis fons est hu-
loris, qui ex substantia illa oleosa consurgit qui-
n& gignitur, & ob peculiarem cordis constructio-
in eo retinetur, in spiritumque vertitur feruen-
qui postea per vasa propria, arterias inquam, spar-
per vniuersum corpus, singulasque partes calefa-
xcitatque insitum in materia oleosa calorem: at-
ita partes singulæ vtroque calore perfusæ, iam a-
redduntur ad agendum: & huiusmodi calor iam
m est animæ instrumentum. Porrò vt fundamen-
, & materiam huius spiritus, & flammæ suppeditat
a oleosa illa & pinguis substantia: ita spirituosa
, quæ partim etiam suppeditatur à sanguine, mu-
aliam fouet. Quò fit vt ætatis progressu deficiente
membris oleosa substantia, minuatur quoque spiri-
, & flamma, quæ à corde consurgit, & per membra
gitur. Contra verò deficiente ipso spiritu, & san-
ne, qui cum spiritu fertur per corpus, minuitur insi-
a substantia. Id enim meritò accidat, oportet, vbi
mma hæc eam dissipat, & nihil accedit, quod sit a-
m ad eam restituendam: propterea natura venas,
arterias vicinitate coniunxit, vt simul substantiam
tam ad nutritionem, & augmentum, & actualem
lorem per omnes partes spargere possit. Est ergo
æter duas prædictas tertia substantia: & ea quidem
lis viuentibus, & maximè animalibus perfectis pro-
ia, sua propria temperie prædita. Est autem ea sub
antia spiritus cum sanguine spirituoso mixtus: talis
im substantia apta est, vt promptè accendatur, & ca-
rem per vniuersum corpus spargat: quare natura in-
ituit, vt illa semper ferueat: & propterea rectè quo-
ue Galenus in libro de rigore scribit cor, quod est

Tertia substantia animalibus propria influens à fontibus caloris.

fons huiusmodi substantiæ, & caloris, perpetuo feru debere: satis autem esse, si aliæ partes non frigeant. rum vt influens hęc substantia feruens, & quæ insit oleosa, ad certum tempus mutuo sibi fauent, & c muni concordia augentur: sic postea, quæ insita non seruata proportione minui incipit, agente cal qui perpetuo illam agitat, & absumit. Atque ita ipse pabulo destitutus, simul etiam deficit, & expirat. In rim verò cum hæc fiunt ętatis cursu, & per morbo alias alterationes corporis, magnę mutationes cont gunt in calore, & sibi subiecto spiritu: nec non in h more oleoso insito singulis membris: & quę in vno illis primum nascitur mutatio, statim ad alterum p tinet. Nam id accidit inter agentia & patientia: vt s licet agentia mutent materiam ob affectiones, quas i lud habet: & materia contra, mutet vim agentis ob va rias suas conditiones. Sic calor, qui cum humore mult ab initio erat coniunctus, agente ipso calore, minuitu humor, atque ita mediocris temperies rebus compara tur. Postea verò perseuerante actione caloris, & dimi nuto magis humido, calor acrior redditur, calidiusqu corpus reddit. Tandem etiam maiore defectu humidi calor iam elanguescit, & tandem illo consumpto hic ex pirat. Sic cum humor primum ab aliis causis absumitur, vt ab exsiccantibus, vel alimenti defectu, ad sui proportionem mutatur calor. Est igitur tertia quędam temperies in nobis à duabus prioribus distincta, ex qua calidum hoc vitę & actionum instrumentum constat. Quo quidem expirante calore, vel alio quocunque modo violenter lęso, mors necessario sequitur: vt per febres apparet, obstructiones, & suffocationes aliasque passiones, quas hoc calidum corpus patitur, de quibus in lib. de somno egimus. Per mortem vero naturalem, aut per tabem recedit, eò quòd in suis fontibus calor & humor insitus, viuentibus proprius, non amplius illi prębet fomentum, id est gignere non potest spiritum, & sanguinem spirituosum, quo ille nititur, moueturque per vniuersum corpus. Hic porro calor pro varia qualitate,

Quomodo tẽperies viuẽtibus propria mutetur.

Temperies calidæ substãtiæ influẽtis tertia in animalibus.

Temperiem propriã viuẽtibus mutari ob mutationes calidi influentis

ritione, vario modo ſingulas partes temperat. Si vehementer inflammatur, vt per febres accidit, omnes partes ſui ardoris participes reddit. Sic vniuerſum refrigeratur, quando cor fons iſtius caloris, refrigeratum fuerit. Tunc enim frigidior ſpiritus, & ſanguis gignuntur. Iam verò his poſitis principiis, excutiamus quę de tẽperamentis à maioribus noſtris ſunt tradita. Nam cum dicunt illi corpus noſtrum, noſtraſq; partes temperatas eſſe, vel calidas, frigidas, humidas, vel ſiccas, dubiũ ſtatim oritur, de quo calore, frigore, humido, & de qua temperie intelligere nos oporteat: an ſcilicet de temperie ſubſtantię, quę viuis cum cadauere eſt communis, vel de temperie ſubſtantiæ oleoſæ vel ſpirituoſę, quę ſolis viuẽtibus ſunt propriæ. Cum enim Gal. in lib. de natura humana explicat dictum Hippocratis, quod nos conſtamus ex illis, in quæ fit reſolutio, & elementa, ex quibus conſtamus, redire ad elementa mundi cum fit corruptio: non aliam tẽperiem, & compoſitionẽ intelligere poteſt, vt antea notauimus, quàm quę cadauer componit. Nam compoſitio viuentium, non diſſoluitur per ſeparationem elementorum, ſed per ſolam diſſolutionem humidæ, & ſpirituoſæ ſubſtantię viuentibus proprię. Siquidem (vt antea diximus) intacta manent elementa, & cõpoſitio corporis, pereuntibus principijs proprijs viuẽtibus. Deinde eo pertinet quod ſcribit paſsim in li. de natura humana, nihil referre ſi dicas corpora noſtra conſtare ex calido, & frigido, humido, & ſicco, vel ex igne, aere, aqua & terra: quibus verbis compoſitionem & temperiem non docet viuentium, ſed duntaxat eam, quę fit ex elementis. Denique vbique Galenus vnicam tradit in nobis compoſitionem ex ipſis elementis & quatuor humoribus, quatenus ſunt calidi, frigidi, humidi, & ſicci: non quatenus aliquid habent in ſe oleoſum, & ſpirituoſum, ex quibus conſtant materia & temperies viuentium, pręterea cum temperiem oſſis, carnis, cutis, & omnium aliarum partium metitur ad pondus, & quod ab eo recedit, non poteſt a-

Magna confuſio apud maiores noſtros de temperamentis.

liam materiam intelligere, quàm quæ ex solis elementis fit. Nam siue viuat, aut mortuum sit os, certum illud semper esse frigidæ, & siccæ temperaturæ: sic enim agnoscitur esse, quoniam durum: siue cute du intelligamus, siue compositionem spectes, quæ ta non cedit. Frigidum autem necessario est, si terren est, & ex frigidioribus humoribus confectum. Ita caro calida est, & humida, si compositionem suam spectes ex elementis. Est enim veluti sanguis concret qui calidus est, & humidus: & mollis etiam appar Cutis quoque mortua temperata est in humido & s co: cum nec mollis sit, neque dura immoderate. In c lore verò, & frigore temperata, Galenus in libro temperamentis ideo dicit talem esse, quòd illius su stantia videatur mista ex neruo, & carne inter se co fusis. Hæc ergo ostendunt Galenum agere aliquand de temperie partium, prout illæ constant & tempe rantur ex ipsis elementis. Cæterum cum scribit in se quentibus temperiem singularum partium sequ temperiem cordis, & hepatis, hoc non potest intel ligi de eadem temperie, sed solum de ea, quæ propri est viuentibus in humore oleoso insito singulis membris. Nam (vt antea ostendimus) quæ facta est compositio ex elementis, non mutatur ob sanguinem, & spiritum influentem ab hepate & corde: non enim si cor, & hepar habuerint temperaturam calidam, & humidam, os, caro, neruus, ligamentum & reliquæ partes similares fient calidæ, & humidæ. At substantia viuentibus propria necessario sequitur illorum viscerum temperiem, vt antea diximus, cum vim & actiones spiritus influentis à corde, ostenderemus. Sic etiam refrigerato hepate & sanguine, statim videmus eiusdem mali participes fieri omnes partes similares, vt in hidrope leucophlegmatia apparet. Iam vero cum dicit temperiem esse animæ essentiam, & authorem omnium actionum, quæ fiunt in viuentibus, hoc intelligi non potest de temperie illa prima, quæ mortuis

Temperatum ad pondus, quam compositionem proprie respiciat.

...t insita. Illa enim (vt ostendimus) nullam vim
...gendi in nobis: nec patiendi à viuentium prin-
...Nec sanè hoc idem intelligi potest de temperie,
...in substantia oleosa: illa enim per se etiam non
...proinde non potest esse animæ instrumentum.
...am idem videtur conuenire soli spiritui, & san-
...influenti. Nam vt hæc rectè dicuntur esse com-
...instrumentum eo, quòd omnibus partibus ser-
...ic quod permanens non est, sed cõtinuo influit,
...it rectè non dicitur esse animæ essentia. Quare
...otius pertinet ad insitum temperamentum pro-
...oleosæ substantiæ. Est enim illa, & eius tempe-
...tum, materia & fundamentum, quo influens ca-
...ipsa anima nititur: quod verò dicitur tempera-
...m esse animæ instrumentum, pertinent ad in-
...is substantiæ temperiem. Cæterum cum dicit tē-
...n nostri corporis, & singularum partium iudicā-
...esse tactu, non paruum dubium est, quam hic tem-
...m intelligere oporteat. Nam nec temperies, quæ
...elemẽtis, & communis est cadaueri, nec quæ pro-
...est substantiæ oleosæ, tactu diiudicari potest cali-
...e vel frigida. Nam extincto in primis annis ani-
..., quo tempore viuentium materia, & quæ in illa
...qualitates, integræ adhuc sunt, tactus nullum po-
...iscrimen inter carnem, ossa, viscera, cutem, adi-
...& alias partes, quas plurimum temperamẽto dif-
...scribit, & tactum esse illarum differentiarum iudi-
...Superest ergo vt temperiem intelligat Gal. in no-
...iuentibus, & eam quidem, quæ partim fit ex insita
...incipiis viuentium, & influente à fontibus calo-
...Quæ enim talis est, author est omnium actionum,
...ctu dignosci potest esse plus vel minus calida. Ad
...n pertinet quòd scribit temperiem nostri corporis
...ari ætatum vicissitudine. Non enim per ætates mu-
...r ex elementis temperies, sed quæ propria est viuē-
...s in humore insito singulis partibus, & in spirituo-
...sanguineáque substantia influente. sic etiam cum
...em dicit esse regulam temperaturæ aliarum partiũ,

non poteſt alio modo cutem intelligere, quàm qu... fluente calore moderate affecto fruitur. Nam vrg... externo frigore, aut inflammato calore per febres, ... quit cutis temperata eſſe & regula aliorũ. Ad id ei... pertinet, quod poſtea ſcribet, temperiem ſingula... partium ſequi temperaturam cordis, & hepatis: q... quæ inſita eſt: non ſit perfecta temperies, niſi aliu... alia accedat. Verum ſi hanc opinionem recipimus, ſ... tè in maiores difficultates incidemus. Nam temper... conſtituere propriam rebus, ex eo, quod influit, & nu... adeſt, nunc abeſt, augetúrque & minuitur momẽto t... poris, abſurdum eſſe videtur. Sic enim alia erit tẽper... dormientis, alia vigilantis, alia quieſcentis, alia labo... tis, alia ieiuni, alia ſaturi: ac (vt breuiter dicam) nu... erit temperies, quæ temporis momento conſiſtere p... ſit. Quomodo ergo erit illa animæ, quæ perpetuo h... ret, & inſita eſt corpori eſſentia, aut certe ſubiectu... An partim hæc vera ſunt, nec vllũ abſurdum ſequitu... ſi concedantur talia eſſe: partim vero falſa. Nam cu... multiplex ſit temperies in nobis, illa, quæ eſt ex elem... tis, ſtabilis eſt & firma, nec mutatur ob aliquam cau... ſam, vt antea docuimus. Quæ vero propria eſt in hu... more pingui viuentibus proprio, eſt quidem & illa ſu... pte natura eadem, nempe calida & humida in omnib... & ſtabilis hoc modo, quod illa numquam deſerat cor... pus, donec illi deficit per ætatem & vehementiores longioreſq; morbos ſubiectus humor: ſed abſurdum non eſt concedere illam continuo mutationes acciper... ob diuerſam conditionem influentis caloris: quando quidem mutuo patiuntur, & ſe ſe afficiunt hæ duæ ſub-ſtantiæ: Iam vero quoniam medici temperiem vnam dicunt eſſe ad pondus, quæ ex ęqualitate elementorũ, quantum ſenſus iudicare poteſt, efficitur. Aliam vero, quę dicitur eſſe ad iuſtitiam, quæ conuenit ſingulis cor-poribus, & ſingulis partibus propria, ad proprias tot-tius & ſingularum partium actiones exercendas, in qua quidem temperie ſpectamus elementorum pro-

Temperies quæ firma, quæ vero mutetur ſingulis momentis.

nem, aptam ad ea officia obeunda, sequitur
xendamus, quam compositionem hoc vel illo
metiri oporteat, & quo modo singula dignosci
t. Porro temperiem, quæ est ad pōdus Gal. vide-
mponere ex duplici compositione & temperie,
ex ea, quam diximus esse elementarem, & ea quę
spirituosa substantia, ab eaque in omnes partes
tur. Ad id enim pertinet, quod ille scribit, cutem
m dicit esse temperatissimam ad pondus) tactu
i mediam inter omnes excessus caloris, humidi-
& siccitatis. Verum (meo quidem iudicio) ita sen-
um non est. Nam vt in cute hæc ratio forte respō-
c in alijs partibus locū non habet. Vbi enim car-
ligamentum, membranam, cordis, hepatis, & alia-
denique partium substantiam, & in quibus tāgere
vt singulas partes iudicet esse vel calidiores vel fri
ores cute, Nam in mortuis hoc faciendum non est:
pe cum omnia in illis pariter frigeant. In viuis au-
tangi non possunt, nisi violata corporis stuctura,
mperie. ratio tamen cōuicit omnes partes, quę sub
continentur, tactu sentiri longe calidiores cute:
doquidem & cerebrum ipsum, (quod frigidissimū
ille scribit) denudatum, quouis aere feruentissimo
dius sentitur. Ergo temperies, quæ est ad pondus,
inet solum ad compositionem primam ex elemen-
& ea tactu dignosci non potest quod Gal. in lib. de
peramentis, quasi seipsum retractans, satis ostēdit.
m enim dixisset calidam temperiem omnium parti-
, vt & alia omnia, quæ calida & frigida dicuntur, so-
sensu esse dignoscenda: postea cum carnis, & cutis,
usmodi tēperiem dijudicare vult nec docere potest
omodo tactus iudex esse possit, sumit indicia ab his,
æ ingrediuntur earū partium cōpositionem: ac ideo
cit carnē esse calidā, & humidā, quoniā ex sanguine
cōfecta: cutē vero tēperatam, quia cōpositam habet
turam ex carne & neruo: neruum vero, & alias partes
āgues, frigidas esse, quoniam nō ex sanguine, sed ex

Temperies ad pondus tactu dignosci non potest.

Tactum nō posse semper esse iudicem calidi & frigidi.

semine sunt factæ: pituitæ verò aliorumque humor & singularum parrium temperiem statuit esse frigi calidam legum latorum more, non quòd tactu ost dere possit illa esse talia. Sic itaque sentiendum esse to de temperie ad pondus, quòd scilicet illa propria compositioni quæ fit ex elementis, & quòd tactu i dignosci non possit. Nam & si per se verum est, sensi solum esse verum iudicem calidi, & frigidi: tamen res tangi non possunt, aut non tales, quales sua natu sunt, à tactu iudicium sumi nequit. Iam verò videndu est, qualis sit temperies, quæ dicitur ad iustitiam, & qua materia, & qualitatibus constet. Præterea quo i dice dignosci possit conueniens esse in singulis part bus. Porrò appellat Gal. temperiem ad iustitiam (vt di ximus) quæ conuenit viuentibus ad propria officia o beunda: quam propterea diuersam inesse in singuli speciebus animalium, & in singulis partibus necesse est Quia enim longè diuersæ sunt actiones, quas homo e dit ab his, quas efficiunt leo, bos, ceruus, plantæ, ideo aliam oportet esse in singulis speciebus rerum tempe riem Eadem quoque diuersa est temperies ossis, à tem perie carnis, ligamenti, nerui, cerebri, cordis, hepatis: quoniam officia & vsus illarum partium longe inter se differre oportet. Sed qualem quæso, & in quibus diffe rentiam ponemus? An in compositione ipsa, quæ fit ex elementis: vel in ea, quæ est propria viuentibus? Est quidem aliqua in ea, quæ fit ex elementis differentia: quandoquidem partes, quæ eiusdem sunt generis, vt ossa, caro, diuersam compositionem ex elementis ha bent. Sunt enim leonum ossa duriora nostris, & caro durior quoque & siccior, & plus proinde terrenæ sub stantiæ habet. Sed præcipua differentia sumi debet à compositione, quæ illis conuenit, vt viuentia sunt, & suo modo viuunt. Quia enim leo actiones debet edere validissimas & crudelissimas, ferocissimásque, ideo suū humorem crassiorem, & temperiem, quæ in eo residet calidiorem, sicciorémque esse necesse est. Talis enim temperies ad ea officia obeunda est aptissima. Quia ve-

..o sapientissimus & humanissimus est inter om-
..malia: propterea suum humorem, suámque tem-
..e calidam quidem & humidam esse conuenit. Ta-
..m esse oportere ostendimus viuentis temperiē,
..ro excessu, quod temperatius est, homo est con-
..ti. Et hæc nullam difficultatem habent (vt arbi-
..) diuersis speciebus, & in diuersis indiuiduis vni'
... Temperies enim tantū variat in singulis, quan-
.. fferunt inter se actiones. Verum in eodem indi-
..quid potest temperiem debitam singulis partibus
..e. Si enim æqualis est, & eiusdem qualitatis, ac
..raturæ humor oleosus, & à corde, hepatéque re
..t illæ eundem spiritum, eosdémque humores,
.., cerebrum, & partes neruosæ dictæ dicuntur de
.. concoquere sanguineis: & cur quibusdam cere-
.. malè, ventriculus benè temperatus esse dicitur?
..si verum est, quod diximus, temperiem quæ fit
..ementis, non esse authorem concoctionis, vel alia-
..ctionum, quæ in viuentibus fiunt: sed eas solum
.. temperie, quæ est propria viuentibus facta ex du-
..substantia, nempe insita singulis membris, & in-
..te à corde & hepate, ratio conuincere videtur, vt
..s omnes idem robur obtineant: quoniam eandem
..eriem sortiuntur. Verum aliter sentiendum est.
.. etsi eadem est substantia, quæ insita est singulis
..bris ex principiis viuentium, & eadem quoque
.. influit à suis fontibus: tamen non omnes partes
..aliter, & eodem modo participes fiunt influentis
..oris, & substantiæ. Nam quæ longè distant à fon-
..s caloris, etsi eiusdem naturæ sunt: tamen minus
.. fiunt, & minus abundant substantia ea influente:
..pterea nerui, qui sunt in thorace, & in visceribus re-
..diti, non sentiunt vnquam eam frigiditatem, quam
..erimur in pedibus, manibus, & reliquis partibus
..ernis, & distantibus. Sic sane cerebrum ob eandem
..antiam frigidæ & humidæ est temperaturæ, & ad
..creandam pituitam aptum. Nam si vnus pulmo es-
..n cerebro, & alius in thorace situs, ille qui in capite

Temperies propria viuētibus quo modo mutari poßit in singulis partibus.

esset collocatus, frigidior alio appareret, qui est in thorace: quoniam hic fruitur multo, & feruentissimo calore ob vicinitatem cordis, alius vero minore, necnon iam in via longiore dissoluto. Partes præterea, quæ densiores sunt, facile non admittunt influentem eum calorem, & ob id frigidiores redduntur. Ac ob hanc causam mēbranæ, tunicæ, nerui, vterus, stomachus, & aliæ omnes partes neruosæ dictæ, frigidiores carne semper reperiuntur esse, etiamsi iuxta fontes caloris sint collocatæ. Crassities quoque partis nimia, prohibet ne idem calor facile possit per substantiam membri æqualiter spargi, propterea crassa & pinguia animalia, & cerebrum etiam ipsum ob suam crassitiem, frigidiora cōspiciuntur. Gracilitas verò partium immoderata frigiditatis quoque causa est eò, quod cōcipere, & sistere non possit in se caloris vim in spiritibus positā. Ac propter has causas, cutis omnium partium temperatissimum obtinere calorem censetur: quoniam influens calor cum ad eam peruenit, iam feruorem, quem habebat in suis fontibus amisit, & ad temperiem est redactus: eundémque ipsa cutis ob raritatem admittit vndequaq;, & ob subiectam sibi membranam, & propriam corpulentiā admissum retinet & fouet. Adhæc etsi substantia ex elementis, & quæ in ea est temperies non edit actiones viuentis: tamen confert ad maiorem vel minorem calorem concipiendum. Nam cum influens calor incidit in partes aquosas vel terrenas, magis obtunditur, quàm cum in alias incidit, quæ calidiorem cōpositionem ex elementis receperunt. Quamobrē fit, vt aliquibus ventriculus debilis sit, aliis verò cerebrū: tametsi quæ propria est temperies & substantia viuentibus, eadem est. Nam inæqualitas, quæ facta est ex elementorum qualitatibus, & substantiæ copia vel inopia in vna parte potius, quàm in alia, facit vt influens calor, & substantia viuentibus propria, minus aut magis apta sint ad agendum. Hæc ergo sufficiant de substantiis & temperaturis specie diuersis, quæ in nostris corporibus reperiun-

Cur par non sit robur in omnib. partibus viuentibus.

que vt noua & paradoxa ſunt, ita (vt arbitror) vera
ime neceſſaria & vtilia, non ſolum ad tractatio-
temperamentis, quæ alioqui magnam confu-
patitur, ſed etiam ad alia multa intelligẽda per-
Nunc verò de differentiis, quæ in his generibus
raturæ reperiuntur, tempeſtiuum eſt vt agamus. *De differentiis temperaturarum.*
ſi tẽperies fit ex mixtione quatuor primarũ qua-
, quod modis inter ſe illæ miſceri & tẽperari po-
, tot erunt profectò temperamentorum differen-
iſceri autem poſſunt nouem modis: vnus ſit, quã-
eſt omnium qualitatum menſura: quatuor ſunt
ices modi, in quibus vna ſola qualitas ſuperat, ca-
nquam, vel frigida, vel humida, vel ſicca: quatuor
ue compoſitæ, in quibus duæ qualitates quæ ſeſe
ratiuntur, coniunguntur: ſcilicet caliditas & humi-
caliditas, & ſiccitas: frigiditas & humiditas: frigi-
& ſiccitas. Cum enim quatuor vndecim ſolũ mo-
ter ſe componi poſſint, duæ autem cõplicationes
natura ſubſiſtere nequeãt, in quibus ſcilicet duo
raria ſimul exuperant, caliditas inquam & frigidi-
humiditas & ſiccitas: relinquitur nouem ſupereſſe
plicationes, & totidem quidem à Gal. traduntur in
. de temperamẽtis, vbi etiam quatuor ſimplices tẽ-
es peculiari quadam ratione probat eſſe. Nam
uit) ſi calida non eſt neceſſario humida, ſed licet
ſiccam eſſe, licebit & illam mediam eſſe: vicinior
n eſt media humidæ, quàm ſicca: mediam autem
atis conſtat) appellat quæ ſola eſt. Eadem ratione
liis tribus qualitatibus vtitur. At hæc quidem (di-
aliquis) probant in rei natura has nouem qualita-
complicationes conſiſtere poſſe: in hominis ta-
temperamento (de quo potiſſimum agimus) eas
reperiri. Ac antiqua ſanè fuit hæc quorundam o-
io, vt Gal. in principio libri de temperamentis me-
nit. Putant.n. quidã calidam cum humida, & frigidã
ſicca tẽperie cõſiſtere nõ poſſe: propterea quod ca-
humorẽ depaſcatur, cui neceſſario ſuccedit ſiccitas:

An calida cũ humida & frigida cum sicca tẽperie cõsistere possit.

frigiditas autem superfluos humores in corpore congerit, & humidam proinde sibi associat qualitatem. dit Auerroes humidum & siccum materiam esse cali & frigidi, & propterea impossibile esse formam sine materia consistere: necessario ergo cum calore & frig. excedere humidum & siccum. Verum hæc argume efficiunt forte, quod semper non possint simul cõsi re duæ illę cõplicationes, id quod in nobis apparet. fantes n. humidissimi conspiciuntur, sed humor vi loris paulatim absumitur: & ita in iuuentute corp quod antea calidum & humidum, iam calidum & si conspicitur: quod postea defectu nutrimenti tabesc frigiditásq; succedit, quæ ob coctionẽ debilem, hun da excrementa & pituitosa plurima congerit: non t men illa faciunt, quominus aliquando hæ duæ temp raturę conspiciantur in corpore vigere. Quid etiam o est, quominus in toto vitæ cursu plus sit humoris & c loris in partibus corporis, quàm temperies exigat mo derata in singulis ætatibus. Ita n. dicimus quosdam se nes temperiem habere calidam & humidam, non quo reuera ita sit: sed quod plus caloris & humoris habeã quàm tribuamus homini temperato, cum ille ad sene ctutem peruenerit. Auerrois autem ratio efficax est, referatur ad gradum & vim actionis caliditatis & fri giditatis: verum si referatur ad gradum caliditatis & frigiditatis vt Gallenus intelligit excessum in comple xionibus inæqualibus, est prorsus inefficax. Nihil ergo obest quin medici ponere debeant nouem temperies in corpore humano. Verum in eo quod temperatum di ximus esse coeuntibus inter se ad quandam æqualita tem qualitatibus, non minor est difficultas: nam hanc æqualitatem duplicem ponit esse Galenus (vt paulo an tea docuimus) vnam in qua elementa & qualitates su muntur in æquali portione & pondere, quod tempera mentum propterea vocat ille ad pondus: aliam autem vocat æqualitatem ad proportionem & ad iustitiam: quam qui habent temperati ad iustitiã vocantur. Nam cum temperies requiratur idonea in singulis animali-

bus,

plantis, ac in partibus illorum ad actiones edendo cuiusque natura: aliam profecto oportet esse portionem elementorum in animalibus, quàm in plantis: aliam in homine, quàm in leone & cane: aliam corde, quàm in hepate, vel cerebro, quoniam diuersæ sunt propriæ actiones totius corporis & singularum partium, quæ æqualitatem quidem & certam proportionem exigunt, sed non eandem. Dari igitur temperamentum ad iustitiam geometricam & proportionem certam constat. Verum an dari possit & reperiri corpus aliquod, vel aliqua in eo pars temperata ad pondus, non facilè iudicare posse. Nam ex vna parte mouet Galeni authoritas, qui nonnunquam hominem, & sæpe cutem internam manus hominis, huiusmodi temperamentum obtinere scribit, & id etiam probare nititur in libro primo de temperamentis. Hominem enim quatenus totius substátiæ medium illic esse statuit: quod eum ex æquali portione elementorum constare eo loco docet: talem enim debere esse hominem, qui eius substantiæ, & omnium animalium & plantarum regula sit futurus. Talem quoque esse & rationi consonum vt sit cutis internæ partis manus: illam enim compositam veluti ex sanguine prædito neruo, & mediam obtinere temperiem, cum plane exanguis non sit vt neruus, nec sanguine abundans vt caro. Necessarium preterea esse, vt instrumentum quod omnes differentias tactus dignoscere & distinguere debet, omnis excessus expers sit. Id quod maximè videtur, cum nec in calore, frigore, humore, & siccitate, vel duritie, aut mollitie, nec in aliis qualitatibus excessus aliquis appareat. Quæ quidem argumento sunt, eam constare ex æquali prorsus elementorum portione. Est hæc quidem Galeni opinio, quam alij refellere conantur. Nam Auerroes duabus rationibus ex Arist. principiis ductis contra illum pugnat, quarum prima sumitur ex primo libro de cœlo, vbi scribit Arist. omne mixtum moueri ad motum elementi prædominantis, quod si mixtum temperamentum ex æqualibus ad pō-

Temperatū ad pōdus an dari poßit.

Auerrois argumenta quod cutis non sit temperata ad pondus.

dus daretur, vel nō moueretur, vel quiesceret in m aeris & aquæ. Nulla enim ratio esset, quare mag vnum locum, quàm ad alterum ferri deberet ex a elementorum proportionibus constans: quare sus sum inter aerem & aquam staret. Atque hoc modo motum proprium, nec locum, nec quietem natura haberet, quælibet enim res in loco proprio quie quem autem illi locum proprium dabimus inter a & aerem in tāto spacio. Secunda illius ratio sumitu quadragesimo quinto textu secundi de generatio vbi agit de mixtionis ratione, & mixti generatione portet enim in mixtione vnum esse quod sit poten aliud quod sit actus, si modo actio & mixtio fieri bet. At inter ęqualia cessat actio, cessab t ergo & m tio & generatio. Igitur inæquales oportet esse eleme torum portiones. Adde si caliditas frigiditatem lon superat in agendo, in resistendo vero magnopere sup ratur (vt superius ostendimus) nequeunt vtique ęqu litates inter se coæquari & librari, vt alterutra in alte ram agat. Quod si huiusmodi æqualitas attendatur p nes quantitatem & molem elementorum, nequit etia hoc modo, temperatum fieri ad pondus. Cum enim el menta actiua, ignis videlicet & aer vim maiorem hab ant, quàm passiua: necesse est vt mole passiua superen actiua: ideò materia mixtorum, corporum sunt aqua & terra, & in omnibus, vel in plurimis plus terrę est quàn aquæ. Igitur terra & aqua mole longe superant ignen & aerem. Postremo cum omnia mixta constantiā quā dam obtineāt, ratio vincit terram & aquam superare i illis aerem & ignem. Itaque in rerum natura nequit re periri tēperatum hoc modo ad pondus, quod prorsu æqualem elementorum portionem recipit. Nec quidē respondent superioribus argumentis Curtij rationes, qui concedit cutem manus in medio aeris & aquæ cō sistere suapte natura, sed obstare alias partes, quibus cu tis ipsa est coniuncta: illas enim, quæ plus terræ habent, deorsum ferri, & cutem secum trahere. Quòd si cutis auellatur, & separatur ab aliis partibus, tunc non

Gale. quomodo à Curtio defendatur.

pus esse temperatam, vt quæ mortua sit. Non mirũ
si hæc labitur, illa vero, quæ viuebat, aliũ locum
natura appetit. Verum vt ille non potest redar-
motu cutis coniunctæ cum aliis partibus (& si
bet agnoscit viuentem illam cutem, si forte sepa-
periretur, ferri deorsum, vt quę plus terrenę sub-
ę habet) ita argumenta alia, quę ex constantia &
one sumpta sunt, facile illius euertũt opinionem.
acit quod idem etiam adfert ad rationem de mix-
, Ait enim necessarium quidem esse, vt cũ fit mix-
um debere obtinere rationem actus, alterum po-
ę, & ita vnum validius esse altero, sed facta mix-
, ęqualia illa remanere: nam quomodo ęqualia
nere possunt, si calor perpetuo depascitur postea
idum, & cutis senescit, & moritur, sicut alię partes.
erea quid esse potest, quod redegerit ad mediocri-
n post mixtionem factam id, quod superabat cum
t mixtio. Non.n. potuerunt id facere passiuę quali-
, quę ab actiuis sunt victę. Nec à seipso aliquid re-
itur. Nonne & Gal. in lib. I. de sanit. tue. in ipsis
cipiis nostræ generationis sanguine inquam & se-
e plus caloris dicit esse quam frigoris, & in omni-
etiam animalibus sanguine prędítis. Nam conco-
, nutritio, incrementum, decrementum, senectus,
mors & omnia naturę opera, calorem exuberãtem
antur. Galeni igitur opinio de temperato ad pondus
elligenda est, non secundum exactam rei veritatem,
m ratio agnoscit: sed quod temperies hęc virtute &
du maximè accedat ad eam exactam tẽperiem, quã-
n sensus ipse diiudicare potest: is enim inęqualitatẽ
llam deprehendere potest. Datur ergo ad sensum tẽ-
atum ad pondus, & ita intelligere videtur Gale. quã-
quidem ex sensu illius qualitates & conditiones ex-
rat & diiudicat: & inter omnia viuentia homo, & in
mine cutis interna manus, in ea pręsertim parte quę
mmitatem digitorum vestit, vbi est exquisitior ta-
us, ad eam æqualissimã elementorũ mixtionem & pa-
tatem maximè accedit. Ex quibus quidem constat

Quomodo ab authore defendatur.

quod sint differentię temperaturarum, & quomodo cantur dari & esse. Sunt verò differẽtię quędam in p dictis temperaturis, in quibus excessus est qualitatu Nam vt diximus, quod ęquale est ad pondus, differe tiam non recipit, cum sit positum in quodam indiui bili. Quod verò ad proportionem & iustitiam est te peratum, in diuersis speciebus rerum magnam hab differentiam, vt magna est differentia inter actiones officia illorum. Hominem enim sapientissimum & pr dentissimum esse oportet: canem erga domesticos m suetissimum & fidelissimum, contra verò inimicos au dacissimum. Leonem autem ferocissimum esse oporte timidissimum Leporem, astutissimam vulpem, voraci simum lupum & crudelissimum. Vt ergo singulis ani malibus, plantis, & aliis rebus actiones & virtutes pro prias natura concessit, sic etiam formas, temperies, & instrumenta, quę illarum sunt causæ, diuersa esse opor tet. Tamen in singulis speciebus exigua quoque poni tur in optima ea temperie latitudo. Nam inter homine & leones bene temperatos oportet proportionẽ eam e lementorum & propriorum principiorum seruari, quæ ad perfectionem suarum functionum est conueniens: à qua si recedant, sanitatem quidem suam in quadam latitudine retinere adhuc possunt, sed perfectam suam naturam nequaquam. Illa enim vt perfecta est, ita perfectam proportionem exigit: quod si maior fiat excessus, sanitas illorum & perfectio iam violatur, & neuter, morbosúsque status fit. Est quoque differentia in temperamentis, qua dicimus temperamentum quoddã esse ęquale, aliud inæquale, vt ostendit lib. Gal. de inæquali intemperie scriptus, etsi ille non satis explicat eo loco omnes significationes inæqualis temperamẽti. Etenim in eo lib. vocat inæqualem intemperiem, quæ in omnibus partibus corporis, quod alteratur, æqualiter nõ est insita, quo modo febres putridas inęquales morbos appellamus, quod per eas partes solidæ nõdum planè sint excalefactæ, sicuti humores, quos calor pœnitus occupauit, & insigniter effecit: & vt clarius dicam consuetis

Inæquale tẽperamentum quot modis fiat.

losophis & medicis nominibus, quod humores sint
efacti, partes verò solidę adhuc in ipso calefieri &
ari. Cæterũ in lib. de causis morborum, inæqualem
nperiem intelligi scribit, in qua corpus à causis cõ-
is pari modo agentibus simul alteratur, mutatúr-
vt cum eodem tempore calidius, frigidiúsque, vel
midius, sicciúsque redditur, quòd ostendunt lipariæ
itæ febres, in quibus calor & frigus simul sentiun-
qui modus ab alio profecto differt, vt satis omnibus
stare puto. Nam in illa intéperie excessus vnius est
litatis, alia omnino est remissa: in hac verò contra-
imul, sed diuersis locis, vt in illa etiã vigent. Appel-
& in lib. de differen. febrium accessiones inæquales,
diuerso modo, cõtrariísque motibus affligũt, qua-
st tertianæ accessio, & omniũ aliarum febrium, quæ
frigore inuadunt, cui postea calor succedit: æqua-
verò qui solũ calefaciendo vel refrigerando mole-
t. Sic igitur & morbũ æqualẽ, inæqualemue alio mo-
capere oportet. Quinetiã lib. 6. de sanit. tuẽ. æqualẽ
nperiẽ cẽset esse, qua omnes corporis partes afficiun-
: inæqualẽ verò quãdo in diuersis partibus differen-
sunt intẽperaturæ. Qua ratione corpus illud intẽpe-
ũ dicimus, cui si velis hepar vel caput frigidũ existit:
ę quędã partes calidę. Postremo inæqualẽ alio mo-
nominat morbũ Aphorismo. 23. 2. qui inęqualẽ ita
otũ habet, vt nunc minuatur, nũc verò increscat. Su-
untur alię differentię tẽperaturę ab eo, quod est actu
potẽtia. alia enim sunt actu tẽperata, alia potẽtia. Nã
ulta medicamẽta dicuntur esse tẽperata vel intẽpera-
, nõ quod actu talia sint, sed potẽtia, & quod admota
rpori nostro talia actu euadẽt: partes verò corporis,
totũ ipsum corpus tẽperata bene aut male dicuntur,
uod actu talia sint cũ receperunt influens calidũ, alio-
ui, vt antea ostẽdimus, suam etiã habent tẽperiem po-
entia. Quod autẽ intemperatum est siue actu, siue po-
entia sit, recipit differẽtias secundum quatuor simpli-
es qualitates, vel inter se compositas, vnde simplex &
composita temperies dicitur: Ac pro excessus quantita-

te dicuntur quædam intemperies magnæ, aliæ parı
& proinde quædam sanæ, aliæ ægræ, aliæ neutræ: & i
ter sanas quędam salubres, aliæ insalubres, aliæ neut
in quibus (vt etiam diximus) latitudo quædam poı
tur in eo, quod est magis vel minus salubre, insalub
& neutrum, & magis sanum & ægrum : & in ea inteı
perie, quę est ægra, sunt etiã quędam differentiæ. Na
quædam est salutaris, alia læthalis intemperies. Sum
tur & aliæ differentię ex more: quædam enim benigı
aliæ malignæ, intemperies sunt. Nec nõ aliæ capi po
sunt non inutiles differentiæ à causis, quæ faciunt: qu
dam enim fiunt intemperaturę ab his, quę assumuntu
aliæ ab his, quæ admouentur corpori, aliæ ab his, qu
fiunt à nobis, aliæ ab his, quæ excernuntur vel retinen
tur. Alias verò dat differentias subiectum, in quo fiun
intẽperaturæ: quædã enim vniuersales, quæ vniuersun
corpus occupant, aliæ particulares, quæ vnam vel plu
res partes afficiunt. Licet & alias ducere differentias
causis sine quibus non, vt à tempore, quo incipiunt: a
liæ.n. sunt natiuæ temperaturæ, quæ ex primis genera
tionis principiis, aliæ acquisititiæ, quæ postea ex aliis
causis sunt comparatæ. Nec absurdum quidem est ab
effectis temperaturarum differentias capere: aliæ enim
dicuntur temperaturæ excrementosæ, quæ excrementa
multa pariunt, aliæ ad bonos mores, aliæ ad malos, a-
liæ ad aliud efficiendum aptæ, ab his fontibus licebit
alias differentias siquæ reperiuntur in nostris autho-
rib⁹, ducere. Satis enim nobis est methodum docuisse,
ex qua inueniri possint differentię huiusmodi: quę qui-
dem prętereundę non sunt à medicis, quoniam ratio-
nem prædicendi, curandi, & alia officia obeundi, & di-
gnoscendi corporis affectiones illæ mutant. Agnosci-
mus enim leue esse malum & salutem sperari, & facile
curari posse intemperiem morbosam, quæ benigna est,
parua, particularis, & recenter facta. Sic aliæ differen-
tię singulæ prębẽt suos vsus. At verò cum tot sint tem-
peraturę, non omnium notas hic tradit Galenus, sed il-
larum duntaxat, quę sunt in latitudine sanitatis, vt satis

bi ex ipsa tractatione. Cæterum diuisio eorum, à
signa sumit Galenus ad cerebri temperiem di-
ndam, ita fieri debet: ex his, quæ cerebri tempe-
tendunt, quædam sunt extrinseca, alia intrinse-
rinseca continent ea, quæ extrinsecus afficiunt,
lterando, à quibus iuuatur, aut offenditur faci-
inseca verò duo esse dicit, totius capitis disposi-
, quæ ex magnitudine, figura, & pilis sumitur.
dum continet actiones sensitiuas, motiuas, prin-
& naturales Verum in hoc primum reprehendē-
detur Galenus, quod proponat se velle docere
temperaturarum cerebri, & quædam signa sumat
quæ nullam habent in hoc vim: cuius generis
magnitudo, paruitas, & figura capitis, nec non ea,
b ipso capite oriūtur. Hęc enim vt bonam & ma-
apitis, & cerebri structuram, quatenus instrumen-
partes sunt, ostendunt, sic (vt ille etiam satis do-
emperiem non monstrant cerebri. Deinde nec om-
onit capita signorum, à quibus indicia postea su-
ad dignoscendam structuram, aut temperiem cere-
Nam (vt diximus) ex ceruicis robore, & imbecilli-
, & neruosa substantia indicia sumit, quæ in nullo
e ex prædictis continentur. præterea ex venis ocu-
um, & excrementis, & qualitatibus, quæ in capite, &
artibus in eo positis apparēt, indicia sumit: quę qui
n non sunt comprehensa in prædictis fontibus. Ad-
quod nonnulla ex signis, quę ponit, ostēdunt aliud,
àm cerebrū benè vel male affici in sua tēperie. Nam
sus, motus, imaginatio, cogitatio, ratio & memoria
as habent causas pręter cerebri temperiem, nempe
ius structuram, & particularia instrumenta, destinata
gulis functionibus: & præterea calidum influens à
rde: quibus affectis vno vel alio modo, necessarium
t immutari actiones illas non minus, quàm ex diuer-
cerebri temperatura, id quod in progressu nostræ cō-
entationis suis locis docebimus. Quid per dispositio-
ē totius capitis intelligat, nunc explicandū est. Aiunt
uidam per dispositionem intelligi cōstitutionem, sed

Fōtes signorū, quos hic ponit Gal. notātur.

Quid per dispositionẽ capitis intelligendum.

illi vtuntur interpretatione eodem modo obscura. [...]plicat autem Galenus paulo postea se nihil aliud in[...]ligere, quàm magnitudinem, figuram, & capillos ca[...]tis: adderem tamen ego colorem cutis, duritiem & m[...]litiem, quoniam ex his postea signa sumit. Per sens[...]les operationes intelligit eas, quæ à quinque partic[...]ribus sensibus fiunt: tametsi melius esset etiam comp[...]hendere sensum omnem, quoniam à somno & vigi[...] indicia postea etiam capit. Cæterum actiones vocat [...]ctiuas, quę propriè motiuę dicuntur: motus enim acti[...]ne partium, sensus verò illarum passione potius fi[...] dicitur. non quod in sensatione non fiat etiam actio [...]nimę & sensoriorum apprehendentium obiecta, se[...] quoniam apprehensio hęc fieri non potest, nisi obiect[...] primo sensoria afficiāt. Quia ergo in sensatione prim[...] fit passio, ideo dicitur sensus fieri patiendo: in motu au[...]tem voluntario, etsi appetitus mouetur ab obiectis, ta[...]men partes ad motum destinatę nihil patiuntur ab illis sed motus incipit agente & mouente primum anima ip[...]sa motus instrumenta. per actiones obtinẽtes principa[...]tum quid intelligat, docet author paulo inferius, cum dicit illas esse, quę à solo principio proueniāt. Sunt au[...]tem imaginatio, cogitatio, & memoria, quę in ipso ce[...]rebro exercentur, & propterea ab ipso solo prouenire dicuntur. In sensu vero & motu exercendo pręter eam vim, quam cerebrũ prębet, requiruntur propria instru[...]menta illarum actionũ, & ideo non in ipso cerebro, sed extra, & non ab ipso solo tales functiones exercentur Naturales actiones intelligit Acachias appetentiā vene[...]ris, cibi, potus, & alias omnes naturales, quas ipse ante posuit, quod est absurdum. Nam Galenus hoc loco non potest intelligere alias actiones, quàm quę possunt ce[...]rebri affectiones ostẽdere, quoniam de solius capitis & cerebri signis agit: at veneris, cibi & potus appetentia, ab hepate & ventriculo prouenit. Intelligit ergo natu[...]rales actiones attractricem, retentricem, concoctricem & expultricẽ, quas passim solet vocare naturales: hę enim vt communes sunt omnibus partibus, ita ostendere pos[...]

Operationes sẽsitiuæ quæ Actiuæ actiones.

Actiones obtinẽtes principatum.

Naturales actiones quæ

cebri constitutionem. In vltimo fonte signorum *Foris incidẽtia quæ dicantur.* ꝓendit quæ foris (inquit) cerebrum possunt af- ld latius sumit foris incidentium nomen. Nam de sanitate tuenda intelligit eo nomine, quæ trinsecus agunt, vt aerem ambientem, vulne- ontundentia, & reliqua huiusmodi: hic verò st, vt etiam intelligat ea, quæ in corpus assum- orum afficiunt, vt patet in capite de signis calo- ri. Nunc sequitur vt doceamus an signa, quæ ctis fontibus sumuntur, necessario ostendant constitutionem. Certum autem est in sensatio- iri bonam constitutionem sensoriorum, & ip- di natiui influentis à corde mediocrem copiam, tempe iem, & aptos motus, præter ipsius cere- stitutionem. Nam oculus inflammatus perpe- iet: senes autem malè sentiunt, deficiente spiri- lido natiuo, quo etiam exhalante absque al cu- tis affectione mors sequitur. Sic absque eiusdem bona affectione, principes cerebri actiones, & na- rectè obiri nequeunt. Quinetiam ob alimenti o, inopiam, & diuersas qualitates necessarium est les actiones immutari. Nam si plus alimenti, possit concoquere, ad illud feratur, lædetur qui- erebri concoctio, sed id illius vitium non osten- rgo actionum virtus non potest esse absque cere- nstitutione recta: vitium verò cum ex vna sola prouenire possit, non ostendit necessario origi- nctionis labefactatam, sed alias potest causas si- are. Addi hic etiam possunt signa, quæ ab excre- is sumuntur. Nam hæc solet Galenus ab actioni- distinguere: ostendunt autem non ipsius cerebri eriem duntaxat, sed etiam suorum meatuum bo- vel malam structuram, & materiæ, ex qua gignun- opiam, inopiam, qualitates. Sed hæc omnia in ex- tione singulorum capitum magis patebunt.

quidem totius capitis dispositio ex magnitu- line & figura sumitur, atque capillis. Pa-

uum igitur caput vitiosæ constitutionis cerebri proprium est indicium. Magnum vero non necessario indicat bonam cerebri compositutam, sed siquidem ob insitæ virtutis robur, quæ multam, atque optimam materiam formauerit, euenit, optimum est signum. At si ob materiæ tantum multitudinem, haud quaquam bonum.

Cum dixerit signa, quæ ostendunt temperiem cerebri, sumi vel ex capitis dispositione vel ex actionibus ipsius, vel ex his, quę ipsum afficiunt, nunc sigillatim illa percurrit: & primum docet quid per capitis dispositionem intelligat,& quomodo singula, quę in dispositionis nomine continentur, signa sua prębere possint. Dicit ergo capitis dispositionem continere magnitudinem ipsius, paruitatem, & figuram, & præterea capillos: & paruum caput necessario ostendere vitiatam cerebri constitutionem, magnum verò idem ostendere, si magnitudo facta sit ob solam materiæ multitudinem. Si vero magnitudo fiat ob facultatis proprię robur, tunc optimum esse signum: ostendi autem hęc ex figura ipsius capitis, & ab his, quę à cerebro oriuntur. Qua quidem in re illud primum explicandum est, quid per paruum & magnum caput intelligat. Hoc enim negligenter explicato, non possumus ad alia progredi. Putat Acachias caput mediocre intelligendum esse, quod proportionem cum reliquo corpore seruat: paruum autem aut magnum esse, quod minus, aut maius est, quàm exigat proportio aliarum partium. In eadem est opinione Biesius ille Gandauensis, qui recentes, sed fœtidos edidit in hoc opus commentarios. Verum illi aberrant. Nam Aristo. tertio problemate trigesimę sectionis querit cur homo omnium animantium sit pru-

Caput magnum & paruum quomodo alijs intellexerint.

Achachiæ opinio.

...timus, & inquit, quia capite minimo est ad sui
...pis proportionem. Ergo omne caput hominis
...n esset, si quidē omnis homo inter relinqua ani-
...est prudentissimus. At Galenus hic dicit quosdā
...nes habere caput magnum, alios paruum Præte-
...m Gal. ostendit illos errare, cum dicit caput ma-
... esse bonum, cum ea, quæ à cerebro oriuntur, sūt
...ita, crassa, & boni habitus, tanquàm tunc seruetur
...rtio magnitudinis capitis cū illis partibus. Quòd
...gnum caput potest esse cum proportione aliarum
...um, poterit & paruum: semper tamem malum erit
...am caput, vt postea ostendemus. Posset quispiam
...ligere caput paruum, quod minus est, quàm con-
...at homini temperato: sed id etiam perperam. Nam
...nitudo, & paruitas corporis & singularum partiū,
...eriem nullam sequitur: potest enim, inquit Gale-
...in lib. de constitutione artis bona constitutio con-
...re cum paruitate, & magnitudine corporis Nec ve-
...ntelligere possumus caput mediocre, quod congruit
...n mediocri statura corporis: & magnum illud esse,
...d homini conuenit mediocrem staturam exceden-
...aruum verò, quod minus est, quàm postulet medio- *Alia inter*
... statura. Nam magnitudo & paruitas capitis, certam *pretatio quæ*
... non determinat corporis staturam. Intelligere eti- *& confuta-*
... quis posset caput paruum, comparatione habita ad *tur.*
...ita aliorum animalium: At in hoc significatu nullus
...mo haberet caput magnum: quandoquidem scribit
...ist. hominem inter reliqua animalia proportione sui
...rporis paruum caput, sed plurimum cerebri habere.
...o verò non alia ratione puto intelligendum esse ca-
...t paruum & magnum, quàm quòd cōsuetam huma- *Alia quæ e-*
...e conditionis naturam excedit, aut ab ea deficit. *tiam mala.*
...am cum videamus in omni corporis habitu ean- *Alia inter-*
...em esse capitis molem, aut certe minimum esse di- *pretatio quæ*
...rimen in magnitudine & paruitate: vitium oportet *& improba-*
...se, quando naturæ limites nequaquam seruan- *tur.*
...ur, & huismodi capita statim quilibet agnoscit. *Authoris in-*
...ur verò caput paruum semper sit malum, *terpretatio.*

Caput paruũ cur malum. ratio peti poteſt ab Ariſtot. qui ſcribit hominem t
eſſe debere, vt inter reliqua animalia plurimum c
bri obtineat ad proportionem ſui corporis. Atqui
poteſt paruum caput plurimum cerebri continere.
plicat Galenus textu tertio primi commentarij ſex
pidemiôn particularius huius rei cauſam. Paruum e
(inquit) caput ideo malum eſt, quòd paruum ce
brum, & proinde paruos vẽtriculos cerebri & ſpina
medullam exiguam oſtendat: vnde actiones, quæ à
rebro pendent, læduntur, & cogitatio etiam ipſa
non ſolum orta à cerebro, ſed etiam ſæpe alia duo pr
cipia hepar & cor imbecilla ſunt: vt quæ nec ma
riam, nec vitalem potentiam ſufficientem ad illud
formandum ſuppeditare potuerint: non autem mal
Montani rationes contẽnuntur. eſt, quod ob ſuam paruitatem nequeat plurimos ſpi
tus (vt inquit Montanus) continere. Nam ad h
ſuos ſpiritus continendos (ſi qui tamen ſunt) ſatis ſ
ficit quantuluncumque caput. ſi modò arteriç ſuf
ciunt, quæ à corde ad cerebrum feruntur, & vitalem (
vocant) ſpiritum, ex quo animalis fieri creditur, ad c
rebrum deferunt. Ridendum & illud eſt, quod ſcrib
periculum eſſe ne ſpiritus in capite paruo cerebru
comburant. Quis enim vnquam calorem aliquem
ſuo capite ſenſit ex pręſentia ſuorum ſpirituum: aut cu
ſpiritus vitales, qui omnium ſunt calidiſſimi arteria
anguſtiſſimas iamdudum non redegerunt in cinere
Hic certè eloquens fuit vir, & ad perſuadendũ (vt aiun
Itali) pluſquam ciurmator. Paruum ergo caput malun
eſt, tamquam cauſa & ſignũ, quòd malam cerebri ſtru
cturam, nempe ventriculos paruos habet & oſtendit
ſed hoc nihil ad Galeni inſtitutum, qui pollicetur ſe tra
dere velle ſigna temperaturę ſingularũ partium, & pri
mum ipſius cerebri. An fortè etiam imbecillitatem for
Ariſtotelis & Galeni ſententia de capite paruo conciliatur. matricis facultatis oſtẽdit caput paruum. Nam cum na
tura maximè ſolicita ſit, vt rectè conformentur princi
pes corporis partes, imbecillitatem, quę ex intemperie
naſcitur, ſubeſſe oportet, ſi tantum attrahi & elaborari
materiæ non potuit, quantum neceſſarium eſt ad caput

gnitudinis efformandum. Verum si caput par-
hc loco à Galeno damnatur, cur est, quòd ab A-
e laudetur citato problemate, cum hominem cò
issimum esse dicat, quòd capite sit paruo. Est
tio huius rei, quòd Galenus intelligat paruum
aturæ ordinem: Aristoteles verò paruum sumat
liqua animalia proportione sui corporis. Non
homo inter reliqua animalia prudentissimus
quod paruum caput obtinet, sequitur inter ho-
um prudentiorem fore, qui minore sit capite.
enam est ratio, cur homo ob sui capitis paruita-
beat esse inter alia animalia prudentissimus. An
omo rectam staturam sortitus, grauaretur à ma-
pite: an fortè meliore ratione id accidit. Cum e-
partium principalium diuersa temperatura, tē.
m corpus constituatur, si magnum esset caput,
rebri haberet, & propterea plus humidi & frigi-
dentia autem temperie sicca gaudet, vnde senes
ntes censentur esse, quia sicci: corpora verò frigi-
& humidiora sunt optusiora, & ad motū animi &
is ineptiora: hæc enim frigiditatem & humidita-
rporis sequuntur. Præstat sanè ita Aristotelē in-
ta i, quàm damnare, vt Montanus facit, qui dicit
esse in hac re credendum, sed Galeno: quasi ma-
t inter eos de hac re discrepātia. Paruum ergo ca-
cessario malam indicat cerebri & partium, quæ à
o oriuntur, structuram, qualemcunque figuram
rit. Quòd si præter paruitatem obtineat quoque
m malam: ostendet aut materiam ipsam fuisse
peratam, vt quæ naturalem figuram recipere non
rit, aut formatricem admodum imbecillam, ni-
n quòd paucam materiam formare nequiuerit.
um autem caput (inquit) bonum, si propter fa-
is robur magnum fiat, quæ materiam probam &
am finxit. Si vero ob solam materiæ copiam ma-
n sit factum, malum: verum intelligere nequaquam
mus magnum fieri ob solam materiæ copiam non
te virtute formatrice. Non enim materia ex se ipsa

Cur homo inter reliqua animalia debeat esse capite paruo.

Aristotelem à Montano defendit.

fit caput, vt nihil sine agente fit aliud, sed quòd mat
copia in ea abundauerit parte, quæ formatricem q
dammodo oppresserit debiliorem ad tantum opus e
ficiendum. Qua quidem ratione dicimus excretio
quasdam esse symptomaticas, non quòd fiant non ag
te natura, sed quòd fiant illa intempestiue, & præter n
dum irritata à materia non euicta à natura. Est ergo
put huiusmodi malum, non quia magnum, sed qu
cum tali magnitudine, figura capitis & orta à capite r
ctè habere non possunt. Quòd si materia, ex qua m
gnum hoc caput est confectum, cum copia, quam h
bet, fuerit etiam intemperata, malum erit alia quoq
ratione: quia scilicet intemperatum. Cæterum capu
quod magnum est factum dominante planè formatri
facultate, bonum est, quia ostendit in materia nullu
fuisse vitium, quod natura non vicerit, & huiusmodi ca
put cerebrum habet magnum: hoc autem propter ratio
nes prædictas bonum.

Distinguenda vero sunt hæc & ex figura ipsa, & ex his, quæ ab eo habent ortum.

An caput fiat vincente naturæ robore, an ob materiæ multitudinem, distingui ait ex ipsius capitis figura, & ab illis, quæ ortum habent à capite. Etenim cum figura solum fiat à formatrice facultate, merito si illa rectè habebit, ostendet ipsius robur: si verò mala est figura, natura non vicit, idque ob suam infirmitatem, vel nimium excessum materiæ. Nam etsi mediocriter est affecta virtus, tamen magnos materiæ excessus nequaquam potest regere. Non ergo mala figura capitis virtutis infirmitatem ostendit, sed multitudinem materiæ cum imbecillitate, vel mediocritatem virtutis. At si præter malam figuram in capite aliud vitium adsit, quod ad temperiem, vel structuram ipsius pertineat, maius adhuc indicium est vitiatæ materiæ & in copia & in qualitatibus. Orta verò à cerebro dicit esse tertio textu primi com-

Orta à cerebro quæ sint.

...aj sexti libri Epidemiôn spinalem medullam, ...o & cum ipsis ossium, musculorumque materiam, ...quit necessario cum capite augentur & roboran-...t quod spinalis medulla & nerui sequantur bo-...malam constitutionem cerebri, rationi est con-...: quippe cum cerebrum illorum omnium sit ori-...on quòd ex peculiari suo affectu postea lædi ne-..., sed quòd in ipso ortu ita fiat. Verum de ossibus ...sis, quis dubitare posset, tamen cogetur id etiam ...dere. Nam si spinalis medulla magna est, & be-...rata, eodem modo oportet ipsa ossa spinæ esse ...a, vt quæ sint facta ad medullam ipsam continen-... ossa autem spinæ reliqua omnia sequuntur: illa ...est veluti radix omnium ossium Cæterum mate-...usculorum ex neruis & carne constat: huius ...n generatio sequitur hepatis constitutionem. ...re multos conspicimus crassis ossibus præditos, ...tamen carnosos: ergo non tota musculorum ...ria, sed quod in illis neruosum est, & præcipua ...ria musculorum, sequitur capitis & spinæ condi-...em.

...gura quidem ipsa, si concinna, semper enim hoc bonum est signum.

...n caput magnum sit bonum vel malum, dixit di-...gui ex ipsius figura, & ex illis, quæ à capite ortum ...ent. Nunc docet qualis debeat esse capitis figura, & ...quæ à capite oriuntur. Figura inquit debet esse ἐυ-...τος, id est concinna, numerose facta, ita vt nulla inæ-...alitas appareat. Hoc enim (inquit) semper est bo-...m signum: æqualitas enim operis, agentis domi-...m, & materiæ, quę figuratur, iustam mensuram, & ...obam temperiem monstrat. Postea verò particularius ...cebit qualem oporteat esse capitis figuram.

...x his autem, quæ ab eo ortum habent, si va-

lida est ceruix, & si aliis ossibus optime stet, atque omnis præterea neruosa substantia boni sit habitus, ac robur habeat intum.

Vno & eodem negotio docet quænam sint illa, oriuntur à cerebro, & qualia oporteat esse: facit au mentionem inter ea, quæ oriuntur à cerebro ceruic & neruosæ substantiæ: etsi loco pręcitato ex libro s to Epidemiôn plura comprehendit inter illa, quæ à rebro oriuntur. Pręterea quod noster interpres ve (etsi alijs ossibus optime constet) legendum est (& a ossibus optime compactum siue compositum). It quod dicit (bo. n. sit habitus, ac robur habeat inte tum), vertendum est (bene nutrita & valida). I n. verba Græca sonant εὐτραφὲς ϗ εὔτονον. Inte ligimus autem ceruicem validam, quę crassa est & ro busta in suis actionibus. Per alia vero ossa non pote intelligere ceruicis ossa, vt quæ iam sint comprehens sed reliquas partes spinæ, & fortè etiam totius corpor Antea enim diximus omnia ossa tandem oriri à capite aut certe sequi capitis constitutionem. Dicuntur auten alia ossa rectè habere, cum magnum & bonum est capu quando magna sunt & ad sua officia valida. Eodem pa cto neruosa substantia dicitur bene nutrita, quę parite dicitur boni habitus: huiusmodi autem est, quod est crassum & solidum. Nam ad bonam nutritionem hęc sequuntur, sicut & ipse bonus habitus ex actionum ro bore dignoscitur. Si ergo talia hęc omnia fuerint, intel ligemus caput magnum, bonum esse.

Propria autem capitis figura est, veluti si excogitares sphæram exquisite rotundam ex cera constructam, paulatim vtrinque depressam. In hac enim necesse est vt priores posterioresque partes plus gibbæ fiant, quam sphæræ

sphæræ conueniat, quæ vero vtrinque con-
iunt magis rectæ.

m docuerit qualia esse debeant illa, quæ à cere-
iuntur, nunc describit propriam capitis figuram
nde vitia, quæ in ipsa figura capitis contingunt.
ca re libro nono de vsu partium abundanter dis-
: & nonnulla etiam habet in libris Epidemiôn,
l locum paulo postea explicandum plurimum fa- *Capitis figuræ quot & quæ.*
Scribit autem libro nono de vsu partium quinque
posse varias capitis figuras, quarum quattuor sub-
e possunt, quinta autem minime: vna in qua tres
æ adsunt, coronalis, recta siue sagittalis, tertia lãb-
is: quæ figura duas eminentias facit, vnam in ante-
parte, aliam in posteriore, & latera leuiter com-
a: & hæc propria est & optima capitis figura. Se-
a est quando deficit eminentia anterior, & amitti-
oronalis sutura. Alia est quando posterior eminen-
nittitur, & in duabus figuris coronalis sutura cum
quæ seruatur coniuncta T. litteræ Græcæ similitu-
m repræsentat. Quarta figura quando vtraque e-
ntia anterior scilicet & posterior deficit: in qua
fiunt commissuræ seinuicem intersecantes ad mo-
X litteræ Græcæ, & hæ tres sunt non naturales,
quibus tamen vita consistere potest, & hi vocan-
b Hippoc. φοξοί, id est acuminati capitis. Quinta
ræter naturam omnino, cum qua vita nullo modo
st stare, quæ fit cum magis latum, quàm longum
it est: ita vt eminentiæ, quæ ante, & retro ponun-
n in lateribus constituantur. Oportere autem talem
figuram propriam & optimam capitis, qualem hic
ribit Galenus, nempe rotundam, & leuiter vtrinque
ressam, facile probare licet. Rotundam enim opor
esse, quoniam hæc figura omnium est capacissima, *Capitis optima figura quæ & curtalis.*
niuriis externis minimum exposita: capacissimam
em oportuit esse illius figuram, quoniam cerebrum
tinere debet, quod homo pro magnitudine sui ma-

ximum habet, in capite paruo: ac vt varij exortus uorum spinalis medullæ, & cauitates fieri possint: simam etiam oportebat esse figuram, vt nobilissim tius corporis pars difficillime pateretur: leuiter a vtrinque depressam conuenit esse, vt ad partes, qu anteriore, & posteriore cerebri parte constitutæ commodi exortus fieri possent: ad spinalem inq medullam producendam, & oculorum nariumque uos, quos molles admodum esse oportebat: quod non poterat, nisi cerebrum illis partibus admodum cinum esset. depressio tamen leuis esse debet, ne an stiores prominẽtiæ vtrinque fierent, anteriores inq & posteriores, & cauitates ipsius angustiores. Quæ v vtrinque sunt partes, debent rectè planè & æqu esse: & hoc erat quod dicebat concinnam opor esse illius figuram. Et hæc de propria bonaque cap figura.

Quod si ea, quæ secundum occiput eminen minuatur, simul intueri oportet neruos, que ceruicem vna cum ossibus aliis. Nam secundum naturam constiterint, mate defectu, non virtutis imbecillitate conti git. Illis vero non recte se habentibus, pri cipium est debile: sed magna ex parte de ctus, qui occipiti eueniunt consequitur e rum, vt ante diximus, imbecillitas, rarissim que aliàs euenire consueuit.

Posteaquam Galen. docuit qualem oporteat esse b nam capitis figuram, docet vitia, quæ in eadem conti gunt. Porro in figura naturali capitis, ex depressio quæ fit in lateribus, duæ fiunt eminentiæ, vna in occi pite, alia in sincipite: quibus quidem diminutis, auctis & malè figuratis, necesse est capitis constitutionem v tiari. Et primum agit de diminuta eminentia posterio

...is: quam quidem per se non damnat, sed prius ...erat qualis sit constitutio eorum, quæ ab ea ...ascuntur. Si enim inquit nerui, ceruix, & alia ...cundum naturam constiterint, materiæ defectus ...cur, non virtutis imbecillitas: quod si illa non ...abuerint, signum est principium esse debile: vt ...ium tamem occipitis defectum sequitur prædi... imbecillitas, & raro aliter euenire solet. ...contextum omnes interpretes exponunt, tam... ...in eo nullum sit vitium, cum tamen euidens sit. ...quemadmodum caput ipsum paruum antea ab... pronunciauit esse malum, nulla habita ratione ... partium, quæ ab eo oriuntur: Sic malum est, ... vna minuatur, cuius ratione fit, vt caput totum ...m & male figuratum redditur. Prçterea si prin... & quæ ex principijs oriuntur (vt paulo postea ...)mutuo se produnt: quo pacto quæso rectè & ...dum naturam habere possunt, quæ oriuntur à ...pio, hoc ipso vitiato. Confirmat meam interpre...em locus Galeni, qui habetur tertio textu primi ...mentarij in sextum librum de morbis vulgaribus, ...ribit, acuta capita fieri, aut ob frontis, vel occipi...nentiam diminutam, aut alterutra, aut vtraque ...cta: & malum perpetuo esse caput, quod ex cō...ta eminentia acutum est: nec addit esse consideran... quæ oriuntur à capite, sed simpliciter malum pro...iat. In eo vero, quod ob productas eminentias a...m est, figuram considerandam esse, & ceruicem, & ...nitudinem eminentię. Si enim (inquit) eminentia ...e indecora fuerit, nec vltra modum grandis, vali...que ceruicem habeat, huiusmodi capitis acumen ...ato: quoniam huiusmodi homines aliorum mem...um præcipue ossium viribus pollent: vbi etiam ...at magis occipitij, quàm sincipitis auctam eminé...,quoniam illic nobilissimus est vētriculus, & dorsi ...ullæ exortus. Dicendũ ergo ita erat (at si occipitij e...ētia imminuta sit, hòc semper malum) quibus verò ...dis sit malũ, sequentibus verbis ostendit, nēpe quod

Locum hunc probat esse corruptum.

Locus restitutus ex. 6. lib. Epidemion.

vel defectum materiæ: vel naturę imbecillitatem o[illegible] dat. Quòd si cum paruitate occipitij, nerui, ceruix [illegible] alia ossa naturalem figuram habuerint, materiæ o[illegible] ditur defectus: si autem non seruatur illarum par[illegible] figura, indicatur principij imbecillitas (id autem in[illegible] ligit per ea, quæ dicit, si secundum naturam consi[illegible] rint) nam parte illa capitis existente parua, orta a[illegible] nequeunt iustam magnitudinem obtinere, at figu[illegible] possunt: Acachiæ autem interpretatio refellenda [illegible] qui scribit non esse protinus pronunciandum bon[illegible] aut malam esse capitis constitutionem, si posterior e[illegible] nentia est minor, quàm exigat naturalis conditio. N[illegible] si ex eo vitio vniuersum caput minus redditur, profe[illegible] hoc malam capitis constitutionem ostendit, quom[illegible] documque sint affecta, quæ à capite oriuntur: alioq[illegible] caput paruum de necessitate non est malum, paruum [illegible] tem esse oportet diminuta posteriore parte, seruan[illegible] suam anteriorem naturalem magnitudinem & figura[illegible] vt hic supponitur. Hæc solent absurda eos comita[illegible] qui scriptores antiquos nullas habita veri ratione in[illegible] terpretari solent. Præstat ergo sequi Galeni senten[illegible] tiam, quæ habetur in textu præcitato ex libris Epide[illegible] miôn, & ad sequentem contextum accedere, de qu[illegible] scribi debent, quæ de eminentia diminuta hoc loco [illegible] tradit.

Caput vero, quod secundum occiput in acutiem tendi, animaduertere oportet iisdem adhibitis distinguendi rationibus, quibus antea in capite grandiori facto vtebamur: vt plurimum vero & hic optimum est signum figura concinna eius partis, quæ cerebro adhæret, quam nonnulli medici posterius cerebrum appellare consueuerunt, quemadmodum & posterius existit ea futura,

...e Græce literæ Λ formam habet præfi-
...um.

...id ostendat aucta præter solitum occipitis emi-
...nunc explicat, dicitque esse adhibendas eas di-
...ones, quas notauit in capite magno. dicemus er-
...malam esse, si corruptam obtinet figuram, & ea,
...scuntur ab ea parte, fuerint debilia & mali habi-
...ntra verò probanda est ea eminentia, cuius figu-
...oncinna & robusta, ac boni habitus existunt or-
...a capitis parte. Quænam sit, & quo nomine vo-
...a pars, obiter etiam docet, aitque nominari po-
...cerebrum & cerebellum, eò quòd paruum sit ce-
...n, aut cerebri minor pars & postrema: & id pro-
...quod post suturam lambdoidem existat Ex qui-
...idem apparet, quod antea diximus, scilicet con-
...tionem ortorum à capite locum habere, vbi ma-
...totum est caput, aut pars illa, à qua alia oriuntur:
...utem in diminutis partibus capitis. Nam hic ad-
...t idem esse obseruandum, quod antea in capite
...o expressit, quoniam in vtroque affectu est ma-
...do. Ergo nihil erit obseruandum in diminuta e-
...ntia, quia in capite paruo nihil dicit esse conside-
...um, sed absolute damnauit huiusmodi paruitatem.
...c enim sensum postulat docendi ratio.

...vero huiusmodi pars spinalis medullæ
...rincipium, & eius ratione neruorum om-
...ium, qui actionibus obseruiunt. Ipsa verò
...ars posterior per seipsam paucos admodum
...ensitiuos obtinet neruos, plurimos vero a-
...tiuos: sicut & anterior sensitiuos quidem
...lurimos, paucos admodum actiuos. Quare
...bi bene fuerit affecta vtraque pars, robu-
...stas habebunt eas, quæ ab eis deriuationes.

Cùm dixerit ex his, quæ oriuntur à posteriore te cerebri, considerandum esse an bona, vel mala si sterior eminentia capitis, nunc exponit, quæ sint quæ ab ea parte nascuntur, & ait esse spinalem me lam: & propterea omnes neruos motiuos, quos act vocant: quoniam vt in libro de locis affectis os dit, motus voluntarius agendo potius fit, sensus tem patiendo: non quod in vtraque operatione ma non agat, & instrumenta ipsa non impellat: quòd in motu instrumenta nihil patiuntur ab his, extrinsecus sunt posita: sensus autem fieri nequeant si prius obiecta in sensoria agant. Scribit hic & passim libi à cere bello spinalem medullam oriri: sed perit natomicæ artis ortum illius docent esse à cerebro. Re autem illud scribit, à spinali medulla plurimos ner motiuos, sensitiuos autem paucos. Contra verò ab an riori parte cerebri sensitiuos plurimos: motiuos ve paucos oriri. Nam spinalis medulla est dura, anter verò pars cerebri mollis. Quare ab illa oportet ner motorios nasci: quoniam motus requirit robur, qu cum mollitie instrumentorum consistere nequit. Ha verò requirunt sensus, qui cum passione fiunt. Prop rea Gale. nono de vsu partium scribit ad hunc modu nerui duri ad motum optimè comparati sunt ad sensu ineptissimi: molles autem omnino nullo pacto moto sed sensitiui solum sunt: qui verò non ita molles, ad se sum satis apti, imbecilli verò ad robur motionis: molles quidem ex anteriore cerebri parte oriuntur, D ri autem planè, ex spinali medulla: quoniam tanto du riores sunt, quanto ex inferioribus medullæ partib enascuntur: Medij autem inter molles & duros ex cere bri illis locis oriuntur, quibus spinalis medulla cu cerebro coniungitur: fierique addit molliorem ner uum, motorium, cum ex viæ progressu duritiem ac quisiuerit. Scribit item in libro octauo neruum mollem nullum ex posteriore cerebro oriri. Quare constat, & sensorium nullum neruum à posteriore parte nasci, i est, qui solum sensum adferat: ex anterioribus autem

Motus quomodo intelligatur fieri agendo & sensus patiẽdo.

Spinalis medullæ exortus vnde.

Nerui sensitiui motorii vnde nascãtur.

motorij oriuntur hi, qui oculos mouent: at non
ndis cerebri partibus, vt visorij, sed ex duris
iciariis. Quare pars illa contextus vera conspi-
a scribit, anteriorem partem cerebri sensitiuos
s, motiuos autem paucos emittere: cum eos so-
i mouent oculos ex actiuis edat: sensitiuos au-
os, qui visionis, odoratus, auditus, & gustus au-
unt: atque hi planè & solum sensitiui sunt. Hi,
qui à posteriore parte enascuntur, nulli plane
i sunt, cum omnes duri sint, & ad mouendum
destinati. Ex illis tamen propagines etiam quæ
cutem & vicinas cuti partes deferuntur, qui ob-
sensum, quo præditi sunt, illis partibus imper-
. Igitur si nerui sensitiui ab anteriore cerebri
riuntur, motiui verò à posteriore, merito fit, vt
neruis iudicare possimus, qualis sit prioris & po-
is partis cerebri constitutio: & contra ex consti-
e illarum partium cerebri, licebit cognoscere,
sint orta ab illis. Hæc enim mutuo sese produnt,
tea melius docebimus.

em quoque distinctiones adhibendæ sunt
partes capitis anteriores ad frontem atti-
entes, quæ etiam ad posteriores, earundem-
ue & paruitatem & magnitudinem inspi-
re oportet, atque ibidem figuram, & sen-
s ibi collocatos, visum, gustum, atque o-
oratum. Hæc enim se in vicem indicant &
ttestantur, & quæ à principiis oriuntur,
rincipij virtutem vel vitium, & principium
orum, quæ ab ipso nascuntur.

Cum de posterioris partis capitis incremento & di-
utione egerit, nunc de eminentia & decremento an-
oris partis agit, scribitq; eadem esse obseruanda, quę
posteriore capitis parte annotauit, nẽpe magnitudi-

nem, paruitatem, & figuram ipsius partis capitis, autem paruitatem malam: magnitudinem verò bo si figuram decentem habuerit. Ostendant & bonit illius partis cerebri auctæ, sensus, qui neruos ab ea piunt, visus, gustus, & odoratus. Nam auditus à m cerebri parte neruos capit. Ac quemadmodum se virtutem & vitium produnt: Sic ipsum principium fectiones ostendit eorum quæ nascuntur ab illo. A variæ sint aliæ differentiæ in sensu, & motu, postul vtique docendi ratio, vt illas enumeraret, & qua affectionem ostenderent, indicaret. Quidam e infirmos habent: alij validos motus, alij promp & expeditos: alij senges, & pigros: alij celeres, tardos, alij vehementes, alij veloces, alij lang dos: alij denique aliter circa motus se habent. dem ratione quidem exquisite: alij obtuse sentiu alij non nisi propinqua obiecta: alij etiam re ta sentire possunt: alij nequeunt ferre obiecta vehem tiora sine molestia: alij innoxie illa sustinent. Doc quidem hæ differentiæ, quæ in sensu, & motu sunt, rebri affectiones: verum non solius cerebri, sed alia etiam causarum, quæ ad has actiones edendas sunt cessariæ, passiones indicant. Nam sensoria lædi possu ex propria sibi affectione, à causis extrinsecis, vel internis, nihil interim patiente cerebro, vt in refrige tione, contusione neruorum, in fluxionibus, & in al plurimis malis fieri agnoscimus. Nonne etiam ob cal di natiui influentis à corde debilitatem, contraction ardorem, immoderatam refrigerationem, impeditu motum & suffocationem, videmus sensum, & motu labefactari? At hæc vitia cerebri vitium non ostendun Ergo dictum Galeni, quòd sensus, & motus ostenda cerebri virtutem, & vitium, intelligendum est, quand vitium accidit in illis actionibus, ob facultatem sensiti uam, & motiuam, cuius principium est cerebrum At vero quum Galenus polliceatur se velle docer signa temperaturarum cerebri, oportebat illum expli care qualem temperiem ostandant affectiones quæ

Sensuum & motionũ differentias non solius cerebri affectiones ostendere.

...i, & motu accidunt, & an solam temperiem ...tur, an & bonam, aut malam cerebri structuram, ... crassitiem, vel tenuitatẽ, puritatem, vel impuri- ... aut aliud, quod in ipsius substantia sit positum. ... ingenium, & alias cerebri operationes, ad alias ... refert, sic motus, & sensus affectiones aliud re- ...t in cerebro, quàm ipsius temperiem. Quorsum ...atura tot cauitates fabricasset in cerebro, & cer- ...uram, ac magnitudinem illi dedisset, aut illius ...tiam diuisisset in multas partes, nisi voluisset il- ...e instrumentariam partem, & edere actiones suas ... proprias, vt pars est instrumentaria. Quorsum ... Galenus duplicem compositionem in corpore ...lit esse, vnam similarium partium, aliam organi- ..., & diuersas esse actiones similarium, ab actioni- ...rganicarum, si posteà omnia vitia, quæ in omni- ...ctionibus reperiuntur, ad solam temperiem redigi ... An rationabiliusnon estdicere cerebrum sentien- ...ouendique facultatem insitam habere, quod nulla ...ars habet, ob peculiarem suam structuram, poti- ...àm ob temperiem? Hæc enim, vt communis est in ...ibus alijs partibus, sic communium actionum, nẽ- ...ractionis, retentionis, cõcoctionis, & expulsionis ...usa. Ita propria quoque structura causa est, vt aliæ ...s instrumentariæ nequeant præstare, quod cere- ...n efficit, quia eandem non habent structuram cum ...ebro. Quod à temperie prouenirent sentiendi, & ...endi facultates, cur aliæ partes eisdem facultati- ... non sunt præditæ? Dices. credo, non eandem ...rsus esse temperiem cerebri, & aliarum partium: ...quod ego libenter concedo: Sed cum ea, quæ est in ... temperie differentia, non faciat differre cerebrum ...lijs membris in attractione, retentione, concoctio- ... & expulsione, cur quæso, in alijs differẽtiam aliquã ...iet? Non enim tantum inter se differunt temperies ...ganorum, quantum discrepant peculiares facul- ...es, & actiones, quas singula instrumenta edunt. ...edimus ne cerebrum sensus, & motus authorem fo-

Hæc notãda, quæ in tota medicina magni sũt vsus

Temperies quarũ actionum sit causa.

re, si suam amitteret formam, & structuram, sola si-
ta temperie? Ego certè id mihi non persuadeo fieri
se, & libenter concedam aliis, vt ita credant, qui om-
causas eorum, quæ fiunt in nostro corpore, ad so-
partium temperiem redigere nouerunt, quasi an
nihil sit, & frustra animæ instrumenta sint condita
nihil ratione materiæ fiat, nihil conferat partium
bitus, nihil calor influens, spirituosáque substan
Quæ omnia qui subtilius philosophantur, & melio
liberioréque ingenio sunt præditi, agnoscunt lo
differre à temperie, & propriam vim, & vsum in c
poribus habere.

Actionũ nostris corporis præter tẽperiem causæ quæ.

Earum autem operationum, quæ obtine
principatum, virtus, & vitium sunt ipsi
principii seorsum tantummodo indic
Voco autem operationes principatum ol
tinentes, quæ à solo principio proueniun
Ingenium quidem igitur subtilem cereb
substantiam indicat. Tarditas vero intell
ctus, crassam.

Prosequitur Galenus explicare signa, ex quibus an
tea dixit, cerebri constitutionem dignosci. Posuit au
tem ex actionibus, quæ tenent principatum, indici
quædam sumi. Quod quomodo fiat, nunc docere in
stituit: primúmq; docet differentiam, quæ est inter ha
actiones, & sensitiuas, atque motiuas, de quibus modo
egit: sed satis leuiter id facit, quum scribit ptincipes a
ctiones solum ostẽdere virtutem, & vitium ipsius prin-
cipij: sensum vero, & motum non solum ipsius princi-
pij, sed aliorum quoque dispositionem declarare. Id
autem docet ex definitione actionum, quæ principe
nuncupantur: illæ enim tales (inquit) dicuntur, quæ à
solo principio proueniunt. Verum hæc non probat ita
se habere. Nam requiri ad sensum, & motum præter
ea, quæ à cerebro emanant, instrumenta sensus, & mo-

bet agnoſcit: At principes actiones à ſolo ce-
ouenire, & proinde illius diſpoſitionem o-
, mihi perſuadere non poſſum: Nam ſi omnes
noſtri corporis, vt ille paſſim ſcribit, egent
fluente à corde, continget profectò lædi a-
pſius cerebri, non ipſo quidem læſo cerebro,
to calido influente: Sic enim videmus per ti-

An principes actiones proueniãt à ſolo principio.

imaginationem, rationem, & memoriam per-
xerceri: quoniam in ea paſſione cor afficitur,
illius ſedes: contrahitur enim in corde tunc ca-
erítque externa membra, atque ita illa neceſſa-
re deſtituta, ſuis muneribus fungi nequeunt.
a videmus in decrepitis omnes principes fa-
s debilitari, non vitiato cerebro, ſed deficien-
o innato, quod hepar, & cor ſuppeditant. Con-
t etiam per febres, & vteri, atque aliarum pat-
feriorum vitio, in principibus actionibus mala,
mato, vel corrupto, aut ſuffocato, aut impedi-
pter obſtructiones eo calore. Videndum igitur
us cerebri, vel caloris vitio labefactentur actio-
incipes. Iam verò videndum eſt, quot & quæ-
nt principes facultates, quæ ſcilicet à principe
ma parte, nempe cerebro exercentur. Nam inter
or principia corporis, cerebrum principatum ob
n actionum præſtantiam, obtinere vult Galenus.
meminit ingenij, imaginationis, & memoriæ, nec
oco ſolet præter tres, enumerare principes actio-

Quæ et quot ſint principes facultates.

Verùm quis ex varia Galeni, & aliorũ tractatione
s fortaſſe putabit eſſe facultates principes. Nam
illum legitur, σύνεσις id eſt intellectus. γνώμη quę
ntas, iudicium, διάνοια quæ diſcurſiua virtus,
ratiocinatrix dicitur: νοῦς, & φρὴν, quæ & mens
cupantur: δόξα quæ opinio. Quomodocunque au-
appellentur, conſtat, at aliud eſſe intelligere,
d opinari, aliud diſcurrere, ſiue ratiocinari, aliud
ginari. Quid ergo dicemus? prætermiſſa eſſe mul-
t iſtis? Minimè: Nam omnia illa, nempe intelle-
, iudicium, ratiocinatio, mens, idem apud Galen.

significant, vt ex quarto textu primi comment. p heticorum, & multis aliis locis intelligere licet. Na si diuersæ sunt illæ actiones, ab vna tamen facultate vno loco cerebri proueniunt, quæ particularia nom ex particularibus actionibus sortitur. Quum enim telligit, intellectus, cum discurrit, διάνοια quum c siderat: νοῦς quum consultat consilium, & fortè et quum opinatur, opinio: & si non inuenio an hæc imaginatrice magis, quàm sub ratiocinatrice poni beat. Tamen ratio vult, vt sub ratiocinatrice ponat Nascitur enim opinio, cum intellectus rerum exter rum imagines receptas in imaginatrice facultate col git, & expendit, an veræ sint, an falsæ, & cum quad ratione veras, aut falsas esse sibi persuaserit, dein huic persuasioni assentitur: Sic inquã nascitur opini quæ dicitur vera, & falsa esse posse, & mutari, quonia ratiocinatio vera, & falsa potest esse, melioríque inue ta à priore recedim⁹. De qua verò actione principe h agat autor, nunc expendendum venit. Agit autem Anchinia, quam Leonicenus ingenium interpretatu Acachias vero mentis celeritatem: quam exponit es promptam intelligentiam: eos enim, qui prompte re mente cõcipiunt, ac intelligunt, cerebrum habere pr ditum partium tenuitate. Verum magis probo Leoni ceni versionẽ: opponit enim Anchiniæ Aristoteles tar ditatem Dianoeæ. I. discursiuæ: tamquam Anchinia ni aliud sit, quam facilitas, & promptitudo discursiuæ, de qua agit Arist. vlt. cap. primi posteriorum, & ab eodẽ definitur solertia, vel perspicacitas, vel vt alij vertunt, subtilitas statim inueniendi mediũ: veluti si quis quẽ piam videat cum diuite differentem, & putet propterea id fieri, quia mutuum ab eo accipere vult: Et denique qui causam statim inuenire potest, ille Anchinia polle re dicitur. Nos verò talem vocamus non mẽte celerem, sed ingenio præditum & ingeniosum. Igitur ingenium intelligimus perfectionem discursiuę virtutis: Sic enim ingeniosos vulgo vocamus, qui cito, & bene intelligũt, discurrunt, & ratiocinantur. Vnde Achachias, & Mon-

Opinionis ortus.

Anchinia quid.

Ingeniosi qui dicantur & Montani atq; Achachiæ lapsus.

...unt, qui dicunt ingenium nihil aliud esse, quã
..., quæ recipit species rerum. Hoc enim munus
...natricis, non ingenij, quod medium.i.causas
...ueniendi habet potestatem. Stultitia verò, &
...mentia, dementia, delirium, grauiora sunt vi-
...n vt sanis cõuenire possint: sunt enim Sympto-
...orborúmque effectus. Cæterum scribit Gale-
...nium ostendere cerebri substantiam esse te-
...artium: Nec id quomodo fiat, ostendit: Nec si
...et, ad rem sibi propositam pertinet, nec interim
...t principia. Ac vt res facilius intelligatur, quid
...orum tenuium partium intelligere possit, ex a-
...iam doceo. Definit in lib. de simplicibus medi-
..., & alimenta crassarum partium esse, quæ ad
...ta, in tenues.i.exiguas, & crassas, id est maiores
...iuiduntur, & in omni temperie ostendit reperi-
...atem, & crassitiem istam substantiæ. Docet &
...menta promptius, aut ægrius se in corpus no-
...nsinuare ob eiusmodi tenuitatem, & crassitiem,
...quidem: Quippe cum nostrum corpus, cauita-
... meatibus sit plenum, per quos facilius penetrãt
...quàm crassa. At nusquam docuit actiones nostri
...s fieri ab huiusmodi tenuitate, & crassitie par-
...ue substantiæ, quæ en eo est. Cur enim magis ab
...am à viscíditate, & friabilitate, flexibilitate, &
...bilitate, densitate, & raritate, & aliis similibus,
... partibus sunt, fierent actiones nostræ. Quod si
...bi passim vult solam temperiem inter illa, quæ
...ibus nostris sunt, esse causam actionum, quo pa-
...c præter temperiem, aliam causam affert in ce-
...ngenij nostri? cur non dicit, indicari aliquam
...riem, præsertim cum ex suo instituto polliceatur
...raturarum indicia? Quod si actiones cerebri ad
...udinem, & tenuitatem suæ substantiæ refert acce-
...ur quæso, idem non facit in actionibus cordis,
...is, testium, & denique omnium corporis partium,
...eandem, & vniformem non facit doctrinam? Sed
...em, quæso, tenuitatem substantie excogitare pos-

Galenus notatur.

Cerebrũ tenuiũ partiũ quomodo intelligi poßit

Cerebrum tenuiũ partium quam male Montanus & Acachias interpretantur.

ſumus in cerebro, quod inter omnes partes co
eſt viſcidum, craſſum, terrenum, frigidum, gr
craſſiſsimi, quum editur, alimenti? Has angu
difficultates cum viderent Montanus, & Akachi
terpretati ſunt cerebri tenuitatem, ſpirituum te
tem: ex tenui enim materia aiunt ſynceros, & c
ſpiritus naſci, ex craſſa turbulentos, & caliginoſo
illis rerum imagines citius, & melius: in his tardi
deterius animo comprehendi. Sed illi animadue
debebant Galenum hic cerebri naturam proſequi
alicuius ſpiritus. Deinde ex ſubſtantia cerebri nor
ſpiritus aliqui: nec à cerebro craſſarum partium
magis craſſi, quàm tenues ſpiritus: quandoquidem
ſities, & tenuitas, nullam habet vim gignendi quo
tenue, vel craſſum, ſed calor, frigus, potiſſimum, hu
dum, & ſiccum. Sic enim ſolet dicere Galenus tenu
aerë fieri in maximo frigore, vel æſtu vel ſpirãte Bo
Sunt verò, qui intelligãt ſubſtantiã cerebri tenuiũ p
tium, claram, & lucidam. Sed qualis, quæſo, clari
& luciditas in denſo, & opaco corpore eſſe poteſt? A
do quod hæc interpretatio vim facit dictioni Autor
Probabilior quidem eſt aliorum interpretatio, qui
rebrum interpretantur ſyncerum, & ex puriori mate
confectum. Quæ ſanè opinio vera forte eſſe poteſt,
nequaquam quadrat dictioni, & ſententiæ Autoris.
verò illud mirum eſt, quod ſcribit Galenus inge
perſpicacitatem, & tarditatem ſolius cerebri conſti
tionem docere, & illius ſolam ſubſtantiæ tenuitate
& craſsitiem: Nam 8. de vſu partium ſcribit intell
ctum non compoſitionis varietatẽ, ſed corporis, qu
intelligit, & cogitat, quodcunque illud ſit, bonam te
periem ſequi. Neque enim, inquit, bonitas, & perfect
intellectus, multitudini ſpiritus animalis, potius vid
tur atribuenda, quàm qualitati. Ex quo quide
loco conſtat, ex temperie primarum qualitatum i
ſius cerebri, & ſpirituum, intellectum variari. Ite
text. 3. primi comment. o. Epid. ſcribit eos eſſe me
te læſa, qui aut nimis magno capite, aut paruo ſun

gitudinem, & paruitatem cerebri, & medio- causas esse ait bonæ, & malæ intellectionis. text. 4. comment. 6. Epid. scribit, tardiores endum, & agendum homines reddi, quibus uli est frigidum: compatitur enim illi anima nique si alios omnes locos consulamus, in c autor de hac re tractat, nusquam inuenie- id scribere, quod hoc loco docet. Igitur vt tionibus, ita in his requiri certam temperiem & calidum natiuum benè affectum. Fateor e- Sed quod ab istis sumitur, nec totum est, nec m: quandoquidem vt Aristoteles docet in pri- lemate 30. sectionis videmus melancholicos mum ingeniosos, quibus cerebrum est crassa- ium, & frigidæ, siccæque temperaturæ. Sunt , & pituitosi multi pariter ingeniosi. Verum aximum est in hac re, sumitur ex structura ip- bri, quatenus ipsum organica pars est: & id d Aristot. lib. primo de hist. animal. & in lib. iognomia euidenter expressit, cum ex frontis um, nasi, superciliorum, oculorum palpebra- aliarum partium, quæ in capite sunt, varia con- ne, animi mores diiudicandos esse docet. Nam, rius ostẽdimus, has actiones non edit cerebrum ars similaris, sed vt organica. Quare spectan- t quid in eo fiat ob variam ipsius structuram: & dem ex continentibus, & vicinis partibus prodi- scendúmque ab autoribus, quid ostendant sin- quæ in illis apparent. Qui tamen hæc nostra non bunt, meliora, si possint, inueniant.

Ingeniũ & solertiã potius structuram quã temperiem cerebri sequi.

endi vero facilitas formarum facile susce- uam.

teàquam Galenus de ratiocinatrice facultate æ- unc ad imaginatiuam, siue apprehensiuam transit: & si ordine aliam præcedit, tamen dignitate

ſequitur. Inquit ergo quod diſcendi facilitas ſiue fa-
lis apprehenſio rerum, indicat cerebrum facilè ſu-
ptiuum formarũ: diſcimus enim, cum ſuſcipimus. Q
in re docet quidem Gal. quod fit facilis huiuſmodi ſ
ceptio in cerebro, cum diſcimus facilè. Verum non
cet, quam ob cauſam fiat in cerebro facilis, aut diffic
ea receptio, & an alia in actione exercenda cauſa req
ratur, quæ non à cerebro oriatur, ſed aliunde profic
catur. Recipit enim facile corpus, quod rarum eſt,
ſpongia, vel molle, vt pulmo, & glãdulæ, vel quod m
gnas habet cauitates, vel eſt debile, vel in eo ſitu po
quo ſponte fertur quod mouetur. Et in aliquibus qu
multam habet ſubſtantiam: & in nonnullis, quod
materia diaphana cõſtat. Ac cum ignoremus quona
modo res diſcamus, difficile eſt iudicare, quomodo
rebrum facile rerum imagines ſuſcipiat. Si enim p
contactum fieret hęc actio, fieret fortè id ob illius m
litiem, quæ impreſſionibus cedit facile. Verum cu
videatur cerebrum non aliter ſuſpicere, quàm ocul
colores, & ſpecula rerum imagines, videretur cauſa ſ
menda eſſe ex illius ſubſtãtia pura, & diaphana. Veru
ab hac opinione cogimur recedere, quod cerebri ſu
ſtantia ſit opaca, denſa, nihil habens perſpicuum: Qu
re nec etiam ob raritatem recipere poteſt. Quod ve
in pueris apparet, & ſenioribus, cogit nos imaginari c
rebri mollitiẽ, quæ ex natiua humiditate naſcitur, ca
ſam eſſe poſſe huius rei: prompti enim, & faciles ſu
pueri ad diſcendũ Inepti vero, & difficiles ſenes. Qu
non videtur alia ratione fieri, quàm quod in illis mo
lia ſint adhuc membra, quæ facile: In his vero ſicc
dura, & ſolida, quæ difficile omnes impreſſiones rec
piunt. Propterea rectè ſcribit Ariſtoteles, molles car
ad diſcendum aptiſſimos eſſe. Verum vt natiua hum
ditas, quæ mediocrem mollitiem parit, cauſa eſt,
quiſpiam facile diſcat, ita humor excrementoſus ſtup
ditatis eſt cauſa. Quare rectè quoque Galenus ſtup
dos, & ſtolidos tales eſſe ſcribit, imò etiam ſanguineo
Nam nimia humiditas, & mollities cerebri faciunt,
impreſ

Facilis ſuſceptionis cauſa.

Quomodo cerebrũ ſuſcipiat rerum imagines nõ poſſe explicari.

hærere non poſſint, & imprimi. Confert igitur
am temperies cerebri ad facilitatem, & difficulta-
ſcendi. Sed quod præcipuum in hoc eſt, (meo
m iudicio) ſumi debet ex ſtructura ipſius cerebri,
s eſt organica. Nam vt cerebrum qualicunque tem
prædituum, has actiones ſibi proprias non ederet,
proprium illius ſtructuram confugiẽdum eſt, cum
puam illarum cauſam quærimus. Id quod pariter
oteles & Phyſiognomici ſatis oſtendunt, cum ex fi-
& magnitudine frontis, & aliarum partium, quæ
nſtant priorem partem cerebri, docent quinam ſint
, aut prompti ad diſcendum. Cæterum vt aliæ om-
orporis actiones requirunt calidi natiui influentis, &
oſę ſubſtantię rectum ſtatum, & conuenientem,
hoc quoque opere huic cauſę ſuam dabimus vim.
it enim Ariſtoteles capit. 4. lib. 2. de part. animal.
imalia prudentiora, ſapientiora, & ſenſibus nobilio-
e, quæ ſanguine tenuiori, & ſyncerior conſtant: id
& experientia docet, ex alimẽto enim, & aere pu-
, tenuioreque homines reddi ad diſcendum habilio-
Nonne & ſomnus ſuperfluus, & immoderata vigilia
hebetes, & ſegneis ad diſcendum faciunt. Non qui-
mutata cerebri temperie, vel ſtructura, ſed ſolum
to natiuo calido, & ſpirituoſa ſubſtantia? Mirum
, ſi ſpiritus animales, quibus Galenus tantum tribuit,
conferant, aut non obſint, ob variam illorum con-
onem, huic actioni cerebri, ſi abſque illis nulla alia
s functio, vt ille credit, exerceri poteſt. Vna ergo *Cauſæ cur*
a, cur facile, aut difficile diſcamus, ſumetur à molli- *dociles ſimul*
& humiditate cerebri. Alia & præcipua, ex certa ip- *aut ſtupidi.*
ſtructura. Alia vero ab humoribus, & ſpiritibus.
forte etiam exercitationi tribuenda eſt. Nam vſus
mus diſcendi, docendique magiſter.

moria autem ſtabilem ac firmam, ſicut & di-
cendi difficultas formarum non facile ſuſce-
tiuam & obliuio fluidam.

Quid memoria ſit, oſtendit Ariſto. lib. de memoria,
a ſcilicet eſſe habitum phantaſmatis, vel imaginis eius
, quæ imaginationi ſubiicitur: vel vt vulgarius dicam,

ſed facilius, eſt theſaur⁹ receptarum per imaginatione immaginum rerum. Quanto ergo pertinacius retine poterit eas imagines cerebrum, tanto ad memoriã apti erit: ineptum autem, quod eas retinere non poteſt: autem illud, inquit Galenus, quod manentem & ſtabile ſubſtantiam habet: obliuioſum verò, quod effluentem fluxibilem obtinet. Quid autem per permanentem ſtabilem ſubſtantiam intelligat & fluxilẽ interpretes n nulli docent, cum dicunt ſtabilem eſſe ſubſtantiũ, quæ eodem ſtatu permanet: fluxilem autem, quæ non perm net: ob id pueros & ſenes memoria nõ valere: quonia pueris cerebrum augetur: ſenibus verò minuitur. Qua quidem interpretationem ex Ariſt. lib. de memoria ſu pſiſſe videntur. Verum cerebrum nõ adeo decreſcit ſe bus, aut augetur pueris, vt neceſſe ſit deperdi factas in i ſius ſubſtantia impreſſiones. Quid enim eſt, quod eas mel infixas tollat. Vt enim aliæ qualitates vt color, por, odor, ad incrementum & decrementũ corporis n mutantur, ſic nec huiuſmodi impreſſiones mutari ſuad ratio: præſertim quòd in ſenibus paruum aut nullum decrementum, Vt enim incrementi, ſic decrementi fi quendam eſſe oportet, vltra quem naturalis curſus p gredi nequit. Nam & Gal. partes ſolidas poſteaquam ſummum incrementum peruenerint, in eadem magnit dine permanere poſtea ſcribet. Præterea ſi aliquod decrementum in ſenibus, illud certè ſenſium admodu fit: obliuio autẽ ſubita ſenes occupat adeò, vt videam ſæpe decrepitos oblitos eorum, quæ proximis horis derunt, aut egerunt. Itaque effectus celeritas non reſp det tarditati cauſarum. Ad hæc ſi huiuſmodi mutati quæ incrementi, decrementique ratione fit, obliuion eſt cauſa, oporteret eos obliuioſos magis eſſe, in quib maior fit mutatio: at pueris magis creſcit cerebrũ, quã decreſcat ſenſibus. Oportet enim ſingulas partes ad toti proportionem augeri, videmuſque ſæpe exiguum pue duorum annorum interuallo in grandem adoleſcent euadere: decrepitos verò nihil minui, quod ſenſus agn ſcat. At ſenes magis obliuioſi, quàm pueri, vnde & obl uioſa dicitur ſenectus. Stabilem ergo ſubſtantiam cereb intelligere oportet, non quæ incremento aut decremẽ

Cerebrum ſtabile quid ex authoris opinione.

riatur, sed quæ ita suapte natura affecta est, qualis est, æ duriore & proinde sicciore temperamento constat: dam autem, quæ mollior est, & nimio humore dilu- vnde pueri memoria non valere dicuntur eo, quòd in ebro illorum molliore impressiones debiliores fiunt, si facilius fiunt. Quod enim facile fit, facile quoque rumpitur. Senes autem ob id memoria non valent, í cerebro duriore sunt, quia nimia pituita cerebrum il- rum irrigatur, quod impressiones fieri prohibet, & fa- is eluit. Verum etsi ratio ita persuadet, vt quę veras ha m rerum causas non agnoscat, tamen quod de pueris itur quotidiana experientia, & quod etiam singuli in experiuntur, falsum esse ostendit. Omnes enim, quę primis annis egimus, quàm diutissime memoria reti- mus. Vnde illud etiam Horatianum. Quo semel est buta recens, seruabit odorem testa diu. Est quidem liuionis vna causa humiditas, sed non sola. Nam Gal. libro primo de locis affectis scribit memoriam lædi ab temperie frigida absque humore: nec non à labore, gilia: quæ si obest humiditas, prodesse deberet. Et m siccitas & frigiditas ad stabilitatem faciunt. Nam citas difficile quidem admittit impressiones, sed semel ceptas pertinacissime retinet: frigiditatem autem pau- post tradit conferre ad stabilitatem opinionis: cur ego memoriam pariter non faciet. An dicendum est om- s insignes intemperies non solum memoriam, sed om- s actiones partium lædere: læsiones tamen mediocres, vna magis, quàm alia intemperie committi. Igitur emoriæ læsiones, quæ intra latitudinem sanitatis con- nentur, rectè dicemus ab humido fieri, non frigido, aut co: graues verò & morbosas illius lęsiones potissimũ frigido. Senes verò obliuiosos esse dicerem, non tam siccitatem, aut frigiditatem, vel humiditatem ipsius rebri, quàm quod illis desit calidum natiuum influens. t.n. illius vitio concoctio, motus, & aliæ animi & cor- oris actiones, sic & memoria male exercetur: pueri verò si humidiore sunt cerebro, quia tamẽ calido natiuo abũ át, memoria valẽt: quãdoquidẽ integra poëmata memo- ter recitare solẽt. Verum in hac quoq; actione percipua usa sumẽda est exstructura ipsius cerebri: valẽt.n. pluri-

Obliuionis multæ causæ.

Senes cur obliuiosi.

mum memoria, qui poſteriorem capitis eminentiam ha bent inſignem, & cauitatem occipitis ſatis amplam: & i experientia docet. Nam ego, qui nullam intemperiem i meo cerebro agnoſco, minimum in omni ætate memo ria valui, nimirum quod caream eminētia occipitis. Sur hæc, fortè cauſę memoriæ & obliuionis. Reminiſcenti verò, cum fiat cum quadam ratiocinatione, & diſcurſu ad ingenium refertur.

Mobilitas quoque in opinionibus calidam, ſtabilitas verò frigidam.

Poſteaquam ex operationibus imaginatiuæ, memora tiuæ, & ingenio (quæ eſt vna operatio intellectus) ſign ſumpſit ad cerebri naturam dignoſcendam: nunc ex ali intellectus actione, nempe opinione, ſigna capit. Nar vt intellectui tribuimus quod intelligat, ratiocinetur, co gitet, ſic ad illum pertinet opinari. Etenim (vt diximu vnam & eandem facultatem ſtatuit Gal. quæ hæc omni præſtat. Porro mutationem opinionis intelligere debe mus, nō ſolū circa verū & falſum, ſed etiam circa id, quo lumus, aut nolumus, appetimus, aut non appetimus. Mu tare enim eos opinionē dicimus, nō ſolum qui ex vero a verius vel ad falſum aut ex falſo ad verū mutātur, ſed et etiā, qui rē vnā nunc volunt, nunc nolūt, aut appetun & reſpuunt. Meritò autem mutatio opinionis caliditat cerebri arguit: calidi enim eſt agitare, & mouere. Hab fortè calidum innatum & ſpirit⁹ influentes à corde, ſua quoque in hac re vim. Nam ex agitatione & calore ſp rituum, vt varij motus corporis, ſic & animi mutant operationes. Humiditas cerebri ad opinionem nō fac quoniam qualitas eſt paſſiua, quæ mouere nequit: op nio autem ab eo, quod habet vim mouendi, prouenit. Verum quidem, & illud eſſe videtur, quod frigiditas ſt biles opiniones reddat: frigidum enim immobilitatis c cauſa. Verum in eo quoq; ſiccitas ſuam videtur vim h bere. Nam ad retentionem eorum, quæ ſemel concep mus, confert ſiccitas. An etiam craſſitudo ſpirituum, ipſius cerebri non poſſunt eſſe huius rei cauſa. Eos enir qui pertinaces ſunt in ſuis opinionib⁹, tales eſſe fere agn ſcimus. Cæterum nō abs re hoc loco erit quærere, in qu

Mutationis opinionis plures cauſæ.

prædictę facultates resideant, & suas actiones exer-
t. Nam vt dubium non est cerebrum esse illarum se-
, ita nequaquam facile est iudicare, an omnes pariter
mni parte cerebri sint collocatæ, an singulæ peculia-
locum sibi vendicent. Etenim ferè omnes neoterici
nt imaginatiuam facultatem in primis vẽtriculis ce-
i residere, cogitatiuam in medio, memoratiuã in po-
mo. Verum nullis necessariis argumentis probant suã
nionem. Quòd enim primo dicunt vnam actionem
uando lædi aliis non læsis, verum quidem est, sed id
non posse (vt illi volunt) si in eodẽ loco omnes con
nt, verum non est. Nam cum vnaquæq; pars prædita
ttractrice, retentrice, coctrice & expultrice vi, vide-
s per intemperies vnã aliquando lædi, alias verò nõ,
concoctio lęditur, non retentrix, per intemperies sic-
. Præterea quod dicunt læsa parte anteriore cerebri læ
maginationem, non autem cogitationem, quæ vitia-
læso medio ventriculo, nec memoriam labefactari,
ãdo integer est postremus ventriculus, id refellit expe-
ntia: quippe cum per vulnera & contusiones cerebri,
acunque parte ipsius affecta, omnes lædantur, vt sæpe
dendo didici. Tertio (inquiunt) sensus in priore par-
cerebri positos esse: & propterea imaginationem, quæ
agines rerum apprehendit, in anteriore parte ponen-
m esse. Postea verò merito cogitationem secundum lo
m sibi vindicare, vt quæ rerum imagines inter se distin
at, & discretas memoriæ commendat: & ob id memo-
m in postremo loco contineri. Itaque rationi esse cõ-
num, vt detur ordo in locis ipsarum facultatum, vt da-
r in ipsis operationibus facultatum. Ad hæc naturam
rebri partes distinxisse in anteriores, posteriores, & me
as, non alia vt videtur, ratione, quàm quod singulis fa-
ltatibus proprium & separatum locum daret. Hæc ar-
menta sunt quidem probabilia, sed nihil necessarium
ncludunt. Nam de his fortè, quę per odoratum, visum,
gustum admoniti imaginamur, aliquid possemus con-
edere: de auditu autẽ, qui in media parte cerebri positus
t, & de tactu, qui per neruos ad partes anteriores & po-
teriores per spinalem medullam qualitates suas ad cere-
rum defert, non item. Nã cerebri posterior pars primo

Quem locũ in cerebro obtineant principes facultates.

apprehendit sensationes delatas per neruos ortos à m dulla: aliæ aũt secundo loco, & tertio. Quare si ordo a quis statuendus esset in primo casu, imaginatio in post riore parte, memoria in priore poneretur. Natura disti xit quidem cerebri partes, sed non ea ratione, vt singul singulas facultates concederet. Nam plures cauitates, p res distinctiones ex inuolutionib' membranarum in c rebro apparent, quàm sit numerus ipsarum facultatun quas in cerebro residere agnoscimus) sed aliis rationibu quas Gal. in lib. de vsu partium explicat. Gal. verò nih de hac re aperte docet: & si aliquando inclinare videtu in eam locorum distinctionem. Nam tertio de locis affe ctis, læsa anteriore parte cerebri ait non lædi cogitatiuā nisi medius ventriculus lædatur. Eodem libro voluntat in cerebro iuxta neruorum originem ponit. Alibi tame non videtur aliquam separationem ponere, vt tertio lib de placitis, cũ inquit cerebro colliso, vel aliquo ex illiu ventriculis compresso, mutum, & sine respiratione & se sibus motibusque volũtariis priuatum collabitur animal. Non enim differentiam ponit in locis sensitiuæ & moti uæ facultatis: tametsi neruos motiuos à posteriore parte oriri scribat: sensitiuos verò à priore. Vt ergo sensitiua facultas per totum cerebrum est sparsa, & motiua quoque ita habere agnoscitur, cur idem non continget in aliis facultatibus. Illud quoque perpendum est, quod scribit Galenus in septimo libro de placitis, non lædi, inquam, sensum & motum læso cerebro, nisi læsio attingat aliquem ex ventriculis: fortè quidem id in sensu & motu verum est: quandoquidem nerui, vnde prouenit sensus & motus nequaquam læduntur, nisi affectis ventriculis: alias verò facultates inflammatis solis membranis, nequaquam affectis ventriculis cerebri, labefactari experientia sæpe docuit. Verum etsi prædictæ rationes efficere videntur, vt principes facultates sedes non habeant in cerebro distinctas: tamen non desunt aliæ, quæ contrarium persuadere videntur. Nam eos, qui latũ habent occiput, & amplam eam cauitatem, quæ ceruici cõiungitur, memoria plurimum valere agnoscimus: contra verò affici, qui contrario modo in eo loco habẽt. Eadem ratione quibus frons & sinciput est amplum, tribuimus

Galeni sententia de facultatibus principibus locis distinctis.

...m imaginationem & apprehensionem. Illos verò ...o pollere videmus, qui mediam & supremam capi... ...tem obtinent amplam, & optimè figuratam. Nónne ...am ipsum caput damnamus cum minimum est, aut ...mum & perperā figuratū. Ac fatuos, stolidos, amē... ...t aliter male affectos eos agnoscimus, qui vitiatam ...nt structuram capitis. Docet & id Arist. cū ex figura ...gnitudine frōtis, & aliarum partium capitis, inditia ... ad animi mores dignoscendos. Nam mirum profe... cerebrum tot cauitates, & diuersam ab alijs parti... ...structuram obtinuit, quæ nihil conferant ad eas ...nes, quarum est proprius & vnicus fons & sedes.

...uc autem duo indiciorum genera mihi vi...eor prętermisisse, de quibus sum ab initio me ...cturum pollicitus. Quorum alterum ad ope...tiones attinet naturales, alterum vero ad ea, ...æ extrinsecus occurrūt. Erit autem in vtris...ue sermo communis.

...ntea proposuit Galenus fontes signorum omnium ...peraturarum totius corporis & partium singularum: ...actenus docuit quomodo signa sumantur à capitis ...ositione, à sensibilibus operationibus, nec non à mo...s, & principibus actionibus: tametsi sensitiuas & mo...s actiones leuiter admodum attigit. Nunc verò pro...uitur signa, quæ sumuntur à naturalibus actionibus, ...b his, quæ extrinsecus afficiunt: ex illis enim indicia ...oque sumimus ad cerebri dispositionem & temperiem ...noscendam. Nam qui cerebrum habent infirmum, vel ...emperatū, vel rarum & molle, facile leduntur à vapo...us assurgentibus à ventriculo, & alijs internis partib9, ...uinetiam eos, quibus calidum est cerebrū, prōpte ac...ndūt & offēdunt ira, labor, cibi, potionesque calidæ, & ...a denique, quæ calefaciēdi vim in corpore obtinēt. Sic ...ė alias intēperaturas & dispositiōes cerebri alię causæ ...trinsecę iuuāt, aut lędūt. Nō docet autē generali aliqua ...tione quomodo naturales actiones sua præbeāt intem...eraturis cerebri & aliarū partiū dignoscēdit indicia: sed ...atim ad particularia trāsit, & accōmodat tractationē tē...

perato cerebro : methodus tamen docendi postulat, v aliquid generale tradatur. Qua quidem in re Montanu & alij interpretes dicunt naturales actiones non nisi pe excrementa indicari, quod falsum quidem est. Nam qu non dicet concoctionem ventriculi, quæ male peragitu indicari ex grauitate, pondere, dolore ventris, ex ruct bus, flatibus, & fluctuatione, ex sapore & odore, qui pe cipitur in ore, dum coctio fit: nonne & calor, qui in cut apparet, ostendit qualis facta sit non solum excremento rum, sed etiam ipsorum humorum generatio. Habent at tractio, retentio, & expulsio suas notas ex eo sensu, qu percipitur in ipsa operatione, & ex his, quæ operationen ipsam sequuntur qualitates & alia opera, præter ipsa ex crementa. Cæterum per operationes naturales non alia intelligit Galenus hoc loco, quam attractricem, retentri cem, concoctricem, & expultricem: tametsi alibi scribi hepar naturalium facultatum esse principium, & in eo fieri concupiscentiam, & voluptatē, generationem & au ctionem, à quibus indicia quoque capiuntur ad hepatis dispositiones dignoscendas. Sed quoniam, quæ propria sunt, non veniunt in methodum communem, ideo natu rales actiones eas solum intelligit, quæ communes sunt omnibus corporis partibus, quatenus sunt similares. Ve rum cum ad actiones naturales obeundas requiratur non solum ipsa temperies partis, sed etiam materia, quæ at trahitur, retinetur, concoquitur & expetitur: & præterea in certis partibus recta instrumentariæ partis structura: merito fit, vt semper culpare non debeamus temperiam partis, vbi illarum actionū opus male peragitur, sed nunc materiam ipsam, alias vero malam structuram ipsius in strumenti: Si quis enim cibos ingerat, qui inimicam ho mini substantiam habent, vel qualitates, vel in mensura excedunt, aut deficiunt, aut iusto modo, vel tempore, aut ordine non assumuntur, nequaquam bona fiet conco ctio, nec excrementa secundum naturam habebunt: cum tamen nullum sit in ipsa temperie partis, & in actionibus naturalibus vitium. Eadem ratione si venæ, aut intestina, vel cutis, aut alij meatus, per quos excrementa expurgari solent, sint obstructi, aut præter modum aperti, excre menta corporis rectè non excernentur, sed id sine vitio

Naturales actiōes quo modo dignoscantur affecta.

Mōtanus reprehēditur.

Naturales actiones à quibus lædi poßint.

facultatum naturalium. Hæc ergo animaduer-
unt, antequam temperiem ipsam & facultates
nus. At verò & in his quoq;, quæ extrinsecus vel
cus afficiunt, animaduersiones quædam sunt ad-
æ. Nam si ob raritatem, aut densitatem, vel mol-
& spongiositatem, vel situm partis, aut vitium par-
icinarum, aut circunstantium, aut agentis imbe-
em, vel ob aliam similem causam, pars cuius tem-
entum quærimus, facile aut difficile patiatur, per-
ad ipsam temperiem referemus, quod ad alia per-
An dicemus quæso eos, qui rariore sunt cute & os-
capitis, frigido esse cerebro, eò, quòd ab aere frigi-
ompte lędantur: an dicemus eum frigida temperie
iculi constare, qui ob carnis circumpositæ ex mus-
um ventris substantiæ defectum, male bonos cibos
oquit: pulmo ob situm, mollitiẽ & spongiosam sub-
iam facile recipit transmissos aliunde humores: sed
n ostendit aliquam in eo, præter ipsius naturalem
itutionem, intemperiem. Qui frigido & imbecillo
entriculo, si bene concoquat exiguam cibi boni por-
em, propterea non est bene temperatus: circumspi-
nus igitur omnes causas, quæ in vno opere perficien-
oncurrunt, & singulis tribuamus, quod ab illis nasci-
ne demus aliis, quod ad eas nequaquam pertinet.

Extrinsecus agẽtia quomodo signa certo præbere poßint.

uidem cerebrum sortiatur bonam quatuor
rimarum qualitatum temperaturam.

Methodum, quam proposuit de signis, nunc primum
nperaturis cerebri accommodat: postea verò alijs par-
us, quorum signa se tradere velle proposuit: postremo
o vniuerso corpori. Et quoniam temperati, intempe-
i, calidi, frigidi, humidi & sicci mentio fit passim in hac
ctatione, & in vniuersa medicina, nec vno & eodem
odo res temperatæ, intemperatæ, calidæ, frigidę, humi-
dicuntur, ideo vt principia ponamus his, quæ sequũ-
r in hoc opere, & lucem præbeamus alijs tractationi-
us, operepretium esse duco hoc loco ea diligenter expo-
ere. Arist. calidum, frigidum, humidum, & siccum tradit
a logicis solam ipsam qualitatem nempe caliditatem,
rigiditatem, humiditatẽ, & siccitatem significare: at me-

Calidũ quid significet.

dicis non solum id, sed etiam substantiam, siue corpus quod ea qualitate est præditum, significat, & optime quidem. Nam percunctanti quid sit caliditas, corpusue quod eam habet, apte respondemus aliquid esse calidũ, vt albedo est quidpiam album: nec non etiam corpus, quod dealbatum est album est. Calor verò ipse solam caliditatem significat: propterea cum medici quærunt, an pueri plus habeant calidi innati, quam iuuenes, vel minus, de calore ipso & qualitate non est quæstio, sed de substantia ipsa innata, quę calida est. Porrò corpus calidum dicitur, quod caliditatem habet. Vsurpatur & calidum pro eo, quod est calidius: veluti cũ cerebrum, vel cor, vel aliam partem, aut totum etiam ipsum, calidum dicimus: nõ aliud intelligim⁹, quã quod calidi⁹ est eo, ad ꝙ dicitur calidius: vel quod qualitatẽ habet calidã eo modo, quo aliquid calidius dici potest. Dicitur autem multis modis aliquid calidius Arist. teste lib. 2. de part. animaliũ. Nã calidi⁹ primo dicitur, quod vehemẽtius tactũ calefacit. Item quod magis liquefacere liquabilia, & cremare, quæ cremari possunt. Pręterea quod plus caloris in se continet, calidus vocatur eo, quod minus habet. Item quod lente frigescit, calidius alio est, quod cito idem patitur & quod calefit citius, eo quod lentius, calidius censetur. Hæc quidem Aristot. Verum non solum his modis, sed alijs duobus præterea aliquid alio calidius dicitur. Nam calidius est, quod plus habet substantiæ calidæ, vbi par inest caliditas: item calidus vocamus, quod alteri collatum, huiusmodi apparet, etsi exiguum in se habet calorem. Cęterum calidi, frigidi, humidi, siccique nomina in medicina dicuntur fere solum de elementis, humoribus, partibus corporis, & toto ipso corpore, de medicamentis, alimentis ætatibus, sexu, vt masculo, fœmina: de aere ambiente, & proinde de regione, cœli statu, & anni temporibus: sed vt calor, & aliæ qualitates primæ non eodem modo in illis sunt, ideo diuerso modo illa calida sunt, & dicuntur, diuersæque significationes sunt excogitatæ, ne longa percontatione & dictione quæreremus, quod intellecta proprie vniuscuiusque significatione, statim innotescit. Propterea enim quòd alio modo calidum inest primis elementis, quam in humoribus, & alijs rebus, ideo (vt

Calidius quot modis dicatur.

Calidum de quibus rebus dici sole at in medicina.

varium calidi nominis vſum excogitarunt ma-
tri, qui artes conſcripſerunt, vt ſimplici calidi
one perciperent lectores, quonam modo ſingu-
a, quæ calorem in ſe continent, calida intelli-
Ac ne longius abeas, cum calidum in elementis
mo gradu, cum dicimus ignem eſſe calidum, in-
is ita, ac ſi diceremus ignem ſummè eſſe cali-
tur calidum, frigidum, humidum, & ſiccum, cum
ore dicitur, vel abſolute, vel non abſolute in-
r (inquit Galenus) verum cum tractationem con-
ario vſu nominis abſoluti, vtile in primis eſſe
t æquiuocationem hanc oſtendamus, quod in
commentario vtcumque fecimus. Igitur verbum
quod nos abſolute dicimus, ſumitur apud Gale-
o modo pro eo, quod eſt prorſus, quomodo i-
olute calidum pro eo, quod eſt, prorſus, & extre-
dum dici ſcribit: ſumit item abſolute pro eo, quod
collatione ad aliquam rem priuatam, ſed pro-
mperaturæ ratione, in qua calidum hoc ſuperat:
cto ſanguinem calidum eſſe ſtatuit abſolutè, id
perat uræ ſuæ ratione, in qua calor frigus exupe-
m abſolutè idem eſt, quod ſine additione illius, cu-
eſt, dicitur: vt ſi quæratur cuius temperamenti ſit
n adiecto leonis, aut alterius animantis, id abſolu-
eri dicitur: Alio modo abſolutè idem eſt, quod
e, vt temperies animalis abſolute optima non di-
, cum æqualem mixtionem ex contrariis exqui-
on habeat: præterea abſolute vſurpat pro eo, quod
e diſtinctione, vt abſolute non eſſe reſponden-
ait, vbi quæritur, an aliquid ſit frigidum, vel ca-
: Capitur & abſolute calidum pro eo, quod eſt
collatione ad ſui generis medium, quo pacto ver-
abſolute loquendo ſiccus vel humidus intelligitur,
t, quòd talis ſtatuatur ad medium comparatum,
d inter vermes ponitur: quomodo etiam magnum
aius in libris de pulſibus differre ſcribit, quòd ma-
m abſolute dicatur, maius autem minime: nã magnũ
minus, quàm maius dicitur ſine collatione: ſed id ad
d magnum dicitur, non additur, cum reſpectu ad me-
m ſui generis dici intelligatur: additur autem id, ad

Simpliciter quod modis aliquid dicatur.

quod dicitur maius. Tot ferè aut pluribus etiam mo absolute aliquid dici apud Galenum tum ex aliis locis ex primo illius libro de temperamentis intelliget vn quisque, qui diligentius eum authorem perleget. Q quidem varietate nusquam expressa, dum videtur eode modo absoluti nomen vsurpare, tractationem obscura reddit. Nos autem ne rudiores confundamus, vbi incid mentio huius vocabuli, absolute sumemus pro eo, qu est sine collatione, sed suapte natura ab exuperante qu litate calidum, frigidum, humidum, siccum, euadit, & dic tur. His ita positis iam ostendamus, quonámodo res pr dictæ, quarum diximus in medicina mentionem fieri c lida, frigida, humida, sicca, & temperata dicantur. El menta, vt ab his incipiamus temperata nequaquam di possunt, cum temperies non fiat, nisi ex quatuor qualitat bus, sed calida, frigida, humida & sicca dicuntur & intel liguntur, quòd summas habeant eas qualitates, à quibu denominantur: & in his calidum, siccũ dicitur, quod sum mam caliditatem & summam siccitatem obtineat. Hu mores verò calidi, frigidi, humidi, & sicci dicuntur, quò illæ qualitates contrarias suas exuperent, vt sanguis cali dus & humidus, quia in eo calor frigus, & siccitatem vin cit humiditas: temperati autem dicũtur humores, in qui bus æqualis est qualitatum mensura & gradus, aer am biens, regio, cęli status, & anni tempora eodem modo ab excessũ vel æqualitate qualitatum calida, frigida, humi da, sicca, & temperata dicũtur esse. Porro alimenta & me dicamenta cum ad vsum animalium referamus, merito fit vt collatione facta ad ea, quorum sunt medicamenta vel alimenta, calida vel temperata dicantur. Sic sanè illud iu dicamus homini medicamentum, quod eum mutandi vim habet: alimentum verò, quòd nutrire potest: eaque calida, frigida, humida, & sicca nuncupamus, quæ homi nem calefaciendi, refrigerandi, humectandi, & siccandi vim habent. Temperata verò, quæ illius temperiem in eodem statu conseruant. Cæterum ætates scribit Gal. calidas, frigidas, humidas, siccas intelligi, collatione facta ad eam ętatem, quæ omnium optima temperatissimaque censetur. Est autem ea adolescentia, quam ideo temperatissimam statuimus, quod ad corporis, animique actiones

Elementa quomodo dicantur calida frigida humida sicca.

Humores quomodo ita dicantur.

Aer, regio animi tẽpora quomodo.

Medicamenta alimenta ætates quomodo calide intelligantur.

omnium ſit aptiſſima: ad quam ſane ſpectantes, calidam & humidam iuuentutem calidam & nſiſtentem, ſiue declinantem ætatem remitten- omnium actionum robore, quæ caloris vigore , frigidam & ſiccam, ſed non magno exceſſu iu- Senes verò omnes pariter frigidos & ſiccos, ſed qualitatum exceſſu ſtatuimus: inter quos eos, qui s ſenectutis partibus conſiſtunt tum frigidos, & s reputamus, quòd frigiditatis vehementi exceſſu ous elaboretur, plurimaque ob id in illis pituita et, quæ ſuperfluo humore & frigore, ſolidas par- gat, corporiſque omnes actiones labefactat: ita vt n minus in humiditate, quàm ſiccitate emendan- ari medicum oporteat. Qua ratione commotus is libro octauo de placitis Platonis, cum alibi vel os, & ſiccos, vel frigidos, & humidos ſimul ſenes ntiaſſet, decrepitos ſimilem hyemi temperiem ob- ſcribit, quòd ſcilicet deſperata iam correctione tis ſolidarum partium, ſatis aſſequi putetur medi- pituitoſa mucoſaque excrementa, quæ non minus, ipſarum partium ſolidarum vitia obſunt, emenda- eat. Iam verò maſculos calidos & ſiccos, fœmi- igidas & humidas dicimus eſſe, quòd plus caloris abeat, quàm fœmina, hæc verò minus: non quòd in ina frigiditas calorem ſuperet. Cæterum vt facile eſt re, quomodo calida, frigida, humida, & ſicca & tem- ta prædicta dicantur, ita difficilius eſt explicare, quo- o tales dicantur partes corporis, & totum ipſum us. Nam Gal. ſcribit quidem hæc per collationem a- ando dici, aliquando vero ob exceſſum, vel æquali- m mixtionis. Verum quænam, & quot ſint, quæ aliis ferri poſſunt, & quę & quot ſint, ad quæ fit collatio, ſua tractatione nemo colligere poteſt: toto enim per- to lib. primo de temperamentis, in quo hæc proponit velle docere: nihil profecto inueniemus, niſi variam eundem rerum repetitionem, ſine aliqua certa ſentẽtia conclusione. Nos verò ita rem hanc explicare aggre- emur. Totum & partem, de cuius temperamento agi- us, vel vt genus, vel vt ſpecies, vel indiuiduum, vel me- um generis, aut ſpeciei conſideratur. Licet enim de So-

Senum temperies.

Maſcul⁹ calidus fœmina frigida, quomodo dicatur.

Totum & partes quomodo calida dicãtur difficile eſſe inuenire ex Gal.

Authoris de aere methodus.

Quæ non possit dici calida vel temperata.

De quibus quærere possumus qualis sit illorũ temperies.

crate petere cuius temperaméti sit: cuius itẽ anim... medium, quod in suo genere, vel in sua specie pon... cum genus omne temperatum non sit, sed solum, q... substantia continetur: ideo nihil, quod in quanti... qualitate: vel cęteris prędicamentis ponitur, temp... vel intemperatum dicetur: nisi quatenus substanti... ficat. Sed nec etiam substantia, nec corpus ipsum: ... nim omne corpus, nec omnis substantia ex quatuo... litatibus conflatur. Quare nec quarere possumus ... temperamenti sit substantia, aut corpus: quippe cu... lam temperiem hęc actu habeant. Prima ergo de q... quęrere possumus, sunt corpus compositum, & simu... matum: vel compositum, & non animatum: vel sim... & elemẽtare. Aptè enim sciscitabimur cuius temper... ti sint corpora animata, inanimata, & eleméta. Dein... omnibus speciebus illorum & indiuiduis quęrere p... mus, vt de animali, plantis, lapidibus, aere: & sic de o... bus speciebus, & indiuiduis illorũ. De medio autem, ... in genere substantiæ corporeę ex elementis cõposit... tuitur, quęrere possumus facta collatione ad omnia g... ra inferiora, species, & indiuidua: Est autẽ medium ... temperatum ex ęquali portione omnium elementorũ... dicaturque illa tẽperies optima inter omnia corpor... perata, quę omnino, quantum natura nostra admittit ... sensus nostri iudicare possunt, exactam & æqualem ... mentorum portionem recipit. Petere ergo possumus ... ius temperamenti sit huiusmodi compositum obsolute... est solum expendendo propriam ipsius temperiem: in... niemusque illud temperatissimum esse. Sic etiam ad o... nia genera, species, & indiuidua collatum, tale iudicat... Semper enim temperatum dicetur: nimirum quòd ex... ctissimam temperiem obtineat. Ergo genus, quod temp... ratum esse incipit, ad reliqua conferri nequit, quia nu... lam temperiem actu habet: medium autem illis omn... bus aptissime confertur. Nam vt inepte quis peteret, qu... lem temperiem habeat corpus, quod ex elementis co... flatur: ita aptissimè quęret, cuius temperamenti sit co... pus, quod parem ex elementis mixtionem accepit. Est au... tem illud optimi temperamenti. Genus autem proxi... mũ, primo, & illius medio, & oppositis speciebus, & me...

Medium generis quib⁹ comparari possit.

Genus proximi colla-

uod inter eas ponitur, & oppositis indiuiduis con- *tio ad quæ*
potest. Petere enim possumus cuius temperaméti sit *fieri poßit.*
al, vt est corpus animatum, & cuius temperaméti sit
ctu corporis æqualiter temperati, & respectu inani-
rũ, & medij, quod inter inanimata ponitur: & col-
ne facta ad lapidem, & illius species & indiuidua. Ad
veró species, & indiuidua nequaquam potest con-
:perperam enim quis quæret cuius temperamenti sit
nal respectu hominis, & indiuiduorũ hominum. Ad
iũ auté animatorũ corporũ animal cõfertur quidem
cum ipsum medium sit, cõtingit, vtidé ad semetipsum
feratur: inter animata enim animal optimi tempera-
nti céсetur. Cæterum opposita genera, summo generi, *Oppositorũ*
medio illius, & opposito generi, quod medium quidem *generũ col-*
, & eius speciebus, & indiuiduis optimæ confertur: vt *latio ad quæ*
tum animal genus quoddã est animalis: de cuius qui- *fieri poßit.*
n temperie quærere possumus quatenus est compositũ
elemétis, quatenus animatum, vel hominis vel Socra-
respectu. Eodem modo species cum generibus suis, &
ediis generum, speciebus oppositis, & illarum mediis, &
diuiduis conferuntur: cum suis veró indiuiduis non ité.
orro indiuidua omnia omnium specierũ ad omnia con- *Indiuiduo-*
rri possunt, népe ad omnia genera, ad omnes species, & *rum collatio*
mnia media, & ad omnia indiuidua. Optimè enim quę- *ad quæ fieri*
mus cuius temperamenti sit Socrates, vt corpus est *poßit.*
ompositum ex elementis, vt animatum, vt animal, vt
omo. Item respectu medij, quod in genere corpo-
um compositorum ex elementis, animati, inanima-
, animalis, plantæ, hominis, bruti, Platonis vel
lterius indiuidui collatione. Nec illud quidem igno- *Omnia cum*
andum est, omnia prædicta sibi ipsis mutatis confer- *seipsis muta-*
i posse, vt animal viuum cum mortuo, sanum cum *tis compara-*
egroto, & sic de reliquis. Ex quibus quidem patet, quę *ri posse.*
possint, & quot modis singula aliis conferri. Iam ve-
ó cum omnia prædicta dicantur temperata, calida,
rigida, humida & sicca, vel propriæ temperaturæ
ratione, vel ex collatione: multis autem modis sin-
gula, vt ostendimus, conferri possint: illud explican-
dum occurit, quot modis temperies fieri dicatur, &
cuius respectu de singulorum temperie pronunciemus.

Temperatũ quot modis dicatur.

Egimus ex noſtra opinione ſuperius de hac re. Nũc ve
cum nihil referat ad preſentem tractationem quæri
quod eſt exactum, Galenum ſequentes dicemus tempe
ta, quædam eſſe ad pondus, alia ad iuſtitiam, alia ex col
tione: intelligimus autem illud temperatum eſſe ad po
dus, quod æqualem omnium elementorum portionem
ſe habet, cuius generis in corpore noſtro creditur eſ
quantum ſenſus iudicare poteſt, cutis volæ manus, & i
ſorum digitorum. Porro medium illud ſtatuimus temp
ramentum tanquam regulam, ad quam reſpicimus, cu
expendere volumus, quanta ſit portio ſingulorum elem
torum in ſingulis partibus: hac enim ratione dicimus o
ſa, ligamenta, cartilagines, neruos, frigida & ſicca temp
rie conſtare, quòd ſcilicet plus frigidi & ſicci & terren
ſubſtantiæ obtineant, quàm ea cutis manus. Sic parte
quæ ea molliores ſunt, humidiores: quæ calidiores ſun
calidiores: & vt vno verbo dicam, omnes exceſſus pa
tium, cum mixtionem elementorum expendimus, ad cu
tem facta collatione pronuntiamus. Eſt alia tẽperies, qu
ad iuſticiam dicitur, quę recta & iuſta eſt, prout conueni
ſingulis partibus rectè affectis. Partes autem ſingulæ de
bent habere temperiem, quæ ſit apta ad proprias actio
nes edendas. Quare cum ſingulæ partes actionibus diffe
rant, eadem non poteſt eſſe omnium temperies, ſed nece
ſe eſt in aliquibus plus ineſſe calidi, aut frigidi, aut humi
di, vel ſicci: propterea ad pondus temperatæ illæ eſſe ne
queunt, ſed habebunt optimam, & iuſtã temperiem, quã
do eam obtinebunt, quæ omnium ſit cõuenientiſſima a
proprias functiones exercendas: à qua cum deflectũt, in
temperatæ cẽſentur. Eadem eſt ratio de toto, quæ de par
tibus. Nam vt diuerſæ ſunt hominis actiones ab actioni
bus aliorum animalium, ita & illius forma & temperie
diuerſa eſt. Atque hæc commemoranda fuerunt, vt ſe
quens diſputatio cum præcedentibus cohærere poſſit. D
his verò, ad quæ collatio fieri debet, ita ſcribit Galenu
lib. primo de temperamentis. Siquis, inquit, interrogetu
quomodo calidum aliquid dicatur, ſi apte reſpõdere ve-
lit & non decipi, neceſſe eſt eum omnia calidi ſignifica-
ta, & ea, ad quæ collatio fieri poteſt, enumerare, & poſtea
ſciſcitari quomodo, & ad quid collatione facta, calidum
illud

ucocare velit. Verum hæc regula mihi parum arti-
a, & laboriosa multum esse videtur: nihil enim hoc
o in arte nostra cer.ó affirmare poterimus: Nun-
a enim temperamenti calidi signa, causas aut cura-
, vel cõseruationem scribere poterimus, nisi semper
ata hac multiplici & varia significatione, & colla-
: id quod cum non faciamus, constat iam positum
d, ad quod referimus, quod calidum vel temperatũ
nciemus. Quid autem illud sit, iam expendamus.
o ex modo interrogationis intelligim⁹ sæpe ad quid
piciendum. Age enim si quis de Socrate ad hunc
um petat, cuius temperaturæ est hoc corpus, quis nõ
respiciendum esse ad mediũ quod inter corpora sta-
r: quod cum ex pari portione elementorum confla-
ponatur, calidum & humidum pronuntiandum est,
io agitur: quoniam in eo hæ qualitates præualent.
is autem de eodem petat, cuius temperaturæ sit hoc
us animatum, eadem ratione ad medium, quod inter
ora animata ponitur, respiciens qui respondet, pro-
ciabit. At cum sit perfecta species inter alias opposi-
(vt postea ostendemus, cum adhuc de medio agem⁹)
animal inter corpora animata optimæ temperaturæ,
niam ipsum est mediũ. Sic sanè si quęratur cuius tem
aturæ sit hoc animal loquendo de Socrate, cum inter
malia homo sit medium, Socrates autem homo, etiã
ime temperatum dicitur. At verò si quis interroget cu-
temperamenti sit hic homo, protinus ad mediũ, quod
umana specie constituitur, spectandum est, tempera-
q; iudicabitur, si idem sit cum medio: intemperatus au-
, si diuersus, & calidus vel frigidus ab excessu scilicet
us qualitatis, quæ exuperare agnoscitur, appellabitur.
uòd si ille petat cuius temperamenti sit Socrates, vt So-
ates est, cum Socrates nullam habeat temperiem, nisi
atenus est homo, idem quæret cum alio, qui petebat
ius temperamenti esset, quatenus Socrates homo erat,
em quoque respiciendum, & respondendum. At verò
quis quærat quale habeat temperamentũ respectu con-
arij generis contrariarum specierum, & indiuiduorum,
inanimati corporis, bruti, leonis, & huius, vel alterius
onis, optimi temperamẽti semper censebitur, quoniam

Regula Galeni, qua docet quomodo respõdendum sit de temperamento rerum, notatur.

Methodus respondendi de temperamẽto cuiuscunque rei, & primò de temperamẽto totius.

ſemper medium eſt. Reſpectu verò alterius indiuid eiuſdem ſpeciei, vt Platonis, vel ſuimet mutari, talē pro nunciabimus eſſe, qualem exceſſus, varietaſque natur oſtendet: vt iuuenem Socratem calidiorem ſeipſo puero quòd ſenſus & alia ſigna id oſtendant. De aliquo ver leone ſi quis petat cuius temperamenti ſit, vt corpus c compoſitum ex elementis, calidum & humidum eode modo dicetur. Si verò poſtulet cuius temperamen ſit hoc corpus animatum, admonemur eſſe reſponde dum quod ſit temperatum: quoniam hoc animal eſt. verò interrogemus de eo, cuius temperamenti ſit hoc a mal, calidum & ſiccum pronunciabimus, quoniam hom ne calidior & ſiccior eſt leo. At ſi poſtulemus quale temperiem habeat hic leo, calidus vel frigidus aut te peratus dicetur, prout cum temperie leonis tempera medij in ſua ſpecie conſentit, vel diſcrepat. Si quis pr terea quærat cuius temperaturę ſic hic leo reſpectu al rius leonis, vel ſui ipſius mutati, talis dicetur eſſe, quale exceſſus oſtendit. Quòd ſi cum alio animante confer tur, ſiquidem cum ſpecie, quæ media eſt totius gener nempe homine, idem reſpondendum, vt diximus eſſe ciendum, cum quærebatur, qualis eſſet illius temper vt animal. Nam eadem eſt diuerſis nominibus explic interrogatio, cum in vtraq; quæratur, qualis ſit reſpec medij, quod ſtatuitur in genere animalium, ſitque ill homo, inuenietur male temperaturæ eſſe, & calidio ſicciorisque, quoniam ita habet ad hominem collatu Si verò cum aliis animalibus collatio fiat, aut melio temperaturæ, aut deterioris, vel calidioris, vel frigid ris inuenietur: ſi quidem animal alio animali perfecti rem habet, aut deteriorem temperiem: id quod ex med quod ſtatuitur in vnaquaque ſpecie intelligitur. N quæ medium habent perfectius, ea quoque perfecti temperie donata cenſentur. Sumitur autem medium poſtea oſtendemus, in vnaquaq; ſpecie ex propriis ac nibus: vnde meliorem temperiem ea ſpecies habere d tur, quàm alia, quæ meliores edit actiones. Cæter quod de animali dictum eſt, & idem de plantis dicen & partibus illaſum: Ac ne eadem ſæpius repetere co mur, cum eadem plane ſit ratio in plantis, quæ eſt in a

Species quæ dicatur melioris eſſe tēperamēti.

Methodus reſpondendi de temperamento ſingularum partium.

nibus, sufficiet in partibus docuisse eandem etiam esse raonem. Igitur si quis os, & tibię Socratis statuat, & querat cuius temperamenti sit hoc corpus, frigidi & sicci ditur esse: quod plus frigidi, & sicci habeat, quàm calidi & umidi: vel vt medium, quod in genere corporum tem peratorum ex ęquali elementorum portione mixtum statuitur. At si quis petat cuius sit temperamenti hoc corpus animatum, vel pars animalis, optimi dicet. Vt. n. totum animal medium erat, sic & illius partes cum aliorum par tibus collatę. Eodem modo, vt hominis pars est, optimi temperamenti fuerit: Vt verò os, & tibiæ os, & hominis tibiæ, ad medium, quod etiã statuitur inter ossa & tibiæ, & hominis tibiæ ossa, collatio faciẽda est: Vt pars verò cuiusdam hominis facta interrogatione, respondendum est facta collatione ad medium, quod inter hominis partes ponitur: Est autem, (vt postea ostendemus) in hac re nõ tis, sed alia pars. At verò cum simpliciter, & non indicio ex interrogationis eo modo, quid spectare debem⁹: si quis petat cuius temperamenti sit Socrates, aut animal: aut si etiam sine interrogatione pronunciet de temperie alicuius rei, quemadmodum describimus signa animalis, vel hominis, vel Socratis tẽperati, non ita cõstat quid respiciẽdum sit, cum nihil de hac re Gal. tradat, quod omnibus sit commune. Mihi autem videtur cum genere aliquo agitur, spectari medium summi generis, quod ex æquali mixtione elementorum temperatum ponitur: cum de specie, medium proximi generis: cum de contentis sub specie, medium speciei: sic enim animal omnes scribimus esse calidum, quòd in eo calor exuperet, qui pari portione in medio summi generis cõpositi cum aliis qualitatibus temperatur. Leonem verò calidum & siccum, hominis siue medij generis animalium collatione: biliosos homines, calidos: pituitosos, frigidos. Sic Socratem & Platonem, quòd bene temperato homine calidiores frigidioresq; sint. Eadem ratione in partibus, genus aliquod partis, vt os frigidum, & siccum appellamus, quòd æqualem mixtionem non habeat vt medium summi generis, sed in eo frigiditas, siccitasq; præpolleat: os verò leonis calidũ & siccũ, quòd in eo humanũ os vincat: huius vel alterius leonis os frigidũ, vel calidũ, si frigidius

Secundus modus respõdendi & statuendi de temperie rerum.

vel calidus sit, quàm conueniat ossi tẽperato leonis. At hæc satis quidem de his, ad quæ collatio fieri potest, quæ cum aliis cõferuntur. Hactenus probauimus ex G duo esse media, siue duas temperies moderatas, ad qu totum ipsum corpus, & singulas corporis partes colla pronunciamus, temperatas, vel intemperatas, calidas f gidas, humidas, & siccas: & vnum ex illis mediis dixim esse temperatum ad pondus, idest ex pari elementoru portione, & nihil esse in rerum natura quantum sen deprehendere potest, quod magis eam temperiem oste dat, quàm cutis, quæ intrinsec⁹ digitis superducitur. It ad illam esse respiciendum, cum temperiem rerum exp dimus, quatenus sunt corpora ex elementis temperata: terum verò esse medium ad iustitiam temperatum, in c non æqualem elementorum portionẽ ponimus, sed e quæ iusta sit pro cuiusq; partis conditione, in qua co deramus temperiem qualem res postulant aptam ad officia exercenda: hoc medium in omni genere rerũ q actiones edunt, Galenus statuit hominem esse: eum e omnium perfectissimas actiones edere: & propterea e merito optimam temperiem sortitũ à natura. Igitur o duntaxat esse media, ad quę alia omnia conferri debe ex Galeno patet, cutem nempe internam manus ho nis, & ipsum totum hominem. Verum ratio docet adhuc esse addenda media. Nam vt homo inter anim corpora & animalia medium reuera est, cum de alio temperie iudicare volumus, quatenus animata su animalia: ita cum inter bruta animalia, aut inter pla expendere volumus, quænam meliore aut deteriore, calidiore, vel frigidiore, vel humidiore, vel ficciore t perie sint prædita, ad hominem non potest fieri colla quia temperiẽ non habet inter bruta & plantas ad ac nes illorum edendas aptissimam. Quod nam igitur medium in diuersis speciebus? non aliud (meo qui iudicio) spectamus, quam eam speciem, quæ respect liarum oppositarum omnium est perfectissima. Nã genere animalium homo optimam temperiem cen habere, quia perfectissimas edit actiones: ita in ge brutorum, species vna aliarum regula est, quæ præs tiores actiones edit sitque si placet leo: ad hũc ergo r

Mediũ cum agimus de temperie ad pondus quid sit.

Mediũ cum agimus de temperie ad iustitiã quid sit, in vniuersa rerum natura.

Medium inter bruta quod nã sit.

es dicemus alia bruta esse calida, frigida, humida, sic-
uæ scilicet excedunt aut deficiunt in suis qualitati-
alio modo, quam temperies leonis habet. Ita in plã-
ia ponenda est aliorum regula, ad quam reliquarum
periem conferamus. Vt aũt inter species semper me- *In vna specie quod medium sit ponendum ad iustitiam.*
i est, illa quę prestat aliis: sic in vna specie, indiuiduũ,
d perfectissimas actiones edit, temperatissimũ & re-
aliorum est censendum: & prædictorum partes, alio-
partium erunt regula. Aliud præterea medium inter
es corporis statuendum est, ad quod respicientes, me
em aut deteriorem ad iustitiam iudicamus esse aliarũ
ium temperiem. Etenim cutis medium quidem est ad
dus, non tamen ad iustitiam. Nam si eas partes iudi- *In partibus quod mediũ ad iustitiam sit ponendũ*
us meliore & iustiore temperie donatas, quæ perfe-
res edunt actiones: nemo sane dicet cutem esse huius-
di partem & regulam. Nam cerebrum, cor, hepar, lon-
maiorem dignitatem in corpore, quam ipsa cutis ob-
nt. Ergo pars vna ponẽda est in corpore, quę ob suas
iones agnoscitur dignitate, & temperie reliquis præ-
nda, sitq; illud, si placet cerebrum. Ad id ergo respi-
ntes dicemus alias partes meliore, aut deteriore tem-
ie præditas, quæ similem, aut dissimilem ei temperiem
tinent. Ex his iam patere puto quænam, & quot sint
æ temperata intẽperata, calida, frigida, humida, & sic-
dicantur: quot modis præterea, & ad quid respiciẽtes
dicantur, temperatæ, intemperatæ calidæ, frigidæ, hu
dę & siccæ: bonum igitur cerebrum habebit temperiem
quatuor qualitatibus talem, qualem postulant bonæ
tiones cerebri.

Omnia que diximus habebit moderata.

Ex dictionis serie (per omnia) necesse est vt intelligat
pitis figurã, magnitudinẽ, orta à capite, nec nõ sensiti-
s, motiuas, & principes facultates: hæc enĩ omnia dicta
nt. Verum ratio aliter suadet, nã vt figura forte fieri nõ
test apta secundũ naturã absque bona temperie: ita ma
itudo excedere potest, etiã si temperata est materia, ex
a caput est confectũ: quod & ipse Galen. antea docuit.
odẽ pacto, quæ oriuntur à capite, illi⁹ magnitudinẽ ali-
ãdo sequũtur. Ergo maguitudo & paruitas capitis mo-

deratā temperiē semper nō comitātur. Præterea sensitiu & motiuæ operationes cū non pendeāt à solo principio sed partim etiā à suis instrumētis, si bene habēt, non sol temperiē cerebri, sed etiā suorū instrumentorū rectā cō structionē ostendūt. Illorū verò vitia, in solis instrumēti nō vitiato cerebro cōsistere valent. Requirūt etiā (vt di ximus) principes facultates præter tēperiem cerebri eius dem quoq; structurā moderatā, & natiuū calidū influen bene affectū. Quòd si ingeniū (vt ille tradit) sequitur te nuitatē & crassitiē substantiæ cerebri, erunt & illa quoq præter temperiē addenda. Illud tamē verum semper erit, bonam necessario subesse temperiē, si illæ actiones rectè peragūtur: nō tamen cōtra fit, vt tēperiē necessario dam- nare oporteat, vbi huiusmodi functiones sunt vitiatæ. Nam vt bona actio nequit fieri absque concursu omniū causarū, quæ necessariæ in eo opere agnoscūtur: ita vna ex causis labefactata, actionē ipsam vitiari cōstat: valet ergo argumentū de tēperie affirmatiuè, nō autē negatiuè.

Et excrementa, quæ per palatum, vel aures, vel nares, vel oculos expurgantur, hæc quoque moderate se habent.

De excrementis cerebri disputatio.

Præter signa prædicta, alia addit ex excrementis, ex quib⁹ bona cerebri tēperies indicari potest. In qua quidē re illud primū expēdere oportet, quęnē sint excrementa cerebri: deinde per quos meat⁹ excerni debeāt excremēta cerebri tēperati: præterea quomodo moderata intelligat huiusmodi excremēta: postremo an ad huiusmodi excre- mētorū moderatū effluxū requiratur solū bona cerebri tē- peries. Porrò sunt qui putēt præcipuū cerebri excremētū esse pituitā, quā expuim⁹, & emūgimus: illā enī illic gigni, & cerebrū esse illius sedē. Verū aliter res habet. Nā scri- bit Gal. lib. 3. meth. in omni concoctione corporis duo fieri genera excrementorum. Vnum tenuius, alterū craf- sius, & ea perfecta concoctione, sua excrementa separa- ri ab eo, quod vtile debet manere in corpore, & fora tandem excerni, vnde & excrementi nomen natum est Quod si ita est, pituita quæ per venas fertur commixta cum aliis humoribus, excrementum non est: propterea

cum aliis humoribus mixta est, tanquam necessaria
petiem humorum faciendam, & nutriendas singu-
poris partes: quæ vt constant ex quatuor humo-
, ita eosdem postulant simul mixtos ad propriam
ionem. Ergo pituita non est excrementum conco-
s, quæ in cerebro perficitur, nimirum cum humor
i per venas cum aliis ad cerebrum fertur, genitus in
e, vnà cum aliis ex alimenti portione frigidiore, &
diore: quęnam ergo propria habebit cerebrum con-
onis, quæ in eo fit, excrementa: non alia quidem po-
abere quàm aliæ partes, quæ ad publicam cõcoctio-
à natura non sunt destinatę: cuius generis sunt, solus
riculus, & hepar. Hæ enim partes, cũ plus concoquãt,
n illis sit necessarium, plura quoque, & alterius gene-
rocreant excrementa: Ventriculus quidem stercus, &
ã: hepar biliosum humorem, & melancholicum: Re-
æ verò omnes corporis partes cum ex eadem massa
orum nutriãtur, nempe ex eo, quod ab hepate perve-
mittitur, & à singulis membris trahitur, eiusdem ge-
is habent excrementa, vnum crassius, quod veluti sor-
quædam est: Alterum est halituosus quidam vapor.
dem suam partes vicinę cuti, ad eam extrudunt, & ea
, quæ camisias tingit, & ex cute capitis depectitur, tan-
am furfur quidam. Aliæ verò partes, quæ situm habent
corpore profundiorem, per interiores corporis meatus
t mea fert opinio) hoc genus excrementorum extrudũt.
rum (vt antea ostendimus) pars huius excrementi quæ
scosior est, materia fit pilorum. Vaporosum verò aliud
crementem per cutẽ videtur ab omnibus partibus pro-
re ex propria ipsius inclinatione. Porrò huius excre-
enti exeuntis à nostro corpore, & mixti cũ aere, odore
ommoti canes, dominos suos agnoscũt, sequuntur, & a-
issos inueniunt: inimicos vero, & feras venantur, & per-
quuntur. Itaque cerebrum non alia debet habere excre-
nenta propria magis, quàm pulmo, cor, caro, & etiam ip-
um iecur, & ventriculus, quatenus posteà nutriuntur, rur-
us elaborata adhuc portione illius massæ humoris, ap-
positæ singulis suis particulis, quam in concoctione
necessaria pro toto corpore primo elaborarunt: At si
ita res habet pituita qua per oculos, nares, & os emittitur,

aut per neruos ad alias partes descendit, aut alio modo subiecta membra afficit, cerebri non est excrementum. Quod & ex eo etiam intelligere possumus: quia nemo vel temperatissimus, aut siccissimus caret vnquam proprijs suis excrementis, vt quæ necessario ex parte dissimili, quę est in alimento post concoctionem resultant. Pituitam verò à cerebro multi sunt, qui nunquam emungunt, vel expuunt, aut certè non pari, sed longè diuersa mẽsura, & qualitate quod non contingeret (vt dixi) si esset naturale, & proprium ipsius cerebri excrementum. Multo magis illi aberrant, qui persuasi ex vulgari medicorum opinione credunt huiusmodi pituitam ex vaporibus ascendentibus à ventriculo, & alijs partibus subiectis, & postea concretis in cerebro, pluuiæ modo gigni. Nam ex vaporeres crassa, & vissida cuiusmodi est sæpe pituita, fieri nequit, præsertim in cerebro actu calente. Ad hæc cur cum omnes concoquant in ventriculo, & hepate alimenta, eodem modo pituitam non emittunt à cerebro? Igitur nec in cerebro gignitur pituita, tanquam proprium eius partis excrementum, nec ex vaporibus concrescit. Sed quæ iam erat genita, & mixta cum aliis humoribus, & delata per vniuersum corpus, si forte inciderit in partes frigidiores, plane & æqualiter assimilari nequit: verum accepta ilius portione tenuiori, & calidiori, quod reliquum est, relinquitur, atque ita excernitur, & excrementum redditur: non vt id quod absoluta concoctione, & assimilatione relinquitur, vt inimicum ad illius partis nutritionem, sed vt quippiam iam genitum, quod ob suum vitiũ absumi cum aliis æqualiter non potuit. Quapropter videmus pituitam in illis potissimum redundare, qui refrigerato sunt cerebro, aut plus alimenti frigidioris, aut etiã boni assumpserunt. Nam vbi calor planè vincere, & assimilare non potuit alimentum illud frigidius remanere, & popterea pituitam in eo superare necesse est. Vapor autem, & calor, & frigus, etiam externa pituitam commouent à capite, non autem eam gignunt. Ita ergo de pituita, quæ emittitur à cerebro censendum esse puto. Est aliud excrementi genus, quod per aures excernitur, sordes inquam illa flaua, & crassa, quæ naturaliter ab omnibus excernitur: eam non puto aliud esse, quam portionem

Pituitã quæ emungitur non fieri ex vapore refrigerato in cerebro.

crementi crassi, quod in singularum partium con-
prouenire diximus. Excernitur autem per cutis
ab aliis partibus. A cerebro autem, quòd ossibus
crassis vndequaque ambitur, nequit expirare: &
a vtrinque colligitur, & per meat⁹ ad id à natura
us comparatos, expurgatur. Est igitur hoc excre-
ipsius cerebri, quia ex concoctione, quę in cere-
gignitur. Amarum autem dicit esse Arist. lib. 3. de
mal. quia inquit, vapor diu detentus, putrescit, &
Mihi autem non videtur naturale excrementũ ex
ne fieri, quæ præter naturam est. Nec ex vapore
quippe cum excrementi crassities, corpulentiorem
t vapor, materiã, ex qua fiat, requirat. Quare mihi
alius videtur, si dicamus huiusmodi excrementum
ari ex terrena portione alimenti, quæ priores con-
nes effugit & caloris vi tãdem assata est. Ex assatio-
m res amaras fieri, & tandem salsas, docet mellis
& bilis generatio: cui cum simillimum sit hoc ex-
um, nequaquam dissimilem habebit generationẽ.
m ipsius cerebri proprium excremẽtum est vapor,
sensibiliter ab eo, vt ab aliis partibus expirat. Pi-
uté (sicut diximus) vt non est excrementum ipsius
i, ita non in sine male affectis, aut qui largiore, fri-
requè cibo, & potu vtuntur, vel alia ratione pitui-
rocreant, gignitur. Sed quæcunque sint excremen-
æ à cerebro exeunt, moderate se habere intelligen-
m moderatas qualitates, iustamque mensuram ob-
unt, & præterea eo modo, & tempore excernentur,
moderata natura postulat. Non erunt ergo calidio-
gidiora, humidiora & ficciora, quam exigat tempe-
psius excrementi. Eadem ratione nec in odore, colo-
pore, crassitie, tenacitate, aliquod erit vitium, quod
iocritatem corrumpat. Nullus erit in ijs excessus, nul-
defectus. Hæc enim intemperiem necessario osten-
t in cerebro, nisi alimenti vitium sequantur. Quod si
ius per suos meatus exeunt, aut citius, quam oportet,
in meatibus aliquod vitium sit, culpandæ sunt facul-
s naturales, & cum iis intemperies. Cæterum cerebri
pria excremẽta, non nisi per aures, & insensibiliter per
m (vt diximus) exeunt. Pituita verò ipsa vias habet

Sordes biliosa quæ per aures extrahitur quid sit.

Aristot. opinio de excremẽto auriũ improbatur

Cerebri propria excrementa per quas vias expurgari debeant.

Galenus taxatur.

paratas à natura, per os: & id eſt, quod expuimus: per nares, & illud eſt muccus, quem emungimus. Per oculos verò, in ſanis, & benè affectis corporib⁹ nihil excernitur, imo nec per nares aliquid emittunt temperata corpora. Solam enim expurgationem, quæ per os fit, ſanis corporibus ſufficere ſcribit Gal. libro octauo, de vſu partium, capite ſexto. Quod ſi ita eſt, temere hic dici putarem eos, qui temperato ſunt cerebro, & proinde omnium optimè affectus, excrementa emittere moderata per nares, & oculos. Nam ſi nulla debent per eas partes emittere, nec moderata, aut immoderata illa erunt: modus enim, & menſura in illis quęritur, quæ ſunt. Vnde damnandi ſunt medici qui cum vident non excerni excrementa per nares, iudicant aut cerebrum eſſe ſiccius, aut viam eſſe obſtructam. Quod ſi contingat ob victum grauari cerebrũ, ita vt pituitã quoque per nares excerni ſit neceſſe, nec in eo quoque caſu moderata habebit excremẽta cerebrum temperatum. Nam vt mediocrem vim habet agendi, ita exceſſus nequit planè corrigere, & mediocritatem aſſequi. Hæc nobis placet interpretatio. Aliam alij, ſi velint ſequantur.

Atque ab his, quæ exrinſecus occurſant, minimè lędetur. Quæ ſcilicet calefaciunt, vel refrigerant, vel humectant, vel exſiccant.

Sumit alia indicia ad dignoſcendam moderatam cerebri temperiem, ab his, quæ extrinſecus lædere poſſunt: & ea inquit, ſunt, quę extrinſecus calefaciunt, refrigerant, humectant, & ſiccant. Cerebrum enim, quod temperatum eſt, ab illis minimum læditur. Verbum enim ἥκιστα, duo ſignificat, vt Gal. quodam in loco in Epid. admonet, minimè inquam, & minimum. Falſum autem eſt, temperiem mediocrem nequaquam lædi poſſe a prædictis cauſis. Verum autem eſt, minimum eam lædi: quoniam ad omnes cauſas magis habet rationem contrarij, quam vna ex alijs temperaturis. Nam calida à frigido minus quidem læditur. A calido verò ipſo magis, quam moderata temperies: quippe cum aduerſus frigus ex repugnante contrarietate munimentum habeat. A calore verò facile trahitur ob ſimilitudinem in morboſam temperiem.

...æ intemperaturæ contrarijs suis causis facilius ..., quam temperata natura. Hæc verò omnibus ...oderatæ: cæterum afficiunt cerebrum non so... alterant per primas qualitates, sed etiam quæ a... tota (vt inquit Gal.) substantia, vel vt philosophi ...quūtur, agunt per suam formam, cuiusmodi sunt ... quæ ob suam contrariam formam vniuerso cor... aliquibus partibus obsunt. An etiam magis resi... temperies his causis: mihi non videtur, quoniã ...robore, nec ex temperie repugnantia hæc sumitur ...ἀντιπάθεια & συμπάθεια, maiore, & minore. Id quod ...stendũt, illæ enim tẽperatiores aliquãdo inuadũt, ...nunt. Senes verò debiles, & intemperatos nequa... attingunt. Aliquando tamen aliter fit pro natura, & ...ipsius pestis, quę maiorem, aut minorem habet a...m cum quibusdam temperaturis. Prætermisit er... ea, quæ agunt à tota substantia, quia nihil perpe... habet magis, quam alia, mediocris temperies. Ea... tione quæ vulnerant, contundunt, aut alio modo ...ius agũt, non minus lædunt temperatum cere... quàm intemperatum. Poterat autem Gal. illa etiam ...hendere, quæ intrinsecus ascendunt ad caput, & ...um lædunt? Cuius generis sunt vapores frigidi, ca...midi, & sicci, multi, & crassi. Eos enim ęgrius fortè ...it temperatum cerebrum, & admissos facilius vĩ... concoquit, nisi in concoctione plus possit calida. ...nida temperies. Videndum præterea est, ne tempe... cerebrum damnemus, eo quod ob cutis, & ossium ... raritatem, & tenuitatem facile læditur ab extrin... alterantibus. Sunt ergo animaduertenda illa, quæ ...auimus superius, vbi generatim notas tradidimus, ...as ab his, quę extrinsecus agunt.

An tẽperies bona magis resistat venenis aliis.

...bus igitur, capilli, cum adhuc sunt infantes, ...orufi. Quum vero pueri, subflaui. Quum iã ...oleuerint, flaui fiunt.

...sequitur signa temperati cerebri ex colore pilorũ. ...a re operæpretium est hoc loco communem tra...nem instituere, vt ea, quæ postea dicentur, de co...is pilorum in singulis partium temperaturis, ex hoc

Arist. opinio de coloribus pilorum. loco sua principia sumere possint. De qua quidem rescribit Arist. libro quinto de generatione animaliũ, vbi tradit in cęteris animalibus, cutis naturam, causam esse, vt illa vnicolora sint, & varia: in hominibus verò cutem nihil conferre, nisi ad canitiem, quæ ex morbo accidit, vt in vitiligine apparere dicit. Naturalem enim caniciem fieri ex putredine humoris facta à calore aeris ambientis. Reliquos verò colores, qui in pilis conspiciuntur, non apertè docet ex qua causa fiant. Nam aliquando pilos, pennas, & cutes gigni scribit, & variari ob varios motus, & excrementa alimenti. Aliquando verò in externas causas reijcit rationem pilorum, quum scribit aquas calidas pilum facere album, frigidas verò nigrum. Aristotelis opinionem alij comprobant, qui putant agricolarum, & pastorum pilos albescere, quod à calore externo afficiantur. Sicca enim à calore albescere, humida verò nigredinem contrahere, pinguia autem magna ex parte fulua, aut flaua, aut alba reddi, cum multum contineant aeris, vt gummi resinæ, adipes, camphora. *Galeni sententia de coloribus pilorum.* Galenus verò lib. 2. de temperamentis causam omnium colorum, qui in nostris pilis apparent, refert, vel ad vaporem, vel ad humorem. Album enim fieri ex pituita: alios verò colores fieri ex vapore fuliginoso, plus, vel minus adusto. Verùm Arist. opinio mihi probabilior videtur. Nam Æthiopes cuiuscunque ætatis, & temperaturæ fuerint, pilos habent nigros, non ab interno humore, vel vapore, sed ob vehementissimum solis ardorem, qui illos torret. Quinetiam mulieres nouerunt aquas diuersorum locorum, diuersos facere in capillis colores. At verò si vnicam materiam pilorum ponit ex vapore fuliginoso: quo pacto postea Gal. albũ colorem in illis tradit fieri ex pituitoso humore? Non enim pituita potest id facere, nisi pilorum materiam suppeditet. *Authoris opinio de colore pilorũ.* Quare rectè (vt puto) nos superius ostẽdimus pilos fieri, partim exterrestri excreméto, quod in tertia cõcoctione prouenit, internarum, & externarũ partium: quod vapor attollit, & natura etiã expellit ad supernas, externasque parteis: partim verò ex pituitoso, muccosoq; humore, cuti naturaliter subiecto, & pro huius, vel illius exuperantia, color in pilis variatur. Verũ antequã vltra progrediatur nostra tractatio, vt intelligamus, quantum cõferre

...ma, quæ ſumuntur ex pilis, ad partium temperiē
...dam, operæ pretium eſſe puto hoc loco tracta-
...ilis poſſimus totius corporis, partiumque ſingu-
...præſertim cerebri temperiem dignoſcere. Scio
...edicos Galeni & aliorum medicorū authoritate
..., id habere tāquam firmum, & ratum. Verū qui
...i momenta ſequuntur, aliter fieri agnoſcent. Nā
...m pilorum, & omnium differentiarū, quæ in illis
...cauſas excutiamus, inueniemus profectò capitis
...ebri temperies, & mutationes nequaquam ſequi.
...nim Gal. pilorum materiā eſſe vaporem fuligino-
... in cute hæret, tandemque illā perforat, & in trā-
...icultate, eam, quam videmus in illis eſſe, formam
... quæ quidem mutatur pro excrementi illius, & cu-
... conditione. Atqui nec excrementū illud naſcitur
...o, à quo tot capilli, & barba fiūt: nec per cerebrū
... Nec verò cutis ipſa capitis commune quidpiā ha-
... temperatura cerebri. Mirum profectò eſſet, ſi ce-
... frigida pars, & humida tantum procrearet excre-
...n, quantum requirūt pilorum multitudo & incre-
...n: ſic enim oporteret reliquas partes corporis, quæ
...res, ſicciores que ſunt, & maiorē ſubſtātiæ molem
...nt quàm cerebrum, in cute ſibi obiecta, & ſupertē-
...iam gignere, & alere multo maiorē, quàm videa-
... capite, & barba. Cur ergo hepar, cor nates, plures,
...giores, & craſſiores non habent pilos, quàm caput?
... quod Gal. in lib. 10. de vſu part. ſcribit materiā pi-
...apitis, magna ſui parte à toto corpore cōſurgere, tā
... ſiccę exhalationes, quę ſuapte natura ſuperiora lo-
...ūt, mirum enim & perpetuum oporteret eſſe in ce-
... ardorem, & ignem, qui tantam fuliginem à ſeipſo
...eret. Quod ſi hęc fuligo tranſiret per cerebrum craſ-
...viſcidum, denſum, cur in eo nō fiunt tumores præter
...am: vel perpetua deliria, aut ſaltem non ſentitur ar-
... vel non conſumitur, quæ in eo eſt pituita: aut in diſ-
...onibus non apparet cerebrum infectum, & macula-
... ex ea fuligine? Sed per quā, quæſo, viā ei pateret adi-
...ullus certe alius eſt idoneus niſi per ſuturas. Nā oſſa
... ſolida, dura, & denſa, imperuia ſunt craſſæ materiæ:
...ndoquidem nec etiam probabile eſt, vapori tenui &

Quæſtio an ex pilis tēperies corporis dignoſci poßit.

halituoso viam dari posse. At si solùm per futuras tr
seunt ea excrementa, pili solum in cute, quæ futura
git, aut certè in ea parte maximè abundarent, nec vnq
caluities illic fieri posset. At in occipite, & circa temp
plurimi pili fiunt, qui nunquam decidunt. Vbi au
sunt, recta, & coronalis suturæ, raræ, & latæ, p
ciores sunt pili: vnde calui ea parte potissimum fi
homines. Non ergo per internas parteis ossium,
per cerebrum ipsum transit materia pilorum, quæ
internis partibus attollitur: sed per venas, & arter
quæ extrinsecus sub cute feruntur. Quid ergo poss
pili ostendere de temperie cerebri, si illorum materia
cerebro non fit, nec illud attingit? At nec cutis natu
cerebri temperiem sequitur: fit enim illa dura, moll
crassa, tenuis, pro natura sanguinis, quo nutritur,
propria sua temperie. Rara autem, & densa ob qualit
tes externarum causarum, vel ipsius quoque sanguin
ex quo nutritur. At sanguinis mutationes, hepatis, & co
dis temperiem sequuntur. Sed aliis argumentis hanc
pinionem conuellamus. Nam si capilli, & barba sequu
tur temperies cerebri: cur ferè omnes homines ætat
declinante, vel etiam florente, nigros illic habent pi
los: cum tamen plurimi ex illis cerebri temperie diffe
rant? cur præterea ruffi, qui ob hepar, & humores in c
genitos, tales sunt capillos quoque, & barbam per omne
ætates vsque ad senectutem habent ruffos, vt in Scot
apparet, qui omnes ferè tales habent pilos, non eandem
tamen temperiem cerebri? Ego certè quicquid dixer
vmquam de hac re Galenus nunquam potui, nec aliun
puto agnoscere posse temperiem cerebri ex pilis. Nun
verò reddendæ sunt causæ colorum, de quibus mentio-
nem facit in hoc textu. Scribit igitur eos, qui temperatū
habēt cerebrum, in infantia, capillos capitis habere sub-
ruffos: & rectè quidem dixit, capitis: quoniam infantes
Colorū distinctio.
pilos solum habent in capite. De his coloribus scribit Ga-
lenus in libro primo de cris. vbi dicit, ruffum colorem à
flauo & pallido ita differre, quòd pallidus sit magis albus
ruffo, & ruffus flauo: & quod ruffus magis ad album: &
flauus ad spendidum magis vergat. Subruffum autem, &
subflauum colorem, ait, repræsentari, si sanguinis partem

...em, & serosam, & bilē ruffam aquæ permisceas. ...dum ostendit color paleæ tritici. Hos colores, ... antea notauimus, Galenus non ex eadem mate... Nam album ex pituitoso humore: ruffum verò, ... sit medius inter album, & flauum, ait fieri ex limo ...æ biliosęque materię: nigrum verò ex vapore cō... exactàm fuliginem: flauum ex vapore minus to... ...m si vnica materia est pilorum, vt ille docet, va... ...omodo pituita erit materia albi pili? & qualem, ...fæcem imaginatur ex bile, & pituita fieri? & quo... ...iger, & flauus pilus fient ex solo vapore, ruffus ve... ...olidiore materia? cur etiam ex fæce sanguinis, aut ... sanguine, aut eius vapore non dicit fieri colorem ...m in pilis? Nam si ex pituita abundante in corpore ...r materia aliquorum pilorum, & colores, qui in ...parent, cur eadem non dicemus fieri à sanguine. ...quod si ab humoribus ipsis sumitur pilorum ma... & color, nequaquam licebit de temperie solida... ...artium ex pilis iudicare. Postremò non est neces... ...ores esse nigros, qui ex nigra materia, nec flauos, ... flaua consurgunt, vt ostendunt destillationes, quæ ...ex herbis, & aliis rebus vi ignis in vasis vitreis, aut ...beis. Quis enim vidit vnquam virides vapores ex vi...us herbis attolli, aut ex pice nigros? & in quo, quęso, ... in corpore, & quando torrentur illi vapores? An in ...transitu momentaneo, dum ab internis partibus ad ...nas euolant? & quam ob rem nos sensibiliter non ca...iunt, si ita sunt torridi, & adusti? Hæc quidem absur...quuntur Galeni opinionem, cum nunc ex vna, re nūc ...ia pilos, & omnia quæ in pilis apparent, fieri scribit. ...toteles ex humore rectius sentit pilos gigni: sed cum ... explicet, ex quibus humoribus gigni possint, co...ur ab illius opinione recedere, cur enim ex sangui...on fient pili, sicut ex pituita, & humore melancho...? Quare persisto in ea opinione, vt credam pilos fieri ...erreno illo excremento, quod in tertia concoctione ...ngulis partibus gignitur, & postea miscetur cum eo ...itoso humore cuti subiecto. Ita enim seruatur natura ...ilis, & continua ipsius pili, & colores, & alię differen... quæ in illis apparent. Nam vt bilis, & aliorum hu-

Causæ colorum pilorū ex Gal. expenduntur.

Authoris opinio de causis colorum qui fiunt in pilis.

morum qualitates, & cõſiſtentia mutantur ob materiam quæ aſſumitur, & diuerſas temperies corporis: ita abſurdum non eſt, illud excrementum terrenum mutari ita, vt in quibuſdam ętatibus, & temperaturis nigrum ſit, in aliis verò alio colore, aliiſque qualitatibus præditum. Quod quidem poſtea cum exactè miſcetur cum pituitoſo illo humore, ſubiecto cuti, differẽtias illas facit, quę in coloribus apparent, ſuperante plus, vel minus nunc vna, nunc alia materia. Non mirum ergo, ſi in infantia temperati, pilos habent ſubruffos: quoniam tunc recenter ex ſanguine concretum eſt corpus, & proinde excrementum, quòd in tertia concoctione gignitur, ſanguinis ichorem quendam refert. Ex tali enim materia cum exigua bilis portione mixta, & aquoſo, vel pituitoſo humore, talem colorem gigni, ex Galeno antea oſtendimus. Quum verò talis temperies fuerit in pueritia, ſubflauos reddet capillos: quoniam ſicceſcente corpore, calor iam acrior redditur, & propterea plus bilis gignitur, & excrementum etiam illud, ex quo pili fiunt, bilioſius quoque fit. Quum verò adoleuerit, hæc temperies, flauos, inquit Gal. reddit capillos: quod mihi admodum probabile non videtur, primùm quod non videamus aliquos in aliqua ætate flauos habere capillos, niſi temperiem planè bilioſam habuerint. Deinde quod Galenus libro primo de criſ. ſcribat flauum colorem fieri ex pura, & ſpendente vi ignei caloris ipſa bile. At ſi temperati, cum adoleuerint, talem procreant bilem, qualem quęſo, procreabunt, qui ab initio calidi, & ſicci eſſe cenſentur? Nam vltra flauum colorem, nullus alius eſt, qui purioris, & calidioris bilis certius ſit indicium. Cæterum omittit Galenus colorem pilorum, qui in iuuentute, & declinante ætate, in tali temperie eſſe debet. De qua quidem re videtur agere in ſecundo libro temperamentis, cap. quinto: vbi dicit capillorum nigrorum multitudinem indicare æqualem, ſiue temperatã cerebri temperiem. At ſi illi nigros habẽt pilos, quales nã habebũt, qui natura bilioſi ſunt, aut melancholici? At ſi temperati in ea ætate ita adurunt humores, vt ex aduſtione nigri reddantur, quid facient alij, qui ab initio igneum habent calorem. Nos verò eę anguſtiæ non premũt, qui non per aduſtionem vnius humoris, qui

Subruffi pili cur fiant in infantia.

Subflaui cur fiãt in pueritia.

Flaui cur in adoleſcentia fiãt ex Gal.

primò

ppallidus, deinde pallidus, ſubruffus, ruffus, ſub-
fuus, & tandem niger euadat: ſed ex naturali ex-
m, quod quotidiè in nobis gignitur ex eo, quòd
tur terrenum, in nutritione ſingularum partium,
ni dicimus. Nam vt videmus pro varietate tem
, & nutrimenti, ſordem, quæ tingit noſtras ca-
nunc flaueſcere, nunc nigreſcere, vel aliis colo-
edictis præditam: ita mirum non eſt, ſi pili, qui
ione eiuſdem materiæ naſcuntur, progrediente
utantur: & in eadem ætate ob diuerſas tempera-
viuendi rationes, colorem mutant. Igitur quia
te ætate plurimùm humoris melancholici in om
gnitur ex ipſo alimento, non ex aduſtione alicu-
oris, ſed vi ipſius temperaturæ, quæ tunc viget
& ſicca, non mirum, ſi illud quoque excremen-
quo pili fiunt, tunc atrum quoque euadit, vt in
ibus ætatibus, eos colores referebat, quales erāt
nores, & temperaturæ propriæ ſingulis ætatibus.

Authoris ſententia diuerſa à Galeno.

diique ſunt inter eos, qui omnino ſunt cri-
i, & ſimplices.

c Gale. ſigna proſequitur eiuſdem temperaturæ,
à pilorum figura. De qua quidem re agit Ariſt. in
uinto de generat. animalium, cap. 3. & ſi non ſatis
hanc rem tractat. Ait enim criſpos fieri pilos ob
m exhalationem, quæ ſua caliditate ſurſum, & ob
n ſubſtātiam deorſum fertur. Compoſita namque
tio ex ignea, & terrea ſubſtantia, diuerſos motus
ob igneam enim portionem, ſurſum: ob terream,
m mouetur. Ex contrariis autem illis motibus, ne-
ſt figuram pilorum intorqueri. Ergo ob naturā ex-
onis, Ariſt. teſte figura pilorum variatur: quibus ex
diuerſis naturis confecta eſt, criſpos illi pilos ha-
quibus autem ex vna, vnicum motum affectante,
ces erunt. Ergo quibus calida ſolùm, aut terrea ſo-
implices erunt pili. Ab aeris ambientis tēperie mu-
uram pilorū, eodem loco teſtatur: ſiccus enim aër,
, euaporata humidiori portione, pilos contrahit,
emus fieri, quum iuxta ignem admouentur. Ad hu-
abūdantiam, & paucitatem, pilorū figuram referri

Figuræ pilorum cauſa ex Ariſt.

acceptam, eodem loco clara est sententia. Scribit e[...] simplici sunt pilo, qui humore abundant: vnde Scy[...] quoniam humidi sunt, tali pilo sunt præditi: Æthi[...] verò crispo, quoniam sicco sunt cerebro, Galenus a[...] libro secundo de temperament. propter siccitatẽ te[...] ramenti, vel propter meatuum, in quibus radicãtur, o[...] quitatem crispos fieri pilos scribit, cum tamen post[...] tres causas crispitudinem pilorum referat, nimirũ in t[...] peramenti siccitatem, meatus obliquitatem, exhala[...] nisq; imbecillitatẽ. Verùm ad Arist. opinionem illud [...] potest, quomodo intelligere possimus, quorundam p[...] rum materiam constare solùm ex calida exhalatione. [...] non omnis pilus necessariò nõ habet terrenam mate[...] & quid, quæso, conferre potest ad figuram hanc pil[...] mixta hæc materia? Nã vbi ab cutim iam peruenit, [...] caput tegit, cogitur terrena, & ignea portio eundem [...] tum sequi. Præterea quod de humoris abundãtia scri[...] dubium est, an scilicet intelligat humorem, ex quo [...] ipsi fiunt, an illũ potius, quo cutis constat. Mihi vide[...] vtrumq; intelligere posse. Nam vbi materia pilorum c[...] piosa est, ea sibi faciliorem mollitur viam per cutim: [...] hæc vbi mollis est, promptiorem transitum præstat. G[...] lenus verò si siccitatem nostri temperamenti intelligi[...] ipsius cutis, omittit causam crisporum capillorum, q[...] ducitur ab aëris siccitate, & ardore: & posita siccitat[...] tis, frustra videtur ponere aliam causam ex obliquit[...] meatuum. Hæc enim nõ aliter videtur fieri quàm ex [...] citate inæqualiter constringente. Quare vt colligam [...] mediatas causas, & inter se natura distinctas, dico pil[...] fieri crispos, vel ob aëris caliditatem, & siccitatẽ, vel [...] te, quo modo mulieres suos capillos intorquent calam[...] stris, vel ob meatus cutis obliquitatem, vel ob exhalati[...] nis imbecillitatem. Nam ab aere calido, & sicco pili i[...] torquentur, ebibito eorum humore, postquam ex cute [...] prodierunt. Eo sanè modo, quo ignis eosdem conuell[...] & contrahit. Et hac de causa Æthiopes crispo sunt pil[...] Cum verò meatus ob nimiam siccitatem sunt constric[...] obliqui, & excæcati redditi, exhalatio nequit per illos [...] ctam viam sibi moliri, sed cogitur per anfractus ferr[...] Atque ita in radice pili cõtorquentur. Id quod etiam [...]

Gal. sententia de figura pilorum.

Aristotelis & Gal. opinio expenditur.

Authoris opinio de figura pilorũ & primo de crispis.

xhalatio est imbecilla. Vt enim debilis flāma surgi prohibita, in obliquum fertur: sic cum paucum crementum, vel debiliter mouetur ab eo, quod ilcrudit, vel attollit, viam rectam sibi parare nequit, atus flectitur, & per obliquas, sed faciliores vias sium parat. Qualem verò figuram intus sumunt, foris retinent, dura enim, & sicca corpora, que facta, in rectum fingi nequeunt (inquit Ga-) nisi molliantur. Quod si hæ causæ veræ sunt, fer parum crispos fieri pilos, quibus aut tres hæ causæ admodum à mediocritate recedunt, nempè paulò cutis est, & simul paulo imbecillior exhalatio, & ulò siccior, vel quibus vna ex illis plusculùm exuvehementer autem crispi accidunt illis, quibus aut usæ coeunt paulò validiores, aut duæ adhuc, quæ é vim habēt, aut vna etiā validissima, vt in Æthioapparet. Nam etsi inter illos dubiū non est, aliquos ri, qui cute sint humidiore, & abundent valida exone, multoque excremento, ex quo pili fiunt, omimen admodum sunt crispi, ob solùm aëris ardorē. rum ex cōtrariis causis fiunt plani, & recti pili, nemvalida exhalatione, cutis mollitie, & aëris temperie non sit admodum calida, vel sicca. Porrò videmus lam, habere pilos in fine diuisos, vel etiam in aliis artibus. Alios verò habere vnitos. Cuius rei causam s scripsit. Videtur autem mihi ea sumenda ex modo cationis materiæ, quæ pilos gignit: fuliginosa enim xcrementa, vel potius sordes illa, quam diximus esse riā pilorum se se implicant, aliquando arctius, alido læuiùs cum humore glutinoso: atque ita pili, qui is glutinātur absumpto humore, quo cōiungebātur, untur ea parte, qua erant perperam glutinati. Alij indiuisi manent, qui tenacius sunt coniuncti.

Pili plani & recti à quibus caus. fiat.

Cur pili sint diuisi in fine vel vniti

on tamen facile caluitium patiuntur.

uid caluities sit, & quæ illius causa, cur præterea alialuescant, alij verò non, & quamobrē in certis parcaluities contingat, in aliis verò nequaquam, & quæ am causa sit, cur senilis caluities corrigi nequeat, hoc à nobis docendum est. Porrò caluitiem non

Caluities quid.

vocamus esse, quando pili decidunt per morbos cutis, rosis radicibus pilorum à vitiosis humoribus, quos nat ra in ipsa cute gignit, aut ad illam eosdem extrudit, vt n biliores partes expurget, vt in alopecia, & in vulgo dic Pellarela ex lue venerea nata contingit, sed quæ ob sen ctutem fit, aut ob eas causas, quæ in aliis ætatibus ide efficiunt, quod illæ præstant, quæ in senectute caluitie adferunt. Cæterum Arist. in libro quinto de generatio animalium cap. tertio caluitiem fieri scribit inopia cal di humoris, qualis præcipuè est humor pinguis. Vn nemo inquit caluescit, antequam coire incipiat: & pr pterea addit mulieres non cauescere, quoniam earum na tura similis est naturæ puerorum, quæ sterilis est semina lis excrementi. Qua quidem in re illud compertum no habeo, an non caluescant, qui ad extremam senectute perueniunt casti. Deinde etiam si hoc fit, tamen hoc no accidit ob penuriam humoris pinguis: sed quia veneri vsus aliud facit, ad quod sequitur caluities, vt postea o stendemus. Prçterea falsum est mulieres caluitiem no pati, sæpe enim vetulas videmus pilis nudatũ habere ca put, & hoc vitiũ alieno crine tegere. Quòd si fortè mu lieribus id accideret, non tamen ea ratione puto contin gere, quòd semen illæ nõ emittãt, vt Arist. putauit: nam id antea cum de generatione nostri corporis ageremus abundè refellimus. Quid præterea confert humor pin guis ad pilorum generationem & conseruationem, dum in corpore est: aut ad caluitiem cum excernitur. Quod aliquis est pinguis humor ad pilorum tutelam necessariu non tamen ille ex semine petitur: nec excreto semine ille simul exit: alioqui caluescerent homines in omni capiti parte nimirum cum vnam potius, quàm aliam non affi ciat excretum semen: in temporibus non solet fieri cal uities, nec in occipite, sed in sincipite. Sed re vera nullu est humor pinguis necessarius ad pili constitutionem: se sufficit viscidus & pituitosus, qui cuti naturaliter sempe subest, & maximè in senibus abundat. Aut si absque hu more pingui pili non constant, vt apparet in tabidis, qu consumpto humore viuentibus proprio calui redduntur tamen humor hic non est vt materia pilorum, sed vt calo ris subiectum, qui materiam pilorum procreat. At vero

Caluities quomodo fiat ex Aristotele.

...ns in secundo de tēperamentis aliter statuit de cal-
...am enim fieri scribit ob siccitatem cutis. Quem-
...um (inquit) quum terra exsiccatur, herbæ deci- *Galeni sentētia de causis caluitiei.*
...a & pili in cute arida & sicca consistere nequeunt.
...non eadem est ratio de ortu, & casu herbarum &
...n: nam Solis ardor, aut vehemēs frigiditas, quid-
...stat in terræ superficie, absumit. Cutis verò nostra
...gosa est, cum peruenimus ad senectutē, tamen ad-
... mollis, & multo humore perfusa. Prætereà vide-
...nibus decidere pilos in cruribus, brachiis, & vniuer
...ibus corporis, in quibus tamen nemo cutis tantam
...tem agnoscit, quæ pilos abigere possit. Caluescunt
...chi, in quibus humor abundat: necnon Iuuenes, in
...s siccitatis non potest esse tantus excessus, vt cutis
...m ob ariditatem inepta fiat ap pilorū generationem
...seruationem. Non ergo siccitas per se causa est cal-
... Quod cum videret Mont. dicit ob id senes calui- *Montanus confutatur.*
...pati, quoniam eorū cutis ob siccitatē latiores mea-
...sequitur, in quibus pili firmari non possunt. In qua
...em re non solum rationi, sed etiam experiētiæ repu-
... Nam siccitas sine humore raritati repugnat: raritas
... non fit sine distensione, & dilatatione quadam, cui
...as refragatur: quod ostendit terra, quæ quoniam est
...sima, est densissima. Præterea siccitatis non est rare-
...e, sed caloris, vt Gal. ostendit in libris de simplicib.
...pus autem, quod rarefit, nec siccum, nec humidū ni-
...esse debet. Illud enim dilatari, & rarefieri nequit: in
... verò concidunt meatus, nec multi & ampli seruātur,
...ari corporis natura postulat. Addo quod cutis senum
...sa tangitur, & videtur: Id quod aduersus raritatem
...t: nam ex rugis meatus occluduntur. Igitur cutis sic-
...s & durities aliquid quidem confert in senibus ad cal-
...em: sed præcipua huius rei causa, tum in illis, tū aliis
...nibus sumitur ex penuria excrementi terreni, & sor- *Auchoris opinio de causis caluitiei.*
...i, ex quo diximus pilos procreari, vt Gal. in decimo-
...rto Meth. cap. 18. apertè ostendit, vbi ita scribit: siqui-
...n ostēsum in his est, quod ex succis, qui per cutē tran-
...rant, quod limosum est, id pilos tū à principio gignit,
...n de cætero veluti succrescendo auget. Hoc igitur quo
...s vel prorsus periit: vel redditū est vitiosū, toties pilos

corrumpi est necesse. Ac prorsus quidem perdito eo, q pilos alit, succo, caluites oritur: Eodem vitiato, ophia & alopeciæ proueniunt. Hæc igitur est vera & præci causa caluitiei, penuria excrementi terreni, quod per tem exhalat: sed fortè quis dicet, quo modo deficere il possit: quippe cum illud ipsum, excrementum esse pos rimus tertiæ concoctionis. Vt enim concoctio nunqu deficit, interim cum viuit animal: ita semper oportet crementa gigni, quæ ex concoctione necessariò result Equidem non ignoro quædam fieri excrementa ex om concoctione. Sed vt ob temperiē diuersam corporis n bilis, nunc pituita, nunc humor melancholicus augent & minuuntur. Ita sentiendum est de illo sordido excr mento. Vbi enim admodum refrigeratum est corpus, m nimum illius gignitur: nimirum cum illius generatio n fiat sine aliqua adustione, sicut flaua bilis & atra. Vt e go in senibus illi, ita hic humor deficiunt, & viget pitui refrigerato ætatis cursu, vel ex morbosis causis corpori Accedit quod ad pilorum generationem in partibus, qu minimum cōcoquunt, & propterea exiguum illius excre menti procreant, necesse est à partibus subiectis eam ma teriam attolli: quod egrè, & tandem nullo modo fit, de ficiente calore qui exhalationum est causa. Igitur nō mi rum si sinciput, & capitis vertex promptissimè caluescunt Tempora verò, & occiput difficillimè. Nam illæ partes cum sola cute absque carne tegantur, exigua egent nutri tione, & propterea minimū ex ea prouenit terreni excre mēti. Atque ita nequit ex concoctione, quę fit in ipsa cu te materiam molliri, quæ sufficiat ad augendos, & con seruandos pilos. Ac cū deficiant etiam exhalationes eius dem excrementi, deficiente calore, nulla relinquitur ma teria ad retinendos pilos apta. Aliæ verò capitis partes cū carnem ex musculis habeāt subiectam, aptæ sunt in se gi gnere tale excrementum ex abundante nutrimento, quo carnosę partes egent: propterea pili in illis optime nutri untur, & conseruantur. Eadem quidem ratione ob fre quentem veneris vsum cadunt pili, refrigeratur enim cor pus semine, & spiritu multo cum illo excreto. Pari ratio ne Eunuchi amittunt barbā, & alios corporis pilos: quo niam excectis testibus vniuersum corpus refrigeratur, &

Cur sinciput promptè tēpora difficilè caluescāt.

Cur ex frequenti Venere caluities contingat.

Cur Eunuchis cadat barba

...catur, atque ita minimum illius excrementi pro- *Cur in cauitatibus axillarũ & pudẽdis pili non cadant.*
...pudendis rursus & axillis seruantur pili vsque ad
...remum, quia illic calor abundat fœlicissimæ con-
...is, & plurimi excrementi author. Ex tibiis ve-
...gredientc ętate effluunt pili, nequeunte calore sese
...e in partes illas distantiores, & natura frigidio-
...bidis pariter decidunt pili, cũ iam morti sunt pro- *Cur pili ex tibiis cadãt progrediente ætate.*
...quoniam consumpto iam ferè omni humore, ca-
...guescit, & marcessit, ita vt nequeat amplius illius
...torridum ex nutrimento excrementum. Qui verò *Tabidis cur decidũt pili*
...gioribus morbis caluescunt, rursus pilosi fiunt, vi-
...idem, & mutata morbosa temperie. In senibus ve-
...um remedium caluitiem emendare potest: quia
...illorum calor necessario minuitur. Atque hæc de
...e sufficiant.

...verò dicuntur, ac posterius dicenda indi-
...sunt, accipere oportet, vt in bonam haben-
...us temperiem habitationibus.

...oniam inquit Gal. signa quæ dicuntur ostendere
...am corporis constitutionem, & quæ postea tradẽ-
...dicia, ex quibus non solum cerebri, sed etiam alia-
...partium temperiem dignosci ostendet, variari pos-
...ob intemperiem regionis: admonet eas notas, quas
...it, solum veras deprehendi in regione temperata: re-
...es verò intemperatas illas immutare. Ne igitur tri-
...nus temperaturæ, quod regioni asscribendum est, re- *Regio temperata quomodo intelligantur.*
...admonet, non nisi in regione temperata sua signa
...examinenda. At fortè videbitur hac ratione innuti
...nedicis præcepta tradere: quippe cum pauci sint, qui
...itent regiones temperatas. Verum aliter res habet,
...temperatã regionẽ non intelligimus, quæ prorsus, &
...ctè est media in omni excessu qualitatũ: sed quę ma-
...os excessus nõ habet. Sic enĩ Gal. 3. Apho. 14. Apho. re-
...nes oẽs tẽperatas vocat, illis exceptis, quę sunt vel cli-
...te frigidissimo vel calidissimo, & remotæ amari. Quæ
...m prope mare sunt, etiam si inclimate sint frigidis-
...o temperatæ tamen dicuntur quoniam frigiditatem
...ttũt ex vẽtis calidis: sicut ex frigidis caliditas regionis
...peratur. Cap. 85. posteà aerẽ intra mediocritatis termi-

nos contentum vocat, qui propter frigus vehemens h[orrorem] non excitat: neque propter æstum, sudorem. R[eli]quos autem mediocres excessus caloris, vel frigoris, [hu]moris, vel siccitatis, sub temperato aere comprehend[it]. Temperatissima verò illa est, quæ omnino media inter omnes excessus. An verò talis sit, quæ est sub æq[ui]noctiali, vt Auicēnæ placuit, & nauigationes nouæ o[sten]derunt. An potius quæ sub quarto est climate, vt vol[uit] Gal. An potius quæ sub quinto climate, vt sensit Auer. [vel] sub sexto, vt Manardus, non est hoc loco discutiendu[m]. Nec illud etiam quærēdum, quæ sint causæ caloris, & f[ri]goris in aëre: An scilicet possint esse stellæ aliquæ vel c[a]lidæ, vel frigidæ, vt videmus vna die calorem vehem[en]tiorem esse præterita, vel sequente: vel potuis motus s[o]lis in Zodiaco, qui facit solem ad nos magis appropi[n]quare, vel distare, vel tardior, aut velocior motus ips[ius] solis. An potius diuturna mora solis super terram, vel o[b] simul istę causæ concurrant, & quę similia sunt, à nobi[s] sunt omittenda Philosophis, ne omnium tractationem amplecti velle videamur. Illud verò videamus, an omni[a] signa prædicta, quibus partium constitutionem, & potis[simum] temperamenta dignoscimus, solùm locum habea[nt] in regionibus temperatis. Certè fons signorum, qui sumi[tur] ab essentia, ita habere agnoscitur. Qui enim in frigi[dis] regionibus degunt, etiam si natura nati, & facti sunt temperati, exterius tamen frigidiores apparent, calore sci[licet] externarum partium ad internas à frigido aere repul[so]: vnde inęquale illorum temperamentum redditur, cum internæ partes caleant, externæ frigeant. Contra verò in regionibus, calidioribus ob aeris ambientis æstum, ab internis partibus calor euocatur, vnde externę calidiores, internæ frigidiores apparent, plusquàm natiua illarum temperies postulet. Variatur quoque ob aeris ambientis conditionem, figura & magnitudo partium. Nam Æthiopes omnes propemodum labris crassis, naso simo. Hispani verò adunco potuis naso, & oblongua facie: rotundiore verò Angli, & Flandri prędìti apparent. Ex sola enim vultus figura nationes hominum distinguimus. Variatur quoque ob eādem causam signorum fons, qui à secundis qualitatibus sumitur. Candidiores enim

Sub quo climate sit regio temperatissima.

Causæ caloris & frigoris in aere.

Figurā corporis variari ob regiones.

alli & Germani, fului & ruffi ſunt ſcoti, Roſei An- ...ne colorati, qui proximas Galliæ partes incolunt ...t Pedemontani, Longobardi, Hetruſci. At Roma- ...eapolitani, & maxime Siculi liuidiores apparent. ...: nigri iam ſuut Æthiopes. Sic durior & aſperior ...n calidioribus regionibus tangitur. Mollis & lenis ...idis. Quinetiam actiones ob regionum temperiem ...ntur. Hinc Gal. in ſecundo de temperamentis. Gal- ...ribit eſſe furibundos, conſilij præcipites: propterea ... ſanguis vna cum ſpiritu ad internas partes propul- ...: illic veluti coarctatus, cor vehementius agitat. Cõ- ...o modo affecti ſunt, qui calidas regiones incolunt. ...nim timidiores, & imbecilliores diſſipatis ſpiritibus ...iuo calore euadunt. Redduntur quoque homines ob ...m, in quo degunt, alii perſpicatiores, acutiores, ad ...s, & denique ad animi & corporis actiones peragẽ- ...ptiores. Variantur pariter & ſomni, vigiliæ, conco- ...nes, vniuerſa nutriendi ratio, & quæ ex ea reſultant ...ementa ob eaſdem cauſas. Ergo ſigna omnia, quæ ...a ſunt, & etiam dicenda: & non ſolum quædam, vt ...atanus perperam interpretatur, variantur in regioni- ... intemperatis, nec oſtendere poſſunt natiuam conſti- ...onem & temperiem: quandoquidem etiam adulti, qui ...eunt in alienas regiones, & ibi diutius habitãt, paula- ... degenerant à ſua natura, ac non ſolum mores, ſed e- ...m corporis habitum induunt peregrinum: tanta qui- ...n eſt vis aeris, in quo viuimus, & aquarum, quibus ...mur.

Secundas qualitates variari ob regiones.

Actiones mutari ob regiones diuerſas.

...uæ autem ad capillos attinẽt, non ad locorum tantum, ſed ad humorum quoque temperatu- ram, qui cerebri temperaturæ proportione reſpondent, ſunt referenda.

Quid obſeruandum ſit, cum ex alijs ſignis diiudicare ...olumus corporis & partium conſtitutionem & tempe- ...em, docuit: nempe quod in regione temperata vim ſi- ...norum perpendere debeamus, ne ſcilicet impreſſiones ...b aere intemperato factas, naturali conſtitutioni tri- ...uamus. Nunc cum ex bilis volumus dignoſcere tempe- ...ẽ corporis, docet aliud præterea eſſe animaduertendum

vt scilicet videamus, an humores, qui sunt in corpore proportione respondeant temperaturæ cerebri. Si enim ita fiat, tunc pili vera erunt indicia temperaturæ cerebri, alioqui nequaquam. Quid verò hoc ipsum sit, quod scribit humores respondere proportione temperaturæ cerebri, non rectè (vt puto) interpretes explicãt. Nam Montanus non humores, sed aerẽ ipsum proportione respõdere tẽperaturæ cerebri, aliquando scribit: aliquando verò de ipsis humoribus idẽ interpretatur. Sed in quo cõsistat hęc proportio, an in consensu, vel repugnantia temperaturæ inter humores, & cerebrum, non satis explicat. Alij verò hanc proportionem intelligunt, si talis fuerit temperatura cerebri, qualis est temperies humorũ. Tunc enim nobis licere ex pilis iudicare de cerebri temperie. Si verò hęc inter se temperie differant, fallax esse iudicium. Ego verò aliter sentio. Si enim fortè humores corporis fuerint adusti, & copiosi, & cerebrum pariter calidum & siccum, non vtique licebit dicere, quòd ex nigris & multis capillis calidum & siccum temperamentum cerebri sit. Nam ex solis humoribus id fieri potest, nihil ad hoc conferente cerebro. Oportet ergo humorem, ex quo pili gignuntur in capite, talem esse, vt ei adscribere non possimus id, quod in pilis fit: sed solum ipsius cerebri temperamento. Quod fiet, si humor vel mediocritatem inter omnes excessus habeat, vel cerebri temperamento contrarietur. Tunc enim licebit colligere qualis sit temperies cerebri: veluti si excrementum fuliginosum, quod à profundis partibus consurgit, quantitate, & qualitate mediocre sit, aut parcius & non adustum. Gignantur autem pili in capite multi, & nigri, signum est, non ex ipsis humoribus eos esse genitos, sed cerebrum esse calidum & siccũ: vtpote quod plurimũ excrementũ in seipso gignat, & adustũ, ex quo multi, & nigri pili nascũtur. Sic & in aliis differentiis res intelligatur: vt dicamus proportione respõdere excrementũ cerebri tẽperaturæ, quod ei repugnat: quale esset, quod vehemẽter est cõtrariũ naturæ cerebri, vt illi omnis effectus tribuendus sit. Nec ita cõsentit, vt quid à cerebro nascatur, ĩtelligi nõ possit, sed quod tale est, vt actionę cerebri sequatur. Illud autem (vt diximus) est, quod nec multum contrariatur, nec in consensu

Quid sit humores respõdere proportione temperaturæ cerebri.

Montani interpretatio reprehenditur.

Authoris interpretatio.

...r, quod à temperie cerebri poteſt prouenire: Hæc ...n eſt Gal. ſententia: ſed quidquid ſentiat, nun... ...iciet, vt certa aliqua indicia ſumi poſſint ex capillis ...ebri, vel aliarum partium internarum temperiẽ di... ...ſcendam, vt antea oſtendimus.

...rò calidius ſit, quàm oporteat. In altera ve... ...oppoſitione bonam habeat temperaturam: ...uidem in caliditate exceſſerit, omnia quę di...ctur, validiora erunt indicia, ſed ſi paruus fue... ...r exceſſus, imbecilla. Communis autem hæc ...tio ſtatuatur in omnibus partibus, quarum ...tẽperaturis vniuerſis indicia ſum⁹ traditúri.

...ocendi ratio poſtulat, vt poſteaquam docuit ſigna ...erati cerebri, proſequatur indicia intemperaturarũ: ...pe cum medicina non ſolum temperatis: ſed etiam ...omnibus ſuam operam polliceatur: Ac quoniam in... ...ntemperaturas, quędam ſunt ſimplices, alię compoſi... ...oſtulat pariter docendi methodus, vt à ſimplicibus ...diatur, & à calida potiuſquàm ab aliis: quoniam il... ...aioris eſt dignitatis, & efficatiæ. Quia præter ea ...ur in exceſſu harum qualitatum differentiæ per ma... ...& minus, admonet has differentias eſſe notandas. ...n quædam ſigna ſequuntur ſolùm magnos rerum ...ceſſus: alia verò non niſi exiguos, vt ipſe poſteà exem... ...docet. Porrò hanc differentiam, quæ eſt inter ma... ..., & minus, ſunt nonnulli, vt Acachias, & Curtius, ... quatuor gradibus diſtingunt, adeo vt in primo ...ſtituantur, qui obſcurè: in ſecundo qui manifeſtè: ...tertio, qui vehementer: in quarto, qui ſumme cale... ...iunt, refrigerant, humectant, & ſiccant: & vltrà hos ...n conſiſtere ſanitatem, tradunt ijdem egregij autho... ..., qui profectò adhuc ſunt ferula digni. Nam tradit ...idem Galenus in libro de ſimplicibus hos gradus in ...edicamentis, quæ poſſunt omnes alterationes noſtri ...rporis emendare. Sed quid hoc quæſo pertinet ad ex...ceſſus, qui fiunt in latitudine ſanitatis? An fortè puta...mus corpora noſtra ſana adhuc eſſe, quæ calorem ha...bant, qui adurere poſſit: qualia ſunt medicamenta in

Gradus quot poßint eſſe in ſanorum temperie, cum excedunt qualitates, in quo Curtii & Acachiæ opinio damnatur.

quarto gradu calida: quandoquidem nec acutissimar
febrium calor ad eam vehemétiam peruenire potest. S
porem pariter inducat oportet frigus, immo morté, qu
in quarto gradu excedit. Item non erit corpus compo
tum, & humanum, sed terra ipsa, & aqua, quod in quar
gradu siccum est, vel humidum. Igitur quatuor illi grad
quos statuit Gal. in medicamétis, omnes excessus, qui r
periri possunt in materia medica, rectè circumscribunt.
in nostra temperie præsertim sana tanti excessus fieri no
possunt, nec potest excedi primus gradus. Nam secundu
qui manifestè alterat, morbosus iam est, quod osten
dunt medicamenta, quæ in eo gradu alterant. Si enim ill
sensibiliter agunt, medentur profectò affectionibus, qu
sensibiliter nos lædere possunt. Eæ autem sunt morbi ip
si, non declinationes leues à perfecta sanitate. Ergo in pri
mo eo gradu, si quæ est latitudo inter salubria corpora
ponenda est.

Excessus sanorum non excedere primã gradum.

Deinceps igitur signa caliditatis cerebri præter
ea, quæ nuper diximus, sunt, quòd ea, quæ cir-
ca caput rubicunda & calida magis, & quæ in
oculis venę magis sensui patét. Capilli quoque
in his statim in lucé editis habent in capite or-
tum, & cum plurimum in caliditate à medio-
cri temperatura recesserint, nigri, & robusti,
& crispi fiunt: Cum verò non multum, subfla-
ui quidem ab initio fiunt, deinde nigricant: ac
progredientibus ætatibus, caluitium patiun-
tur: atque eo magis, qui plus modico sunt cali-
diores. Excrementa vero, quæ per palatum &
nares, & oculos, & aures, pauca & concocta ip-
sis existunt, cum integram habuerint sanita-
tem. Cum vero eis caput repletur, (continuo
enim ac tum presertim cum nullam victus ser-
uauerint rationem tale quid eis accidit) plura
quidem in ipsis excrementa, sed nõ incocta ge-

atur,implenturque,atque aggrauātur eo-
pita à calidis cibis.& potibus , odoribus
hiſce omnibus , quæ extrinſecus occur-
in quorum numero eſt, & qui nobis cir-
unditur aer. Sed præterea magis ſi non ſo-
natura calida, ſed etiam humida corpora
terint. Breuibus autem ſomnis huiuſmo-
emperaturæ contentæ ſunt, neque admo-
n profundis.

ſequitur Gal.ſigna cerebri calidi.Nā anteà ex mo-
e opinionis eam temperiem indicari dixit: ſed non
t reliquas notas,quia aliud tractabat.Eas igitur nūc
.Ac in hoc quidē illud primo notandū eſt,quod iā
diximus,& cōfirmatur ex cap.15.tertij lib.de cauſis
am , cum partem aliquam dicimus calidiorem aut
iorem , paruos exceſſus intelligi.Ita.n.ille de lāgui-
pulſu intelligendum eſſe ſcribit,cerebrum item ca-
, aut aliam partem intelligimus , quod ſit cerebro
erato,aut alia parte ſui generis calidius. Prima ergo
,quā dicit eſſe cerebri calidioris,eſt (inquit) quòd ea
circa caput ſunt,ſint omnia rubicunda,& calida ma-
intelligēdum eſt magis quàm in cerebro temperato,
ſimpliciter,vt Mont.& alij interpretes,qui huiuſmo- *Montanus damnatur.*
erebrū fingūt,attrahere ad nutritionem plurimū ſan-
nis,& ſpiritus , ex quibus rubor & calor in omnibus
ribus circa caput apparēt.Nam cerebrum per exterio-
venas,quę ſunt in cute,vbi fit color & rubor,ſuum nō
hit alimentum: nec alias quidem partes , vt cutem vi-
mus rubere,aut calere inſigniter plus ſolito cum nutri-
tur:aut ſi quid huiuſmodi in ea fit,non ex attractione
trimenti hoc contingit: ſed quia ex partibus inferiori-
s cibo & potu refectis, ſpirituoſa conſurgit ſubſtantia
m ſanguine tenuiore:ex quibus externæ partes lęui ru-
ore & calore ſuffunduntur.Nam oporteret vtique mor-
oſum eſſe calorem,ſi per attractionem hæc fierent:Quę
nim in primo vel etiam ſecundo gradu calida ſunt (Gal.
uthore) rarefaciendi,dolorem mittigandi, & non attra-

Authoris iudicium de signis quæ hic ponit Gal.

hendi ad partem vim aliquam habent. Quòd si liberi
aliquid dicere ausim, nullius esse momenti hęc indicia
bitror. Nã quid quæso salubris calor cerebri vndiqua
septi ossibus conferre potest ad ruborem, & calorẽ faci
& aliarum externarum capitis partium. Quid item in h
efficere potest, ad amplitudinem venarum, quæ sunt in
culis? Opinionem pariter de generatione capillorũ ob c
rebri temperiem anteà refellimus. Apparent quidem al
quando in nuper natis capilli iã nigriores, robusti, & cri
pi: Sed id ex hepatis temperamento calidiore, ex quo pl
rimũ elicitur terreni, & adusti illius excrementi, ex con
coctione humorũ accidit, non ex cerebro: quod veluti e
sulphuris ardentis cauerna vapores fuliginosos euoma

Craßi pili, & robusti à quibus causis fiãt Aristotelis opinio.

Cęterum crassos pilos & robustos, de quibus hic agit au
thor scribit Arist. fieri ob cutis crassitiem, vel raritatem
& humorem pinguẽ, atque multũ. Verum ratio exigit v
crassi à crasso, & multi à multo fiant, & raritas cutis ad i
conferat. A pingui verò excremento sequaces, & constan-
tes, non crassi fiunt, si quid pinguedo ad pilorum genera-
tionem cõfert. Sed quid est quæso quod caluitiem in his
adferat, qui non multum ab initio sunt calidi progrediẽte
ætate? Siccitas enim ob leuem eum calorem cum nulla sit
ab initio in humido, & sicco defectus, induci non potest,
vt ob ariditatem cutis pili cogantur cadere: & hanc cau-
sam, quæ ex cutis siccitate petitur, minimi momenti esse
anteà ostendimus. At verò quæ nam imaginatur excre-
menta in his, præsertim cum rectè valẽt, per palatum, na-

De excremẽtis in hac temperie cerebri Galeni opinio reiicitur.

res & maximè per oculos. Vbi enim humor & siccitas mo-
deratè inter se temperantur, & calor exuperat, non debẽt
fieri per nares, & oculos aliqua excrementa. Et qualem
quæso concoctionem in his, quæ per palatum excernun-
tur, inuenit, quæ cerebri concoctionem declaret? Præte-
rea excrementa aurium necesse est in his abundare ea ra-
tione, qua dixit pilos in his fieri nigros & robustos. Hæc
enim pariter sequuntur calorem, & generationem copio-
sæ bilis. Quod verò scribit illorum capita grauari à co-
pioso, & inordinato victu, fortè est rationi cosonum.
Ad partem enim calidiorem liberius ascendunt vapores:
nec alienum quidem est, vbi calor prædominetur, salu-
bris tamen, concoctiones fœliciter obiri. Grauari verò &

huiusmodi temperiem à calidis potionibus,odo-
bis, & aliis calefacientibus,notum est: siquidem
eries similibus læduntur , contrariis verò tempe-
Quod verò hic addit de temperie humida , non
us institui,vbi solum simplicem intemperiem ca-
prosequitur. Cæterum cur somni in hac temperie
reues , & leues , non possunt alij interpretes do-
ui somni naturalis omnem causam referunt in va-
benigni , assurgentis à concoctione inferiorum
m copiam. Nam ad horum vaporum generatio-
ihil confert cerebri temperies aliqua ex se,aut vigi-
vel somnum parere.Nos verò in libro de somno,&
a(Galeno authore)docuimus somnum,fieri cum ca-
on fertur ad sensoria,& in illis versari nō potest.Vi-
m verò contra accidere ex caloris motu ad cerebrū.

Somni causæ ex authoris opinione.

o non vna est causa , cur calidum innatum influens
eat assurgere à suis fontibus ad sensoria , & in illis
ari. Vel enim id fit, quòd illius substantia sit velu-
ngelata : quo modo frigida alimenta & medica-
ta intus assumpta , & exterius admota somnum pa-
t. Vel quòd ea substantia non gignatur : quo mo-
x inedia , & parciore cibo tandem somnus etiam o-
r. Vel quod genita dissoluatur : qua ratione cogita-
nes , corporis labores , vigilia ipsa , & quicquid eua-
t , digeritque nostrum corpus , somnum conciliant.
o modo genita sustātia spirituosa somnum parit,cum
tos suos motus ad cerebrum non sequitur:quo modo
igationes, & ambulationes circulatus somnum adfe-
t. Cum verò multi vapores à cōcoctione alimenti at-
luntur ad caput, oboritur somnus,quia ab illis via ca-
i occluditur. Quæ verò extrinsecus admonentur cer-
ci & capiti,somni sunt causę,quia calorē repellūt à sen-
um fonte:quēadmodum etiam per soporosos affectus
ntundentia caput,aut graues abscessus morbosum som-
m pariunt , occlusis cerebri ventriculis, per quos pa-
re debet liber aditus calido influenti. Cæterum cum
l concoctionem distrahitur calor , aut alicitur ad in-
riores partes per leues frictiones , & lotiones , som-
us nascitur , quia à primo sensorio retrahitur idem
alor. Porro nox, tenebræ oculorumque continentia

ſomnos alliciunt: quia obiecta, quæ ſenſus mouent, & calorem naturæ inſtrumentum ad ſe commouent, tollunt. Idem facit animi ſecuritas, & ceſſatio cogitationum, ſtrepitúſque aquarum ex alto cadentium, atque ſuauis cãtus, & alia, quæ veluti in quiete animum, & ſenſus collocant. In quibus cum calor nihil habeat quod agat, ne ſit otioſus refugit ad interna viſcera, vbi ſemper aliquid habet, quod concoquat. Hæ ſunt inquam ſomni cauſæ quas (vt diximus) alibi diligentius enarrauimus, & hic breuiter repetere ſumus coacti, vt ex communi tractatione, quod ſingulis erit proprium trahere poſſimus. Fiunt igitur breues in his ſomni, & leues, quia cerebri calor allicit à ſuis fontibus influentem calorem, nec eum diutius in viſceribus ſinit conſiſtere: ac vbi ad cerebrum peruenerit, nihil inuenit humoris, aut vaporis, quod illius curſum, & motum impedire poſſit. Fit autem (vt diximus) vigilia, cum calor adeſt ipſi cerebro ſenſuum fonti, & in eo liberè verſari, & ab ipſo in ſenſoria omnia abſque impedimento ſpargi poteſt. Quæ verò adfert Acachias de reſolutione facultatis animalis, & aliis cauſis ſomni, nihil faciunt ad Galenum inſtitutum. Hæc quidem ſunt indicia, quæ adfert Galenus indicare cerebri caliditatẽ: ſed ille ſui inſtituti immemor omittit ſigna, quæ ſumuntur ex ſenſibus, motibus, operationibus principibus. Eſt enim rationi conſonum, vt hæc temperies circa magnitudinem, intelligentiam, memoriam, ſenſus, & motus peculiariter aliquid agat, quod aliis intemperaturis non conuenit, promptiores enim edat omnes ſuas actiones neceſſe eſt: id enim caloris exceſſum ſequitur.

Quæ ſigna hic Gal. omittat.

Frigidioris vero quàm oporteat cerebri indicia, ſunt plura in propriis meatibus excremẽta, & capilli recti & ruffi, & ſtabiles, & qui longo poſt natiuitatem tempore naſcuntur, tenues, atque ab initio male nutriti, & facile à cauſis frigidis offendũtur, atque hoc ipſo offenſionis tempore, diſtillationibus & grauedinibus capiuntur, neque, ſi tetigeris partes ad caput attinentes,

nentes, admodum calidæ sentiuntur, neque
spexeris rubicundæ apparẽt, & oculorum
æ omnino visum effugiunt, & somnolenti,
odammodo fiunt.

rementa non solum plura, sed etiam cruda & aquo
ltant. vbi calor est imbecilior. Hoc enim debilem
ctionem sequitur. Nec mirum est, cur cum hic sim
intemperaturæ notas quærat, dicat excrementa gi-
uæ cum duas habeant qualitates, vt omnes humo-
uperantes, nõ videtur fieri posse ab vnica qualitate
e. Nec dici potest, quòd vna qualitas aliã inducat.
caliditas siccitatem tendem inuehit. Id enim forte
ore verum apparet: frigiditas autem per se nec hu-
atem nec siccitatem sibi adiungit. Præstat verò (vt
or) dicere, cum agamus de excrementis pituitosis,
materia humiditatum suppeditetur ex alimento:
ero frigiditas requiratur ad formam inducendam.
materia omnis, quæ non vincitur à calore ob imbe
atem, pituita fit: vel quod verius est, dicatur, pitui-
non gigni à tali temperie, sed quæ genita est cum a-
umoribus in hepate, & fertur per venas ad nutritio-
singularum partium: cum inciderit in partes frigidiõ
uiusmodi nunc cerebrũ ponitur esse magna sui par-
linquitur post nutritionem, & excrementum fit: quæ
em postea per nares, os, emittitur. Sunt enim hæc
orij meatus non oculi, vel aures. Porrò capillos re-
sequi hanc temperiem tradit quidem Gale. sequutus
conditionem, in qua cum nulla sit siccitas, aut quæ
it exsiccare causa, faciles habent meatus, per quos ex-
ncta libere permeare possunt. Verum cum ille doceat
m in lib. de temperamentis ob imbecillitatem exhala
nis, crispos fieri capillos, nequeunt vtiq; illi omnino
i esse, repugnante scilicet ipsa exhalatione. Ruffi ve-
n his fiunt pili: quoniam excrementum, ex quo fiunt
a est torridum, sed quodammodo in pituitam degene-
es. Stabiles vocat, qui non facile decidunt eò, quod nõ
iccitas cutis, quæ illius opinione caluitiẽ parit: sed quo
pauca in his fiunt excremẽta, ex quibus pili nascũtur,
accedit illis difficultas ex paucitate materię. Porro

Pituita quo modo exuperare poßit in sola frigiditate cerebri.

nascuntur in his pili tardè, & ab initio graciles & ma
nutriti: quoniam huiusmodi temperies paucũ excreme
tũ elicit à nutrimento. Merito vero à causis frigidis offe
duntur: quoniam proprium hoc est singulis intempe
turis, vt à suis similibus causis offendãtur. Ac in ipso offe
sionis tẽpore oriũtur destillationes & grauedines, descen
dente pituita ad nares, guttur, & subiectas alias parte
Nec partes ad caput attinentes calidæ sentiri possunt i
frigidiore hac temperie: nec rubicundæ apparere possun
Venæ etiã oculorũ ob eã rationẽ visum effugiunt. Porr
Somnolenti cur tales sint. somnolenti quodammodo sunt: propterea ꝙ deest caus
quæ calorem à fontibus suis alliciat ad fontẽ sensuum
discutiat, si quid illic est crassioris vaporis, aut humor
frigidioris, quod motum calidi innati per cerebrum imp
diat. Acachias verò ideo hos esse somniculosiores aliqu
to scribit, quoniam, inquit, vnam habent tantum som
causam, nempe frigiditatem, quæ ad procreandũ somnu
minorem quàm humiditas vim habet. Sed ille ignorau
quod Gal. scribit ca. 5. tertij de locis affectis, calidã inqu
& frigidam intemperiem primam facultatem ad vigilian
& sopores inducendos habere. Sunt etiam in istis sensu
quodammodo turbulentiores, & tradiores imbecillio
resque omnes corporis motus: & quæ ad imaginationẽ
ingenium, & memoriam pertinent, obtusiora.

Siccioris autẽ cerebri indicia sunt paucæ super
fluitates efluentes, & sensuum perspicacitas
sunt autem ad vigilias prompti, & capillos ha-
bent robustos, & qui celerrime eis geniti
innascuntur, crispi autem potius sunt quàn
recti, cito autem calui fiunt.

Superfluitates intelligit pituitosas: nam biliosis, qu
per aures excernuntur, potius abundant. Porrò pituito-
sæ non solum paucæ, sed etiam crassæ in his sunt: hoc. n
humoris defectum sequitur & calorem mediocrem. Sen-
sus merito sunt perspicaces: nam vbi organa illorum sun
expurgata ab excrementis, vis sentiendi vegetior exerce-
tur: vnde venatores suffitu canum nares ex siccant. A
non solum quidem sensus, sed etiam ingeniũ & memoria

...lissime exercentur in cerebro ficciore: vnde melan-...ici ingeniosi, & senes prudentes & sapientes iudican-...sse. Eadem ratione vigiles hi sunt: quoniam in sen-...u fonte nullus est superfluus humor, vel crassus va-...o qui caloris influentis motum & actiones impediat. ...itur vero suam de caluitie opinionem, ob siccitatem ...s, cum illos cito caluescere & crispos habere capillos ...pit: recte tamen sentit, cum illorum capillos scribit ...robustos, & celerrime gigni. Nam huiusmodi tempe ...terreni illius excrementi plurimũ gignit, ex quo pili ...t, idq; statim ab ortu. Addere debebat lædi a siccis, ...uæ apparent circa faciem & caput sicca apparere.

...midioris vero cerebri indicia, capilli plani & nequaquam calui fiunt, sensus autem turbulenti, & excrementorũ multitudo, somni multi atque profundi, & hæ quidẽ simplices sunt intemperaturæ.

Capilli plani, quoniam per cutem molliorẽ facile trã-...exhalatio, calui non fiunt, aut omnium difficillimè, ...oniam nec nutrimentum deest capillis, nec cutis ipsa ...ior redditur. Sensus turbulenti sunt, quoniam & or-...a multo humore imbuta, sensibilia corrumpunt: & ...oniam spiritus ipsi sensifici, humidiores crassioresque ...t. Somni multi & profundi, quoniam calor natiuus ...ltũ grauatur ab humore. Omittit signa, quæ sumuntur ...ædentibus & iuuãtibus, quæ à calore, & primis quali-...ibus, à motu & principibus actionibus sumuntur.

...ompositæ autem primum calida & sicca, secundum quam & superfluitatibus carent, & sensibus vigent, & plurimum vigilant, & cito calui fiunt. Et prima quidem capillorum generatio celerrima est, ac plurimo abundans alimento. Capillos vero habent nigros, & crispos, & tangentibus caput calidi sentiuntur, & sunt rubicundi vsque ad ætatem cõsistentiæ.

...calida sola aut sicca, pauca gignit excremẽta vtraq; simul

nulla gignet. Vigent ſenſibus, promptiq; ſunt ad ſentiendum, & ad bene ſentiendũ: quoniã ſpiritus calidi, & ſicci ad motũ prompti, & puri, ſenſoriaq; etiã ipſa pura ſunt mobiles tamen habent ſenſus pluſquàm oporteat: plurimum vigilant, quoniam caloris eſt mouere, & nullus humor eſt, qui obruat & impediat illius motiones. Rubicundi ſunt vſque ad ætatem conſiſtentiæ, attrahente calore ex partibus ſubiectis ad caput & partes vicinas ſanguinem. Declinante autem ætate, in qua ſanguis deficit color admittitur. A iuuentibus & lędentibus ſigna omittit, & quæ ab aliis actionibus ſigna ſumuntur, quæque partibus annexis, vt ab oculorum venis & colore ducuntur. Methodum præterea, quam ſequenti capite tradit hoc loco deſcribere debebat. Quod enim omnibus commune, illud præponendum. Talis autem methodus eſt vbi plura inter ſe coniunguntur, vt illa inter ſe pari menſura excedere ſtatuamus. Deinde inæquali menſura & parem exceſſum ponamus, paruum primo, deinde mediocrem, poſtremo maximum, quantum in ea latitudine eſſe poteſt. Quum autem inæqualiter exuperant, ita expendamus, vt alterum parum, vel mediocriter, vel multũ excedere ſtatuamus, & cũ illis differentiis, alterius differentias coniungamus. Ita enim methodus optima fit.

Si verò humiditas adiũgatur caliditati, parũ vtrunſque qualitatib⁹ ſuperãtib⁹ mediocritatẽ, color bonus, & quæ circa oculos calidiora, venæ magnæ, & plura excrementa, & mediocriter cocta, & capilli recti, ſubflaui, & non facile calui fiunt. Implentur vero atque aggrauantur eorum capita à calidis. At ſi humectentur tunc multo magis excrementorũ habẽt multitudinem. Et ſi plurimũ caliditas atque humiditas creuerit, his caput ægritudinibus eſt obnoxium, atque excrementis abundans, & quod facile à calefacientibus, atque humectantib⁹ offendatur. Auſter vero ſemper ei

luerſatur, atque optime in Aquilone ſe ha-
ent, non tamen diu vigilare poſſunt, & cum
ad ſomnum cõuerterint, ſimul graui ſomno
ntantur, & vigilant, & ſomnia habent ima-
inationibus plena, viſus eis turbulenti neque
tis ſenſibus vigent. Quòd ſi plurimum in
aliditate cerebrum à mediocritate receſſerit
aulululum autem humidius extiterit, calidæ
emperaturæ indicia quidem ſuperabũt, cum
uibus læuia quædam humiditatis ſigna con-
ungentur, veluti ſi longe quidem humidius,
aululum vero calidius, vehementia quidem
erunt ac manifeſta humiditatis indicia, debi-
lia autem caliditatis. Cõmunis vero hæc ra-
tio in omnibus cõpoſitis intẽperaturis exiſtit.
Sunt quæ dicuntur de ſignis temperaturę compoſitæ
: nota ex ſuperioribus. Quare deinceps minimo labo-
erit opus. Vt autem anteà admonui, ita nunc cerebri
nperies nullam mihi videtur habere vim ad colorem &
a, quæ in facie, & cute capitis ſunt mutãda. Nam qua-
umque ſit cerebri temperies, hęc ſequuntur hepatis &
rdis naturam. Sed quoniam interpretes ſumus, ſequa-
ur authoris errores, & illis fucum aliquem inducamus.
it ergo color bonus, qui mixtus eſt ex rubro & albo:
oniam huiuſmodi temperies ſanguinem multum ad ſe
icit, qui effunditur in partes vicinas. Eadem ratione
midiores & calidiores apparent eædem partes. Venæ
tem oculorum illis ſunt magnę ob eandem attracti ſan
inis copiam, quo pars eget ad nutritionem. Porrò etſi
lor & humor authores ſunt fœliciſſimę concoctionis:
oſt eam tamen ſolent plura excrementa relinqui. Nam
bi plurimum concoquitur vtilis materiæ, plurimũ quoq;
rouenit excrementi, ſed bene concocti, præualente ſci-
cet concoctione. Intelligimus autem mediocriter ea eſſe
octa ex mediocri craſſitie & viſciditate: capilli recti, in-
quit, in his fiunt: quoniam ſiccitas cutis nulla adeſt, quæ

impediat liberum transitum materiæ pilorũ: & quonia etiam copia excrementi viam sibi munit promptam: Su flauos vult esse istorum capillos: rectius fortè si subruff dixisset: hi enim à minore ardore fiunt, qualis est nece sariò, cum calor humori iungitur. Cæterum hi non fac lè caluescunt: quia excremẽtum plurimum suppeditatu & ob siccitatem non coguntur decidere pili. Non miru autem, si huiusmodi capita facilè replentur, & grauãtu Nam difficile est humorem calori ad proportionem sup peditari. Quare quoties internæ, vel externæ causæ, ve solum quæ humectant, aut calefaciunt, aut vtrũque præ stant: vel etiam geniti in capite humores à frigidis ven tis exprimuntur: sequitur grauitas, & maximè, inquit, humiditas præualet calori. Nam tunc dominatur, quo parere est natum. At si plurimũ calor & humiditas exces serint, tunc huiusmodi cerebrum non iam salubre, sed insalubre iudicandum est. Prõptè enim ab omnibus cau sis offendetur: maxime verò ab Austro, & aliis calefaci entibus & humectantibus. Aquilo verò & cætera refri gerantia & exsiccantia illis prosunt, nisi vehemẽtius con cutiant cerebrum. Tunc enim etiam laborant, & subie ctas partes fluxionibus replent. Iam verò nequeunt isti diu vigilare: cum calor vigiliæ author perpetuum ferè in cerebro sensuum fonte habeat impedimentum sui motus.

Interpretis lapsus.

Quòd verò scribit noster interpretes, eos graui somno tentari, & simul vigilare falsum est, & perperam ex Græco interpretatũ. Nam huiusmodi affectus, in quo est somnus grauis, & simul vigilia, non cadit in sanos, sed in illos, qui pessimis laborant morbis soporosis, vt Galenus in libro de locis affectis, & passim alibi ostendit. Est autem relinquendum verbum Græcum (Coma) quod significat inclinationem, & delationem ad somnum. Hi ergo ob humorem eam habent delationem: ob calorem vero minuitur ea inclinatio, & irritantur sensus. Quare vtramque habent inclinationem nempe ad somnum, & ad vigiliam.

de insõniis.

Cæterũ quod scribit de insomniis, difficilem habet rationem, & non solum in re præsenti, sed etiam in tota tractatione de insomniis. Nam Aristoteles vbi multus, vel humor, & vapor circa cerebrum abundant, tunc insomnia nõ fieri scribit: quod experientia pariter docet.

qui cibo, & potu liberaliter sunt vsi, circa primas horas non somniant: nec pueri eadem fortè ratione somniare dicuntur, quod scilicet superfluo humore abundant, quo imaginatio, & sensifica vis, veluti ...a, nequeat eam vim exercere, quæ ad insomnia re...ur. Quæ quidem si vera sunt, qui calido & humido cerebro, ob humorem fortè videbuntur inepti esse ...mniandum. An humor quidem solus obest, sed à ...e agitatus nequaquam. Nam calor, cuius officium mouere, non sinit sensoriam facultatem quiescere, ...re non mirum si cum ille intus se recepit, nec circa ...na obiecta versatur, aliquid interius agat, vnde in...nia fiunt: quorum tres perhibentur esse differentiæ. ...dam enim ex humoribus, & internis causis originam ...nt: qua ratione medici colligunt eos pituita abun...nt, qui somniant se versari in aquis. Biliosos verò eos ..., qui vel ignem, vel lites, & rixas insomniant. Illos ve... qui vel ignem... melancholicos, qui vel mortem, vel mortuos, aut ali...d aliud triste imaginantur. Sanguinei vero creduntur ..., qui se per somnum credunt esse sanguine conspersos, ... profluuio sanguinis laborare, vel rubra quædam sibi ...ici. Seminis verò abundantis indicia sunt, si quis per ...omnia putet se venere vti, aut pollutiones venereas ...iatur, vel quidpiam aliud de venere cogitet. Iam verò, ...uis imaginetur se volare, aut aliquid leue, hoc nota est ...undantię humoris aerei, vt grauitas testatur humorem ...renum vigere. Qui verò sordida somniant, putridis & ...tidis humoribus abundant. Qui pura, bene olentia se ...dere putant, puris humoribus sunt referti. Pendent er... huiusmodi insomnia ex nobis, internisque causis. Alia ...rò ex animi cogitationibus. Quę enim vigilando cu...mus, illa sæpe per insomnia representamus. Vnde apud ...atonem scriptum est.

Insomniorũ tres differentiæ.

Somnia ne cures: nam mens humana quod optat,
Dum vigilat sperans, per somnum cernit idipsum.

Alia autem diuinitus immitti creduntur, vt rerum e...entus præcauere possimus, tamquam à Deo admoniti. ...c sacræ literæ, & antiquorum historiæ multa de huius...nodi insomniis memoriæ prodiderunt. Cæterum ad

quam animæ partem pertineant insomnia, & quomo illa fiant, & reliqua, quæ sunt philosophicæ tractatio ex Aristotele quilibet discere potest. Quod verò ad eos, qui calido & humido sunt cerebro, visum habere turbulentum, & aliis sensibus parum valere, euidentem habet causam. Nam humiditas sensoria vel obstruit, vel certè minus expedita reddit. Quare non mirum, si cum sensoria veluti caligine quadam sunt obducta, perperam fiunt sensationes. Quod verò sequitur de excessu vnius qualitatis magis, quàm alterius, cum qua complicatur, ita per se patet, vt nullam interpretationem requirat.

Frigidæ vero & siccæ cerebri intemperatur frigidum, & minime coloratum sui ratione caput reddunt, semper enim memoria repetenda, quæ à nobis ab initio est distinctio posita vt præterea aduertamus quantum ex humorum temperatura alterentur, quæ circa ipsum consistunt. Protinus autem huiuscemodi temperaturæ venis carentes habent oculos, & à causis frigidis facile læduntur. Quare & inequali sanitate fruuntur, quoniam nonnunquam leuissima habent capita, & excrementorum moderatos effluxus, nonnunquam verò grauedinibus & destillationibus minima ex causa capiuntur. Sensus autem eorum in iuuentute quidem omnes vigent, atque omni vitio carent, sed progrediente ætate cito marcescunt. Et vt summatim dicatur omnes celerrimam, circa caput senectutem ostendunt. Quare & cito cani fiunt, capilli verò ipsis quidem genitis vix exeunt, & male nutriũtur, & ruffi sunt. In progressu autem ætatis, superante magis frigiditate caliditatem, quàm siccitate humiditatem,

ltum non caluescunt, contra vero si con-
erit, siccitatem quidem plurimum domina-
umiditati frigiditatem vero caliditati, pa-
n calui fiunt hi.

sequitur signa cerebri intemperati ob frigiditatem,
ccitatem pręualentem intemperie: & primum indiciū
ab essentia partium circonstātium, nempe à frigi-
ipsius capitis, & secundum ex decoloratione. Est
, inquit, caput frigidum, & decoloratum in his, qui
lo, & sicco sunt cerebro, ex temperamenti ipsius ce-
ratione: quasi diceret, quòd ex ratione humorum,
uum & caloris, quæ ab hepate, & corde mittūtur ad
t, possit, & calor, & color bonus īduci ipsi capiti: quo
em sophismate tegit errorem, qui nascitur ex tempe-
sius cerebri. Nam si facies, & caput calida & collora-
pareant, vbi euidētissima sunt alia cerebri frigidi &
indicia, semper habebit, quod adferat, id fieri ob tē-
em humorum, & spirituum abundantiam. Reuera au-
, (vt iam ante admonuimus) exigui hi excessus quali-
m, qui in sanorum temperie reperiuntur, præsertim in
bro parte suapte natura frigida, & ossibus vndique
unuallata, vim nullam habent mutandi calorem, &
orem partium circonstantium. In eodem etiam errore
satur, quod scribit de venis non apparentibus in ocu-
Nam hoc etiam sequitur venarum, & arteriarum atque
morum, & spirituum conditionem, non autem ce-
ri temperiem. Certius verò est indicium, quod sumit
ausis frigidis lędentibus. Nam frigidum à frigido faci-
læditur, præsertim si causæ refrigerātes præualent tem-
raturæ: alioqui nec lędunt, nec iuuant. Cæterum, quod
ribit, huiusmodi temperiem inæquali sanitate frui, pro-
t ex eo, quòd nonnunquam leuissima habeant capita,
excrementorum moderatos effluxus: nonnunquam ve-
grauedine & destillatione ex qualibet leui occasione
piantur: & meritò quidem: nam debilis illorum calor, si
on accedunt externæ causæ, quæ humorem copiosum
ldant, ob subiectam siccitatem, potens est cerebrum va-
uum excrementis reddere. Si verò multitudo humoris
bministretur à venis, tūc cruditates nascuntur, & gene-

ratio pituitæ: ex cuius descēsu destillationes, & graue-
nes oriūtur. Porrò qui frigida, & sicca tēperie cerebri sū
affecti, meritò in iuuētute, & in prioribus ętatibus sen-
habēt acres, & perspicaces: propterea quòd sensoria si-
excrementis vacua, nec calor deest in illis ætatibus ap-
ad agendum. In sequentibus verò ætatibus crescēte fri-
ditate ætatis cursu, calor minuitur, & exremēta augēt-
quo fit, vt deficiēte calore, & oneratis sensoriis ab exc-
mentis, deteriores fiant sensationes. Et non solum qui-
hę, sed etiam actiones principis facultatis, imaginatio, c-
gitatio, & memoria perperā exercentur. Quod verò sc-
bit, huiusmodi temperiem ostendere circa caput celer-
mam senectutem, ex suis principiis ducit: scilicet cer-
brum vim habere mutandi cutem, & carnem, quæ extri-
secus caput tegit. Nam si hoc fit, meritò frigida & sic-
cerebri temperies, vt quę eiusdem sit naturę cum senect-
te, hanc accelerat. Citò ergo isti, inquit, cani fiunt, sed h-
author, qui nullam aliam materiam ponit generation-
capillorum, quàm fuliginosum vaporem, non potest d-
canitie aliquid statuere. Illa enim à fuligine nō fit: quip-
pè cum fuligo sit nigra, vel ignea, alba verò nunquam. E-
mirum profectò, quòd cum ille in secundo de tempera-
mentis primum statuerit solum cum vaporem esse mate-
riam pili, postea scribat albos pilos fieri ex pituita. Ridē-
daque in hoc est Mont. opinio qui nō ex ipsa pituita, sec-
ex vapore eleuato ex pituita, album pilum fieri scribit-
quasi oporteat vapores eiusdem esse coloris cum re, a
qua attolluntur. Tradit Galenus in libro secūdo de tem-
peramentis cap. quinto canitiem fieri, quoniam alimen-
tum, quo aluntur pili, est veluti situs pituitæ, quæ spatio
computruit: vbi enim, inquit, meatus etiam num ma-
net, excrementum verò exiguum est, & lentum, ac lan-
guidè à calore propellitur, non dissimiliter putredini af-
ficitur. Cuius quidem opinio non placet. Nam quod ali-
mentum pilorum imaginatur ex pituita, si pilus nascitur
ex fuliginoso vapore: ex eodem enim illum foueri, & au-
geri necesse est. Præterea quam quæso hic putredinem pi-
tuitæ imaginatur. Mirum enim est, si putredo canos om-
nes perpetuò afficit, cur igitur non fœtent? Modus etiam
huius putredinis, quem tradit ex meatu, exiguoque & lē-

De causis canitiei.

Mōtani ridēda senten tia de causis canitiei.

Gal. de eadē re opinio.

...cremento, languidè à calore propulso, nihil habet
...i consonum. Nam putredinem omnem docebimus
... fieri ex prohibita transpiratione, quæ hic non do-
... Et quid quæso opus est putredinem inducere pitui-
... non ipsa sola, sine putredine, apta nō est canitiem
...re? Porrò Aristo. in lib. quinto de generatione ani- *Aristotelis opinio.*
...m cap. 4. simile quid habet cum eo, quod tradit Gal.
...im pilorum alimentum, cum non concoquitur pu-
...re, atque ita canitiē parere, quæ alba propterea in-
...est, quòd & situs vnus cariosorum ferè albus est: cu-
...i causa est, quòd multum aëris continet. Ego verò
...tiores (vt puto) quā illi, canitiei causas adfero. Nam
...docui duplicem esse pilorum materiam, vnam, quæ *Authoris sententia de causis canitiei.*
...tur ex terreno & sordido excremento, genito in ter-
...cōcoctione: aliam vero, quæ sumitur ex pituita natu-
...er subiecta, & adhærente membranæ cuti subiectæ.
...um exiguum quidem illic est pituitæ, pilus refert co-
...m excrementi terreni exuperantis: cum verò pituita
...dat, tunc fragilitatem ex excremento terreno pi-
...quidem retinet, sed colorem ex pituita sumit: ac
... varia mixtione vtriusque materiæ, plus, vel minus al-
... vel niger, vel alterius coloris pilus redditur. Meritò
...ue potissimum, & ferè soli canescunt senes: quia ob
...ris imbecillitatem, plurimum pituitæ, præsertim sub
...e naturaliter frigida in illis procreatur. Ac in aliis æ-
...bus, illi potissimum canescunt, qui capita habent mul-
...carne, & pinguedine obducta. In illis enim plurimum
...oque pituitæ acervatur. Sic etiam per longiores mor-
...s cani redduntur homines, dissoluto & debilitato ca-
...e, & ita abundante pituita, ac cum postea bona tempe-
...s corpori restituitur genitis melioribus humoribus, &
...ficiente pituita, rursus pili recipiunt pristinum colo-
...m, & cani esse desinunt. Hæc nostra opinio ratione, &
...perientia nititur. Quæ verò sequuntur ex supradictis
...i agebamus de caluitie, & ortu, & incremento, capillo-
...m, omnibus patere puto.

...lumidæ vero & frigidæ cerebri temperaturæ
... faciūt homines graui somno tentari, & ad som-
... num facile conuerti, sensibus quoque mini-

me vigentes, atque excrementis redundan[illegible] & qui caput frigiditati ac repletioni habēt[illegible] noxiũ, ac destillationibus & grauedinibus[illegible] cile tentantur, neque tamen hi calui fiunt. H[illegible] igitur indicia sunt cebrebri temperaturæ[illegible] quibus si progrediaris ad vnumquodque se[illegible] sorium, dignotiones transferre licebit.

Primum indicium, quod dicit indicare cerebri tem[illegible] raturam frigidam & humidam, sumitur ex graui som[illegible] & quod facilè ad somnum conuertantur, qui ea sunt af[illegible] cti (vt noster interpres vertit) Acachias vero eos sõni[illegible] losos & soporosos fieri vertit. Appellat autē soporē gr[illegible] uem, vehementemque somnum, sed vterque turpiter f[illegible] litur. Nam qui cerebro sunt frigidiore, & humidiore[illegible] latitudine sanitatis, in qua describũtur leues recessus à m[illegible] diocri temperie, non patiuntur coma illud morbosum, [illegible] quo grauis est somnus, difficilem habens expergefacti[illegible] nem: de quo Galenus in Aphorismo secundi libri, in qu[illegible] scribit Hippocrates, somnus atque vigilia vtraque si mo[illegible] dum excesserint, malum. Præterea si eiusmodi temperi[illegible] graues somnos aut sopores (vt alius vertit) patiuntur fru[illegible] stra, postea adderet author eosdem somniculosos redd[illegible] grauissimus enim affectus leuiorem in se includit. Rectiu[illegible] autem Gal. scribit hoc modo intemperatos, fieri comato[illegible] sos, & somniculosos: intelligens per comatosos, non eos qui graui & difficili somno sunt oppressi, sed qui inclina tionem habēt ad somnum, vt quidem autor sumit in pri mo commētario tertij libri epidemiôn, textu se primo, & textu primo primi cõmētarij in prorrhetica. Nihil enim reuera significat coma, aliud, quàm delationem & incli nationem illam in somnum, siue postea sequatur somnus leuis, vel profundus, vel etiam vigilia, & loci adducti sunt legendi. Igitur hi inclinationem habent ad somnum, & præterea somniculosi sunt, id est multum & profunde etiam dormiũt. Ita enim verbum (somniculosi) interpretor. Nam frigida, & humida temperies ob frigiditatem non allicit calorem, & ob humiditatem illius motum impedit, quare sensoria vis diu prohibetur exercere

ſtia, atque ita longior & profundior fit ſomnus, & ormire appetunt. Cæterum ob eãdem rationem hi ſenſus obtuſos, non autem deprauatos, vt vertit las. Nam deprauatio actionum grauiſſimus eſt affe- ſolum maximis morbis proprius: Sed ille verbum arctius interpretatur, quàm huic loco cõueniat: nim aliud vult author intelligere, quàm quòd ſen- n pcobè exerceantur, ſed obtuſiores ſint. Propterea cenus melius vertit minimè vigentes. Porrò recte dictum eſt, huiuſmodi tẽperiem excrementis redun- quod intelligendũ eſt de excrementis pituitoſis, quę a ſunt & humida. Nam excremẽta aurium, quę ſunt a, in his pauca ſunt. Quinetiam hæc temperies me- frigidis, & humectantibus promptè leditur, tanquã ilibus. At facile quoque deſtillationibus & grauedi- s tentatur, redundante ſcilicet pituita, quę harum af- onum eſt cauſa. Addit hos nõ fieri caluos, ſequutus rationem, quòd caluities ſolum ſequatur ſiccitatem s. Omittit ſigna ſumpta ab eſſentia temperamenti, d hi circa cutẽ capitis, & faciei, frigidi & humidi ap- eant: nec non quę ducuntur à colore. Ratio enim, quã tenus vſus eſt in aliis, conuincit eos, qui ita ſunt in- perati, male coloratos eſſe. Erant etiam ſigna adden- ex multitudine craſſitie, & colore pilorum, quæ nos idem libenter ſilẽtio inuoluimus, quoniam perſuaſum bemus ea nihil conferre ad cerebri tẽperiem oſtenden- m. Cęterum quod ſcribit hanc methodum, qua vſus eſt cerebri temperatura dignoſcẽda, transferri facile poſſe ſenſoria ſingula, apud me dubium eſt. Nam in inſtru- ento odoratus, auditus guſtus, & tactus magnitudi- em, figuram, colorem, nec primas quidem qualitates eprehendere poſſumus: quippe cum hęc in illis ſenſum igiant. Quare ex ſolis operationibus, & iuuantibus, læ- entibúſque cauſis ſigna ſumere poſſumus.

Acachiæ ver ſio dãnatur.

Sed ſufficiet de oculis facere mentionem: quicũ- que tangentibus quidem manifeſte calidi exi- ſtunt, & facili ac cerebro motu ciẽtur, & venas latas habent hi, calidi omnes ſunt: frigidi vero

his contrarij. Et humidi quidē molles simul multa humiditate pleni: ſicci vero duri ſin & aridi. A ſimilibus autem ſuæ temperatu cauſis facile offenduntur. Iuuantur à modi contrariorum vſu, ſed hoc quidem commu in omni cuiuſcunque partis temperaturæ c gnotione oportet meminiſſe.

An methodus propoſita poßit accommodari ſenſoriis oībus aut ſaltem oculis.

Dixit præſcriptam methodum, & fontes ſignorum quibus indicia temperaturarum ducimus, accommod: poſſe omnibus ſenſoriis: quod an verum ſit, paulo ant docuimus. Nunc ait ſe ſolum in oculis velle eam meth dum exercere. Ac melius quidem forte dixiſſet ſe ſolu poſſe eam oſtendere in oculis: atque vtinā etiam id poſſ præſtare. Nam primum ſignum, quod ab eſſentia temp ramenti ducit, in quo dicit oculos calidi eſſe temperamē ti, ſi calidi tactu iudicentur, nullius eſt momenti. Nequ enim puto illum velle digitum mittere in oculos, vt illo tum calorem exploret: quòd ſi palpebram tangat, cutem que tegētem oculos, non propterea oculum iudicabimu temperatura ſua calidiorē, ſi forte cutis illa calidior fue rit: quippe cum ipſius temperies ſequatur temperiem ha bitus corporis, & proindè hepatis & cordis: nihil ad ho conferente oculi temperatura: quod oſtendunt febres, i quibus ardet cutis, aucto in corde calore, nihil vel mini mum certe mutato oculi ipſius calore. Eadem ratione e facili, & crebro motu oculorum caliditatem illorum ar guere, nequaquam debemus, ſed cerebri & cordis potius. Nam oculi in ſeipſi vim mouendi non habent, ſed à ce rebro eam mutuantur per neruos & muſculos: præterea inſtrumenta corporis ſequuntur animæ motus & imperiū. Perinde enim eſt, ac ſi dicas tibias his eſſe calidas, qui ad curſum & alios motus ſunt prompti & veloces. Facit quidem ad promptitudinem motionum inſtrumenti, bona habitudo, gracilitas, quæ oneri non eſt facultati, & calori mouenti: ſed ipſius temperies nihil ad hoc confert, & merito quidem. Nam motus voluntarius actio eſt inſtrumentorum corporis, non autem partium ſimilarium. Itaque ſtructura apta ad motum cōfert

eò, quòd facile obediat: sed præcipua causa su-
x calore natiuo, qui aerea substãtia abundat: pro-
dicebat Hippocrates, pueros eos, qui sunt viuacio
mobiliores, pluri cibo egere. Nam mobilitas & vi-
, spirituosæ substantię abundantis est indicium. I-
um oculi ab alio moueantur, & in seipsis non ha-
motus principium, differẽtiæ, quę in ipsorum mo-
pparebunt, differentiam motoris ostendent, ad hoc
conferente oculo, quod grauior aut leuior existat,
te aut perperem sit cum vicinis partibus connexus.
nim ad liberiorem motum faciunt. Quinetiam si-
quod sumit à duritie & mollitie, nullius momenti
ito: quod si admittatur, contrarium potius ostẽdet.
enim durũ & molle passiones sint simularis corpo-
, quod sequantur temperiem: oculus autem pars sit
ltis composita, nimirum cum sit organũ visus, quo-
o ex duritie, & mollitie, illius tẽperamentũ dignos-
is. At si etiã donemus duri nomen pro tenso, vel con-
sumi, & non solum pro eo, quod à siccitate & vere
m dicitur, quomodo quæso molle & durum hic sumi
, non video. Nec enim excogitare possumus oculum
hominis durũ esse à siccitate, cum multis humoribus
ndet. Quòd si vt in senibus siccitas vehementer exu-
t, minuẽtur quidem aliquo modo humores, vnde ru-
a cornea tunica, vt ipse ostendit in lib. de symptoma-
& totus etiã oculus minus plenus euadit, ex quo fit vt
menti digito magis cedat: quod autem cedit, molle,
durum, est. Ergo cum ad siccum sequatur humorum
sumptio in oculo, ad hanc rugositas & laxitas tunica-
n: quod autem laxum est facile cedat tactui, quod au-
n tensum, minime, sequitur mollem fore oculum, si
citas abundet, durum si humiditas: ergo nec durum à
citate fieri potest, nec molle ab humiditate. Si au-
m durum capiat pro tenso, idem fiet. Nam tensio in
ulo fit, quando tunicæ ab humoribus subiectis ve-
menter distenduntur. Quare durum hoc modo hu-
oris copiam indicat, non siccitatem, molle autem pau-
atem, durum verò à concretione in oculo fieri non
sse, certius est, quàm vt demonstrari debeat. Nam con-
etio effectus est insignis, externi frigoris, quod in parte

viuente contingere non poteſt. Iam verò quod ſcribit o-
culos facilè lædi à ſimilibus ſuę temperaturę, ſi de extri
ſecis cauſis intelligat, vt intelligendum videtur, hoc p
tius ſequitur conditionem cutis tegentis oculos, quā
ipſius oculi temperiem. Nam qui tenuiore, mollior
& delicatiore ea ſunt cute, facile admittunt frigus cal
rem, fumum, & quicquid extrinſecus oculos infeſtare p
teſt. Quinetiam oculi fluxionibus, & internis malis fac
le, aut difficile ſunt obnoxij, non tam ob ſuam temper
turam, quàm ob mollitiem, raritatem, vaſorum amplitu
dinem, & alia, quæ ad ſtructuram partis organicæ pert
nent. Cæterum à ſimilibus lędi ſingulas partes intelliger
dum eſt, ſi ſimilia excedant partis temperiam. Nam in pa
ri gradu non fit læſio aut iuuamentum. Rectè verò ſcrib
iuuari intemperies moderato cõtrariorum vſu. Nam im
moderatus vſus, qui ſcilicet excedit gradum vitij, quo
eſt in temperie, aliam inducit malam temperiem.

Similia lædi à ſimilibus, & iuuari à contrariis quo modo intelligendũ.

Magnitudo oculorum quidem vbi concinitas a
ſit, & operationum virtus, multitudinem ben
temperatæ ſubſtantiæ oſtendit, ex qua ſun
conformati, quæ ſi deſint, multam quidẽ ſub
ſtantiam, non bene temperatam oſtendunt.

Quæ hic de magnitudine oculorum ſcribit, cauſas ſua
per ſe oſtendunt. Nec res magna fieri poteſt ſine copio
ſa materia. Verum quod addit de concinnitate, quòd e
ſcilicet bonam temperiem ſubſtantiæ oſtendat, non re
ctè dictum eſt, nam concinnitas, quæ potiſſimum figu
ram ſpectat, & alia, quæ ſunt propria naturæ inſtrumen
ti, non ſequuntur temperiem, ſed formatricem faculta
tem, vt ipſe in ſecundo de temperamentis capite octau
aperte docet: vbi eorum opinionem refellit, qui ad tem
periem hæc referebant. Diuinioris enim (inquit) vt ait A
riſtoteles, originis eſt, atque à calido, frigido, humi
do, & ſicco res diuerſa, cauſa, quæ particulas noſtri cor
poris effingit. Ea enim cum nata ſit ſimilia ſibi efformare
non ob debilitatem ipſius, natam ex intemperie, vel ex a
lia cauſa efficit variam conditionem, quæ in inſtrumẽti
apparet, ſed ſolũ ob inſitã à forma vim, qua alia generar

poteſ

ibi similia. Sic parentes, qui simo, vel aduncho
so, aut oculis magnis, vel paruis, vel prominen-
vel occult s: aut tibiis rectis vel obliquis: aut frõ-
vel angusta, similes filios vt plurimum procrea-
nt, ex materia quidem apta, sed non quæ osten-
am potiusquam aliam in ea temperiem. Et quan- *Loci Gale.*
cutoris huius instabilitas ex collatione huius lo- *repugnan-*
n eo, quem adduximus ex secundo de tempera- *tes.*
s, quilibet iudicare potest.

itas vero oculorum adiuncta quidem con
nnitate, ac virtutum operatione, paucam
uidem, sed bene temperatam substantiam
stendit, ex qua sunt conformati. Si vero,
ociam habuerint inconcinnitatem quan-
am, atque operationum vitium, tunc pau-
am, simul ac vitiosam materiam ostendit.

uod de magnitudine oculorum anteà dixit, idem
c repetit de paruitate. Paruitas enim paucam ma-
am necessariò ostendit: verùm si cum paruitate cõ-
cta sit concinnitas, ac perfactio operationis, id est
onis, tunc (inquit) pauca ea materia, ex qua oculi
t conformati, temperata agnoscitur esse. At si oculi
rint parui, & inconcinni, id est malè figurati, quales
t omnino rotundi, vel nimis oblongi, aut plus iustò
ominentes, vel concaui, vel malè connexi, aut in alio
iosi, ex quo visio, vel illius motu impediantur, tunc
nosc mus paucam simul & vitiosam materiam subes-
. Verum (vt anteà di xi nus) vitia, quę in illis contin-
nt, à quibus inconcinni redduntur, & perperam sua
ficia exercent, tribuẽda potius sunt erroribus forma-
icis, quàm temperaturæ materiæ. Nam illius officium
t figurare, & formare partes: & rarò, aut forté nunquã
ontingit materiam in ipsa conformatione vitiosam
sse: aut si mala est, non ob intemperiẽ, sed ob copiam,

quæ formatricem bene agentem impedit, errores acc dunt. Verum vt diximus, non tam materià damnan est, quam natura agentis & formantis. Nam luscus l scos, & strabo strabones procreare solet. At cur cereb & caput paruum omninò damnauit: oculum vero pa uum & concinnum non minus laudat, quàm magnu An quòd in paruo capite, & cerebro, non potest da locus omnibus cauitatibus, & ortui neruorum omni & aliarum partium, quæ necessarium habent à cereb ortum: oculus verò vnius actionis est author, vision inquam, cui vel minimum in suo genere instrumentu sufficit: tametsi (vt Arist. scribit in lib. primo de histo ria animalium) optimi illi censendi sunt oculi, qui ne grandiores, nec parui sunt, sed qui moderati.

Quæ vero ad colores attinent ita distinguer oportet. Glauci quidem oculi, qui pura hu miditate, ac nō multa præfulgent, tales fiun ob splendidi luminis abundantiam. Contr vero nigri, & qui intermediam naturam ser uant, causas quoque intermedias habent Glaucus igitur oculus fit, vel propter ma gnitudinem, vel propter splendorem humo ris, qui à Græcis crystalloides nominatur vel propter situm prominentem, aut pro pter tenuis & aquei humoris, qui in pupill existit, paucitatem & puritatem, atque om nibus quidem in vnum conuenientibus fi glaucissimus oculus. Quod si aliqua adsint, aliqua verò non, tunc maior, minorúe glau cedo contrahitur. Niger vero oculus fit aut ob paruitatē crystalloidis, aut propter pro fundum situm, vel quoniam splendidus ac fulgidus exquisite non est, vel quoniam te nuis humor, vel superabundat, vel purus non existit, vel propter vnam aliquam ex

is, quas ante diximus causas, aut propter
mnes fieri consueuit. In ipsis autem ma-
is, & minus (vt antè diximus) reperitur.
Tenuis igitur humor, quo magis ad aquæ
aturam accedit & superabundat, humidio-
em oculum ostẽdit: quemadmodum si cras-
ior, ac minor fiat sicciorem: crystalloides
utem, siquidem durior existat, sicciorem
efficit oculum: Si vero mollior humidio-
rem. Sic & si plus modico tenuẽ humorẽ ex-
cesserit, sicciorẽ, si autẽ defecit, contrariũ.
Quæ hic dicuntur de colore oculorum, oculi com- *Oculi compositio.*
sitionem & partes prænotas supponunt. Habet igi-
r oculus tres in se humores crystallinum, vitreum, &
queum, quem recentiores vocant albugineum. Cry-
allinus primum, & præcipuum est visionis instrumẽ-
m, éstque albus, clarus, splendidus, & purus vt cry- *Humores.*
allus, à quo nomen sumpsit: est mediocriter, durus,
on exacte rotundus, sed oblongus, & depressus. Alius
t humor, qui vitreus dicitur, quod vitro fuso sit simi-
s factus, vt sit sedes, & nutrimentum crystallini. In
o enim natat, & media parte sui submergitur crystalli-
us: is non est exacte albus, sed ita, vt si intelligas pau-
o nigro multum album tẽperatum, vitiata per totum
perfectione albedinis. Aqueus humor tenuissimus est,
& multo spiritu perfusus, factus à natura, vt locũ inter
corneã, & crystallinũ mediũ repleat, ne crystallinũ ex-
siccari patiatur. Porro inter tunicas oculũ componẽtes
prima & extrinseca est, quæ annata, siue cõiunctiua vo- *Tunicæ.*
catur, nata à pericranio, oculum firmãs in cauitate sua,
quæ facta est in ossibus capitis, eáque albũ oculi cõsti-
tuit, in quo fit ophthalmia. Alia est tunica, quæ vocatur
cornea, eo quod sit solida, dura, dẽsa, lucidissima, sicut
albissimũ lãternæ nouæ cornu, & talis est solũ ea parte,
qua extrinsecus respicit humorẽ crystallinũ. Nam alibi
posteà dẽsa quidẽ & solida est, sed nõ perspicua & per-
lucida: quippe cũ perspicuitatẽ, ea solũ parte requirat,

qua extrinsecus colores transmittit ad humorem crystallinum, hæc tunica nascitur à dura meninge. Tertia est tunica, à tenui meninge nata, cerulea, & ragoydes dicta, & Coroydes: vuea quidem vocatur, quòd eius externa leuitas, & interna asperitas acino vuæ comparetur. Coroydes verò, quòd multis venis, & arteriis vt corion fœtus membrana, sit intertexta. Triplici colore ea est prædita, fusco, nigro, & cæruleo, vt crystallini, & vitrei humoris splendorem diligentissimè seruet, contineat, ac constringat, ac vt laborantem visum interno spectaculo, medicamentoso reficiat: indicio quòd cùm in splendore lucis offendimur, statim palpebras claudimus, ad natiuum remedium properantes. Hæc tunica, qua parte crystallinum humorem tangit, humida est, & vt spongia mollis, ne contactu humorem offendat: exterias densa: vbi versatur cum cornea, ne scilicet à cornea lædatur. Et eadem tunica, qua humorem vitreum ambit parte, intus aspera est, foris leuis: habet quoque tunica circa pupillam, foramen: & qua parte foramen est, nulla alia inter crystallinum humorem, & corneam tunica est, sed veluti per cornu tenue admodum, & album, splendor internus cum externo communicatur, & commiscetur. Illius foramen spiritu aereo repletum, & distentum efficit, quòd pupilla dicitur. Alia est tunica, quæ Amphlyuistroides, eò quòd reti sit similis, & propterea retiformis à nostris vocatur, facta ex neruo optico dilatato, à natura ita comparata, vt crystallini humoris alterationes sentiat, & vt vitreo humori alimentum adferat. Demum alia est tunica telis araneorum simillima, vnde Arachnoydes vocatur, ex tenuibus filamentis coroydes tunicæ orta, & ad humorem crystallinum extensa, & ipsum ambiens, illúmque ligans, & nutrimentum ad eum ferens. Neruos duplices habēt oculi opticum mollem, & crassum, qui falso creditur à Galeno perforatus, argumento, quod vno clauso oculo, alterius pupilla dilatetur. Nam hoc quidem fit transmisso spiritu ad oculum apertum, qui ad vtrunque anteà ferebatur: At non per nerui ca-

Pupilla quid

Nerui oculorum.

...ra, sed per arterias descendentes in tunicas ocu-
...cum venis hic spiritus immittitur. Falso quo-
...ditur hic spiritus esse lucidus, splendidus, veluti
...dij. Nam in nostro corpore nullus talis spiritus
...potest: Fertur ergò vis visiua per neruum qui-
...pticum id est visorium, sed absque spiritu ali-
...vt vis sensitiua, & motiua, per alios neruos im-
...ur in alias partes, vt radij Solis, qui ad nos des-
...nt absque aliqua substantia, vt optimè Galenus
..., de locis affectis antea à nobis præcitato osten-
...Habet oculus etiam neruos motorios, qui in mus-
... inseruntur, quorum vi oculus attollitur, depri-
...r, circumagitur, ad suos angulos mouetur, & intus
...itur. Quibus quidem ita explicatis sequitur vt do-
...us, à quibus causis fiant colores, qui in oculis ho-
...um apparent. Nam vt Aristoteles scribit, in libro
...io de historia animalium candidum oculi magna
...arte simile in omnibus est: at quod nigrum dici-
..., variat præsertim in homine quippe cum ceteris a-
...antibus in singulo genere idem sit color equis ex-
...is, qui interdum oculis proueniunt cęsiis. Inter ho-
...es vero nigram oculi partem alij habent atram, alij
...iam, siue glaucam, alij fuluam, alij caprinam, quæ
...rum optimorum est indicium, & ad cernendi clari-
...em, vt idem est author primatum obtinet. Cur vero
...quibus sint oculi cæsij: aliis vero nigri, idem ratio-
...m reddit libro quinto de generatione animalium,
...pite primo: vbi postea quàm refellit illorum opinio-
...m, qui putabant cæsios oculos fieri ob ignis abundã-
...m: nigros vero ob aquæ copiam, ait nigros oculos
...ri illis, qui multum humoris cõtinent, quoniam hu-
...oris copia trãspici satis non potest. Cæsios verò red-
... ex paucitate humoris, quod ostendit ex his, quæ
... mari cernuntur. Etenim quantum eius satis transpi-
...tur, cæsium apparet, quantum minus aquinum, quã-
...m præ gurgite alto non præfinitur, id oppacat, & ni-
...rum, aut cęruleum sentitur. Qui autem inter eos sunt,
...ò iam differunt, quod magis, minusve ita constite-

De coloribus oculorum Aristotelis sententia.

rint. Eandam causam esse (inquit) putandum est, vt cæsij acute interdiu cernere nequeant, nigri noctu. Cæsij enim prę sui humoris exiguitate mouentur magis à luce, & rebus visilibus, scilicet qua humidi, quaque perlucidi sunt: quamquam motio eius partis, visio est, qua perlucida, non qua humida. Nigri vero ob humoris copiam minus mouentur. Lux enim nocturna ex illis est, & simul quiuis humor per noctem moueri difficilius potest. Subiungit verò postea pueros paucitate humoris cęsios fieri. Addit cæsietatem cruditatem quandam esse, eò quod ex cruditate humoris etiam nascatur, vt canities. Hæc quidem Arist. de causis horum colorum: quæ suo more difficilius tradit. Nam debebat in primis docere quos humores intelligere velit paucos vel multos, coctos, vel crudos: an omnes, qui sunt in oculo, an quosdam dumtaxat: non enim id ad omnes pertinet: deinde quam cruditatem agnoscere potest in pueris, aut paucitatem humoris, magis, quàm in alijs ætatibus. Vt enim illi plurimum habent calidi innati, ita omnium felicissime concoquunt, & pluribus humoribus abundant: quod ostendit felicissima nutritio, magnum incrementum, & singularum partium tensio, bonusque habitus. Auerroes quoque parum doctus in medicina, albedinem oculi dicit fieri ab humiditate, nigredinem à caliditate: quia inquit albedo fit per indigestionem: quasi omnia alba fiant ex pituita, & cerebrum, ossa, & aliæ partes nostri corporis albę, & dura perfectam non ostendant concoctionem. Quare melius hoc loco Gal. hæc explicat: nam cum in oculo sit humor crystallinus candidissimus, splendidissimus, diaphanus, rationi est consonum, vt tanto splendidiores, & candidiores oculi appareant, quantò vis illius corporis splendidi, & luminati, conspicua magis fit. Id quod necesse est contingat, quoties ipse humor maior est in aliquibus, quam in aliis, vel splendidior, aut magis prominet, ad superficiem oculi vergens, & minus immersus est in humore vitreo. Tunc enim ipse humor splendoris,

Aristotelis opinio expēditur.

Auerrois sententia de coloribus oculorum reprobatur.

Galeni opinio laudatur.

dinis causa est. Aliquando vero ob corpora, i obiiciuntur, idem contingit. Nam (vt ille in- i aqueus humor tenuis, paucus, & purus fuerit, nor & albedo ipsius crystallini perspicua magis ur, vnde oculi fiunt glauci. Ita nigri tunc eua- um idem humor multus est, crassus, & impurus. to enim plura impedimenta obiiciuntur candi- ous, tanto nigriores illæ apparent: vnde in pro- ore mari, si quid album resideat, minus album icitur, quàm si illud attollatur, & per minorem copiam. Verum quod ille scribit solum de hu- tenui, idem mihi videtur dicendum de spiritu, epletur pupilla, & cornea tunica. Nam qui spiri- llum habent maximè tenuem & elaboratum, cæ- abent oculos: qui vero crassum, ac veluti nebu- m, nigros. Atque hac quidem ratione crediderim os cæsios habere oculos: nam ob fœlicem conco- nem aqueum humorem, & spiritus ipsos tenues, os, & maxime elaboratos obtinent. Contraria ergo itus ratione Aristoteli, contingit pueros esse cæ- . Ille enim ob cruditatem: nos vero ob perfectam coctionem hoc contingere putamus: propterea tan- rogrediente ætate redduntur oculi nigriores, quã- liminuto calido natiuo concoctio deterior euadit. nne etiam rationi consonum est, quibusdam fa- m esse corneam tunicam lucidiorem, & ob hanc ra- nem cæsios fieri oculos: aliis vero nigros ob contra- s eiusdem tunicæ conditiones. Qui vero adferunt am cæsios oculos fieri, eo quod visorij spiritus qui- isdam lucidiores sint, nugas adferunt. Nam tenui- s, puritas, in illis agnoscitur esse: splendor vero, vt li imaginantur, qualis est in radiis solaribus, nullus illis esse potest. Hæc quidem sufficiant de extremis oloribus oculorum. Explodenda vero est Montani pinio, qui glaucos oculos fieri dicit, quando tunica rnea est alba: & ideo pueros glaucos habere oculos: alios vero postea nigros: quoniam ea tunica ab initio alba, ętatis ꝓgressu nigra redditur. Nã quis vnquã vidit

Pueri cur oculis sint cæsiis.

Montani opinio exploditur.

eam tunicam albam esse, aut colores, qui in omnib iidem semper sunt & natiui, ætatis cursu mutari. Qu si dixisset illius foramen ob angustiam & amplitud nem aliquid ad id conferre, non esset fortè reiicien illius sententia. Nam angustia tegit partem humo crystalini, amplitudo detegit: ex hoc niger, ex il glaucus redditur oculus: ex quibus medii facile eli possunt. Nunc vero, quæ scribit Galenus de temper oculi ex humoribus suis, expendamus. Vult enim il oculum temperamētum mutare ob abundantiam, cra sitiem, tenuitatem, duritiem, & mollitiem, Sed (me quidem iudicio) hoc perperam statuit. Nam oculi hu mores, & si actu humidi sunt, vt aqueus & vitreus: ali us vero durus & siccus vt crystalinus: tamen nullus il lorum vim habet humectandi, vel exsiccandi, vt faci unt humores corporis. Quis enim quæso sensit vn quam ex suis humoribus, quibus propriè oculi con stant, calorem vel frigus, vel humorem, aut siccita tem. Patitur quidem oculus, & afficitur his qualitati bus: At non ab illis humoribus, sed à fluxionibus alio rum, & alijs internis externisque causis. Itaque si ill nullam vim habent alterandi, nec quoque facultaten habebunt mutandi temperamentum, quod non aliter quàm per alterationem inducitur. Quo magis etiam il lorum temeritas damnanda est, qui ex colore oculo rum, illorum temperiem diiudicare volunt. Nam cau sæ quas adduximus, quibus contingit fieri oculos cæ sios, vel nigros, ad temperamentum non pertinent: sed vel ad situm, vel abundantiam, vel paucitatem, aut crassitiem, vel tenuitatem humorum, & spirituum, vel splendorem crystalini, & corneæ tunicæ, & hu ius etiam tenuitatem, & tensionem, quæ omnia ni hil ad temperamentum ipsius organi pertinent. Il lud vero hoc loco prætereundum non est. An sci licet oculi humores viuant, & animati sint. An aliter habeant, vt quatuor humores corporis, qui solum materia sunt generationis, nutritionis, & incre menti nostri corporis, sanitatis morbique causæ. Cur-

Galeni opinio de temperie oculi ob humores suos.

An humores oculi viuāt.

concedit cryſtallinum humorem animatum eſſe, ſit inſtrumentum viſionis: Animæ autem pro- inſtrumenta, animata eſſe oporteat: de humore vitreo & aqueo ſtauit diuerſam eſſe rationem. enim, eò quod nutrimentum præbeant humori ſtallino, non eſſe animatos, non magis quàm ſan- nem. Verum ego aliter ſentio: nam cum oculus inſtrumentaria & compoſita conſtet ex illis, tan n ex ſuis ſimilaribus partibus, & geniti illi ſint ex is noſtris principijs, & præterea augeantur, vt a- ſimilares partes: merito illos inter viuentia, & par- ſimilares recipiemus: & ſi interim vnus alteri ſer- ad nutritionẽ vt Galenus credit: quod fortè etiam um non eſt, cum venulę, & arteriæ, quæ in illos vel a vicinia ſanguinem ſpargunt, eandem oſtandant i in illis, vt in alijs ſimilaribus partibus, nutritio- n. In hoc etiam loco medici quæſtionem tractent, o modo viſio fiat, An intro, vt Ariſtot. vel extra, vt lenus probare nititur in libro ſeptimo de placitis: d quoniam hæc longiorem poſtulant tractationem tilem medicis, & argumenta, quæ vtrinque adfe- ntur probabilia quidem ſunt, ſed minime neceſſa- a: ideo hæc ſilentio pertranſire decreui. Dicam tamen euiter quod ſentio, veriorem meo iudicio eſſe opini- nem, ſi quis ſtatuat viſionem fieri partim intro, partim xtra mittendo: quod & commune in omni ſenſatione ſſe puto. Nam vt ſenſus fiat, neceſſe eſt, vt ſpecies ob- ecti in ſenſorio recipiatur, & anima eam cognoſcat. am (vt inquit Ariſtoteles) ſentire eſt cognocere, hoc pſum autem eſt agere. Nam anima in omni operatio- e, in qua vtitur inſtrumentis corporis, cum aliquid agendum eſt, prodit, & veluti recedere à corpore vide- tur, vt occurat obiectis, & illa adprehendat, & dijudi- cet: in quo opere calorem & ſpiritum, ſine quo nihil agere poteſt, ſecum profert, & educit, atque ita veluti complexu quodam agendo ipſa, & recipiendo paſſio- nes factas in ſenſorijs, fit ſenſus & cognitio. Nam ſi ſolum fieret viſio intromittendo, & recipiendo, quæ

Curtii opinio, quæ dãnatur.

Autoris ſententia.

An vitreus humor cryſtallini ſit nutrimentum, dubitãdum.

nam esset animæ vis, cuius natura est agere, & alia mouere: non autem pati, nisi per accidens. Sed hæc, vt dixi, sunt logicæ (vt inquit Galenus) quæstiones, nihil ad nostram facultatem conferentes.

De cordis autem temperaturis deinceps dicendum est, si prius hæc in memoria reuocauerimus, quòd vnamquamque partem seipsa vel calidiorem, vel frigidiorem, vel sicciorem, vel humidiorem dicimus factam, non alicui rei alteri comparantes, sed ad seipsam. Sic enim vtcumque extiterit cor natura frigidissimum, multo sane calidiorem temperaturam possidebit calidissimo cerebro.

Quatuor posuit ab initio huius tractationis nostri corporis principia, cerebrum, cor, hepar, testes. Ac cum de cerebro hactenus egerit, nunc aggreditur signa temperaturarum cordis, quod & situ, & dignitate cerebro propinquius est aliis principiis: sed non eadem plane vtitur docendi ratione. Nam cerebri temperati notas prius docuit, deinde notas tradidit singularum illius intemperaturarum, & merito quidem: nam quod perfectum est, aliorum regula esse debet. Hic verò statim aggreditur signa temperaturæ cordis calidi, fortè quòd vno & eodem negotio, extrema, & media temperatura facile intelligi posset. Neque enim ad cerebri temperies dignoscendas, indicia sumere possumus ab his, quę ipsi insunt secundum essentiam: quippe cum illius figuram, formam, magnitudinem, calorem, & quæ ab eo sunt orta, sensibus deprehendere non possimus. Causæ etiam iuuantes, aut lædentes minimam in hac re vim habent: cum per multas partes intermedias vim suam immittant in cor. Quare solum ferè ex ipsius actionibus & passionibus signa ducere possumus. At facile est dicere, cor esse temperatum, quod actiones mediocres edit, & mode-

ionibus est obnoxium. Non ergo arte & præce-
opus ad hæc dignoscenda. At non ita patet, à
causis excessus & defectus actionũ & passionum
itur de eo, quod difficilius est, præcepta tradit:
tio admonet, quonam modo calidum, frigi-
imidum, & siccum cor intelligendum sit: est e-
his omnibus eadem ratio, quòd scilicet calidum
atur, non quòd calidius sit ea parte, quæ ad pon-
perata esse statuitur, nempe cute, vel quòd cali- *Quid pulmo cõferat cordi.*
alia quacunque parte. Sed in hoc solum esse spe
m cor ipsum hominis temperati: quod enim eo
dius, calidum dicitur, sic de aliis qualitatibus in-
ndum. Sed nos hæc antea explicauimus, vt do-
methodus postulabat. Nam eodem modo cere-
etiam calidum, frigidum, humidum, & siccum di-
& propterea quod commune multis est, inter ini-
cendum erat. Oportebat præterea hic quædam
memorare de vsu, actionibus, & passionibus cordis,
uibus signa, quæ tradentur, intelligi non possunt.
d nos breuiter faciemus. Igitur cor (vt ab illius vsu
diamur) factum est à natura, vt sit fons & officina
is, quo singulę partes corporis egent ad suas actio-
beundas: propterea ipsum semper feruere oportet, *Cordis vsus.*
rpetua fiat caloris generatio, vt continuus debeat
illius vsus. Gignitur autem hic calor cum substan-
pirituosa, quæ ex sanguinis feruore in sinistro cor- *Quid pulmo cõferat cordi*
ventriculo elicitur. Et quoniam in omni ebullitione
m necesse est fuliginosa quædam excrementa gi-
, quæ ignem & calorem ipsum extingunt, si retine-
ur: ideò illa continuo expurgari oportet: & præ-
ea necesse est, vt immittatur frigida aliqua sub-
ntia, quæ temperet acrem eum calorem: propterea
òd duplici motu vtitur, vno quo dilatatur, alio quo
mprimitur, & subsidet: & hoc ipso quidem fuli-
nosa excrementa à se expellit: Illo vero externum
rem ad se allicit, & in se recipit. Et quoniam
ris qualitates sæpe sunt corruptæ, ne talis perue-
iat ad partem maxime nobilem, qui puri spiritus,

& caloris vitalis author esse debet, ideò natura pul-
nes circundedit cordi, vt in eum cor fuliginosa sua
crementa expellat, & ab eodem frigidiorem aerem
cipiat. Et quia pulmo fulginosum eum vaporem ext
dere debet, id quod sine compressione fieri non pot
& externum aerem per nares, os, & asperam arteriam
se recipere, & id absque dilatatione præstare nequ
nec habet in se harum motionum principium: ideo
tura eum alligauit pectori & dorso, & has partes volu
tarie moueri instituit, vt quoties vrget necessitas cal
ris, motus variari possint. Atque eo modo quo fab
ferrarij follibus dilatatis & compressis aerem introm
tunt frigidiorem, & expellunt fulginosa ignis excr
menta, fouentque, atque temperant ignem subiectun
quo vtuntur: ita dilatatione pulmonis & cordis, tem
peratur cordis calor. At verò quoniam oportebat cal
rem & spiritum genitum in corde, communicari singu
lis partibus corporis: ideo natura arterias à corde edu
xit, & in omnes corporis partes diduxit: quæ cum spi
ritum contineant etiam feruentem, qui iisdem auxilii
eget ad suum contemperamentum: ideo arteriæ eo mo
Arteriarum vsus. do, quo cor, dilatantur, & comprimuntur, attrahunt
que per cutis & aliarum partium meatus externum, qu
nos ambit, aerem: atque in eundem emittunt fulgino-
sa, quæ ipsæ gignunt, excrementa. Appellatur autem
arteriarum compositus hic motus ex dilatatione &
compressione, pulsus: quo nomine etiam cordis motus,
Respirationis vsus. rectè nuncupatur. Motus verò pulmonis, quo ille pa-
riter dilatatur, & constringitur, dicitur respiratio: cu-
ius dilatatio, per quam intromittitur aer, inspiratio:
constrictio vero, per quam emittitur fuligo in corde ge-
nita, expiratio vocatur. Non mirum ergo, si pulsus res-
pirationi, inspiratio dilatationi arteriarum, & expiratio
compressioni illarum respondet: quippe cum idem sit
vsus, eadem necessitas in diuersis organis. Atque eæ
Affectiones & passiones cordis. sunt actiones & motus ipsius cordis, & partium, quæ æ-
mulantur illius motus ipsique seruiunt. Affectiones ve-
rò & passiones cordis multæ traduntur esse à Galeno in

tatione: nempe audacia, promptitudo ad actio-
iracundia, temeritas, segnitia, impudentia, furor,
mœstitia: quibus addi possunt mansuetudo con-
, verecundia, commiseratio, indignatio, inui-
aemulatio, superbia, ambitio, odium, lætitia, mise-
a, conturbatio, desperatio. Hæc enim & eorum
ria à corde, & in ipso corde fieri creduntur solo
corde, vel etiam simul concurrente ratiocina-
cultate. Nam ratiocinandi facultates rerum ima-
æstimat, quæ cum præsentes sunt, oritur lætitia,
olentia, odium, ira, inimicitia, prout res bonæ,
alæ iudicantur esse. Ex futuris verò rebus oritur
tas, ambitio, mœtus, timor, terror, pauor, con-
io, desperatio, exanimatio, pudor, spes, & illis
aria: quæ quidem quo modo in corde gignantur,
eo excitentur, non facile est intelligere, & expli-
posse. Nam Fernelius iram, odium, inimicitiam &
huiusmodi perturbationes, ex sanguinis ebullitio-
ut alia alteratione circa cor oriri & excitari, & po-
appetitum moueri, & rationem affici putat: sed
quidem iudicio perperam. Nam ratio, vel mens,
uæcunque alia facultas, cuius officium est res a-
cere, & æstimare quales, quantæque sint, primùm
etur, & postea quàm iudicauit illas esse appeten-
vel fugiendas, excitantur illę facultates, vel potius
ones, quæ aptæ sunt seruire imperanti facultati, vt
ifeste apparet in ira. Nam ratio primum iudicat se,
uos esse contemptos: ex hoc oritur appetitus vltio-
& quoniam hęc fieri non potest, absque roboris in-
ione: hæc verò ebullitionem sanguinis & spiritus
orde requirit, meritò excitatur ea vis, quæ apta est
ere cor, eo modo, in quo ebullitio ea nascitur: ac
diuersitate temperamenti earum partium, in qui-
hæ passiones resident, accidit vt prompte aut diffi-
quis, vel magis, aut minus quàm ratio ipsa postulet
catur. Eadem est ratio de timore, mœstitia, despe-
one, & aliis passionibus. Modum enim illis imponit
ae instituta ratio, & moderatur temperamentum il-

Fernelii opinio de modo quo gignuntur paßiones in corde.

larum partium in quibus paſſiones huiuſmodi reſid
Igitur in his paſſionibus excitandis duæ concur
cauſæ, ratio quæ in cerebro reſidet, & animoſa e
cultas, quæ ſedem habet in corde, & nunc vnius, n
alterius, aut vtriuſque vitio paſſiones iſtæ pote
ſunt, vel imbecilles, nam illi quibus ratio corrupta
aut infima, facilè iraſcuntur, quoniam res vel mini
iudcant vindicta eſſe dignas. Qua ratione mulieres
cile iraſcuntur, non quidem ex cordis calidiori tem
ramēto, ſed rationatricis facultatis vitio. Qui verò c
de ſunt calidiore, rationem non permittunt libere
minari, ſed eam cogunt res æſtimare ſæpe, quales n
ſunt, & eam commouent, atque perturbant: quomo
iuuenes ad iram, audaciam, & temeritatem ſunt pro
ues, feruente nimirum in illis ſanguine circa cor: atq
idem illis accidit, quod equis furioſis, qui inſidentes
pſis ſæpe rapiunt, & præcipitant: quòd ſi cordis temp
ries, & ratio ſimul fauent pertubationibus, tunc illæ m
ximæ ſunt, nec facile ſedari poſſunt. Videndum ergo r
tionis ne, vel cordis vitio huiuſmodi paſſiones fiant.

Calidioris igitur cordis vt ad modum, qui
proprius eſt atque conueniens indicia qua
dam ſunt inſeparabilia, & propria, magni
tudo reſpirationis, & pulſus velocitas, &
frequentia, & audacia, & ad actiones natur
prompta. Quòd ſi multum in caliditate ex
ceſſerit, tunc furibunda quædam iracundia
& temeritas adſunt. Eſt autem thorax hiſpi-
dus, & præſertim pectus, & quæcunque hip-
pocondriis partes proximiores.

Poſteaquàm docuit quonam modo velit cor intelli-
gi calidum in hac tractatione (quod idem etiam intelli-
gendum eſt de frigido, humido, & ſicco) iam aggredi-
tur tradere ſigna cordis calidioris, explicatque rurſus,
quomodo calidius illud intelligat, quòd ſcilicet cali-

t, quàm conueniat modo, & mediocritati, betur cordi hominis temperati: qualis vero & us sit huiusmodi calor, hic non docet, quasi no- utet experientia ex actionibus, & passionibus, s indicijs, quæ ratione cordis apparent in homi- temperatis. Porrò appellat inseparabilia illa esse , quæ omni conueniunt: & propria, quæ soli. im ex libro primo de different. febrium facile . Quæ sint autem huiusmodi signa, explicat. Pri- , inquit, est respiratio & pulsus certe respira- utari multis modis potest, sed in magnitudinem, citatem, & frequentiam nunquam, nisi cor ca- is fuerit redditum. Difficilis autem (vt dico) fieri st ex solius thoracis morbis, vt imflammationi- , vlceribus, vulneribus, quæ impediunt liberum is motum. Pulsus verò in parte aliqua excalefacta, imflammata, maiores, velociores & frequentiores possunt, non affecto corde: At in omnibus parti- (vt hic intelligendum est) nequaquam. Illud ve- hic prænoscendum est, magnam respirationem, & sum magnum, tres habere easdem causas immedia- , & vt Galenus scribit in lib. de different. pulsuum, niunctas, nempe caloris incremetum in corde, edientiam instrumentorum, thoracis inquam & ar- iarum, & robur virtutis mouentis thoracem, & sas arterias. Aliqua enim ex his causis deficiente, c magni pulsus, nec magna respiratio fieri possunt. lud quoque ignorandum non est, quod in libro pulsibus demonstratur, naturam, vbi sola magni- ido respirationis & pulsus non sufficiunt, adiungere bi primo velocitatem, deinde frequentiam. Meritò rgo hic scribit vbi cor est calidius, fieri magnam re- pirationem, quoniam vsus, & refrigeratio caloris id ostulat: nec virtus in homine sano de quo hic agimus nec instrumentũ etiam repugnat. Verum ex mala ver- ione Leoniceni orta est controuersia inter interpretes. Nam Mõtanus magnitudinam ad solam respirationem refert, velocitatem & frequentiam ad solos pulsus. Aca- chias verò & melius magnitudinem, velocitatem, &

Signa inseparabilia & propria quæ.

frequentiam refert pariter ad respirationem & pulsus. Ridiculum verò est quod in hac re scribit Montanus magnitudinem pulsus non posse cognosci in hominibus sanis, eò, quòd sit in musculosis hominibus, & à velocitate & frequentia sepulta & ignota manet: ideo Galenus solum posuisse velocitatem & frequētiam in pulsu. Nam huius opinionis falsitatem detegit Galen. passim in libro de causis pulsuum, vbi sanorum pulsus referens, sæpe has omnes differentias coniungit: quòd etiam facit inferius cum cordis calidi & sicci, & calidi & humidi pulsus explicat. Præterea clara est de eadem re sententia apud Galenum capitulo tertio primi de causis pulsuum, vbi cordis calidi pulsus explicans, magnitudinem, velocitatem, & frequentiam coniungit, & hoc nihil clarius esse potest. Est autem magnus pulsus, qui in omnes dimensiones dilatatur. Velox, qui multum spatium breui tempore conficit. Frequens, qui parum quiescit, & sæpe tactum ferit: quare potius de eo dubitandum est, an magna, velox, & frequens respiratio, & magni, veloces & frequentes etiam pulsus fieri debeant, vbi cor quocunque modo paulò calidius est, quàm conueniat cordi temperato. Nam si magnos excessus describeret, quod paulo postea facit, cum dicit, quòd si multum in caliditate excesserit, fortè illius opinio tolerari posset: sed cum in omni excessu caloris has ponat differentias, minus profectò probabilis, aut etiam falsa apparet illius sententia. Quos enim videmus sanos ita cum magna, veloci, & frequenti respiratione anhelantes, Hæc enim in malis habitibus, crassis, & pinguibus in quibus libera nō fit respiratio, aut in sanis cursu, aut alio labore agitatis, vel in ægris febre correptis fieri videmus: ob solam verò naturalē temperiem cordis calidiorē, nequaquam. Nam si thorax ad proportionem cordis caloris latus est, & amplus, mediocris respiratio sufficit: alioqui sola magnitudo respirationis, absque velocitate, & frequentia naturalem vsum perficit. Sic magnus pulsus satis calorem singularum partium temperat sine velocitate, & frequentia. Addit cordis calidioris

Montani ridicula opinio.

lib. de pulsib. et consuip. cap. 4

Pulsus magnus velox.

Frequens quid.

Gale sententia de pulsu magno, veloci, et frequēti in cordis intemperaturis sanis expenditur.

indicia esse audaciam, & ad actiones obeundas titudinem. Audaciam interpretatur Acachias entiam, & eam fieri scribit cum animus moue- adipiscendum magnum aliquod bonum, aut ad cendum magnum aliquod malum. Quæ si cum ra- & iudicio fiat, fiduciam vocari scribit, alioqui entiam, quæ si exuperet, temeritas vocatur, cu- am excessus furor, & furiosa temeritas appella. x fiducia verò ait nasci promptitudinem, & im- atem ad labores, & res agendas, cum ratione ptas. Ex confidentia verò, & audacia nasci ue eandem promptitudinem ad res gerendas, su- as tamen temere. Cuius quidem opinio non dis- t: tametsi rectius fortasse audaciam non ad quas- ue res, sed ad eas, quæ cum periculo suscipiun- xtenderet. Nam illa fortitudini opponitur, quæ lis periculis versatur (autore Aristot.) Cæterum d scribit hanc temperiem promptos ad actiones ines reddere, dubium est, de quibus actionibus lligendum sit. Nam antea mobilitatem in opi- ibus, & discendi facilitatem tribuit cerebri sub- tiæ. An dicendum est, cor non solum suis passioni- & propriis actionibus, sed etiam aliorum princi- rum, vim quandam addere, quoniam caloris est s, quo omnes partes vtuntur, ac pro illius diuersi- diuersa quoque agunt & patiuntur: & si agendi fa- atem non à corde, sed à se ipsis obtinent. Iam verò d quoque dictum est, eos qui corde sunt calidiore, bere thoracem hirsutum, & præsertim pectus, & par- proximiores hyppochondriis. Est autem thorax s corporis, quæ medium ventrem circumscribit, ex stis, & dorso, cuius anterior pars, pectus, posterior rsum nuncupatur: & suprema incipit à clauiculis, & ima desinit in septum transuersum. Hypochondria rò appellantur proprie, & vulgo dicti ventris primæ rtes, costis vtrinque subiectæ: quorum vnum est dex- um, sub quo hepar, alterum sinistrum, sub quo lien ntinetur. Quia ergo cor in thorace continetur, non

Cor ad omnes actiones mutandas vim habere

Thorax quid

Hyppochondria.

mirũ, si thorax ipse hirsutus redditur, quibus cor est c lidius. Nam ex calore & feruore cordis, sequendo G leni opinionem in generatione pilorum, excitãtur ful ginosa plurima excrementa, quę sunt materia pilorun & ea quidem potius per partem thoracis anteriorem rariorem, & minus honoratam ossibus & carne exeun & illic pilos generant, ex motu & necessitate materia non vi generatiuæ facultatis, vt pueriliter existim: Montanus.

Magna vero ex parte calidi cordis temperatur vniuersum corpus calidum reddit, nisi hepa vehementius obstiterit. Dicemus auten paulo inferius totius corporis indicia.

Aliud sumit indicium cordis calidioris, quòd scilicet soleat vniuersum corpus suæ caliditatis signa præbere, nisi inquit frigiditas hepatis obstiterit. At quomodo dicet quispiam obstare vnquam potest hepar caliditati cordis, quod fons est caloris, qui omnes corporis partes calefacit. An hoc verum quidem est, actualem calorem à corde diffundi per arterias, & spiritum ab eo influentem: nihil tamen obstat quô minus hepar, & aliæ partes dicantur suapte natura calidiores, quoniam ex principiis, & materia in ipsa conformatione sunt factæ calidioribus, cuius caloris vi, adiuuante postea illo, qui à corde immittitur, singulę partes suas actiones exercent. Itaque hepar ob diuersam suam temperiem, sanguinem gignit diuersum: quo fit vt si ipsum frigidius fuerit humores gignat frigidiores, quibus cum nutriatur cor, & spiritus illius temperentur, accidit ipsum cor, & ipsos spiritus, quibus vniuersum corpus calefit refrigerari, & eodem modo vniuersum corpus affici. Rectè vero, dixit, nisi hepar vehementius obstiterit. Nam si paruus sit ad frigiditatem lapsus, & magis si hepar fuerit temperatum, corpus sequetur cordis temperiem: tametsi ego

Quomodo hepar cordis calori obstare posſit.

maiorem vim tribuendam esse hepati in mutatio-
mperamenti corporis, quàm cordi. Nam magna
s nutrimenti continui, transeuntis in naturam par-
singularium, id quod ostendunt lepræ, cancri, ca-
a, & alij infiniti affectus, qui ex mala nutritione
ntur, cui obsistere non potest cordis aliqua tem-
is.

An plus possit temperies cordis quàm hepatis in mutando tẽperamento corporis.

iquidem & latitudo thoracis, caliditatis in-
licium, nisi & hic quoque cerebrum pluri-
num obstiterit, quoniam ei magna spinalis
nedulla respondet, tantæ vero erunt ma-
gnitudine vertebræ, quanta & spinalis me-
dulla, quare & spina vniuersa. Configitur
vero thorax ad eam spinæ partem, quæ me-
taphrenum, id est dorsum dicitur, tamquam
ad carinam nauis. Quare necessariò eius lon-
gitudo æquabitur dorso, latitudo vero erit
pro vertebrarum ratione, quando ad pro-
portionem earum crassitudinis fuerit confi-
xus. Cum vero cordis caliditas superans
perflauerit ac dilatauerit in suo primo ortu
thoracem, erit eiusdem caliditati proportio-
ne respondens. Quare cum caput paruum,
thorax autem latus extiterit, maximum hoc
tibi fuerit cordis caliditatis indicium. Cum
vero magno existente capite, paruus fuerit,
propriissimum hoc fuerit cordis frigidioris
signum. Si vero capiti fuerit proportione re-
spondens, tunc aliis signis de corde distin-
gues, ex ipsius thoracis amplitudine nihil
assumens.

Cum de cerebro ageret, primum genus signorum sumebat ex totius capitis dispositione, tamquam ab eo quod cerebrum continet, & illius dispositionem ostendit: nimirum cum continens pro ratione contenti, sic oporteat, ita nunc ex forma, figura, cauitate thoraci cordis temperiem significari scribit. Rationi enim puta esse consonum, vt thorax latus fiat, vbi cor calidiu fuerit. Verum mihi hæc opinio non placet. Nam co non est, quod partes format & figurat, sed formatri vis, quæ in semine est: quæ vis, agentis parentis naturam sequitur, Magni enim parentes, magnos generant parui paruos, & monstrum est, aut adulterina proles, s ex vtroque parente magno paruus gignatur fœtus Confert ad hoc etiam materia quam mater suppeditat sua copia, vel inopia. Quare quid quæso potest cor conferre ad amplitudinem thoracis. Non enim in ipsa generatione, in qua ipsum, vel nondum est factum, aut exiguam omnino habet magnitudinem, & nondum caloris fons dici potest totius corporis, quod nondum est conformatum, potest thoracem, vel aliam partem dilatare. Nec post generationem hoc efficit. Nam his qui frequenter febribus laborant, thorax cresceret ob vehementissimum calorem. Præterea cur eandem vim non tribuit cerebro, & hepati calidiori? Nam si proprium ex natiua temperie calorem sequitur circunstantium partium amplitudo, communis debet esse in omnibus ratio, vt in alijs omnibus signis communis est. At ridiculum est dicere, eos esse capite maiore, qui cerebro sunt calidiore, & illos ventre inferiore latiore esse, quibus hepar calidius subiicitur. Nam (vt diximus) generatio nostrarum partium, & totius corporis, non à nostris partibus fit: sed à nostris principiis, quæ extrinsecus à nostris parentibus accedunt. Illa enim omnia efficiunt, ex quibus, tum similares, tum organicæ partes, & vniuersum corpus ex illis constat. Est autem vt forma, figura, numerus, connexio, sic magnitudo partium formatricis facultatis opus. Itaque si à cordis calore hęc immutari possent, cur non dicemus illos plures habere

aut pluribus vinculis connexas cum aliis parti-
t ſingulas coſtas latiores, quibus cor intus con-
n calidius eſt, quàm ſit temperatis, aut reliquis
ibus? cur ergo non dicemus thoracem illis fieri
rem, & ſuprema ſui parte aſcendere vſque ad ca-
ſima vero vſque ad vmbilicum deſcendere? Nam
s officium eſt, non magis ſecundum latitudinem,
ſecundum alias differentias res maiores reddere.
ſi arterias, & ipſum cor diceret creſcere ex eo ca-
probabilior eſſet illius opinio. Sed quod etiam
vis extendatur ad oſſa thoracis, nulla ratione id
aderi poteſt: quippe cum, nec tempus, nec modus,
d fiat, oſtendi poſſit. Nam antequam hepar ſit fa-
, cor non poteſt ſpiritus generare, quos facit ex
ine: hepate verò iam conformato, & corde iam
rante ſpiritum oſſa iam ſunt facta & iam duriora,
n vi caloris diſtendi queant. Præterea cor, non
l ex ſe emittat calorem veluti fumum, calefacit, ſed
d ſpiritum calidum per arterias ſpargat in omnes
es, fons dicitur eſſe caloris: at ſpiritus qui in arteriis
tis ad thoracem continetur, non poteſt tantam ha-
vim, aut ſi habet, hoc ipſis, & non cordi calidiori
ſcribendum, vt Galenus contendit fieri. Sumamus
o aliam, quàm hic adfert cauſam, & illam pe pe-
m eſſe putemus, quòd ſcilicet pro magnitudine ce-
ri, & ſpinalis medullæ tum caput, tum ſpina, & co-
ipſæ, quæ thoracem conſtituunt, ſint conformata.
m quòd ſcribit thoracem, fieri magnum aliquando,
n caput paruum eſt, experientiæ repugnat, quomo-
enim vbi materia deeſt in principiis, in aliis poteſt
undare? aut ex ſola vi caloris, ſine multa materia, res
teſt fieri ampla? Nam antea cum ageret de paruitate,
magnitudine capitis, dixit principia, & quæ à prin-
piis oriuntur ſe mutuò indicare, & atteſtari. Quare
æ hic tradit, illi ſententiæ, quæ veriſſima eſt, repu-
nant.

In frigidiore vero corde pulſus minores, e
ſtunt, quàm modo naturæ conueniat, n
tamen neceſſario tardiores vel rariores. R
piratio autem ſi quidem tanto thorax min
extiterit, quanto cor frigidius, pulſibus e
proportionalis. Si vero maior fuerit, quà
pro frigiditatis vehementia, non minor e
tantum, ſed & tardior & rarior, tales aute
timidi natura ſunt, & ſine audacia, & ſegne
& nudum pilis habent pectus. De eius ve
paruitate diſtinguendum vt diximus prius
Eodem modo & de totius corporis calidi
tate.

Quæ hic & poſtea dicentur de temp. cordis expoſi
tis principiis, & his, quæ dicta ſunt de corde calido, fa
cilè intelligentur. Quare breuior in his ero. Quod ergo
ſcribit pulſus fieri minores, quàm conueniat modo na
turæ i. mediocritati, quæ eſt in corde temperato, rectè
dictum eſt: ſed non fiunt tales pulſus ob virium imbe-
cillitatem, vt quidam credunt, cum hic naturales intem-
peraturas explicemus, in quibus nulla poteſt eſſe imbe
cillitas, aut inſtrumenti vitium, quæ impedire poſſint
magnitudinem pulſus: Cauſa ergo eſt ſola neceſſitas di-
minuta. Vbi enim calor infra mediocritatem conſiſtit,
non poſſunt magni fieri pulſus. Nam magna actio fieri
non debet, nec poteſt, vbi magna non eſt agendi neceſ-
ſitas. Non tamen inquit pulſus neceſſario erunt tardio-
res vel rariores, quàm ſint pulſus temperati cordis. Ma-
gna enim eſt latitudo cordis frigidioris: quandoqui-
dem poteſt à mediocri temperie tamparum fieri receſ-
ſus, vt neceſſitas expleri non poſſit, ſi parui, rari, & ſi-
mul tardi fiant. Quare tunc parui erunt, veloces, & fre-
quentes. Quòd ſi maior fuerit receſſus in frigiditate,

ulsus parui, & mediocres inter raros & crebros
os, & tardos. In maximo vero, qui fieri potest, re-
erunt parui simul rari & tardi, & hæc est Gal.
in libro de causis puls. vbi explicat frigiditatis
. Cæterum hoc loco explicandum est, quod
anum valde torquet. Nam Gal. scribit in lib. de.
puls. vbi necessitas diminuitur, primam differen-
quæ tollitur, esse crebritatem, postea velocita-
timo magnitudinem, vt patet in his, qui vrgen-
iqua necessitate magna mouendi corpus. Hi e-
magnis, velocibus, & frequentibus passibus ince-
vbi vero necessitas minuitur, remittunt illi fre-
tiam, postea velocitatem, & vltimo magnitudi-
Idem ergo esse dicendum in hoc casu. Rariores
, & tardiores pulsus sequi, & seruare magnitudi-
, aut certe mediocritatem, vbi calor in corde est di-
utus. Verum Montanus non animaduertit nõ eam
esse rationem de pulsibus sequentibus naturalem
periem, & illis, qui ex causis non naturalibus &
ter naturam fiunt. Nam natura pro ratione caloris,
sus edit, nunc magnos, nunc veloces, nunc frequen-
, nec potest vna & eadem differentia omnibus con-
ire. Cum verò natiuus calor ab alijs causis augetur,
differentiæ, quæ primum mutantur in pulsu, vlti-
loco desinunt, & quæ postremæ sunt assumptæ, pri-
deficiunt. Et merito quidem. Nam quæ nunquam
umuntur, nisi cum necessitas maximè vrget, ratio v-
que suadet, vt diminuto eo gradu necessitatis, pereat
differentia, quæ illius causa fuerat assumpta. Hoc
paret manifeste in febribus. Nam pulsus primum
ant maiores, quàm naturalis conditio postulet, po-
ea crescente necessitate, velociores, & eadem magis
ucta accedit frequentia. In maxima verò necessitate,
unt maximi, velocissimi, & frequentissimi pulsus &
ltra illos natura nihil præstare potest, quod remedio
it vehementiæ caloris. Quòd si tales pulsus non suffi-
ciunt ad calorem temperandum, mors sequitur. In his
verò, qui liberãtur, & declinante febre minuitur calor,

De differentiis pulsus quæ diminuta necessitate prius perduntur.

Montani opinio damnatur.

primum remittitur frequentia, postea velocitas, postremo magnitudo, & ita reditus fit ad naturalem statum. Dictum ergo Gal quod magnitudo seruatur amissa frequentia & velocitate, non repugnat huic loco, in quo scribit amitti magnitudinem, & seruari velocitatem & frequentiam: quoniam hic caloris temperies naturales: illic vero acquisititias prosequitur: quarum longe diuersa est ratio: quippe cum in naturali statu, à natura constituantur differentiæ, quæ sunt firmæ & stabiles, & non perduntur in eo statu: in alio vero assumit alienas differentias secundum gradus caloris, qui accrescunt corpori. Et illi contrario ordine abeunt. Quod vero de respiratione hic tradit, est pariter rationi consentaneum. Nam si thoracis amplitudo proportione respondeat frigiditati cordis, pulsibus erit proportionalis, idest parua: non tamen necessario tarda & rara, Si vero ob spinæ magnitudinem maior sit thorax, quàm cordis frigiditas postulet, non minor solum, sed etiam tardior, & rarior necessario erit respiratio. Nam vbi thorax amplus admodum est, etsi paruam respirationem faciat, maior tamen adhuc est illa ob thoracis amplitudinem, vt explere necessitatem exigui caloris ipsius cordis possit. Quare tardiorem & rariorem illam esse necesse est. Quod enim in magnitudine superest, in alijs differentijs minuitur. Illud vero etiam non absque ratione fit, vt huiusmodi temperies reddat homines timidos & minime audaces: fortè etiam reddit parum sperantes, & minimum confidentes, & contemptores gloriæ & honoris, atque misericordes. Nam hæ passiones sequi videntur frigiditatem huius visceris: quod ostendunt mulieres, quæ propterea quod in humano genere corde sunt frigidiore, hijs passionibus maxime sunt obnoxiæ. Gal. vero timoris, audaciæ, iræ, solùm mentionem facit cum cordis temperies prosequitur: cum tamen ratio exigat, vt de alijs perturbationibus mentionem faciat. Senes vero vocat, ad animales actiones pigros. Mam calor natiuus, qui à corde nascitur, instrumentum est omni-

Affectiones quæ sequũtur hanc intemperiem

actionum: quare cum ipse deficit, mirum non est
tiones aliarum partium imbecilliter exerceri. Porro
huiusmodi naturę pectus habent pilis nudum, Gal. au-
tore, eò quod imbecillis calor nec gignit fuliginosa
excrementa, nec ea attollit & emittit ad corporis super-
ficiem, quæ respondet regioni cordis, nempe ad pectus
Addit etiam in pectoris, & thoracis paruitatem adhi-
bendam esse prædictam distinctionem, id est quod in
his thorax erit exiguus, nisi cerebri & spinalis medullę
magnitudo impediat. Corporis etiam totius temperies
frigidior erit, nisi hepatis caliditas obstiterit.

Cor autem siccius pulsus efficit duriores, & iram non promptam quidem, sed feram, & quæ non facile sedari queat: magnaque ex parte vniuersum corpus siccius existit, nisi hepar obstiterit.

Ratio multa fingit, quæ experientia ipsa, & iudici-
um eludunt. Nam etsi arteriæ implantantur cordi, vt
arbores terræ, & cordis ipsius caro eas firmat, vel etiam
à corde ipso, vt hic author putat nascuntur, repugnãte
ratione, quæ non admittit spermaticam partem à san-
guinea enasci posse: tamen nunquam efficiet, vt ob le-
uem siccitatem, qualem hic describit intemperie homi-
nis sani, vt pulsus fiant duriores. Nam si (eo authore,
vt videre est in lib. primo de differentijs febrium) pul-
sus non fiunt duri in omni hectica febre, quo modo ta-
les fieri poterunt in casu proportio: & quis vnquam te-
tigit tales pulsus in hominibus sanis, nisi forte qui ma-
lè distinguit tensum à duro. Pręterea in nostris corpo-
ribus durum non potest fieri, nisi calor siccitatem pa-
riat in rebus, quę ab alijs nascuntur. Nam hoc sequi-
tur potius materiam, ex qua partes sunt conformatæ,
cum naturaliter homo habet. Sic enim venę tunica so-
lida & densa ab hepate, quod longe diuersæ est natu-
ræ, nasci dicitur. Quod si affecto ipso hepate durities

Pulsus duros fieri non posse in hac temperie.

nascitur in venis, non potest à visceris siccitate, [...] nullam agendi vim habet, ea proficisci, sed à calid[...] quæ humorem depascitur, & ita siccitaté inducit. [...]tur quod scribit de duritie arteriarum ex siccitate [...]dis, præsertim in sanis hominibus, inter nugas repo[...]dum est. Vehementes enim oportet esse causas exi[...]tes, quæ durum pulsum efficiant, vt ille docet in li[...] primo de differentiis febrium. cap. 7. quales esse [...] possunt in statu, de quo agimus. Cæterum quod scri[...] de ira, quæ difficile accenditur, & accensa difficile [...]datur, hoc potius signum est temperaturę calidæ, & [...]cæ cordis, quàm siccæ solum. Nam etsi siccum diffic[...] suscipit impressiones, & eas pertinacius postea retir[...] tamen nisi adsit quod passiones infert, non fiet su[...]ptio nec retentio. At sine calore ira fieri non potest, [...] calore cessante, non potest perseuerare ira, vt quæ [...]scatur ex ebullitione sanguinis in corde. Illud etia[...] quod adfert de vniuersi corporis siccitate, eget anim[...]uersione. Nam sicca intemperies in corpore inducit [...] ex cõtactu humorum, qui siccandi vim habent, ex vtr[...]que inquam bile, cum quibus nihil habet commune si[...]citas cordis: quippe cum hepar sit fons & officina om[...]nium humorum. Cor verò solum potest in hoc vim al[...]quam habere, si fortè calidiores spiritus gignat, qui p[...] vicinitatem arteriarum, & venarum humores calidio[...]res, sicciorésque ob id reddat. Quæ quidem fieri no[...] possunt à sola cordis siccitate.

An ira pertinax fieri hic poßit.

An corpus siccius euadat ob solã scciorem intemperiem cordis.

Cordis vero humidioris signa pulsus molles, & mores ad iram quidem procliues, sed talem, quæ facile sedari posit, & vniuersum corpus humidius existit, nisi hepar obstiterit. Secundum vero coniugationem qualitatum primarum vitiosæ cordis temperaturæ ita se habent.

Quæ hic dicuntur de temperie humida patent ex eo, quod diximus de temperie sicca. Nam vt in vehemen-

opus aff ctibus præter naturam pulsus duriores, & [...]iores fieri possunt: sic in paruo excessu qualitatũ, [...]durities nec mollities aliqua fit, quæ temperiẽ cor[...] significare possit. Sic etiam non video, quo modo [h]umiditate cordis promptè quis irasci posſit, si à so[...] corde, & ab illius calore solo, hanc passionem oriri [...]t hic & philosophi tradunt. Quod si turbata ratio [...] quæ excitat huiusmodi passiones, & cor eas susci[...] & adiuuat, forte aliquid cõferet mollities & humi[...]s cordis ad earum susceptionem. Sed cum à corde [...] illas oriri, & in eo fieri authores nostræ facultatis [...]bant, difficilius reddi ratio potest, quo modo tem[...]ies, quæ sine calore est, ad iram aliquid conferat in[...]ndam, vel remouendam. Quæ verò de corpore hu[...]diore addit, ex superiore cõmentatione patent. Nam [co]ntrariorum eadem est disciplina, & eorumdem erro[...]m eadem confutatio.

An molles pulsus & ira fieri pos- sit in hac tẽ- perie.

[C]alidi & sicci cordis pulsus duri sunt & magni, & veloces, frequentes, & respirationes magnę, veloces, & frequentes, & multo magis ad velocitatem ac frequentiam vergunt, thorace cordi non aucto proportionaliter. Hi verò præ cunctis pectus habent maxime hirsutum, & hypochondria: ad actiones autem prompti sunt, & iracundi, & impudentes & mores tyrannicos habent. Etenim ad furorem faciles, non facile vero placabiles. Et totius autem corporis temperatura & thoracis amplitudine his, quæ ante diximus proportionaliter est distinguendum.

Explicatis indiciis simplicium intemperaturarũ cordis, aggreditur signa cõpositarum intemperaturarũ: & primum enarrat signa, quæ sumuntur ab actionibus

ipsius cordis vt ipse credit, nempe motu ipsarum ar-
riarum. Ait igitur pulsus fieri duros, simul & magn
& veloces. Quod quidem temere credere non oport
Arterias nō nasci à corde Nam si arteriæ vt ille docet in lib. de formatione fœ
prius sunt factæ quàm cor, vt rationi est consonum
modo illæ ex semine, quod primo inditur ex paren
bus. Illud verò ex sanguine menstruo, qui postea (
ille scribit) per arterias & venas assumitur, separata
& diuersam vtique naturam habebunt & substantia
arteriæ à corde, vt certe habent & eodem libro cap
testatur. Quare nec cor illarum erit principium: quo
modo enim principium esse potest, quod secundo lo
co gignitur, & diuersa constat substantia, quæ quiden
agnascitur tanquam stebe & firmamentum ipsis arte
riis. Implantantur igitur arteriæ cordi, aut potius cor
dis substantia accedit iam arteriis factis, adeò vt nul
lus verus ortus arteriarum à corde trahi possit, quali
est ortus neruorum à cerebro, qui eiusdē sunt cum ipso
cerebro substantiæ: quod ipse aperte testatur in libro
de formatione fœtus cap. 4. dicens arterias & venas
omnium primas ex semine generari, & eos errare, qui
cor vel iecur in generatione principium aliorum sta-
tuunt. Igitur arteriæ non necessariò referunt tempe-
riem cordis. Præterea leues excessus caloris & siccita-
tis, quales hic significare vult, vim non habent induran-
di cor, aut arterias: vt ante quoque annotauimus hu-
iusmodi affectiones non sequi nisi morbosos, & eos
maximos affectus: deinde si duri fiunt pulsus, quomo-
do possunt esse magni. Nam si instrumentum, non est
aptum ad liberos motus, non potest (inquit ille) fieri
pulsus magnus: At cum duritie est renitentia, cum qua
ipse alibi passim docet non posse fieri magnos pulsus:
postremo si pulsus magni veloces & frequentes fiunt
in hoc leui excessu caloris & siccitatis, quid fiet per fe-
bres. Alias enim oportebit differentias assumere, quæ
necessitati maiori satisfacere possint: at præter illas
nullæ aliæ reperiri possunt. Quod vero de pectore hir
suto scribit, nascitur ex suis principiis, pilos inquam

ils locis maximè abundare, quibus subest calor
ca que, vix tamen ad hippochondria pertinere po-
lt illorum generatio, ob calorem cordis. Nam illud
sa dicit fieri ob temperiem hepatis, quod hippo-
drijs subiicitur. Tales inquit sunt prompti ad a-
es. Intelligendum est ad actiones animalis facul- *Actiones quas simpliciter intelligere soleat.*
, motus, sensus: has enim solet vocare actiones.
quod non solum intelligat passiones cordis, ex
onstat, quod de his statim postea scribat, & quod
oro de temperamen. idem sentiat. Nam calor cor-
omnibus functionibus promptitudinem addit &
ritatem: & iracundos atque impudentes homines
lit cum siccitatem addiderit. Et mores inquit hu-
nodi temperies tyrannicos reddit: explicat autem
les sint tales mores qui scilicet faciles sunt ad furo- *Mores tyrãnici quales.*
, non facile vero placabiles. Nam calor prompti-
inem efficit, siccitas vero conceptum furorem diu
net. Oportebat autem illum addere alias passiones,
e fiunt in ipso corde, & non semper immorari in so-
ra, audacia, & timiditate. An etiam non reddit hu-
modi temperamentum homines audaces, confiden-
, immisericordes, temerarios, crudeles, inuidos,
atemptores, & aliis huiusmodi passionibus agitatos.
æ vero postremo loco addit, ex superioribus patet.
m totius corporis temperatura calida, & sicca red-
ur, calido & sicco existente corde, nisi hepar obsti-
it. Thoracis quoque amplitudo sequi solet (eo au-
ore) cordis caliditatem, nisi impediat capitis & spi-
lis medullæ paruitas & angustia. Quod si forte con-
gat caput & spinam ipsam exiguam habere materiã,
thorax latus sit, tunc certum indicium est, de calidi-
te cordis, vt ipse sentit. Ego vero hoc fieri non posse
perius ostendi. Nam etsi ossa, quæ aliorum sunt prin-
ipia, exigua sunt, reliqua, quæ ab illis nascuntur, ne-
ueunt esse magna, quicquid calor efficere possit.

Si vero caliditas vna cum humiditate domina-
bitur, minus quidem his quos antea diximus

hi sunt hirsuti, ad actiones verò nihilo minus prompti, non tamen ferior est anim sed ad iram procliuis tantummodo, puls vero magni ac molles, veloces & frequen existunt, & respiratio, cum thorax cordi rit proportionalis, eādem pulsibus form seruabit. Si vero minor extiterit, tanto il velocior erit, & frequentior, quanto & th rax minor extiterit. si autē multa facta fu rit euersio in temperatura, ac si hoc presen tim in humiditate contigerit, præter ea qu diximus, contingent, etiam ex putredin morbi his, qui in ipsis fuerint humoribu corruptis, ac putrefactis, expirationes au tem maiores sunt, ac velociores inspiratio nibus, & summissio arteriæ in pluribu velox.

Merito huiusmodi temperies minus est hirsuta, & quæ, propter humorem coniunctum cum calore, pauciora gignat excrementa fuliginosa. Sed forte illud non est recte dictum, hos non minus esse promptos calidis & siccis ad actiones obeundas. Nam calor cum siccitate coniunctus, maioris est efficaciæ & promptioris virtutis, quam sit calor coniunctus cum humore: nam alioqui sanguinei non essent minus prompti quam biliosi, & sanguineæ febres essent æque ardentes vt biliosæ, & aer perinde leuis & eiusdem promptitudinis in agendo vt ignis: quæ omnia rationi & experientiæ repugnant. Animus in his non est quidem ferus, sed mitis, nec ad iram admodum procliuis, quoniam hoc calidis & siccis maxime est proprium, aut calidis vbi non repugnat humor. Nam vbi hic abundat, caloris feruorem temperat, sunt hi potius pij mites, misericordes, humani: nam hoc humiditatem sequi solet, & reliquæ

ces, quæ mollitiem animi referunt: quod si ali-
no irascuntur ita affecti, cito exoluitur in illis ira.
m quod scribit de pulsus magnitudine, rationi
sonum: nam auctionem caloris magnitudo se-
, mollities vero, velocitas, & frequentia super-
dduntur. Nam vt durities, ita nec mollities in le
moris excessu, qualem hic depingimus, in pulsi-
eri potest, præsertim cum arteriæ, vt ostendimus
de originem non habeant. Præterea si veloces &
entes vnà cum magnis pulsibus fiunt, in natura-
perie cordis calida & humida, quid fit in calida
ca, & in febribus ipsis? Oportet enim non omnes
rentias pulsus assumere in omni gradu & differen-
loris. Idem sentiendum est de respiratione: neque
in his debet esse magna, velox, & frequens: nam
solum ratio, sed etiam experientia hanc compli-
nem ex tot differentijs refellit. Quod vero scribit
dere, vt respiratio, quæ non potest magna esse ob
itatem thoracis tanto velocior & frequentior eda-
rationi est consonum. Nam vbi deest magnitudo,
ra in subsidium intendit velocitatem & frequen-
. Cæterum quod addit de morbis ex putredine, &
orum corruptione, ac putrefactione, non possum
x suis principiis comprobare aut refellere: postu-
nim id tractationem exquisitam de putredine, quā
rtio commentario instituimus: hoc solum hic di-
volo, non esse mentionem hic faciendam de putre-
e humorum: nam cordis salubres intemperies vim
habent corrumpendi & putrefaciendi humores *Locus hic de*
pso corde: in quo (si Galeno ipsi credimus) putre- *putredine*
es non fiunt, nisi in pestilentibus febribus. Quòd si *expenditur.*
n possunt fieri in viscere, in quo primum ponitur in-
nperies, de qua agimus, qui fiet in aliis partibus, in
ibus vitium hoc exoluitur ob mixtionem sanguinis
em gignit, & mittit hepar: ad quod profectò vitia,
æ in humoribus fiunt, potius sunt referenda, quàm
cordis temperies: id enim solum spiritum cum
iguo sanguine spirituoso spargit per corpus,

nec ad putredinem aliquid conferre potest, si spi
ille plus fortè, quàm proportio exigat, aliquid h
dæ & aereæ qualitatis in se contineat: siquidem n
ralis illius conditio id postulare videtur: nam spi
& calidi natiui substantia igneam & maximè aer
esse oportere hic author passim commemorat. Iam

Pulsus quid & quibus constet vsusque illius.

ro quod scribit de expirationibus, inspirationibus
systole arteriarum, eget pariter consideratione: nam
libro de pulsibus docet pulsum constare duplici m
dilatationis scilicet & compressionis, quem Græci
astolem & systolem vocant, & illam comparatam
ad attrahendum externum aerem frigidiorem, quo
peretur feruor spiritus ebullientis in corde. Hac v
expelli fuliginosa excrementa, quæ ex ea ebullitio
necessario resultant: hincque fieri, vt cum maior
necessitas refrigerationis, quàm expulsionis eorum
crementorum, magis intendatur diastole, quàm syst
le. Contrarium vero fiat, vbi maior est necessitas e
pulsionis excrementorum, quàm attractionis aeris f
gidi: quæ si vera sunt, vt certè vera esse ostendit rat
falsum videtur esse, quod in hoc loco scribit. Nam v
calida & humida est temperies, ob calorem exupera
tem, vsus dilatationis maximè necessarius est, compre
sionis vero necessitas minuitur. Nam fuliginosa excr
menta requirunt calorem & siccitatem: cum humo
vero & calore illa non gignuntur, aut certè paucior
quod ipse in libro secundo de temp. cum agit de calo
re pueri & iuuenis, & de generatione pilorum, apertis
simè ostendit. Nam & ipsa fuligo & fumus, qui ab ign
assurgit, idem docent. Erat ergo hoc scribendum po
tius de intemperie calida & sicca cordis, vbi cum mitio
re calore plurimum exuperat siccitas. Nam vbi par
modo vtraque qualitas vincit, æqualitas quoque ser-
uatur inter diastolem & systolem & inter inspiratio-
nem & expirationem: sed cur de hac proportione in-
ter duos hos motus in aliis intemperaturis cordis antea
non egit?

Humi-

midioris vero & frigidioris cordis pulsus
uidem molles, moribus autem nequaquam
idaces, sed timidi & segnes existunt. Tales
tiam glabrum pectus habent, miniméque
am retinent, sicuti & ad iram non admo-
um sunt prompti: quæ vero ad thoracem &
niuersum attinent corpus, distinguere o-
ortet, sicuti ea, quæ antea diximus.

ntea docuimus ex mollitie duritie pulsuum nulla
lentia signa sumi posse, ad hos leues excessus qua-
um declarandos. Quandoquidem non quicquid
orde fit, arteriis communicari potest, vt quæ prio-
separatámque habent generationem & materiam.
terea ex eo, quod scribit ipse duros pulsus non fie-
n omni hectica febre, ostēdit nec duritiem nec mol-
m fieri posse in arteriis, nisi à causis validissimis cor
rantibus. Quare rectius addere debebat eas diffe-
tias, quæ necessario sequuntur frigiditatem & humi
tem. Fiunt enim necessario in his pulsus parui, tar-
& rari, & similis quoque respiratio. Porrò illud ra-
ni consonum est, eos, qui corde sunt humidiore &
gidiore minimum retinere iram, & ad illam conci-
ndam non solum non admodum esse promptos, sed
m difficiles. Sed cur quæso solius audaciæ, timidi-
s, & iræ mentionem facit in omnibus intemperatu-
, reliquas vero omnes cordis passiones semper omit-
An etiam rationi non est consonum, eos, qui hoc
odo afficiuntur, esse pios, clementes, humanos, vere-
ndos, desperātes in aduersis fortunis, & vt semel di-
m muliebri animo & mollitie præditos. Quæ vero de
abro pectore & thorace scribit, ex superioribus pa-
nt. Nam exuperante humido & frigido, docet ille in
bro de temp. corpus glabrum reddi, & nisi magnitu-
spinæ obstiterit, thoracem angustum fieri oportere.
t quoque inspiratio expirationi, & dilatatio arteria-

rum compressioni æqualis: quippe cum pariter ne tas refrigerationis & expulsionis excrementorum nuatur. Quòd si aliqua statui potest in ea re differe videtur rationi consonum, vt expiratio & systol gis intendantur inspiratione & compressione. Nar moris abundantia excrementosum reddit corpus. excrementa, etsi non postulant parem compressio & expulsionem, vt ea, quæ fuliginosa sunt, tamen quam intensionem actionis requirunt: frigiditas vsum minuit inspirationis & dilatationis.

Frigidius vero cor & siccius pulsus quidē riores reddit & paruos: respirationem tem, si quidem thorax paruitatem cordis giditati proportionalem habuerit, modo tam: si vero maior extiterit, raram, ac dam. Hi vero præ omnibus minime ad scendum prompti: cum autem coacti f rint irasci, quibusdam retinent iram. H bent autem maxime omnium nudum p pectus. De paruitate autem thoracis, ac p terea totius corporis frigiditate, similiter stinguendum. Vnum illud commune in h ce omnibus memoria repetentibus, qu quæcunque de moribus siue nunc, siue q uis alio sermone explicata sunt ad tempe turæ cognitionem, non de optimis mo bus, aut vitiosis, qui ex philosophia hom nibus adueniunt, sed de insitis vnicuique naturalibus nos exposuisse.

Pergit in ea opinione de duritie pulsus in siccita læui & secundum naturam, quam opinionem nos ia

ius refellimus. Merito autem fiunt pulsus parui,
quod siccitas impediat liberam dilatationem, sed
a ob frigiditatem necessitas est diminuta: fortè e-
n fiunt tardi & rari, siquidem vsus minor adhuc
rit. Possunt esse parui, veloces, & frequentes si ne-
itas maior postulat. Id enim ex superioribus patet.
uatur etiam proportio inter diastolen & systolen
hac complicatione qualitatum. Porro respiratio-
n moderatam intelligere debemus, non quæ sim-
citer mediocris est: nam diminuta necessitate vltra
diocritatem, necesse est pariter minui vltra medio-
atem actionem: sed moderatam intelligimus pro-
tione respondentem pulsibus, vt de corde frigido
endimus. Præterea si calidi & humidi perinde
ompti sunt ad iram & actiones, vt calidi & sicci (vt
tea ostendit) sequitur vt frigidi & sicci perinde
ompti sint, vt frigidi & humidi, cum enim caliditas
mmunis ponebatur siccitati & humiditati, paria fie-
nt (eo autore) ab humido & sicco. Sic igitur posita
mmuni frigiditate, cur æqualis non debeat fieri
omptitudo ab humido & sicco, nulla ratio suadere
otest. non ergo hi præ omnibus difficilius irascuntur,
d eo modo vt frigidi & humidi, aut etiam promptius
i quàm hi, id patiuntur: quippe cum humor imbe-
llo calori sit impedimento, siccitas vero faciliores
ddat illius motiones. Quinetiam illud omnino à
ritate alienum esse videtur, quod hic scribitur, frigi-
am & siccam temperiem aliarum omnium maximè
ilis nudam esse. Si enim calida magis quàm frigida,
siccà magis quàm humida aptior est ad pilos gi-
nendos (vt antea ostendit) cum de humido & sicco
erebro ageret, omnium maxime glabram oportet
sse, quæ frigida & humida est, non quæ frigida &
icca, & frustra quidem interpretes conantur locum
stum interpretari: cum ipsemet Gal. 2. de tempe. idem,
quod nos, aperte scribat, frigidam scilicet & humidam
maximè omnium pilis nudam esse, minus autem hac

Expendit quæ dicit Gal. de ira.

Expēdit que author scribit de pilis.

Paßiones cordis alias habere causas propter temperiem.

frigidam, & siccam. Vel ergo omnes codices deprauatos oportet existimare, vel incōsiderate hæc authorem scripsisse. Addere etiam debebat signa, quæ sumuntur ex aliis passionibus cordis: quas fortè ea ratione prætermittit, quòd difficile sit earum causas tenere, nam præter temperiem, magnitudo, & conformatio ipsius cordis, maximam videntur vim obtinere ad passiones excitandas: quam quidem ob causam ille in lib. de placitis Plat. & Hipp. scribit eos esse animosos & audaces, qui cor habent exiguum. Id enim rationi cōsonum est: propterea quòd spiritus seruantur in viscere angusto vniti & veluti contracti, quod fortitudinis & vigoris est causa. Recte vero illud etiam admonet esse iudicandum de moribus & passionibus cordis in homine, qui nec studio philosophiæ, nec cultu religionis, passiones suas temperat, aut nullo metu legum, pro libidine omnia tentat & audet.

Hepatis calidioris indicia, venarum latitudo, flauæ bilis abundantia, in consistente vero ætate etiam atra: calidior ipse sanguis, atque eadem ratione corpus vniuersum, nisi obstiterit cor: his venter & hypochondria hirsuta.

Posteaquàm cerebri & cordis temperies indicauit, aggreditur signa temperaturarum tertij principij ex propositis, nempe hepatis, eo ordine seruato, quo antea est vsus. A simplicibus enim & perfectioribus temperaturis orditur, deinde ad compositas transit. Temperatum vero hepar non describit, eo quod ex extremis fortè putaret mediū facile deprehendi posse. Primū autem hepatis calidi indicium ponit esse venarum latitudinē quod ego nullius momenti esse puto: Nam supponit hoc indicium hepar esse principium venarum, & propterea rationi esse consonū, vt ea, quæ nascuntur à principiis, originem suam prodant. Propterea sequi, vt exu-

...nte in hepate calore, cuius officium est dilatare, ...e corporis latiores reddantur. Verum si venæ fiunt ...mine parentum antequam hepar sit factum, & illis ...ea affunditur hepatis substantia, & propterea pa...chyma venarum dicitur esse, vt ille in lib. de forma...e fœtus, & secundo de temperamentis aperte scri...i, non erit hepar venarum principium, quod poste...tem habet generationem diuersámque substantiam ...ateriam. Quod si venæ prius sunt factæ, quàm he..., profecto magnitudinem ex materia multa, ex qua ...t factæ, non ab aliquo calore sumunt: aut si calor a...uis in ea re aliquid potest, id calori, qui est in semi..., & vtero tribuendum est, non ei, qui in carne he...tis est insitus. Absurdum præterea est venarum lati...dinem tribuere alicui calori: nam partium magnitu..., vt idem autor docet in secundo de temp. ca. 8. sequi...r virtutem formatricem, multitudinémque materiæ: ...od etiam ante ostendit, cum de magnitudine & par...tate capitis tractaret: aut cur alioqui nõ dicit, cerebri, ...rdis & hepatis caliditatem, eorum viscerũ magnitu...nẽ sequi, immo vniuersum ipsum corpus maius illis ...eri, qui calidiore sunt tẽperamento, quod est planè ri...culum. Cur etiam non dicebat arterias & neruos fieri ...aiores, ob cerebri & cordis tẽperiem calidiorem. Præ...rea venæ in nobis non apparẽt magnæ, nisi cum sunt ...lenæ sanguine & spiritu. Quamobrẽ nisi cum hepate ...alido adsit humorum & spiritus copia, nobis non lice...it perspicere venarũ latitudinem: At vero cum illa ad...unt, ignoramus an latitudo sequatur magnam tensio...nem, potius quàm temperiem hepatis. Secundum indi...ium sumitur ex generatione & abundantia flauæ bilis: ...quod mihi etiam est suspectum, nam bilis flaua quæ ca...ida est & sicca, postulat non solum calidam, sed etiam ...siccam temperiem: alioqui confunduntur signa calidæ, & calidæ atque siccæ temperaturæ: nam in vtraque idem ponit signum. Præterea si per febres diarias, & synochas non putridas, bilis necessario non gignitur, sed solum spirituosa substantia & massa humorum cali-

Signũ à venarum latitudine nullius momenti hic esse.

Hepar nõ esse venarum principium.

Expendit quæ scribit de generatione bilis.

Quid de abundantia atræ bilis sit sentiendum.

dior redditur, quo modo gignetur bilis ex leui & simplici calore secundum naturam. At vero in eo maior dubitatio est, quod scribit in consistenti ętate ob hanc temperiem abundare atram bilem: nam ille passim scribit atram bilem ex adustione sanguinis, vel flauæ bilis vel humoris melancholici procreari. Dubium autem hic est ex qua materia velit hanc bilem atram gigni. Præterea scribit ille atram bilem fermentare terram, & malignum esse humorem: & in fine libri de atra bile addit huiusmodi humorem non nisi in ægris & præter naturam affectis corporibus procreari. Quapropter illud quoque sequeretur, omnes morbos prǽsertim scabien, & vlcera quę à nigro humore procedunt in consistentibus ætate, concerosa esse & insanabilia. Ratio tamen conuincit ex adustione in sanis fieri mutationem humorum. An dicendum dari latitudinem in generatione atræ bilis: vnam enim ex leui & naturali adustione procreari: aliam verò ex calida & maligna quadam intemperie, & hanc esse, de qua pessima omnia scribuntur: in qua etiam dantur gradus malignitatis: Illam verò esse secundum naturam, vt quę secundum ætatis cursum, & mediocres causas fiat. Illud etiam notandum est, quod scribit Gal. sine distinctione, atram bilem esse acidam: quę enim vel ex sanguine adusto, vel ex flauæ adustione gignitur, acida esse nequit. Nam dulcia per adustionem primum fiunt amara, postea salsa, acida vero nunquam, acerba vero & austera in acidum saporē sępe verti docet Gal. in lib. 4. de simplicibus. Quare solū ea atra bilis erit acida quę ex humore melancholico est facta. Cæterum indicium quod sumitur ex sanguine calidiore, est maximè rationi consonum, cum hepar officina sit sanguinis, & pro sua temperie qualitates diuersas inducat in sanguinem. Porrò ex sanguinis affluentis calore, ratio intelligit vniuersum corpus calidius reddi, nec in hoc cor multum repugnare potest. Nam multos videmus, quibus adsunt omnia signa frigiditatis cordis, biliosos & calidos ob hepatis caliditatem, tantum enim virtutis

An bilis omnis atra sit acida.

in mutanda temperie partium continua ex sanguinis nutritio. Quod si cor eandem habuerit cum hepate intemperiem, euidentiora erunt caloris in vniuerso corpore indicia. Quod verò scribit de hypochondriis ventre hirsuto, hoc fit, quoniam hepar illis partibus subiicitur, & excrementa fuliginosa ad illas emittit. Quod magis mirandum est, siletio transit indicia, quæ sumuntur à passionibus ipsius hepatis, nempe à concupiscentia voluptatum, cibi & potus, omnes enim harum passiones in nobis esse docet ille in libris de placitis Plat. & Hipp. eò quòd hepar sit illarum sedes & principium. An igitur rationi non est consonum, eos qui hepate sunt calidiore variis cupiditatibus agitari, cibos & potiones multas appetere & consumere, sordidis voluptatibus esse obnoxios. Docuit etiam experientia illos maximè esse edaces & voraces, quibus magnum est hepar. Quod illis etiam fortè contingit, qui eodem viscere sunt calidiore. Cur etiam à iuuantibus & lædentibus signa non sumit, sentiunt enim qui sic sunt affecti, volas manus calidiores, & frigidis iuuantur cibis, potionibus, aere, & calidis morbis sunt obnoxij, sunt pariter siticulosi nisi ventriculi frigiditas & humiditas multum obstiterint. *De signis sumptis à cupiditatibus.* *Qui maxime sint edaces.* *Quomodo frigiditas hepatis conferre poßit ad generationem pituitæ.*

Frigidioris vero angustia venarum, pituita abundantior, sanguis frigidior & totius corporis habitus nisi à corde calefiat. Venter illis glaber est atque hypochondria. *Pituitæ nomen dupliciter sumi.*

Patent omnia ex superiore capite, quæ in hoc scribūtur, nam contrariorum eadem est disciplina, vno tamē excepto, quod de generatione pituitæ tradit. Quum.n. alibi scribat pituitam gigni in vētriculo, quid commune nunc habet cum hepate. Præterea cum pituita frigida & humida sit, hepar autem frigidum solum ponatur, quomodo pituitam gignet. Hæc interpretes sicco pede

transeunt: quæ tamen maioris sunt momẽti, quàm qui hoc loco præter institutum tractant. Nos vero ita dicimus, pituitæ nomen à Gal. dupliciter vsurpari. Sumitur enim nunc pro quarto humore, verumque est eam gigni in ventriculo ex cibis: sumitur & pro sanguinis massa tota diminutè concocta, fit autem hæc in hepate & vbi hepar frigidius est, nutrimentum plane vincere non potest. Sed pituitosus sanguis frigidior & humidior quã par sit fit: vel aliter dicẽdum quod scilicet pituitam quartum humorem gignat ex frigidiore portione & humidiore ipsius chyli. Cogimur ergo fateri in hepate gigni pituitam: alioqui quid ex humidiore & frigidiore ea alimenti parte illic gigneretur. In ipso quoque ventriculo eadem procreatur ex frigidiore & humidiore portione assumpti alimenti. Ac vniuersus ipse, chylus, cum perfectam concoctionem non assequitur, crudus & ob id pituita dicitur esse. In venis autem cerebro & alijs partibus corporis nequaquam gignitur: sed quæ genita est, vbi calor illarum partium debilis est, asimilari nequit vniuersa: quare relinquitur ex ea pars, quæ crassior & frigidior est: quæ postea tanquam excrementum per nares, & alios corporis meatus excernitur, aut retenta morbum facit. Est porro ea pituita quæ in hepate gignitur, vera, vt quæ in officina humorum gignatur, ac cum sanguine commixta, & vtraque bile. propterea ea humoris nomen meretur, cum materia sit apta ad generationem, auctionem, & nutritionem: quæ verò in ventriculo procreatur, re vera humor vocari non potest, sed potius excrementum. Nam in eo consistit excrementi ratio, quod sit à sanguine separatum & secretum. Vt enim bilis in vesica sua recepta, & humor melancholicus attractus à liene, amplius humor vocari nonpot est, sed excrementum biliosum, & melancholicum, idem de pituita censendum: nec existimandum quidem est, vnquam talem pituitam fieri posse sanguinem: quandoquidem in generatione sanguinis quatuor humores simul fiunt. facta autem pituita rursus fieri nequit.

Pituitæ nomen dupliciter sumi.

Pituitã non gigni in venis & cerebro.

Pituita quæ vera & humor vocari poßit.

...c alibi diligentius demostrauimus. Illud autem ...ecundo loco dicebamus, pituitatem à frigido & ...lo fieri, concedimus: At vtrunque adest in frigi... hepate, Namhumorem ex cibo capit: quem cum ...rigiditatem suam plane vincere non potest, pluri... parte hepar frigidum in pituitam degenerare fa... ...icut etiam forte calor, ex alimenti portione po... ...a biliosa, elicit bilem, & non solum ex ea, sed ...a ex parte, quæ in temperatis alioqui fieret san... ...quartus humor. Clarum vero illud est, sangui... vniuersique corporis habitum, frigidiorem red... ...bi hepar frigidius extiterit, nam omnes partes ... in habitu sunt, ab eo viscere nutrimentum ca... ...t: ex nutrimento autem temperies illis accedit. Re... ...autem dixit vniuersi corporis habitum, non autem ...uersas partes: nam ventriculus & intestina nonse... ...ntur hepatis temperiem, quia ex chylo nutriuntur. ...od si vt aliæ partes quæ sunt in habitu, ex sangui... ...leretur, dixisset vtique Gal. omnes partes sequi fri... ...itatem hepatis. Nam si commune esset nutrimen... ...a, communis quoque esset temperies. An etiam cor, ...mo, lien non sequuntur temperiem hepatis & san... ...inis. De hepate & liene non esse dubium, cum nul... ...a in se repugnantiam habeant. Cor vero cum sit ...ncipium caloris, & spiritus feruentis, non patitur se ...aci à frigiditate hepatis & sanguinis: Retunditur ta... ...en etiam illius caliditas ob continuum affluxum san... ...inis, ex quo etiam ipsum nutritur. Quod si in ean... ...m temperiem conspirent hepar & cor, sine controuer... ...a vniuersus corporis habitus recipit eam temperiem, ...am ea viscera immittunt: si verò inter ea repugnan... ...a est, sequuntur aliæ partes vincentis principij tem... ...eriem, & magis hepatis quàm cordis. Quæ vero de ...ypochondrijs & ventre glabris scribit, patent, hoc so... ...m addendum non prorsus glabras illas esse partes ...b simplicem frigiditatem: hoc enim sequitur frigidi... ...atem coniunctam cum humiditate. Omittit hic e... ...iam indicia sumpta à iuuantibus & ledentibus causis,

Excrementi ratio in quo consistat.

Quæ partes dicantur se qui hepatis temperiem.

In corporis temperie mutanda plus cõferre hepar quàm cor.

& à differentijs concupiscentiæ, quibus parum v[...] tur esse obnoxij, qui frigidiore sunt hepate: aut [...] ignoramus, quas passiones huiusmodi frigiditas in[...] re possit.

Siccioris autem, sanguis quidem crassior [...] minime abundans: venæ duriores, & to[...] corporis habitus siccior.

An craßities sanguinis sequatur siccitatem hepatis.

Calorem solum in nobis agere.

Perinde agit Galenus de siccitate hepatis, ac si ag[...] dum esset de siccitate terræ. Nam crassus sanguis id[...] spissus in nobis non fit, ob mixtionem terrenæ subst[...] tiæ à siccitate hepatis, vt aqua crassescit mixtione ter[...] nec ob congelationem vt glacies ex aqua, sed ob a[...] stionem & actionem qualitatum: At in nobis, & a[...] viuentibus siccum non agit, nec humor nec etiam fri[...] ditas, sed solus calor moderatus, vel imbecillus, aut e[...] cedens. Ille enim ab initio suum humorem depasci i[...] cipit, & in eo malo perseuerat, donec nos perimat: [...] terim verò pro ratione patientis humoris nos temper[...] calefacit, refrigerat: semper autem siccat solidiores p[...] tes: humores autem tunc crassiores reddit, cum vim h[...] bet euaporandi humorem, qui in ipsis est: postea v[...] rò cum ipse calor iam elanguescit, pituitosos, & aqu[...] sos humores aceruat. Non ergo dicere possumus sicc[...] tatem, quę est in hepate, reddere sanguinem crassioren[...] aut aliquid aliud facere posse, cum multam vim agen[...] habeat: alioqui qui scyrrho hepatis laborant huiusmo[...] di sanguine abundarent: At illi aquosos humores & p[...] tuitam aceruant, vnde nascitur aqua inter cutem, sic [...] tiam senes sanguinem crassum efficerent, & non muc[...] cosum, & aquosum: si igitur in nobis fit sanguis crassus [...] hoc accidit, vel ex crassis alimentis, vel à calore hepati[...] violentius humorem consumente. Abundantia quoqu[...] sanguinis sequitur copiam alimenti, & optimam conco[...] ctionem. Defectus verò non sequitur siccitatem hepa[...] tis, nisi fortè ea ratione, quòd cum siccitate calor nequit

ncoquere. At hoc per accidens fit à ſicco: calo-
imbecillitas præcipua & per ſe eſt cauſa. Cæte-
diculum eſſe puto indicium hepatis ſiccioris, *Signum hepatis ſicci ex duritie venarum ridiculum.*
umit à duritie venarum & totius corporis ha-
ciore: quis enim ſub cute ocultas venas dignoſ-
oteſt eſſe duras, vel molles, niſi tenſas forrè pu-
duras. Et quo modo, quæſo, hepatis ſiccitas
abet indurandi, cum nullam habeat agēdi vim.
unquam ex ſcyrrho hepatis vidi mutationem ali-
fieri in venarum duritie, & mollitie. Vbi verò
t febres ardentes, fit quidem à calore ſiccitas, & *Signa hæc contemnit.*
citate durities. At hoc non fit agente ipſa quali-
cca, cuius hic notas quærimus. Eadem eſt ratio
rporis habitu ſicciore: qui talis quidem fit, con-
to humore vi caloris, & non ſicci. Sed cur hic e-
à iuuantibus, & lędentibus, & paſsionibus hepa-
dicia aliqua non ducit. Eſſent enim hæc præci-
vt quæ in ſolo eo viſcere fiant, nec ab alijs obſcu-
poſſunt. Sed Gal. quæ difficilia ſunt, omittit: quæ
nullius ſunt momenti, tradit. Quorſum enim o-
ebat illum tantum laborare in diſtinguendis ani-
facultatibus, & ſingulis collocandis in certis &
inctis locis, ſi poſtea illarum vſum & vim docere
poteſt.

umidioris autem ſanguis quidem abundan-
tior atque humidior: venæ autem molliores
ita vero & vniuerſum corpus, niſi partes ad
cor attinentes, obſtiterint.

Quę hic ſcribit de humidiore hepate, patent ex his,
æ dicta ſunt de ſicciore: & ſi illa parui, hæc magni
omenti eſſe non poſſunt, vt certe non ſunt: neque e-
im ſanguinis abundantia fieri poteſt ab humido, ſed
calido & humido, tallis enim eſt ſanguinis quarti hu-
oris natura. Sanguis verò, qui ſuo nomine vniuerſos
umores comprehendit, exigit mediocren tempe-
iem: vbi verò meciocris eſt calor (vt hic ſtatuitur) &

exuperat humidum, crudiores fieri humores necesse In quo casu sanguis abundare non potest. Verum tem illud est, eum, qui gignitur, sanguinem, humid rem & aquosum esse. Sed illud inutile est hic quoc ex mollitie venarum velle significare humiditatem patis. Cur etiam non dixit huiusmodi temperiem noxiam esse morbis ex putredine, & qui nascuntur aquosis fluxionibus, & ad cupiditates suscipiendas, deponendas faciles esse, & alia huiusmodi, quæ ra quidem fingit ab humido nasci, nihil tamen certum st tuere potest.

Calidioris verò simul ac siccioris hepatis ind cia, hypochondria plurimum hispida, sa guis crassior simul ac siccior, flaua bilis pl rima est: consistente autem ætate, & atra, ve narum autem latitudo, & durities: sic ver & vniuersum corpus se habet. Nam, quæ e corde caliditas originem habet, potest ob tundere eam, quæ ab hepate nascitur frigi ditatem: sicuti & frigiditas caliditatem, sicci taté vero non potest humidius cor ad contra rium habitum transferre. Media vero inter has, quæ dictæ sunt, ea, quæ ab hepate humi ditas oritur. Magis enim à cordis siccitate su peratur, quàm siccitas ab humiditate, minus autem à caliditate: adhuc vero multo minus frigiditate. Hæc enim inter omnes qualita- tes, quæ ab hepate eueniunt, facillimè vinci- tur, liquet autem quod cum in vnum conue- nerint vtri nque principij temperaturæ, to- tum exquisite secũdum illas afficitur corpus, paulo verò inferius ipsius dicentur indicia.

hic dicuntur de signis hepatis calidi, & sicci, ex superioribus. Nam coeuntibus duabus his ...ibus, hypochondria valdè hispida fieri necesse ... nguinem crassiorem, & sicciorem gigni ob eua... nem, quam facit calor, & repugnantiam siccita... ...rsus humorem. Fit igitur bilis flaua hac ratione ...tionem calidioris partis sanguinis: & quoniam ...ima alimenti portione bilem elicit, & procreat ...odi temperies. Porrò in ætate consistente atra his exuperat, non ex adustione flauæ, vt alij cre... Nam per tam longam ætatem non potest durare ...m humoris adustio, ac facta bilis purgatione, su...esset materia apta ad generationem atræ bilis: sed ...ries, quæ est calida, & admodum sicca ex ipso... ...imento plurimum humoris crassi, & melancholi...it: sicut aliæ temperies natæ, & aptæ sunt sibi si...a gignere humorem. Nam ex eodem cibo plus pi... gignet frigida & humida temperies, quàm aliæ: & ...a & humida plus sanguinis: calida & sicca plus bi... Eadem temperies, vbi iam remittitur calor & hu..., quod fit in declinante ætate, plurimum humoris ...ncholici, aut etiam atræ bilis, id est cum aliqua ...tione, procreabit. Quod verò legitur de sanguine ...iore simul & sicciore, meliorem habet in alio codi... ...ræco dictionem. Legitur enim (sicciorem & par...em) sequitur enim sanguinem fore siccum, si cras...st: repugnat autem rationi, si in hac temperie mul...anguis gignatur. Hic enim à calida & humida tem...e plurimus fit: nec quidem potest sanguis exupera...igentibus causis, quæ bilem flauam, & atram abun...e faciunt. Ac in hac quidem re ridenda est Acachiæ ...erpretatio, qui putat ideo sanguinem abundare de...e, quia subiungit Galenus venas in hoc statu esse la..., quasi necessarium sit loca vacua, & ampla necessa... repleri solidiore materia. Videndum enim est, an quod replendi vim habet, adsit: adesse autem non ...test sanguis in venis, nisi gignatur in hepate: gigni ...rò non potest (vt diximus) à temperie, quæ repu-

Bilis flaua quomodo in his gignatur.

Atra bilis quomodo abundet in ætate declinãte.

Acachiæ sententia ridenda.

gnantes habet qualitates cum natura ſanguinis. C
rum quod ſcribit de venarum latitudine & duritie,
ſæpe refellimus. Sequitur enim venarum latitudo
piam materiæ, ex qua ſunt factæ, & formam age
Nam parentes & magni ſibi ſimiles filios gignunt:
quid illi magnum habent, illud idem magnum effici
in ſua prole, ſi interim materia illis non defuit in
generatione. Durities vero in venis non ſequitur,
colorem nec ſiccitatem hepatis, ſi quidẽ illæ factæ ſu
antequam hepar eſſet conformatum: deinde ſi ve
ſunt duræ, & ſiccitas calori coniungitur, quomodo
tæ eſſe poſſunt. Repugnat enim dilatationi durities,
ſiccitas. Cæterum cum ſæpius de repugnantia hepa
& cordis egerit abſque diſtinctione, in hoc capite d
cet, quid poſſit cor aduerſus hepar, & quam temp
riem hepatis emendare poſſit. Illud autem notandu
in primis eſt, quod ſcribit illis verbis (nam, quæ
corde caliditas) non enim omnis caliditas, quæ in co
pore eſt, à corde proficiſcitur. Nam (vt ſuperius di
mus) vna eſt caliditas ex ipſis elementis: alia ex pr
ximis principiis viuentium ſingulis partibus cum pr
prio humore indita. Sunt præterea tres fontes calori
cor, hepar, & teſtes, vt antea ex primo de ſemine,
ſexto de morbis vulgaribus oſtendimus. Ergo calidi
tas cordis poteſt frigiditatem hepatis emendare, id e
temperiem, quæ à frigido hepate in corpus ſpargitu
quoniam cor ſuapte natura admodum calidum eſt, &
feruentes ſpiritus in ſingulas partes ſpargit. Quòd
calidius adhuc fuerit, quàm illius mediocritas poſtu-
let: non mirum ſi duplici caliditate immiſſam ab hepa-
te frigiditatem emendet: & econtra frigiditas cordi
caliditatem hepatis temperet. Nam ſi calidiſſimum ſua-
pte natura viſcus, frigidius ſit, quàm ratio poſtulat,
minus calefiet corpus ab eo, & ita frigidius euadet. At
verò non poteſt (inquit) ſiccitatem hepatis humidum
cor emendare: quoniam ſuapte natura cor admodum
eſt ſiccum, ita vt tantam humiditatem acquirere ne-
queat, quæ ſufficiat ad ſiccitatem hepatis corrigendam

Quid præſtare poßit in corpore cordis temperies & hepatis in mutua repugnantia.

ego dubito. Si enim cor humidius fuerit, san-
arteriosum, & vitales spiritus humidiores effi-
quibus siccitas, quæ ex sicciore sanguine ab he-
fecto in singulas partes resultat, temperabi-
umiditas autem hepatis (inquit) à cordis sicci-
dari potest, sed minus facile, quàm caliditas,
ditas: quoniam cor siccum suapte natura est, &
s spiritus, & sanguinem efficit, quæ superfluum
ite humorem refundere possunt: non tamen ita
vt in actiuis qualitatibus, & quia cor plus po-
alefaciendo, quàm in exsiccando. Ergo cor in
iendo primam vim habet: in refrigerando se-
n: tertiam verò in siccando. Hepatis autem sic-
n cor in contrarium habitum transferre non po-
uasi diceret, retundere, & aliquo modo tempera-
est: vincere autem omnino, & in sui naturam
erre nequaquam. Cæterum vt cor suapte natura
, nunquam potest ita humidum esse, vt siccita-
epatis emendet: ita hepar humoris fons, nunquam
cum esse poterit, vt humiditatem cordis in con-
m habitum transferat. Humiditas autem hepatis
imè siccitatem à corde proficiscentem vincet: ca-
s autem hepatis postea frigiditatem à corde emen-
statuatur. Postremo loco frigiditas caliditatem:
nque enim cum calidum sit, minus poterit alte-
frigiditatem emendare. In vniuersum tamen, vt
l dicam, plus potest hepar ad mutandam totius
oris temperiem, quàm cor: quoniam ab illo nutri-
tum mittitur, quo substantia partium mutatur,
etiam quòd solidior sit sanguis, quàm spiritus, &
pterea validiores impressiones facit: vnde videmus
trata sanguificatione vniuersum corpus pituitoso,
rigido humore abundare, frigidisque morbis corri-
In affectibus verò præter naturam calidis creandis,
potissimam, & maximã vim habet. Quod verò scri-
vniuersum corpus exquisitè sequi temperiem ean-
m cordis, & hepatis, verũ quidem est: sed etiam testes
n minimam habent in hac re vim: quandoquidẽ illis

præſentibus corpus calidius, & ſiccius euadit. Illis vel exectis degenerant mares à ſua natura, & temperiem atque mollitiem mulierum induunt, (vt ſuperius docuimus) viuentium temperiem vel momento mutari ob ſolorum viſcerum alterationes. Vnde pinguiora redduntur caſtrata animalia, & pilos alere nequeunt. Addere quoque hic debebat ſigna, quæ ſumuntur à paſſionibus hepatis. Oportet enim hos cupiditatibus maximè obnoxios eſſe, cum calor ſiccitati coniunctus, maximæ ſit efficaciæ. Dant etiam ſua indicia cauſæ iuuantes, & lædentes: nam à ſimilibus læduntur, à contrariis verò iuuantur. Eandem etiam temperiem produnt morbi calidi, & ſicci, qui frequentes in hoc ſtatu gignuntur.

Humidius autem, ac ſimul calidius hepar, minus quidem, quàm calidius & ſiccius hypochondria reddit hiſpida. Plurimum vero ſanguinis, & venas amplas, habitumque calidiorem, atque humidiorem facit, niſi obſtiterit cor, Si vero amplius in ambabus qualitatibus à naturæ modo recedat, à morbis, qui ex putredine, ac vitioſis humoribus fiūt, facillime capitur. Adhuc autem magis, ſi plurimum augeatur humiditas, caliditas vero non ita. Si autem contra, parum quidem humiditas creſcat, plurimum vero caliditas, minime vitioſis humoribus laborant.

Quæ de pilis hic ſcribit, fruſtra in omnibus intemperaturis repetuntur: aut certè nos non cogimur pilorum ſemper reddere rationem, quoniam ex contrariis contraria patent. Meritò autem in hac temperie ſanguis plurimus gignitur, quoniam hic calidus, & humidus, qui à ſimili temperie abundat. Quæ verò ſcribit de venarum magnitudine, iam ſæpe inter nugas repoſuimus.

Quæ verò de temperatura habitus corporis ad-
issima esse antea quoque ostendimus. Rectè
scribit huiusmodi temperiem obnoxiam esse
hi humorum, & morbis, qui ex illis nascuntur:
n difficilè retineri potest in hac complicatione
um caloris supra humorem: sed sæpe ex nostris
s accidit humorem dominari ex quo (vt postea
mus) incipit putredo. Non autem ea fit, (vt A- *Acachia error.*
scribit in suis commentariis) quòd natiuus ca-
umido dissipetur, & alienus immittatur, & hoc
quit putrescere. Nam vnus & idem est calor, so-
ferens per magis & minus, nec vnus rem dese-
lteri cedat: nec putredo est immissio caloris, sed
io rei: atque ea quidem fit, vt scribit Aristotel.
to meteo. quando passiuæ qualitates dominan-
uis: hic autem nullum ostendit dominium hu-
upra calorem. Quare nescit etiam quid sit putre-
quomodo fiat, sed, vt diximus, hæc postea dili-
s fortè, quàm alii omnes fecerint, tractabo. Sunt
huiusmodi corpora dedita maximè gulæ, & æda-
uptatibusque omnibus obnoxia. Nam ex humo-
peditatur materia, quæ sufficit ad voluptates, &
re vis agendi incitatur. Læduntur pariter à cali-
humidis: frigidis, & siccis iuuantur.

idius autem & frigidius hepar habet hy-
chondria glabra, sanguinem vero ad pitui-
naturam accedentem generat, cum vena-
m angustia sic & reliquum afficit corpus,
si à corde ad contrariam naturam transfe-
tur.

patent ex superioribus, quæ scribit de hypochon-
glabris, & agnoscuntur esse nugæ, quæ semper re-
de venarum angustia: ita quod scribit de sanguine
toso, confirmat meam opinionem, quòd pituita

vera gignatur in hepate. Nam si sanguinem pituito[...] gignit, pituitam quoque gignit. Est huiusmodi tem[...]ries cupiditatibus minimum subiecta, & facilè offe[...]tur à frigidis, & humidis: nec siticulosos, aut vora[...] reddit homines: quandoquidem ipsum hepar ita a[...]ctum, non potest multum concoquere, nec humo[...] à ventriculo sugere, ex cuius defectu fames, & sitis [...]scuntur.

Frigidius autem & siccius hepar cum pau[...] sanguine, & venarum angustia efficit co[...]pus atque frigidius, & hypochondria g[...]bra, nisi & hic cor dominetur.

Quæ de pauco sanguine hic scribit, videntur ratio[...] consona & fortè etiam addendum est sanguinem ill[...] pituitosiorem esse. Nam huiusmodi tẽperies similis [...]ei, quæ in senibus conspicitur. Quid verò de vena[...] angustia sentiendum sit ob hepatis tẽperies, sæpius [...] ostendimus. Frigidius corpus necessariò sequitur [...] sanguinis frigiditatem: nec cor multum in ea re pot[...] vt ostendit species ea hydropis, in qua multa pitu[...] aceruatur ob hepatis frigiditatem, & frustratam in[...] sanguificationem, quam cordis nulla intemperies [...]mendare potest. Porrò si pili sequuntur caliditatem [...] siccitatem, frigida & sicca temperies non erit glab[...] sed frigida & humida. Omittit etiam hic signa, quæ [...]muntur à iuuantibus & lędentibus causis, & ab aliis i[...] sæpius repetitis.

De temperaturis testium.

EX quatuor partibus nostri corporis, quas Gale[...] posuit principia in eo esse, superest vt de testiu[...] temperatura agamus. Quæ res cum attingat seminis [...]nerationem, maris & fœminæ procreationem, pro[...]

nem, vel segnitiem ad venerem, & eiusdem no-
minnoxiumque vsum, (hæc enim omnia pro di-
re temperaturarum testium ille fieri scribit) cogi-
profectò altius rem exordiri, ne ex incertis princi-
putatio instituatur. Supponit enim hic Galenus
esse, qui semen gignunt, quod Aristoteles negat
rum. Quòd si testes ipsi semen conficiunt, non ta-
propterea cõstat, ex qua materia illud efficiant: nec
adhuc, quid ipsum sit semen, & ex quibus partibus
tur, & vbi gignatur, quamque habeat illud vim ad
ationem. Item qua ratione nunc mares nunc fœ-
, & illi similes & dissimiles patri procreẽtur & ma-
: inter hæc quidem ab eo aptissime exordiemur, an
t à natura testes facti sint vt semen gignant. Negat
diximus) Aristoteles in lib. de partibus, & genera-
animalium, vbi cum statuisset cor principium esse,
omnia nascuntur, & ad quod aliæ omnes partes
antur, nititur probare testes non esse ad generatio-
necessarios, & ea quidem ratione, quòd non adsint
ibus animalibus, quæ generãt, vt serpentibus, & pi-
s: sed ideo factos esse, vt reuolutionũ & anfractuũ
minalibus meatibus sint causæ, ne prompta ad cre-
venerem sint animalia, quæ castiora esse oportet:
dere autẽ illos, ne meatus retrahãtur. Quo fit vt illis
tis, nequeat animal generare: quoniam scilicet mea-
retrahuntur: huncque esse vsum illorum, ex eo doce-
quòd inuẽtus sit taurus, qui statim à castratione non-
retractis seminalibus vasis coiuerit, ac generarit.
m tradit eorum vsum: quòd veluti pondera, quæ te-
adnectuntur ad tensionem, cor tendant: hoc enim esse
oris principium: sine tensione autem robur esse non
se: & propterea castrata animalia infirma debiliaque
idi, quia desit tensio cordi, quam testes antea præsta-
nt. Verum Aristotelis argumẽta facilè refelli possunt.
imùm enim illud non sequitur, testes non esse neces-
rios ad generationem, eò, quod eos non habeant om-
a, quæ generant. Nam ita respondere possumus.
nia, quę generãt, vel testes habere, vel aliquid, quod

Disputatio an testes facti sint vt semen gignant.

Aristotelis opinio.

Confutatur Aristotelis opinio.

proportione testibus respondet: quod Aristoteli su cere videtur, cum in singulis animalibus satis esse p tet, si aliquid huiusmodi reperiatur. Deinde etiam concedamus, nec testes, nec aliquid, quod illorum cem gerat, in multis reperiri: tamen & hoc etiam n sequitur, non esse illos necessarios ad generatione quibus dati sunt. Hac enim ratione diceremus pulm nes non esse necessarios ad vitam homini, eò quòd p sces sine illo viuant. Non enim eò, quòd aliqua pars vniuerso genere animalium non reperitur, ideo quib illa adest, non est necessaria. Ostendere debebat Arist teles testes non esse necessarios ad generationem in ho mine, equo, & aliis animalibus, quibus eos natura larg ta est. Et quomodo, quæso, id posset facere: quippe cu testes reperiantur in dissectionibus sæpe vel semine pl ni & tumidi, aut certè nunquàm prorsus sine semine. I meatibus autem, qui pæcedunt testes, aut sanguis solu aut nondum confectũ semen inueniatur: in aliis auten qui à testibus enascuntur, quę ab Anatomicis deferent vasa nominantur, iam elaboratum semen contineatu tanquam testes sint à natura facti ad semen ipsum for mandum perficiendumque: quod & ipse Aristoteles no scit, quomodo in primo de generatione animalium cap 12. testatur, testes inquam semen genitale perficere. Il lud verò ridiculum esse puto, quod scribit, inuentun esse taurum, qui statim à castratione coiuerit, & gene rauerit: quasi dolor, qui affligit ob testes recenter auul sos, non adimat coeundi desiderium. Quòd si id con cedimus: ob aliam tamen rationem, quàm quòd non dum sint retracti meatus, factum credemus. Nam dici mus à testibus iam elaborati seminis tantum esse trans missum in vasa deferentia, vt ex eo gignere possit ani mal: sed hoc non ostendit testes, non esse necessarios ad generationem illis, quibus à natura adsunt: quando quidem repleri non poterant meatus semine genitali, nisi testes illud prius elaborassent. Quòd si natura de dit testes castitatis causa, videbitur vtique in multis ani malibus huius rei rationem frustra habuisse. Cur enim

es & terrestria plurima animalia castiora esse o-
quàm serpentes, & pisces: præsertim quòd pass.
multa alia animalia testibus prædita, multò sala-
conspiciantur esse illis, quæ testibus sunt priuata?
estes facti sunt ad tensionem seminalium mea-
: nequaquam verò ad necessitatem generationis,
atenus eos meatus tendunt, fiet vtique, vt, si
meatibus appendatur pondus æquale testibus, gig
possit animal, non minus cui testes sunt exempti,
cui adhuc adsunt. At vero nec illud docere po-
quo pacto testes motum excrementi genitalis sta-
rem (vt ille ait) faciant, & castitati hac ratione con-
it. Nam si quemadmodum ea animalia, quæ inte-
habent recta, voraciora, sic propensiora ad vene-
sunt, quibus meatus seminales recti sunt dati. Te-
potius frequentem venerem excitabunt, vt potè
s dicat in plurimis animalibus ad tensionem mea-
m comparatos. Cæterum testes esse factos ad cordis
ionem, & corporis, animique robur, eadem refellit
o: quòd scilicet appenso aliquo pondere æquali te-
bus, idē robur in castratis, & integris animalibus resi-
et. Sed dicat, quæso, Aristoteles an arteriarum, vena-
m, & neruorum, (si velit) plurimæ reuolutiones, quæ
nt in spatio intercedente inter cor & testes, non im-
diant eam fieri tensionem, quam ipse finxit? Oporteret
im grauissimum esse pondus, quod tensionem facere
tum esset in partibus tam laxis, si ex illarum pondere
ndem cor etiam ipsum tendi necesse sit. Essent præ-
tea animosiores semper, quibus testes sunt maiores: se-
uitur enim maior tensio ex pondere & magnitudine
ndentium partium. At nihil huiusmodi docet experiē-
a. Sed cur non seruatur generandi vis & robur illis,
uibus testes duntaxat sunt contusi & collisi? Castran-
ur enim, & inepta redduntur ad veneris vsus multa a-
nimalia, vt boues & arietes eo modo, & non detractis
estibus. In qua re cum seruetur tensio meatuum, cordis-
que, & tamen pereat robur, generandique facultas, ne-
cesse est profectò alium esse ipsorum vsum. Adde quòd

hæc tensio nequit in omnibus reperiri, veluti in quibus testes intus conclusi sunt, & alicui parti anne vt in porcis fit. Quomodo enim in illis fiet tensio, c tamen in omnibus amittatur robur ablatis testibus. est quidem hæc ratio infirmitatis in castratis anin libus, quod remittatur tensio cordis: Sed quia vis lorifica, & propriæ naturæ causa quædam, vt ille tiam testatur, in vniuersum corpus immittatur, q detractis testibus euanescit, degenerantque mares fœminæ ob id à sua naturali conditione. Atque hæc quuntur incommoda eam opinionem de vno prin pio in corpore: quam etiam refellunt vsus, quos h pati, lieni, & multis alijs partibus adscribit. Igitur t stes semen conficiunt, & ad generationem sunt nec sarij. An vero solis testibus concessa sit hæc vis, nu videndum. Putant enim aliqui etiam in vasis dict spermaticis semen gigni, & communem hanc esse ill cum testibus facultatem, vt venis & hepati, commu nem volunt esse sanguificationem. Alii uero volunt il lud gigni in omnibus partibus corporis, & ab illis de cidi in coitu. Alii autem non in toto quidem corpore nec in singulis partibus, sed in illis solum, quæ solid & spermaticæ à medicis dicuntur, illud generari con tendunt. Nec desunt harum opinionum authoribu probabiles rationes: & si Aristoteli aliquæ non placen de cuius etiam sententia postea agemus. Igitur qui pu tant semen gigni in vasis seminalibus, aberrant: Nam argumento, quo vtuntur ex sanguificatione communi hepati, & venis, refelluntur. Soli enim hepati sanguificandi vis est concessa: non autem venis aliquibus, vt superius ostendimus. Eodem pacto soli testes semen conficiunt: vasa verò seminalia alterant quidem materiam, ex qua postea fit semen: tamen ea alteratio formam seminis non inducit: nec semen vocari debet quod in testibus nondum est receptum, & in illis postea concoctum & elaboratum. Alias verò propositas opiniones, nec probare, nec improbare possumus: nisi prius intellexerimus, quid ipsum sit semen, & ex qua materia fiat, & quomodo. Quare de his nunc agen-

Cur castrata animalia amittant natiuum robur.

An vasa spermatica vim habeant generandi semen.

Porrò Aristoteles in libro primo de generat. alium, quærens quid sit semen, diuidit omnia, sunt in corpore, in partes corporis, alimentum, liquamentum, & excrementum alimenti: docetque non esse partem corporis secundum naturam: iam ex eo, quamuis similari, nihil constituitur, neruo, aut carne: & quia ipsum separatum non vt partes omnes sunt separatæ. Nec illud quidem partem præter naturam, cum in omnibus insit, & ra ex ipso oriatur. Cæterum alimentum non esse: niam alimentum res est aduentitia. Et multo mi-colliquamentum esse, quoniam semen secundum uram est: colliquamentum verò præter naturam, d ex toto secedit propter motum caloris. Itaque en esse excrementum: verum non inutile: hoc e- naturæ nihil conferre, sed plus obesse, quo plus imitur: & idem in his, qui male habent, plurimum : semen verò minimum. Quare esse vtilis excre- nti partem aliquam, sed non esse prius excremen- n vtile, vt pituita: quæ cum cibo mixta, potest ale- , laboreque absumitur: sed posterius esse, & vlti- um excrementum. Illud enim esse, ex quo vnum- odque gignitur membrum. Concludit ergo semen se excrementum alimenti sanguinei, quod vltimum membra digeritur. Verum Aristotelis opinionem iligenter expendere oportet. Primum enim, dum vult uærere quid sit semen ex enumeratione eorum, quæ unt in nostro corpore, omittit multa, vt humores, spiri us, spirituosamque substantiam: quæ vel semen est, vel roxima seminis materia. Prҿterea omittit pinguedinē: nec facile quidē est docere, quomodo hæc à semine dif- ferat: nimirum cum videamus in illis defi cere alteru- trum, cum aliud abundat. Prҿterea cum menstrua etiam sint excrementa vt semen, (quemadmodum ille scribit) non satis docet quomodo illa inter se differant: cum dicit, menstrua semen esse nonpurum, sed indigens confectionis. Non enim sanguis menstruus fieri po- test semen: quippe cum natura soleat per menstrua eua- cuare non solum sanguinem, qui copia grauat, sed

Quid sit semen ex qua materia & quomodo fiat Aristotelis opinio.

Aristotelis opinio expēditur.

etiam quod qualitate & substantia est noxium & maligno: Semen verò ex eo, quod est in sanguine aereum, oleosum, pingue, & perfectum, gignatur. Quo fit vt semine excreto, & si pauca est materia, corpus debilitetur: quia spirituosa est, purissima & maxime cognata nobis: sanguis vero menstruus excretus, & plurimus est, naturam tamen alleuat, tanquam inutile excrementum. Adde quod rectius vocasset semen esse excrementum quantitate, quam vltimum & vtile. Nec fere repugnat, aliquid esse excrementum & vtile. Nam ideo excrementum dicitur, quod excernendum sit, quia inutile. Quæ enim sunt vtilia, ea natura retinet: quę vero naturaliter expelluntur, ideo expelluntur quia molesta sunt, & propterea inutila. Ac quantitate quædam agnoscuntur esse excrementa; quales sunt optimi humores, qui adeo sunt aucti, vt vasa sua distendant, & naturam grauent: quibus natura remedium inuenit per euacuationem, vt in pueris, & adolescentibus accidunt sanguinis profluuia ex naribus, eo quod in illis plus humoris gignatur, quam exigat corporis nutritio. Hoc sanè modo semen excrementum esse agnoscitur: quippe cum in pueris, dum in alimentum humores consumuntur, & in senibus, vbi illi deficiunt semen non gignitur. Nec illud quidem omittere possum, quod scribit Aristoteles, semen esse sanguinis & alimenti excrementum. Nam corporis & concoctionis, quæ in corpore fit, non alimenti dicuntur esse excrementa, quomodo stercus, vrina, & bilis vtraque dicuntur esse excrementa, eo quod post concoctionem relinquantur inutilia: Semen verò ex sanguine ipso fit. Non ergo excrementum est. Nam partes similares non dicuntur esse excrementa humorum, ex quibus fiunt: nec sanguis ipse dicitur esse excrementum chyli, ex quo conficitur. Ex quibus patere puto genus, quod assumendũ est in definitione seminis. Est enim semẽ excrementũ, nõ qualitate, sed quãtitate eius partis, cui⁹ est excremẽtũ. Verũ in eo dubiũ maximũ est vbi nã fiat & ex qua materia. Nam, vt diximus, quidã nulla facta

Seminis materia ex purissima parte sanguinis.

Excrementi ratio in quo sit posita.

Semen quo modo sit excrementum

Semen quid & an fiat in singulis partibus antiqua opinio.

...ie testium, (in quo euidenter errant) cōten-
...men fieri in singulis partibus, & ab illis in coitu
...Et antiqua fuit hęc opinio, quatuor potissimum
...it Aristoteles, argumentis innixa. Quorum
...umitur ex similitudine natorum, & parentum.
...enim gignuntur filij parentibus toto corpore
...alis partibus: quod aiunt huius opinionis au-
...fieri non posse, nisi ex toto, & singulis partibus
...um aliquid venerit: id autem nihil aliud esse
...quam semen. Secundum argumentum sumunt,
...x mutilatis procreentur mutilata: Semen enim
...quæ deest, parte proficisci negant: accidere au-
...id non procreetur, vnde semen non decesserit.
...um ducunt argumentum à vehementia volupta-
...æ in seminis excretione fit: quæ cum vniuersum
...s afficiat, ab vniuerso corpore id proficisci osten-
...ltimo rationi esse consonum, vt quemadmodum
...aliquid est, ex quo primum generetur: Sic par-
...oque cuiusque sit semen aliquod proprium. Ve-
...is argumentis respondet Aristoteles. Et primum
...militudinem nullum adferre indicium: quando-
...em voce, vnguibus pilis, & motu similes procrean
...ex quibus nihil prouenit. Nonnulla etiam ex il-
...ondum habent, cum generant, vt canos aut bar-
... Maioribus item suis plerunque sunt similes, ex
...us nihil secesit: vt accidit in Helide, quæ cum
...iope concubuerat, non filium forma Aetiopis pe-
...t, sed natus ex filia erat Aetiops: Præterea, inquit,
...rteret in plantis ab omnibus partibus semen profi-
...Cum tamen illæ plerasque partes non habeant,
...quisque abscindere potest. Quinetiam ex fructibus
...il secedere, tamen eos eadem forma prouenire. Ad
...similitudinem maximè esse cum parentibus in par
...us organicis non tamen ex illis: sed ex similaribus,
...æ alterandi vim habeant, & conficiendi semen
...um proficisci. Alias addit confutationes hu-
... argumenti eo loco, sed præcipue hæ sunt. Ad
...gumentum ex mutilatis desumptum respondet: non

mutilatos ex mutilatis etiam gigni: ac filij quoque similes suis parentibus procreantur. Cæterum vo[...] tatem, quæ fit in coitu, non propter recessum sem[...] toto, contingere, sed quia prurigo vehemens ac[...] Quamobrem accidere vt minus voluptate afficie[...] qui frequenti venere vtuntur. Item voluptatem [...] in fine coitus potissimum esse. At si ex toto secer[...] tur non simul, sed singulis partibus, alijs prius, [...] post exultaret. Ad id vero, quod illi dicunt, ration[...] consonum, vt partis cuiusque sit semen aliquod [...] prium, vt totius aliquid est, ex quo primum gign[...] respondere videtur, ex semine nihil fieri vt ex ma[...] sed vt ab agente in eo autem esse, quod vim hab[...] tum & partes formandi: non tamen propterea ess[...] cessarium, vt vis, quæ singulas partes format, in [...] ne sit, quod à singulis partibus sit decisum. Sun[...] dem Aristotelis confutationes probabiles: sed quæ [...] tra illum adferri possunt, non minus vero sunt pr[...] ma. Nam à voce, motu, & colore, alijsque acci[...] tibus corporis, quibus filij parentibus sunt similes, [...] men proficisci non debet: quoniam hæc sequu[...] partium constitutionem, tanquam vmbra corpus: [...] pterea à partibus ipsis recte sentiunt illi semen sece[...] & similitudinem fieri in partibus natorum, ad [...] sponte sequitur accidentium similitudo, scilicet p[...] rum, excrementorum, & si quit aliud est simile. Qu[...] vero filij non parentibus, sed cognatis & maiori[...] nonnunquam sint similes, dicere possent huius opi[...] nis authores, hanc similitudinem non ex semine fi[...] sed ex imaginatione, vt mulieri accidit, quæ fili[...] peperit nigrum, eò, quòd picturam Aethiopis int[...] retur dum coiret. Id quod etiam docent maculæ, q[...] prægnantes mulieres filijs imprimunt ex rerum, q[...] appetunt, similitudine. Adferre possunt & in pla[...] rudiorem esse generandi rationem, quam in anim[...] libus, quæ ex semine procreantur. Hæc enim [...] solo semine in vtero recepto generari posse: plan[...] vero non solum ex semine, sed etiam ex plantatio[...]

Aristotelis confutationes expenduntur.

: & alijs modis paſsim Prouenire. Cæterùm
nt illi eos, qui mutilati ſunt poſt natiuitatem,
s filios gignere: eos vero, qui vitiati ſunt in
eratione, tales ſemper liberos generare quales
t. Quod ſi aliquando aliter contingit, id fieri,
terius parentis ſani & integri ſemen, vitium
emendauit. Illud vero negare non poteſt Ari-
, voluptatem quæ fit in coitu, magna ſui par-
ingere ob excretionem, quæ fit à toto corpore.
n docent totius corporis macies, decoloratio,
as, oculorum cauitas, & alia multa accidentia,
s ſequuntur, qui immoderata vtuntur venere.
hæc indicant vniuerſum corpus commoueri, &
d ab illo ſecedere: ita propterea nollem affirmare
eſſe id, quod à toto proficiſcitur. Sed de hac re
. Qui verò putant ſemen non à toto ſecerni, ſed
à partibus ſolidis, & albis, ijs vtuntur argu-
s: quod illæ partes à ſemine ſint factæ, & pro-
a ex ſemine nutriantur. Igitur in illis fieri illud.
m illi aberrant. Nam nulla pars ex ſemine fit, ſed
es pariter ex ſanguine, ex quo etiã nutriuntur. Præ-
ſi ſemen gignitur in illis partibus, cur eunuchi nõ
nt generare. Addo quod ſimilitudo filiorũ nõ ſo-
eſt in partibus illis, ſed in figura, & forma totius
oris, in qua coſtituenda omnes partes, & non ſolũ
maticæ ab illis dictæ aſſumuntur. Iam vero Ariſto.
ionẽ aggredior, quæ mihi tantò erit difficilior ad
tandum, quantò difficilius eſt ab ipſo autore con-
pta. Cùm enim ſtatuiſſet ſemẽ eſſe excrementũ ali-
i ſanguinei, infert ideo filios ſimiles eſſe parẽtibus,
a ſimile eſt, quod ad partes acceſſit. Itaque ſemẽ ma-
, aut faciei eſſe manũ indefinitã, aut faciẽ, & poten-
ſemen tale eſſe, quale quodque illorum eſt actu. At
m opinionẽ ait differre ab alia, quòd illa dicat ſemẽ
to ſecedere: ſua verò ad totum facere, vltimumque
edere, & reliquas eſſe ſimiles ei, quod eſt conſum-
m. Contra quam opinionem multa dici poſſunt.

An ſemen à partibus ſolidis decidatur.

Ariſtotelis opinio de loco vbi fiat ſemen & à quibus locis decidatur.

Nam præter ea, quæ diximus antea de seminis natu
si illud excrementum est, vt ipse diffinit in fine qu
capitis secundi libri de generatione animalium, qu
inconcoctum remanet, & terrenum simul est in cor
ribus, quomodo semen excrementum vocari pot
Est enim illud spumosum, pingue, & propterea aer
& aqueum, (vt ille etiam alibi tradit). Et siue, (vt
vult) vltimum in membra digeritur, siue (vt Anato
docet) in testibus, & vasis spermaticis angustis, &
multas reuolutiones implicatis continetur, necesse
non esse in eo cruditatem aliquam, sed perfectam c
coctionem: & meritò quidem, si in illo forma iam r
det, quę quidem perfectissima res est. & non nisi in p
fecto, elaboratóque subiecto apta est esse: in excren
to verò aliquo maxime crudiore minime. Præterea
militudo filiorum ad parentes, non potest sumi eo m
do, quo ille scribit. Nam si demus semen accedere
partes, tamquam excrementum vltimi alimenti: n
propterea ex eo accessu similitudo oriri potest. C
enim hoc primum non contingit sanguini, quod m
xime accedit, & trāsit in naturam singularum partiu
quas nutrit. Nam excrementa, vt quæ ex dissimili m
teria fiant, ex contactu & accessu, quem habere possu
cum partibus, numquam penitus similia his fieri p
sunt, vt apparet in generatione sanguinis: id enim
quod in eo est, ex quo bilis vtraque fit, dissimile m
net: & quia dissimile est, & inutile, ideò postea exce
nitur. Est ergo excrementi natura hæc, quod sit dissim
le. Quare non potest proles similis fieri parentibus,
semen est excrementum. Addo quòd si ex accessu nu
trimenti ad partes, nutrimentum ipsum, vel excremen
tum, quod ex eo fit, formam partium recipiũt, cur chy
lus, qui concoquitur & assimilatur à ventriculo, vel ex
crementa, quæ relinquuntur ex illius concoctione, for
mam ventriculi non recipiunt, & ventriculum aliũ ge
nerare possunt. Deinde cum similitudo filiorũ ad suo
parentes, sit in omnibus similaribus partibus, seme
autem ipsum sit album, non posset esse similitudo, nis

is exanguibus, quas medici ſpermaticas vo-
rnoſæ enim, quæ rubent, non poſſunt excre-
ſeminale gignere. Adhæc cogitur Ariſtoteles
men ab omnibus membris reſcindi poſt ſuum
acceſſum. Nã in primis id docet, quòd per coi-
nbra omnia exteriora appareant fieri gracilio-
diora: quod ſine euacuatione fieri non poteſt.
nodo, quæſo, ſemen manus (vt ille ait) poteſt
entia manus, ſi ſemen ſemper accedit partibus,
nu non recedit, vt in eo, qui gignitur, ſimilem
procreet. Nec hoc quidem prætermittendum eſt,
ſemen eſt alimenti vltimi excrementum, neceſ-
illud eſſe omnium partium excrementum, & ita
nibus partibus ſecedet, vt alij volunt, differet er-
ſtotelis opinio ab aliorum opinione, quòd illi
recedere à ſingulis partibus ſemen putent: Ari-
es vero primum accedere ad illas, deinde recede-
eis ſtatuat. At ſi ſemen fit per alterationem, & cõ-
nem ſanguinis, vel eſt illius excrementum, non
it habere ſimilitudinem, cum partibus organicis:
e cum concoctiones, & excrementa fiant per al-
onem & concoctionem: quæ actiones proueniunt
erie partium ſimilarium, non à ſtructura partium
nicarum. Accedit quòd Ariſtoteles non poſſit do-
, vbi ſemen hoc fiat. Nam ſi in teſtibus non fit, (vt
vult) & accedit in omnes partes, in illis quoq; fiet:
m excernetur, ab illis recedet, quod negat fieri poſ
abet ille in fine cap. quinti lib. ſecundi de genera-
e, purgationes ſeminales à ſepto venire: principiũ
n naturæ illic eſſe: & propterea motus à genitali
pectus deuenire: quæ verba oſtendunt eum autho-
diſſectionis noſtrorum corporum planè ignarum
ſſe. Quis enim vnquam vidit in Anatomis, vel in
to contineri ſemen, aut ab illo meatus aliquos ferri
pudenda, per quos ſemen ferri poſſit: cum nihil eui-
ntius ſit, quàm ipſum ſemen in ipſis teſtibus procrea-
, in illis contineri, & ab illis per coitum emitti. At ſi
men eſt potẽtia manus indefinita, aut alia pars, quo-

modo habebit rationem artificis, & formam dare si-
gulis partibus poterit: actu enim sit, oportet, quod a-
quid facere, & hæc præstare potest. Postremo quom-
do filij possunt esse similes matri, si fœmina semen n-
lum procreat, vel emittit? Sed solum materiam præb-
Nam opificis est, & nō materiæ, formam, quam hab-
præbere aliis. Hæc contra Aristotelem sufficiant. E-
vero quid sentiam in re tam dubia nunc subiicio. Et c-
co semen gigni in testibus: qui vt instrumenta gener-
tionis facta sunt, & comparata à natura, ita insitam vi-
habent, vt præstare possint, quicquid ad seminis gen-
rationem pertinet. Nam semen ex sanguine fit: non at-
tem ex excremento sanguinis, vt ostendunt vasa spe-
matica à vena & arteria magna orta, & in testes impl-
tata. Illa enim non excremento aliquo, sed sanguin-
puro plena apparent in dissectionibus, & qui contin-
tur sanguis, tanto magis albescit, & ad rudem semini-
naturam accedit, quanto propinquior est testibus: i-
quibus semen iam perfectum residet copiosum in illis
qui rara vtuntur venere. Porro talem sanguinem pin-
guem, oleosum, & puriorem testes ipsi primo trahunt:
vena, & arteria magna, & consequēter ab omnibus aliis
venulis, & à singulis etiam partibus, per quas est spar-
sus roris modo, & nondum planè assimilatus, & factu-
nutrimentum partibus. Nam vt vesica, quæ recipit vri-
nam, aquosum humorē elicit, à singulis partibus, tam-
quam sibi familiarem: sic testes, quod est in massa san-
guinea pingue, & oleosum, vndequaque trahūt, & cum
exit semen in illis elaboratum, naturali appetitu simul
cupiant repleri: atque ita commouent à toto corpore
eam materiam, & ea deciditur à singulis membris, ad
testésque descendit. Vnde videmus post coitum, & se-
minis emissionem corpus reddi flaccidius, & rugosum,
quod vacuationis factæ à singulis partibus est indiciū.
Et quia materia illa est multo spiritu plena, & purissi-
ma substantia, pariter fit, vt post coitum animalia red-
dantur debiliora, & mœsta. Maxima autem ea voluptas

Authoris opinio.

Semē ex sanguine fieri probat & non esse excrementum sanguinis.

Testes vi sua attrahere vndequaque materiā aptam ad generationem seminis.

Cur post coitum animalia rugosa debilia & mœsta fiant.

confricatione quidem pudendi, verum non
d quatenus ex ea testes, & vniuersum corpus
entur, ab illisque materia, ex qua fit semen, &
men à testibus agitatur, & tandem exit. In ex-
autem, voluptas cõtingit, si naturales illæ fue-
atet in excretione alui, vesicæ & vteri: & tanto
luptas fit, quanto angustiores sunt viæ, per
xcretio: & quanto validior fit expulsio, & à
partibus, tanto plus intenditur voluptas. Sic
ato & Galenus, docent voluptatem, & dolorem
ando mutationes confertim fiunt. Cæterum te-
semen efficiunt, ob talem vim, quam habent à
vt solus fructus, veluti poma, pira suum semen
ciunt, in quo forma est singularum partium, &
eáque forma in semine est actu, vt in semine ho-
nima hominis est actu: alioqui quomodo semẽ
, opificis, & artificis rationem habere potest? si
rma est solum potentia: id enim nullam agendi
bere potest. Est ergo semen hominis iam homo,
ormam hominis habet: desunt solum membra
sa, & delineata, ac figurata, & in eo dicit Aristo-
emen esse potentia manum, caput, & alias partes.
ergo non querimus in plantis, an semen, quod in
gignitur & continetur, decidatur ab omnibus
bus ipsius plantæ: cum certissimum sit ipsum in so-
ctu gigni: & tamen ex eo semine fiunt & nascun-
lantæ eiusdem naturæ, & similitudinis, qualis erat
a, quæ semen illud procreauit: sic non est quæren-
, quomodo filij similes parentibus euadere pos-
si semen à singulis partibus non deciditur. Nam
s eam vim habent in corpore nostro, qualem po-
, & pira, gignendi inquam in se semen, quod for-
n totius habet: & in hoc solo differentia est, quod
nimalibus proxima materia seminis à toto corpore
iat, vt ipsa animalia allicerentur ad coitum, & gene-
onẽ ob eam, quæ fit illius materiæ commotionẽ, &
cretionẽ à toto. Non ergo mirũ est, cur toto corpore,

Voluptas in coitu vnde nascatur.

In semine formam esse actu & illã à testibus indi.

Semen homĩnis esse homĩnem.

Autor quomodo similitudinem seruet inter parentes & filios, etiam.

& singulis partibus nati similes sint patri. Nam c[...] pater in se partem habeat, nempe testes, aut quod tei[...] bus proportione respondet, quæ nata & apta est ger[...] rare semen simile toti & singulis partibus: & ipsum p[...] stea semen generatum, formam & vim habeat eius [...] quo genitum est, cum materiam est nactum idonea[...] ideo eam, quam habet in se formam, indit mat[...] riæ, & aliud sibi simile efficit, eo planè modo, quo fit [...] plantis. Nam fructus (vt diximus) in se gignit seme[...] in quo est forma totius plantæ: semen vero ipsum po[...] stea terra idonea obrutum, ex proprio humore, mate[...] riáque, quam in ipsa terra habet, aliam gignit plantan[...] sibi similem. Ergo homo cum semen gignit in testibus hominem gignit, quia in semine hominis forma conti[...] netur: deest solum materia, & organa expressa. Cum vero mas semen in vterum feminæ eiaculatur, & illic sanguinem optimum in qualitate & quantitate ad mē-bra procreanda inuenit, perfectum iam hominem pro-creat. Hæc opinio, & generandi hic modus omnia ab-surda euitat, in quæ alij omnes inciderunt, qui aliter senserunt: & ea, quæ in hac re sequuntur explicanda, ex his principiis facile trahi possunt. Nam cur claudi, & mutilati aliquando sibi similes: aliquando vero dis-similes generent, primum distinctione opus est de pa-rentibus, qui natura, vel casu male sunt affecti. Qui enim natura sunt claudi, tales solent procreare: quo-niam testes habent, in quibus vis residet, quæ naturam singularum partium refert. Qui ergo ab ortu ita sunt vitiati, vt plurimum, & diu similes natos gignent, nisi muliebre semen certo suo modo præualeat, & malum emendet, aut masculi semen corrigat vitia insita in se-mine fœminino. In claudis vero & mutilatis casu, ali-ter cōtingit: non enim claudus claudum generat: quip-pe cum testes facti sint in prima conformatione cum integris aliis omnibus partibus, quarum vim & for-mam integram & perfectam illi referūt. Nec eam qui-dem amittere possunt ob mutilationem membrorum: sicut cor, & hepar, & cerebrum insitas sibi à natura fa-cultates

Hominē gignere in se hominē, cum semen in se gignit.

Cur claudi aliquando similes, aliquando dissimiles filios generent.

...ates perpetuo retinent. Qui verò semen secedere ab omnibus partibus, vel ad omnes partes accedere, ...quam vltimum & vtile alimenti excrementum, di...it, reddere non possunt rationem, cur mutilati casu ...n etiam gignãt sibi similes, vt alij, qui à natura sunt ...rupti. Nam non minus in his, quàm in aliis accedit ...omnes, aut recedit ab omnibus partibus semen. Pa...e igitur puto cur filij patri similes esse debeant. Dat ...im pater semen, in quo illius est forma, & omnium ...rtium figura magnitudo, numerus, situs connexio: ...men vero ipsum formam, quam in se habet, vt gene...tionis opifex & artifex in idoneam materiam immit... Cur vero etiã matri proles similis esse soleat, Arist. ...i negat fœminas semen emittere, ostendere non po...st. Sed excutiamus, quæso, illius de hac re opinionẽ. ...t enim ille in lib. 1. de generat. animal. cap. 19. & 20. ...eminas menstrua emittere: & propterea etiam semen ...ec gignere, nec emittere posse. Si enim inquit semen ...set, mẽstrua non essent: nunc ideo illud non est, quia ...æc sunt. Sunt autem menstrua excrementum, vt se...en: quare duæ simul secretiones seminales in illis fie... non possunt. Præterea addit illos errare, qui putant ...œminam ideo semen conferre ad generationem, quod ...la interdũ in coitu simili voluptate afficiatur, vt mas, ...milisque aliquid humoris secernat. Nam (inquit) id, ...uod ab illis secernitur, non est humor seminalis, sed ...oci proprius. Vteri enim excretio est, quæ aliis euenit, ...liis non euenit, (quod plurimum dixerim) his, quæ ni...idæ fœminaréſque sunt: non euenit his, quæ fuscæ at...que viragines. Copia vero quibus euenit, non pro se...minis emissione interdum est, sed multo excedit: tum ...tiam ciborum diuersa ratio plurimũ facit, vt plus mi...nusue huius humoris excernatur. Voluptas autem, quæ per coitum sentitur, nõ solum semine exeunte accidit, sed etiam spiritu, ex quo consistente semen emittitur. Quod patet, tum in adolescentibus, qui nondum emittere queunt: tum in viris genituræ expertibus, voluptas enim his omnibus scalpendo excitatur. Adhæc, inquit,

De similitudine filiorũ ad matrem disputatio.

mulierem & adolescentulum forma similem esse, mulierem quasi marem sine semine. Impotentia en quadam fœminam esse, eo quòd semen ex vltimo a mento concoquere nequeat. Scribit etiam menstrua men esse non purum, sed indigens confectionis. quibus quidem concludit, marem ad generatione conferre semen solum: mulierem verò sanguine menstruum, & hunc solam materiam, illud verò sola formam gignendis rebus largiri. Ita enim se habe (inquit) menstrua & semen, vt lac & coagulum. Co gulum siquidem solum dat formam caseo: materia verò minimè. Porro lac materia est casei, ad forma verò nihil confert. Quibus quidem positis, videamu quomodo ille probet, cur matri aliquando similis gi gnatur fœtus. Agit de hac re in lib. 4. de gener. ani mal. cap.3. vbi vniuersam huius rei rationem ex tribu principiis sumit. Quorum primum est, omne agens ex cepto primo, agendo repati: alterum quod agens: ali quando magis patiatur, quàm agat: veluti cum aliquid calefacit, & illud magis refrigeratur à patiente, quàm illud ipsum calefaciat: tertium principium est, degenerare in oppositum, quod superatur: quo modo frigidum redditur, quod calefieri nō potuit. Itaque (inquit) cum semen viri planè vincere non potuit materiam mulieris, tunc fœtus similes redduntur matri: nec videtur aliud concludere posse Arist. ex longa ea tractatione, quam in eo loco de hac re instituit. Sed (bona ipsius venia) cogor hanc opinionem multis modis refellere. Atque illud primum aggredior, quod scribit fœminas semen non emittere posse, quia non possunt in se generare semen & menstrua. Quod enim ratio fingit fieri non posse, ostendit experientia. Quis enim est rei venereæ tam ignarus, qui non sentiat in ipso coitu semen emitti à mulieribus. Agnoscit enim hoc ipsum vir, cum sibi pudendum affatim aspergi, & calefieri seminis illius affusione sentit. Idem sentiunt mulieres antequam illud excernant, & cum ipsum iam eiaculantur. Nec existimare oportet id, quod ipsæ reiiciunt, esse excre-

Aristotelis opinio confutatur.

An fœmina poßit semen & menstrua facere.

um vteri, vt ille putat, aut mẽstrui portionem, vel
quidpiam, quàm ipsum semen. Nam aliarum re-
excretionem, quæ ab vtero prodeunt, nec tardare,
celerare fœmina potest: seminis autem potest Ac
ationis quidem periti viri, mulierem hortantur,
deat eodem temporis momento semen emittere,
mul vtrumque semen permisceatur, & ex eorum
one generatio fiat. Deinde aliorum humorum ex-
o in mulieribus aut est cum dolore, aut certè sine
ptate. Id vero quod nos dicimus semen esse, non
maxima voluptate eiicitur. Nec existimare quidẽ
tet (vt ille credit) voluptatem, quam sentiunt fœ-
e in coitu, contingere solum ex pudendorum con-
tione, ex qua oritur pruritus, & titillatio quædam.
idem accidit illis, quod viris, qui ex ea confrica-
e sentiunt quidem magnam voluptatem: sed om-
n maximam, cum semen iam excernitur. Id quod
dit, non solum in coitu, sed etiam per insomnia. Ex
patet non solum pruritum, & confricationem, sed
imè ipsius seminis excretionẽ quomodocunque fa-
n, voluptatem parere. Idem docent accidentia, quæ
priè viduas offendunt, quæ semine excreto quie-
t. Quid? quod fœminæ castratæ venerem non ap-
nt, etsi illis menstrua non desunt: ostendit enim id,
en in mulieribus gigni. Quod cum etiam osten-
t ea, quæ in dissectionibus apparent (vt anteà ostẽ-
nus) nemo amplius de eo dubitare debet. Præterea
n humorem, quò vterus semper abundat, mulieres
tinuo emittunt in coitu, ex quo superfluo madent
rum pudenda, semen autem raro emittunt mulieres
l tunc solum, cum eo abundant: atque inter mulieres
æ boni sunt habitus, exercitatæ & viragines, vt alij
s seminis gignunt: ita etiam frequentius, cum vene-
m exercent, illud eiaculantur. Excrementis vero vte-
propriis, quæ malè affectæ sunt fœminæ, magis abũ-
nt. Ex quo quidẽ apparet, Arist. malè intellexisse ex-
ementum vteri, pro semine: cum huiusmodi mulieres
maximè redundare: viragines vero minimè scribit.

Addo non esse absurdum, si fœmina semen & men[s]
gignat: quippe cum pura sit seminis materia: mens[
verò ex cruditate fœminis accidant. Cur enim ex
uersa sanguinis massa sæpè expurgata à menstruis p
gationibus, non habebunt aliquid purioris humo
ex quo semen in se gignere possint. Sed quid opus
rem, quę se oculis offert, negare. Possant enim mulie
semen suum ostendere album, viscidum, spumosu
eiusdem denique naturæ, cuius est masculi semen:
illud imperfectius est: hoc verò perfectius concoct
& elaboratum. Postremo quo modo negare potest A
stot. mulieres semen generare, & emittere: cum in c
I. libri quarti de gener. animal. scribat hæc verba. M
ris autem semen differt, quòd principium in se con
net tale, quo moueat, & alimẽtum in animali vltimu
concoquat: fœminæ semen materiam tantum præb
Ex quibus fatetur fœminas semen emittere: quod mu
tis rationibus fieri non posse in eodem opere acertin
contendit. Non curans interim, si illud solius materi
vel etiam formæ vim in generatione haberet. Itaqu
cum iam constet fœminam semen emittere. Sequitu

An semẽ muliebre materiæ, vel efficientis rationem habeat.

vt expendamus, cuiusnam principij vim obtineat: ma
teriæ (inquit hic Aristot.) quod suis principiis repu
gnat. Nam passim alibi nullam aliam materiam con
ferri ad generationem tradit, præterquam menstruum
sanguinem. Deinde si muliebre semen materiam præ
bet, cur etiam masculinum idem non faciet: & si hoc
formam dat his, quæ gignuntur, cur idem non facie
fœmininũ semen. Erit ergo in vtroque semine vtrum-
que principium, vt vult Galenus, cui opinioni prorsus
repugnat ipse Aristo. qui in nostra generatione marem
efficientis: fœmininam materiæ rationem obtinere scri
bit, eo quod hæc materiam solam, nempe sanguinem
menstruum: ille vero semen, in quo solum continetur
agendi generandique vis, conferat. Atque ita profectò
melius est sentire. Ex quo sequitur omne semen agen-
di vim obtinere: & propterea in semine fœminino ean-

uoque esse vim. Qua posita, facile est reddere *Cur fœtus matri aliquando sit similis facilis ratio ex authore.*
oem, cur fœtus similis sit matri, aliquādo non mi-
at aliquando etiam plus, quàm patri. Si enim a-
vim habet, cum omne agens sibi assimilando a-
irum non est, si in hoc opere fœmina etiam suam
btinet exercétque. Nec sequuntur quidem, pro-
n, quæ scribit Aristoteles, fœminam in se gignere
, si semen gignat. Habere enim tunc illam in seip-
endi & patiendi principium. Nam muliebre semē,
ctum in se habet, tamen perfectiorem alium adhuc
asculi semine requirit. Est enim actus, qui in se-
: fœminino insidet, veluti potentia, si ad semen vi-
nferatur, eo modo profecto, quo est calor insitus
ulis nostris partibus ex elementis, & propriis vi-
ium principiis, qui impotés est ad agendū, nisi in-
t calor alius à corde: qui cum eo coniunctus efficit,
erfectæ omnes reddantur operationes. Atque tanto
dem probabilior videtur hæc esse opinio, quanto
gis, ratio similitudinis ad matrem, quā tradit Arist. *Aristotelis rationes cur filii sint similes matri improbantur.*
philosophiæ, nec his operibus naturæ respondet.
m quod omne agens agendo repatiatur, hoc conce-
ur. Id enim docet ratio & experientia. Verum agen-
fieri similia patientibus, cum illa non vincunt, & hęc
n vincuntur, penitus negandum est: quia nihil ostē-
id verum esse. Obtunditur quidem & irrita fit agen-
facultas: sed propterea illà non degenerat in natu-
n patientis. Hoc enim fieri non potest sine agente a-
: quippe cum in omni actione, & generatione rerum
cessarium sit esse id, quod agat. Quare si id, quod an-
à agebat, ei, quod pati debebat, assimilatur, necesse est
id, cui fit assimilatio, agendi naturam assumat: nam
similare est agere, & agentis vis maximè in hoc casu
quiritur, vbi non solum simplicem generationem
ualitatum quærimus, sed generationem figuræ, con-
rmationis, numeri, situs, connexionis partium. Hęc
nim opificem desiderant maioris dignitatis, & præ-
tantiæ. Redditur quidem calidum corpus, cum frigi-

diori admouetur, aliquo modo frigidum: & frig calidum, cum calido applicatur. Sed non propter stantia calida, frigida redditur, cum calefacere no tuit. Perinde enim esset, ac si quis diceret ignem nerare in ligna, cum ille ob crassitiem, & humidit ligna accendere non potest: aut si dicamus securin lignum, cum lignum à securi non scinditur. Ratio Aristot. quæ sumitur ex reactione & passione, oste re non potest, cur filij similes aliquando matri red tur Quid verò Gal. noster de hac re sentiat, operæ tium est vt expendamus. Agit de ea re in secundo l de semine, vbi primum ponit quædam principia, inde ex illis nititur efficere, quod vult. Principia tem hæc sunt semen & menstruum pariter præber generatione efficiens & materiam, sed inæqualiter. di enim principium in semine potentissimum esse: teriale vero exiguum. Contra verò in menstruo ma riale esse validissimum, efficiens vero imbecillum. I terea in semine masculino potentiorem esse agēdi vi quàm in semine fœmineo, & propterea ex solo fœm neo semine nihil generari posse. Eam tamen vim, q in eo semine est, roborari, & augeri ex menstruo sa guine, qui per nouem menses illi (inquit) assidet: pr babiliusque esse, vt potius semini fœminino, quàm m sculino faueat, roburque addat adeo vt mirum non f fœmineum semen, quod in primo congressu imbeci lius erat tempore accessionis menstrui, validius aliqu do reddi. Aliud principium ponit, triplicem esse simil tudinem, vnam quidem totius substantiæ, veluti cun homo hominem, & equus equum generat, & hanc se qui materiam, quam mater præbet. Alteram esse simili tudinem & differentiam eorum, quæ sunt in eadem spe cie, vt hominis ad hominem, quæ (inquit) nascitur ex prædominio seminis. Alia est similitudo & diuersitas, cum nunc mas, nunc fœmina generatur, quæ res cau sam sumit ex causis calidioribus aut frigidioribus: & potissimum ex semine vtriusque calidiore vel frigidio re. Tunc, n. marem generari, cum semen est calidius &

Galen. opinio de similitudine filiorum ad parentes.

is concoctum: fœminam verò, cum illud frigidius
naléq; elaboratum. Sed omissa generatione maris
fœminæ, de qua posteà agemus, Infert ex prædictis
rationem in promptu esse, cur aliquæ partes simi-
otius sint matri, quàm patri. Nam in quibus parti-
(inquit) semen fœminæ præualet, in illis fit simili-
). Non enim propterea sequi omnes partes similes
i euadere debere, quia virile semen suapte natura
ualet muliebri. Nam præter eam vim, quam dixit
ini fœminino accedere ex menstruo, aliam addit
diuersis partibus ipsius seminis, quæ in coitu in
ersis temporibus excernuntur. Illa enim seminis
s, quæ primo excidit, crassior, spirituosior, melius-
concocta, & elaborata est aliis, quæ in secunda, vel
tia eiaculatione emittitur Quo fit, vt in commistio-
vtriusque seminis, in quibusdam partibus maris, in
ibusdam fœminæ semen præualeat, & qua præualue
, ea pars fœtus, ei cuius semen, præualet, similis eua-
. Hæc sunt Gal. verba, hæc est sententia, qua nulla *Gal. sentẽtia*
idem probabilior mihi videtur inueniri posse, sed *expenditur,*
incipia, ex quibus illam ducit, egent animaduersio- *et principia,*
. Nam in vtroque principio, nempe in semine & mẽ- *quæ ponit*
ruo ponere materiam, & id quod agendi vim habet, *notantur.*
surdũ est. Etenim anteà validissimis rationibus pro-
tum est, semẽ solius opificis rationem obtinere, cum
hil in seipsum agere possit, ita vt ex seipso aliud effi-
at, sed separatam materiam requirat. Lõgè absurdior
t opinio, quod in menstruo sanguine agendi aliqua
is sit insita. Quod enim est purum excrementum, &
equentem habet excretionem, ac post generationem
acit ad nutritionem, & incrementum corporis, nullam
ebet in se habere generandi facultatem, alioqui fru-
trà sæpe illa in eo esset: nam absoluta generatione, vbi
ola nutritione opus esset, otiosa illa esset. Deinde vbi
quęso illã caperet, an ab omnibus venis, à quibus con-
luit, an in ipso vtero: quę sanè vt absurda, statim patet.
Oporteret enim partem aliquã esse, quæ esset destinata

à natura ad hanc vim & formam inducendam: quo
do videmus testes natos, & factos esse, vt semen
ficiant. Igitur cum Gal. ostendere non posit loc
in quo menstruum sumat hanc vim: nec aliqua rat
aut ex eo quod euidens est sensibus, confirmare p
suam sententiam, dicamus cum Aristotele ex sang
menstruo solam materiam conferri ad generation
Ridendum verò & illud quidem est, quod scribit, m
struum sanguinem augere solum vim, quæ est in se
ne fœminino. Quomodo enim non augebit etiam
facultatem, quæ est in masculino: quandoquidem v
que semen statim in primo congressu vbi generatio
ri debet, ex illius opinione simul exactè miscetur ad
vt imposibile sit vnum affici, alio intacto. Præterea
semen ipsum attrahit ad se sanguinem menstruum,
materiam habeat generationis, plus sane attrahet m
sculinum semen, quàm fœmininum, vtpotè quod ca
dius, & validius sit. Postremò cum semen desinat e
semen in primis diebus, in quibus delineantur, & co
formantur partes, cur fingit toto eo spatio, quo fœt
in vtero continetur, huiusmodi seminis vim ab alio s
mine augeri. Hæc ergo reijciantur ex hac tractation
vt illud etiam, quod scribit similitudinem substanti
sumi à matre & materia. Nam quod homo gignatur a
homine, causa est hominis semen, quod gignendi sib
simile vim habet. Maneat vero quod bene dictum est
ex parte seminis, quæ prævalet in generatione, fieri pa
tes similes ei, cuius est semen. Iam vero cum pateat cu
nati nunc patri, nunc matri toto corpore, vel aliquibus
partibus similiores sint, videamus iam quare contin-
gat, vt maioribus similiores aliquando sint, quàm pro-
prijs parentibus. De hac re nihil scribit Galenus, agit
autem Aristotel. in libro quarto, cap. tertio de genera-
tione animalium, & dicit hoc fieri: quoniam in semine
generantis sunt facultates non solum propinqui a gen-
tis, sed etiam maiorum. Aitque ex his facultatibus
quasdam esse actu, alias verò potentia. Actu enim in-
sunt (inquit) motus eius, qui generat, & vniuersa-

Cur nati maioribus suis sint similes.

Aristotelis opinio.

hominis, animalis. Potentia insunt motus fœ-
maiorum tam in patre, quàm in matre. Aliud
principium, de quo antea egimus, scilicet id
n generatione non superatur, transire in opposi-
to ea facultate, qua non superarit quod generat.
accidere, vt cum exoluitur motus eius, qui ge-
ob minimam differentiam, vt primum in motu
transeat, mox in aui, atque deinceps ad hunc mo
n cæteros similes. In fœminis quoque transitus
t fit. Motus enim concipiẽtis, in motu soluitur
s: si non in eum, in auiæ, eodemque modo in su-
res. Quod si motus & facultas, quæ à mare est, su-
it: quæ verò à Socrate est non superarit, tunc ita
it, vt mares similes matri, fœminæ similes patri, ge
ntur. Quod si motus patris, vt mas est, & Socrates
superauerint, fiunt mares similes patri, & ferè ita ac-
, vt mares patri, fœminæ matri similes fiant. Item
otus, qua mas est seruetur, socratis autem soluatur
erit auo similis, aut alicui cæterorum superiorum
orum, prout solutio tetenderit: sed si quatenus est
, superetur, fœmina erit similis potissimum matri,
atem & hic seruatur motus, matri assimilabitur ma-
, aut alicui superiorum pari ratione. Idem modus
tium quoque est. Sæpe enim aliæ, patri similes, aliæ
tri, aliæ maiorum alicui similes fiunt: quoniam &
rtium motus alijs actu, alijs potentia. Denique to-
n huius rei rationem ex his sumi inquit, quod motus
facultates quidam sint potentia, alij actu, & quod de
neret in opositum, quod superatur, & quod transeat
motum proximum id, quod soluitur: & si minus, sol
tur in propinquum, si magis in remotiorem discede-
, demunque ita confundi, vt nemini suorum similes
rodeant, sed commune tantum relinquatur, vt homo
t. Cuius rei causa est, quod commune particularia
onsequitur omnia. Porro causa, vt motus exoluatur,
st (inquit) quod omne agens patitur etiam à patien-
e, & quòd etiam fiat, vt quod agit magis patiatur,
quam agat. Hæc quidem est Aristote. sententia, quæ

Summa rationum Aristotelis.

Aristotelis opinio examinatur. eget consideratione. Nam rationi esse consonum constat, vt in semine plures motus & virtutes & faculta[tes] ponantur, vt ostendit generatio corporis organici, [in] quo diuersæ natura partes continentur. Quod quid[em] semine habente vim vnicam & simplicem fieri non [po]test: sed ponere in eo non debemus motus quosdam [in] actu, alios verò potẽtia. Nam si omnibus tribuimus v[im] agendi, & assimilandi, non possunt vtique aliqui ex i[is] esse potentia: nimirum quòd vim agendi non habe[t] quod non est actu. Deinde (quod iam etiam osten[di]mus) mutatio fieri non potest in oppositum ex sola [re]pugnantia materiæ, & passione eius, quod agit. Nam [si]militudo requitit omnino, vt agat id, cui aliud fit sim[i]le. Præterea non patet, quod ait, in propinquum potiu[s] quàm in remotum fieri transitum. Nam cum id, qu[od] est maximè remotum, sit quodammodo vt vniuersal[e], id autem maximè seruari dicat, videtur rationi esse con[]sonum, vt potius antiquorum, quàm propinquorum affinium, cognatorumque similitudo seruetur. Postre[]mo si materia est, quæ exoluit motus seminis agentis cur potius vna facultas, quàm alia ex his, quæ sunt i[n] semine, aut omnes simul non exoluuntur. Cur enim facultas, exempli causa, quæ in semine est gignendi marem, potius exoluitur, quàm illa, quæ est gignendi similem patri: aut hæc exoluitur, seruatur verò illa, quę potest generare similes auis. Quę enim propinquioris est agentis, validior, (vt ille inquit) est. Quare ab eadem causa non videtur similiter exolui possę. Debebat etiam Aristoteles reddere rationem, cur similitudo transeat aliquando ad extraneos, qui nulla cognatione cum parentibus sunt coniuncti: in illis enim semen, & qui in semine sunt motus, nihil efficere possunt: quippe cum alienum sit ab eo genere semen, à quo proles nascitur. Ego, vt verè dicam quod sentio, puto, hac tractatione nihil esse in vniuersa philosophia difficilius. Si quid tamen dici potest, illud probabilius esse puto, quòd vtrunque semen, maris inquam & fœminæ, simul habeat agendi & patiendi vim: & vtrun-

Autoris opinio de similitudine ad maiores.

...peat in se actu diuersas facultates: quas integras ...quodque seruat, quantum alterum semen *per- ... Nam si masculinum semen secundum omnes ...cultates vinceret, perpetuò fierent filij similes ... & suis maioribus, quoniam similitudo seruatur ...ine, & veluti per manus descendit ad posteros. ...: nunquam appareret aliqua dissimilitudo inter ...tos, qui ab vno parente originem duxissent: sed ...iam fœmininum semen suas quoque habet fa-...tes, & proprios motus, fit dissimilitudo ex mutua ...ria, superante nunc magis vno semine, nunc alio: ... vero non toto ipso semine vincente, sed vel vna ... vel pluribus particulis. Quod quo modo fieri ...t, anteà ex Galeno ostendimus, cum docebamus ...ersum semen, quod in vno coitu excernitur, non ...aliter esse concoctum & elaboratum: propterea ...ingere, vt quod elaboratum est, efficacius sit & ...at. Quibus quidem positis, iam fortè patebit, ...similitudo transeat aliquando ad maiores. Id enim ...dere putabimus, quoniam seminis ea pars, quæ ...mbrum aliquod efformauit, integris viribus reser-...a est in commixtione cum semine fœmineo, ita vt ...erre possit maiorum, à quibus propagatio facta est, ...ilitudinem. Sic enim videmus aliquando omnes, ...i sunt ex eadem familia, per multas successiones na-...n habere, vel simum, vel aduncum, vel os la-...m, vel angustum, aut aliam partem referentem ma-...rum suorum imaginem. Sed maior adhuc difficultas ...anet in similitudine ad alienos, qui nullam in se-...ine, vel in materia societatem habent: nihil enim ...bemus in his, quod ex principiis naturæ duci possit. ...ant, qui velint id tribuendum esse imaginationi, & ...am dicunt oportere esse vehementem. Ideo enim ac-...dere, vt spurij marito similes etiam fiant: quoniam ...xor in coitu cum adultero, fixam habet coniugis ima-...inem, eò quòd vereatur, ne ab eo deprehendatur. ...uinetiam ob eandem imaginationem fieri, vt graui-...dæ mulieres diuersis, atque etiam fœdissimis maculis

De similitudine ad extraneos.

An matris imaginatio causa esse possit similitudinis filiorũ.

fœtus suos inficiant: factumque illud aliquando fu-
se, vt mulier similem filium pepererit, cuius ima-
nem in coitu intueretur. Hæc quidem, vt fortè null
aliam habent causam, quàm imaginationem, ita vel
mentiam ab imaginatione excludunt: quandoquid
grauidæ mulieres, quæ maculas ex rebus externis co
trahunt in suos fœtus, aiunt se vix animaduertisse. c
ex earum rerum aspectu vel leuissimè fuerunt affect
Cur verò non iam seruetur similitudo indiuiduor
generantium, nec speciei, sed gignatur monstrum,
quo magnę differentię reperiuntur, cum minus, aut m
gis à natura generantium receditur, causa rectè ab A
stotele traditur ex materia, quę facultates, & motus g
nerantis plus, vel minus impedit. Ac vbi materia
idonea: non tamen superatur, fit quod est maximè vn
uersale, cum fieri non possit particulare, quod perf
ctam proximi agentis formam requirit. Fit enim anim
aliquod ex sanguine menstruo, cum homo fieri non p
test. Tendit enim natura ad id, quod melius est sempe
Quòd si magis impediatur seminis agentis faculta, it
vt animal gigni non possit, tunc aliquid fit, quod inte
uiuentia & non uiuentia mediam naturã obtinet. Cuiu
generis sunt molæ mulierum: quæ etsi obscuros, haben
tamen quosdam motus, quibus animalis naturam æmu-
lantur. Quòd si materia penitus inepta est vt mutar
possit à natura agentis, & hoc ipsum male affectum, fi
id, quod toto genere præter naturam à Galeno dicitur
esse: cuiusmodi est in nobis generatio calculorum. In
eo verò superest dubitatio, cur scilicet accidat, cum gi-
gnitur monstrum, vt vnius potius, quàm alterius ani-
malis forma repræsentatur. Nam repertæ sunt mulieres
quædam, quæ filios pepererunt ore leporino, aliæ pedi-
bus ouillis. An in hoc etiam aliquid confert imaginatio:
cum fortè huiusmodi animalia vidissent prægnantes, &
eas partes appetitiuissent. Hæc vt dixi, ita obscura sunt,
vt videantur adhuc in arcanis naturæ esse recondita. Sed
fortasse multorum labore tandem peruia reddentur:
quare ad reliqua pergamus.

Cur in generatione monstra fiant.

Generatio eius quod tota natura est dißimile.

Cur in generatione monstri vnius potiusquam alterius animalis forma repræsentatur.

peratura vero testiculorum calida quidem
venerem procliuis, & masculorum gene-
rix, & fœcunda, celerrimeque genitales
rtes obsepit pilis, simul autem & circum-
centes attingit partes, frigidior vero con-
aria efficit. Et humida quidem multo & hu-
ido semine abundat. Sicca paucum & mo-
ice crassum generat semen.

nter indicia calidæ temperaturæ testium primum
it Galenus promptitudinem ad venerem: & meritò
dem id sequitur huiusmodi temperiem. Nam co-
di appetitus insitus est animalibus à natura, vt se-
n, quo grauantur & turgent, excernant, tamquam
tiam materiam, quod ostendunt vidui, & alij, qui
te consueuerant, atque intermissa venere plurimis
lis afficiuntur: quæ nullo alio remedio, quàm semi-
excretione tolli, nec etiam mitescere sæpe possunt,
mulat autem animalia ad venerem semen quidem
lum: sed in hoc maiorem vim habet, quod est copio-
m, & acre. Quæ enim huiusmodi sunt, expultricem
cultatem in cæteris etiam excretionibus maximè com-
ouent. Igitur calida solum temperies acrimoniam se-
ini addit. Ac cum modus seruetur in siccitate, & hu- *Causæ quæ*
iditate, materia suppetit ad copiosum semen gene- *salaces homi-*
ndum. Ac non solum quidem, qui ita sunt affecti, sala- *nes reddunt.*
es sunt, sed etiam veneris vsum moderate ferunt, nisi
orporis temperies siccior obstiterit. Nam vbi sanguinis
opia in venis continetur, testes calidi materiam ha-
ent, ex qua possunt semen suppeditare, & venerem re-
petere. Sunt verò etiam ad venerem prompti, qui acri
spiritu & flatu sunt pleni: Ab huiusmodi enim mate-
ria spongiosus neruus, qui distensionis pudendi in ma-
sculis est causa, inflatur, & natura ab illius acrimonia
irritatur, sed ad inanes conatus: Frequentes enim illi

sunt in venere, sed raro aliquid emittunt: nimirum cum semen sit, quod emittitur, quo illi non abunda[nt]. Quinetiam illi, qui seroso semine abundant, venere[i] maximè sunt: quo modo mulieres plurimæ frequent[er] gaudent coitu: serosum enim in illis est semen. Idem contingit in his, qui biliosum semen aceruant. Ergo quidam ob seminis copiam, alij ob acrimoniam, alij ob flatus, salaces fiunt. Alij vero id contingit ratione obiecti: omnes enim promptiores ad venerem redduntur, si coeant cum muliere formosa & sibi amica, quàm si cum deformi, & ingrata. Nam cum veneris vsus non expleatur nisi per partes, quæ voluntati obediunt, accidit vt cum cupiditas, & voluntas maximè commouentur, partes etiam promptæ reddantur ad sua officia exercenda. Natura enim corporis instrumenta creauit, vt animæ facultatibus pareant. Igitur musculi & nerui pudendum mouentes, atque erigentes, & pudenda etiam ipsa viri & mulieris, quæ voluntati etiam nostræ obediunt, adsunt prompta cum venerem appetimus. Atque etiam docet experientia testes ipsos sequi voluntatis imperium: alioqui reddi ratio non potest, cur illi in primo concubitu euacuati rursus sanguinem atrahant à venis, & fere temporis momento nouum semen procreent, quod per sequentes concubitus excernitur. Secundum indicium huius tẽperaturæ est (inquit Gal.) quod mares procreentur potius, quàm fœminæ. De qua re apud Arist. in primo cap. lib. 4. de gener. animal. Quidam enim protinus in seminibus hanc esse contrarietatem aiunt, semen enim quod à parte dextra excernitur, marem gignere, si præualet ei, quod à sinistra reijcitur: Contrarium vero accidere, si fœmina gigni debet: propterea sunt qui ligant testem sinistrum cum gignendis masculis incumbere volunt. Alij vero id dicunt accidere ex prædominio seminis masculi vel fœminæ: tunc enim marem prouenire, si masculinum semen euincit fœmininum: fœminam verò, si fœmineum prępollet. Alij verò non simpliciter in semen maris aut fœminæ causam reijciunt: sed si superauerit semẽ illud,

Mulieres cur venereæ.

Testes sequi voluntatis imperium.

De generatione maris & fœminæ disputatio.

ab ea prodit parte, qua mas & fœmina inter se
nt. Sunt verò, vt Galenus, qui solum in seminis
atem vel frigiditatem causam sexus reiiciant. Ait
lle in lib. de vsu part. & de semine, partes geni-
a viro non differre à partibus genitalibus fœmi-
uàm situ & magnitudine: hæc autem ratione ca-
ieri. Nam (inquit) mulier intus conditas habet
ales partes, quoniam illæ caloris defectu extra
udi nequaquam potuerunt: quod in masculis fit
er caloris abundantiam. Alij verò sunt, qui non in
n semen sed in vterum, causam hanc referunt. Sed
n eodem modo sentiunt. Nam quidam ex ipsis id
bunt simpliciter temperaturę ipsius vteri. Masculos
fieri si semen incidit in vterum calidum: fœminam
si nanciscatur vterum frigidum. Alij verò sunt, in-
uos videtur etiam fuisse Hipp. qui in latere dextro
em contineri: fœminam verò in sinistro arbitran-
Iam verò Aristoteles in eodem loco causam huius
sumit, ex actione & passione. Cum enim inquit prin-
um non superat, neque concoquere potest propter
oris inopiam, neque ducit in suam formam, sed tan-
er superatur, mutari in contrarium necesse est. Con-
rium autem mari fœmina est, videlicet quo alterum
s, alterum fœmina est. Hæc ferè sunt, quæ extant a-
d celebres autores de generatione maris & fœminæ:
æ facilius est refellere, quàm veriores causas inueni-
Nam qui aiunt, masculum gigni ex semine emisso à
xtro teste, refelluntur ex eo quòd nonnulli auulso te-
dextro, ex semine sinistri testis mares & fœminas gi-
nant. Qui verò aiunt fœminam gigni exuperante se-
ine fœmineo, ostendere deberent fœminas semper si-
iliores esse matri, quàm patri. Nam vincēte matris se-
ine, cur in omnibus non fit similitudo ad matrem, sed
exus seruatur, figura verò partiū mutatur. Eorum verò
pinio, qui dicunt id fieri ob partes seminis venientes à
udēdis, & vincente nunc parte, quæ à pudendis mascu-
i, aliàs vero superāte, quæ à pudēdis fœminę deciditur,
ex eo refutata est, quòd semen ab omnibus partibus non

Aristotelis opinio.

Quod mares non fiant ex semine dextri testis.

Vel exuperante semine viri.

Vel ex semine deciso à pudēdis masculi.

Ridiculum est se credere vterum ob frigiditatē intus latere viri pudenda extare ob caliditatem.

Marem non fieri ob vteri caliditatem.

secernatur. Galenus verò, qui tradit ob seminis c[illegible] ditatem & friditatem diuersitatem hanc continge[illegible] & è fortè sentiret, si modum verum doceret, quo c[illegible] tas vegeta, aut debilis hæc efficere possit. Nam ri[illegible] lum est credere intus esse conditos vteros mulieru[illegible] debilitatem caloris, cur enim vesica, intestina, &[illegible] multę partes pariter in viris, vt pudenda non extra[illegible] minent. Nam vnam partem potius quàm aliam [illegible] non debet propellere. Deinde frigoris officium est[illegible] tius quàm caloris comprimere, exprimere, & prop[illegible] re: huius verò est attollere, dilatare. Erunt ergo m[illegible] res calidiores, quarum scilicet genitales partes maio[illegible] profundiores. Addo quòd male distinguit maris g[illegible] talia ab his, quæ sunt in fœmina, maximè ob situ[illegible] magnitudinem Nam conformatio præcipuam oste[illegible] differentiam. Sunt enim concauæ partes mulierum, [illegible] lidæ verò virorum: conformatio vero, in qua spe[illegible] mus figuram, concauitatem, asperitatem & lenita[illegible] partium, vt etiam numerus, magnitudo, situs & con[illegible] xio, opera sunt formatricis facultatis non ipsius calo[illegible] Iam verò qui aiunt marem fieri ob solius vteri calidi[illegible] tem, non vident se recedere à principiis naturæ. N[illegible] cum hoc pertineat ad conformationem partium, nec[illegible] se est vt causam sumat à generante, à quo motus om[illegible] principium. Ex quo etiam refellitur Hipp. & aliorū opinio, qui sexum mutari dicebant ob dextram, velsi[illegible] stram vteri partem. Nam si in ipso semine non fue[illegible] hæc vis, ab vtero ea sumi non poterit. Præterea put[illegible] bant illi muliebrem vterum diuisum esse in dextram, [illegible] sinistrā partem, & in vna quaque distinctos esse loco[illegible] in quibus si contingeret, plures fœtus concipi possen[illegible] Quod quidem experientia planè falsum ostendit. In ca[illegible] nibus verò & aliis multis animalibus loci distincti ap[illegible] parent: muliebris autem vterus formatus est instar cu[illegible] curbitæ, quæ ceruicem habet oblongum, fundum ve[illegible] ro latius, in quo nulla penitus est locorum distinctio. Propterea mulieres sunt, quæ mares gerunt in latere dextro, aliæ in sinistro: aliæ, quę vterum gestant altius

Hippocratis opinio non recipitur, quòd ob diuersos locos in vtero mas aut fœmina tur.

vbi,

primitur ſeptum tranſuerſum, aliæ depreſsius, *Ariſtotelis opinio confutatur.*
nil ex geſtatione, loci ipſius vteri, & fœtus ſitu
: certum colligere poſsimus. Cæterum Ariſt.
em, quę nititur actione & paſsione, iam antea
ius. Nam conformatio diuerſa partium, diuerſi
ferentes connexiones, fieri non poſſunt ex eo,
ateria reſiſtat agenti, & ſe planè vinci non pa-
requirunt enim hæc alicuius agentis vim, quæ
ibi aſſimilare & formare in ſuam naturam id,
atitur. Præterea niſi ſemen vinceret, & domina-
ro ſuo arbitrio, non poſſet vtrique cum tanto ar-
muliebria fingere & figurare. Quid ergo in hac
ndum. Dicam poſt tantos viros, bona omnium *Authoris opinio cur mas & fœmina gignantur.*
differentiam ſexuum fieri potiſsimum & maxime
iditatem & concoctionem perfectiorem, aut de-
em. Vtrumque enim ſemen pariter habet in ſe
gnendi hominem, quoniam in ſemine eſt ſolum
hominis, cuius mas & fœmina æqualiter ſunt
cipes: non eſt autem in ſemine forma fœminæ po-
uam maris, quoniam mas & fœmina forma non
runt, ſed ſolum ſexu, in quo cognoſcitur perfectio
r & minor: mas enim fœmina perfectior eſt &
terea à perfectioribus principijs ille debet gigni.
am perfectio hęc non poſsit ſumi à ſubſtantiali for
neceſſe eſt, vt ſumatur ab accidentali, nempe à pri-
qualitatibus, quibus illa vtitur, tanquam inſtru-
tis ad naturæ opera formanda & exercenda. Ac
am quidem videri non debet, ſi natura, quæ eadem
n ſemine, ob diuerſa proxima ſua inſtrumenta, ſer-
a eadem forma totius, diuerſum ſexum efficit: quan-
quidem id etiam docent artes, quæ ob diuerſitatem
trumentorum contundunt, ſecant cæſim, punctim
forant, aut aliud quidpiam diuerſum efficiunt. Igi-
, vt hęc colligam, ſemen calidius, optimeque con-
ctum mares gignit: quod verò frigidius eſt, & malè
boratum vel generare non poteſt, aut fœminam pro
eat Illius enim generatio perfectiora inſtrumenta,
ec vero imperfectiora deſiderat: quod etiam docent,

quæ in generatione contingunt. Qui enim freque
coeunt, aut vesperi, aut vino & crapulę sunt dediti,
stud:js animi incumbunt, aut seniores, aut iuniore
istunt: vel alio modo ita sunt affecti, vt semen b
non concoquant, illi fœminas procreare solent: r
sculos verò, qui concoctionem perficiunt & coitum
pectant, donec abundat semen optime elaboratũ p
pterea non temere etiam creditur conferre semé, qu
emittitur à teste dextro. Est enim ille alio, vt dex
partes sinistris, calidior, & propterea ad concoctio
fæliciores obeundas aptior. Confert forté etiam a
quid menstruus sanguis, & vteri caliditas, faciliusen
caliditas, quæ in semine est potest suum munus exer
re, vbi materiam sibi similem, & locum accommod
tum, in quo fit generatio, inuenerit. Hæc habui, q
de generatione maris, & fœminæ excogitare potui, f
cundam huiusmodi temperiem esse dicit, eò, quod pl
rimum & bene concocti seminis hæc gignat: nam f
cunda ea natura esse non potest, quæ vel raro coire p
test, vel semen procreat male concoctum. Duæ ergo c
ditiones requiruntur ad fecunditatem, quas meritò c
tinet temperies calida. Nam ob calorem dominante
optime ab ea concoquitur semen. Quoniam vero i
humido & sicco seruatur mediocritas, materia suppet
satis copiosa ad seminis generationem. Eadem temp
peries genitales partes, & circumiacentes, quales sun
perineum, inguina, & infimus venter, celerrinè, id es
in primis annis adolescentiæ pilis obsepit. Nam hæ
temperies terrenum excrementum suapte natura gene
rat, cutemque exsiccat, in qua postea fiunt constante
perforationes, in quibus pili firmas radices figunt. Cæ-
terum frigidior temperies testium contraria (inquit) ef
ficit, idest ad venerem non est, procliuis, & fœminarum
generatrix, & infœcunda, eo, quod aquosum & pau-
cum semen generet, ex quo nihil, aut fœmina genera-
tur, paucos etiam edit pilos huiusmodi natura. Iam
vero humida temperies multo, & humido semine a-
bundat; multo quidem ex sua opinione, quia humor

ateriam suppeditat copiosam: humido verò, eratus calor, qui hic ponitur esse, exuperante iditate, non potest humoris hunc excessum , verùm cum seminis materiam suppeditent artes corporis, vt generetur copiosum semen, um humiditas, sed sanguinis benigni & oleosi tia in corpore, causa erit. Quòd verò humi- atur, hoc certè facit testium intemperies hu- Porro quod scribit de sicca temperie, minus probabile est: Nam siccum in nobis non agit: è paucum, nec crassum generare potest semen. enim est, quæ in nobis crassiora fiunt, incrassa- endo partes tenuiores, & alias cogendo, hic nit alia indicia temperaturæ humidæ & siccæ. n non est rationi consonum, humidam ad ve- atis esse procliuem, si multo semine abundat, narum generatricem, & procreatricem pauco- orum: siccam verò non esse quidem ad venerem em, nec fœcundam: nimirum quòd semine non t: sed tamen esse masculorum generatricem. calor, sic siccitas facit ad masculorum genera- : quippe cum mas non solum calidior, sed etiam sit fœmina. Addere etiam debebat signa, quæ tur ab incremento testium. Nam calida tempe- tim attollit testes, & illos maiores reddit: frigi- ò tardi & exigui est incrementi: humida verò ca- sequitur: sicca verò omnium fortè minimè con- incrementum.

dior verò ac siccior crassissimum semen bet, & fœcundissima est, ac celeriter ab itio protinus ad coitum excitat animal. ed & his genitales partes citissime hispidæ unt, atque omnes, quæ circunstant, supra uidem vsque ad vmbilicum: infra verò vs- ue ad media fœmora, petulca igitur est, &

ad libidinem prona huiuſcemodi tem tura, ſtatim vero ſatiatur, & ſi cogatur, ditur.

Tradit nunc indicia compoſitarum temperatu teſtium, & (vt ſolet) primum incipit à calida & quam meritò dicit inter alias omnes craſſiſſimum generare. Nam ſiccitas copioſum humorem dor non patitur, & cum digerit calor: ex reſolutione tenuioris portionis, quod ſupereſt, craſſius e Porro fœcundiſſimam huiuſmodi temperiem v non poteſt, quòd plurimum ſeminis efficiat. Nam que humore copioſo hoc fieri non poteſt. Sed ſemen genitum maximè ſit elaboratum & perfectu deo vt minima illius portio apta ſit formare co Non enim ea ratione dixit, huiuſmodi ſemen fœ dum eſſe, vt Acachias putat, eò quòd ex illo facile mari partes poſſint: habet enim ſemen efficienti non materiæ rationem. Quòd ſi ob Galeni autho tem credit, ſemen etiam conferre materiam, tamen hoc loco non ſpectat: id quòd oſtendit, cùm dic diuerſitatem ſeminis mares vel fœminas generari. terum, qui hac temperie ſunt præditi, celeriter, id e ipſa etiam pueritia ad venerem excitantur: id, q accidit ob ſeminis acrimoniam, & ob promptam ſe nis generationem. Quæ verò de pillis hic dicuntur prædictis ſatis patere puto. Multitudo enim pilo maximè ſequitur caliditatem & ſiccitatem. Illud v quod ſcribit, huiuſmodi temperiem promptam quid eſſe ad venerem, ſed ea celerrimè ſatiari, & offend cogatur venerem frequenter repetere, pertinet po ad totius corporis, quàm ad teſtium temperiem idem author docet in libro ſexto de ſanitate tuenda meritò quidem. Nam ſi humores in corpore abunda Venus proderit: oberit verò, ſi corpus calidius, & cius fuerit, quacumque temperie affectis teſtibus. I mus (ſi placet) hepar calidum & humidum eſſe, ex q

plurima boni sanguinis generatio: testes vero
os & siccos, quid incommodi sentiet corpus ex
venere? minimum profecto. At multo maius
, si testes fuerint calidi & humidi; hepar vero
rsum corpus frigidiora, & sicciora extiterint.
romptitudo quidem ad venerem sequitur tem-
estium, qui calidius & acrius semen procreant.
ntum vero & læsio sequuntur temperiem cor-
n quo illa etiam sentiuntur. Exoluitur enim, &
escit corpus ob superfluam venerem: in testibus
ulla læsio sentitur. Quod vero Acachias credit
nodi temperiem ideo lædi ob frequentem coi-
quia maiore voluptate ea afficiatur, quàm aliæ
raturæ, est refellendum. Nam nocumentum,
accidit, putat Galenus sequi, quoniam paucum
in hac temperie gignitur: deficiente vero semi-
s inferatur vniuerso corpori, à quo propria semi-
ateria elicitur.

Promptitudo ad venerem, et iuuamentum & læsio à venere vnde proueniant.

Acachias confutatur.

item caliditas humiditati coniungatur, hir-
ati quidem tales minus, plus vero semine
bundant, non tamen plus ceteris appetunt,
ed minori detrimento præter modum vene-
eis indulgent. Quòd si satis excreuerint, &
caliditas, & humiditas, non sine detrimento
a venereis abstinent.

Quæ de pilis hic scribit, probabiliora sunt, quàm il-
quæ tradit de seminis abundantia. Nam hæc sequi-
potissimum copiam sanguinis contenti in venis:
æ si suppetit, plurimum seminis facile gignitur in
stibus calidis & humidis. Viget enim maximè cum
c temperie concoctio: deficiente vero in venis san-
ine, nulla temperies testium semen abundare facit.
ectè vero docet, hanc temperiem non esse admodum
rocliuem ad venerem, si cum calida & sicca compare-

tur. Nam ea promptitudo potius sequitur accrimoniam, quàm abundantiam seminis. Indulgent autem calidæ & humidæ corporis temperaturę veneri sine noxa, quoniam in illis est copiosa seminis materia: quę nisi excernatur, obest: non quòd semen corrumpatur, & veneni naturam sumat, etiam si veneni accidentia inferat: corruptio enim illi accidere non potest in suis locis, vbi melius semper concoquitur, sed ob suffocationem spiritus, & calidi innati, qui cum semine excernitur, sed de hac re agemus in tertio commentario diligentius, vbi veneris commoda & incommoda enarrabimus.

Si vero frigidiorem & humidiorem temperaturam testiculi habuerint, partes circumpositę glabrę sunt, & tardé rem veneream exercere incipiunt: neque proni ad actum huiusmodi sunt. Aquosum verò, & tenue ipsis semen est, & infœcundum, & fœminarum generatiuum, vel omnino non generans.

Hæc satis patent ex superioribus. Nam sæpius iam ostendimus, inter omnes temperies frigidam & humidam ineptam esse ad pilorum generationem: ad venerem quoque serius accedunt hi, nec prompti in eam ruunt, quoniam semen gignunt aquosum, & obtusum, quod etiam vel ineptum est ad generationem, aut certè solum aptum ad fœminas procreandas.

Frigidior verò & siccior temperatura similis quidem in reliquis est antedictæ: crassius verò semen in ipsa existit, atque omnino paucum.

Intelligere non debemus frigidam & siccam temperiem prorsus similem esse frigidæ & humidæ in omni-

bus, præterquam in ſemine, vt Acachias putat. Nam quam differentiam facit in ſemine, eam quoque parit in aliis: vbi enim exuperat ſiccitas, corpus non eſt prorſus ſine pilis, ſiccitas quoque magis quàm humiditas nos ad venerem ſtimulat: quoniam à ſicco accrimonia etiam naſcitur: offenduntur etiã hi magis à coitu, quàm frigidi & humidi: Nam in his ſuppetit ſeminis copia, & ſi illud malè eſt elaboratum: vbi verò ſiccitas adeſt, ex Galeni opinione ſemen deficit. Verum illud paucum, quod gignitur: ſi craſſius, fœcundius etiam eſt, ſed ratio non agnoſcit, ob hanc temperiem ſemen procreari craſſum. Nam craſſum idem eſt, quod ſpiſſum: quod in nobis fit, vel ſtatim ob mixtionem terrenæ ſubſtantiæ, vel ob reſolutionem humidæ & aereæ ſubſtantiæ mixtæ cum terrena: illa enim conſumpta, quod reliquum eſt, craſſius euadit. At partes noſtri corporis nihil miſcent cum ſemine terrenæ materiæ, ex qua ſemen fieri poſſit craſſum: nec ſiccitas habet vim euaporandi humorem: id enim ſolius caloris vi efficitur. Quòd ſi frigida & ſicca temperies craſſum ſemen, vel aliam materiam in corpore procrearet, ſenes huiuſmodi ſemine vtique abundarent: quod experientia falſum eſſe docet. Nam illi, vt aquoſum ſanguinem, ita aquoſum ſemen efficiunt, vt omnia aquoſa redduntur, vbi debilior fit concoctio. Hæc ſufficiant de temperaturis teſtium, quibus addi poſſunt alia indicia, ex aliis fontibus ſumpta, quæ, quoniam iam ſæpius à nobis in aliis partibus ſunt commemorata, conſultò hic prætermitto.

Totius autem corporis habitus, diximus & ſuperius quomodo & hepatis & cordis naturã ſequatur. Ei autem magis aſſimulatur, quod vnam aliquam ex primis qualitatibus potẽtiorem habuit, quas & effectiuas appellat. Totius vero corporis habitus in illis maxime dicitur partibus, quæ præ oculis ſubiiciuntur. Sunt vero hæ maſculi, qui omnia ambiũt

ossa, carnes quædam compositæ ex prima & simplici carne, & præterea fibris quibus innascuntur. Propria enim musculorum substantia his duobus constat, quæ vero ad ipsos vasa pertingunt, veluti riui quidam sunt, qui non substantiam complent, sed eis subministrant, vt in vita permaneant. Dicentur igitur & horum temperaturæ indicia in bene temperata habitatione. Nam quæ male temperatæ sunt, cutem permutant ex seipsis formantes, & quædam ex indiciis corrumpunt. Ita & in bene temperata regione, si quis se tempore æstatis nudum soli exposuerit, permutabit indicia quæ ex colore, & duritie & mollitie sumuntur. Si vero quemadmodum bonam temperiem obtinet locus, ita & ipse bene temperato victu vsus fuerit, vt qui neque se nudum singulis diebus in sole plurimum torrefaciat, neque sicuti plerique more puellarum continue in vmbra degat, hic certa atque exquisita temperaturæ indicia præ se fert, tanquam igitur de hoc futuro sermone nunc ad ipsum accedemus.

In primo com. huius operis ptoposuit se velle tractare de corporibus, signis, & causis salubribus, insalubribus & neutris: & propterea opus distinxit in tres partes. Ac in prima quidem agit de corporibus, in secunda de signis, in tertia de causis. Absoluta vero prima parte, aggressus est tractationem de signis: & posteaquam signa definiuisset, & diuisisset, cœpit docere quænam essent signa corporum salubrium, insalubrium,

& neutrorum generali quadam ratione, ab optima cõstitutione incipiens, & posteà ad alias progrediendo. Sed quoniam illa tractatio non videbatur sufficere ob multas & peculiares differentias, quæ in nostris corporibus reperiuntur: Ideò proposuit speciatim se velle de illis agere. Verum quoniam non poterat totius corporis ea indicia docere, nisi explicatis natura & signis principiorum nostri corporis, à quibus ipsius moles regitur & immutatur: coactus fuit hactenus de principiis, & illorum temperatura agere. Qua re perfecta, iam ad propositum institutum redit, & totius corporis omnium temperaturarum, quæ sunt secundum naturam, indicia prosequitur. In qua quidem tractatione, primo quædam supponit, quòd scilicet intelligere debeamus, cum totius corporis nomine vtimur, non omnes partes, quæ in corpore sunt: sed solum eas partes, quæ sunt in habitu corporis, & eum constituunt: principia verò corporis, & viscera, quæ in cauitatibus corporis continentur, vt pulmo, ventriculus, intestina, lien, renes, vesica, vterus, non dicuntur hoc loco esse partes corporis: quoniam hæc nõ sequuntur temperiem principiorum, sed propriam & separatam obtinent naturam: propterea de illorum quoque temperie separatim aget ex propriis singulorum indiciis. Non enim sequitur ventriculum, aut pulmonem esse calidæ & siccæ temperaturæ, si cor & hepar eius naturæ fuerint. Quòd quidem dicit sequi in partibus, quę sunt in corpore, id est in habitu corporis. Explicat autẽ quid nomine habitus corporis sit intelligendum, quòd scilicet ea appellatione comprehendamus maximè, idest solum partes, quę primę oculis subiiciuntur: sunt autẽ hę inquit musculi, qui omnia ambiũt ossa. Rursus musculorũ compositionem docet ex simplici carne, & fibris, quæ ipsi carni innascuntur: carnem enim simplicem vocamus, quam vulgus etiam carnẽ propriè appellat. Nam viscerum substantiam non simpliciter carnem appellant, sed addito viscere, cuius caro exprimitur, vt cum dicimus carnem hepatis, carnem pulmonis, vt Gal. etiam docet in

Partes corporis & corpus quid hoc loco significent.

Corporis habitus quid.

Musculorum compositio.

lib. secundo de temperament. cap.3. vbi etiam istarum fibrarum naturam docet. Ait enim fibras, que in musculis habentur, neruorum & ligamentorum esse particulas. Cordis vero propriam quandam esse fibrarum speciem: sicuti etiam tunicæ venarum, arteriarum, intestinorum, ventriculi, vteri, & vtriusque vesicæ: licet enim inquit in his quoque instrumentis propriam quandam videre carnem suis ipsorum fibris circumnascentem. Verum non docet an ex eadem materia, an ex diuersa fiant fibræ illæ, & caro, quæ ea circumtexit: fortè ille qui ex semine partes exangues gigni tradit, diceret ex seminis portione tenaciore fibras constitui, vt quæ veluti filamenta quędam in longitudinem protrahantur. Qui vero ex sanguine omnes partes fieri putant, habēt etiam optimam materiam ex parte sanguinis magis pituitosa, & ex eo, quod in pituita est viscidum. Porro natura ex fibris & carne circumtexit venas, arterias, neruos, vterum, & alias prędictas partes. vt firmior esset compositio, quo modo telæ texuntur ex filis longis, & transuersis. Merito autem scribit musculorum propriā substantiam ex simplici carne, & fibris neruorum atque ligamentorum componi. Habet enim ex ea compositione, vt musculus sit, idest instrumentum motus: venas autem, & arterias in se recipit, vt nutriri, & viuere posit: atque membrana circumuoluitur, vt omnium, quæ in ea sunt, compositio firmior reddatur ad flectēdos extendendos, & alijs motibus articulos flectendos.

Fibrarū duplex genus.

Alterum vero, quod supponit, est corporis habitum sequi cordis & iecoris temperiem: de qua re obiter anteà diximus, sed hoc loco diligentius agere cogimur. Et primum quidem repetendum est, quod antea annotauimus, rationi esse consonum, vt testibus suam quoque demus vim, quam re vera habent in mutatione totius corporis: si enim pinguescit corpus, & pilos exuit, habitum, vocemque & animum muliebrem induit, cum testes amisit: seruat vero, & optime alit, quæ maxime pertinent ad virilem habitum & conditionem

An corporis habitus sequatur solū cordis, & hepatis temperiem.

cum testes habet, & pro magnitudine ac paruitate, atque temperie testium agitatur, turbatur, atque etiam furit, cur non agnoscemus temperiem mutari etiam à testibus. Forte etiam cerebro in hac re aliquid tribuendum est. Nam præter id, quod scribit Arist. cerebrum esse à natura factum, vt corpus temperetur, non parum videmus corpus compati, cum ab illo fluxiones in subiecta membra decumbunt. An etiam ventriculus ob bonas, aut malas, quas præstat concoctiones, magnam non habet vim ad vniuersum corpus mutandum. Quid dicemus de mulieribus, quæ cum vterum nactę sunt bene affectum, optime degunt: alioqui non solum intẽperatè viuunt, sed omni genere morborum torquentur. Ergo si de influentibus temperaturis agamus, præcipua quidem vis cordi, & hepati tribuenda est: aliis tamen non est neganda sua facultas. Quòd si de proprio & innato singulis partibus temperamento tractamus: nec cordi, nec hepati aliquid in ea re concedendum est: habent enim, vt antea ostendimus, singulæ partes ex elementis, ex quibus sunt generatæ, suam materiam, suum temperamentum, & formam: & propterea diuersum ostenditur esse à Gal. in lib. secundo de temperamentis, temperamentum carnis à temperamento membranæ, ligamenti, cartilaginis, nerui, ossis, & hæc, & viscera omnia, & quicquid in corpore est, diuersum ab alio, diuersi temperamenti pariter esse agnoscitur, & creditur esse. Nec vnquam quidem efficiet cordis frigiditas, aut hepatis: quin caro inter partes corporis non sit, & non dicatur esse temperaturæ calidæ & humidæ, & neruus frigidæ & siccæ. Ergo principia possunt augere vel minuere insitas qualitates singulis partibus similaribus: At pœnitus auferre, quod à suis principiis acceperũt, certe nõ possunt. Quæ quidẽ ratio non solũ videtur pertinere ad carnẽ, sed etiam ad alias vniuersas partes: quippe cũ omnes pariter recipiãt à principiis corporis eam materiã & vim, quam illa à se

Non solum corporis habitum, sed etiam alias omnes partes sequi tẽperiem principiorum.

emittere, & in alia membra ſpargere ſunt apta. Itaque locus iſte non temere recipiendus. Tertium verò, quod hic ſupponit, eſt vt de temperaturis iudicemus in bene temperata habitatione, & in temperato anni tempore, quod etiam antea annotauit: & rationem huius rei ſub. dit. Addere etiam debebat, quæ in ſecundo de temperamentis commemorat, cum volumus iudicare de temperatura corporis, tunc iudicandum eſſe, quando corpus in omni mediocritate eſt conſtitutum, ita vt nec vigilia, nec ſomnus, aut cibus recenter aſſumptus, aut longa inedia, aut Venus, vel labor, aut otium, vel animi perturbationes nos affecerũt: aut alia adſunt, quæ nos præter modum calefaciunt, refrigerant, humectant, ſiccant: ſic enim intelligere non poſſumus quid verè ſequatur, quod in nobis eſt ſecũdum naturam ex noſtris principiis inditum. Quibus ita poſitis tractationem ſuã aggreditur.

Moderatæ temperaturæ indicia ſecundum totum animalis habitum: color quidem ex rubro & albo commiſtus, capili verò flaui, & vt plurimum mediocriter criſpi, carnoſitatis autem mediocritas in qualitate & quantitate. Medium eſt enim exquiſite huiuſcemodi corpus inter omnes exceſſus, vt qui ad ipſum dicantur & cognoſcantur. Nam & craſſum corpus ad hoc comparatum dicitur craſſum, & tenue ad hoc eodem modo, & carnoſum & macilentum, & pingue & durum, & molle, & hiſpidum & glabrum. Nullum igitur horum corpus eſt mediocritatem habens, ſed qualis Polycleti regula ad ſummam totius peruenit mediocritatis, adeo vt neque tangentibus molle videatur, neque durum

neque frigidum: inspicientibus vero neque hirsutum, neque glabrum, neque crassum, neque tenue, aut aliquem alium habens excessum, vel defectum.

Illis suppositis, quæ superius dixit esse necessaria ad rectè iudicandum de temperaturis corporis, tractationem aggreditur: sed nulla proposita sibi methodo: nec illa quidē obseruata, quam ab initio huius secundi commentarij induxit, cum ostendebat, omnium corporum dignotiones sumēdas esse ab his, quæ secundum essentiæ rationem corporibus insunt: necnon ab his, quæ necessario corpora sequuntur, quæ sunt operationes & accidentia eorum, quibus postea addit fontē, qui continet iuuantia & lædentia, & nos alium fontem illis addebamus, qui continet omnes corporis causas. Ipse vero in hoc loco particularia quædam numerat, & multa omittit, quoniam fontes sibi non proponit, & propterea expendere non potest, quid ab illis emanare possit. Prima vero indicia, quæ capit, sumuntur ab accidentibus consequentibus temperiem: inter quæ primum locum tenet color, quem dicit esse ex rubro & albo commixtum: mixtionis autem modum nō tradit. Posset etiā quis dicere ex nigro & flauo eum oportere esse commixtum, quoniam etiam in sanguine continetur humor biliosus & melancholicus. Itaque rei natura, vult, vt ex proportione quatuor humorum color diffiniatur. Est porro in massa humorum plus sanguinis, quàm pituitę, & huius plus, quàm bilis pallidæ, & huius plus, quàm humoris melancholici: vnde colorem, qui ex his humoribus resultat in temperata natura, oportet plus rubedinis, quàm albedinis in se cōtinere, & istorum plurimū: & plus paliditatis, quàm nigredinis, & huius minimum. Capilli vero, inquit, erunt in hac temperie flaui, & vt plurimum mediocriter crispi: intelligendum id est, in pueritia. Nam in sequentibus ætatibus omnibus redduntur capilli plus, vel minus nigri: nec solum qui-

Tractatio hæc damnatur.

Color hominis temperati qualis esse debeat.

Notat contradictionem.

Pili quarũ partium temperiem, & quam ostendere possint.

Signa, quæ sumuntur à qualitate & quantitate carnis nullius esse momenti.

Mollitiem & duritiem carnis non posse præbere in hac signa.

dem debent esse mediocriter crispi, sed etiam in multitudine, paucitate, asperitate, leuitate, crassitie, tenuitate, longitudine, breuitate: nec non in ortu & casu mediocritatem seruare debent: sed quo pacto, quæso, capilli ostendẽt temperiem habitus corporis, quam dicit sequi temperiem cordis & hepatis, si antea ex illis propria sumpsit indicia ad temperies cerebri detegendas? Quòd si ex capillis, tum cerebri, tum habitus corporis temperies significari posse credit: docere vtique debebat, quid proprium in illis notari posset, ne vni tribuatur, quod ad aliud pertinet. Verum (vt diximus) pili nihil ostendere possunt, quod ad temperiem cerebri faciat. Quare, quæ ex illis sumentur indicia, revera pertinebunt, ad temperiem habitus corporis. Addit huiusmodi temperiem, mediocriter esse carnosam in qualitate & quãtitate: intelligit autem mediocritatem in qualitate, quæ est in duritie, mollitie, & fortè etiam in asperitate & leuitate. Verum ego hæc indicia, quæ sumũtur à qualitate & quãtitate carnis, nullius puto esse momenti. Nam vt re vera duritiem & mollitiem carnis deprehendere non possumus, ob ambientem vndique cutem: sic tensum pro duro, & flaccidum pro molli nobis imponit. Qui enim multum habent carnis, solida habent membra, compacta & tensa: at hoc nõ est durum. Qui vero carnosi non sunt, flaccida & rugosa membra obtinent, & hoc nõ est molle, dicat verò ipse, quo modo dignoscere velit veram mollitiem & duritiem, quæ est in carne viuentium corporum, imo etiã in mortuis. Fortè etiam, quod scribit de quantitate carnis, recipiẽdum non est. Nam carnis copia non sequitur temperiem aliquam, sed copiam bonæ materiæ, ex qua ab initio nostra corpora sunt conformata, & postea aluntur in reliquo vitæ tempore. Sic enim videmus ex carnosis parentibus filios nasci carnosos, & eos qui bono & plurimo nutrimento vtuntur, & illud bene concoquunt, non solum pingues, sed etiam carnosos reddi: tamquam sanguis multus siue ille siccior sit, aut humidior, vel frigidior, aut paulò calidior, optima sit ma-

eria ad carnis generationem. Addit præterea huiusmo-
i corpus inter omnes exquisité esse medium: quippè
um ipsum sit aliorum regula, quę in aliquo deficiunt,
el excedunt. Non erit igitur crassum, nec tenue, nec
arnosum, vel macilentum, vel pingue, vel durum, vel
nolle, nec hispidum, vel glabrum, nec (vt addit capite
. secūdi de temp.) vel frigidum, cum tangitur. Et quod
ad animum pertinet medium erit inter audaces & timi-
dos, cunctantes & pręcipites, misericordes, & inuidos.
Erit (inquit) talis homo allacer, amicorum amans, hu-
manus, & prudens, verum fortè dicendum esset, illum
esse medium inter alacres & mœstos, & inter eos, qui a-
mant, & odiunt. Nam alacritas & amor excessum vidē-
tur denotare, non minus, quam misericordia & inuidia.
Erit (inquit) etiam hic humanus & prudens & edet bi-
betque in modo: & nutrimenta non solum in ventre,
sed etiam in venis, & tota corporis mole probe conco-
quet: & vt semel dicit, omnes tum naturales, tum ani-
males, & vitales inculpatas virtutes habet. Verùm hic
quædam animaduerti possunt. Nam si temperies cor-
poris sequitur solum cordis & hepatis temperiem, fortè
nulla sumemus indicia ex eo, quod editur & bibitur,
cum harum rerum appetentiam ille statuat fieri in ven-
triculo, qui separatam habet naturam. Præterea cum
somnus, vigilia, sensus, & motus à cerebro proficiscan
tur, & nihil habeant commune (vt ille tradit) cum he-
pate & corde, nulla sumemus ab his actionibus & pas-
sionibus indicia. Ad hæc corpus, quod in omni re est
mediocre, non solum est optimè temperatum, sed etiā
optime constitutum: optima autem constitutio in se
continet non solum optimam temperiem similarium
partium, sed etiam optimam structurā organicarum:
quapropter videtur hic potius describere notas cor-
poris optime constituti, quàm temperati. Sed cur etiā
signa non sumit à causis iuuantibus & lædentibus? Nā
alibi maximum hoc esse indicium ponit temperatæ
naturæ, si contra omnes lædentes causas mediocriter

Carnis copiam non sequi temperiem aliquam.

Corrigit Gal. dicta.

Gal. recedere à suo instituto.

resistit. Et multo magis debebat commemorare notas quę sumuntur ex causis concurentibus ad generationē. Nam non leuis est hæc coniectura temperati hominis, si à parentibus bene temperatis est procreatus, & cōceptus, atque natus, cum temperata sydera fauebant, & optimè fuit à temperatissima nutrice educatus, & in reliquo vitæ cursu nutritus.

Quæcunque autem in caliditate à medio recedunt: non tamen in humiditate & siccitate, hoc quantum ad carnosum genus attinet, de hoc enim præsens est sermo, videntur quidem tangentibus calidiora tantum, quantum & eorum temperatura calidior, tanto vero magis hirsuta sunt, quanto & calidiora, & minus pinguedinis habent, colorem autem rubrum, & capillos nigros habent.

Corrigit hic multa.

Hic quoque plurima indicia omittit, quæ in superiore capite annotauimus ex suis fontibus duci, nec etiam ea tangit signa, quę ipse in moderata temperie dixit accipi, & quo modo hi se habeant, in carnis abundantia & qualitate, in crassitie & tenuitate, duritie & mollitie, hic tacet. Pinguedinis parum in his esse tradit, secutus eam rationem, quod putat pinguedinem gigni ex concretione: & propterea illius materiam à calore dissipari, de qua re paulo post agemus. Colorem vero rubrū, qui proprius est sanguineis, id est calidis & humidis, quo modo solus abundans in temperie calor, efficere potest, pilos vero nigros, qua ratione emittit hæc temperies, quæ moderatam habet humiditatem, & solum excessum in calore: quales capillos, quæso, gignet calida & sicca, si qualiscumque solius caloris excessus, tales profert, & ille cum cerebri calidi signa enarrat, hoc solum tribuit magno caloris excessui. Addere etiam debebat

debat capillos his statim nasci robustos, crispos, & cito caluitium pari, & exprimere ætatem, in qua nigri fiãt. Præterea quod à calidis lædantur, iuuentur vero à frigidis, & quod tales esse dignoscantur, si ex parentibus calidis, sub syderibus calidis fuerunt geniti & nati, & cum calidis rebus educati: quales etiam humores procreent, an bilem flauam, vel atram, vel aliquid tale, vt fecit in aliis intemperaturis. Nam authores, quæ sunt ex aliis nota, vel omittere debent, aut pro dignitate tractare, quæ particulatim explicanda suscipiunt.

Frigidioris autem temperaturæ indicia sunt pilorum carentia, pinguedo.

Absolutis signis temperaturæ calidæ, aggreditur notas temperaturæ frigidæ: inter quas primas ponit pilorum carentiam: de qua, & illius causis sæpius antea dictum est, cum principiorum temperaturas frigidas explicaremus. Secũdum signum frigidi habitus corporis dicit sumi à pinguedine. Pingues enim esse, quibus frigida temperies contigit. Cuius rei rationem omnes interpretes dicunt esse, quoniam pinguedo in lib. 2. de temp. gignitur per cõcretionem à frigiditate membranarum. A quorum quidem opinione, cùm ego longe absim, cogor de adipe diligentiorem tractationem instituere, vt ex certis principiis controuersia dirimatur. Primùm ergo, quid sit adeps, pinguedo, seuum, sebum, axungia, sagina, vnguen, vnctio, lardum, & quomodo inter se hæc differant, docebo. Secundo, quę sit istorum materia efficiens causa, & modus, quo gignuntur, & locus, in quo fiunt, enarrabo. Postremò illorum vsum, & incommoda, quæ illa corpori præbent, explicabo. Pinguedinis nomen nobis significat quicquid instar crassioris olei in animalibus concreßit, & igneo calore, aut certe vehementi dissoluitur. Huius rei variæ sunt species, forma, consistentia, & nominibus quoque distinctæ. Pinguedo generis nomen esse videtur: & si etiam

De adipe pinguedine disputatio.

Pinguedo quid.

Pinguedinis species. vſurpari ſolet pro humidiori pinguedine ſimili oleo longa vetuſtate incraſſato, vt videre eſt apud Galenum in libro tertio de alimentis. Colligitur hæc, vt idem teſtatur lib. 11. de Simp. medic. in animalibus valdè humidis, quales ſunt ſues. Adipis verò & ſeui natura ſiccior denſiorque eſt, & vt idem ſcribit, in animalibus ſiccioribus prouenit, vt ſunt boues, oues, capræ, & alia animalia cornigera. Differt tamē ſeuum ab adipe, teſte Ariſtotele libro ſecundo de partibus animalium cap. quinto, quòd ſeuum gignatur ex ſanguine corpulentiore & craſſiore. Propterea cornigera, vna parte dentata, ſeuo pingueſcunt, biſulca verò, ſciſſiſue in digitos pedibus, & non cornigera, adipe. Propterea ſeuum concreſcit, & friabile eſt, ſtatim atque refrixit. Et circa renes animalium potiſsimum adnaſcitur. Adeps vero nō cogitur, nec ſiccitate frangitur: gigniturque in minus ſiccis animalibus, non tamen in humidiſsimis, ad epigaſtrium & circa renes. In cornigeris vero animalibus circa muſculos & cutem: & ille ſiccior duriorque eſt. Ita vt mediam referat naturam adeps inter pinguedinem proprie dictam & ſeuum. Cæterum ſuillum adipē proprio nomine axungiā vocamus. Medulla vero pinguedo etiam eſt, cum calore fundatur, & ex eadem materia fiat, qua alij adipes: & in quibuſdam animalibus, nēpe humidioribus pinguis eſt, & adipoſa: in aliis vero ſeuoſa. Eſt igitur medulla pinguedo, quæ in oſſium cauernis continetur. Vnguen verò & vnctio videntur exprimere pinguedinē iam cōcoctā, etſi alio nomine quicquid ad vngēdum eſt aptum. Lardum verò eſt pinguedo ſuilla ſalſa. At ſaginæ nomen ſignificat pinguedinem deliciis & arte ſuperflua paratam. Vnde ſaginata animalia. Materia omnis pinguedinis ſanguis eſt: ex eo enim caro & pinguedo fit, & vt ſcribit Ariſt. lib. 2. de hiſt. ani. cap. 16. cum pabuli copia ſuppetit, caro vertitur in pinguedinē, id eſt poſteaquam caro copioſa eſt genita, ſi ſanguis affluit, non amplius caro, ſed pinguedo fit, prius enim de carnis generatione natura ſolicita eſt. Quod vero fiat ex ſanguine adeps, ex eodem autore

Adeps ſeuū quid & quomodo differant.

axūgia quid medulla.

Vnguen
Vnctio
Lardum
Sagina quid

patet: qui. 19. ca. eiusdem lib. dicit adipem & seuum in ijs non fieri, quæ sanguine carent. Verum & si caro & pinguedo ex sanguine fiunt, tamen pinguedo puriorem sanguinem desiderat, propterea rectè scribit Arist. pinguia omnia sanguinem paucum, sed puriorem habere, & imputidum, idem docet, quod pingues homines benigni sint, hilares, humani, salubres, & diuturnæ vitæ, nisi præter modum pinguedo excreuerit, ita vt transpirationẽ, & caloris motum impediat. Gal. in lib. 2. de temp. particularius naturam sanguinis, ex quo fit pinguedo, expressit, cum scribit pinguedinem fieri ex eo, quod est in sanguine, oleosum, fluxile, pingue, leue & tenue. Quare videtur eadem esse materia bilis flauę, quæ non ex cibo, sed ex adustione fit. Nam eam scribit Gal. in lib. 2. de diff. febrium cap. 12. fieri ex sanguinis parte pinguiore & tenuissima: vnde biliosi nõ pinguescunt: absumunt enim pinguedinis materiã. Arist. quoque in lib. 1. de gen. anim. eandem materiam pinguedinis & seminis ponere videtur: cum scribit eos, qui pinguiores euaserunt, paucum semẽ emittere, & minus venerem expetere: infœcundos reddi: ac pinguedinem excrementum, vt semen: sanguinémque esse concoctũ, sed non eodem modo. Propterea non mirum si castrata animalia pinguiora euadant. Quia eadem est seminis & adipis materia: ita vt alterutro deficiente, alterũ exuperare necesse sit. Fit ergo adeps ex calida materia, nẽpe aerea, spirituosa, oleosa: quod illius leuitas etiã ostendit: nec nõ effectus calidi, quos ipse adeps præstat, attenuando, discutiendo, maturando, quæ sunt in nostris corporibus. Et interim cum etiam nos aduersus frigus tuetur. Concipit facile flammam, & à corpore extractus calidus sentitur, calefaciendique vim retinet, quam sanguis amittit. *Materia pinguedinis.*

Cæterum non perinde facile est docere, à qua causa fiat pinguedo, à calore scilicet, vel à frigore, & an per concretionem, vel per concoctionem crassescat. Nam Galenus in lib. 2. de temper. scribit pinguedinem fieri, *Pinguedo fiatne à calore vel frigore.*

Gal. opinio quod fiat à frigore, id quod improbatur.

cum id, quod oleoſum eſt in ſanguine, in frigidum locum venit, cuiuſmodi ſunt membranæ, & in illis concreſcit. Vult ergo pinguedinem aceruari circa membranas, & per concretionem ab illarum frigiditate craſſeſcere. Cuius opinio mihi non placet. Quod ſi autoritate certandum eſt, clara eſt multis in locis Ariſto. ſententia. Nā lib 3. de partib anim cap 9. inquit finis probæ concoctionis ſanguineæ adeps eſt & ſeuum. Et lib 2. cap 6. eiuſdem operis. Sanguinis, inquit, per ſe concoctio & ſeuum & adeps eſt, & lib. 3. de hiſt. anima. cap 19. fit per concoctionem ex ſanguine adeps. At ſi fit per concoctionem, ergo à calido fit: frigidum enim cruditatis eſt cauſa, & pituitam gignit, vt in ſenibus apparet, non adipem. Cur etiam circa oſſa frigidiſſimas partes non concreſſit pinguedo, ſed potius circa lumbos calidiſſimas partes, & circa etiam ipſum cor, quod maxime feruet? Præterea nulla pars noſtri corporis, dum viuimus, friget actu, ſed calet. At in rebus externis videmus concretionem, fieri non etiam à tepido calore, vel leui frigore, ſed à vehementi. Quod ſi membranæ per concretionem, & frigiditatem ſanguinem craſſeſcere faciunt in pinguedinem, cur etiam ventriculus, inteſtina, nerui, oſſa, cartilagines materiam, quam alterāt in nutritione, vel abſceſſibus, non inſpiſſant per concretionem? Id enim Galeno repugnat, qui per concoctionem alterari, incraſſari, & aſſimilari omnem huiuſmodi materiam ſcribit. Quod ſi ita eſt, cur ſolum adipem à frigiditate membranarum per concretionem craſſeſcere ſtatuit? Verum quidem eſt adipem non fieri niſi circa membranas, ſed non propter illarum frigiditatem id contingit: verùm propter denſitatem: carnem enim prompte penetrat ſanguis ille pinguis & oleoſus, ex quo pinguedo fit: à ſolis vero membranis ſiſti, & contineri poteſt: vt & ipſum oleum non niſi in pellibus animalium admodum denſis contineri eſt aptum. Igitur circa membranas collectus ille ſanguis à calore caleſit, & tenuiore portione diſſoluta, quod reliquum eſt denſatur & craſſeſcit. Cæterum quod denſitas membrana-

Adeps cur ſolum circa mēbranas concreſcat.

am causa sit generationis pinguedinis, eo quod sistat
motum materiæ ipsius, docet Aristoteles lib. 3. de par-
tib. anim cap. 3. vbi agens de omento scribit, circa illud
pinguedinem generari, eo quod densas habeat mem-
branas. Sic in distillationibus ex vaporibus assurgenti-
bus aqua gignitur in operculis densis, etiam calidis,
adeò vt vix tangi possint: qua ratione etiam ex vapori-
bus ascendentibus ad caput, aquosi humores ob densi-
tatem ossium procreantur, non à frigiditate cerebri, vt
vulgus medicorum hactenus credidit: de pituita au-
tem, quæ in cerebro prouenit alia est ratio, vt superius
ostendimus. Calor ergo cum densitate membranarum
pinguedinem facit. At sicut frigus ineptum est ad illius
generationem: sic calor, qui moderatus non est, sed i-
gneus, ad idem opus est inhabilis. Hic enim materiam
pinguedinis digerit & absumit, nec aliquid ex ea relin-
quit, quod in pinguedinem crassescere possit. Vnde in
iuuentute, æstate, in téperamentis biliosis, in viris quam
in mulieribus pinguedo parcior, vehementior enim est
in illis calor, quàm pinguedinis generatio requirat. I-
gitur ad generationem pinguedinis requiritur materia
ex sanguine pingui & oleoso, densitas membranarum,
& calor moderatus. Nec contra faciunt, quæ adferri *Soluit argumenta eorũ, qui dicunt pinguedinẽ fieri à frigi-* ~~do~~ re
solent, illa inquam à frigore esse concreta, quæ calore
dissoluuntur & liquescunt, & contra fieri, vt ea, quæ
calore dissoluuntur, sint prius à frigore incrassata. Nam
butyrum calore dissoluitur, & à calore factum & in-
crassatum est. Nam motu ex agitatione baculi compa-
rato, factum & incrassatum est. Id quod etiam osten-
dit, quia in vehementi frigore, non nisi iuxta ignem fie-
ri possit. Impedit enim vehemens frigus separationem
partium diuersarum, quæ in lacte sunt, vt incrassatio-
nem oleosæ substantiæ. Quinetiam metalla ignea vi
dissoluuntur & liquescunt: quæ tamen frigus non in-
crassauit: quippe cum in profundis visceribus terræ, &
vbi calor plurimus est, gignantur: dissoluuntur autem
à multo ignis calore, quia ex diuersis substantiis, terre-
na, inquam, & aquea inter se mixtis, à moderato calo-

re ſunt confecta. Non mirum ergo ſi calore ignis, cui omnia (inquit Ariſt.) ſunt materia, quique vim habet ſeparandi homogenea, & fundendi humores, liqueſcunt. Calor ergo vehemẽs vim habet diſſoluendi non ſolum quæ à frigore, ſed etiam quæ à moderato calore ſunt incraſſata. Sic enim pus à calore natiuo cõfectum, igni admotum funditur & liqueſcit: & mel, & oleum nullo frigore incraſſata, ſed talia, qualia ſunt à ſuo calore, igneo poſtea calore attenuantur, & liquidiora redduntur. Porro pinguedinis in corpore noſtro vſus eſt, vt partes, quibus incumbit, calefaciat, quia ipſa ex calida ſubſtantia conſtat, & viſcoſa eſt & craſſa, ita vt vapores calidos à corpore exhalantes arceat, & intus contineat. Et quoniam externum frigus non facilè admitit, prodeſt etiam aduerſus externum calorem. Eum enim temperat ſua aerea humiditate. Propterea qui pingues ſunt, in vehementi rigore, & ęſtu omniũ temperatiſsime degunt: inania quoque ſpatia replet, cutem tendit, & propterea pulchritudinẽ & venuſtatẽ corpori adfert. Nimia tamen pinguedo non ſolum ſuo pondere corpus grauat: ſed etiam ſterilitatem adfert, conſumpta ſeminis materia in pinguedinem: & in viris peculiari ratione obeſt generationi: quoniam creſcente ob pinguedinem pręter modum abdomine, penis breuior redditur, aut certe nequit aptè coniungi cum muliebri pudendo. Eadem ratione mulieribus obeſt: tum etiam, quia os vteri comprimitur, vt inquit Hippocrates. Adde quod vterus pinguedine perũctus, ſemen viri retinere nequit: Vitam quoque reddit breuiorem nimia pinguedo, quia corpori alimentum detrahit, dum ſanguinis maior pars in eam conuertitur, & arterias, venas, omniaq; viſcera grauat, atque ita calorẽ ſuffocat: vnde turtures, oues ſponte præ nimia pinguedine moriuntur. Eadem quoque hominibus repentinã ſæpe adfert mortem. Atque hæc quidem de pinguedine Ex quibus non abſurda eſſe cognoſcitur Galeni opinio qui ſcribit in frigidiore habitu pinguedinem gigni, & hanc frigiditatis eſſe notam. Nam frigiditas, cuius hic

igna quærit, eſt in latitudine bonæ ſanitatis, & nihil aliud eſt, quam calor temperato paulo remiſsior. Hic autem humiditatem ſibi aſſociare ſolet, & illam concoquere & incraſſare, non autẽ diſsipare eſt aptus. Quod ſi Galenus ſua principia ſecutus intelligeret pinguedinem in ijs naſci, quod frigiditas illorum aliqua ſit, quę ſanguinem cogat, & incraſſet, plane aberrat.

Idque tangentibus frigidum ſentitur.

Quandiu viuunt noſtra corpora, actu frigida eſſe nequeunt. Nec propterea tactu frigida ſentiri poſſunt: frigidiora vero temperatis ſentiunt, quæ illis frigidiora ſunt. Frigidum igitur intelligere oportet pro frigidius: Qui mos loquendi frequens eſt in medicina, vt Gal. in lib. de pulſi. & paſſim alibi docet: ſic enim pulſum magnum, velocem, & frequentem intelligimus, pro eo, qui maior eſt, velocior, & frequentior, quam ſit pulſus hominis temperati. Porrò ſentiuntur corpora, de quibus hic agimus, frigidiora: verum non ſolum illa, ſed etiam, quæ carnoſa ſunt, & pinguia vt experientia docet, & ratio etiam ſuadet. Nam cum carnis, & pinguedinis abundantia, calor acris eſſe non poteſt.

Color vero vna cum capillis ruffus, & vbi frigiditas multum exceſſerit, liuidior, quem & plumbeum nonnulli medici vocare ſolent.

Minimam puto hanc temperiem poſſe habere vim ad colorem corporis, & ad capillorum mutandum. Nam cum color ſequatur humorum mutationem, ſimplex temperies in latitu-

Galeni opinio de colore, maxime liuido notatur.

dine sanitatis, qualem quæso potest generare humorem: omnis enim humor duplici qualitate est præditus & propterea compositam qualitatem in agente postulat, à quo generatur. At multo minus illud mihi videtur probabile, quod scribit de colore liuido. Nam lib. primo prognost. ait liuidum colorem magnam sequi læsionem, vt qui non longe distet à nigro. Quam rationem secutus Hippoc. postea in secũdo libro. Deiectiones, & vrinas, & vomitiones liuidas, maximè exitiosas esse scribit. Addo quod huiusmodi colorem non videmus nisi in ijs, qui vel morti sunt propinqui vel in iis qui melancholico, & pituitoso humore simul redundant. Atqui habitu corporis est frigidiore in latitudine sanitatis, nec tales habet humores, nec lethalem illam caloris diminutionem, vel potius extinctionem, quæ possit huiusmodi colorem efficere.

Siccior autem temperatura, tanto gracilior est, & durior bona temperatura, quanto maior est siccitas. In reliquis autem eodem modo se habet.

Oßium magnitudo à quibus causis.

A quibus carnis abũdantia.

Gracilitas non sequitur qualitatem siccam temperamenti habitus corporis, sed paucitatem carnis, vel pinguedinis, aut ossiũ paruitatẽ, ossiũ autẽ paruitas sequitur vel paucitatẽ materiæ ex qua sunt facta, vel formã parentũ: solẽt enim graciles generare graciles, vt parui paruos, & magni magnos. Carnis vero abundantia fit ex abundantia humorum, qui boni sint, aut certe nõ ad modum vitiati: vnde videmus vbi in signes sunt intẽperies, carnem copiosam non gigni: tamen reperire est sanguineos, pituitosos, biliosos, & melancholicos carnosos: & tanto quidem magis reperientur esse, qui excessum habent secundum naturam in solis qualitatibus temperaturæ, maxime si vna solæ qualitas excedit: ita & defectus carnis sequitur defectum humorum, etiam si in illis nulla siccitas, aut alia qualitas dominatur. Sic

im videmus quosdam graciles in quibus non agno-
es aliquam siccitatem. Pinguedinis abundãtia sequi-
r boni, & oleosi sãguinis copiam. Illius vero defectus
ascitur ex defectu talis materię. Quod si ita res habet,
on recte hic scribitur gracilitatem esse indicium siccæ
ualitatis exuperantis in temperamento: & multo mi-
us durities potest esse signum nostræ siccitatis. Nam
si in rebus externis durum fit (quod reuera durũ est)
siccitate: in nostris tamen corporibus, in quibus sem
er humidi plus est, quam sicci, (alioqui quomodo cor
ora viuere, & flecti, erigique possent?) caro, cuius hic
mperiem prosequimur, dura esse non potest. Mirum e
im esset, si corpora in latitudine sanitatis posita, ob sic-
itatem dura redderentur: cum ea, quæ ex febribus ta-
escunt, nullam aut certe vix aliquam ostendant duri-
iem. Tensa quidem aliquibus sunt membra, sed id ob
arnis, & pinguedinis subiectæ copiam: & hæc tactui
esistunt vt dura: At Galenus tensum à duro, & concre
o differre docet. Igitur siccitas nostri temperamenti,
cum præsertim sani sumus, duritiem adferre nõ potest.
Quod vero scribit in reliquis siccum temperamentum
esse simile, non video, quomodo id dici posit. Nam si
simile intelligat temperato, quo dicebat esse durius, &
gracilius, ratio conuincit, vt non minus in alijs, quam
in gracilitate, & duritie inter se sint disimilia hæc tẽpe
ramẽta. Quare & id etiam forte neglıgẽtius est scriptũ.

Et humidior etiam in reliquis quidem eodem
modo se habet, melius autem carnosa, &
mollior, & quidem secundum coniugationẽ
qualitatum primarum factæ intemperaturæ
compositam habent indiciorum formam.

Et in hoc, & insuperiore capite dicit intemperata cor
pora solum differre à temperatis gracilitate & duritie,
carnis abundantia & mollitie. In reliquis vero eodem
modo se habere. Quod quo modo fieri posit, non vi-
deo. Repugnat enim rationi & experientiæ hoc præ-

ceptum. Nam quo modo diuersa temperies, eosdem effectus parere potest, aut easdem habere causas. Quòd si in temperaturis habitus corporis hoc verum esse putat, cur idem etiam non docuit, cum ageret de temperaturis cerebri, cordis, hepatis, & testium. Itaque non solum carnosior & mollior erit humida temperies, quàm sit temperata, sed etiam erit magis hirsuta, & citius caluitium patietur, & magis decolorata: atque à siccis causis promptius lædetur, & alia habebit propria indicia ex suis fontibus ducta: quæ quoniam iam sæpius à me sunt repetita, silentio prætereo.

Calidior simul ac siccior est hirsuta magis, ac calida & dura existit, & pinguedine caret, tenuisque est, & capillos nigros habet: si vero multum in caliditate excedat, color quoque niger illi adest.

Ne videatur Galen. diminutus, singula prosequi vult, non curans interim si hoc negligenter facit. Nam si habitus corporis sequitur temperiem cordis & hepatis in easdem qualitates conspirantem, scire quoque id debebat, ea signa in habitu apparere, quæ anteá dixit in eo esse conspicua, dum eorum principiorum temperies significabat. Et tanto profectò euidentiores notas nunc esse oportet, quantò rationi consonum est, quando coniunctę duorum viscerum temperaturę simul conspirant. Erit ergo hęc temperies maximè hirsuta per vniuersum corpus, & pili promptissimè in eo habitu nascentur, & in eodem citò decident: & non solum erunt nigri, sed etiam ob adustionem crispi, & multi, & prolixi. Tactu quidem sentietur hęc temperies calida: dura verò ob rationes prędictas nequaquam, tum etiam quod durũ est similaris partis propria passio: cum verò tãgimus corpus, plures partes similares iuxta se positas præminus: quæ arctissimè se contingunt, duræ ignaris,

olidæ verò & tensæ doctis, qui hæc norunt distingue-
re, apparent. Porrò hæc temperies minimam alit pin-
guedinem: quoniam quod oleosum est in sanguine, ab-
sumit, & violentius dissipat. Non eadem est ratio de
carne. Nam sanguis, ex quo caro gignitur, sustinet ma-
iores alterationes: & propterea non raro videmus mul-
tos carnosos cum asperitate cutis, & mutis pilis, & aliis
indiciis, quæ euidenter testantur calorem & siccitatem
in ipsa intemperie, etiam plurimum exuperare. Cæte-
rum in hac temperie color est niger ob adustionem hu-
morum. Sed cur etiam non dixit in ipsis sanguinem
crassum, & siccum, & primum flauam bilem, & posteà
atram cum venarum latitudine & duritie abundare:
pulsusque fieri magnos, veloces, & frequentes: nam hęc
in habitu corporis fiant, & appareant, necesse est: si mo-
do ille sequitur temperiem cordis & hepatis. Offendun-
tur pariter hi à calidis & siccis, iuuantur verò à frigidis
& humidis: Atque geniti sunt à calidis & siccis parenti-
bus, sub astris calidis & siccis: quæ indicia si posthac
non repetam, ex his & superioribus intelligi volo.

Calidior & humidior temperatura, mollior, & calidior & carnosior, tanto est bona temperatura, quantum & vtrisque qualitatibus aucta fuerit. Quod si plurimum augeatur, cito similiter à putredinis corripitur morbis, quoniam & humorum vitio prompte laborat: si vero parum quidem humidior sit, multo vero calidior, molliores quidem parum huiuscemodi sunt his, qui bonam habent temperaturam, & magis carnosi, non parum vero hirsutiores, & tangentibus non parum calidiores. Nigri vero eis capilli & caro pinguedine caret. Si vero paulo quidem calidior, multo vero humidior, mollis his caro est &

multa, & color commiſtus eſt ex albo & rubro, & tangentibus paulo calidiores. Et vt ſummatim dicatur, omnibus temperaturæ in coniugationibus ſemper ſuper excedentis qualitatis indicia eminebunt.

Et hæc omnia patent ex prædictis. Nam ſi mollities ſequitur humiditatem, & caro plurima gignitur cum plurimum ſanguinis procreatur, neceſſe eſt hunc habitum longè molliorem eſſe, & carnoſiorem temperata natura. Illam verò diſtinctionem, quam hic ponit de exceſſu caloris, aut æqualitate cum humore vel ecõtrà, ſi putat hic neceſſariam eſſe, (vt re vera eſt) cur etiam in aliis illam non expreſſit. Plurimum enim refert, ſi in omnium partium temperie, quarum ſigna quærimus, ambæ qualitates pari exceſſu coniungantur, aut vnius maior ſit, quàm alterius exceſſus. Cauſam verò cur huiuſmodi temperaturæ ſint obnoxiæ morbis ex putredine, iam explicauimus, quòd ſcilicet à calore plurimi attollantur vapores ex humore ſubiecto: qui cum eos libere tranſpirare non ſinat, calorem ex prohibita tranſpiratione accendat, ex quibus fit putredo, & non ſolùm quidem hi morbis exputredine tentantur, ſed etiam aliis, qui ex fluxionibus originem ducunt. Reliqua patent, & ſi quid deſit ex prædictis fontibus illud addi poteſt.

Figidior autem atque humidior temperatura, ſi parum quidem vtraque augeatur, capillis nuda eſt, & alba, & mollis, & craſſa, & pinguis. Si verò magis exceſſerit, reliqua quidem ſunt ſecundum proportionem augmenti qualitatum, color autem vna cum capillis ruffus. Quemadmodum ſi plurimum vtraque augeatur, liuidus: ſi verò qualitatum

augmentum fuerit, inæquale, eius quæ superexcesserit indicia eminebunt.

Patent hic etiam ferè omnia ex principiis, quæ ille posuit in hac tractatione. Nam pili pauci admodum gignuntur ex hac temperie, color quoque est albus ob pituitæ abundantiam, & mollis ob humiditatem, & ob eandem qualitatem ea corpora sunt crassa. Nam humor materiam suppeditat, ex quo carnis, & pinguedinis abundantia, ex quibus crassities corpori accedit, adiuuante etiam frigiditate: quæ in paruo excessu non impedit concoctionem, & generationem carnis, & pinguedinem ideò cumulat, quia non dissipat quod oleosum est in sanguine. Maiorem verò difficultatem facit, quod scribit de colore & capillis ruffis. Nam cum huiusmodi color non fiat sine bile exuperante, vix credi potest eum fieri, vbi pituitæ exuperantis sunt causæ. Quod verò de liuido colore subiungit, iam anteà refellimus: propterea quod grauioris mali talis color est indicium. Cur etiam non addit hanc temperiem morbis pituitosis esse obnoxiam, & offendi à frigidis & humidis: Iuuari vero à calidis & siccis, & venas habere paruas, pulsusque paruos & raros, & reliqua quæ frequenti repetione iam mihi nauseam pariunt.

Si autem frigiditas vnà cum siccitate æqualiter augeatur, natura durum ac tenue & glabrum corpus habent, & tangentibus frigidum: pinguedo tamen ipsis etsi graciles sint, per carnes dispersa. Capilli autem & color frigiditatis modum, ac proportionem sequuntur. Vbi vero calida & sicca temperatura in tempore decrementi, in frigidum & siccum labitur habitum, tunc hi graciles fiunt & duri, atque atra bilis in eis dominatur, & ob id ni-

gri ſimul & hirſuti euadunt, vbi igitur altera qualitas plurimum dominatur, altera vero parum à mediocritate recedit, ſuperabunt eius quæ dominatur, exilia autem erunt alterius qualitatis indicia. In omnibus vero de quibus ſupra diximus & poſtea dicemus, commune eſt temperaturę indicium, ſi membrum facile frigeſit, vel frigiditatis, vel raritatis, ſi vero non facile, vel caliditatis vel denſitatis. Si vero à deſiccantibus offendatur, & aridum & ſiccum, & non facile mobile fiat, ſiccitatis, quemadmodum & ſi ab humectātibus grauiter ſe habeat, humiditatis. Inſpicere autem oportet, ſi eandem omnes muſculi ſeruant temperaturam, vel minime eandem, atque in omnibus animaduertere ſubiectorum oſſium quantitatem. Nonnunquam enim gracile videtur membrum, cum tamen non ſit gracile quo ad muſculos attinet, ſed propter oſſium tenuitatem tale videtur. Sic carnis, quæ vel aucta vel comminuta, vel durior aut mollior effecta, ſiccius aut humidius. Sic & intermedia ſpatia ſimilarium corporum vt plus vel minus humidæ ſubſtantiæ in ſe ipſis continent vel craſſius, vel tennius, vel humidius, vel ſiccius membrum oſtendunt, humidius quidem vbi ſubtilior & plurima eſt humiditas: ſiccius vero vbi craſſior ſimul & minor.

Prosequit hoc loco signa temperaturæ frigidæ & sic
e: atque in illis explicandis maiore vtitur diligentia,
uam in alijs fecerit: adeo vt cum vult vsque ad mini-
ias d. fferentias & circunstantias rem dicere, incidat in
la quæ vel nullius momenti sunt, aut nullo modo qua
a sint, percipi possunt: quæ quidem suo loco patefa-
iam: Primum igitur statuit frigiditatem æqualiter au
eri cũ siccitate statim in primis ætatibus: deinde hoc
lem fieri in declinante ętate ex calidę & siccæ tempe
iuræ lapsu, postea vero docet, quæ sint indicia tem-
eraturæ frigidę & siccæ, vbi hę qualitates inter se in-
qualiter coniunguntur. Postremo quædam annotat,
uæ possunt nobis imponere. Ac vt ad primum redea-
ius. Si frigiditas cum siccitate æqualiter est aucta in
abitu corporis, erunt hæc signa: Corpus est natura
urum, tenue, glabrum, & tangentibus frigidum, Nos
ntea ostendimus durum, in carne non fieri à tempe-
ie sicca, quia siccum in nobis vim non habet induran-
li cum semper partes nostræ humore abundent, ob
quem flectuntur, & molles sint: tum quod durum est
implicis corporis similaris passio. Nos autem semper
angimus plures similares, inter se circumligatas, &
propterea solidum pto duro, & flaccidum pro molli co-
gimur intelligere. Quod enim solidum est, vel flacci-
dum sub cute, deprehendimus quidem: si quid vero
esset durum, in eo quod est secundum naturam, nequa-
quam. Tenue præterea fit corpus ob paucam substan-
tiam subiectam: sicca autem qualitas non tollit mul-
titudinem: sunt enim multa corpora tum in internis,
tum in externis rebus, vt ossa in nobis, sicca & tamẽ cras
sa. Glabrum etiam corpus non fit, vbi exuperat siccitas,
sed frigiditas cum humiditate. Nam siccitas causa est
generationis fuliginosi excrementi, vt ille in libris de
temperamentis docet. Porro vt verum non est corpus
hominis sani vnquam esse frigidum cum tangitur, ita
verum est, frigidius temperato illud sentiri, cum fri-
gida & sicca temperies præpollet Quod vero de
pinguedine per carnes dispersa scribit, vt forte verum

non est (si quidem necesse est oleosam & pinguem materiam deesse in hac complicatione qualitatum) ita nequit signum esse alicuius intemperaturę. Nam si signum debet esse aliquid notius re signata, oporteret vtique cutem & carnes multifariam dissecare, vt pateat an illis contineatur pinguedo: quare multa sunt reicienda è Galeni tractatione, quæ & si sequuntur nostras temperies, tamen signa esse non possunt. Capillorum verò, & corporis colorem dicit fieri ad proportionem, nec tamen facile est exprimere, quod hoc loco sicco pede transit. Nam cum antea frigidi, & sicci cordis & hepatis indicia traderet, non docuit qualis sit color in capillis & in cute corporis. Cum verò ageret de signis frigidi & sicci cerebri, dixit caput non esse coloratum, & capillos esse ruffos: Non autem patet an eundem colorem hic velit repræsentari, an potius nigrum: quandoquidem hæc temperies in hepate gignit plurimum humoris melancholici, cuius particeps. Fit etiam habitus corporis. Cæterum quod scribit de successione huius temperaturæ ad calidam & siccam, est expendendum. Nam si in ea ætate omnes sunt frigidi & sicci, hoc non erat peculiariter notandum de his, qui in eam temperiem incidunt post calorem & siccitatem: deinde si frigidi sunt & sicci, & nihil habent amplius, quod adurere possit humores, quo pacto atra bile abundabunt. Quæ enim in prioribus ætatibus est procreata, dum temperies adurere poterat, in nutrimentum cum aliis humoribus est assumpta. Quare nisi continuò regignatur, abundare non poterit. Iam vero videamus quid velit esse commune tum prædictis, tum dicendis temperaturis, & quid proprium aliquibus. Communis autem est (inquit) raritati & frigiditati frigiditas, quæ sentitur facile: quæ vero difficile, caliditatis vel densitatis est nota. Nam frigidum vel rarum corpus à frigido facilè offenditur: difficile vero sentit frigus, calidum vel densum, & hoc verum est, ex quo efficere vult, spectandum esse, cum ex læsione facta à frigido iudicare volumus de temperie corporis, an ob raritatem, vel frigidam temperiem frigus

Cur reiiciat author multa signa quæ Galen ponit.

Expendit quomodo atra bilis in his abundare possit.

gus

us facilè sentiatur. Nam si raritatis absunt indicia, intelligimus frigidam eam esse temperiem, quæ offenditur facile à frigido, & calidam esse, quæ difficile sentit frigus, si densitas abest. Cæterum quæ offenduntur à sicco, facile illa vtique sicca sunt: & quæ ab humectantibus, humida. Quod verò difficilè mouetur ob duritiem membri, illud siccitatis quoque est indicium: sed illud in sanis corporibus, de quibus agimus, non est, & temere pro signo ponitur. Quod vero inquit, videndum esse, an omnes musculi seruent eandem temperaturam, vel diuersam habeant, frustrà videtur mihi præcipi. Nam si communem habent in generatione materiam, & ab eisdem principiis (vt ille vult) recipiunt suam temperiem, semper habebunt eandem naturam, nisi fluxiones aliquos offenderent, aut aliæ morbosæ causæ, de quibus hoc loco non est agendum. Quoniam verò sæpe à tenuitate & crassitie habitus corporis dixit indicari illius temperiem, hic admonet spectandum esse, an crassities, vel tenuitas fiant ob carnem, vel ossa subiecta. Nam si caro est in causa tenuitatis & crassitudinis, temperiem quidem (vt ille vult) habitus indicat: si verò illa fiant ob ossium magnitudinem, vel paruitatem, nihil de temperie corporis colligere possumus: quoniam ossa propriam & separatam habent naturam, & generationem, nec euidentem suscipiunt mutationem ob temperiem principiorum. Porro hic etiam tradit quædam, quæ inutilia sunt, cum distingui non possint certis aliquibus indiciis. Nam ob naturam humoris, & locum in quo continetur, vult fieri vt partes humidiores, vel sicciores, vel crassiores, aut tenuiores appareant. Quis enim deprehendere potest, an humor qui cōtinetur inter spatia inania, idest vt ille interpretatur, quæ media sunt inter partes similares, sit crassus vel tenuis, paucus vel multus: hæc quidem vbi tumores fiunt præter naturam ex humorum fluxionibus deprehendi vix possunt: In corporibus verò sanis nullo pacto.

Ipsæ enim solidæ corporis partes, quæ vere solidæ sunt ac primæ, nullo modo possunt effici humidiores. At satis est, si quis eas celerius exsiccari prohibeat. Intercepta autem in illis spatia, hac, vel illa humiditate complere possibile. Hæc verò est proprium partium similarium alimentum, quod ex appositione fit, & non per vasa attrahitur. Communis autem hæc ratio, & omnium partium existit, & iterum in salubrium atque insalubrium causarum doctrina repetetur. Nunc autem ea, quæ ordine sequuntur, attingamus.

Locus hic semper mihi visus est difficilis. Mirum enim est quod scribit, veras solidas partes nullo modo effici posse humidiores: satis autem esse, si quis eas celerius exsiccari prohibeat. Auget porrò difficultatem, quod de eadem re in vndecimo meth. cap. primo scribit, quantitatem solidarum partium parem semper manere in his qui adhuc augentur, numero duntaxat. In his verò qui absoluti iam sunt, etiam magnitudine. Carnosæ verò substantię magnitudinem, variari etiam si prætereà non augeatur animans. Nam primum in eo dubium est, quid per verè solidas partes intelligere velit. Nam in lib. primo de diff. febr. & in duodecimo meth. capit. secundo docet substantiam nostri corporis constare ex solidis partibus, humoribus & spiritibus, solidum intelligens quicquid humoribus, & spiritibus est solidius: alioqui aliqua substantia relinqueretur, quæ in diuisione non esset comprehensa. Atque hoc quidem modo intelligere non potest solidas partes. Nam pinguedinis & carnis substantia, vt ex loco præcitato ex methodo patet, augetur, minuitur, humectatur, exsiccatur, regignitur, & denique omnia pati potest in omni ætate, omnique corporis statu, vt idem quoque asserit in fine deci-

De nomine solidæ partis controuersia.

ni metho. Porro in vndecimo meth. cap. tertio nomine solidæ partis excludit partes carnosas, & ex eo loco, & ex hoc etiam non videtur aliud intelligere per solidas vere partes, quam illas, quas constare ex semine ille tradit: quod etiam aperte testatur in lib. de semine & de formatione fœtus. Illę enim vere solidæ sunt, duræ, & compactæ, & primæ: quoniam ex semine, quod est primum nostræ generationis principium, constant. Nam sanguis menstruus postea accidit. An hoc modo verè solidas partes intelligit hic, vt cũ in fine decimi meth. ita scribit. Si quis talium est seruatus, huic carnosam portionẽ marasmus occupauerat: Ipsis vero solidis exsiccatis, fieri nequit, vt homo prorsus persanetur. At absurdum est, existimare marasmũ, qui ex febre nascitur, vniuersum corpus occupante, inuadere solum carnosas partes: spermaticas vero dictas intactas prorsus relinquere. Quare eodem loco alio modo solidæ partis nomen vsurpat, ac sub eo aliam substantiam agnoscit. Inquit enim in singulis simplicium ac primarum, quas vocant, partium, aliam esse portionem substantię, quæ est veluti fibrosa: alia membranosa: alia carnosa: sicuti, exempli causa, cum vena vnicam tunicam habeat, & eam quidem tenuem, licet tamen fibras in ea inuenire multas, quę sint araneosis quibusdam intersitis contextę, quibus vtrisque ipsa propria venę substantia adnascitur. Hæc alia in aliis partibus habetur, nec vnum commune nomen habet. Cęterum docendi causa, nihil vetat eam carnosam substantiam voces, vel certè huius particulę quandam carnem quæ in ventriculo quidem sit alia; in iocinore alia: similiter in arteria & musculo. Nam proprie & simpliciter carnem vocant, eam solum quę est in musculo: eam vero, quę est in visceribus, nẽpe iocinore, renibus, liene, & pulmone, parenchyma id est affusionem: quæ verò est in intestinis, vẽtriculo, stomacho, vtero, sine nomine relinquitur; tu tamẽ de nominibus nõ laborabis. Illud poti⁹ intelliges singularũ particularũ substantię molẽ, ex tali maxime cõpletã esse natura, quę vt in sinuocis vlceribus videre licet perire & re

gigni poteſt. At verò nec fibroſa, nec neruoſa, membranoſaue natura eandem generationem habere cernitur: nec fas eſt huiuſmodi ſingularum partium fibras à malignis febribus liquari, ſicut carnes: quando animal ipſum priuſquàm hæ prorſus ſint ſiccatæ, interemerit. Hæc ſunt Gale. verba: ex quibus illud primum conſtat, etiam in partibus ſpermaticis, quas ipſe ſolidas ad differentiam carnoſarum vocare ſolet, hunc authorem agnoſcere duplicem ſubſtantiam: vnam, ex qua fibræ & filamenta ducuntur: aliam verò, quæ filamenta illa intertexit, quam propriam illius partis carnem appellat. Sed vt de hac re nunc agamus: ac vt in exemplo de venis, arteriis, conſiſtamus, non dubium eſt, quin in illis reperiantur filamenta quędam oblonga: alia verò tranſuerſa, & quædam etiam obliqua, vt eorum compoſitio firmior reddatur ex vario eo contextu, eo modo, quo telæ conficiantur: atque etiam vt vſus attractionis, retentionis, expulſionis, qui diuerſum ex fibris contextum exigit, expleatur. Verum non eſt diuerſa materia & ſubſtantia, nec aliquid, quod in illis eſt, caro: aliud verò, fibrę, vocari debet. Nam quicquid in illa eſt, fibroſum eſt etſi fortè craſſius eſt, quod inter filamenta recta intertexitur. In neruis verò multò minus inuenias aliam ſubſtantiam, quàm fibroſam, quæ filamenta recta obtinet. Sed quid dicemus de oſſibus, an illa etiam habent duplicem eam ſubſtantiam fibroſam, & carnoſam, & quibus indiciis ea dignoſci poteſt. Non erat ergo diuerſa materia hoc modo fingenda in partibus exanguibus, ſpermaticiſque vocatis, ex qua doctrina fit anceps & obſcura, tanquam aliquid eſſet in ea ſimplici parte diuerſa ſubſtantia. Sed præſtabat dicere, ex ipſo ſemine fieri vnam partem eiuſdem ſubſtantiæ, vt quæ ex vniformi ſemine conſtet, quæ tamen differret pro cuiuſque partis vſu, poſitu filamentorum, craſſitie & tenuitate, vel alio modo pro natura & vſu cuiuſcunque partis. Eſt quoque reperire in viſceribus ipſis hepate, pulmone, liene, renibus, & carne muſculoſa, filamenta quædam, quę à natura videntur eò facta, vt materia ipſorum, quæ à ſangui-

Expenditur Galeni ſententia de ſolida ſubſtantia.

De fibris quæ reperiuntur in partibus noſtris.

ne affunditur, melius firmari posset. Quod enim ex crassamento quodam, veluti concrescit, firmum esse non potest, nisi filis quibusdam hæreat: quomodo diximus omnia firmissima esse, quæ per texturam componuntur: Verum non ex seminali substantia, vt nec etiam aliꝗ, quꝗ sunt in partibus dictis spermaticis, (vt Galen. putat) fiunt huiusmodi fibræ, sed ex eo, quod in ipso sanguine fibrosum est, vel magis pituitosum. Sunt & aliæ fibræ in musculis, ex multiplici neruorum, arteriarum, & venarum diuisione natæ, à fibris carnosis longè diuersa. Hæc ergo de duplici substantia fibrosa & carnosa, quam Galenus posuit, habui, quæ dicerem. Sed iam prosequamur Galen. contextum transcriptum ex 12. meth. Dubium enim est, an hic velit quicquid est solidum in partibus, humectari non posse, totam inquam venam, an solum, quod in ea fibrosum, & verè solidum esse dicit. Dicemus ne igitur humectari, exsiccarique posse carnem venæ, illius verò fibras nequaquam. At hoc mihi videtur absurdum, & experientiæ contrarium. Nam si tabidos, vel decrepitos post mortem dissecuerimus, & contemplari velimus, quid in illis viuentibus sit factum per morbos, & cursu ætatis, inueniemus profecto quicquid in vena est, eodem modo esse siccatum & affectum. Ridendum verò & illud est, quod scribit, non esse fas, vt fibræ singularum partium, sicut carnes à febribus malignis liquentur. Nam si tota vena, arteria, & neruus constat ex solo semine, cur eisdem passionibus non subiicitur omnis, quæ in illis partibus est, substantia: fortè ne id fit, quòd febris ob singularem amicitiam parcere velit fibrosꝗ substantiꝗ. Carnosam verò ob naturale odium, vel quòd suauior fortè sit, depascere appetat. At non solum carnosam substantiam, sed etiam totum corpus ipsius venꝗ, & aliarum solidarum partium exsiccari, humectari, augeri, & minui posse multa docent, & in primis corporis incrementum, deinde continua nutritio, quꝗ fieri nequeũt absque additione humidꝗ substantiꝗ. Prꝗterea ad id facit, quod scribit in cõmentario Aphorismi in quo ait Hippocrates. Quæ

extenuantur corpora longo tēpore reficienda esse. Dicit enim illic Gal. corpora, quæ longo tempore extenuantur, id pati ex colliquatione solidorum corporũ, & addit graciles etiam reddi partes, per quas concoctio & distributio perficitur: tales autem sunt partes solidæ. Ad idem etiam fortè pertinet, quod habet in lib. primo de diff. feb. particulas, quæ sunt veluti cordis elementa, sicciores reddi, & inopia alimenti tenuiores. Ex quibus quidem constat, fibrosam eam suam substantiam pati posse colliquationem, & consumptionem sui humidi: vanumque esse ponere vnicam compositionem, vt ille facit in corporibus nostris ex elementis, & statuere deinde aliquid in ea nihil pati posse: aliud verò omne affectionum genus experiri. Cæterum illud difficilius est ex hoc authore intelligere, quisnam humor sit, qui, (vt hoc loco scribit) restitui non potest, & facit, vt partes aliquando numero, aliquando verò etiam magnitudine æquales maneant. Nam in 7. lib. meth. cap. secundo quatuor ponit humores, vnum, quo (inquit) constat substantia carnis, & adipis: alium verò, quem dicit esse propriam humiditatem, ex qua partes nutriuntur, & eum dicit contineri in omnibus animalis partibus, per easque roris modo esse sparsum: qui quidem restitui non potest sine nutrimento, & propterea difficilem esse illius restitutionem, & curationem siccitatis, quæ ob consumptionem istius humoris nascitur. Tertium addit humorem, qui in propriis cuiusque particulæ exilibus arteriis, venisque consistit, cuius consumptio prouenit ex sanguinis penuria, & hunc facile regigni. Quartum verò ponit humorem in solida similarium partium substantia, cuius defectu cum pars reddita est siccior, sanari non potest. Estque, inquit, nunc prorsus consumata siccitas. His verò humoribus non contentus, addit in hoc context. alium esse humorem inter similarium partium spatia: qui, vt videre est, longè differt ab aliis. Nam, vt de aliis dubium non est, ita differt ab illo, quem roris modo sparsum esse dicebat: quippe cum ille per vniuersam partis substantiam dispersus sit, hic verò

solum contineatur inter ſpatia ſimilarium partium. Ac
ex Galeni tractatione orta ſunt, quæ poſtea à recentio-
ribus medicis paſſim ſcribuntur de humoribus: ex qui-
bus vocant, quendam eſſe cambium, alium eſſe gluten,
alium radicalem, alium aliud, ne ſingula proſequar:
quæ omnia nec intelligi, nec conſtare poſſunt, vt quæ
nulla ratione nitantur, nec ex noſtris principiis ducan-
tur, & facile ob id refelli poſſint. Scribit enim Galen.
unum eſſe humorem, quo caro & adeps conſtant, (quaſi
non referat materiam carnis & adipis diſtinguere): &
eum differre ſtatuit ab eo, quo conſtat ſolida ſimilarium
partium ſubſtantia: nec interim docet, quis ſit humor
ille, quo conſtat hęc ſubſtantia: docẽdum quoque erat,
an vnicum, vel plures velit eſſe humores in partibus ſo-
lidis, vt ponit duplicem eſſe in illis ſubſtantiam, fibro-
ſam vnam, carnoſam aliam: & an velit carnoſam hanc
eundem habere humorem vel diuerſum ab alia, vel ab
eo humore, ex quo dixit carnem & adipem conſtitui.
Præterea ſi omnia, (vt diximus) eo authore conſtant ex
ſolis quatuor elementis inter ſe miſtis, quomodo poſ-
ſunt fieri tot ſeparati & diuerſi humores, tantopere inter
ſe diſcrepãtes, ita vt vnus omnia, alius verò nihil pati ſit
aptum. At verò quid oportebat ponere humorem vnum
qui contineatur roris modo in ſingulis partibus: alium
verò in exiguis venis alium in ſpatiis inanibus natura
inter ſe diuerſos: cum hæc ſolum oſtendant progreſſum
quendam, qui fit, cum à maioribus venis ſanguis accedit
ad nutritionem ſingularũ partium. Nam ſicut in paruis
venis humorẽ vnum ponit, cur alium non ponit in ma-
ioribus, ſi illum putat ab hoc differre, & curationẽ fortè
mutare. Nam vt ille, qui roris modo ſparſus eſt, reſti-
tui non poteſt ſine nutritione, ita nec alius etiam, qui in
aliis venis continetur. Quid aliud ergo oportebat dice-
re, quàm vnum eſſe humorem, qui non eſt inſitus mem-
bris, ſed à venis ſpargitur, & progrediendo, paulo mi-
nus, vel plus craſſeſcit, & accidere vt cum primum
in partes inciderit, & leuem alterationem acceperit à
calore partium, roris modo inſpiſſetur: poſtea

vero glutinis crassitiem: deinde si velit, aliud acquirat. Quo prętérea indicio deprehendit, continuo inter spatia inania contineri quendam humorem. An ille dolorem non faciet, vel forte etiam putredini non erit obnoxius. Sed quomodo differet hic ab alio, quem roris modo spatsum statuit, si partes ab eo alibi: hic vero ab hoc nutrimentum sumere scribit. Et qua ratione id fieri potest, si hic solum in spacijs inanibus continetur: nutrimentum enim in omnia loca spargi necesse est. Adhæc cum dicit humorem, qui in solida parte continetur, restitui non posse, si forte consumptus fuerit, explicare debebat, cur id potius humori huic, quam alijs contingat. Quod si in omnes partes humor, qui roris modo spargitur, pariter accedit, & ille est, qui insitum humorem restituit, cur eodem modo humor partis solidæ, vt carnosæ, reparari non poterit. Hæ & similes difficultates hunc authorem, & alios sequuntur, qui ab initio non animaduerterunt non vnicam esse in nobis compositionem ex elementis, velut ille passim cōmemorat ex calido, frigido, humido, & sicco eodem. Nam, vt antea ostendimus, duplex in nobis est humor, longe natura diuersus,

Quæ partes in nobis humectari possint aut non disputatio.

Dubitationes istas soluit ex dupli compositione nostri corporis.

Nam vnus est humor planè elementaris, quo partes terrenæ inter se glutinantur, & constant, vt corpora composita ex elementis: quæ compositio non solum solidis partibus, sed carni etiam subijcitur: & ea, posteaquam ad summumincrementum peruenit, nec augetur, nec minuitur, nec pati potest in nobis dissolutionem. Id ergo, quod est solidum in singulis partibus, idest firmum & stabile, per vniuersam vitam, & quod etiam post mortem relinquitur, ex ea compositione sumitur. Alius vero est humor proprius viuentibus, caloris viuentium proprium subiectum, & pabulum: qui etiam in singulis partibus corporis cum alio exactè est mixtus, & continuo patitur sui dissolutionem à calore, & restaurationem ex nutrimento, qui & si vsque ad certum tempus in nobis augetur, vt ostendit corporis incrementum, tamen tandem pœnitus deficit, & ad il-

lis diminutionem, & integram consumptionem calor illus minuitur, & pœnitus marcescit. Ac pro quantitate diminutionis huius humoris, febres hecticæ poni debent in prima, secunda, & tertia specie, non pro diuersitate humorum, vt Gal. facit: qui in vna humorem humidum, in alia alium consumi scribit, alio intacto: quasi, vt diximus, febris, quæ omnem viuentis substantiam inuadit omnem humorem viuentis pariter non absumat. Nostra autem opinio tanto probabilior est Galeni opinione, quanto magis nititur suis principijs, & omnia absurda euitat. Nam cur hectica primæ speciei facile sanari possit, ratio in promptu est, quod parum nostri humoris sit consumptum ita, vt in eo, qui superest extincto febrili, calor, qui proprius nobis est, vegetus resideat, atque ita ex nutrimento restituere possit, quod est consumptum. Maior vero in hectica secundæ speciei est difficultas. Maxima autem in tertia, quę nobis subijcit ferè integram pinguis & proprij nostri humoris consumptionem, ex quo calor consurgere non potest, vt spiritus gignat, & materiam suppeditet influenti calori, atque ita ex communi coniunctione nutritio perfici possit, quæ tantam consumptionē restituat. Sed hæc ex precedentibus patent. Quod vero obiter solum attigimus, paulo diligentius hic prosequamur. Illud autem est, cur humor hic noster, si non augeri, saltem perpetuo foueri & conseruari non possit. Cur etiā siccior & deterior semper reponatur, etiam si augeatur illius substantia, vt apparet in illis, qui adhuc crescunt sicciores tamen semper redduntur, Sunt porro huius rei rationes hæ. Primum quod humor, qui ex primis nostris principijs præsertim ex semine nobis est insitus per multas concoctiones est elaboratus, in ventriculo, hepate, habitu corporis, & in testibus: qui vero ex nutritione additur humor, ea elaboratione priuatur, quæ in testibus perficitur: quare ex concoctionum numero, nequit ille prorsus esse similis ei, qui insitus est, & postea dissoluitur. Præterea alia sumitur ratio ex qualitate caloris. Nam cum humor illi subiectus ab initio

Cur humor viuentibus proprius perpetuo conseruari non possit.

eſſet aereus, & oleoſus, qualis erat, quę adhuc recens eſt ipſius ſeminis ſubſtantia, & ipſum calor diſsipare cœperit, aliumque reponat deteriorem, redditur pariter ipſe calor deterior, & acrior, & ſic ſicciorem humorem gignit. Quia ergo vi caloris mutatur humoris qualitas, ipſum quoque calorem veluti per circulum mutari oportet, & diuerſam, deterioremque agendi vim accipere. Alia vero ſumitur cauſa ex agendi modo ipſius caloris. Nam cum omne agens agendo repatiatur, calorem continuo retundi neceſſe eſt: vnde non mirum ſi ab initio, vſque ad finem deterius alimentum ſibi parat, & non ſolum ſiccius, vt ab initio, ſed tandem prorſus ineptum. Id, quod ætatis progreſſu maximè apparet: quod ſignum eſt, hoc malum in ipſa generatione cœpiſſe ob inſitum nobis calorem, qui humorem ſuum perpetuo afficit. Adde quod continua ſemper eſt diſſipatio, quæ fit ab inſito ſingulis membris calore: continua autem nequit eſſe nutritio & reſtauratio: quia neceſſe eſt præcedere publicas concoctiones in ventriculo, hepate, quæ nonniſi certis temporibus fieri poſſunt, moraque egent. Quibus malis continuo auctis, tandem deeſt proprium pabulum calori viuentium, cum inſitus humor ſit conſumptus, & ex alimento amplius reparari non poſſit ob rationes prædictas. Patet igitur quot ſint humores in noſtro corpore, & quis augeri, & minui nequeat: quis verò ad certum tempus augeatur, poſtea vero ſemper minuatur & per qualitates deterior ſemper euadat: quis viuentibus proprius, quis vero cadaueri etiam communis: & quod ex hoc ſolidæ partes, id eſt quod ſolidum & perpetuum eſt in partibus, fiat: ex illo vero viuant, augeantur ſeneſcant & moriantur: vnde merito radicalis à recentioribus vocatur, forte quoniam vita noſtra eo, vt plantæ radice nituntur, vel quod ex noſtris principiis tamquàm ex radice incoeperit ille & omnia, quæ in nobis fiunt. Hæc enim & alia, quæ ſunt huius tractationis, partim ex his, quæ nunc diximus, & ex ſuperioribus patent, ad quæ Gal. ſententiæ, quæ de hac re paſſim, ſcribit ſunt referēdę. Sic enim

quilibet intelligere poterit quid verum, quid falsum, aut etiam confusum, vel rectè ab eo scribatur.

Ventriculi indicia eius quidem qui natura siccior existit, si celeriter sitibundi fiant & paucus eis sufficiat potus, à plurimo autem aggrauentur fluctuationibus infestentur, aut superfluitet id quod abundat.

Absolutis indiciis temperaturarum habitus corporis, properat ad signa temperaturæ earum partium, quæ nō pendent à temperie principiorum, vt ille docet, plurimum tamen conferunt ad totius corporis, & potissimū ad ipsorum principiorum temperiem conciliandam, propterea quod publicum in corpore officium exerceant, & principiis seruiant. Huius generis sunt ventriculus & pulmo. Hic enim aerem extrinsecum attrahit, in se recipit, & cordis preparat ad refrigerium ebulliētis in eo spiritus & quę ex ea ebullitione excitantur fuliginosa excremēta, rursus suscipit, & ea per expirationem foras emittit: atque ita immissione aeris frigidioris, & emissione fuliginosi vaporis atque excrementi, temperatur cordis calor, & qui in eo gignitur spiritus: qui postea caloris natiui, qui spargitur per vniuersum corpus est subiectum, & vehiculum. Ventriculus verò concoquit alimentum, quod ex cibo & potu assumitur, quo quidem & ipse, & vniuersum corpus postea alitur. Vbi enim ex eo concocto ipse abunde est nutritus, quod reliquum est, demittit in intestina tanquam sibi excrementū: quod tamen vtile est hepati, & vniuerso postea corpori, eo modo quo accidit (inquit Gal.) hominis excrementa suibus & canibus iucundissimum esse alimentum. Ex eo enim attracto ab hepate per venas mesaraicas ex intestinis, per quę paulatim deuoluitur, & postea mutato in sanguinem, id est, quatuor humores, ipsi hepati primum, & postea quod relinquitur,

ſimiliter fit reliquis partibus, quæ poſt hepar ſunt optimum alimentum, per aliam mutationem & concoctionem, quam ſingulæ partes præſtant poſteaquam ex tota ea maſſa quod ſibi familiarius eſt attraxerint, & ipſum in ſeipſis concoxerint. Ac quoniam animal in ſe ipſo alimentum non habet, quod ſufficere poſſit ad cõtinuam nutritionem, & propterea ab externis rebus illud repetere cogebatur, ne ex tanta rerum multitudine medicamenta, vel etiam venena pro commodo alimento ingereret, ventriculo vim indidit appetendi cibum, & potum ſibi & reliquis partibus familiarem, eamque in orificio ipſius collocauit beneficio multorum neruorum, vt exquiſitus in eo fiat deficientis, & proprij alimenti ſenſus: vocaturque huiuſmodi appetitus animalis à medicis, eo quod etiam plantis non ſit communis. Nam hæ, vt quæ terræ ſint infixæ, paratum ſemper in ea alimentum obtinent: quare naturali appetitu ſunt contentæ, quo etiam prædita ſunt animalia: dum exhauſtæ conſumpto priore alimento rurſus repleri, & nutriri appetunt. Ac vt duplex eſt alimẽti genus, cibus & potus, in quibus etiam ſpirituoſa ſubſtantia includitur, ex quibus triplex quæ in nobis eſt ſubſtantia ſolida, humoralis, & ſpirituoſa reficitur & nutritur: ſic duplex eſt in eo viſcere appetentia cibi & potionis: atque ea fames animalis, hęc verò ſitis nuncupatur: & illa naſcitur cum deeſt ſolidius nutrimentum, hæc verò cum humidius eſt conſumptum. Conſumit verò calor quidem vel ſolus, vel cum humore & ſiccitate coniunctus vtrunque: & quæ etiam vim exſiccandi habent, per ſe apta ſunt humorem abſumere: propterea ſitis à calido vel ſicco fieri dicitur, potẽtiſſima vero fit, cum hæ qualitates ſimul iunguntur & potentes ſunt: Debilior verò fit à ſolis exſiccantibus, vt quæ obtuſiorem penetrandi, & agendi vim habeant. Habent tamen etiam illa aliquando non exiguam vim, vt oſtendit ſitis, quam acerbi fructus pariunt. Quod ſi exiguus calor cum ſiccitate coniunctus eſt, fit quoque valida ſitis, vt oſtendit potus aquæ marinæ. Merito ergo qui ſicciore ſunt ventriculo

Famis ſitis vſus, neceſſitas, cauſæ.

riter fiunt sitibūdi, quia in illis deficit humor, quod edium est aduersus sitim: pauco tamen egent potu uit Gal. quod putaret sitim in illis non fieri nisi exi- um. Quod si non egent nisi parciore potu ad sitim andam, & plurimum assumitur, necessario sequitur uitas, vt in omni re, quæ superfluo onere premitur: aggrauationē sequitur fluctuatio, quæ nascitur cum ntriculus nequit vndique complecti, & superare po- nem, quam in se continet: fluctuationes verò sequi- r innatatio, quod interpres noster vocat superfluita- nam cum fluctuat potus in ventriculo, veluti super- tat in eo, & ad os ipsum regurgitat.

Cibisque gaudent siccioribus.

Ventriculum siccum dignosci ex eo, quod gaudeat bis siccioribus, hic scribit: gaudere autem intelligere debemus, quod appetat tales cibos, magisque humidos quod ab illis melius habeat, iuxta illius sententiam ua passim & paulo postea tradit temperiem secūdum aturam, sibi similia appetere, & illis conseruari: eas ve- o, quæ præter naturam sunt, contraria appetere, & ea sse optima illarum remedia, & meritò id fieri. Nā quæ secundum naturam sunt, illa esse nobis amica, & vtilia, quare conseruanda esse: cōseruationem autem fieri per similia. Naturam igitur, quæ sui conseruationem desi- derat, non appetere nisi similia: contra verò, quæ præ- ter naturā sunt, inimica esse, & noxia, propterea illa es- se abigenda: Mutationem autem omnem fieri per con- traria, & ea proinde appeti. Hæc sententia confirmata hac sola ratione, ita recepta est ab omnibus medicis, vt nihil certius apud illos esse credatur. Verum cū ego diligentius rem perpendo, video aliter sentiēdum esse, primum enim affero, quod scribit Gal. in Thrasyb. Ar- tis partem conseruatricem differre à curatrice in quan- to, non in quali: vtranque enim partem emendare vitia nostri corporis, & ad mediocritatem redigere: quod

Gaudere cibis, quid.

Disputatio an ea quæ sunt secundū natura, similia: quæ vero præter naturam, contraria appetāt. Medicinæ partem conseruatiuam à curatiua non specie, sed solum per magis & minus differre.

exuperat: sed vitia, quæ emendat pars conseruatrix, esse minora illis, quę emendantur à parte curatrice: quod & experientia docet. Eundem enim calorem auctum, sed inæqualiter, temperat vtraquæ pars: eandem repletionem vacuat & euacuatum corpus replet: verum sanitatis custos leuem excessum caloris, qui scilicet adhuc est secundum naturam, nec actionibus obest, mitigat: febrilem autem calorem extinguit, qui curat: vacuat ille id, quod replet, & grauat naturam, excrementum inquam, quod ex nutritione relinquitur: hic vero quod ex alijs maioribus causis auctum est. Restaurat sanitatis custos, adhibito alimento moderato, quod à calore nostro secundum naturam dissipatum est ex corpore: qui vero medetur morbis, immoderatas euacuationes sistit suis remedijs. Itaque si conseruatio sanitatis, & curatio morborum non differunt specie, & qualitate correctionis, sed solum quantitate, non appetet natura in vno statu similia, in alio dissimilia, & contraria: Hæc enim qualitate, & specie differunt. Secundo cum conseruatio sanitatis, sit restauratio, & emẽdatio alicuius vitij, vt famis, sitis, vacuationis, repletionis, necesse est, vt mutatio fiat: hæc autem per contraria: id quod apparet si quis velit discurere per omnes causas salubres. Vbi.n.corpus per insensibilem transpirationẽ est euacuatum, subsidium petimus ab eo, quod est contrarium euacuationi, nempe ab alimento, quod reponit substantiam æqualem ei, quæ dissoluta est, à singulis partibus. Si friget aliquis sanus, à calefacientibus conseruationem suæ mediocritatis petit. Eodem pacto, si vigilia siccius reddidit corpus, & debilius, non ab eo, quod habeat vim exsiccandi, petimus restaurationẽ corporis: sed à somno sibi contrario, qui humectandi vim habet. Igitur ne omnes alias causas salubres persequamur, constat ex prædictis, naturam ad emendationem suorum vitiorum appetere contrarium: illud.n. solum habet vim moderandi quod noxium est, quod autem simile est, illud ipsum intendit. Quod superius, cum de oculis ageret, aperte scribit, & cõmune esse vult

omni temperamento cuiuscunque partis, scilicet
quod à similibus suo temperamento lædatur quælibet
pars, iuuetur autem moderato contrariorum vsu, id est,
qui æqualem habeant vim ei, quod exuperat: & passim
ibi solam temperatam naturam similibus conseruari,
& gaudere: alias vero omnes contrariis gaudere & iu-
uari. Sed hoc ipsum ostẽdamus in actionibus ipsius vẽ-
triculi, de quo pręsens est tractatio. Fatentur omnes so-
lam, & siccam substantiam dissolutam esse, quando
: alimentum solidum appetit: humidam vero deper-
dam esse, quando appetit potum. At cur ille in fame
non appetit similia suæ affectioni, nempe euacuantia,
in siti non appetit exsiccantia? Cum enim illi sint se-
cundum naturam & fames, & sitis, si similia appetuntur
naturalibus dispositionibus: ratio vtique cogit, vt fa-
mes sit appetitus euacuantium, & sitis exsiccantium. At
si hoc repugnat naturæ, & experientiæ, cur non erit ca-
dem ratio in qualitatibus? Cur inquam natura non ap-
petet qualitates, quæ aptæ natę sunt emendare excessus
earum qualitatum, quemadmodum excessus factos ex
substantię deperditione temperat adiunctione, & appe-
titu substãtiæ, quæ vim habet restaurandi quod est de-
perditum. Addo quod ille sibi euidenter repugnet, cum
: siccum vẽtriculum siticulosum esse, & simul gaude-
re cibis siccis. Nam sitis rei humidę est appetitus, siue in
potu, siue in cibo vis sit humectãdi. Nõne, qui sitiunt iu-
lulis, herbis humidis, & aliis cibis humectantibus, po-
tiusquam exsiccantibus gaudent, & illos appetunt. Quis
rem in seipso non agnoscit? Quis enim post modera-
tam sibi exercitationem, in qua calor auctus est mode-
ratè, ad sanitatis conseruationem in vniuerso corpore,
in ventriculo, appetet potionem calidam? Quis ęsta-
te non appetit frigida extrinsecus, & intrinsecus, atque
hyeme calida? An qui hepate sunt calidiore, & manus
propterea habent calidiores, non gaudent potius con-
tactu aquæ frigidæ, quàm calidæ? Itaque si partes om-
nes eandem habent appetentiam, vt emẽdent sua vitia:

eadem erit ratio de appetentia ventriculi, quæ est de aliis partibus, propterea si externæ partes, quæ aliquem habent excessum, gaudent contrariis, idem de ventriculo, & internis partibus sentiendum. Addo quod principia sua in hac re non seruet: Nam cum hic dicat, siccum ventriculum gaudere cibo sicco, & calidum calido, & frigido non lædi, postea scribit frigidum ventriculum malè coquere cibos frigidos, & ex illis ructus acidos excitare. Præterea scribit pulmonem frigidum euidenter lædi ab aere frigido, iuuari autem à calido. At quomodo potest gaudere pars aliqua eo, à quo offenditur? & cur calida pars melius debet concoquere calida, quàm frigida alimenta frigida? Addo quod scribit calidam ventris temperiem, ab iis quæ extrinsecus calefaciunt lædi, & frigidam à frigidis: Nam si ea, quæ secundum naturam sunt, propterea appetunt similia, quia sui conseruationem postulant, vna, & eadem debet esse ratio eorum, quæ habent vim conseruandi, siue illa intrinseca sint, siue extrinseca: cum eadem sit partis natura, quæ similem conseruationem postulat: omitto quod in intrinsecis non etiam seruat eandem rationem. Nam ventriculum ait gaudere cibis similibus suæ temperaturæ: pulmonem vero ait offendi ab aere inspirato sibi simili. Appetet ergo ventriculus, qui excessum habet siccitatis aliquem, humectantia: Alioqui cur potum appetere dicit ipsum: Appetimus enim ea, quibus caremus, non ea, quæ in nobis iam sunt, cum excessu: quod appetentiæ ratio, & experientia in rebus omnibus, quę appetimus docet: Mirum ergo esset, si in reliquis omnibus appetimus, quæ nobis desunt: In sola vero appetentia ventriculi appetamus eas qualitates, quæ in eo redũdant. Quod si etiam diligentius expendamus, quæ dicuntur de conseruatione per similia, inueniemus profecto verius esse, quod nos putamus: Nam ventriculus, in quo siccitas, vel qualitas alia exuperat, est qui appetit sui conseruationem, & non est ea qualitas, quæ in eo exuperat: At ventriculus sui conseruationem postulat, quando mediocritatem affectat, cum qua perfectio

consistit.

onsistit: At si appetat similia, excessum, atque corruptionem desiderat: contra verò ex contrariis mediocritatem, & perfectionem assequitur, quam natura, quantum fieri potest, quærit. Explodamus ergo à nostris scholis hanc vanam opinionem, quæ nec ratione, nec experientia nec exemplis aliarum rerum nititur.

Humidioris autem, si neque sitibundi fiant, & superabundans humidum facile tolerent, & cibis gaudent humidioribus.

Meritò quidem fit, vt qui sunt humidiore ventriculo, siti non infestentur: quippe cum internum habeant humorem, aut certè humidam qualitatem, quæ remedium est aduersus sitim. Verum in eo principia sua non seruat, in quo scribit huiusmodi temperiem sine molestia, largiorem potum ferre. Nam cum iam in eo ventriculo naturalis sit excessus, si alium addas, ex largiore potu, vtique mediocritatem corrumpes. Addo quod experientia hanc opinionem refellat. Nam in tempore pluuioso, & in omni alio humidarũ rerum vsu, in quo contingit ventriculum humectari, quilibet offenditur, si largius bibat. Nonne eò pertinet illud quoque quod scribit Hippo. in amphorismis, & ipsemet Gal. solam moderatam temperiem benè se habere vsu similium, alias verò à similibus offendi, & contrariis iuuari: & propterea frigidas, ac humidas temperies hieme male habere, æstate optimè. Quod si ita est, quomodo humidior temperies ventriculi potest sine molestia largiorem potum sustinere: aut si hæc hoc facit: cur paulo inferius scribit frigidam ventriculi temperiem lædi largiore vsu frigidorum, & pulmonem frigidum euidenter offendi à frigida inspiratione, & paulo antea dicebat sicciorem ventriculum pati à siti, oporteret enim à defectu humidi ipsum iuuari, si humidus ventriculus à superflua potione nõ offenditur. Hæc profectò qui expendet, inueniet nulla ratione constare, quemadmodũ

ſanè & illud, quod ſcribit, Humidum ventriculum gau dere cibis humidis. Quis enim potius non appetet acerba, & auſtera & carnes ſale conditas, quam aquoſos fructus, & olera humectantia, cum ventriculus humore ſuperfluo abundat? His enim naturalis exceſſus augetur: Illis verò temperatur, & ad mediocritatem ducitur.

Calidior vero natura ventriculus melius quidem concoquit, quàm appetat, & multo magis, quæcunque dura ſunt, & non facile alterationem ſuſcipiunt. Nam quæ facile alterantur, in ipſo corrumpuntur, gaudetque calidis potibus ac cibis, neque à frigidis vllam percipit noxam, ſi modice ipſis vtatur.

Cum in ventriculo fiat cibi & potionis appetentia animalis, & concoctio quæ ſeruit vniuerſo corpori in alimento ingeſto, merito præcipua ſigna ſumit ab ipſa appetentia & concoctione, & dicit eos, que calidiore ſunt ventriculo, melius concoquere, quam appetere. Nam concoctio fit vincente calore humorem, & eundem aſsimilante partibus concoquentibus, & ea quidem feliciſsime perficitur, quando in ipſa temperie calor & humor ſeruata inter ſe debita proportione exuperant: tunc enim & agens & patiens adſunt in ipſa tẽperie, quæ concoctioni fauent. Secundum locum obtinet temperies in qua exuperat calor, & humor cum ſicco mediocriter habet, vt in hoc caſu. Calor enim tunc potens eſt ad agendum, nec tamen propterea acris, ita vt prorſus torreat alimentum: quia tamen ad proportionem ipſi non reſpondet humor, non habet intus, à quo poſsit obtundi illius vis: quare alimenta deſiderat craſsiora & duriora. Ita enim ex actione caloris vehementioris, & renitentia materiæ mediocritatem aſſequitur concoctio. Ex quo etiam

sequitur medicos vulgares errare, qui illud in omnibus optimum esse putant, si cibus exactè dentibus comminuatur & conteratur. Nam qui calidiore sunt ventriculo, quæ duriora & crassiora sunt (inquit hoc loco Gal.) melius concoquunt. Vt enim durum, sic crassum difficilius vincitur. Perinde enim qui ita sunt affecti, inter homines se habent, vt leones & lupi inter bruta animalia, qui vix contusas dentibus carnes, & ossa leuiter confracta deuorant, natura ita appetente, & præparante ad concoctionem ipsi ventriculo alimentum. Nam quæ oris partes vestit tunica, communis est orificio stomachi. Quare mirum non est, si quod gratum est ori, idem etiam vtile sit ventriculo. Porrò vt hæc temperies optime comparata est ad cibos duriores, & crassiores feliciter concoquendos. Ita inquit Gal. eos qui facile alterantur, corrumpit. Sed quos intelligit facile alterari posse, & quid per corruptionem hanc capere debemus. Porro si dura & crassa difficile alterantur, & quæ talia sunt difficile corrumpuntur, sequitur illa facile corrũpi, quæ mollia & aquosa sunt: id quod ex libris de alimentis videre licet. Nam Gale. in eo loco peponem facilius corrumpi scribit melopepone, & cucumere, quoniam inquit humidior est. Eadem ratione iubet mora & persica inter primos cibos esse edenda, ne diutius retenta & commixta cum aliis cibis, celeriter corrumpantur. Et denique quæ aquoso & excrementoso redundant humore, sunt quæ facile corrumpuntur. Itaque qui verentur oua exhibere febricitantibus ob suspicionem corruptionis, aberrant: nihil enim est in ouo, ex quo bonum & plurimum nutrimentum elicitur, quod quidem obnoxium sit corruptioni: Sed ideò non dantur oua febricitantibus, quia purum nutrimentum, & crassiorem victum præbent corpori: illi vero medicamentoso, & tenui victu opus habent. Quid verò sit, quod scribit Gal. corrũpi alimentum: & qualis sit affectio huiusmodi corruptio, nõ est facile explicare. Nã solet ille autor dicere, fit corruptio aliméti,

Omnes non debere ex acte dentibus comminuere cibum.

Quæ grata sunt ori cur iocunda sint ventriculo.

Cibi qui facile dicantur corrumpi.

Oua cur exhibenda non sint febricitantibus.

& aliquando exprimit huiusmodi corruptionem alienam esse, atque indicibilem vt patet in capite de moris, aliquãdo verò non exprimit corruptionis modum. Sic sanè humores ipsos corrumpi passim pronuntiat, nec tamen quid sit hæc corruptio docet. Est quidem locus, sed obscurus apud illum in commentario Aphorismi 2. libri, in quo scribit Hippo. vbi cibus præter naturam plus ingestus est, hic morbum facit. Illic scribit multitudinem quæ est ad vires, incipere quidem posse absque corruptione, non posse tamen optimam permanere: quoniam omnino est necesse, vt secundum qualitatem transmutetur, & processu temporis corrumpatur. Subiungit eas dispositiones, corruptiones vocari, quæ tam insignem habent euersionem à naturali statu, vt non possint iterum ex naturæ concoctione ad primam humoris redire bonitatem, sicut enim (inquit) vina ex toto acida, non redeunt rursus ad vini naturam: quæ verò leuem habent aciditatem, sæpius ad pristinam naturam redire possunt. Sic si in sanguine magna est facta corruptio, non redit ille amplius ad naturalem habitum: si vero parua fuerit, vbi id quod est superfluum, fuerit euacuatum, quod residuum existit, ad suam naturam restituitur. Hæc quidem pertinent ad corruptionem, sed ex illis non patet, quid sit huiusmodi corruptio & ciborum & humorum. Ego verò nihil aliud illam puto esse, quam putredinem quandam. Nam quo modo aliter cibus & humor corrumpi potest, & in quod. Omnia enim quæ ex solis elementis compositionem habent, & non viuunt, ostendemus postea non posse aliter corrumpi naturaliter, & sine violẽtia quàm per putredinem. Ad idem facit exemplum, quod adfert de vini corruptione in acetum. Fit enim acetum non aliter, quàm per certam putredinem, vt ille etiam docet. Præterea ex eo quod scribit, corruptionem emendari partim euacuatione, partim alteratione & concoctione, remedia docet putredinis. Sic enim in vndecimo meth. scribit humores, qui ex putredine febrem accendunt, corrigi. Aliquid enim necessario in illis esse,

Quid sit corrumpi alimẽtum & humores.

Corrumpi et putrescere idem.

quod iam putredinem sensit, & illud euacuandum esse, quoniam corruptum est, & propterea redire ad suam naturam non potest. Aliud vero esse dispositum, & in ea ad putredinem, quod per concoctionem conserua-r. Docet & modus, quo corrumpuntur cibi, & humores. Nam cibis aquosis corruptio accidit, quoniam ex superfluo eo humore fit, vt calor non possit dominari, id ex eius imbecillitate attolluntur, nec tamen liberè transpirant vapores: Ex prohibita verò transpiratione tin. 3 commentario patebit, omnis putredo nascitur, quæ propterea varios gradus, variásque formas recipit, quoniam gradus etiam sunt in ea transpiratione prohibita, vnde fit vt cum leuiter prohibetur hæc transpiratio, putent medici nullam adesse putredinem: aliter tamen res habet. Nam & aer conclusus in cauernis, & acetum absque vehementi calore putrescunt, quoniam eius quoque fit transpirationis prohibitio, quæ ad sui proportionem calorem accendit: qui ad sui etiam proportionem, corrumpit, & putrefacit. Fiunt ergo leues aliquando putredines, aliquando magnæ, & hæ solent esse variæ, & proinde indicibiles, vt apparet in perfectis gangrænis, in quibus præter maximum fœtorem, pars & humores putrefacti, varios & indicibiles colores & qualitates omnes referunt. Leues autem putredines videntur medici vocare potius corruptiones, quàm putredines. Sic enim appellamus corruptiones ciborum, in quibus obscura adhuc sunt putredinis indicia. Porro calida ventriculi temperies ex aquosis cibis plurimos vapores attollit, qui transpirare prohibiti, per aquosi humoris abundantiam, calorem accendunt: ille postea rem corrumpit, & putrefacit: sed hæc non possunt exactè hoc loco intelligi. Cæterum quod ait Gal. huiusmodi temperiem minus appetere quàm concoquere, de cibo hoc intelligendum est: nam potionem auidissimè appetit, nimirum cum calor sitim pariat. Ad ciborum vero appetitum non solum requiritur dissolutio solidioris, quæ in nobis est substantiæ, quàm calor

Putredines leues corruptiones vocari.

quidem præstat: sed etiam opus est veluti corrugatione, & constrictione ipsius ventriculi, cui frigiditas prodest, obest vero calor: argumento quod æstate languescat cibi appetentia, relaxato, & veluti dissoluto stomacho à vehementiore calore externo, qui vsque ad viscera penetrat: Acida verò, acerba, austera, frigidæ ipsius potio ad appetitum conciliandum faciunt contraria ratione, quod colligant, & veluti vniant arctius ventriculi substantiam, cum qua constrictione, & compressione, sensus & appetitus vegetiores redduntur. Illud verò quod scribit calidam hanc temperiem calidis potionibus & cibis gaudere, à frigidis vero nullam percipere noxam, nascitur ex ea falsa opinione, quod naturales intemperaturæ similia appetant. Nam nunquam quispiam efficiet, quin calor exuperans sitim adferat: huius vero remedia sunt cibi & potiones non solum potentia, sed actu refrigerentia: Quæ vero calefaciunt lædunt & obsunt. Quare contrarium dicendum est, scilicet hanc temperiem frigidis iuuari, si moderate, id est pro excessu caloris illis vtamur: calidis vero offendi, & illis rursus gaudere, illis autem contristari. Cæterum in verbo modice siue moderatè Acachias errat, cum non solum in eo iustam mensuram requirit, sed etiam sensim & paulatim vult mutationem fieri. Nam in actionibus animalibus vt studiis cuicunque propriis, tutum non est subitas facere mutationes, id quod diligenter in commentariis aphorismorum ostendimus: in naturalibus vero operationibus statim succurendum est. Nam si quis vehemēter sitiat, non paulatim, sed affatim bibendum: quo modo docet Gal. naturam per magnos, veloces & crebros pulsus vehementem calorem temperare.

Gal. merito hic notatur.

Moderate quid & in in verbo. Achachiæ error.

Frigidus vero natura ventriculus ad appetendum quidem plurimum viget, ad concoquendum autem minime, tales præsertim cibos qui frigidi sunt, & non facile alte-

rationem suscipiunt, cito itaque in ipso acescunt, atque ideo acidis eructationibus talis ventriculus plurimum abundat, & gaudet quidem frigidis, sed ab eorum vsu immodico offenditur. Ita & ea, quę extrinsecus frigida occursant, nequit longiori tempore tolerare, quemadmodum neque calidus calida. Malæ vero temperaturæ, quæ morbi ratione ventriculum occupant hoc differunt ab his, quæ naturales existunt, quoniam contraria non autem similia appetunt, quemadmodum naturales.

Scio nihil esse magis vulgare & tritum in ore medicorum eo, quod hoc loco scribit Gal. eos, scilicet plurimum appetere alimēti, sed minimum concoquere posse, qui frigidiore sunt ventriculo: à quibus ego dissentire cogor verissimis (ni fallor) argumentis. Aiunt enim huius opinionis autores, appetitum animalem nasci, cum ventriculi substantia dissoluitur, & ab eo fit euacuatio solidioris, qui in ipso est humoris: hanc verò euacuationem fieri à partibus externis, quæ cum caloris actione sunt vacuatæ & dissolutæ, naturali desiderio repleri additione nutrimenti cupiunt: quod cum præsens non habeāt, illud coguntur veluti sugendo trahere à venis, & illæ tandem attrahunt ab hepate: hoc verò idem sugit à ventricullo & intestinis per venas mesaraicas: ventriculus autem, cum aliam non habeat partē in corpore, à quo possit alimentum petere quo repleatur, ne ipse & vniuersum corpus contabescat alimenti defectu, à natura (vt diximus) ei inditos plurimos esse neruos quorū vi molestiā sentit, quę fit ex suctione aliarū partiū, & ita appetitus animalis nascitur, quo animal

An qui ventriculo sunt frigido plus aliis appetāt disputatio.

Fames quomodo fiat.

admonetur deesse intus alimentum, dissoluique partes nisi extrinsecus succuratur. Atque in hoc quidē illi recte sentiunt: sic enim verus & naturalis fit appetitus. Sed cum aiunt à frigida intemperie ventriculi etiam fieri hunc appetitum eò, quod frigidi vis sit constringere, repellere, constringendo exprimere, & exprimendo vacuare ventriculum, in eo euidenter hallucinantur. Nā ventriculus, qui dicitur frigidus, actu est calidus, plusque habet in se caloris quam frigoris, cum vi caloris generantis, vt aliæ partes sit factus, & viuentium calore humoreque abundet, & viuat exerceatque viuendo officia dominantis caloris scilicet concoctiones, aliaque naturæ opera: frigidus vero dicitur eò, quod minus caloris habeat, quam conueniat temperato ventriculo. At qui ita frigidus est (vt diximus) calidus est actu, nec potest comprimere, exprimere, & euacuare. Hoc.n. actu frigidi est munus, quod externæ res frigidæ ostendunt. At si aliquis est pituitosus humor acidus, aut humor melancholicus austerus, in substantia oris ventriculi inclusus, aut ipsius tunicis adhærens, poterit ille quidem exprimere, & euacuare humorem illic contentum, & hoc modo conferre ad appetitum: quemadmodum acetum, & austeri fructus ad eundem conciliendū prodesse sentiuntur: sed hoc nòn fit ob frigiditatem ipsius pituitæ, vel humoris melancholici: sed propter acerbitatem & aciditatem, quæ apta & nata est exprimere, quæ attingit: aut si hoc ipsum facit pituita frigiditate sua: non propterea idem facere poterit simplex qualitas frigida, insita ipsi membro, imo ipse calor, paulo debilior temperato. Nam temperata natura, fortè in compositione requirit tres gradus caloris, vnum frigiditatis in viuentibus: in frigidiore temperie erunt forte duo solum caloris gradus: dicant illi quæso, an duo caloris gradus, cum vno frigiditatis, vim habeant repellendi, exprimendi, & euacuandi à parte in qua illi sunt à natura insiti. Ac quod huiusmodi tēperies euacuationem non efficiat, que ad appetitum conferre posit, ex eo ostendit in hoc ipso loco Galenus, cum dicit in tali

Frigidum solum actu nō quod ex principiis nostris est insitum posse exprimere & euacuare.

ntriculo cibos accessere, & plurimas acidas eructationes excitari: hoc enim redundantis humoris sunt idicia: nolo tamen negare, si fiat euacuatio & suctio aliis partibus, aliquid conferre huiusmodi temperiẽ appetitum, verum hoc non fit (vt illi putant), quod igiditas insita, euacuet, & exprimat humorẽ: sed quia m ea temperie, seruatur robur ipsius vẽtriculi: quod idem elanguescit cum nimio calore, ac ipsius substã a laxatur, & quodammodo dissoluitur: sola ergo frigida temperies huius visceris, (vt hic tradit author) appetitum mutare non potest: quandoquidem nec ratio, ec experientia eorum opinioni fauere potest. Illud verò rectius dicitur frigidiorem ventriculum minimum valere ad concoquendum, præsertim cibos frigidos, duriores, & crassiores: requirit enim concoctio cum certa mensura caloris dominium: ac vbi agentia & patientia resistunt concoctioni, illam malè exerceri necesse est: vnde ex tali concoctione succedent cruditates cibi, aut certè debiles coctiones, in quibus & ipsi cibi accessent, & ructus acidi excitabuntur: sunt enim hæc effectus debilioris concoctionis, hi vero melius concoquent cibos suapte natura calidiores ficciores, non tamen duriores & crassiores: nam qui in agente deest calor, ex materia suppeditatur: atque imbecillitatis agẽtis remedium est materiæ tenuitas & mollities. At vero in eo quoque dissentire cogimur, quod scribit frigidum ventriculum gaudere cibis frigidis: nam siue per verbum gaudere intelligat appetere, siue ex eis iuuari, vtroque modo falsa est hæc sentẽtia: nam experientia docet, eos qui acidis ructibus & cruditatibus abundãt vel etiam sentiunt se refrigeratos in ventriculo, sponte appetere piper, sinapim, allium, porrum. Nam vt calida intemperies, quæ sitim adfert, frigida quibus temperetur, exigit: sic frigida, calida requirit: sed cur ille non dixit hanc temperiem à calidis etiam non offendi, sicut antea dicebat calidam à frigidorum moderato vsu nullam noxam sentire? Prætera sicut scribit hanc temperiem ab immoderato vsu frigidorum: lædi, ita debe-

Qumodo frigiditas ventriculi conferat ad appetitum.

Reprehendit quod dicitur frigidum vẽtriculum cibis frigidis gaudere.

Multa osten dit in hac opinione fieri absurda.

bat docere an à moderate refrigerantibus idem non patiatur: Inuenisset enim eandem esse rationem: quandoquidem vtrumque intemperiem fouet: res autem bene habet, cum meliorem temperiem assequitur. Sed quare quæso gaudebit frigidis, ventriculus frigidus: extrinsecus vero refrigerentia diu (vt ille ait) ferre non potest. An illum gaudere intelligit solum in vsu eorum, quæ assumuntur. Sed cur non erit eadem ratio in his, quę extrinsecus ventriculum refrigerant, postremo si ventriculus frigidis gaudet, & hæc illi sunt amica, non solum diu, sed perpetuo quando vsus exiget, erunt frigida adhibenda debita mensura. Ergo & ea que foris occursant perpetuo conuenient, si modo iustam mẽsuram non excedant. Cæterum quod vltimo loco addit, & commune esse dicit omnibus intemperaturis, scilicet morbosas intemperies appetere contraria, naturales vero similia, paulo antea refellimus. Nam res appetunt sui quidem conseruationem, cum bene habent: At conseruatio non fit per ea quæ fouent, aut augent eorum vitia, sed per illa quæ temperiem & mediocritatem conciliant. Quare solum temperata natura, vt quæ perfectionem iam sit assequuta, similia appetere potest, omnes vero intemperies siue secundum naturam sint, siue præter naturam, contraria desiderant: quoniam ab his mediocrem temperiem assequuntur, quod etiam Aristoteles in libro de respiratione his verbis testatur: habituum, qui calore excellent, in frigido positi, melius seruantur: contra qui frigore, in calido. Natura enim loci, habitus, excessum ad mediocritatem reducit: nam etiam temperata, cum egeat correctione, contraria postulat: quippe cum omnis correctio fiat cum mutatione: hæc vero requirat necessario contrarietatem. Nec existimare quidem oportet veram esse Galeni sententiam eò, quod contrario exigant contraria: statum autem secundum naturam contrarium esse aut certe specie differre ab eo, quod est præter naturã. Nam nos antea ostendimus hæc differre per magis & minus, & idem esse secundũ naturam, quod mediocre,

: præter naturam idem, quod immoderatum : non autem sanitatem & morbum opponi vt naturæ opera & monstra, quę alio modo secundum & præter naturam dicuntur. Igitur in statu sano & morboso fiet eadem rerum appetentia intensione & remissione duntaxat differens. Sed vt diximus hæc cum ageremus de ventriculo sicco, abunde demonstrauimus.

Malæ autem temperaturæ in ventriculo coniugatæ ex compositione simplicium cognoscuntur : oportet autem eas, quæ iam sunt dictæ, diligenter aduertere, easdem ab his quæ dicentur distinguentes. Non solum enim ventriculus sitibundos, & minime sitientes facit, & frigidi calidiue potus appetentes, sed ea quoque viscera quę in thorace sunt, vt cor & pulmo, sed qui ob horum sitiunt caliditatem, plus inspirant, & longius expirant, atque æstum in thorace sentiunt, non sicuti qui ventriculi ratione in hypochondriis caliditatem patiuntur, & cum potauerint, non statim sedatur sitis, & magis cum frigidum hauserint, quàm cum calidum nimis. Refrigerat autem eosdem, & frigidi aeris inspiratio, quæ nihil eos iuuat, qui ventriculi ratione sunt sitibundi, ita & hi, qui contrario modo se habent, à frigida inspiratione sensibilem sentiunt affectum.

Meritò prætermittit indicia intemperaturarum compositarum & ex duabus qualitatibus exuperantibus, quoniam ex simplicibus facile composita elici possunt: præsertim quod methodū superius docuerit, quę in hac

Methodus obseruāda in explicandis cōpositis intemperaturis

re est obseruanda. Qui enim vult expendere quid possint coniunctæ qualitates efficere, debet vtramque qualitatem primum coniungere cum pari mensura: deinde cum inæquali. Ita vt par caliditas cum siccitate, & humiditate, & sic frigiditas cum æquali humiditate & siccitate coniungatur, deinde plus vnius quàm alterius qualitatis addendum est, & gradus constituendi in eo, quod plus est, quantum latitudo sanitatis patitur. Qua quidem obseruata methodo, si quis intellexerit, quid singulæ qualitates suapte natura efficere possint, & quid præterea cum per certos gradus augentur, inueniet facile, quod in hac re quærit. Nunc verò absolutis indiciis temperaturarum ipsius ventriculi, transire vult ad signa temperaturarum pulmonis, sed prius quædam indicia, quæ communia sunt ventriculo & pulmoni, docet, & quomodo illa propria fieri possint, ostendit, ne vni parti tribuamus, quod ad aliam pertinet. Porrò etsi fames propria est passio ventriculi, sitis tamen nasci potest etiam ex affectionibus ipsius pulmonis. Nam fames fieri non potest sine euacuatione facta in ventriculo, in quo opere nihil potest efficere pulmo. Sitis verò non solum ipsius orificij ventriculi passio est, sed etiam gulæ, linguæ, & omnium partium quæ sunt in ore: quas pulmo alterare potest, dum à se emittit fuliginosa excrementa à corde suscepta: itaque fit vt cum cor, & pulmo calidiore sunt natura, emittant excrementa illa calidiora, & acriora, à quibus calefiunt, & siccantur oris partes, & sitis oritur. Verum (vt inquit Galen.) dignoscimus sitim nasci ex calore viscerum, quæ continentur in thorace, quòd hi inspiratione aeris frigidi mitigentur, & sitim augeant, cum expirant, & parum conferat ad sitim extinguendam potus: magis verò iuuet sola oris ablutio ex frigida aqua, sentiantque præterea hi calorem in thorace: reliqua verò patent absque alia interpretatione.

Et hoc maximum sit frigidi pulmonis indicium,

vti vero frigidum inſpirantes, manifeſte dolorem ſentiunt, & frigiditatem, ita & caliditas eſt ipſis amica, ſed & pituitę excrementa cum ſcreatu & tuſſi expuunt.

Ex eo quod ſcribit frigidam inſpirationem dolorem, & noxam adferre pulmoni frigido, euertit quod paulo ante ſcripſit. Naturales inquam intemperies ſimilia appetere, & illis gaudere. Nã ſi ventriculus ſiccus appetit ſicca & illis gaudet, id eſt, benè afficitur, cur pulmo frigidus non appetet frigida, & ab illis benè afficietur. Quòd ſi calida ipſi proſunt, ſequitur alias omnes partes intemperatas, à ſimilibus offendi, & propterea illa non poſſe appetere, ſed contraria. Illud fortè mirum videbitur, quod ſcribit, pulmonem frigidum gignere, & emittere per tuſſim, & ſcreatum pituitam: quandoquidem ad huius humoris generationem requiritur frigiditas, & humiditas. An fortè putat humiditatem non deeſſe pulmoni, qui ſpongioſa moli & humida ſubſtantia conſtat. Igitur vbi nulla in humido, & ſicco ponitur intemperies, frigiditas ſemper inueniet materiam aptam ad pituitæ generationem. Verum etſi hæc pro Galen. probabiliter afferuntur, rectius tamen hoc indicium ille repoſuiſſet inter notas pulmonis frigidi, & humidi.

Notat repugnantiam euidentem.

Pulmonis autem ſiccitates, excrementis vacant, & pituita, & vocem claram efficiunt, quémadmodum humiditates obſcuram reddunt, ac raucam. Et cum vehementius, aut acutius loqui ſtuduerint, tunc intercidunt excrementa, non tamen ipſa vocis magnitudo à caliditate, ſicuti neque paruitas à frigiditate fit, ſed altera quidem Aſperę arteriæ latitudinem ſequitur, & vehementiorem efflatum.

Paruitas vero à contrariis aduenit caufis. Quare neque primum, fed ex accidenti, & folas naturales temperaturas, non autem aduentitias vocis magnitudo, aut paruitas fequitur. Quoniam enim talia inftrumenta temperaturæ ratione funt facta, ad hæc autem confequitur huiufmodi vox, idcirco contingit ex voce de naturali temperatura ratiocinari. Nam & lenis vox arteriæ lenitatem confequitur, ficut, & afperitatem, lenitas igitur arteriæ moderatam fequitur temperaturam. Afperitas vero ficcitatem, Afperitas enim fit ab inæqualitate duri corporis, Arteriam vero duram fimilarium partium, ex quibus conftat ficcitas. Inæqualem vero difperfæ in eifdem humiditatis defectus. Eodem modo neque acuta natura vox, fine anguftia faucium, neque grauis, fine latitudine fieri poteft. Anguftia igitur ab infita, atque innata nafcitur frigiditate, latitudo autem à caliditate. Differentiis igitur naturalium vocum hæ, quæ ex affectu aliquo fiunt, funt proportionales, quę & ipfe indicia funt caufarum, à quibus oriuntur. De quibus in libr. de voce fufficienter diftinxi.

Ex temperaturis pulmonis, duas folum explicandas fufcepit, frigidam, & ficcam, ex quibus illis contrariæ, & poftea omnes compofitæ abfque propria tractatione intelligi poffunt. Carent autem, qui pulmone funt ficciore, merito excrementis pituitofis, quoniam, (vt diximus) pituita non fit fine humoris abun-

antia. Poterat etiam hic addere indicia sumpta à iuuantibus, & lædentibus, quòd scilicet ab exsiccantibus lædatur, ab humectantibus vero iuuetur. Atqui in o maius dubium est, quod scribit, pulmonis temperiem conferre ad vocem mutandam. Quid enim habet vox commune cum substantia pulmonis? Quare vt hæc, & omnia alia, quæ hic scribit de voce, intelligi possint, operæpretium esse duco paulò diligentius, sed summatim, de hac re agere. Dicemus ergo quid sit vox, quomodo fiat, quod sint illius differentiæ, quæ materia vocis sit, quę instrumenta. Est porrò vox sonus, nõ quilibet, qui in nobis fit: nam & crepitus alui, vel soni sunt, vel cum sono emittuntur, sed is solùm, qui ab aere exeunte à pulmone, & percutiente guttur nascitur, Galenus autem in octauo de vsu partium dicit vocem esse, vel aeris quandam percussionem, vel aerem ipsum percussum. At re vera vox non id est, sed ab his fit. Nam vt diximus, cum aer pecutit asperę arteriæ caput, vox fit. Differt autem à sono, tamquàm species à genere: à loquela verò, quòd hæc sit vocis species: est enim vox articulata. Quomodo verò fiat vox, postea melius intelligemus, cum illius causas nouerimus. Sunt autem vocis differentię hæ, magna, parua, acuta, grauis, aspera, lenis, rauca, clangosa: & hæ præcipuæ sunt differentiæ: Nam alta aut videtur eadem esse cum magna, & submissa cum parua, aut certè sine his non fiunt. Sunt etiam quædam voces, quæ dicuntur, tremulæ, & his contrariæ, (si benè iudico) constantes, & firmæ, quæ nascuntur ex modo, quo voces fiunt. Quòd verò ad vocis materiam pertinet, nulli dubium est, esse aerem, qui exit à pulmone: propterea vulnerato thorace, & exeunte per vulnus, eo aere, & spiritu, vox perditur, quoniam illius materia expirat. Verum non quomodocunque emissus aer à pulmone, vocem efficit. Nam cum per simplicem expirationem emittitur, vox non fit, sed cum emittitur per exsufflationem. Est autem, (vt inquit Galen. in octauo de vsu partium,) efflatio, confertim facta expiratio:

De voce tractatio.

Vox quid.

Vocis differentiæ.

Vocis materia.

ea enim ſola percutere poteſt, & ex percuſſione inſtrumenti, in qua fit vox, vocem edere. In qua re naturæ prouidentia maximè laudanda eſt, eò quòd nihil fruſtra facit. Nam cum aere nobis ſit opus ad inſpirationem, vt cordis calor temperetur, & idem poſteà exire debeat, & ſecum fuliginoſa excrementa, in corde genita educat, vt hac etiam ratione idem calor temperetur, aliquando ſimplici expiratione vtimur, cum ſcilicet ſolùm fuliginoſa excrementa expurgare volumus: aliquando verò, cum vocem emittere volumus, adhibemus exſufflationem, quæ ad ſonum edendum eſt apta, cum inciderit in proprium vocis inſtrumentum. Sunt enim hæc multa, vt inquit Galenus paſſim in libro de vſu partium, & in primo de locis affectis, & alibi vbique, larynx totus, id eſt, aſperæ arteriæ caput: tres ipſius cartilagines, & tres muſculi ipſam mouentes, nerui qui in ipſos inſeruntur, item pulmo, aſpera ipſa arteria, muſculi thoracis, ſeptum tranſuerſum, & muſculi etiam abdominis, proprium tamen, & pręcipuum vocis inſtrumentum eſt. Epiglottis, ideſt ligula, quæ gutturis foramen ſuperius tegit: hæc enim (inquit) cum moderatè aperitur, & clauditur, vocem efficit, ſi ſpiritus vehementer egreditur, interim ipſam percutit, ex percuſſione autem fit: reflexionam (vt inquit Ariſtoteles in problematis) ratio reſonnandi non niſi refractio eſt. Ad id pertinet, quod ſcribit Galenus in ſeptimo de vſu partium, non omnis (inquit) aeris percuſsio vocem poteſt efficere, ſed oportet ſymmetriam quandam eſſe ſabſtantiæ rei percutientis, ſimul & roboris, quo aliquantiſper aer reſiſtat, neque primo ſtatim impetu victus deijciatur. Huius autẽ ſimmetriam cartilago adepta eſt. Inſtrumentum enim vocis ob id cartilaginoſum eſſe oportuit, vt ictus vehementior fieri poſsit: & vox fieri non poteſt, niſi tranſitus ſit anguſtus: ita (inquit) vt ex amplo tendant ad ſtrictum, & paulatim rurſus, ex ſtrictione amplificetur id, quod efficit epiglottis ita. n. locus plurimũ aeris concipit, & ab eo vndiquaque percutitur. Eſt ergo inter præcipua inſtrumenta vocis guttur, & principaliſsimum

Vocis in-ſtrumenta.

epiglottis

iglottis, alia verò, quę dicuntur etiam vocis instru-
enta, communia sunt, & ob remotiores causas talia
cuntur. Nam tota aspera arteria instrumentum vocis
citur, eo quod viam præbeat angustam aeri per exsuf
tionem emisso, & properanti ad guttur. Musculi verò
sius gutturis, sunt instrumenta vocis ea ratione, quod
rtilagines gutturis & epiglottidem moueant. Nerui
ro in eo etiam sunt genere, quia musculis mouenti-
is, vim transmissam à cerebro inserunt. Pulmo vocis
t instrumentum, quia aerem vocis materiam in se re-
pit & emittit: Musculi vero thoracis exsufflationis
nt authores. Septum transuersum, & musculi abdo-
inis faciunt ad magnam efflationem emittendam,
m vehementius comprimunt, & exprimunt pulmo-
em: Columella vero, & palatum, instrumenta sunt
ocis, non simpliciter, sed melioris, aut deterioris. Effi-
iunt enim hæc veluti tintinabulum quoddam, cuius
ratia vox reflectitur, & melior redditur, & quemad-
odum campanæ pessime sonant suo operculo destitu
e, vel in eo perforatæ: sic qui ex morbo gallico, vel a-
a de causa gurgulionem amiserunt, aut perforatum
abent palatum aut nares clausas, vel nimium paten-
es, pessimam edunt vocem. Patet igitur quid sit vox,
uę sint illius differentiæ, quæ causę, & quomodo fiat.
Quod si ad vocem edendum sequitur exufflatio, & in-
trumenta, quę illam efficiunt, recipiunt, & moderan-
ur, sequitur vocem mutari, & differentias suas capere
mutatis prædictis causis. Nam tota sublata materia, to-
a perit vox: media vero parte amissa, seruatur media
pars vocis, vt accidit alterutro latere perforato, aut v-
troque affecto. Sic vulnerato alterutro ex neruis reuer-
siuis, semiuocales redduntur homines, quia media pars
chartilaginum, constituentium guttur, immobilis red-
ditur. Porro vox magna tunc fit: cum multum aeris
per exufflationē emittitur, & aspera arteria lata est, gut
turque amplum: Ac conuictis omnibus inter se his cau-
sis, maxima emittitur: quid enim deesse potest, vbi mul-
tus aer exit, & ille vehemēter mouetur, percutitq; ma-

gnum instrumẽtum: sic enim videmus in externis omnibus rebus magnos sonos excitari, cum instrumenta magna sunt, & vehementer pulsantur, aeremque multũ concipiunt. Propterea in eo dubium est, quod scribit magnam vocem necessario non indicare caliditatem. Nam contra id facit problema tertiũ sexagesimęquintę sectionis, in quo querit Arist. Cur omnes qui naturæ sunt calidæ, magnã vocem emittere soleant. An inquit, quod multũ in his aerem feruidumq; inesse necesse est. Vis enim caloris, facile ad se & spiritũ trahit, & aerẽ, eo que amplius id agit, quo amplior est: vox autẽ magna tunc oritur, cum aeris multum agitatur, vt acuta cum celeriter, sic grauis cum tarde aer incitatur. Deinde nõ nè docet experientia, eos qui sunt calidiore corde, inter alia temperamenta, maiorem edere vocẽ An etiam Gal. sententia vera est, nec aliquid habet contrariũ ei, quod scribit Arist. Non enim negat Gal. eos, qui naturaliter sunt calidi, magnam vocem emittere: negat autem febricitantes, aut qui aliter aduentitio calore sunt affecti, magnam edere vocem: quoniam ex aduentitio calore non mutatur instrumẽti conformatio: At sine magnitudine instrumenti, à solo calore nequit vox magna reddi: vt nonquam tintinabula parua, sonum emittent magnum, etiam si vehementer pulsentur: quasi necessario requiratur vehementia eflationis, quæ in se inducit cõfertam multi aeris emissionem, & simul organi vocalis magnitudinẽ. Verum in eo non videtur Gal. recte sentire, cum magnitudinem & paruitatem organorum, caliditatem & frigiditatem sequi scribit. Nam antea ostẽdimus (eo etiam authore) magnitudinem partium sequi formam agentis, & materię copiã. Licebit ergo ex magna voce concludere, non ingenitam temperiem, sed instrumentorum magnitudinem. Veriora autem sunt, quæ de leui & aspera voce tradit. Nam aspera vox, non sequitur vel multitudinem aeris aut vehemẽtem illius motum, sed solum instrumenti asperitatẽ. Potest enim aspera esse, quę parua est & magna. Quare solũ peti debet illius causa ab inæqualitate instrumẽti: inæqualitas verò, nõ semper ab asperitate nascitur, si modo ille vult,

Conciliat Galenum Aristoteli.

Magnitudinem & paruitatem organorum nõ sequi temperiem.

inæqualitatem fieri ob penuriam humoris dispersi per
arteriam: nam ob humoris abundantiam, inęqualiter
dispersi per asperam arteriã, etiam nascitur huiusmodi
inęqualitas, sicut etiam Arist. in problem. scribit, vbi do-
cet eos qui vigilauerunt, reddere vocem asperam: quo-
niam inquit eorum corpus ob cruditatẽ humescit, & ab
humore inęquale redditur vocis instrumẽtum Porrò a-
cuta vox fieri quidem non potest (inquit) nisi cum angu-
stia instrumenti vocalis: tametsi Arist. in problematis a-
liam reddit causam. Fit enim (inquit) acuta vox, cum ce-
leriter aer incitatur, & grauis vox cum tardè idem mo-
uetur. An vtrumq; requiritur ad vocem acutam redden-
dam, aut potius separata causa, vocem talẽ efficit, multũ
verò acutam, vtraq; simul: An etiam non requiritur ad
acutam vocem, paucitas aeris, ita vt tres illius sint causę,
aer paucus, celer illius motus, & arteriæ angustia, grauẽ
verò contrariæ causę efficiunt, aeris multitudo, tardus
illius motus, & arteriæ magnitudo. Iam verò illud rectè
dictum est, sonoram siue canoram, vel claram vocem, se-
qui solam siccitatem instrumentorum vocalium, fuscam
verò siue raucam, ab eorum humiditate nasci. Id enim
docẽt res externę, quę enim durę sunt, admodum & sic-
cę, cum pulsantur, clarũ emittunt sonum, quę vero mol-
liores sunt, obscurum, hę enim percutienti cedunt, illæ
vero renitũtur: ex maiore vero renixu clarior sonus eli-
citur. Reliqua vero, quę explicanda proponit Gal. patẽt.
Et si quis plura intelligere velit, quę ad vocẽ pertinent,
legat sectionem prędictam problematum Aristotelis.

Aspera vox quid ostẽdat.

Acutæ vocis causæ.

Vocis claræ & sonoræ causæ.

Reliquæ vero partes animalis interiores exilia habent temperaturæ indicia, tentandum tamen ea ex iuuantibus atque nocentibus agnoscere, ac præterea naturalium potentiarum operationes. Dictum vero est in tertio de naturalium accidentium causis, quod cuiusque potentiæ virtus & vitium temperatura principalis existat. Temperatu-

rarum itaque indicia explicauimus.

Videtur Galenus hactenus tradidiſſe ſigna partium, quæ euidentes ſuæ temperaturæ notas habere poſſunt: nunc verò quid in alijs faciendum ſit, communi ratione docet. Reliquas autem intelligere poſſumus interiores partes, inteſtina, meſenterium, renes, veſicam vtramque, & in mulieribus vterum, & in viris virile membrum: nam de teſtibus antea egit. Communis autem methodus eſt, vt ex iuuantibus & lædentibus, indicia ſumamus, & ex actionibus naturalibus ſingulis propriis: quæ enim partes temperatis gaudent, & iuuantur, illæ temperatæ iudicantur eſſe. Aliæ verò contrarij temperamenti ſunt illis, à quibus iuuantur. Calidi enim temperamenti proprium eſt offendi à ſimilibus, à frigidis vero melius habere. Idem eſt iudicium de aliis ſimplicibus, & compoſitis intemperaturis. Porrò iuuantia & lædentia intelligere debemus, non ſolum illa, quæ extrinſecus nos afficiunt, ſed alia omnia, quæ ſingulas partes quocumque modo alterare poſſunt. Eſt enim rationi conſonum, ob ſitum & naturam propriam ſingularum partium aliquas à certis rebus affici poſſe, à quibus aliæ nequaquam poſſunt iuuari, aut lædi. Quod euidentiſſimè in vteri paſſionibus apparet. Quæ ex viri congreſſu maximè ſedantur, cum alia omnia auxilia ſæpe nihil, aut minimum proſint. Videndum ergo eſt, quid ex his quæ aſſumuntur, excernuntur, admouentur, & à nobis fiunt, aptum natumque ſit ſingulas partes afficere, iuuare, & lædere, & ex illis indicia ſumere. Alium ponit fontem ex operationibus naturalibus, quæ ſunt attractio, retentio, concoctio, & expulſio: ex illis enim temperiē partium dignoſcimus: quoniam vt Gal. paſſim alibi, & maximè in principio libri de nat. facul. docet, temperies cauſa eſt facultatis facultas actionis, actio operis: Quare habent ſe hæc inter ſe vt cauſe & effectus. Atque in hoc probanda potius eſt lectio quam ſequitur Acachias, quam Leoniceni interpretatio: & quæ in vltima Galen. editione ita habetur, quænam temperatu-

antecedat vniuſcuiuſq; facultatis virtutem & vitium: ſi enim in verſione Leoniceni ſubintelligatur cauſa, ſus fit ininutilis, vbi ſcribit. Quod cuiuſque potentię rtus & vitium temperatura principalis exiſtat. Eſt e-m temperatura principalis cauſa virtutis id eſt prefe-ionis & vitij cuiuſcunque potentię & actionis. Reddit go rationem, cur dixerit ex potētiis, & actionibus nos dicare poſſe de tēperatura ſingularum partium: quo-am præcipua cauſa iſtarum rerum, eſt propria tempe-es inſita ſingulis partibus. Nam aliæ etiam cauſæ ſunt tionum, vt calor influens, & alia, de quibus antea egi-ius. Acachias verò vertit facultatis cuiuſque virtutem vitium temperiem præire, vt cauſa pręcedit ſuos effe-tus, ac mutua conſequentia ſeſe inferunt: ſed quid eſt, uod hic ſcribit ſe docuiſſe in libris de ſymptomatum auſis, hoc eſt, quod etſi tēperies omnis, omnes actiones dit, tamen ſingulæ intemperaturæ ad certas quaſdã a-tiones ſunt aptiores. Nam calida & humida inter alias omnes fœliciſſimè concoquit, difficilius autem retinet: d quod optimè facit calida & ſicca, quæ ad expulſionẽ quoque & attractionem pariter eſt idonea: ſed hęc in fi-ne libri vltimi de cauſis ſymptomatũ diligentius expli-cata à Gal. legi poſſunt. Igitur ex eo, quod partes ſingu-læ prædictæ melius aut deterius attrahũt, retinent, con-coquunt, alimentum, & excremēta expellunt, intellige-mus quænam prævaleat, in illis temperies. Idem etiam oſtendent excremēta ipſa, quæ à ſingulis partibus emit-tuntur. Nam qualitates, quæ in illis apparent, & copia, & inopia, oſtendunt quales ſint actiones, potētiæ, & ip-ſa temperamenta. Sed dicet fortè quiſpiam præter quat-tuor prædictas actiones addendas fuiſſe alias, quæ pro-priæ ſunt certis partibus. Nam vterus ſuos motus habet voluntarios & inuoluntarios. Nam mulieres, ſi volunt, ſtrictius conſtringunt, & motus habet voluntarios & in-uoluntarios. Nam mulieres, ſi volunt, ſtrictius conſtrin-gunt, & auidius ſugunt viri pudendum: quod ſæpe du-bitaui à quanã facultate hoc fieret, cum noſtri authores voluntarium omnem motum dicant fieri per maſculos.

Motus vteri quomodo fiet.

An excipere debemus vterum, qui ſurſum deorſum, ad latera, ante, retro, variè mouetur, & hoc modo miſeras mulieres torquet, dum ille ſuauiſſimũ ſibi pabulum ex viri coniunctione errabundus quęrit: an etiam dicendũ quod nõnulli anatomici memoriæ prodiderũt, in vtero muſculoſas quaſdam eſſe fibras. Sed vt ad dubitationem reſpondeamus, proprij hi motus ſingularũ partium non ſequuntur temperiem, ſed ſtructurã, & conueniunt partibus, quatenus ſunt inſtrumenta corporis. Sic enim veſica contrahit ſe circa vrinam, cum eam vult retinere, & fundus illius deſcendit, cum excretioni illa incũbit. Atque etiam inteſtina, non vt ſimilares partes propellunt excrementa ex concoctione vẽtriculi genita, ſed vt partes ſunt organicę: Nam cum in eo officio vtantur fibris, oſtendunt illud non eſſe munus ſimilarium partium: hę enim non requirũt fibrarum miniſterium aliquod alioqui omnes ſimilares partes huiuſmodi fibras exigerẽt.

Circa magnitudinem vero, vel formationem, vel numerum, vel ſitum quæcumque quidem ſenſibus ſubiiciuntur errata, cognitu facillima ſunt, quæ autem ſenſu percipi nequeunt, quędam cognitionem habent difficilem, quædam vero facilem. Capitis igitur magnitudo, ac figura & cerebri ſimul in propatulo ſunt. Et de his antea, diximus, ſic & quæ thoracis ſunt, & quæcumque ad ſcapulas & humeros, vel brachia, vel cubitos, vel extremas manus, vel coxendices vel femora, vel tibias, vel pedes attinent, non eſt difficile cognoſcere ſiue ſecundum formationem, ſiue ſecundum magnitudinem, ex his aliquid non recte ſe habet, ſiue ſecundum numerum, vel partium, ex quibus conſtant com_

ɔoſituram ſingularum, etiam operationis detrimenta facile patent, quæ autem intra corpus ſunt, non omnia poſſunt agnoſci.

Poſteaquam Gal. explicauit ſigna intemperaturarum ſingularum partiũ, aggreditur methodum, quam dicit ſeruandam eſſe in vitiis partium inſtrumentariarum noſcendis. Vel enim (inquit) partes inſtrumentariæ ſenſibus patent, aut intus ſunt reconditę: illæ arte opus ɪ habent, vt vitia ſua patefaciant: quippe cum omnes s ſenſibus huiuſmodi errores dignoſcãt: hę vero, quę onditę ſunt, in duplici ſe habent differẽtia. Nam quę norem extrinſecus oſtendere poſſunt vt ventriculus, ſica, vel pondus poſſunt ſentire, cum obſtruuntur, vt par, lien, ſatis euidentes habent ſuę conformationis tas. Alię vero obſcuriora habent indicia, tentandum mẽ eſt ex actionibus, & officiis propriis: & ſitu, & deniie ex eo modo, quem tradet inferius, vbi partiũ egrotium ſigna explicabit, inuenire quod hic quęrimus. am idem ſunt ſignorum fontes partium quę vitia alia habent intra ſanitatis latitudinem, cum his, quę atefaciant membra ęgrotantia.

Cuiuſdam enim ventriculum adeo paruum, ac rotundum, ac pronum ſecundum hypochondria ſitum aſpexi habentem, vt manifeſte ex circumſcriptione propria & videntibus, & tangentibus appareret.

Quod hic ſcribit ita patet, vt interpretatione non egeat: ex hoc autem vitio neceſſe eſt hominem lędi, ſed euiter, eò, quod tantam cibi copiam forte aſſumere non poſſit, quantum poſtulat totius corporis nutritio: forte etiam aliquo modo etiam lęditur reſpiratio, ob prominentem ventriculi ſitum, ex quo diaphragma comprimitur.

Sic & cuiusdam vesicam cōtingit intueri ita expositam ac paruam, vt si quando vrinam tardius excerneret, tumor quidam circumscriptus manifeste cerneretur, non tamen aliud ex interioribus quidquam mihi vnquam manifestum præbuit indicium. Tentare autem oportet, quam maxime fieri potest, virtutem ipsorum ac vitium, etsi non certissima scientia, artificiosa saltem coniectura comprehēdere, veluti exempli gratia in hepate.

Quæ hic dicuntur de vesica, non egent expositione, vt quæ per se pateant, & iustum est credere historiam narranti.

Vidi enim aliquos & quidem quàm plures, quibus venæ erant angustæ & totum corpus colore priuatum, quod si plusculum cibi assumpsissent, qui præsertim flatibus excitandis aptus esset, & crassus, ac tenax nonnulli quidem veluti pondus quoddam insidens, atque suspensum in profundo dextræ hypochondriorum partis sentiebant, nonnulli vero cum quadam tensione dolorem sentiētes, in his quidem verisimile est hepar esse paruum, atque angustos meatus habere.

Casum hic describit, ex quo colligit nos credere debere, hepar illis esse paruum, atque angustos meatus habere, quibus similia accidentia adfuerint. Ait autem eos ita in hepate esse affectos, quibus venæ apparent angustæ, & corpus colore est priuatum, quique ex copiosio-

cibo præsertim flatuoso, crasso & viscido, sentiunt
ndus quoddam & veluti suspensionem sub hypo-
condrio dextro, vel dolorem tensiuum: quæ quidem
ulo diligentius sunt perpendenda. Nam quod hæc
nt symptomata exiguarum venarum hæpatis, rationi
nsonum esse puto: quod vero etiã hepar paruũ osten-
nt, nihil est, quod nos fateri cogat. Nam (vt antea o-
endimus) venarum cõformatio & magnitudo nequa-
uam sequuntur hepatis naturam, si modo, (vt ille sta-
uit in libro de formatione fœtus) venæ ex diuersa ma-
ria, & prius quàm hepar sunt factæ. Qui verò venas
orporis angustas habent, easdẽ quoque in hepate par-
as habeant, necesse est: quoniam ab eodem agente,
ui eandem formam singulis venis ad proportionem
ndidit, & ex eadem materia omnes sunt factæ, nec mi-
um quidem est eos, qui ita afficiũtur, obstructionibus,
quas pariunt cibi prædicti, obnoxios esse. Ex obstru-
ctione autem pro diuersitate materiæ, diuersa nascun-
tur symptomata. Nam si cibi in flatum vertuntur, ten-
sio sequitur, & ex tensione dolor quidã tensiuus: si verò
alimentum ob crassitiem & lentorem, obstruit, ob gra-
uitatem materiæ, pondus quoddam insidere videtur:
ex pondere vero cogitur hepar tendere ligamenta, qui-
bus cum aliis partibus adnectitur: ex hac autem tensio-
ne ipsum veluti suspensum videtur esse. Quod si in lo-
cis obstructis sit flatus copia, & materia, crassa, & visci-
da, miscentur pariter symptomata, quæ separatas cau-
sas committantur. Porrò confert ad generationem fla-
tus, non solum alimenti ipsius natura, sed etiam imbe-
cillior calor ipsius hepatis. Solent autem obstructiones
in hepate maxime oriri, cum ex venis diuisis per sima
hepatis, transitus fit ad eas, quæ gibbam partem occu-
pant. Illic enim exigui sunt in hepate meatus, facti ex
ipsis tunicis venarum, adeò vt sæpe dubitet Galenus an
orificia earum venarum, quæ ex caua & porta oriuntur,
inter se committantur, & mutuo se se excipiant: an po-
tius occulti quidam fiant meatus, qui per varios anfra-
ctus, tandem viam præbeant, ascendenti & descendenti

ab hepate alimento & humori. Cæterum cur velit corpus colore priuatum esse in hoc affectu, non satis patet. Mihi autem videtur hoc fieri, vel quod paucum sanguinem gignat, huiusmodi hepatis constitutio, vel (pituitosum, vel quod probabilius puto) quia fere accidit, vt qui huic affectioni sunt obnoxij, nō bene expurgentur à bile flaua. Nā obstructio etiam cōmunicatur meatui, per quē bilis flaua attrahitur, & expurgatur. Atque de hoc quidē casu, ego nō solū ratiocinari possum ex eo, quod ratio ipsa probare potest, sed ex eo, quod experientia ipsa cōfirmat. Nā vt nullis aliis malis sum obnoxius, ita his, quæ hic refert Gal. frequentissime laborare soleo, præsertim cum ob studia & alias animi occupationes, corpus exercere non possum, & accenso calore dissipare flatus & concoctionem perficere.

Alterum vidi cuius totus habitus pituitam prę se ferebat, quotidie tamen bilem pallidam euomebat. Censui igitur inspicienda alui excrementa, in quibus minimum bilis apparebat. Quare coniectura quadam comprehendi eum meatum, qui biliosum egurgitat humorem, non minimam eiusdem partem ad imum ventriculi locum quem Gręci pyloron id est, ostiarium vocant, effundere vt in quibusdam apparet animalibus, ex quibus id constat, quod plurimum ad eorum, quę latent sensum, confert cognitionem, ea, quę ex sectionis inspectione habetur peritia, & operationum, atque vtilitatum inuentio. Quicunque igitur facultatem dignoscendi huiusmodi corpora, quę ita lapsa sunt, consequi cupit, oportet ipsum in sectionibus,

ac in operationum, atque vtilitatum inuentionibus exerceri, scripsimus vero de omnibus seorsum in tractatibus aliis, de quibus in fine libri omnino proposuimus, facere mentionem, vt discendi cupidi intelligant, quęcunque discere optauerint, ex quonam possint haurire tractatum. Sed tamen de his satis.

Refert alium casum de homine, qui habitu erat pituitoso, & bilem quotidie euomebat, habebatque alui excrementa non satis tincta bile, vt hominum natura consueuit: ex his symptomatis colligit naturæ errorem in numero partium. De quo etiam scribit in libro 2. de temperamentis cap. 7. vbi ait meatum, qui bilem transmissam à folliculo felis, hepati subiecto, ad intestina, aliquibus vnicum esse, immò ferè omnibus: In paucis verò ob errorem naturæ duplicem esse factum, ita vt maior in ecphysim ventriculi id est in primam intestini partem, quæ à fundo ventriculi enascitur, inseratur: minor vero in fundum ventriculi paulo supra pyloron immittatur: accideréque aliquãdo vt superior pars maior, inferior vero minor sit, & tunc eos, qui ita sunt affecti, quotidie multum bilis euomere ante cibum, & nisi id faciant, lædi. Duplicem quoque hunc meatum in quadrupedibus animalibus pariter reperiri, idque ex dissectionibus esse compertum. Ego historiam quidem admitto, cuius similem vidi, sed nõ puto bilem eam excerni, quod natura duos eos meatus fecerit vnquam in hominibus, ita vt vnus in ventriculum, alius vero in intestina inseratur. Quod si ille ex anatome referret se hoc didicisse, crederemus vtique narranti historiam: at ex coniectura, quam facit, fingere non debemus naturę errores. Docet ille quidem huiusmodi bilem in ventriculo non gigni: non tamen propterea efficit, quod vult

Causam huius casus, nõ recipit sed aliam probabiliorem adfert.

ſequi neceſſario, vt vnus meatus ſit factus, qui bilem euomat in ventriculum. Nam vt bilioſi vomitus ſæpe homines liberant à febribus bilioſis, & multis aliis malis, qui in venis, & hepate conſiſtunt, non quod noxius hic humor per nouum hunc meatum ad ventriculum tranſmittatur: ſed quod per venas, quæ ab hepate feruntur in ventriculum natura ſe ſe exoneret: Ita par eſt, vt credamus, idem contingere illis, qui, vel quotidie, vel ſæpius bilem per os reiiciunt. Nam vt quidam, non niſi per ſudorem, alij vero non niſi per vrinam, alij ſolum per alui fluxum ſolent ſe à noxiis humoribus expurgare, ob naturalem conſtitutionem, quæ apta eſt ad certas quaſdam excretiones: ad alias verò inepta: ſic accidit, vt quidam ad vomitum ſint faciles, eo quod per venas inſertas ventriculo, potiuſquam per alias læſæ partes ſe ſe exonerent, & ventriculus fortè ob naturalem debilitatem facilius, quàm inteſtina, recipiat: Eſt autem rationi conſonum, cauſas eorum, quæ in nobis fiunt, ducere ex naturali conſtitutione, potius quàm ex noſtris figmentis, & naturæ erroribus. Quod ſi oſtendere poſſet Galenus, in quadrupedibus animalibus duplices hos meatus cõſultò, vel ob errorem factos, probabilior fortè illius eſſet in nobis coniectura: ſed ex frequẽtiſſimis, & propemodum aſſiduis ſectionibus, boum, vitulorum, veruecum, ouium, caprarum, leporum, ceruorũ & aliorum huius generis animalium, nihil tale audio obſeruatum. Acachias hos meatus dicit reperiri in accipitre miluo, & quadrupedibus, quæ crudis carnibus veſcuntur: ea enim ampliore calore egere ad concoctionem, & hunc à fluxu humoris calidiſſimi comparari: cuius opinionem refello primum quod lupi, & vulpes, non eo modo facti ex anatome deprehendantur. Deinde quod Ariſt. in lib. de animalibus nihil tale tradat. Illud etiam animaduerſione dignum eſt, quod ſcribit de hoc caſu, in lib. 2. de temperamentis, vbi volens probare bilem, quæ ab his hominibus euomitur, ab hepate tranſmitti, negat eam gigni poſſe in ventriculo, quoniam ea, quæ illic fit, porracea eſt: quę verò eſt pallida, ab hepate mit

...t. Nam porraceam etiã in hepate, & venis procrea- *Bilem porraceam etiã in hepate gigni.*
...docent vomitus copiosissimi huius humoris, qui mi-
...no temporis spatio sæpe homines perimunt. Neque
...m tanta huius materiæ copia diu latere, contineri, &
...gigni potest, temporis momento in ventriculo præ-
...stim in victu tenui, aut etiam in ipsa media quæ adhi-
...tur in morbis. Sed quicquid emittitur, paulatim in
...nis fuit aceruatum, & ab illis affatim expulsum in vẽ-
...culum. Atque hęc satis de casu proposito. Rectius ve-
...illud ab eo conscribitur, coniectura artificiosa sæpe
...endum esse in dignoscẽdis causis, & affectibus, & lo-
...affectis. Nam semper certa non habemus indicia,
...quibus colligere possimus, quod quærimus. Quare
...nc ad coniecturam confugiendum est, quæ, vt alio
...co ex eo authore ostendi, cognitio quædam est me-
...a inter perfectam ignorantiam, & certam cognitio-
...em. In qua re, qui ingenio valent, alios superant, & *Coniectura artificiosa ex quibus fiat.*
...oniecturas efficiunt meliores, & arti nostræ maximè
...tiles: propterea tales cõiecturas artificiosas vocare so-
...t Galenus, quoniam ex his, quæ in arte sunt, nascũtur.
Qui enim ex dissectionibus, & ex medicinæ præceptis
...ouerit singularum partium temperiem, magnitudinẽ,
...onformationem, numerum, situm, connexionem sin-
...gularum partiũ, & qualitates omnes, quæ in ipsis sunt,
& præterea actiones omnes, & vsus, & opera omnia,
quę ex actionibus prodeunt, is profecto ratiocinari po-
...erit, & ex effectibus, causas suas, & ex causis effectibus
...nferre ex quibus simul colligit, quid intus, aut foris
prodesse, aut obesse valeat. Quis præterea sit locus affe-
ctus, qualesque ipsi affectus, & quæ causæ, & quis hu-
mor, vel aliud singulas partes afficere possit. Quæ om-
nia hoc loco non sunt patefacienda, sed singula suis lo-
cis. Sic enim clarior, & artificiosior reddetur docendi
ratio. Si quis tamen horum exempla quærit, legendo
primum lib. Gal. de locis affectis inueniet quod cupit.

Quæcunque vero vt nunc insalubria sunt, hoc est quæ iam ægritudinem patiuntur, digno-

ſcere, & hęc ipſa oportet, quę quidem ſubiiciuntur ſenſui, ex eorum, quę ipſis inſunt, ſecundum naturam permutationes in maguitudine, colore, figura, & numero, & ſitu, & ea, quę eſt, ſecundum duritiem, & mollitiem, & frigiditatem & caliditatem differentia. Quę autem viſum effugiunt, vt ſummatim dicam, ex operationum lęſionibus, aut his, quę excernuntur, aut doloribus, aut tumoribus pręter naturam, aut horum quibuſdam, vel omnibus.

In principio huius operis propoſuit Galenus ſe velle tractare de ſalubribus, inſalubribus, & neutris, corporibus, ſignis, & cauſis: quo loco nos admonuimus in diffinitione medicinæ intelligenda eſſe ſalubria, inſalubria, neutra: id eſt, ſana, ægra, & media inter hæc. Id quod ipſa tractatio oſtendit, & præſertim hic locus, vbi de cognitione corporum ægrotantium agit: cum hactenus de corporibus tractauerit, quæ ſunt ſalubria, inſalubria, & neutra in latitudine ſanitatis. Verum in hoc Galenus principia poſita non ſeruat, vti id quoque antea oſtendimus. Nam vt omnia ſalubria, & neutra, in latitudine ſanitatis ponebat, comprehendebatque illa, quæ & ſimpliciter, & vt nunc talia dicuntur: ſic inſalubria vt nunc, debent contineri in latitudine ſanitatis, non minus, quàm ſimpliciter inſalubria. Debebat ergo ita in hoc loco dicere, quæcunq; inſalubria ſunt, in eo ſignificatu, in quo ægra intelligimus, dignoſcere & hæc ipſa oportet. Sed videamus, quam methodum proponat in dignoſcendis corporibus ægrotantibus. Duplex, inquit, eſt ratio. Si enim partes, quæ ægrotant, ſenſibus ſubiiciantur, earum affectiones ſenſibus depre

Gal. notatur quod ſua principia non ſeruet.

udemus: quod si reconditæ partes sint, dignotionem
nemus ex operationum læsionibus, ab his, quę excer
ntur, ex doloribus, tumoribus præter naturam sepa-
rim, vel quibusdam, ex his aut ex omnibus inter se cō
ictis. In qua quidem re (vt patet,) recedit à methodo,
am ab initio huius secundi commentarij proposui.
am corpora salubria, & primum optimā constitutio-
m dicebat dignosci ab his, quæ secundum essentiam
sunt in corporibus, & ab his, quæ necessario essentiā
quuntur. Cur ergo oppositorum eadem sit ratio, Cur
iam hic inuehit rationem cognoscendi corpora ægro
ntia. Præterea partes expositas sensibus ægrotare de-
ehendimus ex actionibus læsis ex doloribus, & hu-
oribus, qui in illis apparent: sic enim manum, aut pe-
em morbo laborare intelligimus. Quare indicia, quæ
ropria ponit partibus occultis, etiam manifestis com-
etunt: Adde quod causę iuuantes, & ledentes, plurimā
im habent ad dignoscenda loca affecta: quippe cum
onnulla inter ea, quæ assumuntur, apta & nata sint,
el solum, vel maxime afficere certas partes, aliis inta-
tis, vt cantarides, potissimum partes ad vrinam desti-
atas exulcerant, de quo fonte signorum hic nullam
nentionem facit. Itaque pręstat prædictos quatuor si-
gnornm fontes, à quibus omnia indicia sumi diximus
perpetuo retinere: Sic enim eadem & certa docendi ra
tio seruatur. Ac ex his, quæ secundum essentiam in cor
poribus insunt præter naturam mutatis, corpora ęgro- *Methodus cognoscendi corpora ægrotantia.*
tare cognoscemus: Sic enim hominem laborare fe-
bre deprehendimus, si tactu calorem præter natu-
ram corpus occupare sentimus: tunc enim violata
est essentia similiarium partium. Quod si insigne sit
vitium in conformatione, vel magnitudine, vel nu-
mero, vel compositione, instrumenta corporis dici-
mus morbo affecta: quia illorum essentia est labe-
factata. Præbet etiam suas notas fons signorum, qui
sumitur ab his, quæ sequuntur essentiam, in
quo continentur omnes qualitates, quæ à primis

nascuntur, nec non actiones singularum partium naturales, vitales, & animales, & quæ in ipsis fiunt actionibus, symptomata dolor, voluptas, vel quæ actiones ipsas sequuntur, vt vigilia, & somnus, Sequitur enim vigilia, cum actiones exercentur animales: cum vero illę cessant, somnus oritur, Ad hunc fontem etiam pertinēt excrementa & alia opera, quæ ex malis actionibus proueniunt vt generatio lapidis, lumbricorum, carnis spōgiosæ in vlceribus, & alia huiusmodi: quæ cum in corpore fiunt illud, aut certe eam partem, in qua hæc fiunt ægrotare ostendunt. At pręcipui quidem sunt hi fontes: non tamen contemnendus est tertius, qui causas omnes continet. Sic enim dicimus hominem morbo laborare. & eo quidem maligno, si forte venenosū quidpiam assumpserit, ductis indiciis à causis gignentibus morbos. Sic Galenus in libro de differentiis febrium, iudicat hominem diaria febre laborare, si à causis procatarcticis febrem contraxit. Ad idem genus pertinent indicia, quæ ab Astris, & parentum morbis sumūtur. Si enim quis forte dolore in lumbis torqueatur, & ignoremus adhuc, quæ pars in eo sit affecta, & à qua causa, ille autem ex patre calculoso originem duxerit, certo ferè prædicere possumus iu rene calculum esse, eo quod hæreditarius soleat esse huiusmodi affectus. Eadem ratione, si quis natus sit syderibus male fauentibus renibus, certior reddetur coniectura ducta, ex remotioribus causis. Non desunt in signis præbendis causæ, quæ iuuant, aut lædunt morbosas dispositiones. Eos enim ęgrotare agnoscimus, quibus prosunt illa, quibus vti solemus solum in aduersa valitudine: obsūt vero ea, quibus prospera conseruatur: Illa sunt, sanguinis missio, purgatio & insigniter alterantia. In alio vero genere continētur, purus victus, qui ægrotantibus conuenire nō solet. Sic sane eos, qui vehementi ęstiuo calore gaudent, frigido morbo teneri credere debemus: quandoquidem nullus qui revera sanus sit, tantum excessum expetat ad naturalia vitia emendanda. Quartus demum sequitur fons, qui ex similitudine, & proportione cum aliis sumitur.

nim fortè aliquis dolet in latere, & ignoramus, lis illic sit affectus, si in aliis, qui eodem affectu, eo- a tempore laborarunt, nouimus, vel solum flatum putridam aliquam materiam, aut aliud quidpiam m musculos occupasse, certo affirmare possumus dem causam, eundem locum, in eo, de quo agimus upare. Nam cum grassantur morbi, similes solent omnibus fieri affectiones. Hęc ergo ostendunt cor- a ægrotare, & simul etiam eodem negotio osten- it, partem, quæ afficitur, & affectionis naturam, & sas. Quæ quidem nos diligentius in 2. lib. de signis p. 4. enarrauimus.

rticulatim autem quæ quidem sunt in cerebro ægræ dispositiones, aut dementiæ speciebus, aut sensibilium imaginationum læsionibus aut actiuum, qui secundum electionem fiunt, aut ex his, quę excernuntur per palatum, vel nares, vel aures, aut horum, qui ei dolores eueniunt, differentiis.

Methodum, quam proposuit aptam ad dignoscenda terna viscera ægrotantia, exemplis quibusdam patecit, inductione facta per certas corporis partes. Inter uas primum agit de cerebro ęgrotante. Quod digno- i in primis scribit ex dementiæ, siue delirij speciebus, mquam ex actionibus principis facultatis. Alibi enim ic autor ostendit tres esse principes facultates, quæ in pso cerebro nascuntur, & exercentur: Sunt autem illæ acultates, Imaginatio, ratiocinatio, siue cogitatio, & memoria: quæ quidem læduntur, vel quod imbecilli- er, vel deprauate, aut nullo modo exerceantur. Delirium vero, & illius species solum exprimit deprauatam actionem imaginatricis vel ratiocinatricis facultatis, non autem memoratricis aliquod vitium, aut abolitionem, vel debilitatem imaginationis, vel rationis. Quare non solum ex delirij speciebus, sed etiam ex vitiis aliarum actionum dignoscemus cerebrum esse malè af-

Delirium ad quod genus actionis læsæ pertineat & à quibus fiat causis.

fectum. Præterea deliria non ostendunt semper primo & maximè esse affectum cerebrum, sed aliquando potius ipsius membranas, vt in phrenitide apparet, cuius causa dicitur esse inflammatio membranarum cerebri. Sed quod magis est, sæpe cõtingunt deliria nullo morbo existente in cerebro, sed solum debilitato, aut corrupto influente spiritu & calore à corde: quo modo senes omnes delirant cum ad extremam debilitatem caloris prouenerunt: & per febres corrupto & vehementius agitato spiritu, deliria sæpe contingunt. Non ergo deliria, aut alia vitia actionum quæ exercentur in cerebro, semper ostendunt cerebrum ægrotare: Sed de his omnibus diligentius egimus in commentario Amphorismi, in quo scribit Hipp. vbi somnus delirium sedat, bonum, & in libro nostro de causis symptomatum: vbi actionis læse communes causas inuestigamus, diligentius (ni fallor) quam fecerint antiquiores medici: qui loci diligenter legendi sunt à studiosis harum rerum, ne cogamur eadẽ sæpius repetere. Ergo læsiones actionum cerebri, quæ proficiscuntur ratione ipsius facultatis læsæ, ostendent cerebrum morbo laborare, & in eo, vel ipsius substantiam, aut ventriculos, aut membranas à quibus tegitur. Vitia vero, quæ nascuntur ob mala, quæ fiunt in calore influẽte, necessario ad omnes actiones obeundas, aut proueniunt vitio ventriculi, vel vteri, aut aliarum subiectarum partium, non ostẽdunt cerebrũ, aut partes, quę in eo sunt, morbo correptas esse. Vanumque est medicorum refugium, qui innexerunt morbos quosdam primarios, alios verò per cõsensum, in omnibus læsionibus actionum. Nam vt aliquando partes primario affectæ alias simul afficiunt, veluti cum febris ex ascensu humorum inflammationem & phrenitidem parit, & ita vniuersum corpus, & cerebrum ipsum morbo simul afficiuntur, etsi diuerso: tamen non semper eadem est ratio. Nam vbi deficit calor influens, aut suffocatur in corde, necesse est cerebri actiones perperam exerceri, nullo tamen existente in eo morbo primario, vel per consensum. Porrò vt actiones principiũ

Actionũ cerebri læsiones, quænam ostendãt cerebrum pati & quæ non. Notanda de morbo per consensum.

[...]ultatum, sic sensus, & motus læsi, morbos cerebri o-[...]dunt, si ratione ipsius facultatis à cerebro prodeun-[...] actionum lęsiones fiant. Idem docent excrementa, [...] ab eo exire solent viscere, si pręter naturā retinean-[...], aut excernantur vltra modum, vel qualitatibus sint [...]dita præter naturam mutatis: Sic enim pus, quod [...] nares exit: non læso ipso naso, ostendit in altiori-[...]s partibus, vbi cerebrum est, vlcus esse, vel abscessum [...]ruptum. Cæterum dolores, qui in capite sentiuntur, [...]n læsi cerebri sunt indicia, sed ipsarum membrana-[...]m, illud enim sine sensu est, cum neruos non habeat [...]r substantiam suam dispersos, & sola facultas sentiē-[...], quę ab eo nascitur, nō sufficiat sine neruis ad sensum [...]ficiendum: Membranæ verò ipsę, exquisitissimo sensu [...]nt prædite, & propterea dolor, qui sentitur intra cal-[...]ariam, ipsarū est passio. Omittit in hac re signa, quæ [...]muntur à causis lædentibus. Nam si quis vulnus ma-[...]num in capite acceperit, coniectura est non vulgaris, [...]erebrum esse læsum. Idem ostendunt actiones quarū-[...]am partium. Nam vulnerati, aut contusi cerebri indi-[...]ium esse dicimus, si contusus, aut vulneratus euomat, [...]uæ sunt in vētriculo. Addere etiam debebat signa, quę [...]pparent in facie. Nam affecti cerebri indiciū est, si ex [...]apitis vulnere aut contusione, interna oculi pars inflā-[...]natur, aut sanguis exijt per nares, vel aures. Denique, [...]qui vult nihil omittere, debet optimos fōtes signorū ꝓ-[...]ponere ab initio, & ab omnibus ꝓpria indicia deriuare.

Quę vero in corde fiunt, ex difficilis anhelitus speciebus, & tremulis motibus, qui ipsi con tingunt, ex pulsibus quoque eius atque arte riarum, & ab excandescentis irę celeritate, aut tarditate, à febribus, & refrigerationibus, & in colore differentiis, ac eis, qui ipsi adueniunt, doloribus.

Aggreditur enumerationem signorum, quæ possunt ostendere cor ægrotare. Inter quæ quædam com-

munia sunt, multis aliis partibus, vt difficilis respiratio nam hæc pulmonis, thoracis, & ipsius etiam cerebri, vt in apoplexia apparet, commune est symptoma. Alij vero non ipsum cor absolute pati monstrant, sed certas illius passiones significant: cuius generis sunt tremuli motus, qui solum fiunt in cordis palpitatione. Alia vero tradit, quæ non morbos, sed leues illius perturbationes indicant, vt est promptitudo ad iram, & aliæ cordis perturbationes: quæ potius sunt sanorum, quam ægrotantium affectiones. Præterea cor vel nullum, vel minimum patitur dolorem: quippe cum exiguum admodum neruum in se recipiat: Quare præcipua indicia, que sumuntur ad cordis morbos detegendos, veniunt ex pulsibus. Illi enim soli cordi conueniunt, & in omnibus cordis passionibus mutari videntur: tamen quæ ab aliis sumuntur signa, contemnenda non sunt, sed ex singulis omnia colligenda: sic enim certior reddetur cognitio. Quod si singula prosequi velimus, inueniemus alia addi posse indicia: nam animi defectus & syncope maxime propria sunt cordis ægrotantis indicia. Omittit etiam iuuantes, lædentesque causas, & eas, que solum cor afficere possunt. Verum vt hæc recte dicuntur, ita docēdi methodus exigit, vt quilibet signa colligat ex partium natura, structura, actionibus, passionibus, & vsu. Ita enim nihil omittet, quod sit necessarium, & quæ sæpe contraria sunt, resecabit. Nā si quis nouerit cor factum esse à natura, vt sit fons caloris, qui spargitur per vniuersa membra: is intelliget mutationes caloris, quæ in vniuerso corpore fiunt, potissimum accidere affecto ipso corde: vnde febres merito ostendunt cordis morbos: id, quod etiam faciunt refrigerationes totius corporis. Ad caloris vero incrementum & diminutionem, sequuntur mutationes, quæ fiunt non solum in colore, sed etiam in aliis qualitatibus secundis. Nam vehemens calor asperitatis, duritiei, gracilitatis, & extenuationis est causa. Ledūtur pariter actiones omnium partium, vitiato quouis calore. Hæc ergo indicia ostēdunt cor esse affectum, eo quod illud caloris est fons, qui vna cum spiritu per vniuersum corpus

Methodus cognoscendi mala singularum partiū.

largitur. Quatenus vero ipſum fuliginoſa excrementa
iſe gignit, quæ egent expurgatione, & immiſſione ae-
is frigidioris, quatenus reſpirationē mutat. Quia vero
teriæ in eo implantantur, & participes fiunt motu,
io agitatur ipſum cor per diaſtolen & ſyſtolen, & ſpi-
tum feruidum recipiunt, pulſus mutationes merito o-
endere poſſunt paſſiones cordis. Quia vero cor per-
etuo attollitur & comprimitur, oportuit illud aquoſo
uodam humore veluti tēperari, vt facilior fieri poſſet
iuſ modi motus: quo modo cōtinuo aquæ ſtillicidio,
xis rotarum molendinorum opus habet ad cōtinuam
ircumuolutionem: propterea natura tunicam huic vi-
ceri circunduxit munimenti gratia, & potiſſimum, vt
iic humor contineri poſſet: qui cum ex aliqua occaſio-
ie præter modum augetur, liberum cordis motum im-
pedit, & eum reddit tremulum & palpitantem. Adhæc
quoniam liberā oportet eſſe viam calori per ſinus cor-
dis, & exortum arteriarum, ſi fortè via claudatur, vel ab
humoribus obſtruentibus, vel tuberculis innatis, vel ob
inflammationem: neceſſe eſt, vt varia naſcantur in cor-
pore mala. Nam prorſus impedito motu caloris, ſubita
mors. In leuiore vero huiuſmodi affectu, ſyncopes na-
ſcuntur. Contingunt etiā inæqualitates & interceptio-
nes pulſuum, quas Gal. in lib. 4 de locis affec. & in lib.
de præſagiis ex pulſibus, vbi agit de pulſu intercepto,
mortem neceſſario ſignificare ſcribit. Ac cum ego Piſis
ex nimio ſtudio in pulſus interſectionem & difficilem
etiam reſpirationē incidiſſem, omnes medici, qui mihi
pulſum tangebant, Gal. authoritate perſuaſi, me mori-
turum publicarūt. Verum ego intermiſſis ſtudiis & ad-
hibitis venæ ſectione, purgatione, & extenuantibus re-
mediis atque exercitatione corporis ab eo malo, Deo
fauente conualui. Quæ res profecto omnes admonere
poteſt, quām inconſideratè multa tradat Gal. Quod e-
nim in Antipatro eueniſſe vidit, id commune omnibus
eſſe voluit: idque etiam præter naturam earum cauſa-
rum, quas authores eſſe huius mali ſtatuit. Nam ſi non
ſolū tuberculi & inflāmationes, ſed etiā obſtructiones

Author caſū ſuum narrat in quo Gale. error agnoſcitur.

arteriarũ, hæc symptomata pariunt, cur necessario moriendum est. An quæso remedia non sunt parata ad obstructiones tollendas. Sed ne singula prosequamur, qu ratiocinari nouit, eliciet omnia signa, quę non solũ co ipsum, sed alia omnia viscera affecta, ostẽdere possunt obseruata ea methodo, quam nunc proposuimus.

Quæ autẽ in hepate ex defectu humorũ atque abundantia, & ad id quod præter naturam euersione, & colore malo, ac præterea ex permutatione naturæ in his, quæ ad alimẽti ductionẽ, aut superfluitatum attinent excretionẽ. Sed & ex grauitatibus, & tumoribus, & doloribus, non modo his, qui in eo ortum habent, verũ & in illis, qui cõpatiendi ratione proueniunt: quemadmodũ in aliqua vel spiritus grauis, vel tussis specie.

Defectus humorum hepatis morbum duobus modis significare potest, vel quod illud humores non gignat ob debilitatem concoctricis, vel genitos absumat, ob calidam & siccam intemperiem. Verum non solum defectus ostendit hepatis affectiones, sed etiam ventriculi, & alimenti penuriam, vel malitiam. Nam cum ventriculus male concoquit cibos, nequit, ex male illic concocto alimento, hepar plurimos humores generare. Ex parco etiam cibo, vel excrementoso generationem minui in hepate necesse est. Porrò abundantia humorum, significat quidem, vbi ventriculus bene concoquit, & suppetit boni alimenti copia, temperiem hæpatis calidam & humidam: non tamen ægram, sed in latitudine sanitatis etiam laudandam. Quapropter hoc indicium reijciendum est ab hoc capite, vbi ægrotantis hepatis notas quærit. Cacochymia vero, idest malorum humorum redundantia, nisi sequatur ventriculi malam concoctionem, (quam hepar etiam optime affectum emendare non potest) aut malos cibos: necessario ostendit hepar male affectum intemperie sine humore, vel cum humore vel testatur obstructionẽ, vt accidit in morbo

gio decoloratio: nisi etiam vitio ventriculi, aut mali menti contingat, ostendit humores in hepate gigni udiores. Fœdus verò color, vt flauus, niger, ostendit tio hepatis gigni plurimum bilis pallidæ, vel humos melãcholici, vel obstructiones in partibus, quæ huiusmodi humores ab hepate expurgant. Nam vesica, quæ hepatis simæ parti annexa est, bilem flauam: lien erò humorem melancholicum, attrahit. Iam vero cibi distributio à ventriculo in hepar, sequi potest vel imbecillitatem hepatis, nõ attrahentis ad se chylum, vel obstructionem venę portę, & earum, quę ab ea enascũtur. Si vero impedita est distributio humorũ, qui geniti sũt in hepate, hoc non fit vitio hepatis, sed venę cauę, & aliarum, quę per habitum corporis spargũtur, aut quia externę partes, caloris defectu, ad se non alliciunt eos humores. Excrementa verò ostendere possunt multas causas. Si enim non reddãtur, vitium non est in hepate, sed in partibus, quę illas ad se trahũt, vel expellunt, vel suscipiunt. Quòd si eorũ qualitas mutata est pręter naturam, damnare debemus fontem, in quo gignuntur, vt in fluxu hepatico, excrementa aquosa & sanguinolẽta, sanguificationem frustratam in hepate testantur: & vrinę flauę, aluique excrementa admodum biliosa, indicãt plus, quàm oporteat bilis, in hepate esse factum. Grauitas etiam & tumores, qui sub hypochondrio dextro intrinsecus sentiuntur: necnon dolores pręsertim graues aut tensiui, qui eandem regionem occupant, notę sunt hepatis affecti. Ac non solum quidem in eo loco sentiri solent dolores laborante hepate, sed per magnas inflammationes, etiam in diaphragmate, & in costis mendosis, ob connexionem, quam habet hepar cum illis partibus. Propterea huiusmodi morbi hepatis, etiam respirationem reddunt difficilem. Quod vero ad tussim pertinet, Galenus in ea est opinione, quod tussis sicca sequatur hepatis inflammationem: sed cum tussis nequeat fieri, nisi in aspera arteria aliquid sit, quod molestet, non video quomodo hepatis affectus tussim inferre possint. Necesse enim esset, vt humor, qui ab inflammato hepate resudat, primum transeat septum

Excrementa quid ostendere poßint.

An tußis fieri poßit in affectib. hepatis.

transuersum dēsum, & solidū, deinde recipiatur in substantiā pulmonis, posteà verò in ipsius asperas arterias: quæ vix fieri posse puto, cū videamus per vulnera thoracis, plurimum aliquando humoris in ipsius cauitatem effundi, non tamen ob id tussim excitari. Docent etiam præter hæc signa, quæ ponit Galenus, hepar affectum, morbi aliarum partium, vt species aquæ inter cutem, scabies, vlcera tibiarū. Verum non omnis hydrops (vt vulgus medicorum credit) à frigiditate hepatis nascitur. Nam in ascite, & timpanite vrinas videmus admodum coloratas: quod excedentis caloris est indicium. Sola ergo leucophlegmatia, quæ propriè hydropis nomine intelligitur, frustratæ generationis & frigiditatis hepatis est nota: serosus verò humor, qui ascitem parit, paulatim aceruatur ob duritiem hepatis, vel renum affectum, aut etiam vteri, vt aliquando vidimus in dissectionibus. Præbent etiam sua indicia causæ, quæ peculiariter morbos gignere in hepate, & genitis prodesse, aut obesse possunt, ad hepatis morbos cognoscendos.

Hydropem omnem non fieri refrigerato hepate.

Sic & ventriculi affectus agnoscitur, vbi in cōcoctione & appetitu humidi vel sicci alimēti, vel superfluitatū excretione delinquitur. Ita etiā ex singultibus, eructationibus, nauseis, vomitibus, & ipsis eorum, quæ vomuntur, speciebus.

Concoctio nisi offendatur ob alimenti copiam, vel malitiam, aut ob caloris influentis reuocationem ad alias partes, vel debilitatem, ostendet profectò ventriculum malè affectum. Neque enim iustum est, ventriculi constitutionem damnare, cum alimenti concoctio in eo non perficitur, eò quod illius vim, crapula obruamus, aut cum ob animi studia, vel corporis labores, calorem ab eo distrahimus, & dissoluimus. Appetentia verò immodica, vel diminuta, nisi accidat vitio hepatis, & aliarum partium, quæ plus vel minus fugunt ip-

ventriculum, certa nota est huius partis affectę. Sed ...cior, & illi peculiaris est, quæ sumitur à deprauata ...petentia, cum quis cinerem, vel carbones, aut alia ab...da appetit. Hoc enim fieri non potest, nisi mali hu...res ventriculum occupauerint. Sitis necessario etiam ...endit caliditatem, vel siccitatem ventriculi. Sed hæc ...quando in ipso ventriculo sunt solo, vel ob febrem, ... aliarum partium affectiones nata. Porrò cum alia ...crementa referunt naturam alimenti malè concocti, ...c fit vitio ventriculi, nequeuntis satis concoquere ali...ntum. At si alui excrementa duriora sunt, hoc ascri...ndum non est ipsi vētriculo, sed hepati, violentius su...nti, aut intestinis, diutius quàm par sit, retinentibus. ...rro singultus symptoma est propriū ipsius ventriculi ...ut ructus, & nausea, non tamen necessario ostendunt ...ius partis morbos: nam sæpe à leuioribus causis exci...ntur quàm cōueniat morborum generationi. At si vo...itus non fit, vel sponte nobis volentibus, vel ob copiā, ...ut malitiam ciborum, indicium est ventriculi laboran...s, si modò alimentum reiicitur: nam si excernuntur hu...iores, hoc etiam accidere potest, eò quod hepar in ven...riculum sese exoneret: aliquando verò humor, qui ex...ernitur, in ipso ventriculo gignitur, & tunc partē hanc ...ffectam testatur, nisi etiam alimenti vitium sequatur. ...ddere etiam debebat signa, quę sumūtur à doloribus, ...& tumoribus regionem occupantibus, vbi ventriculus ...continetur: necnon quæ à iuuantibus & lædentibus, & ...gignentibus morbos in eo viscere, causæ sumuntur. Sed quæ separatam postulant tractationem, non debent in generali methodo exactè explicari.

Singultus et nausea quomodo morbos ventriculi ostendant.

Quomodo vomitus idē faciant.

Ita & thoracis agnoscuntur affectus ex spirandi difficultatibus, tussibus, & doloribus, qui in ipso fiunt, & ex eorum quæ cum tussi expuūtur, differentia. Sic & asperæ arterię ęgritudines, difficiles anhelitus, & tusses, & dolor in loco, & quæ expuuntur, & vocis offensiones ostendunt.

Tußis quã vim habeat in thoracis morbis indicandis.

Thoracis partes quædam externæ sunt aliæ verò internæ, quæ in cauitate ipsius continentur: & inter exteriores, quædam in superficie sunt positę vt cutis, musculi exteriores, aliæ vero ocultiorem situm habent, vt musculi inter costales & membrana succingens costas cuius affectus pleuritis dicitur esse. Porro externarum partium morbi non cognoscuntur per tussim, nisi forte inflammatio illius membranę, à qua sanguis inflammationem faciens, resudat in cauitatem thoracis, & illic sugitur à substantia pulmonis spongiosa, & ab ea in asperas arterias recipitur. Soli ergo morbi partium thoracis, facti ex humore, qui in asperas arterias recipi potest, per tussim indicantur. Difficilis etiam spiratio non comitatur omnes morbos thoracis. Nam intemperies sine humore, quæ musculos thoracis infestant, hoc indicio non produntur: ac (vt semel dicam) illi duntaxat morbi difficilem reddunt respirationem, qui thoracem, & partes in eo contentas, dilatari & constringi prohibent. Cuius generis sunt, qui continuum soluunt, & dolorem ob id inferunt, aut quæ asperas arterias occupāt. Dolor pulmonem affectum non testatur, quoniam sine sensu dolor non fit: sensus omnis per neruos, quos vel nullos, vel exiguos admodum pulmo obtinet. In musculis verò, & membrana succingente, fiunt quidem dolores verum solum ab affectibus, qui nascuntur à solutione continui, Porrò cum tussi expuuntur multa, nam aliquando sanguis purus, aliquando pituitosus, vel biliosus, aut melancholicus, vel serosus reijcitur: aliquando vero sola pituita: bilis vero flaua aut atra, vix vnquam excernuntur: nam flaua & pallida crassitiem nō habet, aut visciditatē, sine quibus nihil attolli potest ab aere expirato: humor vero melancholicus solus, in parte spongiosa nec gigni nec contineri solet: & denique omnis humor, qui reijcitur cum tussi, plurimum semper habet in se pituitæ. Reijciuntur aliquando cum tussi pus, grumus, venulæ, & arteriæ fragmenta, & bronchia asperę arteriæ, nec non pulmonis substantia, & tunicę quę ambit asperam arteriam portiuncula quædam. Quæ verò de notis asperæ arteriæ ægro-

Quid difficilis spiratio possit.

Quid dolor in his ostendat.

Quæ cum tußi expuā-tur.

titis scribit, patent: non tamen hæc symptomata sequuntur omnes morbos illius partis. Nam intemperiem solam hæc non ostendunt. Difficilis quoque anhelitus non adest semper, vbi humor est, qui tussim excitet, sed vbi insignis est ex eo obstructio, & sæpe quidem sunt tusses, vbi nullus est dolor. Membranularum verò fistula, exiguusque sanguis, & ipsius asperæ arteriæ portiunculæ, quę expuuntur, certiora prębent indicia illius partis affectæ. Vox verò per eos solum morbos offenditur, cum aspera arteria est exulcerata, aut exasperata ab acrimonia humorum, aut ab eorundem multitudine imbuta. Debebat pariter subiicere quę ostendant pulmonē affectum: sed fortè hæc omisit, quoniam plurimi in eo fiunt affectus, qui proprias & separatas habeant notas. *Quid vocis offensiones ostendant.*

Secundum verò eandem proportionem & in aliis omnibus accidit partibus. Nam ex tumore, dolore, & operationum læsione, & excrementorum differentia sumuntur indicia. Excrescentiæ autem non naturales inflammationibus durisque ac laxis tumoribus, & erysipelatis sunt explorandæ. Dolor autē quemcunque obsederit locum, aut continuitatis solutionem, aut subitam alterationem ostendit. Soluitur autem cōtinuitas incisione, excesione, fractione, & tentione. Alteratur verò substantia à caliditate frigiditate, humiditate, & siccitate. Læditur autem operatio tripliciter, aut quia debiliter, aut quia vitiose, aut quia nullo modo fit.

Repetit suos fontes signorum, quos paulo antea posuit signa præbere ad partes affectas dignoscendas: sunt autem tumor, dolor, operationum lęsiones, &

excreméta. Explicat autem obiter istorum differentias & quorundã causas: Tumorum differentiæ sunt inflammationes, scyrri, œdemata, erysipelata: omittit herpeté carbunculũ, cancrũ, quæ peculiarem habent naturã, & aliquid recipiũt ex prioribus tumoribus. Hic nescio qua ratione doloris & solutionis causas refert: Cur enim etiã prędictorum tumorũ causas non explicauit? Pretereà antea ostendimus falsum esse, doloré nasci ab intéperie tanquã à proxima causa: ea enim solum, quę continuum soluunt, dolorem pariunt, id quod vel solæ ostédunt febres ardentes, vniuersum corpus occupãtes: quæ in omnibus partibus sentientibus dolorem haudquaquam excitant, sed solum in illis, quæ ex ebullitione humorum tensionem pati possunt. Cęterum inter causas solutæ vnitatis omittit cõtundentia, & alia nonnulla, de quibus nos in lib. de causis morborum diligéter egimus: in quo loco etiam ostendimus alterationes fieri non solum ab his, quæ calefaciunt, refrigerant, humectant, & siccant, sed etiam ab illis, quæ tota substantia nos afficiunt. Quinetiam in libro nostro de differentiis symptomatum demonstrauimus actiones lædi tripliciter, vt ille hic passim tradit, sed præterea addendam esse auctam actionem, & eam quæ cum tristitia vel voluptate preter naturam exercetur, de qua re etiam antea egimus.

Dolorem solum fieri à solluentibus continuum.

Quęcunque autem excernuntur, nonnulla quidam sunt veluti partes patientium locorum, nonnulla vero tanquam excrementa. Quare vero in ipsis naturaliter continentur, singula propriam facient iudicationem. Dictum est autem de hisce omnibus plenius in tractatu de membris passis, quem nullus ante nos aut in artem redegit, aut ad absolutam perfectionem deduxit. Quemadmodũ, & in aliis omnibus euenit, quibus initiũ quidem aliquod

ab antiquis est datum non tamen absolutũ est opus. Aegrotantium itaque corporum ex tractatu illo indicia sunt sumẽda, eorum autem qui in ægritudinem lapsuri sunt, & qui sanitati restituendi, pręsens doctrina cõplectitur.

Cum dixisset signa partium ægrotantium sumi aliquando ab his quę excernũtur, eorum verò diuersa sunt genera, nunc quę & quot illa sunt, docet, ponitq; solum duo illorum genera: vel enim inquit, quod excernitur, est de substantia partis affectæ, vel est illius excrementum. Sunt de essentia partiũ, quæ naturaliter in ipsis insunt, huius generis sunt pinguedo, ramenta intestinorũ, quę in dissenteria excernuntur. Excremẽta verò hic non diuidit, sed tria statuenda sunt eorum genera: nam quędam qualitate, alia quãtitate: alia toto genere pręter naturam, & excrementa statuẽda sunt. Qualitate sunt pręter naturam ea, in quibus solæ qualitates damnari possunt, vt cum pituita pro insipida & dulci, redditur acida vel salsa. Quantitate verò excremẽtum est, quod naturam grauat sua mole, vt sanguinis redundãtia, quę morbum parit, in hoc genere continetur: Toto verò genere præter naturam illa dicuntur esse excrementa, quæ nec formam, nec materiã habent naturæ nostrę conuenientem, in quo genere continentur lumbrici, calculi, qui in nobis gignũtur, & pus. Omittit genus vnum eorum quæ excernuntur, quod continet vtiles substantias: in quo genere comprehenduntur cibi excretiones: & sanguinis boni reiectiones, quę etiam ostendunt partes morbo affectas. Ventriculum enim agnoscimus graui morbo laborare, cum cibus per intestina deiicitur. Ac cum sanguis exit à venis, aut arteriis, morbus est ex soluta continuitate: sed quoniam hæc, quæ traduntur de notitia partium affectarum, variant ferè in singulis partibus, & in compendiosa hac doctrina, singula pro dignitate explicari non possunt, relegat Gal. huius rei studiosos ad libros de locis affectis: quos se in senectute scripsisse

Excretorum & excremẽtorum genera.

multò diligentius, quàm alij fecissent, commemorat. Ego laudo quidem illius diligentiã, sed opus illud non agnosco ita exactè conditum esse, quin multo meliora de ea re ab aliis præstari possint. Scripsi ego in secundo lib. de signis duo capita de notis partis affectæ, quæ cupio ab omnibus studiosis legi, & cum libris de locis affectis Galen. conferri.

Eorum igitur indicia quibus ægritudinis periculum imminet, mediam formam habent inter ea, quæ sanis, & quæ ægrotantibus eueniunt. Siquidem sanis omnia secundum naturam insunt: præter naturam verò ægrotantibus, quatenus ęgrotant. In confinio autem horum ea, quę sunt corporum neutrorum indicia: quorum nonnulla quidem sunt ex eorum genere, quæ secundum naturam, sed vel qualitatibus, vel quantitatibus, vel temporibus permutata: quædam autem ex his, quæ præter naturam, & minora his, quæ ęgritudinibus adsunt: Atque idicirco hę quidem corporum dispositiones, quę in ęgritudinem casura monstraui, sunt ex neutrorum genere, atque vna ea, quę ipsa indicant signa. Primò enim hęc sanitatem ostendunt, secundo autem ęgritudinem. Et fiunt eadem signa secundum ad aliquid habitudinem, neutra & insalubria: quę quidem præsentem dispositionem ostendant, neutra, quę vero futuram pręmonstrant, insalubria. Eadem vero ratione & quæcunque ægrotantibus signa salutaria apparent, dicentur quidem salubria, quia

futuram ſanitatem oſtendũt: dicentur etiam ægra, quatenus pręſentem oſtendunt ægritudinem. Neque in ambiguo eſt, quod quę ſunt vtrorunque indicatiua, neutra dicentur ſecundum vnum quoddam neutri vocabuli ſignificatum. Neque vero mirari oportet eadem ſigna tres in diuerſis habitudinibus ſeruare rationes, quæ ſalubria, & ęgra, & neutra dicantur: ſecundum vero alterum ſignificatum, quæcunque his qui à morbo referuntur, inſunt, ſigna neutra appellamus, neque in alio ſignificatu accipiunt ea, quæ ſenibus inſunt. Hæc quidem omnia pluribus & conceptibus & rationibus ſubiiciuntur: quęcunque vero in his qui integra ſanitate fruũtur, inter ſalubria tantummodo computantur. Et quæcunque ægritudinibus inſunt, neque futuram prænuntiant ſanitatem, ſoli & hæc ęgrorum conceptui ſubiiciuntur.

Propoſuit Galen. in initio huius ſecundi comentarij e velle tractare de ſignis ſalubribus, inſalubribus & neutris demonſtratiuis, prognoſticis, & memoratiuis. Itaque cum de ſignis ſalubribus, & inſalubribus demõſtratiuis hactenus egerit, tranſit nunc ad prædictiones, & primum docet pręſagire morbos futuros: deinde cum morbi præſentes ſunt, futuram ſalutem. Memoratiua verò ſigna omittit, nec pro dignitate, & vſu noſtræ facultatis explicat ea, quæ ad prædictionem pertinent. Nam non ſolum per ſanitatẽ venturos morbos, nec per morbos futuram ſanitatem, ſed multò plura pręſagire debemus: quæ quidem nos in quarto lib. de ſignis diligentius enarrauimus, atque ex eo opere, quæ ad hunc locum pertinent, breuiter transfero. Ergo cum noſtrum corpus vel ſanũ ſit, vel ægrum, vel à morbis cõualeſcat,

(vtor nunc hac diuisione instituto nostro accommodata), in omnibus præscire expedit, an perseuerabit, qui presens est affectus an non Quod si mutabitur, in quę mutatio fiet, & quando, quo modo, per quem corporis locum mutatio continget, quę præterea erũt mutationis causæ, & ratio, Peculiaria autem & singulis propria hæc fiunt, pluraque capita in quibusdam, quam in aliis recipiunt. Si enim corpus est sanum, necessarium est præcognoscere, an quæ præsens est sanitas, diu durabit vel non: Deinde quibus morbis per vitam infestabitur vnusquisque medicum prędicere oportet: præterea à quibus causis, quoque modo illi in singulis excitabuntur, an scilicet ab externis, vel internis iniuriis, an paulatim, vel subito, & confertim, aut alio denique modo prouenient. Adhæc tempus quo mutatio cõtinget, prędicere oportet, qua scilicet ætate, quo anni tempore hæc fient. Postremo corporis locus, per quem morbosæ causæ in corpus sese insinuabũt, prędsentire est necesse. At in conualescentibus prędicere oportet, an speremus venturam pristinam sanitatem, an metuenda sit recidiua, deinde si morbus sequetur, diuinare oportet, quisnam, & à quibus causis, an. s. priori similis, vel alterius generis sit futurus morbus, & an ille excitabitur ob reliquias prioris morbi, vel ob errores, vel alias causas: & an paulatim, vel subito, & an cito vel tarde hæc fient. In ægrotis vero illud in primis præsagire oportet, an morbus solui poterit vel non: nõ soluuntur, qui nec occidunt, nec sanantur vnquam, sed hominem committãtur ad mortem: de quibus illud scire necesse est, an toto vitæ cursu eundem tenorem morbus seruabit, quem iam accepit, vel potius mitescet, aut augebitur malum. Quod si morbi eius generis fuerint, qui soluuntur, terminum solutionis prædicere conuenit. An scilicet salus sit expectenda, vel mors metuenda. Deinde præuidendum est, an solutio erit fida vel infida, facilis aut difficillis, perfecta vel imperfecta. Adhæc an breuis vel longus sit futurus morbus. Item quo tempore ætatis, anni, quo mense, quo die, quaúe hora tandem finietur:

In sanis quæ prædicenda.

In conualescẽtibus quæ prædicenda.

Quæ prædicenda in ægrotis.

necnon

non quæ causa erit ipsius solutionis, an natura, vel vel sudor, vel vrina, aut aliud denique artis, vel naturæ præsidium morbum terminabit: & nunquid morbi ex morbo nascetur, antequam prior recedat, ignorandum non est, quinetiam præscire oportet, an subito v paulatim, & si subito, an etiam cum vehementia, & per crisim finietur, & per quem locum corporis recedat morborum causæ. Postremo vbi plures sunt ægritudines, ordo requiritur, vt intelligamus qui omnium primus, qui vero deinceps soluetur. In his quidem vertur prædicendi ratio, hæc omnia complectitur, non tum ea pauca, quæ Gal. in hoc loco, & alibi tradit. Sed n videamus à quibus fontibus signa ducat ad ea prædicenda, quæ proponit. Duo inquit sunt fontes: vel eum signa hæc sumentur ex genere eorum, quæ secundum naturam sunt in nobis, sed vel qualitatibus, vel quantitatibus permutatis: vel ex his, quæ præter naturam sunt, sed minora his, quæ insunt ægrotantibus: in progressu vero huius capitis docet illa esse secundum naturam, quæ fiunt in sanis, Præter naturam, quæ fiunt in ægris, vt appetitus alimenti, somnus, & vigilia, affectiones sunt sanorum: hæc si qualitatem, aut quantitatem, vel tempus consuetum mutauerint, morbũ (inquit) prænunciant, dolor vero non est aptus & natus fieri in sanis, sed re vera est passio ægrotantium: tamen cum lenis admodum est, in nutris corporibus etiam reperitur c morbos prędicere solet, quia ostendit morbosam sub esse causam: quæ nisi tollatur, augebitur, morbumque pariet. Hæc quidem rectè dicuntur, sed ab aliis alia indicia sunt sumenda. Non enim soli effectus, qui sequũtur constitutionẽ corporis, vt ille hic docet, pręsagiunt morbos venturos, sed præterea quæ sumuntur ab essentia ipsius constitutionis, & ab ipsius causis, atque similitudine idem ostendent. Nam vitia quæ apparent in ipsa temperie, vel structura prædicunt morbos. Idem ostẽdunt mali humores, & aliæ internæ causę, cum malè habent, morbos minantur. Qui item præter solitum incurrunt causas morborum, aut lęduntur ab his, quæ an-

De fontibus signorum a quibus prædictiones sumuntur.

tea lædere non consueuerant, & qui iam sydera haben malè fauentia, & morbos minantia, vel similiter sunt affecti vt hi, quos videmus morbis corripi, hæc inquam omnia morbos instare admonent. Igitur qui vult futura præsagire, excutere debet quatuor nostros fontes signorum toties repetitos, & ab omnibus signa sumere. Sic enim nihil omittet, & sciet se omnia præstare, quę ars nostra in se complectitur. Cæterum quod hoc loco scribit Gale. de neutris corporibus & signis, & de relatione signorum ad sanitatem, morbum, & neutram dispositionem, rectè quidem dicitur. Verum neutrum hic non sumit, vt in primo lib. inter salubre & insalubre, idest inter corpora bene & malè sana, sed inter sanum & ægrum. Nam neutra, quæ sunt inter salubria & insalubria, dolorem in se non habent, aut vitiatam appetentiam, aut alia mala, quæ morbos præsagiunt. Præterea id docet apertè Galenus, nam inter neutra corpora comprehēdit illa, quæ conualescunt à morbis, & quæ periclitantur in morbos cadere, & senes, quos omnes in Thrasybulo ponit contineri in statu neutro inter sanos, & ægros: neutri verò qui sunt inter salubres & insalubres, non comprehendunt conualescentes, & senes potiusquàm alias ætates. Quòd verò pertinet ad eam habitudinem & relationem, satis ex dictione ipsius authoris patet: non enim absurdum est, idem signum ad diuersa relatum, diuersa nomina sumere. Nam vt ille scribit, quę neutram dispositionem præsentem monstrant, neutra vocantur: quatenus verò eadem referuntur ad futuram ægritudinem, quam pręsagiunt, ægra dicuntur, cuius generis est insolitus alicuius partis dolor, sed adhuc exiguus, nec tātus, quantus erit, cum iam corpus ægrotabit. Idem symptoma, præsentem morbum significat, & futuram post morbum sanitatem, veluti est signum cōcoctionis in vrina: hoc enim ægrum & sanum signum meritò nuncupatur. Sunt porro neutri plures significationes, vt anteà ostendimus, nempe vna, quæ dispositionem continet vtriusque extremi participem, vt est in propositis neutris senectus: Alia vero comprehendit neutrum, quod

t simul particeps sanitatis & morbi, in quo significatu
int corpora, quæ parata sunt cadere in morbos: Illa e-
im aliquid iam habent in se morbosum, & alia, quæ
int adhuc secundum naturam. Alia sunt neutra, quæ
unc sana, nunc ægra euadunt: Alia verò quæ nullam
abent relationem ad sanitatem vel morbum, quorum
xempla in sequenti capite Galenus ponit. In hoc verò
oco debebat (meo iudicio) dicere Galenus vbi scribit,
mmo hæc sanitatem ostendunt, neutrum statum osten-
lunt. Nam quæ ægritudinem monstrant futuram, non
ndicant sanitatem præsentem, sed neutrum statum, vt
ostea statim ipse subiungit, cum ait: quæ quidem præ-
entem dispositionem ostendunt, neutra: quæ verò fu-
uram præmonstrant, insalubria. Neque enim à sanita-
te statim ad morbum fit transitus, sed per neutrum sta-
tum, qui decidentiæ vocatur. Igitur vno modo neu-
trum signum dicitur, quòd neutram dispositionem o-
stendat, & illud postea insalubre, siue ægrum nuncupa-
tur, quatenus futuram ægritudinem portendit. Quæ
verò præsentem morbum monstrant, & futuram sanita-
tem, neutra dicuntur, quòd nunc morbum, & postea sa-
nitatem præsentiant. Quod verò scribit, eadem signa
posse appellari sana, ægra, & neutra, id videtur intelli-
gendum de signis decretoriis, quæ morbum præsentem,
æqualem pugnam, & crisin futuram vel ad salutem vel
ad mortem portendunt: Difficile enim est alioqui inue-
nire aliquid, quod referri possit ad tres dispositiones, &
illarum signum fieri, alia vero patent.

Sed de his quidem postea dicetur: nunc quæ futuram præmonstrant ægritudinem prius exequamur. Cum vero sit eorum differentia duplex, prius ea pertractemus quæ quantitatibus, vel qualitatibus, vel temporibus, non autem propriis speciebus ab eo, quod secundum naturam euariant, veluti ciborum appetentia intenta, vel dissoluta, aut quę non

ſeruet tempus conſuetum, aut quæ ad edulia non vſitata feratur, aut ad excretiones cibi ſuperfluitatum, quæ aut pauciores, aut plures, aut humidiores, aut duriores exiſtant. Sic humidiorũ excrementorũ vel defectus, vel ſuperabundantia præter conſuetudinem naturalem, aut in colore, aut in conſiſtentia varietas aliqua, aut in tempore excretionis, & vigiliæ plures ac ſomnus, aut non conſueto tempore. Eodem modo potus pluris, vel paucioris, calidi, aut frigidi inſolens appetitus, ſicuti & circa rerum venerearum vſum immodica, aut intẽpeſtiua concupiſcentia, & plures aut pauciores ſudores his, qui ſunt oportuni, & ad motus torpor, aut ſi moueri tentauerint grauitas, aut vehemens exolutio, menſtruorum occultatio, vel immodica, aut diminuta euacuatio. Sic & quæ per ora venarum, Græci hæmorrohidas appellant, fit ſanguinis effuſio. Sed non eadem quæ prius in cibo, potuque voluptas, ſunt futuræ indicia ægritudinis, hebetudoque animi non naturalis, aut obliuio quædam inconſueta, aut ſomni qui pluribus imaginationibus abundant, quàm prius, auditus, & odoratus, viſuſue hebetiores, aut turbulentiores, & vt ſimpliciter dicam quæcunque ſecundum naturam inerant, hæc quidem augumentata, hæc verò comminuta, hæc vero temporibus quibuſdam aut qualitatibus immutata, ſiquidem & ipſius corporis moles aut maior,

aut minor, aut magis alba, aut magis rubra, quemadmodum liuidior, aut nigrior, ructusque ac sternutamenta, & flatus plures, aut pauciores his, qui secundum naturam, sic & quæcunque per nares, vel palatum, vel aures, per quos meatus cerebrum expurgatur, vel temporibus, vel quantitatibus, vel qualitatibus, immutata. Hæc igitur omnia eorum sunt quæ secundum naturam.

Cum dixerit Galen. duo esse genera signorum, quæ uturos morbos prænuntiare possunt, vnum quidẽ, quod x his sumitur, quæ secundum naturam sunt in nobis, ed vel qualitatibus, vel quantitatibus, vel temporibus ermutata: Aliud verò, quod ea continet, quæ sunt præer naturam, minora tamen adhuc existunt, quàm cum am ægrotant corpora, nunc vtrunque genus percurree instituit, & à primo exorsus, docet quænam sint illa, quæ possunt ostendere quod pollicentur. In quo quidem genere illud in primis animaduertere oportet, ne permutationes quæ in his fiunt, à causis euidentibus, & externis fiant, sed solum ab internis affectionibus. Non enim fames, quæ nascitur ex cibi penuria, vel labore, aut interturbatus somnus ob cogitationes, morbos portendunt: sed si hæc ab humoribus nostris, vel aliis occultis causis fiant, morbos futuros vereri oportet. Igitur ciborum appetentia intenta, vel dissoluta, aut non seruans tempus consuetum, aut quę fertur ad alimenta absurda, qualis est pica mulierum, morbos merito præsagit, quoniam ostendit ventriculum iam obsideri à malis humoribus, quibus nisi occurramus per idonea remedia, aucto in dies malo, morbi tandem emergent. Sic mutationes, quæ fiunt in excretionibus alui in quantitate aucta, vel diminuta, aut in qualitatibus, colore, odore, aut in consistentia cum liquidiora scilicet sunt excrementa, aut duriora, aut male figurata, vel non seruatur solitum tempus excretionis, vel difficilius emittun-

tur, idem ostendunt, quoniam hæc primum indicia sũt malę concoctionis, vel distributionis: quibus perseuerantibus necesse est morbos oriri: Idem ostendent vigilię plures, & somni profundiores, longiores, ac pręter morem turbulenti, vel læuiores solito, aut non consueto tempore captati: hęc enim ostendunt causas morbosas succrescere in corpore, quæ morbos gignent: de quibus causis egimus in libro nostro de somno & vigilia. Neque enim quæ hic obiter dicuntur, & exempla quędam solum sunt, exactam causarum enarrationem requirunt. Porro vt appetitus ciborum mutatus, sic appetitus potionis à naturali statu degenerans, futuri morbi est indicium. Vix vero arbitror immodicam veneris concupiscentiam præsagire posse morbos Nam in hoc opere optimos & plurimos subesse humores oportet: nisi forte dicamus etiam flatus, huiusmodi venerem parere posse. Sudores vero secundum naturam habentibus corporibus non fiunt, vt in quodam commentario Aphorismi ex Diocle docet Gal. quare illi non debent esse plures, aut pauciores illis, qui sunt oportuni. Nam in eo quod non fit, quantitas, aut modus constitui non potest. Potius ergo sudores, nisi à causis euidentibus fiant, in alio genere signorum poni debent, quod ea cõtinent, quę iam pręter naturam sunt, sed minora illis, quæ iam ęgrotantibus accidunt. Torpor vero & grauitas ad motum, grauari vires à multitudine humorum ostendit. Merito igitur hęc morbos pręsagiunt, quemadmodum etiam omnes lassitudines spontaneæ, exolutiones idest animi defectus, non solum vehementes (vt ille scribit) sed etiam minimę, verendę sunt: ostendunt enim malas subesse in corpore causas, de quibus Gal. in 12. Metho. scribit, à quibus morbi, & sæpe subita mors contingunt. Verum etiam hoc genus symptomatis in sequenti genere signorum reponendũ erat. Porro menstrua non solum suppressa, vel immodice, aut diminute fluentia, sed etiam cum mali humores, plusquam naturalis conditio postulat, exeunt, futurorum morborum sunt pręsagia: quibus modis etiã euacuationes quę fiũt

aliquibus per hemorrhoidas, morbos pręsagiunt. Ve- hoc etiā symptoma non sympliciter, sed in illis solū, qi consueuerunt per ea loca expurgari, secundū naturā rmutatum censeri debet. Quæ hic subiungit de volu- ate in cibo & potu sumendo, erant superius anne- nda illis, quæ pertinebant ad eorum appetentiam, si- t etiam illa, quæ hic habet de somno imaginationi- s pleno, erant annectenda illis, quæ scripsit de som- , vt vno loco legantur, quæ ad vnam rem pertinent. m animi hebetudo, aut obliuio inconsueta, aut rerum stium cogitatio, & vitia quæ circa sensus contingunt, turi morbi sunt indicia, nimirū cum ostendant causas cundū naturam permutatas esse. Corporis verò moles aior, aut minor, & non solū colores, qui in ea apparēt rmutati, sed etiā alię qualitates, quę sunt obiecta alio- m sensuū, vt durities asperitas, odor deterior, minan- r morbos: quoniam vel auctos vel diminutos, vel itiatos humores ostendunt, qui præcipuæ sunt morbo- m causæ. Ructus verò, sternutamenta, & flatus plures t pauciores, dici possunt in his fieri, qui illis affecti- us per sanitatem sunt obnoxij: simpliciter autem se- undum naturam esse, rectè dici non possunt, quoniam mpliciter sana corpora ab internis causis non solent is affectionibus esse obnoxia. Cæterum quæ hic de ex- retionibus per nares, vel palatum vel aures, addit, erāt nnectenda his, quę superius tradidit de excretionibus. ed hæc sufficiant exempla ad docendam vim & na- uram signorum, quæ à primo fonte scaturiunt.

Morsus autem ventris, vel in ore ventriculi, vel in aliquo intestinorum, aut cum aluus subducitur, aut cum vomitus excitatur, aut cum mingitur, siue aliquis alius dolor mediocris ex genere quidem existit eorum quæ præter naturam, non tamen qui ita se habent ægrotare dicuntur, sicuti neque qui capite grauātur, aut dolent, aut vigilant cum nondum,

in cōsuetis impediuntur operationibus. H
enim in huiusmodi dispositionibus termi
nus est. Atque idcirco in eo quod ad aliquid
eandem dispositionem ægram atque neu
tram appellabimus. Nam pro vigore poten
tiæ quæ vel facile sustinet, vel vincitur vna
quæque ex his, quas antea diximus vel mor-
bus est, vel neutra dispositio, sic & quæcun-
que in sensibus, non in eo quod magis, aut
minus inuicem differūt, sed toto genere sunt
præter naturam. Et hæc sunt signa morbo-
rum donec modica fuerint, & nondum ho-
minem à consuetis operibus sufficiunt amo-
uere. Talia vero sunt in gustu quidem, cum
vel salsæ, vel amarę, vel alicuius alterius
qualitatis sapor nobis indicatur, siue in om-
nibus, quæ bibuntur aut manducantur, aut
præter quod aliquid assumatur saliua ipsa ta-
lis sentiatur. In odoratu autem, quan-
do alicuius vnius qualitatis sensum habe-
mus nullo odore præsente, aut cum plura
differentia naribus admouemus, omnia ve-
luti similia sentimus. Sæpius vero nihil
sentimus, aut aliquid fœtens, etiam si ni-
hil adsit, quod fœteat. Quantum vero ad
auditum, soni & strepitus ad id quod prę-
ter naturam pertinent. Quemadmodum in
visu, quæcunque ante oculos apparere cre-
duntur nigra, & atra, & cærulea, & ruffa &
flaua & nonnulla rotunda, non nulla autem
oblonga, quædam gracilia, quædam crassa

oculis pretendi videntur. In sensu autem tactus, cum inequalitas aliqua, vel spissitudo, vel grauitas, vel tensio, vel torpida, vel vlcerosa dispositio in toto corporis habitu sentitur, sic & in singulis partibus, vel tentio, vel compressio, vel morsus, vel grauitas, quando modice fuerint, ac minime firme neutrā quidem dispositionem adesse demonstrant, futuram vero egritudinem prenunciant.

Ex duobus generibus signorum propositis ad futuros morbos prædicendos absoluit primum, quod continet signa, quæ sumuntur ab his, quæ sunt secundum naturam, sed à naturali statu euariāt per qualitates, vel quātitatem, vel tempus, aut alium modum: Nūc vero aliud genus aggreditur, in quo posita sunt illa, quæ sunt præter naturam, illa intelligens talia esse, quę sunt apta solum fieri à causis re vera morbosis, & in corporibus ægrotantibus, ita vt natura illorum, genere præter naturam nobis sit, eo quod in nobis secundum naturam, id est moderate habentibus, nihil illorum fieri debeat. Nā dolor nullus, vel etiam minimus, fit in corporibus sanis. Igitur in hoc genere signorum primo refert morsionem, vel dolorem stomachi, vel intestinorum, vel alterius partis. Hæc enim cum adhuc leuiora sunt, minantur quidem morbos, sed nondum eos præsentes esse ostēdunt. Cum verò iam maiora sunt, signa fiunt ægrotantium corporum. Sed cum leuis & maior dolor dicātur esse genere preter naturam, cur est, quod omnis dolor non est indicium corporum ægrotantium: respondet Gal. morbum definiri nō ex qualicunque vitio, sed ex eo solum, quod actiones solitas euidenter impedire potest: Huiusmodi verò impedimētum variari, tum ob agentium causarum vim, tum etiam ob corporum, quæ patiuntur, differentiam. Vehementes enim causæ, suapte natura aptæ sunt interturbare hominū officia. Qui

vero molles sunt & sensu exquisitiore præditi, minimis causis molestantibus cedunt, alij vero non nisi à maioribus vincuntur. Merito igitur ex actionum sensibili noxa, ægrotantia corpora ab his, qui sentiunt eosdem dolores, sed tamen non coguntur ob illos intermittere solita vitæ officia, distinguimus. Verum quod de solitis operationibus & officiis dicitur, sanè intelligendum est: non enim quod ad vnam partem spectat, ad totum corpus referendum est: vbi enim fortè digitus dolet & ob dolorem nequit apprehendere manus & sua officia exercere, negare non debemus digitum ipsum & manum ægrotare, etsi interim homo animi studia, & aliarum partium officia rectè exercet. Consuetas ergo operationes intermissas intelligere oportet, partis, quæ ægrotat, vel totius. Verum totum cogitur cessare à suis officiis, vel ob totius morbum, vt in febre accidit, vel ob morbum leuiorem partis alicuius principis, vel grauiorem alterius partis. Qui vero in his sunt leues morbi, partis solum sunt affectus, & non totius possunt operationes lædere. Itaque patet quonam modo dolor nunc ægram, nunc neutram dispositionem præsentem ostendat, nunc vero futurum præsagiat morbum. Sumit verò postea signa ab his, quæ fiunt in sensibus præter naturam. Fiunt enim in sensibus quædam imbecillitates, aut incrementa actionum, quæ morbos præsagiunt, sed illę comprehensæ sunt in priore genere signorum. Fiunt verò etiam corruptiones, & deprauationes quædam, quæ genere sunt præter naturam non minus quàm dolor, & de illis nunc agit, docétque inductione facta per singulos sensus, quomodo morbum præsagiant: Ac in sensu gustus sunt qualitates salsæ, amaræ, acidæ, dulces, quæ sentiuntur quidem, cum tamen tales non sint in re ipsa, quæ assumitur, vt cum saliua, inquit, huiusmodi saporibus prædita apparet. Hæc enim ostendunt intus subesse causas morbosas: nempe malos humores qui linguam inficiunt, & saporem in ea repræsentant, qualis est in humore qui afficit. Idem postea docet in odoratu, in auditu, visu, & sensu tactus, & clara sunt in

mnibus exempla. Causas verò istorum non est præ-
fentis negotij enarrare: nam hæc tractatio pertinet ad
libros de signis symptomatũ, quapropter, illorum stu-
dium probare non possum, qui non intelligunt, quæ
sit supponenda, quæ vero probanda in authorum ex-
planatione. Quare ad ea, quæ sequuntur, accedamus.

Quæ iam in ægrotantibus signa videntur, ex quibus nonnulla salutem, nõnulla mortem portendunt. Prima quidem salubria, altera verò genere quidem ægra, secundum speciẽ autem perniciosa dicuntur. Sumuntur autẽ vt vniuersaliter dicamus ex operationum virtute ac vitiis: secũdum partem vero, ex particularum operationibus, quarum genera antea diximus. Primum quidem eorum, quę principia existunt. Secundum vero eorum, quæ à principiis ortum habent. Et tertium eorum, quæ ex ipsis gubernantur, à principiis autem quasdam deriuationes habet. Quartum siquidem genus eorum, quæ tunc diximus, ex se quidem ad aliquid prænoscẽdum inutile est, secundum accidens autem & ex his aliquando præcognitiones erunt, quemadmodum & ex excrementis, ex his quidem compatiendi ratione, ex excremẽtis autem semper, quoniam coctionis & incoctionis signa continent. Quare fieri non potest, quin omnino significent aut naturã materiei, aut materiã naturæ, aut neutrum neutro dominari. Salubria quidẽ signa dicentur natura superante, insalubria vero superata.

Neutra autem, quę pugnas habent ęquales. Sed quę quidem manifestam indicāt coctionem, ex salubribus sunt, sicuti, quæ cruditatem ægra. Quæ vero neque coctionem, neque cruditatem ostendunt, ex neutrorū sunt natura: sunt vero & neutra quęcunque nunc quidem hoc, nunc vero contrarium significant, veluti digiti denigrati. Talia sunt etiam critica, idest decretoria accidentia, de quibus omnibus in libris de crisi dictum est. Sicuti etiam de his, quę ad vnamquamque attinent operationem, in his libris in quibus de caussis accidentium agitur. Quare horum omnium singulorum materiam ex eisdem libris colligere oportet.

Absoluta tractatione de signis prognosticis, quæ præsagiunt morbos futuros, aggreditur signa, ex quibus prædicimus, quæ futura sunt in ægrotantibus. Sed cum multa contingant in illis, quæ medicum præscire necesse est, solum docet artem prædicendi salutem aut mortem, vt antea quoque notauimus. Sed antequam fontes aperiat, ex quibus signa illa scaturiunt, prius signa quę apparent in ægrotis, distinguit, & singulis propriam tribuit appellationem. Ait igitur inter signa, quædam salutem, alia mortem portendere, & prima vocari salubria, altera vero ægra secundum genus: perniciosa vero siue lethalia secundum speciem nuncupari: in quo mihi non placet, nam ægra re vera sunt, quæ morbum ostendunt præsentem, vel præteritum, aut futurum, ita vt relationem solum habeant ad morbum. Quæ verò malum ostendunt futurum, & in genere malorum, mortem, generatim mala, speciatim vero lethalia vocari debent: quam loquendi rationem studiosissimè obseruat Hipp. in prędictionibus, cum ex signis colligit malum,

et aliis mortem, & eam quidem vel longius distare, vel appropinquare, aut iam instare. Preterea quod scri signa quæ salutem ostendunt, solum vocari salubria ree dictum est : sed cum illa duplicem habeant relationem, quatenus scilicet ostendunt corpus ægrotare, & futuram salutem, rectius dixisset illa vocari primū ra, deinde salubria. Nullum enim signum est in ęgrotantibus, quod non ostendat morbum præsentem. In vero quod dicit signa omnia, quæ præsagiunt salutem, aut mortem, solum sumi ex virtute, aut vitiis operationum, non recte scriptum est: nan ab essentia ipsorum morborum, & à causis, quæ illos excitarunt, & illis, quæ illos fouēt, vel iuuant, aut lædunt & à corporis patientis conditione, nec non ex similitudine pre antissima sumuntur indicia, vt nos in 4. lib. de signis unde ostendimus. Nam si prędicendi ratio (vt ipse in hoc loco scribit) in hoc est posita, vt cognoscamus an natura, & ars vim habebunt vincendi morbos & eorum causas, aut illa naturę omnes conatus, & omnia nostra auxilia superabit profectò nō solum ab actionibus, huius pugnę, & victoriæ indicia sumemus, sed etiam ab omnibus prædictis. Rectè vero illud ab eo hoc loco scribitur, non parem esse vim omnium actionum in prædicenda salute aut morte, sed primam vim habere actiones principiorum, secundum actiones earum partium, que à principiis ortum habent, deinceps sequi actiones partium, quę insitas, & simul aliunde emanantes habent facultates. Per se vero inutiles esse actiones partium, quæ insitas solum habent à natura potentias, à quibus reguntur. Quod genus partium in tertio membro diuisionis superius, vt hic inquit, posuit. Verùm cū quatuor illic posuerit principia, cerebrum, cor, hepar, & testes ex actionibus testiūm nihil sumere possumus, quod plurimum conferat ad prædicendam salutem vel mortem: quoniam hoc principium non est ad vitam necessarium, sed solum ad bene viuendum, & ad generationem. Aliorum vero principiorum actiones an parem habeāt vim, non satis constat. Nam sunt qui con-

Expendit quorũ principiorum actiones maioris sint virtutis ad prædicendum.

coctionibus primas partes tribuant, alij vero pulsibu primam facultatem concedunt. Alij vero cerebri operationibus, atque in eo quoque dubius videtur esse Galen. in libris methodi medendi. Nam in 9. libro pulsibus & vitali facultati pręcipuam vim cõcedit, eo quod continuus sit ad vitam necessarius illius vsus. In secundo loco ponit hepar, & naturales facultates, vltimum locum dat cerebro, quia in tollendis morbis illius facultatis tantum requiritur solum, quantum ad respirationem est necessarium. At in vndecimo meth. vbi de curatione febrium putridarum agit, iubet maxime prospiciendum esse concoctioni, & aliis naturalibus facultatibus, propterea quod vitium consistit ex putredine humorum, quod tolli non potest, nisi pręcedat concoctio. Ex quibus quidem colligo pręcipui momenti eas esse actiones, quę vel primo principium suum affectum ostendunt, aut maximè requiruntur ad morbosas dispositiones vincendas. Atque illo quidem modo aboliti sensus, & motus in apoplexia, mortem portẽdunt, quia cerebrum illarum functionum fontem, primo & maximè lęsum significant: qualicunque autem principio maximè lęso, mors necessario sequitur. Porro vt sensus & motus, & principes actiones prostratę, futurę mortis sunt præsagia: sic pulsus, & concoctiones nullam, vel minimam ad prædicendum in eo casu facultatem obtinent: nimirum quod cor & hepar non nisi per consensum tandem afficientur: ideo apoplectici constantibus adhuc pulsibus suffocantur, & pereunt ob respirationis defectum. Alio vero modo concoctiones maioris sunt momenti quàm pulsus, vt diximus, vbi absque concoctione salus sequi non potest: quo fit vt in febribus putridis, vrinæ certiora præbeãt indicia salutis aut mortis, quã ipsi pulsus. Eiusdem cũ vrinis dignitatis sunt & virtutis excreméta alui, in lienteria, & aliis affectibus vẽtriculi, in quibus cõcoctio illius necessaria est. Vbi vero febres sũt malignę, aut per animi deliquia, vel alio modo cor primo afficitur, aut per motum pulsus,

per motum arteriarum affectus mitigari, tollique
bent, certiora nulla habemus indicia quam ex pulsi-
s. At si quis dicat concoctiones fieri non posse, nisi
geat calor influens à corde, nec sensum, aut motum,
t alias animales facultates exerceri posse, nisi constā-
eodem calore, non propterea sequitur ex cordis vsu
actionibus in omni morbo precipuas prędictiones
mendas esse. Nam quod pręcipuum est in omni actio
, facultati animæ tribuendum est: calori vero tan-
iam instrumento secundo loco, dignitas conceditur.
tet igitur quod scribit ad prędicendum primas par-
s habere actiones principiorum. Quę vero à princi-
iis ortum habent, merito secundum locum sibi vendi
ant: nam facile trahunt in eandem passionem ipsa
rincipia, præsertim nerui, vt ostendunt illorum pun-
turæ, quæ solæ mortem inferunt, & prænunciant. Oc-
ultiora sunt mala, quæ proueniunt ex læsione arteria-
um. Nullius vero momenti sunt venarum affectiones.
Non enim si vena, aut arteria inflammata est, aut etiam
vulnerata, cor & hepar simul affici necesse est: Etsi alia
atione, ob partium scilicet quarundam conditionem,
morbi harum partium maximi sunt momenti ad præ-
dicendum salutem aut mortem: quod maxime in pul-
monis venis, & arteriis erosis apparet. Pręsagimus enim
ex vnica sanguinis expuitione facta ob erosionem ali-
cuius vasis pulmonis, etiam post longum tempus futu-
ram mortem, nullo adhuc alio malo apparente in cor-
pore. Vltimum vero locum merito tribuit actionibus
partium, quæ à seipsis gubernantur, & simul à princi-
piis deriuationes quasdā capiunt, cuius generis est ca-
ro, ventriculus, intestina, renes, vesica: tametsi rectius
fortè partes, quæ publicum munus exercent, reponerē-
tur inter principia. Nam vlcus renum, vel intestinorū,
& multo magis affectus ventriculi, & pulmonis, sæpè
maiorem vim habent ad mortem pręsagiendam, quàm
affectus partium, quæ à principiis nascuntur. Sed hæc,
quæ in singulis ferè euariant, difficile in vna genera-
li tractatione comprehendi possunt. Alia præterea

ſunt propinquæ, alia inſtantis mortis, aut ſalutis indicia, quæ ex his, quæ in facie apparet in morbis acutis, certius quàm ex aliis ſignis ſumũtur, vt Hippoc. in ſuis prædictionibus docet Quod verò ſcribit ex coctionis indiciis ſemper ſumi ſigna certa ad ſalutem aut mortem prædicendam, in libro de criſibus & alibi diligentius explicat, cum ait neminem mori poſſe cum ſignis coctionis. Verum ſi obſcura, vel manifeſta etiam intelligat huiuſmodi ſigna, experientia ſæpè hanc opinionem refellit. Et quod creditu difficilius eſt, ſæpè cum perfectis concoctionis indiciis homines vidi ex febribus periiſſe, qui enim malignis febribus laborant, ita mori ſolent. Nam exigua in illis excitatur putredo, & propterea exiguus calor in illis accenditur, qui concoctionem turbare non poteſt: itaque illi pereunt, non ob febris vehementiam, ſed ob malignitatem, quæ pulſus, appetentiamque primum perdit, & paulatim alias actiones inuadit. Cęterum quod ſcribit ſalubria ſigna dici, quę ſignificant naturam ſuperare, inſalubria vero, quę ipſam ſuperatam oſtendunt, rectius fortè dictum eſſet, ſi pro ſalubribus, ſalutaria, & pro inſalubribus, lethalia dixiſſet. Nam inſalubria ad mortem nullam habent relationem, ſed ſolum ad morbum. Signa verò decretoria in certis temporibus morbi, ſalutem: in aliis vero mortem pręſagiunt, vt ipſe in lib. de diebus decret. & de criſibus oſtendit. Reliqua patent.

An mori poſſit aliquis cũ ſignis concoctionis.

NOBILIS-

IOANNIS

ARGENTERII PEDEMONTANI,

IN ARTEM MEDICINALEM Galeni.

TOMVS SECVNDVS.

PARISIIS,

Apud Ioannem Poupy, ſub Bibliis aureis, via Iacobæa.

1578.

NOBILISSIMO IVVENI PETRO BAPTISTÆ LOMELLINO PATRITIO GENVENSI.

IOANNES ARGENTERIVS. S. D.

OPERIS *mei partem, quæ medẽdi, ſanitatíſque tuendæ rationem docet, cur tibi offerre inſtituerim, nõ eſt quòd mireris, Iuuenis nobiliſsime. Nam etſi te nunquam ſum allocutus, tamen, cum Lucius Olympius Ciraldus ſuis ad me litteris, & poſt illum Cynthius Ioannes Baptiſta eius pater, vir optimus, ac ꝺctiſsimus, & qui hîc adſunt Nobiles Genuenſes, pulcherrima- ım litterarum ac bonarum artium ſtudioſi Octauianus Auria, Gregoriúſque Lomellinus mecũ ſæpe colloquendo de rebus Genu- ꝛſibus, (quas ego ſumma beneuolentia & honore proſequor) teiſum, patrémque tuum Auguſtinum, ac vniuerſam tuam famili- m ſummis laudibus vſque ad cælum efferre conſueuerint, eam ꞇanè opinionem concepi, vt putem in vobis nihil eſſe, quod non ſit ꝺignum, non ſolum nobili & ciuili viro, ſed etiã illuſtriſsimo prin- ipe. Video enim fortunam & virtutem (quod quo rarius euenit, o pulchrius ac fælicius exiſtit) ad vos ornandos perpetuo fœdere oiiſſe. Vos enim Crœſi, Craſsíque diuitias poſsidetis: quas nõ veuti ſegnes, ac ignaui vobis ſolis conſeruatis: ſed vt magnanimos viros decet, in res amplas, & illas quidẽ magnificas, ſplendidè admodum, ac magno animo erogatis. Nam vt omittam ampliſsimas domos, amœniſsimas villas, quas Genuæ ædificaſtis, & infinitas propemodum opes, quas paſsim habetis: in mari Africano arces fortiſsimas magnis ſumptibus condidiſtis, eáſque militibus noſtris, & omni alio bellico apparatu munitiſsimas defenditis aduerſus barbarorũ impetus, vt illa veſtra celebris ac pretioſa coralliorum piſcatio, qua omnis terrarum orbis repletur, atque ornatur,*

tutißima reddatur. Triremes multas, optimè quidem inſtru
habetis, eaſque ſæuitia maris bis (vt audio) amiſſas reſtituiſtis, m
xima ſanè & heroica planè virtute, vt rei Chriſtianæ præſidio,
bis vero, generíque veſtro laudi, & gloriæ perpetuo eſſe poſſi
Quid, quod audio domũ veſtrã literatorũ, ac bonorũ omniũ vir
tutißimum eſſe perfugium, véſque opes veſtras nulla alia in re
copioſius, vel libentius collocare, quàm in illis viris exornandis
fouendis, qui ingenio ac virtute præſtant? Quod cum alij pleriqu
tum Olympius ille meus, & iã veſter plane effectus, pleno ore pa
ſim prædicat ac teſtatur, vos muneribus amplißimis, & propemod
regiis, officia, beneficiáque omnia continenter penſare. Magnificu
planè inſtitutum & veſtro nobilißimo animo, ac ingentibus opibu
veſtris dignißimum. Nulla enim alia re apud omnes gentes mag
teſtatum relinquere poteſtis, vos ex comitibus Palatinis German
originem duxiße, & Lomellinæ regioni, quæ in ditione Mediola-
nenſi omnium eſt pulcherrima, imperaſſe, noménque dediſſe. Quod
etſi multi Clarißimi viri, qui in hac familia rebus geſtis, dignitati-
bus, & honoribus floruerunt, antea oſtenderunt, tamen nunc ma-
xime Dominicus Lomellinus, amplißimus ſanctæ Romanæ ec-
cleſiæ Cardinalis, & tu, patérque tuus his animi ornamentis, &
eximiis dotibus multo clarius comprobatis. Hæc clara et celebris de
vobis fama, vt alios multos excitauit, ita nunc me commouit, nobi-
lißime adoleſcens, ad vos amandos, extollendos, ac ſempiternæ me-
moriæ commendandos. Quapropter aliquam huius meæ erga vos
propenſæ voluntatis, ac obſeruantiæ ſignificationem dare nõ abs re
duxi: ideoque quod initio dicebam, hanc operis mei partem, quam
tuis hoſpitiis commendatiorem futuram ſpero, tibi dedico: rogóque,
vt hoc munus ea fronte eóque animo ſuſcipias, vt omnes intelligere
poßint tibi illud gratum eſſe, ac te, parentem, familiámque tuam à
me non modo plurimi fieri, ſed toto animo coli, ac venerari. Vale.

IOAN. ARGENTERII IN ARTEM MEDICINALEM

Commentarius Tertius.

EGo verò prolixitati parcens, hîc sermoni de signis finem faciam: trãsgrediar autem ad illum, qui est de causis. Quoniam verò & harum, hę quidem ubres, hæ autem insalubres, hę verò neutræ. mùm de causis salubribus erit sermo.

NIVERSA Galeni in hoc opere tractatio tria capita solum comprehẽdit, nempè corporum, signorum, & causarum salubrium, insalubrium, & neutrorum explicationem. Antea egit de iis corporibus & signis: nunc ipsarum causarum explicationem aggreditur. prius quidem de corporibus & signis egit, vltimo rò loco de causis: non ea quidem ratione, vt nonnulra diderunt, quòd signa nos perducant ad causarum orbi inquisitionem, vt statim patebit. Diuidunt rurs iidem authores causam, in antecedentem, primitim, & coniunctam, & omnia genera causarum enuerant, dicúntque authorem meritò prætermisisse filem causam, quoniam morbi præter naturam sunt, æ nullũ finem habere possunt. In quibus rebus pueles errores committunt. Nam causæ, de quibus agius (vt postea Galenus apertè docet) sunt remedia, uæ adhibemus corporibus ad sanitatem conseruanam præsentem, vel amissam recuperãdam: & hæc renedia nihil aliud sunt, quàm materia medica, & proterea instrumenta artis nostræ, in quorum cognitioem per experientiam, & rationẽ peruenimus, non per

Montanum & Iulium Delphinum aliosque notat.

signa salubria, insalubria, & neutra, quorum vsus est dispositiones corporis sanas, ægras, & neutras dignoscendas. Quare non illa ratione vltimo loco tractat his causis, sed quoniam (vt antè diximus) non intentionis, sed operis ordinem sequitur auctor. Certum enim est, medicum in intentione & animo sibi primum proponere medendi rationem, id est rectum vsum earum rerum, quæ corpus nostrum sanum tueri, & à morbo vindicare possunt: sed quoniam hæc adhibentur nostris corporibus: & ea quidē diuersa pro diuersitate affectionum, quibus illa subiiciuntur, ideò corporũ & ipsarum affectionum cognitio præcedit. Et corporis quidem ipsius structurã, ratione, considerando ipsius principia, & sensu in dissectionibus quod intus latet, contemplando, assequimur: Affectionum verò naturam & diuersitatem per signa inuestigamus. Itáque cum hic nõ agamus de causis morborum, sed de remediis aptis ad morbos propulsandos: quorsum, quæso, illi disputant de finali causa morborum, & causas diuidunt hic in antecedentes, primitiuas, & coniunctas, quæ quidē in generatione morborum, non autem in ablatione, & in remediis ipsis ab authoribus nostris considerantur. At nec illud intelligunt, quod dicunt, morbos ideo nõ habere finalem causam, quoniam præter naturæ intentum in nobis fiunt, & res præter naturales sunt. Nam morbi non ea ratione dicuntur esse præter naturam, vt monstra, quæ agentia naturalia non sibi proponunt, tãquã finē sui operis, sed ex errore aliquo contingunt: verùm à medicis dicuntur præter naturã, vt antea docuimus, quia naturã nostrã corrũpant. Nã eadē causa sanitatis, & morbi est author. Nec ea causa, quæ format nostra corpora, sibi proponit aut sanitatē vel morbũ: Sed pro materiæ, quæ formatur, paritúrque, & agētis robore, & imbęcillitate, fit corpus benè, vel malè sanum: & causæ alię, quę mutãt nostrũ corpus, vt aër, cibus, potus, & reliqua eiusmodi naturalia agētia, non sibi proponunt potius sanitatē efficiendã, quàm morbũ. Essent enim hoc modo ratione & cõsilio prædita, quorũ adminiculo nos adiuti ęligimus, quæ prosunt, & fugim⁹, quę

An morbi habeant finalem causam.

nt. Morbi igitur finem aliquem assequuntur, salu-
inquam, aut mortem: sed nec ipsi, nec ea, quæ affi-
t nostra corpora, ob finem eũ agunt: Sed nos natu-
otentia, vel arte quibus eligimus, quæ morbũ, sa-
tem, salutem, & mortem pariunt, fines eos assequi-
Sed his prætermissis ad Galenum redeamus, qui in
ractatione primum repetit causarum diuisionem,
l scilicet quædam sint salubres, aliæ verò insalu-
deinde ordinem constituit, nempè quòd prius de
s salubribus tractandum sit: cuius ordinis hæc est
, quoniam salubres causę referuntur ad sanitatem.
nim dicuntur, quòd sanitatem vel præsentem con-
are, vel amissam recuperare sint aptæ: Insalubres
morbum respiciunt: neutræ vero, neutrum statum
sanum & ægrum. At sanitas dignitate & temporę
edit morbũ, & rationem habitus habet, sine quo,
versantur circa priuationem intelligi nequeunt.
ter vero status, cũ medius sit inter sanum & ægrũ,
otest intelligi, nisi prius intellectis extremis: qua-
neutris causis etiam post insalubres tractat Gale-
, & si perfectione & dignitate neuter status præce-
empore verò nunc præcedit, nũc sequitur morbo-
. Nam neuter status decidentiæ præcedit morbum:
er vero conualescẽtiæ sequitur: neuter vero status,
o senes ponuntur, nullam habet prioris aut poste-
s relationẽ ad sanitatem & morbum. At nec illud
ereundum est, Galenum in hoc opere ex præcipuo
tuto docere causas insalubres: Ita enim morbo-
generationem & cõseruationem sibi proponeret,
am finem: Sed cũ enarrat salubres causas, docet-
quomodo tales fiãt, eodẽ negocio intelligim⁹ fu-
las esse insalubres causas, tãquam oppositas. Nam
tatẽ tãquã propriũ finẽ, sibi proponeret medicus.

Ordinis qui obseruatur ab authore in hoc commentario, ratio.

ia verò & harum nonnullæ quidem con-
eruatrices, nonnullæ verò effectrices sani-
tatis: sunt autem & tempore, & dignitate
priores conseruatrices. Incipiendum est à
seruatricibus.

Ex diuisione causarũ in salubres, insalubres, & neutras, ordinem constituit in sua tractatione: & primũ de causis salubribus agendũ esse docuit: sed quoniam salubres hæ causæ non sunt eiusdem naturæ, ideo rursus eas diuidit in conseruatrices & effectrices sanitatis, & rationẽ subdit, qua docet prius tractandum esse de causis conseruatricibus. Porrò definiuit in primo lib. salubres causas conseruatrices, quæ sanitatem præsentem conseruant, effectrices verò, quæ eandem amissam restituunt, & efficiunt: quodquidem ita intelligẽdum est, vt in primo comment. docuimus, non quòd primò & per se Medicina efficiat sanitatem, quippè cum nullus artifex finem suæ facultatis faciat: sed quod finis sponte sequatur ea, quæ fiunt: Nam Medicus qualitates excedentes, & morbum facientes retundit, ac mitigat, ex qua mediocris sequitur temperies, & ad hanc sanitas. Eodem modo sanitatem conseruat Medicus: nam paruos defectus, & excessus naturæ emendat, ad quod sequitur sanitatis conseruatio. Quomodo verò differant conseruantes causæ ab efficientibus sanitatem, hîc non docet Gal. Sed paulò postea & in Thrasybulo, vbi ostendit totam Medicinam corrigere, & illius partes solùm differre per magis, & minus. Maiorem enim correctionem postulare ægrotantia corpora, quoniã maiores habent excessus: minorem verò, quæ sunt sana, & propterea partem conseruatricem, & curatricem semper corrigere, & propterea mutare statum nostri corporis. Verum quia correctiones, & mutationes, quæ fiunt in corporibus sanis, sunt paruæ, & propemodum insensibiles (quam enim, quęso mutationem sentimus, cũ vigilamus, vel dormimus, vel edimus, aut bibimus, vel excrementa ex nutritione derelicta per sanitatem emittimus?) Ideò cõseruationes vocantur, si cum aliis comparentur. Verùm etsi hæc rectè dicuntur, tamen in quibusdam corporibus alterationes, quæ fiunt in conseruatione sanitatis, specie differunt ab alterationibus, quæ fiunt in ægrotantibus. Temperata enim corpora, aëre prorsus temperato, & simili egent, qui nullam habet vim corrigendi, & mutandi corpus, sed solum

Nullam esse causam efficientem sanitatem propriè & per se.

Causæ conseruantes sanitatem ab efficientibus quomodo differant.

seruandi in eo statu, in quo inuenit. De nutritio-nalia est ratio. Nam nutrimentum addit aliquid corpori, & quod erat consumptum restituit: corrigit igitur, & mutat, si id, quod vacuatum erat, replet: quatenus verò nutrimentum, quod debetur corpori temperato, mediocrem obtinet temperiem, in hoc nullam correctionem, & mutationem facit. Reliqua verò corpora, quæ temperata non sunt, si quidem illa in eodem statu conseruare velimus, nullam mutationem patiuntur ab alterantibus, præsertim ab iis, quæ actu sunt similia. At consilium est velle illa ad mediocrem temperiem redigere, mutatio in eo opere requiritur. Ergo causæ cõseruantes & efficientes differunt aliquando in quanto, aliquando in quali. Cæterũ in diuisione hac salubrium causarum desiderantur causæ præseruatiuæ, & restauratiuæ, de quibus postea separatim aget, cum docebit modum, quo possimus præseruare, ne corpora, quæ iam recedunt à propria sanitate, nondum tamen ex morbo decumbunt, in morbos ruant, & qua ratione conualescentia à morbis corpora, ad pristinam sanitatem reduci poterunt: Nec Galenum excusat eorum ratio, qui dicunt præseruatiuas, & restauratiuas causas medio quodam modo se habere inter effectrices, & conseruatrices, & propterea illa media ex his extremis intelligi: sic enim in superiore diuisione causarum neutras debebat subticere, vt quæ mediæ sint inter salubres, & insalubres: & in Thrasybulo, passimque alibi præseruatiuam, & restauratiuam medicinæ partem non debebat separatim ponere: Quòd si aliquando media omitti possunt, hic tamen hoc fieri non potest sine vitio: quippè cum tractatio sequens de præseruatiuis, & conseruatiuis causis, non possit constare, cum à nullis principiis ducatur. Non enim membra diuisionis illa agnoscuntur esse, quæ in diuisione ipsa non sunt posita. Iam verò illud explicandum est, quod scribit conseruatrices causas tempore, & dignitate priores esse efficientibus: Nam & si sanitas tempore, & dignitate præcedit morbum, tamen hoc nihil facere videtur ad remedia & medicinæ

Causas præseruatiuas, & restauratiuas hic temerè prætermissas.

An conseruatiua medicinæ pars

dignitate et tempore curatiuā præcedant.

partes, quæ conſeruant, aut efficiunt ſanitatem: neque enim illa inceperunt cum ſanitate, ſed cum ars acceſit, quæ has partes conſtituit. Atqui antiquior, (vt Galenus in Thraſyb. ſcribit) eſt medicinæ pars, quæ morbis medetur, illa, quæ ſanitatem conſeruat. Nam à medendo medicina dicta eſt, & propterea ea pars, qua ſanitatem efficit, vniuerſæ arti noſtræ nomen dedit, & eam medici primum excolere cœperunt, vt Galenus in vltimo cap. in Thraſybulo ſcribit: illius enim hæc ſunt verba. Cum prima totius artis pars curatiua, quòd & maximè vrgeret, conſtituta ſit, deinde per multum otium conſeruatiua ſalubriſque vocata ei adiecta fuerit, totam artem à præcipua magis parte denominari contigit. Ex quibus quidem verbis euertit quod hoc loco ſcribit: Fatetur enim & tempore, & dignitate, pręſtare, curatricem partem conſeruatrici. Nam ſi primum conſtituta eſt curatoria pars, & poſt lōgum tempus acceſſit conſeruatrix: tempore vtique illa præcedit, quod & ratio etiam ipſa & hiſtoriæ tradunt, quæ originem noſtræ facultatis explicant. Non enim dubium eſt, quin homines medicinam primum quæſierint, vt vulneribus & morbis mederentur: quod author introductorij apertè teſtatur: poſtea verò cum delicatiores inciperent eſſe homines, & in ſanitate morbos, & mortem timerent, quærere cœperunt, qua ratione diu incolumes eſſe poſſent. Quòd verò dignior ſit curatiua pars conſeruatrice, ex præcitatis Gal. verbis primum conſtat. Nam ſi pręcipua eſt ea medicinæ pars, dignior vtique fuerit. Deinde ſcribit idem author in eodem libro, dubium eſſe, an conſeruatrix pars ad medicū pertineat vel ad gymnaſticum. qua quidem in re, & ſi violentis argumentis cōuincere vult medicinæ propriam eſſe eam partem: tamen antiquiores philoſophi & medici aliter cenſuerunt, vt ex verbis Eraſiſtrati, quem citat Gal. apparet. Sunt autem hæc verba. Neque enim medicus inueniri poteſt, qui ſeſe ad tractanda ſalubria contulerit. Intelligit autem ſalubria, quæ ſanitatē conſeruāt more antiquorum medicorū. Ac ſi quis conſiderauerit rationes eorum, qui conſeruatricē hanc partem

...arte curatrici arbitrantur, hanc solam inuenient, ...è dignius sit præsens bonum conseruare, & tueri, ...à amissum recuperare. Quæ sententia cum princi... non sit, nec ex principijs probata, & experien... ultarum rerum repugnet, tanti non potest esse ...tienti, vt id probet, quod est in controuersia po... ...Nam si dubium est, an pars conseruatrix sanita... pertineat ad medicum: qua ratione, quæso, po... illa dignior esse parte curatrice, quæ propria, & ...ipua est pars medicinæ? Adde quòd nullus ferè ...ulat medicum pro sanitate conseruanda: tanquā ...non sit opus in re, quam quilibet, (qui corrupto ...est ingenio, sed temperanter ex philosophia, & ...a institutione viuere consueuit) facile assequi po... Scribit enim Galenus præcepta artis tradenda es... rebus difficilioribus, & de his, quæ subiecta ...t arti, non autem de his quæ à natura fiunt: hæc e... nostris præceptis non eget, vt ea faciat, quæ ad ...tatem conseruandam pertinent. Nam, vt postea ...scribit, optima temperies, optimaque natura, ...aliorum regula est, modum sibi constituit in ci..., potu, somno, vigilia, & alijs rebus, quibus sa...as conseruatur: ac rustici, qui nunquàm medicum ...a re consuluerunt, salubrius viuunt, quàm princi... & ditiores sacerdotes, qui metu mortis medicos ...bent semper circumstantes, nunquàm idem sentien... in præceptis de sanitate tuenda: quippe cum vnus ...mnet ciborum varietatem, & illorum assumptio... vsque ad satietatem somnū meridianum, & exer...ationem à cibo: alius alia vituperet, quæ omnia e...dit experientia & laboriosa vita. Propterea rectè ...al. in lib. de cibis boni & mali succi, scribit, eos so...m cauere debere cibos, qui mali dicuntur, quibus ...ium placet: tamquàm præceptis salubribus non ...opus in exercitatione, & vita laboriosa. Quæ & ...elsus initio sui operis rectè admonet, cum scribit, ...ominem, qui suæ spontis est, & sanus, non debere ...obligare legibus medicorum, qui quidem num...uàm cessant superstitiosis suis in hac re præceptis,

Rationes expendit illorum, qui cōseruatricem partem curatrici præferunt.

naturam corrumpere, & senectutem accelerare medicamentis: quæ non in prospera, sed aduersa valetudine sunt excogitata. Sed quis, quæso, in alijs facultatibus maiorem virtutem ponet in custodia rerum, quàm in acquisitione. An, quæso, præferemus principem, qui plebem ignauam coerceat, & legibus, quas ipse ignorat, conseruat suam ditionem, ei, qui eandem amissam, armis, & heroica virtute recuperat? An militem custodem arcis ei præferemus, qui eandem oppugnauit ingenio & vi? ille enim sola diligentia se tuetur, & propugnaculis plurimis munitus, sæpe securus dormit: huic sæpe non sufficiunt omnis diligentia, omnis labor, & omnis virtus. Sed ne ab alijs exempla petamus, quis in nostra facultate non laudabit magis medicum, cum infestissimos morbos perpulsat, & homines iam conflictantes cum morte sanos reddit, quàm cum præcepta sua salubria, à nullis obseruata, obtrudit, & interim vt Mantuanus recens poeta scribit,

Cum satur est, pleno laudat ieiunia ventre:
Et cum nulla premit sitis, est sitientibus asper.

Cur à parte cõseruatrice incipiẽdum.

Est igitur (meo iudicio) & tẽpore, & dignitate præstantior medicinæ pars, quæ sanitatem efficit, ea quæ sanitatẽ conseruat: verum & si salubres causæ cõseruantes non sunt tempore, & dignitate priores efficiẽtibus, tamen ab illis incipiendum, tanquam à facilioribus: facilius enim est paruos lapsus corrigere, quàm magnos: proinde facilius est sanitatem conseruare, quàm morbos curare, quoniam vt antè diximus, vel medici non est sanitatem conseruare, aut in eo opere nõ est opus magna diligentia, aut scientia.

Cum non vnum tantum sit sanum corpus, sed plura vt supra definiuimus, in eorum singulis propria erit causa conseruatrix: siquidem omnis causa in eo quod ad aliquid existit. Hic igitur denuo sumendum initium ab optima corporis constitutione, ac quæ ei

ſalubria ſint, conſiderandum.

)ocuit Gal. antea prius eſſe agendum de cauſis ſalu- ibus, quã inſalubribus & neutris, & inter ſalubres ius tractandum eſſe de conſeruantibus, quàm de ef- icientibus ſanitatem. Nunc verò oſtendit plures eſſe nſeruantes cauſas, & de quibus prius ſit agendum. rrò plures eſſe cauſas conſeruatrices, oſtendit ex di- rſitate corporum ſanorum: non enim omnia corpo- eodem modo ſunt ſana, ſed quædam bonam habent nitatem, & ea ſalubria in primo lib. vocauit, alia ve- malam obtinent, quæ inſalubria dicuntur, alia ve- ſanitatem inter bonam, & malam ſunt ſortita, & il- neutra inter ſalubria, & inſalubria nũcupauit. Ac in alubribus, inſalubribus, & neutris latitudinem in- ignem poſuit. Nam in genere boni, mali, & medij ſta- us, aliquid eſt ſimpliciter tale, aliud quod vt nũc tale: & inter illa, quæ ſimpliciter talia ſunt, aliud eſt, quod prorſus tale eſt, aliud verò quod ab illo aliquantulum recedit, omnibus tamẽ his corporibus cõuenit propria cõſeruatio, & debẽtur propriæ cauſæ cõſeruatrices: Id quod probat ex relatione, quam habent cauſæ ad ſuos effectus: Eſt enim cauſa alicuius effectus cauſa. Quare ſi effectus diuerſi, & cauſæ. igitur ſi corpora ſana inter ſe differunt, oportet pariter illorum conſeruatrices cauſas inter ſe diſcrepare: colligit præterea Gal. incipiẽdum eſſe à cauſis conſeruantibus optimam conſtitutionem: id quòd non probat, quod crederet fortè id omnibus eſſe notum, vt reuera eſt. Nam cum optimè conſtituta corpora ſint prorſus ſalubria, perfectiſſimam vtique habent ſanitatem: Quod autem perfectiſſimum eſt, in omni re aliorum eſt regula.

Eorum autẽ inuentionem ipſius rei natura inſinuat. Si enim impatibile, atque inalterabile eſſet corpus, ſemper optima conſtitutio perduraret: neque artis præſidio indigeret. Quoniã vero alteratur, & corrũpitur,

neque eundem seruat prioris status tenorē, eạ ratione auxiliū desiderat. Secūdū quot igitur alteratur modos, tot auxiliorū, hoc est causarum conseruatricum genera habebit.

Docuit quidem Galenus in superiore oratione causas conseruantes sanitatem plures esse, quoniam sanitas ipsa non eadem est in omnibus: verum non docuit quot sint genera earum causarum, siue auxiliorum, quibus vtendum est in conseruatione sanitatis: id quod nunc facere instituit, & argumentum sumit ex conditione nostri corporis, & est illius ratio ferè huiusmodi: Tot debent esse genera causarum conseruantium sana corpora, quot sunt genera earum rerum, quæ illa corrumpunt: at certo numero comprehenduntur, quæ corrumpunt, certus ergo erit numerus conseruantium causarū. Quòd verò ex corruptione nostri corporis, & ijs, quæ corrumpunt, sumantur genera causarum conseruantium, probat ex eo, quòd arte nostra non esset opus, si corpus nostrum non esset alterabile, & corruptibile: quod quidem non probat, quia hoc omnibus est notum: Prioris status tenorem, intelligit primam nostri corporis conformationem: Nam si posteaquàm editum est corpus, conditionem non mutaret, eam profectò seruaret naturam, quam ex parentibus accepit: sed illud videmus augeri, nutriri, & indies magis exsiccari, alijsque multis modis mutari, & corrumpi. Quare arte & auxilio est opus, quæ corruptionem fieri prohibeat, quātum fragilis natura nostra patitur.

Quas ex iis, quæ dicta sunt, liquet esse ex correctiuarum genere, sed quia paulatim correctiones faciunt, antequam magna accidat noxa, non præseruantes a futuro malo, sed præsentis stat⁹ cōseruatrices Medici appellāt

Inuenit Galenus ex generibus rerum corrumpentiū nostrum corpus, genera auxiliorum, quæ impedire

sunt corruptionem quantum natura nostra admit-
ti. Vocauit autem ea auxilia causas conseruatrices,
quod impropriè dictum videtur esse. Nam si auxilia
illi nihil aliud præstant, quàm emendare, & corrige-
re vitia, quæ fiunt ab illis causis corrumpentibus, &
super aliquid addūt, vel minuūt à corpore, atque ita
prohibent, ne corruptio protinus accidat, ratio vtique
postulare videtur vt illa auxilia, & causę potius dicātur
corrigētes, & & præseruātes quā cōseruātes: Huic ob-
iectioni respondet Galenus & dicit illa auxilia re vera
corrigere, & mutare corpora, ac etiam eadem præ-
seruare: sed quoniam ea mutatio, quę ab illis fit, exi-
gua est, ita vt sensum ferè effugiat, an aliqua mutatio
corporibus ab illis accidat, ideò illas causas à medicis
conseruatrices, & non mutatrices, & præseruatrices
nuncupatas esse. Addo ego aliam rationem, quod
hæc appellatio faciat ad distinguenda medici officia.
Nam alia sunt auxilia, quibus vtimur ad præseruanda
corpora à morbis iam imminentibus ab ijs, quibus vti-
mur ad præseruanda corpora à vitijs, & corruptio-
nibus, quæ contingunt sanis, & propterea oportuit
præseruationis hæc genera, nominibus distinguere,
ne confusio in explicatione artis contingeret. Quare
meritò auxilia quædam dixerunt esse mutantia, &
curantia, quæ debentur ægrotis, alia præseruantia,
quæ competunt ijs qui iam sentiunt imminentes mor-
bos, alia conseruantia: quę & si mutant & præseruāt,
tamen ab alijs modo, & tractatione differunt.

Alteratur igitur corp⁹, à nōnullis quidē neces-
sario, à quibusdā verò nō necessario. Dico
autē necessario, quæ nulla est euitandi ratio.

Proposuit Galenus se inuestigare velle causarum
salubrium genera: & hactenus inuenit ea plura esse,
quoniam plura sunt illa, quæ nostra corpora alterant,
& corrumpunt. Nam ex relatione, quam habent cau-
sæ ad effectus, sequitur tot esse causarum genera, quot
effectuū: nondū tamen cōstat quot sint genera causarū
salubrium, quoniā certus numerus corruptionis, & co-

rum, quæ corrumpunt, nondum est declaratus. Quæri igitur id, & duo primum inuenit genera rerum, qu nostrum corpus corrumpunt. Nam quædam (inqui necessariò id faciunt, alia verò non necessariò. Expli cat autem quid per necessarium intelligat: quod null modo euitari potest: non necessarium verò, quod eui tare possumus.

Nam aerem nos ambientem semper attingere comederéque ac bibere, & vigilare, & dormire est necessarium: ensibus autem, & exitialibus feris obuiare, non necessarium.

Exempla quædam hic proponit eorum, quæ necessario, & non necessario corpus nostrum corrumpunt Ac inter illa, quæ necessario illud faciunt, primò enumerat aerem, deinde cibum & potum, postea somnum & vigiliam. Verum non docet, quomodo hæc euitare non possimus quò minus nos afficiant: id, quod nos ita ostendimus. Aer quidem nos duplici ratione afficit, intus & foris. Nam cum oporteat in corpore cor semper feruere, vt ab eo eleuetur spiritus quidam, qui per vniuersum corpus delatus, calorem insitum singulis membris excitet, & de potentia ad actum perducat, vt alibi ostendimus, necesse est in eo feruore, & generatione spirituum, fuliginosa quædam excrementa gigni, quæ sunt expellenda, ne obsint: & simul temperare oportet ipsius cordis calorem. Quare natura respirationem animalibus dedit, per quam frigidior aer in pulmonem primum, & postea in cor recipitur, & receptus rursus cum fuliginosis illis excrementis eiicitur. Quòd si vel minimo temporis spatio, desinat animal aerem inspirare frigidiorem, & expirare fuliginosa ea excrementa, statim corruptio & mors sequitur: quod ostēdunt hi, qui aerem inspirant vel ex furnis excalefactis, vel in cubiculis ex carbonibus accensis aut ex cauernis sulfureis exeuntem: illi enim quoniam aere fuliginoso vtuntur, extinguūtur. Ita qui laqueo strangulati pereunt, non alia ratione moriuntur,

Aer quibus modis nos afficiat.

Cur moriantur qui aere calidiore vtuntur.

àm quòd cor externo aere priuatum, non refrigeur, & à vaporibus suis fuliginosis suffocetur. Porrò òd respiratio cordi, id præstat pulsus reliquis partis corporis. Nam arteriæ aerem ambientem cum ditantur, assumunt, & cum comprimuntur, fuliginosa crementa transmissa à corde, & ab ipsis etiam geta, extrudunt: quò fit vt corpora exoluantur, cum utius morantur in balneis calidioribus: priuantur eim aere frigidiore: atque in gangrenis corrumpitur bstantia membri affecti, quoniam fuliginosa illic enita excrementa, constrictione arteriarum non exirant: nec non in febribus putridis corruptio continit, quoniam corpus non satis peruium est ad emittenam eam copiam fuliginosi excrementi, quod ex puredine, & vniuersi corporis feruore gignitur. Vno igiur modo aer nos alterat necessariò, quod in corpus continuò assumatur, & ab eo emittatur per respirationem & pulsum. Alio modo quod partes, quas contingit, alteret secundum substantiam, & eas, quas recipit qualitates. Cæterum necessarius etiam est cibi vsus, quoniam calor, qui in nobis est insitus, dissipat subiectam materiam solidiorem, viuentibus propriam: quæ nisi cibo restauraretur, paucis diebus dissolueretur & extingueretur animal. Cibi igitur & si tandem vincuntur à nobis agentibus, tamen interim cum mutantur, contranituntur (& vt aiunt Philosophi) reagunt: & propterea nos immutant sua substantia, sua quantitate, & suis qualitatibus, vt ipse docebit. Eadem ratione potus est necessarius, quoniam idem calor aqueam, & humidiorem quę est in nobis substantiam, dissipat, quę potu restauratur. Intelligimus autem potum, nō quicquid quocunque modo bibitur, (Nam sic in potu sæpe esset cibus, veluti si contusas carnes iusculo aliquo misceas, & bibendo deuoremus) sed quod reuera minimum habet in se, quod solidam substātiam: plurimum verò ex eo, quod aqueam reparare valet: Igitur aere, aëream substantiam, cibo terream, potu aqueam restituimus. Sed quid de ignea dicemus? An quod illa in corpore nostro ad pondus aliorum exigua sit, & cibo

Cur in gangrenis & febribus putridis corruptio contingat.

Alimenta quomodo nos afficiant.

Potionis vsus & quid illius nomine intelligendum.

Ignea substantia quæ in nobis est quomodo restituatur.

potu potissimum, & forte etiam aere reponatur: Si enim hæc omnia non simplicia, sed ex quatuor elem[illegible] tis composita, etsi ab eo, quod in illis præpollet, nom[illegible] sumunt: vocantes scilicet cibum, quod terrenum e[illegible] in quo terrena portio vincit, potum in quo aquea, a[illegible] rem in quo aerea plurimum dominatur: Egemus ig[illegible] tur necessario cibo, ac potu. Quòd si quidam reper[illegible] sunt, qui sine illis multos etiam annos vixerint, quò forte illorum calor debilitatus ex morbo, impotens [illegible] factus ad substantiam solidam, & aqueam dissoluen dam, & illi sufficiat aer, eo quòd sola aerea consuma tur. tamen hæc vt rara sunt, & præter naturalem ordi nem, necessitatem edendi, & bibendi, quam nobis imponit Gal. non tollunt. Porrò necessarium est vigilare: quia vigilia contingit, quando natiuus calor ab internis suis fontibus extra fertur, non potest autẽ semper intus contineri, tum ob naturæ prouidentiam, quæ instituit externas partes non semper otiosas: illæ ergo cum agere volunt, commune animæ instrumentum ad se alliciunt: tum quod ipse calor, qui in aerea, & spirituosa substãtia potissimum residet, intus auctus suapte natura superiores, & exteriores parteis petit. Cogimur pariter necessario dormire, quoniam calidi natiui substantia, spirituosa inquam illa materia per vigiliam agentibus externis membris dissipatur, nec propterea durare perpetuo potest, nisi per somnum retrocedat in sua viscera interna: vbi per concoctionem humorum, qui illic esse solent, rursus augetur, & rursus vigiliam parit: sic mutuo somnus, & vigilia sibi succedunt, dissipatione & restauratione calidi innati. Hæc sunt exempla eorum, quæ necessario nos afficiunt. Eorum verò quæ non necessario idẽ faciunt, sunt enses, & exitiales feræ: Quibus aliqui duntaxat obuiant, vel casu, vel spontè, dum nonnulli temerè sua mala quærunt.

Cur sine cibo & potu quidam viuere poßint.

Vigiliæ necessitas & causa.

Somni vsus et necessitas.

Quare circa primum causarum genus versatur ars corporis conseruatrix. circa secundum autem minime.

Cum docuerit Galenus duo esse genera eorum, quæ s afficiunt, vnum eorum, quæ necessario: alterum rò, quæ non necessario id faciunt: nunc docet non nia esse subiecta prouidentiæ nostræ artis, sed ea som, quæ necessario prodesse, aut lædere possunt. Nam æ casu, & raro agunt, prouidentia artis nostræ cauenon possunt, sed arte militari, & propria cuiuscune diligentia, & virtute: Quæ verò semper prodesse, t nocere sunt parata, & sola ars nostra nouit, quoodo afficere possint, merito comprehendimus in stra facultate: Ac intelligere quidem oportet arm non versari circa ea, quæ non necessario afficiunt: n quòd læsiones factas ab ensibus, & feris curare n debeamus, sed quòd ex nostris præceptis prospire non possimus, ne ea, quæ hoc modo lædendi vim abent, obsint.

Iuuantia & lædētia quæ arti nostræ subiiciantur.

Quot igitur numero sint ea, quæ ex necessitate corpus alterant distinguentes, proprium in singulis eorum causarum salubrium genus inueniemus: Inest igitur vnum quidem ex ambientis aeris adhæsu: alterum verò ex motu, & quiete, & totius corporis, & partiū singularū: tertiū ex somno, & vigilia: quartū ex eis, quę assumūtur: quītū ex eis, quę excernūtur, & retinētur: sextū ex animi affectib9.

Anteà docuit duo esse genera rerum, quæ nostrum orpus alterant, déque eo solum artem nostram agere, uod necessario nos afficit, & exempla quædam illius osuit, non tamen certum numerum explicauit, sine uo non potest certus numerus causarum salubriū doeri: cum ergo numerum alterantium, & corrumpenium hìc enarrat, vt postea certum numerum causarum alubrium tenere possimus, ad quas perpetuo respiiamus, cum succurrendum erit, ijs, quæ per sanitatem os alterant, & corrumpunt. Dicit ergo hæc esse sex nempe aerem ambientem, motum, & quietem, somnum, ac vigiliam, quæ assumuntur, siue cibum, & po-

Quæ et quot sint quæ nos necessario afficere possunt.

tum, quę excernuntur, & retinentur, & animi affect
quæ quidem recentiores Medici res non naturales v
care solent: At quod sine aere, cibo, & potu, somno,
vigilia esse non possimus, superius ostendimus: Nu
de reliquis idem ostendendum. Motus igitur nobis
necessarius, cum non simus plantæ, quæ ex ipsa terr
cui sunt infixæ, alimentum sibi parare possunt. Qua
natura motum animalibus dedit, vt quę sunt sparsa,
bi necessaria comparare valeant. propterea eadem n
tura præter vim motoriam, illis quoque indidit app
titum, ac voluntatem, vt ex illis possit motus fieri. Se
quoniam motus vtitur etiam communi animæ instr
mẽto, nempe calido innato, & illud dissipat, ideo qui
tem quoque, & quiescendi vim est largita, vt ipse cal
refici, & interim etiam obire possemus ea officia, qu
per quietem melius quàm per motum exercẽtur. Nar
Arist. sententia est, animam quiescendo sapientiore
fieri, quasi corporis agitatio ingenio obsit. Somni ver
vigiliæ, & eorum, quæ assumuntur, id est cibi & potu
necessitatem anteà ostendimus. Sequuntur inter illa,
quæ necessario nos afficere scribit author, quæ excer-
nũtur, & retinentur id est excrementorũ generatio, re-
tẽtio & excretio. Non enim fieri potest, quin in nobis
generentur excremẽta. Nã si nutritio est necessaria: erit
quoque necessaria excrementorum generatio: Cum
enim, quæ actu nutriunt, similia sint substantiæ nostræ,
quæ caloris vi, à partibus singulis est dissipata: alimen-
ta verò, cum assumuntur, non actu, sed potentia simi-
lia sint: necesse est, vt de potentia ad actum ducantur:
id, quod fit per concoctionem, cuius officium est & fi-
nis assimilare omnia, quæ concoquuntur, quantum
licet per ipsam concoctricem facultatem, calorem in-
natum, & eius, quod concoquitur, conditionem. Ita-
que cum in omni alimento aliquid sit, quod nobis se-
cundum substantiam est dissimile, aliud verò, quod si-
mile actu fieri potest secundum substantiam & quali-
tates, per concoctionem hæ duæ substantiæ, quæ erant
in alimento potentia, actu emergunt: & quod per sub
stantiam, & qualitatem assimilari potuit, additur, &
nutri-

Motus nostri vsus & necessitas.

Quietis vsus.

Necessitas generationis & reiectionis excremẽtorum.

nutrimentum fit corpori: id verò, quod substantiam ab tio habebat prorsus inutilem, in concoctione assimi- ur quidem per qualitates: verum per substantiam assi- lari non potuit, quoniã potentia erat dissimile. Quare m illud fit inutile, ac post concoctionem absolutam, à tura separatur ab alio, & in certis locis colligitur, & idem excernitur, vnde ab excretione excrementum à bis dicitur. Porrò excrementa quędam sunt fœtida, sordida: quæ si continuò, vt gignũtur, excernerentur, lderent hominem, vt inquit Galenus in lib. de vsu par- m alienum à musis & philosophia, id est impedirent tum bonarum artium. Quis enim illas excolere posset, si imposita esset necessitas assiduè mingendi & egeren- ? Alia verò sunt, quæ hac molestia carent, nec aliter cuari possunt ob suam naturam, quàm continuè: quæ im vaporosæ sunt naturæ, illa per insensibiles cutis, & arum partium meatus assiduè expirant. Igitur excre- enta primæ concoctionis, quæ fit in ventriculo, nempè ina, & stercus: ac vtraque bilis, quæ fiunt in conco- ione hepatis, posteaquàm sunt genita, separantur ab li parte alimenti, & in quibusdam concauis partibus, hoc officium destinatis à natura, colliguntur, & acer- ntur, donec per certa interualla postea expellantur. crementa verò tertiæ cõcoctionis sordes, & vapor iu- ter excernuntur, quia nullæ partes ad illorũ susceptio- m & collectionem sunt factæ. Hęc igitur omnia excre enta, si præter naturæ ordinem retineantur, alterant & rrumpunt nostrum corpus, pro cuiusque excremẽti na- ra, & locis, in quibus continentur, aut à quibus exeũt. am alui excrementa retenta, ventriculi appetitum deii- unt, vertiginem, & dolorem capitis adferunt, nauseam riunt, fœtum in mulieribus sæpe elidunt, vrinæ stillici- ium, & in nobis compressione vesicæ sæpe pariunt, cò- cos dolores excitant, dũ flatus exire prohibent, & mul- s aliis modis corpori obsunt: vrina verò cũ supprimitur ntequàm recipiatur in vesica, si effunditur in cauitatem entris, aquam inter cutem parit: si verò vna cum sangui- e miscetur, nutritionem labefactat: & pruritũ scabiem- ue, ac sudores multos excitat: si verò in vesica eadẽ col- lecta, postea exire non possit, miros cruciatus mouet, &

Excrementũ vnde dicatur.

Excrementa quæ assiduè & quæ per interualla reiiciẽda.

Excrementa primæ secũdæ & tertiæ concoctionis quæ

Quomodo excrementa alui nos afficiant.

Vrina retẽta quomodo lædat.

tandem mortem infert. Sic profectò si bilis flaua non cipitur in vesica hepati subiecta, ex ea fit regius morb aut si calor prçter naturam eam inuadit, febres biliosæ illius putredine accidunt. Quòd si forte à natura sepa tur ab aliis humoribus, & extrudatur in aliquam parte tunc nascuntur Erysipelata, Herpetes, Pustulæ biliosæ si repatis humor ad caput, deliria & furores contingu In stomacho cibi appetentiam deiicit, sitim intend Parit quoque humor melancholicus in corpore, cum tinetur, sua mala: in stomacho picam, caninam famer in capite melancholiam dictam, maniam: in corde m stitiam, in externis partibus cancros, elephantiasim, l prã: in toto corpore. At verò vaporosa excreméta, du cohibentur astricta cute, caloré intus augét, & febré syn chã, & alias, pro subiecti humoris & corporis conditio excitãt. Sordes verò illa crassa, retenta, cutem fœdat, sc biem gignit crustosam: ex quibus, ne singula prosequ mur, constat ex excrementis relictis ex nutritione: du retinentur, alterari & corrumpi nostrum corpus: & tan magis fiunt corruptiones, quando retinentur, excreméta quç præter naturam in nobis gignuntur, vt pus, verme calculi, & alia huius generis, quæ ex malis coctionibu proueniunt. Cæterum cum excernuntur excrementa na turalia, nulla noxa accidit corpori. At cum aliquid ex cernitur, quod est naturæ cognatum, tunc corpus exolui tur. Id, quod etiam accidit vbi excernuntur excrement morbosa, nondum peracta concoctione. Nam quia tũ separari non potest, quod est inutile ab vtili substantia, contingit vtranque expelli: vnde symptomaticæ & malç dicuntur esse excretiones, quæ fiunt absque signis conco ctionis. Habent quoque vim necessariam in alterando nostrum corpus animi passiones, quibus omnes subiecti sumus plus, vel minus. Nocet.n. gaudium, ira, tristitia, timor, spes, cupiditas, inuidia, vindicta, desperatio, cogitatio, vehemensq; omne studium: & ex his quædam, quòd calorem vel accendant, vel minuãt, vel contrahãt, vel expandant: ex quibus sequuntur fluxiones, febres, siccitates, colliquationes, fluxiones, & vt semel dicã, omne genus ferè morbi. At vt hæc prosunt cum mediocriter fiunt, & obsunt cum excessus in illis fit: ita tutum non

Quæ perueniant mala ex retentione humoris melancholici.

Ex vapore & sorde retentis quæ mala proueniat.

Quæ mala nascantur ex malis excertionibus.

Quomodo animi passiones nos afficiunt,

t homini securè omnino viuere absque vlla animi pas-
one. Torpescit enim in corde calor, aut plusquam o-
ortet delitescit in visceribus, nisi ab his affectionibus
ccitetur, & promoueatur. At vbi ita postulant affectus,
rodest, nunc vnam nunc aliam ex his passionibus vehe-
ientius commoueri. Nam, vt in profluuio sanguinis
œtus, & tristitia optimum adferunt remedium: sic ad
igidos humores, & corporis crassitiem, quæ corpus gra-
at, & sanitatem corrumpit, ira, tristitia, cogitatio con-
runt. Et ne diutius in his moremur, videndum est an
x hęc solum sint, quæ ponit Galenus, nostrum corpus
ecessario alterare, & corrumpere. Nam contra has cau-
is, illud maximè facere videtur, quod scribit in initio li-
ri primi de sanitate tuenda. Illic enim corruptiones, quæ
ecessario nobis eueniunt, dicit à duobus accidere, nem-
e vel à nobis ipsis, & nostris principiis, vel ab extrinsecis.
nobis ipsis fluorem substantiæ, & siccitatem, quam ca-
or insitus perpetuò parit, & excremẽtorum prouentum,
ui ex concoctione nutrimenti resultat. Inter extrinse-
as autem solum numerat aërem ambientem, mot⁹ quie-
s, somni vigiliæ, & animi affectuum nulla facta, vt hic,
nentione. Hæc viderunt quidem nostri interpretes, &
las hoc loco afferunt corruptionis causas: sed interim
on vident plures, quam sex, eas esse, si & illa & hę re-
ipiuntur. Ego verò aliter sentiendum esse puto, & di-
o plura esse quæ nostrum corpus corrumpũt, quam hæc
ex, de quibus agit Galenus, & verè corrumpentia neces-
ariò ea esse, quæ ex nostris principiis oriuntur: non ta-
nen Galeni est institutum omnes causas alterantes no-
trum corpus enumerare, sed illas solum, quæ arti no-
træ sunt subiectæ, & in nostra potestate. Vult enim
olum hic docere, quæ possint prodesse, & obesse ad
anitatem conseruandam, recuperandam, præseruandam,
& reficiendam, cum ex morbo corpora imbecilia, &
malè sana sunt relicta. Nam solum vim & vsum mate-
iæ medicæ docet, & quomodo ea nunc salubris, nunc
verò insalubris fieri possit, explicat: ne temere ea vtamur.
Quod cum fit, corpus alteratur & corrumpitur: cum ve-
rò ea commodè vtimur, alteratur quidem, sed corrigitur
vitium, quod ab illis est factũ. Nã posteà ostendet aërem

Animi passionum vsus & necessitas.

An quæ nos necessario afficiũt sint solum sex.

cibum, & potum, & reliqua, de quibus hic agit, si iu[illegible] qualitate & quantitate adhibebuntur corpori, esse cau[illegible] salubres, cõseruatrices, & effectrices sanitatis: aliter [illegible] ro eadem fieri causas insalubres & corruptrices. Igi[illegible] non omnia, quæ possunt alterare & mutare nostrum c[illegible] pus, sed solum materiam medicam hic enarrat Galen[illegible] vt ea possimus eligere, quæ prodesse possunt: alia verò [illegible] uitare, quæ sunt apta obesse. Verum non potestas nost[illegible] contenta esse his sex, quæ hoc loco à Galeno ponunt[illegible] Ab aliis enim cogimur sæpe auxilia, id est causas salub[illegible] conseruantes & efficientes sumere. Nam in lib. de sa[illegible] tate tuenda, vbi agit de conseruatione primum optim[illegible] constitutionis, deinde aliorum, qui sani quidem sunt, s[illegible] ab eo profecto statu declinant, auxilia capit à balneis, l[illegible] tionibus, frictonibus, vnctionibus, quæ in his sex reb[illegible] nequaquam continentur. Quinetiam in sequentibus, v[illegible] vitia emendare vult, quæ in partibus instrumentariis, [illegible] continuitate violata contingant tum in sanis, tũ in egri[illegible] auxilia capit ex ligaturis, ex de obstruentibus, ex vuln[illegible] rantibus, veluti cum scalpello venas aperimus, ex reue[illegible] lentibus, deriuãtibus. Addit alibi sæpe malis nostris me[illegible] deri, quæ ceruici & aliis partibus alligantur: quæ omni[illegible] hic sunt omissa, aut certè non nisi magna violẽtia ad hæ[illegible] trahi possunt. Præterea animi affectus, cum illius motu[illegible] quidam sint, videntur comprehendi sub motu, quare ma[illegible] gis mihi placet tractatio, quę habetur de his, in libro [illegible] de sanitate tuenda, vbi quatuor genera facit materię me[illegible] dicæ, quę mutãdi corpus vim habet, ad bonum, vel ma[illegible] lum: & vnum ponit continere ea, quę assumuntur: aliud, quę fiunt siue geruntur: aliud, quod ea comprehẽdit, quę educuntur & retinentur. Postremum quod amplectitur vniuersa, quę foris adhibentur. Igitur per ea, quæ assu- muntur, comprehendimus alimenta, medicamenta quo- cunque modo, & per quemcunque locũ in corpus assum- pta, siue corpora sint solida, aut potiones, siue per os in- gerantur, siue immitantur per anum, pudenda vel aliam quamcunque corporis partem. Eorum verò, quę ge- runtur nomine, tum animi, tum corporis motus, & quie- tem intelligimus: vt otium, exercitationes, vitę condi- tionem, iram, tristitiam, cogitationem, & his similia:

Materiam medicã quatuor generibus rerum comprehendi alibi traditis, meliusque sex istis rebus nõ naturalib⁹.

Assumptorũ nomine quæ veniant.

orum quædam, à nobis solum proueniunt, vt animi
rturbationes, & vitę conditio: quædam verò ab aliis
nobis fiunt, vt frictiones, nauigationes, gestationes,
æ vehiculo obeuntur: quędam verò mixtam habent
turam, quum partim ex aliis in nobis fiant, partim e-
m à nobis proueniant: cuius generis est equitatio &
statio, & si quid aliud in quo corpus vario modo agi-
mus. Porro genus eorum, quę extrinsecus adhibentur,
ntinet quæ impulsu agunt, vt vulnerantia, contunden-
, frangentia, item quæ nos ambiendo circundant, vt
ërem, lotiones, natationes, & siquid simile reperiatur:
iamquam in natatione non solum ex aquæ adhæsu, sed
iam ex motu corpus alteratur. Comprehendit præte-
a, quæ corpori adiunguntur, & applicantur, veluti vn-
tiones, cataplasmata, cerata, & huius naturæ alia. Po-
remo, quæ collo reliquisq; partibus appenduntur, aut
rcumligantur, vt vincula, quę partibus iniiciuntur, aut
lio denique modo extrinsecus corpori adhibentur. Iam
ero, quæ educuntur, ea complectuntur quę quocunque
nodo à corpore exeunt, vt sudorem, stercus, vrinam,
ordem, vaporem, saliuam, pituitam, quæ enumgitur:
umorem, qui per purgationem, venæ incisionem, vel
lio remedio educitur. Ad quod etiam genus spectat pin-
uedinis, carnisqne excretio, vel detractatio, & aliarum
artium, quę à sibi cognatis rescinduntur. Sunt etiam
uius generis, quæ præter naturum in nobis concreue-
unt vt lapides, lumbrici, pus, dracunculi, & si quid aliud
imile, quod extractum à corpore, illius constitutionem
nutat: venus etiam, quatenus semen excernit: quatenus
erò corpus commouet, ad ea, quæ fiunt, redigitur,
quemadmodum & aliæ excretiones corporis. Et enim
xcretio ipsa, actio est, & aliquid eorum, quæ aguntur:
d verò, quod excernitur, spectat ad ea, quę excernuntur,
eadem omnia cum retinentur, sub contrario genere com
prehenduntur: quæ simul coniuncta, (propterea quòd
contrariorum vnum est genus) quartum caput facere di-
cuntur, ab aliis tribus diuersum: ac perpetuo quidem ab
his rerum generibus sumuntur causæ salubres, insalubres,
neutræ: & in illis semper inueniemus quid nobis auxilio,
aut nocumento esse possit.

Eorumque quæ fiunt nomine quæ comprehendantur.

Extrinsecus agentia quæ contineant.

Excreta & retenta quæ comprehendant.

Venus ad quæ ex prædictis redigatur.

Ex his enim necesse est aliquo modo affici co[r]pus, ab aere quidem ambiente, quia, aut cal[e]fit, aut frigesit, aut exiccatur, aut humec[ta]tur, vel secundum horum patitur coniugati[o]nem, aut in tota alteratur substantia.

Posteaquàm Galenus numerauit illa, quæ possunt m[u]tare nostra corpora, nunc docet quomodo singula ex p[rae]dictis mutationes suas faciant. Et id primum docet [de] aëre ambiente, quem dicit in duplici ratione, nos muta[re] posse, vel alterãdo secundũ primas qualitates simplice[s] vel cõpositas: vel secundũ, vt ait, totã ipsius substanti[am]. Qui per alterationem factam ex primis qualitatibus in[]telligat, non est, quòd doceamus: id enim per se pate[t]. Alterationem verò per totam substantiam, non aliud in[]telligere potest, quàm eam, quæ fit à forma rei, à qu[o] nomine semper aborruit Galenus. Nam cum dicat ali[]menta, & medicamenta purgantia, non id esse, quod sunt, per suam temperierem, sed per totam ipsorum substan[]tiam, non potest hoc nomine aliud intelligere, quàm formam: per illam enim alimenta, sunt alimenta & pur[]gantia medicamenta vim habent purgandi. Quòd si Galenus in aliis suis tractationibus, veluti cum agit de essentia partium, animi moribus, & actionibus nostri corporis, posuisset hanc totam substantiam, non eò ve[]nisset, vt diceret carnem esse carnẽ, & os esse os, & aliam quamcunque partem, id, quod est, & viuens à non vi[]uente differre ob diuersitatem temperamenti: & quòd grauius est non cogeretur fateri, mores animi hominum, simillimos esse debere moribus & actionibus porcorum, quorum corpus, carnem & temperiem, simillima esse sta[]tuit. Porrò cum aër nos mutat tota sua substantia, acce[]pit formam quandam ex astris nobis incognitam, qua vel nos perimit, vel morbos ex occultis causis natos, tollit. Ita enim in pestilentia aër plurimos occidit, ob il[]lam occultam formam, & non ob euidentes qualitates, & iam ipse aër, qui mutauit eam formam, quæ morbum Gallicum peperit, remedio eidem morbo fit. Cessat enim

Alteratio à tota substãtia quid.

Pestis à quo aere fiat.

deliter sæuire morbus hic, vt ante aliquot annos fa-ciat: propterea quod cessat influxus ille syderum, qui ... m peperit, aut aliunde in nostram regionem inuectū ... ebat. Porrò aër calefacit corpus, cum vel calidus ipse, ... vel frigidus: calidus quidem calefacit, cum per inspi-... onem, & dilationem arteriarum in corpus trahitur, ... cum ipse extrinsecus contingit partes nostri corpo-... & calorem, quem in se habet, illis imprimit: frigidus ... ò intus calorem auget, densata extrinsecus cute, & re-... so ipso calore, qui in externis partibus continetur. ... od si corporis, & cutis meatus secundum naturam pa-... it, augetur solùm secundum naturam intus calor, quo-... odo ventres hyeme calidos reddi scribit Hippocrates ... Aphoris. At si ex labore, aut æstu, meatus illi immode-... ius patent, & in eo statu aëri frigido occurramus, calor ... æter naturam in nobis augetur, & febres fiūt: quoniam ... lida excrementa plurima genita ex labore, vel ex aëre ... lidiore expirare prohibētur ob aërem frigidiorem, qui ... hementius se se insinuauit in corpus rarefactum, & ita ... as eas pœnitus occlusit: Ac non solùm quidem calefa-... io ex aëre calido, & frigido contingit: sed etiam acci-... unt fluxiones, & ex illis omne tumorum genus, obstu-... iones, & alia mala, quæ ex his nascuntur: calidus etiam ... ër exsiccat, & dissoluit substantiam calidi innati, atque ... a omnes actiones debilitat: frigidus verò vt per acci-... ens calefacit, ità per se refrigerat: siccat etiam aer, qui ... ccus est, & humectat, qui humidus, ac coniunctis inter ... e qualitatibus, calore inquàm & frigore, cum humiditate ... c siccitate, fiunt in nobis effectus, qui referunt suas cau-... as. Quod si hæ aeris qualitates cum ventis agant in cor-... ore, vehementius imprimunt suam vim & effectus eos ... ariunt, quos describit Hippocrates nasci ex Aquilonia, & Austrina constitutione in tertio libro Aphorismus: Aer etiam ob suam corruptionem, aut bonitatem, quam ... recipit in sua substantia, mutationes facit, nunc in humo-... ribus, nunc in certis corporis partibus: vnde plurimi o-... riuntur morbi, quorum naturam ignoramus, & plurimæ ... fiunt morborū solutiones præter spem Medici, per occul-... tas illas impressiones aëris: qui idem prodest nobis & ... obest non solum ob primas qualitates, & latentem formā

Cur morbus Gallic' iam mitescat.

Aër callidus quomodo nos afficiat.

Quomodo frigidus.

Ventos aëris qualitates vehemētius imprimere.

Aëris læsiones ob suam corruptionem.

Generationes & solutiones morborum præter rationē ob influxus syderum in aerem contingere.

sed etiam ob secūdas qualitates cum est nimium vel c
sus, vel tenuis, vel ex sole purus redditur, aut in locis p
fundis, & obscuris impurus factus. Colligit etiā ipse p
hibita ventilatione, & transpiratione, vt nostra corp
sua vitia & putredinem.

Ex motu vero, & quiete cum vtraque mod
excesserint, aut calefactum, aut refrigeratu
aut humectatum, aut exsiccatum, vel aliquid
cundum horum patiens coniugationem.

Docet nunc vim quā habet motus, & quies in nos
corpore. Motus quidem vnum per se facit, partium en
attritu calefacit, primùm parteis, quæ mutuò se atteru
deinde alias, quæ participes caloris euadūt: ad caloris v
rò accensionem sequuntur varij effectus pro qualitate,
quantitate ipsius motus, & corporis, quod patitur, diue
sam cōditionem: nam aliud facit motus vehemens, quā
leuis: aliud sceler, quàm tardus: aliud æqualis, quàm ina
qualis: aliud frequens, quàm rarus: aliud fit si cum anim
cōtentione, aut absque illa exercetur: aliud qui fit amb
lando, quem currendo, vel quirādo, aut nauigando: aliu
facit multus, quā paucus, aut mediocris. Propterea hi
Galenus non solū debebat immoderati motus, aut quie
tis vim explicare, sed ipsius motus primum, deinde eius
qui suas differentias accepit, vt facit in lib. de sanit. tuen.
Aliud verò fit à motu in corpore vacuo, quàm pleno, aut
moderatè se habente: aliud in frigidis, quā in calidis cor-
poribus, aut aliter affectis: moderatus tamen motus in
moderatis corporibus moderatè calorē accēdit: ad quod
sequitur excrementorum moderata expulsio, & corporis
robur. Quòd si hic motus in corporibus fiat repletis, cum
nō possit humores dissoluere, eos colliquat, & fluxiones
parit: immoderatus verò motus, & qui etiam adiūgit sibi
aliquas vehementes qualitates, vt celeritatē, & vehemē-
tiam, vt corpora crassiora, & frigidiora roborat: itaque
mediocriter habent, aut graciliora sunt, primū calefacit,
& exiccat; deinde refrigerat, vehementius dissoluta, spi-
rituosa, & humida substantia caloris, sine qua ipse calor
vegetus consistere nequit. Humectat etiam motus mo-
deratus in corporibus pituitosis: excrementosum enim

humorem, & crudiorem ſanguinem concoquit, ex
natiuo humore humectatur corpus: ſic ſanè motus
at, & nos alterat. Quies verò cum calorem hebetet,
commoda parit, quę ad caloris diminutionem ſequũ-
redũdant enim multa excrementa pituitoſa in eo ſta-
orporis, & quæ gignuntur excrementa in tertia con-
tione, malè expurgantur: partim quod ipſa excremẽ-
craſſiora reddantur defectu caloris: partim quod non
pellantur ſurſum: non acquiſito calore, nec meatus cu-
ſint patefacti, per quos expirare debent. Ac vt excre-
atorum ſequitur prouentus, & retentio, per quietem:
deteriores fiunt omnes actiones corporis humani, &
bilitantur omnia membra, vbi otioſã vitam quęrimus:
nes enim egemus motu, & exercitatione pro cuiuſcũ-
e natura. Nam bilioſis, & exſicatis corporibus leuis qui
et motus ſufficit ad ſanitatem cõſeruandam: modera-
verò habitibus, moderatꝰ vtilis eſt: frigidioribus autẽ,
craſſioribus debetur, qui vehementius calorem accẽ-
re poteſt: Nec dictum Galeni, quo præcipit in libro
ſanitate tuenda, exercitationem adhibendam eſſe
uouſque ſentiamus augeri reſpirationem, intelligendũ
t ſimpliciter & in omnibus: nam ex breuiſſimo curſu
a intenditur reſpiratio, nõ tamen iuſtam menſuram ex-
rcitationis ſumus aſſecuti. Nec bilioſæ quidem naturæ
xpectare debent reſpirationis eam mutationem, ſed
ræceptum intelligendũ eſt de moderata natura, & mo-
eratis qualitatibus exercitationis. Quæ enim temperata
unt corpora, vti debent nec ſceleri, nec tarda, nec vehe-
nenti, aut remiſſa motione: ſed cum mediocritatem in
omnibus differentiis ſeruauerint, ſcire debent ſe iuſtam
menſuram excercitationis aſſecutos, quando reſpiratio-
nem auctam ſenſerint. Hæc de vi motus, & quietis.

Sic ex ſomno, & vigilia ipſũ pati eſt neceſſariũ.

Sõnum & vigiliam nihil agere poſſe.

Somnus, & vigilia nihil reuera, & per ſe agunt in no-
ſtro corpore, ſed calor ipſe natiuus influens, qui diuerſa
efficit in nobis vigilando, & dormiendo. Nam per ſom-
num, (vt antea oſtendimus) contrahitur calor in viſcera,
& ibi roboratur: vnde ſequuntur in corpore illi effectus,
quos parere poteſt contractio eo caloris. Etenim partes,

in quibus calor natiuus abundat, validiores redduntur, & ob id fœlicissimè exercent sua officia. Quare per somnum internæ partes optimè sua munera obeunt, externæ verò debiliter: contrariũ verò in vigilia accidit. Nã cum calore accedit robur externis partibus, minuitur verò cũ absentia caloris, internis, vnde dicuntur vigiliæ digerere, & somnus cõcoquere. Porro vt in aliis, sic hic somni mediocris, & vigiliæ in corpore mediocriter affecto vim exprimimus: nã aliud facit longus somnus, quàm breuis: aliud profundus, quã leuis: aliud continuus, quàm interruptus: aliud qui in sole, quã qui in vmbra initur: aliud fit à somno in corpore pleno, quàm vacuo: aliud in gracili, quàm crasso: aliud in febricitante, quàm in sano: aliud in principio accessionum, aliud in declinatione. Eadem obseruanda sunt in vigilia, ne ad omnes pertinere putemus præcepta, quæ de mediocri somno, & vigilia in corporibus mediocriter affectis tradi solent. Ac cum omnis somni, & vigiliæ differentias, causas, & vim duobus libris alibi enarrauerimus, non est, quod lector earum rerum repetitionem nunc à me exigat.

Secundũ eãdem rationẽ & ex animi affectibus.

Animi affectus mutatione caloris nos afficere.

Paulò antea explicauimus quid, & quomodo mutent animi affectus in nostris corporibus, quod scilicet mutationes suas faciant, vel quòd accendant calorem, vel debilitent, vel contrahant, vel expandant, aut mixtos motus in eo efficiant, quare ex animi affectibus sequuntur illæ in corpore nostro mutationes, quas parere possunt, caloris incrementum, diminutio, contractio, & expensio, de quibus Gal. in primo de differentiis feb. vbi generationẽ febrium ostendit ex his affectionibus, disserit.

Et ex iis, quæ assumuntur.

Non aliud intelligit per ea, quæ assumuntur, quàm cibum, & potum, vt ex præcedentibus constat. Mutant autem hæc etiam nostra corpora pro suis qualitatibus primis, secundis & substantia, & copia, & parsimonia: ex quibus accidit corpus commodè nutriri, aut plusquam oportet, repleri, aut vacuari, & calorem roborari, vel debilitari, & venas, ac alias cauitates obstrui, aut expediri, & corpus reddi densum, & solidũ, vel rarũ, & flaccidum,

ingue, aut macilentum, crassum, aut gracile, & denique arijs modis affici.

Et excernuntur, & retinentur.

Dicunt interpretes hic agi de ijs, quæ vacuãt, vel replẽt orpus, siue de inanitione, & repletione, quod verum non st. Nam sic de cibo, & potu rursus ageret author, (hæc enim replent corpus) de aere, motu, & animi affectibus, uę pariter corpus euacuãt. Quare solûm agit de ipsis excrementis, quæ gignuntur in nobis, & cum retinentur, aut xcernuntur, mutationes quoque in nobis efficiunt: id uod iam superius ostendimus.

Hæc quidem omnia partim quidem euidenter, partim vero per alias causas medias alterant corpus, & sanitatem corrumpunt, & de eorum singulis seorsum scripsimus in tractatu, qui de salubribus iuscribitur.

Ostendit quidem corpus nostrũ alterari à prędictis sex rebus: verum modũ & rationem nõ expressit alterationis, & corruptionis, id quod nũc facit. Docet enim illa aliquãdo euidẽter, id est immediatè: aliquando verò non euidẽter, id est per alias causas suam vim in nobis exercere. Quòd autẽ euidẽter intelligat immediatè, ex eo ostẽdit, quòd illi opponat per alias causas medias. Porrò, vt ab aere incipiamus, cũ ille calidus est, immediatè calefacit, cum frigidus est, refrigerat. Ad calorẽ verò sequuntur dissolutio corporis, ad hãc debilitas, ad hãc rursus alia. Huiusmodi igitur aer primo & per se calefacit, reliqua vero per accidẽs & per media quædam. Nã debilitatio, quã diximus ab eo prouenire, nõ statim fit ab aere, sed mediãte dissolutione nostræ substãtiæ. Sic aer frigidus suo occursu densat cutẽ, nõ immediate quia mediãte refrigeratione hoc accidit: Ad dẽsationẽ verò sequitur caloris incrementũ per duo media, per refrigerationẽ & dẽsationem. Eadẽ ratione cibus & potus primò replent, ad repletionẽ sequitur obstructio, ad hãc prohibita transpiratio, putredo, febris. Hæc igitur per multa media nascitur, cũ cibus sua multitudine, aut viscīditate, au crassitie obstruit cauitates internas corporis. Motus quoque primûm ac- *euidẽter efficere quid.*

cendit calorem: per accidens verò & mediatè excremen-ta expellit, corpus roborat, debilitat, & alia, quæ superi-dicta sunt, parit. Idem facilè de aliis ostendi potest.

Omnia igitur nunc dicta genera materiæ qua-dam sunt salubrium causarum. Nam commo-do vsu adhibito causæ fiunt cõseruatrices at-que salubres: si vero incommode illis vtamur insalubres reddũtur. Vnde etiam liquet ex h[is] nullam harum rerum exteriorum, aut salubr[em] aut insalubrem à nobis existimari oportere: a[t] easdem potius quandoque quidem salubres, quandoque insalubres in eo quod ad aliquid esse. Nam vbi motum corpus desiderat, exer-citatio quidem salubris, otiũ autem insalubre. Cum vero eget quiete, otium quidem salubre, exercitatio vero insalubris. Eodẽ modo de ci-bis & potibus, & de aliis omnibus statuẽdum.

Posteaquam enumerauit omnes causas mutantes cor-pus, docuitque mutationis rationem, quòd scilicet me-diatè, vel immediatè illæ suos effectus pariant: Nunc o-stendere vult, quomodo illæ fiant causæ salubres, insalu-bres & neutræ, & in singulo genere conseruantes & effi-cientes. Fiunt inquit tales solo commodo & incommodo vsu, non quòd res vna semper sit salubris, alia insalubris, alia neutra, & genere ita discrepent: sed quód vna & eadẽ res ob commodum & incommodum vsum, diuersas ra-tiones sumat: id, quod exemplis docet. Nã motus (inquit) salubris est, & insalubris: salubris quidem, si illis adhibea-tur, qui eo opus habent: insalubris verò, si fiat ab illis, qui non motu, sed quiete egent. Ita cibus euacuatis, & nu-tritione egentibus, salubris est: repletis verò, & recenter saturatis, insalubris est. Ex quibus quidem euidẽter appa-ret, quod superius annotauimus, Galenum non alias ex-plicare causas corrũpentes nostrũ corpus, quàm illas, quæ sumuntur ex materia medica: quippe cum hic dicat ean-dem materiam medicam, vt aerem, motum, salubrem es-

& emendantem vitia nostri corporis: vel insalubrem, iest nos ipsos lædentem, & corrumpentem.

Horum enim singula, quando, vt necessitas corporis exigit, cũ mensura, ac qualitate oportuna adhibentur, salubria fiunt. At cum citra omnem necessitatem, ac præter modum afferuntur, insalubria. Atque hæ duæ sunt circa salubre & insalubre intentiones, rei scilicet, quæ adhibetur qualitas ac quantitas.

Dixit eandem materiam medicam esse causam salubrẽ & insalubrem: salubrem quidem, si commodè: insalubrem verò, si incommodè ea vtamur: sed nõ expressit, in qua re consistat commodus ille & incommodus vsus: Id quod nunc præstat. Docet enim in quãtitate & qualitate ipsius rei inclusum consistere. Nam si debitam rei qualitatem & quantitatem seruauerimus, pro necessitate eius, qui re illa vtitur, tunc salubriter viuemus, & sanitatem conseruabimus, aut illam efficiemus: at si in qualitate, vel quantitate errabimus, res illa nos lędet & insalubris fiet: id quod notius est, quam vt probari debeat.

Neque enim est rationi consentaneũ etiam temporis occasionem, quæ in his, quæ dicta sunt, continetur, veluti tertium aliquod ab eisdem diuersum introducere. Si enim tali, tanta re allata egeat corpus, nemini dubium, quin etiam in tempore oportuno offeratur occasio. Siquidem occasionis inde ortus est, quoniam fluxibile ac facile mutabile est mortale corpus, ac pro transmutationis modo aliis alio tempore eget auxiliis. Quare non est tertium aliquod præter ea quæ dicta sunt, occasio, sæpius autẽ ea tãquam tertio quodam ob eam quam diximus causam, ad docendũ vti consueuimus.

Cum alibi in vsu materiæ medicæ, præter qualitatem

& quantitatē semper addiderit occasionem, & nunc so ponat qualitatem & quantitatē, nequis putaret illum à ipso dissentire, rationē reddit quare occasionē omitt. Est autem ratio qua vtitur ferè ad hunc modum (vt fa lius etiam idē à nobis dicatur.) Certa qualitas & quātit materię statui non potest, nisi cōmodum etiā tempus p natur. Ergo in qualitate & quantitate occasio continetu antecedēs probat, eò quòd corpus cōtinuo mutetur & a teret ita, vt quā semel qualitatē & quātitatē statueris co uenire, ob eas quas facit corp⁹ mutationes, postea alio t non cōueniat. Ergo cū qualitas & quantitas rei nō nisi certo tēpore & certo statu corporis statui possit, meritò i se includunt occasionē. Non quòd occasio non sit aliqui distinctum à qualitate & quātitate: sed quòd posita qua litate & quantitate, ea tanquam tertium eiusdem ordini ponenda non sit. Præcessit enim illius cōsideratio, & sup posita iam est, cum qualitatem & quantitatem affectu corporis inuestigamreus. Tēpora enim quædā notamus, in quibus nouimus corpus tali & tanto affectu prædi tum, vt cum dicimus in principio morbi mouendum esse corpus, quoniam tunc tali & tanto affectu præditum est, vt exigat tale & tantum remedium. Ergo ad docen dum (inquit) vti consueuimus, tamquam tertio, occasio ne: id quod ego intelligo ad docendam qualitatem & quantitatem affectus, ex quibus qualitas & quantitas re medij postea statuuntur. Vel etiam ad docendam muta tionem, quę in corpore fit. Quę etsi vera sunt, & rectè di cuntur, tamen sunt spinosiora, quàm postulet ars nostra. Nā hos scopos semper Gal. ponit distinctos, vt reuera di stincta sunt illos indicantia. Nam vt qualitatem & quan titatem remediorum, qualitas & quantitas affectus indi cant: sic Gal. in libro de optima secta docet occasionem indicari ex præsentia eorum, quæ postulant remedia, & absentia illorum, quæ ea possunt impedire. Quare si indi cantia inter se differunt, different vtique & illa, quæ indi cantur. Ergo occasionem ponamus distinctam à qualitate & quantitate. Verùm alia magis vrgent Gal. Nam in vsu remediorum non solum studemus efficere, vt illa exhi beantur in conuenienti qualitate, quantitate, & tempo re: sed etiam substantiam in primis eligimus, an scilicet

Occasio quomodo id qualitate & quantitate cōtineatur.

Occasionem distinctam ponendam esse à qualitate & quātitate.

De scopis agendi disputatio contra Galenum.

inueniat alterans, vel euacuans, aut replens, aut aliud
ciens remedium. Præterea modum vtendi, & locum a-
im in corpore ad agendum, & ordinem vbi plura sunt
estanda, quærimus: & si in vno ex his fuerit erratum,
mmodus non erit materiæ vsus. Ac mirum est, quòd
m Gal. hæc omnia alibi ponat, hic solum rem contra-
t ad qualitatem & quantitatem, nec ea quidem quæ
alijs afferuntur, Gal. excusant, quòd omnes illi sco-
in curatione morborum sint necessarij, in sanitatis
ro conseruatione, minimè. Nam cibandi & exercen-
corpus, occasionem, & modum, atque ordinem in
sumptione ciborum docet Gal. in libro de sanitate tuē-
. Præterea, quæ hic dicuntur de communi vsu ma-
riæ medicæ, pertinent ad causas salubres tum conser-
antes, tum efficientes: quare nulla debet esse in his di-
ersa ratio. An etiam Gal. paulo inferius in vsu veneris
mpus ad eam aptum non notat præter ipsius quali-
tem & quantitatem. Ac multo quidem magis refellen- *Tangit Iuliū Delphinum hic & sæpe postea.*
a est illorum opinio, qui dicunt substantiam, genus
ordinem materiæ contineri in qualitate. Omnes enim
ctiones fieri à qualitatibus rerū, cū inter substātias non
ontingat contrarietas, & propterea non possit vna in
liam agere. Sed isti meminisse debent eorum, quæ dixit
Gal. paulo antea, aerem scilicet in nos agere, non solum
er suas qualitates, sed etiam secundum totam substan-
iam. An etiam philosophi non docent formas esse, quæ
gunt, & ab illis motus principium emanare. Ordo est ad
liquid, non autem in genere qualitatis. Et quam quæso
qualitatem ex primimus, cum vnum post aliud faciēdum
esse dicimus. Quærunt etiam hi authores hoc loco in ex-
plicatione occasionis, an à tempore sumatur aliqua indi-
catio: quod quàm aptè faciāt, omnes cognoscere possūt.
Nam Gal. in methodo medēdi docet à tempore, quo quis
cœpit laborare morbo, nullam sumi indicationē ad cura-
tionem morborum, sed solum cognosci naturam ipsius
morbi. Sed hæc nihil ad occasionē remediorū. Non enim
quęrimus hic indicantia occasionē sed scopos ipsos agen-
di, id est circunstātias: quas non solū medici, sed etiā phi-
losophi obseruādas esse dicūt in omni actione, & officio,
ꝙ rectè exerceri debet. Ac nos illas oēs in lib. de officio

Medici comprehendimus, dicimúsque in omni re præstanda, spectandum esse, an agendum sit, quid agendum, & quæ res sumenda tanquam instrumentum aptum ad agendum, & quale, quantúmque, & quomodo, quoque tempore, quoue ordine, & in quo corporis loco eo vtendum sit. Cum enim ad ægrotos accedimus (vt in facultate nostra pateant exempla, in primis, quærimus an agẽdum nobis sit, vel negotium committendum naturæ: deinde si agendum est, an vacuandum, vel replendum, vel aliud faciendum. Et si vacuandum est, quis humor sit educendus, & quod medicamentum sit aptissimum ad illius eductionem, an rhabarbarum, vel cassia, vel aliud quidpiam: Ac substantia & genere medicamenti inuento, quærimus an calidum, vel frigidum, & qua mensura, & an semel, vel bis, & quo tempore sit exhibendum. Quòd si plura medicamenta sunt necessaria, ordinem in illis statuimus. Præstat profectò hæc ita distinguere, quàm sophisticari, & pro authoribus pugnare & interim miserè lectores & artis præcepta confundere.

Quoniam vero in ipsis intẽtionibus, & aliæ causæ, salubres, & id quod propositum est genus, continetur, rursus easdem repetamus optimæ igitur corporis constitutioni si circumductus aer temperatus sit, tum aliorum nuper commemoratorum, nẽpe quietis, & motus, somni vigiliæ, tum assumendorum & excernendorum exquisita symmetria conueniat.

Cum Galenus inuenerit illa, quæ possint immutare corporis statum, & quæ nam ex illis medicinæ sint subiecta, & præterea quomodo hæc corpus nostrum mutent, & qua ratione eadẽ fiãt causæ salubres insalubres & neutræ, cõseruantésque & mutantes, nunc tractationẽ illã instituto accõmodare incipit. Est autẽ illius institutum (vt paulo antea notauit) explicare velle, primùm, quæ nam conueniant corporibus ad sanitatis conseruationem. Ac quoniã in illis, in quibus reperitur aliquid, quod est perfectum, alia verò imperfecta, prius agendum est de eo, quod perfectum est: quippe cum illud aliorum sit regula,

ideo

o nunc docet, quid optimæ constitutioni sit salubre, conseruans: estque illius sententia talis, quod illi con iant omnia, quæ vim habent in ipsum agendi, siue illa essario, siue aliter afficiant, seruata in omnibus me- icri quantitate & qualitate. Adhibenda enim sunt ei, temperatus, & motus, & quies, somnus ac vigilia, & e assumuntur, & quæ retinentur in ea quantitate, & ilitate, vt in sua natura & mediocritate conseruari sit optima ea constitutio. Quæ sententia ita clara est, maiore declaratione non egeat. Hoc solùm attinge- s, quod nonnullis difficultatem parit: cur scilicet alia- n omnium causarum salubriũ meminerit, prętterquàm otionum animi. Aiunt enim alij interpretes, ideò Gal. isisse animi accidentia, vel quòd possint ex aliis intel- i, vel quòd in nostra non sint potestate: vel quòd al- are quidem aliquomodo possint, sed non quantum o- rtet corpus mutare valeant: vel quod modum illis im- nere non possimus: quæ omnia sunt nugæ, vt postea lenus ostendit. Nam posteaquam docuit qualia & anta alia esse oporteat sanitatis conseruandæ auxilia, m subiungit de animi affectibus iis verbis. Liquet au- n ab ipsis caueri oportere omnes animi immodicos ectus, videlicet iræ, tristitiæ, furoris, timoris, inuidiæ. ec enim alterant, atque à naturali statu corpus auer- nt. Quòd si animi accidentia ideò sunt prætermissa, òd in nostra non sint potestate, eadem ratione præter- ttenda erant, retentiones & euacuationes excremen- rum, & somnus atque vigilia, & aër ipse, quibus mo- m sæpe medicina constituere non potest. Quòd si in imi affectibus qualitatem, & quantitatem seruare ne- it medicus, cur illos inter causas salubres & insalubres isuit? Contra illos etiam facit hæc ratio, & experientia sdem illudit, qui dicunt animi affectus nõ habere vim ducendi contrarium corporis statum. Ignorant enim i, quàm sępe eæ passiones sanitatem labefactent, mor- s, mortemque ipsam afferant. Siue igitur simpliciter in nni corporis statu mutationẽ quæramus, siue vt emen- mus aëris intemperies, ab animi affectibus, non minus àm ab aliis prædictis, auxilia quærere possumus.

Delphinum tangit.

Cum vero aer à temperie recesserit, tanto à mediocritate euariare oportet, quantus fuerit ab optima temperantia recessus.

Hunc contextum alij interpretes ita exponunt, tanquam velit Galenus emendare aeris intemperiem contrario ipsi vsu aliarum causarum salubrium, quasi talis sit sententia præcedentis & præsentis orationis: si aer temperatus sit, alia quoque prædicta auxilia temperata esse debent. Si verò aer sit intemperatus, debemus ad illius intemperiem corrigendam in cōseruatione optimæ constitutionis, adhibere contrarios excessus aliarum causarum salubrium. Quorum quidem sententia non patet ex dictione Authoris, nec ex iis, quæ sequuntur, nec fortè etiam veritas eis suffragatur. Dixisset enim, cum aer à temperie recesserit, tantò alia à mediocritate euariare oportet, quantus fuerit ab optima temperātia aeris recessus: postea vero docuisset, quonam modo reliqua possent aeris intemperies mutare. Addo quòd vniuersale præceptum erat tradendū de aliis omnibus, vt si quis maiori quiete vtatur quàm opus sit, præscribenda erat ratio cibi & potus, somni & vigiliæ, & aliorum, quæ possunt emendare errores, qui fiunt à quiete. Quòd si fortè id est omissum, quò exactè doceri non posset, omittenda erat vtique & hæc repugnantia aliarū rerum aduersus aerem, quæ maiorem fortè habet difficultatem. Neque enim rationi consonum est, vt excedentibus aeris qualitatibus, contrarios opponamus excessus aliarum omnium causarum salubrium: Nam solus motus temperare potest alterationes illatas ab aere frigidiore: & sola aliquādo quies, aut frigidior cibus, reniti potest aeri paulo calidiori. Videtur igitur velle Galen⁹ docere qualia oporteat esse auxilia conseruantia, quando non est optima temperantia in corporibus, quasi dicat. Cum est optima constitutio, conueniunt aer, tum alia omnia auxilia temperata: cum verò corporis constitutio ab optima tēperie recedit, tunc oportet aerem ipsum à mediocri temperie recedere, & ex consequenti alia quoque similes recessus habere debent. Ita enim omnes status à rebus similibus secundum iustam qualitatem & quantitatem adhibitis, conseruabuntur.

on tamen magnopere repugno, si quis aliorũ interpre-tionem sequatur. Nam illud vtile præceptũ est in sani-te tuenda, vbi aliquæ causæ salubres excedũt, alias ad-bendas esse contrarias ita, vt possint emendare illarum m: Vbi enim nõ licet nobis corp⁹ exercere, parcius edẽ-um, bibendũque est: vbi calor aeris nocet, quies, cibus igidior & liberalior potus, somnus longior ad temperã-m corpus conferunt: & nunc vnum aduersus vnum: nc plura sunt adhibenda pro vi singulorum.

Quid agendũ vbi causæ aliquæ salubres omituntur.

li verò sunt mediocritatis termini in aere quidem ambiente, vt neque horreat propter frigus, neque sudet propter æstum.

Cum dixisset Gal. corporibus optimè constitutis con-enire & aerẽ & reliqua tẽperata, docet nũc quomodo il-rũ temperiẽ metiri debeamus, nẽpe ex effectibus, qui in obis ab illis fiunt, & non ex ratione, aut ab eo quod in iis fit rebus. Nam cum temperatum ad aliquid dicatur, erito fit, vt illa dicantur à nobis temperata, quæ nos mperatè afficiunt. Aer autem huiusmodi erit (inquit alenus) qui nos ita afficit, vt neque horrorem afferat opter frigus, nec sudorem propter æstum. Ex quo eui-enter apparet mediocres aeris excessus, à mediocri aeris mperie non excludi, si modò in vehementi ardore so-sudamus, & in frigore ingenti horremus: ita & regio-em temperatam vocamus, & intelligimus non eam so-m, in qua nullus vnquam est qualitatum excessus, sed in a excessus non sunt magni. Horrorem hic non debe-us intelligere vehementem illam corporis concussio-em, quæ cum frigore fit in quartanis febribus, paulo fferentam à rigore: sed insignem frigiditatem, qualem ntimus in plurimis Italię locis media hieme. Est enim aleni sententia in libro de palpitatione, tremore, rigo-e & conuulsione, rigorem in sanis appellari dolorosam mnem infrigidationem: in ægris verò eo nomine nos ntelligere, non solum eam refrigerationem, sed simul um illa, totius corporis agitationem, & hunc fieri b internis causis: alium vero ab externis: propterea llluntur nonnulli interpretes huius loci, qui hanc diffe-entiam ignorantes, tradunt rigorẽ ab horrore nõ alia re-

Aerem temperatum etiam vocari quicum aliquo est excessu.

Rigor quid hoc loco significet.

differre, nisi quòd hic cutis & partium cuti vicinarum: ille verò totius corporis sit affectio. Nam rigor in sanis, nõ est totius corporis affectus: & horror, rigorque morbosi, pariter sunt totius corporis affectiones, & commotiones, vt Galenus in libris de differentiis febrium, & in methodo medendi ostendit, cum docet, per magis & minus eam, quę in ipsis est, differentiam: consistere: horrorem enim fieri in quartana, rigorem in tertiana. De quare est clara sententia in lib. secundo de causis simptomatum cap. 6. Vbi ita scribit: tenuis, salsus, immo tusque humor, pruritum efficit paruus, tenuis, mordens, & immotus, vlcerosos affectus creat: multus, salsus, crassus, & immotus, lepram, & scabiem: paruus tenuis, mordax cum exiguo motu, horrorem, parit. Quòd si humor vehementius mouetur, vel copiosior, mordaciorque est, concutientem rigorem infert, non horrorem: fiuntque tum rigor, tum horror, cum causa aceruata est circa cutim, & carnes cuti subiectas. Quomodo verò fiat rigor & horror ab illis humoribus alio loco ostendam, vbi de morboso horrore, & rigore fiet mentio. Horror autem de quo hic agimus, nascitur ex molestia, quam sentit corpus ex aëris frigiditate: deserit enim internus calor occursu aëris frigidi externas partes, atque ita facilius eas frigus ferit, & illæ commouentur, ad rem vndique molestantem extrudendam. Porrò sudor in aëre calido nõ fit ob carnis colliquationem, vt quidam temere hic docent. Nam colliquatio, vt Arist. in lib. de generatione animalium ostendit, & Galenus etiam passim, affectus est morbosus. Fit enim sudor in aëre calido, quia euocatur ad superficiem corporis aquosus humor, qui cum sanguine est mixtus, cui via patet per cutis meatus rarefactos ab eodem aëre: vel quòd multi vapores à corpore attollantur, qui posteaquàm peruenerint ad mẽbranam cuti subiectã, densantur, & in aquosum humorẽ conuertuntur: & ita humoris naturam adepti, per cutis meatus effluunt, sudorque fit. Mirũ etiam est, vel potius ridendum, quod illi etiam tradunt, aërem tẽperatũ tunc esse, quando nos temperatè refrigerat per inspirationẽ: non autem per contactum: & ita vocatum esse vel tẽperatũ ab Hipp. non quòd aër in vere ad tactũ tẽperatus sit, sed quia temperatè nos

Horror & sudor quo modo hic fiant.

frigeret, quomodo enim refrigerandi vim habet, quod temperatum, & vbi Hipp. ver dixit eo modo esse tem peratum: est enim (inquit Gal. in libro de temperamentis) quod exacte mediũ sit inter omnium qualitatũ excessus: sic aër, qui est ita affectus, nec calefacit, nec refrigerat, nec humectat, nec siccat, siue inspiretur, siue extrinsecus nos agat. Talem profecto tradit Gale. esse aërem temperatum, qui non mouet sudorem suo æstu, nec horrorem infert suo frigore. Qua quidem in re magnos oportet esse frigoris & caloris excessus, qui hæc committant: qui tamen minores sunt, videntur etiam excludendi ab aëre temperato. Sepe enim nos offendit aër calidus, qui sudorem non elicit, & frigidus, qui horrorem non commouet. Præstat ergo hoc modo dicere: quòd aëris ea constitutio conueniat temperatis corporibus, quę sensibiliter non calefacit, nec refrigerat, nec humectat, nec siccat, nec substãtia tenui vel crassa, aut in pura nullum habet vitium. Galenus autẽ non tam videtur docere voluisse, qualis debeat esse aër conueniens optimæ constitutioni corporis, quàm qualem maximè euitare debeamus. Mirum tamen illud videri non debet, quòd cum dixerit materiam medicam fieri salubrem debita qualitate & quantitate, hic solum qualitatem aëris exprimat. Nam vt in aëre intemperato quantitatem fortè metimur ex parua aut longa in eo mora, ita, qui temperatus est aër, nullos habet quantitatis gradus: perpetuo enim eo vti debet temperatum corpus.

In exercitiis cum primum lassari cœperit corpus, confestim quiescere.

Proposuit Galenus materiam medicam fieri salubrem per qualitatem, & quantitatem ipsius, & hos duos scopos in illius vsu maxime spectandos esse: sed statim sui instituti obliuiscitur. Nam, vt in aëre nullam quantitatẽ docuit, sic in motu eam solam explicat, qualitatis nulla facta mẽtione, nisi quòd postea illam laudat exercitationem, in qua æqualiter omnes corporis partes mouentur: cum tamen plurimum referat an corp⁹ exerceas, velloci, vel tardo motu: frequenti, vel raro: vehementi, aut debili, ęquali, aut inæquali: vniuersali vel particulari, id est *Galenum ad sua principio reuocat.*

vbi vniuersum corpus, vel aliquæ duntaxat partes exercentur. Tempus etiam aptum exercitationi hic omittit: quod tamen docet in libris de sanitate tuenda. At nec quietis mentionem facit, cum tamen plurimum referat scire; qualem & quantem illam esse oporteat, & quomodo, quo ve tempore quiescendum sit, & quid post illam fieri debeat. Præterea hic non tam docet quantitatem exercitationis, quàm quid fugere debeamus tanquam vitiosum. Non enim vsque ad lassitudinem corpus exercendum est, siue lassitudinem intelligas in proprio significato, siue pro molestia, & defatigatione, quæ motum sequitur. Quis enim dubitat nos exercitationis moderatæ terminos excessisse, cum iam molestiam ex motu sentimus: quippe cum eò authore corpus temperatum excessus omnes fugere debeat. Et quis eam laudabit, quæ in corpore iam intulit tensionis, vel vlceris, aut inflammationis sensum: quos affectus morbosos in lassitudine ex motu fieri idem author passim docet. Quare ex natura rei, & ex aliis Galeni locis, aliter res explicanda. Motus ergo, siue exercitationis qualitas eligenda temperata, & inter excedentes qualitates media, qualis illa est, quæ nec est volox, nec tarda, nec robusta, vel debilis, nec vehemens, nec remissa, nec contentiosa multum aut sine contentione prorsus, sed quæ prorsus sit media inter omnes excessus: cuius quidem exempla docet Galenus in libro secundo de sanitate tuenda. Quantitatem autem exercitationis, quæ media est inter paucam & multam, agnoscemus esse, non ex lassitudinis, vel molestiæ initio, quæ semper fugienda sunt in optima natura, sed vt Galenus scribit libro secundo de sanitate tuenda, ex anhelitus auctione, & frequentia. Tunc enim desistendum est ab exercitatione, cum respiratio mutata est in magnitudinem & frequentiam, ex moderatis illis motionibus mediis inter omnes prædictas differentias. Porrò exercitationis tempus est, inquit Galenus capite secundo, libro secundo de sanitate tuenda, cum cibus duplicem concoctionem acceperit, in ven-

De termino exercitationis Galeni sententia notatur.

De qualitate exercitationis.

Exercitationis verus terminus.

Tempus aptũ ad exercitationem.

ulo inquam, & hepate atque venis. Id quod co-
sci scribit ex vrinis mediocriter pallescentibus: ta-
enim vrinæ ostendunt recenter peractam esse se-
dam concoctionem. Nam excrementum biliosum
ndunt factum, quod non fit, nisi in ea concoctio-
. Excrementa autem, (vt alibi ostendimus) fiunt
omni alteratione alimenti, post concoctionem ab-
itam, ad quam sequitur separatio inutilis partis a-
enti ab vtili.
i vero (inquit Galenus) vrina fuerit aquosa, cru-
n adhuc esse in hepate & venis succum ostendit, vt
e nihil adhuc bilis in se contineat: quæ verò ruffa bi-
sáque est vrina, iamdudum absolutam coctionem
tatur: indicat enim natiuum calorem, qui iam ab-
uerit coctionem alimenti, agere in humorum maf-
n, & ex illius calidiore & tenuiore portione bilem
cere & procreare. Non esse quidem exercendum cor-
s, cum alimentum non est concoctum in hepate &
nis: quoniam per exercitationem crudum alimen-
m in corporis habitum trahitur, rectè à Galeno di-
um puto. Sed cur velit exerceri corpus, tunc solum,
m recenter est absoluta concoctio in hepate & venis,
non cum iam dudum est absoluta, nõ video. Nam cum
rtes, quæ sunt in habitu corporis, nondum concoxe-
nt suum nutrimentum, quod adhuc est in venis, cur
is non imminet idem periculum de attractione humo-
crudi. An fortè non obest hæc cruditas in alimento
m elaborato ex duplici concoctione, & plus commo-
accidit corpori ex fœlici distributione, quàm incom-
odi, ex ea cruditate, quæ minimo momento ex partium
ntactu, & caloris incremento tollitur. Addo quòd
ractis duabus prioribus concoctionibus edendi tem-
is rursus accidat, dissoluta iam substantia ventriculi &
epatis ab innato calore: sed quoniam requiritur anima-
appetitus ad illarum partium nutritionem, & ille fieri
equit, nisi per suctionem, quæ nascitur ex euacuatione
artium externarum, ideo exercitatio adhibenda est,
uę partes illas nutriat & exhauriat. Ad quæ opera se-

Reiicienda excrementa alui & vesicæ ante exercitationẽ & cur.

De modo exercitationis.

Quæ exercitati intemperatis conueniat.

Frigidis & pituitosis, qualis debeatur exercitatio.

quuntur attractiones nutrimẽti, & suctiones internarum partium, hepatis & ventriculi, quæ nouum cibum expetunt, cum illis inutilis sit sanguis, & alii omnes humores in venis contenti, vtpote quos iam alterauerint, & mutauerint, & pro excremento reiecerint. Admonet præterea Galenus secundo libro de sanitate tuenda, priusquam ad exercitationem accedamus, exercendum esse alui & vesicæ excrementa, & optima quidem ratione, ne scilicet aucto calore, rapiãtur in corpus: sed illud omisit, quod certè tacendum non erat, quoties scilicet, in die corpus sit exercendam: id, quod ego toties faciendum esse existimo, quoties est edendum. Nam si, vt Galenus tradit, exercitatio membra duriora & solidiora reddit, caloremque natiuum auget, & spiritus citatiores reddit, & ad hæc sequũtur laborum tolerantia, fœlix distributio, alimenti concoctio, corporis nutritio, humectatio natiui humoris in habitu corporis, & excrementorum extenuatio, expulsio, & expurgatio, atque apertio meatuum cutis, necesse profectò est, vt præcedat exercitatio omnem cibi ingestionem, & non magis vnam, quàm aliam. Quare mane, & vesperi hi, qui bis edunt in die, corpus exercebunt: & si temperati fuerint, vtẽtur prędictis motionibus, quæ nullum habent excessum: quòd si intemperati fuerint, conuenientes sibi motus quærent. Nam corpora, quæ frigidis, & crassis humoribus abundant, vehementiorem & diuturniorem postulant exercitationem, & non nisi perfectè absolutis, duabus primis concoctionibus. Biliosa verò corpora, & si Hippocrates scribit illa quiete, & aquę potione egere, tamen ita illius sententia intelligenda est, quòd his naturis leuiores motiones vtiliores sint, quàm aliæ: nullum enim corpus sine aliquo suo motu sanum degere potest. Vt igitur biliosi leuioribus & paucioribus motibus contenti esse debent, sic non oberit illis hæc exercitatio, si nondum planè perfecta fuerit in venis concoctio: acrior enim illorum calor, talem materiam ad fœliciorem habitus corporis nutritionem expostulat. Qua ratione dicebat Galenus in primo libro de alimentis: huiusmodi temperies bubulã carnẽ meli⁹, quàm saxatiles pisces concoquere. Verbum πονεῖν quod Leonicenus vertit, lassari, melius fatigari, vel molestiã pati, vertemus.

n lassitudo affectus grauior est, quàm vt esse possit re-
a, & meta exercitationis, nisi lassitudinem intelliga-
s, vt vulgus solet, pro quacunque defatigatione, etiam
ondum accessit tensionis, vel vlceris, vel inflammatio-
sensus. Explodenda quoque hic est quorundam inter-
tum opinio, qui volunt lassitudinem omnem ex hu-
oribus liquefactis fieri. Nam motoria lassitudo tensiua,
qua potissimum hic intelligere debemus, si fortè lassi-
do contingat ex motu in corporibus benè constitutis,
solum extensione fibrarum musculorum, vt Galenus
sim testatur. Quietis verò ratio & motus nō intelligi-
solum in cessatione exercitationis corporis: sed etiam
nium affectionum animi. Nam quietem quærimus, vt
lor intus contineatur, aut certè æqualiter in vniuerso
rpore: id quod prohibent fieri animi cogitationes, &
æ pasiones, quæ calorem violentius commouent in
iam, vel aliam partem. Quiescendum verò tamdiu est,
nec ea opera sint absoluta, quæ caloris quietem, vel
quabilem distributionem postulant: & rursus exercen-
sunt alia officia, quæ sequi debent quietem. Nam post
ietem, quæ sequitur motum, edendi tempus est opor-
num: nec enim statim laborem sequi debet cibus, vt si-
ificare videtur Hippocrates ea sententia, quam citat
alenus, in libro de sanitate tuenda, quę talis est. Labor,
bus, potus, somnus, venus, omnia mediocria: nam ante
bum, calorem dispersum per exercitationem, reuocare
portet quiete: sic enim melior fiet in internis partibus
ppetentia & concoctio. Iubet etiam Galenus in libro
e sanitate tuenda, vt post exercitationem balnea, fri-
tiones, & vnctiones adhibeamns, ad molestiam, si quæ
ata est ex motu, tollendam, siccitatem emendandam, &
nte ipsam exercitationem, ad corpus emolliendum. Ad-
ibet pariter frictiones, & vnctiones, quibus corpus red-
atur flexile, & ad omnes motus differentias subeundas
ptum: quæ hoc loco non sunt omittenda, ne quid desit
orpori optime constituto ex his, quæ pertinent ad ip-
am exercitationem, & illa quæ ante, & post ipsam sunt
beunda.

Quiescendi ratio & modus.

Post quietē quid agendum.

Balneorum frictionum & vnctionum vsus.

In cibis autem concoctionis perfectio,& excrementorum modus, in quali quantoque conueniens.

Docere nunc vult Galenus nutriendi rationem, quę debetur corporibus optimè constitutis, sed parum fœliciter id facit. Nam cum dixisset in omnibus rebus conseruantibus sanitatem, duos esse spectandos scopos, qualitatem,& quantitatem, hic solum agit de quantitate, nisi quòd paulo postea vno verbo dicat temperatos cibos istis conuenire. Verum cum in libro de sanitate tuenda,& in 1. lib. Aphorismorũ,& pa sim alibi docuerit, plurimum referre in nutritione, quo genere nutrimenti, & quali,& quãto,& quo modo, quoue tẽpore,& ordine vtamur: non erant profecto eadem hoc loco omittenda, cum errores fieri posint maiores in illis, quæ omittuntur, quã in ipsa quantitate cuius mensuram ait ipse naturam sine doctore & medico constituere sibi posse. Nihil præterea de potione pręcipit, quæ tamen artis præcepta tantò magis, quàm cibus postulat, quãtò magis in ea ob voluptatem, & bibendi facilitatem error committi potest. Hæc omnia breuiter nos percurremus. Ac primum ego, genus alimenti in his naturis non probo, quod simplex est, & semper vniforme mediocriterque nutriens. Nam natura vnicum,& vniforme nutrimenti genus tandem aduersatur: quare nec appetit,& perinde nec retinere, nec concoquere probè potest. Prætereà cum in nostris corporibus aliquid sit solidum,& terreum, aliud aereum, aliud aquosum, aliud igneum, & ob exercitationes, & alia, quæ in vita obeũtur, aliquando vna substantia magis, quàm alia dissoluatur: necesse est, vt vario nutrimento vtamur, ne quid desit ad reparationem alicuius substantiæ dissolutę. Nec illis quidem est credẽdum, qui ciborum varietatem, concoctionem turbare credunt. Nam quæ melius appetimus, fœlicius quoque conquoquimus. Addo quòd experientia quotidiana hanc opinionem refellat: nullus enim est, qui in quacumque cibatione non vtatur pane, carne, oleribus, caseo, & vino, absque aliqua concoctionis perturbatione. Quòd si natura hæc quotidie appetit,& sine aliquo læsionis sensu illis optimè nutritur, cur aliarum

Alimentorum varietatem potiusquam simplicitatem probandam esse.

rum vſum damnabimus? Quare placet Celſi de hac re ntentia, quæ habetur in principio ſui operis, qua præ-pit vt homo, qui ſanus eſt, & ſuæ ſpontis, nullis ſe legi-is obliget, & nullum genus cibi fugiat: propterea recte ioque Galenus, in libro de alimentis boni & mali ſucci ribit accuratam iſtam ciborum electionem neceſſariam ſe illis, qui otioſè viuunt: eos verò, qui ſe exercent, (vt olumus exerceri optimam conſtitutionem) nō eſſe ſub-ctos his ſuperſtitioſis legibus. Ergo qui optimè eſt af-ctus, alimentis illis vtatur, quæ appettet in omnium ſu poſita. Quòd verò ad nutrimenti quantitatem ſpe-tat, præcipit hic Galenus tantum eſſe edendum, quan-m concoqui poteſt, & quantum appetitur: tantum nim concoquere hanc naturam, quantum appetit. *Quantum edendum.*

Quantum verò concoqui poſſit, nos conijcere ex qua-tate & quantitate excrementorum: vbi enim alui ex-rementa ſunt concocta (id, quod cognoſcimus cum ediocriter ſunt compacta & bene figurata. nec gra-ius, quàm par ſit, olent: & præterea quantitate reſ-ondent cibis ingeſtis) tunc agnoſcimus non plus eſſe ſſumptum alimenti, quàm requirat corpus. Si verò quidiora vel torrida, & indurata fuerint, aut copio-ora quàm quantitas & qualitas ingeſti alimenti exigat, unc diminutam, vel excedentem eam concoctionem gnoſcimus. Sic vrinæ aquoſæ indicia ſunt debilioris cō-octionis, quæ fit in hepate. Quæ verò ſunt flauæ, vel ruf-æ, alimentum quodammodo aſſatum in ea concoctione eclarant. Nec diſſimili quidem ratione agnoſcemus cō-octionem, quæ fit in habitu corporis ex eius excremen-is. Ruſticos enim torrere illud alimentum agnoſcimus, quòd camiſias & lintea quæ tangunt, inficiant inten-o colore flauo & nigro: & qui otioſè viuunt diminutam eam concoctionem ſignificant, quòd ea fuliginoſa excre-menta pauciora, quàm mediocritas poſtulet, procreent. Sunt etiam peculiaria quædam indicia in ſingulis conco-ctionibus bene aut male concocti alimenti. Nam debi-liorem ventriculi concoctionem produnt flatus, ructus a-cidi, grauitas, nauſea, ſaliuæ copia deiecta appetentia: ex-ceſſum, verò, qui in ea fit concoctione, inter alia, maximè ſitis declarat. Sed hæc alio loco commodius docebo:

satis est hic capita rerum explicasse. Verum si optima natura sibi ipsi est in hac re regula, sinemus illam liberè viuere, & appetere quantum cupit: in quo opere aliquando parum, aliquando mediocriter, aliquando vsque ad satietatem & ebrietatem edet, bibétque. Nam huiusmodi viuendi rationem, quam nos in excessu positam credimus, natura aliquando mediocrem reddit, & ea gaudet, optiméque habet: propterea Plato in suis legibus, & Celsus ebrietatem, & crapulam, tamquam vtilem aliquando commendant. Eadem porrò est ratio de qualitate, & modo nutritionis, & tempore. Nam nostra corpora auidius aliquando appetunt, quæ frigida sunt actu, quàm calida: aliquando sicca, aliquando humida actu & potentia: aliquando crassa, aliquando tenuia alimenta: aliquando vna cibatione gaudent, aliquando bis, & ter quotidie edere expetunt: & plus aliqui cupiunt edere vesperi, quàm mane, qui scilicet, vel ita consueuerunt, vel noctem habent, & primas horas diei liberas: quibus verò studendum est noctu, & summo mane surgendum (& legendum, libcrioréfque posteà sunt aliæ diei horæ, illis prodest prandium lautius, quàm cena: præsertim, si adiuncta est consuetudo, quæ maximam habet in nutritione vim. Hæc natura conueniens tempus ad edendum sibi eliget, aut facilè est illud præscribere post exercitationem, & aliquam quietam. Ordinem fortè natura sibi non præscribet, vt quæ æqualiter simul omnia appetat, aut ignoret, quid præcedere debeat. Est autem optimus ordo cibandi, vt præcedant, quæ appetitum acuunt, & facilius concoqui, & corrumpi & à stomacho promptius descendere possunt. Porrò vt in cibis natura ferè sibi regulam ponit, sic in potione non est opus longis præceptis. Nam æstate illa appetit frigidiorem potionem actu, & potentia, & largiorem: hyeme verò huic contrariam: propterea, vbi vehemẽs vrget æstus, prodest, his qui bene habent, nec frigidis malis ventriculi, aut heparis sunt obnoxij, vt Galenus scribit, vinum bibere in puteis refrigeratũ, & niuem, vacátque glaciem ei immiscere. Nã maximum aeris feruorem aliter aliquãdo tẽperare nõ possumus. Superstitiosi quoque Medici sunt, qui peponũ, cerasorum, prunorũ, & aliorum fructuũ hu-

De qualitate & modo nutritionis

Edendũ aliquãdo mane plusquã vesperi: aliquando aliter faciẽdũ.

Tempus aptum ad edẽdum.

Ordo cibationis.

De potionis & bibendi ratione.

Vinum niue refrigeratum multis vtile.

Fructus æstiuos laudat.

aliorum vſum arcent à menſis æſtate, quòd dicant cru-
dos humores & putredini obnoxios ex his alimẽtis aquo-
ſis procreari: tanquã natura fruſtra eos fructus procrea-
uerit, & calor aeris & bilioſus non poſtulet ad temperiẽ
conciliandam plurimã aquoſam humiditatem. Quòd ſi
aquam libere concedimus, authore Hippocr. & docente
Gal. æſtate, & bilioſis naturis in omni tempore, cur eos
quoque fructus non cõcedemus? quid enim magis aque-
um, quàm aqua: & qualem, quæſo, putredinem vident ex-
citari à moderato fructuum vſu? Sunt etiam, qui potionẽ
à cibo penitus arceant ab omnibus corporibus, negant-
que vmquam bibendum eſſe niſi cum edimus: quorum o-
pinio mihi etiam non placet. Nam, vt pituitoſis & aliis,
qui bibũt ad voluptatem, huiuſmodi potio obeſt: ita bi-
lioſis & exſiccatis corporibus, cum abſoluitur concoctio
in ventriculo, prodeſt ad contemperandam craſſitiem &
viſciditatem, quæ ex concoctione neceſſario accidit ali-
mento. Addo quòd ſomnus ſępe prohibetur, vbi ſiticulo-
ſi ad eum accedimus. Propterea Galenus ex Hippocr. le-
uem ſitim ſomno: maiorem verò non niſi potu tolli poſſe
ſcribit: & idem ſuadet in lib. de ſanitate tuenda, poſt pe-
ractam concoctionem in ventriculo, ad reddendam faci-
liorem diſtributionem alimenti, bibendum eſſe.

De potione à cibo præcepta.

Æqualis vero in his eſt coctionis appetitus, quo-
dammodo: quare neque præſide eget, qui ſin-
gulorum, quæ aſſumuntur, quantitatem me-
tiatur: optima ſiquidem Natura, quantam ap-
petit, tantum etiam concoquit.

Quantum ſit edendum ab homine optimè conſtituto,
oſtendit paulo antea cognoſci poſſe ex concoctione ali-
menti: quam probè peractam, aut excedentem, vel dimi-
nutam agnoſcimus ex qualitate, & quantitate excremen-
torum. Nam excrementa, quæ ex concoctionibus reſul-
tant, teſtantur qualis ſit facta concoctio: tametſi falli in
hac re poſſumus. Etenim excrementa, quæ ex optima cõ-
coctione reſultant, aliquando ob diſpoſitionem corpo-
ris natiuam, vel aliunde contractam, diutius retinentur,
& ob eam moram ſicciora, durioraque euadunt, vt in his

accidit, qui áluo sunt astricta: Aliquando verò humidiora, & liquidiora emittuntur eadem excrementa ob retentiuæ imbecillitatem, & superfluam humiditatem intestinorum, cum tamen optima pręcesserit in ventriculo concoctio. Nonnunquam etiam ob celeriorem, & vehementiorem distributionem, aut eandem diminutam, excrementa plura, & liquidiora, vel ficciora redduntur. Nam qui calidiore sunt hepate, aut vehementius corpus exercent, ob vehementiorem distributionem solent emittere alui excrementa duriora. Contrariũ verò accidit illis, qui frigidiore sunt hepate, & otiose viuunt. Accidit etiam aliquando, vt minuatur copia, & mutetur qualitas excremẽtorum, aliò translata illius materia: quo modo vrina himinuitur, & minus colorata redditur, qui multum sudant, communis enim est sudoris & vrinæ materia, & cum sudore bilis, quæ vrinas tingit, effluere solet. Hæc ergo animaduertenda sunt, ante quam ex excrementorum qualitate, & quantitate iudicemus, an concoctio bona, aut mala, in alimento sit peracta. Verũ in optima cõstitutione, in qua nullum est vitium, excrementorum qualitas & quantitas secundum naturam, certa præbent indicia concoctionis perfectæ. Nunc verò aliud sumit indicium ex appetentia alimenti: quod quidem est indicium à priori, vt excrementa, post concoctionem sua præbent signa: nã appetentia pręcedit concoctionem alimenti. Scribit ergo nos posse cognoscere, quantum optima natura edere, bibeŕeque debeat, quantũ scilicet appetit: huiusmodi enim Naturam non plus appetere, quàm possit concoquere, & quàm illi sit opus ad corporis nutritionem: cuius quidem rei rationem hic non docet, nec interpretes quærunt aut certe malè explicant. Nam Acachias appetentiam scribit hoc loco fieri ab inanitione, & ventriculi frigiditate: sed ex his non docet, quomodo appetentia respondeat concoctioni. Nam si à frigore ventriculi fit appetentia, accidet his, quod Galenus superius dixit fieri in illis, qui vẽtriculo sunt frigidiore, qui plura appetunt, quã possint cõcoquere. Deinde si de optima constitutione hic agimus, appetentia non fiet à frigiditate ventriculi, qui temperatus est in ea natura. Præterea absurdum est, vt anteà ostendimus, intemperiem frigidam ventriculi, quæ

Quomodo ex appetentia indicare liceat an optima natura satis alimẽti assumpserit.

Acachiæ error.

t sine humore, & inter sanitatis limites posita, excitare bi appetentiam: id enim fieri huius opinionis authores olunt, quòd frigiditas constringat, & exprimat humo- m in ventriculo contentum, ex quo sequatur illius eua- atio, & apetentia repletionis, & cibi. Nam quòd huius- odi expressionem facere potest, vel actu est frigidum, el extrinsecum aliud, quod vim habet substantiam ven- iculi, cui adhæret, exprimendi: cuiusmodi esse possunt umores acerbi, vel acidi, quales sunt humor melancho- cus, & acida pituita: sed quid hoc ad frigiditatem, & ualitatem frigidam, quæ cum aliis ventriculum tem- erat. Illa enim, vt est cum aliis confusa, ita vim non ha- et exprimendi insitum humorem in vnam partem po- us, quàm in aliam: nec extra ventriculum ea fit expres- o. Addo quòd vẽtriculus, qui dicitur frigidus ex sua na- ua temperie, aut alia, sine adhæsione humoris, actu cali- us est, & plus habet caloris, quàm frigoris, si modo est ars hominis, & animalis viuentis: dicitur autem frigi- us, quòd minus caloris habeat, quàm statuat ratio con- enire ventriculo temperato. At quod ex relatione, & on sua natura frigidum dicitur, non habet potentiam d id efficiendum: quòd reuera solum tribuendum est ei, quod vim habet refrigerandi. Quare alias queramus cau- as huius æqualitatis appetentiæ, & concoctionis, quam Galenus dicit esse in his corporibus. Fit quidem appe- entia, vt alibi ostendimus, cum sensus, qui est in orificio ventriculi, afficitur, & sensationem apprehendimus: vnde delirantes non fament, etiam si in sensu eo est facta affe- ctio, quia læsa est facultas, quæ sensationes apprehendit. Afficitur quidem sensus à replentibus, euacuantibus, & multis aliis causis, quæ obiecta sunt sensus tactus: sed ea solum, quæ euacuant, & ex euacuatione dissoluunt ven- triculi substantiam, vim habent ad famem, & sitim exci- tandam: quippe cum fames dicatur esse appetitus reple- tionis, quæ fit à cibo: & sitis appetẽtia repletionis humo- ris, qui datur ex potu. Nam cum solida substãtia diminu- ta est, restaurationem postulat: cum humidior est dissolu ta, sibi similem quoque exigit, qua rursus pars repleatur. Replent autem, vt diximus, cibus & potus. At dissoluunt solidam substantiam multa, quę vim habent calefaciendi

Appetentia vera alimẽti quomodo fiat, & à quibus causis.

vt febres, exercitatio, vigilia, animi passiones: & quæ ventriculi orificium exprimunt, vt acida, acerba, & quæ idem calefaciunt, vt piper, & alia aromata: necnon quæ humorem ab eo abradunt aut exsiccant, vt amara, salsa. Verum quæ calefaciunt non seruato robore ipsius ventriculi, appetitum perdunt, vt in febribus: & vehementi solis æstu & superfluo labore accidit: Alia verò, quæ assumuntur vt salsa, amara, acria possunt quidē acuere aliquo modo appetentiam: sed cum illa nascatur ex solius ventriculi euacuatione, minimo cibo satiatur: Quæ verò intrinsecus sunt genita ex vitiosis humoribus, naturalem appetētiam sed morbosam, excitant, vt in pica mulierum, & fame canina apparet. Quare vera & naturalis appetentia in corporibus præsertim optimè constitutis fit ex euacuatione totius corporis, quæ per successionem tandem communicatur ventriculo. Nam per insensibilem transpirationem continua actione caloris natiui primum euacuantur partes cuti vicinæ: illæ euacuatæ naturali appetitu commotæ appetunt sui conseruationem, quæ fit per repletionem, qua reparatur, quod ab illis est dissolutum. Illę igitur cum non habeant in se nutrimentum, quo restaurari & repleri possint, trahunt à venis: quæ rursus euacuatæ, eodem desiderio impulsæ, trahunt ab aliis: atque ita successione quadam tandem fit attractio ab ore ventriculi: quod cum non habeat intus nutrimentum sibi familiare (nam sanguinem, & materiam, ex qua sanguis est factus, postea quam abunde ex chylo in se concocto est satiatus & repletus, pro excremento habuit, & à se reiecit, & propterea eo commode amplius nutriri non potest) cogitur extrinsecus petere & animal admonere, fieri illi violentiam ex suctione aliarum partium, quæ defectu nutrimēti periclitantur: proinde natura præter naturalem appetentiam communem reliquis partibus, animalem aliam (vt vocant medici) orificij illius parti indidit ex multitudine neruorum: cuius beneficio ventriculus exquisito sensu fit pręditus, & sentit illatam sibi molestiā ex suctione aliarum partium: & animal, vt diximus, admonet, vt sibi & aliis succurrat, porrecto extrinsecus alimento. Igitur ad famem hanc excitandam primo requiritur, inanitio externarum partium, & appetitus repletionis, & suctio

Vētriculum nutriri chilo.

continens, donec ad ventriculum sit peruentum: de-
e suctionis sensus & apprehensio: postremo appeten-
animalis. Quamobrem meritò sibi respondent quã-
s euacuationis, repletionis, concoctionis, & appeten-
quoniam cum hęc omnia, sint naturales affectiones,
esse est, vt fiant à cõmuni instrumento animæ, & cor-
is, nempe calido natiuo: is enim dissipat nostram sub-
ntiam, & ob dissipationẽ cogit partes desiderare suam
letionem: cui operi etiam ipse seruit, & ita autor est
etentiæ, & assumptionis alimenti. Is concoctionis est
iter instrumentum. Ad illius ergo proportionem se-
untur hæc opera: si enim parua fit ab eo dissipatio, pa-
n attrahitur & appetitur alimenti, & parum quoque
ncoquitur. Si verò magna fit ab eo euacuatio, seruato
men ipsius robore, multum appetimus, multum inge-
nus, & multum concoquimus: quoniam vigente ipso
ido natiuo, omnia illius opera pariter vigere oportet.
opterea illud quoq; rectè scribit Galenus, optimã na-
ram, non egere præside & medico, qui cibi modũ præ-
ibat. Nam si illa in aere, exercitatione, somno, vigi-
, venere, & alijs, quæ calorem natiuum fouent, ex-
ant, & augent, modum seruabit: sequentur pro-
cto moderata euacuatio, concoctio, & appetentia, do-
nte ipsa natura in his modum, & mensuram: quippe
m hęc ex naturali causa communi nascantur, quæ non
otest in vno opere diminutè, in alio cum excessu agere.
bi autem mediocria semper fiunt, & sola natura author
t omnium operum, ars nullum locum habet.

imiliter & somno modum ipsa natura præfinit
his, qui optimam corporis constitutionẽ sunt
sortiti, & tunc à somno excitantur, cum cor-
pus ampliore quiete non indiget.

Quantum dormire debeat corpus optimè cõstitutum
oc loco, vbi causarum salubrium quantitatem quærit,
ocere instituit. Qua in re nihil docet, quod præceptis
ostræ artis comprehendi possit. Ait enim naturam his
orporibus somni mensuram præfinire: vbi autem sola
atura author esse potest eorum, quę in nobis fieri de-
ent, arti nostræ, quę ad naturę auxilium est comparata,

nullus locus relinquitur. Quod & si verum est, tamē iucundū, vtileque est scire quot horas dormire debeat homo, qui bene est affectus, & quando à somno excitari debeat, si forte extrinsecus aliquis error contingeret, qui somnum produceret. Est pariter iocundum ingeniis nostris nouisse quid sit, quod somnum finiat. Nam de his omnibus non leues extant dubitationes. Hæc enim tangunt somni & vigiliæ finem, vsum, successionem, vicissitudinemque somni & vigiliæ: quæ quidem cognitu difficilia semper existimaui, & de iis in opere nostro de somno & vigilia, quantum in me fuit, diligenter scripsi, quorum capita hic solū repetam, ne huic loco desit sua interpretatio. Arist. scribit somnum datum esse animalibus causa illorum salutem, nempe quietis, concoctionisque gratia: quem finem ex ipso authore refellimus. Nam si somnus priuatio quædam est, vt ille vult, non potest aliquas habere differentias, nec finem. Deinde si somnus fit ex vapore assurgente ex concoctione alimenti, fiet vtiq; somnus non ob aliquem finem, sed ob materiæ necessitatem, quomodo necesse est fieri pluuiam, posteaquam eleuati sunt vapores in regionem aeris frigidam: & illa quidem descendit, non quòd finem habeat, vt prosit vel obsit aliquibus: sed quia non potest non descendere, posteaquam grauitatem aquæ suscepit: præterea si vnum, eo authore, habet per se proprium finem, quomodo quies & concoctio erunt fines somni? Vtrumque etiam finem refellere possumus. Nam si somnus ex vapore nascitur, continget vtique sæpe fieri somnum ex solo cibo & potu, vbi nullus præcessit labor, post quē corpus eget quiete. Addo quòd quies sola sine sōno laboris sit medicina, vt inquit Hipp. Quare post corporis laborem, sufficiet sine somno, quies, vt sæpe fieri videmus. Quod verò concoctio non sit finis somni, refellunt communia argumenta, nempe quòd priuatio, vt quæ ex necessitate materiæ fiunt, nō possint eam sibi proponere, tamquam finem. Præterea vbi inedia, labor, vigiliæ, cogitatio, externum frigus somnum conciliant, non potest finis esse somni alimenti concoctio: quæ sæpe est absoluta, vbi somnus ab illis causis fit. Hæc aduersus Aristotel. Galenus autem vult somnum esse datum ad cerebri recreationem & quietem.

De vsu & fine somni & vigiliæ & Aristotelis opinio notatur.

Quietē non esse finem somni.

Concoctionem non esse finem somni.

ius opinionem vrgent nonnullæ ex prædictis, & aliæ propriæ rationes. Nam si somnus priuatio est vigiliæ, id agere potest. Deinde contingit sæpe somnum fieri, vbi cerebrum nullo labore fuit defatigatum: prçterea est substantia cerebri, quę laborat in vigiliis, cuius imbecillitate cogatur somnus fieri. Neque enim cerebro medicinam adhibemus, ad illius recreationem ex somno, in quo illud omnia naturæ præsidia deserunt, calori influenti. Quare si somnus ob alicuius recreationem datus est nobis, non ob cerebri, sed calidi influentis reparationem est concessus: quod ipse etiam in libro tertio de causis pulsuum tradit. Aliud autem est, cerebrum ipsum pati per vigiliam, aliud ipsum calidum innatum, quo & cerebrum & vniuersæ partes corporis ad sua munia obeunda vtuntur. Nam & diuersa quoque sunt illorum auxilia. Itaque cum somnus ipse vim nullam habeat agendi, sed calor ipse, qui somni est causa, dum deserit externas partes, merito dicimus somnum ipsum nullum habere, nec assequi finem, sed ipsum calidum influens. Quærendum igitur est an contractio caloris, quæ somni causa est, ob aliquem finem fiat, & eundem semper. Porrò recedit calor à sensoriis, vt antea diximus, ob multas causas, quæ omnes non mouentur ad agendum propter aliquem finem, veluti sunt illa, quæ calorem repellunt, aut refrigerant, aut illius motum impediunt, aut substantiam digerunt: hæc enim non afficiunt nos ob eum finem, vt calor recedat à sensoriis, & somnus fiat: sed quia aliter facere non possunt. Cum vero natura calorem reuocat ad concoctionem, tamquam commune instrumentum, quod omnibus functionibus seruire debet, tunc ob aliquem finem ea reuocatio fit, & somnus per accidens contingit. Verum non semper idem sequitur ex caloris contractione, quoniam nec ipse calor, nec materia, quæ patitur, eodem modo semper habent: quo fit vt nunc sequatur alimenti, & humorum concoctio, nunc eorum agitatio, vel consumptio: aliquando calidi restauratio, vel debilitatio, vel suffocatio: contingit aliquando corpus refrigerari, aliquando humectari, aliquando exsiccari, aliquando grauari caput, aliquando alleuiari: aliquando inflam-

Galeni opinio de fine somni, quæ etiam confutatur.

Somnũ nullam agendi vim habere nec ob id finem aliquẽ assequi.

Caloris contractiones quæ somnũ faciunt, an omnes propter finem agant.

mationes augentur, aliquando minuuntur: Denique p diuersitate corporis, quod patitur, & caloris imbecil tate, robore, vehementiore, leuiore, longiore, & breui re eiusdem contractione, diuersos fieri effectus, & diue sos sequi fines contingit. Quòd si corpus optimè sit aff ctum, cuiusmodi est illud de quo agimus, & cæteris reb non naturalibus vtatur commodè: profecto moderatu semper somnum efficiet. Nam nulla causa aderit, qu breuiores aut longiores reddat caloris contractiones i visceribus. Ac solum fiet somn⁹ in eiusmodi corporibu quando natura calorem reuocat ad concoctionem, & e ipsa concoctione assurgunt vapores, & cũ præcessit exe citatio, quæ calorem dissipauit. Atqui optimè constitut natura, mediocriter appetit cibum & potum, mediocri terque exercetur: quare necesse est mediocres fieri, ne diuturniores, aut breuiores, quàm par sit, caloris contra ctiones. Igitur illa merito sibi somni & vigiliæ mensuram perscribet, si in aliis mensuram quoq; & modum tenet Quod verò vulg⁹ medicorum stabili præcepto firmauit sufficere somnum septem horarum, hoc (vt puto) expe rientia didicit, concoctionem inquam ventriculi eo nu mero horarũ elaborari, & perfici in optimè affectis cor poribus, seruantibus optimam viuendi rationem. Porr scribit Galenus nunc excitari à somno talem naturã, cum amplius non eget. (Inquit noster interpres quiete) quod græcè non legitur, & merito. Nam sic somnum intellige remus solum factum esse ad reparationem caloris innati dissoluti ex motu. Itaq; cum somnus ob concoctionem alimenti fit, causam non haberet sui finis. Quare melius Galenus scribit tunc finiri somnum, cum eo non amplius opus habet animal: id, quod fit, cum vel concoctio est absoluta, vel calor ipse satis restauratus, vt possit rursus ad sensoria redire. Aristotelis autem opinionem alibi refellimus, qui scribit tandiu somnum durare, donec pars pura alimenti ab impura sit separata, & quæ pura est ad superiores partes sit delata, & impura ad inferiores: quo facto, inquit, animalia liberata ab onere cibi, excitãtur. Nam tandiu durare oportet somnum, donec victa ea sint, quæ illum pepererunt, & calorem contraxerunt in viscera: nec vnica potest esse huius rei causa: nec illa vnquam

Somnum septem horarum sufficere optimè affectis.

Aristotelis opinio de duratione somni notatur.

potest, quam ille tradit de separatione partis purę ab
ura: nimirum cum ipsa concoctio, quæ per somnum
icitur, omnia misceat, & vniat, non autem separet
em vnam ab alia, & in diuersas partes distribuat: id
facit vigilia. Inutilis præterea esset ea separatio, cũ
dem naturæ sint partes, musculi, ossa, nerui, ligamẽta,
ilagines, membranæ, in vniuerso corpore, que vni-
nẽ postulant materiam, in venis contentam, vt quæ-
t pars possit sibi familiare alimentum sugere. At re-
s præcipit idem author in œconomicis, surgendum
ante lucem: id enim conferre ad sanitatem, ad curam
familiaris, & philosophiæ studium. Id vero præstare
est corpus bene cõstitutum. At quę imbecilliore sunt
triculo, aut vehementius laborãt, vel copiosius edũt,
ndo noctes breuiores sunt longiorem somnum desi-
ant, quàm vt possint semper ante lucem surgere. An
o dormire aliqui debeant interdiu à prandio, & quo-
do, & quo in loco, & denique omnem vim & vsum
nni, in opere nostro de somno & vigilia exposuimus.

Qua hora surgendum à somno.

inque talem victus rationem adhibueris, nul-
lum est in eorum excrementis delictum, quæ
vel per ventrem, vel per vrinæ meatus, vel per
totũ corpus egeruntur. Nam priora quidem
ex modo eorum, quæ assumuntur, temperan-
tur. Totum vero corpus salubriter perflari
facit exercitij vsus moderatus.

Agit nunc de excrementis, sed non apertè docet, quid
lit de illis docere: institutum enim illius ostendit se
ntaxat velle docere quantitatem illorum: quippe cum
iarum causarum salubrium quantitatem solum hacte-
s enarrauerit, & paulo postea de omnium causarum
alitate simul verba faciat. Verum verbum, quo vtitur,
òd silicet nullum delictum in excrementis fiat, osten-
t se velle comprehendere omnia vitia, quæ in excretio-
e & retentione excrementorum contingunt. Cuius qui-
em institutum nos hoc loco sequemur: quoniam vtile
edicis est, non solum intelligere iustã quãtitatẽ excre-
entorũ, sed etiã qualitatẽ excernendi, modũ, & tempus.

Plura, & pauciora cur fiant excrementa.

Igitur si in aliis causis salubribus erratũ non fuerit, quantitas excrementorũ iusta erit. Nã plura vel pauciora redduntur excreméta vel vitio corporis, quod ea diutius retinet, & ficciora reddit atq; pauciora, vel in aliũ vsum transfert, quomodo alui excrementa duriora & pauciora reddunt hi, qui retentricem facultatem habẽt validiorem & expultricem debiliorem, vel plurimũ mingunt: vel hæc mutantur in excrementis ob aliarũ causarũ malum vsum. At vitio corporis non mutantur excreméta, si modo corpus statuitur optimè cõstitutum: nec quidẽ error in illis contingere potest ob vitium aliarũ causarũ salubriũ, quas omnes rectè se habere ponit author. Quare relinquitur quod nullus error possit fieri in excrementis, & ita ratio concludit fieri debere. Sed quoniã medicus præterea requirit fidem ex effectis, ideo tradere debem⁹ in vnoquoque scopo quæ probantur tamquam bona. Superius docuimus qualia oporteat esse excrementa alui, vesicæ, & habitus corporis: Neque enim omnia requirunt easdem qualitates, sed singula sibi proprias. Nam alui excremẽta compacta & figurata esse oportet: quod in aliis excrementis fieri non potest. Quantitatẽ præterea in vrina certius exprimere possumus, quàm in alui excrementis: nam paulo minus mingi quam bibatur tradũt medici: idque merito: quoniam minima portio seruari debet ex potu ad humorum vehiculum per exiguas venas: excrementa vero alui dicimus seruare debere proportionẽ non solum cũ ciborum quantitate, sed etiam qualitate: nimirũ quod ex quibusdam alimentis plura, ex aliis vero pauciora resultent excrementa. Quare incertior ratio redditur in quãtitate excrementorũ alui, quàm in quantitate vrinæ. Ac multo quidem minus metiri posumus quantitatem excrementorũ, quæ fiunt in tertia cõcoctione, vt que continuo expirent in aërem ambientem. Porro tempus commodũ ad excernẽdum alui & vesicę excrementa non docent nostri authores: mihi autem videtur tempus illud esse commodum ad excernenda alui excrementa, quando peracta est concoctio, quæ fit in ventriculo, & distributio, siue digestio, quæ fit ab intestinis ad hepar sugentibus venis: quod quidem tempus, idẽ non esse potest in omnibus, vt non est par robur partium concoquentium, & attrahen-

De quantitate excrementorum

Potionis & vrinæ proportio.

Excrementorum alui cũ cibo proportio.

m, nec eadem ratio cibationis. Vrina vero minimũ postulat tempus vt excernatur: quoniam minimo temporis spatio concoquitur potus, & distribuitur ob suã tenuitatem. Verum & si indefinitũ est tempus excernendi excrementa alui, tamẽ naturæ optimè affectæ, post quinque horas videntur absoluisse concoctionem & distributionem. Quòd vero attinet ad modum excernendi, in quo cõsideramus an semel, vel pluries excrementa sint reijciẽda, scribit Hippocrates in prognosticis, bis, aut ter in die, & non semel excrementa alui esse reijcienda: quod mihi non videtur rationi consonum. Nam cum excremẽta fiant solum in concoctione alimenti non possumus frequentius excernere, quàm edamus. Quapropter præcipiendum est, quoties esse exonerandam aluum, quoties edimus, nisi aliquando tam parum edamus, vt quæ resultant excremẽta, minima sui quantitate expultricem facultatem irritare nequeant. Proinde qui bene sunt affecti, post aliquot horas à prãdio, & mane cum surgunt à lecto, aluum solent exonerare. Somnus enim nocturnus tardat excretionẽ excrementorũ, quæ gignuntur ex cena. Vrina vero frequentius excernitur, quoniam minima illius portio sufficit ad vesicam stimulandũ. Quod vero ad ordinem excernendi pertinet, ratio ostendit prius esse excernenda ea excrementa, quæ primo gignuntur. Nam posteaquàm genita sunt, natura non fert longam illorum consuetudinem, & in corpore moram, quippe cum inutilia sint & inimica. Quale prius mingendũ, exonerandáque aluus, quàm exercendũ, corpus. Nam in exercitatione vacuantur excremẽta tertiæ concoctionis, quæ postremam habẽt generationem.

De tempore cõmodo, ad reddẽda excrementa.

De modo excernendi excrementa Hippo. opinio expenditur.

Liquet autem ab ipsis caueri oportere omnes animi immodicos affectus, videlicet iræ, tristitiæ, furoris, timoris, inuidiæ: hec enim alterãt, atque à naturali statu corpus auertunt.

Aliarum causarum alterantium nostrum corpus, genus, non damnauit, sed quantitatem illis præscripsit: in animi vero affectibus, contra videtur facere: Nam iram, tristitiam, furorem, timorem, inuidiam penitus arcet à corpore optimè constituto, eò quòd sint (vt inquit) immoderati affectus. Verũ ego aliter sẽtio. Nã & si hęc inter

In animi affectibus discrepat author à Gal.

affectus & passiones animi excellunt, tamen suum qu[...] que aliquando habent vsum, si modus illis adhibeatu[r]. Nam vt vehementer, plurimumque irasci obest corpo[ri]bus bene affectis: sic moderata ira, aliquando prodest [ad] calorem excitandum in corde: est enim ira veluti exerc[i]tatio quędam cordis. Sed maior est istarum pasionu[m] vis & vsus in corporibus male affectis. Nam vbi pituit[a] frigidique morbi infestant pulmonem, hepar, cor, & vic[i]nas alias partes, efficax admodum sumitur auxilium a[b] ira & furore: vbi vero dissoluitur corpus ex sudore, v[el] fluxu sanguinis, aut alia externa euacuatione, nihil vtiliu[s] est, quam tristitiam & timorem incutere. Eodem mod[o] gaudium & lętitia prosunt, quando morbosæ causæ inua[] dũt partes internas. Habent etiam suos vsus audacia, spe[s], confidentia, misericordia, concupiscentia & ceteræ pas[] siones, quæ dicũtur esse in corde & hepate, tum ad corpo[] ris medelã, tum ad sedãdas contrarias pasiones. Postulat etiã cerebrum ad sui exercitationẽ, & natiui caloris mo[] tũ ad externas partes, imaginationes, cogitationes, ratio[] cinationes, sensationes plus vel minus, prout exigũt cor[] poris affectiones & animi officia, qui sua quoq; vult exer[] citia, ne nimio otio torpescat. Nullũ ergo genus est affe[] ctionum, quod non habeat suam vim, suũque vsum, si eo modo, & mensura adhibeatur, quo quilibet opus habet aut illis vtamur, qui sua natura sunt mediocres.

De vsu affectionum animi.

Venereorum vero iuxta Epicuri sententiã nullus est vsus salubris: re vera autem confert, si tantum interualli in eorum vsu adhibeatur, & neque resolutio aliqua sentiatur, & ipse se ipso homo quodammodo leuior factus, ac melius spirare videatur.

Venus ad quod genus causæ salubris redigi debeat.

Mirum forte videbitur, quod veneris hic mentionem faciat, cum in sex enumeratis generibus contineri non videatur: verum aliter res habet: redigi enim facile potest ad prędicta. Non tamen illorum opinionem probo, qui venerem solum pertinere putant ad excreta & retenta. Nam ratione motus potius quàm eius quod excernitur, aliquibus prodest, vt postea ostendemus. Quid ve-

xcernatur, cuius ratione aliquibus prodesse, aliis vero
esse potest, nunc doceamus. Nemo dubitat semen ex-
ni, quod in testibus & vasis spermaticis conficitur &
tinetur. Nam post coitum, testes minores apparent. *Quid in vsu veneris excernatur.*
ernitur porrò vna cum semine plurimum spirituosæ
stantiæ. Nam semen ipsum spumosum est, quale fieri
n potest sine multo spiritu: iis verò, qui frequenter co-
nt, sanguis quoque excernitur, vt experientia docet.
nt vero qui velint semen in toto corpore generari, sed
perfectum, & ex eo partes solidas nutriri, & id, quod
eo superest, ad vasa seminis & testes peruenire, ibi-
e elaborari, & perfici, fieríque aptum ad animalis ge-
rationem: quorum opinionem iam antea damnauimus
id nunc addi potest, quod ad præsentem rem pertinet.
am vt diximus post excretionem seminis, sanguinem
demus excerni, perseueraret autem seminis excretio, si
t partes corporis semen conficerent. Illud enim testes
ptius attraherent, quàm sanguinem, tamquam sibi ma-
s familiare. Nec mirum esse debet, quomodo vacuatis
stibus, repetito coitu statim rursus fiat, & excernatur
men. Nam sanguinis portio, ex quo semen conficitur,
t maximè pinguis & oleosa. Et propterea facile alterari
à testibus mutari potest, in semen, pręsertim in iuueni-
us, in quibus plurimum abundat huius humoris. Ideo
utem album fit, quoniam testes ipsi, vasaque sperma-
ca sunt alba, quæ per contactum agunt & sibi assimi
ando concoquunt: ac vim quam habent insitam semi-
i indunt, nempe formam hominis, vel alterius ani-
alis quod semen gignit: nam cum animal semen facit,
vt alibi ostendimus) animal gignit. Porrò semen ipsum
xcrementum quidem est, vt Arist. inquit, non quidem
substantia & qualitate, sed quantitate: quomodo etiam
anguinis copia superflua, corpus grauat, & excrementū
esse dicitur, quoniam excretionem postulat. Id igitur,
quod in sanguine est purissimum, pingue, & oleosum,
quantitateque superfluum, testes ad se alliciunt ex omni-
bus corporis partibus, argumento quòd sæpe sanguinis
copia sit molesta in multis ætatibus, vbi semen non am-
plius abundat, eò quòd minimum gignatur amplius ex
oleosa & puriore ea substantia. Verùm cum testes eua-

cuantur, & venerem solicitamus irritamentis extern tunc coguntur illi sanguinem attrahere non ita famili rem, & ex eo semen conficere. Quòd si frequentior adh adhibeatur venus, non tantum potest confici semini testibus, quãtum requiritur ad venerem explendã. Qua sanguis tunc educitur. Excernitur ergo in venere vt pl rimum semen elaboratum, aliquãdo verò malè confect nonnunquam verò sanguis. Cæterùm non solum hæc, se etiam plurimus spiritus educitur, ac non solum ille, q cum semine est, sed etiam qui in arteriis & venis contin tur, nec per habitum corporis commodè transpirare pc test ob illorum vasorum densitatem. Apta autem est hui excetioni via per vasa spermatica, quæ quidẽ ab arteria & vena magna enascuntur. Ac spiritus istius euacuation ostẽduntdebilitates, quæ per coitum immoderatum ac cidunt. Non enim ex ipsius seminis excretione solùm illa contingere possunt, quod iam à corpore est separatum tamquam excrementum: sed magna ex parte illæ contingunt, excreto eo spiritu, cuius beneficio vniuersum corpus robur suum tetinet, cum vegetus ille est, & certa mẽsura abundat. Quo etiam retento (vt postea ostendemus) animalia concitantur, & vt aiunt medici, turgent ad venerem, acciduntque ea mala, qua ex semine retento fieri dicuntur. Sunt verò qui putant etiam pituitam in vsu veneris exire: argumeuto (vt puto) eo adducti, quòd venus pituitosos adiuuat. Sed illi turpiter fallũtur: nam experiẽtia docet, nihil tale à nobis excerni per meatus venereos: aut si quid excernitur, tantillum profectò est, vt respõdere non possit maximo iuuamento, quod pituitosis ex venere contingit. Alia ergo ratione, nempe ob motũ vt iam docebimus illis prodest venus. Sequitur, vt veneris intermissæ & exercitatæ vim, & facultatẽ enarremus: ita enim postea intelligemus quib[9] illa prodesse, aut obesse, possit. Porrò si in venere, excernitur excrementum, quod quantitate grauat, & spiritus, qui in venis & arteriis continetur, necesse est, vt cum venus intermittitur, accidãt multa & varia symptomata pro quantitate, & qualitate seminis excrementi abundantis, & ipsius spiritus, qui cum semine retinetur & corporum varietate. Nam si excrementum multũ est, maior sequitur in corpore grauitas, & si acre

Debilitas ex superflua venere vnde contingat.

Delphinum tangit.

Veneris vsus & vis.

Intermissæ veneris mala.

ſaul eſt, non ſolum grauitas, ſed ingens quidam ſtimu-
, & appetitus excitatur ad venerem exercendam, qui
ximè augetur ex ſpiritu acri, & ſe liberè per vniuerſũ
rpus mouente. At ſi ſpiritus eſt multus, prohibita ex
nis & arteriis tranſpiratione, ſuffocatur calor, præſer-
n ſi fuliginoſi ſint ſpiritus. Vnde contingũt mulieribus,
or, frigus, deliria, vteri ſuffocationes, deiecta in om-
ous appetentia: hæc enim ſequuntur retentionem ſpi-
us, & caloris natiui ſuffocationem. Nã abſurdum eſt
edere frigidos affectus, qui ceſſante venere fiunt, naſci
frigerato & extincto calore: vel quòd ex ſemine ipſo
ſcantur, quod vim habeat refrigerandi, vt illi volunt.
am aliud eſt refrigerari & extingui calorẽ, aliud ſuffo-
ri, vt aliud eſt extingui ignem ab aqua, ab eo, quod eſt,
ndem perimi ex ſuffocatione nata ex fumo, qui ab eo
euatur, & exire nequit. Differentia etiam hæc cognoſci-
r in noſtris corporibus, quæ ab aere frigido extingun-
r, & pereunt, aut laqueo iniecto ceruici prohibita reſpi-
tione ſuffocantur. Vtrumque enim affectionis genus
is, frigidos affectus inducit, ſed non eodem modo. Nec
men quidem habet vim refrigerandi, ſi ipſum eſt calidũ
humidum, vt Galenus libro pri. de ſan. tuen. docet. Re-
igerationes igitur, & frigidi affectus qui naſcũtur in il-
s, qui venere non vtuntur, non fiunt vtique immediatè
x ſemine ipſo retento, quod veneni (vt aiunt) habet vim:
uod habere nõ poteſt ſubſtantia ita pura, & elaborata:
ec quòd retẽtum illud corrumpatur: id enim in propriis
aſis à ſuo calore pati nõ poteſt: ſed quia retento ſemine,
mul retinetur ſpiritus, & vapor in venis & arteriis con-
onclusus, qui calorem ſuffocat: ad id verò ſequuntur
lurima accidentia, pro ſpiritus (vt diximus) qualitate &
uantitate, & corporum differentia. Nam rara corpora
exſiccata, vel frigidiora, vel graciliora, & pauco ſan-
uine prædita, minus ab his patiuntur: etenim in his
aucum ſeminis & ſpiritus gignitur, genitum prompte
ranſpirat per occultos meatus à corpore: in aliis verò
contrarium accidit. Vnde viduæ mulieres, quæ ſunt
oni habitus, & ſucci plenæ, ex multitudine: nigræ
verò, barbatæ & viragines ex fuligine ſpirituum po-
tius patiuntur ſua mala: mulieribus præterea peculiari

Frigidi affectus qui retento ſemine fiunt, quam habebant cauſã.

Semen retentum non habere vim veneni, nec corrumpiſſe.

quadam ratione ex venere intermissa accidunt mal[a,] quoniam vterum habet, qui (vt Plato ait) animal est su[os] habens motus, & viri pudendo gaudet, virilíque semin[e] tamquam dulcissimo pabulo, satiatur temperatúrque, t[an]quàm rore quodam suauissimo perfusus: mirúmque no[n] est, si hæc mala nec venæ sectione, nec purgatione curan[tur]: propria enim hæc non sunt auxilia: sed, vt dici solet mater vult patrem: quòd si aliquando videntur prodesse id eò fit, quòd vires demoliantur, in quo statu motus de biliores fiunt. At verò si ex semine retẽto gignuntur hæc & totalia mala, cur est, quòd castrata animalia nullũ sentiunt incommodum ex sanguine retento, qui superabundat, & ex quo in aliis fit semen? Hæc dubitatio euidenter reffellit eorum opinionem, qui dicunt semen in omnibus partibus solidis fieri, sed imperfectum. Nam si ita esset, oporteret profectò similia accidẽtia excitari in iis, qui castrati sunt, vt in aliis, qui venerem exercere possunt: Nam in vtrísque semẽ factum grauaret, tanquam superfluũ excrementum. Nec obest, quòd in aliquibus perfectum & planè elaboratum sit, in aliis verò nõ ita perfectum. Nam si semen est, cum adhuc est in partibus solidis, pariet profecto effectus seminis, & cõferet & oberit illius retentio, pari modo in iis, vt in aliis. Ego verò arbitror castrata animalia nõ offendi ex sanguine, qui in aliis vertitur in semen, quoniam frigidiora facta pinguescunt, mutato eo sanguine in pinguedinam. Ex quo etiã confirmatur quòd dicebamus, semen non ex quacunque sanguinis parte, sed ex ea, quæ aerea, pinguis & oleosa est, fieri: talis enim est pinguedinis materia: quare non mirum est, si deficientibus pudendis & testibus, quæ eam materiam alliciunt, pinguescant animalia: nam in carnem, aut aliam substantiam, quod ita estpingue, mutari non potest. At si sanguinis ea materia retenta non offendit castrata, cur pariter non lædit omnia integra animalia? An id (vt diximus) fit, quoniam non est par quantitas, nec similes qualitates materiæ, ex qua fit semen, & differunt etiam spiritus, & corpora, in quibus hæc fiunt & continentur. An verò & aliquid tribuere debemus consuetudini & naturæ testium? nam, qui venere vti consueuerunt, grauius afficiũtur quàm alij: magna enim est res, consuetudo, præ-

Cur castrata animalia ex materia seminis non læduntur.

tim in excretionibus,vt docent menses retenti, & hæ-
morrhoides,quæ plurima & mira malorum genera exci-
tat. Cæterum qui testes habẽt amplos & calidos,illi plu-
rimum seminalis materię trahunt à venis & corpore vni-
uerso: vnde testes facile replentur,& repleti, nisi sequatur
euacuatio,mala inferuntur corpori. Atque hæc sufficiant
de commodis,& incommodis, quæ nascũtur ex cessatio-
ne veneris. Nunc verò sequitur,vt enarremus, quid præ-
stare possit venus,cũ exercetur. Quam quidem rem ma-
iores nostri non rectè expresserunt. Nam Galenus,quem
postea medici alij sequuntur, scribit in libris de sanitate *Quid vene-*
tuenda,venerem esse duntaxat ætatis florentis, & semine *ris vsus effi-*
abundantium:ideo pueris non conuenire,quia illi semen *cere possit.*
non gignunt:nec senibus,qui,vt ait,fœcundum semen nõ
procreant. Eandem prodesse etiam pituitosis,robustis,&
his,qui abundant fuliginosis excrementis scribit in libris
de morbis vulgaribus:in quibus etiam,& passim alibi tra-
dit venerem nocere neruis,podagrę:quando etiam inquit
Hippocrates neminẽ podagra ante vsum veneris labora-
re posse:cerebrum quoque lædit & nephriticos, epilepti-
cos,melancholicos: Ac,vt idem author tradit,stomachũ
labefactat,corpus refrigerat,& siccat, minuit, debilitát-
que:quam sententiã sequutus Virgilius scribit,eadẽ mala
ex Venere,& Bacho nasci. Verum nemo arte & methodo
intelligere potest,quibus prosit,aut obsit venus,qui prius
non intellexerit, quid ea simpliciter, aut secundum suas
differẽtias præstare possit. Aliud enim facit moderata ve-
nus,aliud superflua, aliud patiuntur à venere temperata,
corpora,quàm intẽperata,& plena quàm vacua, & bene
sana quàm quæ certis morbis sunt obnoxia, & plurimũ
refert cum quibus venere exerceas. Præterea,quod scribit
senibus non conuenire venerem, eò quòd illi semen fœ-
cundum non emittant,pertinet ad ciuilem facultatem,&
Platonis Rempub. cuius officiũ est, procreationis curam
habere, ne pereat hominum species medici autẽ est tra-
dere, quod nobis est salubre, vel insalubre,vt ipse Gale-
nus hoc ipso libro docet. Ergo quid venus præstare po-
test ostendamus. Si illa semen & spiritum multum eua-
cuat,commouétque corpus,& mira voluptate afficit, se-
menque ex pura ea,atque abundante in corpore sangui-

Quibus prodesse poßit venus.

nis portione conficitur, necesse est ex venere sequi co moda illis dũtaxat, qui euacuatione prædictarum reru opus habent: propterea pueris non conuenit, quia sem in nutritionem & corporis incrementum absumitur, fa léque transpirant ob mollitiem vapores, qui in illis g

Quibus obsit.

gnuntur. Senibus etiam non conuenit, quia de est prop materia ad semen generandum. Excrementosum enin

Qua ætate ven⁹ inchoare debeat.

frigidum & aqueum, non aereum, & pinguem sanguine procreant: ac ob frigiditatem corporis paucos spiritus e ficiunt, quibus egent ad suas actiones vtcúmque obeun das. Ætas verò in qua sistitur incrementum, commod iam potest vti venere: quia plurimum sanguinis adhu procreat, & spiritus fuliginosos, qui exitum desiderant & quandiu durat florida illa ętas, non nocet venus, si moderatè exerceatur. Ac experientia quidem docuit semel in die naturali sine noxa illam exerceri posse ab iis, qui in

Semel in die venerē à florētibus etate exerceri posse.

ea etate optime sunt affecti, ea igitur venus, quæ moderata est, in iis non calefacit, non refrigerat, non humectat, non siccat, non debilitat, non roborat, sed temperat & mediocritatem comparat. Nam si euacuatur quod est excrementum & superfluum in corpore, & eiiciuntur fuliginosi vapores à venis, & arteriis, ex eiúsque vsu moderate commouetur corpus, aliud sequi non potest quàm mediocritas. At si immoderate exercetur, sequentur vtique ea mala, quæ nasci solent & possunt ex spirituum & puri sanguinis consumptione: vires enim debilitari oportet, corpus minui, & veluti tabescere, cruditatibus abundare,

Moderatam venerē omnia sequi in corpore moderata.

sensus omnes, rationem, & alia omnia animi officia perperam exerceri: & iis malis subiicit oportet quasdam partes magisquàm alias: & quædam corpora facilius quàm alia hæc incommoda sentiunt. Nam cerebrum, artus, stomachus, nerui & cæteræ partes frigidæ venere offenduntur: propterea quòd spirituosa substantia cum calido innato dissoluitur: hanc vero dissolutionem difficilius ferunt frigidæ partes quàm aliæ. Sic sanè siccæ par-

Venerē immoderatā, quæ sequūtur mala & quibus maiora.

tes alia ratione læduntur, quoniam venus exsiccat, semine & sanguine euacuato, podagra laborantibus obest. Ob prædictas rationes, nempe ob euacuationem calidæ & spirituosæ substantiæ, ad quam sequitur neruosarum partium debilitatio, & excrementorum maior copia:

etiam ob eam commotionem, quam venus requirit, ia humores, & fluxiones commouentur: ob easdem as videtur epilepticis obesse & nephriticis: nam agi- renibus & excalefactis, facilius trahitur pituita, & cta promptius in calculum concrescit. Suppeditat n venus his vberioris pituitæ copiam, materiam cal- debilitato natiuo calore: tametsi ad curationem pre- s calculi prodesse potest. Nam motus qui ad vene- requiritur, hærentem in renibus materiam agitat eatus per quos illa transit, latiores reddit. At me- holicos ob frigiditatem & siccitatem offendit. Cæ- m prodest venus melancholicis si moderatè adhi- tur, quoniam animum exhilarat, & vapores crassos & os, qui animo veluti tenebras inducunt, educit: & oniam calorem ex motu excitat, quo illi egent ad fri- um & crassum humorem vincendum. Propterea recte bit Aristoteles in quarta sectione problematum, me- cholicos esse libidinosos, quia flatu redundant: fla- enim ad erectionem concauæ partis & spongiosæ stantiæ pudendi virilis plurimùm facit: quo fit vt e- sso crepitu ventris, pudendum tensionem & erectio- n amittat. Qui verò putant melancholicos ideo sala- esse, quòd semen & serosam humiditatem gignant em, quæ pruritum & venerem excitet, falluntur. Nam n melancholici sint frigidi, & sicci, talem substan- m generare nequeunt: flatuosos verò eos esse om- nouimus. Scribit, vt ante diximus, Galenus pitui- is robustis venerem esse ex vsu: quod male Aristo- es putat in problematis fieri eò, quòd cum semine ltum pituitæ à corpore detrahatur. Nam id antea ri non posse ostendimus. Sed cum huiusmodi corpo- sint admodum frigida, venerem expedire non possunt sque magna, & longa corporis agitatione: ex qua cor- s vehementius calefit: calor autem huiusmodi frigidis, humidis prodest magis, quàm obsit refrigeratio, quæ seminis excretione sequitur. Quòd verò venus con- at etiam intemperaturis fuliginosis excrementis abun- ntibus, contraria est ratio. Nam plurimum vaporis fu- inosi, & feruentis educitur, ex quo corpus refrigeratur tẽperatur: motu verò non calefiunt, quoniam tales na-

Melancholicis cur ob sit & prosit venus.

Cur illi sint salaces.

Venus cur & quibus pituitosis prosit & quo Aristotelis opinio reprobatur.

Cur prosit biliosis.

turæ facile venerem finiunt. Si tamen huiusmodi corpo- pergant venere vti, plurimum exsiccantur, & accedunt facile: tũ quòd euacuetur aerea substantia seminalis, qu veluti frenum erat aduersus biliosos humores: tum quò corpus exsiccatum, prompte corripiatur à calore & bi liosis morbis. Propterea æstate viris præsertim biliosis mulieribus verò hyeme magis nocet venus. Nam vt Ari stot. etiam in problematis scribit, æstate viris minuuntu vires, mulieribus augentur: hæ enim frigidæ, illi verò ca lidi, excessus autem omnes contrariis cõtemperantur. Er go si venus prodest, eo quòd semẽ, grauans corpus, & va pores spiritúsq; idem agitantes, & veluti quendam furorẽ inducentes, & tandem suffocantes natiuum calorem, eua- cuet, & quoniam calorem excitat motu, & voluptatem parit, atque lætitiam in corpore & animo excitat: si præ- terea nocet, quia sanguinem & spiritus detrahit, quibus aliquando corpus eget, sequitur vt diuersi nascantur effe- ctus ex veneris vsu. Nam continget aliquando corpora debilitari, aliquando roborari, aliquando læuiora seipsis fieri, aliquando molestari, aliquando refrigerari, aliquã- do calefieri, aliquando temperari, aliquando exsiccari, a- liquando mediocritatem in repletione & euacuatione fieri: aliquando sequitur lætitia, aliquando tristitia, ali- quando sanitas, aliquando morbus & mors: hęc enim va- cuationes cohibitas, & mediocriter, vel præter modum factas seminis, sanguinis & spiritus, pro diuersitate cor- porum sequi solent. Nec aliquid commune omnibus tra- di potest, nisi in optima constitutione, vt alia omnia prę- cepta medica de ea intelliguntur, nisi peculiaris mẽtio de aliis fiat. Ad illam igitur respiciens recte scribit Gal. ve- nerem vtilem esse, si ea mensura adhibeatur, vt non exol- uat corpus, sed leuius, faciliúsque spirans reddat: hæc e- nim ostendunt solum esse à corpore detractum, quod su- perfluum erat ex sanguine, & vapores illos, qui tensionem & difficilem spirationem excitabant, expirasse. Verum veneris mediocritatem metitur Gal. ex certo interuallo, in quo superfluum excrementum in generatione semi- nis, & spiritus illi in arteriis, ac venis potissimum coacer- uantur, tamen mediocritatem hanc ex vno actu venereo coniectari possumus. Nam qui eiaculato semine finiunt venerem,

Venus cur viris æstate, mulieribus hieme vtilior.

Diuersos docet nasci effect⁹ ex venere ob corporũ diuersitatem & veneris differentias.

nerem, illi moderate se in ea gerunt, si coeundum illis
rat: si verò ab vtero muliebri se fugi longa mora pa-
ntur, post liberas & primas seminis excretiones, quas
i ipsi præstāt, hoc mediocritatem excedit, & vim cor-
ri infert.

empus verò ad vtēdum oportunum, cum om-
nium in rerū circunstantibus exquisita medio-
critate corpus fuerit constitutum, cum scili-
cet neque supra modum plenum, neque va-
cuum extiterit, aut in calore aut frigore aut
siccitate aut humiditate excesserit corpus.

Antea cōtendebat pręter, quātitatē & qualitatē non esse
dendā occasionē, vt res alterantes nostrū corpus fiant
lubres: nunc verò tēpus oportunū in vsu veneris quæ-
t, suæ opinionis immemor. Sed vt diximus præstat in
mnibus causis salubribus occasionem præter qualitatem
 quantitatē addere. Porro tempus oportunū ad venerē
xercendam illud statuit esse, in quo corp⁹ nec plenū est,
ec vacuum, nec excessum patitur in aliqua qualitate, aut
 alia re: plenum aut vacuum corpus, sunt qui solū intel-
gant cibo vel potu plenum, vel vacuum: tunc enim nō
sse prorumpendū in venerem, cum vētriculus plenus est
ibo & potu: sed illi falluntur. Nā etsi tunc nocet venus,
quia ex concussione corporis crudum alimentū distribui-
ur in venas, & hepar, & seminis spiritusque emissione na
iuus calor minuitur, concoctioque labefactatur: tamen
quod scribit, non esse adhibendā venerem, cum vacuum
st corpus, ostendit non obesse solum stomacho pleno:
non enim nocet ven⁹, si vacuo stomacho adhibeatur. Pręte-
rea qui admodum pleni sunt humoribus, ex cōmotione
veneris sæpe incidunt in morbum comitialem, vel atto-
nitum, aut in podagram, vel in alios, qui ex fluxione, &
repletione nascuntur: damnat ergo totius coporis reple-
tionem & euacuationem, & eam quidem non omnem,
sed admodum excedentem. Nam plenum semine, spiritu,
& sanguine, ex quo fit semen, oportet corpus esse, si mo-
do venus prodesse debet: & prodest, quia quod superfluū
est in his, educit: vacuis verò corporibus, id est, quibus

Gal. notat qui principia sua non seruet.

Plenum corpus hic quo modo intelligendum.

Corporibus plenis cur noceat venus.

Excalefactis & refrigeratis cur noceat.

deest bonorum humorum copia, obest, quia ab illis al trahitur, quod est ad nutritionem necessarium: quòd corpus recenter sit excalefactum, vel ab exercitatione, ira, aut alia causa, tunc à venere abstinendũ est: quoniam venus exercetur cum motu, qui calorem auget. Eodem modo si refrigeratum est corpus ab euidenti aliqua causa, tunc etiam tempus est importunum. Nã venus refrigerat ob excretionẽ seminis & spiritus. Ad id pertinet, ꝙ quærit Arist. in problematis, cur nuditas pedũ rei venereæ, obest & respõdet, oportere corpus quod cõcubiturũ est, esse calidum intus, & humidum: nuditatem vero pedũ siccare atque refrigerare. Propterea difficile, aut impossibile est vt res agatur venerea, nisi pedibus calidis, frig⁹ ergo corporis venerẽ impedit, & facit, vt venus ipsa obsit. Exsiccatos autẽ magnopere lædit venus, vt quæ aliã siccitatẽ addat corpori euacuatione seminis & spiritus. Eos vero qui supra modum sunt humectati, alia ratione offendit, quòd calore detracto, humor nec concoqui, nec regi cõmode potest, verũ ex his docet Gal. quãdo venus fugiẽda sit, & inæunda quidẽ in vniuersali quodã tempore: verũ particularẽ occasionem, & momentũ illud tẽporis, quod maiorem in omni re difficultatẽ parit, nõ explicat. Est enim necessarium, vt is qui præcepta salubria tradit, doceat an ante cibũ, somnum, exercitationem, & excretionẽ excrementorũ, vel post hæc conueniat venus: ita enim certior omnibus fiet regula. Præterea quo tempore anni maiore cõmodo, & minore noxa venus celebrari possit, ignorandum nõ est. Hæc enim & similes aliæ animaduersiones faciunt, vt minus erremus in rerũ vsu. Igitur sunt, qui venerem exerceri velint, cũ post cenã ad somnũ accedimus: sequi enim eam somnũ, qui in viris diminutas vires ex venere, restaurat: & in mulieribus ad retinendũ viri semen & conceptũ confert. Verũ hos refellit, quod antea diximus de corpore pleno. Nã stomacho adhuc pleno cibo obest venus, præterea experientia docuit ratione cõfirmata, venerem eo tẽpore, nõ nisi fœminas generare. Nã calor natiuus & spiritus iam reuocati ad concoctionem alimenti, semen minus fœcundum & elaboratum reddunt. Quamobrem præstat sequi Hipp. sententiam, qui post laborem, cibum, potum, & somnum, venerem ineundam esse

An venus exercenda post cenam ante somnũ

Venerem à cibo fœminas procreare.

cipit. Tunc enim videtur corpus in optimo ſtatu ad cumbendum & generandum, conſtitutum: ſed prius rementa alui & veſicæ ſunt eiicienda. Nam vt inquit Aſt. in problematis, qui mingendi deſiderio tenentur, cumbere nequeunt: quoniam meatus implentur vrinâ, vt nullum præterea humorem poſſint ſuſcipere: potius dicendum eſt, meatus vrinarios, qui in virili mbro ſunt, comprimi ex ſubiectis vrinæ canalibus, & uice veſicæ (non enim illi vrina replentur) ergo min- di deſiderium ſeminis excretionē impedit. Sed vt ille alio problemate ſcribit, id facit ad vehemētiorem pe- tenſionem, & incrementum. Nam plena veſica, illius uix, & propterea pudendum, quod cum ea eſt coniun- m, ſimul augetur, accedente ea tenſione, quæ ex flatu tendente viam ſeminis contingit. Non enim (vt in- it Ariſt.) tumeſcit penis ex ſemine per anguſta promo- ſed inflato canali ipſius virilis membri, qui cauus eſt ſpongioſus ex ſpiritu ab arteriis effuſo. Cæterum alui rementa ſi grauant, eiicienda ſunt ante coitum: pro- rea quod ex motu agitantur, & rapiuntur in corpus. rrò inter anni tempora ver aptiſſimū eſt ad venerem: c enim corpora bono & pingui ſanguine abundant, & optima tēperie ſunt poſita, & robuſta effecta. Id quod am reliqua animalia oſtendunt: quæ eo tempore ma- e laſciuiunt, & venerē apetunt, concipiuntque prom- ſſime, vnde ſcribit Celſus neque æſtate, neque autum- vtilis venus eſt. Mulieres tamen (vt ante diximus) atiores ſunt æſtate: eo enim tempore illæ optime va- nt, robuſtæque ſunt, ac ex calore, ſeminiſque acrimonia bentius, & promptius in venerem proſiliunt: quanquā s nullo vnquam tēpore obeſt: quia minore agitatione labore ſe explicant à venere, & rarius ſemen emit- nt qua ratione fit, vt minore noxa coeant, quam vi- , & ſemper ad eam ſint paratę: quod haudquaquam ac- deret ſi ſemper vt viri ſemen excernerent. Itaque m ſcriberem de his rebus, & per iocum rogaſſem à ibuſdam nobilibus mulieribus, quæ fortè conue- rant ad ægrotum, quem ego curabam, inuiſendum, id illæ ſentirent in controuerſia inter Hippocra- s & alios medicos de hora concubitus: matrona,

Ariſtotelis opinio de tenſione penis notatur.

Vere aptiſſimam eſſe venerem.

quæ inter alias erat huius negotij admodum perita, quo tres viros habuisset, facere admodũ respõdit vtrosq; erra re: nam & ante & post sommũ venerem exercendam esse. Sic enim ocasionem dari vt vel femina vel mas gignatu

Quod si aberrare contingerit, paruus sit error melius autem illi excalefacto magis quam in frigidato, & pleno quàm vacuo, & humecto potius corpore, quàm exsiccato, vti venerei

Posteaquam descripsit Gal. tempus cõmodum ad ve neris vsum, docet nunc quando minore noxa venus exe ceri possit, si fortè intempestiue adhibeatur, & scribit me lius esse coire cum corpus est excalefactũ, quàm cum e refrigeratum: & cum plenũ est, quàm cum est vacuum: i qua quidem re ego idem plane sentio de pleno, & vacu corpore: nam his, qui ieiunio sint emaciati, non potes venus, nõ esse nisi penitus noxia, vt quæ corpus exsiccet & vires in his demoliatur. Verũ de corporibus excalefa ctis & refrigeratis aliter sentiendũ esse puto. Nã feruent corpore ex labore, aut alia causa calefaciente, & dissol uente, addere nouum caloré & dissolutioné aliã ex mo tu venereo, periculum non paruum est: frig' verò ex am plexu & cõmotione corporis statim mitescit, remedium que ex venere sumit.

Gal. hæc sententia expenditur.

Horum autem singulorum quæ dicta sunt, qua litas in optima corporis constitutione est eli genda, exercitij quidem in quo totius corpo ris partes æqua proportione mouentur ita, vt non aliæ, quidem vltra modum fatigentur, a liæ verò citra.

Proposuit Gal. in omnibus causis alterantibus nostrũ corpus duos esse scopos considerãdos, quantitaté & qua litatem, & videtur hactenus de sola quãtitate egisse: qua re nunc breuiter in omnibus causis salubrib' qualitatem quęrit: & primũ agit de exercitatione, quã dicit debere esse eius generis & qualitatis, vt æqua proportione vniuersas corporis partes moueat: & rectè quidé dixit ęqua porpor tione vniuersas corporis partes moueat: & rectè quidé di-

qua proportione moueri coporis partes. Non enim æqualiter moueri oēs possūt. Nā articuli & partes musculosæ, præcipuè, & maximè mouētur: aliæ vero quodammodo per accidens, ex illarum motu sentiunt caloré & commoda & incōmoda quæ parit exercitatio & mot⁹. Ubi debebat hic addere alias differētias & qualitates exercitationis, quas ponit conuenire lib. 2. & 3. de sanitate tuenda corporib⁹ optimè constitutis. Oportet enim illa exerceri motib⁹, qui medij sint inter celebres & tardos, vehementes & debiles, frequētes & raros, & per alias differentias motus quas illic expressit. Quod verò hic dicit de motu partiū corporis, idem intelligendū de motu animi. Non enim torpescere oportet animū, aut nimiū incitari, cum corpus exercetur, sed moderatis motibus vtrunque oportet: ac vbi vehemētius alterutro laborandū est, in altero quiescendū: tanta enim violentia nostra compositio sustinere nequit. Porro venatio & ludus paruæ pilę vidētur animū & corpus æqualiter & optimè exercere. Equitatio vero his magis cōuenit, qui ventriculo & intestinis sunt imbecilliorib⁹? Ambulatio potissimū crura & coxas mouet. Cantus & clara vox exercitatio quędā est pulmonis, & pectoris. At, qui brachiis obeuntur, ceruicem, spinā dorsi, & humeros exercent plusquam alias partes. Oportet igitur medicū non esse ignarū omnium differentiarum exercitationis, vt possit corpori optimè constituto adhibere illa exercitia, quæ sunt idonea ad vniuersum corpus & singulas partes apte mouendas.

Venatio & ludus pilæ paruæ quid præstet.

Quid ambulatio Cātus

Cibi autem & potus optimam habeant: temperiem. Sunt enim naturæ conueuientiores quæ optima fuerint prædita temperatura.

Nunc agit de qualitate ciborum, in quibus solum eximit primas qualitates, cum docet optimę cōstitutioni competere temperatos cibos: quod ita notū est, vt præceptis non egeat: quæ vero difficiliora sunt omittit, genus quam alimenti. An simplex vel varium conueniat: de quare nos antea egimus. Conuenit etiam cibus, qui mediocriter nutriat: nec nimis solidum, aut fluxile: aut crassum aut visedū: aut nimis tenne, vel friabile præbeat alimentum: quique nec citius, nec tardius quàm mediocritas

postulet, nutrit, aut distribuitur per corpus, docere
terea debebat quo tempore, & quoties, & quo ordin
bari debeat, qui optimè est affectus. Hæc enim qua
bi docet, non erant hoc loco prætermittenda: si m
instituit in hoc opere capita totius artis attingere &
uiter commemorare, quæ alibi prolixius enarrauit.

Eadem in reliquis est ratio adhibenda.

Reliqua videtur intelligere alias causas salubres, vt
num, vigiliam, excreta & retenta, animi affectus, aer
quorum quantitaté antea docuit: qualitaté vero nunc
primit vno verbo, ꝙ eadé scilicet ratio ĩ illis sit adhibé
id est quod eligendæ sint ex singulis causis alterant
nostrum corpus illæ differẽtiæ, & qualitates, quæ poss
temperare corpus optimè constitutum: nõ autem exc
sus in eo parere. Sed operepretium erat tradere eas dif
rentias, quas non est facile inuenire. Multæ.n. somni
vigiliæ sunt differentiæ, quarũ quædã excessus in nob
comittunt: aliæ vero temperiem adferunt, quas nos h
prętermittemus, vt qui illas expressimus in opere nostr
de somno & vigilia. Qui vero sint animi affectus, q
nullã vim habeant calefaciendi, exsiccandi, refrigerand
& humectandi, sed solum tẽperandi corpus, non est pro
ptum docere. Singuli enim videntur apti & nati ad indu
cendam aliquam qualitatem, vt ira calefacit, tristitia sic
cat, gaudium dissoluit: metus contrahit calorem.

At si quod ab optima constitutione defecerit corpus, non autem vehementer, & hæ quæ ipsius sanitatem causæ conseruant, ad proportionem mutabuntur. Sed cum multa sint huiusmodi corpora, per singula genera seorsum dicendum. Quod igitur in temperatura euariat, instrumentariarum autem partium seruat commensurationem, duplicem habet salubrium causarum formam, alteram quidem earum, quæ ipsius conseruant temperaturam, alteram vero earũ, quæ ad optimã transferũt.

Posteaquã egit de causis salubribus cõuenientibus op-

æ constitutioni, transit nunc ad alias causas, quæ con-
iunt aliis corporibus, quæ quidem recedũt ab optima
stitutione, ita tamẽ, vt adhuc in sanitatis limitibus con-
ineãtur: & dicit dupliciter nos ea corpora tractare posse.
m vel illa volumus in suo statu seruare, vel mutare ad
timã constitutionem. Qua quidẽ in re proponit exem-
m de corpore, quod in partibus instrumẽtariis bonam
uat constitutionem: in partibus verò similaribus ex-
sum aliquem patitur in qualitatibus, & intactas relin-
it instrumentarias partes, vt quæ summam perfectionẽ
tineant. Similares, verò quæ recedunt ab optima con-
tutione, dicit duobus modis tractari posse: vno modo
nseruando eam, quã habent temperiẽ: alio modo trãs-
rẽdo intemperiem illam ad optimam. Porrò optimam
telligit temperatissimam. Verum & si ab eo & aliis om-
ibus medicis id traditur: tamen ego in hoc aliter sentiẽ-
m esse puto. Est quidẽ temperatissima natura aliarũ re-
ula cum præcepta medica scribimus, in quibus notamus
cessus & defectus, qui in nobis contingũt. Si. n. non in-
llexerimus id, quod temperatum est, intelligere non
ossumus quid sit intemperatum, & quid calidum, fri-
idum, humidum, siccum, sanum & ægrum. Verùm cũm
e sanitatis conseruatione, aut mutatione alicuius tem-
eraturæ agimus, debemus humidam temperiem tanquã
ptimam nobis proponere: illam enim quantum fieri po-
est conseruare, alias verò omnes ad illam mutare debe-
nus. Sic enim Gal. ipse in lib. de sanitate tuenda iubet es-
e faciendum: dum docet senectutem & mortem natura-
em non alia ratione contingere, quam humoris defectu:
ropterea humorem nostrum omni ratione alendum &
ouendum esse: quo modo etiam fatetur pueros humec-
andos esse balneis, & omni victu humectante: non autẽ
xsiccandos, & reducendos ad moderatam temperiem. Et
merito quidẽ. Nam & si temperata natura meliores edit
ctiones, quàm humida: citius tamen senescit: humida au
em progressu temporis mediocritatẽ quoque assequitur,
nobis & nostris remediis repugnantibus: quoniam illis
omnibus præualet perpetua nostri caloris vis, quæ con-
tinuò humorem nostrum dissipat. Igitur omnes intem-
peraturas, & temperatam etiam naturam, ad humidam
mutare contendamus, si optimum statum comparare

An intemperies ad tẽperatam naturam, vel potius ad humidam sint deducendæ.

volumus: humidam vero ipsam temperiem, tanquam o-timam nobis in hac re proponamus aliorum regulam.

Quæ itaque ipsius temperaturam cõseruãt tant à causis optime tẽperatæ naturæ distabũt, quã-tũ & totius corporis tẽperatura ab illa euaria-bit. Calidiora siquidem corpora, calidioris vi-ctus ratione exposcũt, frigidiora autẽ frgidio-ris, & sicciora siccioris, & humidiora humidio-ris, ac secundũ coniugationem calidiora ac sic-ciora calidioris ac siccioris. Eadem in reliquis etiam coniugationibus proportione seruata.

Cum dixisset intemperatas naturas posse conseruari in suo statu, vel mutari ad optimã constitutionẽ, docet nũc quomodo fieri possit ea conseruatio, & per quę auxilia, per similia iuquam, quę tãtum recedãt à tẽperatis, quantum recedit ipsa intemperies ab optima constitutione. Postulabat autem ratio, vt hic etiam doceret ea, per quæ fiat mutatio ad optimũ statũ: sed antequã id faciat, interponit quædã de facultatibus remediorũ, & postea idẽ ꝙ nunc tradit, repetit, & illud simul docet. Est autẽ hic prolixior, quã operis institutũ postulet in repetendis simplicibus & cõpositis per omnes qualitates in temperaturis.

Recte siquidem causarũ vtetur materia, qui naturales earũ potentias agnouerit, veluti quòd motus, defectus alimenti, vigiliæ, excretio, & oẽs animi affectus corpus exsiccant, atque his cõtraria humectãt: ita vero & calefaciẽtia, refrigerãtia, vitæ instituta & ciborum ac potuũ, atque vt simpliciter dicam, ommium quę corpori afferuntur, materias quis noscens, atque potentias, salubribus vtetur causis.

Cum dixisset inconseruatione corporũ adhibẽdas esse causas salubres, quæ habeãt vim calefaciendi, refrigerãdi, humectãdi, exsiccandi per simplices vel compositas qualitates: nunc admonet oportere medicũ, qui velit vnicui-

admouere proprias causas salubres, scire quid possit natura calefacere, refrigerare, humectare, & exsiccare: onit exempla eorum, quæ possũt exsiccare & humectare. Verum hæc non egebant hoc loco eo pręcepto. Est n luce clarius, neminẽ posse alterare nostra corpora, ignorat materiã medicã, quæ vim habet agendi. Præa non solũ naturales potẽtiæ & insitæ, sed etiã acquiię sunt ex vsu medicis. Nam aqua vtimur nõ solũ ad igerandũ & humectãdũ, quę quidẽ præstat sua natu vi: sed etiã ad calefaciendum & euacuandũ: quas faates acquirit ab igne, & calore sibi aliũde indito. Igimedic⁹ præscire debet, quid res singulæ præstare possecundum proprias, & ascititias vires, & per se, & per idens: hæc enim oĩa docet Gal. in lib. de Simpl. Cætequod hic scribit de exsiccantibus & humectantibus t animaduersione. Nam motus omnis calefacit per se, autẽ exsiccat, nisi vehemẽs sit & diuturnus. Sic enim e in lib. de causis morb. calidorũ docet, ex motu simpli morbũ, nempe calidũ, non autẽ calidũ & siccũ excitari: d autẽ est docere, quid res possit suapte natura, ab eo ód pręstat cum abũdè excesserit: nam vt dixi motus cũ derate adhibetur, calefacit, & si quid in corpore cõcre n inuenerit, fundit, & ex eo corpus humectat. Vbi verò seuerat, dissoluto humore per insẽsibilẽ trãspirationẽ, t etiã sudorem, exsiccat & tandem refrigerat: nam vnà m humore dissoluitur calor. Inedia verò & alimẽti par onia exsiccat nõ per se (nam priuatio nullã vim habet ẽdi) sed per accidens. Cum enim calor noster externo bulo priuatur, internũ humorẽ depascitur, & ita corp⁹ siccatur. Cõtingit verò etiã corpora calefieri & refrigeri. Nã biliosa corpora accendũtur acriore & igneo redto calore defectu humidi: melancholica verò refrigeitur, pituitosa temperantur. Idem facit vigilia: nam illa eductione caloris ad externas partes, humorẽ digerit & rpus exsiccat. Ac pro diuersitate corporũ, febres aliquão excitat, aliquãdo ex cruditate humectat. Porrò excreo biliosi humoris refrigerat & humectat, excreto humore, qui vim habet in corpore calefaciẽdi & exsiccãdi. ituitæ autẽ euacuatio exsiccat: sanguinis verò eductio, moderata est, exsiccat & refrigerat: quæ verò est im-

Gal. hic notatur.

Motus quãdo solum calefaciat & quando humectet & exsiccet.

Inedia quomodo exsiccare dicatur & quid faciat.

Animi effe-ctus quid ficere va-leant.

animi affectus

moderata, cruditatis & humectationis est causa: vnde sanguinis profluuio plurimi in hydropē leucophlegmatiam incidūt. At verò inter animi affectus pauci sūt, qui statim habeāt vim exsiccādi: nam gaudiū temperat corpus, nisi admodū excedat: tūc enim spiritu & humoribus dissolutis, vim habet exsiccādi. Ira calefacit, & propterea inter causas febres gignētes ponitur. Timor calorem contrahit versus cor, nec aliā vim videtur habere in alterando corpore, nisi quod humores diffusos & sparsos violentius contrahit. Tristitia vim suā ostēdit in exsiccatione sicut cogitatio. Cæterū ait his cōtraria humectare, nempe quietē, alimēti copiā sōnum, & animi otium, & quæ retinentur excremēta. Verū si hæc biliosa fuerint, aut melancholica, corpus potius exsiccabunt. Alimēti verò copia, calorē obruit, cruditates parit & refrigerat atque humectat: si vero moderata est, pręstabit eos effectus, quos habet ex vi sibi indita: nā quædā sūt alimēta, quæ calefaciūt alia quæ refrigerāt, alia quæ aliud pręstāt: igitur qui vult cōmodè vti materia medica debet omnē illius vim tenere: id quod faciet si nouerit (vt diximus) quid singulæ res per se, & per accidēs: quid sua natura, vel aquisititia præstare possūt: quid itē efficere valeāt ob diuersitatē corporū, quibus adhibētur: & cum mediocriter illę agūt, vel diminutè, aut cū excessu: hæc enim omnia variant rerum vires & effectus.

Similia similibus afferēdo, siquidē eius propositū fuerit in eandem in qua acceperit, corporis seruare tēperaturā: quod si permutare, atq; ad melius traducere statuerit, alterū est hic salubriū causarū genus, his quidē, quas nuper diximus, cōtrariū, æqualiter vero declinās ad alaterā partē, à bene tēperatis, & mediis, quæ optimis cōuenire naturis dicebamus: calidior siquidē ac siccior tēperatura, calidioris ac siccioris victus ratione ad exactissimū bonæ tēperaturæ, habitū minimè trāfertur. At talium

erit vſus neceſſarius, quæ tãtum eis quæ bene tẽperata exiſtũt, frigidiora ſint, atque humidiora, quantũ & natura naturã in caliditate & ſiccitate ſuperabat. Nã tale cauſarũ genus naturales corrigit intemperantias: alterum vero de quo ſupra diximus, temperaturam conſeruat.

Duplicem propoſuit fieri poſſe tractationem corporũ, quæ ab optima conſtitutione recedunt in latitudine ſanitatis. Illa enim poſſe conſeruari in ſuo ſtatu, vel ad meliorem conditionem redigi poſſe. Nunc vero docet per quæ fiant huiuſmodi conſeruatio, & mutatio, & ait conſeruationem fieri per ſimilia: mutationẽ autem per contraria in gradu. Cuius quidem opinio multis perperit nõ paruas difficultates, propter alios authoris locos, in quibus aliter ſentire videtur. Nam ſcribit ille primo de alimentis libro, intemperies ſeruandas eſſe per contraria: deinde libro ſexto de tuen. ſanit. præcipit in calida & frigida temperie ſemper vtẽdum eſſe contrariis, ſiue illa ſeruare, ſiue mutare velimus: propterea inquit quod huiuſmodi temperies à ſimilibus facillimè in morbũ labuntur. Addit & ſenes calidis & humidis vti debere, qui tamẽ frigidi ſunt, & ſicci. Quinetiam in ſecundum commentario huius libri ſcribit pulmonem frigidum manifeſtè lædi à frigida inſpiratione, à calida vero iuuari, & ventriculum calidiorem non lædi à frigidis alimentis. Eò etiam pertinet, quod ſcribit Hippocr. in tertio libro Aphoriſ. naturas quaſdam nempè calidas (vt interpretatur Galenus) hieme bene degere: frigidas vero contra, æſtate bene, hieme malè affici. Videtur quoque ratio his ſententiis ſuffragari: qui enim calidus eſt fortè vt vnũ, ſi vtatur victu pariter calido, putatur fieri calidus vt duo: vnus enim gradus additione alterius multiplicatur. Eſt tamen in hoc loco relata ſentẽtia ſimilia cõſeruari ſimilibus: & meritò quidẽ, nam quod ſimile eſt, vim mutandi nõ habet: quippe cũ à cõtrario & proinde diſſimili, omnis fiat mutatio. Has difficultates Mõtanus ita ſoluit, diſtinguẽdo ſimilia in eodẽ vel diuerſo gradu, corpora enim cõſeruari & benè habere

Diſpotatio an cõſeruatio fiat per ſimilia.

à similibus in eodẽ gradu: lædi autẽ & mutari ab his, quæ similia sunt in excessu. Ideò enim iuuenes lędi ęstate, & senes hieme, quòd calor æstiuus, iuuenis, frigus verò hibernum, senis tẽperiem excedant. Quòd si æqualis esset aeris temperies temperaturæ, tunc melius senes hieme, & iuuenes melius ęstate quàm in contrariis tẽporibus affici. Cuius opinio prorsus est absurda. Nã vt dixim' Gal. in lib. 6. de san. tuen. vult senes tractãdos esse semper per calida & humida nũquàm autẽ per frigida & sicca: cũ nihil impediat, cum alia auxilia, tũ aerẽ hiemalẽ, aliquando æqualẽ esse temperaturæ senũ. Quinetiã iuuenes non solũ in media æstate, sed etiã in omni tẽpore calidiore, atque adeo in ipso verè deterius habent quàm hieme: & senes melius habent æstate, quàm in alio quocũque tẽpore, in quo parẽ sibi inuenire possunt frigiditatem. Alij aliter in hac re sentiunt, sed perperã meo iudicio omnes: quippe cũ nec authoritate maiorũ, nec præceptis artis vtantur. Ac nulla quidẽ agnoscatur esse in dictis Gal. cõtrouersia, si rectè illius sententiæ intelligantur: nam aliud est cõseruari corpora, aliud est iuuari, & bene habere. Sola enim temperata natura similibus conseruatur, & iuuatur: aliæ verò à similibus conseruantur, & simul malè habent: à dissimilibus verò mutantur, meliúsque habent. Nã etsi non intenditur intemperies à similibus æqualibus: tamen in eodem lapsu conseruatur, & interim cum corpus est intemperatum, malè afficitur: cõtraria verò meliorem habitum pariunt. Quare ex contrariis iuuantur corpora intemperata: ita enim omnes actiones auxilio contrarij melius obeuntur. Vbi enim quis habet ventriculum frigidiorem, melius concoquet calidiores cibos, quàm frigidos: & ventriculus calidus, melius concoquet frigida alimenta, quàm calida: nec similitudinis quidem ratio in his, quæ iam sunt alimenta, plus confert ad perfectam redendam concoctionem, quàm mediocritas caloris, quæ fit ex contrariis, cibo inquam & potione contrariis intemperaturis. Quòd si pueros victu humido alimus, hoc nihil facit contra nostram opinionem: non enim spectamus in illis, quid melius tunc fit: sed quid melius tandẽ sequatur. Qm̃ enim vita humido conseruatur & lõgæua fit, ac nobis initiis siccitas actione insiti caloris accidit: ideo humorem

Authoris opinio.

is, alimētis, & omni victu humectante fouere & cō-
are nitimur: etsi interim pueri melius haberēt, vsu ex-
ntiū, vt qui superfluo humore abundent. Quód verò
it Galenus intemperies secūdum naturam similia ap-
re, contra nostram opinionem videtur facere: nā quę
us appetimus, eadem melius retinemus, & concoqui-
, atque ex illis melius habemus. Verùm nos illius sen-
iā cū signa temperamēti ventriculi doceremus, refel-
us: quippe cum vel sola experientia testetur, oēs appe-
non solùm in cibo & potu: sed etiam in aere, euacua-
ne, & repletione, quę possunt emendare suos excessus.
urdū etiā est dicere, intēperies secundū naturā cōtra-
conseruari: cū mutatio à contrariis fiat: nā vt antea, &
tea etiā docebit author, etsi mutatio fiat in singulis in-
peraturis à contrariis: dicuntur tamē illę conseruari,
quod si nō in propria, saltē in latitudine sanitatis ma-
āt. Cęterū quod scribit hoc loco Galenus mutationem
emperaturarum fieri per contraria æqualia in gradu,
bet quoque leuem dubitationem, quód ab æqualibus
n videatur fieri actio, ex vulgari philosophorum sen-
ntia. Verûm aliter res habet, nam inter æqualia fit æ-
alis pugna, si illa agendi & patiēdi pariter vim habeāt:
on fit autē victoria ab ęqualibus, & mutatio in naturam
entis, qualis requiritur in generationibus: hæc enim re-
irit inęqualitatem: sed mutatio, quę tendit ad mixtio-
em, temperiem, & mediocritatem, æqualitatem prorsus
igit, de quo hoc loco Galenus agit, cum vitiatas tem-
eries ad mediocrem constitutionem reuocare studet:
d hęc oīa diligentius enarrauimus in lib. de off. medici.

An intemperies per æqualia in gradu emēdentur.

st autem vtriusque vicissim apud medicos vsus necessarius. Nā cum plurimū suppetit otij, corrigere oportet, ac sensim ad meliora trāsferre. Neque enim natura patitur eas, quæ subito fiunt alterationes. Hominem autem necessariis occupationibus districtum in eodem præstat habitu conseruare.

Cum dixisset eas naturas, quæ ab optima constitutione
ecedunt, posse conseruari in suo statu, & mutari ad me-

liorē,nunc docere vult quando tentāda sint à medico seruatio,& mutatio, & dicit mutationē tētandā esse à medico per otiū eius,qui mutationē quærit,idque paulatim atque huius reddit rationē: quoniā natura nō sustinet subitas mutationes: cōtra verò cōseruāda esse in sua sanitate corpora,quibus nec libera vita, nec otiū est cōcessum. Magna enim res est cōsuetudo, vt passim Gal. scribit, & experiētiáque docet, atque vt idē author testatur in lib. sexto de morbis vulg. nō solū, quæ cōsueta sunt, paulatī sunt mutāda: sed in ipsa mutatione, sepius est quiescēdū. Quare errāt Medici, qui cōsuetudinis nullā rationē habēt: nec tamen illi laudādi, qui ei plus quàm iustū sit, tribuunt. Nam in grauissimis morbis à cōsuetis penitus est recedendū, si illa obsint ad curationē. Prçualet enim indicatio, quæ sumitur à morbis, & illorū causis cōsuetudini: in leuioribus verò affectib' aliquid cōsuetudini tribuimus: qua ratione Gal. octauo meth. diaria febre laborantibus vinū cōcedit, si eo per sanitatē vti consueuerūt. At in ipsa sanitate maxima est cōsuetudinis vis, quoniā aliā (vt dici solet) naturā fecit, aut alia est natura: facilè autē nō est à sua natura recedere: quare otiū postulat mutatio, & liberam vitā, ne aliis occupationibus corpus debilitetur. Tū etiā, vt paulatim & per interualla mutationē prosequi valeamus. Nō enī liberè dormire, vigilare, exerceri, balneis, aut aliis necessariis ad bonū habitū conseruandū vti possunt, qui vita nō sunt libera. Præterea corpora seniora & iā duriora, non ferunt mutationē, quę habent cōsuetā. Nā (vt in prouerbio est) canē inueteratum difficile est loris assuescere. Quare præcipit Gal. in lib. de tuē. san. non esse in senibus etiā si obest, mutandā consuetudinē: iuniora verò corpora illius mutationē facilè sustinēt: quippe cū vix dici possit adhuc in illis cōsuetudo, vt quę nō nisi multorū annorū spatio cōparatur. Propterea videmus adolescētes nouū omne vitæ genus sequi posse. Nam ab otio ad negotia, à quiete ad labores: à pace ad bellū: à sobrietate ad cōuiuia, & intēpestiuas cōmessationes, & deníque ad omne genus vitæ facilè trāsferuntur. Verùm in omni re, quā in vita obimus parē nō habet cōsuetudo vim. Nā in officiis, & artibus quas exercemus, maximi illa est momēti, propterea scribit Hippoc. senes & debiles facilius ferre posse cōsue-

Cōsuetudini quantum sit tribuendum, & in quibus affectibus.

Non omniū quæ fiunt à

labores, quã iuuenes & fortes illis nõ assueti, cõpara- nim ex consuetudine aptitudo quædã ad agendũ, cũ nullũ robur contendere potest. Nã qui literis studere euit, aut pingere, vel remigare, aut terrã fodere, mini- aut etiã sine molestia, suũ exercet minus qui verò his ous non assueuit, nullo pacto, vel certè nõ nisi cũ ma- o labore, hęc pręstare potest. In victu verò magni qui est momẽti, sed non in omnibus scopis. Non enim fa- quis mutare potest modũ aut consuetã horã edendi, niendi, reijciẽdi excrementa. At mutationẽ ciborũ à is ad bonos, quilibet facilè fert. Nã rustici, qui cõsue- qit pane atro, carne salsa suillà, caseo, alio, & legumini- , vti non offendũtur, si quando domini mẽsa vtãtur, & mis quibusq; cibis repleantur: sed hæc in Aphorismis gentius prosequuti sumus. Seruãda ergo est natiua tẽ- es in senib⁹, ægrotis, & occupatis in suis & alienis ne- cis: in his enĩ pręstat consuetis vti: quã mutationẽ ten- re: in alijs verò mutatio fieri debet, per otiũ, & sensim: oniã (inquit Gal.) natura subitas non sustinet mutatio- . Et rectè quidẽ dixit natura, id est, naturalis stat⁹. Nã co ꝙ naturale est, nemo facilè mutationẽ sustinet: quo illud iam insitũ est, & simile, ac veluti congenitũ: aliter ò fit in his, quæ sunt præter naturã: nã quoniã illa ini- a sunt, & ascitia, citò remouenda sunt, suauissimus e- n est recessus à morbis, & accessus ad sanitatem, præ- im si confertim fiat ab his, quæ vim non habent do- em inferẽdi: vt si repletio nocet, subita euacuatio ma- è grata est naturæ. Si sitis vehemens infestet, frigi- aquæ larga potio maximam voluptatem parit. Vbi ò frigus dolorem in digitis excitauit, subita excale- tio non est pari modo grata: quoniam calor huius- di, qui ad naturalem statum ducit, dolorem sua ra- ne parit. Sed hæc etiam in causis doloris & volup- s alibi diligentius enarrauimus. Nunc illud solùm istare volo vulgare medicorum dictum, quòd natu- ubitas mutationes non ferat, intelligendum esse, cum aturali statu vitiato in latitudine sanitatis, ad opti- m fit transitus, aut ad alium, qui secundum vel præ- naturam sit: non autem cum à statu præter naturam, naturalẽ fit reditus: is enim tãtò iucundior est naturæ,

nobis mutationem esse molestam.

Naturã subitas mutationes non ferre in quibus sit intelligendum.

quantò citius fit, nisi vt dixi obsit eorũ vis, quæ hæc vit cũ dolore corrigunt, & merito quidẽ: nam tunc mutatio nes non sunt naturę, & naturales status, sed eius quod e præter naturã: cuius recessũ natura appetit: vt quæ sui cõ seruationem desideret: & propterea sui mutationem facil haud ferat. Igitur natura nõ sustinet sine molestia muta tiones, quæ in ipsa fiũt, aut in eo, ꝙ in ipso est naturale: i eo vero quod illi est præter naturã, cõtraria est ratio. Pa tet ergo in quibus affectib⁹, & in quo statu cõsuetudo ser uãda sit, & in quibus rebus cõsuetis maiorem, aut mino rem, vel etiã nullã vim obtineat: nec non in quibus paula tim, vel confertim mutari possint, quæ sunt consueta.

Quo pacto igitur & hoc ipsum primũ causarun genus conseruatiuũ appellamus? Nã forte ma gis alteratiuum, & curatiuum, & naturaliun defectuum correctiuũ vocare conueniat: quo niam ad vninersum sanitatis genus referentes, non ad eas, quæ secundum speciem differen tias, quicumque sanos conseruant, conseruãtia omnia vocamus, siue præter, id quod sanitatẽ conseruant, ad melius totam traducant tem periem: siue pristinum tantummodo habitum tueantur. At quæ deteriorem statum efficiũt, insalubria.

Cum dixerit Gal. se agere velle primùm de causis cõser uantib⁹ sanitatẽ, & inter istas posuerit duplex genus, vnũ quod temperiem in suo statu seruat, aliud quod mutatio nẽ molitur, & optimã quærit cõstitutionem, dubitationẽ nũc mouet, quo modo inquàm secũdũ hoc genus, ꝙ mu tat inter, causas seruantes sanitatẽ reponi possit: respõdet, mutationẽ quidem aliquã fieri: verùm cũ illa fiat in lati tudine sanitatis, potius cõseruatrices, quã mutatrices illas vocandas. Seruatur. n. corpus in hac mutatione sanũ, etsi interim à deteriore statu, ad meliorem fit trãsitus. Serua tur ergo sanitas in genere, etsi propria non seruatur: hæc ergo est ratio, cur causæ istæ cõseruantes vocari possint. Verùm cum sit correctio, & illa fit per cõtraria cur huius-

Mutatio quomodo cõseruatio intelligatur esse.

modi

modi correctionem, & mutationem nō appellamus curationem? Hāc enim postea dicet fieri per cōtraria. Huius rei hic non reddit rationem, etsi mentionem facit curationis, & dubitat, cur mutatio hæc non debeat vocari curatio. Ratio autem debet ex superioribus commemorari, quòd scilicet illa quæ faciunt paruas mutationes, quales experiuntur sana corpora, dum illa meliora reddere volumus, insensibiliter quodammodo agant, adeo, vt vix deprehendere possimus, an mutatio aliqua fiat. Quare ea mutatio, vt distinguantur officia medici, conseruatio rectius nominatur, quæ verò in ægrotis fiunt mutationes, quoniam euidentes sunt, aptius mutationes communi vocabulo, & proprio curationes nuncupantur. Igitur ad quæstionem, à Galeno propositam, duorum erat reddenda ratio, cur causæ corrigentes vitia sanorum, dum optimum statum affectamus, conseruantes vocentur: & cur mutatio, quæ fit in eo transitu, possit quidē mutatio vocari, non autē curatio. Vt autē omnes causæ quæ versantur in sanitate meliore reddenda, salubres: sic meritò quæ sanitatem deteriorē efficiunt, insalubres ex Galeno nuncupantur.

Cur cōseruatio non etiam dicatur curatio.

Quæcunquæ igitur similē habent in omnibus corporis partibus intemperiem, eadem egēt procuratione: quæ vero dissimilem, dissimili. Nam fieri potest vt vētriculus frigidior sit quàm oporteat, caput vero calidius, atque vtrumque propriis egeat auxiliis, ac ratione eadem singulæ aliæ partes, cum fuerint præter modum humidiores, aut sicciores, aut calidiores, aut frigidiores, suæ intemperiei victum exigunt accommodatum.

Docuit Galenus vitia, quæ sunt in latitudine sanitatis, conseruari quidem posse, vel mutari in optimam constitutionem, per causas salubres, quæ aptæ sunt huiusmodi correctiones facere. Verùm quia nostrum corpus ex varijs partibus est confectum, quæ sæpè diuersis in-

temperaturis constant,ideò hic admonet , vt caueamu ne in vsu causarum salubrium quasdem partes lędamu dum alijs prodesse volumus. Vbi enim est similis inter peries,eadem prosunt auxilia:vbi verò diuersæ temper turæ sunt , quod vni prodest parti,alteri obest, si illa quoque attingat. Quare in hoc casu propria eligen sunt auxilia,quæ intactis partibus bene habentibus,m lè affectis succurrant.

Neque igitur eodẽ modo omnes tales corpori partes exercebimus,neque æqualiter hume ctabim⁹,aut exsiccabim⁹,aut tale aliud quid piam agemus:plenius verò de his diximus,i illo volumine,quod de salubrib⁹ inscribitu

Cum dixisset intemperies similes in omnibus partibu communi remedio emendari posse:dissimiles verò pro prijs , id docet nunc exemplo sumpto ab exercitatione Si enim , inquit,æqualiter sit intemperatum corpus , & exercitatione opus habeat,quærendum est auxilium ab ea exercitatione , quæ æqualiter omnes partes afficer potest. At si dissimilis est intemperies , est adhibendum exercitationis genus,quod læsis prodesse potest , & alijs non obesse: veluti si ventriculus cruditate laborare solet,& aliæ partes sunt calidiores,equitatio,quæ corporis truncum,& cum eo partes in ventre collocatas potissimum,& maximè agitat,& calefacit,alijs ferè quiescentibus,cõferet. Exercitatio verò,quæ manibus obitur,iuuat brachia,humeros,alijs illæsis inferioribus membris. Vox clara, & alta,exercitatio est thoracis,& pulmonis : quæ verò extrinsecus capiti admouentur , peculiariter succurrunt cerebro. Vbi ventriculus est refrigeratus , & hepar calidius,medicamenta,quæ per os assumuntur calefacientia, crassioris substantiæ, & minimæ quantitatis esse debent:nam ob crassitiem facilè non transeunt ad hepar , & ob exiguam quantitatem, in ventriculo consumuntur. Sed quoniam tractationem horum affectum dissimilium abũdè docuit Gal. in lib.6.de san.tuen.ideò hic ego breuior ero.

ſtrumentariarum autem partium cauſæ ſalu-
bres, quemadmodum & hic ab optima con-
ſtitutione delinquitur, ita & inuicem diſta-
bunt. Aliæ enim ſunt ſalubres erroribus, qui
in formatione conſiſtum, aliæ his, qui in ma-
gnitudine, vel numero, vel poſitu.

ollicitus eſt Galen. ſe docere velle cauſas ſalubres cõ-
ruantes temperiem & ſtructuram partium. Itaque po-
aquam egit de conſeruatione temperaturæ, tranſit ad
ucturam partium organicarum. Et quoniam duplex
t conſeruationis ratio: vna quæ in optimo ſtatu mem-
a conſeruat, alia quæ emendat vitia, quæ contingunt
latitudine ſanitatis: mirum videri non debet, quòd
ætermittat cauſas ſalubres, quæ debentur partibus or-
nicis optimè affectis: nam nulla peculiaris cura in ea
recuritur. Illis enim auxilijs tuemur optimam conſti-
tionem inſtrumentorum corporis, quibus perfectiſſi-
am temperiem conſeruari antea oſtendimus. Si enim
ais vteretur aëre, cibo, potu, ſomno, vigilia, exer-
tatione, excretis, retentis, animi affectibus modera
, & commodè, is eodem negotio temperiem, ſimi-
rium, & ſtructuram optimam diſſimilarium ſerua-
t in ſuo ſtatu. Non eſt autem eadem ratio emendan-
vitia, quæ naſcuntur in temperie, & compoſitio-
e partium organicarum. Neque enim figuras, aut ca-
tates vitiatas (vt ijs vtar exemplis) prædictis auxilijs
mendabimus: ſed à ligaturis, aperientibus, vel clau-
entibus auxilia ſunt petenda. Quare meritò Galen.
rætermittit hoc loco conſeruationem in eodem ſta-
ſanitatis diſſimilarium partium, & ſolum verſatur in
orrectione vitiorum, quæ in latitudine ſanitatis con-
ngunt. Sed quoniam varia hæc ſunt mala, paucis il-
commemorat, vt ſingulis poſtea, propria dari poſ-
t medicina. Nemo præterea exiget à Galeno totius
orporis, quod animæ eſt integrum inſtrumentum, pe-
uliarem quandam tractationem. Nam cum eadem ſit
ingulorum inſtrumẽtorum, & totius corporis ſtructura

Cur prætermittat cauſas ſalubres conſeruantes optimam ſtructuram in ſuo ſtatu.

Cur nõ doceat cauſas ſalubres totius corporis.

ex conformatione, magnitudine, numero, & cõiunctione partium componentiũ totum, & singula organa: meritò, qui nouit vitia in partibus organicis emendare, eodem negotio intelliget rationem, qua poterit vniuerso corpori succurrere. Nam, vt hoc etiam exemplo vtar, qui crus auctũ vel diminutum sit corrigere, sciet etiam ab vniuerso corpore molẽ detrahere, aut eidẽ adijcere.

In formatione igitur plures cõtingunt errores, nam & figura partis, & si qua in ea cauitas est secundum naturam, vel meatus, vel orificiũ, vel asperitas, vel lenitas, quãdo à naturali mediocritate recesserit, si quidem parũ hoc patiantur, salubrium corporum retinent appellationem: si vero amplius, insalubriũ. Quòd si tantus fuerit recessus, vt operationi afferat detrimentum, iam ægrotare dicentur.

Ad partium formam, siue conformationem pertinet certa figura, asperitas, lenitas, soliditas, & cauitas, pro cuiusque partis instrumentariæ structura: ac vitia quidem contingunt, si quod rotundum est secundum naturam, quadratum, aut alia figura præditũ reddatur: & si quod solidum esse debet, fiat concauum, aut econtra. Hæc ergo hìc vitia tangit Gal. in conformatione, & docet prçterea illa vitia secundum magis & minus reponi in salubritate insalubritate, & ægritudine. Omittit autẽ neutrum statum inter salubrem, & insalubrem: non quòd neutrum omne (vn Montanus hic sentit) sit chimera, sed quod ex extremis media facilè intelligi possint.

Secundum quantitatem autem excessus, atque defectus, ad easdem ducit differentias.

In quantitate siue magnitudine vitia duo contingunt, nempe excessus, & defectus: qui per etiam magis, & minus locum inueniũt aliquãdo inter salubria, aliquando inter neutra, aliquando inter insalubria, aliquando inter morbos.

n numero verò, siue vna, siue plures, quæcunque ex similaribus partibus fuerint, aut deficiant, aut superabundent. Ex hoc genere etiam sunt, quæcunque in nobis substantiæ præter naturam consistunt.

Contingunt pariter in numero duo vitia, quando scilicet vel plures, aut pauciores partes, reperiuntur in par- organica, quàm naturalis illius structura postulet, ve- i si quattuor aut sex sint digiti in manu. Atque in hoc nere Gal. in lib. de diff. morb. ponit quædã vitia, quæ l ad magnitudinem aut ad alium affectum pertinẽt, vt s in libro nostro de generibus morborum ostẽdimus: æ nunc repetere non institui. Hoc vero, quod in hoc co, & alibi, etiã scribit, scilicet in numero vitiũ fieri, si quæ materiæ præter naturã in nobis gignãtur, cõsiderationes eget. Nã si morbus in illis debet poni, in quibus nitur sanitas, vt ille in principio libri de diff. morb. cet, qua ratione, quæso ponemus vitium esse, quod rtineat ad morbum partis organicæ, si lapis, aut pus ncrescant in illis? Non enim hæc sunt similares partes, quibus constant partes organicæ, & bene valent, cum ę conuenientem formam, magnitudinẽ, numerum, & niunctionem seruãt. Quare, vt ex lapide & pure non t sanitas: ita ex illis non debet fieri morbus: si modo in lis debet poni ametria, in quibus ponitur symmetria. atuit quidem Galenus legũ latorum more, ex hoc gere morborum, quod est in numero vitiato partiũ similarium, hæc etiam consistere: sed ita esse non probat. Nec par quidẽ est ratio de pure & lapide: nam lapis forè potest fieri propinqua causa morbi, vt quæ addat artem vnam, quæ grauat organum, & illius actionem npedit: at pus, cum sit humor quidem, cur potius, quàm lij humores abundantes, ponetur inter morbos in numero? Ego, vt me expediam ab ijs inter causas morborum lapidem pono, non inter propinquas quidem, ed admodum remotas, nec inter partes similares, cum ullo modo nostræ compositionis pars sit: pus verò non

An morbus sit in parte organica, cũ lapis vel materia alia præter naturã in nobis gignitur.

Authoris sententia.

inter causas morborum, qui partinent ad organa, ad intemperiem, colloco.

Reliquum est aliud genus, quod ad situm cuiuslibet simplicis attinet partis, in quo & ipso quatuor sunt omnes differentiæ. Prima quidem quæ optima existit: Secunda vero quæ parum euariat, atque ideo salubre adhuc efficit corpus. Et tertia, quæ insalubre quãdo amplius a modo recesserint. Et quarta, quæ iam ægrum recessu plurimo reddit.

Nostri interpretes positum & situm vertũt, quod Græci σύνθεσιν, & θέσιν dicunt: sed hoc rectè ita interpretantur: illud vero perperam, & rectius coniunctio a nobis dicitur. Docet autẽ Gal. in lib. de diff. morb. in quarto genere non solùm spectandum esse situm, siue positum cuiusque partis componentis organa: sed etiam connexionem, & colligantiam, quòd si hic Gal. positus nomine vtitur, tamen nos intelligere debemus summum genus, nempe coniunctionem, quæ positum & cõnexionem continet, ne vitia aliqua omittantur.

Quæcunque igitur partes in figura delinquũt, veluti quæ blesæ, veræ, & obliquæ appellãtur, hæ cum nuper natus, & adhuc tenellus est, formatione, atque ligatione ad naturalem traducuntur habitum. Quòd si iam aucto infante, ad duritiam peruenerint, emendari non possunt.

Enumeratis vitijs, quæ contingunt in structura partiũ organicarum, remedia illorum aggreditur, & primum agit de vitijs factis in figura partium, quæ inquit in infantibus emendari posse, in alijs vero minimè: & remedia duo exhibet, formationẽ, & ligaturas. Quod verò in solis infantibus recenter natis corrigi possint hæc mala, ratio est, quod illorum ossa a quibus partiũ figura sumitur, adhuc sint mollia, veluti caseus cõcretus, hæc autẽ exu-

rā te humido fiunt, cuius est natura, vt facilè alienos terminos, & quācumque figurā recipiat: duriora vero iā corpora, suam figuram amittere non possunt. Porrò formationem, quā affert pro remedio, intelligere oportet, cōcinnationem, quam manuum cōtrectatione præstamus: quomodo obstetrices suis manibus caput, & thora infantium in eam, quam putāt decentē figuram, mutant: Ligaturas verò intelligit, quæ adhibentur fasciis, & ferulis. Verū quis hæc remedia inter causas salubres recipiet, cū ante à Galen. dixerit illas oēs sumi ab his, quæ necessariò nos afficiunt, & illa dixerit solùm petēda esse ab aëre, cibo, & potu, motu, & quiete, somno, & vigilia, excretis, & retentis, & animi affectibus, in quibus rebus non continentur auxilia, quę nostris manibus, & ligaturis adhibētur: ità solent hæc incommoda illos sequi, qui mala ponunt principia. Præstabat enim, vt anteà ostendimus, quatuor rerum genera ponere, a quibus diuersa præsidia sumuntur. *Gal. ostendit sua principia non seruare.*

Hic errores quidem, qui ad cauitatem attinent, cum adhuc augeri perseuerant, correctionem admittunt: cum autem iam ad vltimum peruenerint, nullus est remediis locus. Cauitates igitur quiete, atque alligatione paruæ redduntur: magnæ vero partium operatione, & spiritus retētione, eodem autem modo meatuum, & osculorum vitia emendantur.

Nunc remedia docet cauitatis auctæ, & diminutæ, & meatuum, & osculorū corporis: cauitates intelligere videtur, quæ amplos habent sinus, quales sunt in ventriculo, vtero, in testinis, thorace, pulmone, & etiam venis, & arteriis maiorib⁹: orificia verò sunt extremitates cauitatū, quomodo dicimus orificium ventriculi, vteri, venarum, & arteriarum: meatus verò sunt spiracula corporis insensibilia: quo modo dicimus sudorem, ac euaporationem fieri per cutis meatus, & oēs corporis partes meatibus plenas esse, per quos patet vaporibus, & nonnumquam etiam humoribus transitus. Porrò vitia, quæ in his *Cauitates* *Orificia quid.* *Meatus quid.*

contingunt, dicit etiã in omni ætate emendari non po-
ſe, ſed ſolùm cum adhuc augeſcunt corpora: ſed recti
dixiſſet, ſi hoc ſolum intelligeret de vitiis, quæ increm-
tum poſtulant: illa enim emendantur, cum corporis au-
ctione: partes verò, quæ cauitates habent ampliores, po-
tius minuuntur decreſcẽte ætate: quomodo mãmæ, vte-
rus, longè minores ſunt in vetulis, quàm in iuniori bu-
mulieribus. Remedia verò, quæ nos præſtare poſſumu-
ad minuendas cauitates, meatus, & orificia, duo inqui-
eſſe, quietem, & ligaturas: intelligere autẽ oportet quie-
tem partium, quibus adſunt latiores cauitates, & quieti-
nomine non tam ceſſationem motus voluntarij, quàm
proprij officij intermiſſionem. Sic enim mulieribus, quæ
frequenter parere, & lactare ſolebant, ceſſantibus his a-
ctionibus, vterus, & mammæ decreſcunt, & ex ieiunio
cauitas ventriculi cõtrahitur. Ligaturæ verò partes, quas
conſtringunt, minuũt quidẽ, ſed ſuperiores, & inferiores
augẽt: qua ratione matres præſertim Pariſienſes cõſtri-
ctione partiũ vltimarũ thoracis, pectus, ſcapulas, ilia, at-
que coxas, & quæ in illis partibus ſunt cauitates augẽt.
Nã ſanguine, & humoribus replentur, quæ ante, & poſt
ligaturã ſunt. Cauitates verò magnas fieri dicit partium
operatione, & ſpiritus retẽtione. Ac quòd operatio par-
tiũ, & motus etiã voluntarius augeant cauitates, iam di-
ctum eſt. Quòd verò de ſpiritus retẽtione ſcribit, ſolum
pertinet ad cauitatẽ pulmonis, & vaſorũ, quæ in pulmo-
ne exiſtũt, per quæ aẽr, & ſpiritus immittuntur, & exeũt:
quare vt vniuerſale remedium hoc tradi non debebat.
Quid enim ad ventriculi, mammarum, vteri, inteſtino-
rum, venarum, & arteriarum cauitates augendas, cõfert
ſpiritus huiuſmodi retentio?

Quies quid hoc loco.

Quæ naturalem magnitudinem partes exce-
dunt, quiete, ac commoda alligatione mino-
res redduntur, augentur autem naturali mo-
tu & frictione moderata, & quibuſcunque
aliis, plus ſanguinis attrahere natura aptis.

Magnitudinis auctæ, & diminutæ remedia hoc loco

it, & ait excedentẽ magnitudinẽ quiete, & ligaturis
ui: sed hæc minus diligenter scribit. Nã cũ magni-
accrescat corporibus ob carnis, vel pinguedinis a-
dantiã: pinguedo quiete crescit, motu dissipatur: vn-
ues domestici pinguiores, & crassiores sunt syluestri-
caro verò, vt quæ postulat boni sanguinis abundã-
moderatos motus exigit, nimiis verò, & quiete con-
escit: motu enim superfluo illius materia dissipatur,
ete verò non gignitur. ligationes etiã, quia repellunt
imẽtum a venis partis auctæ, remedio quoque sunt
detrahendam crassitiem. Verùm non sunt omittẽda
sidia, quæ sumũtur ex inedia, ac cibis paucis, parum-
nutrientibus, & vini exigua potione, excretionibus
quẽtibus, necnon ex vigiliis, & animi affectibus, hæc
m præcipuam habent vim ad detrahendum corporis
s: contrariæ verò causæ præter illas, quas ponit hic
l. crassitiem afferunt.

ficientes vero partes, quæcunque ex sangui-
ne ortum habent, corrigi quidem non est im-
possibile: quæ vero ex semine, propemodum
impossibile existit, licet tamen aliquando lo-
co eorum alia facere, quæ vsum haud dissimi-
lem præstent. Earum verò omnium natura
opifex est, Medicus autem minister.

Aggreditur nunc correctionem vitiorum partiũ, quæ
numero deficiunt, quod mali genus nescio quomodo
lit pertinere ad corpora salubria. Sunt enim hæc vitia
signia & à latitudine sanitatis penitus exclusa. Sed gra
or fortè in eo error fit, quòd dicat ideo partes quasdã
gigni posse, alias verò non posse, ꝙ hæc ex semine, illę
ro ex sanguine sint factæ. Præterea ꝙ regenerationẽ
rtium, quæ ex semine sunt factæ, nõ absolutè, sed pro-
modum impossibilẽ esse dicat. Vult enim (vt in meth.
ed. sensit, & in libris de semine. paruas arterias, & ve-
s regigni posse, maiores verò non item. Hanc illius o-
nionem oẽs interpretes recipiunt: sed nescio qua ra-
one, aut iudicio, id faciant. Rationes enim non afferũt

Gal. notatur.

De regeneratione partium disputatio.

ad id probandũ,non dicã validas,ſed nec etiã probab
les. Aiunt enim oẽs ideo ſpermaticas (vt vocãt partes r
poſſe regigni,quoniam tanta nõ poteſt reperiri in vr
loco ſeminis copia,quæ ſufficiat ad deficientis partis r
generationem: & quoniam partes huiuſmodi ſunt frig
dæ & duræ,adeo vt nequeant alterare, aſſimilare,& ſil
adiũgere materiam ſeminalẽ,& ex ea partem deficient
regignere. Nam ſi eorũ & Galeni opinione arteriæ , ve
næ,oſſa,& omnes albæ partes,quas ipſi ſpermaticas eſſ
dicunt,ſemen conficiunt,& ex eo nutriuntur? quomod
poteſt deeſſe materia ad illarum partium regeneratio
nem ? Ex continua enim nutritione augeri poteſt ſeminalis materia,quæ ſufficiat ad hoc opus perficiendũ. Et
enim ſemen viri & mulieris, Gal. dicit, non ſufficere ad
generationẽ tot partiũ,niſi augeantur ex ſanguine menſtruo. Cur etiam ſi aliquid deſit ſeminis, illud non poterit addi in regeneratione hac ex ſanguine contento in
venis, præſertim ꝙ maior ſit quantitas ſeminis geniti in
nutritione partis ſanæ ad proportionem partis regignẽdę,quã eſſet in prima conformatione,quando tot partiũ
materia erat futurum. Addo ꝙ ſi ſufficit ad augmentũ &
nutritionẽ,ſufficiet pariter ad regenerationem: videmus
enim augeri partes ſpermaticas, & caua vulnera etiã in
decrepitis repleri,cum tamen partiũ incrementum iamdudũ ceſſauerit,nimirũ cũ natura de regeneratione maximè ſit ſollicita. Quòd ſi dentibus regignendis materia
ſuppetit , cur illa deerit aliis oſſibus , venis , & arteriis?
Quinetiã ſi paruæ arteriæ regigni poſſunt , vt vult Gal.
poterũt quoque regigni magnæ venæ,quæ ob tenuitatẽ
tunicarũ, non maiorẽ poſtulant materiæ copiam, quàm
paruæ arteriæ craſſæ,& denſæ. Non ergo penuria materiæ ſeminalis impoſſibilis eſt hæc regeneratio , ſi fatemur ſemen gigni in oĩbus partibus albis. Nec profectò
ratio ſumi poteſt ex alteratricis facultatis imbecillitate,
aut ipſius partis regignendæ duritiæ. Nam ſi callũ efficere poteſt,quod oſſis duritie explet vſum,cur venas,& arterias molles efficere nõ poterit? Si dentes itẽ regignit,
cur parem non habebit in aliis oſſibus regignẽdis vim?
& maiorem in neruis,venis,& arteriis? ſi præterea nutri-

tum fit semen ossibus, & aliis partibus spermaticis,
etiam non fiet illis materia regenerationis? In vtro-
enim opere transitus fit in substantiã partis. At verò
lla pars ex semine fit, tanquã ex materia, sed a semi-
anquam opifice & agente, vt in 2.com. ostendimus,
l opus est ad seminis defectũ & virtutis debilitatẽ,
illud alterare, assimilare, & conuertere debet in na-
regignendę partis, referre. De eo enim quod nõ est,
ere disputamus. Est ergo alia ratio, cur partes albæ
gni nequeant, vt alibi ostẽdimus. Sed præcipua cau-
mitur a defectu opificis: id enim quod gignit, & for
eas partes, est solũ in semine parentũ: quod cũ solũ
t, dũ corpus in vtero formatur, nõ mirũ, si postea il-
partes, quæ certã figurã & conformationẽ requirunt,
plius procreari nequeãt: deest enim quod formare, &
urare potest. Eadẽ autẽ nõ est ratio in carnis regene-
one: illa enim nec certã figurã, nec cauitatẽ postulat,
simplicẽ generationẽ: quã carnosæ partes vicinæ sua
qua natæ sunt sibi simile reddere, quod mutãt, præbe-
possunt. Impediunt præterea partes carnosæ circũui-
æ & ambiẽtes venas, arterias, & ossa, ne vena, arteria,
os, regignãtur. Nã caro, vt quæ calida, humidáque sit,
coctrice facultate præualet: quo fit vt spatiũ vacuum
ne prius repleatur, quàm possint exangues illæ partes
igidæ, & siccæ, ex sanguine eã portionẽ, quæ sibi deest,
gignere. vnde videmꝰ dẽtibꝰ regenerationẽ fieri, quia
sunt vicinæ partes carnosæ, quę anticipent carnis ge-
rationem. Concedit ergo tẽpus in eo loco ad dentis
generationẽ a quo alius decidit. Sic etiam cuticula re-
gnitur, cutis autẽ non: quoniam illa sæpe aufertur nõ
lis partibus carnosis subiectis, cutis verò non: quòd si
ntingat solam cutim auferri, & ea quoque regigne-
r. Desinunt regigni partes deficiente materia, vt tandẽ
ntes nõ regignuntur, quia ad ea loca ætatis cursu de-
hit ferri sanguis, qui sufficiat ad regenerationẽ & simul
l nutritionem: accedente etiam frigiditate & imbecil-
tate partis, quæ nequit alterare & formare materiã ad
ssis duritiem. Gingiuas autem superinduxit natura ca-
tatibus ossium maxillarum, vt sanguis illic retineatur,

Cur partes dictæ spermaticæ regigni non possint veræ rationes.

Dentes cur inter ossa soli regignantur.

Cur semper dentes regni nequeant.

& tempus interim concedat ad dentis regenerationem qui formatricis peculiarem vim non postulat, quoniam figuram materia, ex qua dens fit, sumit ex cauitate facta in prima conformatione, vt in ea postea dens nasci possit. Hæc ergo de regeneratione partium dicta sint. Nam quod scribit naturam esse horum opificem, Medicũ ministrum, interpretatione non eget: nouimus.n. in partium regeneratione naturam alterare, assimilare, & ita regignere. Medicum verò sordem quæ ex alteratione & cõctione resultat, abstergere, & abluere, ne impedimento sit naturæ operibus.

Quæ vero numero excedunt, his ablatio causa salubris existit, inspicere vero oportet in quibus id fieri possit: nã si impossibile appareat, transponere est tentandum.

Partiũ superfluarum ablatio quot modis fieri possit.

Duo proponit remedia vitiorum, quæ consistunt in numero excedente, quorum vnum est ablatio. Alterum transpositio. Fit autem ablatio incisione, cauteriis, extractione, euacuatione, occisione, constrictione, qua alimẽtum, & vitam detrahimus. Sextum enim digitum si quis auferre velit, sectione tollet, cum nouacula, vel cultello, aut serra, aut ignito ferro adhibita. Lapides, vesicæ, aptis instrumentis à chirurgis excogitatis extrahimus. vermes qui ventriculum & intestina infestant, amaris necamus, & per medicamẽta purgantia cum vomitu, aut deiectione educimus. Verrucas filo constringimus vehementer, & constrictæ arescunt & decidunt. Calculos etiam renũ, aquis spontè nascẽtibus bibitis vel educimus per vrinas, aut certè, depellimus à renibus. In suffusione, propriè transpositione vtimur: humorem enim qui pupillæ obiicitur, non educimus, sed deprimimus in subiectas oculi partes. Sunt qui lapides concretos in vesica putent posse quoque transponi: quod vix fieri posse arbitror: nimirum quòd sint veluti cognati ceruici vesicæ. Verùm ars postulat, vt præcepta tradantur de omni re, quæ nobis vsui esse possit, etsi corporis structura multorum remediorum vsum non admittit.

rem est & corũ, quæ in situ vitia sunt emendatio.

git nunc de remediis malorum, quę sunt in situ par-, quæ dicit emendari eadem ratione, & eisdem re-is, quibus partes numero excedentes transponun-Neque enim credere oportet, esse eadem prorsus re-a, quibus superfluas partes excidimus cum his, quæ bra restituunt in proprias sedes, aut ligamenta la-a, vel breuiora: aut crassiora, aut duriora, vel alio affecta, quo vitiatur connexio partium, emendant. ur, si pars aliqua à suo loco excidit, illam restituimus spositione: veluti cum omentũ aut intestina in se-m sunt deuoluta: aut ossa exciderũt à suis articulis, cauitatibus. Ligamentorũ verò vitia propriis reme-corrigimus. Nam vincula breuiora, quibus lingua ectitur, sectione longiora reddimus: ea vero quibus crurum, & coxæ connectuntur, incrassata, & muco-s plena, aquis sulfureis in balneo emendamus: vel e-cauteriis candentibus ex igne: crura breuiora chi-gicis instrumentis, diductis ligamentis ad æqualita-perducimus. Sed ne videamus singula prosequi vel-vbi solum artem docere instituimus, ad alia progre-mur.

que in obscuro est, quod duo sæpius aut tria vitia eandem partem possunt occupare, sicut in eo, qui ventriculum paruum simul, atque rotundum, atque aduersus septum habuit incumbentem: in ipso etenim magnitudo, formatio, ac situs, erant deprauati, temperatura quoque frigidior existebat. Hic nullo artificio ad naturalem habitum transferri poterat: at ne adeo infestaretur erat remedio locus. Nam quoniam repleto ventriculo difficultate spirandi premebatur, minus cibi, at magis alimento oportuni, & qui non diffi-

culter ſubduceretur ter die aſſumebat.

Poſteaquam egit de ſimplicibus malis, quæ accidunt partibus inſtrumẽtariis, nunc obiter de compoſitis agit, cum ſcilicet duo, aut tria, aut plura vitia in eodem mẽbro reperiuntur, propoſito ventriculo, in quo ſunt plura mala, quæ ſanari quidem nullo modo poſſunt nec tranſponi, ſed idoneis præſidiis mitigantur: auxilium autẽ ſumit a parca & frequenti exhibitione cibi benè nutrientis & ſubducentis aluum: & quoniam res ſatis per ſe patet ex Galeni dictis ad alia tranſeamus, & credamus ſi velimus fortè mendacium narranti.

Alteri verò cui obſtructio in hepate ob vaſorũ anguſtiam ſæpe contingebat, extenuans victus pro remedio inuentus eſt.

Aliud proponit morbi genus: quod cũ tolli, nec transferri poſsit, remedio tamen miteſcit, minúſque noſcet. Eſt hoc malum anguſtia venarũ hepatis, cuius occaſione obſtructiones ab alimentis facilè fiunt, quarum remedium ſumit à cibis extenuantibus. Verum cum obſtructiones fiant non ſolum a craſsitie, ſed etiam a multitudine & viſcoſitate materiæ, ſola extenuantia, quæ contra craſſitiem pugnant, non poſſunt eſſe omnibus auxilio. Nam aduerſus multitudinem pugnamus euacuatione: contra viſcoſitatem inciſione & abſterſione: cõtra craſſitiem extenuatione quidem, ſed per varia remedia pro diuerſitate cauſarum, quæ craſsitiẽ pariunt. Nam ſi craſſum eſt exabundantia terrenæ ſubſtantiæ, vt humor melãcholicus, humida extenuant: ſi verò ex cõcretione, vt pituita, facta ſint craſſa, calefacientia & fundẽtia ſunt aſſumẽda extenuationẽ: at ſi ex aduſtione, cõſumpto liquidiore humore, res ſunt factæ craſſæ, vt atra bilis, & flaua, & pituita in febribus ardentibus, quæ refrigerant & humectãt, ſunt extenuantia: at vero ſi craſſum eſt ex multitudine ſubſtantiæ, quo modo dicimus hominem craſſum, quòd multam molem ſubſtantiæ habet, & humores etiam eodem modo craſſos vocamus, quaſi multos intelligamus, quæ vim habent tenuium

Obſtructionum remedia.

Craſſum multis modis fieri, & ob id extenuantium non vnam eſſe naturam.

...n, qua possunt penetrare, optimè succurrũt. Qua... sunt medici, (vt alibi ostendimus) qui in omni cras... ...morum adhibent thymum, serpillum, origanum, ...lia, quæ calefaciendi & siccandi vim habent. Vbi ...crassities consistit ex adustione vel terrena sub... exuperante, tantum abest vt hæc extenuent, vt ...assitiem maximè augeant. Ego verò qui angustia ... venarum hepatis frequenter obstructionibus la... soleo, præsertim cum non satis exerceo corpus, ...orem debilem reddo meis studiis, & cogitationi... nullum melius sentio remedium, quàm potionem ...ymelite dilutiore coctis primum cũ aqua thymo, ...o, fœniculo, & absynthio, & adiecto deinde melle ...to: hoc nisi profuisset remedium, aut iam expiras... aut certè ad docendum & hæc scribenda in hoc an... ...64. quo compleui quinquagesimum primum annũ ... meæ, amplius non essem idoneus.

...quum igitur id morbi genus est, quod & si...ilaribus & instrumentariis partibus com...une existit, solutio scilicet continuitatis, ...am quispiam forte his vnquam adesse ne...aret, qui integra sanitate fruuntur, quo...am semper sit passio: quem sane latet, ean...em in omnibus generibus fore dubitatio...em. Nisi enim operationis læsio sensibilis ...nitatem ab ægritudine separet, sed quali...tem tantummodo dispositionis introspi...amus, perpetuæ posibilitatis dogma ne...essario recipiemus, cum nullus sit, qui om...es operationes optimas habeat. Sed de hoc ...uidem, vt quod ad logicam potius pertineat ...ontemplationem, seorsum consideretur.

...Hactenus Galenus docuit, quo modo vitia, quæ pro... sunt, similaribus & organicis partibus in latitudine ...tatis per causas salubres emendari possint: nunc

verò correctionem vult ostendere, quæ pertinet ad commune vitium, quòd scilicet tum similares, tùm organicas infestat. Est autem hoc mali genus continui solutio siue diuisio eius, quod erat sibi continuum & vnitum. Nam similares & organicæ partes vnionem suam postulant, vt probè suas functiones exercere possint, vt Galenus quidē sentit. Nos verò aliter credimus, vt in primo commentario, & in libro de generibus morborum docuimus. Nam etsi continuum & vnio reperiuntur in similaribus partibus, tamē nec sanitas, nec morbus in illis fit partibus, ex integra, aut violata ea vnione, & cōtinuitate: non magis sanè, quàm in figura, magnitudine, asperitate, leuitate, numero, situ, & connexione: quoniam scilicet hæc & si sunt in partibus similaribus, tamen non conferunt, nec obsunt actionibus similarium partium, propterea quicquid est boni, aut mali ex iis rebus ad structuram partium organicarū pertinere dicitur. Sed hæc, vt dixi, alio loco diligentius enarrauimus. Quod verò scribit hic Gal. solutionem inquàm continui fieri posse, in corporibus sanis, manente ipsa sanitate, excutiendum breuiter est: non enim par videtur esse ratio in hoc genere mali, quæ est in aliis. Nam leuis quæque continui solutio, quæ postulet causam aliquam salubrem actionē lædit partis diuisæ, vt ex pūctura, & incisione digiti apparet. Redditur enim digitus ad apprehendendū & sentiendum ex eo malo ineptus ad motum, & sensum: quare tunc ægrotat, & si ob leuitatem morbi cito sanatur. Vitia vero sanorum, quæ sunt in figura, magnitudine, in intemperie, & aliis generibus, non adeo euidentem habent noxam, vt ea, quæ nascitur ex continui solutione: adeo vt non immerito antiqui dubitauerint hoc mali genus non posse contingere in corporibus, aut partibus obtinētibus adhuc sanitatem. Sed quorsum, quæso, erat opus huius vitij mentionem facere, omissis causis salubribus, quæ illi succurrere poterāt? Satius profectò fuisset, non solùm hoc malum, sed alia omnia quæ pertinēt ad organicas partes commemorare, in sola parte curatiua? quippe cum eadem repetantur præsidia, eadem sint mala, solum per magis & minus discrepātia, euidénsque fit in

Solutionem continui fieri non posse manēte sanitate partis diuisæ.

Gal. notatur.

omnibus mutatio: In prædictis verò vitiis conser-
s causę à mutantibus euidenter erant distinctæ: &
sa sunt auxilia curatiuę partis, & cõseruantis, & hu-
stincta quoque sunt, quæ sanitatem conseruant in
m statu, ab iis, quæ ad optimam constitutioné con-
unt. Sed nos, qui interpretes & non authores in hac
mus, cogimur aliorum tractationem sequi.

ubres vero causas vt iis, quos nemo dubitat ægrotare, deinceps percurramus, à mala temperatura exordium facientes. Hic vero prius stinguamus, quæ omnes ferè medici prætermittũt, alias quidem esse salubres causas eius temperaturæ, quæ iam facta est, alias autem ius, quæ & adhuc fit: sicut etiam alias eius, uæ futura est, huius itaque postremæ, hæ quiem in præseruatiua artis parte continentur: e vero in salubri: primæ autem inter omnes curatiua tantummodo. Sed eius quam meam inter vtranque locauimus, in præseruati- & curatiua: Iam enim factam, atque exientem ægritudinem curare oportet: sed quæ ondum quidem adest, at futura est, prohiendum est, ne fiat ablata, ea quæ est in corore, dispositione: eius autem quæ adhuc fit, uod quidem factũ est, curare opus est: quod tem futurum, prohibere ne fiat: prohibetur autem, sublata ea dispositione, quam sei natura apta est. Talis vero dispositio cau antecedens appellatur. Facta autem ægriudo curabitur, soluta ea dispositione, à qua rimùm ea, quæ secundum naturam, læditr operatio: quam quidem & ipsam morbi ſentiam dicimus esse.

Absolutis causis conseruantibus, transit ad causas e cientes sanitatem, quæ debentur ęgrotis corporibus: quoniam morbi aliqui fiunt ex intemperie, alij vero structura partium organicarum præter naturam vitia proponit author se primùm agere velle de remediis, q conueniunt intemperaturis morbosis, & quoniam var tur medendi ratio ob eam diuersitatem, quæ reperitur ipsis intemperaturis ob præsentiam aut absentiam cau rum suarum, ideò prius distinctionem hanc ponit, & i terim accusat antiquiores medicos, qui eam prætermi runt. Distinctio autem, quam proponit, huiusmodi e quòd quædam sint intemperies iam factæ: aliæ, quæ a huc fiunt: aliæ, quæ sunt futurę. Deinde, vt officia, remedia medicorũ inter se distinguat, subdit Medicũ d bere vti in intemperie, quæ futura est, præseruatione, a conseruatione: contra verò intemperiem, quæ iam fac est, sola curatione, & curatiuis pugnandũ esse. In remedi eo verò statu corporis, in quo intemperies partim est fa cta, partim adhuc fit, agendum est præseruatione & cu ratione. Et horum omnium rationem reddit, nempe cu randam esse factam intemperiem, quæque iam morbu est: eam autem, quę nondum est morbus, sed tamen e corporis affectione futurus est, prohibere (inquit) opor tet: eius vero, quæ fit, quod quidem iam factum est, cu rare: quod vero futurum est prohibere. Prohibetur au tem (inquit) affectione, ex quid fieri idoneum est, re mota, quæ quidem antecedens causa nominatur. Ian vero factus morbus, affectione, quæ prima naturalem a ctionem lædit, sublata, curabitur: quam quidem, & ip sam morbi essentiam dicimus esse. Sunt multa quiden in hac re dicenda: sed primum annotare volo errorem in terpretis, qui habetur in postremis authoris verbis, vb pro morbi causa, morbi essentiam vertit non paruo erro re, vt postea ostẽdemus: deinde quod scribit author mor bum quendam esse in fieri, alium vero in facto esse, ex plicatione eget. Nam in lib. primo, & secundo metho di medendi, & in lib. de diff. sympt. contendit omnem morbum esse effectum, & propterea esse rem factam, dif ferre enim in eo passionẽ ab affectu, quòd passio sit alte ratio & motus, qui adhuc fit circa materiam: affectus

De morbo in fieri & facto esse disputatio.

fit alteratio, & qualitas, quæ post motum in mate-
manet, adeo vt passio in ipsa mutatione naturam suam
neat: affectus verò consistat in eo, quod est factum,
r aliquod tempus subsistit, atque ob id est in habitu
rmanentia. Quòd si ita est, quomodo hoc loco di-
potest, quosdam esse morbos in facto, alios vero in
? An intelligit hoc loco eos esse in fieri, qui & si au-
adhuc possunt tantum tamen iam habent factum, vt
affectus vocari possint, cuius generis sunt febres pu-
, quæ statim ab initio, & in prima inuasione morbi
& postea perseuerante obstructione & causis putre-
, fiunt adhuc, id est augentur. Ita enim verbum fit
forte interpretabimur, augeri. Absurda autem est
tani opinio, qui dicit eos morbos esse in facto, qui
in statu: alios autem esse in fieri: nam hectica febris
incipio est in facto, & Galenus non tempora mor-
m inter se distinguit in hac diuisione: sed integros
os cum integris cōparans: & alibi definit illos esse
ri, qui perseuerare non possunt ablata causa, à qua
um incepit motus: vt calor impressus nobis à sole,
ur in facto, si posteaquàm à sole recessimus, is perse-
. Quòd verò scribit intemperaturas morbosas, quæ
æ sunt, subicij ei artis parti, quæ præcauet, vel con-
t, vel vt cum illo loquar (ne in verbo sit calumnia)
dam ex illis intemperaturis egere cōseruatione, alias
ruatione, maiore eget reprehensione. Nā sanorum
s potentiam non habet ad futurū morbum, si modo
nt conseruanda, qualia sunt. Quòd si intēperaturæ
, ægræ aliquando fiant: non ante certè fiunt, quàm
lantes excitētur in corpore causæ, quę morbū neces-
parient, nisi illis occurramus. Quamobrem vbi talis
rporis status, in quo futuros morbos timemus, præ-
tione vti debemus, & non aliquando præseruatio-
liquando conseruatione, vt ille hic scribit, cum cui-
, vt arbitror, errore, non animaduerso ab aliis in-
etibus. Nec credendum est, quòd velit in omni sta-
quo timemus morbos futuros, vtendum esse & cō-
tione & præseruatione, quòd aliquid sit ꝙ remouē-
sit, à quo iam morbus imminet: aliud verò cōseruan-
, in quo nulla est futura mutatio. Nam cum hic so-

lum spectet generationem morbi futuri, non erat, qu de eo ageret, quod quidem ad eam non confert. Præter non poterat simpliciter dicere factos morbos sola ege curatione, cùm ægroti etiam cõseruatione eius opus h beant, quod in illis est secundum naturam & per morb non mutatur. Igitur non debet hic fieri mentio de conse uatiua parte, vbi præcauere volumus, ne morbi accidã Id quod ipse postea apertè ostendet, quando aget de m dicinæ partib⁹ pręseruatiuis, ad quas solas pertinere scr bit prohibitioné generationis futuri morbi. Addo quo in hoc etiam contextu vbi reddit rationé eius, quòd pr posuit, apertè scribat ad futuros morbos prohibend vtendum esse sola præseruatione, conseruationis nul facta mentione, & fortè est error in codicibus Græci Videtur enim hic tangere quatuor status corporis, & ob verborum quorũdam defectum, quartum miscet cu vno ex tribus: vel enim corpus est sanum, in quo nul est supicio de morbo futuro, & in eo debemus vti co seruatione: vel imminet iam morbus, & tunc præseru tione vtendum: vel morbus est iam factus, cui sola de betur curatio: vel partim factus est, partim verò adhu fit, & augetur, & tunc adhibenda sunt auxilia præseru tiua & curatiua. Cæterum quòd scribit præcaueri mo bos sublata causa antecedente: morbum verò ipsum ia factum remoueri sublata morbi ipsius causa, & illã es affectionem, quę primo actionem lædit, non parua eg consideratione. Cur enim mentionem hic non facit d causis procatarcticis: an illæ non habent vim in genera tione morborum, & actione? an tristitia, quæ diaria febrem peperit, non illam adhuc fouet, si adhuc perse uerat? & post diariam potest vel putridam aut hectica excitare? Debemus ne dicere procatarcticas istas causas quæ non abeunt, posteaquàm pepererunt affectum, assu mere naturam causarum antecedentium: vel forte satiu est dicere, tolli id, quod fit remotione suæ causæ, no addendo antecedentis causæ, vt vocabulum extendatu etiam ad procatarcticas. In eo verò quod scribit, factum morbum tolli sublata ipsius causa, & illam esse, quæ primo actiones lædit, alloqui volo eos, qui negant in mor bis dari causam coniunctã. Nam si Gal. hic habet morbos

Galenũ tuetur ob errorem codicum græcorum.

Præseruatio contra quã causam pugnet.

Cur causas procatarcticas omittat.

De causa cõiuncta disputatio.

rari ſublata ipſorum cauſa & non eſſentia, vt male ver- Leonicenus, quam quęſo aliā cauſam intelligere poſ-inus quàm coniunctam? nam ſi antecedentem intelli-ret, non fieret vtique curatio, ſed præſeruatio, vt ille ecedentibus verbis oſtendit. Coniunctam ergo cauſam elligat neceſſe eſt, quę datur etiam in morbis factis, vt hoc etiam loco patet: & quis dubitat illā dari in omni orbo. Nam, ſi morbus eſt vitium, quod naſcitur ex moderatione & inęqualitate facta à calido frigido, hu-do, & ſicco, non poterit vtique abigi, niſi inęqualitas tollatur, & ea qualitas, quæ inæqualitatem & immo-rantiam parit: atque ipſa inæqualitas & immoderan-, eſt coniuncta morbi cauſa: calor verò aut alia qua-as remotior cauſa eſt: prohibita tranſpiratio, & ob-uctiones remotiores adhuc cauſę: humores craſſi vel bides obſtruētes, maximè recedunt à morbo inter cau-antecedentes. Omnium vero maximè, cauſæ proca-cticæ, vt cibi craſſi & viſcidi, qui obſtructiones gi-unt in corpore. Videant ergo illi quomodo lapides in ſica, & obſtructiones venarum poſſint morbos vocare, n ſint remotę cauſæ morborum. Sed qui progreſſum orant inter cauſas, à remotiſſimis ad propinquiſſimas, lias à morbo diſtinguere non poſſunt, & ignorāt, quid vera morbus ſit, non poſſunt hæc intelligere, & vno rbo authoris ſtatim confunduntur. Si enim audiunt l. dicentem morbum eſſe vitium corporis, & ſanitatē rfectionem quandam, intelligere profecto deberent, quæ ipſi putant eſſe morbos vt lapidem, obſtructio-m eſſe cauſas morborum, & nō morbos: quia vitia non t, ſed vitiorum cauſæ. Rectè quidem hoc loco ſcribit l. non eſſe ipſum morbum, qui primo actionem læ-t, ſed morbi ipſius cauſam, ſcilicet coniunctam, vel po-s coniunctæ proximam. Non enim eſt perfectio, quæ cōſtitutione bona noſtri corporis reperitur, quæ actio m edit bonam, nec vitium quod in ea eſt, quod ean-m lædit: hæc enim agendi vim non habent, ſed ca-r, & aliæ qualitates quę conſtitutionem optimam ef-iunt, vel illam lædunt, dum inter ſe æqualiter vel æqualiter temperantur. Hæc enim ſunt, quæ agunt, t certè corpus per illas, illiſque remotis, morbi pellun-

Sanitatem, & morbum non eſſe proximas, vel etiam remotas actionis cauſas.

Curare præseruare qui dicantur.

tur, & sanitas recuperatur. Illud solũ addere in hac re v… lo, melius esse si dicamus ægrotantia corpora solum c… rari, quàm si dicamus quędã ex illis partim curari, part… præseruari. Ita enim distinguuntur melius officia, si dic… mus, hæc curari: illa verò quę periclitãtur cadere in mo… bos, pręseruari. Ac in re quidẽ nullus fit error, & in n… mine solũ est quæstio, si dixerimus nos pręseruare, cu… sanguinem mittimus, & curare cum calorem proxima… causam morbi refrigeramus: & hanc nostrã opinionẽ s… quitur Gal. in lib. 11. methodi medendi cap. 2.

Curatio vero vnam præcipuam ac communiss… mam habet intentionem, ad id, quod est dis… positioni auferendæ cõtrarium, ex hoc siqu… dem genere sunt causæ illæ omnes, quæ san… tatem efficiunt. Secundum partem vero e… vnicuique dispositioni contrariis: calido igi… tur affectui causa frigida contraria existit… frigido autem calida eademque in cæteri… proportione, etenim si omne immoderatum est præter naturam, moderatum vero secun… dum naturã, necesse est omnino, vt immode… ratum ab immoderato cõtrario ad mediocri… tatem redigatur.

Proposuit Gale. curationem conuenire morbis factis: præseruationem vero futuris: præseruationẽ vero & curationem morbis qui sunt in fieri. Nunc sigillatim docere instituit, quæ causæ salubres prædictis rebus cõueniãt, & primum agit de curatione: quam dicit fieri per contraria remedia dispositioni, quæ auferenda est: & id docet partim exemplis, partim ratione: exempla autem sumit tum ex generali, tùm particulari contrarietate. Constat enim sensibus contrarium expellere contrarium, & singula contraria oppugnari à propriis contrariis, vt calidum à frigido, humidum à sicco: ratio autem, qua vtitur ad idem probandũ, sumitur à ratione motus. Cum enim motus omnis fiat de contrario in contrarium: in expul

...ne autem morborum mutationem quæramus, & non ...ruationem, merito fit, vt curatio, quę nihil aliud est, ...m mutatio à morbo ad sanitatem, & ab ægro ad sa...n, per contraria perfici debeat. Sed dubium est, quæ ... ista contraria, quæ mutuò inter se pugnăt. Nam Gal. ...it vnum contrarium dispositionem, quæ auferri de...,alterum verò, remedium, quod ei dispositioni est cō...rium: sed cum non explicet, quid intelligendum sit ... eam dispositionem, non etiam patere potest alterius ...trarij natura, & ipsius contrarietatis ratio. Porro cum ...t de curatione morborum, facilè credere quis posset ...m nihil aliud velle intelligere per contrariam dispositionem, quàm morbum ipsum, & sponte quidem con...dent hanc interpretationem, qui causam coniunctam ... morbis ignorant, & putant remedia curatiua con...a morbum ipsum pugnare, & non contra aliquam ...orbi causam. Sed illorum opinionem & errorem eui...nter refello ex Gal. verbis in hoc contextu positis: Ait ...im immoderatum ab immoderato contrario ad me...ocritatem redigi. Itaque si dispositio quæ auferenda ...t, est ipse morbus, & per suum contrarium tollitur, ...it profectò sanitas adhibenda pro remedio: nihil e...m morbo contrarium est præter sanitatem. At sani...s moderata res est, non immoderata: quare non con...a morbum remedia adhibemus, sed contra causas mor...orum, nempe contra calorem, frigus, humidum, siccum, ...uæ inæqualitatem, & morbum pariunt, suo excessu: & ...ropterea rectè scribit Gal. qualitatis vnius excessum, ...ontrariæ qualitatis excessu, emendari: & ita morbum ...xpelli, à contrario, id est sequi expulsionem morbi re...nota qualitate, quæ excessum peperit in corpore, & ex ...o morbum, & sanitatem ipsam sequi, ex contrarietate, & ...ctione duarum excedentium qualitatum. Nam vtraque ...xcedente pariter qualitate, mediocritatem sequi necesse ...st, & ex ea sanitatem. Non ergo contra morbum, aut ...anitatem pugna aliqua fit: quoniam nec morbus nec sa...nitas agendi vim habent, & si inter se contraria sunt, sed ...qualitates, ex quarum actione excessus & moderantia in ...nobis succedunt. Constat igitur nos in curatione mor...borũ nec primo, nec per se pugnare contra morbũ ipsum,

Disputatio quid per cōtrariam dispositionem intelligat in curatione.

Curationẽ non deberi morbo, nec remedia pugnare cōtra morbum.

qui sponte cedit pugnæ, & illam sequitur: sed cõtra morborum causas, calidũ inquàm, frigidum, humidũ & sicci. Cæterum contrarietatis nomine in curatione peragenda, vt Gal. in lib. 11. meth. medẽdi cap. 12. annotat, intelligimus, non solũ propria contraria, sed etiam alia opposita. Nam calidũ frigido est contrariũ, & humidum sicco: A leue aspero, magnum paruo, rarũ denso, & quod secũdum naturã est ei, quod est præter naturam (vt inquit Gal. lib præcitato) & alia multa quæ morbos faciũt & tollũt, proprie cõtraria non sũt sed alio oppositionis modo inter se diuersa, quæ oppositio sufficit in curatione: adeo vt Gal. dictum ab omnibus medicis receptum: nẽpe quod curatio fiat per contraria, idem sit eodẽ authore teste, ac si dicamus curationem fieri per opposita. Qua quidẽ in re videndum primũ est, an sentẽtia hæc pœnitus sit vera, & vniuersalis: vt idẽ author eodem loco probat. Nam cõtra id facere videtur, quod febricitãtibus sæpe succurramus per remedia calefaciẽtia, & euacuãtia: & concoquentia, quæ feb. contraria non sunt. Scribit præterea Hipp. in Aphorismis tetanũ id est, cõuulsionem factam à frigida pituita, frigidæ aquæ perfusione sanari, & dolorem tolli dolore, vulgata est sciẽtia, & vomitu vomitum sedari, & alui fluxũ sisti purgatione. Scribit præterea Gal. maniã mediocrem ex stasi id est, vehemẽti mania tolli. Hæ dubitationes facilè soluuntur, distinguendo quod per se fit ab eo, quod fit per accidẽs, & spectãdo quid contrarium sit coniunctæ, aut remotiori causæ morbi. Nam cũ frigida aqua sanat tetanum, id per accidens fit. Externa enim refrigeratio in validis corporibus calorem intus auget, qui postea pituitam conuulsionis causam concoquit & dissipat. Febrilis calor nõ tollitur vacuantibus, & calefacientibus, quia hæc non sunt remedia ipsius febris: sed humorum frigidorum putrescentium, quibus excalefactis, concoctis, & euacuatis, vnà desinit calor febrem immediatè faciens, vt qui non amplius habeat fouẽtem causam. Quod si febris vehementer vrget, tunc ipsa postulat etiam propria sibi remedia & illa sumuntur à refrigerantibus. Alui fluxus & vomitus curantur euacuationibus, per quas educuntur humores, qui naturam irritant, & stimulant ad excretionem, quæ fit per vomitum, vel deiectionem:

Contraria quomodo in curatione intelligenda.

An curatio semper fiat per opposita.

d quod euacuat, opponitur ei, quod replet, & id quod
it illud, quod molestabat, oppositionem cum illo fa-
Cæterum si dolor tollitur dolore, veluti cum abscef-
n incisione vel cauterio aperimus, id per accidens e-
n fit: quoniam euacuare non possumus humorem in
cessu contentum, nisi cum remediis dolorificis: At
quod reuera curat, est euacuatio, non dolor ipse. Ma-
cum abundè excesserit, curatur, non à se ipsa qui-
n, sed quia natura ab excessu mouetur contra causas
de molestantes: atque ita fiunt crises vigente mor-
, quia natura tunc cogitur extrudere, quod erat mo-
tum: ad quod contingit abigi symptomata, quæ
s causas tamquàm vmbra corpus sequuntur. In iis er-
nulla est difficultas, sed maior fortasse in aliis, quæ
hanc rem pertinent. Nam cum morbi fiunt ex intem-
ie quatuor primarum qualitatum, quæ verè contra-
sunt, dubium est an fiat curatio per contraria. Nam
ere contraria sunt, plurimum inter se distabunt re-
dia, & morbi, & morborum causæ. At cùm exigui
t morbi, qui parum à mediocritate corpora distra-
nt, paruos quoque oportet esse excessus remediorum,
modo æqualia debent esse remedia, & affectus quos
puguamus, hanc dubitationem soluunt nonnulli in-
pretando contraria, quæ non plurimum semper in-
r se distant, sed quomodocúnque: Et hanc opinio-
m videntur accepisse à Gal. in vndecimi Meth. cap. 12.
rum hi videntur mihi in ea re falli. Nam parui excef-
s morbum non faciunt: Quare nec remedia paruo re-
ssu recedent à mediocritate. Oportet enim duos ad mi-
s esse gradus affectionis præter naturam, si morbus
e & dici debet: Id quod probo ex iis, quæ scribit Gal-
gradibus medicamentorum in libro de simplicibus.
onit enim quatuor solum gradus in omnibus medica-
entis alterantibus, & primum dicit sensu non depre-
endi, aut admodum obscurè: quæ verò in secundo gra-
calefaciunt, vel alio modo alterant, sensu euidenter
m deprehendi ipsorum vim & alterationem. Itaque si
orbosus non est affectus, vt Gal. censet antequam sen-
biliter actionem lædat, fit vtique, vt in omni morbo
uàmuis minimo recessus sit à mediocritate per duos

An curatio semper fiat per contraria id est, magnos recessus.

Cap. 7.

Quot gradus excessus oportet esse si morb⁹ sit.

gradus: & propterea omne remedium, quod morbis mederi potest, pariter oportet recedere à temperato auxilio per duos gradus: est autem magna distantia, & proinde contrarietas, vbi vtrinque fit recessus à mediocritate per gradus duos: quippe cum non sint plures, quàm duo gradus alij in medicamentis, vt nostram naturam perimant. Quæ enim refrigerant in quarto, aut calefaciunt, lethalia sunt: moriuntur ergo omnes, si excessus qualitatũ facientium morbos vltra quatuor gradus fiant: nimirum cum nullũ adesse possit remedium, quod pariter alterare possit: immo si ad quartum gradũ peruenerit morbus, nulla est salutis spes: propterea quod remedia quæ illis succurrere possent, mortifera sint. In eo quoque dubium est, quod scribit Galenus immoderatum ab immoderato cõtrario redigi ad mediocritatem. Id enim non videtur in omnib' morbis verum esse. Si enim luxatum sit membrum, remedium non petimus ab immoderato contrario: mediocritatem enim assequimur properando in propriam sedem: id quod sanè non fit, sumendo aliquid immoderatum, quod resistat immoderato. Sic cum excidimus superfluũ digitum, aut pus vel aliam materiam euacuamus, remedium non petimus ab immoderatis: illa enim obsunt. An dictum Galeni solum debeat intelligi moderatione, quæ ex mistione nascitur, & temperie. Non, n. contraria quæ ad mistionem veniunt, si excedant, temperari possunt, nisi per excessum contrarij. Non enim calidum, quod violat temperiem, potest ad mediocritatem duci, nisi per frigidum. Duo igitur gradus caloris postulant duos gradus frigidi, & plures gradus vnius, postulant plures gradus alterius contrarij si mediocritatem, & sanitatem consequi volum'. Quare meritò Gal. hic vbi agit de remediis morborum, qui consistunt ex intemperie, & excessu qualitatum, scripsit immoderatum, ab immoderato contrario ad mediocritatem redigi. In aliis verò morbis, qui non fiunt per mistionem qualitatum, & causarum morbi, sed per compositionem & structuram vitiatam, eadem non est ratio.

Morbos omnes lethales qui quartũ gradum excedunt.

An omnis curatio fiat per immoderata.

At manifestum est, quòd secundum potentiam, non autem imaginationem & calefaciens, &

frigerans, & quæcunque alia huiusmodi oportet assumere. Voco autem secundum potentiam, quod re ipsa verè tale existit, quale dicitur: secundum imaginationem autem, quæ ex prompto quidem sensu, tale esse imaginamur, cum tamen vere tale non sit. Sed qua sit hæc ratione distinguenda, diximus in his libris, in quibus de simplicium medicaminum potestatibus agitur.

Cum dixisset curationem morborum qui fiunt ex intemperie, fieri per contraria, & hæc duobus modis intelligi posse, nunc admonet, quo modo velit in hoc loco contraria sumi, & dicit quòd intelligere oportet contraria quæ sunt secundum suam vim, & potentiam talia, non autem secundũ imaginationẽ: & explicat illud esse secundum potentiam tale, quod re ipsa verè tale existit, quale dicitur: secundum imaginationem autem, quæ ex prompto sensu talia esse imaginamur, cum tamen verè non sit: & addit prætere a se docuisse in libris de simplicibus rationem & modum, quo hæc inter se distingui possint. Intelligit autem Acachias illa re vera talia esse, quæ ita sunt à natura facta, non autem ascititia qualitate donata: veluti esset Euforbium niue refrigeratum. Cuius quidem interpretatio repugnat authori, & naturæ. Nam ad curationem morborum nihil refert assumere, quæ natiuam, aut acquisititiam vim habent alterandi: nam dolentes partes refrigeratásque aqua & linteis exinde factis rectè curamus. Alij verò sunt, qui intelligunt illud esse re vera tale, quod per se, & non per accidens tale existit: quorũ etiam interpretatio damnanda est. Nam (ut superius ostendimus) Hippoc. in curatione Tetani ad calefaciendam, & dissoluendam pituitam aucto intus calore, adhibet frigidæ aquæ perfusionem: quare ego aliter hæc interpretor: illa inquã esse reuera talia, quæ vim & potentiam habent, siue facultatem faciendi, quod ab illis quærimus, calefaciendi inquàm, refrigerandi, aut aliud faciẽdi in corpore, siue id propria, siue ascititia facul-

Reuera talia quæ sint & Acachiæ errores.

tate, siue per se, siue per accidens id præstent, quod quęrimus: Illa verò dicũtur: secundum imaginationem, & aspectum, vel etiam aliquando aliis sensibus talia esse, quæ talem vim non habent, qualem aspectu iudicamus esse: picem enim, galbanum, & mel liquefactũ, humida aspectu iudicamus esse: quæ tamen vim non habent humectandi nostrum corpus, sed potius exsiccandi. Sic emplastra omnia, quæ cedunt digitis, & mollia sunt, propterea non habent vim emolliendi, sed quædam exsiccandi, alia indurandi, alia digerendi, alia aliud faciendi, pro virtute & facultate rerum, ex quibus illa sunt confecta: Id ergo est, quod scribit Gal. non esse sumẽda contraria, & calida, frigida, humida, sicca, secũdum imaginationem, & philosophicam tractationem, quæ alio modo humidum, siccum, & alia huiusmodi definit, quàm faciant medici. Illi enim humidum definiunt, quod alieno termino facilè continetur: siccũ verò, quod suo facilè, alterius verò termino difficilè terminatur. At Medici illud appellant humidum, quod humectandi: siccum vero quod siccandi nostrũ corpus vim habet. Quomodo verò has facultates medicamẽtorum explorare & dignoscere debeamus, docet Galenus in tribus primis libris de simp. Et summa rei ferè hæc est, quòd in nostris corporibus, ad quæ dicuntur medicamẽta esse calida, frigida, aut alia virtute prædita, fiat experimentum. Quippe cum quędã nos purgent & calefaciant, alia verò animalia nutriant, & non alterent. Deinde vult fieri experimentum in corporibus intemperatis, egrotantibus simplici, & composito affectu. Prętere a explorandũ esse iubet, an admota medicamẽta, quàm diu nos contingunt, idem præstent vel diuersum. Hæc & similia documenta affert, quæ mei instituti non est hoc loco commemorare, præsertim quòd ab ipso authore in opere præcitato facilè disci possint.

Talia secũdum imaginationem & sensum quæ dicantur.

Quomodo medicamentorũ facultates dignoscendæ sint.

Ad inuentionem autem salubrium causarũ quæcunque quidem, vt ad eam, quæ iam facta est, egritudinem causæ salubres existunt, via illa doctrinæ vtendum est, qua id quod imaginamur, ab eo quod talem habet potestatem se-

paretur, quecũque vero, vt ad eam quę adhuc fit, & hac eadem, via neque non illa præterea ex qua ægritudinum cauſæ inueniuntur.

Poſteaquàm oſtendit Gal. in Curatione morborum, qui facti ſunt, & qui ſolam coniunctam cauſam habent, pugnandum eſſe, per vnum genus contrarij remedij, quia vnum ſolum eſt genus mali, nempè morbus ipſe: nũc docet quid faciendum ſit in morbis, qui fiunt, & dici duplici contrario eſſe ſuccurrendum, vno quidem contra morbum: qui iam factus eſt: Alio verò contra cauſas antecedentes ipſius morbi. Vt enim hæc inter ſe ſunt diuerſa, ſic remedia diſcrepantia eſſe oportet, vt propria contraria adhibeantur ſingulis affectibus. Sunt autem ſumenda contraria, quæ reſiſtant cauſis, vt illa, quæ reſiſtant morbis ſecundum virtutem & facultatem, non ſecundum ſolam apparentiam, & ex eo, quòd actu talia ſint.

Eſto enim, ſi ita contigerit, in humoribus putreſcentibus accendi febrem, indicatio in huiuſmodi eſt euacuatio, & alteratio: hæc quidem quæ putredinem finiat, manente adhuc ſubſtãtia: euacuatio vero, quæ totam ſubſtãtiam, ex corpore educat. Sed dictæ quidem alterationis ſpecies concoctio exiſtit: quam vbi inuenerimus, à quibuſnam cauſis fieri cõtingat. tunc vtique eorum, quæ hoc pacto ſalubria ſunt ſcientiam tenebimus.

Admonuit in ſuperiore oratione Galenus in morbis, qui adhuc fiunt, pugnandum eſſe, non ſolum contra morbum ipſum, ſed etiam contra cauſas fouentes & augentes morbum, idque faciendum eſſe per propria contraria. Et quoniam res hæc deſiderabat aliquam probationem, vt facilius intelligi poſſet, exemplum proponit ex curatione febris putridæ: quæ cum fiat ex humoribus putreſcentibus, quærit quæ remedia ſint neceſſariò adhibenda contra ipſos humores: & dicit duo illa eſſe, euacuationem ſcilicet & alterationem, & interim explicat qualem in-

telligat alterationem & euacuationem, & quid illæ pr[...] ſtent, & per quæ fieri poſſint. Alteratio inquit eſt, n[...] ſimplex & qualiſcumque, ſed concoctio, & illa eſt in qu[...] quę putredinem finit, manente tamen ſubſtantia putrid[...] Euacuationem autem talem eſſe adhibendam, quæ tota[...] ex corpore ſubſtantiam, putridam inquam educat. Qu[...] verò concoquere poſſint, & concoctionem iuuare, hic n[...] docet: euacuationis verò differentias, & remedia, qu[...] vacuare poſſint, ſubiungit. Hæc eſt Galeni ſententia, qu[...] multa poſtularet, quæ hic ſupponuntur, declaranda. N[...] cum de putredine mentionem faciat, à qua petitur vni[...] uerſa ratio curandarum febrium putridarum, eſt vtiqu[...] agendum de putredinis natura, differentiis, cauſis, modo, quo fit putredo, ſed quoniam hæc nos in opere noſtro de febribus diligentius fortè quàm alij hactenus fecerint, enarrauimus, & illa aliquando deo fauente edemus, ideo integram huius rei tractationem hoc loco prætermittemus, & ſolum ea attingemus, ſine quibus hæc intelligi non poſſunt. Illud itaque imprimis conſtare volo putredinis nomen ſumi à Galeno pluribus modis, etenim in libro quinto de Simpl. cap. 5. ſcribit medicamenta, quæ cauſtica ſunt, ſed nō vehemēter, & ſimul eſſentię tenuioris, putrefacientia vocari, ſed nō propriè: ea vero propriè putrefaciētia cenſet eſſe, quæ ſimul calefaciunt & humectāt. Quinetiā libro primo de diff. feb. cap. 7. putredinem humorū vocat, in qua natura etiā vincit, vt in abſceſſibus, & ſalutaribus febribus cōtingit: vocatúrque in abſceſſib^9 talis putredo ſuppuratio: ea vero, quæ in venis fit, ſuppurationi proportione reſpondens mutatio: eſtque in ea ſedimentum, quod in vrinis apparet, id, quod in abſceſſibus pus: ac huiuſmodi putrefactionem, concoctionem etiam vocat: non quòd ſimpliciter concoctio ſit: ſed quòd (inquit) aliquid in ſe contineat, concoctionis, ideò non ſimpliciter putredo dici debet. Nam quæ ſimpliciter eſt putredo, nihil recipit concoctionis, nihilque in ea aſſimilatur, ſecundum ſubſtantiam, vel qualitates, vt in gangręnis apparet, in quibus partes affectas abſcindere neceſſe eſt, propterea quòd perfecta eſt putredo: ſicut etiam in febribus lethalibus, in quibus humores nullam coctionem admittunt. Sunt igitur tres mutationes, vna in qua

Putredinis nomen plura ſignificare.

Alterationes tres fieri in humoribus diuersas.

bstantia, & qualitates assimilantur, dicitúrque hæc
mpliciter concoctio: alia vero est, in qua nec assimi-
litur qualitates, nec substantia, & hæc simpliciter di-
tur putredo. Tertia porrò est mutatio, in qua quali-
tes quidem vt diximus similes redduntur, vnde pus,
sedimentum, alba, lenia, æqualia, & minimum fœ-
da conspiciuntur: cæterum substantia ipsa assimilari
quit: idque non semper propter materiæ vitium, vt
nsuit Galenus quinto de Simp. qui ideo pus prorsus
similari non posse tradit, quòd ex materia semimala
nstet, nam ob imbecillitatem alteratricis facultatis,
l caloris vitium, idem accidere posse quilibet intelli-
t, qui nouerit res non perfici, vel materiæ, vel agen-
s vitio. Hanc mutationem nunc concoctionem nunc
utredinem meritò vocat Galenus, quòd scilicet partim
m putredine, partim verò cum ipsa coctione conue-
at. Habent tamen aliquid commune, tum hæc, quæ
miputrida, tum illa, quæ prorsus sunt putrefacta, cu-
s ratione putredinis nomen vtrique competit. Est por-
ò illud commune putredinis essentia & natura: quare
efiniendum quid putredo sit, vt tum hæc, tum alia,
uæ sequuntur intelligi possint. Est postquam materiam
anc aggressi sumus, præstat, vt illam pro dignitate tra-
temus: præsertim quod extet de hac re libellus Remi-
ij Meliorati infamis, ac dignus certe eo authore, & aliis,
ui cum in illo negotio tam egregio & arduo communi
pera iuuerunt, contra me de hac re scriptus: cui vno &
odem negotio hoc in loco satisfacere possum. Ignoscēt
rgo mihi beneuoli lectores, si prolixior fuero quàm ipsi
ortè velint, aut ego instituissem. Nam ei qui pro ho-
ore suo & veritate certat, nihil vitio dari debet. Præ-
terea cum nemo ob incertitudinem vitæ & occupatio-
nes quæ continuè accidunt, certò quicquàm polliceri
possit, boni hanc meam operam omnes consulent, ex qua
vt spero) non parum commodi, & voluptatis susci-
pient. Igitur putredinem, vt ab ipsius genere ordiamur,
quidam volunt esse alterationem, his argumentis per-
uasi. Primò quòd inter mutationes, quæ alteratio-
nes sunt, putrefactionem soleat numerare Galenus ve-
uti cum mutationem quandam esse dicit, quæ substan-

De genere putredinis disputatio.

tiam, & qualitates materiæ assimilat: aliam, quæ qualita-
tes duntaxat: aliam autem quæ omnia dissimillima fac-
& primam vocat coctionem, secundam suppurationem
tertiam putredinem. Item cum putrefacientia dicit es-
illa, quæ calefaciunt, & humectant: assimilare enim a
dissimile facere, est alterare: si putrefacere, est calefacere
simul & humectare: aut si à calefacientibus, & hume-
ctantibus putrefactio nascitur, alteratio vtique videb-
tur esse. Addunt quòd caloris passio dicatur esse ab Ari-
stotel. huius autem sicut & aliarum qualitatum mutatio
alteratio fit, non autem generatio vel corruptio, quæ a
composita & substantias pertinent. Verum de Aristo. po-
stea. Galenus autem putredinem inter alterationes po-
suit: non quòd solùm alteratio sit, sed quòd aliquid cum
illa commune habeat. Nam dissimile quidem facit putre-
factio: Verum præter dissimilitudinem, addit corruptio-
nem. Calida vero & humida, etsi primò alterant: tamen
illorum alterationem sequitur corruptio eorum quæ ex
qualitatibus, & elementis constant: nam caloris est ea gi-
gnere & corrumpere, vt Arist. 4. meteorum. Itaque putre-
do corruptio est, id quod curatio ostendit. Etenim partes
solidæ putrefactæ, sectionem, humores verò putridi, eua-
cuationem postulant, tamquam nequeat alteratio huic
malo mederi: quare optimè Aristoles primo cap. quarti
Meteo. putredinem dicit esse corruptionem: quod etiam
11. Metho. Gal. & passim alibi asserit: tametsi neuter illo-
rum docet cur corruptio sit. Nam quod aliqui dicunt Ari-
stotelem his verbis probasse, cum scribit ea, quæ secundũ
naturam corrumpuntur, in putredinem desinere, ridicu-
lum est: quandoquidem hæc verba potius videntur con-
trarium ostendere. Tamquam enim putredo aliud esset
quàm corruptio, scribit quæ corrumpuntur in putredi-
nem abire. Quod si per inductionem patet, quæ putref-
cunt corrumpi, non tamen propterea ratio id agnoscit:
est autem huius rei ratio, quòd corrupta ea dicantur,
quæ nunquam ad pristinam naturam redire sunt apta:
cuius generis cum sint putrefacta (vt antea ostendimus)
meritò putrefactio corruptio dicitur esse. Nunc viden-
dum est qualis corruptio ea sit. Scribit Aristoteles pu-
tredinem esse contrarium maximè commune, simplicis
genera-

Gal. cur putredinem dixerit esse alterationẽ.

Putredo quomodo ostendatur esse corruptio.

nerationis: quippe cum senectus, & ariditas via sint ad tredinem, & omnia quæ natura constant, corrumpantur per putredinem, si sponte sinantur corrumpi, & non mburantur, aut vi alia corrumpantur. Quam sentenm nostri æmuli, & Aristotelis recentiores interpretes hunt ad omnium rerum corruptionem, adeo vt nihil elementorum admixtione procreatum, in viuentium ptissimum genere esse putent, quod naturę suę relictum, c vi aliqua interemptum, in putredinem tandem non sinat. Itaque animalia, & plãtas naturali cursu per puedinem corrumpi illi volunt: quorum opinio quãtum t absurda, & aliena ab Arist. sententia, facile est mihi deonstrare. Nam illud primum ad id facit, quod habet ristoteles in libro de vita, & morte ab initio, vbi distinuens interitum naturalem ab eo, qui est præter naturam, efinit illum esse, cuius principium in reipsa est: hunc veo cuius principium est extrinsecum: At putredo prinipium habet extrinsecum, nempe calorẽ ambiẽtis: quod rist. libro quarto Meteorologicorum, & ipsi etiam teantur, putredinis præcipuum agens esse externum caloem. Deinde naturalis corruptio fit ab his, quæ sunt seundum naturam: sicut illa, quæ præter naturam est, fit causis quæ sunt pręter naturam. At illi tradunt putredinem fieri à calore extraneo: quem interpretantur præter aturam. Tertio corruptio animaliũ est, & dicitur mors, : Aristo. in libro de vita, & morte. At nemo dicet morm esse putredinem, aut è contra. Pręterea animalia, & antæ ab initio vsque ad finem semper exiccantur, & sictatis excessu tandem pereunt, expirante calore defectu i pabuli nempe humidi: quæ vero putrescunt authore ristotele, primo humida, postea sicca euadũt. Non ero semper siccantur, quæ per putredinem pereunt, si intem cum putrescunt, primo humida fiunt. Addo quod ristoteli scribat ea quæ putrescunt, intus sicca, exterius umida fieri: Contrarium autem fit in his, qui ætatis cura corrumpuntur. Nam si quid humoris in illis est, intus ontinetur: cutis verò, & partes externæ, rugosæ duræue apparent. Scribit item Aristoteles in his quæ putreunt, vermes, & alia animalia gigni, quę in pueritia maimè fiunt: in senectute vero numquam vel rarissimè:

Putredo cui generationi opponatur.

Corruptionem viuentiũ non esse putredinem

contrarium autem oporteret fieri, si modo senes natur. corruptioni, & putredini (vt illi volunt) viciniores sur Amplius si animalia posteaquam sunt orta, perpetu corrumpuntur, dissipante nostro calore subiectum na uum humorem, perpetuo vtique viuemus in putredin & cur fœtor nos nutuo non occidit: Grauissimè eni olent omnia, quæ putrescunt. Nulla ergo planta, n plantarum partes bene olerent, si perpetuam habent p tredinem adiunctam. Item si putredo est corruptio: illi volunt, quæ fit à calore paulatim absumente hum dum, humores qui sunt in corpore, putrefieri dicentú quando à calore naturali consumuntur & exiccantu quo quid potest absurdius esse? Nam aduersus putred nem exiccantia adhibemus, quæ illorum opinione illa augerent: nec non mortem tardarent exiccantia: ha enim putredini resistunt. At si putredo corruptio est an malis secundum naturam, quæ in viuentibus ætatis cur accidit, numquam posset fieri putredo in animalibus, ni in extrema senectute. Tunc enim solum deest calori hu midum. Postremo mors fit calore perpetuo dominant & dissipante: at putredo, & corruptio fit teste Aristotel dominantibus passiuis qualitatibus super actiuas. Ha bet quidem Aristoteles senectutem tendere ad putre dinem, & omnia quæ natura constant, & simplicite sunt generata, finiri per putredinem: non tamen propte rea dixit animalium, & plantarum corruptionem natu ralem per putredinem fieri, aut putredinem esse. Nam viuentium generatio simplex non est, sed composita e anima, & corpore, & illorũ corruptio non fit per putre dinem, sed à principio interno nempe à calore: qui v generationis naturalis, sic interitus secundum naturan est causa, & instrumentum. Obtinendo enim humi dum, & siccum, accedente postea anima, animalis facta est generatio: dissoluto vero postea & consumpto hu more ab ipso calore: deficienteque cum ipso humore, calore, anima suo vinculo priuata, nequit diutius in cor pore residere: quare sequitur animalis corruptio, quæ fit non per putredinem, sed per exiccationem, & marco rem. Cadauer vero ipsum vel cadaueris potius mate ria, quę simplicem habet generationem, ex solis humo-

ibus, & elementis, est, quæ per putredinem corrumpitur, ec alio modo naturaliter corrumpi potest: idque ex rincipio suo interno (vt postea ostendemus) & non à alore aeris ambientis. Nam siue in terra, siue in aere, si-e in aqua ponatur cadauer, sponte dissoluetur per putre-inem: & si id citius & facilius ei accidat in aere, quàm n alio elemento, & in aere calido facilius, quàm in fri-ido, & in terra pingui & fimosa, quàm in sicca, & ari-a. Rectè ergo dixit Aristoles omnia, quæ simpliciter unt generata, per putredinem corrumpi: sed numquam ixit animalium, & plantarum vitam naturaliter cor-rumpi per putredinem, vt in libro de longitudine bre-itate vitæ, & de vita, & morte, & Galenus in libro pri-no de sanitate tuenda apertissimè docent. Pereunt enim vt illi tradunt) viuentia omnia naturali cursu expirante alore defectu humidi. Senectus quidem via est, ad pu-redinem: quoniam propinqua est dissolutioni animæ à orpore, postquam manet cadauer, & truncus corporis, ui per putredinem corrumpitur: Non est autem ipsa se-ectus putredo: nec mors, quæ contingit in senectute, t per putredinem, aut putredo est, vt illi volunt: qui urpissimè in hac re errarunt, quòd non intellexerint, uid Aristoteles per simplicem generationem intelligat, um illi putrefactionem opponit. Non enim animalium eneratio est simplex, sed omnium maximè composita. Quare nec putredo illorum generationi opponi potest. Quod autem Aristo. per simplicem generationem nihil liud intelligat, quàm proximam rerum materiam, patet, uòd in libro quarto Meteorologicorum quatuor quali-atum actiones, & passiones (vt ait) solum ostendere ve-it: ab his autem qualitatibus anima non fiat, quæ est for-na viuentis: nec ipsa viuentia, quæ ex anima, & corpore onstant, vt ex totius libri tractatione patet. Deinde uod calori, & frigori ortum tribuat rerum: in genera-ione autem viuentium frigus non agat. Nam etsi calor frigore temperatur, non propterea frigoris dicuntur sse actiones. Deinde separatim Arist. docet actiones psius frigoris, quod vim scilicet habeat indurandi, in-rassandi, congelandi, & alia faciendi: quod etiam indi-ium est, illum instituisse docere cõpositionẽ communem

Cadauer simplicem habere generationem, & ob id per putredinem corrumpi.

Viuentia quomodo naturaliter corrumpantur.

Senectus quomodo est via ad putredinem.

Animalium generationẽ esse maxime compositã.

omnium rerum, quatenus materiam, & corpus sumun ab elementis. Nam in generatione animalium, quæ fi ex anima, & corpore, omnia elementa teste Arist. materiæ rationem obtinent: in quarto autem eo libro calori, & frigori agendi vim: patiendi vero humido, & sicco tribuit, tamquam velit solum efficere propriam singulis rebus materiam. Nam si de generatione viuentium egisset, semini & formatrici facultati caloríque celesti vt alibi præcipuam facultatem dedisset. Postremo docet causas concoctionis, cruditatis, putridinis, liquefactionis, indurationis, mollitiei, & aliorũ omnium, quæ non solum in viuentibus, sed etiam in aliis rebus contingunt, tanquam simplicem & communem tractationem instituerit, non viuentibus peculiarem, vt illi putant. Ergo putredo est corruptio simplici generationi opposita: quippe cum omnia ex quatuor elementis vel leuiter composita, vt aer noster, aqua, & terra, non aliter quàm per putredinem corrumpantur si sponte sinantur corrumpi. Nec contra id facit quod viuentia etiam per putredinem aliquando intereant, vt per febres putridas animalia, & partes illorum sideratione per putredinem corrumpuntur. Nam huiusmodi corruptio non illis est secundum naturam, nec ab interno principio, sed à violentis causis, & ratione subiecti corrupti. Et ideo anima recedit à corpore per huiusmodi mala, quia proxima materia est, corrupta, & ob id ineptum est, factum animæ subiectum. Iam vero cum pateat putredinem esse simplicem corruptionem & communem omnibus rebus ex elementis constantibus, vt solum ex illis constant. Sequitur, vt doceamus an putredo sit corruptio secundum vel præter naturam: nam in hoc dissensio non parua est. Et enim Galenus putredinem omnem tradit fieri à calore præter naturam, & propterea à corpore esse detrahenda, quę putrescunt, tamquam à natura nostra aliena. Arist. vero cogitur fateri putredinem esse secundum naturam: siquidē omnia quæ natura constant, & genita sunt, sponte & à seipsis corrumpuntur per putredinem, atque hæc simplici, & naturali generationi eo authore opponitur: siquidem naturali generationi, naturalis corruptio, & non præter naturam aduersatur. Præterea si mortem

Quid simpliciter generatio.

An putredo sit corruptio secundũ vel præter natura.

turalem in viuentibus in libro de longitudine & breui-
e vitæ ait esse, quæ ab intrinseco principio sit, opor-
profecto putredinem, quæ est naturalis corruptio re-
n, prout constant ex elementis, fieri ab interno princi-
, & propterea secundum naturam esse. Item si gene-
tio naturalis fit ab interno principio, necesse est vti-
e illius oppositum ab eodem etiam principio incipere
fieri. Contrarium vero fateatur oportet Arist. cum in
ro quarto Meteorologicorum scribit putredinem fie-
i calore aeris ambientis. Cuius opinionem etiam con-
mant interpretes omnes, cum aiunt putredinem fieri
alieno, & externo calore. Quod si ita est, sibi euiden-
r repugnat Aristoteles, quicquid alij dicant. Nam nisi
tuamus illa fieri naturaliter, & secundum naturam,
æ ab ipsa natura, & principio interno fiunt, tamquam
præcipuo, & proximo mouente, vniuersa Philosophia
rruit. Nec Aristoteli quidem defendere possunt Buc-
ferreus, & alij expositores illius libri, qui ideo putredi-
m secundum naturam esse interpretantur, quia cum ca-
re ambientis etiam concurrit calor naturalis & inter-
s rei putrescentis, qui augetur à calore ambientis.
am sic fatentur illi mixtam esse corruptionem, ex eo
od est, secundum naturam, & pręter naturam, si duæ
niunguntur causæ, interna & externa: atque necesse
ex hac opinione, vt putredo sit magis præter, quam
cundum naturam, si internus calor solum concurrit ad
m faciendam: præcipuum vero agens à quo motus
incipium, sumitur à calore ambientis. Deinde in aere
gidissimo caro, & aliæ animalium mortuorum partes
ndem putrescunt à solo interno rei putrescentis calore:
id enim aer frigidissimus in eo opere calefacere potest.
æterea cum vrgetur Buccaferreus alio argumento, dicit
tredinem non fieri ab eo calore, à quo fit generatio.
anc enim fieri à naturali, illam verò à calore extraneo.
Aristot. non vult. putredinem partim esse violentiam,
rtim naturalem: sic enim oporteret generationem sim-
icem, cui illa opponitur, esse partim naturalem partim
olentam: id enim oppositorum, & contrariorum ratio
igit. Postremo aqua ex fontibus, & puteis frigidissimis
mpta putrescit, non concurrente vtique illius calore,

qui profecto vel nullus est, aut ita exiguus, vt nullam v minimam illi vim in putredine tribuere possimus. N Aristotelem etiam vindicare possunt ab errore, qui aiu solem, & hominem generare hominem: quæ tamen e terna sunt, & secundum naturam generant: nam illi ign rant aliam esse rationem causarum vniuersalium, & æqu uocarum: aliam vero causarum particularium, & vn uocarũ. Vniuersales enim causæ externæ esse possunt, in mo sunt omnes, & pro diuersa materia quæ patitur, d uersos pariunt effectus: nec respectu illarum causaru spectamus, an illud sit secundum, vel præter naturam Proxima vero agentia naturalia interna esse oportet: modo natura est, quæ agit. Maneat ergo hoc inuiola bile præceptum, illa naturaliter gigni, & corrumpi, qu à natura sua, & interno principio patiuntur. Ex quo se quitur Aristoteles sua principia non seruasse, cum natu ralem coruptionem quærit à causis extrinsecis, relicti intrinsecis, cum modum ostendere non posset, quo pu trefactio fit ab interno calore, nihil conferente externo (id quod nos postea docebimus) & tunc putredo eri secundum naturam. Quando vero non à propriis prin cipiis, sed ab externis, & violentis causis putredo ori tur, tunc illa prorsus est prçter naturam: cuiusmodi est putredo aquæ, quæ totam putredinis causam accipit ab aeris caliditate aquæ indita à circunstante aere, nihil ad iuuante calore ipsius aquæ, qui nullus vt dixi est, vel nul lius ferme momenti: Ita vt tantus effectus, quantus est, putredo & corruptio, illi tribui non debeat, si modo effe ctuum magnitudo magnitudini causarum respondere de bet. Alia vero putrescunt partim secundum naturam: partim præter naturam, quæ scilicet tum ab externo tum ab interno calore mutuo se adiuuantibus putredinem patiuntur: quo modo cadauera in aere calido exposita per putredinem dissoluuntur, agente interno & externo calore. Vnde quæ ita putrescunt, breuissimo temporis spatio corrumpuntur, alia vero longiore. Hoc enim merito contingit ex actione vnius, vel duarum causarum. Quoniam vero Galenus appellat præter naturã illa esse, quæ mediocritatem conseruandæ naturæ conuenientem excedunt, rectè quoque putrediuem omnem præ-

Aristotelem non seruare suaprĩcipia.

Putredo quando sit secundum naturam.

Quãdo præter naturã.

Quãdo partim secundũ partim præter naturæ.

naturam esse statuit. Est enim præter naturam viuen- & earum rerum, quæ in viuentibus sunt, quod maxi- & solum quærunt medici. Ergo putredo aliquando undum, aliquando præter naturam, aliquando ex his ta corruptio. Nunc illud sequitur explicandum cuius putredo sit corruptio: nam & in hoc etiam non leuis dubitatio, à nemine (vt arbitror) hactenus post Aristo- m intellecta vel memoriæ prodita. Ait autem Arist. corruptionem caloris naturalis, qui est in humido: d suis principiis, & multis aliis repugnare videtur. m si ille in libro quarto Meteorologicorum ponit hoc ncipium, generationes, & corruptiones à calore, & fri- e fieri, non potest corruptio esse ipsius caloris: siqui- n nequit idem esse, quod corrumpit, & corrumpitur. terea si pollicetur se velle tractare actiones caloris, rigoris: passiones verò humidi & sicci, quo pacto di- potest calorem corrumpi: quod quidem est pati, vt eodem loco aperte testatur. Adde quòd si putredo ca- is esset vitium, non esset corruptio eo authore, sed alte o: alioqui falsò reprehéderet in libris de generatione corruptione antiquiores philosophos, qui mutationes litatũ generatiões, & corruptiones vocabãt. Pręterea ruptio est compositi non qualitatis, aut rei simplicis. plius, vt generatio fit, quãdo humidũ, & siccum vi ca- is, aut frigoris simul vniuntur: ita corruptio debet fieri ando humidum à sicco separantur, calor verò quo- do separari potest, aut quæ sunt in eo, quę diuisionem egrationem pati valeant. Respondent Buccaferreus, mei aduersari per calorem intelligi natiuum calidum, od substantiam calidam, & humidam significat. Illam m esse spiritum, qui est in animalibus, & gignitur ex riore parte sanguinis, & in plantis ex puriore parte ali- nti: sed illi malè sentiunt. Primum quòd Aristoteles n de calido, sed de calore loquatur siue de ipsa calidi- e, vt illius verba significant. Nam calidum duo qui- n significare potest, Galeno etiam teste, caliditatem licet ipsam, & calidum corpus: rectè enim vtrumque idum dicitur: caliditas verò ipsa solum significat qua- atem, vt albedo solam significat albedinem, nec vn- am sumitur pro corpore albo. Cum igitur Aristot. di-

Putredinem cur semper præter naturam dicat esse Gal.

Putredo cuius rei sit corruptio disputatio.

Aristot. notatur.

Caloris nomine quid intelligendũ in quo Buccaferreus reprehenditur

cat putredinẽ esse corruptionẽ θερμότητος id est, caliditati non possumus eo nomine intelligere corpus, & substantiam calidam. Quòd si in ipsa tractatione de putredine etiam vtitur calidi appellatione, non potest profectò aliud intelligere nomine calidi, quàm caliditatem: si modo caliditas ipsa in definitione posita est, nec iustum est, in eadẽ tractatione diuerso modo hæc sumere. Qua distinctione non intellecta frustra quærunt medici an iuuenes plus habeant calidi innati, quàm pueri: non enim de calido ipso est quęstio, cũ certissimum sit pueros plus habere calidæ substantię insitæ à principiis, quàm iuuenes: sed de calore ipso dubitatio est, an scilicet plures gradus caloris iuuenes habeant quàm pueri. Præterea si per calorem intelligeret calidum innatum, nugaretur. Aristoteles, cum putredinem asserit esse corruptionẽ caloris, qui est insitus humido. Si enim calidum innatum substantia calida est, & humida, nomineque caloris hãc intelligimus, temere post calorem adderet humidũ, vt potè, quod calidi nomine iam esset comprehensum. Adde quod si nomine caloris substantiam calidam intelligeremus oporteret pariter frigoris nomine frigidum innatum, & innatam substantiam frigidam intelligere. Nam vt caloris, sic & proprij frigoris affectionem putredinem scibit esse Aristoteles. Quinetiam refellit hanc opinionem putrefactio aquæ, quæ nullum insitum habet à natura calorem. Amplius cadauera & plantæ mortuę quæ putrescũt, quomodo pati possent putredinem? Nam in cadauere nõ est amplius spiritus ille, qui in viuentibus ex parte puriore sanguinis gignitur: nec in plantis iã mortuis, ex puriore alimenti parte, (vt illi volunt) amplius procreatur. Absurdum etiam esset mixta, quorum illi putrefactionem dicunt esse passionem, existimare corrupta & putrida, quod in illis solum spiritus quidã corrumpatur. Et multo quidem absurdior apparet in aliis quæ putrescunt ratio, vt in aqua, aere, metallis, quę nullum huiusmodi spiritum habere possunt. Et quomodo etiam in viuentibus putrefactio esse potest ipsius spiritus? Nam (vt inquit Aristoteles) quæ putrescunt prius humida fiunt, deinde sicca, & tandem cinis. An ipse spiritus in sui corruptione hæc pati potest? Et si solus hæc patitur, manebunt ergo aliarũ

rum ex quibus generatio est facta mixti, vnita & inte-
ra, vt quę nullam putredinem senserint. Postremo cum
Arist. generationis, corruptionis, & agendi omnem vim
tribuat calori & frigori, non tribuit spiritui, sed omni
enti, habenti calorem & frigus: & re vera actiones cõ-
ueniunt rebus non per se, sed propter calorem & frigus,
quod habẽt, tamquàm precipua actionum instrumenta.
Nam agentia aliam vim habent agendi per suam formã,
sed de illa Arist. in lib. præcitato non agit: quippe cũ nõ
consideraret viuentium generationẽ, sed simplicem: quæ nihil
aliud est, quàm generatio proximè materiæ, ex varia ad-
mixtione, humidi, & sicci, agente vel calido vel frigido.
Desinant ergo illi per calorem intelligere spiritũ aliquẽ,
seu calidam substãtiam in definitione putredinis. Quod
verò non possit re vera dici putredo esse corruptio calo- *Putredinem non esse caloris corruptionem vt Arist. scribit.*
ris, ex hoc patet, quòd nemo rectè dicet calorem putre-
fieri, aut putrefactum esse. Facit enim ille putredinẽ (vt
postea ostẽdemus) nõ autem putrescit. Quòd si putrescit,
primò fiet humidus, deinde siccus, tandemque in cinerem
& puluerem redigetur, & calor ipse erit mixtum: quare
mixtũ non generabit. Atque ex prædictis multa alia ab-
surda sequuntur. Nec etiam ad id facit, quod illi dicunt,
putredinem esse substantiæ corruptionem, etiam si sit ca-
loris corruptio: quippe cum calor in mixto forma sit. Sed
nostri ęmuli, qui hæc dicunt, non possunt se tueri, cũ scri-
bunt, calorem, qui corrumpitur in humido, esse subiectũ
putredinis: nõ ergo erit forma, quæ corrumpitur. Deinde
corruptio nõ est formę, sed compositi, si modo quod ge-
nitum est, corrũpitur, & illud est compositũ: fit autẽ ge-
neratio cum forma accedit materię: at ipsa forma nõ est
quæ gignitur, sed compositum, quod ex forma, & mate-
ria resultat. Vt ergo calor non dicitur gigni, cum res ex
elementis fit: sic absurdũ est, dicere eundem corrumpi,
cum mixti fit corruptio. Quapropter melius Gal. 11. me-
thodi cap. 10. definit putredinẽ esse mutationẽ totius sub-
stantiæ putrescentis corporis ad corruptelam, à calore
extraneo. Verum Galenus rectè quidem in hoc sentit,
quòd substantiæ dicat putredinem esse corruptionem.
Sed quod addit totius substantiæ, non rectè: neque enim
tota ipsa substantia rei nec singula, quæ in ipsa sunt,

putrescunt, & per putredinem corrumpuntur: sed illa solum, quæ materiam præbent: idem enim est materia & substantia hoc loco. Nam frigus, quod est in mixto, nec etiam calor, nec siccum, nec humidum (vt aliquid maius dicam) dicuntur re vera putrescere: sed quod ex humido, & sicco est factum compositum agente calore aut frigore. Nam sicut generatio non est caloris, aut frigoris, aut humidi, aut sicci generatio: sed totius compositi, quod corpus, & materiam sumit ex humido, & sicco, & ex illorum vnione componitur: ita corruptio debet esse ipsius vnionis, & eorum, quæ sunt vnita separatio: quare putrefactio nihil aliud est, quàm separatio humidi à sicco, agẽte insito calore rei putrescẽti, siue à natura, siue ab extrinseco, vt postea docebimus, inditus ille sit. Vnde apparent, & rectè dicũtur, quæ putrescũt, primò fieri humida, deinde fieri sicca, & in cinerem resolui. Nam humor, qui exactè cum sicco erat commixtus à proprio, & moderato calore: iam ab insito quidem, sed aucto separatur, & extra educitur, euaporátq; cum calore: ac separato penitus humido, siccũ, id est, terrena portio sola relinquitur. Est ergo primò, & per se corruptio, & separatio humidi à sicco, quia ista sola erant vnita, & materiam, & corpus dabant composito: calor verò, & frigus non sunt illa, quæ cum aliis vniuntur, sed quæ vnionem faciunt, vt Aristoteles initio quarti libri metheorum aperte scribit, ex humido inquàm, & sicco corpora constare, non autem ex calido, & frigido: quod etiam in libro de respiratione his verbis confirmat: humidum, & siccum materiam corporibus suggerunt omnibus. Et si interim omnia dicuntur vnita, & inter se temperata, quando de compositione viuentis agimus, in qua hæc sunt omnia tamquam materia, & alia est propria viuentis forma, nempe anima, quæ agentis vim habet. Propterea rectè Aristoteles scribit putredinem in his proprie dici, quę ex parte intereunt, cum à natura discesserint. Quam sententiam Aristot. expositores antiquiores non interpretantur: recentiores verò nostri philosophi dicunt illa ex parte interire, quæ non omnino intereunt, sed à natura sua recedunt, atque alterantur, possuntque etiam interdum ad illam reduci: sed illi aberrant. Nam si per putredinem calor & humor pœritus

Putredinem non esse corruptionem primo totius compositi, sed cõpositi ex humido & sicco.

Putrefactio quid reuerà sit.

Ex parte interire quid.

uanescunt, & finis solus absoluta putredine relinquitur, et putredo est corruptio, quomodo putrida verè possint redire ad suam naturam. Præterea quod dicit Aristoteles alia omnia igne excepto putrescere, quia ignis sunt materia, eam interpretationem eludit. Nec etiam recipi potest alia eorum interpretatio, quòd scilicet illa dicantur ex parte interire, quæ non intereunt tota. Nam putredo partes & totum inuadit, & ea quæ attingit, vitiat, corrumpítque: ridiculum autem est dicere partes illas putrescere, quas putredo non attingit. Aliam nescio quam interpretationem adferunt, quod scilicet illa dicantur ex parte corrumpi, quæ non naturaliter corrumpuntur. At Aristoteles dicit putredinem esse naturalem corruptionem eorum, quæ violenter non corrumpuntur. Ego dico Aristotelem rectè sentire. Nam quæ putrescunt, non primò, nec per se secundum se tota corrumpuntur, sed solum secundum materiam. Nam in putredine humidum à sicco separatur, & ob istam separationem compositum corrumpitur primò & per se. Nam ad humidi separationem factam à calore, sequitur postea humoris consumptio, & caloris euanescentia. Ad id pertinet, quod scribit omnia excepto igne putrescere, quia omnia sunt materia ipsius ignis: ignis verò ipse materiam non habet, quæ possit putrescere: humorem enim in se non admittit, quæ est pars præcipua materiæ putredinis. Illa igitur dicuntur putrescere, quæ ex parte, id est secundum suam materiam, quæ est pars compositi primò corrumpuntur, & illa dicuntur recedere à sua natura, quæ vel ob materiæ vitium, quæ natura quoque est, intereunt. Nam ob humidi à sicco separationem, calor qui est veluti forma rerum constantium ex solis elementis, cogitur abire: vel intelligendum est illa ex parte interire, cum separata fuerint à natura, id est, quando fit separatio humidi à sicco: tunc enim illorum natura & materia separatur, & ob eam separationem fit corruptio & putredo. Hanc si retinemus opinionem, tuemur quod Arist. rectè dicit, fieri generationem ex humido & sicco agente calore & frigore, & actiones tribuendas esse calori & frigori: passiones verò humido & sicco & his, quę fiũt ex hu-

mido & sicco. Igitur generare & corrũpere sunt officia caloris, & frigoris, generari & corrumpi humidi & sicci, vel illius potius quod ex humido & sicco patitur generationem & corruptionem. Nam cum illa rectè vniuntur (vt diximus) generatio fit: cum vero separantur, fit corruptio. At verò si putredo propriè est corruptio vnionis & compositi ex humido & sicco, cur Aristotel. dixit caloris insiti eam esse corruptionem. An id fecit quòd putaret calorem ipsum putrescere, cuius scilicet putredo esset passio, minimè profectò: sciebat enim corruptionem omnem esse cum separatione, & cõuenire his, quæ vniri possunt, & separari, quæ calori ipsi non conueniunt. Sed in definitione putredinis comprehendere voluit, vtrumque, scilicet id quod corrumpit, & illud quod reuera corrumpitur. Corrumpit enim calor violentius agendo in humidum, & sic illud separando à sicco. Et quoniam calor qui corruptionem facit, non est moderatus, nec obtinet suam debitam qualitatem, sicut erat cum generabat, & coniungebat humidum cum sicco, ideo exprimere voluit naturam putrefacientis caloris, & appellat illum corruptum, quasi dicat vitiatum, non purum & mediocrem. Sed infectum à fuliginosis excrementis à re ipsa eleuatis, vt postea ostendemus: non quòd reuera, & propriè loquendo de corruptione, calor ipse sit corruptus. Nam (vt diximus) calor non separatur, cum non sit vnitus & compositus, nec perit in putredine, vt his accidit, quæ verè corrumpuntur, sed augetur. Est ergo talis sententia Arist. putredo est corruptio substãtiæ & compositi ex humido & sicco, facta à calore vitiato, agente postea in humidum, & agendo, separãdo ipsum à siccitate. Sed ista postea melius patebunt, cum modum quo fit putredo, ostendemus: ex quibus quidẽ patet, qualis sit affectio caloris in putredine. Illud vero maiorem difficultatem habet, quod scribit Arist. putredinem esse communem affectionẽ frigiditatis proprię & caliditatis alienæ, & vtramque esse causam putredinis. Nam si dixit antea putredinem esse corruptionẽ proprij caloris, quomodo potest esse alienę caliditatis affectio. Deinde nulla ratione comprehendi potest, putredinem esse affectionem frigiditatis propriæ, quæ scilicet est in re ex elemẽtis indita in compositione rei. Nã si per

Calorẽ corrũpi in putredine quomodo intelligere poßit Arist.

An putredo sit affectio interne frigiditatis.

igiditatem intelligit caloris debilitatem vt videtur Ar. significare, error est. Nam debilis calor non est frigus senes calidi sunt etsi exiguus est in illis calor, si ad iunes, vel temperatos fiat collatio. Deinde interim cum putredo, nulla debilitas in calore apparet, sed vehemẽ omnis: propterea Bucaferreus hanc interpretationem icit. Nec etiam intelligit frigiditatem extrinsecã, quia a non facit putredinem nisi per accidens, & illius non test esse passio putredo, cum sit separata à re quæ puescit. Bucaferreus dicit propriẹ frigiditatis affectionem eo esse putredinem, quia cum calor innatus incipit diinui, frigiditas existens in membro & in humido, incit agere in calorem innatum, & ipsum corrumpit, & sic putredo corrumpendo calorem innatum: cuius quiem opinio est falsa. Nam quo signo videmus frigiditam vnquam vincere calorem, cum putredo fit. Ibi em semper est calor vehemens, donec cinis penitus sit paratus ab humido, & tunc iam est absoluta putredo. einde Arist. in definitione ponit fieri putredinem corupto calore interno ab externo, & non à frigiditate inerna. Præterea non esset passio ipsius frigiditatis si frigiitas non est quæ afficitur, sed afficit & corrumpit caloem. Nostri philosophi dicunt, ideo esse putredinem affetionem frigidi, quoniam caloris interitu cõsequitur frius, sed illi debebant videre, res non amplius putrescere, um calor periit, & cùm alio loco dicunt frigus per accilens conferre ad corruptionem compositi, quomodo ilius passio potest esse putredo. Nec docere quidem posunt, quomodo per accidens cõferat ad putredinem proria rei frigiditas. Confert autem in viuentibus & non in lliis, quòd debilitato calore plurima aceruentur excrementa: quę ex qualibet occasione obstructiones pariunt, & ipsa etiam prohibita trãspiratione putrescunt. Verùm vt liberè dicam quod sentio Aristot. Ille locus, vel corruptus est, vel falsus: nam vt animus concipere non potest, quomodo putredo possit esse affectio frigiditatis insitæ rei: ita falsitatem ostendit huius sententiæ Arist. ipse in tota tractatione de putredine, in qua semper prosequitur affectiones caloris interni à calore ambiẽte, nulla vnquam propriæ frigiditatis facta mentione. Si enim frigi-

ditas hæc illam vim haberet,quæ à frigido sunt facta
metalla,lapides, & quæ sunt concreta & aqua ipsa pu
in qua propria frigiditas dominatur,&alia multa frige
cta à natura,vel externis causis facilius putrescerent al
quæ plus habent caloris interni,aut externi : quod ex
rietiæ repugnat. Ego certè in ea sententia Arist.quiesce
non possum,quicquid alij dicant:nisi forte dicamus,illu
de putredine materiæ corporum viuentium vt postea
stendemus potissimum agere: illa autem prime moriu
tur,& ita calore influente destituuntur: ex quo frigidio
redduntur,& tunc putredo cadauera inuadit, quæ ant
fieri non poterat, dum influens calor simul aderat. S
hæc postea melius patebunt. Nunc verò quis sit calor q
putredinem facit, & qualis, docere aggredior. Scribit a
tem Aristot. putredinem fieri ab alieno calore corrum
pente internum, & proprium, qui est in re. Appellat a
tem alienum calorem, eum qui est in ambiente:sed qu
ambientis nomine intelligendum sit,nostri æmuli, & re
centiores nostri philosophi non intelligunt,& in eo quo
dicunt, Aristot. euidentissimè repugnant. Nam ambien
tis appellatione intelligi interpretatur non solùm aerem
ambientem,& aquam, sed etiam vapores consurgente
ex febricitantium corpore, qui febrem putridam exci
tant,& portiunculas partium internas, & externas, qua
alias in putredinem trahunt per contagionem, sub hoc
nomine comprehendunt:quoniam enim (inquiunt) va
pores illi fuliginosi retenti in corpore, caloremque na
tiuum augent,non sunt proprij humori,sed tamquam res
externa, ambientis, & externi calidi vim habent. Sed di-
cant illi quæso, si proprius non est huiusmodi vapor hu-
mori & calori interno, quo pacto potest author esse na-
turalis corruptionis? Nam vt illa quæ propria non sunt
rebus generandis,non possunt facere naturalē generatio-
nē:ita quæ propria non sunt,rebus corrumpendis, vtique
non efficient corruptionem secundum naturam,sed illam
violentam, & præter naturam. Prætetea ambientis ratio
non consistit in eò, quòd aliquid non fit proprium. Est
enim febris, & morbus omnis non proprius animanti:
an propterea hæc nos ambientia dici possunt. Quid ve-
rò absurdius est, quàm internam pomi, aut pyri, aut ca-

De calore qui putredinem facit.

Ambientis caloris nomine quid intelligēdum.

aneæ, aut alterius rei partem, quę primò putrescit, & vinas in putredinem trahit, ambientem has vocare. Amit enim quod alia continet, & exterius est, non quod cõnetur. Mirum etiam est, si vestes, & lintea, quæ nos amiunt, & cutem, dicamus ambientis nomine venire, & os putrefacere, ita enim in putredine essemus perpetua, t qui nobiscum illius causas perpetuò circumferamus. ed videant illi, an Aristot. huius suæ elegantis sanè interpretationis authorem habeant. Scribit ille. In frigore inus quàm in ęstu, & concreta minus quàm liquefacta, : feruentia, & multa, quàm sua contraria putrescere difcilius. At si vapores retentos intelligeret nomine ambientis, contrarium vtique accideret: quippe cum difcilius illi exire possint à multa & crassa substantia quàm auca & tenui: & à corporibus concretis, & in aere frido, quàm à non concretis rebus, & in aere calido: ferue centiáque plures in se gignunt & continent vapores quã lla quæ non feruent. Quid verò eo est clarius quod scrit Aristot. ideo per hiemem res minus putrescere, quàm er æstatem, quoniam inquit, calor in ambiente aere & qua exiguus est. Quo loco, & in aliis omnibus sequenibus, ambientis nomine nihil aliud intelligit, quàm aeem ipsum, & aquam ipsam ignem enim intelligere non otest, quoniam ille comburit, nec sinit res putrescere. Adde quòd ex prohibita transpiratione non accenditur alor, qui ætatis cursu consumit humorem, & naturaem, (vt illi volunt) interitum efficiat, sed calorem exciat violentum, & præter naturam: qui exiguo temporis patio humorem depascitur, & interitum præter naturam omittit. Cæterùm cum illi naturalem interitum dicant ieri per putredinem in animantibus & plantis, & hanc ieri vel ab aeris caliditate, vel ab obstructionibus, & fuiginosis excrementis non libere exhalantibus, nec pręter as causas, alias nouerint occasiones nostræ corruptionis, fiet vtique, vt qui in aere temperato & regionibus sub equinoctiali positis, aut tempore veris in nostra regione egunt & temperatè viuunt, ita vt nulla obstructio fieri ossit, numquã mori possint. Sed hos omittamus, qui niil in hac tractatione nouerũt, quod sit rectũ, & ad ipsum Aristotelem accedamus, qui horum omnium errorum il-

Aristotelem damnat tãquã authorem multorum errorũ in hac tractatione.

lis fuit causa. Cum enim posuisset putredinem esse naturalem corruptionem eorum, quæ simplicem habent generationem, & quòd generationem facerent calor, & frigus, cum humidum & siccum, temperare, obtinere, & regere possunt. Corruptionem verò tunc efficerent, cum apta non sunt amplius regere eam materiam, debebat profectò ex solis illis qualitatibus efficientibus, & ex sola illa materia, simplicem eam generationem & corruptionem elicere, nec efficiẽtem causam sumere ab aere & aqua, vel alia quacunque re ambiente & extrinseca, vel (vt illi sui interpretes volunt) etiam ab intrinsecis, quæ ex violentis & morbosis causis nascuntur. Hæc enim accelerare & tardare quidem possunt naturalem corruptionem, sed penitus impedire nequeunt: quoniam insita nobis sunt principia agentia & patientia, ex quibus quod secundum naturam est, necessario sequi oportet, nullo alio agente, vel patiente. Ergo hac sola ratione conuincimus Aristotelem non debuisse putredinis & corruptionis naturalis causam quęrere ab aere ambiente, qualiscumque ille sit. Quòd si non expressisset aeris caliditatem, quæ putredinem facere debet, tolerabilior esset error: sic enim multa euitarentur incommoda. Nam cùm cadauera animalium & plantarum putrescant tandem etiam in aere frigidissimo, vt in alpibus occupatis à continuis niuibus, & in puteis profundissimis, vbi aqua quantum esse potest frigidissima est, si à quocumque ambiente dixisset fieri putredinem, causa huius putredinis pateret, nempe ex ambientis frigiditate. At cùm solam caliditatem ambientis, huius corruptionis causam posuerit, dicant quæso ipsius interpretes, qua ratione in aere & aqua frigidissimis putredo fiat. Non enim (vt arbitror) negabunt carnes animalium immissas puteis, aut aeri frigidissimo expositas, putrescere posse: aut si nondum nouerunt, si experientiam consulent, facilè hoc discent. Fortè illi dicent, vt certè vnus dicit ex nostris Philosophis Aristotelis librorum Meteorolog. interpres, in aere frigido etiam fieri posse animalium interitum secũdum naturam, quòd perpetuò frigidus non sit aer vbi habitamus, nec cùm frigus viget adeò vehemens sit, vt trahendi vim aliquam non habeat: vbi autem aer frigidus admodum est, omnia

nia frigoris vehementia interire violenter, itaque fieri, vt cœli temperies dominetur, vbi animantes naturaliter intereunt: sic enim temporis processu calorem naturalem ambientis calore absumi. Verum qui ita sentiunt magnos committunt errores: primùm quòd corruptionem quæ tanta res est, tribuant exiguo calori in regionibus & locis frigidissimis: vbi fortè aliquando & vix ille sentitur, aut certè sine aliqua molestia. Deinde quod illi ad viuentium corruptionem trahunt, quæ ad putredinis causas pertinent. Dicant illi an carnes animalium non putrescant, si per quatuor, aut quinque menses exponantur in alpibus durante hieme, vbi illic omnia rigent, præsertim si in vmbra illæ reponantur: aut si adhuc in aere aliquem mentiantur calorem, frustula illarum carnium, integraque ipsa cadauera demittant in profundissimos puteos, qualis & quantus quæso illic erit calor, qui putredinem committere, id est, separare eleméta à se inuicem, & humidum euocare, & tandem solam cinerem relinquere valeat. Quòd vero aiunt violentum animalium fieri interitum in regionib⁹ admodum frigidis, ex hoc facile refello, quòd in extremis Germaniæ, Scythiæq; partibus, senes multi & illi quidem robustissimi inueniantur: quod satis ostendit, illorum senectutem & corruptionem naturalem nõ fieri à caliditate aeris, sed ab internis suis principiis, quæ cogunt omnia viuentia in omnib⁹ locis senescere, tandemque interire: & si pro diuersitate locorum hæc citius, aut tardius veniunt, omnes tamen naturaliter intereunt, cùm ad suam extremã senectutem peruenerint. Postremo si ad naturalem corruptionem viuentium requiritur calor aeris, & sufficit ille, qui aliquando forte ex sole excitatur, hoc saltem sequetur, quòd viuentia non senescant, nec ad corruptionem properent, cum latet sol, & frigus viget. Hæc ergo satis (vt arbitror) ostendunt putredinis causas non esse sumendas à rebus nos ambientibus calidis, aut frigidis, aut alia quacunque qualitate affectis, sed ab internis nostris principiis, & natura ipsa, quæ sola esse debet causa eius, quod est naturale, siue generatio, siue corruptio, aut aliud quidpiam sit. Nam vt experientia & ratio docent, nihil firmum & stabile ex ambiente sumi potest, ad quod omnes putredines refe-

Aristotelem nō posse docere quomodo à calore ambientis fiat corruptio interni & putredo.

rantur: hoc etiam huius erroris maximum est indiciu quod Aristoteles modum docere non possit, quo suum il lud ambiens, putredinem committat. Dicit enim amb entem calorem, natiuum corrumpere qui est in humid sed quomodo fiat ista corruptio caloris innati, & qu ipsum calidum innatum faciat in humido, non exprimi nec potest hanc tractationem omnibus putrescentib accomodare. Dubium enim est, an intelligere velit om calidum innatum quod est in rebus: quod si ita est, fi ergo putredo in viuentibus, & in animalibus corrup influente calore à corde. At ille est vnionis animæ cu corpore & proinde vitæ author, & mortis, non putredi nis, quę solum pertinet ad corruptionem materiæ ipsiu animalis (vti superius diximus.) Deinde non explicat a corruptionis insiti caloris nomine intelligere velit ipsiu incrementum, vel diminutionem, aut vitiatem, & infe ctam ipsius qualitatem. Pręterea aqua & terra, quæ natu ralem non habent calorem, sed extrinsecus sumptum a aere & igne, putrescere non possent: si modo (vt ille in quit) necessarium est in omni putredine natiuum calo rem adesse in re, quæ putrescit. Et quomodo quæso e corruptione sui caloris ita putrescere posset, vt extrinse cus & primò humida, intrinsecus verò, & tandem postea sicca euadat. Quis enim vnquam vidit in putrescent aqua hæc fieri? Communis ergo non est diffinitio putre dinis, si aquę & aeris putredo, qui etiam has humiditates & siccitates non patitur, in ea nō est cōprehensa. Putres cunt etiam metalla tandem, sed qualem quæso videmus proprij in illis caloris corruptionem ex aëris calliditate. Nam si aliqua ex illis putrescunt, in cauernis & ruinis do morum putrida reperiuntur, quò vix vnquam penetrat ambientis calor: integra verò illa seruantur, si soli ex ponantur. Quod etiam contingit linteis & pannis, quæ in vmbra conclusa situm, fœtorem & putredinem con cipiunt: aeri verò calidiori exposita, ab huiusmodi ma lis vindicantur. Hæc ergo de modo quo fit putredo ex Aristotelis sententia dicta sint: quæ vera esse illius inter pretes ex eo vel solo facile confirmant, quòd omnes inter se discrepent, & quæ singuli adferunt de modo quo fit putredo, agnoscātur nec rationi, nec experiētię cōsona

esse. Ait enim Buccaferreus in vno loco suarum lectionum, fieri putredinem, cum corpora mutantur ad calidũ, vel frigidum, vel humidum, verum per accidens: per se autem cum mutantur ad calidum: nam inquit cùm mutantur ad frigidum, diminuitur calor, qui postea facile alterari potest, & alteratus agere in humidum. Cum verò fit mutatio ad humidum, ab ipso suffocatur calor, & ita ignitur, humidũque postea dissoluit. Alio in loco inquit fit putredo, aucto calore innato ab ambiente, & ille auctus agit in proprium humidum, ipsũmque consumit, & ista auctio caloris est putredo, non humidi consumptio. Alio verò loco scribit putredinem fieri euanescente calore mixti. Alibi hæc etiam scribit, cum mixtum corrũpitur, proprium calorem à calore extrinseco deficere, & eo deficiente augeri innatam frigiditatẽ: & propterea etiam illam esse causam putredinis, quia defectus inquit proprij caloris causa est putredinis. In alio verò loco scribit calorem internum auctum ab ambiente, humidũ reuocare ad superficiem, & cũ illo exhalare: & propterea in rebus putrescentibus partes exteriores primũ humectari, postea verò fieri exiccationem, deinde putrediñẽ & corruptionem. Ac rectè quoque dictũ esse ab Aristo. omnia prętér ignem putrescere posse, quoniam alia omnia deficere possunt à proprio & innato calore: ignis verò calor & si remitti potest à frigiditate terræ & aquæ, tamen non potest putrescere, quia parum potest remitti illius calor manente igni sub sua forma: putredo autem est maximus recessus à proprio calore. Ex quib⁹ quidẽ patet ex illius opinione putredinẽ fieri euanescẽte calore mixti, & aucto ab ambiente, eodemque deficiente, & aucta innata frigiditate, & eodem diminuto & remisso, manente tamen sub sua forma, tum ob caloris suffocationẽ. Nostri verò æmuli, ne dicam nebulones putredinem fieri aiunt, cùm externus calor interiorem auget, materiamque ipsius consumit, nempe humidum, quo consumpto calor internus suo destitutus pabulo expirare cogitur, & tunc res viuentes (vt illi aiunt) intereunt, ac putrescunt. Recentiores verò Aristo. interpretes aiunt corruptionem fieri, cùm humor a siccitate disiunctus, per se fluit, qui tandem exiccatus, ipsam per se materiam aridam & siccam

Buccaferrei opinio de modo quo fit putredo, quæ improbatur.

relinquit: putredinis enim rationem & causam maxime positam esse in siccitate: quandoquidem putredine aut carie affectum nihil plane dicitur, quod humore omni ad extremas partes educto ac exiccato, siccum non manserit, vt senectus & ariditas ostendunt: fieri autem huiusmodi humoris eductionem & exsiccationem ab ambiente, quod suo calore internum calorem terminantem materiam dissoluit: non quod ambientis calor internum augeat, & ita postea humorem consumat. Nam imbecillus (inquiunt illi) adeo est senũ calor, vt concoquere non valeat, vnde pituita plurimum abundant senes, humorque in illis non deficit. Hi sunt modi quibus fit putredo ex aliorum sententia. Contra quos omnes communi hoc argumento vtor, quod illi ab Arist. dissentiant. Ait enim Aristot. corruptionem ac putredinem fieri, cùm passiuæ qualitates actiuis dominantur, id est cùm materia vincit agentia: illi autem docent putredinem fieri, quando agentia ab aliis agentibus afficiuntur, & etiam ipsa materia sui abolitionem ab agentibus patitur: nam dicunt putredinem fieri, cùm externus ambiens calor internum auget, vel debilitat, vel euocat, vel minuit, & humorem internum dissoluit, vel consumit, vel per superficiem trahit: his enim omnibus modis dicunt illi putredinem fieri: quæ omnia ostendunt calorem internum nihil pati ab humido, quod materia est compositi, sed ipsum calorem à calore ambientis affici, & hos calores humorem non solum habere in sua potestate, & regere, sed prorsus vincere & destruere: hocque solo argumento puto illorum opinionem & interpretationem pœnitus esse sublatam. Nam auulso fundamento, reliqua consistere nequeunt. Cęterum quomodo dicere possunt tunc putredinem fieri, quando internus calor periit, & expirat, & diminutus est. Videmus enim omnia quæ putrescunt, quandiu putredo durat, vehementissimum intus & in superficie habere calorem: quod febres putridæ & abscessus, & gangrena affectæ partes ostẽdunt, fimusque putrescens. Vnde Galenus ex stercore columbino putrescente testatur se vidisse ignem accensum: nulla ergo est in calore debilitatio nulla consumptio, sed omne incremẽtum caloris dum fit putredo. Nec humor quidem ipse deest tunc, cùm incipit,

Confutatio omniũ prædictorum ex principiis Arist.

crescit, & viget putredo: quippe cùm nequeat vehemens in rebus esse calor, nisi etiã adsit humoris magna copia. Cùm verò humor ipse deficit, & calor & putredo quoque minuuntur: atque absoluta putredine, nihil amplius superest humoris, vel caloris, sed solus cinis relinquitur: quare Buccaferreus euidenter errat, qui post humectationem & exsiccationẽ demũ ait fieri putrefactionẽ, cũ cinis relinquitur: nam tũc amplius non fit, sed absoluta est putredo: tunc autem fit, cùm agente calore humidum à sicco separatur, & agitatur, consumiturque. Dixit quidẽ Arist. putredinem esse passionẽ caloris, & interni frigoris: quod idem est, ac si dicat caloris nostri aucti & debilis affectionem esse, sed diuersa ratione. Nam auctus calor ex minima quaque occasione intenditur, & putredinem postea parit: vt videmus illos febribus putridis frequenter corripi, qui calidiore sunt temperamento: minimus enim labor, aeris caliditas, aliaque, quæ vim habent nos calefaciendi, illos accendunt, & in putredinem trahunt: qui verò debiliore sunt calore, multa excremẽta ex malis cõctionibus congerunt, nec calor illorum facile transpirare potest, atque ita augetur in tus, & putredo nascitur: non autem tunc ea ratione fit putredo, quòd calor debilitatus ab externoq; calore alteratus, putredinem postea faciat: qualem enim quæso alterationẽ pati ab eo potest, quæ putredinis causa sit. Cæterum si putredo per se fit, cũ mixta mutantur ad calidum, quomodo alio loco dicunt iam fieri debilitato ac dissoluto calore: & si tunc res dicuntur ab illis putrescere, quando iam consumpto humido exsiccantur, & vt alij volunt, putredinis & cariei ratio maxime in sicco est posita, qua ratione dicere possunt putredinem excitari cum mixta mutantur ad humidum, potius dicendum erat, cum mutatio fit ad siccum. Nec ea quidem ratione humidum putredinem committit, quia calorem ex suffocatione accendat. Nam suffocatio calorem perimit, quomodo exiguus ignis à multis lignis suffocatus corrũpitur: nec aliter pereunt, qui strangulantur quàm ex suffocatione & strãgulatione caloris: ignis enim non accenditur, sed perimitur à fumo, & excremẽtis fuliginosis. In eo verò quòd scribunt putredinem esse caloris incrementũ, & non humoris consumptionẽ, euidẽtissime

Bucc. ferreus reprobatur.

ſibi contradicunt. Nam alio loco ſcribunt calorem primum augeri, illum poſtea euocare humorem ad ſuperficiem, & ita externas partes humectari: poſtea verò fieri exſiccationem, & demum putredinem. Præterea ſi putredo fit euaneſcente calore interno, non vtique fiet eodem aucto, vt alio loco ſcribunt. Quid verò eo abſurdius eſt, quod dicunt ignem non poſſe putreſcere, quia illius calor tantum remitti non poteſt manente igne ſub ſua forma, quantum requirit putredinis natura. Nam non ex remiſſione caloris, ſed ex incremento putredo fit, ſi modò ex ea ignis accenditur: nec ignis quidem debet manere ſub ſua forma ſi putreſceret, quoniam putredo eſt corruptio rei putreſcentis. Alia autem eſt ratio cur ignis non putreſcat, quam Ariſt. dixit ſumi, quia ignis eſt forma & agens reſpectu aliorum elementorum, & nos hanc cauſam poſtea clarius explicabimus. Noſtrorum verò æmulorum ſententiam de modo putredinis antea refellimus. Nam putredo aliquãdo fit ab aere quidem ambiente, augente internum calorem: ſed non eo modo quo illi volunt, quòd ſcilicet internus augeatur ſolum ex penetratione externi, ſed accedit prohibita tranſpiratio, quæ calorem internum auget, vt paulò poſt declarabimus. Nec calor internus putredinem facit eò, quòd naturalem mortem viuentibus adferat perpetuò conſumendo humidum. Non enim talis corruptio per putredinẽ fit, ſed quę generationem ſimplicem factam ex elementis corrumpit: in qua corruptione primò humectatio fit, non autem perpetua exſiccatio, vt accidit viuentibus, quæ naturali morte pereunt. Modus verò putredinis, quem tradunt recentiores noſtri Philoſophi Ariſt. interpretes, omnium minimè probabilis eſt. Volunt enim illi putredinẽ non fieri aucto interno calore, quoniam inquiunt ſenum calor debilis eſt, ſed quia ambiens diſſoluit intrinſecum eum calorem. At ſi illi vnquam viderũt carnes æſtiuo ſoli expoſitas putreſcere, intelligent profectò nullam eſſe factam caloris in re putreſcente debilitatem, & reſolutionem, ſed magnum eſſe excitatum ardorẽ, & caloris incrementum: quod Hipp. etiam eo Aphoriſmo ſignificat, quo ſcribit, dum pus conficitur, dolores & febres maxime fieri: pure verò confecto, ceſſare febres & dolores. Illi autem cum

putredinis rationem in sicco ponunt, quod relictum est ex putredine, factum in quam pus in abcessibus, qui est veluti cinis derelictus putredine absoluta, & ipsam terram & cinerem, qui conspicitur in putrefactis cadaueribus, describunt, non autem ipsam putredinem, quæ cum fit, consistit cum multo humore: quod ostēdunt omnia quę putrescunt, fimus, caro, abcessus ex bono sanguine tumentes. Ergo res non dicuntur: tunc putrefieri, & putredine affectæ, quando est consumpta humida portio, & sola superest siccitas: tunc enim nulla amplius est putredo, vt quæ iam cessauerit, sed cum humidum à sicco separatur: quippe cum in ipsa separatione rerum componentium corruptio sit posita, non autem in eo quod iam est separatum. Nec oportet quidem senectutem adferre illos ad putridinis siccitatem confirmandam: quoniam (vt sæpe iam diximus) senes non corrumpuntur per putredinem cum moriuntur, sed per marasmum: nec ipsa senectus, nec exsiccatio quæ in ea fit, putredo est, sed via (vt Arist. inquit) ad putrediné, quia via est ad cadauer, quod per putrediné postea naturaliter dissoluitur. Et quid absurdius quæso est, quàm tradere senectutem fieri à calore aeris ambientis, dissoluentem internum calorem? scripsit enim Aristoteles in libro de longitudine & breui: vitæ, calorem internum seipsum corrumpere, & modum docet quo id fit, quoniam, inquit materiam, in qua est, consumit, nempe suum humidum & pabulum: & in corruptione viuentium nullam vim tribuit aeri ambienti, vt certe tribui nō debet, si naturales generationes, & corruptiones à natura sola fieri debent, tanquā à proprio agente, non autem ab extrinsecis causis, quæ has affectiones vt diximus iuuare aut tardare quidem possunt, sed impedire minimè possunt, & præsertim corruptionem, nam vt ad generandum adesse omnia oportet optima, quia quod optimū est, nihil vitiosū patitur: ita ad corrūpendū sufficit dūtaxat aliquid malū: quare nō mirū si ad naturalē corruptionē sola naturalia principia sufficiūt. At nec illi ostēdere posšūt, quomodo ambiētis calor dissoluat internū calorē nā calor calorē per se nō corrūpit, sed quia illi' materiam consumit, vt magna flamma extinguit minorē: quoniam materiam minoris inuadit, & ita positam in ea

Calorem corrumpi à seipso quomodo intelligēdum.

Calor internus quomodo ab externo corrumpatur.

flammam consumit pariter, vt Aristoteles præcitato libro testatur. Externus ergo calor non potest internum dissoluere, nisi illius materiam à qua ipse separari non potest, simul dissoluat, nec id facere quidem potest, nisi externus calor internum augeat. Cur enim non augebit si in suum subiectum penetrat, & potentior est: nimirum quem dicamus dissoluere internum calorem, & humorem ad se euocare. Nec illos terrere debet: quod adferunt senum calorem non esse ab ambiente auctum, sed imbecilliorem redditum. Debebant enim illi intelligere senum calorem non esse debilitatum ab aere ambiente, sed à seipso, dum consumeret in prioribus ætatibus proprium humidum: quo consumpto ipse necessariò simul languescit. At nec verum illud est, quod dicunt, ideo humorem diffluere, quia calor internus illum terminans, ab aere ambiente sit dissolutus: nam humor ipse nec diffluere, nec separari, aut dissolui potest à se, & per se: sed calorem oportet esse, qui in eo agat & illum hęc pati cogat: sed illis authoribus omissis, aggrediamur nos docere, quonam modo fiant caloris corruptiones, & à qua corruptione caloris putredo fiat: quaque ratione dominantibus passiuis qualitatibus (vt rectè inquit Aristoteles) putredines omnes excitentur. Qua quidem in re primum distinguere oportet caloris corruptiones ab ipsius alterationibus appello autem corruptionem caloris, ipsius abolitionem, vt in aliis rebus proprie corruptiones nuncupamus, cum res desinunt esse. Alterationes verò & mutationes caloris voco, cum ipse augetur, vel minuitur, vel non seruat conuenientem pro ratione & conseruatione subiecti qualitatem.. Duplex prętcrea est calor in nobis, & cæteris viuentibus, vnus influens, genitus in corde, vel in parte, quæ cordi proportione respondet, & ab ea in singulas partes cum spirituosa substantia transmissus: qui quidem calor maiore feruore prędituis est, veluti actus alterius insiti, qui veluti potentia est, nec sine influente quidquam agere potest, vt in libro de somno, & antea ostendimus: quo loco etiam docuimus illum esse animæ & corporis vinculum, suoque motu ad internas externasque partes, illarum actiones aucto insito calore perficere. Nec ille quidem sine humido consistere potest: quippe

De caloris corruptione.

m humidum sit ipsius pabulum. Excitat præterea à
biecto humore fuliginosa excrementa: quæ nisi expur-
ntur, ipsum calorem vitiant. Est præterea ipse igneæ &
reæ substantiæ, cuius ratione extra, & intro mouetur.
uod si ita est, necesse est illum corrumpi multis modis.
am si illi desit humidum, aut proprium non sit, quod
i suppeditatur, calorem euanescere oportet: quo modo
r longas inedias mors cõtingit, quia omne deest, illi a-
nentum: per senectutem verò & marcorem eodem mo-
corrumpitur: quia proprium & insitum humidum cõ-
mptum est & quod ex alimento conficitur, est crudum
pituitosum, in quo calor pabulari & consistere nequit.
huiusmodi caloris corruptio cũ fit à solo interno ca-
re, insito à nostris principijs, est mortis, naturalis cau-
, & dicitur fieri à seipso: quoniam scilicet ipse calor so-
s seipsum destruit: id quod facit, quia ipse suum pabu-
m, & humidum consumit, quo consumpto cogitur ipse
nul expirare, vnde anima à corpore separatur: quippe
desit calor ille influẽs, qui erat animę & corporis vin-
lum. Neque enim calor, & humor qui sunt in trunco
materia corporis, sufficiunt ad retinendam vnionem
imæ & corporis: atque ita oportet interpretari Ari-
otelis sententiam, quæ habetur in lib. de longitudine
breuitate vitæ, vbi scribit calorẽ seipsum corrumpere,
on quemadmodum nostri æmuli somniarunt, calorem
ternum ab externo corrumpi, & quia vterque est calor,
ctè dictum esse calorem à seipso interire. Perinde enim
set, ac si diceremus hominem quemcũque seipsum in-
remisse, quod alius homo mortẽ illi attulisset. Sed ne
ngius in hac re progrediamur, audiamus Arist. cuius o-
uio hic quæritur, verba: quemadmodum inquit ille,
mma magna paruam exurit, corrumpitque, propterea
uòd illius alimentum absumat: sic calor naturalis, cui
imaria concoquendi vis inest, materiam in qua est, cõ-
mit, & propterea idem seipsum corrumpit. Vnus ergo
t huius caloris corruptionis modus, qui fit, humidi sui
onsumptione, & dicitur huiusmodi corruptio esse per
arasmum, & marcorem, id est maximam siccitatem.
am qui naturaliter intereunt, idem patiuntur, quod il-
accidit, qui marasmo & tabe pereunt, quos nos ali-

Caloris corruptio, quæ dicatur fieri à seipso.

Caloris corruptio per marasmum.

Caloris influentis corruptio per suffocationem.

quando post mortem dissectos, inuenimus nihil, vel minimum sanguinis in vasis habuisse. Perit calor alio modo per suffocationem, prohibitio ipsius motu, quo expurgantur illius excrementa fuliginosa, & quia prohibetur frui aere frigidiore quo euentillatur: & accenditur: quo pacto videmus etiam ignem suffocari, cum ferreo, vel alio denso operculo perfectè tegitur: quo modo sacerdotes faces & candelas accensas perimunt. Nec non ipse ignis accensus clausis camini spiraculis, & ostiis, atque fenestris prohibitione aeris externi, & non expurgato fumo suffocatur: ita noster calor in his qui laqueo iniecto ceruici pereunt, suffocatur & strangulatur. Ad eundem modum pertinere videtur caloris & ignis corruptio, quæ fit per copiam materiæ. Opprimit enim, & suffocat exiguum ignem crassorum lignorum copia: sicut nõnulli pereunt, obruto & oppresso calore à multitudine crassorum & viscidorum ciborum. Quod vidimus aliquando nõnullis contigisse ex fongorum esu, nec non ex ebrietate & crapula. Alius est modus corruptionis caloris, qui fit à frigido, tamquam à contrario: & hic dicitur fieri per extrinctionem. Nam (vt scribit Ouidius).

Caloris corruptio, quæ fit per extinctionem.

Mollis alit flamma, grandior aura necat:

Quo modo etiam candelæ in aere frigidissimo hiberno tempore extinguntur. Sic in nobis fiunt istæ caloris extinctiones ex magna potione frigidæ aquæ, & cum per alpes & niues iter facimus. Id enim non raro est visum accidere. Noster verò calor peculiari quadam ratione quæ igni non conuenit, corrumpi potest, nempe per expirationem & exhalationem caloris cum humido coniuncti: quo modo mors contingeret, si vulnerato thorace, aliquandiu pateret vulneris orificium. Est alius corruptionis caloris modus, qui fit ablato, aut grauiter affecto fonte, qui illum gignit, & à se spargit in singulas partes: qua ratione vulnerato corde, nostri huius caloris fõte, subdita mors sequitur. Atque hi sunt modi, quibus inuenio calorem influentem corrumpi: qui videntur mihi omnes necessarii, aut certè clariorem reddunt doctrinam, quàm Aristoteles faciat: qui in libro de longitudine & breuitate vitæ, & in libro de iuuentute & senectute.

Caloris nostri corruptio per expirationem.

Caloris influentis corruptio affecto suo fõte.

Omnes caloris corruptiones scribit fieri per marcorem, vel extinctionem. Porrò alteratur calor influens, cum augetur (vt diximus) minuitur, & mutat suam qualitatem. Augetur quidem, & acrior fit, ex prohibita transpiratione, ex humidi acrimonia, & mediocri etiam copia, & ab aere ambiente calidiore, & ab aliis, quæ habent vim intendendi calorem: à contrariis vero causis minuitur, de quibus sigillatim non institui hoc loco dicere, quia hæc non sunt nostri instituti: & ex se ipsis patent.

Caloris influentis alterationes.

Vitiatur verò ipsius qualitas, ratione ipsius subiecti. Cum enim spirituosa substantia, in qua ille consistit, facta est fuliginosa, vel nebulosa (vt ita dicam) aut infecta, quia spiritus illi non transpirant libere, aut ob malignam aliquam qualitatem sunt vitiati, vt in pestilentibus & malignis morbis contingit, necesse est ipsam caloris qualitatem vitiari & ineptam esse, ad ea naturæ munia, quæ ipsius puritatem requirunt.

Caloris qualitas quomodo vitietur.

Cæterùm calor qui insitus est singulis membris, & generationis simplicis est author, cum humidum vnit cum sicco pro cuiusque rei generandæ ratione, non potest à contrario extingui, nec suffocari: nunquam enim cadauera videmus dissolui ab externo frigido, natiuum calorem extinguendo. Ille enim: cùm insitus sit in singulis, vel minimis partibus rei compositæ, extinctionem pati non potest: quia frigidum non potest illum vndequaque inuadere. Quòd si ratio hæc non satisfacit, experientia satis id ostendam. Nam si dicamus fieri caloris illius insiti, à frigore corruptionem, videremus in frigido aere dissoluta esse corpora, ex elementis solis composita, vt cadauera animalium, & plantarum: quippe cum ablato penitus calore, nequeat amplius compositio stare. Neque etiam per suffocationem idem calor abigi potest? quid enim & quomodo illum suffocare potest? Accidit enim suffocatio calori, qui habet suos motus ratione subiecti sui, nempe aereæ substantiæ. At insitus ille calor immobilis est: quare opprimi & suffocari nequit. Potest autem solum augeri & vitiari, nec alia ratione quàm per prohibitam transpirationem, aut alterius caloris immissionem. Ac immissio quidem caloris fieri potest aucto influente calore: qui postea: per corpus sparsus, in singulas partes immittitur:

Caloris insiti singulis mẽbris corruptiones à quibus fiãt, & quomodo.

quo pacto per febres inflammato prius calore exeunte: corde, vniuersum corpus accenditur. Vel immittitur ab externis rebus extrinsecus calefacientibus, vt ab aere, igni, aqua, medicamentis, & siquid aliud est, quod extrinsecus res calefacere possit. Prohibetur autem libere difflari calor, cùm meatus interni, aut externi occluduntur, aut calori obijcitur humoris copia: ita vt calor qui secundum naturam in rebus est, vt solebat difflari non possit: aut cùm meatus, vt solebant, patent quidem, sed per illos nequit calor ex aliqua occasione auctus, libere difflari. Illo modo febres nascũtur, cùm externa superficies à frigidis, aut astringentibus densatur: aut internæ vasorum cauitates obstruuntur. Tũc enim calorem, qui in nobis mediocris, & secundum naturam erat, augeri, & vitiosam qualitatem ex fuliginosis vaporibus retentis sumere necesse est. Alio verò modo expirare prohibetur calor non affectis ipsis meatibus aliqua occlusione: sed aucto prius calore, vt in febribus etiam contingit, quas ira, labor, aut alia excalefaciens causa excitauit. Cùm enim natura corporis meatus tales fecerit, quales requirit naturalis constitutio, & calor, qui secundum naturam est: non mirum si eo aucto ab aliqua violentia, rursus illi accedat aliud incrementum eò, quòd non possit per vias à natura factas facile exhalari & refrigerari. Cæterùm prohibetur calor transpirare ob humoris copiam, quæ illi obijcitur, vt in gangrænis apparet, quæ fiunt grauato membro ex magna inflammatione, & superfluo humore, ex eoque, aucto calore, quia transpirare nequit. Ac putredo quidem fieri non potest ex solo caloris incremento, nisi simul accedat prohibita transpiratio: id, quod multis in rebus apparet. Nam siquis carnes animalium per parua & tenuia frustula diuisa, ardenti soli exponat, non vtique illæ putrescent, sed exsiccabuntur, non minus quàm si in furnum æstuantem ab igni, immittantur. Huiusmodi enim calor, qui liberè expirat, humorem exsiccat, & exsiccatio putredinem præuenit, sese liberè intromittente, exeunteque calore, & cum eo abeunte humore, extenuato in vaporem: quò fit vt etsi calor in re augeatur, quia tamen non acquirit infectam qualitatem, qualem requirit calor, qui ad putredinem faciendam est aptus ex

Caloris difflatio quib. modis prohiberi posšit.

Putredinem nõ posse fieri à calore solum aucto in re, nisi simul prohibeatur trãspiratio.

liginoſis excrementis retentis, nequit vtique putredi-
em parere. Nam ſi calor ſolus in re accenſus putredi-
em faceret, quæ ex igne feruent, maximè putreſcerent:
: id non ſit, quia igneus calor, & quæ illum concipiunt,
ſpirant facilè. Docent præterea putredinem fieri ex im-
edita tranſpiratione, remedia quæ gangræna affectis
artibus adhibentur, cutis ſcilicet, & carnis ſubiectæ ſca-
ficationes: & poſt illas ex muria, lixiuio, & aliis valde
xſiccantibus auxilia, quibus tranſpirationem: & ex-
ccationem procuramus: ſic aceruos tritici, & aliarum
erum diuiſione, & ſparſione, qua tranſpirant vapores
acluſi, & externus captatur aer, à putredine vindica-
nus, præterea putredo facillius inuaderet parua fruſtula
arnis, quàm magna aeri æſtiuo expoſita: illa enim ma-
orem calorem concipiunt, vt quæ eum vndiquaque ad-
aittant. Sed quia admiſſus facilius tranſpirat, ideò ma-
is reſiſtunt putredini, quæ in minores partes ſunt diuiſa.
Eadem ratione calor accenſus per febres diarias & hecti-
as in corporibus, quæ vitiatos non habent humores, à
quibus fuliginoſi vapores attolluntur plurimi, putredi-
nem non parit, quia facile tranſpirat. Quòd ſi difficultas
aliqua in hoc illi accedat, putredo ſtatim ſequitur: quo
modo ex diaria ſæpe naſcuntur febres putridæ, & poſt
illas etiam hecticæ. Nam cùm ob materiam ſubiectam
plurimi excitantur vapores fuliginoſi, ita, vt illis non pa-
teat via per carnis & cutis meatus, tunc putredinem naſci
oportet. Eo verò humore deficiente, via patet vaporibus,
qui ab eo conſurgunt, vnde deſinit, putredo, & ſequitur
ſalus, aut febris hectica, ſi ob longam moram ſolidæ par-
tes calorem in habitu conceperunt. Eadem ratione fiunt
aliquando inflammationes & bubones putreſcentes, aut
qui ſine putredine ſoluuntur. Libera enim: & prohibita
tranſpiratio hæc pariunt diuerſa. Ex quibus quidem pa-
tere puto, non cuiuſcumque caloris, vel maximi incre-
mentum putredinem excitare, ſed illud quod eſt cum
prohibita tranſpiratione: quæ cum adeſt, à leui etiam ca-
lore putredo naſcitur: vt febres multæ peſtilentes oſten-
dunt, in quibus vrinæ minguntur concoctæ: quæ oſten-
dunt calorem à naturali ſtatu non eſſe adeò mutatum,
vt concoctionem turbare potuerit. Idem docent, quæ

in ſanis corporibus fiunt putredines. Nam Ariſtote canitiem ex putredine fieri ſcribit. Et aer concluſus in c uernis, nec non aqua ex fontibus hauſta, etiam in vmb ſeruata, putreſcit, in quibus exiguus apparet calor. Ide oſtendunt vapores, qui à partibus noſtris concauis e pirant putridi, & id abſque vehementi calore: ſi modo ſanis non poteſt calor violentus eſſe, vt qui naturæ op rum author eſt. Ergo ad putredinem excitandam pl momenti habet prohibita tranſpiratio, quàm caloris i crementum. Sed vbi hæc ſimul excellunt, tunc veheme tes excitantur putredines. Quòd autem ex impedit tranſpiratione putredines omnes fiant, tamquam à pra cipua cauſa, hoc eſt indicio, quòd omnia, quę putreſcun grauiter oleant, & omnia, quæ liberè non tranſpiran idem patiantur. Grauiter verò olere omnia, quæ putre cunt, notius eſt, quam id demonſtrari debeat. Id enir ſatis oſtendunt carnes putreſcentes: qua quidem ratio ne adductus, Galenus in libro quinto de Simplicibus ca pitulo quintodecimo, putredinem definit eſſe corruptio nem cum fœtore. Omnia verò, quæ liberè non tranſpi rant, fœtidè olere, oſtendunt aer in cauernis concluſus nec non partes, quæ cauitates habent, vt axillæ, nates, pudenda, in quibus includuntur vapores, qui ab illis expirant? quod etiam Ariſtoteles fatetur in duodecima ſectione problematum, vbi quærit cur maximè alæ inter omnes partes malè oleant, & cur gibboſi halitum fœ diorem aliis habeant: cauſam enim iſtorum in difficilem tranſpirationem refert, & illic ac non raro alibi, putre dinem ex ea impedita tranſpiratione naſci ſcribit. Nec alia quidem ratione puto alui excrementa & vrinam gra uem repreſentare odorem. Nam illa concluſa in ſuis lo cis denſis, & in profundo corporis collocatis, nec facile tranſpirare, nec externi aeris immiſſione, quo euentilen tur, frui poſſunt: & propterea alui excrementa grauius quàm vrina olent, quoniam inteſtina craſſiore & denſio re ſubſtantia conſtant, quàm veſica & in profundiore loco ſunt poſita, in illiſque excrementa diutius conti nentur, nec liberè moueri poſſunt ob reuolutiones & ſi nus inteſtinorum, atque ita ex motu liberiorem acquire re difflationem: qui quidem motus & difflatio ſpiri-

In putredine excitanda plus poſſe prohibitam trãſpirationem quã caloris incrementũ.

Excrementa cur grauiter oleãt.

um & humores contentos in venis à fœtore & putredine vindicant. Quæ si accedant vel ob corporis crassitiem, vel ob caloris copiam, aut corporis densitatem, vel ob aliam causam, tunc etiam, quæ ab humoribus & vniuerso corpore transpirant, sunt cum aliquo fœtore, & aliqua putredine plus, vel minus, pro ratione prohibitæ transpirationis. Propterea mulieres ruffæ & crassæ inter alias insigniter fœtent: cùm enim sint temperamento sanguineo & bilioso, plurimos vapores emittunt, qui difficile in omni habitu corporis, sed difficillimè in crasso & obæso transpirant. Ob eandem rationem excrementa alui & vesicæ, quanto diutius retinentur, tanto grauiorem repræsentant odorem. Ac etiam ob eandem causam sudor & vapor, qui à febricitantibus exeunt, deterius olent, quàm qui expirant à sanorum corporibus: quoniam in illis ex putredine plures consurgunt vapores, & meatus interni, & sæpe etiam externi à morbosis causis sunt constipati, ex quibus difficilior redditur transpiratio, quæ in sanis continuo fit, & facilis: Ex hac autem facilitate sequitur, vt diu non retineantur excrementa: & ob id minuatur fœtor, qui excrementa naturaliter consequitur. Vt ergo omnia, quæ putrescunt, & quæ liberè non transpirant, grauiter olent: sic forte vniuersa, quæ malum habent odorem, ex aliqua putredine id obtinent: & hanc quoniam calorem & naturam habent non satis aptam, ad facilem & liberam transpirationem: hanc nostram opinionem Galenus passim, & potissimam in libro vndecimo methodi confirmat, dum febris putridæ generationem & curationem docet, in quibus potissimum spectat prohibitam transpirationem. Iam vero si putredo omnis fit vitiato calore ob prohibitam transpirationem, & retentionem vaporum, videamus quonam modo res omnes igne excepto putrescere possint, & an vnus & idem sit putrescendi modus in rebus vniuersis. Vnus quidem est ex prohibita transpiratione: sed non vnus est prohibendæ transpirationis modus, quia non est vnus compositionis modus in rebus, quæ putrescunt, nec vnus & idem calor, qui prohibetur transpirare & vitiatur, nec vna & eadem putrescendi æqualitas. Nam

Cur mulieres ruffæ & crassæ inter alias magis fœteant.

Quæ perfectiore modo putrescant, & omnes putredinis cōditiones obtineant.

quæ ex quatuor elementis verè sunt composita, vt pla
tarum, & animalium partes, illa, omnes causas putredi
in se habent, & propterea omnes proprietates, quæ p
tredini tribuuntur. Elementa vero tria, quæ putresce
possunt, & metalla, & alia, quæ perfectam non habe
mixtionem, causas non habent insitas, aut certè exigu
suæ putredinis: quare aut difficilè, & leuiter sentiunt p
tredinem, aut non secundum eam rationem, quæ in pe
fectis mixtis esse traditur. Scribit enim Aristoteles, qu
putrescunt primò fieri & maximè in superficie humid
postea verò intus & vbique tandem sicca, absolutáq
putredine cinerem relinqui: quæ putrescendi ratio aer
aquæ nullo pacto, & aliis vix conuenire potest. Partib

Putredinem animalium & plantarū requirere vehementē calorem.

vero animalium & plantarum optimè competunt. In h
enim sunt partes humidæ, & siccæ, quæ separari possun
& quia solidior est eorum compositio, quàm sit aquæ
aeris, ideo non sufficit qualiscumque calor, ac prohibit
transpiratio ad putredinem in illis excitandam: quipp
cum oporteat vehementem esse calorem, qui humidu
à sicco separare valeat, propterea partes animalium e
gangrænis putrescentes, feruentissimum obtinent calo-
rem: nec non & cadauera: etsi hæc minorem habent quàm
illæ, vt quæ influente calore destituantur, qui in viuenti-
bus plurimus est, & per putredinem vnà cum eo, qui in-
situs est ex elementis, augetur. In aere vero, si vehemen
accenditur calor, ille igneæ fit naturæ, quæ putredinem

Putredinem aeris & aquæ nō nisi exiguū exigere calorē.

non patitur, in aqua vero ob frigidam ipsius naturam ob
aere vehemēs calor includi nequit, etsi ea ab igne calefit,
difficilius, aut nullo modo putrescit: quoniam & si ex eo
calore plurimi excitantur vapores: tamen, quoniam aqua
ipsa ex ebullitione admodum rare fit, ideo genitis vapo-
ribus per illam via facilis patet, paucum ergo oportet
esse in aere & aqua calorem, qui putredinem faciat: ma-
gnum autem in animalibus & plantis, pro cuiusque na-
tura. Nam in illis, in quibus plus est humoris, plus etiam
accenditur caloris. Sed iam docere aggrediamur quo-
nam modo animalium & plantarum partes naturaliter
corrumpantur ex putredine. Hoc antea diximus fieri
à seipsis, id est, ex suis principiis, & non ab externis
causis. Itaque cum putredo fiat (vt diximus) in his plu-
rimum

imum aucto calore ex prohibita transpiratione: videndum est, quid sic, quod calorem augeat, & transpirationem prohibeat: passiuam (inquit Aristoteles) oportet esse qualitatem, quæ dominium caloris impediat, si corruptio secundum naturam, & putredo fieri debet: at siccitas calori non dominatur in putredine. Illa enim transpirationem impedire nequit: nimirum quod calor cum sicco liberam suam exerceat vim, vt ignis ostendit, & medicamenta adurentia, quæ igneæ, & terrenæ sunt substantiæ. Ac non solum in putredine, sed nec etiam in alio quocumque opere videtur vmquam siccitas calori dominari. Nam deficiente humore expirat calor, non expectato dominio siccitatis: & cum calor non agat in siccum, sed in humidum, non mirum si à sicco in his quoque patitur. Solus ergo humor est, qui dominari calorem sæpe non patitur. Nam illud re vera caloris nostri est subiectum & pabulum: propterea illud proportionem seruare, aut violare potest, quæ ipsi cum calore contingit: nec non ea, quæ fiunt in putredine, vt humectatio, euaporatio, malus odor, & exsiccantia remedia, quibus putredines oppugnamus ostendunt corruptiones, quæ fiunt, ab humore potissimum nasci. Vbi enim humor ipse regitur à calore, humidum & siccum vnita manent, nullaque extrinseca fit humectatio, nec alius expirat odor, quam rei genitæ conueniat. Itaque in hac corruptione & putredine ipsa animalium & plantarum, calorem ab humido vitiari oportet, & hoc quia calor nõ amplius potest humorem eum regere, & illi dominari. Cur vero nõ possit, hæc est ratio: quoniam scilicet animalium & plantarum partes dum totum generaretur & viueret, regebantur à duplici calore, influente inquam & insito: per mortem vero influens calor est extinctus, & solus superest ille, qui insitus est, impotens sanè ad regendum tantum humorem, quantum naturalis compositio partium animalium & plantarum requirit: id quod ostendunt per longiores somnos capitis grauitates, & sopores, atque mortes, quæ nascuntur in accessionibus febrium, & cruditates stomachi per vehementes cogitationes: quæ omnia accidunt, quoniam reuocato à cerebro & ventriculo influente calore, qui illis insitus est, nequit humo-

Modus quo putrescunt animalia.

rem regere. Itaque insitus animalibus & plantis cal[illegible] cum extinctus est calor influens, debilior relinquitur, [illegible] corporis compositio frigidior fit: vnde fortè dixit A[illegible] stoteles putredinem esse passionem non solum calor[illegible] sed etiam propriæ frigiditatis: quoniam tunc putre[illegible] cadauera inuadit, cum illa calore viuentium destituta, f[illegible] gidiora sunt reddita. Talis ergo cadauerum calor, n[illegible] concoquere amplius humorem potest, nec terminar[illegible] nec per illum penetrare libere, nec etiam libere vapore[illegible] quos necessario excitat, emittere valet. Vnde hum[illegible] ipse caloris actiones & motus primum impedit: qua[illegible] dominari incipit. Verum ex eo dominio quo impedit[illegible] calor & vapor calidus expirare, calor ipse ob prohibita[illegible] transpirationem augetur, & vitiatam qualitatem recipi[illegible] vnde necesse est sequi effectus, qui apti & nati sunt fie[illegible] à calore aucto & vitiato. Porrò sicut mediocris calor [illegible] rat vnionis humidi cum sicco causa, & qui purus erat [illegible] non corruptus, generationis erat author, perfecti natu[illegible] ræ operis: ita qui iam auctus est præter modum, & infe[illegible] ctus atque vitiatus mixtione vaporis, non potentis liber[illegible] transpirare, merito diuisionis & corruptionis erit causa[illegible] Nam auctum calorem sequitur separatio eorum, quæ e[illegible] rant diuersi generis: quare non mirum, si humidum [illegible] sicco vi huiusmodi caloris separetur. Non mirum etiam, si ob corruptam & vitiatam naturam ipsius caloris generantis, corruptio fiat: tales enim oportet esse naturales causas, & naturæ instrumenta, quales sunt effectus & opera, quæ fieri debent. Calor ergo in putredine ab humido primum dominium patitur, cum prohibetur libere transpirare: sed cum ille igneæ naturæ sit particeps, diu pati non potest dominium. Quare ex huiusmodi rebellione humoris, paulo post maiores vires, & dominandi rursus maiorem vim calor, concipit. Id, quod accidit, quia ex vaporibus retentis materiam habet vberiorem, ex qua accendi & augeri potest, & ita auctus vehementius postea humorem agitat, euocat, secumque trahit vt ille nequit sine suo subiecto moueri: & moueri illum oportet extra, cum igneæ & aereæ sit substantiæ, & in subiecto vaporoso sit accensus. Quare non mirum: Si ea, quæ putrescunt, interim cum maximè fit

Putredinem esse paßionē propriæ frigiditatis quomodo intelligendum

Putredinem fieri dominante primum humido & postea aucto calore.

putredo, extrinsecus humidiora appareant: hoc enim fit euocato à calore humore, & vaporibus genitis: qui cum libere exire non possint, in superficie colliguntur sudoris modo: vnde illic madore multo irrigata conspiciuntur esse, quæ putrescunt. Ac durante quidem prohibita transpiratione facta ex humoris copia, & ita vigente magis calore, ex vberiore materia, quæ illi suppeditatur, & quia ille non dissoluitur in aerem ambientem, sed intus collectus adhuc seruatur, putredo intenditur, idest, separatio humidi à sicco, quæ tandiu viget, quamdiu calori pabulum suppetit, & ille libere transpirare prohibetur. Tandem vero cessante humido, idest dissoluto & consumpto à calore, sola terrena portio superest, in qua calor consistere nequit: quare & ipse calor defectu humidi sui pabuli per marcorem euanescit, eo modo, quo calor influens expirauit. In fine ergo eadem est putredinis & naturalis mortis affectio, nempe caloris euanescentia defectu humidi, sed in aliis temporibus longe diuersa. Nam viuentium calor, qui naturalem facit corruptionem, in ipsa generatione, & in reliquo tempore, quo viuimus, semper dominatur humido, vtpote qui continuo ipsum dissipet, sed sensim & leuiter, vt æquum est fieri in rebus, quæ fiunt à naturæ dominante, nec aliqua re incitata. Contra verò in putredine, calor insitus, primum ab humido impeditur exercere suam vim, suosque motus: postea ipse valentior insurgit, & vehementiam suam prodit, vindictamque sumit ex rebellione humoris, cum illum postea separat à sicco, cum quo naturali & amico vinculo erat coniunctus, nec cessat à pœna, donec illum penitus absumpserit. Ned tamen propterea existimare debemus talem corruptionem, quæ per putredinem fit, esse præter naturam, quod à calore immoderato fiat. Nam cum augeatur à principiis internis, & ex his, quæ sunt indita rebus secundum naturam, merito naturalis dicitur corruptio. Vt enim generatio naturalis est eò, quòd ex naturæ principiis fiat: ita de corruptione, quæ ab eisdem principiis nascitur, sentiēdū est. Et quemadmodū etiā naturalis mors humidi defectu accidit, ita si eiusdē excessu corruptio nascatur, nihil mirū videri debet,

Cur ea quæ putrescunt extrinsecus fiant humida.

Putredinis & naturalis mortis eandem esse in fine, & in principio diuersam affectionem.

Vera igitur putredo, quam propriè describit Aristoteles veris mixtis conuenit, & fit ex solis naturalibus principiis, & si (vt dixi) externæ causæ illam tardare aut accelerare possint. Reliquarum vero rerum putredo non simpliciter putredo est, idest non secundum omnes conditiones, quæ putredini conuenire dicuntur: quoniam perfectam non habent ex elementis compositionem: in qua agnoscatur agentium qualitatum dominium, & passiuarum obedientia & rebellio: quare, nec perfectè, nec ex se solis putrescere possunt, sed externis causis coadiuuantibus egent. Quare quomodo singula putrescant per rerum species doceamus. Ait Aristoteles ignem putrescere non posse, alia vero tria elementa posse, & hanc reddit rationem, quòd ignis respectu aliorum elementorum sit forma: alia vero sint ipsius ignis materia. Quam sententiam. Aristotelis interpretes (meo iudicio) non satis assequuntur. Aiunt enim nonnulli ex illis, vt Buccaferreus ignem ideo non posse putrescere, quia illius calor tantum remitti non potest, quantum postulat natura putredinis, manente igne (vt ait) sub sua forma. In qua quidem re fallitur. Nam remissio caloris putredinem non facit, cum videamus putredinem in aliis omnibus calorem augere. Deinde quid prohibet calorem ignis remittit vsque adeo posse, vt ad eam imbecillitatem perueniat, quam putredo exigit. Amplius non oportet ignem seruari sub sua forma, si putrescere, idest corrumpi debet. Addo quòd hæc interpretatio non explicat quòd scribit Aristoteles ignem ideo non putrescere, quia cætera illi sunt materia. Alij verò sunt, qui dicunt propterea non putrescere ignem, quia illius calor à re nulla exteriore vinci potest, nisi extinguatur: quod cùm fit (inquiunt) non ex parte interit ille, sed absolute & omnino: quorũ etiam interpretatio non respondet sententiæ Aristotelis deinde qualem victoriam caloris requirunt in putredine ignis, marcorem ne, per quem viuentia omnia putrescere illi volunt. At ignis hunc patitur, cum lignorum defectu tabescit & expirat. Præterea cadauera animalium & plantarum, etsi primùm intereunt per separationem sicci abhumido, tamen tandem postea pœnitus corrumpuntur. Quare puto ea ratione ignem non putrescere, quia

Putredinem veram esse propriã perfectorum mistorum.

Buccaferrei opinio cur ignis putrescere nequeat.

Authoris opinio.

ùm putredo fiat in omni re dominante primùm humido psi calori, nullum humorem in se habeat ignis, nec aliunde recipere possit, qui non pareat ipsius calori. Nam qui extrinsecus circunfunditur ex lignis, aut aliis humidis ebus, suffocare quidem ignem potest, sed putredinem ion potest facere: quia necesse est humorem, qui putredinem sit facturus, rei putrescenti inesse, vel ex ipsius rei natura, aut quòd extrinsecus ei sit immissus. Quia ergo gnis aliorum respectu forma est, & maximæ est efficaiæ, omnia alia habet pro materia. Est autem vera ratio materiæ, vt patiatur & vincatur. Quòd si in aliquibus lla dominium non patitur, tunc ipsa efficientis quodammodo rationem habet: & quæ ipsam non vincunt, in o casu desciscunt à natura agentis. Nam quomodo agentia dici possunt, si dominari non possunt. Hæc ergo atio est cur ignis nequeat putrescere, quia semper humorem in se inclusum, à quo accenditur, habet pro materia uæ nunquã rebellis ipsi esse potest, nisi suffocetur: potest gitur suffocari, & extingui, sed non putrescere. Aer autem putrescit ea ratione, vt alia, quando. s. humidus redlitur, & ob eum humorem prohibetur ille suo modo liere difflari. Vnde in cauernis aliisque locis obscuris aer maxime putrescit: quoniam illic calidus & humidus mais redditur, & vapores, qui ab eo exeunt, aut ipse aer vaorosus libere haudquaquam expirat. Sic sanè per Austri as constitutiones, & circa Autumnum pestilẽtes & putridæ febres, aliique morbi oriri solent: propterea quòd multi vapores à terra & aqua consurgunt: qui cum aere niscentur, nec ab eo libere exire possunt, quòd multi & rassi sint: quare aerem putrefaciunt. In maximo vero stu vapores, qui attolluntur, pauciores sunt, & tenuioes, & ipse quoque aer tenuis & rarefactus adeò, vt facilis eddatur omnibus perspiratus. In frigidis autem & humidis aeris constitutionibus, & si plurimum est in aere umoris, tamen difficilis fit in eo putredo, quoniam cum er suapte natura raræ sit substãtiæ, penetrante vndequaue frigiditate, calorem in eo accendi non patitur: sine alore autem aliquo putredo non fit. Cęterum frigida c sicca aeris constitutio omnium minime putredini est bnoxia: quoniã nec humor adest, nec calor: & à frigido

Aer quomodo putrescit & quis facilius aut difficilius.

Pestes & febres putridæ cur plurimæ autumno & spirante austro.

& ſicco, aer maxime tenuis & rarus redditur: præſertim ſi in hac aeris temperie vigeat Boreas, qui tranſpirationem maxime adiuuat, vt qui nihil vaporoſum & craſſum in aere conſiſtere patiatur. His ergo modis aer facilius aut difficilius putreſcit. Nam quod ſcribit Ariſtoteles in libro de longitudine & breuitate vitę pinguia non putreſcere, quia ea area ſunt, aerem autem aliorum reſpectu ignem eſſe, qui non putreſcit, ſanè intelligendum eſt. Nam pinguia difficilius putreſcunt aliis, quia aerea & rara ſubſtantia conſtant, quæ facile tranſpirat: ita aer ob ſuam raritatem ægrius denſioribus elementis putreſcit, non quòd igneum calorem obtineat, vt fortè ſentit Ariſtoteles. Aqua etiam putreſcit non ea ratione, quam adferunt noſtri æmuli, quòd ſcilicet illius calor à calore ambientis augeatur & corrumpatur: qualem enim quæſo habet calorem, aut inſitum, aut aliunde inditum, cum à puteis vel fontibus haurirur, & potabilis eſt. Prætereà ſi eo modo illius putredo fit, maxime putreſceret, dũ igneo calore feruet: facilius enim aquæ calor ita corrũpi poteſt: Sed ea quidem rationem putredinem concipit, quod aeri expoſita, eum per contactum, & tanquam tenuiori ſubſtantia præditum in ſe recipiat, qui poſtea difficile exit: vnde prohibetur tranſpiratio. Hęc verò vel cum exiguo calore, qui in aqua putreſcente etiam ſentitur, putredinis immediata eſt cauſa. Sic terra, quæ in ſe admiſit humores & vapores, ſuo modo putredinem ſentit. Eadem ratione putredinem quandam cõcipiunt metalla & lapides, ob aeris & vaporum incluſionem, & impeditam poſtea tranſpirationem: & ſi difficilis fit in illis, & in terra putredo: quippe cum ſolida & denſa eorum materia vix admittat vaporoſam ſubſtantiam: quò fit vt difficile, & non niſi longo tẽpore, atque in locis maximè vmbroſis humidiſque hæc putrida inueniantur. Ac ex metallis, quæ puriorem habent materiã, magiſque perſpirabilẽ, vt argentum & aurũ, difficilius putredinem & rubiginẽ, quæ certe ex putredine naſcitur, concipiunt, quàm ferrũ & plumbũ. Igitur elementa, & metalla quæ longe abſunt à verè mixtis, vt ſunt animalium & plantarum partes, deficiunt ab exacta putredine. Quia enim aer & aqua ſunt tota humida, ideo in illis non apparet ſeparatio humidi à ſicco:

Aquæ putredo quomodo fiat.

Terræ putredo & metallorum.

Cur elementa & metalla nequeunt habere omnes proprietates putredinis

nec primo illa fiunt humida, postea verò sicca. Nec aqua putrescens insignem calorem ostendere potest, vt cadauera animalium & plantarum: impedit enim illius tenuitas ne possit pœnitus impediri transpiratio: & illius frigiditas, non admittit vehementem colorem ab aere ambiente: ab igne verò excalefacta (vt postea ostendemus) putrescere non potest. Terra etiam & metalla putrida, quæ parum recipiunt in se humoris, eam etiam separationem ostendere non possunt, nec vehementem calorem, qui sine vapore & humore multo consistere nequit. Omnia tamen hæc putrida dicuntur, quoniam suo modo corrupta ob prohibitam transpirationem dicantur: quam putridus odor patefacit, & alienæ qualitates, que in illis apparent. Aqua enim putrefacta, non solum ex odore, sed etiam ex colore, sapore, & consistentia inæquali, quæ ex separatione quadam nascitur, agnoscitur corrupta. Iam verò cũ inter res, quædam sint tenues, aliæ crassæ: quędam multæ, aliæ paucæ: quædam mouentur, alia quiescant: quędam concreta, alia fusa, quędam rara, alia densa, quædam dura, alia mollia, quædã excrementitiũ, alia natiuum habeant humorẽ: quædã ferueãt, alia sint cocta, alio cruda: videndũ est, quid facilius aut difficilius ex istis putredinẽ pati sit aptũ, ex quorũ explicatione reliquæ rerũ differẽtiæ intelligi poterũt. Ac primũ quidẽ eorũ causas explicabimus, quorũ mentionẽ facit Aristoteles. Igitur multũ quam paucum difficilius putrescere scribit Aristoteles quod in primis experientiæ repugnat: nam frumenti, & aliorum seminum aceruí, quãtò maiores fuerint, tanto promptius putrescunt: quo fit vt periti agricolæ & boni œconomi semina, quæ diu seruare volunt, in paruos cumulos diuidant, sæpiusque spargant: sic vestes multæ inter se cumulatæ, promptius sentiunt putredinem, quàm quæ sparsæ sunt, & seorsum repositæ. Eodem pacto crassa corpora, quæ multam habẽt substantiam, putredini magis, quam gracilia exposita esse, scribere solet Galenus: docetque experientia carnes, quas diu seruare volumus, & fructus, quos reponimus ad vsum multorum mensium, tanto difficilius putrescere, quanto in minores partes comminutæ & conditæ fuerint. Nec Aristotelem quidem excusant, quod

De putredine multi Aristotelis opinio non recipitur.

nonnulli adferunt, illum intelligere multum, quod multam quidem, sed vnitam & continuã habet substantiam: nam preterquàm quod nomen multi ad numerum, & quantitatem discretam pertinet, ratio quoque eadem apparet in eo, quod est magnæ & crassæ substantiæ sibi cõtiguæ. Nam (vt dixi) partes animalium mortuorum soli expositæ, quantò crassiores fuerint, tantò facilius putrescunt. Porrò Arist. existimauit multum difficilius putrescere posse, quoniam male antea vnam posuit causam putredinis, calorem scilicet, qui est in aëre ambiente. Nam quoniam (inquit) in re maiori maior est caliditas propria, atque frigiditas, ideo minus afficitur multum, quàm paucum ab aëre ambiente. Id, quod ego verum puto in his, quæ in se exiguum habent calorem & putredinem expectant ab aëre calido. Vbi enim illa tueri volumus à putredine, prestat in partes, & aceruos maiores congerere: difficilius namque multa aqua quàm pauca putrescit, & magnus frumẽti aceruus quàm paruus: difficilius enim in hæc corpora penetrat, & se includit externus aer. At vbi obesse non potest calidus aer, aut quæ calefiunt ab eo, multum caloris habent, vel frigidus aer est, aut alia temperie affectus ita, vt putredinis principium incipiat ex vaporibus à re ipsa eleuatis, libere transpirare prohibitis, quod paucũ est, difficilius sanè putrescit, quàm multum: sic enim vestes, frumentum, atque ipsa cadauera in vmbra posita, quanto plus habent substantiæ, tantò prõptius putrescũt: nimirum quòd plures vapores ab illis eleuentur, & illi difficilius transpirẽt. Carnes verò animalium, quæ multum in se caloris habent, multos quæ vapores emittunt ex multa ipsorum substantia, accedente aeris calore, has putredinis causas vehementer intendũt: vnde prompta in illis fit putredo: qua ratione corpora plena & crassa, cum ex obstuctione nascitur putredo, maximè afficiuntur. Multum ergo nunc facilius, nunc difficilius putrescit pro ratione sui caloris, humoris & aeris conditione. Quod autem mare nequaquam, illius vero aqua in partes diuisa facile putrescat, ratio melior quàm ex multitudine, & paucitate sui caloris, & substãtiæ, sumitur ex suo, motu, continuáque agitatione, per quam expurgatur ab excrementis: atque ob id qui in eo conclu-

Multum aliquãdo facilius, aliquando difficilius quã paucum putrescere.

us est aer, facilem habet exitum, & perspiratum. Nam (vt antea testati sumus ex Ouidio) vitium captant ni moueantur aquę. Concreta negat putrescere posse, quòd scilicet illorum frigus nequeat superari à caliditate aeris: at nos videmus carnes media in hieme concrescere, & concretas tandem putrescere durante frigore, quòd scilicet tandem ex retentis excrementis, intus augeatur calor, qui putredinem facit. Et quoniam externum frigus calorem, qui est in re, primum veluti stupefacit, & quodammodo extinguit: ideo ille tardat vapores gignere & emittere: quare difficilis & tarda quoque fit in illis putredo, præsertim si in tenues partes ea corpora sint diuisa: sic enim facilius patitur eorum calor & substantia ab externo frigore. Quòd verò illa non putrescant, quæ feruent, ratio est, inquit Aristoteles quoniam calor, qui in aere est, minor est eo, qui in feruenti re existit: at hęc non est ratio. Nam si res putrescere vult, eò, quòd desiderent præter suum calorem, alium ab aere, cur non putrescent, si iam maiorem habent, quàm possint ab aere accipere? Est ergo hæc (meo quidem iudicio) ratio, quòd illa, quæ feruent, igneam vim concipiunt, ex qua exsiccantur, extenuantur, rare fiunt, ita vt facile vndequaque transpirent, & siccitas, quę acquiritur, putredini resistit. Quæ verò mouentur, minus putredine tentantur, quàm ea, quę quiescunt: quoniam inquit Aristoteles motus ille, qui ab aeris calore prouenit, inbecillior eo, qui in re ipsa ante inerat, id est (vt intelligo) quòd minores fiant impressiones ab externo calore in re, quę mouetur, quàm quiescente, aut quòd maior sit calor rei, quæ mouetur, quàm aeris, vt alij interpretantur: verum perperam. Nam multa sunt, quæ ex motu non calefiunt, sed potius refrigerantur vt aqua, aer: Atque etiam nostra corpora ex moderato motu, aut etiam vehementiore, non videntur concipere tãtum calorem, quantus sentitur esse in aere æstiuo. Mihi verò videtur alia esse ratio prædictis melior, quod scilicet res, quæ mouentur, facilius expurgentur ab inclusis excrementis & vaporibus, atque ita liberius transpirent. Vnde facile putrescunt corpora omnia, quæ otiosa, & ob id mulieres vestes vindicant à putredine & situ, cum virgis, aliaque agitatione ab illis puluerem & vaporem in-

De cõcretorum putredine Arist. opinio non probatur.

Cur ferue-scẽtia nõ putrescant Arist. sententia quæ damnatur.

Cur mota difficilius putrescãt quiescentibus Arist. opinio damnatur.

clusum excutiunt. In illis tamen, quæ putredinis causas calore ambientis sumunt, accedit ea ratio, quæ seruat à putredine, quòd scilicet minus affici possint res, quę mouentur: fugiunt enim motu suo eiusdem aeris impressiones. Cæterum in rebus, quæ ex motu calefiunt, non solum putredo nasci ex calore, qui per motum excitatur primò & per se: sed quando via occluditur post motum vaporibus qui adhuc à corpore excalefacto excitantur. Qua ratione videmus illos putridis febribus corripi, qui adhuc calentes ab exercitatione, se concludunt in locis frigidis, aut frigidam bibunt, aut externam auram concipiunt, vel camisias sudore madefactas non exuunt. Porro problema est decimum septimum vigesimæ quintæ sectionis, vbi scribit omnia, quæ mouentur, corrupi solere. Quæ sententia etiam habetur in quarto problemate vigesimæ secundę sectionis: quærit enim eo in loco cur incorrupta durare possint, quæ vtribus continentur inflatis, aut vasis bene opertis: Cuius quæstionis hanc reddit rationem, quòd omnia putrent, cum mouentur, immota verò omnia sint, quæ sunt plena. Verum non ex motu huius rei ratio petitur: nam siue moueantur, siue quiescant, quę in vasis non plenis continentur, aut non bene obturatis, promptius corrumpuntur, & putrescunt, quam sua contraria: vt ostendit vinum, quod in vasis non plenis continetur: illud enim cito euanescit, & pro natura vini vel àcescit, vel cracescit, formamque vini amittit, quę omnia cum putredine fiunt. Necesse enim est vasis vacuam partem aere repleri, qui in vinum, aut alium liquorem in vase contentum penetrat, libereque postea ab illo exire nequit: immediata autē est putredinis causa impedita transpiratio aeris, & vaporis in rebus inclusi. Iam vero, quæ rara sunt, facilius aliquando, quàm densa putrescunt: aliquando verò difficilius. Nam à se ipsis difficilius patiuntur densa quàm rara: ab externis verò causis rara quàm densa: Hæc enim vapores, qui à corporibus consurgunt, exire impediunt, externum verò aerem ægrius admittunt. Contrarium autem raris corporibus accidit: Verum hæc si ab internis causis non afficiuntur, sed ab externis, in vniuerso rerum genere rara facilius putrescunt densis, quia plus humoris habent, & promptius ex-

Cur excalefacta ex motu corpora nostra mox refrigerata febribus corripiantur.

De putredine rari, & densi corporis.

rnum aerem admittunt. Mollia etiam promptius quàm ura putredinem sentiunt, quia humidiora vaporibusque plena, & quoniam aerem externum facile conciunt. Putrescunt facillime, quæ excrementitium habent humorem, id, quod ostendunt olera, pepones, cucurbitæ, cerasa, & cæteri fructus horæi: quoniam aquosus inest illis humor à quo calor vincitur. Propterea cum illos seruare volumus, aceto, & aromatibus conditos vel exsiccatos ad futuros vsus reponimus. Sic etiam syrupos, aliósque liquores vindicamus à futura putredine per concoctionem: qua aquosum humorem consumimus. Quæ ratio etiam facit vt carnes, & res aliæ coctæ diutius seruentur immunes à putredine, quàm crudæ: nam concoctio siue per elixationem, siue per assationem, aut maturationem fiat, vt in fructibus, humorem euocat & consumit, qui caloris dominium impedire potest. Item quæ substantiam habent dissolutam miniméque compactam, qualia sunt ligna ex populo & salice facilius, quàm solida putrescunt: quoniam scilicet plus habent humoris. Sic quæ actu humida sunt, & liquida promptius putrescunt, quàm actu sicca, vt bilis promptius, quàm caro. Quæ verò actu & potentia humida, cæteris paribus facilius patiuntur putredinem illis, quæ contraria sunt, aut actu humida & potentia sicca. At si hæc tenuiora, calidiora que fuerint, aliter fortè continget: nam bilis flaua promptius, quàm sanguis putredine tentatur? id, quod ostendunt biliosæ febres omnium frequentissimæ. Calida verò & humida sola putrescere scribit Galenus: id, quod sanè intelligendum est. Nam atra bilis frigida, & sicca, & flaua sicca & calida, pituita frigida & humida, & in aliis reb⁹ omnia, igne excepto, vt recte scribit Arist. putrescunt. Verum intemperaturarum omnium maximè & promptissime, quæ calida sunt, & humida, præsertim si plus habent ad proportionem humoris, quàm caloris: habent enim corpora calida, & humida in se duas putredinis causas, calorem inquam, & humorem, ex quo vapores ex se excitare possunt: præterea externum calorem, & humorem facilè admittunt: quare potentissimę sunt in illis putredinis causę. Atque hęc quidem sufficiant de his, quæ putrescere possunt, & facilius,

De putredine mollium & durorum

Cur horæi fructus & holera facile putrescant.

Cur cocta diutius seruētur incorrupta quam cruda.

De putredine humidorū actu vel potentia vel siccorum.

Cur biliosæ febres omniū frequētissimæ.

Calida, & humida cur alijs facili° putrescant.

aut difficilius putredinem pati. Alia enim, quæ hic nc dicuntur, ex his facile intelligi poterunt. Nam facilis a difficilis transpiratio, & caloris humorísque copia, v inopia, ac prompta aut difficilis externi aeris calidi, & hu midi admissio, faciunt omnes differentias, quę inueniun tur esse in rebus, prout facile aut difficile putrescunt.

Indicatio in huiusmodi est euacuatio atque alteratio.

Febris putridæ curatio quæ, & quot requirat ex Gal.

His ita explicatis, quæ de putredine enarrauimus, & positis tanquàm fundamentis ad ea cõstruenda, quæ Galenus proponit de curatione febrium putridarum, prius ad rē ipsam accedamus, & diligentius proposita illius verba separatim expendamus: scribit igitur illius curationem in duobus tantum consistere, nempe in alteratione, & euacuatione. Alterationem verò intelligit non qualemcunque, sed eam, quæ fit per concoctionē, & quid ea præstet eodem negotio ostendit, quòd scilicet putredinem cessare faciat manente substantia, quæ post absolutam concoctionem relinquitur. Vacuationem autem necessariam esse dicit, quæ totam eam materiam, & non solum illius partem, aut alium humorem, qui non sit concoctus, & cessata putredine est derelictus, educāt, per quæ verò remedia, & quo modo fiat concoctio, hic non docet: id quod postea nos faciemus ne operi sua desit perfectio. Vacuationem verò genera mox subiunget, quę huic instituto necessaria ab eo putantur. Hæc etsi ferè sunt dicta iam à nobis, tamen erant repetenda propter interiectam longam disputationem de putredine. Et quoniam hæc, quæ proponit Gal. longe difficilia sunt, & negligenter ab aliis interpretibus explicata: ideo nos pro viribus ea clariora reddere conabimur. Et primum illud proponemus: An in curatione febrium putridarum sufficiant hæc duo remedia, concoctio inquam, & euacuatio concoctæ materiæ: nam contra hanc opinionem multa pugnāt. Et primum quod Gal. in lib. vndecimo Metho. scribat vtile esse in omni febre putrida sanguinem mittere secta vena: quod remedij genus non euacuat materiam concoctam: hæc enim per purgationem tollitur: quod Hip. eo Aphorismo, in quo scribit concocta medicari, id

Galeni sententiam de remediis necessariis in curatione putridæ febris examinat.

ut explicat Gal. medicamento purgante euacuare, a-
te significat. Nam sanguinis missio omnes educit hu-
ores æqualiter, & à toto corpore: in febribus autem
tridis vnus aliquando solus humor, vt bilis in tertia- *Febres in quibus putrescunt omnes humores omnino lethales.*
s, & pituita in quottidianis, humorque melancholicus
quartanis: aliquando verò plures, vt in complicatis fe-
ibus, nunquam autem omnes putrescunt: aut si hoc
ntingit, nec concoctio nec euacuatio aliqua prosunt:
ortem enim sequi oportet, id, quod in opere nostro de
ribus ostendimus. Putrescit præterea humor per fe-
es putridas, vel solum, vel maxime in vna parte, qui fo-
s febris esse dicitur. Quare cōstat sanguinis missionem
n esse remedium putridæ, & concoctæ materiæ præte-
a Gal. in pręcitato Methodi libro pręter euacuationem
concoctionem probat adhibendam esse perspiratio-
m per refrigerātia: quàm procurari scribit ablatis cau-
, quæ illam prohibebant, sublatis inquam obstructio-
bus, vel cutis densitate, prout hęc vel illę, causæ fuerunt
peditæ difflationis. Addo quòd in febribus putridis in-
r initia morbi sæpe purgationem adhibemus, per quam
on vtique euacuamus materiam putrescentem, quam
ius concoquendam esse scribit Galenus concocta verò
e non potest in principio, in quo omnia cruda passim
ribit esse idem author. Nonne etiam in omnibus putri-
s vel inediam, aut tenuiorem victum adhibemus ad
umoris multitudinem consumendam: non solum au-
m ad concoctionem iuuandam, & concoctum humo-
em euacuandum: qui (vt dixi) non aliter, quàm per pur-
antia medicamenta, separari ab aliis, & euacuari potest.
n febris etiam ipsa non postulat sua remedia refrige-
ntia: quę longe diuersa sæpe sunt ab iis, quę concoctio-
em iuuant: ab his verò quæ euacuant semper. Quid ergo
d tot argumenta dicemus? errasse ne Galenum & omnes
edicos putabimus, qui pręter concoctionem & euacua- *Galenũ tuetur.*
onem humoris putrefacti tot alia proponũt auxilia? An
icendum potius est diuersam esse curandi rationẽ ipsius
ebris putridæ, cũ sola adest putredo humoris, quem pu-
edo inuasit, ab ea, quæ causas adhuc habet fouentes, &
ugentes putredinem præsentem, & potentes nouam pu-
edinem in humore, qui eam nondum sensit, excitare,

In illo enim casu leuem esse oportet putredinem, & e
guam febrem, quæ propria sibi remedia nõ exposcat.
tredo verò ipsa auxiliis suis eget: nam cùm illa necessa
corrumpat eam materiam, quam inuasit, necessaria es
uacuatio, vt quod corruptum est ab eo, quod sanum
separet & educat: & quoniam separatio fieri non pot
absque concoctione, vt postea ostendemus, ideo con
ctio præcedere debet euacuationem humoris putridi.
etsi raró contingit, nonnumquàm tamen fieri videtur,
febres putridæ his duobus duntaxat auxiliis sint cõtent
quales sunt synochæ putridæ, quæ perpetuò decrescũt:
illis enim, quæ facta erat constipatio, leuis erat: quand
quidem nõ aliter vt docet Gal. hæ febres decrescunt, q
quòd plus dissoluatur vaporis, quã retineatur. Ex diar
etiam aliquando excitantur exiguæ hæ febres putridæ,
nonnumquàm etiam ipsæ putridæ statim inuadunt, sed
paruis causis natæ, quas curare possumus, minimum m
tata solita viuendi ratione. Vt ergo hæ febres inter putr
das simplicissimæ sunt, ita simplicissimam curam, quæ
per solam concoctionem, & leuem aliquam purgation
postulant. Vbi verò grauior est affectus, qui iã factus es
& causæ, quæ adsunt, humoris partem putrefacientes, &
putredinem fouentes, minantur etiam putredinem humo
ris eius, qui est eiusdem generis, aut etiam, qui alterius e
(vtrumque enim contingit vbi potentes sunt diuturnęqu
putredinis causæ) veluti cùm biliosi humoris pars pos
partem putrescit, & cum post bilosas sequũtur quartanę
tunc inquam plura requiruntur auxilia, & tot sanè, quo
possunt esse præsentis & futuri mali causæ. Quia igitu
tunc maximè impeditur transpiratio, & ea est, quæ præ-
sentem putredinem excitauit, fouétque, & futuram mina-
tur: ideò primum & pręcipuum remediũ in eo esse debet,
vt corpus, quantũ fieri potest, maximè transpirabile red-
datur: id, quod fiet ablatis causis, quæ illam prohibent: il-
læ verò sunt, vel cutis astrictio, vel vasorum, venarum in-
quam & arteriarum internarum obstructiones, & multi-
tudo humoris vaporísque, qui libere per venas, & arterias
Sanguis cur mittẽdus in febribus pu- densas & solidas transpirare, & difflare non potest: Igitur
si quis post exercitationem refrigeratus, aut post lotionẽ
aquæ frigidæ, aut alio modo ob densitatem cutis febre

cente fuerit correptus, fricatione leui & molli, ablutio-
e aquę calidę, & linteis excalefactis, aut his etiam, quæ
idorem mouēt, protinus studeat cutem rarefacere: dein-
e sanguinem mittat, si illud non videat sufficere reme-
ium. Nam sanguinis missio, quæ fit secta vena, humore,
t vapore euacuato, maximo est auxilio ad transpiratio-
em iuuandam: propterea rectè scribit Galenus vtile esse
nguinem mittere in omni febre putrida, quęscilicet ali-
ius sit momenti. Omnes enim quæ tales sunt, egent li-
eriore perflatione, quam sanguinis missio ab initio om-
ū fœlicissimè præstat. Nec sudor, qui sequi solet acces-
ones febrium intermittētium, sufficit: quippe cùm ebul-
tio, quæ fit in corde, venis, & arteriis multos gignat va-
ores, quorum transpirationem nihil tā iuuat, quàm ve-
ę sectio. Nam densæ vasorum tunicæ non prębent tran-
um contentis in illis humoribus & vaporibus: quare
r sectionem viam patentiorem parare oportet, facto
eluti camino in corpore, per quē igneus fuliginosúsque
ie vapor expirare possit: vnde missione sanguinis, quęad
ibentur in his febribus, parùm prosunt, nisi fuerit am-
lum factum foramen per sectionem venæ. Ergo sangui-
s missio omnibus putridis paulò grauioribus conuenit
ommuni hac ratione, quòd potentissimū sit ad perspira-
onem iuuandam auxilium, quo vniuersæ huiusmodi fe-
res maximè opus habent. Nec in hoc spectare debemus
it sanguinis multitudinem, aut aliud quidpiam. Nam si
o omni habitu huiusmodi febres nascuntur, & commu-
em hę habent causam ex impedita transpiratione, quod
ommune est remedium, in nullis prætermitti debet. Nec
ontra id facit, quod multi liberentur ex putridis febri-
us, quibus sanguis non fuit missus. Nam in nulla re te-
eritas laudanda est, nec probandum quod perperam est
ctum: etenim vt multi pereunt, qui euasissent cum hoc
medio: ita qui liberantur, grauius & diutius affliguntur,
que hoc modo temeritatis suæ, aut ignorantię medico-
m pænas in seipsis luunt. Porrò vt sanguinis detractio
nnibus febricitantibus ad transpirationem est neces-
ria, ita aliquibus etiam prodest ad multitudinē humo-
tollēdam, quæ obest, eò, quòd vaporibus vberē mate-
am suppeditat, & quia naturam grauat, ne possit conco-

tridis omnibus.

Sectionem in vena latam esse oportere vbi sanguis mittitur in febribus putridis.

quere,quod vitiatum iam est,& expellere, quod iam
pelli potest: & quia vsum aperientium, & penetranti
in interna vasorum orificia remediorum impedit, sy
ptomataque omnia,& quicquid timeri potest mali,ex
tar. Nec in hoc quidem remedio spectare debemus m
bi magnitudiné: quę vt alibi ostendimus regula firma
quit esse sanguinis missionis. Cæterum misso sanguine
subest adhuc peculiaris alicuius humoris copia,quæ fa
le in putredinem trahi potest,si hoc facile fieri potest
sanè potest,cũ humores sunt tenues,quales sunt bilios
mixti etiam cũ aliqua pituita,vt in puris & notis tertia
cõtingit,vereri nõ debemus inter initia morbi leuem a
quam purgationem per nostra mitissima medicamen
quibus carebat antiquitas:& propterea suspectã habeb
Gal.purgationé,& si aliter(vt in Aphorismis docuit (se
sit Hippo.Neb obest quidem Aphorismus,concocta m
dicari,& quoniã humor quem per leues has purgation
educimus,continetur in primis venis & ille non est, q
morbum facit, vt qui putredinem non senserit, cui so
vt postea docebimus,debetur concoctio, vt qui solus
crudus: Interim verò si aliqua est inflammatio,quæ cal
rem accẽdat,& vapores suppeditet plurimos cordi,& va
sis,per illaque vniuerso corpori,omni diligentia per pro
pria auxilia procurari debet humoris contenti in inflam
matione dissolutio: aut si hęc non prodest,aut nõ sufficit
suppuratio tentanda. Nec quidem oportet cùm febris ve
hementia vrget,illius propria auxilia contẽnere per refri
gerantia. Ergo illa adhibenda per conuenienté victum,&
remedia refrigerantia,ea eligendo, quæ oportuna sint ad
refrigerationem,sed interim non impediant trãspiratio-
né,aut alias morbosas causas foueant. Hæc ergo sunt au-
xilia,quæ postulãt febres simpliciores & grauiores. Quæ
verò pessimæ sunt,aut ob vitium materiæ peccantis, aut
subiecti conditioné excitant symptomata, quæ vel vires
deiiciunt,& naturæ opera turbant: aut fiunt causæ augen-
tes fouentésque corporis mala,& huius generis causarum
sunt capitis dolor,sitis,sopor,vigilãtia, & alia huiusmo-
di,de quibus Gal.12.Methodi,& secundo ad Glauconem
abunde disserit,desiderant hæc etiam propria auxilia, vt
quantum fieri potest mitigentur. Sed cauẽdum interim ne
cum

De purgatione minoratiua in putridis inter initia post sanguinis missionem.

Curatio febriũ putridarum cum symptomatis.

cum in his mitigandis,plusquam æquum est,ęgrotis obtemperare volumus,veram curandi rationem, quę contra præcipuas causas pugnat, contemnamus. Hinc enim grauissima mala sępe sequi solent. Quoniam autem in curatione morborum non solùm videndum est, quid conueniat morbosis affectibus, sed quid etiam natura ferre possit, maxima est opus prudentia, ne plus aut minus naturæ tribuas, quàm ipsa exigat, aut permittat curatio: Ac vbi ipsa valida est, omnia audacter præstare possumus,quæ curatio præscribit: Vbi vero vires labuntur, illis potissimum succurrendum. At si nec plane debiles,nec firmæ omnino sunt,sed permittunt cum quadã moderatione fieri, quæ dictat curandi ratio, ita moderari rem oportet,vt nec morbum, nec virtutem contempsisse videaris. Quisquis igitur ad omnia prædicta diligenter respiciet, febres omnes putridas methodo sanabit, quantum licebit,nec vires demolietur.sed quoniam nostri non est instituti hęc omnia sigillatim nunc prosequi,redeamus ad Galenum. *In complicatis affectibus quid agendum.*

Hæc quidem, quæ putredinem finiat manente adhuc substantia:euacuatio vero, quæ totam ex corpore substantiam educat.

Proposuit Gal.duo esse adhibenda remedia contra febres putridas, nempe concoctionem & euacuationem. Nam videamus quem humorem velit concoqui & euacuari, qualémque requirat concoctionem & euacuationem: Nam in his cogimur ab aliis interpretibus dissentire. Etenim Acachias & recentiores alij interpretes huius loci in febribus putridis duplicem ponũt humorem, vnum iam putridum,putrescentem verò alium,nondum tamen putridum, & illum, nulla concoctionis facta mentione, vacuandum esse censent: hunc verò esse concoquendum. A quibus ego longe dissentio. Nam si putridi illi humores nullam concoctionem acceperunt, iam putredinem habent, qualis fit in gargrænis, ad quam putredinem sequitur non euacuatio, sed mors: quo modo necessario per febres mors sequitur, vbi vrinæ perpetuo crudę emissæ fuerunt: non enim salus ex-

pectari potest nisi præcesserit concoctio : nec mater
morbi euacuari potest, nisi prius concocta fuerit. At
illa putredine non agit Galenus, sed de illa, quæ nu
concoctio, nunc putredo, vt diximus ab initio, voc
tur, quoniam mixtum est opus ex concoctione & p
tredine, quod aliis rationibus ostendo. Nam Gal. doc
in libro de differentiis febrium, in omnibus febribu
putridis, absoluta putredine relinqui in venis veluti c
nerem quendam, qui puri proportione respondet: q
quidem humor euacuationem postulat, vt ipsum pu
At sicut pus fit per concoctionem, nec illud euacua
potest, antequam præcesserit concoctio, ita profect
nullus humor putridus euacuari potest, aut fieri ant
concoctionem & absque concoctione. Nec putare qui-
dem oportet in omni accessione febris, id excerni, quo
in illa computruit, ita vt nihil relinquatur extincta pror-
sus febre & illius accessionibus, qnod euacuationem
requirat. Nam sic purgatione non esset opus declinan-
tibus, aut iam prorsus absolutis huiusmodi febribus.
Addo quod hæc ratio solum esset propria intermitten-
tibus, & non continuis febribus, in quibus quicquid est
humoris putrefacti & concocti, retinetur, donec fiat
crisis, aut per purgantia medicamenta, educatur. Quin-
etiam multæ sunt intermittentes febres, post quarum
accessionem nec sudor fit, nec alia sensibilis euacuatio,
quæ respondere possit naturæ & quãtitati humoris, qui
febrem & accessiones commisit: Amplius si humor pu-
trescens per illos concoctionem aliquam postulat, quę
putredinem manẽte substantia finiat: eandem etiam re-
quirebat, qui putridus iam est antequàm putridus sit fa-
ctus: illius enim substantia victa manet, nec vinci quidẽ
potuit, nisi per concoctionem. Igitur in omnibus putri-
dis febribus quicquid est humoris, quod putredinẽ sen-
sit, concoctionem desiderat, etsi illud iam putridum est,
idem antea fuit concoctum: & si adhuc putrescit, con-
coctionem adhuc requirit, ac finita putredine & conco-
ctione, nisi natura per crises perfectas vniuersum cũ hu-
morẽ excreuerit, purgatio ad illius euacuationem neces-
sariò ęst adhibenda: quoniam (vt inquit Hippo.) quę re-

linquuntur in morbis, recidiuas facere consueuerũt. Sed mirari fortè quispiam poterit, quonam modo putrescẽtes humores concoqui possint, & qua ratione concoctio finire possit putredinem, manente substantia rei putrefactæ. Nam si putredo corruptio quædam est (vt antea ostendimus) & ea fit per diuisionem humidi à sicco, quo pacto quæso illa emendari vnquàm poterit per concoctionem? Vt enim corrupta nunquàm possunt vniri redireque ad naturã suam, ita quę putrescũt nulla ratione emendari posse videntur. An dicendũ est humores, quos putridos vocamus, putrescentésque in febribus, nõ esse prorsus tales. i. nõ exactã habere putredinẽ, in qua calor nactus est prorsus ineptus ad materiam regendam, vt accidit in putredine cadauerũ: sed mixtam quandam esse actionem inter verã putredinem, & cruditatem: proptereàque concoctionem, quæ in hoc affectu fit, non posse omne vitium emendare, sed solum cruditatem: quod verò est ex putredine, relinqui, sine aliquo remedio, quod illius vitium in corpore emendare possit. Nam, vt antea diximus, tres ponit Gal. fieri in nobis alterationes: vnã, in qua fit perfecta assimilatio secundum substantiã & qualitates, quæ quidẽ tendit ad nutritionẽ. Alia verò est alteratio, in qua nulla fit assimilatio, & illa est vera putrefactio, quæ ad corruptionem omnino tendit. Alia verò est, in qua assimilatio fit per qualitates, dissimilitudo verò manet per substantiam: quam quidem Gal. aliquando vocat concoctionem, ob eam partem, in qua fit assimilatio: Aliquando autem putrefactionem, ob eam substantiã, quæ relinquitur inutilis prorsus, veluti cinis, qui remanet post putredinem rerum ex quatuor elemẽtis compositarum. Non immeritò igitur Gal. hoc loco tribuit putrescentes humores concoquendos esse, & per concoctionem cessare putredinem, manẽte materia, quæ postea sui ablationem per euacuationẽ indicat. Nã concoctio hæc non potest ad nutritionem tẽdere: quare nequit assimilare substantiam, sed solum qualitates vincit, & assimilat, atque his victis à natura, cessant putredinis causæ, ob idque & putredo ipsa: quo modo concocto pure & confecto, cessat omnis putredo, quia

Quo modo putrescẽtes humores cõcoqui possint & concoctio possit sistere putredinem.

& calor, aliæque qualitates, quæ rebelles erãt, victæ sun & assimilatæ: vnde pus album, lene, æquale, minimúnque fœtidum relinquitur: quæ indicio sunt, qualitates victas esse: manet tamen post eam victoriam & concoctionem puris substantia. Eodem pacto in febribus putridis, putrescentes humores à natura concoquuntur, post concoctionem relinquitur in venis substantia humoris putrefacti siue concocti, quæ veluti, cinis est, puri proportionẹ respondens: quæ etiam sui indicat ablationẽ, & ea non aliter fieri potest quàm per euacuationem. & quoniam putrescentes huiusmodi humores non sunt reuera & prorsus putridi (illud enim quod ita est affectum, concoctum & putrefactum dicitur, quia partim cõcoctum, partim putrefactum est. id est partim victum, partim non victum, & dissimile relictũ:) ideò non sunt prorsus corrupti: quare nec diuisio in illis fit, sed vnio & incrassatio, quoniam illis concoctio medetur, quę vniendo, incrassando, & assimilando quantum id, quod concoquitur, permittit, opus suum perficit. permittit autem non perfectam reductionem ad naturalem statum per concoctionem, qui ita putredinem iam sensit, vt iam putrescat, vt quidam putant, qui humores non prorsus putridos hac ratione emendari posse credunt: Nam qui prorsus putridus est, nullam cõcoctionem admittit: qui verò vel læuiter putridus est, per concoctionem quidem redigitur ad mediocritatem per qualitates, substantia tamen emendari non potest: quod verò in via est ad putredinem, qualia sunt illa, quæ liberè non transpirant, nullam tamen adhuc actu habent corruptionem, illa refrigeratione, & euentilatione corriguntur. Quare malè alij interpretes his humoribus concoctionem deberi tradunt: putridis verò solam euacuationem. Rectè vero scribit Gal. humores in quibus accensa est putredo, concoquendos prius esse, deinde euacuandos. Nam concoctio facit, vt substantia, quæ euacuanda est, eliciatur ab alia, & actu fiat, quod prius erat potentia. Nam humores putrescentes, cum alijs in tota massa erant commixti, nec propriam habebant materiam: perfecta vero concoctione, qui putredinem senserunt,

Cur ante purgationẽ putridi humoris concoctio sit necessaria.

relinquunt ſuum cinerem: Alij verò, qui alterati quidem fuerunt, ſed abſque putredine, nihil tale habent: quare paulatim exuunt ſuum vitium, & vtiles redduntur ad nutritionem. Itaque non his, ſed illis debetur euacuatio. Sed quid dicemus ad Galeni locum, qui in vndecimo Methodi habetur, in quo, docens curationem febris putridę, ſcribit duobus modis emendari putredinem, quæ fit & in mortuis & in viuis, ſeparando primum id, quod eſt putrefactum ab aliis: reliqua verò reducendo ad ſymmetriam moderatis motibus, refrigeratione, & perſpiratione. Eo enim loco concoctionis nullam facit mentionem. Dico non eſſe eandem (vt ille putat) rationem ſanandæ putredinis in viuis & mortuis. Nam putredinem rerum non viuentium, in quibus nulla fit concoctio, ſanare poſſumus ſeparatione eius, quod iam eſt corruptum, quia illud per inciſionem (vt contingit in carnibus ſale conditis, & in aliqua parte corruptis) ſeparare poſſumus: humores verò, qui in nobis per febres putreſcunt, non alia habent remedia quàm per euacuationem, quę alliciat proprium ſibi humorem, qui eſt excrementum: at excrementum non eſt factum ante concoctionem, vt in Aphoriſmis oſtendimus: quare rectè ſcribit Hipp. concocta medicanda eſſe, & non cruda, quia ante concoctionem excrementum factum non eſt, & illud eſt, quod medicandum venit. Si igitur Gal. velit concoctionem pręcedere humoris putrefacti euacuationem, rectè ſentit: ſi verò non putat eſſe neceſſariam concoctionem, aberrat. At ſi neceſſariam credebat eſſe, non debebat vtique illam pretermittere, in eo preſertim loco, in quo perfectam curationem ex rei natura deſſumptam, in illis febribus pollicetur. Itaque verior eſt hęc curandi ratio, in qua pręcipit putredinem humorum, quę fit in febricitantibus, exigere ſolum concoctionem, & poſtea concocti humoris euacuationem. Cauſę verò putredinis efficientes, & materia, quę diſponitur ad putredinem, alia poſtulant, vt iam oſtendimus, auxilia: ſicut etiam febris ipſa, & febrium ſymptomata grauiora. Sed pręedicta facilius ex ſequentibus intelligentur.

Galeni locum, qui eſt in 11. methodi de curatione putridæ notat.

Sed dictæ quidem alterationis species, con-ctio existit, quã, vbi inuenerimus, à quibu[s] causis fieri contingat: tunc vtique eorũ, q[uæ] hoc pacto salubria sunt, scientiam tenebim[us].

Quæ dicta sunt de cessatione putredinis, per co[n]-ctionem, & quæ nunc dicuntur de his, quæ possunt [con]-coquere & concoctionem iuuare, desiderant maio[rem] cognitionem, diligentiorémque tractationem de c[on]-coctione. Sed quoniam hęc pro dignitate in Aphorism[is] enarrauimus, capita solum ex eo opere hic trãsferem[us] ne huic libro desint, quæ sunt necessaria. Ac primũ q[ui]-dem dicemus, quid sit concoctio, deinde quæ sint co[n]-coctionis causæ: tertio quæ sint species, & differen[tiæ] concoctionis: quarto quo modo concoctio fiat: quin[to] quæ sit vis concoctionis, qualísque requiratur conco-ctio in humore, qui ad purgationem aptus esse deb[et]. Postremo quibus remediis medicus concoctionem i[u]-uare posit. Porro recentiores ferè omnes medici Au[i]-cennam sequuti, concoctionem esse definiunt humor[um] pręparationem ad expulsionem: quandoquidem Au[i]-cenna ipse concoctionem dicit esse substantię adæqu[a]-tionem, quæ ad facilem obedit euacuationem. Sed hæ[c] opinio multis modis falsa esse ostenditur, primo quo[d] duos Aphorismos inter se cõfundat, eum scilicet, in qu[o] author scribit concocta medicari, & eum in quo dicit[ur] corpora cum quis purgare voluerit, oportet fluida face-re. Nam si per coctionem intellexisset præparatione[m] ad expulsionem, in priore Aphor. frustra in alio ageret de illa pręparatione, quę (vt Gal. eo in loco tradit & in Aphorismo in acutis passionibus rarò) consistit in exte-nuatione & incisione humorum, ac viarum apertione. Deinde concoctio omnia incrassat: purgatio verò cum fiat per medicamenta attrahentia, tenuem postulat ma-teriam, vt Gal. in lib. 3. de Natural. facul. passímque ali-bi scribit. Pręterea per concoctionem humores reddũ-tur naturę similes: similitudo autem est causa retentio-nis, dissimilitudo verò causa expulsionis: quare si natura pręparare vellet materiam ad expulsionem, non illam

De diffinitione concoctionis disputatio.

Concoctionem non esse præparationem humoris ad expulsionẽ.

concoquendo aſſimilaret. Addo quod multi morbi per ſolam concoctionem curantur: quò fit vt fruſtra à natura concoquatur, quod poſtea expellendum non eſt. Poſtremo in acutiſsimis morbis ſemper purgare poſſemus, quoniam humores, qui illos faciunt, calidi ſunt & tenues: proptereáque ad expulſionem paratiſſimi, vt ſcribit Gal. in lib. 3. prædictionum tex. 23. Alij verò ſunt, qui concoctionem eſſe definiunt ſeparationem boni a malo: qui maxime aberrant. Nam cõcoctio omnia aſsimilat: qui verò ſeparat, diſsimilitudinem molitur in rebus. Deinde concoctio (Ariſt. teſte) eſt perfectio, diuiſio verò imperfectio eſt: quippe cùm diuiſio corruptioni, compoſitio generationi ſimilis ſit. Prçterea omnia, quæ matureſcunt & concoquuntur, ideò matureſcere & concoqui dicuntur, quod ſiccæ partes humidis, caloris beneficio miſceantur. Ergo cùm illi concoctionem ſeparationem boni à malo eſſe dicunt, cruditatem potius, quàm concoctionem definiunt. Addo quod concoctio fiat incraſſando: quç verò incraſſantur, vnam formam recipiunt, nempe craſſitudinem, non autem diuerſas & ſeparatas. Poſtremo Gal. in lib. de naturali. facul. ſeparationem mali a bono, expultrici, & non concoctrici facultati tribuit. Iulius Delphinus concoctionem ait eſſe reductionem caloris ad temperamentum: quç opinio non eſt digna primario Academiæ Ticinenſis medico. Nam concoctio fit à calore in paſsiuis qualitatibus, vt inquit Ariſt. quod ſi eſſet caloris reductio, eſſet eiuſdem paſſio, & non actio: & calor naturalis non faceret concoctionem, ſed illam pateretur, & temere ille eodem loco dixiſſet concoctionem fieri, cum calor elaborat & vincit materiam: oporteret præterea purgare calorem, ſi concocta ſunt medicanda, ſed pudet me tam abſurdam opinionem proſequi, & alias eiuſdem authoris ſententias, quæ ita ſçpe ſunt ridicula, vt quilibet facilè agnoſcere poſſit, illum ambitioni potius quàm eruditioni in edendis illis ſuis commentarijs ſtuduiſſe. Cçterum Manardus, cum non putaret vnam eſſe omnium concoctionũ naturã, ex triplici differentia co-

Concoctio non eſſe ſeparationem boni à malo.

Concoctionem non eſſe reductionem caloris ad tẽperiem.

Manardi opinio, quæ reprehenditur.

rum, quæ concoquuntur triplicem concoctionis diffinitionem adfert. Nam ea, quæ concoquuntur, (inquit) sunt vel alimenta, vel putridi humores, vel alij, qui non sunt putridi, Primam coniunctionem dicit esse alterationem, in qua alimentum ei, quod alterat, omnino assimilatur. Secundam dicit esse alterationem, quæ putredinem cessare facit. Tertiam, quę materiam, quæ cõcoquitur, quadantenus assimilet. Quam opinionem, partim ex Auicenna, partim etiam ex Gal. sumpsisse videtur. Nam Auicen. in prima fen. lib. 1. vnam ponit concoctionem vtilis materiæ: aliam verò, vt ille vocat, superfluitatum, & illam vocat conuersionem in propriam substantiam nutriti: in hac verò idem naturam tentare: quod si assequi non potest, saltem eas qualitates moliri in materia, quę seruiant ad expulsionem, extenuando scilicet materiam si crassa sit, aut incrassando, quod est tenue, aut incidendo, quod est viscosum. Gal. etiam hoc loco definit concoctionem esse alterationem, quæ putredinem cessare facit. Verum hæc opinio etiam falsa est. Nam si ex diuersa materia actiones diuersas iudicare debemus, non solum in concoctione, sed etiam in attractione, retentione, & expulsione absurda sequentur. An quæso dicemus non eandem esse facultatem attractricem, quæ alimentũ & medicamenta & propriam in singulis materiã vt panem, vinũ, rhabarbarum, cassiam, & alia eiusdem generis in corpus trahit: & retẽtionem dicemus diuersam, quæ retinet hæc, quæ sunt diuersa. An facultatem expultricem vnam requirimus, in emissione vrinæ, aliam verò in expellendi alui excrementis. Sic etiam dicemus vnam esse facultatem concoctricem, quæ panem, aliam quæ carnes, & aliam quæ assumuntur, concoquit: in qua quidem re nihil est absurdius. Præterea vna est efficiens causa concoctionis, facultas concoctrix: vnum instrumẽtum, calor natiuus, vnus finis, vt postea ostẽdemus, vna materia communis, humor inquam, qui incrassari potest, quare & communem oportet esse definitionẽ, nec spectare oportet particulares effectus, qui nascuntur ob istorum vitia. Sic enim oporteret infinitas propemodum facere diffinitio-

nes concoctionis. Nam concoctio non solum putredinem cessare facit, sed etiam acrimoniam humorum retundit, frigidiores humores calefacit, calidiores temperat, omnes incrassat, miscet omnia omnibus, omnia quantum fieri potest, assimilat. An propterea dicemus concoctionem vnam esse, quæ acrimoniam retundat, aliam quæ frigida calefaciat: aliam quæ temperet calida, aliam quæ incrasset, aliam quæ assimilet, aut aliquid aliud particulare efficiat, minime certè: sed propriam illius naturam, generalémque actionem spectare oportet, non ea autem, quæ illi accidunt. Etenim concoctio certum aliquid facit, ad quod particulares operationes sequuntur, ob mutationem aliquam, quæ nascitur in agente vel materia. Quæ enim putrescentem habent materiam, per concoctionem in illis cessat putredo: quæ acria sunt, mitiora redduntur. Quæ erant diuisa, vniuntur, & sic de alijs. Atque hæc non impediunt quominus concoctiones diffiniamus communi omnibus, quæ concoquuntur diffinitione: quod Gal. aliquando facit, aliquando verò particularia prosequitur. Nam in hoc loco concoctionem solum diffinit in putrescente humore: In 2. verò de natural. facul. cum scribit concoctionem nihil aliud esse quam alterationem & mutationem nutrientis, in eius quod nutritur qualitatem, concoctionem alimenti solum describit. Cum verò in tex. 6. quinti commentarij, sexti lib. Epidemiôm scribit concoctionis nomen significare omnem ad mediocre temperamentũ adductionẽ, & in lib. primo eiusdem operis tex. 6. secundi commentarij, & in 13. Aphoris. primi libr. & in tex. 44. secundi acutorum, in quibus locis scribit illa vocari concocta, quæ à calore & à natura sunt superata & victa, etiam si nutrire non possint: cruda verò, quæ non sunt euicta, communem omnibus concoctionem quærit, & diffinit. Id quod etiam in 3. de crisibus exprimit, vbi scribit concoquere nihil aliud esse, quàm naturam superare, debellare, resistere vehementiori morbi conatui & quæ infestabant, reprimere: Et si hæc diffinitio contracta est ad materiam morbosam.

Galeni varia sententia de diffinitione concoctionis.

Galeni dif finitiones examinat. Verùm in prędictis locis veram vim & naturam concoctionis non exprimit. Nam cum humidum à sicco temperatur, & calidum à frigido, & econtra, non propterea fit concoctio. Item cùm natura crassos humores extenuat, illos quidem vincit. & cum exuberantes eos euacuat: cúmque malos à bonis separat, opprimit quidem morbi causas, sed interim concoquere non dicitur. quare Gale. victoriæ rationem & modum explicare debebat, vt naturam iuuare possimus, cum illam concoquendo, vincere non posse videmus.

Aristotelis diffinitio quæ etiam non recipitur. Cæterum Aristoteles in libro quarto Meteorum definit concoctionem esse perfectionem, quæ à naturali proprióque calore ex oppositis fit passiuis, quæ sua quippe materia existunt. Quæ quidem definitio, etsi ab omnibus est recepta, tamen mihi non videtur proprie exprimere quod quęrimus. Nam genere vtitur nimium communi. Etenim generatio, mixtio, & alia quæcumque alteratio, quam res exigit, est perfectio: Siquidem res dicitur perfecta, cum id est assecuta, quod illi deficit. Præterea generatio eodem authore etiam fit cum calor obtinet qualitates pasiuas & propriam cuiuscumque materiam. Quare communis videtur esse definitio generationi & concoctioni. Adde quod in ea diffinitione non comprehenduntur omnia, quæ concoquuntur. Nam quę elixantur & assantur, non à proprio, sed ab externo & igneo calore concoctionem assequuntur. Nec etiam docet, quid materia patiatur à calore, cum fit concoctio, an scilicet acquirat calorem, vel frigus, vel siccitatem, vel humiditatem, aut aliam quancumque qualitatem. Dicit quidem concocta tunc ea esse, quando calor humorem vicit: & tunc vicisse, cum formam & essentiam simpliciter, vel subiectam quandam formam acquisiuit: vt ea quæ maturantur, matura & concocta dicuntur, quando eorum semen aptum iam est, sibi simile gignere: & tubercula appellat concocta, quando ad suppurationem peruenerunt. Verum hæc non satis exprimunt naturam concoctionis, & proprium terminum. Ignoremus enim necesse est, quibus remedijs concoctio iu-

nari poſsit, ſi illud proprium ignoremus, quod concoctio quęrit. Fernelius in lib. quem ſcripſit de purgandi ratione quęrit etiam communem eam concoctionis naturam: ſed inuenire non poteſt. Dicit enim concoctionem eſſe ſubſtantiæ, in naturę conuentiorem ſtatum, caloris vi, factam mutationem: ac non ſolum alimentum, ſed etiam puris mateтiam, & ſynceros humores, quos impropriè vocat ſuperuacuos, vt pituitam influentem in pulmones, & vtramque bilem concoqui ſcribit: Ac pituitam quidem concoqui ſcribit, ſi aquoſa fuerit & incraſſeſcat, craſſaque extenuetur: & bilis concocta ab eo vocatur, ſi mitior & domita ita reddita fuerit, vt promptius expelli poſſit: qui author etiam cum alijs aberrat. Nam cõuenientiorem cum ſtatum, quem dicit acquiri per concoctionem, exprimere non poteſt generali quadam ratione: & cum ad particularia deſcendit, maiores errores committit. Vt enim aquôſa pituita per concoctionem craſsior redditur (quandoquidem concoctio omnia incraſſat) ſic quę craſſa eſt, per concoctionem non extenuatur: hoc enim facit fuſio (vt poſtea docebimus) quę pręcedit in concretis concoctionem, non autem ipſa concoctio id pręſtat. Nec verò bilis ideo concoquitur, vt poſtea promptius expelli poſsit: id enim non eſt finis concoctionis, etſi alia ratione accidit, vt ea quæ concocta ſunt, melius euacuari poſſint. Sed ne aliorum omnium opiniones excutiamus, qui idem ferè ſentiunt, vnum inuenio locum apud Gal. qui proprie exprimit id quod quærimus: eſt autem locus in lib. 8. de medic. compoſitione ſecundum locos capite de hepatis affectibus, vbi dicit concoctionem eſſe alterationem, quæ eouſque procedit, donec in ſimilitudinem partis quod concoquitur, ſit tranſmutatum: vbi etiam docet, quomodo differat concoctio à nutritione. Nam concoctio eſt aſsimilatio: nutritio vero eſt vnio eius, quod aſsimilatum eſt ei, quod aſsimilauit. Nam hæc diffinitio omnibus quę concoquuntur, eſt communis: etenim cibus dicitur eſſe concoctus in ventriculo, hepate, & alijs partibus, quando in colore, ſapore, odo-

Fernelij diffinitio de concoctione reprobatur.

Concoctionis vera definitio ex Gal.

re, & in primis qualitatibus atque per substantiam est assimilatus Eodem modo pus dicitur concoctum, quando est factum album, lene, & æquale, & minimum fœtidum. ex his enim ostenditur quòd sit factũ simile, quantum illius natura patitur. deinde hæc diffinitio concoctionẽ separat a generatione, mixtione, nutritione, contemperatione, mitigatione, & omni alia mutatione, quæ à natura & calore natiuo fit. Et enim aliæ mutationes assimilationes non sunt, aut non solæ. Adde quòd comprehendit concoctionem etiam quæ fit ab igneo calore in rebus externis: illa. n dicuntur concocta, cũ igni sunt certo quodammodo assimilata. Præterea tradit hæc definitio id, quod est vtile nostræ arti. Cum. n. intelleximus concoctionem esse assimilationem, illud quoque agnoscimus, quantum res sit cruda, & quomodo concoqui possit. quæ enim prorsus dissimilis est, penitus est cruda: quæ verò similitudinem iam aliquam est assecuta, tantum habere concoctionis agnoscitur, quantum habet similitudinis. Ac si putamus naturam non posse concoquere & assimilare, eò quòd concoctrix facultas sit malè affecta, aut illius calor imbecillus, vel immoderatus, vel materia quæ concoquitur, exuperet agentis vim, vel repugnantem habeat qualitatem, aut substantiam: tunc in eo quod videmus concoctionem impedire, remedium adhibemus. Porrò ex hac diffinitione aliæ omnes quæ traduntur à bonis authoribus, natæ videntur. Cum. n. natura assimilauit materiam, tunc vicit quãtum vincere potuit, & perfecit eandem. Ac vbi morbosa est materia, illam debellauit, oppressit, & repressit vehementem illius conatum. Nam vbi similitudo facta est, non est amplius repugnantia: & vbi aliquid est putrescens, illud putredinem exuit: & id quod acre est, acrimoniam deponit: quoniam, vt postea ostendemus, concoctio à moderato calore fit, pro cuiusque materiæ, quæ concoquitur, natura. Itaque cum calor noster sit moderatus, & secũdum naturam, extraneas omnes qualitates assimilando temperat & mitigat. Igitur vna est concoctio in omnibus quæ concoquuntur, qua omnia concocta dicuntur, quando pro sua natura sunt assimi-

Ad prædictam diffinitionẽ alias omnes redigit.

ta concoquentibus: alimentum quidem concoctum unc est, quando per suam substantiā, & qualitates om-es simile est redditum parti concoquenti. pus verò & umores putrescentes concocti dicuntur, cum eorum ualitates similes quoque sunt redditæ partibus conco-uentibus. Nam substantia puris & putrescentium hu-orum cum sit corrupta, amplius assimilari non potest, vniri substantiæ nostræ: suo tamen modo dicuntur il-a concocta, quia naturam cōcoctionis assumpserūt, nē-e assimilationē eam, quā recipere potuerunt. Non ergo lures sunt concoctionis naturæ: quoniā ex eo quòd me-ius, vel deterius, magis & minus assimilatur, & conco-uitur, diuersæ species in cōcoctione fieri nō debēt. Sic. ea quę assantur, vel elixātur, vel frigūtur, aut alio mo-o ad esum & vsum nostrum igneo calore parātur, om-ia concocta dicuntur, cum sunt euicta & assimilata pro atione agentis & materiæ diuersitate, etsi interim mo-o concoctionis differunt.

De Materia concoctionis.

Nunc sequitur vt doceamus ausas concoctionis, &, primū agam de materia: de qua uidam ita sentiunt, vt nihil putent concoqui posse, uod post concoctionem nutrire nequit.

An humores qui nutrire nō possint, concoqui debeant disputatio.

Propterea so-ùm sanguinem, & pituitam dulcem, ex quibus tandem utritur corpus, concoctionem admittere: synceros ve-ò humores vt bilem vtranque & serosos, vel putridos, ut acidam, vel falsam pituitam non esse concoquēdos, uoniam concoqui non possunt: & propterea medicos rrare, qui in purgationibus istorum humorum conco-tionem expectant. Nam adferunt concoquendum esse d, quod est crudum, cruentum & acerbum, quæ quidem umori bilioso non conueniunt: quippe cum, bilis ni-is sit iam assata, & excesserit naturam sanguinis, in quē mplius mutari non potest, excrementúmque sit factum n sanguinis generatione. Adferunt præterea naturam rimum concoquere, deinde separare, tertio expellere. Quare eos humores, qui iam sunt synceri, & secreti, in-icare expulsionem, & non concoctionem. Deinde su-unt argumentum ex his, quæ concoctionem iuuant: lla enim esse, quæ natiuum calorem augent, vt poten-ius assimilet materiam quæ concoquitur, vt tandem eā

in nutrimentum vertat:hęc autem frustra tentari in syn-
ceris & corruptis humoribus, quæ nullam cognation-
habent cum eo,quod concoquit. Addunt. Gal. vndeci-
mo Meth.scribere putrida esse vacuanda, non alteran-
da,vel concoquenda:& alio loco præcipere concoquē-
dum esse,quod est semicoctum:expellendum verò esse
quod nequit concoqui.postremò nunquam Gal.humo-
rem qui herpetem facit,aut flatum concoxisse, nec aliū
tumorem qui non esset phlegmonosus,id est,ex sangui-
ne factus.Propterea illi aiunt Hipp. cum præcipit con-
cocta esse medicanda,& non cruda, intelligere non es-
se purgandum antequam sanguis crudus & crassus sit
concoctus: naturam enim per febres alimenti conco-
ctiones vi morbi interrumpere, & propterea purgatio-
nem non esse tentandam,antequam sanguis ipse rursus
coquatur, & in alimentum mutetur bonum. Verum
hæc opinio falsa est, quod sic ostendo, & primò res-
pondeo illorum argumentis. Igitur cum illi dicunt, id
quod concoctionem exigit,crudum esse,verum dicunt:
cruentum autem & acerbum illud semper esse, non
item. Nam Gal.in secundo de victu acutorum bilem
flauam crudam vocat.Quod separatum est post conco-
ctionem,est expellendum, si nullam cruditatem ante-
quam expellatur,recepit: nam alioqui rursus conco-
quendum est.Etenim optimus sanguis concoctus qui-
dem dicitur: vbi tamen inflammationem facit, aliam
rursus concoctionem exigit, quia ob putredinem dissi-
milis,& propterea crudus est redditus. Illud verò fal-
sum est, naturam in omni concoctione sibi proponere
finem nutritionem.Nam calor(vt inquit Gal. in secun-
do de natural.facultatibus)per se calefacit:per accidens
autem concoquit, digerit, agglutinat. Ac natura, quæ
caloris beneficio concoquit,id studet efficere, vt sibi as-
similet materiam in qua agit, vt omnia agentia repu-
gnantes sibi causas vincere contendunt: atque eo vi-
cto quod repugnabat, agere desinit: quod in genera-
tione puris euidenter apparet. Nam posteaquam natu-
ra vicit repugnantes qualitates, & eas similes sibi fe-
cit, in ipsam substantiam non amplius agit, vt ex ea

nutritionem aliquam quærat. Igitur ex eo quod plus vel minus assimilatur, sequitur nutritio, si substantia assimilari potest: aut solùm sequitur victoria qualitatum, si substantia inutilis est: omnia tamen pro sui natura & modo concocta dicuntur, quando sunt assimilata quantum eorum natura patitur. Gal. rectè iubet ea quæ nullam concoctionem recipere possunt, separanda esse à corpore, vt in partibus putrefactis accidit. Ea verò quæ possunt vinci, prius non sunt euacuanda, quàm fuerint concocta. Nam si in gangrænis possemus pus conficere, vtique id faceremus, & si scimus ex iure nullam partem nutriri posse. Errant autem illi, qui dicunt Gal. nunquam tentasse concoctionem in materia, quæ esset inepta ad nutritionem. Nam in secundo de victu acutorum bilem acriorem iubet concoqui, non curans si cum sanguine ea sit commixta, vel à sanguine separata. Natura enim & calor noster in omnem materiam, quæ illi sit dissimilis, agit, nec cessat in actione, donec assimilauerit quod erat antea dissimile: id quod est concoquere. Quin etiam in libro sexto de simplicibus cap. de aristolochia scribit flauus concoqui: & in lib. de constitutione artis, ait humorem melancholicum difficillimè, & post illum bilem concoctionem admittere. Amplius in libro primo Epidemiôn tex. sexto, com. secundi iubet schirrhosas dispositiones, quæ à pituita crassa, vel humore melancholico fiunt, concoqui. Omitto quod in lib. de med. secundum locos scribit bonum esse omnes dispositiones concoquere: & quid eo hac in re est clarius, quod scribit Arist. lacrymas concoqui, & mucum, & omnia denique concoqui posse, quorum humiditas & materia potest incrassari. Omnia enim quæ agente calore incrassantur, concoctionem admittunt. Non mirum ergo si quilibet humor, qui in nobis est, concoctioni subiicitur. Verùm cum illi quærant, an syrupi vim aliquam habeant concoquendi, vel iuuandi concoctionem, frustra disputant an syncera materia possit concoqui. Quærere enim debebant, an cum bilis mixta cum sanguine putrescit, peculiarem

concoctionem desideret, ad eámque iuuandam con-rant aliquid syrupi quibus vtimur. Ex quibus quid-patet omnes humores posse concoqui, siue illi sync-sint, siue cõmixti cum aliis, dummodo sint crudi. O-nes verò crudi non sunt: id quod ex sequentibus c-rius patebit. Nunc illud sequitur explicandum, an o-nes humores concoquendi sint, cum purgare volum-corpus: de qua quidem re magna semper fuit, & adh-est controuersia: nam quidam id simpliciter pronu-tiant in quacunque purgatione, & in quocunque h-more, qui euacuandus est per medicamenta purgant-aut etiam per illa, quæ vrinas, aut sudorem mouent: a-solùm putant concoctionem necessariam esse ante pu-gationem in humoribus, qui infra sanguinem su-sistunt, qualis est pituitosus humor, qui in sangu-nem verti potest: alios enim humores qui supra sangu-nem sunt, vt qui iam concoctionem excesserint, velu-est vtraque bilis, non esse concoquendos, quia crudi n-sunt: quippe cũ sint plus iusto assati: Alij aliter sentiũ-Ego verò puto solùm concoctionem requiri ante no-stras purgationes in humore qui putrescit, in aliis ver-nequaquam, & contra alias omnes opiniones sic argu-mentor, sumpto ex diuisione humorum principio, i-qua eos omnes comprehendo. Vel enim humores con-coquendi ex eorum opinione sunt synceri, & separati-tota massa, quales sunt qui extra venas continentur, v-pituita in ventriculo, intestinis & bilis flaua in follicu-lo fellis, & humor melancholicus (si syncerus reperir-potest) in liene, & serosus humor in pericardio & vesi-ca, aut cum huiusmodi humores simplices tumores, & exquisitos in partibus excitant: vel commixti sunt in-ter se omnes, vt in tota massa sanguinis, quæ particeps est omnium humorum: vel tota est ipsa massa quæ est concoquenda: porrò qui peccant, vel peccant quantita-te, vel qualitate, vel ex putredine & corruptione: At syn-ceri humores concoquendi non sunt, cum purgatio se-qui debet. Nam vel illi infra sanguinem sunt, vt pitui-ta, vel supra sanguinem, vt bilis atra & flaua, aut est se-rosus humor (nam sanguis purus pro quarto humore

An cum purgãdum est corpus, omnes humores qui euacuandi sunt concoctionem postulent.

Authoris opinio, quod solùm requiratur concoctio in humore putrescente.

nusquam

nusquam syncerus reperitur.) Iam dico pituitam non esse, quæ concoctionem postulet ante euacuationem, quæ fieri debet per purgationem. Ac primo sumo quod illi dicunt, pituitam esse sanguinem diminutè coctum, & per meliorem concoctionem eam mutari in sanguinem: quod si ita est, post illius concoctionem non erit opus euacuatione: nam post sanguinis generationem, pituita nulla remanet, quæ euacuationē aliquā postulet. Quod enim in aliud iam mutatum est, non amplius est: quare nec euacuari, nec aliud pati potest. Quod si dicamus in generatione sanguinis fieri non simplicem sanguinem, sed eum, qui ex quatuor humoribus est cōpositus, & propterea etiam pituitam gigni: vt hoc refellere facilè possem, nimirum cum ex pituita quæ exsit actu, non possit rursus pituita fieri: tamen hoc nunc illis concesso, non sequitur propterea purgandam esse pituitam, quæ cum sanguine fit, & manet. Illa enim requiritur ad constitutionem massæ sanguineæ, & corporis nutritionem: nec aliquid ex ea superest excrementosum, vbi bonam & vlteriorem concoctionem supponimus factam, cuius vi, ex pituita, bonus sanguis est genitus. Deinde si concoctio præcedere debet purgationem, quoniam concoctio gignit excrementa, & simul quod bonum est, ac post illam possumus separare excrementa ab eo, quod est vtile, necesse est ex sua concoctione pituitæ syncera, & separatæ ab aliis humoribus, resultare duo genera excrementorum, vnum crassius, alterum tenuius. At quænam quæso erunt excrementa, quæ ex concoctione talis pituitæ fient: quo nomine vocabuntur, aut ab antiquis vnquam fuerunt cognita, & nominata? Quid præterea relinquetur medio:re præter duo illa excrementa ex pituita: an forte chyus, ergo ex pituita fiet chylus, & excrementa concoctionis pituitæ erunt stercus & vrina. Eadem igitur ex:rementa chyli & pituitæ, eadem est materia horum omnium cibus, vel pituita sola. Nihil ergo referet si quis pro pane, carne, & aliis alimentis pituitam ingeat: quippe cum ex hac absurda opinione sequatur, ex omnibus his rebus fieri concoctionem in ventriculo,

Pituitā veram concoquendā nō esse ante purgationē.

& intestinis: & aliquid mediocre in ea relinqui, & stercus & vrinam fieri. At dicet aliquis non esse chylum, qui fit ex concoctione pituitæ synceræ & separatæ ab aliis humoribus, sed sanguinem sequitur ergo in ventriculo, intestinis, extra venas & hepar sanguinem fieri. Deinde eadem argumenta vrgent, quænam quæso ex solius pituitæ mutatione fieri possunt excremēta, & quid præter excrementa vtile relinqui potest. Nam in generatione sanguinis, ex quo nutriri debet corpus, fiunt simul quatuor humores, & oportet materiam ex qua possint tot humores fieri, qui quatuor elementa repræsentant, non esse simplicem & qualemcunque, sed talem, vt omnia elici ab ea possint, vt sunt alimenta, quæ singulis animātibus à natura sunt data: pituita verò, quæ frigidissima & humidissima est, quomodo quæso potest esse materia aliorum omnium quatuor humorum? An ex eo, quod est frigidissimum & humidissimum potest à mediocri nostro calore aliquid fieri igneum, vt bilis: aliquid terreum, vt humor melancholicus: aliquid aëreū, vt purus sanguis: præsertim in vna & eadem mutatione, in qua simul omnia fiunt, & non per assationem & mutationem vnius in alterum, sicut ex vna bile alia fieri dicitur. Quòd si quis tres alios humores fieri dicet ex ea concoctione pituitæ, saltem ille nunquam ita stupidus erit, vt credat ex ipsamet pituita, rursus fieri pituitā. At nisi pituita fiat simul cum aliis humoribus, ex ea nō fiet sanguinis generatio: quippe cum hic in se includat quatuor simul humores, nec possit vnus sine aliis gigni. Concedet ergo fortè hæc opinio idem ex seipso gigni, & ex eo quod actu est, fieri idem actu, contra omnia philosophiæ, & naturæ principia. Non igitur pituita, quæ extra venas est separata, concoquenda est, vt post concoctionem illam euacuemus. At nec pituita, quæ est in hepate & venis commixta cum aliis humoribus, ea est, quæ concoctionem postulat, & post concoctionem purgationem. Nam si illa secundum naturam habet, eā concoctionem accepit in generatione totius massæ, quam pro sua natura exigit. Non ergo rursus concoquenda est, aut idem de bile, & humore melancholico

Pituitā nō posse per aliquam coctionē mutari in sanguinem.

dicendum, quæ etiam fiunt in generatione sanguinis, & eos gradus caloris & perfectionis acceperunt, quam pro sua natura & portione materiæ, ex qua fiunt, assequi potuerunt. Quòd si velimus illam, quæ mixta est cum aliis humoribus, pituitam, peculiarem concoctionem adhuc postulare, sequentur eadem absurda, quod ostendere nemo possit, quænam excrementa ex ea concoctione fiãt, & quid mediocre sequatur. Prætetea si in massa sanguinis fit noua generatio sanguinis, idem in seipso gignetur, & quæ ex prima erant concoctione facta, omnia commiscebuntur cum aliis, quæ fiunt ex posteriore cõcoctione, & infinita alia absurda sequentur. Concoquitur quidem rursus pituita, verum non sola, aut commixta cum aliis humoribus, ita vt ex ea sanguis, id est, generatio quatuor humorum fiat, sed in nutritione singularum partium. Ex tota enim massa humorum qui continentur in venis, singulæ partes corporis nutriuntur, præcedente illorum concoctione: at ex ea concoctione non relinquitur pituita excrementum, sed sordes & vapor. Itaque pituita antequam euacuetur, nullam concoctionem postulat: quia cum secundum suam naturam habet, nullum habet vitium, quod exigat propriam aliquam concoctionem. Sed si frigidior est, sola caliditate emendatur illius vitium: si crassa extenuationem requirit: si viscida, abstersionem & incisionem: si multa consumptionem & diminutionem, quæ fit per ea, quæ vim habent eam euacuandi. Quod si salsa sit, aut acida, aut alio modo vitiata præterquàm per putredinem, nec etiam exigit concoctionem, quia ea vitia nullam ponunt in ea cruditatem, nec concoctio potest emendare ea mala: quare nec Gal. vnquam salsam pituitam dixit esse concoquendam, & meritò quidem. Nam per concoctionem emendantur omnes qualitates, quæ sunt in materia, quæ concoquitur, vt apparet in generatione putis, & concoctione alimenti, ac substantia etiam ipsa quantum fieri potest mutatur: non ergo sola salsedo postulat concoctionem. Nam si alia, quæ in pituita sunt, non sunt cruda, mutationem illa non exigunt per cõcoctionem,

Quæ vitia per concoctionẽ emẽdari possint aut nequeant.

vt sola salsedo emendetur : quod quidem argumento est, illa quæ cruda sunt, esse in omnibus dissimilia, quæ per concoctionem fiunt per omnia similia. Quod verò nec bilis flaua, aut atra, quæ suam seruat naturam & tēperiem, vt in sanis, & quæ etiam aliquam acrimoniam acquisiuit, aut paulò frigidior facta est, aliquam desideret concoctionem, siue separata sit à sanguine, siue cum sanguine commixta, siue iam morbos gignat, sed sine putredine, eadem argumenta, quibus vsi sumus contra concoctionem pituitæ, ostendunt, nempe quòd ex bilis concoctione, vel flauæ, vel atræ, non possint resultare aliqua alia excrementa, nec aliquid vtile. Quare nihil post illorum concoctionem separari potest ab alio : & quia cum gignerentur, acceperunt suam cōcoctionem, eásque qualitates, quas recipere potuerunt, & quæ postea in illis nascuntur vitia in qualitatibus sine putredine, per contrarias qualitates emendantur : At hoc non est concoquere, sed alterare: concoctio verò nō est simplex & qualiscúmque alteratio, sed quæ tendit ad assimilationem omnium qualitatum, & substantiæ quantū fieri potest. Quare turpiter errant, qui cum aliquem sanum, cacochymum, biliosis humoribus plenum citra febrem, purgare volunt, syrupos dant ad concoquendum, cum nulla illic sit cruditas, sed fortasse crassities, caliditas, & obstructio aliqua : quæ tollenda sunt per propria remedia, non per concoctionem, vt facilis fiat purgatio. Nec vnquam Gal. tales humores in aliquo morbo dixit esse concoquendos. Nec locus quidem facit, qui habetur in secundo de victu acutorum, vbi flauam bilem vocat crudam. Nam bilem illic, crudam intelligit, quæ ex putredine acrimoniam accepit: quandoquidem eam dicit simul grauiter olere, quod putredinis est indicium At vero cum iam putem constare nullum peculiarem humorem, qui non putrescat, concoctionem postulare ante purgationem, idem ostendamus de tota humorum massa: id quod facile est ostēdere. Nam tota massa, quæ semel genita est & facta per concoctionē, in hepate & venis, nullā illic postulat nouā cōcoctionem, sed in singulis partibus : alioqui ex totius massæ

Concoctio qualis sit alteratio.

oncoctione, noua fierent excrementa: sed quænam
uæso præter humorem melancholicum & flauam bi-
em: at hæc prius sunt facta, nec amplius fieri possunt.
Quòd si tota massa humorum qui in venis continẽtur,
on est assecuta perfectos gradus concoctionis & assi-
milationis, vt cum dicimus corpus humoribus crudis a-
undare ex crapula, otio, & imbecillo calore, tunc non
st facienda noua concoctio: sed quæ facta est, verum
ebilior, ad perfectionem ducenda adhibitis remediis,
uæ pugnant contra copiam materiæ, & eius qualita-
es, vt est inedia, & admota calefacientia: At absoluta
a concoctione, remanent solum excrementa secũdum
aturam, quæ non egent purgatione per nostra medi-
amenta, sed à sola natura expelluntur. quare Galenus
ost remedia, quæ adhibet ad huiusmodi cruditatem e-
nendandam, nullam instituit purgationem, quia ea cõ-
octio tendit ad perfectam assimilationem: in qua so-
ùm fiunt excrementa secũdum naturam, bilis inquam
aua & atra, quæ iam erant inchoata: Ac posteaquàm
er vlteriorem concoctionem, in qua omnia, quæ sunt
n massa, ad portionem perficiuntur, sunt facta & abso-
uta, separantur & expelluntur eo modo, quo diximus à
atura: quare postea nõ est opus purgationibus nostris.
ed enim contra vniuersam opinionem de concoctio-
e humorum, siue illi synceri sint, siue commixti, siue
e vnius, vel de omnium simul concoctione agamus,
llud facit, quod Galenus in nullis febribus diariis, in
ynochis non putridis, in hecticis, in quibus tamen hu-
nores omnes & singuli sunt præter naturam calidio-
es, acrioresque redditi, nunquam dicat esse opus con-
octione, nec aliquam vnquam dicat esse cruditatẽ hu-
norum, nec aliqua sumi signa ex vrina aut pulsibus, quę
ruditatem, aut concoctionem fieri ostendant: quæ om-
ia in solis febribus putridis diligenter obseruat & tra-
it. Præterea in commentario Aphorismi concocta me-
icari. Scribit naturam post concoctionem facere cri-
es: at crises proprie sunt morborum, qui cum febribus
utridis infestant. Ex quo intelligere debemus crudita-
em nasci ex putredine in humoribus, & propterea in

illis expectandã esse concoctionẽ, postquã relinquitur excrementũ, quod omnino separãdũ est ab aliis humoribus, nec aliter potest separari cõmodè quã per medicamẽta purgãtia: quæ omnia sic ostẽdo. Nã putredo, quæ corruptionẽ mollitur in re, quã inuadit, dissimilitudinẽ facit, & quæ iam similia facta erant rebus concoquentibus, illa reddit excitatis causis morbosis, & calore alieno naturæ operibus dissimilia in substantia & qualitatibus: vnde natura rursus eam materiã aggreditur emẽdare, & vincere. Id quod cũ fiat per contactũ, assimilando agit, & si fortior est, vincit, & assimilat, quod quidem potuit vinci & assimilari, qualitates inquã, quæ sunt in re quæ putrescit excedentes & dissimiles agenti. Substantiã igitur nõ potest vincere, quia illa est corrupta, & hoc quia putrida: ac substantiæ, non qualitatũ, vt dixi corruptio, & putredo vitia sunt. Quare res, quæ putrescit, per qualitates solum concoquitur: id quod ostenditur, quia per qualitates assimilatur, per substantiã vero minimè: quæ quidem omnia apparent in concoctione & generatione puris. Fit ergo excrementum, vbi hæc fit concoctio, totum illud inquam quod concoquitur: quod quidem vacuandum postea est, cùm sit inutile corpori & vacuationem proinde desiderat. Rectè ergo dictum est, cum purgandum est, vbi fit cruditas, expectandam esse concoctionem, quia tunc natura fecit excrementum, & quia vicit quantum vincere potuit per qualitatem, nec amplius tentat aliam victoriam per substantiam, quia illa concoqui non potest: quò fit vt cùm medicamentum iam habeat excrementum sibi familiare, nempe vel bilem, aut alium humorem concoctum, & natura ab illo etiam grauetur, tãquam ab excremento, mutuo auxilio fiat euacuatio, attrahente quidem medicamento quod sibi est familiare, & expellente natura quod ipsi est excrementum. Id quod tunc commodè præstare potest, quia concoctionem absoluit, & nihil amplius habet, quod agat, præterquam vt expellat, ita instituto ordine inter actiones naturales nostri corporis. Incipit enim attractio, vbi aliquid attrahendũ est: sequitur retẽtio, postea concoctio, & hanc sequitur demùm sepa-

Putredinẽ esse causam cruditatis, & quomodo.

Qualitates & nõ substantiã rei putrescentis per concoctionẽ emẽdari posse & cur.

Concocta cur medicanda.

ratio & expulsio. Hęc ergo est ratio, quare purgationem, quæ à nostris medicamentis fit, concoctionem præcedere oportet. Nam concoctiones, quæ à natura fiūt ex vtili materia ad nutritionem, gignunt quidem excrementa, sed non illa egent nostris medicamentis: quoniam cum illa sint secundum naturam, vel familiaria sint aliquibus partibus, vt humor melancholicus lieni, & vrina renibus, & bilis vesicæ, quę annectitur hepati, ad ea excrementa euacuanda natura instituit partes, quæ attrahunt, recipiunt, & tandem viam præbent extra corpus: alia verò sibi iam parant sua vi, vt stercus sua grauitate deorsum per intestina reuoluitur, & tandem in fundum corporis secedit. Vapor & sordes, quæ in tertia concoctione proueniunt, facile per externas partes, & cutis meatus expelluntur, aut spontè ipsa satis leuia exeunt. At humor putrefactus, nulli parti amicus, à nulla parte attrahitur, & cum naturam non admodum stimulet amplius, victis iam qualitatibus, non expellitur, & tunc solùm expellitur, cum adhuc vigent in eo qualitates, quæ vehementer irritāt naturam, vt per crises fieri solet. Quod si tunc non expellat natura, necessaria omnino est purgatio, quæ tollat cineres relictos ex putredine, alioqui (vt inquit Hippocrates) recidiuę fieri solent, mixtione mali cum bono, & noua rursus ex quacumque leui occasione excitata putredine. An vero ante concoctionem liceat hos humores euacuare, non est huius instituti docere: id enim commodiore loco in Aphor. pro dignitate enarrauimus. Nunc sequitur vt causam efficientem concoctionem explicemus: de qua quidem re scribunt Aristo. & Gal. qui passim dicere solent cōcoctionem fieri à calore naturali, & proprio ei, quod concoquit, nec aliam agnoscunt causam concoquentē præter hunc calorem. Verum ego aliter sentiendum esse puto. Nam concoctio in nobis est animę quędā actio, quæ à potentia siue facultate concoctrice nascitur, vt attractio, retentio, & expulsio, quæ pręter calorem agnoscūt causas suas, à potentia attractricę, retentrice, & expultrice, magis quàm à calore. Nam struthiocamelus ferrū & lapides concoquit, quod nullū aliud animal pręstare po-

Cur in concoctione nutrimenti excrementa, quæ fiunt non postulent medicamenta purgantia.

Cur solus humor putrefactus post concoctionem requirat nostras purgationes.

De causis efficiente concoctionē disputatio.

test, ęquali, aut ampliore, vel minore calore pręditū. Igitur cum concoctio, actio quędam naturæ sit, debet primum tribui ipsi naturæ, id est formę rei à qua principiū motus. Sic etiam ignis author est elixationis, & assationis, & omnium, quæ concoquit, non solùm ob suū calorem, sed magis etiam ob intrinsecam suā formam, ob quam omnia, quę concoquuntur, quantum materia permittit, similia fiunt rebus concoquentibus. Hac enim ratione cibus in chylum mutatur per concoctionem, & similis fit substantiæ vētriculi, nō solùm in odore, calore, & sapore, sed etiam per alias omnes qualitates, & substātiam. Eodem modo, quę assantur, fiunt ficciora, leuiora, & igneum colorem recipiunt. Igitur concoctionis in omnibus rebus author est rei forma: calor verò instrumētum est naturæ, & nō pręcipuum agens. Quapropter nos rectius definimus concoctionem esse assimilationē, quæ fit à re concoquente, caloris auxilio: est ergo calor, qui in nobis est, nostrarum concoctionum instrumentum. Verum cum in nobis duplex sit calor, vt antea ostendimus, vnus insitus singulis membris, alius influens à corde, hic commune est, ille vero proprium concoctionis instrumentum. Vterque tamen separatus, ineptus est ad concoctiones obeundas: insitus quidem ille, quia est veluti potentia calor, ad agendum non satis efficax: influēs vero, quia nunc adest, nūc abest: nimirum cum motu suo debeat vt commune instrumentum seruire singulis partibus, nec simul possit internis & externis adesse, quod somni & vigiliæ generatio ostendunt. Vterque igitur calor ad concoctionem requiritur. Quo fit vt per somnū internæ partes fœlicissimè concoquant, quoniam tunc influens calor totus propemodum ad eas fertur, & illarum actiones adiuuat, addito robore & vigore calori insito: contra vero per vigiliam imbecillè admodum fiunt illic concoctiones: quia minimum caloris influentis in visceribus relinquitur. Porrò calores hi, concoctionis possunt esse instrumenta in omni ferè gradu. Nam temperatus & halituosus calor concoctiones optimas facit, vt Gal. in Aph. 15. lib. primi & passim alibi scribit, in li. verò 14. de vsu partium, cum calorē qui à temperato re-

Calorem esse instrumentum cōcoctionis & quis calor in nobis talis sit.

dit, & debilior eſt aliquantulum temperato, ſcribit a-um eſſe ad concoctionem: quod oſtendit concoctio, æ fit in mammis in generatione lactis, & nutritio ce-bri, & aliarum partium: quæ etſi frigidiores ſunt tem-ratis, tamen optimè concoquunt. Quod etiam faciunt ulieres, quæ etſi frigidiores cenſentur eſſe viris, tamen urimos, varios, & difficiles cibos nõ ſemel ſolùm quo-die, ſed bis & ter concoquunt. Scribit præterea Gal. in .4. de Simp. maturationem in fructibus fieri à duplici lore interno & externo à ſole: at hic non ſolùm tem-ratus & halituoſus, ſed etiã ſæpe feruentiſſimus eſt & cus. Ad id etiam pertinet, quod ſcribit libro primo de imentis, bilioſos melius concoquere carnes bubulas mperatis. Ac non ſolùm quidẽ calor, qui intra limites nitatis continetur, ſed qui iã febrilis eſt, Gal. teſte, con-quit, vt in ſeptuageſimo Aphoriſ. quinti libri, & in x.decimo tertij commentarij ſexti Epidemiôn patet. lic enim febrem, corizas, branchos optimè cõcoquere ribit. Pus præterea à calore vehementiore fit, quàm na-ræ conueniat mediocri: non tamen propterea errarũt riſtot. & Galenus: illi enim cum dicunt fieri cõcoctio-é à mediocri calore, agunt de concoctione, quæ aliarũ nnium eſt regula, & fit in mediocri materia, quę me-ocrem calorem requirit. Vbi verò materia facillimè ti poteſt, imbecillior calor ſufficit ad concoctionem, cut vehementior requiritur, vbi id, quod patitur, vel copiam, vel frigidiorem qualitatem, aut duritiem, vel aſsitiem, vel viſcoſitatem difficilius vinci poteſt. Pro-ius ergo requiritur in omni concoctione calor. Verùm calor etiam febrilis aliquando non ineptum eſt con-ctionis inſtrumentum: ita cum febres ſunt vehemen-s, fit putredo, & non concoctio, quia calor propor-nem omnis materiæ excedit, & ob id naturæ inſtru-entum amplius eſſe non poteſt. Omnis ergo calor, qui ncoctionem facit, temperatus eſt, & mediocris. Sed e quidem, qui in moderata materia concoctionem fa-t, & in hominibus temperatis, eſt ſimpliciter, & re ve-temperatus & mediocris: alius vero non ſimplici-ter, ſed comparatione facta ad id, quod concoquitur,

mediocris & temperatus dicendus est: vt magnus ignis ex multis & crassis lignis accensus, ad membra integra bouis concoquenda, non dicitur magnus, sed mediocris & temperatus. Quod verò scribit Aristo. in libro quarto Meteorum frigiditatem solam esse cruditatis authorem, in nobis verùm non est. Nam etiam calor cruditatem facit, vt in humoribus putrescentibus apparet, qui crudi fiunt, aucto, ex prohibita transpiratione calore: & ab eodem melius postea transpirante illi assimilantur & concoquuntur. Cęterum finis concoctionis, vt diximus, est assimilatio perfecta quantum agentia & patientia permittunt: concoctio verò ipsa dum fit, est imperfecta assimilatio, vt motus à forma non differt, nisi per maiorem aut minorem perfectionem: quippe cum motus sit imperfecta forma. Si ergo finis concoctionis est assimilatio, cur dixit Arist. finem cõcoctionis in aliquibus esse naturam, & veluti formam & essẽtiam, in aliis vero subiectam quandam formam, ad quam res, quæ concoquitur, contendit. An hæc aliud sunt quàm assimilatio, minimè quidem, vt arbitror, sed hæc exprimunt finem concoctionis, & quando res illum sunt assecutæ, ostendunt. Quæ enim maturantur, tunc reuera matura & cocta cognoscuntur esse, cum semen quod intus est cõclusum, formam iam est assequutum, qua iam potest sibi simile procreare. Meritò ergo in illis natura & forma dicitur esse finis concoctionis, idest quod illa tunc bene concocta agnoscamus esse, cum iam in illis natura & forma esse potest. In aliis vero, quæ concoquuntur, vt in tuberculis, nunquam alteratio quæ fit, formam perfectam assequi potest, cum in ea, materia quæ relinquitur, inutilis & excrementum, natura esse non possit: sed similitudinem solùm quandam in qualitatibus inquam, parit. Propterea quædam forma est, & non simpliciter forma: quam res, quæ ita concoquuntur, assequuntur. Cęterùm concoctionis species tres facit Arist. maturationem, elixationem, & assationem. Nos vero dicimus in nostris corporibus solùm fieri maturationem, nam omnia, quæ in nobis concoquuntur, crassescunt, quod est proprium maturationi. Fit etiam maturatio a proprio

Non solam frigiditatẽ sed etiam calorẽ esse cruditatis causam.

De fine cõcoctionis.

calore: aliæ vero concoctiones fiunt ab extrinseco calore. Propterea fallitur Montanus, qui omnes concoctionis species dicit in nobis fieri, maturationem in concoctione tuberculorum: elixationem in generatione humorum: assationem in generatione ossium. Verum differentiæ quędam in concoctione, quæ in nobis fit, sumi possunt à differentia termini, nempe perfecta, vel imperfecta assimilatione, vel à diuersitate materię, quæ concoquitur, vel à differentia instrumenti concoctionis. Nunc sequitur vt doceamus modum quo fit in nobis concoctio: in qua re quidam scribunt concoctionem proprie nec incrassare nec extenuare, sed adęquare materiem. Alij volunt omnia, quæ concoquuntur incrassari, & viscosa reddi, vt Gal. quarto tex. quarti acutorum & decimoquinto tex. tertij commentarij sexti Epidemiôn. Idem testatur Arist. de maturatione, & idem docet natura rei. Nam si concoctio fit à calore, & agente coctrice facultate, quę est in partibus solidis, oportet materiam fieri crassiorem. Ita mel & alij succi, qui concoquuntur, crassescunt, & hęc verior est opinio. Nec obstant, quod habet Gal. in libro de constitutione artis, crassos humores esse concoquendos, & crudum vocatum humorem per concoctionem tenuiorem fieri. Nam miscentur cum ipsa concoctione quędam aliquando actiones, quarum opera ad concoctionem non sunt referenda. Nam mixtio fit humoris cum sicco in fructibus, & ob eam mixtionem extenuatio quędam, cum plantę humorem à terra alliciunt. In concretis pręterea antequam incipiat concoctio, fit fusio, quæ est humectatio quædam, vt mel concretum primo funditur ab igne: at hæc non sunt concoctionis officia. Nam si materiam concoctioni dederis, quæ non sit concreta, nec humore egeat nouo, tunc concoctio semper incrassabit. Alia verò fiunt tenuiora, non per mixtionem humidi, nec perfusionem, sed per separationem partium crassarum ab aliis quo modo vinum mustum ab initio crassum, non per concoctionem fit tenuius, sed quia fex, quæ cum vera substantia vini est com-

Concoctionis species quæ et quot Solam maturationem in nobis fieri, et Montani error.

Differentiæ cōcoctionis

De Modo quo fit concoctio.

Concoctionem ipsam semper incrassare.

mixta, paulatim ſeparatur, & ſubſidet. quod etſi fi per ebulitionem quandam, non tamen fit per concoctionem, ſed vi ipſius caloris, qui etiam vim habet ſeparandi heterogenea, homogenea autem cogendi, per concoctionem. Id quod euidenter apparet in ipſo vino, quod poſteaquàm expurgatum eſt a ſua fece, tanto craſſius euadit, quanto vetuſtius redditur: ita quidem agente & concoquente natiuo calore atque in coctione continuò diſsipando cum certa quadam menſura humorem ipſum. ergo concoctio ſemper incraſſat. Quòd ſi humectatio quædam fit & attenuatio, fit illa vel ab humectãtibus, vel à fundentibus, aut à ſeparantibus partes craſſas à tenuibus, aut etiam ab his, quæ vim habent extenuendi: quę omnia vel ſolus calor, qui in nobis eſt, prętat, vt qui vim habeat hęc omnia efficiẽdi: vel quędã etiã ex illis, à noſtris medicamẽtis fiunt, vt ea, quæ dicũtur incidentia, & extenuentia quę Gal. ſolet pręmittere concoctioni, vbi humores ſunt craſsi & viſcidi: quę cũ natiuus noſter calor obtuſus in tali materia præſtare nõ poſsit, opem quærit ex arte noſtra, vt poſtea facilius poſsit materiam factam aptiorem ad patiendum, ſibi aſsimilare, vt Gale. in libro de ſanitate tuenda quarto oſtendit his verbis. Si crudos ſuccos iam attenuatos putas, vinum dato, quod ad concoctionem facit: & paulò poſt, crudi ſucci attenuendi, concoquendíque ſunt. Separatis igitur operibus, quæ non fiunt à concoctione, eò quòd non reſpiciant cruditatem, ſemper inueniemus naturam concoquendo incraſſare. Illud nunc ſequitur explicandum quibus auxilijs poſsimus concoctionem iuuare: quæ diſputatio attingit etiam quęſtionem an ſyrupi conferant ad concoquendos humores in febribus, & alijs affectibus. de qua re extat Manardi epiſtola, vbi concludit paucos eſſe ſyrupos ex his, qui fiunt in officinis noſtris, qui hanc vim obtineant: quoniam (vt ait) concoctio fit à noſtro calore halituoſo & humido, & propterea illa ſolùm poſſe iuuare concoctionẽ, vt ſcribit Gal. lib. quinto de ſimp. quæ moderatè calefaciunt & humectant, etſi extinſecus admoueantur cũ his qualitatibus, ſimul etiam habent vim emplaſticam

Extenuatio quot modis in humoribus fiat.

Iuuãtia cõcoctionem, & an ſyrupi ad eam cõferre poſſint.

it astringentem, qua natiuus calor intus augeri & cõcoqui potest. Itaque cum inter syrupos pauci sint calefacientes & humectantes, censet errare medicos, qui alijs omnibus vim tribuunt iuuandi concoctionem. Verum ego à Manardo dissentio. Nam ille solùm agit de concoctione, quæ fit in mediocri & temperata materia, à mediocri & benè temperato calore. Nam vbi hæc alio modo sunt affecta, adhibenda sunt remedia, quę eorum impotentiæ mederi possunt. Etenim Gal. in quarto de sanitate tuenda, & in secundo ad Glauconem ad concoquendos pituitosos humores exhibet piper. Addo quod ille scribit in lib. sexto. Epidemiôn com. secundo concoctionem fieri per contrarias qualitates. Est etiam locus in octauo Meth. vbi aquæ potionem conferre biliosis ad concoquendum scribit. Sunt alij infiniti loci, in quibus calida, frigida, extenuentia, humectantia, exsiccantia, quietem, exercitationem, parsimoniam, mediam, simplicitatem cibi, acria, & alia ferè omnia concoctionem iuuare scribit, pro ratione materiæ concoquendæ, & caloris concoquentis: Ac meritò quidem. Nam si concoctio fit, cum natura vincit, & assimilat materiam, quæ repugnabat, & erat dissimilis, non vnicum potest esse genus eorum, quæ concoctionem possunt iuuare: quoniam non est vnus repugnantiæ & dissimilitudinis modus. Nam humores frigidi, concreti, & viscidi per calefacientia, incidentia, & fundentia facilius assimilantur. Calidiores verò & acriores humores, melius assimilantur nostræ naturæ, si frigida exhibuerimus. Sic de alijs eadem sit ratio, ne omnia rerum genera prosequamur, quod diligentius fecimus in Aphorismis, nunc solum quod ad institutum nostrum pertinet non præteribo, scribit enim in hoc loco Gal. materiam putridam esse concoquendam, & nos commodè illius concoctionem iuuare posse, si intellexerimus quomodo fiat illius concoctio. Fit quidem, vt ante diximus, per assimilationem secundum qualitates, & non secundum substantiam: quare illa conferent ad huiusmodi concoctionem, quæ materiam reddunt aptam ad passionem & assimilationem. At inter hęc remdia, quædã pugnant

Concoctionem iuuãtia non vnius naturæ esse posse.

Remedia concoctionẽ iuuantia in putridis humoribus qualia esse debeant.

contra ea, quæ in materia sunt repugnantiæ & diffici assimilationis causæ: alia verò sunt, quę calorem co coctionis instrumentum, & facultates, quæ circa co coctionem versantur aptas reddunt ad vincendum, assimilandum. Porrò materia, quæ nimia copia exup rat, aut pœnitus impedit, aut certè tardat concoctio nem: propterea incipientibus, crescentibus, & vige tibus etiam morbis, si multitudo humorum subest, pro dest sanguinis missio, & mirum est quantum illa iuue vbi symptomata maxima sunt, & bonam crisim non ex pectamus eo, quòd omnia adhuc sint confusa in vrini aut crassa, aut vehementer ignea. Nam etsi per initi morbi detractus fuit sanguis, tamen noua sanguini missio pertimescendà non est. Quòd si lingua sit arida dura, nigra, vrinæ admodum flauæ magnus in corpor æstus, non ex sanguinis massa, sed ex bile abundante ego nunquam veritus sum, vel etiam vrgente morbo solas casiam exhibere, & multos ferè desperatos ho modo liberaui. Vt ergo sanguinis missio in omnibus grauioribus febribus ab initio est necessaria, quæ etiam in ipso statu repetenda est, ita vrgente malo: sic pur gatio incipiente febre ex humore calidiore, post sangui nis missionem eadem vel sequenti die non omittenda per leuiora medicamenta: & etiam vigente morbo per ea, quę sunt omnium leuissima, vbi dubitamus de bona crisi futura, & naturam videmus, plurimum in conco ctione laborare, bono animo reiteranda. Sed de hac re diligentius in Aph. scripsimus. Cęterũ aduersus qualita tes humoris repugnantes concoctioni, pugnamus per contraria: in pituitosis inquam humoribus putrescenti bus cum calefacientibus, incidentibus, extenuantibus, exsiccantibus: in biliosis verò refrigerantibus, hume ctantibus: in melancholicis humectantibus & moderate calefacientibus. Hæc enim diluunt, & extenuant ter renum humorem. Quare in pituitosis & melancholicis febribus semper potest vinum exhiberi, pro ratione hu moris & febris temperatum: in biliosis verò nec in ipsa declinatione prodesse potest ad concoctionem. Hæc er go breuiter sint dicta de his, quæ contra materiã rebel-

Quomodo sanguinis missio ab initio & postea reiterata conferat ad cõcoctionem.

Purgationem in vigore febris sæpe iuuare concoctionem.

Purgatio minoratiua in febribus biliosis necessaria.

em concoctioni faciunt. Quæ verò concoctioni pro-
unt, eò quòd calori concoctionis instrumento confe-
unt, habēt fortè maiorem difficultatem. Nam si humo-
es qui putrescunt in venis, concoquuntur, eo modo,
quo pus fit in inflammationibus, cur non adhibemus
niuerso corpori emplastica & adstringentia, quę calorē
ncludāt in visceribus, eo modo, quo pus conficimus ad-
notione eorum, quæ vim emplasticam & astringen-
em obtinent. Et cur etiam in puris generatione, in quo
utredo suam habet quoque facultatem, quippe cū pus
elinquatur, dissimile per substantiam, quod est effectus
utredinis, & non perfectę concoctionis, quæ materiam
œnitus assimilat cur inquā adhibemus emplastica, quæ
ranspirationem prohibent, ex qua (vt antea ostēdimus)
it & augetur putredo. An non est eadem ratio de humo-
e, qui putrescit, & concoquendus est in venis, quæ est
le eo qui in carne inflammationem facit, & in pus per
oncoctionem mutari debet. Nam concoctionis autor
alor debet esse halituosus & spiritibus plenus, qualis
ecessario est, qui in venis & arterijs profundioribus
orporis, in quibus fit putredo in febricitantibus conti-
etur. qui vero in partibus externis continetur humor,
alem non potest habere calorem: quoniam ille per car-
is & cutis meatus cum suis spiritibus facile exhalat.
uare vi emplastica & astringente intus concludendus
st, ne desit concoctioni. Nec parti quidem affectæ ex
nflāmatione, idem imminet periculum, quod vniuerso
orpori astricto. Nā suffocari periclitatur cordis & inte-
iorum viscerū calor & arteriarū, si perspiratione desti-
uatur: Id quod non fit in suppuratione humoris cōten-
i in vna particula corporis, quæ vicinarū etiam perspi-
atione temperatur. Quod vero emplastica & astringen-
ia adhibeamus ad suppurationē, quæ aliquid habet pu-
redinis, cui obest prohibita transpiratio, ratio est, quo-
iā cū certò scimus fore, quod pus fiet optimū eò quod
incentis cōcoctionis adsunt indicia, prodest omni ra-
ione concoctionē iuuare, quam præscimus putredinem
inturā. Leuiter ergo obest perspiratio illa aliquo mo-
lo prohibita ei, quod fit ex putredine: sed quia maximè

Vinum in quibus febribus semper exhiberi p-ssit & in quibus nunquā cō cedendum.

Cur in febribus putridis ad cōctionē adhibemus cor porirarefacientia, in puris verò generatione plastica.

prodeſt concoctioni, quæ nequit perfici abſque ea conclusione ſpirituum, naturę adferimus auxilium. Id quod non fit, cum vincentis putredinis adſunt notæ: tunc enim quia deſperatam habemus concoctionem, nō quidem ab emplaſticis & concoquentibus præſidia quærimus: quamobrem per exſiccantia & tranſpirationem molientia putredinem oppugnamus, vt gangrænarum curatio docet. Ergo putredinem leuem, quam concoctio emendare poteſt, meritò ſanamus per ea, quæ concoctioni maximè opitulantur: quę cum extinguit noxias in humore qualitates, nihil mali ſequitur, ſi materia abſoluta concoctione relinquitur diſsimilis: vt in veris putridis fit: nam illa deſtituta omnibus ſuis inſignibus qualitatibus, minimùm corpori obeſſe poteſt, facilèque cedit noſtris remedijs illam euacuantibus: itaque in generatione puris calor reddetur idoneus ad concoquendum, ſi concluſus intus ſpiritus halituoſus reddetur: in concoctione verò humoris putreſcentis in febricitantibus requirit calor mediocrem temperiem, pro qualitate & quantitate humoris concoquendi. Nam bilis flaua obtuſiorem: pituita acriorem calorem deſiderat, melancholia calorem vult cum humore coniunctum. Hæc ergo de his, quæ concoctionem iuuant, eò quòd calorem temperant, & reddunt aptum ad vincendum & aſſimilandum. Cæterum concoctionem quoque iuuamus cum ferimus opem facultatibus, quæ neceſſariæ ſunt ad obeundam concoctionem. Quæ duę quidem ſunt concoctrix & retentrix ipſa vis. Nam niſi retineatur materia, quæ poſtulat concoctionem, donec vinci & aſſimilari poſsit, nulla fiet concoctio, vt videmus in lienteria contingere: quæ accidit ſæpe, quod ventriculus pituitoſo mucore plenus, impotens eſt ad retinendum alimentum: aliquando verò vitio facultatis concoctricis, concoctio non procedit, eo quòd ipſa ſit imbecillior reddita, vitiato partis in qua fit concoctio temperamēto: aut quia diſſoluta eſt ſpirituoſa ſubſtantia, quæ ad illius robur facit. Temperamentum porrò vitiatum reſtituitur per contrarias qualitates, de qua quidem re antea egimus: ſpiritus verò conſumpti cibis potionibus, odoribus

odoribus idoneis reparantur: & horum quidem ea habenda est ratio, vt interim cum debilitate virtuti succurrere studemus, calorem concoctionis instrumētum, aut materiam, quæ concoquenda est, deteriorem non reddamus: aut naturam ipsam ob cibi concoctionem distrahamus à concoctione noxij humoris. Sed hæc attingunt commodam victus rationem in morbis, de qua etiam in Aphorismis pro rei dignitate egimus. Nunc ea sufficiant ad ea quæ hîc dicuntur à Gale. de putredine & concoctione humoris, in quibus ob maximas quæ adhuc extabant in illis difficultates, prolixitatem euitare non potuimus.

Euacationes autem fiunt & per sanguinis missionem, & clysteris vsum, & per vrinæ vias, & eam quæ per cutem fit transpirationem, ac præterea per eam, quæ fit ad partes oppositas, attractionem, atque ad alias propinquas deriuationem. Nam & ad hoc idem genus pertinet citare menstrua, atque ora venarum, quæ Græci hæmorrhoïdas appellant, aperire, ac per palatum, naréque expurgare.

Dicebat Galenus putrescentem materiam egere concoctione, & post concoctionem euacuatione. Itaque posteaquàm egit de concoctione, & admonuit eam esse procurandam eo modo, quo oportet, nec potuit modum eum docere hic, vbi breuem instituit tractationem, quia vt ostendimus nos, multorum habenda est ratio in concoctione iuuanda, nunc de euacuatione agere instituit. Verùm aliter quàm suum institutum postulet, de ea agit, nam proposuit solùm euacuationem materiæ putrescentis in febribus: illa autem per sanguinis missionē vena secta, aut apertis hæmorrhoïdibus, aut per nares non expurgatur, sed solùm per purgationem, id est, per illa, que allicere possunt, & separare putridum humorem concoctum ab alijs. Sed posteaquàm ipse omnium euacuationum genera enumerare velle videtur, vt ex illis

Quid in hac enumeratione euacuationum desideratur in Galeno.

eligamus, quæ pręſenti inſtituto, & alijs poſtea affecti-bus curandis vtilia eſſe poſſunt, nos etiam, quid de ha-re ſentiamus, aperiemus. Ac primum dicemus illum ne-arte, quę ab vniuerſalibus tractationem auſpicatur, ne-experientia, quę ſingularia proſequitur, hanc mate-riam pertractare. Nam multę ex his euacuationibus quas proponit, commune aliquid habent, quod non eſ-omittendum ab eo, qui methodo docere vult. Fiun-autem vacuationes etiam per vomitum, & non ſolùm per clyſteres, ſed etiam per ſuppoſitoria (vulgò dicta) ano immiſſa: nec non per cucurbitulas cuti admotas adhibita poſteà ſcarificatione. Alia etiam eſt euacuatio quę fit per ſudores, quæ non eſt in prędictis comprehenſa. Nam quæ inſenſibiliter fit per cutem, longè differt ab ea, quæ cum ſudore perficitur. Addi etiam poſſunt euacuationes, quę fiunt per inciſionem partis ſuppuratę. Itaque methodus docendi poſtulat, vt maximè vniuerſales differentię euacuationis ponantur, in quibus particularia omnia comprehendantur. Porrò inter euacuationes, quædam ſunt ſenſibiles, in quibus euacuatur materia ſub ſua forma: aliæ verò ſunt inſenſibiles, quæ fiunt mutato humore in vaporem, quomodo inedia, vigilia, motus animi & corporis noſtrum corpus euacuant. Alia vero eſt euacuatio æqualis, alia inæqualis. Æqualem vocamus, quæ ex omnibus humoribus aliquid educit, quod facit venæ ſectio, & omnia etiam, quæ inſenſibiliter euacuant. Inęqualis verò euacuatio eſt, per quam vnus, vel duo, aut plures, ſed non omnes humores, educuntur, cuius generis eſt purgatio, & quę fit per vrinas, clyſteres, & vomitum malorum humorum euacuatio. Alia rurſus eſt euacuatio vniuerſalis, alia particularis: illa dicitur: quæ à toto corpore extrahit humores: hęc verò, quæ ab vna ſolùm parte, vel pluribus, ſed non omnibus euacuat. Dicitur ſanguinis miſſio, quæ fit ſecta vena vniuerſalis eſſe euacuatio: at re vera talis non eſt, quippe cum à venis ſolùm ducat humores. Inedia vero, motus animi & corporis, propriè vniuerſaliter euacuant. Nam hæc non ſolum exhau-

Euacuationū vniuerſales differentiæ.

Quæ vniuerſaliter euacuent.

riunt venas, sed etiam ipsas partes solidiores. Iam verò tempestiuum est, vt vsum istarum euacuationum in febricitantibus febre putrida, de quibus hic agit author, doceamus, eo prius supposito, quod euacuationes aliquando per se expetimus, aliquando verò per accidens. per se quidem, ipsius euacuationis gratia: per accidens autem, quando aliquid prȩstare volumus, quòd sine euacuatione fieri nequit. Illo modo sanguinem mittimus, vbi multitudo illius nocet: hoc verò, cum refrigerare volumus interiora viscera, nec tutò id facere possumus, cum alio auxilio, vt per initia febrium putridarum contingit, in quibus nec frigida potio, nec balnea nec alia denique exteriora, vel interiora remedia sunt satis secura: Et quæ tuta sunt, vt paruæ potiones ex herbarum decoctis, & syrupis nostris, non satis sunt efficacia ad tantum æstum mitigandum: & ad transpirationem efficiendam. Cæterum putridus humor, de cuius vacuatione hic agit Galenus, solùm educi potest per ea, quæ inæqualiter vacuant, per purgationem (inquam) factam per aluum, vrinas, vomitum, & sudorem. Nam sudor aquosum humorem, cum quo extruditur à natura simul etiam putridus humor, eduxit: & cum sudoris & vrinæ eadem sit materia, idem etiam potest per vrinas euacuari. Nec credere quidem oportet, putridum humorem per ȩqualem euacuationem etiam euocari posse, argumento quòd nonnulli absque sensibili aliqua euacuatione, à putridis febribus liberentur: nam id illis contingit, non per euacuationem putridi humoris, sed per mixtionem boni alimenti, quod tandem temperat & vincit putridi humoris vitium. Porro per clysteres educi potest eiusmodi humor, si ex acrioribus & purgantibus medicamentis fuerint confecti. Id quod ego sæpe sum expertus. Quapropter illos medicos laudare non possum, qui plus iusto timentes turbationem concoctionis expurgantibus manentibus, ea vix audent conficere ex mulsa, vel ex aqua hordei cum melle. Nam vt hæc in ardentissimis febribus ad stercora eijcienda sufficere fortè possunt: ita vbi morbus

Euacuationum vsus per se & per accidẽs.

Putridus humor in febribus, quibus modis euacuari poßit.

Clysteres quales in putridis febribus.

mitior est, per omnia morbi tempora, & in acutis etiam ipsis vbi noxios humores iam educere volumus, validiora præsidia sunt adhibenda, qualia sunt casſia, hiera simplex & composita, mel crudum, & reliqua huius generis: ex quibus confecti clysteres nunquam obsunt, imò per debita interualla iniecta, semper prosunt, dum naturam exonerant, & humores à nobilioribus partibus ad intestina reuellunt. Ea vero, quæ per vrinas noxios humores educunt, non nisi concocto humore tutò adhiberi possunt: agitant enim, & commouent quicquid in venis continetur, vt allicere, & veluti exprimere illud possint, quod secum rapere volunt. Tarda præterea est & exigua ea euacuatio, atque difficilis, nisi natura viam præmonstrauerit. Quare concoctio humore præstat per aluum cum medicamentis purgantibus illum educere: atque ita naturam cito ab oppressione liberare. Vsus frictionũ in febribus putridis non est ad humorem putridum educendum, sed ad vniuersam multitudinem euaporandam, & ad reuellendũ, cum nobiles partes à cursu humorum offenduntur: balnea aquæ tepidæ, solum prodesse possunt declinante febre, quam facit humor biliosus. Nam per alia tempora calefacit, & inutiliter mouet, crassósque humores non potest euocare ad superficiem, & in vapores conuertere: quibus vero conuenit, prodest, non solum tepidum, sed etiam facta euaporatione, in fine frigidiusculum, præsertim in graciliorībus & consumptis ab ardore febris. Sanguinis missio secta vena (vt antea diximus) in putridis febribus expetitur multis rationibus, nempe ad euacuandam multitudinem, vt melior posteà fiat concoctio, & facilior pateat via aperientibus & refrigerantibus medicamentis per os assumptis. Item confert ad refrigerationem, quæ fit ob transpirationem, & emisſionem vaporum, & is est præcipuus, cuius ratione in omnibus febribus putridis sanguinem esse mittendum, Galenus præcipit in methodo medendi: alius quoque vsus est venæ sectionis ad reuellendos & deriuandos impetus humorum, ex quibus mitigantur symptomata, quæ ex confluxu humorum & vaporum concitantur: cuius generis sunt

Vrinã mouentia quo tempore in febribus exhibenda.

Frictionũ vsus in febribus.

Balneorũ vsus.

dolores capitis, vigiliæ, sopores. Cęterum per cucurbitulas mittitur sanguis in infantibus & pueris, quibus cum naturali euaporatione sufficere potest quęlibet sanguinis euacuatio ad plethoram minuendam, & corpus refrigerendum: in adultis verò potissimum vtimur cucurbitulis ad mitiganda symptomata, facta reuulsione & deriuatione cum aliqua euacuatione humoris fluentis, vel iam occupātis partem aliquam: quomodo in dolore capitis, delirio, & sopore cucurbitulas scapulis admouemus. Hirudines maximum habent vsum in febribus putridis. Nam cum ani venis admouentur, detractis prius pilis, & admota cucurbitula, quæ totum anum comprehendat, vt venarum orificia, quæ intus latent, emineant, mirum est quantum conferant ad capitis affectus mitigandos, ad concoctionem iuuandam, ad naturam subleuandam, ad transpirationem corporis, si post venę sectionem, & alia pręsidia videamus naturam vel opprimi, aut certe tardius vincere & concoquere noxios humores: Ac tanto quidem maior agnoscitur esse huius remedij vsus, quòd non solùm in validis corporibus, sed etiam in debilioribus, & propemodum exsolutis à febribus, etiam tutissimus sit: quod ego sæpe expertus sum, & didici ab Etruriæ medicis, dum Pisis medicinam profiterer. Porrò vt prosunt hirudines vniuerso corpori, hæmorrhoidibus admotæ: sic cum applicantur venis, quæ sunt in cauitate narium, & sub auriculis, & in fronte, atque occipite mirificè adiuuant aduersus symptomata, quæ caput infestant. Iam verò euacuatio sanguinis, quæ fit per vterum, media quodammodo est inter æqualem & inæqualem, quæ fit per purgationem. Nam in mulieribus, quę bono sanguine abundant, æqualis fit euacuatio, sese exonerante natura à multitudine bonorum humorum, in illis verò, quę sunt cacochymæ, etsi aliquid sanguinis excernitur, tamen potius fit purgatio totius massæ, eductis illis succis, qui illam inficiebant, quàm diminutio omnium humorum, in quibus sanguis ad aliorum proportionem plurimum exuperat. Menses si mouet natura in febribus, plurimum prodesse solent,

Cucurbitularū vsus in febribus putridis.

Hirudinū vsus in putridis.

Sanguinis euacuatio, quæ fit per vterū qualis sit euacuatio, & quomodo conferat.

prẹsertim si statis temporibus, vt in feruore morbi, & non per initia contingant eruptiones. Tunc enim febrem sæpe iudicant, & omnia symptomata præsertim partium superiorum fœlicissimè leniunt. Nec minore quidem successu medicina illos aliquando euocat in vehementioribus febribus secta vena in malleolis, vel sub poplite, aut fœmoribus admotis cucurbitulis. In mitioribus verò febribus sine periculo tentari possunt medicamenta, quæ pes os assumuntur, aut in vterum immittuntur facultate abstergendi, incidendi, & aperiendi orificia venarum prædita. Atque hic est vsus auxiliorum, quibus vti solemus ad euacuandum in febribus putridis. Quæ enim dicuntur à Galeno hîc fieri euacuationes per deriuationem & reuulsionẽ, nõ ostendunt aliqua esse præsidia præter prædicta: sed quòd illa, quę sanguinem mittunt, aut purgant corpus, aut aliter euacuant, aliquando euacuationem simpliciter perficiant, aliquando verò cum reuulsione, vel deriuatione, quarum vsus non paruus est in curatione febrium, ad humorum impetum sistendum, & ad symptomata, quæ fiunt ex fluxionibus humorum & vaporum, mitiganda.

Cum igitur & hic materias inuenerimus, quibus in qualitate, & quantitate, & modo vsus adhibitis, euacuatio fit, in ipsa artis parte salubria inuenientur, atque eorum omnium inuentio traditur in eo volumine, quod de arte curatiua inscribitur.

Anteà admonuit, in recta administratione omnium causarum salubrium, spectandam esse quantitatem, qualitatem, & occasionem, de qua, vt ostendimus, controuersia est: quippe cum dicat eam contineri in qualitate & quantitate, aliquando verò illam facere scopum distinctum ab illis. Addit nunc prædictis vtendi modum, & alio loco adiunget ordinem, & locum, vt is, qui vno loco numquam consueuit absolutam facere rerum tractationem. Admonet igitur hoc loco in

euacuationibus enumeratis hos ſcopos eſſe obſeruandos, ne temerè fiat euacuatio. Alius etiam addendus eſſet ſcopus, quod genus materiæ aptæ ad euacuandum reſpicit, & ille primum locum inter alios obtinet. Nam etſi (vt hoc exemplo vtar) caſſia & rhabarbarum cinerem ex putredine & concoctione bilis & pituitæ relictum euacuant, tamen per initia febris, incrementa, & vigorem caſſia potius eligenda eſt. Nam rhabarbarum, quod adſtringendi habet vim, & non ſolùm per aluum, ſed etiam per vrinas trahit humores, bene concoctum humorem, & vias expeditas ab obſtructionibus requirit. Quare ſolùm in declinatione febris præcipuus illius eſt vſus: in aliis verò temporibus, quod ſæpe animaduerti, agitationem parit, & concoctionem turbat. Eligendum ergo eſt medicamentum ad euacuandum, quod ſit aptum ad eum humorem educendum, quem obeſſe agnoſcimus, & quod poſſit eum allicere à partibus in quibus continetur. Nam vt ea, quæ ob viſcoſitatem, & craſſitiem, vel debilitatem, ſolùm expurgare poſſunt, quę in primis venis continentur, proſunt incipiente & creſcente morbo: ita eodem declinante illa infirma ſunt. Quare eligenda, quæ nouimus à profundioribus & diſtantioribus partibus purgare poſſe. Porrò in electione medicamenti ſpectare etiam debemus vires ægri, voluntatem, proprietates, conſuetudinem. Nam corpora mollia qualia ſunt puerorum, & vires ſenum, non ferunt vehementiora remedia euacuantia. Et qui abhorrent caſſiam, vel aliud genus medicamenti euacuantis, quod tormina, vertiginem, atque etiam animi defectum infert aliquando, ad illius aſſumptionem non ſunt cogendi. Perdiſcendum ergo eſt ab ægrotis, quo genere remedij euacuantis commodè purgari conſueuerint, & eo vtendum, ſi modo vim habeat educēdi noxios humores ab illis locis, in quibus continentur. Cæterū in quantitate medicamēti præſcribēda ſpectare debemus naturam & copiam humoris, locum in quo illi continentur, habitum corporis, vires, conſuetudinem, anni tempora, vitæ conditionem. Nam ſi bilis

Rhabarbarum nunquam exhibendū, niſi planè concocto humore.

In medicamenti electione & exhibitione, quæ ſpectanda.

In quantitate purgātium quæ ſpectanda.

pallida pauca & in primis venis contenta, à corpore molli, infirmo, quódque facilè ab omni re euacuatur, in æstate, in laboriosáque vita vacuanda est, exigua medicamenti quantitas prodest: in contrario verò statu non item. Iam verò in qualitate medicamenti habenda est ratio qualitatis & quantitatis humoris, & loci in quo continetur, & voluntatis ægri. Nam si humor crassus est & multus, & frigidus, atque in distantioribus locis reconditus, solidiora sunt adhibenda medicamenta: illa enim quoniam difficilius patiuntur, longiorem trahunt in corpore moram, & propterea validius suã vim exercere possunt. Qua ratione à capite & iuncturis humores per medicamenta in pillulas formata, euocamus. Sunt verò, qui nequeunt, quæ solidiora sunt, deuorare: qui cogendi non sunt ad id, quod nequeunt commodè præstare. Eligenda ergo est qualitas & forma medicamenti pro voluntate & proprietate ægri. Modus verò in quo spectamus, an debeamus semel, vel bis, aut pluries euacuare, potissimùm sumemus ex qualitate humoris, & viribus ægroti. Nam crassi humores, qui paulatim concoquuntur, admonent sæpius esse euacuandum: qui verò tenues sunt & vniformes, quia recipiunt vnicam & vniformem concoctionem, vnica euacuatione educi possunt. Qua quidem ratione Hippoc. scribit rarò vtẽdum esse purgatione in acutis morbis: & Gal. in quartanis & quotidianis admonet in lib. 1. ad Glauc. sæpius esse repetendas purgationes. Qui verò robusti sunt, cõfertim factas euacuationes sustinent: qui verò infirmis sunt viribus, tutius sensim, & per interualla euacuãtur. At verò locum aptum ad euacuationem intelligemus ex qualitate, quantitate humoris lædentis, & læsionis ipsius modo, nec non ex loco in quo continetur, & partis præstantia, & ægri proprietate atque voluntate, atque etiam ex motu naturæ. Nam scribit Hipp. in Aph. melancholicos per inferiora vacuandos esse, & biliosos per superiora. Verum præstantia oris ventriculi, & exquisitus illius sensus, quæ non ferunt contactum acris & mordacis materiæ, admonent securiorem esse per intestina euacuationem: vbi verò multi continentur in

In qualitate medicamentorum, quæ consideranda.

Moduspurgationis à quibus sumitur.

Quæ ostendãt per quẽ locum purgare oporteat.

uenis humores noxij, nec per sudorem, nec per vrinas facilis patet euacuatio: sed quæ per aluũ perficitur, expeditior & tutior est. Iã verò si humores in aliquã partẽ confluunt vehemẽter, per distãtissimas partes vacuationẽ moliri debemus. Si verò debiliter mouẽtur, per propinquas apta redditur euacuatio. At si quiescũt, per ipsã partẽ euacuationẽ moliri oportet. Porrò locus in quo continentur humores, ob suam conformationẽ, & connexionẽ cum aliis membris ostendit vias, per quas patet exitus lædentibus humoribus. Hac enim rationẽ nouimus ventriculum per aluum & vomitum & expuitionem exonerari posse: & hepar non solum per vomitum & deiectionem, sed etiam per vrinas & sudorem commodè expurgari. Sunt verò qui, nec velint, nec possint facilè vomere, quos nec inuitare, nec cogere ad eam euacuationem debemus, sed ad eam partem ducẽdi sunt eorum humores, quam ipsi expetunt, & nouerunt sibi commodam esse ex aliis euacuationibus. At si natura tentauit euacuationem per aliquam partem, per quam pateat exitus noxiæ materiæ, sequi debemus eam viam, quam natura monstrat. Verùm si locus non videtur satis aptus pro qualitate & copia humoris, vereri non debemus agere contra naturæ motum. Qua quidem ratione aluum liberalius mouemus, cum videmus in febribus longis naturam sudores tentasse, sed non satis per illam viam exonerare corpus. Atque hæc de loco apto ad euacuationem breuiter sint dicta: exactiorem enim huius rei tractationem fecimus in Aphorismis, vbi etiã vniuersam euacuandi rationem diligenter pertractauimus, & postea etiam quædam enarrabimus, quæ ad hãc rem pertinent. Nunc superest vt pauca de ordine euacuationis agamus: qui vt in aliis rebus petitur ab eo, sine quo alia fieri non possunt. Igitur humores illi prius euacuandi sunt, qui aliis commodiorem & tutiorem viã pariunt. Qua quidem ratione aluum primum subducimus, quàm sanguinem mittamus: quia tutum non est venam secare, cum intestina plena sunt excrementis: ita enim per euacuationem & sectionem venarum, rapiũtur illa in nobiliores partes. Hanc etiam ob causam, vbi

Reuulsionis & deriuationis vsus.

De ordine euacuationis.

ventriculus & venæ meſeraicæ plenæ ſunt pituitoſo aut etiam bilioſo humore, ante ſanguinis miſſionem leuem adhibemus purgationem: quæ incommoda cum abſunt à ſanguinis miſſione exordimur curationem quoniam euacuatis venis facilior via patet purgantibus medicamentis.

Eadem ratione in aliis tribus intemperaturis, vnum commune præceptum obſeruabimus, vt vnamquamque prius, quæ efficit cauſam reſcindamus, deinde ita ad illam, quæ ab eadem cauſa facta eſt, ægritudinem, accedamus, cauſarum ſalubrium inuentionem faciemus.

In curatione ſimplicium intemperaturarum propoſuit pro exemplo febrem putridam, & docuit quibus remediis tolli poſſint humores putridi, per euacuationem inquam, præcedente concoctione: ad quorum humorum ſublationem oſtendebat febrem ipſam ſpontè euaneſcere, vt quæ adhuc eſſet in fieri, id eſt, firmam naturam nequaquam haberet. Nunc verò admonet idem ſentiendum de curatione aliarum ſimplicium intemperaturarum, nempe frigida, humida & ſicca, in quibus etiam docet quid ſit faciendum, vbi illæ non amplius fiunt, ſed ſunt factæ. In qua re vnum eſt præceptum cōmune omnibus morbis, vt prius cauſam, quæ morbum fecit, & adhuc fouet, auferamus, deinde adhibeamus auxilia morbo qui factus eſt, in quali, quanto, modo, tempore, & ſecundum alios prædictos ſcopos conuenientia. Quæ omnia ſunt per ſe clara & nota omnibus medicis. Quo magis mirari ſubit euidentiſſimos errores Delphini protomedici Mediolanenſis, qui cauſas morborum cum ipſis morbis confundit. Ait enim cauſam coniunctam morbi, eſſe morbi eſſentiam. Sed quomodo quæſo intemperies & cauſa intemperaturæ idem ſunt, & quomodo, vt ille vult, materia morbi, eſt morbi eſſentia. Vult etiam cauſam coniunctam nunc eſſe eſſentiam ipſius morbi, nunc verò ſolùm cauſam, & febrem pu-

Delphini notat errores.

tridam esse morbum cum materia, quæ omnia sunt erroribus plena. Nam morbi materia ab essentia morbi semper est separata. Et causa morbi qualiscúmque ea fuerit, à morbi essentia differt. Vocat Galenus intemperies cum materia, quando excitantur tumores præter naturam, & illas vocat compositas intemperaturas: febrem autem semper ponit inter simplices calidos morbos: aut si aliquando appellat calidam & siccam intemperiem, nunquam tamen censuit esse compositam cum humore: est quidem in humore tanquam in subiecto, non tamen propterea dicitur composita esse cum humore: vt diaria non dicitur esse composita cum spiritibus, tametsi in ipsis est accensa. Sed vt antea ostendimus & ille, & alij, qui ignorant quid propriè sit morbus, in hos pueriles errores facilè incidunt: quos facilè euitassent, si ex Galeno intellexissent, morbum nihil aliud esse, quàm inæqualitatem & immoderantiam, vel (vt ego exactius interpretor) vitium quod ex inæqualitate & immoderantia facta ab his, quę nostrum corpus componunt, nascitur. Vnde calor, frigus, humidum, siccum, lapis in vesica, & alia huiusmodi, morbi non sunt, quoniam ipsa non sunt inæqualitates, nec immoderationes, nec vitia ex his nata: propterea nec affectus, nec dispositiones, per quas qualitates sanitas & morbus definiri solent ab Arist. & Gal. sed inæqualitatem & immoderantiã pariunt. Ac qui hæc non intelligunt, ad boues alendos & ducendos, potius, quàm ad docendam medicinam sunt aptiores. Iam verò quod scribit Gal. prius auferendam esse causam morbi, deinde morbum ipsum, sano modo est intelligendum. Nam in ablatione morborum, non contrà morbum ipsum, sed etiam contra ipsius morbi causam pugnamus, vt obiter iam diximus. Cum enim contraria contrariorum sint remedia, oporteret aduersus morbum sanitatem ipsam & non remedia opponere. At remedia quibus morbos expugnamus, nec primò nec per se illos tollunt, aut sanitatem inducunt, sed per accidens: per se verò causas expugnant: quod quilibet qui velit intelligere facilè potest.

Omnẽ causam morbi differre à morbo.

Semper cõtra causas morborum, & nunquã cõtra morborũ remedia repugnare.

Vbi enim morbus fit, in intemperie, vel potius ex intemperie nascitur, & ea ob calorem, vel aliam qualitatem in partibus similaribus excedentē, adhibemus remedium quod habet vim refrigerandi, vel exuperantem aliam qualitatē minuendi: ex qua quidem diminutione tollitur inæqualitas, quæ morbum faciebat, eáque sublata succedit æqualitas, & ad hanc sanitas. Vt ergo æqualitas, & inæqualitas, sanitas & morbus nullam vim habent agendi, ita illa inter se non pugnant: sed sequuntur ea quæ pugnant, vt vmbra sequitur corpus. propterea Gal. & alij medici cum facultates omnes medicamentorum docent, non explicant quæ possint æqualitatem, vel inęqualitatem, vel sanitatem, vel morbum facere. Sed quæ vim habent calefaciendi, refrigerandi, humectandi, siccandi, purgandi, aperiendi, claudendi, abstergendi, incidendi, & alia huiusmodi, quę possunt excedentia & deficientia emendare: ad quorum (vt dixi) sublationem tolluntur inæqualitas, & morbus, & sequitur æqualitas atque sanitas. Igitur pugna fit inter causas, non inter effectus, vt id quoque rectè docet Gal. li. septimo meth. vbi demonstrat nihil esse quod contrà imbecillitatem pugnet, sed contra id, quod intemperiem facit, à qua nascitur imbecillitas. At verò si semper in curandis morbis pugnamus aduersus causas, cur Gal. in hoc loco, & passim alibi distinguit sublationē causarū morbi, ab ipsa morbi curatione? An id facit, quod ea, quæ diximus ignorauerit, vel potius vulgarem dicendi modum sequeretur, vt imbecillitati ingenij multorum consuleret: qui formales vt dicimus rerum causas, & coniunctas cum rebus nesciunt distinguere à re ipsa: quomodo enim alij hæc intelligent: quandoquidem plurimi ex medicinæ professoribus ea hactenus ignorarunt, nec desinunt cōtendere non solùm qualitates ipsas, quibus constamus, & sani afficimur, sed etiam humores, & lapides, qui in nobis gignuntur, morbos esse. Intelligere ergo oportet ex Gal. opinione post sublationem causarum remotiorum, quæ scilicet non ingrediuntur compositionem partium similarium, aut organicarum, veniendum esse ad curationem morborum, id est, ad ablationem causarum,

...æ sunt formales & coniunctæ cum morbo: atque hac ...ione qui humores tollit excedẽtes, aut noxias ipsius ...alitates emendat, dicitur morbi causas auferre: qui ve... caliditatem, aut aliam ex primis qualitatibus, vel ...rtem numero excedentem, vel alio modo structurã ...ganorum labefactantem tollit, morbis mederi cense...r: quoniam hęc ita sunt cum morbis coniuncta, vt il... positis & sublatis, ponantur, & tollantur morbi, adeò ... vulgus, quod loquendo sequimur, nihil putet hęc in...r se differre: aliter tamen docti, & qui alios docere ...ofitentur, sentire debent: quippe cum his ignoratis ...mo de causis morborum vel de generatione, & essen...a ipsorum, pro dignitate disserere possit, nec etiam ...ęseruationem à curatione aliter separare licet. Sed hęc ...i coactus hoc loco repetere, & diligẽtius tractare, quia ...ultorum ignorantiam, & pertinaciam tantam esse in ...ac re noui, vt vix eam multis reiteratis remediis sanari ...osse confidam.

Qui dicantur morborum causas auferre, vel morbos curare.

...ecundum verò compositas intemperaturas ex simplicibus compositio commonstrabit salubria præcepta, cum hic quoque studuerimus pro magnitudine intemperaturæ eidem conueniens inuenire remedium, veluti si ita contigerit quod in decem quidem numeris ad caliditatem maiorem, ea quæ naturæ conueniat, decidat corpus, septem verò ad siccitatem maiorem, tunc salubrem causam in huiuscemodi affectibus esse oportebit, decem quidem numeris frigidiorem, septem vero humidiorem.

Authoris in hoc opere institutum re vera non admit...it hanc repetitionem, & prolixam enarrationem eo...um, quæ ex aliis intelligi possunt. Anteà enim dixerat excessus emendandos esse per contraria in gradu, id quod nunc non erat repetendum. Præterea cum docue...rit quo nam modo intemperaturæ simplices curari pos-

ſint, non erat opus curationem explicare compoſitaru intemperaturarum. Nam vt aiunt philoſophi, qui n runt ſimplicia, cognoſcunt ſimul compoſita, niſi for dicamus Gal. hæc voluiſſe repetere, vt occaſionem ſ mat docendi quid ratione partis affectæ ſit agendun quòd ſcilicet aliquando ſint augendi gradus remedio rum, quæ temperaturis medentur. Proponit autem de cem gradus caloris excedentis, & ſeptem ſiccitatis. Se rectius feciſſet, ſi quattuor non excederet, vt remedi nulla ſunt (eo authore) quæ vltra quartum gradum a gant in noſtrum corpus. Quòd ſi docti hæc intelligunt tamen alij decipi poſſunt ex hoc exemplo, in quo pro ponit plures gradus in morbis, & remediis quàm rerun natura admittat. Verùm contra pugnam quam fieri di cit per æquales gradus remediorum aduerſus gradus in temperaturarum, facere videtur, quod ſcribit Gal. in fine lib. 8.meth. medendi:vbi proponit febrem paruam in corpore calido, & ſicco ex naturali temperie ægro-tante: præterea in regione & anni tempore calido & ſicco, & tali etiam victu vti conſueto, & concludit ob paritatem contrariarum indicationum non eſſe vtendũ frigido & humido victu, qualem poſtulat febris calidus & ſiccus affectus præter naturam, contraria exigens:nec calido & ſicco,quem deſiderat naturalis temperies,con-ſuetudo, & alia prędicta, quę temperiem faciunt ſecun-dum naturam, cui debentur ſimilia ad ſui conſerua-tionem: ſed temperatum adhibendum eſſe in hoc caſu victum, ita enim contrariis indicationibus ſatisfieri: mihi verò hic locus ſemper ſuſpectus eſt viſus. Nam quo modo febrem paruam extinguere poteſt per tem-perata, ſi omnis, vt antea oſtendimus, vel leuiſſimus morbus, per duos gradus recedit à naturali ſtatu: cui non temperata, ſed contrarij remedij duo gradus me-dentur. habenda quidem eſt ratio ſtatus ſecundum na-turam, ſi modo, quæ pręter naturam ſunt, expelli poſ-ſint: at morbi numquam temperatis poſſunt repelli, quia non fit pugna inter ęqualia, ex qua mediocris tem-peries comparatur.

Examinat et reprobat locum, qui eſt in 8.methodi.

igitur ipſi particulæ patiēti admoueatur, tale remedium tanto erit frigidius, atque humidius, quantum exigit partis affectæ indicatio: quod ſi particula affecta in penitioribus locis ſita ſit, machinari oportet inſuper tale inuenire ſalubre remedium, cuius vis nequaquã in itinere antea ſoluatur. Si itaque calidius eſſe oportuerit eo, quod eſt moderatum, non ſolum tantam habeat caliditatem, quantam exigit morbus, ſed vltra eandem menſuram tantum adiiciatur, quantum ex ſitu, vt pertingere poſſit ad locum patientem, ſit neceſſarium. Si vero frigidus, non ſimpliciter tantum frigiditatem oportet augere, ſed & materia quoque prius eſt animaduertenda. Si enim craſſa ſit, non admodum poterit ad profunda penetrare, at potius contrarium præſtabit effectum, ſpiſſando: at ſi tenuioribus partibus conſtet, poterit ſanè plurimum ſubire profundum. Idem in humectantibus atque exſiccantibus accidit, in quibus craſſitudo atque ſubtilitas partium ſubſtantiæ eſt inſpicienda, à ſitu quidem loci, vt nuper diximus, inuenit indicatio ſalubre remedium.

ocuit Gal. opponenda eſſe remedia æqualia in gradu, is qualitatibus, quæ morbum ex intemperie pariunt: d quoniam aliquis falli poſſet ob ſitum partium laborantium in temperie, admonet nunc quid ſit agendum b hanc rationem, & dicit prorſus ęqualia eſſe admouenda remedia malis, ſi pars affecta in ſuperficie cororis eſt poſita: quòd ſi collocata eſt in profundiore orporis ſitu, tantum eſſe intendendam vim me-

dicamenti vltrà eos gradus, quos postulat affectus, q
tum credimus in transitu partium suprapositarum ex
ui posse, & meritò quidem. Nam vt ferrum ipsum
tunditur, ita etiam medicamentorum vis minuitur d
agit, & penetrat per corpora solidiora: atque hæc
communis animaduersio in omnibus medicamentis h
benda, quæ illa alterent, siue euacuent, aut alio quocu
que modo affectis partibus succurrãt. Sic enim cum v
lumus à renibus & vesica aliquid educere, potionu
quantitatem & vim augemus: cum verò succurrendu
est vẽtriculo, quia remedia integris viribus ad eum p
ueniunt, læuiora & minora quæque sufficiunt: id qu
experientia docet. Nam vnica aliquando ex aloe pillu
ventriculum à noxiis humoribus liberat: quę aliaru
partium, quæ longius absunt, expurgationi nihil pr
dest. Porrò quod admonet Gal. obseruandum esse in r
frigerantibus remediis, vt ea scilicet eligantur, quæ t
nuium sunt partium, cum volumus succurrere intern
malis, commune quoque est calidis, humidis, & sicci
Nam inter illa reperiuntur quædam, quæ sunt crassa
rum, alia quæ tenuium sunt partium. sed in refrigeran
tibus peculiarem huius rei fecit mẽtionem, quoniam fri
gida qualitas viam sibi ipsi pręcludit: idque tanto ma-
gis faciet, cum crassa substantia, vel adstringente sit con-
iuncta: aliis verò solùm obest crassities. In eo ergo prę-
ceptum tradit, in quo duplex est repugnantia ex quali-
tate & substantia remedij.

A formatione autem & situ simul, quando ef-
fluxus sensibiles atque ad alium locum fora-
minibus patentes habuerint, aut iis omnino
caruerint: quos enim effluxus ad principales
deferri partes cognouerimus, auertemus, at-
que ad illas impellemus, quæ nullum habent
principatum. Illud vero manifestum, quòd
earum, quæ intemperaturam efficiunt, cau-
sarum, curatio fit per euacuationem: nã ipsæ
intemperaturæ sola alteratione sanantur.

Postea-

Posteaquàm docuit quid ratione situs partium affe-
tarum agendum sit in curatione intemperaturarum,
unc explicat curationem quoque variari ob partium
onformationem, & cum aliis connexionem. Si enim
artes, quæ laborant, solidæ sunt, vehementioribus re-
nediis vtendum est: si verò sunt concauæ, mitioribus:
er istas enim facilius, per illas verò difficilius penetrāt
emedia: ob difficultatem verò transitus, vis medica-
nenti minuitur. Eadē ratione si pars quæ afficitur, mea-
us habet coniunctos cum aliis partibus, per quas ex-
urgari potest corpus, leuiora præsidia eis sufficiunt, &
d alterandum, & vacuādum: facilis enim via patet me-
licamentis omnibus per communes canales. Meminit
utem hic euacuationis in curatione intemperaturarū,
uæ causam habent: illam enim per euacuationem tol-
endam esse scribit, tanquam (vt inquit) certum sit, non
liam esse causam, quæ intemperiem committit præter
umorem: quod mihi non placet. Nam intemperies sæ-
e nascuntur ab animi affectibus, qui posteaquam in-
emperiem pepererunt, perseuerando, illam fouent, &
ugent: quibus quidem affectibus euacuatio non mede-
ur. Ad hæc constipatio cutis febres diarias, & synochas
ine putredine parit: quæ quidem rarefactione non e-
acuatione curantur. Accenditur etiam calor & obstru-
tione facta ob crassitiem, & visciditatem humorum:
ui succurrunt circa euacuationem incidentia, & exte-
uantia. quod igitur vniuersaliter ab eo hic dicitur, de e-
acuatione causæ facientis intemperiem, vt vniuersale
ntelligendum non est, sed particulariter, quando scilicet
ntemperies nascuntur ab humoribus, quorum euacua-
io requiritur ad intemperiem tollēdam, quales sunt hu-
nores putridi, aut etiam sine putredine plurimum aucti
k excalefacti, & denique qui sola alteratione emendari
on possunt. Nam vt in Aph. ostendimus, duplici gene-
e remediorum pugnamus aduersus noxios humores,
lteratione, & euacuatione: nec tentanda est hæc, vbi
lla sufficit, quæ minus naturam afficit. Quod verò scri-
it de deriuatione, & reuulsione, re vera non pertinet

Cōtra vitia humorum duobus generibus remediorum pugnari.

Morbos ex intemperie non semper tolli euacuatione humorum.

ad hunc locum: ſunt enim hæc remedia aduerſus fluxiones humorum, quorum curatio propriam exigit tractationem, nec eo loco explicari debet, vbi intemperaturarum curationem inſtituimus, nos de hac re diligenter egimus in expoſitione Aphoriſmi primi libri, in quo ſcribit Hipp. Quò natura vergit &c. & commodiore loco poſtea, quãtum noſtrum hoc inſtitutum exigit, eadem docebimus.

Continuitatis autem ſolutionis curatio intentionem quidem habet vnionem: quæ in partibus quidem inſtrumentariis impoſſibilis eſt, in ſimilaribus vero non ſemper poſsibilis. At quandoque ſicuti in carnoſis ſanitas conglutinatione perficitur, nihil vero differt, neque ſi coalitum appellaueris.

Ordo, quem prius obſeruauit in cauſis conſeruantibus ſanitatem, poſtulabat vt poſt curationem intemperaturarum ageret de curatione morborum partium organicarum: & poſt illam explicaret curationem ſolutæ vnitatis. Idem ratio docendi oſtendit. Nam ſi eo authore morbi, qui fiunt ob ſolutionem vnitatis, communes ſunt ſimilaribus, & inſtrumentariis partibus, debent vtique illi poſtremo loco explicari: quippe cum intelligere nequaquam poſſimus, quodnam morbi genus ad vtrámque partem pertineat, niſi prius nouerimus, quinam proprij ſingulis partibus exiſtant morbi. & propterea etiam in libris de differentiis morborum de hoc communi genere poſtremo loco diſſerit. Verum poſteaquàm authori placuit hoc loco agere de diuiſione continui, nos quoque noſtram hîc ſubiiciemus explanationem. Primum ergo docet quid poſtulet hoc morbi genus vt curari poſſit: deinde oſtendit id, quod indicatur à morbo ipſo, non

posse præstari in omnibus partibus: quippe cum instrumentariæ partes veram curationem non admittant, quę fit per agglutinationem. Præterea ostendit etiam in similaribus partibus eandem vnionem semper perfici non posse. Ad hæc ostendit eandem fieri posse aliquando nullo alio præcedente opere, veluti cum diuisiones sunt paruæ & diuisæ partes inter se non distant: aliquando verò esse opus adductione partium distantium, & simul stabili coniunctione, & permanentia. Atque eodem negotio monstrat, quæ possint inter se committere diuisas partes, & commissas seruare. postea verò ostendit cuiusnam officium sit naturæ inquam vel artis glutinare partes, & ostendit esse naturæ opus: artem verò ipsam naturæ in ea re opitulari, & vniuersos modos, quibus vtimur, in hoc naturæ opere exponit. Et quoniam partes similares plures sunt inter se diuersæ, non in omnibus quidem, sed in carne, neruis & ossibus, ex quibus alia intelligi possunt, solutæ vnitatis curationem monstrat. Postremò posteaquàm egit de curatione simplicis diuisionis, paucis perstringit sanationem compositę cum aliis affectibus, quarum quidem rerum tractatio vt est vtilissima, sic multis est difficultatibus obsessa: quoniam post Hippocratem & Galenũ medici vniuersam chirurgicam medicinam peritis forrè, sed parum doctis chirurgis vulgò dictis reliquerunt. Nos verò quantum postulat nostrum hoc institutum eam excolemus: In qua re primum illud explicandum occurrit, quid intelligat Galenus per vnionem, & vnitatem, cum scribit scopum curationis in diuisione vnitatis esse ipsam ἕνωσιν, id est vnionem: quę nihil aliud est quàm reditus in vnum. Nam per diuisionem duo, aut plura erant facta, quæ prius vnum erant: quare si curatio est, per quam naturalem statum recuperamus, necesse est, vt ea, quę per diuisionem plura sunt facta, vnum rursus fiant, per id quod diuisioni, & separationi est contrariũ. Porrò siue vnam siue cõtinuam dicas partem, nihil hoc loco refert: nam hoc morbi genus medici vocãt vnitatis,

Quid sit vnio & vnitas.

Cõtinua & vere vnum, quæ dicantur & quomodo fiant.

vnionis, & continui ſolutionẽ,& diuiſionẽ. At continu & verè vnum ſunt, quorum extrema ſunt vnum (vt in quit Ariſt.) Ac eiuſdem quidem generis cum his,quæ v num fiunt, extrema eſſe oportet, aut certè talia, vt e quæ vniuntur, nullo modo variare poſſint, vt quę non ſubſiſtant, veluti puncta: quæ etſi quantitates non ſunt nihil tamen diuerſum ponunt inter duas lineas, quę inter ſe continuantur, & vna fiunt linea, eo quia id quod ita extremum eſt, nullam habeat ſeparatam & propriam naturam, quæ impediat ea, quę coniunguntur, re vera vniri. Quę quidem ſi vera ſunt, neceſſe eſt vt partes diuiſę rurſus vniantur, & continuę fiant nullo interueniente medio,quod ſit diuerſę naturę. Propterea oſſa non dicuntur re vera vniri, quia oſſi non iungitur os,ſed interueniente & mediante callo,quo veluti vinculo, non vero modo illa vniuntur, ſed eo, quo poſſunt, veram vnionem & continuitatem ęmulantur.

Cur oſſa nõ dicantur re vera vniri.

Carnẽ diuiſam verè vniri et quo modo vnio fiat diſputatio.

Ergo caro, quam dicit redire poſſe cum diuiſa eſt ad veram vnionem, nihil habebit medium, quod ſit diuerſum ab extremis. Sed quid tandem fit à natura, à qua ſola huiuſmodi vnio fieri dicitur: Neceſſe enim eſt, vt illa aliquid agat: quippe cum mutatio fieri non poſſit à morbo ad ſanitatem, & à diuiſis ad vnionem abſque motu & actione aliqua. Id (inquit) eſt conglutinatio & σύμφυσις,id eſt ad eandem naturam reditus. Ac ad eam vſque cognitionem medici peruenerunt, vt intelligant per conglutinationem & coalitum (vt ipſi vocant) diuiſam carnem, naturalem vnionem, quam habebat, recuperare: vnde conglutinantia remedia adhibent ad hoc naturæ opus iuuandum. Sed illud,quod præcipuum in hac re eſt, non exprimunt, quid ſit hoc ipſum gluten,quo glutinari,& vniri partes diuiſę dicuntur. Eſt autem nihil aliud profectò, quàm caro ipſa: aliquid enim ſit,oportet,& ſi aliud eſt quàm caro, non fiet σύμφυσις, & vera vnio & continuitas, quia vinculum erit diuerſi generis ab extremis. Porrò generationem huius carnis oſtendit pus, & ſanies illa, quæ reſudat ab ipſo vulnere, dum huiuſmodi fit conglutinatio: quod

Glutẽ quo carnoſæ partes vere vniuntur nihil aliud eſſe quã carnem ipſam.

xcrementum in nullo alio opere fit in sanatione vulne-
um, quàm cum caro gignitur. Docent & medicamenta *Quomodo*
onglutinantia, quę omnia sunt facultatis exsiccantis, vt *partes car-*
chorem illum cruentum & purulentum exsiccent. Fit *nosæ diuisæ*
utem exiguę istius carnis generatio, cùm sanguis attra- *nouam car-*
itur à partibus carnosis ad propriam nutritionem: qui *nē gignant.*
osteaquàm ad extrema diuisa peruenit, vbi venæ sunt
ulneratæ, effunditur, & à partibus iam contiguis eo
odo alteratur, quo alius sanguis in partibus integris:
æ autem sibi apponunt sanguinem, & adhęrere faciūt,
concoquendo viscosum & crassum reddunt glutinis
odo, atque ita sibi assimilant, & tandem vniunt, ac per
ntegram assimilationem fit caro. Hoc igitur modo glu-
inantur, & vniuntur diuisę & vulneratę partes carnosæ
er nouam carnis regenerationem. Cum enim illę san- *Quomodo*
uinem per venulas dissectas roris modo effusum, mu- *regeneratio*
uo contactu alterant & assimilant, fit regeneratio carnis *ne noua car*
ommunis, qua, tanquam visco simul glutinantur, & ad *nis gluti-*
uam naturam redeunt, quæ est vnitas & continuitas. *nantur diui*
ed cur hanc Gal prętermisit, cum dicat carnis fieri ge- *sæ partes.*
erationem solùm in vulneribus & vlceribus cauis. An
uòd in cauis vlceribus euidentissima est carnis genera-
io & insigne est opus, quod propria exigit auxilia ad
us auferendum: in vnione verò partium, tam exigua est
a carnis portio, quę gignitur, vt minimum quoque fiat
xcrementum, quod ex sola ipsa resudatione, quę ne-
essariò fit per labia vulneris, tolli potest. Maluit ergo *Galen⁹ ex-*
luten appellare, quàm carnem, id, quod natura efficit *plicatur.*
n reuniendis partibus: quoniam ea carnis, quæ fit, ge-
eratio, nullam præcipuam curam postularet, pręter ex-
ernam exsiccationem, quæ resudantem saniem imbibe-
et, interim cum externam superficiem illa comprimit,
naturam ad vnionem facilius pręstandam adiuuat: id
nim fieri oportet cum superficies se arctius contin-
unt. Hanc meam opinionem paucis verbis & obiter
Gal. in lib. 3. meth. cap. 4. vbi sarcotici & glutinatorij
medicamenti differētiam ostendit, confirmat. Hęc illius
unt verba. At glutinatorium aut omnino carnis genera-

tione non eget, aut plane exigua. Quare plus siccet
portet, quàm quòd carnem producat. Ex quibus quid
intelligere quilibet potest, non fieri glutinationem ab
que aliqua carnis generatione, etsi vel hoc ignorau
vel certè non expressit, cum solùm per contactum diu
sas partes agglutinari & vniri passim scribit. Præterea
eisdem verbis intelligimus glutinantia auxilia etiam
solùm siccant & astringunt, apta tamen esse ad regen
rationem exiguę illius carnis, quę ad vnionem requir
tur. Nam sarcotica dicuntur esse medicamenta, eò, quò
illa pus & saniem auferant, quam natura in carnis gen
ratione necessariò procreat. Itaque vbi planè exiguu
fit eiusmodi excrementum, quod arctius sese tangen
tibus internis partibus diuisis ad superficiem resudat, n
absterforium requiritur medicamentum, sed suffici
quod extrinsecus siccat. Quare planè aberrant chirurgi
qui in omni simplici diuisione digestiuis (vt vocãt) qui
bus pus mouent, vtuntur. Nam vbi partes separata
sunt adductæ, & arctissimè coniunguntur, coniunctæ
que manent vi adstringentium medicamentorum, sola
natura eo, modo quo diximus, vnionem restituit. At
que hæc sufficiant de eo, quod scribit solutionem con
tinui & vniri, curari per vnionem. Nunc verò quod se
quitur explicandum est, cur scilicet huiusmodi vnio,
quę fit per agglutinationem, fieri non possit in partibus
instrumentariis. Huius rei putat Tagautius hanc esse
causam, quòd abscisis omnino venis, neruis & arteriis
promptissimè expirent spiritus & facultates, ob substan
tiæ suæ tenuitatẽ. Verum hęc ratio nullius est momenti.
Nam quid incisio neruorum confert ad vnionem in
strumenti. Præterea hęc incommoda etiam communia
sunt vnioni verę, quæ fit in parte carnosa: nam spiri
tus illi per magna carnis vulnera sectis venis & arteriis
exhalant, & tamen caro ipsa vnitur. Acachias vero pu
tat Gal. hic agere de instrumentis penitus abscisis, & se
paratis à reliquo corpore. Illa enim amplius vniri non
posse cũ illis, à quibus sunt separata. Sed quis vnquã de
hac re dubitauit, vt pręceptis sit opus. Addo quòd id etiã
est cõmune carni penitus diuisæ, & separatæ ab alia: qua-

Digestiuis à chirurgis dictis non esse vtendũ in simplice carnis vulnere.

Cur cõglutinatio, & vera vnio nequeat fieri in diuisione instrumentorum.

e Gal.non dixisset impossibilem esse vnionē in instrumentis, & eam possibilem esse in partibus carnosis ob has rationes. Mihi verò videtur hæc opinio non egere aliquo præcepto. Quis enim non nouit instrumentarias partes, vt instrumentariæ sunt, vnionē non facere posse, vt quę vim non habeant alterandi, concoquendi, assimilandi, & regenerandi carnem. Quòd si vniuntur cum alijs organis, id accidit propter vnionem similarium partium, ex quibus instrumentariæ ipsę constant. Quam ergo hic vnionem impossibilem in partibus organicis imaginatur, si illæ nullius vnionis, nec etiam colligationis alicuius causæ esse possunt. Scio contineri aliquid in libro de differentijs morborum, quod fortè ad hunc locum quispiam pertinere putabit. Illic enim scribit quasdam esse proprias continui solutiones partibus organicis: cuius generis, inquit, est auulsio, quæ fit (etsi ille id non docet) cum pars vna similaris ab alia separatur, illæsis ipsis similaribus, veluti cum os ab osse auulsis ligamentis seiungitur. Verum quidquid sit hoc, non tollit priorem nostram rationem, quòd scilicet vniendi munus ad partes similares duntaxat pertinet, vt quæ solæ possint per alterationem vnire, vel colligare inter se diuisas partes: cuius quidem beneficij per accidens participes redduntur partes compositæ & instrumentariæ, vt quæ vnionem capiant ex vnitate similarium: etsi morbi qui in violata ea vnitate, (vt alio loco ostendimus) proprij sunt partibus organicis, eo quòd illarum actiones solum lędantur. Illud ergo pocius expendamus, cur scilicet inter similares partes solùm caro vulnenerata re vera vniri possit. Huius rei rationem quidam in duritiē illarum partium referunt: non enim posse dura cum duris coalescere: alij verò in materiæ seminalis defectū. Verum meo quidem indicio aberrant. Nam cum ossa & duriores aliæ partes optimè nutriantur, nihil impediente earum duritie, cur etiam vnio in illis fieri non poterit, quę vt ostendimus, fit ex regeneratione similis substantiæ, suppeditata materia ex nutrimento. Nam vt carnis partes diuisę regeneratione nouę carnis,

Cur sola caro inter similares partes verè vniri possit.

coalescunt & vniuntur: sic rationi est consonum vt ossa diuisa vniri possint per generationem noui ossis, quam temperies & facultas concoctrix, quæ in ipsis sunt pręstant. Lapides quidem inter se non glutinantur quia vim non habent alterandi, & gignendi alium lapidem: quare exemplum quod ex lapidibus sumunt illi, nihil habet commune cum ossibus viuentibus. Pręterea si durities in ossibus impedit conglutinationem, idem non potest in arterijs, neruis, venis, quæ à carnis mollitie nihil vel minimùm absunt, pręsertim si has sumimus in corporibus mollioribus, & carnē in durioribus. Cæterum defectus materię non potest impeditæ vnionis esse causa. Si enim ea ad nutritionem sufficit, & ad calli crassissimę substantiæ generationem, cur non multò magis satis erit ad fissuras ossium glutinandas? Gal. in libris de fracturis dicit ossa ob siccitatem vniri non posse, sed non docet, quomodo siccitas impediat hanc vnionē. Vera ergo huius ratio est, quam superius adduximus, cum interpretaremur Gal. eum locum, in quo scribit partes spermaticas (vt ille vacat) regigni non posse. Quia enim huiusmodi partes frigido & sicco sunt temperamento, & propterea debilem & tardam exercent concoctionem, & à carne vndequaque conteguntur, cui vis concoctrix ob calorem & humorem valida & facilis est concessa: accidit vt antequam illæ possint sibi similem substantiam regignere, carne repleatur inter medium spatium, quod ex diuisione in illis est factum. Quare cum diuersi generis interueniat substantia, non potest conglutinatio & vera vnio fieri, sed connexus & colligatio quędam, quæ tamen si rectè fit, si nō parem vim cum vnione vera habet, tamen ea sufficit ad actiones & vsus partium non infeliciter etiam in magnis malis exercendos. Sępe enim vidimus extremam manum ex vulneribus ita à cubito diuisam, vt præter cutem paucæ admodum alię superessent particulę, quæ coniunctionis essent causę: tamen adhibitis aptissimis remedijs, huiusmodi affectum ita sanatum fuisse, vt nutritio prospera postea successerit, nec pœnitus perierint sensus & motus. Ac vnionis quidem causa

ra prouenit ex cubito. Extrema enim illius pars, quæ in manu cohęrebat, alimentum conficit, quo manus pa, quæ in hoc opere nullam vim habere poteſt, continatur: facta vero vnione in partibus carnoſis, & lligatione per exiguum callum in alijs partibus per nas, arterias & neruos cubiti, manus ipſa particeps fit loris, nutrimenti, ſenſus & motus. Id verò, quod pœnus abſciſum non fuit, vt eſt cauſa cur extrema mas pœnitus non ſit ſeparata à reliquo corpore, ita vt nnus hominis adhuc dici poſſet: ſic author eſt aliorũ nnium bonorum, quę poſtea reliquis diuiſis partibus recta curatione contingunt. Naturæ enim vis ex mimo, vt ita dicã, fomite excitatur & ſpargitur in memra, quæ nobis iam mortua videntur.

ſam vero antecedit, quando vulnus maius extiterit, partium applicatio diſtantiũ, quæ ex formationis genere exiſtit, vt autem hæc ipſa firma ac ſtabilis fiat, & alligatio cogens in vnum quæ diſtant, & fibulæ & ſuturæ vtiles ſunt.

Poſteaquàm docuit Gal. partes diuiſas redire ad ſuam turam, & vnionem per conglutinationem, & hoc ſe commune omnibus diuiſionibus, quæ fiunt in par carnoſa: nunc quod proprium eſt magnis diuiſiobus, explicat: id autem eſt applicatio partium diantium. Nam cum conglutinatio (vt antea oſtendius) fiat per arctiſsimum contactum ſuperficierum parım vulneratarum, niſi applicatio exacta fiat, numıam poterit vnio fieri: ſunt ergo partes diſtantes ſiul applicandæ, ita vt naturalem conformationem & guram recipiant: Id enim eſt quod dicit, quæ ex forationis genere exiſtit. Nam huiuſmodi applicatio eſt eluti conformatio quędam, vel reductio ad conforationem, vel certè conformationem efficit. Eſt ergo pus applicatione diſtantium partium, vbi illæ ob vulerum magnitudinem inter ſe diſtant. Ac ea non ſufficit, c illam oportet firmam, & ſtabilem fieri, vt tempus

concedat naturæ ad vnionem faciendam ex carnis regeneratione. Firmam autem intelligit, in qua labia vulneris se arctiſsimè contingunt: stabilem verò, quæ perduret quantum exigit natura: docet autem modos per quos applicatio fieri possit, sunt autem alligationes, fibulæ & suturæ, Porrò alligationes fiunt per fascias, & alia apta vincula, pro partis affectę magnitudine, figura & situ, atque etiam pro connexione cum alijs vicinis partibus: quarum vim & modum Gal. & Hipp. varijs in locis & Tagautius paucis in suo opere est complexus: & propterea ne opus nostrum crescat ex aliorum laboribus, nos hęc omittemus, docent & illi suendi vulneratas partes, & ipsas fascias, rationem. Cæterum fibularum & antiquiores, & recentiores medici, mentionem faciunt: sed nullus quod meminerim docet illarũ compositionem, nec vtendi modum: nec hactenus aliquem chirurgum vidi, qui fibulis vteretur, quod fortè suturæ & fascię fœlicius hoc opus perficere viderentur. Si quis tamen fibulis vti velit, poterit id commodè facere ad imitationem fibularum, quibus vtimur ad zonas ex corio confectas: quomodo etiam equos duplici fibula ventri eorum circunducta, constringimus. Sec hęc facilius fieri possunt, quàm verbis exprimi. Nam antiquorum instrumenta ideo ignoramus, quia vsus illorum perijt, ac consequi non possumus, quod verbis ab illis fuit expressum. Nam quod Montan. in suis commentarijs scribit de fibulis, ridiculum est, fibula (inquit) dicitur quoties procedimus agglutinantibus, vt charta pergamena butimine illita, quæ tenet conglutinatas partes: & ideo talia apposita vocamus fibulas. Porrò non solùm fasciæ & ligaturæ & fibulæ, atque suturæ vtiles sunt ad applicandas partes diuisas, sed etiam manus ipsæ boni chirurgi præcipuam in hac re vim habent. Nec etiam in firmandis & stabiliendis partibus iam applicatis, vt paulò postea ostendet Gal. sufficiunt alligationes, fibulæ & suturæ. Nam si influant ab alijs partibus humores, aut aliquid aliud, vt pilus interueniat inter duas superficies partium diuisarum, nec firma nec stabilis manebit applicatio.

Firma applicatio quo modo fiat.

Stabilis quo modo.

Coalescere autem facit ea, quæ inuicem distant ac pristinam restituit vnitatem ipsa natura: nostram verò opus est, vt diximus, applicare extrema distantium partium, atque ita vt in vnum coacta sunt, conseruare, & tertio loco cauere, ne quid labris vlceris intercidat, & quarto ipsam partis substantiam conseruare salubrem.

Dicebat Gal. diuisiones carnis postulare conglutinationem, applicationem partium si magna sunt vulnera, & preterea illis, quæ possunt applicatas partes firmare, & stabilire: sed non docuit cuiusnam officium sit hæc præstare, nature inquam vel medici, quod hunc facit, & dicit conclutinationem, & vnionem fieri ab ipsa natura, alia verò opera esse medici. Quid verò ignorant in vnione hac fieri agglutinationem per carnis generationem, ostendere non possunt hoc opus ad naturā pertinere. Quid enim aliud ea potest facere preter carnem, quæ sit viscus & gluten partium diuisarum. Idem docēt quatuor predicta medici opera, quæ cò tendunt, vt naturam adiuuent ad carnem gignendam: esse autem ea opera medici omnia necessaria ex Gal. dictis facilè patet, quare ad ea que sequuntur accidamus.

Sed quo pacto primum & secundum impleamus officium dictum est, tertium vero in cogendo in vnum partes distantes, exequemur, si nihil extrinsecus incidere permittamus, quoniam sæpius vsu venit, vt pilus aut oleum, aut alia aliqua humiditas interueniēs, earum, quæ copulandæ sunt, partium vnitatem impediat, in eo autem quod sequitur tēpore per effluxionē, tertia intentio retinetur, ipsam verò effluxionem, ex eiusdē & contrarij loci diuisione, & figura opportuna cōpara-

bimus. Partis autem ſubſtantiam ſalubrem, cũ mediocriter exſuccantibus, conſeruabimus.

Poſteaquàm enumerauit quænam ſint officia medici, quibus ille naturam iuuat in conglutinatione, & vnione partium, docuit quatuor illa eſſe, nunc docet quomodo ſingula officia exerceri poſſint, & dicit primi, & ſecundi ſcopi remedia iam eſſe oſtenſa, quibus ſcilicet diſtantes partes inter ſe applicemus, & ſemel applicatas firmiter & ſtabiliter retineamus. Quomodo verò tertium & quartum ſcopum aſſequi poterimus, explicat: tertium enim ſcopum diuidit in id, quod ab initio fieri debet, & quod faciendum eſt procedente curatione. Nam antequàm partes diuiſæ applicentur, debebemus videre, ſi quid inter labia vulneris interueniat: quod impediat fieri exactam applicationem, cuiuſmodi ſunt (inquit) pili, oleum, humor aliquis: quibus addi poſſunt fragmenta oſſium, vel telum infixum, vel ſpina, vel harundo, aut pilæ ferreæ per ſclopetos immiſſæ, vel illarum fragmenta quædam, vt ſæpe fieri ſolet. Quod ſi mihi liceat meliorem ordinem in Gal. dictis conſtituere, ita dicam, medicus in conglutinatione partium, debet naturam iuuare quatuor modis, primo remouendo ſi quid eſt inter partes diuiſas, quod applicationem exactam fieri impediat, ſecundo debet diuiſas partes ſimul committere, & applicare. tertio loco debet applicatas partes firmare & ſtabilire, & ſtabilitas conſeruare: quarta intentio eſt partis ſubſtantiam tueri: Ratio enim poſtulat, & medendi vſus, vt antequam vulneratas partes applicemus, diligenter inſpiciamus, ſi quid contineatur extraneum, vel in medio ſpatio, vel in vna, vel vtraque parte diuiſa. Vt enim illud ante applicationem facile tollitur: ita poſteaquàm eſt facta coniunctio, & adhibitæ ſunt ligaturæ, & fortè etiam facta iam aliqua conglutinatio, nulla arte auferri poteſt. Prima ergo ſit intentio quæ tertia à Gal ponitur: ſecunda efficiat applicationem: tertia applicatas partes conſeruet Gal. vtrunque ſcopum iiſdem remediis conſequi ſcribit, nempe per ligaturas, ſuturas, & fibulas. Ego verò puto eſſe di-

Ordine meliore hæc tractat author.

Vſum prædictorũ remediorum docet & alia addit auxilia.

tincta remedia, vt opera inter se differunt. Nam in applicatione præstanda, manus chirurgi potissimam vim habent: fasciæ verò & suturæ vim habent potius conseruandi adductas iam partes, quàm illas adducendi & applicandi. Nam magnas diuisiones & distantias, quas manus applicare non potuit, non coniungent suturæ, fasciæ & fibulæ. Præcipuum ergo remedium quod requiritur in applicatione partium, sumamus ex manibus chirurgi: Alia verò præsidia, mixtum opus videtur præstare, iuuare inquam exactam applicationem, & quæ applicata sunt arctissimè connectere. Ad hoc verò opus continuandum, non solùm fasciæ, suturæ, & fibulæ cõferunt: sed etiam situs partium accommodatus, puluilli, & saniosi excrementi, quod ex carnis generatione necessario sequitur, effluxus. Quartum scopum (inquit Galenus) assequemur. exsiccando mediocriter partẽ ipsam affectam: quibus verò remediis exsiccatio huiusmodi perficiatur, non conuenit inter interpretes. Nam Tagautius adhibet ad exsiccandum, quæ prohibent fluxiones ad eam ferri, ex qua dolores, inflammationes, & alia huius generis symptomata nascuntur: atque inter hæc remedia recenset sanguinis missionem, purgationem, commodam victus rationem, & linimenta ex oui candido: quæ omnia causam antecedentem & præseruationem respiciunt, non autem curationem, de qua sola hîc agit Gal. præterea si ita hunc quartum scopum, consequi à nobis dicemus, in quo quæso scopo continebuntur glutinantia tot remedia necessaria in glutinandis partibus, & celebrata à Gal. in libris de Methodo medendi, & de medicamentis secundum genera: inter quæ recentiores nostri chirurgi nullum inueniunt præstantius cerato barbaro: quod iam passim in maximo & fœlicissimo est vsu, præsertim in magnis vulneribus conglutinandis. Hæc ergo sunt ea remedia, conglutinantia, inquam, quæ partem exsiccant, & exsiccando saniem resudantem absumunt, labiáque vniunt, constringendo & comprimendo: ex quo patet in quarto scopo temerè hæc esse posita remedia: nam medendi vsus huic ordini repugnat. Etenim docti chirurgi Galenum sequentes in

De exiccatione partis vulneratæ dissensio, et Tagautius reprobatur.

Cerati barbari vis, & vsus.

libro secundo de medicament. secundum genera, cap. de emplastiuis & glutinantibus vulneratas partes si quid habent sanguinis concreti, prius vino tepido cum spongia abluunt, & si quid aliud est extraneum inter labia auferunt: deinde ea applicant, posteà consuunt, & cerato amplectuntur membrum vulneratum. Postremò fascia superinducta ligant, & stringunt, cum ipso cerato non solùm id, quod est vulneratum, sed etiam quod sanum est vtrinque. Interiecto verò vno aut altero die soluunt ligaturas, & auellunt ceratum in molli corio extensum, quod ad firmandum vulnus quàm tela aptius est, & corio detracto inspiciunt an suturæ rectè sint factæ, & si satis patet exitus ad saniem expurgandam, quam natura in generatione carnis parit, & per labia emittit. Quòd si quid in his rebus desit, aut perperam sit factum, emendant, rursúsque superinducto cerato, & adhibitis aptis fasciis & ligaturis, paucorum dierum spatio conglutinatas partes vident, quo opere perfecto admouent cerata: quæ cicatricem inducunt. Quæ curandi ratio, vbi simplex est vulnus, antiquissima est, & omnium breuissima, tutissima, iucundissimáque. Quæ verò à recentioribus chirurgis, contẽptis Hippocratis & Galeni remediis, inducta est per digestiua (vt illi vocant) & mundificatiua, non pertinet ad vulnera simplicia, sed ad contusa, & intemperata, vt ex verbis, quæ hîc subiicit Gal. quilibet intelligere potest.

Antiquiorũ curandi rationẽ in vulneribus simplicibus laudat, recẽtiorũ verò damnat.

Hæc quidem est solutæ continuitatis curatio, cum ipsa sola seorsum in carnosa carne constiterit: quòd si alicui alteri morbo coniungatur, plures fiunt indicationum intentiones, quas in compositorum vel complicatorum, siue vt cuique appellare libuerit, doctrina deinceps trademus. In præsenti autem sermone ad reliquas vnitatis solutiones accedendum.

Admonet Gal. se hîc solùm docuisse curationem vulneris simplicis in carnosa parte. Est enim simplex vulnus, quod in sola diuisione vitium habet, & illud accipit suas differentias ex differentiis diuisionum: sunt enim diuisiones quædam profundæ, aliæ superficiales: quædam magnæ, aliæ paruæ: quædam breues, aliæ longæ, aliæ acutæ, quales sunt quæ pungendo fiunt: aliæ quæ à rebus latioribus secantibus inferuntur: aliæ obliquæ, aliæ rectæ, aliæ retortæ, pampini modo, aut hami ritu: aliæ præterea sunt æquales, aliæ inæquales: item aliæ sunt recentes, aliæ diuturnæ: aliæ fiunt in profundis partibus, aliæ in exterioribus: aliæ sunt penetrantes per totum membrum vulneratum, aut per cauitatem corporis, de quibus omnibus Gal. cap. 10. 3. lib. Meth. medendi, agit. Cum verò dicimus vulnus esse concauum, aut intemperatum, vel inflammatum, vel dolorificum, vel sordidum, aut cum carne supercrescēte, non vult hæc esse nomina differentiarum vulneris, sed vulnus tunc esse cum aliis morbis compositum: Illud enim esse rei differentiam, quod per se non potest consistere, vt magnitudo, paruitas, æqualitas, inæqualitas, tempus, figura. Vlcus verò, phlegmone, gangræna, putredo, & reliqua huius generis inquit differentiæ non sunt, quia singula eorum per se consistere possunt: quippe cum affectus quidam sint præter naturam, non autem ex his, quæ affectibus necessariò accidunt. hæc ita scrupulose Gal. eo loco prosequitur, quæ in aliis tractationibus nunquam postea obseruat. Nam si illa non possunt esse differentiæ rerum, quæ per se consistere possunt, cur morborum differentias distinguit per calorem, frigus, humiditatem & siccitatem: sed hæc nolo hoc loco prolixius tractare.

Vulnus simplex & illius differentiæ.

Vulnera composita.

Fractio igitur est continuitatis in osse solutio: quæ quantum ad intentionem primam insanabilis existit: quoad secundam vero quodámodo sanabilis fit. Prima itaque intentio est coalitus partium, qui ob ossis duritiem

fieri non poteſt. Secunda alligatio, quæ fit callo ſupernato partes fractas circum alligante. Calli autem generatio, quæ quidem ex materia & à natura fit, eſt & ad alia communis. Quæ vero formam oſſi vicinam habet, ex eiuſdem fit alimento. Molle vero & puerile os coaleſcere poteſt.

Poſteaquàm Gal. egit de ſimplici ſolutione continui in parte carnoſa, nunc de eadem agit in oſſibus, & primum docet quo nomine ea nuncupetur à medicis, ſecundo quo modo ea ſanari poſſit. Dicit autem huiuſmodi continui ſolutionem appellari fracturam, quod & ſexto Meth. & in libris de differ. morborum, & paſſim alibi repetit: quod mihi & aliis etiam medicis non placet. Nam non omnis diuiſio quæ fit in oſſe rectè appellari poteſt fractura: quod ex remediis deſcriptis ad fracturas conſtat. Nam Gal. hic ſcribit fracturas oſſiũ, callo interueniente, ſanari: at ſolutiones continui, quæ fiunt à rebus incidentibus, aut etiam rimulæ, quæ ſæpe fiunt à contundentibus, vix ſenſibiles, non poſſunt per callum colligari. Neque enim caro, & ex ea callus in eo inſenſibili ſpatio generari poteſt. Quare fractura, de qua hic agimus, ſolum comprehendit eam diuiſionem, quam vulgus propriè vocat, cum oſſa dicit eſſe fracta, id eſt, in multas partes comminuta, aut certè ita diuiſa ſunt, vt in medio ſenſibile ſpatium relinquatur, in quo poſſit ſanguis colligi, & ex eo caro & callus tandẽ concreſcere. Porrò duo ſunt modi ſanandi ſolutiones continui, quorum primus & verus fit per conglutinationẽ, quando ſcilicet partes diuiſæ verè vniuntur, id eſt, interueniente medio, quod eſt eiuſdem generis cum extremis: quod quidem medium eſt veluti gluten, vnde conglutinantia remedia vocantur, quæ in hoc opere præſtando naturam iuuant. hoc modo carnem vniri antea oſtendimus, & in hoc loco ſcribit author, oſſa non poſſe eodem modo curari: & rectè quidem, rationémque ſubiungit, cum ait hoc fieri propter ſiccitatem, id eſt, vt

Fracturã non eſſe omnem ſolutionem in oſſe.

Fractura proprie quid.

exprimit

exprimit in lib. Meth. medendi ob duritiem. Neque enim dura cum duris ob duritiem vniri posse. Alij verò causantur etiam in hac re ossium frigiditatem, quæ impedit attractionem & concoctionem nutrimenti. Sed vt anteà ostendimus, hæc nec primo, nec per se reddunt rationem huius rei. Nam vt caro carni vnitur, non quia illa mollis est, nec quia calida vel humida, aut alterius qualitatis, sed quia partes diuisæ mutuam carnem procreant, qua ipsę veluti inuiscantur, glutinantur, vniuntúrque: sic cum ossa nutriantur, & hoc opus non impediat illorum durities, siccitas, frigiditas, nec alia quæ in ipsis est qualitas, cur etiam non possunt ex nutrimento os efficere, sicut caro carnem? Refellimus etiam illorũ opinionem, qui ex defectu seminalis materiæ, quo illi ossa constare, & nutriri credunt, aiunt nequaquam fieri hanc vnionem. Nam ossa vt aliæ omnes partes corporis, ex sanguine aluntur, & illa ex tota massa humorum, vt paulò posteà scribit Gal. trahunt crassissimam partem, quæ ad seminis aërei & aquei generationem apta esse non potest. Ratio ergo huius impotentiæ alia sumi non potest, quàm ex partium, quæ ossa vndiquáque circundant, natura. Illæ enim cum sint calidæ & humidæ, validiore concoctione præditæ sunt, qua prius carnem procreant sibi similẽ, quã possint ossa generare os. Quare spatia quæ sunt inter ossa diuisa, carne etiam replentur. Quod ostendit natura calli, quæ primùm est caro quædam, quam sola alia caro potest gignere: ossa verò ipsa eam posteà quantum possunt, sibi assimilant: atque ita fit vt diuturnitate temporis & alterationis media quædam fiat natura inter carnem & os: quæ & primam originem, & secundam mutationem testatur. verum cũ ab initio facta sit caro, nunquam postea fieri potest os, quoniam os ex quatuor humoribus, non autem ex carne fit. Rectè igitur sentit Gal. cum scribit ossa non posse conglutinari, etsi rationem veram huius rei non reddit: qui etiam in eo reprehendi potest, quòd in pueris credat ossa confracta conglutinari & verè vniri. Nam eadem incommoda ex carnis vicinitate sunt in omnibus, etsi pueri firmiorem callum, & ad naturam ossis

Ossa in pueris nõ posse per vnionem sanari & Gal. opinio non recipitur.

proximè accedentem, ob caliditatem & humiditatem abundantem, qua fœlicius omnia in omnibus partibus concoquunt, efficiant, quæ quidem nos in dissectionibus aliquando vidimus. Igitur ossa inter se non possunt conglutinari, sed solum colligari callo interueniente, qui in spatiis intermediis gignitur, & extrinsecus etiam additur: atque ita interno & externo vinculo circumligantur, & firmantur, non autem conglutinantur, v nonnulli huius loci interpretes, huius rei, & linguarum imperiti, tradunt. Nam conglutinatio est veræ vnionis vinculum, non eius quæ fit per callum. Quæ verò de calli materia aliis partibus communi scribit Gal. satis ostendunt illos errare, qui ex semine ossa nutriri scribunt: communis enim inquit est materia, sed ossa in eadem materia cum aluntur, diuersam formam inducunt, quoniam ipsa diuersam ab aliis naturam habent. naturæ quidem nomine intelligens formam, temperiem & qualitates alias ex forma & temperie natas. Ergo callus quatenus ad materiam attinet, & quatenus fit per concoctionem & alterationem, conuenit cum aliis rebus, quæ per concoctionem fiunt à natura: quatenus verò in duritie, crassitie, colore, viscíditate, ossis naturam æmulatur, id fit ob ossis formam & qualitates, quarum rerum vi os ex alimento sibi similem, quantum fieri potest, substantiam reddit.

Materia ex qua callus fit.

Sed perraro fit talis affectus, quin cum altero societur: magna enim ex parte musculi adiacentes vna corporibus aliis fractis ossibus patiuntur. Quare & curationis intentio oritur duplex, quarum altera quidem circa ossa, altera vero circa corpora adiacentia versatur. Sed hæc quidem in carnosarum partium complicatis dicentur affectibus: nunc vero de fractionibus dicendum.

Per quandam verborum conſequentiam incidit in affectus complicatos cum fracturis, antequàm iſtarum curationem abſoluerit, & poterat etiam curationem proſequi & meliore ordine hæc tractare. Nam quod ſcribit hîc de oſſibus puerorum, erat addendum poſt illa verba, quibus ſcribebat agglutinationem fieri non poſſe ob ſiccitatem. Tanquam enim exciperet aliquid à communi eo dicto, rectè additur. At molle puerilé- que os coaleſcere poteſt. Sed hîc author non raro ſolet tractationem turbare: quod illis maximè vſu accidere ſolet, qui ea quæ ſemel ſcripſerunt, non recoquunt, ſed talia emittunt, qualia in primis cogitationibus occurrunt. Quod verò hîc ſcribit cum fractis oſſibus, muſculos, & alias vicinas partes vt plurimum lædi, intelligendum eſt ſemper. Nunquam enim oſſa afficere poſſunt, quæ frangunt, quin ſimul exteriores partes lædunt, quippe cum frangentia vel omnino ſint ex contundentium genere, vel certè ex his, quæ extrinſecus in nos agunt, niſi fortè aliquando ex violentis motibus fractura fiat.

Quoniam enim harum ſanitas calloſitate procuratur: vt autem callus generetur, proprij oſſis alimenti ſuperfluitatē naturæ ſuggerere oportet, hāc verò ſuperfluitatem in qualitate ac quantitate ſeruare modum eſt neceſſarium, vnde & ratio victus eſt adhibenda, quæ tantum ac talem influere oſſibus ſanguinē præparet, qualis & quantus generando callo ſit opportunus. Quoniam vero per fracti oſſis cauernas idem effunditur ſanguis, eiuſdem qualitatem & multitudinem animaduertere oportet, atque ita vel ſicciorem, vel humidiorē victum inſtituere, ſed hæc

omnia in libris, in quibus de curandi ratione tractatur, plenius sunt explicata.

Cum antea dixerit Gal. confracta ossa non posse veram vnionem recipere, quæ fit per nouam ossis regenerationem, sed solùm interueniente callo, colligari. Docet nunc quæ sit materia calli, qualem, & quantam illã esse oporteat: & quoniam ea materia ex alimentis suggeritur, eodem negotio pręscribit victum huic rei conuenientem qualitate & quantitate: Porrò callum ait procreari ex excremento proprij nutrimenti ossis: intelligere autem oportet excrementum non quod qualitate, & re vera excrementum est, qualia illa sunt, quæ post nutritionem relinquuntur inimica corpori, vt stercus & vrina ventriculi, bilis vtraque hepatis, sordes & vapor reliquarum partium excrementa dicuntur esse, quod scilicet post illarum nutritionem inutilia, vt quę dissimilia, relicta sint: sed intelligere oportet excrementum, quod quantitate superfluum est: ex eo enim fit callus, ex quo nutritur os: sed cum plus affluit illius materię, quàm necessarium sit ad nutritionem, ex eo quod abundat, callus fit. Nutriuntur autem ossa ex quatuor humoribus, ex quibus constant. Sed quemadmodum in generatione ossium natura assumpsit partem crassiorem, & solidiorem: ita in generatione calli necessarium est ex vniuersa massa humorum aliquid ex omnibus assumere, sed plus ex eo, quod est crassum & viscosum, cuiusmodi sunt humor melancholicus & pituita. Quod enim futurum est vinculum firmum, & vndique ambiens partes separatas, talem omnino postulat materiam. Nam ex crassitie durities, ex hac robur & constantia: ex visciditate verò apta & firma colligatio paratur. Sed quid est, quæso quod superfluam hanc materiam suppeditat ad calli generationem: non ossa meo quidem iudicio confracta, vel integra, quæ non plus attrahunt quam illis sit ex vsu ad nutritionem, sed vulneratæ venę, quę necessariò diuiduntur ab ossium fracturis. Vt enim in vulneribus carnis, per venas ipsas sectas affunditur humor, ex quo caro gignitur: sic fiat oportet

De materia ex qua callus fit.

Quæ nam partes materiam calli suppeditẽt.

cum sanguis spargitur inter spatia ossium confractorũ: qui quidem humor per contactum alteratur, & concoquitur ab ipsis ossibus, & tandem assimilatur ipsis ossibus quantum fieri potuit ratione materię & agentis. Nam vbi sanguis aquosus, & tenuis in venis est, aut plus suppeditatur à venis quàm possit alterari, nunquam fiet perfectus callus. Id quod etiam accidet, si infirma est alteratrix concoctrixque, quæ in ossibus est vt in senibus, & malè affectis corporibus: aut si impeditur turbatúrque opus ipsius facultatis, eadem accidunt incommoda, quo modo videmus illis nunquam rectè firmari ossa, qui patiuntur dolores & inflammationes: aut nouam fracturę figurationem, & restaurationem, priore, in qua callus iam concreuerat, disrupta, eò quòd ab imperito chirurgo confracta ossa rectè non fuissent inter se coniuncta. Nam cum callus callo additur, firmum non potest esse vinculum. Cęterùm vt callum ipsum oportet ex terrena, & viscida materia concrescere: ita oportet illius modum seruari, vt ob tenuitatem non sit satis firmum ligamentum: & ne ob crassitiẽ vicinas partes nimium comprimat: quamobrem victus instituendus est, qui qualitate sit idoneus, & quantitate mensuram seruet, ne desit, aut exuperet humorum in venis generatio. Ad hoc etiam faciet ligaturarum modus, qui solum id quod iustum est, influere sinet, in locum affectum. Quod autem scribit Galen. victum esse instituendum sicciorem, aut humidiorem, quoniam materia calli per ossis fracti cauernas transmittitur, innuere videtur primò humidiorem, deinde crassiorem sanguinem esse generandum. Nam si ab initio crassus admodum gignatur, exiguæ rimulę, quę necessariò esse solent in ossium fracturis, non admittent calli materiam. Primùm ergo humidiore victu vtendum, vt angustę diuisiones repleantur, posteà verò crassiore & tenaciore: sic enim apta omnibus diuisionibus dabitur materia. Est hîc quidem victus conueniens generando callo: qui tamen in omni tempore fracturarum nequaquam est ex vsu. Nam Gal. in lib. de fracturis inter initia mali, tenui & parco victu vtendum est, inquit, prę sertim in magnis

Quæ impediant perfecti calli generationem.

Modus seruandus in calli generatione.

Quo victu vtendũ in generatione calli.

fracturis ad sistendas & arcendas fluxiones. Hæc quidẽ de calli generatione necessaria in fracturis ossium, quæ sunt cum euidenti diuisione,& separatione ossium,quę interueniente hoc vinculo inter se colligantur. Verum vniuersa fracturarum curatio non in hoc solo consistit, sicut nec vulneris in sola conglutinatione. Verum sicut vulneratæ partes vbi diuisiones erant distantes, erant adducendæ,& coniungendæ,& postea confirmandæ,ne rursus diuidi possent, & interim natura infirma coniunctione vnionem faceret, & præterea erant admouenda remedia,quæ conglutinarent & vnionẽ hanc iuuarent: sic in ossibus confractis secundũ fracturæ differentias propria quædam requiruntur remedia, de quibus breuiter,quantum admittit nostrũ institutum, disseram Igitur,si fracta ossa inter se nõ dissident, requiritur solùm ad curationem calli generatio: At si dissident à se fracti ossis partes,primùm id agendum est, vt vniãtur,& singulæ ex illis in naturalẽ figuram & situm restituantur,leui & commoda contrectatione, ne frangantur earum extantiæ. Quo peracto opere,enitendum est, vt immotum prorsus membrum consistat. Id quod tuta efficiet deligatio,qualis sanè est, quæ arcta vel laxa nimis non est: id quod nostro sensu,atque coniectura, ægrotantísque iudicio intelligemus. In quo quidem opere, si membrum confractum admittat, latissimæ fasciæ sunt adhibendæ: hæ enim arctius cõplectũtur& firmãt membrum affectum: tales fasciæ fracturis, quæ fiunt in thoracis ossibus sunt accommodatissimæ: in artubus verò ipsis angustiores fasciæ sunt aptiores, vt quæ nec rugas efficiant, & cutem vndiquáque contingant, & quod deest ex latitudine, reuolutionum numero compensari potest. Quod si fractura est in medio membro, duæ fasciæ adhibendæ, quarum prima fracturam complecti debet, & circum eam circumuolui bis ter-ve, & tandem sursum versus ferri, & illic desinere, ita tamen, vt partis sanæ multum complectatur: id enim facit tum ad firmanda ossa,tum ad repellendam fluxionem à partibus,à quibus illam maximè timere possumus. Altera verò fascia etiam super fracturam debet incipere,priori

Methodus curandi fracturas.

Fasciæ quæ aptæ in fracturis.

Vbi duæ fasciæ necessariæ.

aduersa: & vbi primos complexus super fracturam fecit, deorsum tendere, atque inde iterum reducta in superiore parte, vltra priorem fasciam desinere. Quare hæc dimidio longior priore esse debet. Porrò longitudo fasciarum pro crassitie membri deligandi facienda est ad quatuor, vel quinque aut sex cubitos: latitudo verò idonea est, ad tres, vel quatuor digitos. Adhibent autem nostri chirurgi loco affecto antequam fascia admoueatur, pannum lineum candido oui liquore & rosaceo delibutum, ad fluxiones arcendas. Fascias verò ipsas, poscha prius madefactas, & expressas, adhibent, præsertim si recens est fractura, & absque inflammatione. Quòd si adest dolor vehemens, aut inflammatio, lanis tenuibus & mollibus, vel stupis canabinis, imbutis oleo, vel oxycrato, membrum contegunt, nec arctè ligant: ita enim affecta pars non patitur fortem deligationem. Ac vbi sola est fractura, suprà priores duas fascias splenia admouent, vel ferulas leues, & æquales, & rectè figuratas applicant: quibus aliam fasciam superinducunt: idque forte commodius ab initio, quàm Hipp. & Gale. qui nō ante septimum ferulis vtebantur. Nam cum maxime cōferant ad firmandum membrum, nihil impedit quo minus inter initia mali his vtamur, si neque dolor, nec inflammatio arctum illarum complexum non prohibeat. Sunt etiam, qui adhibent super duas priores fascias ceratum humidum, Gal. aut rosaceum, ad inflammationem arcendam: sed hoc genus remedij mihi est suspectum, quoniam humectatis & refrigeratis fasciis, pars affecta transpirare prohibetur. Verùm miror quod illi, & Gal. etiam in 6. Meth. mentionem non faciat medicamentorum, quæ fractis ossibus conuenire passim commemorat in libris de medicamentis secundum genera. Nam de duobus tantùm medicamentis mentionem facit, de eo inquam quo vtebatur Aleges Sidonius, & de iis, quo (vt inquit) ciuis quidam suus vtebatur statim in fracturis capitis super membranam denudatam. Cur enim sicut in fracturis capitis propria adhibet medicamenta: sic in aliis sua quoque non commendat, quod facit in eo opere, vbi inter alia omnia barbarum suum ceratum

Longitudo latitudo fasciarum.

Ceratū barbarū ad fracturas.

maxime extollit: quod & nunc etiam in vſu eſſe cœpit. Sed noſtri chirurgi in fine curationis eo vtuntur. Verum vires, quas illi tribuit Galenus ad retrahenda oſſa confracta, quæ intrò erant compulſa, videntur repugnare huic operi. Nam ſi (eo authore) danda primum opera eſt vt oſſium partes confractę reſtituantur in ſuum locũ, & figuram, hoc genus medicamenti in primo apparatu erit admouendum. Verum tutius eſt vſque ad ſeptimum diem, aut vltrà etiam pro magnitudine inflammationis, repellere fluxiones, & inflammationes, dolorémque ſedare, & poſtea huiuſmodi cerata adhibere: inter quę barbarum Galeni omnia alia dignitate & virtute ſuperat: quo tempore etiam maxime ſtudendum eſt generationi calli, in quo quidem opere non ſolùm habenda eſt cura commodi victus, de quo antea egimus: ſed præterea curandum eſt, vt humor genitus ad eam rem idoneus, ad partem affectam trahatur: & niſi hoc fieri ſpõte appareat, aqua callens authore Gal. ſuperinfundenda eſt. Verum exactas omnium fracturarum per differentias, & partes affectas curationem noſtri non eſt nũc inſtituti proſequi. Quare ad alia accedamus.

Nerui vero & tendonis punctura propter ſenſus vehemẽtiam, & quoniam hæc pars principio continuatur, prompta eſt ad neruorum conuulſionem excitãdam, ac tum præſertim cum nihil prorſus expirat obcæcato cutis vulnere. Aperiendum eſt igitur, atque exſiccandum ſubſtantia tenui, quæ vſque ad ima nerui offenſi poſsit penetrare. De his vero exacte diximus in libris de arte curãdi conſcriptis. In ſimplicibus quidem huius generis affectibus ſalubrium cauſarum forma talis exiſtit.

Vt caro & oſſa continui ſolutionem patiuntur, ſic nerui & tendones, de qua quidem nunc agit, ſed ſatis frigidè, & negligenter. Nam cum hæ partes vulnerentur a-

liquando punctim, aliquando cæsim, & puncturæ aliquando pateāt, aliquādo verò sint cæcę & occlusæ, ita vt visum effugiāt: nec nō vulnera, quę cæsim sunt facta, nudū aliquādo ostēdant neruū, aliquando verò cute & carne tectū, & nonnunquā totus neruus sit præcisus, quādóque verò duntaxat ex parte dissectus, hęc omnia erāt ab initio distinguēda, quoniā plurimū mutant curationē. Non enim idem contingit neruis à diuersis rebus vulneratis, quod fit in carne: hæc namque vnā & eandē curandi rationē, & vnum genus remedij postulat, siue cæsim, siue pūctim vulnerata sit. At neruis punctis alia cōueniunt auxilia, quàm vulneratis latioribus plagis: aliaue prosunt neruis vulneratis, sed tectis carne & cute, quàm denudatis: quare sigillatim de his malis agendum est, ac primum de punctura, de qua sola agit Gal. sed ita vt scopos curatiuos non doceat, sicut fecit in vulneribus carnis & ossium: debebat enim eodem modo ostendere, qualem vnionem nerui admittant, an eam quæ fit per conglutinationem, an verò per colligationem interueniēte callo, an aliud quidpiā sit necessarium. deinde cur omisit adductionē & applicationem partium diuisarū, & tutelam substantiæ partis. An hoc est factum cum ratione. Nam vbi est solum punctura nerui, & non est facta distantia, quę postulet adductionē & applicationē: nec suturæ aut fibulæ, aut arctiores fascię requirūtur, quę firment coniunctas partes. Certum autem est. neruos non vniri per conglutinationem, quippe cum sola caro eam vnionem admittat: nō tamen propterea de generatione calli mentio erat facienda: quia in punctura nerui tam exigua est substātia, quæ diuisionem potest replere, vt præceptis & peculiari cura non sit opus: partis verò substantiam & denique quicquid est præstandū in punctura nerui, paucis his verbis Gal. docet. Nam quod Acachias & alij addunt primo mitigandum esse dolorem, non pertinet ad curationē puncti nerui, sed ad symptomata, quæ solent accidere, vbi punctura non rectè curatur: aut vbi ob affectus magnitudinem ea mala euitare nō possumus. Sed illis tunc succurrendum est, cū adsunt. cum verò absunt, & ab initio instituenda est propria cu-

Maiorē diligentiā hic requirit in Galeno, & meritò.

De curatione puncturæ nerui.

Neruorum diuisiones an sanētur per conglutinationem vel colligationem.

Acachias reprehenditur.

ratio, ex qua præcauemus ne illa accidant. In hoc ergo versatur inquit Gal. vniuersa curatio, vt exsiccetur vulnerata pars: exsiccare autem intelligere debemus hoc loco non propriè. Neque enim debemus per nostra medicamenta nerui substantię vulneratæ, aut coniunctæ parti, temperiem aliquã siccam inducere: sed intelligit exsiccationem consumptionẽ saniei & excrementi, quod in vulneribus partiũ necessario gignitur: Illud enim auferendum est: quoniã si intus manet, pungit, & mordicat neruos: atque ita dolorẽ, conuulsionem, inflãmationes, & sæpe mortẽ cum his adfert. Sed quoniã sanies huiusmodi non potest effluere, sicut in vulneribus carnis accidit, & in latioribus ipsorum neruorum plagis, ideò recte Gal. suadet vt medicamẽta instillemus, quæ vim habeant consumendi exsiccando & euocando talem materiam. Quod si per vulneratã cũ neruo cutem via satis patet medicamento vsque ad fundum vulneris, in quo sanies illa maximè colligitur, nihil aliud moliendum in cute: alioqui illa dilatanda est. medicamenta vero ipsa quæ immittuntur meritò debent esse prædicta facultate exsiccandi, vt terræ modo humorem imbibere valeant, sed absque adstrictione: hæc enim & meatum occludit, & effluxum excrementi prohibet. calida præterea ea esse oportet actu, & nõ frigida aut solum tepida. Nam calor ad penetrationem facit medicamenti, & ad exhalationẽ saniei. Debent præterea trahendi naturã habere, vt Gal. libro 6. Meth. scribit: propterea sulphur, sagapenum, euforbium in hoc opere commendat. Verum si exsiccantia medicamenta vult esse Gal. quæ punctis neruis conueniunt, cur oleum solùm, si modò non sit ex oleis astringentibus, conuenire dicit: an oleum quæso vim habet euidentem, aut potius insignem exsiccandi, vt ille in hac curatione requirit. An dicendũ est, quod neruis punctis conueniant, quæ quocunque modo saniẽ illam possunt emendare. Id quod tribus modis fieri potest, vel exsiccando, & imbibendo, vel foras trahẽdo, vel per mixtionem vnctuosæ substantiæ cuiusmodi est oleũ illius acrimoniam mitigando. Nec est quod quis adferat Gal. cum oleo miscere, quę valenter siccant, atque ita fieri ex om-

Exsiccare quid hoc loco.

Qualia cõueniãt medicamenta quæ pũctis neruis adhibentur ad exsiccãdum et secũdum alias qualitates.

Oleum cur neruis punctis instillebur.

ibus medicamentũ exſiccans. Nam vt id aliquando fa- it, veluti cum euforbium addit: ita cum ſolum ipſum o- um Sabinum infundit, nulla adeſt vis exſiccandi, ſed mperandi acres humores: cuiuſmodi etiam fit, cũ oleo eram aut terebinthinam miſcet. Aliquãdo verò miſce- ur facultas mitigatoria cum attrahente, veluti cũ oleo popanax & ſagapenum iunguntur. Sed cur quæſo ſolo leo vtitur in hac ſolutione continui, cum antea in vul- ere carnis cauẽdum eſſe dixerit, ne oleũ incidat in par- em vulneratam. Illud enim impedire vnionẽ. An diuer- a eſt ratio. Nam caro mollis, humida, & ſanguinolenta ihil commodi ſumere poteſt, ſed omnia incõmoda ex leo vnctuoſo. At punctura nerui nullam euidẽtem po- tulat regenerationem ſubſtantię, & ſatis eſt, ſi prohibea- nus acrimoniam ſaniei: ex qua, vel minima, dolores, cõ- ulſiones, inflammationes, & mille alia mala naſcuntur. Dicendum ergo quod oleum non ſit remediũ vulneris, ed potius præſeruatiuum auxilium aduerſus imminen- ia ſymptomata, vt Gal. 6. methodi cap. 2. his verbis te- tatur. Vbi enim inquit magna diuiſio eſt, curandum eſt, t labra vulceris vniantur, & glutinentur. Vbi autem ſty- o, vel acu facta eſt diuiſio, id dumtaxat curandum, ne hlegmone particula tẽtetur, Igitur oleum maximè an- iquum ſolùm, vel cum terebinthina mixtum, parabile it remedium: in durioribus verò corporibus additur, vel ſagapenum, vel opopanax, vel ſulphur viuum: tan- úmque ex illis miſcendum cum oleo, donec ſordis, vel nellis craſſitudinem acquirat medicamentũ. Probat au- em Gale. maximè hanc compoſitionem, quæ recipit ce- æ partem vnam, terebinthinę & picis vtriúſque partis nius dimidium, ex euphorbio vero ceræ partem duo- decimã, & plus aliquando euphorbij & terebinthinę & icis addebat in durioribꝰ corporibꝰ. Atque hoc medica mentũ in vulneris ſinum immittebat: deinde lanã mollẽ leo calente madefactã ſupra alligabat. Quod ſi dolor vehemẽs adeſt, oleũ ex vitellis ouorũ inſtillatũ prodeſt. At verò ſi neruus cæſim vulneratus eſt, ita vt neruus nu- dus nõ appareat, tunc exſiccandũ eſt ſine morſu: quare aliena ſũt medicamẽta, quæ ex euphorbio & aliis acribꝰ

Cur oleum aliarũ partium vulneribus obſit neruis verò pũctis proſit.

Neruis pũctis diuerſa remedia pro diuerſitate corporum.

Ad punctu ram nerui cum dolore.

constant. prosunt vero hæc remedia, calx sæpe cum aqua frigida lota & multo oleo soluta, & vnguentũ cum pompholige, quod nunc ex tutia dicitur. Quòd si robustus est qui vulnus accepit, & à superuacuis humoribus mundus, valentiora prosunt remedia, cuiusmodi est Pollyde pastillus sapa solutus. Euitandum autem oleum est in his vulneribus: abstergendáque est sanies molli lana specillo circumuoluto, & madefacto in sapa: deinde eo expresso. Ac post primos dies, licebit etiam lanam madefacere in vino dulci, quod tamen fuluum non sit & acre. Vlcere verò ad cicatricem veniente, alba & tenuia vina dulcibus præstant. Ad iam dicti verò pastilli vsum prope accedit medicamẽtum diacalchiteos, quod nos vnguentum siue cerotum de palma vocamus: quod æstate rosaceo, hyeme oleo optimo liquandum est. Ac etiam pro pastillo pollyde vti possumus. Andronis, vel Passonis, vel ipsius Gal. pastillo. Admonet idem in 6. Meth. in his neruorum vulneribus (quod etiam puto intelligendum esse in omnibus) spinam dorsi, axillas, collum, inguina, capútque calente oleo assidue esse madefaciendum, ea ratione credo ne conuulsio accidat. Præterea iubet corpus purgandum esse, & sanguinem mittendum, victúmque tenuem instituendum. Quæ omnia eò tendunt, vt fluxiones à neruis auertamus, ne inflammatio & conuulsio accidant. Cęterum si vulnus totum neruum non amputauit, maius conuulsionis periculum imminet, scilicet phlegmone à sectis fibris ad non sectas communicata, conuulsione vero ipsa à non sectis excitata. Ac quod ad vlceris curationem attinet, eadem remedia competunt. Verum latius sanguinem detrahere oportet, & tenuiore victu vti: tum in quiete omnino, ac lectulo molli hominem continere necessarium est. Quòd si conuulsio superueniat, sine mora pręcidendæ sunt fibrę, quæ integræ adhuc sunt: sic enim mors euitatur, ex partis mutilatione. Cæterum si per eiusmodi vulnera partes inter se coniungi non possunt per ligaturam, suturæ sunt adhibendę: cauendum tamen ne ab acu neruus, vel tendo pungatur. Ideo vbi sutura recenter facta fuerit, consutum vulnus fouendum

De curatione nerui prorsus non incisi.

Quid agendum si conuulsio superueniat.

...t rosaceo, in quo lumbrici terrestres prius decocti fuerint, aspergendúsque puluis aliquis, qui suturam contineat, adiecta pari portione eorum lumbricorum desiccatorum & contritorum. Prodest & centaurium minus arefactum, contritum & aspersum. Iam verò si neruus nudatus apparet, qui vulneratus est, euitanda sunt acria medicamenta, qualia sunt, quæ ex euphorbio componuntur: sed eligenda sunt, siccent absque erosione. Propterea abluere medicaměta oportet, quæ huic malo medentur. prosunt ergo Gal. authore infrascripta remedia, calx, aqua pura sępe lota, & exsiccata & optimo plurimóque rosaceo admixta, & pompholix elota, etiam cum rosaceo soluta: & mel optimum cũ rosaceo emplastri modo confectum: nec non pastilli prædicti. Contingit vero aliquando neruos vulnerari & contundi, simili affectu laborante cuti: quo casu terebinthina calens infundenda est, & supra postea admouenda remedia, quæ exsiccandi & astringendi vim habeant, cuiusmodi est fabacea farina cum oxymelite, & sapa permixta. miscere etiam potes irim Illyricam, & absynthiũ. Chirurgi verò nostri in tali affectu ab initio rosaceum cum oui albumine admouent, & post aliquot dies fouent locum vino rubro & crasso tepefacto. Quod si dolor simul cum contusione infestat picem liquidam cum fabacea farina, oxymelite & sapa decoquens, & calidum applicabis cataplasma. At si neruus contusus sit, cutis vero ipsa sensui appareat, locum fouebis oleo anetino, vel camęlino, vel irino, & lanam oleo eodem madefactam alligabis. Atque hæc quidem sufficiant de neruorum vulneribus: nam exacta huius rei tractatio integros libros postularet, quæ res excedit limites nostri officij & instituti. Quare ad alia accedamus.

Curatio quæ debetur neruo vulnerato & nudo.

Curatio nerui vulnerati & contusi.

Curatio nerui cõtusi & dolẽtis.

In compositis vero complicatur vlceribus prima quidem cauitas, quam non alterũm affectum, sed vlceris differentiam esse arbitrantur: est autẽ non differentia huiuscemodi res, sed alterum aliquid totius ægritudinis genus,

in quo ipsius substantiæ iactura facta est, quidem curatio in duplici morbo duplicem exigit intentionem. Nam continuitatis solutio, vnitate: substantiæ autem iactura, generatione indiget. Paulo vero supra generationis intentiones expositæ. Quòd autẽ primum quidem hunc affectum oporteat sanare, demum sanitatem restituere tentare, ipsa rerum natura commonstrat. Quum itaque repletum quidem fuerit cauum, vlcus vero ad æqualitatem perductum, alteram intentionem aboleri contingit. Nam media existente inter labia vlceris ea carne, quæ nuper genita est, partes quidem distantes vnire est impossibile, vnde fit vt alia sit intentio perquirenda: intentionem autem consequemur, ex eo, quod est secundum naturam, ipsi parti comparando, erat autem eidem cute obduci naturale. Quare hoc ipsum à nobis procurandum, aut si hæc intentio effectum sortiri non potest, simili aliquid cuti, carnem scilicet, quæ cutis naturæ vicina sit, instaurandum: est autem huiusmodi, quæ & sicca, & calli similitudinem præ se fert. Ad cicatricem igitur obducendã necessaria erunt exsiccantia, ac sine mordacitate adstringentia medicamina.

Docendi ratio postulat, vt post simplices affectus, & suas differentias, de compositis agamus. Itaque posteaquam de simplici solutione cõtinui, & quibusdam ipsius differentijs tractauit Galen. transit ad compositos affectus, qui cũ solutione continui coniungi solent. Est quidem ipsa solutio cõtinui simplex affectus, qui differen-

tias capit ex magnitudine, paruitate, diuersa figura, æqualitate, inæqualitate, partium differentia, de quibus Gale. capi. 10. tertij lib. Meth. agit, & hic nonnullas attigit, nempe eas, quę sumuntur à differentia partium, & à magnitudine. Cum verò dicimus vulnus esse cum carnis amissione, aut cum phlegmone vel putredine, aut dolore, vel sorde, non vult has esse solutionis continui differentias, sed his nominibus significari duos affectus, qui vnum membrum infestant. Pari modo cum dicitur vlcus cacochymum, aut fluxione vexatum, non vlceris differentias, sed causam cum vlcere copulari censet, & hęc probat eo principio, quod id nullius vnquā alterius possit esse differentia, quod consistere seorsum & per se potest, cuius generis est (inquit) magnitudo, paruitas, æqualitas, inęqualitas, tempus & figura. Vlcus verò (inquit) phlegmone, gangręna & putredo, singula seorsum & per se cōsistere possunt: quippe cum sint affectus quidam pręter naturam nostri corporis, non autem ex his, quę affectibus necessario accidunt. Rectè quidam hæc dicuntur à Gal. sed in alijs tractationibus ille ea nō obseruat, nec aliquis error in hac re fit, siue differentias solutionis continui, siue complicatos affectus dicamus esse. Porrò inter complicatos affectus primum agit de cauitate, quę etsi figuræ, & conformationis quædam est differentia: tamen quia vitium hoc emendatur ex restitutione substantiæ deperditæ, quæ cauitatem replebat, ideò inter mala ponendum est, quod ad magnitudinem pertinet: minor enim fit pars, cuius substantia est diminuta, non autem ad numerum pertinet, quia superest caro, & quæ in carne ipsa continentur partes, ita vt numerus partium, naturalis adsit: verum omnes sunt diminutæ, & mutilatę. Rectè ergo inquit iacturam esse factam ipsius substantiæ, quia illius pars est ablata. Porrò Gal. in tali affectu quęrit scopos curatiuos, quos natura rei primum quidem postulat, deinde quos affectus ipse potest admittere. Cum enim hic adsit continui solutio, & substantię iactura, illa vnionem, hæc verò regenerationem indicat necessariam. Verum vnio, quæ fit per conglutinationē quæ vera est solutionis continui

Differentia quid esse non possit.

In vulnere cauo nō fieri vnionem nec colligātia per callum sed regenerationem.

propriaque medicina, & remedium, hic prǣstari nō potest. Nam cum vlcus cauum carne impletur, non fit cōglutinatio, etsi eiusdem generis est vinculum: quoniam in conglutinatione superficies diuisarum partium solū inter se committuntur, nec aliquid sensibus apparet fieri, quod sit intermedium vinculum: in cauo autem vlcere, vbi caro regignitur, partes, quæ distabant, amplius vniri non possunt, ita vt superficies vnius superficiem alterius tangat. Nec per callum fit sanatio, sed per regenerationem similis substantiæ. Verum quoniam caro regenerata naturaliter non habet, si cute non tegitur, natura rei vtique exigit, vt posteaquam cauitas repleta est, & ad æqualitatem suam pro natura partis perducta, cutem regignamus. Verum & in hoc etiam negotio assequi non possumus, quod naturalis status indicat esse faciēdum. Cogimur ergo efficere quod possumus, illud autem quod possumus est superficiem carnis regeneratæ exsiccare, indurare, & denique talem efficere, vt cutis vsus prǣstare posit. Ergo in præsenti affectu cū vnire non possimus, carnem regignimus, ex qua diuisas partes commune & eiusdem naturæ vinculo inter se cōiungimus, veram vnionem, quantum possumus, æmulantes: Ac cum non posimus carnem vera cute tegere, aliquid ipsi simile ex carne subiecta paramus. Duo ergo solùm in hoc opere fiunt, carnis regeneratio, & eius quod cuti est simile. Quare pueriliter errat Delphinus, qui ait primum esse regenerandam carnem, deinde id quod cute est simile, postremò verò fieri agglutinationem. Nam hîc nulla fit agglutinatio, quia per illā fit vera vnio, quam Gal. in hoc contextu negat fieri posse. In eodem errore etiam Acachias versatur, qui non intelligit quid sit agglutinare: sed de hac re nos antea abunde egimus. Quod verò superest, explanemus. Igitur quod scribit substantiæ amissionem restitui, intelligendum est, quod ex nutrimento suppeditetur materia, ex qua fit carnis amissæ regeneratio à natura per concoctionem. Non enim est facultas formatrix, quæ carnem in hoc affectu gignit, vt vniuersum corpus in vtero generauit & conformauit, sed facultas concoctrix,

Delphinus notatur.

quæ

quę in parte concaua residens, dum plus concoquit, quã ad nutritionẽ sit necessarium, in partibus integris, incrementi: in alijs verò, in quibus aliquid est deperditum ex propria substantia, regenerationis fit author, si modo id, quod amissum est, vt caro, regigni est aptum. Nam vt diximus os non potest aliud os regignere: aliquid tamen quod naturam ossis æmulatur, nempe callum procreat, qui vinculum fit ossibus fractis & diuisis. Qua quidem in re non immerito quis dubitabit, quonam modo carnis generatio etiam in decrepitis fiat, in quibus vix fieri potest nutritio. Ideo enim senes, rugosi, macilẽti & tenuiores reddũtur, quia improbè nutriũtur. Quod si debilis sit in his nutritio, quomodo fiet regeneratio, quæ maius quidpiam postulare videtur, quàm simplex incrementum, aut proprij status conseruatio. An natura nostra ita sollicita videtur esse de vnione partiũ, vt vniuersi natura de mundi repletione. Nam aër, ignis, descẽdunt: aqua & terra ascendunt, ne fiat vacuum: ita profectò cum natura nostra in vnione sit posita, non mirum si illa quoque miro conatu suam vnionem tueatur. Deseret enim prius nutritionem, quàm regenerationẽ, per quam diuisio & corruptio illius fit. Vnde videmus partes vulneratas graciliores fieri, eo quod ipsarum nutrimentum in regeneratione carnis amissę partim absumatur. Porro carnis vt alterius cuiuscumque substantiæ regeneratio solius naturę est opus, vt etiam glutinatio: eius verò quod cutis vsum pręstare potest generatio solius medici est opus, qui admodum exsiccantia adhibet: ex quibus caro callosa redditur, in carnis vero regeneratione medicus naturæ seruit dum excrementa expurgat, quæ in eo naturę opere fiunt, de quibus paulo postea agemus: in agglutinatione vero & vera vnione, quid idem pręstet superius nos ostendimus.

Quomodo vulnera caua repleri possint in senibus.

Ita & si sordities aliqua fuerit adnata, intentio quidem erit abstergendi, & erit medicamen salubre abstersiuum, eorumdem vero materiam, in libris, in quibus de medicamẽtis agitur, scripsimus.

Agit de alio complicato affectu, nempe de solutione continui cum sordiтiæ, quod proprio nomine vlcus sordidum dicitur, quod cum à sorde, & excremento quodam dicatur, quod in vlceribus gigni solet: præstat prius agere de vniuersis excrementis, quę possunt in vlceribus procreari: ita enim quod nunc proponitur, facile postea intelligetur. Sententia Gal. est in 3. lib. Meth. ab omnibus medicis sine controuersia recepta, in omni concoctione resultare duo genera excrementorum, vnum crassius, alterum tenuius: quod in cōcoctione, quæ fit in ventriculo conspicitur: stercus enim fit & vrina. In concoctione verò, quę fit in hepate crassum excrementum quod fit, est humor melancholicus, tenue vero bilis flaua. In concoctione autem, quę perficitur in singulis partibus, tenue excrementum est vapor, qui insensibiliter expirat, crassum verò est sordes illa, quæ in superficie nostri corporis colligitur & camisias tingere solet. Ac Gal. in regeneratione carnis eam rationem secutus, scribit in pręcitato libro fieri etiā duo illa excrementorum genera, & tenue excrementū vocat ichorem, crassum vero sordem: ac ex tenui excremento vlcus humidum, ex crasso sordidum reddi, & propterea opus esse duobus generibus remediorum, vno exsiccante, altero abstergente, & cum natura inquit nullo vnquam tempore cesset, certè nec tempus vllū erit, in quo nō ambo hæc in cauo vlcere colligantur. Quare nec tempus vllū erit, in quo non vtrumque medicamentorum genus desideretur, vtique & quod siccet, & quod expurget. Hæc sūt Gal. verba, hęc illius sententia, (vt dixi) ab omnibus recepta, quę tamen mihi non videtur vera. Nam primum adfero authoritatem Hippoc. qui solùm dicit opus esse exsiccantibus in vlceribus sanādis. Quod idem Gal. sæpe testatur in libris de medicamentis secundum genera, vbi solùm hoc respicit in medicamentorum facientium ad carnis generationem, compositione, vt sine morsu siccent. Deinde id experientia docet. Nam inter initia vlceris nihil crassum apparet, sed sanies quædam aquosa: quoniam tunc cruda sunt omnia: mox verò crassities accedit, cum pus laudabile incipit generari. Po-

De excrementis quæ in vlcerib. perueniunt disputatio.

Gal. opinio de duobus generib. excrementorū in vlcerib. quæ non recipitur.

stea verò perfectum pus gignitur, quod est album,lene, æquale: nec tunc præter ipsum pus aliam aquositatem, vel ichorem videmus emanare ab vlceribus. Quod si aliquando fiat, tunc recrudescentis vulneris indicium esse putamus. At si pus est optimum, & optimum non potest esse,quod non est æquale,& lene,non possunt in eo duæ formæ excrementorum contineri, vna tenuis,alia crassa: & si nihil aliud gignitur quàm pus, cum incipit gigni, & iam bnna gignitur caro,vbi quæso duo hæc excrementorum genera? Præterea idem ostendo ex ea cōcoctione,ex qua gignitur pus in inflammationibus. Cū enim inflammatio perfectè est concocta, & vulneratur pars,vt exitus pateat materiæ,quę in illa continetur, nihil aliud videmus excerni,nisi vnam substātiam,pus inquam ipsum vniforme,si perfectū est. Addo quod Gal. nusquam doceat conditiones & indicia istorum excrementorum,quando scilicet illa sint bona,vel mala. Neque enim eadē semper esse possunt, sicut nec pus ipsum idē semper est. Quare nec remedia adhibere possumus, quæ illorum vitia emendent. Scribit quidem humidiora vlcera validius esse exsiccanda, quoniā id ostendit plus influere sanguinis & humorū,quàm sit necessarium, aut natura concoquere possit. At id non ostendit duplex fieri excrementū,sed potius superfluum esse, quod influit, & fit ex eo eiusdē generis excrementum. Nam tunc cum vlcera ita sunt humida,& aquositate plena, abstersione non est opus:quia tunc requiritur abstersio, cum materia carni solidioribúsque partibus adhęret,quod nomen ipsum abstersionis ostendit. Vbi verò ita aquosus est humor,spontè deffluit, nec inhærere potest. Vt igitur, vbi concoctio debilius peragitur,aquosa omnia fiunt: ita cum ea fœlicius obitur,nutrimentum, & excrementum crassius redditur. Quod ergo in crudiore adhuc vlcere est aquosum,postea per concoctionē fit crassum: & quod primum ichor & sanies, & denique quod aquosum est, quocumquè nomine velis illud vocare, quod est adhuc cruentum, inæquale,asperum, & fœtidum, postea concoctionis beneficio per quosdam illius grad⁹ prędictas mutat qualitates,& tandē perfectè albū,

lene æquale, & minimum fœtidum redditur. At si ichor & sordes perpetuò gignuntur in vlceribus, quo tempore, quæso, gignetur pus: hoc autem gigni & ipse fatetur, & sensus nostri docent: & quo tempore illud fit, nec ichor nec sordes aliqua apparet: quare perpetuo illa non fiunt, sed ichor solùm, vt diximus, cum concoctio nondum præualet, sordes vero ipsa non est excrementum proprium & naturale, quod fiat in generatione carnis, agente & vincente natura: sed tunc eiusmodi excrementum prouenire solet, quando per negligentiam & malam curam non satis fuerunt vlcera exsiccata, & ea aliquid putridinis iam conceperunt: propterea vlcera sordida semper damnarunt medici, quod non facerent, si sordes esset excrementum, quod natura necessario parit in carnis generatione. Nam lixiuium, lupinorum decoctum, & muriam etiam ipsam in huiusmodi vlceribus adhibemus, quæ remedia sunt putredinis, aut superfluę humiditatis putredinē inducentis. Sordem ergo istam Galeni à naturæ operibus, & carnis generatione, duplexque hoc suum excrementum reijciamus. quod in sanis quidē partibus, in omni concoctione nutrimenti fit: sed diuersi generis: nam terrenum potius, quàm sordidum, vocandum est, si hoc nomine intelligimus, quod ex superflua humiditate, vel putredine prouenit: at cum fit cōcoctio in inflammationibus, nullum huiusmodi fit excrementum, sed quicquid fit, pus est, quia totum id, quod alteratur, humor inquam, qui inflammationem facit, putredinem sensit: quare nihil ex eo assimilari potest per substantiam, ad quam sequitur nutritio, sed solûm per qualitates: propterea illud totum excrementum relinquitur, tamquam totum inutile naturæ. Non ergo in omni concoctione duplex fit excrementum, si in concoctione, ex qua fit pus, totum, quod concoquitur, excrementum est, & vnius naturæ: sed tunc fiunt duo illa genera excrementorū, quando concoctio tendit ad nutritionem. Quia enim nutrimentum non est actu simile, dum concoquitur, & ante ipsam concoctionem, sed potentia, in qua aliquid est naturæ dissimile & inimicum, ita vt per concoctionem,

Sordes non esse excrementū propriū in generatione carnis.

Duplex excrementum non fieri in omni cōcoctione & cur.

nunquam prorſus ſimile & amicum fieri poſsit: aliud vero per illam tandem fit amicum & actu penitus ſimile, ideo in nutritione meritò reſultant illa duo genera excrementorum: quod enim mediocrem habet temperiem & conſiſtentiam, naturę, quæ in mediocritate poſita eſt, adiungitur. & in illius nutritionem & incremētum cedit: quod verò craſſius eſt, aut tenuius, quia diſſimile eſt naturæ noſtræ, ideò ilius fit excrementum. At ſi hæc fiunt excrementa in nutritione partium, cur etiam non fient in partibus vlceratis: fiunt quidem quatenus illę nutriuntur, ſed illa pel vlceris labra & cauitates nō effluunt, ſed per externam ſuperficiem, ſicut fit in partibus ſanis: pus vero quod fit in regeneratione carnis, non eſt excrementum nutritionis, ſed regenerationis ſubſtantiæ. Non eadem autem eſſe oportet nutritionis & regenerationis excrementa, quoniam opera diuerſa ſunt diuerſæque affectiones in parte. Sed cur quæſo in regeneratione partium fit excrementum: quoniam illa fit per concoctionem, ad quam neceſſario ſequuntur excrementa, ſed duo neceſſaria, vt diximus, fiunt in nutritione, vnum vero in regeneratione. Nam pus, quod fit in regeneratione carnis: non eſt reuera excrementum, quod inquam ſubſtantia, ex qua fit, ſit inimica. fit enim ex ſanguine aliorum humorum participe, qui cū influit in partem, quę regenerationem ſuæ ſubſtantiæ molitur, illius portionem, quę roris modo colligitur in ſuperficie partis diuiſæ, & iam à vaſis excidit, non penitus aſſimilari poteſt, ſed pus fit, quia cum illic hęreat, nec liberè tranſpiret, leuis alicuius putredinis fit particeps, & author in partibus diuiſis: quapropter aliquem fœtorem habet pus etiam optimum, quod prohibitæ tranſpirationis: & alicuius putredinis eſt indicium. Ergo pus in vlceribus quantitate eſt excrementum, & fit ex ſanguine, ex quo caro ipſa gignitur, ex eo inquā quod per diuiſas venas & arterias effluit, & in ſuperficie colligitur, dum à natura retinetur, aut à carne inęqualiter creſcente, aut etiam æqualiter: quę tamen rugas quaſdam efficit, & cū illic retinetur, concoquitur: ac cum non poſsit penitus aſſimilari, eo quòd, vt inquit Galenus, ſanguis ex-

Cur in concoctione nutrimēti duo fiant neceſſario genera excremētorum.

Excremēta quæ fiāt in generatione carnis.

Cur duo in nutritione, vnum vero in regeneratione partiū fiat excrementum.

Pus quare neceſſario male oleat.

tra vasa effusus, corrumpitur, id quod in hoc casu maxime accidere oportet: nimirum cum per diuisiones partis vulneratæ aër immittatur, qui alterationem, & corruptionem adiuuat. Quòd vero talis sit puris generatio in vlceribus patet: nam si in carne ipsa, & non in superficie colligeretur, nunquam posset bona, & laudabilis caro generari, sed quicquid ex ea factum esset, mixtione puris putresceret: & corrumperetur. Atque hæc quidem sufficiant de excrementis nutritionis, & regenerationis carnis, quæ à nemine hactenus sunt tradita, nec forte excogitata: à nobis verò inuenta, non tam, vt paradoxa sint, sed vt vera, aut veris maxime, vt arbitramur, vicina. Nunc ad alia accedamus, quæ non minus, quàm prędicta forte sunt paradoxa: quæ nam, inquam, medicamenta conueniant, cum natura carnem generat: duplicia, inquit Galenus in tertio Methodi medendi illa esse oportet, exsiccantia & abstergentia. Qua in re primùm videtur abuti nomine exsiccantis medicamenti. Nam exsiccantia proprie, & re vera dicuntur, quę temperiem siccam in partibus similaribus inducere possunt, non autem, quæ humores aut excrementa tollunt. Atqui in vulneribus cauis, vbi nullus alius est affectus complicatus, pars naturalem suam habet temperiem: quare nec exsiccatione, nec alia alteratione opus habet: impropriè ergo sumit exsiccantia, pro illis scilicet remedijs, quæ excrementa auferunt à parte, in qua fit carnis generatio. Sed an oportet illa siccandi virtute esse prędicta: hoc quidem scribit Galenus, qui etiam gradum primũ exsiccationis illis tribuit. Ego tamen non solùm his, quæ potentia ita sunt sicca, sed etiam alijs omnibus, quæ vel actu sicca sunt, aut aliter certo modo absumere possunt superfluum humorem, qui in vulneratis partibus reperitur, hanc vim tribuo. Nam quędam abluendo huic operi sufficiunt, vt lotiones ex vino temperato: quædam verò sugendo, vt spongia & suctiones oris, quę aliquando in angustis: & fistulosis vlceribus non paruo vsu adhibentur: alia verò idem præstant, quòd ex sicca materia sint confecta & rara, quæ promptè humore imbuuntur: in

De medicamentis conuenientibus in carnis generatione disputatio.

Exsiccãtia non esse dicenda quæ humores & excrementa euacuant.

An exsiccãtia postulet generatio carnis.

quo genere sunt ex lino & canabe confectę telæ, & per frustula aut filamenta admota, vel sicca, vel aqua etiam madefacta: quo genere curationis nonnulli nostri temporis chirurgi omnia vulnera, quę in conspectum veniunt non sine admiratione multorum medicorum fœlicissimè persanant: qui ignorant nihil aliud esse exsiccare in his affectibus, quàm quocumque modo non lęsa partis temperie excrementum quod gignitur, auferre. Ac petiæ quidem canabinæ aqua frigida imbutę, duplici ratione prosunt: vna, quòd humiditate aquosa abluant saniem, & frigiditate non sinant fluxiones ferri ad partem: altera vero, quòd siccitate & raritate materię, qua cōstant humorem excremētosum, combibendo absumāt. Addunt autem medici, qui hac curatione vtuntur, verba quædam murmurando, vt vulgus credat hoc fieri per incantationem, potius quàm per vim admoti medicamenti. Ergo dum excrementum est adhuc aquosum & saniosum, abstergentia non requiruntur, quia nihil adhęret superficiei partium diuisarum, quod abstersionem postulet: sed sufficiunt, quę quocumque modo absumunt, aut exitum prębent aquoso & liquido huiusmodi excremento. Cum vero iam fit pus, quod crassum est & viscosum ob concoctionem, tunc exsiccantia relinquenda sunt, quę scilicet potentia sunt sicca medicamenta: hęc enim crassitiem augent, ac ita faciunt, vt pus tenacius hęreat. Prosunt vero solum abstergentia, quorum vis est abradendi & separandi excrementum, vel humorem, qui partibus nostris adhęret: qualem vim habet, erui, lupini, fabarúmque farina, iridis, & Aristolochię radix, mel, terebinthina, & alia permulta, de quorum numero & natura non postulat locus, vt diligentius agamus. Ergo in generatione carnis non semper exsiccantibus & abstergentibus vtendum est, vt Galenus putat: sed aliquando solis abstergentibus, aliquando vero solis exsiccantibus. Hęc non sunt intelligenda, quę solùm potentiam habent in certo gradu exsiccādi, sed quę omnibus prędictis modis auferre possunt à parte affecta excrementum, quod adhuc est aquosum, aut iam in pus mutatum.

Curatio vlcerum cum aqua laudatur.

Abstergentium vsus quando necessarius in vlceribus.

Et quidem si aliqua inflammatio, vel attritio, aut tumor prædurus, vel mollis, & laxus cum vlcere fuerint, prius eorum curationi intendere oportet, eas sequendo vias ac rationes, quas prius exposuimus, sic & si aliquid vlceri illabitur, ad illabentium curationem intendendum. Eodem pariter modo, si aliqua intemperies vlceratum locum obsederit, ad eiusdem intemperiei remedia antea veniendum. sed de his quidem satis.

Alios quosdam attingit affectus, qui coniungi solent cum solutione continui: omnes enim non prosequitur, vt putredinem, gangrænam, cancros, erysipelata, herpetes: coniungi etiam possunt non solum morbi, qui pertinent ad temperiem, sed etiam qui ad conformationem, magnitudinem, numerum, & coniunctionem spectant. Ac præstaret profectò illos, de quibus agit, non attingere, quàm ita negligenter tractare. Damnat enim ipse, in libro tertio Methodi, alios medicos, qui solùm docent, quod vulgus nouit, primam inquam curatiuam indicationem, quæ ostendit inflammationem, quando adest, curandam esse, & repletionem vacuandam, & in febre refrigerandum, in obstructione aperiendum. Hæc enim (inquit) omnibus sunt nota, sed quibus remediis ea fieri possint, quæ ab affectu indicantur, soli medici nouerunt, qui sunt docti, & in particularibus versati. Quòd si quispiam velit ea pro dignitate enarrare, quæ ipse solùm proponit, essent ab eo scribendi integri libri: & non solùm commentarij. Sed posteaquàm nos cœpimus illius dicta lucidiora melioráque reddere, purgemus, & quantum officium nostrum postulat, studiosis non deerimus. Ac primum illud excutiendum venit, quod scribit, prius esse sanandos affectus complicatos, deinde accedendum ad ipsam solutionem continui. Nam vt verum est, non posse perfectam fieri curationem ipsius solutionis continui, cum inflammatio

adest, aut alius affectus ex his, quos ipse recenset, ita penitus non omittenda est ipsius vulneris curatio, dum aliis malis succurrimus. Sic enim vlcus ipsum contemptum sordescet, putrescétque. Quare verior est illius sententia, quæ habetur in libro Methodi medendi & passim alibi, vbi in complicatis affectibus attendendum quidem esse iubet ei, quod magis vrget, vel causæ rationem obtinet, aliis tamen interim non contemptis. Primus ergo affectus, quem proponit, est inflammatio, quę nascitur ex fluxione sanguinis, quæ inflãmatio, si adhuc est in generatione, indicat sistendam esse fluxionem, & auferendum esse id, quod in partem iam influxit. Porrò in fluxionibus sistendis rationẽ habemus causarũ, quæ concurrunt ad fluxionem excitandã, & motus ipsius humoris, causę sunt vitia, quæ sunt in ipso humore, & quæ humorem ipsum mouent, & quæ ad faciliorem motum & receptionem humoris faciunt. Humor quidem multus, qui naturam grauat, aut acris, qui eandem stimulat, aut tenuis, qui facilè illabitur, fluxionis est causa, tanquam materia apta ad fluxionem excitandam. Calor vero aut dolor, qui est in parte fluxiones allicit, quemadmodum calor & frigus, quod est in superioribus partibus, humores in illis contentos deorsum impellit. Partes raræ, molles, debiles, coniunctæ cum his, quæ mittere possunt, & è directo respondentes, facilius aliis recipiunt: ac per venas, arterias latiores, & partes concauas promptius mouentur humores, quàm per angustiores & solidas. Mouentur autem humores, vel cum vehementia & confertim, aut paulatim & leniter, ídque continuè, aut per interualla. Præterea vel motus fit à nobili parte ad nobilem, vel à nobili ad ignobilem, aut ab ignobili ad ignobilem, vel ab ignobili ad nobilem, vel à superiori ad inferiorem, vel à dextra ad sinistram, vel ab anteriore ad posteriorem, vel econtrà. Iam si materia multa est, vacuationem indicat per sanguinis missionem, inediam, frictiones, si æqualis est, vt in pletora. Si verò est inæqualis, vt in cacochymia indicat purgationem esse necessariam per aluum, vel vomitum, vel vrinas, pro ratione partis, ad quam fluxio

Quid in fluxionibus agendum.

fertur. Si verò tenuis est humor, & aquosus, incrassatio nem postulat per conuenientem victum, & idonea remedia: quomodo fluxiones tenues irruentes in pulmonem incrassamus tenacioré sque reddimus, ne prompte illabantur. Ita si acris est materia iisdem præsidiis temperari debet. Dolor, calor, frigus, astringentia, motus, animi affectus, & alia, quæ possunt fluxiones commouere, sui ablationem per contraria indicant. Raræ partes densandæ, debiles roborandæ, molles quodammodo indurandæ, & denique omnes, quæ recipiunt, astringendæ: ita enim repellitur influens humor: & in eo situ collocandæ sunt, in quo difficile recipere possint fluentes humores. Eleuandæ enim sunt, quæ sunt depressæ, & deprimendæ aliquando, quæ altiorem locum possidēt, si ad eas attolluntur humores, vt illis accidit, quæ fluxiones patiuntur ex humoribus eleuatis à vapore. Viæ per quas decurrit humor constringendæ sunt vinculis moderatis, ne dolor fiat, aut admotis refrigerantibus & astringentibus remediis. Connexus partium remedia non recipit, quia immutari non potest. Porrò si mouentur humores, confertim reuulsione sistuntur: si leniter & paulatim, deriuatione: si verò vel nobilis, vel ignobilis mittat in nobilem, vel ignobilem, si nihil obest, per loca à natura destinata, ad excrementorum susceptionem, vacuandus humor est reuellendo, vel euacuando, pro qualitate motus ipsius humoris. At si aliquid impedit, ad ignobilem partem, quæ afficitur, fluxio etiam trahēda est: ad nobilem verò nunquam ducendi sunt humores. Si enim humor venenosus est, & fluat, vel ad glandulas, quæ sunt in ceruice, vel sub axillis, aut in inguine, temerarium est eum transferre in alias partes: quare locum ipsum affectum nostris medicamentis magis replemus, ne venenum nobiliores partes, quæ se se exonerant, afficiat. Atque hæc aliquando diligentius tractabimus. Cæterùm humor, qui iam inflammationem facit, indicat sui euacuationem, cui ab initio conferunt repellentia: postea verò digerentia. Quòd si his non cedat remediis, suppurationem moliri oportet. Deinde pus factum tentabimus per digerentia discutere, alio-

Quibus remediis vtendum sit cōtra humorē inflāmationē efficientem.

qui facto vulnere in parte suppurata, puri exitum dabimus. Ita ergo inflammationes coniunctas cum vlceribus sanabimus commodis adhibitis auxiliis pro ratione corporis & partis laborantis. Iam si contusio iungatur cum vlcere, siquidem neruus contusus sit, curatur, vt paulò superius diximus, & Galenus docet libro tertio Methodi, capite quarto: non enim recipit curationem, quam ipsa contusio indicat per suppurationem. In carne enim contusa necessariò fit suppuratio, quæ quidem in neruis contusis fugienda est: quoniam puris acrimonia conuulsionem parit. Præterea suppuratio sinum facit in parte, consumpta ipsius substantia: caro autem regigni potest, neruus minimè: quare in eo fugienda suppuratio est, ac exsiccantibus atque digerentibus, sanitas procuranda. Nam in contusione duplex est affectus: aliquid enim in penitiores partes est protrusum, quod ad superficiem reuellendum est, quod faciunt digerentia: aliquid verò diuisum, quod per exsiccantia vnitur. Quare quod scribit Hippocrates carnem contusam necessariò putrescere, vel non est verum, aut id solum proprium est magnis contusionibus, aut potius coniunctis cum vulneribus & vlceribus. Nam vulgus contusiones etiam non leues in carne emendat, absynthio contuso, vel myrthino oleo, insperso postea vulpere ipsius myrthi & rosarum: ac vniuersi corporis contusiones, quæ solent accidere, cum quis ex alto cadit, sanant inuoluto corpore in pellibus ouinis detractis ab oue adhuc calente & recentissimè mactata: quæ genera remediorum suppurandi vim non habent, sed quædam repellendi, exsiccandi, & digerendi: alia vero mitigandi dolorem, & leuiter resoluendi. Nam in contusione, si dolor vrget, illius maximè habenda est ratio, ne fluxiones moueantur. Quapropter miscentur aliquando remedia contusionis, inflammationis, doloris, & quæ ipsam fluxionem arcent: aliquando vero soli contusioni succurrimus: & remedia illius etiam variantur, pro magnitudine & paruitate contusionis, & loci contusi: quæ res faciunt vt indocti medici putent hęc omnia facere aduersus ipsas cõtusiones.

De curatione vulneris contusi.

In cõtusione quot sint affectus.

Contusum omne non putrescere.

Scirrhi in vulnere curatio.

Coniungitur, inquit Galenus, cum vulneribus etiam aliquando ſcirrhus, quem alibi dicit curari mollientibus. Verùm ea curatio pertinet ſolùm ad duros tumores, qui fiunt ex pituita craſſa & exſiccata. Nam idem author hoc genus mali ſcribit etiam fieri ab humore melancholico, quales ſunt duri tumores, qui ex morbo Gallico ſæpe ſequi ſolent, & illi mollientibus remediis non tolluntur, ſed largo ſudore, & propriis ei morbo auxiliis. Cancri etiam durities, emollientibus medicamentis exaſperatur. Ac Galenus quidem ſolùm nouit ſcirrhos ex pituita, vel humore melancholico factos, & omnibus pollicetur curationem. Scirrhum vero hepatis prorſus inſanabilem eſſe tradit: nec tamen rationem adfert cur alij ſanari poſſint, hic vero minimè: id autem nos docuit experientia. Nam cum ſæpius hydropicos poſt mortem diſſecuerimus, inuenimus in omnibus hepar induratum, at non ex collectione alicuius humoris, qui durum tumorem faceret: verum veluti aſſatum, & ex aſſatione durum redditum. Id quod maximè accidere ſolet hominibus, qui multo potu vini generoſi & aromatibus oblectantur: plurimi enim iſtorum in hydropem incidunt, ita vitiato hepate. Quod genus mali nullis remediis emolliri poteſt: quemadmodnm nec molliuntur, quæ aſſata, vel frixa ſunt, & per eam concoctionem indurata. Cæterùm mollem & laxum tumorem, qui œdema dicitur, curabimus incidentibus & digerentibus: conſtat enim ex pituita aquoſa. Qua in re laudat Galenus in ſecundo libro ad Glauconem, frictionem ex oxyrodino, vel ex ſale & oleo, vel ex ſale & oxyrodino, & fomenta ex ſpongia noua imbuta cum aqua & modico aceti. Quòd ſi ex his œdema non quieſcat, aluminis parum imponendum eſt. Porrò per ea, quæ influunt, & illabuntur in vlcus, intelligit humores, qui ad partem affectam feruntur, quorum remedia paulo antea docuimus, cum fluxionis auxilia explicaremus. Quæ vero de curatione intemperaturarum addit, etiam ſunt nota ex ſuperioribus.

Scirrhus hepatis cur ſanari non poſsit.

Oedematis curatio.

Nunc vero transeundum est ad formationis genus, quod in plures secatur differentias. At ab eo, quod euidētissimum existit, exordium est sermonis faciendum, quod ex figuræ permutatione cōtingit. In his igitur, qui adhuc crescunt, possibile est plurium partium figuram emendare. In his autē, qui iam aucti sunt, minimè: intentio tamen quoad fieri potest, curationē adhibere, ad contrariū euersionis adducendo. Si vero fractione aliqua non rectè cōformata alicuius membri figura fuerit vitiata, cui substantia callosa innasci præuenerit, siquidem hæc adhuc recens extiterit, perfringere oportet, ac rursus rectè afformare, deinde callum superinducere.

Quæ hic scribit de curatione vitiatæ figuræ, non postulant nouam explicationem. Hæc enim diligentius ab eo sunt enarrata superius cum vitia doceret, quæ in latitudine sanitatis continentur, & nos eodem loco subiecimus nostram interpretationem, quæ præsenti dictioni aptissimè congruere potest. Addit solùm hic figuras, quę vitiatæ sunt propter ossa confracta malè formata, emēdandas esse, si adhuc recens callus est, fractis rursus ossibus. Quæ curationis ratio ab omnibus iudicatur admodum periculosa, præsertim in magnis fracturis, & in corporibus malè affectis. In illis enim vitari non possunt fluxiones & inflammationes: ex quibus omnia timeri possunt. Si vero digitus forte sit confractus, tutius hæc fieri possunt.

Est vero & obstructio ex eodem genere ægritudinum, quæ quidem ex lentis & crassis humoribus fit, vnam & ipsa habens intentionem morbo cōtrariam, dico autem apertio-

nem. Causæ vero salubres sunt abstergent atque incidentia medicamenta.

Prosequitur alia vitia, quæ in conformatione consistũt, de qua re superius etiam egimus, cum de malis, quæ fiunt in latitudine sanitatis, ageremus. Sed nunc diligentius de eadem re tractat: plures enim causas obstructionis hic enumerat, nec tamen omnes recenset, nec etiam à certo principio exorditur, quo comprehendat omnia quæ possunt cauitates secundum naturam angustiores reddere, id quod nos ita efficiemus. Ergo cauitates, quæ sunt in corpore, vel sunt insensibiles, cuiusmodi sunt cutis meatus: vel euidentes sunt, quales sunt cauitates venarum, arteriarum, ventriculi, intestinorum, renum, vesicæ, vteri, pudendorum, ani, aurium, faucium, meatuum, qui ad vrinam & semen transmittendum sunt cõparati. Ac cutis quidem meatus ab his, quæ habent vim densandi, cuiusmodi sunt externum frigus, vel astringendi, vt faciunt lotiones aquæ aluminosæ: vel exsiccandi, vt solis feruor, vel indurandi, vt duræ frictiones, potissimum constringuntur: caloris item contractiones ad interna viscera externam superficiem densiorem reddunt. At sordes, quæ adhæret cuti, & terrena, vel emplastica medicamenta, quæ ei admouentur, eosdem meatus redduut angustiores: verùm non per densationem, sed potius per obstructionem: id quod etiam efficiunt vapores, aut humores crassi, qui ab internis partibus ad cutem efferuntur, vnde pruritus & scabies fiunt, hærentibus circa cutem humoribus, qui liberam non habent, per illam viam. Ab his enim causis cutis constipari solet. Cæterum patentiores viæ, angustiores redduntur, quando corpora, quæ cauitatem constituunt, comprimuntur, concidunt, contrahuntur, obstruuntur, coalescunt, tenduntur, distorquentur, vel à suis sedibus egrediuntur. Compressio contingit vel ob adiacentis corporis, aut ipsius partis extrinsecum tumorẽ, vel ob rem extrinsecus grauantem, vel arctius aligantẽ. At concidunt latera meatus constituentia, dum nimio humore imbuta suum terminum retinere nequeunt, vel

De cauitatibus in corpore læsis & illarum causis et remediis.

Cauitates partiũ quo modo occludantur.

um vacuatur id, quod in cauitate contentum, latera inter se distare faciebat. At verò contractio à siccantibus nascitur: nam siccata corpora corrugantur, & ex corrugatione contrahuntur, quo modo mammæ & vterus in vetulis minuuntur, fit etiam cõtractio ab astringentibus medicamentis, necnon à facultate retentrice vehementius cogente & constringente partem cauam, in qua ipsa residet. Otium idem pręstat. Qua ratione venereæ partes intermissa venere contrahuntur. Porrò obstructio fit rei, quæ in cauitate continetur, crassitie lentore, & multitudine, quorum quædam familiaria sunt ipsi parti, vt cibus, & sanguis contentus in venis. quædam excrementa sola qualitate inimica vt crassi, tenacésque humores: quędam quantitate: alia verò etiam tota substãtia, vt lapis in vesica, pus, sanguis concretus, callus, stercus durum, & si quid est huiusmodi, quod Dartiũ meatus obturet. Ad hoc genus pertinent tubercula, quæ innascuntur cauitatibus partium, & eas obstruunt: ad obstructionem quoque pertinere videtur, cum partes ob innatam pinguedinem obturantur, quomodo vteri & intestinorum cauitates sępe angustissimę redduntur: & propterea scribit Hippoc. in Aph. mulieres eo modo affectas non concipere. Coalescunt partes, quum vulneratę vel exulceratę fuerint, intercedente siquidem carne coalitus partium, atque ita nonnũquam obcęcatio meatuum contingit: extensione partium, cauitates illarum minui docet etiam sensus. Cum partis luxatæ, vt longiores euadunt venæ, & ligamenta, sic etiam angustiora apparent: quod etiam probat ratio. Quod enim longitudini additur, à latitudine detrahitur. Quin etiam malè figuratas partes ob distortionem suas cauitates angustiores obtinere nulli dubium est, quemadmodum excremẽtis alui via pręcluditur, quum intestina à suis sedibus dimota, in scrotum deuoluuntur: nimirũ quòd situs mutatione rectas (quas habent cum ano coniũctas) cauitates amittant. Sed hęc diligentius in nostro libro secundo de causis morborum capitulo decimo prosequuti sumus, quorũ remedia & curationẽ nõ est quòd sigillatim tradamus, vt qui ea solum instituerimus explanare, quę

Compressio & cocidentia partium a quibus fiat.

Contractio à quib. fiat.

Quomodo coalescant partes.

hic ab authore docentur. Quod ergo ſcribit ipſe obſtru ctionem factam ex viſcoſis & craſſis humoribus curar per abſtergentia & incidentia, nos antea melius explicauimus. Nam abſtergentia & incidentia, ſolùm remedia ſunt viſcoſitatis, & nō craſſitudinis humorum. Nā quod viſcoſum eſt, duplicem habet naturam. Sibi enim continuum eſt, & alteri adhæret, cōtinuitas inciſione tollitur, & abſtergentia humorem liberant à parte, cui adhæret. Craſſus verò humor extenuationem requirit, quæ fit per varia remedia, quoniā craſſum pluribus modis fit, quod etiam antea oſtendimus. Fit etiam obſtructio à multitudine humorum, cui euacuatio propriè medetur.

Viſcoſa egere inciſione & abſterſione.

Quæ vero fit a ſtercore duro, quod interſepit inteſtinum, primum quidem habebit duritiei remedium ex humidis, pinguibúſque clyſteribus, demum ex acribus euacuationem expoſcet.

Non eſt contemnenda curandi ratio, quam Galenus hic docet, cum inteſtina à duris ſtercoribus obſtruuntur Nam qui aluum euacuare volunt per acriores clyſteres, priuſquam emollita fuerint dura ea excrementa, malum augent, magis exſiccatis ſtercoribus à medicamentis calefacientibus & exſiccantibus: propterea prudentiores medici in cholicis doloribus primum iubēt infundi clyſterem molliorem, vt fęces induratæ excernantur: poſtea verò acriores adhibent ad flatus diſcutiendos & pituitam liquandam & euacuandam. Tamen cum ſolum eſt obſtructio ex duritie excremētorum, ſolis emollientibus, molliūtur & educuntur: adeò vt duplici remedio non ſit opus, vt Gal. hic ſcribit.

Quæ autem à lapide fit in veſica, in præſenti quidem tranſpoſitionem requirit: integræ vero ſanitatis cauſa inciſionē, & extractionem.

Ex lapide in veſica qui morbi fiant.

Quod hic ſcribit de curatione lapidis in veſica, antea etiam docuit, cum de vitiis ſanorum factis ex ſuperfluo numero partium ageret. Nam lapis in veſica, aliquando cauſa eſt huiuſmodi morbi, aliquando vero illius, qui

naſcitur

nascitur ex conformatione mala: cum enim naturales cauitates obstruit, & partis actionem hoc modo lædit, fit ex eo morbus in conformatione: quando vero partẽ solùm grauat, atque eo modo illius quoque actionem labefactat, morbum facit in numero. Quod vero scribit de remediis lapidis in vesica satis refellunt vulgatẽ medicorum opinionem, qui putant eos lapides frangi per medicamenta, quæ per os assumuntur. Nam duo solum hic ponit remedia, transpirationem & extractionẽ. Trãspositionis nomine non debemus credere lapidem ex vno loco in alium transferri: hæret enim & coniunctus est tenacissimè ceruici ipsius vesicæ, sed intelligere debemus, quod cedat aliquo modo fistulis argenteis, vel candelis tenuioribus, aut aliis, quæ immittuntur per pudendum in interiorem vesicæ cauitatem, vt vrinam eliciamus cum à lapide supprimitur, vel à crassis humoribus, qui solent in illis locis aceruari, cũ lapis ea loca obsidet. Extractionis huius lapidis modus non idem est in mulieribus & viris. Nam ab illis sine incisione auellitur, & minore cum periculo vitæ, sed post extractionem vrina difficilimè continetur: à viris vero extrahitur incisione facta in ceruice ipsius vesicæ: tutius in pueris & adolescentibus, maiore vero cum periculo in adultis: plurimi enim sequente postea inflammatione moriuntur. Vidi tamen sexagenarios sine magno periculo sanatos: sed, quod mirum videtur esse, impotentes ad generandum illi sunt facti, cum antea fœcundissimi essent. Cęterùm calculus, qui in renibus concrescere solet, non frãgitur, vt medici putant, à remediis ab antiquis ad hanc rem celebratis, sed per abstersionem liberatur à parietibus renum, quibus adhæret, quomodo terebinthina calculosis conuenire dicitur. Aliquando vero per ea, quæ aquosum humorem à venis eliciunt, & ad renes ducunt, calculus educitur: dilatatis enim meatibus ex copia trãseuntis humoris calculus dimouetur, & eo modo exit à renibus, quo lapilli & lutum ab aquis decurrentibus per imbres à pauimentis abraduntur. Iuuat etiam ad id alia ratione vrina, quòd ob salsedinem abstergendi vim obtineat, sed inter alia omnia remedia præstantissimum su-

Lapides in vesica frãgi non posse remediis per os assumptis.

De extractione lapidis a vesica.

De curatione calculi renũ recentiorum opinio refellitur.

Laus Balneorũ in curatione calculi renum.

mitur ex potionibus aquarum ſponte naſcentium, quas longo vſu didicimus per vrinas corpus expurgare. Inter quas aqua balnei Porretani & balnei Lucenſis commendantur. ſed cum Piſis docerem, id quod feci per annos vndecim, ſæpè expertus ſum aquam Balnei Montiſcatini alias omnes virtute & fœlici ſucceſſu longè ſuperare. Accipere autem oportet ex duobus Balneis, quæ illic ſunt inter Lucam & Piſtoiam ſalſiorem aquã, quæ dicitur ab incolis del Tetuccio. Alia autem dicitur aqua del Bagnolo, quæ habet quidem aliquid ſalſedinis, ſed longè minorem, ita vt iam ea multi vtantur loco aquæ Balnei Lucenſis, quæ ab aliquot annis cœpit eſſe debilis, ita vt pauci illam libere emittere poſſint. Aqua verò ſalſior Montiſcatini, nou ſolum lapillos à renibus abradit, & ſecum trahit, ſed etiam pituitoſos humores à ventriculo & inteſtinis abſtergit, atque ita vtrique malo, quo laborare ſolent nephritici, colico inquam dolore & lapide renum eodem negoiio ſuccurrit: prius tamen adhibitis aliquot clyſteribus, & leui purgatione. Bibitur autem ea aqua omni tempore anni cum ita vrget neceſſitas: quod non eſt leue ſubſidium his, qui atrociſſimo hoc morbo per frequentia interualla vexari ſolent: calens quantum ferri poteſt potanda eſt manè, & ex ea non pauciores, quàm quatuor libræ bibendæ, & duodecim & quindecim tutò ebibi poſſunt, vnius horæ ſpatio continuata potione per tres aut quatuor dies, donec calculus exeat. Atque hæc remedia proſunt, cum calculus continetur in cauitate renum: nam quando continetur in ſubſtantia ipſa, ita vt illi veluti innaſcatur & annectatur, nulla auxilia prodeſſe ſolent, ſed auctis & multiplicatis lapillis mors poſt aliquot annos ſequitur. Sed tardatur his remediis, quæ calculi materiam non ſinunt mora longa in renibus concreſcere. Hæc ergo obiter de calculi curatione ſint dicta: nam exactior tractatio excedit limites inſtituti huius operis.

Balneũ mõtiſcatini laudatur.

Humiditatis autẽ, quæ præter naturã continetur, ſanatio in omnimoda euacuatione cõſiſtit.

Fiunt obstructiones aliquando ab humoribus sola quantitate excedentibus, vt in athletis, qui ad summam repletionem peruenerunt, accidere solere scribit Galenus in commentario tertij Aphorismi primi libri: sed istæ obstructiones fiunt ab humoribus, qui solum quantitate sunt præter naturam. Aliæ verò fiunt ab humoribus, qui sunt toto genere (vt Galen. dicere solet) præter naturam, de quibus hoc loco intelligit. Nam nomine eius, quod est præter naturam, intelligere debemus, non quod simpliciter & quocumque modo præter naturam est, sed quorum prorsus, siue vt alio nomine ille vocat, tota substantia: quibus quidem nominibus quid significare velit, nos superius ostendimus. Quod verò hic scribit integra euacuatione curari humores, qui præter naturam sunt, ostendit se intelligere illud esse toto genere pręter naturam, quod inimicam nobis habet formam & substantiam: illud enim cum totum malum sit & inutile, prorsus tollendum est à corpore: quid enim ex pure reseruandum in suppuratis. Sanguinis vero aut pinguedinis excretiones, etsi toto genere pręter naturam sunt, non sunt eodem modo faciendæ. Nam de pinguedine nihil detrahendum: de sanguine verò tantum quãtum ad mediocrem statum recuperandum confert. Appellat autem suppuratos, non solum eos, qui in spatio inter thoracem & pulmonem collectum habent pus, sed omnes in quibus pus gignitur, siue ex vlcere, siue ex inflammatione: his enim duobus modis pus solet fieri.

Immodica autem repletio immodica euacuatione curatur, vt cum sanguis intra venas redundat.

Humores, qui obstructionem faciunt, aut nocent corpori, vel toto genere sunt præter naturam, vel quantitate, aut qualitate: si toto genere præter naturam sunt, prorsus euacuãdi sunt per integras euacuationes: si qualitate, sua postulant remedia, de quibus hic non agitur: si quantitate, vacuandi quidem sunt, sed non per integras euacuationes, quæ nihil ex illis relinquant, sed pro ratione repletionis: quæ si immo-

derata fuerit, inquit Gal. immoderata adhibenda est euacuatio. Quam sententiam interpretes ita explicant, vt dicant duplicem esse repletionem seu plenitudinem, vnam ad vires, aliam ad vasa, & de hac sola authorem intelligere: quoniam immoderatè in alia euacuare non possumus, quippe cum vires in eo malo debiles esse soleant. Sed illi non animaduertunt Gal. hic tradere, quæ ab indicantibus requiruntur, non quod fieri non potest propter contraindicantium pręsentiam. Pręterea contingit etiam in repletione ad vasa vires infirmas subesse. Sed quod maiorem in hac re difficultatem parit, illi non agnoscunt. Nam in nulla repletione immoderatè debemus euacuare: est enim Gal. de hac re in comment. tertij Apho. primi libri ad verbum sententia, qua scribit immoderatam euacuationē non minus immoderata repletione periculosam esse: quod & ratio & experientia indicant. Non enim sicuti moderatus calor frigore immoderato tollitur, sic repletio immoderata curanda est per immoderatam euacuationem. Nam qualitates per contraria temperantur & ad mediocritatem reducuntur: repletio verò non per mixtionem, & temperiem ducitur ad mediocritatem: sed per ablationem eius, quod mediocritatem superabat: quare nec immodicè replendum, nec immodicè vacuandum: vtrunque enim mediocritatem, in qua sanitas consistit, vitiat. Quid ergo dicendum ad Galenum, qui immoderatam euacuationem, vult salubre esse remedium, nempe, quòd intelligat per immoderatam euacuationem, magnam, quam vulgus immoderatam existimat esse, non quòd illa plus aliquid educat, quàm requiratur ad efficiēdum mediocrem, & moderatum statum. Nam in magnis plethoriis sex forte sanguinis libras medicus extrahet, quā vulgus euacuationem immoderatam iudicabit, vt quod ignoret non posse cum minore emendari, quod in eo malo exuperat.

Immoderatā euacuationem quomodo intelligat. Gal.

Sic & quibuscunque in ventriculo, vel intestinis, vel arteria aspera, vel pulmone pus, aut sanguis continetur, integra euacuatio est ne-

cessaria. Superflui autẽ cibi, aut potus adhuc recentis assumptio, euacuatione corrigitur.

Prosequitur alias materias, quæ solent in cauitatibus partium vel obstructiones facere, aut saltim sua quantitate, vel substantia obesse: cuius generis est, pus & sanguis, qui à vasis excidit, & necessariò in grumum concrescit, & maxima symptomata excitat: præsertim si in ventriculum effundatur: siue ergo pus sit, siue sanguis grumosus, qui in enumeratis cauitatibus, aut in aliis cõtineatur, integra est opus euacuatione, id est quidquid ex illis est, est educendum à corpore per propria auxilia: quidquid enim ex illis est, tota substantia est inimicum. Cęterum si cibus, & potus assumpti sua quantitate obsint & recenter sint ingesti, per euacuationem etiam emendatur vitium, quod ex illis fit. Quòd si iamdudum hæc fuerunt ingesta, vacuatio sola vitium emendare nõ potest, quia sua mora intemperiem excitarunt, vel distẽsionem, vel aliud genus morbi, quod alia postulat remedia. Et huius loci interpretatio sumitur ex commentario Gal. in Aph. secundi lib. in quo scribit Hipp. quicunque morbi ex repletione fiunt, curat euacuatio.

Quicunque igitur in pulmone, vel pectore cõtinentur, tussi educuntur, aut à medicaminibus extenuantibus.

Docuit Gal. remedia, quæ conueniunt humoribus & aliis substantiis, quæ cõtinentur in cauitatibus partium, sed non docuit, per quam viam facienda sit euacuatio: id quod núnc ostendere instituit. Et dicit, ea, quæ continentur in pulmone, per tussim reiici: quod perinde est, ac si diceret, per os, sed tussiendo euacuari. Porrò per ea, quæ continentur in pulmone, intelligere oportet ea, quę à substantia pulmonis deciduntur, vt pus, quod exulcerato pulmone expuitur. Contingit etiam aliquando substantiam ipsius pulmonis, vbi magna sunt vlcera, eodem modo reiici. Excernuntur etiam per os humores, sanguis concretus, & siquid aliud in asperis arteriis ipsius pulmonis continetur. At per ipsius asperæ arteriæ

ylcera, interioris ipsius tunicæ fragmenta quędam reiici contingit: & Gal. in initio lib. primi de locis affectis scribit bronchia, idest anulos cartilaginosos, quibus aspera arteria constat, in magnis ipsius vlceribus ex putredine reiectos. Hæc ergo sunt, quæ ex pulmone per os euacuari possunt, quoniam via solùm patet ab eo viscere ad os per asperam arteriam. Quę verò in arteriis leuibus, & in venis ipsis continentur, non possunt per eam partem euacuari, nec alia patet via, nisi per cor, vt anatome docet. Quare non mirum si affectus pulmonis difficilimè sanantur, quoniam per os nihil nisi roris modo in illum illabi potest, & longum difficiléque est iter aliud, nec per cor tuta, aut facilis est expurgatio. Cæterum non solùm, quę in ipso pulmone primum fiunt, mala, expurgantur per tussim, verum etiam quę à thorace resudant, & à pulmone spongioso suguntur: quo modo pleuritides expurgantur & sanantur. Quod verò scribit Galenus per tussim reiici, quę in pulmone continentur, eget consideratione: solet enim Galenus dicere in libris de locis affectis, & alibi pasŝim, per os quædã eiici cum sola expuitione, & hęc oris atque palati affectus ostendere: alia verò per excreationem, siue, vt vulgus vocat, rascationem, & hæc faucium morbos patefacere: alia verò cum leui tusŝi, quæ sunt indicia lęsæ asperę arterię, quę in ceruice continetur: alia verò per tusŝim veram expui, & hęc signa esse pulmonis lęsi: atque hoc indicio vlcera pulmonis à prędictis partibus vlceratis, aut sanguinem effundentibus, per sanguinis spumosi sputum distingui prędicat. Verùm id magno meo malo didici, aliter aliquando fieri. Nam Francisca Damiana vxor mea formosisŝima, & honestisŝima mulier, annos viginti nata, cum Pisis vnà cum illa degerem, spirante Austro, qui in eo loco frequentisŝimus & vehementisŝimus est, ex destillatione à capite, manè cum adhuc in lecto esset, sanguinem expuere cœpit, & ex eo nõ leuiter terreri. Sed cũ ego Gal. doctrina instruct⁹ illã hortarer, vt nihil vereretur: propterea quòd sine tusŝi, cũ leui solum rescatione sanguinem facillimè emitteret: melius sperare cœpit: nec posteà sanguinem

vnquam expuit, sed pituitosum humorem primùm, deinde pus, & hæc cum tussi, & febre, quę statim ab initio inuasit, atque cum his malis, quæ orta sunt in Autumno, circa finem mensi Maij expirauit: nec passus sum illam dissecari. Perierunt eo anno in eadem ciuitate duæ aliæ iuuenes fœminę eodem malo affectæ. Sed vxor Leonardi Pisiensis medici duos ferre annos vixit, & posteaquàm mortua est, & dissecta, inuenimus in suprema parte pulmonis, quę primis costis subijcitur, vlcus, in quo vix castanea includi potuisset, hęc nunquàm sanguinem expuit, quòd extra vasa pulmonis vlcus consisteret. Ex quibus colligo non omnes, qui tabe pereunt, semper sanguinem expuere, & eos, qui id faciunt, non semper cum tussi eum reijcere. Sed solùm cum vlcus est in profundioribus pulmonis partibus, vbi maiora sunt vasa, quæ sanguinem continent. Cęterùm quod scribit hic Gal. cum tusi educi, aut à medicamentis extenuantibus, quæ in pulmone continentur, non ita intelligendum est, quòd quædam per tussim: alia verò à medicamentis solis extenuantibus expurgentur: sed quod ea, quę per tussim à pulmone regeruntur, postulent præparationem quandam ab extenuantibus medicamentis. Verum hæc aliquando prosunt, aliquando obsunt: cum enim tenuia & aquosa sunt excrementa, quę illic continentur, obsunt extenuantia, & prosunt, quę habent vim incrassandi: cum vero viscidi sunt humores, incidentia & abstergentia opem ferunt. Quare non vnicum remedij genus prodest ad pulmonem expurgandum, & merito quidem. Cum enim illa attollantur à spiritu, qui per expirationem emittitur, si crassus aut viscidus sit humor, difficilè moueri & attolli potest, & sursum impelli: si vero tenuis fuerit & aquosus, discinditur à spiritu: atque ita sæpius relabitur per asperam arteriam, adeo vt vix vnquam vsque ad os ascendere possit. Igitur mediocrem copiam, & consistentiam in crassitie, tenuitate, & visciditate, & friabilitate requirit humor, qui à profundioribus pulmonis partibus reijciendus est.

Nō omnes tabidos sanguinem expuere, & qui eum expuunt, non eundē semper cū tussi excernere.

Quæcunque verò in hepate, vel venis, vel arterijs, vel renibus, aut per vrinam, aut per ventriculum. Sed per vrinam quidem ab his, quæ vehementer extenuant: per ventrem vero ab his, quæ attrahendi, aut aperiendi ora vim habent.

Affectus hepatis qui per vrinam & aluũ expurgari debent.

Prosequitur loca alia apta ad euacuationem humorũ, & aliarum rerum, quæ corpori obsunt. Igitur quod scribit, ea, quæ in iecore continentur, per vrinas vel ventrem expellenda, in Meth. medendi distinctius explicat. Nam simam siue concauam hepatis partem per ventrem euacuandam esse scribit: gibbam verò per vrinam. Verum & in hoc distinctione est opus: nam si multi, aut crassi, aut viscidi sunt humores, difficilis & periculosa illis paratur via per angustas renum vias, & meatus vrinarios. Addo quòd medicamenta, quæ vrinam eliciunt, & vias vrinæ euacuant, tarde suum munus perficiunt, adeo vt vix vnquam ægroti per eas euacuationes perfectè liberari possint, nisi fortè natura eò vergat. Quare pręstat vniuersas iecoris partes per ventrem expurgare: quippe cum natura & bilem vtranque, quàm gignit in concoctione, quæ fit in hepate, per eandem viam reijciat. Naturæ autem excretiones nos imitari debemus, pręsertim quòd intestina ferre consueuerint absque suo incommodo omnia excrementa corporis, etiam quę putredine sunt affecta: & purgantia medicamenta nata & apta sunt ad ventrem trahere, quod in vniuerso corpore continetur. Paruas ergo reliquias humorum, quę aliquãdo supersunt, expurgationibus in hepatis parte gibba per vrinas apta parari potest via: alia verò omnia ad ventrẽ ducantur, & per aluum excernantur, neque enim acres aut corruptos humores per vomitum expurgare debemus per nostra medicamenta. Nam sensus & præstantia oris ventriculi non fert contactum vitiosæ materiæ. Quod vero scribit de his, quę in venis, & arterijs continentur, eandem subeunt rationem: nam tutius, & facilius per aluum euacuantur, quod docent humo-

res corrupti & putridi, qui febres putridas committunt: eos enim nisi natura per sudores, aut vrinas in crisibus excreuerit, nos minimo negotio adhibitis purgantibus remedijs ad aluum ducimus. Cæterum quę in renibus continentur, vix ad ventrem reuelli possunt: Cum enim illa commouentur, promptius dilabuntur in meatus vrinarios & vesicam, quàm ascendere possint in venas. Verum purgatio, quæ permittitur obstructis renibus, eò prodest, quod vicinos humores reuellendo non sinat illabi in renes, & malum augere. Id verò quod scribit vehementer esse extenuanda, quæ per vrinas reijciunt, consideratione opus habet, an scilicet solùm ad eam euacuationē conferant, quæ vehementer extenuare possunt: deinde cuius generis sint illa, quę hanc vim extenuandi possideant. Nam terebintina ad expugnādos renes fœlissimè confert, vt experientia quotidiana docuit, cui tamen vehemens extenuandi ratio non est concessa: in ea enim abstergendi vis prępolet: extenuandi verò nulla, aut certè exigua in ea est. Vina pręterea aquosa per vrinas potētissimè expurgare corpus dicuntur. Idem faciunt aquæ spontè nascentes, quæ nulla insigni qualitate sunt pręditæ. Commendant etiam medici in huiusmodi euacuatione semina plantaginis, melonum, & aliarum multarum rerum herbas, fructus, radices, in quibus non est vehemens illa calfaciendi vis, quam Gal. in lib. quinto de simplicibus, tribuit medicamentis, quæ per vrinas corpus expurgant: An igitur dicendum est non eadem vi, eodémque modo vrinas moueri ab his, quibus ea facultas tributa est. Nam quædam id faciunt, quod plurimā aquosam materiam corpori suppeditent, quam cum renes trahunt, simul etiam educunt humores in venis contentos, qui cum ea miscentur: hoc modo vina alba, & aquosa dicuntur per vrinas corpus expurgare. Alia verò sunt, quæ idem præstant abstergendo humores, qui in renibus atque etiam in vasis continentur, quod facit terebentina. Sic enim Gal. radicem ononis vrinas mouere scribit, quoniam inquit abstergit. Alia verò sunt, quæ abstergendi facultate, & eò quod materiam plurimam aquosam suppeditent, corpus per

Affectus renum per quas partes expurgentur.

De medicamentis ex purgātibus renes, & vrinas mouentibus.

vrinas expurgant: id quod faciunt aquæ sponte nascentes, nitrosæ, salsę. Sunt alia, quę idem efficiunt, eo quod eliciant humores noxios familiaritate substantiæ, & eos ducant per vrinæ vias, in quas spontè ea medicamenta feruntur: qua ratione reubarbarum, cassia, bilem expurgant per vrinas. Alia vero dicuntur vrinas prouocare, quod pituitosos humores in venis contentos fundant, extenuent, atque in aquosum humorem degenerare faciant: quod faciunt omnia insigni caliditate prędita, de quibus solis tradere solet præcepta Gal. cum naturam eorum, quę vrinam prouocant, explicare studet in libro quinto de simp. medicam. & passim alibi. Verum illa non mihi videntur ea ratione mouere vrinas, quam adfert Gal. quòd caloris vehementia serosum humorem separent à sanguine, quo modo serum fit coagulata crassiore lactis portione, & ab ea separata serosa substantia. Nam tanta bis medicamenti fugiẽda est, quę sanguinem adurit, & crasissimum reddit, potéstque diuersas, quæ sunt in tota massa humorum, substantias inter se separare. Sed, vt dixi, hoc pręstant ea remedia, quia pituitam fundant, & aquosam reddant, quæ postea facilè cũ seroso humore misceatur, & cum eo trahitur à renibus. Quæ vero absque calore dicuntur plurimas vrinas mouere, vt semen plantaginis, melonum, eam vim exercẽt, quoniam tenuitate partium penetrant, & crassos humores comminuunt, & fortè etiam abstergendo abradunt, & conuertunt ad vrinę vias. His igitur omnibus modis, & non vno solum, vt hactenus traditum est, corpus per vrinas expurgatur. Non igitur solùm, quæ vehementer extenuant, vt hic scribit Gal. ad euacuationem, quæ fit per vrinas, conferunt. Quod verò scribit de his, quæ per ventrem humores ducunt, etiam expendendum est. Ait enim illa oportere esse attrahendi vi prędita, aut aperiendi orificia venarum. Nam duplex esse attrahentium medicamentorum genus scribit idem author in lib. quinto de simp. medicamen. vnum quod naturæ calidę & tenuium partium existit: alterum, quod similidudine substantiæ attrahit, quod sibi est simile. Verum non omnia, quę calida sunt temperatura, &

Calida medicamenta non eo modo, quo Galenus scribit vrinam mouere.

Attrahentiũ duplex genus.

tenuium partium, attrahendi vi sunt prædita. Sic enim anodina & rarefacientia essent ex attrahentium genere: quare in hoc genere, attrahentia sunt, quæ vehementiorem calorem sunt sortita. Ac de his quidē attrahentibus non intelligit Gal. hoc loco: neque enim quę in vētre continentur his medicamentis expurgantur, sed per ea, quæ purgandi vim obtinent. Quam quidem facultatem fortè non rectè Gal. in similitudinem substantiæ refert: Nam si simile attrahit simile, cur potius medicamentum trahit humorem, quàm hic illud. Nam quod Gal. scribit in lib. quinto de symp. hoc accidere, quoniam medicamentum præter similitudinem ampliorem calorem coniunctum habet, quo attrahere & non attrahi est aptum, vt potè quod duplicem causam attractionis obtinet, vnam ex similitudine, alteram ex vehementiore calore, rationi non est consonum. Nam bilis flaua suapte natura, & magis quę est putrefacta, longè calidior est, quàm sit cassia, tamarindi, manna, & alia multa quæ eum humorem euacuant. Pręterea quæ similitudo intercedere potest inter bilem, & cassiæ atramentum: illa calidissima, & siccissima, erodens, flaua: hæc multo humore aëreo, & exiguo calore prędita, mitis, nigra. Itaque si qualitates, vt ille vult, sequuntur naturam rerum, necesse est, vt hęc, quæ tantopere qualitatibus discrepant, natura quoque sint lōgè diuersa. Attrahimus quidem nutrimentum ob similitudinem, quia nutritio ad similitudinē tendit: at purgantia, & alia quæ alliciunt certas res, vt succinum festucas, & magnes ferrū, non agnoscunt hanc similitudinem, quæ illis nihil prodest: nec ex aliquo indicio, quod sit, agnosci potest. Quare rectè scribit Mesue in suis canonibus, res omnes duplici virtute esse donatas, nempe cælesti & elementari, & hac calefacere, refrigerare, humectare, exsiccare: illa vero purgare, vrinas mouere, nutrire, & venenum esse. Est enim rerum forma, quam Gal. ignorauit, singulis rebus propria, quæ species rerum diuersas efficit, & proprietates in illis discreptes & actiones singulares, & proprias edit: illarum essentiam solus Deus nouit, nos verò rudem solum quandam cognitionem

An medicamentum purgās vim suam exerceat ob similitudinem substantiæ.

ex effectis illarum habemus. Igitur per ea, quæ attrahũt ex forma sua, & non per temperiem, & calorem ducemus in ventrem, quæ in hepate, venis, arteriis & renibus continentur. Quod verò scribit idem fieri posse per ea, quæ vim habent aperiendi orificia vasorum, quæ simplici nomine, anastomotica, vocat, nequeo animo concipere. Nam quæ talia sunt sanguinem effundunt, vt idẽ author testatur in lib. quinto Meth. medendi, vbi scribit sanguinem excerni vel rupta vel erosa vena, aut apertis ipsius orificiis: atqui absurdum est existimare, illum velle sanguinem ex venis ventris elicere, cum noxios humores ab hepate expurgare instituit. Igitur aperientia intelligere oportet, quę obstructas venas ab humoribus aperiunt: neque enim purgantia medicamenta ducere possunt humores ab hepate & maioribus venis in ventrem: nisi venæ, quæ sunt in substantia hepatis, & in mesenterio expeditæ fuerint.

Anostomatica medicamenta Gal. hic reijciuntur.

Quæcunque vero in superiori ventre compræhenduntur, per vomitum: quæ autem in inferiori, per subductionem.

Superiorem ventrem vocat ventriculum: inferiorem autem intestina. Nam venter simpliciter superior est caput, medius est thorax, inferior cauitas est, quæ vt Gal. scribit 35. Aph. 21. & 17. 6. tegitur musculis abdominis, qui diuiditur in præcordia, partes ad vmbilicum attinẽtes, & infimum ventrem: qua quidem diuisione vti solet Gal cum vniuersum corpus diuidit in maximas partes: nonnulli tamen ex antiquioribus medicis, vt Gal. refert in quarto libro acutorum morborum tex. 112. & tex. 9. 2. com. primi Epidemiôn ventrem superiorem aliquando intellexerunt thoracem, aliquando ventriculum: inferiorem autem intestina omnia, aliquando non omnia, sed solum quæ crassiora sunt: & nonnunquam non omnia crassa, sed solùm colon: quæ quidem ignorare non oportet, ne ex nominum varia significatione in rebus confusio nascatur. Quod verò hic scribit ea, quæ in ventriculo continentur, per vomitum expurganda esse, ex antiquioribus medicis, & potissimũ Hippocrate desum-

Ventris nomine quid intelligendum.

posit: solebant enim illi vt ex Hipp. Aph. patet, ita vẽtriculum euacuare: habita tamen ratione humoris peccantis. Nam biliosos per superiora, melancholicos per inferiora purgandos esse ille iubet. Verum vt euitari non possunt vomitiones cuiuscunque humoris cum natura eò vergit, vt per initia accessionum tertianarum febriũ, & cum in crisibus morbosam materiam aliquando ita reiicit. Sic vbi nulla sit inclinatio ad eam partem, præstat quidquid vacuandum est, trahere per intestina, quæ à natura facta, & comparata sunt, vt corporis omnia recrementa suscipiant.

De euacuatione per vomitum antiquorũ non probatur sententia.

Sed quæcunque sub cute per sectionem, vel ignem, vt per medicamina adurentia: sic vero aliquando quæcunque in aliqua naturali cauitate, vt in thorace.

De abscessibus contentis in musculis cuti subiectis, aut etiam in aliis partibus, locus intelligendus est. Nam etsi Gal. in lib. 13. Meth. iubet non statim aperiendas esse vomicas, sed prius tentandam esse resolutionem, tamen experiẽtia docet exiguam oportere esse puris portionem, quæ cedat digerentibus medicamentis. Igitur vbi hæc medicamenta sunt inualida, apertio necessaria est, cuius rationem, & modos docet per sectionem, vel cauteria actualia vel potẽtialia. Ac vbi exiguum est pus, aut in superficie collectum, beneque concoctum, sola sectio sufficit. Vbi verò abscessus profundiores partes occupat, & putredinem veremur, tutiùs est locum aperire candenti ferro, quod partem roborat & à putredine vindicat: quæ verò potentia sunt caustica, in profundiores partes vix possunt penetrare, & interim longos dolores excitãt, nec par robur indere possunt afflictis partibus: quare illorum solùm est vsus, cum laborantes sectionem, aut candens ab igne ferrum ob nimiam animi mollitiem verentur. Ego tamen non infeliciter aliquãdo sum vsus medicamentis adurentibus ad pus contentum in cauitate thoracis expurgandum: tutior enim est, quæ ab illis fit apertio, quoniam paulatim procedit. Quod verò scribit Gal. ea, quæ in thorace sunt suppu-

De euacuatione puris per resolutionem non recipitur Gal. opinio.

Quibus remediis aperiendi sint abscessus.

Pleuriticos incidendos esse, vbi alia remedia nō prosunt.

rata, per incisiones educenda esse, trahendum etiam est ad pleuritides: multi enim pereunt ex eo morbo, qui per incisionem sanarentur: quandoquidem inflammatio, quæ musculos thoracis vsque ad mēbranam ipsam interiorem occupat, tutò admittit sectiones. Vbi ergo vires adhuc constant, & sputum cohiberi, & digerentia medicamenta non satis prodesse videmus, audacter in eo malo sectionem tentemus, quę vsque ad locum inflammatum, & plenum humore contingat. Nam & hoc Hipp. non veritus est facere, & qui illum postea sunt sequuti, scarificationes profundiores & cucurbitulas, post illas admouendas esse pręcipiunt, vt virus mortale extrahatur.

Et vt summatim dicam, quicquid præter naturam in aliquibus partibus continetur, sanationis intentio est ablatio, quæ si fieri non possit, transpositio.

Repetit eam sententiam, quam superius posuit, aut vacuandum, aut transponendum esse, quod obest corpori, sed contingit sæpius, vt neutrum fieri possit: quare immedicabile tunc malum est, quod vel occidit, si insigne est: aut perpetuò obest sine vitæ periculo, si illud læuius est: huius generis est calculus in vesica crassus, & firmiter connexus cum parte, cui est innatus. Temerarium enim est cum tanta violentia, quam exigit curatio, moliri extractionem: transponi verò eundem non posse clarius est, quàm vt demonstrari debeat.

Quæ vero non sunt ex genere præter naturam, at quantitate damnantur, in his intentio est abeuacuatio. At intētio eorum, quæ ad ipsorum sanationem perducunt, partim quidem ex affectu, sed præcipuè ex ipsis affectis particulis sumitur.

Dixit ea, quæ toto genere sunt præter naturam tolli vel euacuatione aut transpositione: nunc eorum, quæ sola quantitate obsunt, docet vnicum esse remedium,

euacuationem, quam ἀποκένωσιν, vocat: quam noster interpres vocabulo non Latino vertit abeuacuationem: nihil enim aliud verbum Græcum significat, quàm vacuationem grammaticis: nobis verò medicis, vt posteà ostendemus, significat euacuationem, quæ à loco affecto humores educit: in qua quidem commodè facieda, habenda, inquit, ratio est ipsius affectus, & partis affectæ. quid verò affectus nomine intelligendum sit, non explicat: intelligere autem debemus naturam ipsius humoris, & affectus diuersitatem, quæ ex humore nascitur. Nam si humor exuperans æqualis est, vt in plethora, ea sunt eligenda remedia, quæ æqualiter vacuent: si verò inæqualis est plenitudo, vt in cacochymia, purgatio est necessaria, quæ temerè adhibetur in alia plenitudine, vt Gal. aliquando præcipit, scilicet purgandũ esse in plethora, si sanguinis missionem quis timeat. Nam quod mali præcipua est causa, sanguis ipse cum aliis humoribus commixtus, purgatione non tollitur. Quapropter vbi sanguinem demere non possumus, non à purgatione, sed ab inedia, frictionibus, & aliis, quæ æqualiter & insensibiliter omnes humores consumunt, auxilia petenda sunt. Cæterum plenitudo aliquando acuta, & vehementia mala excitat: aliquando tardiora & læuiora: vt anginas, pleuritides, conuulsiones: in illis adhibenda sunt euacuantia, quæ subitò succurrere possint, qualia sunt, quæ sensibiliter, & vehementius euacuant: in his verò sufficiunt, quæ sunt alterius generis.

Purgatione non posse supplere vicem sanguinis missionis, vt Gal. scribit.

Quod verò scribit habendam esse rationem partium affectarum, trahendum quoque est ad totum: nam molliora, rariora, calidiora corpora læuioribus præsidiis curantur: alia verò vehementiora postulant. Partis verò figura, & forma situs, & connexio non solùm variant remedia & illorum vim moderantur, sed etiam locum monstrant, per quem debet fieri euacuatio. Sic enim ex connexione hepatis cum ventriculo, intestinis, vena caua, renibus, & vesica nouimus humores, qui illud infestant, per vomitum, deiectionem, & vrinas expurgari posse. sed quoniam hæc alibi diligentius explicauimus, hic eadem prætermittemus.

Quæcunque partes vero ob id, quòd exaſperatæ naturalem amiſerint habitum, his læuitas naturalis eſt reſtituenda: oſſa quidem læuigando: arteriam autem, & linguam leniendo humidis, quæ nihil mordeant, & lentorem habeant ſed quibuſcúnque læuitas ineſt, non naturalis, aſperitas eſt reuocanda medicaminibus, quæ ſufficienter abſtergant, & parum adſtringant.

In conformationis vitio fiunt aſperitas, & læuitas præter naturam: aſperas enim certo modo quaſdam partes natura creauit, vt ventriculum, inteſtina, vterum, præſertim ipſius ceruicem: alias verò læues, vt venas, arterias, quòd tales eſſe illarum vſus & actio poſtularēt. Itaque morbus in illis fit, ſi id, quod ſecundum naturam ineſt, præter naturam redditur à cauſis exaſperantibus vel læuigantibus, de quibus anteà Gal. egit in cap. de læui, & aſpera voce, qui ſcribit læuitatem moderatam ſequi temperaturam, aſperitatem verò ſiccitatem. Nam aſperitas contingit ab inæqualitate duri corporis, inæqualitatem verò parit diſperſæ in re humiditatis defectus. Hæc eo loco Galenus: verū ſi aſperitas nihil aliud eſt, quàm inæqualitas, quæ in ſuperficie rei apparet, non poteſt ea ſemper ſequi temperiem. Sic enim oſſa omnia, quæ ſummè ſicca ſunt, eſſent aſpera, & partes omnes molliores, læues: oſſa autem à vulnerantibus non mutata ipſorum temperie aſpera redduntur, id, quod etiam patiuntur, cum ab acri humore eroduntur, quod etiam oſtendit aſperitatem omnem non naſci à duro corpore: læuitas etiam contingit, cum ex ſtantes, & exaſperatæ partes humore replentur, & ex repletione æqualitas in ſuperficie contingit. Ac, vt in vniuerſum dicam, quędam fiunt aſpera, quòd materia in certis ſuis locis deficiat, in aliis abundet, vnde cauitates ex defectu eminentiæ, ex abundantia, & ex his inæqualitas naſcitur: qua ratione parietes nondum expoliti, & oſſa eroſa, aſpera redduntur, cui vitio per replentia vel abradentia ſuccurrimus

Inæqualitatis cauſæ.

Aſperitatum remedia.

timus ac medemur: nam replentia cauitates ad æquabilitatem perducunt, & abradentia, quod eminet, tollunt, & æquale reddunt cauitati, sed ossa non per repletionem, sed per abrasionem læuigantur, ita vt similem naturali, quam prius habebant, læuitatem acquirant. Nam humor, qui replere potest, tegit quidem, sed non corrigit asperitatem. In partibus verò mollioribus, vt ab erodentibus exasperatio etiam fieri potest, ita etiam sine erosione magna siccitas idē parit, vt apparet lingua exasperata in febribus ardentibus, in quibus caloris vis humidum à terrena portione, quæ in nobis est, separat, & hæc inæqualiter humore imbuta & ligata inæqualitatem, & asperitatem facit: cui malo succurrit humectatio, præsertim si cum aliquo lentore coniuncta sit. Sic enim humor diutius hæret, & in profundum immittitur. Cum verò ab acribus humoribus molliores partes exasperantur, purgatio primum adhibenda: deinde abstergentia admouenda, vt partes eminentes tollantur, quo modo linguam exasperatam linteis asperioribus, & ablutione ex melle rosaceo & aqua hordei emendamus. Porrò læuiores factas partes scribit Galenus abstergentibus, & simul parum astringentibus recuperare naturalem statum: nam cum videatur non posse in illis contingere leuitas, nisi ex humore viscido, veluti vngente, & adhærente parti affectæ: abstergentia sunt vtique necessaria, vt humorem tollant, & astringentia pariter requiruntur, vt spatia, quæ humore erant repleta: & hoc ablato diuisa quodammodo manent, naturaliter coëunt, & ad suam naturam redeunt.

Læuitatis partium remedia.

Quæcunque vero vel obstructiones, vel angustiæ meatuum, alias sequuntur ægritudines, ab illarum curatione prius est incipiendum. Ostensum siquidem est in libro de differentiis morborum, quòd & inflammationibus, & duris laxísque tumoribus, & siccitatibus aliquando immodicis, ac præterea vitiosis partium continentium figuris, ea quæ nuper

dicimus, ſæpius adueniunt, ſicuti & quibuſdam tumoribus eorum, quæ ſunt in ambitu corporum.

Egit paulò anteà de morbis, qui fiunt in cauitate partium, & de illorum remediis, ſed omnia ea mala nō eſt proſecutus: quippe cum de obſtructione ſolùm egerit, quæ fit, cum materia aliqua occupat intus cauitatem partis. Ac poſtulabat quidem docendi ratio, vt eo loco cætera mala eiuſdem generis percurreret: ſed neſcio quo modo interpoſuerit vitia, quæ pertinent ad aſperitatem, & læuitatem, niſi id negligentia ſit tribuendum, quam nunc maiore fortè, quàm eſſet opus, diligentia & prolixitate, quàm poſtulet huius operis inſtitutum emendare proponit: nec interim tamen affectus omnes recenſet, quibus contingit corporis vias anguſtiores reddi: ſolum enim de ea anguſtia agit, quæ fit, cum in meatibus innaſcuntur tumores præter naturam, aut ijdem occupant vicinas partes, quæ eas comprimunt, quę meatus habent, vel cum iſtæ partes immodicè exſiccantur. Nos autem ſuperius oſtendimus, cauitates omnes (vt vniuerſaliter dicam) anguſtiores reddi, quando corpora, quæ cauitatem conſtituunt, comprimuntur, concidunt, contrahuntur, coaleſcunt, tenduntur, diſtorquētur, mouentur à ſuis ſedibus, obſtruuntur, vel conſtipantur: hic autem, cum ait obſtructiones fieri ab aliis morbis, nempe ex tumoribus innatis in cauitate ipſa, vel in partibus vicinis comprimentibus eas cauitates, obſtructionis nomine abutitur. Nam veræ obſtructiones fiunt ex humoribus, aut alia materia occupante internam cauitatem, non læſa interim ſubſtantia partis cauitatem habentis. Tumores verò, qui intus naſcuntur, conſtipant, & non obſtruunt. Nam ad obſtructiones tollendas (vt antea oſtendimus, & paſſim alibi Galenus docet) vtitur incidentibus, abſtergentibus, extenuantibus, euacuantibus, & ſimilibus, quæ ſolùm ſunt nata, & apta humorum vitia emendare, quæ nullum tumorem in parte excitant, ſed ſolùm cauitatem occupant. Tumorum verò alia ſunt remedia, & cum hi extrinſecus conſtringunt

Obſtructio propriè quid ſit.

meatus, non obstruendo, sed comprimendo, id faciunt: quæ cum alibi Galen. inter se distinxisset, & primo dixisset hoc loco obstructiones, viderétque hoc nomen suo instituto non conuenire, addidit vel angustiæ meatuum: nam meatus, etsi non obstruuntur, certè angustiores redduntur ab inflammationibus, œdematis, scirrhis: non addidit autem erysipelata & herpetes, quoniam si simplices sunt illi affectus, tumorem non excitant insignem, qui possit vel constipare, vel comprimere corporis vias. Fiunt etiam angustiæ ex immoderata siccitate, necnon ex vitiosa figura partium continentium, vt hic commemorat Gal. & antea nos ostendimus. Tumores autem appellat esse in ambitu, qui circunstantes partes occupant, & cauitatem comprimunt, & ex compressione angustiorem reddunt. Si ergo angustiores fiant viæ ab his malis, ait Gal. prius hæc curãda esse. Quòd ita intelligendum non est, vt Acachias vertit, quòd post illorum curationem requirantur alia remedia aduersus ipsas obstructiones, & angustias. Nã si illæ solùm nascuntur ab illis affectibus, nullam postulant peculiarem curationem, nec propria aliqua remedia: sublato enim tumore, aut alia ex prædictis causis, statim sequitur naturalis concauitas. Verbũ ergo (prius) non ostendit posterius aliquid esse agendum, sed otiosum est: dicendum enim erat angustiam meatuum, quæ fit à tumoribus & aliis enumeratis causis, tolli istorum ablatione.

Quòd si nonnulla ex proximè dictis inuicem complicentur, varias habebunt indicationes. sufficiet autem in vno exemplo habuisse sermonem, quoniam de omnibus in libris de arte curãdi plenius sumus executi, supponatur cuipiam particulæ multitudinem sanguinis influi, adeo, vt intendantur in ea venæ, non maiores tantum, sed etiam paruæ, quæ prius sensum

effugiebant : nunc vero iam plenæ visu compræhenduntur, sicuti plerunque in oculis, ob tunicæ albedinem manifestissime patet. par siquidem est, quòd, & alia vasa, quæ latent sensum, iam plena distendantur, nondum, & ipsa ob paruitatem visui manifesta, & iam periculum imminet, ne quod ex vasis exudat, ad spatia vacua, quæ in medio sunt, affundatur, aut ne iam paucum aliquod sit effusum. Huius quidem affectus sanatio intentionem habebit euacuationem, aut, vt manifestiori vocabulo vtamur abeuacuationem, siquidem morbus erat immoderata partis repletio.

Proposuit angustiam meatuum fieri aliquando à tumoribus constipantibus, vel comprimentibus, & ab aliis affectibus, nec aliter posse restitui, quod naturale est, in cauitate, quàm per remotionem illorum affectuum. Curationem autem ipsorum non docuit, quoniam res prolixior erat, quàm postularet compendiosa doctrina, quam in hoc opere instituit. Et quoniam accidit, vt aliquando simplices, aliquando verò complicati sint affectus, quasi de simplicibus intelligi velit, quæ dicta sunt, subiungit quid sit faciendum, vbi prædicti affectus inter se copulantur, quòd inquam, varia & composita sit opus curatione, quæ per varias & compositas indicationes instituitur. Quid verò sit indicatio, & vnde indicationes sumantur, & quæ sit singularum indicationum vis, & denique quicquid ad indicationes, & contra indicationes pertinet, in opere nostro de officiis medici fortè diligentius, si non melius quàm maiores nostri, enarrauimus: quare hoc loco eadem non repetemus. Cæterum subiungit Gal. de complicatis affectibus, vt ex eo colligamus, quid in eo & in aliis sit faciendum. Sed cum

ille polliceatur se exemplum velle adferre de complicatione prædictorum affectuum, id non facit, sed exemplum est de affectu complicato cum suis causis, adhuc gignentibus, aut fouentibus morbum. Proponit enim phlegmonis generationem, & docet obiter quomodo gignatur, & posteà qua ratione curãda sit, & simul prospiciendum suis causis. Porrò phlegmone (vt in lib. de inæquli intemperie docet) propriè est affectus musculorum, quòd frequentius fortè musculos afficiat, quã alias partes, quæ venas nõ habent copiosas, & latas, per quas possit sanguis facilè fundi, & duriores densioresque sunt aliæ ferè omnes partes carne, & ob id difficilius sanguinem in se recipere possunt. inflammatio autẽ non fit, antequam partis substantia eo humore sit imbuta & irrigata: tamen & membranæ & cartilagines, ac nerui & etiam ossa inflammationes experiuntur. fit autem (vt hîc, & alio loco supradicto docet) inflammatio cũ sanguis à maioribus venis ob aliquam causam, quæ hanc vim habeat, mouetur, & in minores fertur, easque replet, atque ex repletione orificia illorum aperit, & per illa effunditur in partis substantiam, simúlque inania spatia, quæ sunt inter duas partes, vel plures inter se cõiunctas replet: nam inter duos musculos inter se coniunctos, cauitas aliqua siue spatium inane, id est, nõ plenum aliqua solida substantia, sed solùm spiritu interiacet: nimirum quòd corpora ex sua circunscriptione diuersa facta, non verè sint continua, sed solùm contigua. hæc ergo spatia repleri inquit Gal. cùm fit inflammatio humórque effunditur à venis. Sed vt antea diximus nõdum inflammatio est, nisi partis substantia sanguine repleatur: aliter enim non fieret dolor, qui necessario sequitur inflammationem. Quid vero postulet ad curationem huiusmodi complicatus affectus, docet Gal. Sed parum fœliciter. Nam si complicati sunt affectus, vt ipse pollicetur in exemplo, non vnicus est scopus curationis, aduersus inquam ipsam inflammationem: sed varij debent esse, & variæ indicationes, quas statim proponere debet. Erat ergo hoc modo dicendum, quoniam in exemplo proposito, adest inflammatio, fluxio, & humo-

Phlegmone proprie cuius partis sit affectus.

Phlegmones generatio.

Spaciũ inane quid.

De curatione inflãmationis Gal. opinio non recipitur.

ris multitudo, & fortè etiam causæ, quæ fluxiones mouent, & faciunt, vt illæ facilè recipiantur, plures oriuntur indicationes. Pugnãdum enim est contra ipsam fluxionem, & fluxionis, ac receptionis ipsius causas: & cõtra id, quod iam influxit, quod inflammationem iam facit. Quod perinde est, ac si dicas curandam quoque esse ipsam fluxionem. Porrò cum fluxio, quæ inflammationem facit, sit motus quidam vehemens, reuulsione est vtendum, non quidem simplici solùm, qualis fit per fluxiones partium oppositarum, sed maximè ea, quæ fit cũ euacuatione æquali: quoniam humor, qui inflammationem facit, æqualiter abundat, quippe cum sit sanguinis massa: mittendus ergo sanguis est, si repletio & fluxio vrgent, & id faciendum per partem secta vena, quæ reuellere solùm possit, si minimum inflãmationis sit factũ, & soli fluxioni sit succurrẽdũ: alioqui reuellendũ simul & deriuandũ, vt reuulsio fluxionis sit remediũ: deriuatio verò humoris, qui in minoribus venis adhuc est. Nã qui iã sparsus est per partis substantiã, nec reuulsioni, nec deriuationi cedit, sed resoluitur, aut suppuratur, aut repellitur. Sic ergo contra fluxionem pugnabimus. Causæ verò fluxionis sunt humores ipsi, qui sua multitudine tenuitate, crassitie, caliditate, & ob alia, quæ in ipsis sunt facilius aut difficilius fluunt. tollenda ergo sunt, quæ illos reddere possunt aptos ad fluxionem. Sunt præterea fluxionis causæ, quę humores commouent, calor, frigus, dolor, & expultrix facultas cum irritatur ad expellendum, quod molestat: tollendæ ergo sunt omnes causæ, quæ humores adhuc mouent. Sunt verò aliæ causæ, quæ faciunt vt humores facilè decurrant, vt latitudo viarum, per quas humores feruntur: illæ sunt constringendæ, vt difficilior fiat transitus. Et quoniam in generatione inflammationis non solum mittitur ab aliis, sed etiam in parte affecta recipitur humor, ideò danda opera est, vt difficilè admittatur humor, sublato eo quantum fieri potest, quod huius rei est causa, Recipiunt autem facilius partes debiles quàm fortes, molles quàm duræ, raræ quàm densæ, & coniunctæ cum partibus

Reuulsio qualis debeatur fluxionibus generantibus phlegmonẽ.

Reuulsione quando sola vel cum deriuatione vtendum.

Fluxionũ causæ & illarum remedia.

mittentibus, quàm aliæ, & concauę quàm solidæ, & excalefactę quàm refrigeratę, & dolentes quàm immunes à dolore: & quæ in humiliore sunt loco, aut in eo, in quem spontè feruntur, quę mouentur. Nam vapor potius caput petit, quàm partes inferiores, cum à medio corpore surgit: humores verò ipsi à vapore non subleuati, promptius decumbunt in partes corporis inferiores. Hæc ergo remedia sunt fluxionis & causarum ipsius: de quibus diligentius egimus in libello de consultationibus medicis, vbi doceo pleuriticorum curationem. *Quæ partes facilius recipiant fluxiones.*

Cæterum quod iam influxit in spatia inania, & partis substantiam, cum recens adhuc est affectus, & externa est pars, quæ afficitur, ad quam astringentium medicamentorum vis pertingere potest, nec periculum est ne humor protrudatur in cauitatem corporis, & nobiliores partes adhibitis astringentibus, retrocedere partim potest: vbi verò iam humores firmati sunt, superfluo, aut etiam maiore malo hęc remedia adhibentur. Nã vt firmatus humor repelli non potest: ita vehementius ab astringentibus impungitur in partem affectam. Tunc ergo resoluentia sunt primum adhibenda: quę si non prosunt, aut certè non sufficiunt ad vniuersum humorem discutiendum ob illius multitudinem, vel partis affectę profundiorem situm, aut duritiem, & densitatem illius, & circunstantium partium, quibus remedia applicantur, tunc ducenda est inflammatio ad suppurationem: & hac peracta & puri via paranda est scarificata, aut vlnerata, aut adusta parte, vel alio quocunque modo salutari parti affectæ, & accommodato ad puris emissionem. Hos quidem scopos & has indicationes postulant affectus complicati, quos Gal. hic proponi curandos: atque ita clarior redditur docendi ratio, vt quilibet (vt credo) iudicare potest. Non tamen grauabimur sigillatim explanare, quæ ille de hac re tradit. Illud ergo rectè ab eo dictum est, affectum euacuatione curari: intelligens affectum solam inflammationem, & ex ea maximè quod in spatiis inanibus, & in partis substantia continetur. Nam quod in venis adhuc est, quod alibi requirit ad generationem inflammationis, omnia remedia quæ *Quod influxit in partem quomodo tolli possit.* *Leoniceni & Acachie error.*

ſubiungit,non admittit. Quod autem ſcribit eſſe potius adhibendam abeuacuationem, quàm vacuationem, vt vertit Leonicenus: vel eaacuationem, clarius quàm vacuationem dici, vt Acachia vertit, non exprimitur ex illorum verſionibus. Nam etſi κένωσις & ἀποκένωσις, apud Græcos grammaticos idem ſignificat, tamen illam ſimplicem intelligit euacuationem, hanc vero quæ à loco affecto fit. Ex quibus etiam patet, Acachiam & alios interpretes errare: qui præter repletionem partis inflammatæ,alios affectus addunt, vt intemperiem, ſolutionẽ continui, & tumorem præter naturam, & obſtructionẽ. Nam etſi tot reuera etiam ſunt in magnis inflammationibus:tamen illi non poſtulant peculiarem curationem: propterea recte Gal. ſolùm eſſe opus euacuatione dixit: quoniam ſublata repletione alia omnia mala ſponte euaneſcunt.

Neceſſarium igitur eſt, vt aut ſuperfluitas retrocedens euacuetur, aut per ipſam patientem particulam.

Cum dixiſſet propoſitum affectum, nempe inflammationem curandum eſſe euacuatione,nunc ſubiungit modos, per quos poteſt fieri euacuatio, & duos eſſe dicit. Vnus eſt, ſi humor retrocedat, aut per ipſam particulam euacuetur. Retroceſſum intelligit, ſi in venas, à quibus emanauit, iterum recipiatur. Per ipſam verò partem affectam dicitur fieri euacuatio, quando admotis medicamentis loco inflammato humor educitur. Sed vt antea admonuimus ſolum retrocedere poteſt humor, qui ob paruam moram nondum impactus eſt parti laboranti. Deinde dubium etiam eſt, an humor, qui à venis iam excidit, in eaſdem reſumi poſſit. Negat enim hoc Gal. fieri poſſe in curatione pleuritidis. Huiuſmodi enim humorem non per venæ ſectionem, ſed ſolùm per ſputum, & euaporationem educi contendit: tãquam amplius in venas recipi nequeat, alioqui ſanguinis miſſio illum educeret, præſertim ſi ſanguis mittatur vſque ad mutationem coloris, vt iubet eſſe faciendum. hoc enim indicium eſt ſanguinem educi, qui inflammationem

Quid et vbi fieri poſſit retroceſſus.

Vacuatio a parte quid.

parit in venis minoribus, & maximè vicinis parti affectæ. Ego (vt credo) aliquid retrocedere posse in venas, quando remedia partem læsam vndiquaque ambiunt & comprimunt, quod contingit fieri in artubus: sic in aliis partibus id nequaquam fieri posse crediderim, nisi fortè retrocessus fiat per medicamenta purgantia, quæ vim habent trahendi vndíquaque familiarem humorem. Sed hic locum non habet purgatio, cum sanguinis repletio statuatur esse ex bono sanguine, is enim est qui inflammationes parit.

Retrocedet autem vel impulsa, vel attracta, vel transmissa, vel, horum vno aliquo modorũ, vel omnibus.

Cum dixerit humorem, qui inflammationem facit euacuari per retrocessum, vel euacuationem à parte, nũc docet quot modis fieri hæc posśint, & dicit retrocessum fieri tribus modis, nempe per expulsionem, attractionem, & transmisśionem: pelli autem intelligit, quod à facultate expultrice propellitur: mitti vero videtur intelligere, quod astringentium medicamentorum vi repellitur: trahi autem, quod ad se allicit per easdem vias, per quas humor in locum affectum confluxit. Acachias autem male vertit verba ἢ ὠθὲν, ἢ ἑλχθὲν, ἢ παραπεμφθὲν, repellere, retrahere, in propinquam partem mittere. Nam propinquæ partis nulla hic fit mentio, nec retractionis, & verbum ὠθέω, significat expello, impello, intrudo, non autem repello, & videtur id expultrici facultati à Gal. tribui, cuius officium est expellere, siue à se pellere quod molestat. Sed nos congeneres voces Græcorum non ita distinguere possumus: propriæ enim sunt in omni idiomate locutiones, quas alij nec assequi, nec exprimere possunt. Sed cum pellere, repellere, mittere, transmittere, nihil aliud significare possint, quàm motũ qui incipit à loco affecto, & duo solùm Gal. hic intelligere videatur illius motus authores, facultatem expultricem, cuius proprium officium est pellere, & expellere, & astringentia medicamenta, quorum munus est constringere partẽ, & constringendo exprimere humorem,

Retrocessũ fieri tribus modis.

& in vicinas partes immittere, meritò pulsionem naturę, & missionē medicamētis attribuimus. Verū addere quis potest tertium modū, cum scilicet materia à loco spōtè mouetur, nec expulsa natura nec emissa à medicamento: qua ratione humores graues spontè decūbunt in partes inferiores, & spiritus, & cū illo calidi tenuésque humores superiora petunt. Sed rarò humor, qui inflammationem committit, hoc modo mouetur: sæpius autem à natura, vel à medicamentis dictis repercussiuis. Porrò attractio fit vel à facultate attractrice, quæ in partibus est euacuatis, & naturali desiderio repleri cupiunt: vel fit à medicamentis attrahentibus sibi proprium humorē: atque illo quidem modo partes ex sanguinis missione euacuatæ, aliquid à parte affecta allicere possunt, hoc verò modo purgantia medicamēta sępe medentur tumoribus præter naturā, attractione, & veluti suctione quadā sibi familiaris humoris. confluunt etiam in alium locum aliquando humores non expulsi, nec immissi, nec attracti à natura, vel medicamentis, nec descendentes ob grauitatem, nec ascendentes ob leuitatem, sed vt vacum locum repleant, quem natura abhorret, & quelibet materia nata & apta est ferri in locum vacuum.

Per locum vero patientem euacuabitur, partim quidem manifeste & sensibiliter, partim vero in vaporem soluta.

Duos proposuit modos, per quos pars inflammata euacuari possit, vnum qui fit per retrocessum, id est cum humor à parte affecta in alias transfertur, alium qui fit per locum ipsum patiētem. Itaque cum retrocessio multipliciter fieri possit, & omnes eos modos docuerit, nūc docet, quot modis fieri possit euacuatio à parte, & ait illos esse duos, vnum per quem humor manifestè & sensibiliter, alium qui fit insensibiliter. Explicat autem alio nomine, quid opponatur sensibili euacuationi, id inquam, quod humorem in vaporem vertit, & ita humorem educit, non quidem ipsum, qualis est, sed prius in vaporem conuersum, & quoniam huiusmodi euacuatio sensum ferè fugit, ideò insensibilis ab eo dici solet.

Ex quo quidem intelligere licet quid intelligat per manifestam & sensibilem euacuationem, quod ea scilicet sit per quã humor ipse sub sua forma euacuatur. Sic sanè dicimus venæ sectionem sensibiliter humores euacuare: inediam verò insensibiliter. Verum vt dubium non est inflammationes euacuari per digerentia remedia, siue insensibiliter euacuantia: ita animo concipere non possum, qualem velit adhiberi sensibilem euacuationem paulò postea scarificationum quidem, & sectionum mentionem facit, quasi per illas velit contentum humorẽ euocari: quod ipse nec in decimotertio Meth. medendi, nec in secundo ad Glauconem, nec alibi, vbi inflammationum curationem docet, vsquam dixit, nec ratio, aut medendi vsus admittunt, vt id fiat. Vtimur quidem his præsidiis in gangrænis, & carbunculis, & vt postea ipse scribit in reliquiis humorum, qui aliquando remanent soluta inflammatione, vt ipse etiam docet. 13. Methodi capite 19. At cum hæc vrget, nemo tentabit inflammatam partem prædictis remediis discutere: nec etiam ignoro suppuratas inflammationes aperiẽdas esse, vt puri pateat exitus: at hoc remedij genus abscessus est, & non amplius inflammationis auxilium. Vnicum ergo est locale remedium aduersus inflammationes, nempe quòd illas insensibiliter discutit, & digerit.

Sensibilis euacuatio & insensibilis quid.

Si igitur vniuersum corpus plus æquo plenum fuerit, per patientem locum minimè euauacuandum.

Hactenus docuit quid sola ipsa inflammatio postulet ad curationem, nempe euacuationem, quæ fiat in alias partes, vel extra. Nunc coniungit alium affectum, nempe repletionem corporis vniuersi, id est, venarũ totius corporis, & quid ob complicationẽ ipsius repletionis cum inflãmatione faciendum sit, docet. Scribit autẽ non posse rectè fieri primũ, quod inflammatio ipsa exigit. Neque enim nos posse euacuationem facere à parte, neque etiam retrocessum humorum, & propterea in eo casu prius pugnandum esse cõtrà multitudinem, deinde veniendum esse ad propria inflammationis remedia,

Nam si scacrificationibus, aut sectionibus sensibiliter euacuabimus, plus ratione excitati doloris attrahemus: si vero calefacientibus dispergere tentabimus, plus erit id, quod vi caloris ad partem attrahetur, quàm dispersum. Quòd si in eo elaborabimus, vt quod influxit, retrocedat, corpus plenum non admittet.

Reddit rationem cur non liceat localia adhibere remedia inflammationem euacuantia. Nam cum illa sensibiliter, vel per retrocessum euacuent, docet nullam ex his remedijs pleno existente corpore conuenire. Nam sensibiliter euacuantia cum fiant per scarificationes, & sectiones, dolorem excitant: ex dolore autem fluxiones fiunt & augentur, vbi dolor adest. Quare inflammatio non euacuabitur, sed augebitur. Quæ verò insensibiliter vacuant, necessario calefaciunt, (siquidem sine calore vapores ex humore fieri non possunt) calor autem fluxiones etiam ellicit: vnde continget plus attrahi noui humoris, quàm consumi & dissolui à parte affecta. Præterea cum retrocessus humoris inflammationem committentis debeat fieri per venas, si illæ plenę fuerint alio humore, eum quem emittere volumus à parte affecta, non admittent. Quapropter in hoc casu statim fieri non potest, quod indicatur ab inflammatione, sed prius repletioni totius mederi nos oportet.

Ad hæc igitur ambo totum corpus euacuare oportet, aut omnino ad contraria loca retrahere, quod patienti particulæ influit, quo perfecto opere, à parte repellendum, mox dispergendum.

Quid faciendum sit in prędicto casu, hic docet, nempe quod vel euacuandum sit corpus, vel reuellendum quod influit. Dicit autem ob duo, id est ob duas causas, vel ad hęc ambo, scilicet respiciendo, hæc adhibēda

se remedia : quæ verò hęc duo sint, non explicat intelligere autem videtur repletionem, quæ est in venis, & sam inflammationem : duo enim hi sunt complicati fectus in proposito exemplo, quos remouere consium est : vel intelligere possumus duo, remedium scilicet quod per partem euacuat, & aliud quod retro cessionem facit, quorum neutrum fieri potest in corpore leno. Dicit ergo vel esse euacuandum, vel reuellendū: uasi alterutrum ex his remedijs in hoc casu sufficiat. Male autem Acachias vertit corpus euacuandum esse, deinde reuellendum. Nam verbum (deinde) non vertit ex Gręco, sed de suo addit. Nam Galenus distinctione vtitur, & vel euacuandum, vel reuellendum dixit esse, & merito quidem. Nam euacuationem hic sumit simpliciter, cum humor extra corpus ducitur: per reuulsionem verò non euacuatur eo modo humor, sed solùm retrocedit in alias partes. & sic quod partem affectam, & sibi vicinas immoderatè replebat, spargitur in multas & distantes : atque ita remittitur tensio & repletio affectarum partium : quod apparet, cum frictiones & vincula adhibentur membris : tunc enim ob calorem & dolorem, humores, qui oppositas partes grauabant, commouentur, & ad membrum, cui ea remedia adhibentur, confluunt : nulla tamen interim fit euacuatio, sed solum translatio quędam & retrocessus humorum, qui in leuioribus malis sufficit: In grauioribus vero, in quibus potentissimæ sunt causæ fluxionum ad partem affectam, validissima quoque adhibere oportet auxilia, & ea quidem non sunt, vel reuellentia solùm, vel solùm euacuantia. Illa enim si fiant sine euacuatione, debiliter reuellunt, & proinde multitudinem humorum cōmouere & ad se allicere non satis possunt: hæc autem multitudinem quidem educere sunt apta, sed nequeunt prorsus impedire motum fluxionum. Itaque cum in generatione inflammationum, quæ grauiores sunt, vrgeat & multitudo humoris & fluxio, simul eodem quoque negotio reuellere, & euacuare oportet. Sic enim omnibus malis per propria auxilia succurrimus. Igitur euacuare & reuellere simul oportet, quando

Acachias reprobatur.

In generatione inflā-mationem quando reuulsio, & euacuatio simul adhibenda.

corpus est plenum, & inflammationes sunt vehemẽtes: alioqui satis est vtcumque euacuare, vel solùm reuellere. Quid vero sit reuellere, deriuare, auertere paulò post diligentius explicabimus. Nunc solùm notare volo, id quod vertit noster interpres, ad contraria loca, ex Græco vertendum esse ad alia, & reuulsionem hic præcipi à Galeno, non vt multitudinem euacuet, sed vt fluxionem sistat. Cæterum scribit Galenus, quid in proposito casu sit faciendum, posteaquam adhibita fuit euacuatio & reuulsio, quod scilicet prius sit repellendum, mox digerendum, siue sensibiliter euacuandum.

Quanto enim per maiora fit, tanto expeditior est euacuatio.

Multos turbauit lectio hæc, quid enim per maiora intelligere velit Gal. & quorsum hæc scribat, ignorant nonnulli, qui ob id dicunt esse legendum minora. Alij vero, qui etiam hanc lectionem non probant, nec primam, verbum Græcum ὅσω vertunt, ὅσα, id est, quæcunque, & talem faciunt sententiam: resolutio debet sequi repulsionem, & tunc adhiberi, quando perueniendum est ad maiora auxilia, sicuti in præsenti loco facit Gal. qui in sequentibus ponit medicamenta resolutiua inter maiora auxilia, ita scribens: Maximè vero euacuabis, si in spatijs intermedijs aliquid contineri coniectura assequeris, & scarificationum auxilio & medicaminum, quæ vim habeant dispergendi. Verum ego eam probo magis lectionem, quę habet quanto per maiora. Nam vltimo lectio non respondet Gal. sententię. Is enim solùm loquitur de repulsione, & resolutione, & quęrit an hæc, vel illa pręcedere debeat: nec ad scarificationes hoc dictum pertinet. Quinetiam inter magna auxilia resoluentia poni non debent: quippe cum insensibiliter vacuent: hanc autem euacuationem, nec magna in corpore mutatio ratione affectus pręter naturam, aut ipsarum virium sequatur: vehementior quoque est actio repellentium, quàm digerentium, vt difficilius est humorem ipsum iam in parte receptum, in venas retrudere, quàm ex humore vaporem gene-

are. Hoc enim solus, vel etiam leuis calor efficit: illud vero non nisi multum astringentia & refrigerentia. Lectionem vero quæ habet minora, & Græcè & Latinè nemo probare potest: nam quicquid per minora intelligas, nunquam efficies, vt euacuatio per illa expeditior fiat quàm per maiora. Nam quanto præsidia maiora sunt, quę vacuant, & viæ maiores, per quas fit euacuatio, tanto facilior & promptior fit euacuatio. Rectè ergo dicit Gal. ideò prius repellendum, quàm digerendũ, quoniam repercussio fit per venas, in quas vniuersa humoris multitudo, & quidquid etiam in illis est tenue, & crassum, recipi potest. Resolutio vero fit per exiguos & sensui occultos partis affectę, & cutis meatus, per quos difficilè dissolui huiusmodi humores possunt: & propterea videmus aliquando inflãmationes solis repellentibus sisti, & curari, posteaquam reuulsiones & euacuationes sunt adhibitæ. Igitur repellendum priusquàm resoluendum: quoniam repulsio fit per maiores & latiores vias. quantò vero euacuatio fit per maiora (inquam) vasa, siue loca, tantò facilior euadit.

A patiente vero loco astringendo, ac refrigerando repellemus. Sed & exinnanita loca ad seipsa attrahunt, quæcunque repercutiuntur. Hoc siquidẽ ostensum est in eo volumine, in quo de potentijs naturalibus agitur, & vasa præterea vigore ex medicaminibus astringentibus addito à se ad alia remittent.

Pręmissa euacuatione & reuulsione dixit Galenus repellendum esse, & postea resoluendum. Quare meritò nunc docet, per quæ remedia, repercussio fieri possit, etsi hoc poterat supponere tamquam notum, vt qui hic non instituerit docere facultates medicamentorum, sed medendi rationem, siue illorum rectum vsum. Sed ne desit suis dictis nostra interpretatio, ad repellendum leuiter, vt tenuem & paucum humorem, superficiem corporis occupantem, sola refrigerantia sufficere possunt. *Repellẽtiũ natura & vsus.*

In affectu vero grauiore, qui postulet reuulsiones & euacuationes, nec illa, nec solùm astringentia, sed quę simul astringant, & refrigerent, requiruntur, & hæc propriè repellentia dicuntur, vt docet Galenus in libro quinto de Simplicibus. Nam quia refrigerãt, cutis meatus occludunt, & ita impedita exteriore euacuatione, interiorem augent, & etiam ob refrigerationem, leuiter ad interiores partes compellunt humores. Astringentia vero cum terrenæ sint substantiæ, comprimunt partem affectam, atque ita humorem in ea contentum exprimunt: qui retrocendens, in vasa tandem recipitur, aut in spatia inania transmittitur. Quod verò subiungit de locis euacuatis, attrahentibus, non facit ad repercussionem, sed ad translationem humoris per attractionem. Nam loca euacuata, & à quibus est facta reuulsio, ad se alliciunt humorem, qui repellitur, non forte tanquam familiarem, vt qui iam sit alteratus in parte inflammata, & propterea ineptus ad nutritionem: sed quòd fuga vacui repleantur eò, quod spontè succedit humor in locum euacuati. Ego certè puto partes euacuatas per sanguinis missionem, vel alio modo, parum conferre ad euacuandum, & attrahendum humorem, qui repellitur ab euacuatione. Nam si illæ opus habent humore, eum trahent à venis, hepate, & ventriculo, non à partibus positis in habitu corporis, quorum humores sunt iam facti excrementa venis, & alijs partibus, quæ eas antecedunt. Pars vero, quæ astringitur, iuuare quidē potest retrocessum humorum, quoniam per huiusmodi remedia expultrix facultas roboratur, & ita vim medicamentorum iuuare potest: Ac non solùm de vasis, sed etiam de tota parte affecta intelligendum est, quod scribit humores remitti addito robore ex medicamentis astringentibus.

Si igitur hac via superfluum omne retrocesserit, bene res se habet.

Satis ex his verbis ostendit, quod antea diximus, Galenum præmittere repellentia resoluentibus, eò quod crederet sæpe fieri, vt tota materia inflammationem faciens

ciens repelli possit, præsertim si in principio inflammationis adhibeantur, vt medendi ratio & Gal. in libro 13. Methodi, & passim alibi admonet esse faciẽdum. Tunc enim paucus adhuc est humor, qui influxit, & nondum membro impactus. Quare tunc repellentia maximã vim habent. Si ergo per hæc remedia prorsus soluatur inflãmatio, nihil aliud molliendum.

At si aliquid fuerit in parte retentum, coniecturandum erit id lentum ac crassum existere, atque ea ratione iam coactum, atque astrictum, vt cum difficultate solui posit, fieri autem potest, etiam si non eius naturæ sit, vt ad spatia, quæ in medio sit effusum, in quo casu, tunc ad id veniendum esse tempus suadet, vt hoc ipsum quod reliquum est, per patientem locum euacuemus, imponendo supraiacentibus, partibus ea, quæ influentem humorem repellendi vim habent. maxime vero euacuabimus, si in spatijs intermedijs aliquid contineri coniectura assequeris, & scarificationum auxilio, & medicaminũ, quæ vim habeant dispergendi.

Inflammationes post euacuationem totius & reuulsionem, per sola repellentia aliquando soluuntur, aliquando vero postulant alia remedia, quæ dicta sunt à Gal. paulò antè euacuare à parte, de quibus nunc agit Gal. docétque qualia illa esse oporteat, & quid cum illis sit adhibendum. Porrò illorum naturam inuestigat ex natura humoris & affectus, qui relinquitur in inflammatione post vsum repellentium. Est enim inquit talis humor vel crassus & viscidus, & proinde impactus, vt non facilè educi posit: aut certè si talis non est, in spatijs vacuis, quæ intermedia sunt in partibus coniunctis, est defusus. Quapropter inquit Gal. requiruntur euacuantia

remedia, qualia sunt scarificationes, & quæ digerendi vi sunt prædita. Sed quoniam hæc dolorem, aut calorē inferre solent, à quibus fluxiones rursus mouentur, admonet cum istis vtendū esse auxilijs repellētibus, & ea rursus imponēda esse in parte supraposita, per quam fluxiones mittuntur in locum affectum: veluti si in extrema manu adsit inflammatio digerenda, cubito circundanda sunt repellentia, & astringentia remedia. Admonebit postea Gal. eligenda esse resoluentia quæ quantum fieri potest, nec mordeant, nec vehementem calorem concitent, ne interim cum inflammationis reliquias discutere tentamus, nouam fluxionem elliciamus. Hæc est Gal. sententia de eo quòd faciendum est, post vsum repellentium: quæ videtur mihi ab eo negligentius explicata. Nam quod post repellentia relinquitur, crassum & viscosum non est, nec vehemēter retrusum in spatia intermedia: & cum hoc accidit, scirrhosus fit affectus, qui per resoluentia & scarificationes non tollitur, sed per emollientia. Ac cum talis redditur affectus, præcesserunt resoluentia. Nam crassitiem, viscidìtatem, & ex illis natam duritiem in parte, scribit alibi passim fieri solere, cum medici perperam vtuntur resoluentibus, per quæ quod tenuius est, exhalat, reliquum verò crassescit: aut quod iam tale erat, relinquitur. Prȩterea non statim post repellētia, ad scarificationes veniendum est, nisi ex inflammatione gangræna sit facta: de qua re hic non agimus. Medendi ergo ratio & vsus postulant, vt ita dicamus, post repellentia resoluentia sunt admouenda, quòd si malum illis cedit, persistendum est in eo opere: alioqui suppuratio tentāda est, vt docet, 14. methodi cap. 13. Rursus in resoluētibus hęc dictinctio adhibēda, si inquā æqualiter, & prospere succedat resolutio, nihil prȩterea agendum. Si vero aliquid crassum, & lentum relictum sit, quod duritiem aliquā in parte excitauerit, tunc mollientia sunt adhibenda: nō cucurbitulę, vt ille etiam sentit. 13 methodi: si quid vero refusum & protrusum sit in spatia inania, ab attrahentibus auxilia sunt petenda: & tunc scarificationum, & cucurbitularum est vsus. Atque hoc modo res clarior euadit.

Meliorem docet curādi rationē.

Sed quoniam hæc omnia vires calidas habent, eiusdẽ vero temperaturæ opus est mordere, quando modũ excesserit, cauenda ex eis sunt vehementissime calida, ac tum præsertim cũ patiẽs locus inter summa fuerit. Neque enim paruus excitabitur dolor, si præter proprium affectum insuper mordeatur, omnisque propterea dolor fluxiones cõmouet. Quod igitur mediocrẽ caliditatem obtinet, in his sensum doloris non inuenit, atque eo amplius omni dolore vacat, si humidum extiterit.

Cum dixisset post repellẽtia medicamẽta, veniendũ esse ad digerẽtia, & in his possimus errare, docet nunc qualia & quãta illa esse oporteat, tũ ratione ipsius medicamenti, tum ipsarũ partiũ, quibus adhibentur. Sunt enim quædam partes affectę inflãmatione, in superficie corporis positę: aliæ verò, quæ sitũ habent profundiorẽ: alię pręterea sunt raræ & molles, alię vero densæ & durę: aliæ sunt cõcauæ, alię solidę: aliæ rursus, quę connexionẽ habent cũ partibus, quæ destinatę sunt ad excremẽta recipienda, & mittẽda extra corpus: aliæ verò, quę cęcos habent meatus suos: aliæ rursus, quę maximè sunt dignitatis in corpore, vel publicũ munus exercẽt, aliæ quę vilissimæ sunt, vel sibi solis seruiunt: Atque ob hæc omnia docet Gal. variãda esse resoluẽtia medicamẽta, & primũ docet, qualia suapte natura illa sint eligẽda, quod scilicet fugienda sint, quantum fieri potest, quę vehemẽter sunt calida, propterea ꝙ illa mordicationẽ moueãt, & sic dolorẽ, qui iã est in parte affecta, augeant, ex quo fluxiones rursus proritantur. Eligenda igitur esse moderate calefacientia, à quibus abest mordicatio, & dolor: talia autem maxime esse quæ cũ calore coniunctã habẽt humiditatẽ: quæ etsi, inquit validã vim non habent ad omnes inflãmationes resoluẽdas, illis certe sufficiũt, quę in superficie corporis versantur. Meritò autẽ digerẽtia cõiuncta cũ humiditate, morsu carẽt: quoniã calor ꝗ resolutionis

Resoluẽtia variãda esse pro partium conditione.

est author, cum humido retunditur, cum siccitate vero acuitur. Id apparet in flamma, & carbonibus accensis: ilud in aqua calente.

Quod si summæ quidẽ partes omni noxa caruerint, id vero quod euacuari oporteat, in penitioribus partibus fuerit, intendendus, atque augendus dispergentis medicaminis calor: cum dubitandum sit, ne priusquàm profundas attigerit partes, interim vires amittat. Neque tamen ex eo superiores partes aliquem dolorem sentient, cum omni vacent affectu. Quare nunc hæc duo simul inuitant, ad calidiorum pariter, atque acriũ medicaminum vsum, & summæ partes, quæ tolerant, & profundæ, quæ egent. Hæc igitur ex patiente particula indicatio assumebatur.

De resolutione inflãmationis profundiores partes occupantis.

Posteaquam docuit qualia oporteat esse medicamenta, quæ digerunt inflammationes superficiales, quod scilicet illa debent esse calida & humid,a nec vehementer quidem calida, ne dolor & fluxio irritentur, & quod illa sufficiunt, quæ minorem vim habent, cum pars in superficie est collocata: docet nunc qualia esse oporteat, quæ conueniunt ad resoluendas profundiores inflãmationes. Illa, inquit, debent esse vehementiora, quoniam illa postulat affectus ob situm partis, & nihil impedit quo minus illis vtamur. Nam cum pars affecta sit in profundiore loco posita, quæ imbecilliora sunt medicamẽta, ad eam peruenire non poterunt saluis suis viribus: partes verò, quæ in superficie sunt positę, & sanæ tegentes ægram, nequaquam offenduntur ab acrioribus medicamentis, sed istorum vim potius frangunt, vt solùm tantum facultatis ex eis in profundum perueniat, quãtum affectus ipse postulat. Talia igitur medicamenta non oportet esse multo humore exsoluta, nec debili

calore prędita. Hæc enim infirmius reddunt medicamẽtum, quàm casus hic postulet.

Deinceps vero si quid ad sanitatem deficiat, cõsideremus: nec enim parum aliquid deesse videtur. Affectæ partes, in quibus fluxionis superfluitas retinetur, nonnullæ raræ, laxæ & molles natura existunt, nonnullæ autem densæ, pressæ, ac duræ. Priores igitur facilè euacuantur, reliquæ autem acrioribus euacuantibus, ac præterea tenuiores partes habentibus egent, atque eo etiam magis quanto profundiorem situm habuerit. Hæc igitur tibi rursus sit indicatio altera à particulę patientis substantia.

Secundam sumit indicationem à substantia siue consistentia partis, in qua consideramus partem vnam esse raram, aliam densam, aliam mollem, aliam duram: ob hanc enim differentiam medicamenta resoluentia variari hoc loco scribit Gal. nam raræ, spongiosę, & molles inquit partes leuiora remedia postulant: densę vero, fungosę, & durę validiora. Quod quidem non probat, nec forte est facile rationem huius rei inuenire. Nam etsi rarę, spongiosę, & molles partes videntur facilius pati, quàm contrario modo affectæ: tamen vbi humores ab illis sunt euocandi, validiora videntur exigere auxilia: quippe cum tota earum partium substantia, humore imbuatur, & ob id difficile sit eas exsiccare. Quod in spongijs aqua imbutis euidenter apparet. Illę enim nec arctissima manuum compressione, nec calore ignis, nec circumuolutæ linteis calidissimis facile exsiccantur. Sic pulmo inflammatus, vel alio humido affectu irrigatus, vix vnquam aut certe difficilimè sanatur: quam difficultatem etiam ostendunt mammarum inflammationes, & alij tumores, qui sæpe nullis cedunt remedijs, vel digerentibus, vel alio quocumque modo euacuantibus. Contrà verò caro musculosa, nerui, cartilagi-

An raræ partes inflãmatæ leuiora postulẽt resoluentia densioribus.

nes & aliç partes duriores, vt paucam, & eam ferè solùm in spatia inania recipiunt excrementosam materiam: ita eandem facilè remittunt. Hoc verum quidem est validioribus esse opus remedijs digerentibus, quando affectæ partes recedunt à superficie, & illæ quç illic sunt collocatæ, duriores sunt. Nam difficilior est via per duriora, quàm mollia corpora. At hoc non facit ad rem propositam, in qua quærimus, an spongiosæ & molles partes, humore plenæ, exigant validiora remedia resoluentia, quàm quæ contrario modo affectæ. Vbi vero sola est alteratione opus, illæ quidem contentç videntur esse leuioribus auxilijs. Contraria autem videtur esse ratio in resoluentibus & euacuantibus.

Alia vero à formatione simul ac situ. Supponatur enim si ita contigerit, in hepate esse proxime dictum affectum, in angustis vasorum finibus intrusis humoribus, qui vel lenti, ac tenaces, vel crassi existant, vel superabundent. Nonne in promptu est primum crassitiem vna cum lentore, & tenacitate, cibis ac potionibus extenuantibus ad subtiliorum partium substãtiam transferri oportere? Secundo autem loco non per angustos atque inuisibiles, sed latiores meatus quicquid infestum existit, euacuandum esse. Sunt enim in hepate venæ non minus amplitudine, quàm numero excedentes. terminantur autem hæ quidem in gibbis ad venam cauam, hæ vero in cauis ad venam portam, vnde haud difficile tibi futurum, vbicunque pressi, ac stipati humores fuerint, eosdem expedite euacuare, trahendo quidem ad ventrem cum his, quæ attrahendi vim habent, medicaminibus, quicunque ex ipsis in venis

ad caua hepatis pertinentibus aceruati: ad vrinæ vero meatus promouendo per cauam venam. quicunque in venis ad eam pertinentibus sunt.

Nunc prosequitur simul duas indicationes, quarum vna sumitur à conformatione partis: alia vero à connexione cum aliis partibus, quæ à natura destinatæ sunt, ad excrementa suscipienda, & ea vacuanda extra corpus. Qua quidem in re hepar proponit affectum inflammatione, quam ab initio curandam proposuit: in quo quidem viscere euidenter ostendit curationem variari ob conformationem & connexionem partis affectæ. Nam antea ostendit in curandis inflammationibus esse opus reuulsione, euacuatione, repercussione, & tandem euacuatione à parte, & hanc fieri per resoluentia, & scarificationes, & alia præsidia quæ extrinsecus adhibentur. Quæ medendi ratio, tradit quod est commune huic malo. Verum partis conformatio & connexio, faciunt aliquando, vt reliquias inflammationum & humorum, qui aliis remediis cedere nequaquam potuerunt, alio quodam peculiari auxilio euelli possint: id quod euidentissimè ostendit hepar. cum enim ipsum nõ sit penitus solidum, sed partes concauas in se contineat, multas inquã venas, facilè in illas humor, qui in viscere continetur, recipi potest: & quoniam venæ illæ partim connectuntur cum vena porta, & partim cum caua, & hæc cum renibus, vesica connectitur: porta vero cũ intestinis coniungitur, meritò humores noxij, qui hepar infestant, vel per aluum, vel per vrinas expurgari possunt, docente hoc non situ partis, sed connexione potius. Nam hepatis situs nihil istorum ostendit, sed solũ hepar esse positum non omnino inter partes superficiales, nec inter admodum profundas: connexio vero docet simas hepatis partes connecti cum intestinis per venas portæ: gibbas vero renibus, & vesicæ coniunctas per venam cauam, & propterea has per vrinas, illas vero per deiectionem euacuari posse, & in hoc posita est tota exempli propositi vis. Quod vero scribit de exte-

nuatione humorum per alimenta, non excludit etiam medicamenta. Et mirum est, quod cum de eiusmodi extenuatione agit, solùm mentionem faciat de alimentis, quæ & in multis aliis, & præsertim in affectu proposito, tutò exhiberi nequeunt. Nam in reliquiis inflammationum quis alium, cepas, porros, aromata, vina generosa, exhibere tentabit. Tutius siquidem est oxymelitis vsu, & potionibus confectis ex plantis medicamentosis huiusmodi vitia emendare pro natura humoris, qui crassus est. Nam anteà docuimus non vnam esse naturam omnium humorum crassorum: quippe cum quidam fiant crassi ob terrenam portionem illis inexuperantem, vt humor melancholicus: alij verò fiant crassi ob concretionem, vt pituita, quæ tempore frigido, & in partibus frigidis gignitur. Alij verò per adustionem, vt bilis atra, & pituita, quæ per febres ardentes crassa conspicitur adhærere dentibus. Ac pro diuersa huiusmodi natura propria extenuantia sunt adhibenda. Quod verò scribit humores contentos in gibba hepatis parte per vrinā expurgandos esse, nulla adhibita distinctione, præsertim in crassis humoribus, de quibus hîc agit, nec medendi vsus, nec ratio probant. Nam multos & crassos humores, non solùm in ipso hepate, sed etiam in omnibus venis contentos, tutius, & promptius est euacuare per aluum.

Sed præter supradictas, alia est indicatio ab hepate ipso, veluti à venarum principio. Nam quum non tantum seipsum regere natura aptum sit, vt pleræque animalis partes, sed venis præterea virtutem largiatur, periculum imminet, ne si eius vigor madefacientibus, ac relaxantibus cataplasmatibus fuerit resolutus, & ipsum primum ad sui opus atque omnes subinde venæ eius ratione imbecilles efficiantur. Quare in eius curationibus aliqua ex adstringentibus medicamen-

tis miſcere oportet. Sed quoniam in profundo admodum loco ſitum eſt, dubitandum erit, ne adſtringentibus medicaminis vis debilitetur, niſi ab aliqua altera ſubtilium partium ſubſtantia, qualis aromatum eſt, traducatur. Melius vero fuerit, ſi & ipſum adſtringens medicamentum protinus ex aromatum genere fuerit. Nam ſi duas habuerit natura inſitas qualitates, ac poteſtates, valentius operabitur.

Aliam hic proſequitur indicationem, quæ ſumitur à dignitate & officio partis. Sunt enim quædam partes aliis digniores, eò quòd principia ſint. Aliæ rurſus publicum pro toto corpore officium exercent: aliæ priuatum. Principiorum & earum, quæ commune opus obeunt habendam eſſe rationem in euacuationibus, hic ſcribit Galenus. quod etiam decimotertio Methodi capitulo decimoquinto refért. Ait enim illic Theagenem philoſophum Cynicum laborantem inflammatione hepatis ab Attalo Methodico fuiſſe occiſum, eò quòd digerentibus medicamentis abſque admixtione adſtringentium, vſus fuiſſet. Iecur enim venarum eſſe principium hic, & in illo loco ſtatuit, & propterea non eſſe euacuandum abſque adſtrictione: quoniam aliter illius robur diſſoluitur, & venæ quoque imbecilles redduntur, & exolutæ ad munus ſuum obeundum. Qua quidem in re duo mihi videntur hic fieri errores. Nam nec hepar venarum eſt principium, vt ſuperius oſtendimus, tum multis aliis rationibus, tum his maximè, quòd à parte ſanguinea, ſpermatica nulla oriri poſſit & quòd ipſe aperte teſtetur in libro de formatione fœtus venas eſſe factas priuſquam hepar. Deinde non propterea quòd hepar principium eſt venarum, vt ille cenſet, immittitur aliqua vis alterandi in ipſas venas: quippe cum omnes naturales facultates innatæ & inſitæ ſint ex proprio temperamento ſingulis partibus, vt ipſe alibi cen-

Galeni ſententia de reſolutione cum aſtrictione miſcenda in hepate inflammato expeditur.

ſet. Poſtremò dignitas & præſtantia partis non videtur vim aliquam habere ad mutanda remedia, præſertim reſoluentia: quæ cum inſenſibiliter & paulatim euacuent, nequeunt robur alicuius partis diſſoluere. Id quidem magis timendum eſſet in ſanguinis miſſione: At ille nõ veretur in magnis febribus & inflammationibus hepatis, ſanguinem detrahere vſque ad animi defectum. Nihil fortè obſunt adſtringentia, ſi miſceantur cum purgantibus: quoniam viæ, per venas ſunt amplæ. At coniuncta cum digerentibus, non poſſunt niſi obeſſe. Exigui enim cutis & partium aliarum, quæ tegunt hepar, meatus, vel ab exigua adſtrictione occluduntur: nec huic quidem malo mederi illud fortè poteſt, quod aromata, & tenuium partium medicamenta addat, ad intromittendam adſtrictionem. Nam vt vix credi poteſt, eam vſque ad hepar penetrare: ita ſi vim ſuam emittit, omnino cutis & muſculorum meatus occludet. Stomachus, vt qui laxa conſtet, ſubſtantia, gaudet vtique aliqua adſtrictione. At hepar, quod eſt denſum, & ſolidũ, quid poteſt ex ea commodi capere? Cur enim idem non dicit eſſe faciendum, cum diſcutere volumus cerebri inflammationes? Nam ſi ſola dignitas partis & non potius ſubſtantia, adſtringens poſtulat remedium, habenda erit maximè ratio ipſius cerebri, quod dignitate omnes partes corporis antecellit. At ille in eodem libro, & alibi nulla aſtringentium facta mentione nititur per ſola digerentia reliquias inflammationum diſcutere. Neque enim (vt diximus) ex partis dignitate & officio reſolutionis ratio variari poteſt: ſiquidem in ſanguinis miſſione, & purgatione, liberè quantum abundat in hepate & vires ferunt vitales, euacuamus. Sed ſi aſtringentium aliqua habenda eſt ratio, id fit ob partis laxitatem, quæ ex aſtringentibus colligitur & roboratur. Nec me quidem mouet de Theagene hiſtoria. Nam vt pauci ex hepatis inflammatione euadunt: ita illius mors aſcribẽda non eſt relaxantibus, & digerentibus medicamentis, ſi modò ea opportunè fuerunt adhibita, declinante inquam iam morbo. Nam in aliis temporibus miſcenda quidem ſunt digerentibus aſtringentia, quoniam mix-

tus est affectus ex fluxione, & eo quod iam influxit, cui partim repellentia, partim verò digerentia conueniunt, vt idem author passim docet.

Sic igitur euacuetur, quod præter naturam in membrum confluxit, seruet autem humorum modum naturæ conuenientem. Quare & illa animaduersio à nobis in hoc est adhibenda, nec id ab humoris confluentis qualitate eiusdem membri temperies sit alterata, si pituitæ naturam tenuerit ad frigiditatem: si vero bilis ad caliditatem, vt hanc ipsam curantes intemperiem sanitati restituamus. Curabimus autem contrariam ex aduerso afferentes qualitatem, quemadmodum in intemperaturarum curationibus diximus, quantum vnumquodque calidius aut frigidius factum est, tantum refrigerantes, aut calefacientes, quare hic rursus agnoscenda est ipsius secundum naturam temperies. Nam quo pacto sciemus quantum in frigiditate ac caliditate à naturæ modo recesserit, aut quando à frigefaciendo supersedendum sit, si nos latuerit ea, quæ est secundum naturam caliditas. Ita vero & si frigidiorem affectum calefaciemus, ignorantes frigiditatis naturalis modum, neque opportune calefacere, neque in tempore à calefaciendo desistere poterimus.

Aliam videtur addere indicationem sumptam à naturali temperamento, cuius vim ostendit in curatione intemperaturæ, quæ ex inflammationibus relinqui solet. Nam qualiscumque fuerit humor, vel bonus sanguis, vel biliosus, vel pituitosus, aut melancholicus, si

diu in parte aliqua effusus manet, intemperiem induci similem humori lędenti, quam soluta inflammatione emēdare necesse est, eo modo, quo calorem & siccitatem relictam post curationem febris ardentis, vel longe refrigerante, & humectante victu in conualescentibus corrigimus: totius enim & partium affectarum eadem est in his ratio. Tollenda igitur est huiusmodi intemperies, sed eo modo, vt nihil relinquatur, eius, quod accessit præter naturam, & nihil auferatur de ea, quæ secundum naturam est. Id quod fieri exactè non poterit, inquit Galenus, nisi gradum naturalis temperaturæ ipsius partis nouerimus. Nam cum necesse sit in omni curatione redigere hominem ad naturalem suum statum, nisi hunc prænouerimus, errores contingent. Neque enim excessus quantitatem scire poterimus: quare nec intelligemus quantum & quatenus sit calefaciendum, refrigerandum, aut aliud agendum. Sed quo pacto quæso per morbos licebit deprehendere qualis esset homo, & illius partes, dum bene valerent. Nā crassissimi homines post morbos solutos, graciles & extenuati conspiciuntur, & frigidi natura, à febribus perusti conspiciuntur. Quare naturalis status, quæ possunt esse indicia, dum conualescit æger. Gal. in primo ad Glauconem huic difficultati quod potest remedium adfert. Cum inquit notos medicis homines, antequàm ægrotarent longè melius aliis sanari: propterea quòd naturalis status medico est pręcognitus, ex quo excessus morbosos & ex his remediorum quantitatem artificiosa coniectura ille metiri potest. In ignotis verò præcipit ætatem, vitę conditionem, colorem, habitudinem, pulsus, animi mores, aërem in quo degere consueuit, & alia huiusmodi esse à domesticis perdiscenda. Ex quibus, quantum fieri potest, innotescet nobis, quod singulis est naturale & proprium. Tradi tamen potest alia huius rei ratio. Vbi enim relictas à morbis intemperies remouere consilium est, à leuioribus remediis alterantibus est incipiendum: & si ea sufficiunt, in illis persistendum: alioqui progrediendum est paulatim ad maiora. Porrò intelligemus illa penitus, aut non satis sufficere ex eò, quòd videamus corpus in

melius proficere, dum vires roborantur, color restituitur, corpus crassescit, & denique quidquid in sanis esse solet, restituitur.

Sed quoniam de his satis diximus, transire iam tempus est ad ea, in quibus numerus non est secundum naturam. Cum vero duplex sit eorum differentia, quibus quidem aliqua particula deficit, his intentio est alteram efficere, subministrando naturæ, eo quo diximus paulo ante modo. At quibus superabundat, hanc resecare oportet, aut scalpello, aut igne, aut medicamine, quod vrēdi vim habet. Hæc igitur omnia sanare posibile est, at non æquè omnia generari possunt, vt in lib. de semine diximus. Quædam vero sunt, quæ etsi generari non possunt, licet tamen pro ipsis alterū efficere, quemadmodū in osse ex toto sublato, alteram substantiam in eius sede reponere à carne atque osse differentem. Est enim quæ in eius gignitur loco quædā veluti caro callosa, vel calus carnosus, & processu temporis magis ac magis ad calli duritiem transfertur, cum ab initio carnis potius imitetur naturā. Quæcumque verò parte sublata, cum neque eandem secundū speciem substātiam, neque similē efficere possumus, tertia nobis intētio quendam decorem inuenire, quemadmodum in mutilationibus.

Hæc, & sequentia capita de morbis in magnitudine & situ sunt superius dicta, cum de vitiis sanorum ageret: nec erant hoc loco repetenda iisdem sententiis, & verbis vix in aliquo mutatis. summa autem huius rei est, quod partes numero excedentes auferre oportet: ablationis

autem modum vnum docet per resecationem, & ha
fieri dicit, vel incisione, vel cauterio actuali, vel (vt v
cant) potentiali. Fiunt autem actualia cauteria calibe, a
auro ignito. Potentialia vero per medicamenta, quæ a
urendi vim habent, cuiusmodi est arsenicum, sandar
cha. Paulò inferius vero si resecatio fieri non potest, d
cit recurrendum esse ad transpositionem, vt in suffusio
nibus. In libro verò decimoquarto Methodi, capitu
decimotertio aliter rem hanc tractat. Tres enim modo
ponit ablationis eius, quod excedit. Nam si illud tot
genere præter naturam est, sui ablationem id indicat, v
in steatomatis, & atheromatis, & Myrmeciis, & Acro
chordonibus, necnon in calculo & mola mulierum, a
etiam in herniosis & columella putrefacta, & in varici
bus, in polypo, ac in dente perforato. Si verò locus ipse
affectus, est vna ex naturalibus partibus, & affectus
solus sanari non potest, cum vitio pars quoque ipsa ex-
cidenda est, sicuti in cancro fit, & omnibus vlceribus,
quæ curationem respuunt. Quòd si affectus sanari non
potest ablatione eius, quod nocet, nec pars cum affe-
ctu excidi, translatione inquit est vtendum: quod in suf-
fusione obseruamus. Verum quod scribit de sexto digi-
to, & aliis partibus naturalem habitum seruantibus, solo
numero excedentibus, resecandis, non est ita intelli-
gendum, vt illud quod exuperat, necessario amputan-
dum sit. Nam vt ex sexto digito parum, aut nihil lædi-
tur actio manus, vel pedis: ita quoque præstat naturæ
errorem fouere, quàm cum periculo excindere. Modos
ergo docet ablationis, si quis eam quærat. Pollicetur
ille quidem hoc loco omnium istorum sanationẽ: quod
intelligendum est de exterioribus vitiis, aut certè illis,
quæ ob naturam partis excisionem admittunt. Nam nec
calculos magnos à renibus, nec molam ab vtero, nec
cancros à facie, his remediis, aut alia arte euellere possu-
mus. Quid verò sentiendum sit de regeneratione par-
tium, quæ desunt, an scilicet omnes, vel quædam solum
regigni possint, & quę sit huius rei causa, superius etiam
ostendimus. Cæterum quod hic habet de parte, quę in
locum deperditæ restitui potest, nempe de callo, quod

De cauteriis aptis in partis superfluas secundas.

Quot modis superfluæ partes tolli possint

ossis vsum quocumque modo pręstat, non est quod aliquid de ea re dicamus. Illud solum quod scribit callum pro osse ex toto sublato reponi, interpretatione eget. Neque enim intelligere oportet, vbi non sint ossis partes, vtrinque, callum posse generari. nam ad calli generationem duo requiruntur, primum vt caro fiat, vt repleatur spatium factũ ex ablatione ossis, & vt caro hæc indurescat quantum fieri potest. Illud efficit caro vicina: hoc verò ossa vicina. Quare necesse est vtrinque relinqui integras ossis partes. Rectè autem Gal. hic tres modos docet ad emendanda vitia, quę ex deficientibus partibus nascuntur. Vel enim ablatam partem restituemus: vel si hoc fieri non potest, alteram illius loco, id est, quæ illius vsum præstet, efficiemus. Quod si nec id fieri posit arte aliqua, machinabimur quod imitetur naturæ opus, & decorem conciliet: quo pacto manus ferreas & argenteas coniungimus cubito, his, quibus amputata est manus, & nasos ex corio æmulante naturam carnis, nonnunquam conficimus, vt turpitudinem corporis ex mutilatione partium tegamus & emendemus, quantum fieri potest. Quanquam tamen Gale. non ex huiusmodi materia, sed ex ipsamet nostra substantia decorem comparari velle videtur. Est enim de hac re locus in cap. 18. lib. 4. Meth. vbi scribit naso, auri, labio decurtatis, decorem comparari, si diuisa vtrinque cutis mox vniatur, & agglutinetur. Ac de tota curatione morborum, quæ ex numero vitiato sunt nati, agit idem autor in 14. Meth. circa finem: quæ ab eo loco sunt petẽda, ne cogamur singula huc adferre. *Callus vbi gigni possit, aut nequeat.*

Communicat autem hoc genus totum cum eo, quod ad magnitudinem pertinet. Nam quodcunque ex eo est secũdum naturã, illi propinquum existit, id vero tantum seiunctũ est, ac separatũ, quod inter ea, quæ sunt è genere naturali, connumeratur, in quo quidẽ prima intẽtio est ablatio. Si vero hæc impossibilis exi-

ſtat, ſecunda eſt tranſlatio, quemadmodum in ſuffuſionibus.

Putant reliqui interpretes Gal. hic docere curationem morborũ qui in magnitudine cõſiſtunt: in quo quidẽ videtur errant, nam Gal. colligit eſſe opus ablatione, vel tranſpoſitione, quæ quidem ſunt remedia morborũ, qui facti ſunt ex numero excedentium. Nam magnitudo, quæ ſupra modum excreuit, non eget integra ablatione, ſed ſola diminutione, nec tranſpoſitionem quidem admittit. Comparat autem hîc Galenus morbos, qui fiũt ex multitudine, cùm his, qui fiunt ex magnitudine excedente. Nam, inquit, morbi qui ex numero partium ſecundum naturam habentium conſiſtunt, ſimiles ſunt illis, qui fiunt ex aucta magnitudine. In vtroque enim affectu quod additur corpori, eſt ex vtili ſubſtantia & ſecundum naturam. Ea verò, quæ præter naturam ſunt, & numero excedunt in corpore, vt ſuffuſio, differunt à vitiis, quæ ſunt in aucta magnitudine partium. Nam hæc ſemper fiunt ex vtili & ſecundum naturam ſubſtantiæ, vt in his apparet, qui ob pinguedinis, vel carnis exceſſum mole corporis conſtant morboſa & inutili: & ita debet intelligi hic Gal. locus, non quemadmodum, vt dixi, Acachias & alij interpretantur fieri ſcilicet duplicem morbum in magnitudine & in numero, quando aliqua pars ex ſubſtantia vtili & naturali conſtans, alicui membro additur, veluti cum ſextus ſit digitus: tunc enim duplicem fieri putant morbum, vnum in numero, alium in magnitudine, quoniam numerus partium & magnitudo totius membri pariter augentur. Eadem ratione volunt illi, cum vnus ex quinque digitis ablatus eſt, morbos etiam duos fieri, quia & numerus partium, & membri magnitudo ſimul ſunt diminuta: parem verò non eſſe rationem in his, quæ cõmittuntur ex numero rerum præter naturam habentium: tunc enim non fieri morbum in magnitudine. Quibus quidẽ repugnat primùm Gal. in lib. de differentiis morborum, vbi genere inter ſe diſtinguit morbos in numero à morbis in magnitudine. Deinde hic ſcribit communitatem

Acachiæ error.

quandam

quãdam & vicinitatem inter illos affectus esse: nõ quod duo morbi sint necessariò, vt re vera non sunt. Nam vt morbum faciat aliquid, necesse est vt ipsius ratione lædatur præter naturam actio membri, in quo vitium consideramus, Atqui nemo dicet manum, cui accreuit digitus vnus, ob magnitudinem ineptam esse factam ad apprehensionem: quot enim sunt, qui ex sex digitis confectam manum non habent æque magnã, nec æque grauem, vt illi, quibus solùm sunt quinque digiti. Quid etiã detrahitur ex magnitudine manus, quod actionẽ lædere possit, vbi etiam est vnus digitus ablatus, si digitorũ ossa, & ipsi integri digiti breuiores sint, quàm requirat manus ad suos vsus: hoc enim totum vitium ad magnitudinem pertinet, sicut illud solùm ad numerum. Absurda etiam hæc apparet opinio, ex eo quod scribunt de numero aucto ex rebus præter naturam habentibus: ex quibus credunt nunquam magnitudinem augeri posse. Nã ex magno lapide, vesicę ceruicem, præter modum augeri ratio docet: & nos aliquando renes lapidibus plenos conspeximus oui anseris magnitudinem æquasse. Id quod omnibus euidentissimè ostendit mola mulierum, quæ vltra tumorem hydropicorum ventrem attollit. Postremo id cõfirmat, quod mox scribet, morbos in magnitudine non fieri ex integris partibus additis, vel ablatis: sextus igitur digitus integer, non potest facere morbũ in magnitudine: explodenda ergo est illorũ interpretatio.

Quæcunque vero non integris partib⁹, sed partium tantummodo particulis deficiunt, aut excedunt naturæ modũ, refectio quidem, vel generatio in his, quæ deficiunt: ablatio vero & ablatio in his, quæ superabundant. Quare neque in ipsis altera intentio, neque medicaminum forma genere diuersa.

Posteaquã egit de partibus integris additis, aut ablatis, ex quibus fit morbus in numero, & remedia istorũ maiorũ docuit, nunc agit de vitiis, quę cõsistunt ex magnitudine, aucta, vel diminuta, & remedia istorum expli-

cat. Vitia inquit fiunt in magnitudine, non si integræ partes addantur, vel auferantur: sed si solum de partibus necessariis aliquid diminuatur, aut illis accrescat. Quæ verba satis refellunt prędictam interpretationem. Sunt, ergo hæc vitia, quæ fiũt in magnitudine, quando totum aut illius partes præter modum augentur, vel minuuntur, quibus dicit conuenire refectionem, vel generationem, diminutionem & abolitionem. Porrò refectio debetur, vbi solum diminuta est substantia humoralis, vel aerea & non solida, vel, vt clarius dicam, vbi aliquid non est auulsum à reliquo: quod genus mali in gracilibus & tabefactis apparet. Illi enim integras habent suas partes, sed omnes consumptas & diminutas. Propterea egent solùm optima nutritione & additione alimenti. Partes vero, quę sunt diminutę ob consumptionem, & auulsionem alicuius substantię, veluti contingit in vlceribus cauis erosa carne: illic est opus regeneratione, ex qua restituitur caro deperdita, & cum ea magnitudo partis. Sic sanè vbi magnitudo pręter modum excreuit, aliquando est opus ablatione alicuius substantiæ: aliquando vero sola diminutio malo medetur. Prioris mali & remedij, exemplum est caro supercrescens vlceribus. Illa enim vel incidenda, vel erodenda, vt æqualis magnitudo mẽbro acquiratur: pinguedinis vero & carnis moles, ex qua vniuersum corpus præter modum naturę conuenientem, tumet, diminutione sola eget. Nam inedia, frictiones asperæ, exercitatio frequens & vehemens, ablutio aquarum spontè nascentium, extenuans victus & alimenta minimum nutrientia, exiguúsque & aquosus potus, huic malo medentur, vt Galenus in libro. 14. Meth. docet. Quo loco etiam curationem explicat aliorum affectuum, qui in partibus pręter modum auctis fieri solent, cuius generis est priapismus, linguæ tumefactio. In eodem etiam libro prosequitur medendi rationem, quę conuenit atrophyę totius & singularum partiũ, nec non pręputio & labiis decurtatis, & angulis oculorum diminutis: quę quidem à nobis, qui solum communem medendi rationẽ ex operis instituto prosequimur, hoc loco

Refectio quibus debeatur.

Regeneratio substantiæ in quibus affectibus requiratur.

sunt pręteimittēda. Hoc solùm hic addendum est, quod pertinet ad explicationem istius sententię, in qua scribit, scopum & medicamentorum formam genere non differre in curatione morborum in magnitudine & numero. Nam quę numero excedunt, solùm per ablationē curari possunt: quæ verò pręter modū in magnitudinē excreuerunt, rarò per ablationē, sępius verò per diminutionē sanantur. Qua in re difficultatē facit non solùm Gal. sententia, sed etiam mala Leoniceni interpretatio, qui per ablationem & abolitionē, ea, quæ superabūdat, tollenda esse scribit. Nam ablatio & abolitio non differunt. Gal. verò per abolitionem & diminutionem hęc mala seruanda esse Græcè scribit.

Sed iam veniendum est ad reliquum salubrium causarum genus, quod ea corpora emendat quæ in situ sunt vitiata, veluti laxationes, & intestinum in scroto. Fit autem hoc ex violenta tentione, atque impulsu. Hoc vero ex dilatato ac rupto continente. Quare, & duplex sanandi modus, alter quidem ad oppositam partem ei, à qua facta est permutatio intendendo, atque impellendo: alter vero id, quod continet, firmius solidiusque reddendo. Quibus vero viis ac rationibus singula inueniri possunt, in libris de arte curandi explanauimus.

Vltimum morborum genus, vt in libro de differentiis morborum scribit hic author, non solùm vitia, quę fiunt in situ, sed etiam illa, quæ consistunt in connexione partium, continet. Nam sępè partes naturalem suum locum retinent, nec tamen secundum naturam habent, eò quode malè inter se connectantur. Id quod accidit, quādo vincula, quibus inter se coniunguntur, sunt longiora, breuiora, crassiora, tenuiora, latiora, angustiora, quàm iustum sit, aut malè figurata. Quòd si non solùm per vincula, sed etiam per coarticulationem connexio

Connexus partiū quo modo lędatur.

fit, vt in ossium mutua alligatione, vitia quoque fiunt, cũ pars, quæ aliam in se recipit, angustiorem habet concauitatem aut latiorem, quàm alterius conditio requirit: cuius etiam vitio fit, vt sæpè recipi non possit in sinu alterius, quod suscipere est aptum. Porrò in situ morbi cõtingunt, si quod in superiori loco collocari debet, in inferiore sit positum; si dextrum fiat, quod in sinistris oportebat esse collocatum, si retrocedat, quod anteriorem locum desiderat, aut longius distat, quod propinquum vult esse natura, aut iacet ad latus, quod medium locum affectat, vel foris est, quod intus naturalem habet sedem: quorum quidem causas in opere nostro de causis morborum diligentius enarrauimus, quàm hic faciat Gal. qui situm partium mutari ex violenta tensione, atque impulsu, vel ex dilatatione & ruptione cõtinentis partis scribit. Nã partes, quę in aliis continentur, exiliunt quidem à sua sede, eò quòd continentes laxantur, vel aperiuntur: at hoc fit aliquando ob continentis, aliquando verò ob contenti vitium. Qui enim pręter modum crassescunt & pinguescunt, illis quoque grauiora redduntur intestina, quibus retinendis non sufficit peritonęi tenuitas: quo in casu non sufficit, quod Gal. hoc loco scribit, firmare & solidius reddere peritonęum, sed etiã illi imponendum est naturale pondus, gracilioribus, & læuioribus redditis intestinis. Nonnunquam verò vitium ipsum nascitur ob natiuam, vel acquisitiam continentis partis imbecillitatem: qua ratione videmus sæpè herniosos patres tales filios procreare, & homines bibaces huic morbo subiectos. Nã vt alię partes, sic peritonęum ex crapula soliditatem & robur amittit. Alia vero ratione naturalis situs in his peruertitur, cum scilicet vincula, quæ contentam partem alligant, imbecilliora facta sinunt illam elabi. Nonnunquam verò nihil istorum iure reprehendi potest, sed naturę vehementior conatus: quibus rationibus, sæpe vterus mulieribus procidit, & fœtus descendit ante tempus, vinculis scilicet ipsis relaxatis, & ob imbecillitatem disruptis: vel cum mater violentius partum extrudit. Nam cum illo nonnunquã vterus prolabitur. Quinetiã externæ iniuriæ vt vulnerãtia,

In situ partium, quæ vitia cõtingant.

contundentia, distendentia sępè partes cogunt à suis cauitatibus & locis recedere. Ac vti per coarticulationem colligatio constat, & situs commodus fit, contingit hęc rumpi vitiato nunc vno, nunc alio, nunc vtroque, eo scilicet quod recipit, vel recipitur. Quæ mala cum multis modis, & ex multis causis variari possint, & diuersa quoque sit & varia partium connexio & positura, non potest curatio duobus his Gale. verbis explicari. Quilibet enim posset facilè fieri medicus, si in tot & tã variis malis sufficit dicere, esse tendendum, & impellendũ in aduersam partem, si ossa à suis locis exciderunt, & cogendũ atque firmandum, quod in eo contento locum alium concessit. Damnare solet Gale. Methodicos, quòd illi solum tradant communes indicationes, quæ vulgò etiam sunt notissimæ: cum tamen ipse in hoc opere nihil aliud ferè doceat. At dicet aliquis, hoc compendium est, rectè quidem, sed plus certè quàm oportet. Nam vel hæc attingere non deberet, aut certè diligentius explicare. Quod si quis hanc operam à nobis requirat, respondebimus nostri non esse officij, nec instituti vniuersos Hipp. lib. de Articulis, immò vniuersi corporis omnes colligationes, quæ vitiari possunt, in hunc locum trãsferre. Quod verò addit in Methodo medendi se omnium istorũ exactam curationem scripsisse, non video vbi id sit ab eo factum. Nam pauca quædam de incisione peritonæi, & inflatione intestinorum omentíque excisione habet in sexto libro: de curatione luxationum nihil. *Galeni sententia non recipitur.*

Consequens vero est vt ea omnia exequamur, quæcunque in superiori sermone dicere distulimus. Vocant autem eadem præseruatiua, est autem horum triplex secundum genus differentia. Prima quidem hominis, qui integra fruitur sanitate. Secunda vero eius, qui non integre valet. Tertia eius, qui ægrotat. Primum igitur genus ad salubrem pertinet artem, atque in duas (vt antea diximus)

diuiditur partes. Secundum vero ad præseruatiuam spectat. Tertium ad curatiuam.

Ex superiore tractatione Gale. dicere non potest sequi, vt de causis preseruatiuis hoc loco sit dicendum. Nā cum ab initio causas diuideret, nullam mentionem fecit de causis preseruatiuis, restauratiuis & quæ senibus propriè conueniunt. Non ergo harum explicatio nascitur ex principiis positis, sed ex necessitate ipsius rei, quę alioqui opus reddit imperfectum. Qui autem methodo docet, debet ab initio diuisiones proponere, quę omnia capita tractationis contineant: Sic enim perfecta agnoscitur tractatio, & omnia ex suis principiis nascuntur. Sic ergo erat dicendum, causarum quędam sunt salubres, aliæ insalubres, aliæ neutræ: & ex salubrib⁹ rursus quædā conseruantes, aliæ efficientes, aliæ preseruantes, aliæ restaurantes, aliæ senes fouentes. Sed quia hic interpretes sumus, & non authores, quid Gal. hoc loco velit, expendamus. Vult inquam agere de causis preseruatiuis, vt verba satis ostendunt. Qua quidem in re, quid præseruationis nomine sit intelligendum, primum explicat: deinde docet de qua præseruatione hic agere instituerit. Tertio loco proponit id, circa quod preseruatio versatur: postremo modos, quibus præseruatio fit, enarrat. Porrò præseruationis nomen hic vsurpat latius, quàm vnquam alibi fecerit: quippe cum illi subiiciat curationem morborum, & sanitatis conseruationem, & præseruationem à futuris malis, qua ratione vniuersam medicinam sub præseruatione comprehendit, quod, vt dixi, nusquam alibi fecit: sed in Thrasybulo, & in illo qui est de constitutione artis, hæc omnia contineri sub correctione docet. Vniuersam enim artem nostram probat vnum semper facere, nemper corrigere corporis vitia: sed ob maiorem aut minorem correctionem differentiā poni, & officia medici distingui. Nam cum sanorum vitia emendat, conseruare dicitur: Curare verò cum morbos sanat. Preseruare autem cum prohibet, ne homines in morbos labantur, tametsi vt docuimus in libro nostro de officiis medici, in hoc etiā sæpe

Galenū reuocat ad sua principia.

Præseruationis nomen

euariat. Nam eos aliquando præcauere statuit, qui (vt diximus) ab imminentibus morbis nos præseruant: aliquando vero etiam subiicit huic officio eos, qui morborum causas adimunt. Nonnunquam verò excipit ex morbis causas iam facientes morbum, & eas solas dat præseruationi, quę solum sunt in potentia ad morbũ augendum vel fouendum. Est etiam vbi scribit illos præcauere in morbis, qui non solum morborum causas abigunt, sed etiam, qui auferunt naturæ impedimẽta, vt sordem ab vlceribus. Nos autem ostendimus satius esse curationi tribuere quicquid in ægrotis fit, præseruationi verò, quæ spectant ad eos, qui periclitantur in morbos cadere. Verum etsi in alijs locis præseruationis nomen non extendit ad ea, de quibus hîc agit: tamen si quis potius rei naturam spectet, quàm distinctionem officiorum medici, inueniet ille profectò tum curationem, tum sanitatis conseruationem sub præseruatione contineri. Nam qui curat ea ratione morbos pellit, ne mors sequatur: & qui conseruat sanitatem restauratione eius, quod est dissolutum à nostro corpore, prohibet, ne corruptio antè tempus à natura constitutum sequatur. Omnes ergo, qui medici officia exercẽt, aliquid quod futurum est, præcauere student. Iam vero singulę sententiæ authoris sunt explanandæ. Quod ergo scribit primam præseruationis differentiam deberi homini, qui integra sanitate fruitur, & illam propriè pertinere ad salubrem partem, non ita intelligendum est, vt Acachias interpretatur, qui eò solum comprehendit inter eos, qui integra sanitate fruuntur, qui natiuam habent sanitatem: nam siue natiuam, siue arte partam sanitatem quis habeat, nihil refert, dummodo pullulantes in se causas morborum non sentiat. Qui enim sæpius morbis laborarunt, & sanitati sunt restituti, natiuam eam non habent sanitatem, non tamen excluduntur à conseruatione sanitatis. Per eos verò, qui non integrè valent, etiam non intelligit, qui insalubriter degunt, etsi illi pessimam habent sanitatem: nam & hi postulant suã conseruationem. Sed si ab eo statu iam distracti fuerint, & aliquid insolitum sentiant, quod imminẽtes morbos

Curare quid ex authore.

Quid præseruare.

Quomodo sub præseruatione cõtineri possit curatio & cõseruatio.

Cõseruatiõi quæ subiiciantur.

Acachiæ lapsus.

Qui verè præseruationi subiciantur.

præsagiat, vt insolitam vigiliam, somnum, nauseam, vel aliquid huiusmodi, quod inter indicia futuri morbi antea Gal. enumerauit. Hi inquam dicuntur non integrè valere, & propriè dictæ pręseruationi subijci. Porrò quod dicit ad salubrem attinere partem, perinde intelligendum est, ac si dicat ad conseruantem: nam causæ curantes, & pręseruantes salubres sunt, vt antea docuit, sed hic, vt diximus, propriè salubris artis nomine capit solùm conseruantem medicinę partem: quo modo etiã libros de sanitate conseruanda inscripsit libros de salubribus. Rectè autem illud quoque scribit, partem salubrem diuidi in duas partes. Nam anteà docuit eos, qui perfectam sanitatem obtinent, & illos, qui ab ea aliquãtum deflectunt, ei parti subijci.

Hoc autem vniuersum genus circa humores præcipuè negotiatur, quos neque lentos esse oportet, neque crassos, neque aquosos, neque plurimos, neque vehemẽter calidos, aut frigidos, neque mordaces, neque putredini obnoxios, neque veneni naturæ affines.

Nunc docet id, circa quod versatur præseruatiua medicinæ pars, siue cui rei causæ pręseruantes adhiberi debeant, & dicit potissimũ esse humores: hos enim oportere esse moderatos in qualitatibus omnibus, & in quãtitate: qua quidem in re duo discutienda veniunt, quorum primum est, an solùm vel maximè circa humores nostri corporis hæc pars versetur: alterũ an ad eam partem spectet efficere, vt humores rectè se habeant: in qualitate, & quantitate. De primo dubio illud dicendum est, quod habet Gal. in libro primo de sanitate tuenda, vbi quærit an pertineat ad medicum sanitatis custodem, curam & rationem habere omnium causarum, quæ nos lędere possunt, & respondet quod etiam superius docuit, quod illa, quæ rarò & casu nos offendere possunt, vt vulnerantia contundentia, ruinę domus, & alia similia nostræ facultati minimè subijciuntur: sed illa solùm, quę necessariò nos afficiunt, vt aër, ci-

An pars præseruatiua solũ versetur circa humores.

us, potus, somnus, vigilia, motus, quies, excreta, & retē
, & animi passiones: his enim medicus modum præscri-
ere potest, vt prosint & non obsint corpori. Itaque si
edicus in sanitatis conseruatione, & curatione etiam
orborum, harum rerum curam habet: cur etiam cum
m obsunt, & minantur morbum, non requirent præ-
ruationem, quæ ablatis ipsorum vitijs, & malis, quæ
ipsis iam nata sunt in corpore, prohibeat morbos iā
ullulantes emergere? Demus (si ita placet) hominem
ersari in aëre Australi, ex quo fluxiones motæ iam sint
d pectus, quę tamen minentur morbum, an præserua-
onis ratio non est in eo maximè posita, vt æger alio
ëre vtatur. Sic si venus, aut labor, vel animi affectus, aut
omnus, vel vigilia portendunt morbos ob suos exces-
us, pręcipua cura adhibenda est in mitigatione eius,
uod exuperat: & si quid in corpore molliendum est,
otius circa temperiem laborandum, quàm in ipsis hu-
oribus. Nam huiusmodi causæ temperiem prius mu-
nt, quàm humores. Nec hi quidem mutari possunt, nisi
utata tēperie corporis. Cur ergo nō dixit præseruatiuā
edicinæ partem hoc sibi proponere debere, vt omnes
mergētes excessus, pręsertim qui fiunt in ipsa temperie,
quibus alij nascūtur, corrigamus. Pręterea pręseruatio-
subijcit eos, qui à cane rabido sunt vulnerati, aut vene
m sumpserunt, quod paulatim corpus corrumpit: qui
ofectò leuissimū, aut nullū sentiēt auxilium, si humo-
s reddiderimus moderatos in qualitate, & quantitate:
uadunt enim hæc mala solidas corporis partes. Quare
æcipua, vel etiā tota prouidētia in eo posita esse debet,
virus extrahamus à corpore, vel in ipso corpore extin-
amus per propria remedia. Igitur pręseruandi ratio nō
lū humores, sed omnes causas, quæ hominē à sanitate
a iam distraxerūt, & agere pergunt, tandémque morbū
rient, nisi emēdentur, sibi proponere debet. Illud verò
od scribit ad pręseruationem pertinere, efficere vt hu-
ores mediocriter habeant in omnibus qualitatibus, &
quātitate, non etiam mihi rectè dictum videtur. Nam *An ad præ*
i curam habet, vt humores rectè sint affecti, sanitatis *seruatiuam*
t custos, exercetque medicinæ partem conseruatri- *vel conser-*

uatiuā partem pertineat vitia humorum corrigere.

cem, & non propriè dictam præseruatricem, cuius officium non est omnia conseruare mediocria, sed emendādi, quæ iam sunt facta immoderata, & ob id minantur morbum: Illius ergo officium est, si humores iam facti sint lenti, & crassi, aut multi, vel calidi, aut frigidi, vel mordaces, aut putredinis semina quædam iam conceperint, aut eam naturam induerint, quę apta sit ad pestilentes morbos procreandos, vt hæc vitia corrigat, per ea præsidia, quę media sunt inter conseruatiua, & curatiua, sicut ipsa pars medicinæ pręseruatiua media est inter cōseruatiuam & curatiuam. Nam in hac, quia morbus iam adest, solis contrarijs vtimur: in illa, quia omnia habent secundum naturam, & moderatè, solùm adhibemus similia. In pæseruatiua verò parte, propterea quòd aliquid est adhuc secundum naturam: aliud verò pręter naturam, miscenda sunt ex his auxilia, ne desit quod proprium est singulis affectionibus. Cæterum non recenset Gal. omnia vitia, quę solent esse in humoribus. Vitium enim est, non minus si deficiant, quàm si exuperent, & si sicciores, aut humidiores sint, aut obtusi etiam plusquam oportet. Porrò tuebimur humores à putredine, aut ab illa vindicabimus, si loca in quibus continentur, libere transpirabunt. Quos verò appellet pestilentes humores, hic non explicat, nec illi rectè interpretantur, qui eos huius generis esse putant, quos malignos vocamus, qualis est bilis porracea, isatodes, æruginosa & atra. Nam morbi ex his humoribus, maligni quidem procreantur, sed pestes non magis ex his, quàm ex alijs: quandoquidem veræ pestes pari facilitate inuadunt eos, qui bonos habent humores, vt alios, qui malos, & iuuenes vt senes. Ac sæpe visum est tutiores ab hac contagione fuisse, qui malo corporis habitu pręditi erāt: sanguineos verò & temperatos inter omnes perijsse. Nam cum pestis non occidat ob qualitates manifestas, sed ob formam quandam nobis occultam, quam Gal. vocare solet totam rei substantiam, illi sanè meritò à peste facilius corripiuntur, qui analogiam habent cum ea forma maligna. Propterea videmus aliquando hoc genus morbi solum homines in-

Vitia humorum non solum in qualitatibus & excessu esse posita.

Pestilentes humores, quid dicātur.

Pestes non esse propriæ alicuiustemperaturæ.

...dere : aliquando solas pecudes, aliquando vero alias ...ecies animalis, alijs intactis, quę aptè non sunt ad eam ...rmam recipiēdam. Quod si ex humorum qualitate, & ...antitate penderet hoc vitium, omnia vtique animalia ... quibus esset idem excessus, aut similes qualitates hu...orum, inuaderet. Propterea quòd scribit Gal. in primo ...: differentijs febrium, illos potissimum à peste tutos ...ore, qui exsiccauerint corpus, atque à noxijs humori...us expurgauerint. id contra nostras pestes nullius puto ...se momenti : quoniam non pendent à magna humo...um abundantia, vel cacochymia, quales fuerunt pestes, ...æ Hipp. & Gal. tēpore visæ sunt. Nam vt Gal. refert, ...ceribus putridis scatebāt, quia laborabāt, adeò vt inte...æ partes ex putredine à reliquis caderēt: ex nostris ve...o pestilentijs, nihil tale visū est, sed bubones solū exci...ntur. propterea bolus Armenus, quod illis fuit maxi...o præsidio, nobis nihil prodest: vt nec alia, quæ ob sic...tatem morbis medētur, sed theriaca potius & alia, quæ ...duersus venena sunt conscripta antidota prosunt. Ver...um autem, δηλητηρίους, humores vertit Leonicenus ve...eni naturę affines, Acachias verò pestilētes, sed hic ma.... Nam verbum Gręcum venenosos, & perniciosos hu...ores significat: vtranque autem versionem interpreta... sumus : nec propterea aliquid absurdi ex mala versio...e sequitur.

Galeni sententia de præseruatione à peste non recipitur.

Nam vbi aucti fuerint, generant morbos: augētur vero nonnunquam eadem ex causa quæ ab initio generauit. Illud autem plerunque accidit, vt sua alteratione inficiant eos, qui sunt in corpore humores.

Cum dixisset in præseruatione studendum maximè es...e, vt humores restè sint affecti in qualitate, & quantita...: & substantia, nunc reddit rationem, cur tales opor...eat esse: nam inquit, si aucti plus quā corporis sana con...itio postulat, fuerint, morbi fient: quòd si malā habue...int qualitatem, aut substantiā, tunc etiā morbos excita...unt infectis alijs humoribus, qui sunt in corpore. Vno

modo ita interpretari poteſt ſubobſcura hęc Gal. ſententia. Alio modo cum dixiſſet humores oportere eſſe ſine vitio, ſubiungit, quòd vbi vitiũ adeſt, vereri nos oportere morbos, ſi huiuſmodi humores vitiati augeantur: quæ verò ſequuntur, duos modos explicant, quibus cõtingit malos hos humores augeri. Vnus eſt per generationem aliorum humorum, qui illos augent, qui ſibi ſunt ſimiles in corpore: alius autem eſt, cum nullus quidem alius humor malus malo additur, ſed cum malus, qui in corpore eſt, bonos alterat, inficit, & in malam ſuam naturam trahit, & mutat. Atque huic interpretationi verba authoris fauent, ſi quis diligenter animaduertat illius verba. Cæterum explodenda eſt Acachiæ interpretatio. Ait enim ille augeri malos eos humores aliquando ab ea cauſa, quæ primum eos genuit: aliquando verò victus ratione, & cauſas generantes explicat, vnam dicens eſſe materiam, nempe cibum & potum, alteram efficientem, nempe ſanguificam facultatem, quæ eſt in hepate, & venis. Nam ſi cauſa generans vna eſt materia, cibus inquam & potus, quid relinquetur rationi victus, quam dicit aliam eſſe cauſam? Victus enim cibo & potu maximè perficitur. Prætereà quod ſcribit, aliquando verè à cibis corporis humores in ſuam naturam mntantibus, addit ex ſuo, non vertit ex Gręco, vbi ciborum nulla ſit mentio. Igitur ſenſus ille verus eſt, quem diximus, augeri inquam malos humores, vel per acceſſionem nouæ materiæ, quæ ſimilem humorem gignit: vel quod illi, qui iam geniti ſunt ex aliis qui in corpore ſunt, ſibi ſimiles molliantur. Porrò cauſæ, quæ primo generarunt humores noxios, pertinent vel ad malam materiam, vel ad vitiata agentia, vel ad vtrunque. Nã mali cibi & potiones, etiamſi facultas concoctrix, cuius officium eſt generare humores, rectè habet, vitioſos humores procreabunt & augebunt, ſi perſeuerabunt. Sic etiam vbi corporis temperies eſt corrupta, effugere non poſſumus malorum humorum generationem per aliquod tempus, tametſi alimenta ſunt optimi ſucci. Nam corporis vitia non niſi longo tempore per alimenta emendari poſſunt, propterea quod illa amica ſunt, & planè ſimilia,

Acachiæ error detegitur.

Vitia humorum, & corporis per alimenta tardè emendari.

...certè qualitates non habent, quæ vim magnam ha... ...nt tollendi id, quod præter naturam est, proinde a... ...auxiliis pugnandum est, quæ ex parte curatiua po... ...mum sumuntur, quæ statim author his verbis sub... ...git.

...entio vero, & horum sanationis duplex exi... ...tit, alteratio & euacuatio.

... Meritò Gal. cum dixisset vitiosos humores auctos ...erare morbos, subiūgit nunc quibus remediis ea vi... ...sint emendanda, & præcauendi morbi. Sunt, inquit, ... remedia alteratio & euacuatio: & rectè quidem ... hæc remedia proponit esse necessaria. Nam sola al...atio nō sufficit, vbi iam talium humorum magna est ...ndantia, vt hîc proponitur: nec sola euacuatio sana... ...otest. Nam vitiatæ qualitates, quæ inductæ sunt à ...ruptis humoribus in totam massam humorum, & in ...poris partes, elui non possunt, nisi per cōtrarias qua...tes. Quare partim euacuandum, partim verò alterā...n, tum per medicamenta, tum per alimenta medica...ntosa: quæ vim habeant temperandi, & reponendi ...liorem substantiam.

...terantur igitur, vel ab ipso corpore conco...cti, aut ab aliquibus aliis facultatibus, quæ vim medicamentosam habent: è quorum numero sunt ea, quæ exitialium ferarum venenis aduersantur, ac præterea pharmaca, quæ venena appellantur, transmutant.

Cum dixisset Galen. aduersus noxios humores au...s pugnandum esse alteratione, & euacuatione, docet ...c alterationis modos, quos dicit duos esse, vnum per ...ncoctionem, quæ fit à corpore, in quo eiusmodi sunt ...mores: alterum qui fit per medicamenta. Non expli... ...autem an omnes per concoctionem emendari pos...t, vel quidam duntaxat: nec etiam an medicamenta ...ssint omnia vitia, quæ sunt in humoribus, emendare, ...quædam solùm. Ratio quidem docet non omnia ab ...nibus, sed singula à singulis præstari. Igitur conco-

Alterationes quæ possunt emendare humores qualitate vitiatos.

ctio illos corriget, vt antea ostendimus, qui sunt cr[illegible] tales autem sunt, qui sunt dissimiles. Nam concoc[illegible] per assimilationem fit. Quòd si materia, quæ assimil[illegible] da & concoquenda est, apta sit ad nutritionem, vt v[illegible] uersa humorum massa, aut cibi assumpti, concoctio t[illegible] dit ad perfectam assimilationem in qualitatibus om[illegible] bus & substantia, & illa tendit ad nutritionem. At si i[illegible] pta sit ad nutritionem materia, nisi à putredine sit [illegible] tiata, per concoctionem non emendatur. Id quod eti[illegible] anteà demonstrauimus. Non ergo lenti, vel crassi, [illegible] frigidi, aut calidi, aut mordaces, & venenosi humores [illegible] vera concoctione emendantur: sed si humores, qui pr[illegible] priè concoquuntur, his qualitatibus præditi, cum cru[illegible] tate inueniantur, aliquando augetur, aliquando minu[illegible] tur illorum vitium. Nam concoctio crassitiem & visc[illegible] tudinem quandam rebus omnibus inducit: proprie erg[illegible] requirit crassus humor auxilia per contraria, nempe e[illegible] tenuãtia, & tenuis per incrassantia. propterea rectè Ga[illegible] subiungit alium modum, qui fit à medicamentis mut[illegible] tibus. Intelligere autem debemus mutationem fieri a[illegible] illis, vel per solas qualitates, vel per formam, siue, vt ill[illegible] dicere solet, per totam substantiam, qualia sunt quæ su[illegible] currunt his, qui demorsi sunt à cane rabido, viperis, & a[illegible] liis venenatis animalibus: & quæ medentur venenis as[illegible] sumptis, nos putrefacientibus, aut erodentibus: quæ et[illegible] communia quædam habent præsidia, cuiusmodi est the[illegible] riaca, Mithridatum dictum: tamen satius est per propria singulis venenis antidota succurrere: de quibus Diosco- rides in suo opere diligenter scripsit, cui alij recentiores sua experimenta, & remedia fœlicissimè addiderunt.

Concoctio quæ vitia humorum emendare poßit.

Euacuantur autem satis calidis medicaminibus & purgationibus, & clysteribus, & sudoribus & vomitionibus. Eæ igitur sunt communes euacuationes: propriæ autem ex locis in quibus coacervantur, assumuntur, vt in libris de salubribus ostendimus, tertio præsertim ac quarto, in quibus de lassitudinibus

egimus, ac reliquis dispositionibus, quæ lassitudini natura proximæ sunt. Promptius enim euacuantur per ventrem, quæcunque in primis venis continentur superfluitates. Quæ autem in his, quæ in hepate sunt, per vrinæ meatus. At quæ in toto corpore, per sudorem: sicuti quæ in capite, vel per palatum, vel per nares, vel per vtrunque: quæ vero sunt in spatiis pectoris laxioribus, per guttur simul cum tussi: quæ in renibus sunt, vel vesica, per vrinam.

Cum dixisset noxios humores, circa quos versatur præseruatio, emendari per alterationem, vel euacuationem, docueritque modos, per quos alteratio fieri potest, nunc explicat ea, per quæ facienda est euacuatio, & primùm ponit inter illa medicamenta admodum calefacientia, de quibus non scribit, an illa velit extrinsecus admoueri, vel in corpus assumi. quoniam verò purgantium posteà mentionem facit, videtur solùm intelligere extrinsecus adhibita. Sed qualia quæso, & quæ admoueri possunt ad malos humores educendos, præter balnea sulphurea, aut ex aliis rebus actu callentia. Verum hæc solam multitudinem humorum, & non corruptionem, quæ in ipsis est euacuare possunt. Emplastra autẽ, vnctiones propria sunt auxilia humorum, qui partem aliquam solùm occuparunt, non autem omnium humorum, qui in vasis continentur, de quibus potissimum hîc intelligere videtur. proponit ergo à calefacientibus malorum humorum euacuationes fieri, nec interim docet, aut docere potest, ex quo genere rerum hæc sumi debeant, & quis sit illorum vsus. Cæterum medicamentis purgari corpus, per aluum, vrinas, vomitum, certum est. Verum cum postea vomitionum, & expurgationis per vrinam separatim mentionem faciat, non videtur aliud purgationum nomine intelligere, quàm eam, quæ fit per deiectionem factam ab assumptis medicamentis.

Clysteres intestina, & venas meseraïcas videntur fœliciter euacuare: altiores verò partes & vasa vix expurgare possunt. Porrò sudores potissimum euacuant partes, quæ sunt in habitu corporis: tamen per quandam consequentiam, si perseuerant, vniuersum etiam corpus exhauriunt: quemadmodum, & vomitiones primùm ventriculum exonerant, postea verò etiam vasa totius corporis, si medicamenta ad ventriculum alliciant humores, vt facit elleborus albus, vel facultas expultrix suos motos vrgeat ad eandem partem, sicut contingit cum crises per vomitum fiunt. Cæterum omisit sanguinis missionem non sine ratione, quia remedia quærit humorum, qui qualitate potius, quàm quantitate obsunt. Illi enim potissimum, & frequentius solent morbos inferre, quorum præseruatio hic tractatur. Sunt hę, inquit, euacuationes communes, quas aliis locis solet appellare vniuersales, eò quòd vniuersum corpus euacuent & ad multas partes pertineant. Proprias autem alias dicit esse euacuationes, quasi dicat locales, quia solùm ea loca euacuant, quibus adhibentur medicamenta: cuiusmodi sunt frictiones, & vnctiones, quæ materiam circa cutem & musculos contentam educunt, & hæc solent esse remedia lassitudinum, & quarti illius affectus, quē in libris de sanitate tuenda proximum lassitudini esse scribit. Localem quoque euacuationem esse dicit eam, quæ fit per ventrem, quoniam propriè euacuat, quæ in primis venis continentur: necnon eā, quæ fit per vrinā, quoniam hepar eo modo euacuatur: eiusdem generis est, quæ educit contenta in toto corpore. quippe cū totius corporis nomine non intelligat nisi musculosum genus. Rectè verò illud dixit, ea, quæ in spatiis laxioribus pectoris continentur, per tussim expurgari. nam quę conclusa sunt in musculis, & non resudant in cauitatem thoracis, & posteà non recipiuntur in substantiam pulmonis, & ab illa in asperas arterias, eo modo non euacuantur, sed per cutem sensibiliter vel insensibiliter. At euacuari per vrinam, quæ in vesica, vel renibus sunt, omnes sine præceptis nouerunt.

At

At attrahendi ex omni loco ad oppositas partes, communis indicatio est, ad quam maximè distantia: deriuati verò ad vicina.

Quæ hic scribit de deriuatione & reuulsione, non videntur cohærere cum præcedentibus. Nam proposuit solùm humorum vitia, quibus etiã propria & communia remedia exhibuit. Reuulsio autem, & deriuatio non ipsorum humorum auxilia sunt, sed motus ipsius humoris, id est fluxionum. Igitur intelligendum est Galen. antea docuisse loca apta ad euacuandos humores, qui partem aliquam iam occupant: nunc verò innuere, quid etiam faciendum sit contra impetum, & fluxiones ipsorum: aítque vtendum esse vel reuulsione, quam dicit fieri ad distantissima, vel deriuatione ad propinqua. Quam sententiam Acachias euertit, cum perpetuò veram eam non esse scribat. Nam tunc ad propinqua faciendam esse reuulsionem credit, cum excretrix facultas vehementer est concitata, & morbus magnus est, celer remedium efflagitans, & humor cum graui periculo in affectam partem influit: quòd si affectus sit exiguus, nec celerem curationem exposcat, nullúmque periculum ex fluxione timeatur, ad longinquum retrahere, inquit, oportet, vt in humorum fluxione, quæ fit ad genu. Quæ verba erroribus multis sunt plena: quod cum ostendere non possim, nisi ex propriis huius rei principiis, altius tractationem hanc exordiri cogor: ita tamen, vt solùm capita attingere velim: nam pleniorem de eadem materia enarrationem, habui in commentario illius Aphorismi, in quo scribit Hipp. Quò natura vergit, per loca conferentia eò ducere oportet. Ac quoniam totius huius tractationis summa, ferè posita est in recta intelligentia certorum nominum, quibus vtimur in euacuationibus, & sistentis fluxionibus humorum, ideò illa prius profero. Sunt autem hæc. Euacuatio simpliciter, euacuatio à parte vel à toto. Euacuatio partis vel totius. Euacuatio cum auersione, reuulsione, vel deriuatione. Est por-

Acachiæ opinio de reuulsione vt maximè erronea cõfutatur.

Euacuatio simpliciter quid.

rò euacuatio simpliciter, quæ humorem educit à corpore, non habita ratione vel totius, aut alicuius partis peculiariter affectæ: veluti cum plethoram minuimus inedia, exercitatione, vel alio remedio æqualiter euacuante: aut cum in cacochimia purgationem adhibemus, vt corpus posteà melius habeat, à futurísque malis præseruetur. Vacuatio verò à parte, vel à toto illa dicitur esse, quæ fit per localia remedia: cuiusmodi sunt vnctiones, balnea, fomenta, scarificationes, & cætera huius generis, quæ extrinsecus admouentur. Euacuatio verò partis, aut totius, non solùm per auxilia prædicta, sed etiam per alia vniuersa, quæ possunt humorem, vel vaporem, aut aliud quidpiam in parte aliqua, vel in multis contentum educere, perficitur: veluti si in vẽtriculo pleno humore, aut vapore, adhibeas aliquid per os, & aliud extrinsecus admoueas, quod vim habeat euacuãdi: eam quidem partem euacuabis, non tamen à parte dicetur fieri euacuatio, nisi fiat per extrinseca remedia, quæ & localia medici solent vocare, cum præcipiunt non esse prius euacuandum à parte, siue localia remedia admouenda, quàm vniuersum corpus fuerit euacuatum. Cæterum auersionem genus facit Gal. in quarto lib. Meth. ad reuulsionem & deriuationem, & commune statuit esse remedium aduersus omnes fluxiones. Porrò vt hæc nullo negotio intelliguntur: ita non est facilè definire quid sit reuulsio, & deriuatio, cuíque humori, & quibus affectibus illæ conueniant, & quas conditiones in reuulsione, & deriuatione obseruare sit necesse. Nam cum verbum Græcum ἀντίσπασις, significet attractionem ad contrarium, magna controuersia est, an debeamus intelligere contrarij nomine, contrariam partem ei, quæ laborat, an potius contrarium motum humoris. Gal. enim hoc loco & in 13. Meth. & passim alibi illis fauet, qui intelligunt reuulsionem faciendam esse ad partem oppositam, secundum proprias oppositiones, veluti si dextra pars fluxione laborat, ad sinistra reuellendum esse præcipit, si superior afficitur, reuulsio fit per inferiores: si exterior læditur, reuellendum est ad interiora, sic de aliis

Euacuatio à toto vel à parte quid.

Euacuatio partis vel totius quid.

Auersio quid.

oppositionibus intelligendũ. Contrariã etiam opinionẽ Gal. fouet, cum scribit fluxiones humorũ esse ad suã originẽ reuellẽdas. Sic enim sisti illarum impetũ. Atqui non solũ remotissimæ partes, sed etiam propinquissimę sunt, quæ fluxiones mittũt: veluti cũ caput salsos humores demittit in pulmonẽ, illũque exulcerat, cui quidem malo succurrit Gal. in lib. 5. Meth. Thlapsiæ, & aliorum acriũ medicamentorum admotione capiti, vt scilicet reuellatur ad ipsam originem fluxio. Eodẽ pacto cũ à digito aliquo pedis, aura ascendit ad caput, & comitialem morbũ cõmittit, vt sæpè visum est, remedia quæ alteri cruri adhibentur, nihil conferunt ad reuulsionem, quia fluxionis origo in eo non est: nec etiam prosunt venæ sectiones, quæ fiunt in brachio opposito in latere affecto, vt in pleuritide, quia fluxio à sinistra parte in dextrã, aut ab hac in illam non fit, sed dextræ in dextras, sinistræ verò in sinistras sese exonerant, ob rectitudinẽ, & cõmunitatẽ venarũ, de qua postea agemus. Ac quomodo quæso remedia, quæ nõ attingunt fluentes humores, illos sistere possunt. Qua ratione Galen. scribit in 2. ad Glauc. cũ humores fluunt ad genu ad fluxionem sistendam, secandã esse venã in cubito eiusdẽ lateris, & nõ in cubito vel crure opposito: quoniam sciebat ex his, non excitatas esse fluxiones, sed à superioribus partibus eiusdem lateris. Igitur spectanda est fluxionis origo. Si enim vniuersæ partes mittunt, veluti cum ex cursu, & labore assurgunt humores, & vapores ad caput, ad pedes optima fit reuulsio. Sic enim frangimus impetum omnium partium, quæ mittere ad caput aliquid possunt. Eodem modo cum ad crura descendunt humores, quæ capiti & brachiis adhibentur, attrahentia præsidia, maximè reuellunt. Cum verò fluxionum causę non vniuersum corpus commouent, sed eas solum partes, quæ proximè sunt coniunctæ per vasa cum illis, in quas decumbunt humores, tunc remedia reuellentia sunt, quæ vel ipsi parti mittenti, aut illi maximè vicinæ admouentur: Sic sanè cum pleuritides, aut peripneumoniæ nascuntur, vt omnes ferè fiunt, refrigerato aut excalefa-

An Reuulsio sit retractio ad contrariã partẽ vel contrariũ motum humoris disputatio.

In reuulsione spectãdã esse originem fluxionũ magisque oppositionem partium.

Pleuritides facientes humores à quibus partibus mittantur.

Hippocratis dictũ explicatur de sectione venæ in pleuritide dolore ascẽdente.

cto capite,& ita repulsis aut liquatis humoribus,& decurrentibus per venas, ceruicis & musculorum pectoris, tandémque firmatis iuxta membranam costas succingentem, venam secamus in cubito eiusdem lateris, quoniam ab alio nihil influit: nec per venam cauam, aut eam,quæ dicitur sine pari, vt hactenus alij crediderunt,fluunt humores, qui pleuritides pariunt: de qua re fortè postea etiam plura dicemus. Nunc verò illud tanquam firmum,& stabile præceptum ponatur, fluxiones reuellendas esse ad suam originem, nisi quid obsit: de qua re pariter inferius scribemus.Nec obstat quod scribitur ab Hipp.venam secandam esse in cubito,cum dolor ascendit affecto latere:putant enim qui ita sentiunt, eundem motum fieri à sectione venæ, & fluxione quæ inflammationem parit.Sed in eo error est: nam humor, qui inflammationem facit, à supernis partibus descendit à capite per venas ceruicis,& musculorum pectoris: ac secta vena in cubito,per eadem vasa, eadem materia ascendit:contrarij ergo sunt motus.Sic etiam in angina cum mittitur sanguis ex vena cubiti,non sequimur eundem motum,qui scilicet deorsum fit, etsi cubitus in loco decliuiore quàm sit pars affecta,est positus.Nam vena humeralis, & ea quæ in musculos gutturis fertur,nascuntur ab eadem diuisione, quæ fit in ceruice. quapropter,cum vena secatur humeraria, sanguis fluens ad eos musculos,prius ascendit ad communem locum diuisionis, atque ita reuulsio fit, posteà verò descendit in venam humeri, & per eam fit euacuatio. Cum verò Galen. renibus inflammatis iubet secari posse venam in cubito,aut in cruribus, non ideo confunditur præceptum de reuulsione ad contrarium motum humoris, propterea, quòd ad renes fluere possunt per venam cauam à superioribus, & inferioribus partibus: & quoniam probabilius est à superioribus potius demitti humores, nimirum, quod facilius illi descendant, quàm ascendant,& plures sint superpositæ, quàm subiectæ renibus partes.Itaque Galenus præcipit in recenti affectu potius secandam esse venam in cubito, quàm in cruri-

bus: aliter verò faciendum, cum malum est inueteratum. In hoc enim casu ad id euacuandum, quod in parte affecta aut vicinis est receptum, accommodiores sunt venæ in cruribus, vt viciniores: ad fluxionem verò sistendam aptiores sunt venæ cubiti. Ergo in omni reuulsione debemus ad contrarium motum fluxionis retrahere, & ad ipsam originem, vel ad partem origini proximam, quod Curtius rectè tradidit: sed in tractatione non seruat, vt pote, qui dicat dolorem, & inflammationem quæ occupat superiores costas, fieri cum humor ascendit: eosdem verò descendere, cum inferiores costæ laborant. Nam si in hoc casu purgatio adhibenda est, quæ deorsum trahit humores, & in illo sanguis mittendus est ex cubito, fluxionis motum vtique sequemur. Nos verò hæc incommoda euitamus, vt qui nouimus omnes thoracis partes, quæ inflammatione corripiuntur, affici ab humoribus descendentibus per superiores venas, & propterea purgationem parum, aut nihil conferre ad sistendas eas fluxiones: quod experientia sæpè docuit: aut si aliquid iuuat, hoc facit, quòd corpore vniuerso, & vicinis affectæ partibus quocunque modo exoneratis, natura fluentes humores facilius postea retinet, & dissipat. Nunc verò de conditionibus obseruandis in reuulsione est agendum, prius tamen notandum est duplicem esse reuulsionem: vnam, quæ simpliciter, aliam quæ localis reuulsio nuncupatur. Illa in eadem parte fit in situ opposito, veluti cum dolente fronte cucurbitulas occipiti admouemus, aut cum in angina attrahentia medicamenta ceruici adhibenda esse Galen. præcipit ad reuulsionem: simpliciter autem dictam reuulsionem iubet Gal. faciendam esse ad oppositas partes, & per illas intelligit distantissimas ab ea quæ afficitur, vt videre est non solum in hoc loco, sed etiam in 13. Meth. & passim alibi, vbi de reuulsione, & inflammationis curatione agit, quæ sententia verissima quidem est: perperam tamen à Curtio in lib. quem inscripsit de venæ sectione in pleuritide, & ab Acachia in commentario huius loci Galen. intellecta: volunt enim illi id intelligendum esse in inflammationibus partium

Reuulsio duplex.

Reuulsionē simpliciter dictam ad distantissima faciendam esse, in quo Curtij, & Acachiæ mala interpretatio reprobatur.

ignobilium. Vel in leui affectu, vel eo qui celerem curationem non expostulat, nullúmque ex eo periculum imminet. Cum verò excretrix facultas vehementer est concitata, id est validæ fiunt fluxiones, estque morbus magnus, celer remedium efflagitans, & humor cum graui periculo in affectam partem influit, tunc reuellendum esse ad propinqua. Hæc sunt illorum verba, quæ nituntur confirmare aliis argumentis. Aiunt. n. in hoc casu dolores excitari vehementes: quorum causa scribit Hipp. in Epidemiis proximum ventrem esse aperiendū: medendum enim esse inter alia mala celerrimè dolori, vt qui vires destruat, & fluxiones irritet & augeat: Atque id fieri nō posse, nisi per proximam viam humori replēti & distendenti partem affectā aut certè per venas, quæ in ea sunt, retrocessus & via pateat. Ac cum alij adferūt ex Gal. authoritate reuellendum esse ad partes maximè oppositas, respondent vno modo vt diximus id intelligēdum esse in leuiore affectu partium ignobilium: alio verò id verum esse in præseruatione, non autem in curatione, dum iā morbi generari incipiunt. Præterea contra eam sententiam Gal. qua præcipit in principio inflāmationum primo studendum esse, vt illa sistatur, deinde veniendum esse ad ablationem humoris, qui in partem iam influxit, respondent, nos scire non posse originem fluxionum, & duplicem esse fluentem materiam, vnam quæ in venis partis affectæ continetur, & ob dolorem continuò commouetur & influit, & partem læsam magis grauat: aliam verò, quæ in remotioribus vasis fluit, & sequitur aliam: & hac ablata dolorem mitigari, nec amplius relinqui occasionem alicuius fluxionis. Hæc & similia adducunt huius sententiæ authores. ex quibus efficere se putant in pleuritide secandam esse venam in cubito eiusdem lateris, & non oppositi, quoniam illa propinquior est, & dolori promptius succurrere potest. Seruari prætereà distantiam sufficientem in reuulsione: quippe cum satis sit in ea secare venas, quæ non sunt in parte affecta, quales sunt venæ, quæ secantur sub lingua in angina. Has enim non esse incidendas in principio inflammationis, quo tempore vena aperienda

est in cubito, sed posteà ad id euacuãdum, quod in venis partis affectæ continetur, & inflammationem premit. Verum ego ab illis longè dissentire cogor: nam quod adferunt primum de reuulsione ad propinqua, & distantissima ex partium nobilitate, & affectuum vehementia, penitus explodendum esse censeo. Nam si incisio proximæ venę inflammatis partibus promptius succurrere potest, cur etiam hac ratione ignobilioribus & in leuioribus affectibus non opitulamur? An iustum est, vel ex arte factum, sinere partes aliquas nostri corporis diu torqueri malis, quas subitò liberare possumus? Dictum enim est Asclepiadis, quod Galenus decimo tertio Methodi repetit, medicos citò, tuto, & iocunde curare debere. Iniqui enim illi sunt, qui hæc non prę-stant, si possint, in omnibus morbis. Sed dicant quæso illi, qua ratione in leuioribus affectibus, & fluxionibus præcipiant ad distantissima reuellendum: quandoquidem Galenus in quarto Methodi solam deriuationem sufficere dicat, vbi leuiter fluunt humores, vel inueterata sunt mala: maximas verò reuulsiones, quales sunt, quæ ad distantissima fiunt, tunc necessariò adhibendas, quando vehemens est impetus, & motus humorum. An credimus Gal. in lib. 2. ad Glauconem ideò iussisse mittendum esse sanguinem ex cubito, cum fluxiones irruunt in genua, quòd huiusmodi mala contemneret tanquam leuiora, quæ certè asperrima esse solent ob neruorum multitudinem: minimè profectò. Sed quia videbat fluxioni primum esse renitendum, nec aliam esse venam in corpore, quæ commodius & melius ea, quę secatur in cubito, id prętare possit. Itaque cum reuulsio fluxionis sit remedium, & non affectus partium, non ex affectuum, aut partium differentia, ipsi leges sunt imponendę: sed ex fluxionis differentia, aut aliis, quæ ad fluxionem pertinent. Quapropter cum authores nostræ facultatis pręcipiant reuellendum esse ad distantissima in principio inflammationum, vel cum in alio casu vehemẽtes sunt fluxiones, nequaquàm debemus cauillis, & sophismatis vim huius pręcepti illudere. Nec obstant quidem, quæ illi adferunt ex Hippocrate

Hippo. dictum, doloris causa proximum ventrẽ aperiendũ quo modo intelligendum.

doloris causa esse proximum ventrem aperiẽdum. Nam hoc verum est, cum dolor incipit à parte affecta, aut dolor fit non ex fluxione, sed ex causa nata in parte dolẽte. Sic enim docet Gal. medẽdum esse parti dolore affectæ, vt digito, vel pedi vulnerato, cum ex ea occasione bubones in inguine, & axillis nascuntur: Ac clara est de hac re illius sententia in 13. Meth. qua quidem ratione fomenta, & alia anodina remedia lateri sunt admouenda, cum ex illius dolore, fluxiones irritantur. Eodem pacto si ex flatu, aut humore collecto in eodem loco, dolet latus, & ex eo fluxio & inflammatio oritur, primum & præcipuum remedium debet esse, quod partem affectam euacuet. Sic enim omnibus illius malis, & fluxioni succurrimus. Ita etiam medemur dolori colico iniectis clysteribus, & assumptis purgantibus medicamẽtis, per proximos ventres euacuando, quod doloris est causa. At longè diuersa est ratio medendi dolori partis inflammatæ, quando fluxiones ab aliis partibus ad eam mittuntur. Sunt enim illius doloris vera remedia, quæ fluxionem reuellunt ad suam originem, à qua primùm fluxio incœpit. Nam etsi dolor partis vim aliquam habet irritandi humores, & fluxiones: tamen præcipua causa horum malorum habet à mittentibus partibus: ac nisi illa sublata fuerit, nunquam cessabit inflammationis generatio, & fluxio. Addo quòd post illa remedia, dolor partis affectæ, nullam vel minimam habet vim augendi inflammationẽ, vt apparet, cum suppuratio fit. & in ea maximi dolores fiunt: quo casu nec augetur inflãmatio amplius, nec amplius repellimus, aut reuellimus, vel anodina adhibemus, vt qui medendi vsu nouerimus, factis ab initio reuulsionibus & euacuationib⁹, ex dolore & repletione partis, nõ amplius humores fluere. Idẽ docent profluuia sanguinis per nares, aut aliã corporis partẽ. In illis enim non ex propinquis venis studemus aliquid auferre à parte, vnde effluit humor: quippe cum in ea nihil firmetur, sed mittentium partium impetum effringere nitimur, ex quo fluxio sistitur, quæ solis euacuantibus non poterat compesci. Nam si hoc fieret, nunquam ex profluuio sanguinis homines morerentur, nimirum cum

vltra modum omnem, in eo malo euacuentur humores, & nihil tamen prosit huiusmodi euacuatio, sed sola ipsa reuulsio absque euacuatione opituletur. Non ergo in inflammatione remedium fluxionis est, quod primũ tollit id, quod in locũ influxit, dolorémque facit, sed quod fluxionis impetum coërcet, auferendo causam, quæ mouet humores: quæ quidem aliquando est in ipsa parte, aliquando in partibus propinquis, aliquando in remotis. Quamobrem si in omni parte corporis venę reperirentur, quæ secari possent in omni affectu, nunc in ipsa parte laborante, nunc in vicina: aliàs vero in remotissimis vena secanda esset, incipientibus inflammationibus, cum ex omnibus eis locis fluxionis occasiones nasci possint: & tunc illis solùm vel maximè sit succurrendum, quoniam illarum cursum prohibere, & hominem à malo, quod possunt gignere, præseruare studemus. Vnde rectè Gal. in lib. de venæ sectione præcipit, easdẽ venas secandas esse in præseruatione, & in curatione in principio morborum, quoniam in vtroque casu præcauere volumus: in vno quidem ne morbus gigni incipiat: in alio verò ne amplius augeatur, qui incœpit: propterea illi malè interpretantur dictum Gal. de reuulsione ad distantissima, intelligendum esse, vbi morbi nondum inceperunt. Nam in vtroque affectu vnum, & idem speramus, nempè pręseruationem: proinde eadem medendi ratio necessaria. Quòd si authoritate eiusdem autoris euidentiore certandum est, clara est de hac re in [illegible]. Meth. sententia, vbi pręcipit in curatione iam præsentis inflammationis primum esse reuellendum ad distantissima, quãdo fluxiones nõ nascũtur à parte affecta, sed ab aliis, & rationẽ subdit, quia, inquit, parũ est, quod adhuc influxit, multum verò quod fluere potest, & propterea huic & non alteri malo primò repugnãdum. Illud verò ridiculũ est, quod illi scribunt fluxionum originem ignorari, & propterea non esse dãda rebus incertis certa remedia: hoc autẽ sciri, quod necessariò per propinquas venas coniunctas cum parte affecta fluant humores, & huic fluxioni solùm esse medendum. Nam fluxionũ originem ipsis sensibus nostris, vel ægrotantium deprehẽ-

Venas secãdas esse in principio inflammationum aliquando in parte affecta, vel illi maximè vicina,

In curatione, & præseruatione easdem venas secandas esse.

Fluxionũ origo an ignoretur.

dimus, veluti in epilepsia nata ex digitis pedis, vel manus. Aliquando idem docent causæ, quæ fluxiones mouent, vel ab vniuerso corpore, vel à quibusdam solùm partibus. Quis enim ignorat in febre phrenitides nasci ascẽdentibus ab vniuerso corpore humoribus ad caput, & motum atque exercitationẽ vniuersum corpus cõmouere? Capitis verò frigus, aut calorẽ, ab eo mẽbro exprimere, & liquare humores in subiectas partes. Ita sanè cùm ex pleuritide, peripneumonia excitatur, à latere incipiũt fluxiones, quæ in pulmonẽ recipiuntur. Causæ ergo quæ fluxiones irritant, originem illarũ docent. Idem pariter agnoscimus ex partiũ conexione, & vasorum participatione. Nõ enim omnes partes in omnes mittere possũt, sed quæ per easdẽ venas, & arterias colligantur. Igitur vbi certa est coniectura de locis, à quibus incipiunt fluxiones, certum traditur præceptum, quod est, fluxiones esse ad suã originẽ reuocandas: ita enim præcipiunt medici cauteria capite adhibenda, vbi fluxiones decumbũt in pulmonẽ: vbi verò incerta sunt indicia, illud rectè præcipitur, ad distantissimas partes reuellendũ esse, sic enim ab omnibus, quæ mittere possunt humores, retractio fit. Qua ratione maiores nostri iusserunt reuellendũ esse ad crura, cum caput fluxionibus tentari solet, & ad brachia, si pedes idem patiũtur. Quod si in capitis affectibus humerariã venam tundendam esse pariter iubent, tunc non fluxionis remediũ, sed affectus occupãtis iam membrũ, quęrunt. Idem spectarunt cum vno crure laborante, non amplius in brachio, sed in altero crure venã aperiunt. Cũ verò in pleuritide ex cubito, & non ex cruribus sanguinem mitti iubent, optima ratione id faciunt: nam eadem ferè est distantia, & quod pręcipuum est, nulla aut certè admodum occulta est venarum cõmunicatio inter crura & latus: vera autem, & euidentissima inter venas cubiti & lateris, per quas humores à capite in latus descendunt. Quod si aliud esset membrum supra caput, in quo posset vena secari, illam profectò primùm aperiremus, quoniam à capite originẽ fluxionis reuelleret. Sed quia natura nostra corpora aliter effinxit, cogimur venam secare in cubito eiusdem lateris: quæ & si non reuellit

Præcepta de reuulsione ad distãtissima, & ad originẽ fluxionum conciliat.

Cur in pleuritide vena in cubito et nõ in cruribus secãda.

lùm, vt postularet in initio inflammationis fluxio, tamen ea eligitur vena, quia nulla est alia, quæ magis originem fluxionis spectet, & decurrẽtes humores per latus commodius intercipere possit. Ex quibus quidem patet quando ad distantissima, quando verò ad propinqua sit reuellendũ. Nunc verò illud sequitur explicandum, an cum reuulsio facienda est ad distantes partes, in vna potius quàm in alia reuellẽtia adhibere remedia oporteat. De qua quidem re vulgaris opinio est à Gal. in libro de venæ sectione, & de reuulsione, & ex 13. Meto. atque ex aliis plurimis locis, secundum omnes oppositiones esse reuellendum, veluti si dextra pars laboret fluxione, in sinistra parte reuellentia esse adhibenda. Et in affectu superiorum partium, ad inferiores, & ab anterioribus ad posteriores, ab internis ad externas, & contrà reuulsiones esse moliendas. Quam sententiam recentiores ita interpretantur, vt putent in omni reuulsione, omnes oppositiones simul seruandas esse, aut omnes certè reperiri posse. Etenim Curtius venę cubiti sectionem in pleuritide tradit omnes oppositiones habere: eam enim sursum, extra, dextrorsum, vel sinistrorsum, prout latus dextrum vel sinistrum patitur, euocare humores. Nam quod extra, & dextrorsum, vel sinistrorsum humores ducat, omnibus notum esse putat. Quod verò sursum trahat humores, ex eo probare se credit, quod hepar Galeno teste medium in copore locum obtineat & partes, quæ eo superiores sunt, simpliciter superiores dicantur: alię vero inferiores, quæ ipsi subiacent. Verum vt ab eo primum incipiamus, error in hac interpretatione fit. Nam reuulsio, quę (vt inquit Galenus) ad distantissimas partes fieri debet, non qualencunque, sed simpliciter dictam oppositionem requirit. Demus, si placet, partem aliquam ab hepate infra distare palmo vno, aliam verò eodem spatio suprà ipsum positam esse, & in vtraque venam esse, quæ secari possit: an quęso in vnius affectu, alterius venam secare licebit? minimè profectò. Quę enim Galen⁹ de partibus superioribus, & inferioribus scripsit, rectè quidem pertinent ad partium situm denotandum:

An cũ reuulsio fieri debet ad distãtißima, ea fieri possit secundũ omnes oppositiones.

Curtii opinio de reuulsione secundũ omnes oppositiones in pleuritide confutatur

Distantia, quæ requiratur in simpliciter dicta reuulsione.

Sed illa nihil faciunt ad oppoſitionem, quę requiritur in reuulſione. pręterea Gal. contentus eſt, ſi in reuulſione vna oppoſitio ſeruetur. Nam quod ſolum eſt ſurſum, caput, oppoſitionem non habet, cum alijs, vt dextrum & internum, vel externum ſit, & anterius vel poſterius. Cęterum quod à Gal. eſt traditum, & receptum de reuulſione ſecundum omnem oppoſitionem, mihi non placet. Nam ſecundum dextrum, & ſiniſtrum nunquam puto poſſe in corpore noſtro fieri reuulſionem. Etenim ſi fluxiones authore Gal. in arte medicinali, ad ſuam originem reuellere oportet, nunquam inueniemus à dextris partibus mitti fluxiones in ſiniſtrum latus, aux econtra. An putamus in pleuritide dextri lateris, venæ ſectionem in ſiniſtro cubito, reuellere aliquid poſſe? At brachium ſiniſtrum, vel aliqua pars ei vicina, eſt quæ humores mittit in latus dextrum, per quas quæſo venas, per quos locos? Scribit item Gal. in ſecundo ad Glauconem, & paſſim alibi, reuulſionem faciendam eſſe, per communes venas: At latus ſiniſtrum nullam habet communitatem per venas cum dextris partibus: aut ſi habet, non erat opus admonere obſeruandam eſſe illam communitatem: quæ ſi in omnibus eſt, pręcepto non eget. Inter cruſ dextrum, & ſiniſtrum communitas quędam venarum eſt, vt poſtea oſtendimus. At inter brachium dextrum, & ſiniſtrum, & thoracis partes dextras & ſiniſtras, nulla inter venas, quę ſecari poſſunt & mittunt humores in partes affectas, ſocietas eſt. Poſtremò Gal. iubet reuulſionem ſemper eſſe faciendam ſecundũ rectitudinem: quod, vt poſteà oſtendemus, excludit oppoſitionem, quę eſt inter dextrum & ſiniſtrum, anterius & poſterius, intus & extra, & ſolum comprehendit oppoſitionem, quę eſt inter ſurſum & deorſum, ſecundum eandem longitudinem corporis, de qua re iam tractare aggredior. Primus Hippocrates ſtatuit reuulſionem eſſe adhibendam κατ' ἴξιν, & poſt illum Gal. idem ſenſit, interpretatúrque verbũ Hipp. κατ' εὐθυωρίαν, ideſt per rectitudinem. Sed cum non ſatis explicet, quid per eam rectitudinem intelligendum ſit, nata eſt inter ſcriptores recentiores non parua diſſenſio. Nam Curtius

Galeni ſententia de reuulſione dextri ad ſiniſtrũ non probatur.

Venæ ſectione in brachio oppoſito non fieri reuulſionẽ laborante latere pleuritide.

De ſectione venæ ſecundum rectitudinem diſputatio.

do hoc nomine contineri vult, vnum quod sit secundũ
ndem situm, vt dextra dextris, & sinistra sinistris, &
n hæc dextris sunt secundum rectitudinem. Alterum
od adsit communicatio venarum. Fernelius verò, &
quidem explicant hanc rectitudinem, venarum fila-
nta recta, venas enim filamentis rectis contexta esse,
per illa attrahere humorem: proinde cum sistere vo-
nus fluxiones, eligendas esse venas, quę in partem
ectam filamenta recta protendant: quæ quidem opi-
plena est erroribus. Nam cum omnes venę eandem
beant compositionem ex filamentis rectis, transuer-
, & obliquis, hoc modo non referret vnam vel aliam
nam secare. Deinde sanguinis fluxus, qui fit secta ve-
, nequaquam fit per attractionem, sed per expulsio-
m, quę mouetur à dolore facto ob sectionem & vin-
la, quæ adhiberi solent parti, in qua volumus venam
erire: quibus ablatis, & cessante dolore, sanguis flue-
desinit: quod non fieret, si per attractionem sanguis
iret. Nam attractio non requirit dolorem, imò præ-
nte dolore cessat: quippe cum illa solum moueant at-
ctionem, quæ sunt amica & familiaria: quę verò mo-
tant, solam expultricem excitent, alijs omnibus fa-
ltatibus cessantibus, & cedentibus agenti expultrici:
ę quidem agere nequit, si attractio, retentio, & con-
ctio suum munus exerceant. Pręterea Gal. in vulneri-
s partium scribit partem vulneratam contrahi ad sa-
m, vt experientia etiam docet. Quare venę partis di-
sę trahere ad se non possunt quidpiam, sed quæ in par-
sana integræ manent. Postremò ex anatome ostende-
ille non potest communem, & directam (vt ait) ve-
rum societatem inter partes dextras, supremas, & in-
mas, inter quas tamen est rectitudo, de qua Hipp. &
al. agunt. Curtij autem opinio aliquid probabile con-
net. Nam si nullus requiritur consensus venarum in se-
ione, quæ fit per rectitudinem, quomodo fluere po-
runt humores à dextris in dextra, & à sinistris in sini-
ra, & quomodo contrarium motum fluxionibus oppo-
ere possumus per reuellentia? Nam si tollas venarum
cietatem, & communicantiam, non video, cur referat

Curtij opinio.

Fernelii opinio de eo quod est secundum rectitudinẽ.

Cõfutatio opinionis Fernelii.

Curtii opinio confutatur.

magis secare venam in dextra parte, laborante alia
tra quàm in sinistra. Verum difficile est etiam animo
cipere hanc societatem in omnibus partibus, quæ sec
dum rectitudinem esse dicuntur: quam enim lien co
munitatem venarum habere potest cum venis extre
digitorum sinistræ manus: siquidem venæ lienis in
par terminantur, quod in dextra parte est situm. Q
propter venæ lienis potius cum venis brachij dextri,
cum sinistri communitatem habent. pes præterea c
manu. Curtio etiam authore, nullam venarum co
munitatem habet. Vena item cruris sinistri, cum ve
dextri magnam coniunctionem obtinet, quoniam vt
que à communi concauitate venarum, quæ in ingui
est, diuiditur: non tamen ex Galeni opinione dextru
crus rectitudinem habet cum sinistra. Præterea ve
brachij dextri cum venis nutrientibus quattuor cost
superiores lateris dextri, & sinistri coniunctionem h
bent: non tamen latus sinistrum secundum rectitudin
est cum brachio dextro. Quod si communitatem ven
rum, qualemcunque inter se connexum intelligimus
omnes partes eam cõmunitatem inter se haberent, quo
niam connexæ inter se omnes venæ sunt. Sed propriè &
verè dicuntur illæ partes communicare per venas, qu
eas habent ab eadem proxima concauitate, & trunc
venarum deductas. Sic enim Gal. definit in lib. de vena
sectione, cum air optima fiet euacuatio per venas di-
ductas ab ijs, quæ in partibus ipsis sunt sitæ. Igitur cum
pars, quæ afficitur, & alia cui remedia adhibentur, ve-
nas habent à communi trunco proximo diductas. Illæ
inter se venarum communitatem habere dicuntur. Ap-
paret hæc communitas in venis internis cubiti, & venis
nutrientibus quattuor costas superiores. A cõmuni enim
trunco, & diuisione venarum, quæ in thymo fit, diui-
duntur venæ cubiti, & quattuor illarum costarum. Ita
crura venarum communitatem habere dicuntur, quo-
niam venæ, quæ in illas inseruntur, nascuntur à com-
muni trunco, quod diuiditur in inguine. Gal. vbique
videtur illa dicere esse κατ' ἴξιν, quæ in eodem situ sunt
secundum rectitudinem corporis, ita vt solum dextra

De communitate venarum.

Communicantia venarũ, quæ vera & propria.

Galeni opinio de rectitudine.

dextris sint secundum rectitudinem, vno loco excepto, qui est in tex. 10. tertio commentarij in lib. Hipp. de fracturis, vbi ita scribit κατ' ἶξιν, semper Hipp. pro ex directo ponit, aliquando per longitudinem corporis, aliquando per latitudinem, quemadmodum nunc. Qui quidem locus prpfectò trahi non potest ad reuulsiones: nam hoc modo non referret in pleuritide dextri lateris secare venam in cubito dextro, vel sinistro: cum tamen ille scribat in libro de venę sectione, sectionē, quæ fit in cubito oppositi lateris, aut nullam, aut certè tardam adferre opem. Item brachio dextro laborante, cur ille in 13. Methodi non in brachio sinistro, sed in crure dexrro venam secat. Nec profectò laborante hepate, probare possemus sanguinis eruptiones, quæ fiunt per dextram narem. quàm illas, quę fiunt per sinistram. Clara ergo, & perpetua debet esse Gal. & Hipp. sententia de rectitudine, quæ est secundum longitudinem partium, cum de reuulsione simpliciter dicta agimus: quoniam dextra cum dextris magis communicant per venas, quàm cum sinistris: sed non ea quidem adest inter omnes partes, quę secundum rectitudinem sunt, quæ per proximas venarum diuisiones fit, sed ea tamen adest quæ ad cursum humorum recipiendum, & reuellendum sufficit. Communicant enim venæ eiusdem lateris ascendentes, & descendentes per orificia sua: per cauitates musculorum etiam decursus patet, ac viuente homine meatus, qui eo mprtuo sunt occulti, maximè patent, & per has vias humores, qui rectà mouentur ascendendo, vel descendendo, facilem viam inueniunt, si attrahantur, expellantur, aut alijs remedijs hinc, & inde commoueātur. Quod si hanc opinionem non recipimus, quo pacto reddi ratio potest, cur laborante pede in epilepsia, subitò ascēdere possit materia aliqua ad caput: Cur item, & quomodo pedes tumescant in podagra: per quam enim quęso viam à superioribus partibus, & maximè à capite possunt humores descendere in pedes. Cur item laborante dextra parte capitis, & humore descendente, potius intumescit pars ceruicis dextri lateris, quàm sinistri? Verum si venarum communitas vna

Communicatio venarum qualis sit inter partes eiusdem lateris.

Duplex cōmunicatio venarum.

Vesalii opinio de sectione venæ in cubito dextro quouis latere affecto reprobatur.

est, euidentissima per proximas venarum diuisiones, aliàs verò magis occulta per coniunctionem orificiorum: cur in pleuritide affectis octo costis inferioribus venam non secamus semper in cubito dextro, vt placuit Vesalio, cum vena sine pari dicta, quæ costas illas vtriusque lateris nutrit, à dextro latere oriatur, & coniungatur cũ venis cubiti dextri. Ratio hæc est profectò, vt obiter anteà diximus, quod humores, qui pleuritidem faciunt, nõ per venam illam. quę intus nutrit costas, ferantur, sed per illas, quæ sparguntur per thoracis musculos. Illæ enim desinunt tandem in membranam succingẽtem costas, & eam ab his separãt affuso copioso humore, à quò illic inflammatio fit: quę non solum membranam afficit, sed proximos musculos simul replet. Quod euidenter ostendunt causæ externæ, quę pleuritides pariunt, nempe calor, frigus, ventus, quę omnia partes externas commouent, & ab illis humores liquant, vel exprimunt in partes profundiores thoracis, illis nequaquam agitatis humoribus, qui in vena caua continentur. Idem sępè experiẽtia docuit, dissecto latere pleuriticorũ, multos enim vidi, quibus vniuersum latus vix dissecta cute, & læuiter vulneratis externis musculis, statim exibat sanies purulenta, & vsque ad membranam ipsam omnes musculi pleni tali humore conspiciebantur. Itaque cum venæ, quę mittunt humorem in latus, communicantiam habeant proximam cum venis cubiti & capitis, à quibus mittitur humor, cum pleuritis fit, meritò in cubito eiusdem lateris, non autẽ in alio, aut in pede eiusdem lateris sanguis mittitur: quoniam fluxionem reuocamus ad contrarium humoris motum, & musculos vicinos. Laborante vero liene, venam non in dextro brachio, sed sinistro tundimus: quoniam communicatio venarum, quæ fit per illarum orificia, maior est inter sinistras partes, quàm inter sinistras & dextras. Nam internæ partes eiusdem lateris, venas habent, quæ cum orificijs partium externarum coniunguntur, vt ex figuris venarum, & anatome apparet. Vbi vero fluxiones decumbunt in pedes, sectio venæ in cubito eiusdem lateris, cursum quidem humoris retrahit: verum quod in venis

Per quas venas ferantur humores qui pleuritidem faciunt.

Ratio cur eiusdem lateris secunda sit in pleuritide vena & in cubito.

venis partis affectę iam est receptum, educi non potest, ob maximam distantiam, nec possumus in eo casu, plura præstare, repugnante natura & structura corporis nostri. Ex his igitur patet quid sit reuulsio, quæ distantia, & oppositio, quę rectitudo, & communitas venarum in ea requirantur. Illud quoque notum esse puto, optimas illas esse reuulsiones, quæ omnes conditiones obtinent, nempe distantiam, rectitudinem, venarum communitatem, & ad originē suam fluxiones trahunt. Quæ vero non habēt omnes conditiones, imbecilliores sunt. Præterea etsi in trunco corporis reuulsiones: quę fiunt in latere opposito, nullum, vel minimum habent momentum ad fluxiones sistendas, tamen aliter fit in capite ob peculiarem illius constitutionē, & venarum diuisionem. Nam à vertice ducuntur venæ, quæ in cerebri partes sparguntur, secundum omnes situs differentias. Propterea dolente fronte, vena secta in temporibus, & in occipite, opitulatur, & affecto vno ex temporibus, venæ, quæ sunt in alio, aut in occipite, vel sincipite, incisæ sucurrunt. Quoniā etsi non adest rectitudo, est venarum communitas, per quam exonerantur partes in capite affectæ. Superest vt alia quędam addamus, quæ etiam ad reuulsionem pertinent, inter quæ illud primò expendendum est, An oporteat venam, quæ ad reuellendum secatur, magnam esse, vt Curtius putat. Deinde cum mittant partes nobiliores aliquando in ignobiles, veluti cum interna viscera sese exonerant in cutem, vel glandulas axilarum & inguinum, videndum est, an expediat ad illas partes, quę mittunt, semper fluxionem retrahere. Nec illud quidem prætermittendum est, An in reuulsione, quæ fit per sanguinis missionem, vel alio etiam modo cum euacuatione, debeamus paulatim, vel confertim euacuare. Postremò docendum erit, an in reuulsione sequamur motum humoris, vt Curtius vult, & obseruemus dictum illius Aphorismi: quo natura vergit, vt Gal. sentire aliquando videtur. Curtius, vt diximus, vult in reuulsione secandam esse venam magnam. Quod certe faciēdum est, vbi reuellimus ad sistendam fluxionem, quę inflammationē

Reuulsiones quæ omnium optimæ.

Affecto capite quæ venæ commodæ secari possint in eo.

An in reuulsione secăda sit magna vel in parua vena Curtij opinio damnatur.

parit. Sic enim promptius educitur humor, & validior fit reuulsio, vbi verò reuellimus ad sistendas fluxiones, quę extra corpus feruntur, præstat minores venas eligere, quoniam sæpius iteranda est sanguinis missio, quæ per minores venas minus dissoluit spiritus, & propterea sæpius secari potest. Sic in his fluxionibus, ob easdem rationes, minores incisiones in vena fieri debent, in illis verò maiores. Nec magnopere tamen curandum est de venarum magnitudine in quacunque reuulsione: quippe cum humoris impetus viam sibi faciat per angustas etiam vias. Quapropter Galenus venam secat in malleolis ad reuulsionem fluxionum ad partes superiores: quod non faceret, sed in poplite secaret, si magni momenti esse putaret maiorem, vel minorem venam aperire.

Reuellendŭ vbi confertim vel paulatim.

Porrò in his fluxionibus, quę pariunt inflammationes, confertim reuellere satius est: contendere enim oportet auxilia de celeritate cum præcipiti motu, qui morbum parit: in alijs verò, quæ extra corpus fiunt, pręstat sæpius repetere reuulsiones, vt ex crebris auxilijs reuellentibus, assuescat natura eò mittere humores, & alium per quem fieri consueuit locum deserere. Gal. in hoc opere, & alibi, vbi de curatione agit, iubet fluxionem esse reuellendam ad suam originem, nisi pars quæ mittit, sit nobilis, alia vero ignobilis, quę recipit.

De reuulsione ad partes nobiles & ignobiles.

Cuius authoritate pars vasi multi ex nostris medicis, in cutaneis & externis affectibus nolunt venas in cubito secari, quoniam ad internas partes reuocatur humorum cursus. Sic etiam in pestilenti febre, vbi fiunt bubones, omnem venę sectionem fugiendam esse putant, quòd materia, vt inquiunt, venenosa rursus in venas redeat. Verum de cutaneis affectibus perperă sentiunt. Nam si venæ adhuc plenę sunt humore noxio, pręstat eas aperire, & per latas vias educere subito humorem, quàm permittere, vt natura paulatim, & non sine periculo grauioris morbi sese per occultas vias sensim & difficile exoneret. In bubonibus quoque quędam adhibenda est distinctio: nam si credamus natură vniuersum virus expulisse in gladulas: quod cognoscemus si febris iă remissa, nŏ amplius datur locus reuulsioni per sanguinis missio-

nem. At si ex febre & alijs symptomatis magnitudo morbi, quę cum calore & repletione coniuncta est, adsit adhuc, reuulsionem admittimus cum euacuatione. In bubonibus verò, qui ex morbo Gallico contingere solent, nullus relinquitur reuulsioni per sanguinis missionem locus, cum vehementia careat huiusmodi morbus. Quare pręstat ad locum affectum trahere humorem, vt tota veneni vis per bubonem expiret. At si ad originem fluxionis, quod ea pars nobilis sit, vel nullas habeat venas, quæ secari facilè posint, reuellere non possumus, nec vtile sit humorem ducere ad locum affectum, vt in pleuritide, podagra, & alijs affectibus inferiorum partium, quorum origo & fons potissimum est caput, quid inquam agendum? ad eas, inquit Galenus, transferre oportet fluxiones, quæ nullum habent principatum, & vt ego addo: quę simul vicinæ sunt parti mittenti. Sic enim in fluxionibus quæ feruntur ad eas partes à capite, mittimus sanguinem ex cubito: qui si non est origo mali, origini tamen est propinquus, & ignobilis pars, ad quã sine periculo quicumque humores duci possunt. Cæterum laborante superiore parte lateris dextri in pleuritide, ex cubito secari venam ab Hippocrate putat Curtius, quòd eo natura vergat, & ad superiores fiat naturæ & humoris motus: in quo manifestè aberrat. Nam etsi superiores thoracis partes afficiuntur, non tamen affectus & fluxiones ortæ sunt ab inferioribus, sed à capite vt diximus, ceruice, & externis thoracis partibus, quę in interiores suos protrudunt humores, adiuuante frigore externo exprimente, aut calore fundente concretos humores: quare ad superiora reuellimus, opponentes motũ contrarium reuellendo ei, qui peperit affectum. Quod si reuulsio, eo etiam authore, est attractio ad contrariũ humoris motum, temerè quispiam postea dubitabit hoc posito principio, an in reuulsione sequamur, vel humoris, vel naturæ motum. Nunc superest, vt videamus quid reuellendum sit: qua in re Curtius, eundem humorem reuellendum & deriuandum esse scribit in inflammationibus. Ait enim eum humorem, qui in paruis venis partis affectæ continetur, reuelli, & deriuari, & reuulsionem

Quid agendum in bubonibus venereis.

An in reuulsione fiat motus quo natura vergit. Curtii opinio, quæ dãnatur.

Quid reuellendũ. Curtii opinio etiam reprobatur.

vocari, quod ad contrarium motum, humorẽ eum trahat: deriuationem verò, quod eundem ad latus ducat: veluti in lateris dextri dolore, venæ sectio in dextro cubito, reuulsiua illi est, eò quod materiam à phlegmone ad venas paruas, à paruis ad magnas, ad contrarium scilicet sui motus trahat. Nam prius à magnis ad paruas, à paruis ad phlegmonem mouebatur: eò vero quod materia, quæ per venam cauam ascendens, ad partem dextram pectoris mouetur, ad dextri cubiti flexum trahitur, deriuatiua vocatur, quod sui motus proportione materiam ad latus trahat. Qua in re duo sunt errores. Primus quòd eandem distantiam ponat in reuulsione & deriuatione. Secundus quod materiam, quę in venis partis affectæ continetur, reuellendam esse dicat, cum deriuatio id faciat, non reuulsio: quod ex Galeno satis constat, qui decimotertio Methodi, & passim in principio inflammationum, reuulsione vtendum esse scribit: deinde deriuatione. Nam in principio, inquit, quod influit, reuellere oportet: quod vero influxit, euacuandum, vel ab ipsa parte, vel à vicina, quod deriuare est. Nam si idẽ humor reuellendus esset & deriuandus, distinctione illa opus non esset. Cum ergo non idem sit, necesse est alium esse: non est autem is, qui à venis excidit, & in partis substantiam sparsus est: Ille enim, vt inquit Gal. per sputum, non per venæ sectionem reijcitur. Ille autem qui in partis venis continetur, deriuatione educitur. Nam Gal. (vt supra diximus) scribit humorem, qui partem iam occupauit, deriuatione vacuarit occupauit autem, non qui per partis substantiam sparsus est, quippe qui sputo solo educi possit. Ergo is qui in venis partis affectę cõtinetur, partem occupare dicitur hoc loco. Itaque necesse est eum reuelli, qui per corpus, & reliquas partes ad affectam partẽ mouetur. Id, quod in sanguinis & aliorum humorum fluxu apparet, in quibus reuulsione vtimur, non vt humorem qui in parte, aut venis partis, vnde fluit sanguis, educamus, qui nullus est: sed vt illum qui ad locum properat, in alijs contentum auertamus. Ergo cum triplices sint humores, vnus, qui in partis substantiam iam sparsus est: alius, qui in venis illius partis cõti-

netur, qui duo affectum faciunt: tertius qui ad affectum locum mouetur, & nisi sistatur, affectum auget, triplex remedium inuentum est: ei quidem, quod in cursu est, reuulsio: ei vero qui in venis partis affectæ continetur, deriuatio, si venas, aut alias cauitates habeat propinquas, in quas humor transferri possit: ei verò qui per partis substantiam iam dispersus est, vacuatio à parte ipsa facta, id est, qui à partis ipsius substãtia ducitur: Quod si non solum ex natura ipsius rei certare volumus, sed etiam authoritate, inueniemus profecto nullo modo Galenum voluisse humorem, qui in venis partis affectæ continetur, reuulsione vacuandum esse. Nam in secundo ad Glauconem, genu fluxione & inflammatione laborante, venam in brachio secari vult ad fluxionẽ reuellendam. Atqui omnes nouerunt sectionem, quæ fit in brachio, non posse sanguinem, qui in cruce continetur, educere. Non ergo ille est, qui in venis partis affectæ cõtinetur, qui reuelli debet, sed qui ex alijs partibus ad crus adhuc fluit. Quod cum animaduertisset Curtius, sentirétque Galenum dicentem fluxioni deberi reuulsionem, duplicẽ materiã fluentem finxit, vnam quæ in venis partis affectę continetur, quam in partis substantiam postea spargi scribit, & phlegmonem tunc augere: aliam quæ in alijs venis continetur, & primę reuulsionem conuenire statuit, relicta secunda sine præsidio aliquo: cui tamen primò succurrendum est, vt quę aliam pariat. Nam Galenus in libro de temporibus morborum, inflammationum principiũ illud constituit, quo humor totus ad partem confluit, & in ea colligitur, id quod non solum in substantia partis fit, sed etiam in venis partis: quippe cum in libro de inęquali intemperie phlegmonem affectum vocet, in quo non solum partis substantia, sed etiã vasa illius nimio humore distenduntur, ita vt post principium totius morbi, nullam fluxionem agnoscat, etsi læues fortasse aliquæ commotiones adhuc fiunt à venis ad partis substantiam. Ergo cum in principio inflammationum reuelli iubeat fluxionem, non aliam fluxionem intelligit Galenus, quã quæ vel ab alijs transmittitur, vel ab ipsa parte affecta allicitur, nec tamen adhuc

Principium inflãmationis quod sit.

Fluxionis nomine quid intelligendū in generatione inflammationum.

ad eam peruenit: cui nisi remedium prius sit adhibitū nec venas partis, nec substantiam plenam humore tutū est euacuare. Nam vt ille suo motu morbum primò inchoauit, ita nisi sistatur, adhuc illum augebit: Ac cum causæ rationem habeat ad id, quod factum est, medendi ratio postulat, vt contra illius motum primò, pugnemus. Quare optimè Galenus in principio inflammationum, contempto etiam eo, quod in parte iam est receptum, primò fluxionem sedandam esse scribit. Nec ratio Curtij valet, qua dicit fluxionem sisti dolore mitigato ex vacuatione venarum ipsius partis, quæ tēdunt, & tensionem in partis substantia augent. Nam vacuatio nisi in contrarium fiat, fluxionem non sistit, cum sæpè etiam cum reuulsione facta, id pręstare non possit, vt in his qui ex nimio sanguinis fluxu pereunt, apparet. Etenim si vacuatio sisteret fluxionem, vbi abundè effluxissent humores, cessaret prorsus fluxio: nec vnquam aliquis ex ea periret. Opponimus ergo reuulsiones, nō repletioni, sed contra impetum fluentis humoris. Patet igitur cui humori debeatur reuulsio, cum fluxio fit, & ea sistitur in corpore.

An fluentibus extra corpus humoribus reuulsio sola conueniat.

Nunc vero videndū est, an fluentibus extra corpus humoribus, reuulsio sola conueniat, & an etiā competere possit humoribus nondum fluentibus, sed contētis in vasis & alijs cauitatibus corporis, an etiam, qui in partis substantia sunt recepti, per reuellentia educi possint. Porrò conuenire fluenti humori extra corpus reuulsionem apertè scribit Galenus, qui in vteri profluuio cucurbitulas mammis, & sectionem venæ in brachio ad reuulsionem adhibet: sed non sola reuulsio conuenit huiusmodi fluxionibus: verum etiam aliquando deriuatio per vesicam & intestina, vt idem author sentit. At reuulsione tunc vtendum est, & non deriuatione, quando fluxiones sunt vehementes, & humorum magna copia. Tunc enim securum non, est per vicinos canales humores ducere: quippe cum periculum sit omnes circumstantes partes repleri humore, nec sperandum est hoc modo fluxiones sisti posse. Nam & aquæ ex fontibus ruentes, non deserunt solitos alueos ob vicinos canales apertos: verum omnia pariter inundant,

quæ proxima ſunt. Propterea euidentiſſimè errat Curtius, qui fluxiones, quæ extra corpus fiunt, vehemẽtiore auxilio, & propterea reuulſione, potiuſquã deriuatione egere ſcribit, imo in illis ſolis reuulſione vtendum eſſe. In aliis vero, quæ ſiſtuntur in corpore deriuatione, eſtque illius ratio, qua vtitur, eiuſmodi. Vehementius eſſe agendum, & propterea reuellendum, quando vehementius fluunt humores. Id autem fieri, quãdo extra corpus illi feruntur, nimirum quod nullo impedimento retineantur: quo modo videmus aquam velocius fluere, quando liberum habet decurſum & exitum, quàm ſi aliquod impedimentum illi obiiciatur. Verum debebat ille videre non parem eſſe rationem in externis fluxionibus, & in his, quæ in corpore ſiſtuntur. Nam in illis ſolus impetus fluentis rei cauſa eſt fluxionis. Cum vero humor firmatur in corpore, duæ ſunt fluxionis cauſæ, nempe partes quæ tranſmittunt humores, & partis recipientis dolor & calor. Vehementẽ autem fluxionem tũc fieri oportet, cum humor impellitur, & ſimul etiam attrahitur, & propterea in generatione inflammationum reuulſione primum, & non deriuatione pugnandum eſt. Vnde Gal. in fluxu ſanguinis è naribus, vel vtero, ſolis cucurbitulis, & frictionibus ſæpè eſt contẽtus: quod nõ faceret, cum in vtero ſit inflammatio. Sanguinem enim mitteret ex cubito. Atqui venę ſectio magis reuellit quã cucurbitulæ, vt omnes nouerunt, & Gal. contra Eraſiſtratum ſcribit. Ex quibus quidem patere puto, in fluxionibus vehementioribus reuulſione: in languidioribus verò deriuatione vtendum eſſe. Quod verò reuulſio etiam adhibenda ſit, vbi quieſcunt humores, ſed tamen fluere ſolent in aliquam partem, Gal. docet in lib. de venæ ſectione, vbi ſcribit eaſdem venas ſecandas eſſe in præſeruatione, quæ in principio affectus ſecantur. At in principio inflammationis iubet in libro decimotertio Methodi reuellendum eſſe ad diſtantiſſima. Idem ergo faciendum in præſeruatione. Id quod etiam in libro de natura humana apertè ſcribit, & id quidem optima ratione. Idem enim eſt humor, qui in præſeruatione, & præſente iam affectu reuulſione eget. Differunt

Curtii error notatur.

An humoribus quieſcẽtibus debeatur reuulſio.

duntaxat, quòd in vno casu fluere nondum incipiat. Ita que si in vtroque fluxionem intercipere volumus, hunc solum scopum nobis proponimus, eadem quoque vena secanda erit. Cæterum adhiberi etiam reuulsionem parti affectæ ad reuellendum humorem, qui in partis laborantis venis continetur, ex Gal. patet, qui laborante occipite, iubet venam tundi in fronte ad reuulsionem, in Aphorismo sexagesimo octauo libri quinti. At istæ non sunt simpliciter dictæ reuulsiones, sed vt idem testatur tex. nono secundi commentarij sexti Epidem. quæ quidem fieri debent non ab initio, sed postea quam aliæ præcesserunt, quæ cursum humorum procul auerterunt. Tunc enim humorem, qui fortè fluit ab anteriore parte, vel potius à vertice capitis in posteriorem per huiusmodi venæ sectionem reuellimus & sistimus. Iam verò quod humoribus receptis in substantia partis Gal. aliquando adhibeat reuellentia, possum ex eo probare, quòd scribit in libro 4. de victu acutorum tex. 31. scilicet medicamenta attrahentia ceruici circumposita in angina crassum & viscosum humorem, qui in partem iam decubuit, reuellere: & optimè quidem. Nam ab externis partibus humorem compulsum in internas, ad illas retrahit. Hoc enim est reuellere, reuocare humores ad suam originem, à qua moueri cœperunt. Quo quidem intellecto euanescunt, vel omnes, vel certè plurimæ quæstiones, quæ de reuulsione & venæ sectione à recentioribus temerè sunt agitatæ. Nunc de deriuatione agendum est. Est autem, inquit Curtius, deriuatio, motus, qui fit ad latus humoris fluentis. Propterea sanguinis missionem, quæ fit in cubito, inflammato latere, dicit esse reuulsiuam, & deriuatiuam: reuulsiuam quidem eò, quòd materiam à phlegmone ad venas paruas, à paruis ad magnas, ad contrarium scilicet sui motus trahat: Deriuatiuam vero, quia (inquit) materia quæ per venam cauam ascendens ad partẽ dextrã pectoris mouetur, ad dextri cubiti flexum trahitur. Qua quidem in re multos cõmittit errores. Nã, vt omittam alios locos, hîc Galenus apertè testatur deriuationẽ fieri ad vicina. Inter vicinas autem partes quædam sunt ad latus, aliæ subiacent,

Reuellatúrne humor in parte affecta contentus.

De diffinitione deriuationis Curtii opinio confutatur.

aliæ incumbunt aliis. Nam cum ab vtero ad vesicam, & intestina fit deriuatio, nō ad latus ea fit: cum partes istæ sibi incumbant, cum vero secatur vena in poplite dextri pedis in affectu inguinis sinistri, ad latus fit deriuatio: quod etiam contingit, cū humorem per narem dextram fluentem, per sinistram deriuamus, & econtrà. Deinde si eo authore primum motum humoris ignoramus, quomodo poterimus lateralem motum illi opponere? Absurdum item est credere, pleuritides fieri ascendente, vel descendente sanguine per venam cauam, vt iam diximus. Addo quòd ille per easdem venas velit extrahi à loco affecto humorem reuellendo & deriuando. Nam reuulsio eosdem quidem canales exigit, quia contrariū motum priori molitur. At deriuatio, quæ vicinum motum opponit, vicinum canalem postulat: id quod planè ostendit vocabulum Græcum παροχετεύειν, & Latinum deriuare, quod est ex riuo ducere in alios canales humorem: vt in pratis irrigandis apparet, cum ex flumine, vel ex riuis, multos riuulos trahimus, & ex illis alios minores, vt aqua per omnes prati partes spargi possit. Clara quoque est Galeni de hac re sententia in sexto libro Epidem. tex. septimo commentario secundo, vbi inquit deriuationem solet Hippocrates nominare, quando humores, qui per non conuenientem regionem ferri incœperunt, ducimus non per eam, nec per remotissimam, sed per aliam propinquam. Ad hæc cum per eandem venæ sectionem dicit fieri reuulsionem, & deriuationem, Galeno repugnat, qui scribit reuulsionem esse faciendam ad distantissimas partes: deriuationē verò ad propinquas: Idem autem respectu eiusdem loci affecti, non potest esse propinquum & remotum. Prætereo quòd vni & eidem humori reuulsionem & deriuationem tribuat, nempe ei, qui in venis partis affectæ continetur. Nam textus est clarus in decimotertio Methodi in principio inflammationum reuellendū esse quod influit: quod vero influxit, deriuatione tolli per vicinas partes, aut ab ipsamet parte affecta esse euacuandū. Cū enim triplex sit humor in generatione inflāmationis, vt antea ostendimus vnus, qui in via est, & nondum in ve-

Deriuationis nomen.

Reuulsionē & deriuationem non fieri per easdem venas.

nas partis incidit:alius,qui in illis iam est receptus.Te
tius,qui ab illis venis in partis substantiã est sparsus, h
inquit Gal.in venas amplius redire nõ potest, sed in la
teris inflammatione per sputum, & localia remedia d
citur. Ille vero qui adhuc est in via,eget reuulsione. Q
vero in venis partis est,deriuatione, vt author est G
qui & alibi passim docet recẽtes affectus reuulsionib
egere:inueteratos verò deriuatione , & localibus præ
diis. Ac dicit quidem in secundo de victu acutorum
alibi,sectionẽ venæ reuellere & euacuare, non autẽ re
uellere & deriuare simul:quoniã hoc fieri non potest,v
eundem per vicina , & contrarium per distantes parte
motum faciamus.Verum,vt ab omni parte reuellere:it
deriuare semper non possumus. Nam in omnes parte
venæ quidem feruntur, per quas retrocedere possun
fluentes humores. At non omnes partes alias habent vi
cinas,quæ canales ducant ab affectis,in quos recipi po
sit noxia parti laboranti materia. Hoc quoque præter
eundũ non est, Galenum aliquãdo inter reuulsiones po
nere,quæ rectius inter deriuationes essent collocandæ
veluti cum scribit in sexto libro Epidemion commẽta-
rio secundo tex.31. oculorum fluxiones ad palatum pe
acria remedia reuelli,&ad nares.Nam cum ad contrariũ
motum,& partem mittentem nõ ducantur humores,sed
per vicinas euacuentur,constat deriuationem,& non re-
uulsionem tunc fieri. Nunc verò de humore agendũ est,
est,cui conuenit deriuatio:is autem primum est, qui le-
niter fluit:non quod illi etiam nõ debeatur reuulsio,sed
quod pariter deriuatio aptè succurrat , vt in muliebri
fluxu,& dissenteria diuturna facere solemus,dum per v-
rinas noxios humores deriuamus : vbi reuellentia,quæ
brachiis & superioribus partibus admota fuerunt , flu-
xiones penitus compescere non potuerunt. Vbi verò
validæ fluxiones sunt,tunc non deriuationibus,sed solis
reuulsionibus relinquitur locus. Cęterum quiescentibus
humoribus , fluere tamen solitis,etiam reuulsiones po-
tissimũ opitulantur. Non obsunt tamen in aliquibus af-
fectibus deriuationes,quæ fiunt iuxta partẽ mittentem:
veluti si vterus humores & vapores mittit ad caput,non

Reuelli & deriuari simul non posse.

Reuulsiones & deriuationes aliquando Gal. confundere.

De humore cui debetur reuulsio.

solum euacuationes, quæ per ipsum vterum fiunt, & ad illum tanquam ad originem fluxionis humores trahũt: sed etiam euacuatio, quæ fit per vesicam & intestina, prodest. Illud verò quod scribit Gal. in decimotertio Methodi, deriuandum esse, quod inflammationem iam facit, siue, quod clarius scribit in secundo ad Glauconẽ humorum qui iam membrum obsederunt, deriuationẽ medelam esse, mihi suspectum est. Nam quod iam est sparsum per partis substantiam, dimoueri non potest, ita vt assumi rursus possit in vicinos aliquos canales. Quare illud (meo iudicio) non deriuatione amplius tolli potest, sed solum per localia auxilia. Propterea quod alibi etiam idem author scribit, inueteratos affectus deriuatione tolli, ad inueteratas solùm fluxiones, aut humores contentos in cauitate partium trahendum est: non autẽ ad inflammationes ipsas, aut alios tumores pertinet.

Gal. opinio non recipitur quòd deriuatio conueniat humori occupanti membrum.

Credo & illud etiam patere, vbi reuulsione, & deriuatione opus est, prius reuellendum esse, quàm deriuandũ. Nam fluxionem sistit reuulsio: deriuatio vero, si Galeno credimus, tollit quod influxit: Illud autem causæ ad id rationem obtinet: quare illi prius succurrẽdum, quod & Galenus in decimotertio Methodi in curatione inflãmationis apertè docet: etsi hoc præceptum euertit in secundo de victu acutorum, vbi scribit agens de pleuritide consilium medici esse in acutis præsertim morbis euacuare magis à parte affecta, quàm ab aliis. Nã si hoc fit, non fluxionis primum remedium quærimus per reuulsionem ad distantissima, vt in Methodo censet, sed euacuationẽ humoris iam inflãmationem circunstãtis: ex quo loco Curtius deceptus fuit, cum in generatione inflammationũ etiam authore Hippoc. prius deriuãdum, quàm reuellendum censet. Nam etsi scribendo in Epidemiis præponit Hippoc. deriuationem reuulsioni: tamen cum ait statim reuellendum, admonet quid prius faciendum sit. Nec illud quidem, quod Galenus scribit in acutis morbis esse prius & magis à parte inflammata, quàm ab aliis euacuandum recipiendũ est alia ratione, quam superius etiam annotauimus, quòd scilicet medicina præcipiat omnes singularum partium affectus,

Gal. opinio non recipitur de euacuatione à parte affecta inter initia inflãmationis.

si fieri potest, citissimè curandos esse: sed quoniã in nullis morbis, & in nullis partibus inflammatis, prius euacuare possumus, quod inflammationem facit, quàm humorem, qui adhuc fluit, ideò communis est omnibus in hoc curandi ratio. Iam verò quod scribit Gal. in secundo ad Glauconem tum reuulsionem, tum deriuationem fieri per communes venas, rectè dictum est. Nam hoc præsertim in deriuatione spectandum est: quippe cum in reuulsione impetus humorum per occultos meatus sibi viam pariat, & quia per eundem canalẽ retrocedendo fit: deriuatio verò cum duos vicinos canales exigat, merito communitatem vasorum requirit. Rectitudinem autẽ sola reuulsio postulat, per quam fluunt & refluunt, retrocedũtque humores: in vna autẽ parte corporis dextra, inquam, vel sinistra non est facile reperire vicinos canales, qui inter se communicent, ita vt ex vno in alium assumi & trãsfundi possint humores. In medio vero corporis situ inueniuntur partes, quæ secundum situm superiorem, & inferiorem deriuationes admittunt per rectitudinem, vt in vtero, vesica, & intestinis apparet. Cæterum in vtroque crure optima fit deriuatio mutua: propterea quod illorum venæ ab eadem diuisione, quæ fit in inguine, ducuntur. Quare quod Gal. scribit affecto vno crure venam in alio secandam esse, hoc ad deriuandam, & non ad reuellendam fluxionem pertinet, vt satis ex supradictis patere puto. Atque hæc quidem sufficiant de eo, quod Gal. hic prægnantibus his verbis scribit, reuellere ad longinqua, deriuare verò ad propinqua. Ex quibus benigni lectores nostrum, vt spero, laborem agnoscent, & commendabunt: ex quo non solùm ea, quæ variè à Gal. de hac re traduntur, intelligent, sed etiam sese extricabunt à rencentiorum labyrinthis, qui de venæ sectione in pleuritide, & aliis malis perperam scripserunt, quod nunquam spectauerint, quid rei natura in hac re postulet, sed quid antiquiores nobis tradiderint sæpè sine iudicio & ratione.

Per cõmunes venas reuellẽdum & euacuãdum.

Rectitudinem in deriuatione nõ requiri.

Quęcumque huiusmodi curant dispositionem, causas salubres appellamus, sic vtique insalu-

bres, quæ adaugent, & neutras, quæ nec obsunt, nec iuuant. Posset vero quispiam neque omnino causas appellare, quemadmodum maior pars sophistarum, qui rerum quidem differentiam inuenire contemnunt, plurimum vero temporis in nominibus conterunt: contrà quos in aliis vberius disseruimus, ac pars quidem artis præseruatiua talis est.

Nulla necessitas cogebat Gal. vt hæc scriberet. Nam ex superioribus satis constabat, quid esset in his causa salubris & insalubris, & quod has fugere oportet, illas verò quærere, nisi fortè harum mentionem, & repetitionem facere voluerit, vt nouam quandam neutrarum causarum significationem traderet. Neutras enim causas hic vocat, quæ neque lædunt, neque iuuant. Quæ significatio anteà cum neutri omnes modos enarraret, nõ est comprehensa. Ridenda verò est hoc loco Acachiæ interpretatio. Nam quod Gal. scribit neutras causas vocari, quæ nec iuuant nec lædunt, interpretatur, quæ neutrum statum inter sanitatem & morbum seruant. Quo modo enim quæso non iuuant, aut nocent causæ, quæ neutrum statum fouent, aut eum lædunt? Quod enim aliquid iuuat, vel offendit, vtique illud iuuat & lædit. Præterea cum Gal. de salubribus & insalubribus causis hic agit, eas non refert ad sanitatem & morbum, vt hîc putat: sed salubres vocat causas, quæ affectiones, de quibus hoc loco agit, nempe eas, quæ præseruationi subiiciuntur, emendant, vt satis Galeni verba ostendunt. Itaque neutras causas etiam refert ad eundem statum, & ideò neutras vocari scribit, quòd nihil conferant ad lędendam, vel iuuandam huiusmodi dispositionem. Ridiculum vero & illud etiam est, quod hic Acachias hoc loco cacat, nempe neutra comprehendere omnes affectiones, quæ sunt inter salubres & insalubres simpliciter, & vt nunc, siue vt ille perperam, habet in præsen-

Acachiæ opinio ridẽda.

tia. Sed de hoc errore antea in primo libro egimus. Cæterum non explicat Gal. in quo genere contineantur quæ nullam habent vim iuuandi aut lędendi statum, de quo agit: An illa sunt, quæ sunt ei similia in eodem gradu? Cum enim, quę talis naturæ sunt, nullam mutationem in ea affectione pariant, meritò nec illam iuuant aut lædunt. Illius etiam generis dici possunt esse, quæ nullam vim habent agendi in nostrum corpus. Hæc enim etiam neutra sunt, quod nec iuuare nec obesse possint. Quod vero rursus scribit quosdam nolle hæc causas appellare, non est referendum ad causas salubres & insalubres, sed solùm ad has neutras. Illas enim nemo non appellaret causas, has vero nullus rectè dicet causas esse, vt quæ nullam agendi vim habere dicantur. Propterea, qui ita sentiunt, sophistæ non sunt appellandi, siquidem verborum proprietatem obseruant.

Quæ autem reficit, atque restaurat, in conualescentibus, ac senibus locum habet.

Ex diuisione dispositionum corporis, & causarum salubrium relinquitur tractatio, quæ pertinet ad senes, & conualescentes, qui nec proba sanitate fruuntur, nec morbis laborant, nec perinde afficiuntur, vt hi, qui iam pullulantes in corpore morborum causas fouent: sed suam quandam habent dispositionem, quæ & propriam quandam curationem requirit, de qua hoc postremo loco Gal. agere instituit. Appellat autem hanc medicinæ partem analepticem: quam noster interpres generaliore nimis vocabulo interpretatur refectricem & restauratricem. Nam non solum hęc medicinæ pars, sed tota ipsa medicina reficit & restaurat. Quare Græci aptius suis verbis hęc exprimunt: nam analiptica ea vocãt remedia, quæ imbecilles vires restituunt. Et anathreptica, quæ alimento & victu potissimum pugnant absque medicamentis aduersus corporis vitia, qualia sunt senum & conualescentium corpora: quę certa quadam viuendi ratione refocillanda & nutrienda sunt, quod Gal. ex illorum dispositione ostendit.

Quæ vero ſit horum diſpoſitio, & à quibus præcipue cauſis ad naturalem reducitur habitum, in libris, in quibus de medendi arte tractauimus, abundè explicauimus, ſed nunc per capita dicetur. Diſpoſitio quidem igitur talis eſt, optimus quidem, ſed exiguus eſt ſanguis, atque vnà cum ipſo ſpiritus animalis, atque vitalis. Ipſe vero particulæ ſolidæ ſicciores, & idcirco eorum vires ſunt imbecilliores, atque earundem ratione corpus vniuerſum frigidius.

Cum dixiſſet conualeſcentes & ſenes egere ſolum reſtauratione virium, & renutritione, nec id pateret verũ eſſe, naturam ſtatus illorum inueſtigat, ex qua poſteà patebit, quod propoſuit. Qualis verò ſit illorum affectio, ait ſe explicaſſe in Methodo medendi: quod ego non memini me legiſſe. Nam quædam de conualeſcentibus ex ſicco morbo in 7. Methodi ille tradit: ſed illa ad omnes conualeſcentes trahi non poſſunt. Addo quod eodem loco prolixè non enarrauerit qualis ſit conualeſcentium conditio, vt hic ſcribit: ſed ſolum attigerit auxilia, quibus illi reiici poſſunt. de ſenibus verò nihil etiam eo loco, ſed in 5. de ſanitate tuenda pertractat. Habet etiam quędam de ſtatu ſenum, & conualeſcentiũ in Thraſybulo: ſed nuſquam prolixius quàm hic illorũ naturam exprimit. An verò rectius iam videamus. Illud autem in primis conſtare puto, quod non video ab aliis interpretibus notatum, ea, quę hic dicuntur, non etiam ad ſenes etiam pertinere, ſed ſolum ad conualeſcentes. Nam ſenum ſanguis optimus quidem non eſt & exiguus, ſed pituitoſus, & ſępe multus pro diuerſitate corporum. Senes enim ſcribit Hippo. & Gale. etiam, & pariter docet ratio, & experiẽtia eſſe pituitoſos: quare optimus nequit eſſe in illis ſanguis. Sunt etiam ſenes quidam craſſi, qui multo ſanguine in venis abundant. Pręterea quod infra ſcribit, paulatim ad conſueta

Gale. contextum diligẽtius expendit.

opera redeundum esse, & cibos assumendos esse in principio humidos, in progressu verò plurimum nutrientes, solùm pertinere potest ad conualescentes. At verò nec illa, quæ hic tradit ad omnes conualescentes pertinere possunt. Nullus enim forte ex conualescentibus optimum, qualem ille dicit, sanguinem obtinent: manent enim in omnibus alterationes quædam ex morbis relictæ: quæ vt in solidioribus partibus, sic in sanguine, & humoribus sunt conspicuæ. Ac vt illi, qui ex acutioribus morbis exiguum habent sanguinem & spiritum, solidiorésque partes sicciores: ita qui ex quartanis, quotidianis, podagra, capitis, & neruorum morbis resurgunt, contrario modo afficiuntur. Humidiores enim adhuc sunt, quàm mediocris, & naturalis illorum conditio requirat. Quinetiam eos, qui laborarunt ardentibus morbis, non sequitur corporis vniuersi frigiditas, sed potius caliditas quædam ex febrili calore relicta. Iam verò quod scribit de consumptione spiritus animalis, alibi ostendimus commentum esse: nimirum cum nullus sit huiusmodi spiritus. Itaque vt morbi, qui præcesserũt, & corpora, quæ illis laborarunt, natura, & conditione inter se discrepant: ita vnus & idem non potest esse conualescentium status, qui vnicam medici tractationem postulet. Videndum igitur est, quid sit post morbos relictum, an siccitas, vel caliditas, vel frigus, aut humor superfluus, vel totius, aut quorundam solum partium imbecillitas, vel macies, aut aliud quidpiam vitiatum, & illi per propria auxilia succurrendum: sic enim præcipitur quod est tutius, in quo nullus errare potest.

Galeni corrigit dicta.

Causæ verò salubres, quæ hanc emendant dispositionem, vt vno comprehendam capite, sunt quæcunque præsentaneum, atque securum exhibent alimentum: secundum partem autem in mortibus moderatis, & cibis, potibúsque, ac somnis consistunt.

Cum docuerit qualis sit dispositio conualescentium, quòd scilicet sit cum pauco & bono sanguine, atque spiritu,

ritu, necnon cum siccitate solidarum partium, & virium imbecillitate, & frigiditate corporis, nunc adfert causas huiusmodi dispositionis salubres, & illas primo generatim tradit, deinde sigillatim enumerat. Est autem inquit hoc generatim tradendum, vt studeamus citò, & tutò, alere corpus. Qua quidem in re illud non ex arte præcipi arbitror, quod scribit de celeri nutritione. Nam scribit Hipp. in Aphorismis, quę longo tempore extenuata sunt corpora, longo tempore esse reficienda, quæ breui, breuiter. Quidam ergo ex conualescentibus celeri, alij tardiore egent renutritione. Rectè verò scribit curandum esse, vt tuto corpus alatur. Nam ex crebriore, & crassiore nutritione sæpè fiunt recidiuæ: quemadmodum etiam ex vitiosis alimentis frigidis, calidis, humidis siccis, crassis, viscidis, & putredini obnoxijs. Cæterum probam nutritionem comparabũt motus, cibi, potiones, somni inquit moderati. Adde vigilias, & animi affectiones, & excretiones moderatas: hęc enim etiam ad restaurationem corporis plurimum faciunt. *Galenus corrigitur.*

Sunt verò motus materiæ vehicula, ambulationes, frictiones, & balnea.

Cum dixisset accomodatam viuendi rationem in conualescentibus fieri per moderatos motus, cibos, potiones, & somnos, nunc aptam materiam in singulis exponit, & primum docet ex quibus rebus moderati motus sumi possint. Vehicula intelligit gestationes, quæ fiunt nauigãdo, æquitando, & cum in sellis portantur conualescentes à famulis. Ambulationes & frictiones leues esse oportet, vt calorem solum moueant, & spargant per corpus, alimentúmque distribuant, non autem dissipẽt. Balnea vt plurimum ex aqua tepida prosunt, nisi quid œdematosum in tibijs, vt fieri aliquando solet per lõgos morbos, sit in corpore relictum: tunc enim iuuant etiam balnea naturalia.

Et vbi non parum se profecisse senserit, paulatim se ad consueta opera transferat.

Consueta opera appellat propria singulis officia, ad quę, inquit, redeundum est, vbi corpus plurimum profecerit, & hoc paulatim & per interualla faciendum, præsertim si cum labore multo animi vel corporis ea vitæ munera exercentur.

Cibos autem assumat in principio quidem humidos, & concoctu faciles, nec frigidos, ac cum progressi fuerint, eos etiam, qui plurimum præstant alimentum.

Nunc quales cibos adferre oporteat conualescentibus docet. vult autem illos esse in primis diebus humidos, & concoctu faciles: nec frigidos, posteà verò, qui plurimũ nutriant. Porrò humidos statuit, esse secutus siccam dispositionem, & sanguinis inopiam viriumque imbecillitatem, quæ in conualescentibus relinqui scribit: humidos autem intelligere oportet actu & potentia. Tales enim & humectant, & facilè concoquuntur, citóque restituunt, qoud .n corpore deficit, quód autem dicit concoctu faciles, non continetur in humidis. Nam quæ plurimum nutriunt alimenta, etiam si contusa sunt, & humida, liquidáque reddita, tamen difficile concoquuntur. Nam vt Gal. in 7. Methodi scribit, quod plurimum nutrit, necessariò difficile concoquitur. Addit illos non debere esse frigidos, quoniam refrigeratum, vt ille putat, corpus sunt emendaturi. Sint ergo temperati, vel non insigni aliqua qualitate præditi. Rectè etiam illud adijcitur in progressu, offerendos esse cibos plurimum nutrientes. Dicuntur autem tales esse, qui plurimum in se habent solidæ substantiæ, & non solùm aëreæ, & aqueæ. Nam si solidiores partes extenuatas restaurare instituimus, post sanguinis & spirituum reparationem, vtique necesse est solidius alimentum præbere.

Plurimum nutriẽs difficile concoqui.

Potus vero opportunus est vinum, ætatem quidem habens mediocrem, in substantia autem purum, atque perlucidum, quod scilicet vel subflauum, vel subalbum existat, atque suaui-

ter olens, gustui vero neque aqueum omnino, neque cum aliqua insigni qualitate, aut dulcedine, aut acritudine, aut amaritudine sentiatur.

Vinum describit aptum ad restaurandos conualescētes, in quibus sanguis, spiritus sunt consumpti, & partes solidæ sicciores redditæ, viresque imbecilliores, & vniuersū corpus frigidius, & vt cita & tuta fiat nutritio. Propterea rectè scribit illud oportere esse mediæ ætatis. Nā vt noua vina frigidiora, crassiora, & confusa quodammodo adhuc sunt: ita concoctionem turbant, & pituitosum gignunt sanguinem. Vetustiora verò anno vno, calidius & siccius reddunt corpus. Debent autem pura & perlucida esse. Hoc enim testatur, quod rectè sint confecta, & optimè expurgata à fecibus, & quod plurimum substantiæ spirituosæ optime elaboratæ in se contineant. Non referre autem putat siue vinum sit album, siue subflauum, etsi in Methodo medendi album omne frigidius esse tradit. Iocundum verò odore debet quidem esse vinum, ita tamen, vt nec rosam, nec violam, aut alium, quàm vini odorem referat. Nam quicquid extranei odoris in eo est, vitiosum esse creditur. Nec illud quidem oportet nimium esse aquosum, vel vinosum nimis. Illud enim non satis: hoc verò plus iusto calefacit & siccat. Præterea quod dulce est, tardius nutrit, & obstructiones parit: quod verò est acre & amarum, immoderatè calefacit & exsiccat corpus. Excessus ergo omnes in potu hoc, sicut in aliis omnibus auxiliis euitandi. Quod vero mediocre est, quærendum, nisi quæ relicta est in stomacho, vel in aliis certis partibus dispositio, insignem aliquam qualitatem requirat, vt astrictionem, calefactionem.

Vt autem proxime diximus, de hisce omnibus in libris de arte curandi conscriptis plenius disseruimus. Nunc enim neque omnia particulatim recensere est nostri propositi institutum. Sed solum capitum men-

tionem facere intendimus eorum, quæ in aliis voluminibus latius explicauimus.

Hic contextus est finis operis, in quo author repetit rationem sui instituti, vt illis satisfaciat, qui prolixum & demonstrationibus plenum docendi genus ab eo exigere possent. Non enim, inquit ille, institui in hoc opere facere, quod alibi abunde præstiti, sed solum capita rerum complecti, vt doctrinæ definitiuæ vis & ratio innotescat. Reliqua autem, quæ sequuntur, pertinent ad illius bibliothecam, quam etiam in lib. huic rei dicato, & inscripto de propriis libris, pluribus operibus refertam instituit, adeo vt omne genus disciplinarum in ea complecti videatur: ex quo factum est, vt nihil elaboratum scripserit. Id enim his, qui omnia ambiunt, contingere solet. Ego verò superfluum esse puto, quæ sequuntur velle explicare, vt quæ ab omnibus facilè intelligi possint, vel ordinem artificiosum in hoc, vel alio catalogo librorum suorum constituere. Nam, quæ diuersarum sunt facultatum in sola medicina constituenda locum certum inuenire non possunt. Quare hæc cõsultò prætermitto, studiosósque deprecor, vt hos tantos meos labores, quos ob veritatem & ornamentum meæ facultatis suscepi, boni consulant, & gratias agant Bersano Benexiæ, optimo & docto iuueni, discipulo meo, & iam medicinæ Doctori, qui omni diligentia, studio & labore me iuuit in opere scribendo & edendo.

FINIS.

INDEX VERBORVM ET SENTENTIARVM,

QVÆ IN HISCE COMMENTARIIS *visæ sunt notatu digniores:*

In quo a littera, priorem Tomum indicat, b, posteriorem.

G

O.

S

T

FINIS.

Errata quæ imprimendo admissa fuerunt.

Ex primo Tomo.

Pagina 6.lin.26.lege patris.pag.7.li.40.lege ineptè.p.17.l.4.lege inanè.p.17.l.33.ea nihil.p.19.l.30.omittãtur.p.23.l.7. à nonnullis p.30.l.25. à Græcis.p.37.l.2.peculiarẽ.p.38 l.28.expositionẽ.p.50.l.23.definitiuũ:p.96.l.15.artes.p.101.l.39.definiũt.p.128.l.14.paludẽ p.140.l.9.in eo quod est.p.142.l.6.concedẽ.p.146.l.13. nec valet si in diuersis.p.147.l.40.facit.p.150.l.24.considerationẽ.p.151.l.29.artificiũ.p.152.l.7.ad propositum.p.159.l.14.tractationem.p.161.l.33.quid.p.171.l.2.an definiri.p.172.l.23 ex quidem.& 6.24.odore Cẽturio.p.178.l.34.amitti potest.p.193.l.2.vẽdicat.et l.26.ratione.p.203.l.3.ab infinitis.p.202.l.39.nullam.p.218.l.31.qui Galeno.p.223 l.28.querendus.p.244.l.25,vtramque.p.251.l.6.addens.p.258.l.37.quale.p.262.l.9.vt illis positis alia.p.263.l.5.facile.p.270.l.34.nam.p.279.l.6.ad substantiam.p.291.l 38.hi.p.299 l.1.igneum.p.310.l.3.progressione.p.329.l.16.non pertinent.p.330.l.31.à colore.p.338.l.4.iudicio.p.346.l.5.similares.p.350.l.17.imperfectũ.p.358.l. 27.hominis.p.359.l.12.accedẽte.p.366.l.4.ex Galeni.p.369.l.5.medico.p.383.l.3.sunt.p.386.l.1.distinguere.p.402.l.24.relationes. p.416.l.37.eiusdẽ naturæ.p.421.l.17.quædam.p.429.l.38.primi libri de locis affectis.p.436.l.3.a Gal: 1.lib.cap.4.de nat.facul.p.441.l.15.singulis.& l.24.illius.p.442.l.12.iuxta.p.464.l.15.quas illas habet.p.473.l.8.quot.p.479.l.7.Lypiriæ.p.495.l.33.deriuationes promanãt.p.498.l.13.segnes.p.502.l.1.primi Prorrhet.p.507.l.18.& sinceriori.p.508.l.28.sensim.p.513.l.37.dignoscendi.p.524.l.28.melioris p.529.l.40.que.p.531.l.23.ita nõ nisi in male affectis.p.532.l.9.affecti.p 536.l.38 splendidũ.p,538.l.33.de temperamentis.p.542.l.12.caluescere.p.543.l.15.ad pilorũ.p.545.l.34.in climate.p.546.l.35.potius.p.547.l.37.ex pilis.p.553.l.28.circulares textu.p.554.l.21.ad Galeni.p.556.l.22.tardiores.p.560.l.25.interpres.p.565.l.30.succus.et l.31.nunc.p.566.l.28.primo.p.567.l.36.crebro.p.568.l.28.a seipsis.p.571.l.26.metus.p.574.l.16.externis.p.575.l.35.aqueum.& l.36.opacum.p.588.l.6.oneratẽ.p.589.l.4.singularũ.p.593.l.2.recessus.p.595.l.7.paruitate.et l.24.casu proposito.p.608.l.14.in ætate cõsistẽti.p.609.l.7.silentio.p.613.l.31.esse nõ.& l.36.mediocris.p.614.l.30.vtriusque.p.643.l.2.patre.& l.12.à matre.p.650.l.2.frigiditatẽ.p.677.l.7.multis.p.689.l.26.diuersis.p. 698.l.28.quas.p.700.l.17.qui.p.706.l.13.opera.p.707.l.1.acescere.& l.20.acescent.p.708.l.34.cõtraria p.719.l.5.perfectionis.p.727.l.17.effectus.p.729.l.10.cum dego.p.731.l.16.actuum.p.732.l.38.principum.

Errata quæ imprimendo admiſſa fuerunt.

Ex ſecundo Tomo.

Pagina 17. *linea* 33. *compreſsionẽ*. *p*. 20. *l*. 9. *contenta eſt*. *p*. 22. *l*. 12. *quid per*. *p*. 23. *l*. 33. *aphoriſmorum*. *p*. 24. *l*. 20. *equitando*. *p*. 25. *l*. 39. *ea*. *p*. 30. *l*. 18 *inueſtigaremus*. *p*. 38. *l* 37. *lib. ſecundi*. *p*. 48. *l*. 22. *euacuatæ*. *p*. 55. *l*. 26. *quare*. *p*. 58. *l*. 29. *quæ*. *p*. 59. *l*. 20. *acris*. *p*. 62. *l*. 29. *ſubiici*. *p*. 64. *l*. 2. *accenduntur*. *p*. 68. *l*. 2. *facete*. *p*. 69. *l*. 9. *celeres*. *p*. 75. *l*. 23. *in ſecundo*. *p*. 79. *l*. 5. *munus*. *p*. 81. *l*. 10. *vnde*. & *l*. 15. *dudum*. *p*. 83. *l*. 5. *cõſiſtunt*. *p*. 95. *l*. 28. *paſsibilitatis*. *p*. 98. *l*. 26. *ex qua quid*. *p*. 154. *l*. 6. *mutuo accidit*. *p*. 117. *l*. 7. *nec Ariſt*. *p*. 121. *l*. 20. *erit mixtus*. *p*. 122. *l*. 3. *nam nec*. *p*. 124. *l*. 36. *agendo ſeparante*. *p*. 144. *l*. 27. *ab aëre*. *p*. 144. *l*. 28. *includi*. *p*. 145. *l*. 2. *quid ſit*. *p*. 147. *l*. 24. *à natura*. *p*. 148. *l*. 24. *remitti*. *p*. 151. *l*. 5. *calorem*. *p*. 156. *l*. 25. *vacuationũ*. *p*. 161. *l*. 35. *gãgrænis*. *p*. 168. *l*. 32. *tolle* (*in*) *p*. 117. *l*. 14. *quæ ſit actu*. *p*. 179. *l*. 29 *ſalſa*. *p*. 196. *l*. 14. *incocto*. *p*. 203. *l*. 19. *factũ*. *p*. 217. *l*. 10. *dici poſſet*. *p*. 219. *l*. 3. *noſtrũ*. *p*. 219 *l*. 15. *qui*. *p*. 248. *l*. 31. *pergemus*. *p*. 251. *l*. 25. *puluere*. *p*. 255. *l*. 16. *partiũ*. *p*. 257. *l*. 9. *tranſpoſitionẽ*. *p*. 261. *l*. 4. *ſaltem*. *p*. 266. *l*. 7. *tantavis*. *p*. 279. *l*. 31. *proponit*. *p*. 280. *l*. 3. *euacuationẽ*. *p*. 286. *l*. 28. *vltima*. *p*. 288. *l*. 26. *in venis*. *p*. 304. *l*. 20. *ſubſtantia*. *p*. 305. *l*. 31. *abolitio*. *p*. 315. *l*. 32. *rectè*. *p*. 320. *l*. 10. *metus*. *p*. 321. *l*. 3. *deriuatio*. *p*. 327. *l*. 7. *Thapſiæ*. *p*. 325. *l*. 21. *affectis*. *p*. 332. *l*. 23. *inter crus*. *p*. 333. *l*. 6. *contextas*. *p*. 335. *l*. 27. *mortuo*. *p*. 338. *l*. 25. *perſuaſi multi*. *p*. 346. *l*. 27. *primus eſt*. *p*. 351. *l*. 22. *refici poſſunt*. *p*. 352. *l*. 26. *quarundam*. & *l*. 34. *motibus*. *p*. 354. *l*. 18. *quod in*.